

**II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ (1876-1909) İDÂDİ YAPILARI
(TÜRKİYE ÖRNEKLERİYLE)**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Tezi
Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Sanat Tarihi Doktora Programı**

Rahşan TOPTAŞ

Danışman: Doç. Dr. Halil ÖZYİĞİT

**Ağustos 2020
DENİZLİ**

CİLT 1

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğine beyan ederim.

Rahşan Toptaş

ÖNSÖZ

II. Abdülhamid Dönemi İdâdi Yapıları (Türkiye Örnekleriyle) konulu tez çalışmamızda, tez hazırlama sürecimde değerli görüş ve önerileri ile bana yol gösteren Sayın Doç. Dr. Halil Özyiğit'e içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez konumun belirlenmesinde görüş ve önerilerini benden esirgemeyen, alan çalışmalarım için gerekli izinlerin alınmasında beni hiç geri çevirmeyen, sorularıma sabırla cevap veren bölüm başkanımız Sayın Prof. Dr. Kasım İnce'ye teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca güler yüzü ve ılımlı yaklaşımlarıyla derin bilgi ve önerilerini paylaşan Sayın Prof. Dr. A. Şevki Duymaz'a teşekkür ederim.

57 ilde sürdürdüğüm alan çalışmalarım boyunca yanımda olan eşim Ferit Toptaş ve bugün dört yaşında olan kızım Gülbahar Toptaş'a gösterdikleri sabır ve yardımlarından dolayı minnettarım. İstanbul'da gerçekleştirdiğim alan ve arşiv çalışmalarında bana evini ve yüreğini açan ablam Yeşim Şahin ve ailesine; kardeşim Gökdeniz Turan'a, babam Ali Turan'a ve bu süreçte kaybettiğim annem Nariye Turan'a teşekkürü bir borç bilirim.

Pamukkale, İstanbul, Atatürk, Cumhuriyet, Yıldız Teknik, Boğaziçi, Selçuk, Mimar Sinan, Karadeniz Teknik, Dokuz Eylül Üniversitelerinin kütüphane çalışanlarına; Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı koruma kurulu çalışanlarına; müellifi oldukları mimari projeleri benimle paylaşan mimarlara; Başbakanlık Osmanlı Arşivi çalışanlarına; Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, teze konu olan okul ve binaların çalışanlarına; çalışmamızı yürüttüğüm illerde bulunan belediye çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Rahşan TOPTAŞ

ÖZET

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ İDÂDİ YAPILARI (TÜRKİYE ÖRNEKLERİYLE)

Rahşan Toptaş
Doktora Tezi
Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Halil Özyiğit

Ağustos 2020
III Bölüm + 878 sayfa

Köklü bir mimarlık geçmişi olan Osmanlı İmparatorluğu, yüzyıllar boyunca, geçmişinden aldığı mirasa, hüküm sürdüğü bölgelerin coğrafi ve kültürel özelliklerini ekleyerek mimari bir sentez oluşturur. İmparatorluğun son dönemlerinde yaşanan siyasi, sosyal, iktisadi ve kültürel değişimler mimarlık anlayışı açısından bir değişimin gerçekleşmesine neden olur.

İmparatorluğun hemen bütün alanlarında gözlemlenen değişim, eğitim alanında da gözlemlenir. Klasik Osmanlı eğitim sistemi, başta Fransız eğitim sistemi örnek alınarak, Batı menşeli bir kurumsal alt yapıya kavuşturulmaya çalışılır. Meydana getirilmeye çalışılan bu dönüşüm için, alışılmış binaların yanında yeni ve modern anlayıştaki eğitim binaları inşa edilmeye başlanır. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu çalışmaları ile eş zamanlı olarak, Tanzimat ve Islahat Fermanlarının ardından, vatandaşlık hakları genişletilen gayrimüslimler ve yabancı devletler kendi eğitim kurumlarını açmaya başlarlar.

II. Abdülhamid dönemi, kendisinden önceki dönemlerde yapısal modernizasyonunu tamamlayan eğitim kurumlarının, özellikle inşa sayısı açısından artış ve yayılım gösterdiği bir dönem olur. Dönemin eğitim kurumlarından birisi olan idâdiler döneme özgü binalardır. Tez çalışmasında Osmanlı İmparatorluğu, gayrimüslimler ve yabancı devletler tarafından inşa edilen idâdi binaları mimari özellikleri bakımından karşılaştırmalı bir anlayışla ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İdâdi, Eğitim, Mimari, II. Abdülhamid, Batılılaşma, Sanat Tarihi

ABSTRACT

HIGH SCHOOL STRUCTURES DURING THE PERIOD OF ABDULHAMID II. (WITH EXAMPLES FROM TURKEY)

Rahşan Toptaş

Doctoral Thesis

Department of Art History

Thesis Advisor: Assoc. Doç. Dr. Halil Özyiğit

August 2020

III Section + 878 pages

The Ottoman Empire, possessing a rooted architectural history, creates an architectural synthesis for centuries by adding the geographical and cultural characteristics of regions where it reigns to the inheritance it takes from its past. The political, social, economical and cultural changes experienced in the last years of the empire cause a change in terms of architectural understanding.

The exchange observed in nearly all fields of the empire is also observed in the field of education. Classical Ottoman Education System, notably French Education System, is tried to have a corporate infrastructure with Western origin. For this transformation tried to be achieved, new and modern education buildings are started to be built besides common buildings. Synchronously with these works of the Ottoman Empire, Non-muslims whose rights are extended and foreign states start opening their own educational institutions following the Rescripts of Gülhane and Reform.

The period of Abdulhamid II. is a period when the educational institutions completing their structural modernisation in previous periods increase and expand especially in terms of construction number. High schools, one of the educational institutions of the period, are period-specific buildings. Within this thesis, the Ottoman Empire is discussed in terms of the architectural characteristics of high school buildings constructed by Non-muslims and foreign states through a comparative understanding.

Key Words: High School, Education, Architectural, Abdulhamid II. , Westernization, Art History

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	ix
PLANLAR DİZİNİ.....	xxxiv
ÇİZİMLER DİZİNİ	xxxviii
TABLolar DİZİNİ	xli
EKLER DİZİNİ	xlii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xlvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ MİMARLIK ANLAYIŞI

1.1. II. Abdülhamid Dönemi Mimarisinin Oluşumu ve Etkin Faktörler.....	6
1.1.1. II. Abdülhamid Döneminde Mimarlık Eğitimi, Uygulanan Üsluplar ve Mimarlar	13
1.1.2. II. Abdülhamid Dönemi Mimarlık Teşkilatı	20

İKİNCİ BÖLÜM

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ EĞİTİM SİSTEMİ

2.1. II. Abdülhamid Döneminde Eğitimin Tarihsel Süreci.....	23
2.2. Abdülhamid Dönemi Eğitim Kurumları.....	28
2.2.1. İlk, Orta ve Lise Seviyesinde Eğitim Veren Mektepler	29
2.2.1.1. Sıbyan Mektepleri ve İptidailer.....	29
2.2.1.2. Rüştiyeler	29
2.2.1.3. İdâdiler	30
2.2.1.4. Sultaniler	39
2.2.2. Yüksek Tahsil, Meslek ve İhtisas Mektepleri	40
2.2.2.1. Ebe Mektebi	40
2.2.2.2. Sanayi Mektepleri	40
2.2.2.3. Polis Mektebi	40
2.2.2.4. Çoban Mektebi	40
2.2.2.5. Lisan Mektebi.....	41
2.2.2.6. Orman ve Mâadin Mektebi	41
2.2.2.7. Bağ ve Aşı Ameliyatı Mektebi.....	41
2.2.2.8. Aşı Memurları Mektebi.....	41

2.2.2.9. Gümrük Memurları Mektebi	41
2.2.2.10. Fenn-i Resim ve Mimari Mektebi	42
2.2.2.11. Aşiret Mektebi.....	42
2.2.2.12. Darü'lhayr-i Âli Mektebi	42
2.2.2.13. Darü'lmuâllimin ve Darü'lmuâllimat Mektepleri.....	42
2.2.2.14. Mülkiye Mektebi	42
2.2.2.15. Tıbbiye Mektebi	43
2.2.2.16. Eczacı ve Dişçi Mektebi.....	43
2.2.2.17. Darü'lfünûn	43
2.2.3. Hususi Mektepler	43
2.2.3.1. Yabancı Devletlerin Kurduğu Hususi Mektepler.....	45
2.2.3.1.1. Fransız Mektepleri	45
2.2.3.1.2. İngiliz Mektepleri	46
2.2.3.1.3. Amerikan Mektepleri.....	47
2.2.3.1.4. İtalyan Mektepleri.....	48
2.2.3.1.5. Alman Mektepleri	49
2.2.3.1.6. Avusturya Mektepleri	49
2.2.3.1.7. Rus Mektepleri.....	49
2.2.3.1.8. İran Mektepleri	50
2.2.3.2. Azınlıkların Kurduğu Mektepler.....	50
2.2.3.2.1. Rum Mektepleri	50
2.2.3.2.2. Ermeni Mektepleri	52
2.2.3.2.3. Yahudi Mektepleri	53
2.2.3.2.4. Süryani Mektepleri	54
2.2.3.2.5. Bulgar Mektepleri.....	54
2.2.4. Müslümanların Kurduğu Hususi Mektepler	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ İDÂDİ YAPILARI

3.1.1. Ayakta Olanlar	57
3.1.1.1. Kastamonu İdâdisi.....	57
3.1.1.2. Elazığ İdâdisi.....	64
3.1.1.3. Bursa İdâdisi	66
3.1.1.4. Kütahya İdâdisi	76
3.1.1.5. Diyarbakır İdâdisi.....	85
3.1.1.6. Bursa Askeri İdâdisi.....	92
3.1.1.7. Çanakkale İdâdisi	100
3.1.1.8. Erzurum İdâdisi.....	106
3.1.1.9. Sivas İdâdisi	113
3.1.1.10. Çankırı İdâdisi.....	125
3.1.1.11. Aydın İdâdisi.....	130
3.1.1.12. Balıkesir İdâdisi	135
3.1.1.13. Bitlis İdâdisi	144
3.1.1.14. Sinop İdâdisi	150
3.1.1.15. Söğüt İdâdisi	156
3.1.1.16. Bilecik İdâdisi	162
3.1.1.17. Çatalca İdâdisi.....	171
3.1.1.18. Isparta İdâdisi.....	174

3.1.1.19. Muğla İdâdisi	180
3.1.2. Ayakta Olmayanlar	187
3.1.2.1. İzmir İdâdisi	187
3.1.2.2. Bolu İdâdisi	188
3.1.2.3. İzmit İdâdisi	189
3.1.2.4. Trabzon İdâdisi.....	189
3.1.2.5. Manisa İdâdisi	190
3.1.2.6. Ankara İdâdisi	191
3.1.2.7. Kırşehir İdâdisi.....	192
3.2.1. Ayakta Olanlar	192
3.2.1.1. Edirne İdâdisi	192
3.2.1.2. Adana İdâdisi	199
3.2.1.3. Kayseri İdâdisi	206
3.2.1.4. Mardin İdâdisi	215
3.2.2. Ayakta Olmayanlar	222
3.2.2.1. Kırklareli İdâdisi	222
3.2.2.2. Erzincan İdâdisi.....	222
3.2.2.3. Amasya İdâdisi.....	224
3.2.2.4. Tokat İdâdisi.....	225
3.2.2.5. Tekirdağ İdâdisi	225
3.3.1. Müslümanlar Tarafından Açılan Hususi İdâdiler.....	226
3.3.1.1. İstanbul Darüşşafaka İdâdisi	226
3.3.1.2. İstanbul Şemsül Maârif İdâdisi	227
3.3.1.3. İstanbul Numune-i Terakki İdâdisi	227
3.3.1.4. İstanbul Mekteb-i Tefeyyüz İdâdisi	227
3.3.1.5. İstanbul Burhan-ı Terakkî İdâdisi	227
3.3.1.6. İstanbul Rehber-i Ma'rifet İdâdisi.....	227
3.3.1.7. İstanbul Medrese-i Vatan İdâdisi	227
3.3.1.8. Manisa Şemsül İrfan İdâdisi.....	228
3.3.1.9. İstanbul Hadika-i Meşveret İdâdisi	228
3.3.2. Gayri Müslimler Tarafından Açılan Hususi İdâdiler	228
3.3.2.1. Ayakta Olanlar	228
3.3.2.1.1. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi.....	228
3.3.2.1.2. Adana Amerikan İnas İdâdisi	233
3.3.2.1.3. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi	241
3.3.2.1.4. Fener Rum Zükur İdâdisi.....	244
3.3.2.1.5. İstanbul Zapyon Rum İnas İdâdisi	248
3.3.2.1.6. İstanbul Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi	252
3.3.2.1.7. Mersin St. Antonie Fransız Zükur İdâdisi	257
3.3.2.1.8. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi	261
3.3.2.1.9. İstanbul Beyoğlu Zağrefion Rum Zükur İdâdisi.....	270
3.3.2.1.10. İstanbul Beyoğlu Esayan Ermeni İnas İdâdisi	272
3.3.2.1.11. Mersin Amerikan İnas İdâdisi.....	279
3.3.2.1.12. Trabzon Kemer kaya Rum Zükur İdâdisi	289
3.3.2.1.13. Üsküdar İmmecelee Conception Fransız Zükur İdâdisi	298
3.3.2.1.14. Kayseri-Talas Amerikan Zükur İdâdisi	304
3.3.2.1.15. Bakırköy Notre Dame Du Rosaire Fransız İnas İdâdisi	309
3.3.2.1.16. İstanbul Robert Koleji İdâdi Binası	315
3.3.2.1.17. Tarsus Amerikan Karma İdadisi	325
3.3.2.2. Ayakta Olmayanlar	327

3.3.2.2.1. Bursa Amerikan İnas İdâdisi.....	327
3.3.2.2.2. Antep Amerikan Merkezi Türkiye İdâdisi.....	327
3.3.2.2.3. İstanbul Berberyan İdâdisi	327
3.3.2.2.4. İzmir Göztepe Amerikan İnas İdâdisi	327
3.3.2.2.5. İzmir Kızılçullu Amerikan Zükur İdâdisi	328
3.3.2.2.6. İzmir St. Joseph Zükur İdâdisi.....	328
3.3.2.2.7. Erzurum Sansaryan Ermeni İdâdisi	329
3.3.2.2.8. Maraş Amerikan İnas İdâdisi.....	329
3.3.2.2.9. İzmit Amerikan İdâdisi	329
3.3.2.2.10. İstanbul Karaköy Getronogan Ermeni Zükur İdâdisi	330
3.3.2.2.11. Samsun Çinekliyon Rum İdâdisi	330
3.3.2.2.12. Ankara Saint Clement Fransız İdâdisi	330
3.3.2.2.13. Merzifon Amerikan İdâdisi.....	330
KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME	332
SONUÇ.....	352
KAYNAKLAR	359
FOTOĞRAFLAR (CİLT 2)	398
PLANLAR (CİLT 2).....	607
ÇİZİMLER (CİLT 2)	686
EKLER (CİLT 2)	745
ÖZ GEÇMİŞ (CİLT 2)	878

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Foto. 1. Kastamonu İdâdisi	398
Foto. 2. Kastamonu İdâdisi Şakirdanları	398
Foto. 3. Kastamonu İdâdisi İnşa Kitabesi	398
Foto. 4. Kastamonu İdâdisi Kuzey Giriş Kapısı	398
Foto. 5. Kastamonu İdâdisi Zemin Kat Giriş Holü	398
Foto. 6. Kastamonu İdâdisi Merdiven Sahanlığı	398
Foto. 7. Kastamonu İdâdisi Zemin Kat Koridoru	399
Foto. 8. Kastamonu İdâdisi ZK-01 Nolu Ofis	399
Foto. 9. Kastamonu İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân	399
Foto. 10. Kastamonu İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân	399
Foto. 11. Kastamonu İdâdisi ZK-04 Nolu Ofis	399
Foto. 12. Kastamonu İdâdisi ZK-05 Nolu Çay Ocağı	399
Foto. 13. Kastamonu İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân	399
Foto. 14. Kastamonu İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân	399
Foto. 15. Kastamonu İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân	400
Foto. 16. Kastamonu İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân	400
Foto. 17. Kastamonu İdâdisi Birinci Kat Koridoru	400
Foto. 18. Kastamonu İdâdisi Rektör Odası	400
Foto. 19. Kastamonu İdâdisi 1K-01 Nolu Ofis	400
Foto. 20. Kastamonu İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân	400
Foto. 21. Kastamonu İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân	400
Foto. 22. Kastamonu İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân	400
Foto. 23. Kastamonu İdâdisi 1K-05 Nolu Lavabo	401
Foto. 24. Kastamonu İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân	401
Foto. 25. Kastamonu İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân	401
Foto. 26. Kastamonu İdâdisi Kuzey Cephe	401
Foto. 27. Kastamonu İdâdisi Kuzey Cephe	401
Foto. 28. Kastamonu İdâdisi Doğu Cephe	401
Foto. 29. Kastamonu İdâdisi Batı Cephe	402
Foto. 30. Kastamonu İdâdisi Giriş Kapısı Bezeme Detayı	402
Foto. 31. Kastamonu İdâdisi İnşa Kitabesi Bezeme Detayı	402
Foto. 32. Elazığ İdâdisi İnşa Kitabesi	402
Foto. 33. Elazığ İdâdisi Doğu Cephe	402
Foto. 34. Elazığ İdâdisi Ana Giriş Kapısı	402
Foto. 35. Elazığ İdâdisi Batı Cephe	403
Foto. 36. Elazığ İdâdisi Batı Giriş Kapısı	403
Foto. 37. Elazığ İdâdisi Kuzey Cephe	403
Foto. 38. Bursa İdâdisi Uydu Görüntüsü	403
Foto. 39. Bursa İdâdisi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm	403
Foto. 40. Bursa İdâdisi Şakirdanları	403
Foto. 41. Bursa İdâdisi ve Bahçesinde Bulunan Müstemilat Binaları	404
Foto. 42. Bursa İdâdisi Güney Giriş Kapı Saçağı Dönemsel Değerlendirme Fotoğrafları	404
Foto. 43. Bursa İdâdisi Zemin Kat Dolanma Koridoru	404
Foto. 44. Bursa İdâdisi İç Avlu	404
Foto. 45. Bursa İdâdisi Zemin Kat Güney Giriş Holü	405
Foto. 46. Bursa İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân	405
Foto. 47. Bursa İdâdisi Zemin Kat Öğrenci Merdivenleri	405

Foto. 48. Bursa İdâdisi Zemin Kat ZK-02 Nolu Mekân	405
Foto. 49. Bursa İdâdisi Zemin Kat ZK-03 Nolu Mekân	405
Foto. 50. Bursa İdâdisi Zemin Kat ZK-04 Nolu Mekân	405
Foto. 51. Bursa İdâdisi Zemin Kat ZK-05 Nolu Mekân	406
Foto. 52. Bursa İdâdisi Zemin Kat Kuzey Giriş Koridoru	406
Foto. 53. Bursa İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân	406
Foto. 54. Bursa İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân	406
Foto. 55. Bursa İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân	406
Foto. 56. Bursa İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân	406
Foto. 57. Bursa İdâdisi Zemin Kat 1 Nolu Tuvalet.....	407
Foto. 58. Bursa İdâdisi Zemin Kat 2 Nolu Tuvalet.....	407
Foto. 59. Bursa İdâdisi Birinci Kat Merdiven Sahanlığı.....	407
Foto. 60. Bursa İdâdisi Birinci Kat Dolanma Koridoru	407
Foto. 61. Bursa İdâdisi Birinci Kat 1-01 Nolu Mekân.....	407
Foto. 62. Bursa İdâdisi Birinci Kat Öğrenci Merdivenleri	407
Foto. 63. Bursa İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân.....	408
Foto. 64. Bursa İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân.....	408
Foto. 65. Bursa İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân.....	408
Foto. 66. Bursa İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân.....	408
Foto. 67. Bursa İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	408
Foto. 68. Bursa İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân.....	408
Foto. 69. Bursa İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân.....	409
Foto. 70. Bursa İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân.....	409
Foto. 71. Bursa İdâdisi 1K-10 Nolu Mekân.....	409
Foto. 72. Bursa İdâdisi 1K-11 Nolu Mekân.....	409
Foto. 73. Bursa İdâdisi Kuzey Cephe.....	409
Foto. 74. Bursa İdâdisi Kuzey Cephe Giriş Kapısı	409
Foto. 75. Bursa İdâdisi Güney Cephe	410
Foto. 76. Bursa İdâdisi Doğu Cephe	410
Foto. 77. Bursa İdâdisi Batı Cephe	410
Foto. 78. Bursa İdâdisi Merdivenleri (1).....	410
Foto. 79. Bursa İdâdisi Merdivenleri (2).....	410
Foto. 80. Kütahya İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	410
Foto. 81. Kütahya İdâdisi'nin Geçmiş ve Günümüzdeki Karşılaştırmalı Cephe Görünümü.....	410
Foto. 82. Kütahya İdâdisi Bodrum Kat Koridoru	410
Foto. 83. Kütahya İdâdisi BK-02 Nolu Mekân	411
Foto. 84. Kütahya İdâdisi BK-03 Nolu Mekân	411
Foto. 85. Kütahya İdâdisi Zemin Kat Giriş Holüne Sonradan Eklenen Odalardan Birisi	411
Foto. 86. Kütahya İdâdisi Zemin Kat Giriş Holü.....	411
Foto. 87. Kütahya İdâdisi Zemin Kat Koridoru	411
Foto. 88. Kütahya İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân	411
Foto. 89. Kütahya İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân	411
Foto. 90. Kütahya İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân	411
Foto. 91. Kütahya İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân	412
Foto. 92. Kütahya İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân	412
Foto. 93. Kütahya İdâdisi Zemin Kat Merdivenleri.....	412
Foto. 94. Kütahya İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân	412
Foto. 95. Kütahya İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân	412

Foto. 96. Kütahya İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân	412
Foto. 97. Kütahya İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân	412
Foto. 98. Kütahya İdâdisi ZK-10 Nolu Mekân	412
Foto. 99. Kütahya İdâdisi Birinci Kat Koridoru	413
Foto. 100. Kütahya İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân.....	413
Foto. 101. Kütahya İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân.....	413
Foto. 102. Kütahya İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân.....	413
Foto. 103. Kütahya İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân.....	413
Foto. 104. Kütahya İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân.....	413
Foto. 105. Kütahya İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	413
Foto. 106. Kütahya İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân.....	413
Foto. 107. Kütahya İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân.....	414
Foto. 108. Kütahya İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân.....	414
Foto. 109. Kütahya İdâdisi Güney Cephe	414
Foto. 110. Kütahya İdâdisi Güney Cephe Giriş Aksı	414
Foto. 111. Kütahya İdâdisi Kuzey Cephe	414
Foto. 112. Kütahya İdâdisi Doğu Cephe.....	414
Foto. 113. Kütahya İdâdisi Batı Cephe	414
Foto. 115. Diyarbakır İdâdisi Abdülhamid Fotoğraf Albümünden Bir Görüntüsü	414
Foto. 114. Kütahya İdâdisi Güney Cephe Pencere Bezeme Detayı.....	415
Foto. 116. Diyarbakır İdâdisi Şakirdanları.....	415
Foto. 117. Diyarbakır İdâdisi Cephe Görünümü Eski-Yeni Karşılaştırmalı Fotoğrafı.	415
Foto. 118. Diyarbakır İdâdisi Çatı Görüntüsü Eski -Yeni Karşılaştırmalı Fotoğrafı....	415
Foto. 119. Diyarbakır İdâdisi Ana Giriş Kapısını Gösterir Eski Fotoğraf.....	416
Foto. 120. Diyarbakır İdâdisi Zemin Kat Koridoru	416
Foto. 121. Diyarbakır İdâdisi Zemin Kat Giriş Holü.....	416
Foto. 122. Diyarbakır İdâdisi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı	416
Foto. 123. Diyarbakır İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân	416
Foto. 124. Diyarbakır İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân	416
Foto. 126. Diyarbakır İdâdisi Birinci Kat Koridoru.....	416
Foto. 125. Diyarbakır İdâdisi Zemin Kat wc.	416
Foto. 127. Diyarbakır İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân.....	417
Foto. 128. Diyarbakır İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân.....	417
Foto. 129. Diyarbakır İdâdisi Birinci Kat wc.....	417
Foto. 130. Diyarbakır İdâdisi Birinci Kat Gezinti Alanı.....	417
Foto. 131. Diyarbakır İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân.....	417
Foto. 132. Diyarbakır İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân.....	417
Foto. 133. Diyarbakır İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	418
Foto. 134. Diyarbakır İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân.....	418
Foto. 135. Diyarbakır İdâdisi Doğu Cephe	418
Foto. 136. Diyarbakır İdâdisi Doğu Giriş Kapısı.....	418
Foto. 137. Diyarbakır İdâdisi Kuzey Cephe.....	418
Foto. 138. Diyarbakır İdâdisi Batı Cephe	418
Foto. 139. Diyarbakır İdâdisi Güney Cephe	419
Foto. 140. Diyarbakır İdâdisi Siyah Beyaz Taş Bezeme Detayı.....	419
Foto. 141. Diyarbakır İdâdisi Giriş Kapısı ve Yanında Bulunan Pencere Bezemeleri.	419
Foto. 142. Bursa Askeri İdâdisi'nin Kuşbakışı Görünümü.....	420
Foto. 143. Bursa Askeri İdâdisi (1).....	420
Foto. 144. Bursa Askeri İdâdisi (2).....	420
Foto. 145. Bursa Askeri İdâdisi Kat Planı	420

Foto. 146. Bursa Askeri İdâdisi BK-06 Nolu Mekân	420
Foto. 147. Bursa Askeri İdâdisi BK-01 Nolu Mekân	420
Foto. 148. Bursa Askeri İdâdisi BK-02 Nolu Mekân	421
Foto. 149. Bursa Askeri İdâdisi Güney Giriş kapısının İçten Görünümü.....	421
Foto. 150. Bursa Askeri İdâdisi Güney Giriş Holü.....	421
Foto. 151. Bursa Askeri İdâdisi Zemin Kat Koridoru.....	421
Foto. 152. Bursa Askeri İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	421
Foto. 153. Bursa Askeri İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân.....	421
Foto. 154. Bursa Askeri İdâdisi Zemin Kat Lavabosu.....	421
Foto. 155. Bursa Askeri İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	421
Foto. 156. Bursa Askeri İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân.....	422
Foto. 157. Bursa Askeri İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân.....	422
Foto. 158. Bursa Askeri İdâdisi Zemin Kat Kuzey Giriş Holü	422
Foto. 159. Bursa Askeri İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân.....	422
Foto. 160. Bursa Askeri İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân.....	422
Foto. 161. Bursa Askeri İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân.....	422
Foto. 162. Bursa Askeri İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân.....	422
Foto. 163. Bursa Askeri İdâdisi ZK-10 Nolu Mekân.....	422
Foto. 164. Bursa Askeri İdâdisi Zemin Kat Merdivenleri	423
Foto. 165. Bursa Askeri İdâdisi Orta Avlu	423
Foto. 166. Bursa Askeri İdâdisi Birinci Kat Koridorları.....	423
Foto. 167. Bursa Askeri İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân	423
Foto. 168. Bursa Askeri İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân	423
Foto. 169. Bursa Askeri İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân	423
Foto. 170. Bursa Askeri İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân	424
Foto. 171. Bursa Askeri İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân	424
Foto. 172. Bursa Askeri İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân	424
Foto. 173. Bursa Askeri İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân	424
Foto. 174. Bursa Askeri İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân	424
Foto. 175. Bursa Askeri İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân	424
Foto. 176. Bursa Askeri İdâdisi 1K-11 Nolu Mekân	424
Foto. 177. Bursa Askeri İdâdisi 1K-12 Nolu Mekân	424
Foto. 178. Bursa Askeri İdâdisi Birinci Kat koridoru.....	425
Foto. 179. Bursa Askeri İdâdisi Güney Cephe.....	425
Foto. 180. Bursa askeri İdâdisi Güney Giriş Kapısı	425
Foto. 181. Bursa Askeri İdâdisi Kuzey Cephe.....	425
Foto. 182. Bursa Askeri İdâdisi Doğu Cephe	425
Foto. 183. Bursa Askeri İdâdisi Batı Cephe.....	425
Foto. 184. Çanakkale İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	426
Foto. 185. Çanakkale İdâdisi'nin Ortaokul Olarak Kullanıldığı Yıllara Ait Görünüşü	426
Foto. 186. Çanakkale İdâdisi Güney Giriş Kapısı.....	426
Foto. 187. Çanakkale İdâdisi Zemin Kat Koridoru.....	426
Foto. 188. Çanakkale İdâdisi Zemin Kat Giriş Holü	426
Foto. 189. Çanakkale İdâdisi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı.....	426
Foto. 190. Çanakkale İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân.....	427
Foto. 191. Çanakkale İdâdisi Birinci Kat Koridor ve Gezinti Alanı.....	427
Foto. 192. Çanakkale İdâdisi Güney Cephe.....	427
Foto. 193. Çanakkale İdâdisi Kuzey Cephe	427
Foto. 194. Çanakkale İdâdisi Batı Cephe.....	427
Foto. 195. Çanakkale İdâdisi Doğu Cephe.....	427

Foto. 196. Erzurum İdâdîsi Konumunu Gösterir Kuş Bakışı Görünüm	428
Foto. 197. Erzurum İdâdîsi Birinci Dönem Fotoğrafı.....	428
Foto. 198. Erzurum İdâdîsi İkinci Dönem Fotoğrafı	428
Foto. 199. Erzurum İdâdîsi Üçüncü Dönem	428
Foto. 200. Erzurum İdâdîsi Bodrum Kat Merdivenleri.....	428
Foto. 201. Erzurum İdâdîsi Bodrum Kat Koridoru	428
Foto. 202. Erzurum İdâdîsi Bodrum Kat Gezinti Alanı.....	429
Foto. 203. Erzurum İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân (1).....	429
Foto. 204. Erzurum İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân (2).....	429
Foto. 205. Erzurum İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân	429
Foto. 206. Erzurum İdâdîsi BK-03 Nolu Mekân	429
Foto. 207. Erzurum İdâdîsi BK-04 Nolu Mekân	429
Foto. 208. Erzurum İdâdîsi BK-05 Nolu Mekân	430
Foto. 209. Erzurum İdâdîsi BK-06 Nolu Mekân	430
Foto. 210. Erzurum İdâdîsi BK-07 Nolu Mekân	430
Foto. 211. Erzurum İdâdîsi Zemin Kat Giriş Holü	430
Foto. 212. Erzurum İdâdîsi Zemin Kat Koridoru.....	430
Foto. 213. Erzurum İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân.....	430
Foto. 214. Erzurum İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân.....	431
Foto. 215. Erzurum İdâdîsi Zemin Kat WC. (1)	431
Foto. 216. Erzurum İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân.....	431
Foto. 217. Erzurum İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân.....	431
Foto. 218. Erzurum İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı.....	431
Foto. 219. Erzurum İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân.....	431
Foto. 220. Erzurum İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân.....	432
Foto. 221. Erzurum İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân.....	432
Foto. 222. Erzurum İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân.....	432
Foto. 223. Erzurum İdâdîsi Birinci Kat Koridru	432
Foto. 224. Erzurum İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân	432
Foto. 225. Erzurum İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân	432
Foto. 226. Erzurum İdâdîsi Birinci Kat Tuvaleti	433
Foto. 227. Erzurum İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân	433
Foto. 228. Erzurum İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân	433
Foto. 229. Erzurum İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân	433
Foto. 230. Erzurum İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân	433
Foto. 231. Erzurum İdâdîsi Güney Cephe.....	433
Foto. 232. Erzurum İdâdîsi Kuzey Cephe.....	434
Foto. 233. Erzurum İdâdîsi Doğu Cephe	434
Foto. 234. Erzurum İdâdîsi Batı Cephe.....	434
Foto. 235. Sivas İdâdîsi Genel Görünüş.....	434
Foto. 236. Sivas İdâdîsi Şakirdanları	434
Foto. 237. Sivas İdâdîsi İnşa Kitabesi.....	435
Foto. 238. Sivas İdâdîsi Avlu Şadırvanının Kazı Sonrası Durumunu Gösterir Görüntü	435
Foto. 239. Sivas İdâdîsi Çatısının 2015 Yılı Öncesi Sac Kaplamasından Bir Görünüm	435
Foto. 240. Sivas İdâdîsi Bodrum Kat Koridoru	435
Foto. 241. Sivas İdâdîsi Bodrum Kata İniş Merdivenleri	435
Foto. 242. Sivas İdâdîsi BK-01 Nolu Depo	435
Foto. 243. Sivas İdâdîsi BK-02 Nolu Depo	436

Foto. 244. Sivas İdâdîsi BK-03 Nolu Koridoru	436
Foto. 245. Sivas İdâdîsi BK-04 Nolu Depo	436
Foto. 246. Sivas İdâdîsi BK-05 Nolu Depo	436
Foto. 247. Sivas İdâdîsi Bodrum Kat Lavaboları (1)	436
Foto. 248. Sivas İdâdîsi Bodrum Kat Lavaboları (2)	436
Foto. 249. Sivas İdâdîsi Bodrum Kat Koridor Pencereleri	436
Foto. 250. Sivas İdâdîsi Zemin Kat Dolanma Koridoru	436
Foto. 251. Sivas İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı	437
Foto. 252. Sivas İdâdîsi ZK-01 Nolu Giriş Mekânı	437
Foto. 253. Sivas İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân	437
Foto. 254. Sivas İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân	437
Foto. 255. Sivas İdâdîsi Güney Merdivenleri	437
Foto. 256. Sivas İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân	437
Foto. 257. Sivas İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân (1)	437
Foto. 258. Sivas İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân (2)	437
Foto. 259. Sivas İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân	438
Foto. 260. Sivas İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân	438
Foto. 261. Sivas İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân	438
Foto. 262. Sivas İdâdîsi Zemin Kat Kuzy Merdivenleri	438
Foto. 263. Sivas İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân	438
Foto. 264. Sivas İdâdîsi ZK-10 Nolu Mekân	438
Foto. 265. Sivas İdâdîsi ZK-11 Nolu Mekân	438
Foto. 266. Sivas İdâdîsi Birinci Kat Dolanma Koridoru	438
Foto. 267. Sivas İdâdîsi Birinci Kat Merdiven Sahanlığı (1)	439
Foto. 268. Sivas İdâdîsi Birinci Kat Merdiven Sahanlığı (2)	439
Foto. 269. Sivas İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân	439
Foto. 270. Sivas İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân	439
Foto. 271. Sivas İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân	439
Foto. 272. Sivas İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân	439
Foto. 273. Sivas İdâdîsi 1K-05 Nolu Sivas Kongresi Toptancı Odası	439
Foto. 274. Sivas İdâdîsi 1-0K6 Nolu Atatürk'ün Yatak Odası	439
Foto. 275. Sivas İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân	440
Foto. 276. Sivas İdâdîsi 1K-08 Nolu Mekân	440
Foto. 277. Sivas İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân	440
Foto. 278. Sivas İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân	440
Foto. 279. Sivas İdâdîsi 1K-11 Nolu Mekân	440
Foto. 280. Sivas İdâdîsi Doğu Cephe	440
Foto. 281. Sivas İdâdîsi Doğu Giriş Merdivenleri	440
Foto. 282. Sivas İdâdîsi Doğu Giriş Aksı Detay	440
Foto. 283. Sivas İdâdîsi Doğu Ana Giriş Kapısı	441
Foto. 284. Sivas İdâdîsi Batı Cephe Genel Görünüm	441
Foto. 285. Sivas İdâdîsi Batı Giriş Kapısı	441
Foto. 286. Sivas İdâdîsi Güney Cephe Genel Görünüm	441
Foto. 287. Sivas İdâdîsi Kuzey Cephe	441
Foto. 288. Sivas İdâdîsi Bahçe Kapısı Ön Cephe	441
Foto. 289. Sivas İdâdîsi Bahçe Kapısı Arka Cephe	441
Foto. 290. Sivas İdâdîsi Bahçe Kapısı Kulübesi	441
Foto. 291. Sivas İdâdîsi Bodrum Kat Kapılarından Bir Örnek	442
Foto. 292. Sivas İdâdîsi Z-06 Nolu Dersliğin Tavanı	442
Foto. 293. Sivas İdâdîsi Z-06 Nolu Mekân Tavan Bezemesi Detay (1)	442

Foto. 294. Sivas İdâdîsi Z-06 Nolu Mekân Tavan Bezemesi Detay (2)	442
Foto. 295. Sivas İdâdîsi 1-05 Nolu Dersliğin Kalem İşi Duvar Bezemeleri.....	442
Foto. 296. Sivas İdâdîsi 1-05 Nolu Dersliğin Kalem işi duvar Bordürü.....	442
Foto. 297. Sivas İdâdîsi 1-05 Nolu Dersliğin Tavan Bezemesi (1)	442
Foto. 298. Sivas İdâdîsi 1-05 Nolu Dersliğin Tavan Bezemesi (2)	442
Foto. 299. Sivas İdâdîsi 1-06 Nolu Dersliğin Duvar Bezemesi	443
Foto. 300. Sivas İdâdîsi 1-06 Nolu Dersliğin Tavan Bordürlerinden Bezeme Detayı..	443
Foto. 301. Sivas İdâdîsi 1-06 Nolu Dersliğin Tavan Bezemesi	443
Foto. 302. Sivas İdâdîsi Merdiven Korkulukları (1).....	443
Foto. 303. Sivas İdâdîsi Merdiven Korkulukları (2).....	443
Foto. 304. Sivas İdâdîsi Merdiven Korkulukları (3).....	443
Foto. 305. Sivas İdâdîsi Merdiven Korkulukları (4).....	444
Foto. 306. Sivas İdâdîsi Dolanma Koridoru Tavan Göbeği.....	444
Foto. 307. Sivas İdâdîsi Birinci Kat Merdiven Önü Revaklarındaki Kalem İşi Bezemeler.....	444
Foto. 308. Sivas İdâdîsi Birinci Kat Pencereleri Üçgen Alınlık	444
Foto. 309. Sivas İdâdîsi Pencere Denizlik Süslemeleri.....	444
Foto. 310. Sivas İdâdîsi Pencere Denizlik Süslemeleri Detay	444
Foto. 311. Sivas İdâdîsi Bahçe Giriş Kapısı Kulüblerinde Bulunan Alınlık Bezemesi	445
Foto. 312. Sivas İdâdîsi Temel Seviyesinden Bir Görüntü.....	445
Foto. 313. Çankırı İdâdîsi Giriş Holü	445
Foto. 314. Çankırı İdâdîsi Zemin Kat Koridoru.....	445
Foto. 315. Çankırı İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân.....	445
Foto. 316. Çankırı İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân.....	445
Foto. 317. Çankırı İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân.....	446
Foto. 318. Çankırı İdâdîsi Merdiven Sahanlığı.....	446
Foto. 319. Çankırı İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân.....	446
Foto. 320. Çankırı İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân.....	446
Foto. 321. Çankırı İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân.....	446
Foto. 322. Çankırı İdâdîsi Birinci Kat Koridoru.....	446
Foto. 323. Çankırı İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân	446
Foto. 324. Çankırı İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân	446
Foto. 325. Çankırı İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân	447
Foto. 326. Çankırı İdâdîsi 1K-04 Nolu Müdür Odası	447
Foto. 327. Çankırı İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân	447
Foto. 328. Çankırı İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân	447
Foto. 329. Çankırı İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân	447
Foto. 330. Çankırı İdâdîsi Ana Giriş Kapısı	447
Foto. 331. Çankırı İdâdîsi Kuzey Cephe.....	448
Foto. 332. Aydın İdâdîsi Şakirdanlarının II. Abdülhamit Albümünden Bir Fotoğrafi .	448
Foto. 333. Aydın İdâdîsi'nin II. Abdülhamit Albümünden Bir Fotoğrafi	448
Foto. 334. Aydın İdâdîsi Zemin Kat Güney Giriş Holü.....	448
Foto. 335. Aydın İdâdîsi Zemin Kat Orta Avlu	448
Foto. 336. Aydın İdâdîsi Zemin Kat Koridoru.....	448
Foto. 337. Aydın İdâdîsi Zemin Kat Orta Avluya Girişi Sağlayan Kemerli Geçiş	449
Foto. 338. Aydın İdâdîsi Orta Avlu Örtüsü	449
Foto. 339. Aydın İdâdîsi Z-01 Nolu İdare Odası	449
Foto. 340. Aydın İdâdîsi Z-12 Nolu Müdür Yardımcısı Odası.....	449
Foto. 341. Aydın İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı.....	449
Foto. 342. Aydın İdâdîsi ZK-08 Nolu Fotokopi Odası	449

Foto. 343. Aydın İdâdisi ZK-09, ZK-10 Nolu Tuvalet.....	449
Foto. 344. Aydın İdâdisi ZK-11 Nolu Müdür Odası.....	449
Foto. 345. Aydın İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân.....	450
Foto. 346. Aydın İdâdisi Zemin Kat Kuzey Giriş Holü.....	450
Foto. 347. Aydın İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân.....	450
Foto. 348. Aydın İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân.....	450
Foto. 349. Aydın İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	450
Foto. 350. Aydın İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân.....	450
Foto. 351. Aydın İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	450
Foto. 352. Aydın İdâdisi 1K-09 Nolu Baskı Odası.....	450
Foto. 355. Aydın İdâdisi 1K-13 Nolu Mekân.....	451
Foto. 356. Aydın İdâdisi 1K-01 Nolu Öğretmen Odası.....	451
Foto. 357. Aydın İdâdisi 1K-02 Nolu Rehberlik Odası.....	451
Foto. 358. Aydın İdâdisi 1K-03 Nolu Arşiv Odası.....	451
Foto. 359. Aydın İdâdisi 1K-04 Nolu Sınıf.....	451
Foto. 360. Aydın İdâdisi 1K-05 Nolu Sınıf.....	451
Foto. 361. Aydın İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	451
Foto. 362. Aydın İdâdisi Birinci Kat Batı Yöndeki Dolanma Koridoru.....	451
Foto. 363. Aydın İdâdisi Birinci Kat Doğu Yöndeki Dolanma Koridoru.....	452
Foto. 364. Aydın İdâdisi Birinci Kat Dolanma Koridorunun Avludan Görünümü.....	452
Foto. 365. Aydın İdâdisi Güney Cephe.....	452
Foto. 366. Aydın İdâdisi Güney Giriş Kapısı.....	452
Foto. 367. Aydın İdâdisi Doğu Cephe.....	452
Foto. 368. Aydın İdâdisi Batı Cephe.....	452
Foto. 369. Aydın İdâdisi Batı Cephe.....	452
Foto. 370. Aydın İdâdisi Kuzey Cephe Kapı Bezemesi.....	452
Foto. 371. Balıkesir İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	453
Foto. 372. Balıkesir İdâdisi İnşa ve Tamir Kitabesi.....	453
Foto. 373. Balıkesir İdâdisi'nin Yıkılan Dördüncü Katının Eski ve Günümüzdeki Halini Gösterir Karşılaştırmalı Fotoğraf.....	453
Foto. 374. Balıkesir İdâdisi Bodrum Kat Giriş ve Merdiven Sahanlığı.....	454
Foto. 375. Balıkesir İdâdisi Bodrum Kat Koridoru.....	454
Foto. 376. Balıkesir İdâdisi BK-01 Nolu Mekân.....	454
Foto. 377. Balıkesir İdâdisi BK-02 Nolu Mekân.....	454
Foto. 378. Balıkesir İdâdisi BK-03 Nolu Mekân.....	454
Foto. 379. Balıkesir İdâdisi BK-04 Nolu Mekân.....	454
Foto. 380. Balıkesir İdâdisi BK-05 Nolu Mekân.....	455
Foto. 381. Balıkesir İdâdisi BK-06 Nolu Mekân.....	455
Foto. 382. Balıkesir İdâdisi Zemin Kat Giriş Sahanlığı.....	455
Foto. 383. Balıkesir İdâdisi Zemin Kat Koridoru.....	455
Foto. 384. Balıkesir İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	455
Foto. 385. Balıkesir İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân.....	455
Foto. 386. Balıkesir İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	456
Foto. 387. Balıkesir İdâdisi Zemin Kat Tuvaletler (1).....	456
Foto. 388. Balıkesir İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân.....	456
Foto. 389. Balıkesir İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân.....	456
Foto. 390. Balıkesir İdâdisi Zemin Kat Merdivenleri.....	456
Foto. 391. Balıkesir İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân.....	456
Foto. 392. Balıkesir İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân.....	457
Foto. 393. Balıkesir İdâdisi Zemin Kat Tuvaletleri (2).....	457

Foto. 394. Balıkesir İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân	457
Foto. 395. Balıkesir İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân	457
Foto. 396. Balıkesir İdâdîsi ZK-10 Nolu Mekân	457
Foto. 397. Balıkesir İdâdîsi Birinci Kat Merdivenleri	457
Foto. 398. Balıkesir İdâdîsi Birinci Kat Koridoru.....	458
Foto. 399. Balıkesir İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân.....	458
Foto. 400. Balıkesir İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân.....	458
Foto. 401. Balıkesir İdâdîsi Birinci Kat Tuvaletleri (1).....	458
Foto. 402. Balıkesir İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân.....	458
Foto. 403. Balıkesir İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân.....	458
Foto. 404. Balıkesir İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân.....	459
Foto. 405. Balıkesir İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân.....	459
Foto. 406. Balıkesir İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân.....	459
Foto. 407. Balıkesir İdâdîsi 1K-08 Nolu Mekân.....	459
Foto. 408. Balıkesir İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân.....	459
Foto. 409. Balıkesir İdâdîsi Birinci Kat Tuvaletleri (2).....	459
Foto. 410. Balıkesir İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân.....	460
Foto. 411. Balıkesir İdâdîsi 1K-11 Nolu Mekân.....	460
Foto. 412. Balıkesir İdâdîsi Güney Cephe	460
Foto. 413. Balıkesir İdâdîsi Güney Cephe Orta Aks.....	461
Foto. 414. Balıkesir İdâdîsi Kuzey Cephe	461
Foto. 415. Balıkesir İdâdîsi Kuzey Cephe Orta Aksı.....	462
Foto. 416. Balıkesir İdâdîsi Batı Cephe	462
Foto. 417. Balıkesir İdâdîsi Doğu Cephe	463
Foto. 418. Balıkesir İdâdîsi Güney Giriş Portiğinde Bulunan Sütun Başlığı.....	463
Foto. 419. Balıkesir İdâdîsi Güney Giriş Kısmında Bulunan Plastr Başlığı.....	464
Foto. 420. Balıkesir İdâdîsi Kuzey Giriş Kapısı	464
Foto. 421. Balıkesir İdâdîsi Güney Giriş Kapısı	464
Foto. 422. Bitlis İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü.....	465
Foto. 423. Bitlis İdâdîsi Zemin Kat Koridoru	465
Foto. 424. Bitlis İdâdîsi Merdiven Sahanlığı	465
Foto. 425. Bitlis İdâdîsi Giriş Holü.....	465
Foto. 426. Bitlis İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân	465
Foto. 427. Bitlis İdâdîsi Birinci Kat Koridoru	465
Foto. 428. Bitlis İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân.....	466
Foto. 429. Bitlis İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân.....	466
Foto. 430. Bitlis İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân.....	466
Foto. 431. Bitlis İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân.....	466
Foto. 432. Bitlis İdâdîsi Batı Giriş Cephesi	466
Foto. 433. Bitlis İdâdîsi Batı Cephe Balkonu	466
Foto. 434. Bitlis İdâdîsi Batı Cephe	467
Foto. 435. Bitlis İdâdîsi Doğu Cephe.....	467
Foto. 436. Bitlis İdâdîsi Güney Cephe	467
Foto. 437. Bitlis İdâdîsi Kuzey Cephe	467
Foto. 438. Sinop İdâdîsi Binası İnşaatı	467
Foto. 439. Sinop İdâdîsi Şakirdanları.....	467
Foto. 440. Sinop İdâdîsi 1976 Yılında Çatı Yenilemesi	468
Foto. 441. Sinop İdâdîsi Kuzey Cephe Eski Görüntüsü	468
Foto. 442. Sinop İdâdîsi Üst Kat Kapılarından Bir Görünüm.....	468

Foto. 443. Sinop İdâdîsi Ana Giriş Kapısı Eski ve Yeni Hallerini Gösterir Karşılaştırmalı Fotoğraf	468
Foto. 444. Sinop İdâdîsi Pencerelerinin Eski ve Yeni Hallerini Gösterir Karşılaştırmalı Fotoğraf	468
Foto. 445. Sinop İdâdîsi Giriş Holü	468
Foto. 446. Sinop İdâdîsi Birinci Kat Koridoru.....	469
Foto. 447. Sinop İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân	469
Foto. 448. Sinop İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân	469
Foto. 449. Sinop İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân	469
Foto. 450. Sinop İdâdîsi Merdivenleri	469
Foto. 451. Sinop İdâdîsi Birinci Kat Koridoru.....	469
Foto. 452. Sinop İdâdîsi Güney Cephe	469
Foto. 453. Sinop İdâdîsi Kuzey Cephe.....	469
Foto. 454. Sinop İdâdîsi Doğu Cephesi	470
Foto. 455. Sinop İdâdîsi Batı Cephesi.....	470
Foto. 456. Sinop İdâdîsi Griffon Şeklinde Tepe Bezemesi.....	470
Foto. 457. Söğüt İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü.....	470
Foto. 458. Söğüt İdâdîsi İnşa Kitabesi	470
Foto. 459. Söğüt İdâdîsi Bodrum Kat Giriş Kapısı.....	471
Foto. 460. Söğüt İdâdîsi Bodrum Kat Mazgal Pencerelerinden Birisi.....	471
Foto. 461. Söğüt İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân	471
Foto. 462. Söğüt İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân	471
Foto. 463. Söğüt İdâdîsi BK-03 Nolu Mekân	471
Foto. 464. Söğüt İdâdîsi BK-04 Nolu Mekân	471
Foto. 465. Söğüt İdâdîsi Güney Giriş Kapısı	472
Foto. 466. Söğüt İdâdîsi Güney Giriş Kapı Doğraması	472
Foto. 467. Söğüt İdâdîsi Zemin Kat Koridoru ve Merdiven Sahanlığı	472
Foto. 468. Söğüt İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân	472
Foto. 469. Söğüt İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân	472
Foto. 470. Söğüt İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân	472
Foto. 471. Söğüt İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân	473
Foto. 472. Söğüt İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân	473
Foto. 473. Söğüt İdâdîsi Birinci Kat Koridoru ve Merdiven Sahanlığı	473
Foto. 474. Söğüt İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân.....	473
Foto. 475. Söğüt İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân.....	473
Foto. 476. Söğüt İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân.....	473
Foto. 477. Söğüt İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân.....	474
Foto. 478. Söğüt İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân.....	474
Foto. 479. Söğüt İdâdîsi Güney Cephe	474
Foto. 480. Söğüt İdâdîsi Kuzey Cephe.....	474
Foto. 481. Söğüt İdâdîsi Doğu Cephe	474
Foto. 482. Söğüt İdâdîsi Batı Cephe	474
Foto. 483. Söğüt İdâdîsi Güney Giriş Bloğunda Bulunan Osmanlı Arması	475
Foto. 484. Söğüt İdâdîsi Tavan Döşemelerine Bir Örnek.....	475
Foto. 485. Söğüt İdâdîsi Birinci Kat Koridoru Tavan Bezemesi	475
Foto. 486. Söğüt İdâdîsi Zemin Kat Tavan Bezemesi	475
Foto. 487. Söğüt İdâdîsi Çatı Konsolları.....	475
Foto. 488. Bilecik İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü.....	475
Foto. 489. Bilecik İdâdîsi 1922 tarihli Fotoğrafı.....	476
Foto. 490. Bilecik İdâdîsi'nin 1909 Yangınından Sonraki Yenilenmiş Durumu.....	476

Foto. 491. Bilecik İdâdisi 2005 Restorasyonu Sonrası Güney Cephe	476
Foto. 492. Bilecik İdâdisi 2005 Restorasyonu Öncesi İç Sıva ve Boya Durumu	476
Foto. 493. Bilecik İdâdisi 2005 Restorasyonu Sonrası Kapı Doğramalarında Meydana Gelen Değişim.....	477
Foto. 494. Bilecik İdâdisi 2005 Restorasyonu Sonrası Merdivenlerde Meydana Gelen Değişim	477
Foto. 495. Bilecik İdâdisi Bodrum Kat Merdiven Sahanlığı	477
Foto. 496. Bilecik İdâdisi Bodrum Kat Dolanma Koridorları	477
Foto. 497. Bilecik İdâdisi Bodrum Kat Avlu Kapısı.....	478
Foto. 498. Bilecik İdâdisi Avlusu	478
Foto. 499. Bilecik İdâdisi BK-01 Nolu Mekân	478
Foto. 500. Bilecik İdâdisi BK-02 Nolu Mekân	478
Foto. 501. Bilecik İdâdisi BK-03 Nolu Mekân	478
Foto. 502. Bilecik İdâdisi Bodrum Kat Tuvaletleri.....	478
Foto. 503. Bilecik İdâdisi Güney Giriş Kapısı	479
Foto. 504. Bilecik İdâdisi Güney Giriş Holü	479
Foto. 505. Bilecik İdâdisi Zemin Kat Koridoru	479
Foto. 506. Bilecik İdâdisi Avlu Pencereleri	479
Foto. 507. Bilecik İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân	479
Foto. 508. Bilecik İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân	479
Foto. 509. Bilecik İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân	480
Foto. 510. Bilecik İdâdisi Zemin Katı Batı Merdivenleri	480
Foto. 511. Bilecik İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân	480
Foto. 512. Bilecik İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân	480
Foto. 513. Bilecik İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân	480
Foto. 514. Bilecik İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân	480
Foto. 515. Bilecik İdâdisi Zemin Kat Doğu Merdivenleri	481
Foto. 516. Bilecik İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân	481
Foto. 517. Bilecik İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân	481
Foto. 518. Bilecik İdâdisi ZK-10 Nolu Mekân	481
Foto. 519. Bilecik İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân.....	481
Foto. 520. Bilecik İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân.....	481
Foto. 521. Bilecik İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân.....	482
Foto. 522. Bilecik İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân.....	482
Foto. 523. Bilecik İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân.....	482
Foto. 524. Bilecik İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	482
Foto. 525. Bilecik İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân.....	482
Foto. 526. Bilecik İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân.....	482
Foto. 527. Bilecik İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân.....	483
Foto. 528. Bilecik İdâdisi 1K-10 Nolu Mekân.....	483
Foto. 529. Bilecik İdâdisi Birinci Kat Koridorları	483
Foto. 530. Bilecik İdâdisi Güney Cephe	483
Foto. 531. Bilecik İdâdisi Ana Giriş Kapısı	483
Foto. 532. Bilecik İdâdisi Kuzey Cephe	483
Foto. 533. Bilecik İdâdisi Batı Cephe	484
Foto. 534. Bilecik İdâdisi Doğu Cephe.....	484
Foto. 535. Bilecik İdâdisi Güney Giriş Kapısı Alınlık ve Kilit taşı Alçı Bezeme	484
Foto. 536. Bilecik İdâdisi Bağdadi Tekniğinde Yapılan İç Duvar Uygulaması	484
Foto. 537. Çatalca İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	485
Foto. 538. Çatalca İdâdisi Zemin Kat Koridoru.....	485

Foto. 539. Çatalca İdâdisi Merdiven Sahanlığı.....	485
Foto. 540. Çatalca İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	485
Foto. 541. Çatalca İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân.....	485
Foto. 542. Çatalca İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	486
Foto. 543. Çatalca İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân.....	486
Foto. 544. Çatalca İdâdisi Birinci Kat Koridoru.....	486
Foto. 545. Çatalca İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân.....	486
Foto. 546. Çatalca İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân.....	486
Foto. 547. Çatalca İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân.....	486
Foto. 548. Çatalca İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân.....	486
Foto. 549. Çatalca İdâdisi Güney Cephesi.....	486
Foto. 550. Çatalca İdâdisi Kuzey Cephesi.....	487
Foto. 551. Çatalca İdâdisi Doğu Cephe.....	487
Foto. 552. Çatalca İdâdisi Batı Cephe.....	487
Foto. 553. Isparta İdâdisi Eski Resmi.....	487
Foto. 554. Isparta İdâdisi BK-01 Nolu Mekân.....	487
Foto. 555. Isparta İdâdisi BK-02 Nolu Mekân.....	487
Foto. 557. Isparta İdâdisi BK-05 Nolu Tuvalet.....	487
Foto. 558. Isparta İdâdisi Merdiven Sahanlığı.....	488
Foto. 559. Isparta İdâdisi BK-07 Nolu Mekân.....	488
Foto. 560. Isparta İdâdisi BK-08 Nolu Mekân.....	488
Foto. 561. Isparta İdâdisi Bodrum Kat güney Koridoru.....	488
Foto. 562. Isparta İdâdisi Bodrum Kat Batı Koridoru.....	488
Foto. 563. Isparta İdâdisi Bodrum Kat Doğu Koridoru.....	488
Foto. 564. Isparta İdâdisi Ana Giriş Holü.....	489
Foto. 565. Isparta İdâdisi Ana Giriş Koridoru.....	489
Foto. 566. Isparta İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	489
Foto. 567. Isparta İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân.....	489
Foto. 568. Isparta İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	489
Foto. 569. Isparta İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân.....	490
Foto. 570. Isparta İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân.....	490
Foto. 571. Isparta İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân.....	490
Foto. 572. Isparta İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân.....	490
Foto. 573. Isparta İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân.....	490
Foto. 574. Isparta İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân.....	490
Foto. 575. Isparta İdâdisi ZK-10 Nolu Mekân.....	490
Foto. 576. Isparta İdâdisi Zemin Kat Koridoru.....	490
Foto. 577. Isparta İdâdisi Merdivenleri.....	491
Foto. 578. Isparta İdâdisi Asma Kat Merdiven Sahanlığı.....	491
Foto. 579. Isparta İdâdisi 1-01 Nolu Mekân.....	491
Foto. 580. Isparta İdâdisi 1-02 Nolu Mekân.....	491
Foto. 581. Isparta İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân.....	491
Foto. 582. Isparta İdâdisi Portiği.....	491
Foto. 583. Isparta İdâdisi Güney Cephe.....	491
Foto. 584. Isparta İdâdisi Kuzey Cephe.....	491
Foto. 585. Isparta İdâdisi Doğu Cephe.....	492
Foto. 586. Isparta İdâdisi Batı Cephe.....	492
Foto. 587. Isparta İdâdisi Giriş Kapısı Ay-yıldız Bezemesi.....	492
Foto. 588. Isparta İdâdisi Pencerelelerinden Bir Örnek.....	492
Foto. 589. Isparta İdâdisi İç Kapılardan Bir Örnek.....	492

Foto. 590. Isparata İdâdisi Pencerelelerinin Dıştan Görünümü (1)	493
Foto. 591. Isparata İdâdisi Pencerelelerinin Dıştan Görünümü (2)	493
Foto. 592. Muğla İdâdisi	493
Foto. 593. Muğla İdâdisi Giriş Portiği	493
Foto. 594. Muğla İdâdisi Zemin Kat Koridoru	493
Foto. 595. Muğla İdâdisi Merdivenler	493
Foto. 596. Muğla İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân	494
Foto. 597. Muğla İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân	494
Foto. 598. Muğla İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân (2).....	494
Foto. 599. Muğla İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân (1).....	494
Foto. 600. Muğla İdâdisi Zemin Kat Güney Hol	494
Foto. 601. Muğla İdâdisi ZK-04 Nolu Tuvaletler (1)	494
Foto. 602. Muğla İdâdisi ZK-04 Nolu Tuvaletler (2)	494
Foto. 603. Muğla İdâdisi Zemin Kat Merdiven Boşluğu (1)	494
Foto. 604. Muğla İdâdisi Zemin Kat Merdiven Boşluğu (2)	495
Foto. 605. Muğla İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân	495
Foto. 606. Muğla İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân (1).....	495
Foto. 607. Muğla İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân (2).....	495
Foto. 608. Muğla İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân (3).....	495
Foto. 609. Muğla İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân (4).....	495
Foto. 610. Muğla İdâdisi 1-02 Nolu Sınıf (1)	495
Foto. 611. Muğla İdâdisi 1-02 Nolu Sınıf (2)	495
Foto. 612. Muğla İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân (1).....	496
Foto. 613. Muğla İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân (2).....	496
Foto. 614. Muğla İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân (1).....	496
Foto. 615. Muğla İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân (2).....	496
Foto. 616. Muğla İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân.....	496
Foto. 617. Muğla İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	496
Foto. 618. Muğla İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân.....	496
Foto. 619. Muğla İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân (1).....	496
Foto. 620. Muğla İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân (2).....	497
Foto. 621. Muğla İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân (1).....	497
Foto. 622. Muğla İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân (2).....	497
Foto. 623. Muğla İdâdisi Birinci Kat Koridoru	497
Foto. 624. Muğla İdâdisi Kuzey Cephe	497
Foto. 625. Muğla İdâdisi Doğu Cephe	497
Foto. 626. Muğla İdâdisi Güney Cephe	497
Foto. 627. Muğla İdâdisi Batı Cephe	497
Foto. 628. Muğla İdâdisi Portik Sütunu	498
Foto. 229. Muğla İdâdisi Giriş Kapısı Üstündeki Kilit Taşı	498
Foto. 630. Muğla İdâdisi Zemin Kat Penceresi	498
Foto. 631. Muğla İdâdisi Birinci Kat Penceresi.....	498
Foto. 632. İzmir İdâdisi.....	498
Foto. 633. İzmir İdâdisi Öğrencileri.....	498
Foto. 634. 1886 Yılında Binamı Tamamlanan Bolu İdâdisi	499
Foto. 635. 1914 Yılında Yapımı Tamamlanan Bolu İdâdisi.....	499
Foto. 636. Trabzon İdâdisi	499
Foto. 637. Trabzon İdâdisi Şakirdanları.....	499
Foto. 638. Manisa İdâdisi.....	500
Foto. 639. Manisa İdâdisi Şakirdanları	500

Foto. 640. Ankara İdadi Binası	500
Foto. 641. Kırşehir İdâdisi	500
Foto. 642. Edirne İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	500
Foto. 643. Edirne İdâdisi Özgün Halini Gösterir Fotoğrafi	500
Foto. 644. Edirne İdâdisi Şakirdanları	501
Foto. 645. Günümüzde Edirne Lisesi Olarak Kullanılan Darülmuallimin Binası	501
Foto. 646. Edirne İdâdisi Kitabesi.....	501
Foto. 647. Edirne İdâdisi’de Meydana Gelen Değişimi Gösterir Eski Resim Karşılaştırması.....	502
Foto. 648. Edirne İdâdisi BK-01 Nolu Mekân.....	502
Foto. 649. Edirne İdâdisi BK-02, BK-03 Nolu Mekânlar.....	502
Foto. 650. Edirne İdâdisi BK-04 Nolu Mekân.....	502
Foto. 651. Edirne İdâdisi BK-05 Nolu Mekân.....	502
Foto. 652. Edirne İdâdisi BK-06 Nolu Mekân.....	503
Foto. 653. Edirne İdâdisi Bodrum Kat Koridoru	503
Foto. 654. Edirne İdâdisi Bodrum Kat Tuvaletleri	503
Foto. 655. Edirne İdâdisi Zemin Kat Merdivenleri.....	503
Foto. 656. Edirne İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	503
Foto. 657. Edirne İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân.....	503
Foto. 658. Edirne İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	504
Foto. 659. Edirne İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân.....	504
Foto. 660. Edirne İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân.....	504
Foto. 661. Edirne İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân.....	504
Foto. 662. Edirne İdâdisi Zemin Kat Koridoru (1)	504
Foto. 663. Edirne İdâdisi Zemin Kat Koridoru (2)	504
Foto. 664. Edirne İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân.....	505
Foto. 665. Edirne İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân.....	505
Foto. 666. Edirne İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân.....	505
Foto. 667. Edirne İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân.....	505
Foto. 668. Edirne İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân.....	505
Foto. 669. Edirne İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	505
Foto. 670. Edirne İdâdisi Birinci Kat Koridoru	506
Foto. 671. Edirne İdâdisi Birinci Kat Merdivenleri	506
Foto. 672. Edirne İdâdisi Batı Giriş Kapısı.....	506
Foto. 673. Edirne İdâdisi Batı Cephe	506
Foto. 674. Edirne İdâdisi Doğu Cephe.....	506
Foto. 675. Edirne İdâdisi Güney Cephe	506
Foto. 676. Edirne İdâdisi Kuzey Cephe	507
Foto. 677. Edirne İdâdisi Batı Giriş Kapısı Bezeme Kompozisyonu	507
Foto. 678. Adana İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	507
Foto. 679. Adana İdâdisi’nin Kitabesi	507
Foto. 680. Adana İdâdisi’nin Eski Bir Fotoğrafi	507
Foto. 681. Adana İdâdisi Şakirdanları	508
Foto. 682. Adana İdâdisi Bodrum Kat Girişi	508
Foto. 683. Adana İdâdisi Bodrum Kat Koridoru (1).....	508
Foto. 684. Adana İdâdisi Bodrum Kat Koridoru (2).....	508
Foto. 685. Adana İdâdisi Bodrum Kat Koridor Pencereleleri	508
Foto. 686. Adana İdâdisi BK-01 Nolu Mekân	508
Foto. 687. Adana İdâdisi BK-02 Nolu Mekân	509
Foto. 688. Adana İdâdisi BK-03, BK-04 Nolu Mekânler	509

Foto. 689. Adana İdâdisi BK-06 Nolu Mekân	509
Foto. 690. Adana İdâdisi BK-07 Nolu Mekân	509
Foto. 691. Adana İdâdisi Zemin Kat Doğu Girişi	509
Foto. 692. Adana İdâdisi Zemin Kat Batı Girişi	509
Foto. 693. Adana İdâdisi Zemin Kat Koridoru	509
Foto. 694. Adana İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân	509
Foto. 695. Adana İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân	510
Foto. 696. Adana İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân	510
Foto. 697. Adana İdâdisi ZK-04 Nolu Tuvalet	510
Foto. 698. Adana İdâdisi ZK-05 Nolu Tuvalet	510
Foto. 699. Adana İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân	510
Foto. 700. Adana İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân	510
Foto. 701. Adana İdâdisi Birinci Kat Koridoru	510
Foto. 702. Adana İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân	510
Foto. 703. Adana İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân	511
Foto. 704. Adana İdâdisi 1-03 Nolu Mekân	511
Foto. 705. Adana İdâdisi 1-04 Nolu Mekân	511
Foto. 706. Adana İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân	511
Foto. 707. Adana İdadadisi Batı Cephe	511
Foto. 708. Adana İdâdisi Doğu Cephe	511
Foto. 709. Adana İdâdisi Güney Cephe	511
Foto. 710. Adana İdâdisi Kuzey Cephe	511
Foto. 711. Adana İdâdisi Batı Giriş Kapısı	512
Foto. 712. Adana İdâdisi Giriş Kapısı Kilit Taşı Bezemesi	512
Foto. 713. Adana İdâdisi Giriş Kapısında Bulunan Sütunlar	512
Foto. 714. Adana İdâdisi Duvar Örgüsü ve Taban Döşemesi	512
Foto. 715. Adana İdâdisi İç Kapılardan Bir Örnek	513
Foto. 716. Adana İdâdisi Pencerelelerinden Bir Görünüm	513
Foto. 717. Kayseri İdâdisi'nin 1916 Yılı Öncesinden Fotoğrafı	513
Foto. 717. Kayseri İdâdisi 1925 Tarihli Fotoğraf	513
Foto. 718. 1896 Tarihli Binanın Plan ve Görünüşünü İçeren Belge	514
Foto. 719. Kayseri İdâdisi Kuzey Giriş Holü	514
Foto. 720. Kayseri İdâdisi Zemin Kat Koridoru	514
Foto. 721. Kayseri İdâdisi Zemin Kat Batı Koridor Kapısı İçten Görünüm	514
Foto. 722. Kayseri İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân	514
Foto. 723. Kayseri İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân	514
Foto. 724. Kayseri İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân	514
Foto. 725. Kayseri İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân	514
Foto. 726. Kayseri İdâdisi ZK-05 Nolu Tuvalet	515
Foto. 727. Kayseri İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân	515
Foto. 728. Kayseri İdâdisi İç Merdivenler	515
Foto. 729. Kayseri İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân	515
Foto. 730. Kayseri İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân	515
Foto. 731. Kayseri İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân	515
Foto. 732. Kayseri İdâdisi ZK-10 Nolu Mekân	515
Foto. 733. Kayseri İdâdisi ZK-11 Nolu Mekân	515
Foto. 734. Kayseri İdâdisi ZK-12 Nolu Mekân	516
Foto. 735. Kayseri İdâdisi Birinci Kat Koridoru	516
Foto. 736. Kayseri İdâdisi 1-01 Nolu Mekân	516
Foto. 737. Kayseri İdâdisi 1-02 Nolu Mekân	516

Foto. 738. Kayseri İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân.....	516
Foto. 739. Kayseri İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân.....	516
Foto. 740. Kayseri İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân.....	517
Foto. 741. Kayseri İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	517
Foto. 742. Kayseri İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân.....	517
Foto. 743. Kayseri İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân.....	517
Foto. 744. Kayseri İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân.....	517
Foto. 745. Kayseri İdâdisi 1K-10 Nolu Mekân.....	517
Foto. 746. Kayseri İdâdisi 1K-11 Nolu Mekân.....	517
Foto. 747. Kayseri İdâdisi 1K-12 Nolu Mekân.....	517
Foto. 748. Kayseri İdâdisi 1-13 Nolu Mekân.....	518
Foto. 749. Kayseri İdâdisi Mescit Kısmı	518
Foto. 750. Kayseri İdâdisi Kuzey Girişi	518
Foto. 751. Kayseri İdâdisi Kuzey Girişi Zemin Kat Seviyesinden Görünümü.....	518
Foto. 752. Kayseri İdâdisi Kuzey Giriş Katı Birinci Kat Seviyesinden Görünümü	518
Foto. 753. Kayseri İdâdisi Güney Cephe	518
Foto. 754. Kayseri İdâdisi Batı Cephe	519
Foto. 755. Kayseri İdâdisi Doğu Cephe	519
Foto. 756. Kayseri İdâdisi Karo Taş Döşeme Detay (1).....	519
Foto. 757. Kayseri İdâdisi Karo Taş Döşeme Detay (2).....	519
Foto. 758. Kayseri İdâdisi Zemin Kat Penceresi.....	519
Foto. 759. Kayseri İdâdisi Birinci Kat Penceresi.....	519
Foto. 760. Kayseri İdâdisi Zemin Kat Portik Sütun Başlığı (1).....	520
Foto. 761. Kayseri İdâdisi Zemin Kat Portik Sütun Başlığı (2).....	520
Foto. 762. Kayseri İdâdisi Birinci Kat İç Kapılarından Bir Örnek	520
Foto. 763. Kayseri İdâdisi Zemin Kat İç Kapılarından Bir Örnek.....	520
Foto. 764. Mardin İdâdisi.....	520
Foto. 765. Mardin İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	520
Foto. 766. Mardin İdâdisi Kitabesi	521
Foto. 767. Mardin İdâdisi Giriş Holü.....	521
Foto. 768. Mardin İdâdisi Merdiven Sahanlığı	521
Foto. 769. Mardin İdâdisi Merdivenleri	521
Foto. 770. Mardin İdâdisi Zemin Kat Koridoru.....	521
Foto. 771. Mardin İdâdisi Zemin Kat Koridorunun Yıldız Tonoz Örtüsü.....	521
Foto. 772. Mardin İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	521
Foto. 773. Mardin İdâdisi ZK-01 Nolu Mekânda Bulunan Mihrap Nişi	521
Foto. 774. Mardin İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân	522
Foto. 775. Mardin İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân	522
Foto. 776. Mardin İdâdisi ZK-04 Nolu Tuvalet.....	522
Foto. 777. Mardin İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân	522
Foto. 778. Mardin İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân	522
Foto. 779. Mardin İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân	522
Foto. 780. Mardin İdâdisi Merdiven Sahanlığının Birinci Kattan Görünümü.....	522
Foto. 781. Mardin İdâdisi Birinci Kat Koridoru	522
Foto. 782. Mardin İdâdisi BK-01 Nolu Mekân.....	523
Foto. 783. Mardin İdâdisi BK-02 Nolu Mekân.....	523
Foto. 784. Mardin İdâdisi BK-03 Nolu Mekân.....	523
Foto. 785. Mardin İdâdisi BK-04 Nolu Mekân.....	523
Foto. 786. Mardin İdâdisi BK-05 Nolu Mekân.....	523
Foto. 787. Mardin İdâdisi Güney Cephe.....	523

Foto. 788. Mardin İdâdisi Giriş Cephesi Zemin Kattan Bir Görünüş.....	524
Foto. 789. Mardin İdâdisi Giriş Kapısı	524
Foto. 790. Mardin İdadadisi Giriş Cephesi Doğudan Görünüş.....	524
Foto. 791. Mardin İdâdisi Güney Cephe Kanat Kısımlarından Bir Görünüş.....	524
Foto. 792. Mardin İdâdisi Kuzey Cephe	524
Foto. 793. Mardin İdâdisi Batı Cephe.....	524
Foto. 794. Mardin İdâdisi Doğu Cephe.....	525
Foto. 795. Mardin İdâdisi Merdiven Babası	525
Foto. 796. Mardin İdâdisi Giriş Kısmı Tavan Bezemesi	525
Foto. 797. Mardin İdâdisi Bahçe Kapısı	525
Foto. 798. Mardin İdâdisi Bahçe Kapısı Sütun ve Bordürleri	526
Foto. 799. Mardin İdâdisi Bahçe Kapısı Üçgen Alınlığındaki Bezeme Kompozisyonu	526
Foto. 800. Mardin İdâdisi Bahçe Kapısı Üçgen Alınlığındaki Bezeme Kompozisyonu Detay (1).....	526
Foto. 801. Mardin İdâdisi Bahçe Kapısı Üçgen Alınlığındaki Bezeme Kompozisyonu Detay (2).....	526
Foto. 802. Mardin İdâdisi Bahçe Kapısı Çarkıfelek Bezemesi.....	526
Foto. 803. Mardin İdâdisi Bahçe Kapısı Üçgen Alınlığı	526
Foto. 804. Mardin İdâdisi Bahçe Kapısının Arkadan Görünümü	527
Foto. 805. Erzincan İdâdisi (Erzincan Askeri Rüştıyesi) Cephe Görünümü,	527
Foto. 806. Erzincan İdâdisi (Erzincan Askeri Rüştıyesi) Kat Planı,	527
Foto. 807. Tokat İdâdisi	527
Foto. 808. Tekirdağ İdâdisi'nin Eski Bir Görünümü	527
Foto. 809. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	527
Foto. 810. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi Zemin Kat Merdiven Holü.....	528
Foto. 811. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi Zemin Kat Koridoru.....	528
Foto. 812. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi Kuzeydoğu Cephe.....	528
Foto. 813. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi Kuzeydoğu Cephe Orta Aks	528
Foto. 814. Adana Amerikan İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	529
Foto. 815. Adana Amerikan İnas İdâdisi Batı Binası Kat Planları	529
Foto. 816. Adana Amerikan İnas İdâdisi Batı Cephe Koridorları.....	529
Foto. 817. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	529
Foto. 818. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân.....	529
Foto. 819. Adana Amerikan İnas İdâdisi Zemin Kat Lavaboları.....	529
Foto. 820. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	530
Foto. 821. Adana Amerikan İnas İdâdisi Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân.....	530
Foto. 822. Adana Amerikan İnas İdâdisi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı.....	530
Foto. 823. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân.....	530
Foto. 824. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân.....	530
Foto. 825. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân.....	530
Foto. 826. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân.....	531
Foto. 827. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân	531
Foto. 828. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-03, 1K-04 Nolu Mekân.....	531
Foto. 829. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân	531
Foto. 830. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân	531
Foto. 831. Adana Amerikan İnas İdâdisi Birinci Kat Merdiven Sahanlığı.....	531
Foto. 832. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân	532
Foto. 833. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân	532

Foto. 834. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân	532
Foto. 835. Adana Amerikan İnas İdâdisi 2K-01 Nolu Mekân	532
Foto. 836. Adana Amerikan İnas İdâdisi 2K-05 Nolu Mekân	532
Foto. 837. Adana Amerikan İnas İdâdisi 2K-06 Nolu Mekân	532
Foto. 838. Adana Amerikan İnas İdâdisi İkinci Kat Merdivenleri	533
Foto. 839. Adana Amerikan İnas İdâdisi 2K-07 Nolu Mekân	533
Foto. 840. Adana Amerikan İnas İdâdisi 2K-08 Nolu Mekân	533
Foto. 841. Adana Amerikan İnas İdâdisi 2K-10 Nolu Mekân	533
Foto. 842. Adana Amerikan İnas İdâdisi 3K-01 Nolu Mekân	533
Foto. 843. Adana Amerikan İnas İdâdisi 3K-02 Nolu Mekân	533
Foto. 844. Adana Amerikan İnas İdâdisi 3K-03 Nolu Mekân	534
Foto. 845. Adana Amerikan İnas İdâdisi Batı Cephe.....	534
Foto. 846. Adana Amerikan İnas İdâdisi Doğu Cephe	534
Foto. 847. Adana Amerikan İnas İdâdisi Kuzey Cephe.....	534
Foto. 848. Adana Amerikan İnas İdâdisi Güney Cephe	534
Foto. 849. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	534
Foto. 850. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Bowker Hall Güney Cephe.....	535
Foto. 851. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Bowker Hall Kuzey Cephe	535
Foto. 852. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Barton Hall Kuzey ve Batı Cephe	535
Foto. 853. Fener Rum Zükur İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	535
Foto. 854. Fener Rum Zükur İdâdisi Doğu Cephe.....	535
Foto. 855. Fener Rum Zükur İdâdisi Güneybatı Cephe Giriş Aksı	535
Foto. 856. Fener Rum Zükur İdâdisi Güneybatı Cephe.....	536
Foto. 857. Fener Rum Zükur İdâdisi Güneydoğu Cephe.....	536
Foto. 858. Fener Rum Zükur İdâdisi Bezeme Örnekleri.....	536
Foto. 859. Zapyon Rum İnas İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	536
Foto. 860. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Cephe.....	536
Foto. 861. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Cephe Bodrum Kat	536
Foto. 862. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Cephe Zemin Kat Pencereleleri.....	537
Foto. 863. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Cephe Zemin Kat.....	537
Foto. 864. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Giriş Kapısı.....	537
Foto. 865. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Cepheden Eski Bir Fotoğraf	537
Foto. 866. Zapyon Rum İnas İdâdisi Kuzey Cephe	537
Foto. 867. Zapyon Rum İnas İdâdisi Kuzey Cephe Saat Uygulaması.....	537
Foto. 868. Zapyon Rum İnas İdâdisi Doğu Cephe.....	538
Foto. 869. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	538
Foto. 870. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Zemin Kat Giriş Holü	538
Foto. 871. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	538
Foto. 872. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	538
Foto. 873. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân.....	539
Foto. 874. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Birinci kat Koridoru (1).....	539
Foto. 875. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Birinci Kat Koridoru (2).....	539
Foto. 876. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 1-01 Nolu Mekân.....	539
Foto. 877. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân.....	539
Foto. 878. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân.....	539
Foto. 879. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân.....	540
Foto. 880. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân.....	540
Foto. 881. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi İkinci Kat Koridoru.....	540
Foto. 882. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi İkinci Kat Merdivenleri	540
Foto. 883. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 2K-01 Nolu Mekân.....	540

Foto. 884. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 2K-02 Nolu Mekân	540
Foto. 885. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 2K-03 Nolu Mekân	541
Foto. 886. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 2K-04 Nolu Mekân	541
Foto. 887. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi 2K-05 Nolu Mekân	541
Foto. 888. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Güney Cephe	541
Foto. 889. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Doğu Cephe	541
Foto. 890. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Batı Cephe	541
Foto. 891. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Kuzey Cephe.....	542
Foto. 892. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	542
Foto. 893. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Zemin Kat Koridor Girişi	542
Foto. 894. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Zemin Kat Koridoru	542
Foto. 895. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân	542
Foto. 896. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân	543
Foto. 897. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Merdiven Sahanlığı.....	543
Foto. 898. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân	543
Foto. 899. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân	543
Foto. 900. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân	543
Foto. 901. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân	543
Foto. 902. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Birinci Kat Koridoru.....	544
Foto. 903. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân.....	544
Foto. 904. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân.....	544
Foto. 905. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân.....	544
Foto. 906. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân.....	544
Foto. 907. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	544
Foto. 908. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Lavaboları.....	545
Foto. 909. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Kuzey Cephe.....	545
Foto. 910. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Güney Cephe	545
Foto. 911. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Batı Cephe	545
Foto. 912. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Doğu Cephe	545
Foto. 913. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	546
Foto. 914. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisinin Kolej Döneminden Bir Görünümü	546
Foto. 915. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Bodrum Kat Koridoru (1)	546
Foto. 916. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Bodrum Kat Koridoru (2)	546
Foto. 917. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi BK-01 Nolu Mekân	546
Foto. 918. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi BK-02 Nolu Mekân	546
Foto. 919. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi BK-03 Nolu Mekân	547
Foto. 920. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi BK-04 Nolu Mekân	547
Foto. 921. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi BK-05 Nolu Mekân	547
Foto. 922. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Bodrum Kat Merdiven Sahanlığı.....	547
Foto. 923. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Zemin Kat Giriş Holü	547
Foto. 924. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Zemin Kat Koridoru.....	547
Foto. 925. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	548
Foto. 926. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân.....	548
Foto. 927. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	548
Foto. 928. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân.....	548
Foto. 929. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân	548
Foto. 930. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân	548
Foto. 931. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân	549
Foto. 932. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Birinci Kat Koridoru.....	549
Foto. 933. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Birinci Kat Lavaboları	549

Foto. 934. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân	549
Foto. 935. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân	549
Foto. 936. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-02 Nolu Mekânın Lavabosu	549
Foto. 937. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân	550
Foto. 938. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân	550
Foto. 939. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân	550
Foto. 940. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân	550
Foto. 941. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân	550
Foto. 942. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi İkinci Kat Koridoru.....	550
Foto. 943. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi İkinci Kat Lavaboları	551
Foto. 944. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 2K-01 Nolu Mekân	551
Foto. 945. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 2K-02 Nolu Mekân	551
Foto. 946. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 2K-03 Nolu Mekân	551
Foto. 947. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 2K-04 Nolu Mekân	551
Foto. 948. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 2K-05 Nolu Mekân	551
Foto. 949. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 2K-06 Nolu Mekân	552
Foto. 950. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 2K-07 Nolu Mekân	552
Foto. 951. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi 2K-08 Nolu Mekân	552
Foto. 952. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Güney Cephe.....	552
Foto. 953. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Güney Giriş Kapısı	552
Foto. 954. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Kuzey Cephe.....	552
Foto. 955. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Kuzey Giriş Kapısı.....	553
Foto. 956. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Batı Cephe.....	553
Foto. 957. Zağrafiyon Rum Zükur İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	553
Foto. 958. Zağrafiyon Rum Zükur İdâdisi Doğu Cephe	553
Foto. 959. Zağrafiyon Rum Zükur İdâdisi Doğu Giriş Kapısı.....	553
Foto. 960. Zağrafiyon Rum Zükur İdâdisi Doğu Cephe Sfenks Heykeli.....	553
Foto. 961. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	554
Foto. 962. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Güney Cephesi	554
Foto. 963. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Güney Giriş Kapısı	554
Foto. 964. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Güney Giriş Aksı	554
Foto. 965. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Kuzey Cephe.....	554
Foto. 966. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Pencere Altı Kare Kartuş	554
Foto. 967. Mersin Amerikan İnas İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	555
Foto. 968. Mersin Amerikan İnas İdâdisi Bodrum Kata İnilen Merdivenler.....	555
Foto. 969. Mersin Amerikan İnas İdâdisi A-Blok Bodrum Kat Sivri Kemerli Ayaklardan Bir Görünüm	555
Foto. 970. Mersin Amerikan İnas İdâdisi A-Blok Güney Cephe ve B-Blok Doğu Cephe.....	555
Foto. 972. Mersin Amerikan İnas İdâdisi A-Blok Kuzey Cephe.....	555
Foto. 972. Mersin Amerikan İnas İdâdisi A-Blok Batı Cephe.....	555
Foto. 974. Trabzon Rum İdâdisi'nin Osmanlı Arşivinde Bulunan Kuşbakışı Görünümü.....	556
Foto. 975. Trabzon Rum İdâdisi Spor Salonu.....	556
Foto. 976. Trabzon Rum İdâdisi Birinci Bodrum Kat Batı Merdiven Sahanlığı	556
Foto. 977. Trabzon Rum İdâdisi Batı Merdiven Sahanlığı	556
Foto. 978. Trabzon Rum İdâdisi Birinci Bodrum Kat Koridoru.....	556
Foto. 979. Trabzon Rum İdâdisi 1BK-01 Nolu Mekân	557
Foto. 980. Trabzon Rum İdâdisi 1BK-02 Nolu Mekân	557
Foto. 981. Trabzon Rum İdâdisi 1BK-03 Nolu Mekân	557

Foto. 982. Trabzon Rum İdâdisi 1BK-04 Nolu Mekân	557
Foto. 983. Trabzon Rum İdâdisi 1BK-05 Nolu Mekân	557
Foto. 985. Trabzon Rum İdâdisi 1BK-06 Nolu Mekân	557
Foto. 985. Trabzon Rum İdâdisi Birinci Bodrum Kat Doğu Koridoru.....	558
Foto. 986. Trabzon Rum İdâdisi Zemin Kat Kuzey Koridoru	558
Foto. 987. Trabzon Rum İdâdisi Zemin Kat Doğu Koridoru.....	558
Foto. 988. Trabzon Rum İdâdisi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı.....	558
Foto. 989. Trabzon Rum İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân.....	558
Foto. 990. Trabzon Rum İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân.....	558
Foto. 991. Trabzon Rum İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân.....	559
Foto. 992. Trabzon Rum İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân.....	559
Foto. 993. Trabzon Rum İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân.....	559
Foto. 994. Trabzon Rum İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân.....	559
Foto. 995. Trabzon Rum İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân.....	559
Foto. 996. Trabzon Rum İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân.....	559
Foto. 997. Trabzon Rum İdâdisi ZK-10 Nolu Mekân.....	560
Foto. 998. Trabzon Rum İdâdisi ZK-11 Nolu Mekân.....	560
Foto. 999. Trabzon Rum İdâdisi ZK-12 Nolu Mekân.....	560
Foto. 1000. Trabzon Rum İdâdisi Birinci Kat Merdivenleri.....	560
Foto. 1001. Trabzon Rum İdâdisi Birinci Kat Batı Koridoru	560
Foto. 1002. Trabzon Rum İdâdisi Birinci Kat Kuzey Koridoru	560
Foto. 1003. Trabzon Rum İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân	561
Foto. 1004. Trabzon Rum İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân	561
Foto. 1005. Trabzon Rum İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân	561
Foto. 1006. Trabzon Rum İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân	561
Foto. 1007. Trabzon Rum İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân	561
Foto. 1008. Trabzon Rum İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân	561
Foto. 1009. Trabzon Rum İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân	562
Foto. 1010. Trabzon Rum İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân	562
Foto. 1011. Trabzon Rum İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân	562
Foto. 1012. Trabzon Rum İdâdisi 1K-10 Nolu Mekân	562
Foto. 1013. Trabzon Rum İdâdisi 1K-11 Nolu Mekân	562
Foto. 1014. Trabzon Rum İdâdisi 1K-12 Nolu Mekân	562
Foto. 1015. Trabzon Rum İdâdisi Batı Kanat Doğu Cephe	563
Foto. 1016. Trabzon Rum İdâdisi Doğu Kanat Batı Cephe	563
Foto. 1017. Trabzon Rum İdâdisi Güney Cephe.....	563
Foto. 1018. Trabzon Rum İdâdisi Güney Cephe Birinci Kat Plastr ve Başlığı	563
Foto. 1019. Trabzon Rum İdâdisi Güney Cephe Zemin Kat Dekoratif Kartuş (1).....	563
Foto. 1020. Trabzon Rum İdâdisi Güney Cephe Zemin Kat Dekoratif Kartuş (2).....	563
Foto. 1021. Trabzon Rum İdâdisi Güneybatı Cephe.....	564
Foto. 1022. Trabzon Rum İdâdisi Kuzey Cephe (1)	564
Foto. 1023. Trabzon Rum İdâdisi Güney Cephe (2).....	564
Foto. 1024. Trabzon Rum İdâdisi Doğu Cephe	564
Foto. 1025. Trabzon Rum İdâdisi Doğu Cephe İkinci Bodrum Kat Kapısı.....	564
Foto. 1026. Trabzon Rum İdâdisi Giriş Kapı Kolu.....	564
Foto. 1027. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	565
Foto. 1028. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Zemin Kat Merdiven Holü	565

Foto. 1029. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân.....	565
Foto. 1030. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Güneydoğu Giriş Kapısı.....	565
Foto. 1031. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân.....	566
Foto. 1032. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi 2K-03 Nolu Mekân.....	566
Foto. 1033. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Kuzeydoğu Cephe	566
Foto. 1034. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Kuzeydoğu Cephe.....	566
Foto. 1035. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Güneydoğu Cephe	566
Foto. 1036. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Merdiven Korkuluğu	566
Foto. 1037. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Duvar Bezeme Kompozisyonu.....	567
Foto. 1038. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Taban Döşeme Kompozisyonu	567
Foto. 1039. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Z-03 Nolu Mekânın Niş İçi Kalem İşi Bezeme Kompozisyonu	567
Foto. 1040. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Z-03 Nolu Mekânın Duvar Kalem İşi Bezeme Kompozisyonu	567
Foto. 1041. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Z-03 Nolu Mekânın Tavan Kalem İşi Bezeme Kompozisyonu	567
Foto. 1042. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi Kuşbakışı Görünümü.....	568
Foto. 1043. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisine Ait Eski Bir Fotoğraf	568
Foto. 1044. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisine Ait (Halkevi Olarak Kullanıldığı Dönem) Bir Fotoğraf.....	568
Foto. 1045. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi Bodrum Kat Merdiven Sahanlığı.....	568
Foto. 1046. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi Zemin Kat Koridoru	569
Foto. 1047. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân	569
Foto. 1048. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân	569
Foto. 1049. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân	569
Foto. 1050. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân	570
Foto. 1051. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân	570
Foto. 1052. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı.....	570
Foto. 1053. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi Birinci Kat Koridoru.....	570
Foto. 1054. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi İkinci Kat Koridoru	571
Foto. 1055. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi 2K-01 Nolu Mekân.....	571
Foto. 1056. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi 2K-02 Nolu Mekân.....	571
Foto. 1057. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi Güney Cephe	571
Foto. 1058. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi Kuzey Cephe	572
Foto. 1059. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi Doğu Cephe	572
Foto. 1060. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi Batı Cephe	572
Foto. 1061. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	573

Foto. 1062. Kayseri Talas Amerikan İnas İdâdisi'ni Gösterir 1908 Tarihli Bir Fotoğraf	573
Foto. 1063. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdisi.....	573
Foto. 1064. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdisi Bodrum Kat Koridoru	573
Foto. 1065. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdisi Bodrum Kat Merdivenleri.....	573
Foto. 1066. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdisi Zemin Kat Merdivenleri	573
Foto. 1067. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdisi Doğu Cephe	574
Foto. 1068. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdisi Batı Cephe.....	574
Foto. 1069. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdisi Kuzey Cephe	574
Foto. 1070. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdisi Güney Cephe.....	574
Foto. 1071. Virginia Adam Thoroughgood Evi	574
Foto. 1072. Robert Amerikan Koleji Kuş Bakışı Görünümü.....	575
Foto. 1073. Robert Amerikan Koleji Hamlin Hall Binası	575
Foto. 1074. Robert Amerikan Koleji Albert Long Hall Binası.....	575
Foto. 1075. Robert Amerikan Koleji Theodorus Hall Binası	575
Foto. 1076. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası	575
Foto. 1077. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası	576
Foto. 1078. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Zemin Kat Koridoru	576
Foto. 1079. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası ZK-05 Nolu Mekân	576
Foto. 1080. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Birinci Kat Koridoru	577
Foto. 1081. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası 1K-02 Nolu Mekân.....	577
Foto. 1082. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası İkinci Kat Koridoru	577
Foto. 1083. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Üçüncü Kat Koridoru	577
Foto. 1084. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Dördüncü Kat Koridoru.....	578
Foto. 1085. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası 4K-01 Nolu Mekân.....	578
Foto. 1086. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Doğu Cephe	578
Foto. 1087. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Doğu Cephe Ana Giriş Kapısı	578
Foto. 1087. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Batı Cephe	579
Foto. 1088. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Kuzey Cephe	579
Foto. 1089. Tarsus Amerikan İdâdisi Kuşbakışı Görünümü	579
Foto. 1090. Tarsus Amerikan İdâdisi Shepart Hall ve Cristie Hall Binası 1910 Yılı Görünümü.....	579
Foto. 1091. Tarsus Amerikan İdâdisi Shepart Hall ve Cristie Hall Binası 1910 Yılı Görünümü.....	580
Foto. 1092. Bursa Amerikan İnas İdâdisi.....	580
Foto. 1093. Antep Amerikan İdâdisi.....	581
Foto. 1094. İzmir Göztepe Amerikan İnas İdâdisi.....	581
Foto. 1095. İzmir Kızılcıllu Amerikan Zükur İdâdisi	582
Foto. 1096. İzmir St. Joseph Fransız Zükur İdâdisi (St. Joseph Lisesi Okul Arşivi)..	582
Foto. 1097. Erzurum Sansaryan Ermeni İdâdisi (Erzurum Kongre Binası)	583
Foto. 1098. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi	583
Foto. 1099. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi Kompleksinden Genel Görünüm.....	584
Foto. 1100. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi'nin İnşa Halinde Görünümü.....	584
Foto. 1101. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi'nin İnşa Halinde Çatı Görünümü.....	585
Foto. 1102. İzmit Amerikan İdâdisi	585
Foto. 1103. Karaköy Getronogan Ermeni Lisesi	586

Foto. 1104. Ankara Saint Clement Fransız İdâdisi	586
Foto. 1105. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli Genel Görünümü.....	587
Foto. 1106. Merzifon Amerikan Koleji'nin II. Abdülhamit Döneminde Tanındığını Gösterir 1899 Tarihli Ferman.....	587
Foto. 1107. Merzifon Amerikan Koleji 1906 Tarihli İdadi Binası ve Genel Görünümü.....	588
Foto. 1108. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli İdadi Binasının Çalışma Salonu ve Yemekhane Bölümlerinden Bir Görünüm	588
Foto. 1109. Merzifon Amerikan Koleji Öğretmenleri	589
Foto. 1110. Merzifon Amerikan Koleji Öğrencileri	590
Foto. 1111. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli Hastahane Binasının İçinden ve Dıştan Bir Görünümü	590
Foto. 1112. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli Kız Yatılı Okul Binası ve Öğretmenleri.....	591
Foto. 1113. Merzifon Amerikan Koleji Kız Okulu Binası	591
Foto. 1114. Merzifon Amerikan Koleji Hastane Binası	592
Foto. 1115. Merzifon Amerikan Koleji Binalarını Gösterir Vaziyet Planı.....	592
Foto. 1116. Merzifon Amerikan Koleji Binalarını Gösterir Kroki	593
Foto. 1117. St. Louis Lycee	593
Foto. 1118. Le Ecole Militaire	594
Foto. 1119. Le College De France	594
Foto. 1120. Lycee Hanry IV.,	595
Foto. 1121. Lycee Luois Le Grand	595
Foto. 1122. Lycee de Lacanol	596
Foto. 1123. Lyce De Montlucan Jules-Fery.....	596
Foto. 1124. Lycee De Jeunes Filles Maliere	597
Foto. 1125. İstanbul'daki Fransız Okullarının Plan Tipleri	597
Foto. 1126. İstanbul'da Bulunan Fransız Okullarının Cepheleri	598
Foto. 1127. Bursa Askeri İdâdisi ile Le Ecole Militaire Binasının Karşılaştırmalı Fotoğrafları.....	598
Foto. 1128. Galatasaray Sultanisi Kat Planları	599
Foto. 1129. Selimiye Kışlası (Gözde Ramazanoğlu).....	599
Foto. 1130. Kuleli (Kışlası) Askeri Lisesi (Nurhan Nuhoğlu, Kat Planı) (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm	600
Foto. 1131. Davut Paşa Kışlası (Ömer Faruk Bayram) (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm	601
Plan 1132. İstanbul Taş Kışla.....	601
Foto. 1133. Edirne Askeri Kışlası (Edirne Askeri İdâdisi)	601
Foto. 1134. Erzurum Askeri İdâdisi	602
Foto. 1135. Bağdat Askeri İdâdisi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm.....	602
Foto. 1136. Şam Askeri İdâdisi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm	603
Foto. 1137. Erzincan Askeri Kışlası	603
Foto. 1138. Manastır Askeri İdâdisi.....	604
Foto. 1139. Armstong Hall of the Tuskegee İnstitute (1899) Binası ve Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Binası	604
Foto. 1140. Highdown School (1878) ve Searles High School (1898) Binaları ve Mersin Amerikan İnas İdâdisi Binası	605

Foto. 1141. Pencilvania School Old Germantown Academy (1760-1826)	
Binaları ve Talas Amerikan (Kolej Binaları) Zükur İdâdisi	606
Foto. 1142. Manisa Hükümet Konağı	606
Foto. 1143. Ankara Hükümet Konağı	606

PLANLAR DİZİNİ

Plan 1. Kastamonu İdadisi Bodrum Kat Planı	607
Plan 2. Kastamonu İdadisi Zemin Kat Planı	607
Plan 3. Kastamonu İdadisi Birinci Kat Planı	608
Plan 4. Elazığ İdadisi Zemin Kat Planı (2014 Restorasyonu Öncesi)	608
Plan 5. Elazığ İdadisi Zemin Kat Planı (2014 Restorasyonu Sonrası).....	609
Plan 6. Elazığ İdadisi Birinci Kat Planı (2014 Restorasyonu Öncesi).....	609
Plan 7. Elazığ İdadisi Birinci Kat Planı (2014 Restorasyonu Sonrası).....	610
Plan 8. Bursa İdadisi Zemin Kat Planı	610
Plan 9. Bursa İdadisi Birinci Kat Planı	611
Plan 10. Kütahya İdadisi Bodrum Kat Planı	611
Plan 11. Kütahya İdadisi Zemin Kat Planı.....	612
Plan 13. Kütahya İdadisi Birinci Kat Planı	612
Plan 14. Diyarbakır İdadisi Bodrum Kat Planı	613
Plan 15. Diyarbakır İdadisi Zemin Kat Planı	613
Plan 16. Diyarbakır İdadisi Birinci Kat Planı	614
Plan 17. Bursa Askeri İdadisi Bodrum Kat Planı.....	614
Plan 18. Bursa Askeri İdadisi Zemin Kat Planı	615
Plan 19. Bursa Askeri İdadisi Birinci Kat Planı.....	615
Plan 20. Çanakkale İdadisi Zemin Kat Planı	616
Plan 21. Çanakkale İdadisi Birinci Kat Planı.....	616
Plan 22. Erzurum İdadisi Bodrum Kat Planı.....	617
Plan 23. Erzurum İdadisi Zemin Kat Planı	617
Plan 24. Erzurum İdadisi Birinci Kat Planı.....	618
Plan 25. Sivas İdadisi Bodrum Kat Planı	618
Plan 26. Sivas İdadisi Zemin Kat Planı.....	619
Plan 27. Sivas İdadisi Birinci Kat Planı	619
Plan 28. Çankırı İdadisi Zemin Kat Planı	620
Plan 29. Çankırı İdadisi Birinci Kat Planı.....	620
Plan 30. Aydın İdadisi Vaziyet Planı	621
Plan 31. Aydın İdadisi Bodrum Kat Planı.....	621
Plan 32. Aydın İdadisi Zemin Kat Planı	622
Plan 33. Aydın İdadisi Zemin Kat Planı	622
Plan 34. Balıkesir İdadisi Bodrum Kat Planı	623
Plan 35. Balıkesir İdadisi Zemin Kat Planı	623
Plan 36. Balıkesir İdadisi Birinci Kat Planı	624
Plan 37. Bitlis İdadisi Zemin Kat Planı.....	624
Plan 38. Bitlis İdadisi Birinci Kat Planı	625
Plan 39. Sinop İdadisi Zemin Kat Planı	625
Plan 40. Sinop İdadisi Birinci Kat Planı	626
Plan 41. Sinop İdadisi'nin Günümüzdeki Halini Gösterir Zemin Kat Planı.....	626
Plan 42. Sinop İdadisi'nin Günümüzdeki Halini Gösterir Birinci Kat Planı	627
Plan 43. Söğüt Hamidiye İdadisi Vaziyet Planı	627
Plan 44. Söğüt İdadisi Bodrum Kat Planı	628
Plan 45. Söğüt İdadisi Zemin Kat Planı	628
Plan 46. Söğüt İdadisi Birinci Kat Planı	629
Plan 47. Bilecik İdadisi Bodrum Kat	629
Plan 48. Bilecik İdadisi Zemin Kat Planı.....	630
Plan 49. Bilecik İdadisi Birinci Kat Planı	630

Plan 50. Çatalca İdadisi Zemin Kat Planı	631
Plan 51. Çatalca İdadisi Birinci Kat Planı.....	631
Plan 52. Isparta İdadisi Bodrum Kat Planı.....	632
Plan 53. Isparta İdadisi Zemin Kat Planı	632
Plan 54. Muğla İdadisi Vaziyet Planı.....	633
Plan 55. Muğla İdadisi Zemin Kat Planı.....	633
Plan 56. Muğla İdadisi Birinci Kat Planı	634
Plan 57. Edirne İdadisi Zemin Kat Dönemsel Analizli Plan.....	634
Plan 58. Edirne İdadisi Zemin Kat Dönemsel Analizli Planı.....	635
Plan 60. Edirne İdadisi Birinci Kat Dönemsel Analizli Planı.....	635
Plan 59. Edirne İdadisi İkinci Kat Dönemsel Analizli Planı.....	636
Plan 61. Edirne İdadisi Bodrum Kat Planı	636
Plan 62. Edirne İdadisi Zemin Kat Planı.....	637
Plan 63. Edirne İdadisi Birinci Kat Planı	637
Plan 64. Adana İdadisi Bodrum Kat Planı	638
Plan 65. Adana İdadisi Zemin Kat Planı.....	638
Plan 66. Adana İdadisi Birinci Kat Planı	639
Plan 67. Kayseri İdadisi Vaziyet Planı.....	639
Plan 68. Kayseri İdadisi Bodrum Kat Planı	640
Plan 69. Kayseri İdadisi Zemin Kat Planı.....	640
Plan 70. Kayseri İdadisi Birinci Kat Planı	641
Plan 71. Mardin İdadisi Vaziyet Planı	641
Plan 72. Mardin İdadisi Zemin Kat Planı.....	642
Plan 73. Mardin İdadisi Birinci Kat Planı.....	642
Plan 74. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Bodrum Kat Planı.....	643
Plan 75. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Zemin Kat Planı	643
Plan 76. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Birinci Kat Planı.....	644
Plan 77. Adana Amerikan İnas İdadisi Vaziyet Planı	644
Plan 78. Adana Amerikan İnas İdadisi Bodrum Kat Planı	645
Plan 79. Adana Amerikan İnas İdadisi Zemin Kat Planı	645
Plan 80. Adana Amerikan İnas İdadisi Birinci Kat Planı	645
Plan 81. Adana Amerikan İnas İdadisi İkinci Kat Planı	646
Plan 82. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası Zemin Kat Planı	646
Plan 83. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası Birinci Kat Planı.....	646
Plan 84. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası İkinci Kat Planı.....	647
Plan 85. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası Üçüncü Kat Planı	647
Plan 86. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Bodrum Kat Planı.....	647
Plan 87. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Zemin Kat Planı.....	648
Plan 88. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Birinci Kat Planı.....	648
Plan 89. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Zemin Kat Planı	648
Plan 90. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Birinci Kat Planı.....	649
Plan 91. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall İkinci Kat Planı	649
Plan 92. Fener Rum Zükur İdadisi Vaziyet Planı	649
Plan 93. Fener Rum Zükur İdadisi Bodrum Kat Planı.....	650
Plan 94. Fener Rum Zükur İdadisi Bodrum Kat Planı.....	650
Plan 95. Fener Rum Zükur İdadisi Birinci Kat Planı	650
Plan 96. Fener Rum Zükur İdadisi İkinci Kat Planı.....	651
Plan 97. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Bodrum Kat Planı.....	651
Plan 98. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Zemin Kat Planı	651
Plan 99. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Birinci Kat Planı.....	652

Plan 100. İstanbul Zapyon Rum İdadisi İkinci Kat Planı.....	652
Plan 101. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Üçüncü Kat Planı	652
Plan 102. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Dördüncü Kat Planı.....	653
Plan 103. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdadisi Zemin Kat Planı	653
Plan 104. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdadisi Birinci Kat Planı	654
Plan 105. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdadisi İkinci Kat Planı	654
Plan 106. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi Zemin Kat Planı.....	655
Plan 107. Mersin St. Antonie İdadisi Birinci Kat Planı	655
Plan 108. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi'nin Osmanlı Arşivinde Bulunan Planı	656
Plan 109. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi'nin Osmanlı Arşivinde Bulunan Plan ve Görünümü	656
Plan 110. İzmit St. Barbe Fransız İdadisi Bodrum Kat Planı.....	657
Plan 111. İzmit St. Barbe Fransız İdadisi Zemin Kat Planı	657
Plan 112. İzmit St. Barbe Fransız İdadisi Birinci Kat Planı	658
Plan 113. İzmit St. Barbe Fransız İdadisi İkinci Kat Planı	658
Plan 114. Zağrefion Rum Zükur İdadisi Bodrum Kat Planı	659
Plan 115. Zağrefion Rum Zükur İdadisi Zemin Kat Planı	659
Plan 116. Zağrefion Rum Zükur İdadisi Birinci Kat Planı	660
Plan 117. Zağrefion Rum Zükur İdadisi İkinci Kat Planı	660
Plan 118. Zağrefion Rum Zükur İdadisi Üçüncü Kat Planı.....	661
Plan 119. Zağrefion Rum Zükur İdadisi Dördüncü Kat Planı	661
Plan 120. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi Bodrum Kat Planı.....	662
Plan 121. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi Zemin Kat Planı	662
Plan 122. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi Birinci Kat Planı.....	663
Plan 123. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi İkinci Kat Planı.....	663
Plan 124. Mersin Amerikan İnas İdadisi Vaziyet Planı	664
Plan 125. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Bodrum Kat Planı.....	664
Plan 126. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Zemin Kat Planı	665
Plan 127. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Birinci Kat Planı.....	665
Plan 128. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok İkinci Kat Planı	666
Plan 129. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Üçüncü Kat Planı	666
Plan 130. Mersin Amerikan İnas İdadisi B-Blok Zemin Kat Planı	667
Plan 131. Mersin Amerikan İnas İdadisi B-Blok Birinci Kat Planı.....	667
Plan 132. Trabzon Rum İdadisi'nin Osmanlı Arşivinde Bulunan Kat Planı ve Cephe Çizimi.....	668
Plan 133. Trabzon Rum İdadisi İkinci Bodrum Kat Planı	668
Plan 134. Trabzon Rum İdadisi Birinci Bodrum Kat Planı	669
Plan 135. Trabzon Rum İdadisi Zemin Kat Planı	669
Plan 136. Trabzon Rum İdadisi Birinci Kat Planı	670
Plan 137. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Bodrum Kat Planı.....	670
Plan 138. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Zemin Kat Planı	671
Plan 139. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Birinci Kat Planı.....	671
Plan 140. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi İkinci Kat Planı.....	672
Plan 141. Talas Amerikan Zükur İdadisi Vaziyet Planı.....	672
Plan 142. Talas Amerikan Zükur İdadisi Bodrum Kat Planı	673

Plan 143. Talas Amerikan Zükur İdadisi Zemin Kat Planı	673
Plan 144. Talas Amerikan Zükur İdadisi Birinci Kat Planı	674
Plan 145. Talas Amerikan Zükur İdadisi İkinci Kat Planı	674
Plan 146. Talas Amerikan Zükur İdadisi Üçüncü Kat Planı	675
Plan 147. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Zemin Kat Planı	675
Plan 148. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Birinci Kat Planı	676
Plan 149. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi İkinci Kat Planı	676
Plan 150. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Zemin Kat Planı	677
Plan 151. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Birinci Kat Planı	677
Plan 152. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası İkinci Kat Planı	678
Plan 153. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Üçüncü Kat Planı	678
Plan 154. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Dördüncü Kat Planı	679
Plan 155. Tarsus Amerikan İdadisi Shepart Hall Binası Zemin ve Birinci Kat Planı	679
Plan 156. Tarsus Amerikan İdadisi Shepart Hal Binası Çatı Katı ve Çatı Planı	679
Plan 157. Tarsus Amerikan İdadisi Vaziyet Planı	680
Plan 158. Erzurum Askeri İdadisi	680
Plan 159. Sivas Hükümet Konağı	681
Plan 160. Giresun Hükümet Konağı	681
Plan 161. Malatya Askerlik Dairesi	682
Plan 162. Muğla Hükümet Konağı	682
Plan 163. Dolmabahçe Sarayı	683
Plan 164. Osmanlı Bankası Kat Planı	683
Plan 165. Konya Hükümet Konağı	684
Plan 166. Çankırı Hükümet Konağı	684
Plan 167. Kastamonu Hükümet Konağı	684
Plan 168. Çankırı Ilgaz Hükümet Konağı	685
Plan 169. Sivas Sanayi Mektebi	685
Plan 170. Sivas Jandarma Binası	685

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1. Kastamonu İdadisi Kuzey Cephe	686
Çizim 2. Kastamonu İdadisi Güney Cephe	686
Çizim 3. Kastamonu İdadisi Doğu Cephe.....	686
Çizim 4. Kastamonu İdadisi Batı Cephe	687
Çizim 5. Kastamonu İdadisi İç Kapılardan Bir Örnek.....	687
Çizim 6. Kastamonu İdadisi Zemin ve Birinci Kat Pencereleeri.....	688
Çizim 7. Bursa İdadisi Kuzey Cephe	688
Çizim 8. Bursa İdadisi Güney Cephe	689
Çizim 9. Bursa İdadisi Doğu Cephe.....	689
Çizim 10. Bursa İdadisi Batı Cephe	690
Çizim 11. Kütahya İdadisi Güney Cephe.....	690
Çizim 12. Kütahya İdadisi Kuzey Cephe.....	691
Çizim 13. Kütahya İdadisi Doğu Cephe	691
Çizim 14. Kütahya İdadisi Batı Cephe.....	692
Çizim 15. Kütahya İdadisi Zemin Kat ve Birinci Kat Pencereleeri.....	692
Çizim 16. Diyarbakır İdadisi Doğu Cephe.....	693
Çizim 17. Diyarbakır İdadisi Doğu Giriş Kapısı	693
Çizim 18. Diyarbakır İdadisi Batı Cephe	694
Çizim 19. Diyarbakır İdadisi Kuzey Cephe	694
Çizim 20. Diyarbakır İdadisi Güney Cephe.....	694
Çizim 21. Diyarbakır İdadisi Zemin Kat ve Birinci Kat Pencereleeri.....	695
Çizim 22. Bursa Askeri İdadisi Güney Cephe	695
Çizim 23. Bursa Askeri İdadisi Kuzey Cephe	695
Çizim 24. Bursa Askeri İdadisi Doğu Cephe	696
Çizim 25. Bursa Askeri İdadisi Batı Cephe	696
Çizim 26. Sivas İdadisi Vaziyet Krokisi	696
Çizim 27. Sivas İdadisi 1930'lu Yıllarında Eklenen Yurt Binasını Gösterir Kroki....	697
Çizim 28. Sivas İdadisi Doğu Cephe	697
Çizim 29. Sivas İdadisi Batı Cephe.....	698
Çizim 30. Sivas İdadisi Güney Cephe.....	698
Çizim 31. Sivas İdadisi Kuzey Cephe.....	699
Çizim 32. Sivas İdadisi Bodrum Kat, Zemin Kat ve Birinci Kat Pencereleeri.....	699
Çizim 33. Sivas İdadisi Birinci Kat 1K-05, 1K-06 Nolu Mekânlar ve Koridor Tavan Bezemelerini Gösterir Kroki	700
Çizim 34. Çankırı İdadisi Güney ve Kuzey Cepheler.....	700
Çizim 35. Çankırı İdadisi Doğu ve Batı Cepheler	701
Çizim 37. Söğüt İdadisi Kuzey Cephe	702
Çizim 38. Söğüt İdadisi Doğu Cephe.....	703
Çizim 40. Söğüt İdadisi Zemin Kat Koridoru Tavan Bezemeleri.....	704
Çizim 41. Söğüt İdadisi Birinci Kat Koridoru Tavan Bezemeleri	704
Çizim 42. Muğla İdadisi Kuzey Cephe	705
Çizim 43. Muğla İdadisi Doğu Cephe	705
Çizim 44. Muğla İdadisi Güney Cephe.....	706
Çizim 45. Muğla İdadisi Batı Cephe.....	706
Çizim 46. Muğla İdadisi Örtü Sistemi	707
Çizim 47. Muğla İdadisi Portik Sütunu	707
Çizim 48. Muğla İdadisi Kuzey Cephe Pencere Düzeni.....	708

Çizim 49. Muğla İdadisi Kuzey Cephe Zemin Kat Pencere Kemerli Kilit Taşı Bezemesi	708
Çizim 50. Muğla İdadisi Kuzey Cephe Birinci Kat Pencere Kemerli Kilit Taşı Bezemesi	709
Çizim 51. Muğla İdadisi İç Mekân Kapı Formları.....	709
Çizim 52. Muğla İdadisi Kuzey-Doğu-Batı Cephe Zemin ve Birinci Kat Pencereleri	710
Çizim 53. Edirne İdadisi Batı Cephe Dönem Analizli Çizimi	710
Çizim 54. Edirne İdadisi Doğu Cephe Dönem Analizli Çizimi.....	711
Çizim 55. Edirne İdadisi Güney Cephe Dönem Analizli Çizimi	711
Çizim 58. Edirne İdadisi Doğu Cephe	712
Çizim 59. Edirne İdadisi Güney Cephe.....	713
Çizim 60. Edirne İdadisi Kuzey Cephe.....	713
Çizim 61. Adana İdadisi Portik Sütunu Detay	714
Çizim 62. Adana İdadisi Batı Cephe.....	714
Çizim 63. Adana İdadisi Doğu Cephe	715
Çizim 64. Adana İdadisi Güney Cephe.....	715
Çizim 65. Adana İdadisi Kuzey Cephe	716
Çizim 66. Adana İdadisi Batı Giriş Kapısı Bezeme Detayları.....	716
Çizim 67. Adana İdadisi Batı Giriş Kapısı Metal Konsol Bezeme Detayı	717
Çizim 68. Adana İdadisi Güney Cephe, Bodrum Kat Pencerelerinden Bir Örnek	717
Çizim 69. Adana İdadisi Güney Cephe, Zemin Kat Pencere Formları	717
Çizim 70. Adana İdadisi Güney Cephe Birinci Kat Pencereleri	718
Çizim 71. Kayseri İdadisi Kuzey Cepheden Görünüm	718
Çizim 72. Kayseri İdadisi Güney Cepheden Görünüm.....	718
Çizim 73. Kayseri İdadisi Batı Cepheden Görünüm.....	719
Çizim 74. Kayseri İdadisi Doğu Cepheden Görünüm	719
Çizim 75. Kayseri İdadisi Güney Cephe Zemin Kat Penceresi	719
Çizim 76. Kayseri İdadisi Güney Cephe Birinci Kat Penceresi.....	720
Çizim 77. Kayseri İdadisi Kuzey Giriş Portiği Bezeme Detayı.....	720
Çizim 78. Mardin İdadisi Kitabesi	721
Çizim 79. Mardin İdadisi Güney Giriş Kapısı	721
Çizim 80. Mardin İdadisi Güney Cephesi.....	722
Çizim 81. Mardin İdadisi Güney Cephe Zemin Kat ve Birinci Kat Pencereleri.....	722
Çizim 82. Mardin İdadisi Kuzey Cephesi	723
Çizim 83. Mardin İdadisi Doğu Cephesi.....	723
Çizim 84. Mardin İdadisi Batı Cephesi.....	723
Çizim 85. Mardin İdadisi Bahçe Duvarı Babası	724
Çizim 86. Mardin İdadisi Bahçe Giriş Kapısı	724
Çizim 87. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Kuzeydoğu Cephe	725
Çizim 88. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Güneybatı Cephe	725
Çizim 89. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Kuzeybatı Cephe	726
Çizim 90. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Güneydoğu Cephe	726
Çizim 91. Adana Amerikan İnas İdadisi Batı Cephe	727
Çizim 92. Adana Amerikan İnas İdadisi Doğu Cephe.....	727
Çizim 93. Adana Amerikan İnas İdadisi Kuzey Cephe	728
Çizim 94. Adana Amerikan İnas İdadisi Güney Cephe	728
Çizim 95. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Güney Cephe	729
Çizim 96. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Kuzey Cephe.....	729
Çizim 97. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Doğu Cephe	729

Çizim 98. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Batı Cephe	730
Çizim 99. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Güney Cephe	730
Çizim 100. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Kuzey Cephe	730
Çizim 101. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Doğu Cephe	731
Çizim 102. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Batı Cephe	731
Çizim 103. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdadisi Doğu ve Kuzey Cepheleler	732
Çizim 104. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi Cepheleleri	732
Çizim 105. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi Pencere ve Kapı Detay Çizimleri (1)	733
Çizim 106. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi Pencere ve Kapı Detay Çizimleri (2)	733
Çizim 107. Zağrafiyon Rum Zükur İdadisi Doğu Cephe.....	733
Çizim 108. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi Güney Cephe	734
Çizim 109. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Güney Cephe	734
Çizim 110. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Kuzey Cephe	735
Çizim 111. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Batı Cephe	735
Çizim 112. Mersin Amerikan İnas İdadisi B-Blok Doğu Cephe	736
Çizim 113. Mersin Amerikan İnas İdadisi B-Blok Batı Cephe	736
Çizim 114. Mersin Amerikan İnas İdadisi B-Blok Kuzey Cephe.....	736
Çizim 115. Trabzon Rum İdadisi Güney Cephe	737
Çizim 116. Trabzon Rum İdadisi Kuzey Cephe	737
Çizim 117. Trabzon Rum İdadisi Doğu Cephe.....	737
Çizim 118. Trabzon Rum İdadisi Batı Cephe	738
Çizim 119. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Kuzeydoğu Cephe	738
Çizim 120. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Güneybatı Cephe	739
Çizim 121. Talas Amerikan Zükur İdadisi Doğu Cephe	739
Çizim 122. Talas Amerikan Zükur İdadisi Batı Cephe.....	740
Çizim 123. Talas Amerikan Zükur İdadisi Güney Cephe.....	740
Çizim 124. Talas Amerikan Zükur İdadisi Kuzey Cephe.....	740
Çizim 125. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Güney Cephe.....	741
Çizim 126. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Kuzey Cephe	741
Çizim 127. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Doğu Cephe.....	742
Çizim 128. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Batı Cephe.....	742
Çizim 129. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Doğu Cephe	743
Çizim 130. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Batı Cephe.....	743
Çizim 131. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Kuzey Cephe.....	744
Çizim 132. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Güney Cephe.....	744

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Taşrada İmar Meclis'lerinin Bulunduğu Yerler .	20
Tablo 2. Osmanlı Mimarlık Teşkilatı.....	21
Tablo 3. 1869 Maarif Nizamnamesine Göre Oluşturulmak İstenen Eğitim Kademeleri	26
Tablo 4. İstanbul Merkezde Bulunan Mülki İdâdiler.....	34
Tablo 5. II. Abdülhamid Dönemi Mülki İdâdileri.....	35
Tablo 6. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren Fransız Mektepleri	46
Tablo 7. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren İngiliz Mektepleri	47
Tablo 8. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren Amerikan Mektepleri	48
Tablo 9. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren Alman Mektepleri	49
Tablo 10. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren Avusturya Mektepleri	49
Tablo 11. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesindeki Rus Mektepleri	50
Tablo 12. Osmanlı İmparatorluğu'nda Açılan İran Mektepleri	50
Tablo 13. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren Rum Mektepleri	51
Tablo 14. Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulunan İdâdi Seviyesin Eğitim Veren Ermeni Mektepleri.....	53
Tablo 15. Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulunan İdâdi Seviyesindeki Yahudi Mektepleri	53
Tablo 16. Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulunan İdâdi Seviyesindeki Süryani Mektepleri	54
Tablo 17. II. Abdülhamid Dönemi İslam Hususi İdâdileri	54

EKLER DİZİNİ

Ek 1. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 598/18, H. 17 Recep 1320-M. 20 Ekim 1902 Künyeli Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	746
Ek 2. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 4355/326574, H. 2 Recep 1333-M. 16 Mayıs 1915 Künyeli Erzincan Askeri İdâdisi İle İlgili Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	747
Ek 3. B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 82/3, H. 12 Ramazan 1309- M. 10 Nisan 1892 Künyeli Manastır Askeri İdâdisi İle İlgili Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	748
Ek 4. B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 10/25, H. 12 Şevval 1309- M. 10 Mayıs 1892 Künyeli Şam Askeri İdâdisi İle İlgili Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	749
Ek 5. B.O.A., İrade-i Dahiliye, 470/28, H. 17 Şevval 1290- M. 8 Aralık 1873 Künyeli Erzurum Askeri İdâdisi Açılış ve Küşad'ını Gösterir Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	751
Ek 6. Ermeni Mekteplerini Gösterir Liste.....	752
Ek 7. B.O.A., Şuuryı Devlet, 210/45, H. 26 Şaban 1307-M. 17 Nisan 1890 Künyeli Kastamonu İdâdisinin İnşasına Dair Belge ve Transkripsiyonu.....	753
Ek 8. B.O.A., İrade-i Maarif, 3/3, H. 4 Safer 1313-M. 27 Temmuz 1895 Künyeli Kastamonu İdâdisinin Tamirine Dair Belge ve Transkripsiyonu.....	755
Ek 9. B.O.A., İrade-i Hususi, 134/9, H. 4 Şaban 1323- M. 4 Ekim 1905 Künyeli Elazığ İdâdisi'nin Leyliye Çevrildiğini Gösterir Belge ve Transkripsiyonu.....	757
Ek 10. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 153/120, H. 20 Rebiyülahir 1310-M. 11 Kasım 1892 Künyeli Bursa İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	758
Ek. 11. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-İ Kalemî, 20/49, H. 6 Ramazan 1304-M. 28 Mayıs 1887 Künyeli Bursa İdâdisi Arşiv Belgesi Ve Transkripsiyonu.....	760
EK. 12. B.O.A., Şura-I Devlet, 225/23, H. 14 Recep 1327-M. 1 Ağustos 1909 Künyeli Bursa İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	762
EK. 13. B.O.A., Şurayı Devlet, 82/4877, H. 25 Zilkade 1303-M. 25 Ağustos 1886 Künyeli Kütahya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	763
Ek 14. B.O.A. Şurayı Devlet, 210/29, H. 4 Zilhicce 1305-M.12 Zilhicce 1888.Künyeli Kütahya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	764
Ek 15. B.O.A., Yıldız Parakende Evrakı, R. 19 Kanunisani 1306-M. 31 Ocak 1891 Künyeli Kütahya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	766
Ek 16. B.O.A., Dahiliye Nezareti, 33/40, R. 19 Eylül 1332-M. 2 Ekim 1916. Künyeli Kütahya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	768
Ek 17. B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemî, 475/63, R. 5 Teşrinievvel 1315-M. 17 Ekim 1899 Künyeli Kütahya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	770
Ek 18. B.A.O., Maarif Mektub-i Kalemî, 458/6, R. 13 Temmuz 1315-M. 25 Temmuz 1899 Künyeli Kütahya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	772

Ek 19. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 120/17, H. 5 Muharrem 1308-M. 21 Ağustos 1890 Künyeli Çanakkale İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	774
Ek 20. B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 87/126, H. 5 Zilhicce 1302-M. 15 Eylül 1885, Künyeli Erzurum İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi	775
Ek 21. B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 129/80, H. 27 Zilkade 1308-4 Temmuz 1891, Künyeli Erzurum İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi	777
Ek 22. B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 89/6672, 25 Rebiülevvel 1310-17 Ekim 1892, , Künyeli Erzurum İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Traskripsiyonu	779
Ek 23. B.O.A. İrade-i Maarif, 5/93, H. 23 Ramazan 1317-M. 25 Ocak 1900, Künyeli Erzurum İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	780
Ek 24. B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 25/68, H. 5 Rebiülahir 1310-M. 27 Ekim 1892. Çankırı İdâdisi Açılış ve Küşad'ını Gösterir Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	781
Ek 25. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 1597/41, 30 Rabiulevvel 1306-4 Aralık 1888 Künyeli Aydın İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	783
Ek 26. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 1571/21, 20 Cemazeyilahir 1306-21 Şubat 1889 Künyeli Aydın İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	784
Ek 27. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 1597/41, 30 Rabiulevvel 1306-4 Aralık 1888 Künyeli Aydın İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	785
Ek 28. Aydın Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi Arşivinden Belge	787
Ek 29. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 72/5382, H. 23 Safer 1310,-M. 16 Eylül 1892 Künyeli Balıkesir İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	788
Ek. 30. B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemî, 404/45, H. 25 Zilhicce 1316-M. 6 Mayıs 1899 Künyeli Balıkesir İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	789
Ek 31. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, H. 13 Şaban 1311-M. 19 Şubat 1894, Bitlis İdâdisi Künyeli Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	790
Ek 32. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemî, 28 Zilkade 1325-M. 2 Ocak 1908 Künyeli Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	791
Ek 33. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemî, 2046/103, H. 12 Recep 1310-M. 30 Ocak 1893 Künyeli	792
Sinop İdâdisi Arşiv Belgeleri Transkripsiyonu	792
Ek 34. B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemî, 229/14, H. 27 Rebiulevvel 1312-M. 28 Eylül 1894 Künyeli Sinop İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	793
Ek 35. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 490/36702, H. 7 Rabiulahir 1312-M.8 Ekim 1894.Künyeli Sinop İdâdisi Arşiv Belgesi Ve Transkripsiyonu	795
Ek 36. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 935/9, 19 Rabiulahir 1324, 12 Haziran 1906 Künyeli Sinop İdâdisi Arşiv Belgesi Ve Transkripsiyonu	796

Ek 37. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 228/52, H. 9 Muharrem 1320-M. 18 Nisan 1902 Künyeli Söğüt İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	797
Ek 38. B.O.A., Yıldız Sarayı Hümayunu Başkitabet Dairesi, H. 9 Şaban 1323-M. 29 Ekim 1905 Künyeli Söğüt İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	798
Ek 39. B.O.A., Şurayı Devlet Maliye Dairesi, 404/45, H. 27 Zilkade 1325-M. 1 Ocak 1908, Künyeli Balıkesir İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	799
Ek 40. B.O.A. Yıldız Müteveni Maaruzat Evrakı, 94/70, H. 25 Şevval 1311-M. 1 Mayıs 1894 Künyeli Çatalca İdâdisi Arşiv Belgesi	801
Ek 41. B.O.A., Plaka 04/611 Künyeli Bolu İdâdisi'ne Ait Plan ve Cephe Görünümlerini İçeren Belge	803
Ek 42. B.O.A., Yıldız Perakende Umumi Evrakı, 10/56, H. 16 Safer 1305-M. 3 Kasım 1887 Künyeli Trabzon İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	804
Ek 43. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 3553/2664, 23 Rebiülahir 1327-14 Mayıs 1909 Künyeli Trabzon İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	806
Ek 44. B.O.A., Şura-yı Devlet Maliye Dairesi, 4/44, H. 26 Cemazilahir 1315- M. 22 Kasım 1897 Künyeli Edirne İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	807
Ek 45. B.O.A., İrade-i Maarif, 4/19, H. 13 Cemazeyilahir 1314-M.19 Kasım 1896 Künyeli Kayseri İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	809
Ek 46. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 96/37, H. 18 Rabiulahir 1305-M. 3 Ocak 1888 Künyeli Kayseri İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	811
Ek 47. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 925/86, H.15 Zilkade 1322-M. 21 Ocak 1905 Künyeli Kayseri İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	812
Ek 48. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 199/24, H. 26 Ramazan 1311-M. 2 Nisan 1894 Künyeli Kırklareli İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	814
Ek 49. B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 1144/31, H. 17 Zilkade 1327-M. 30 Kasım 1909 Künyeli Erzincan İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	815
Ek 50. B.O.A., İrade Dahiliye, 901/71630, H. 6 Muharrem 1301-M. 7 Kasım 1883 Künyeli Erzincan İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	816
Ek 51. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 106/4564, H. 25 Muharrem 1307-M. 21 Eylül 1889 Künyeli Amasya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	817
Ek 52. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 129/86, R. 16 Mayıs 1307-M. 28 Mayıs 1891 Künyeli Amasya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	818
Ek 53. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 129/132, R. 11 Haziran 1307-M. 23 Haziran 1891 Künyeli Amasya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	819

Ek 54. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 375/37, H. 19 Cemazeilahir 1315-H. 15 Kasım 1897 Künyeli Amasya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	821
Ek 55. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 246/17, H. 22 Recep 1312-M. 19 Ocak 1895 Künyeli Amasya İdâdisi Kat Planları ve Cephe Çizimlerini Gösterir Arşiv Belgesi	824
Ek 56. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 741/55529, H. 21 Şaban 1313- M.6 Şubat 1896 Künyeli Tokat İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	825
Ek 57. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 488/75, R. 7 Nisan 1318-20 Nisan 1902 Künyeli Tokat İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	826
Ek 58. B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 2324/174261, H. 29 Şevval 1305- M. 9 Temmuz 1888 Künyeli Tekirdağ İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	827
Ek 59. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 344/33, H. 7 Recep 1314- M.12 Aralık 1896 Künyeli Tekirdağ İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	829
Ek 60. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 232/50, H. 13 Rebülahir 1312-M. 14 Ekim 1894 Künyeli Tekirdağ İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	831
Ek 61. B.O.A., Yıldız Arşivi Hususi Evrakı, 163/116, H. 18 Rebiülevvel 1297-M. 9 Şubat 1880 Künyeli Fener İoakimiyon Rum İnas İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	833
Ek 62. F. Kaffuer Tarafından Ölçülendirilerek Çizilen 1922 Tarihli Üsküdar Haritası	834
Ek 63. B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 36/53, H. 3 Zilhicce 1311-M. 7 Haziran 1894 Künyeli Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	835
Ek 64. B.A.O., Yıldız Arşivi Hususi Evrakı, 316/79, H. 12 Recep 1312-M. 9 Ocak 1895 Künyeli Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	836
Ek. 65. B.O.A. Adliye ve Mezahip Nezareti Mezahip Müdürlüğü, 72102, H. 20 Rebiülevvel 1301-M. 19 Ocak 1884 Künyeli Zapyon İnas İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	837
Ek. 66. B.O.A. Adliye ve Mezahip Nezareti Mezahip Müdürlüğü, 72102, H. 20 Rebiülevvel 1301-M. 19 Ocak 1884 Künyeli Zapyon İnas İdâdisi Ruhsat İtasında Bulunan Vaziyet Planı ve Cephe Çizimi	839
Ek 67. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 1330-99739, H. 17 Safer 1317-M. 27 Haziran 1899 Künyeli Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	840
Ek 68. B.O.A. Yıldız Perakende Umumi Evrakı, 31/71, H. 24 Şaban 1312- M. 20 Şubat 1895 Künyeli İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	841
Ek 69. B.O.A., İrade Adliye ve Mezaip, 4/20, 6 Zilkade 1310-M. 26 Mayıs 1893 Künyeli İstanbul Beyoğlu Esayan Ermeni İnas İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	843
Ek 70. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 2952-221363, H. 14 Şevval 1324-M. 1 Aralık 1906 Künyeli Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	845

Ek 71. B.O.A., İrade Adliye ve Mezahip, 113/10, H. 5 Şaban 1331-M. 10 Temmuz 1913 Künyeli Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	846
Ek 72. B.O.A. İrade Adliye ve Mezâhib, 32/33, H. 7 Şevval 1316-M. 18 Şubat 1899, Künyeli Trabzon (Kemer kaya) Rum İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	848
Ek 73. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, H. 7 Şevval 1331-M. 9 Eylül 1913 Künyeli Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St Marie) Fransız İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	850
Ek 74. B.O.A., Genel, 27/145, 4 Eylül 1923 Künyeli Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St Marie) Fransız İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	851
Ek 75. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 1482/111145, H. 8 Muharrem 1318-M. 8 Mayıs 1900, Künyeli Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi Ve Transkripsiyonu	852
Ek 76. B.C.A., Cumhuriyet Halk Partisi, 1722/1001/2, 15 Aralık 1949, Künyeli Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi.	853
Ek 77. B.C.A., Kararlar Daire Başkanlığı, 128/15/17, M. 22 Şubat 1952, Künyeli Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi.	854
Ek 78. B.O.A. Bab-ı Ali Evrak Odası, 3800/284944, H. 27 Şaban 1328-M. 3 Eylül 1910, Künyeli Tarsus Amerikan Karma İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	855
Ek 79. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 252/18882, H. 24 Muharrem 1311-M. 7 Ağustos 1893, Künyeli Maraş Amerikan İnas İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu	856
Ek 80. B.O.A., Hariciye Nezareti Siyasi Evrakı, 73/43, M. 4 Aralık 1895, Künyeli Maraş Amerikan İnas İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu.....	858
Ek 81. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 938/69, H. 9 Muharrem 1313-M. 2 Temmuz 1895, Künyeli Ankara Saint Clement Fransız İdâdisi	860
Ek 82. II. Abdülhamid Dönemi İdâdi Binalarını Gösterir Türkiye Haritası	862
Ek 83. II. Abdülhamid Dönemi İdâdi Binalarının Yüzölçümü, Kat ve Mekân Sayılarını Gösterir Tablo	863
Ek 84. II. Abdülhamid Dönemi İdâdi Binalarının İnşa İşlerinden Sorumlu Devlet Görevlilerini Gösterir Tablo	865
Ek 85. II. Abdülhamid Dönemi Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları	868
Ek 86. II. Abdülhamid Dönemi Avlulu Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları	869
Ek 87. II. Abdülhamid Dönemi Avlusuz Dikdörtgen Kanatlı Planlı İdâdi Binaları	870
Ek 88. II. Abdülhamid Dönemi Avlusuz Dikdörtgen Köşelerden Taşkın Planlı İdâdi Binaları	872
Ek 89. II. Abdülhamid Dönemi "U" Formlu Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları	873
Ek 90. II. Abdülhamid Dönemi "T" Formlu Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları	874
Ek 91. II. Abdülhamid Dönemi "L" Formlu Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları	875

KISALTMALAR DİZİNİ

1K	Birinci Kat
2K	İkinci Kat
3K	Üçüncü Kat
4K	Dördüncü Kat
1BK	Birinci Bodrum Kat
2BK	İkinci Bodrum Kat
AŞ.	Anonim Şirket
BK	Bodrum Kat
B.O.A.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
B.C.A.	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
cm.	Santimetre
EKEV	Erzincan Eğitim ve Kültür Vakfı
Foto.	Fotoğraf
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
KTVKK.	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
m.	metre
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
TBMM.	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC.	Türkiye Cumhuriyeti
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Birliği
vb.	ve benzeri
pvc.	plastik doğrama (poli vinil clorür)
ZK	Zemin Kat

GİRİŞ

Kapsam ve Amaç

II. Abdülhamid döneminde inşa edilen îdâdiler üç ana başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki mülki îdâdiler, ikincisi askeri îdâdiler, üçüncüsü hususi (müslüman, gayrimüslim, yabancı) îdâdilerdir. Bahsi geçen bu binaların Türkiye Cumhuriyeti toprakları içerisinde olanlarının mimari, üslup, süsleme ve malzeme özellikleri, çalışmamızın kapsamı içerisinde yer alacaktır. Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında yapılmış olanlar, belirli bilgileri dışında çalışma kapsamına alınmamıştır. 1876-1909 yılları arasında var olan yabancı ve gayrimüslim îdâdilerinin birçoğunun ruhsatsız olmaları ve eğitim sistemindeki dereceleri tam olarak tespit edilemediğinden tez kapsamı dışında tutulmuştur. II. Abdülhamid döneminde inşa edilen resmi îdâdi binalarının ayakta ve yıkılmış olanları çalışmanın kapsamı içindedir. Hususi îdâdiler başlığı altında bulunan müslüman, gayrimüslim ve yabancı devletlere ait îdâdilerin dönem içinde açılmış olanları tez kapsamındadır.

Türkiye sınırları dışında kalan îdâdiler geniş bir coğrafyaya yayılmış ve bazı coğrafyalara ulaşımın neredeyse imkânsız olması nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır.

Daha önce îdâdiler hakkında yapılan bilimsel çalışmaların çoğunlukla tarihsel boyutta olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda îdâdilerin eğitim-öğretimle ilgili bilgileri ayrıntılı olarak ele alındığından, tekrardan kaçınmak adına bazı bilgiler kapsam dışına alınmıştır.

Tezde, Osmanlı İmparatorluğu tarafından açılan îdâdi mekteplerinin tam olarak tespit edilmesi, müslüman, gayrimüslim ve yabancı devletler tarafından açılan mekteplerin hangilerinin îdâdi seviyesinde olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Böylece konunun bütünsel bir bakış açısı ile algılanması amaçlanmıştır.

Binaların hangi mimari üsluplar gözetilerek inşa edildikleri, coğrafi, kültürel, demografik özellikler gibi değişkenlerin binalar üzerindeki etkilerinin neler olduğu sorularına cevap bulmak çalışmanın amaçlarından bir diğeridir. Binalarda meydana gelen değişimler, günümüzdeki kullanım şekilleri, mimari özellikleri ve daha önce ele alınmayan yönlerinin ortaya konulması çalışmamızın başka bir amacıdır. Son olarak Osmanlı İmparatorluğu ile gayrimüslim ve yabancı devletler tarafından açılan îdâdilerin, benzer ve farklı yönlerinin tespit edilmesi, îdâdilerin eğitim sistemi içerisindeki yeri, gelecek dönemlerde geçirdiği başkalaşım ve günümüzdeki durumları hakkında bilgilerin sunulması amaçlanmaktadır.

Araştırma Yöntemi

Yukarıda belirlenen kapsam ve amaç doğrultusunda II. Abdülhamid döneminde inşa edilen îdâdi binaları, dönemin sosyal, siyasal ve mimari özellikleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Klasik dönem eğitim sistemi ve son dönemde gerçekleşen eğitimin modernleşme aşamaları, kurumları ile beraber irdelenerek, îdâdilerin sistem içerisindeki yeri verilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim sisteminin temelleri çok uluslu yapı nedeni ile çeşitli bölümlere ayrılmaktadır. Bu bölümlerden ilki resmi modern eğitim kurumlarıdır. İkincisi Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik döneminden kalan, medrese sıbyan mektebi gibi kurumlardır. Sonuncusu ise hususi mektepler başlığı altında ibtidâi, rüşdî ve îdâdi seviyelerinde olan gayrimüslim, yabancı ve müslüman mektepleridir. Bu yapının çeşitlerinden birisi olan hususi mektepler tez içerisinde incelenerek, ruhsatları îdâdi seviyesinde olanları belirlenmeye çalışılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dönem içerisindeki sancakları îdâdi varlığı açısından incelenmiş, arşiv, salname ve rapor kayıtlarıyla ortaya konularak imparatorluk îdâdileri belirlenmiştir.

Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivi belgeleri taranarak, yapıların inşa, açılış ve var ise keşif defterleri ile ruhsat belgeleri alınarak içerdikleri bilgilerden yararlanılmıştır. Maârif ve vilayet salnameleri ile il yıllıkları taranarak binaların açılış ve inşalarına ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Yerel gazeteler, eğitim istatistikleri, TBMM. toplantı tutanakları taranmıştır. Yabancı devletlere ait îdâdiler için, ilgili kaynaklar elde edilerek çevirileri yapılmıştır. Konuyla ilgili Osmanlı raporları, bilimsel makale ve kitaplar incelenerek, binalar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu konuda il bazında ele alınan, eğitim tarihi kitaplarından faydalanılmıştır.

Binaların saha incelemelerinin yapılabilmesi için T.C. Kültür Bakanlığı, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, il ve ilçe belediyeleri ile günümüzde farklı kurumlar tarafından kullanılan binalar için Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğü aracılığı ile yazışmalar gerçekleştirilmiştir. Binaların büyük çoğunluğu incelenmiştir. Sağlık ve Eğitim Vakfı'na ait Amerikan binalarına girilememiştir. Bu binalar müellif projeleri ve raporları ışığında incelenmiş ve dışardan fotoğraf çekimi yapılabilmiştir. Aynı şekilde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Fransız îdâdi binaları için izin alınmasına rağmen sınırlı alanlarda inceleme yapılabilmiştir.

57 ilde gerçekleştirilen saha çalışması esnasında, binaların özgün planlarının, iç mekânlarında değişimlere uğradığı tespit edilmiştir. Bu değişimler binanın varsa

orijinal planı ile mukayeseli olarak verilmiştir. Binaların planlarının bir kısmı tarafımızca çizilirken, bir kısmı ise daha önce bina ile ilgili proje hazırlayan müelliflerden elde edilmiştir. Çalışmada yer alan cephe çizimleri müellifler tarafından hazırlanan projelerden kontrol edilerek alınmıştır. Bina fotoğrafları tarafımızca çekilerek dosyalanmıştır.

Eski tarihli fotoğraflar, salname, arşiv, II. Abdülhamid Fotoğraf Albümleri, Amerikan Board Cemiyeti Arşivi, Salt Araştırma Arşivi, İstanbul, Marmara ve Boğaziçi Üniversitelerinin fotoğraf albümleri, KTVKK arşivleri ile koleksiyonerler ve dijital ortamlardan temin edilmiştir. Toplanan veriler tümevarım yöntemi ile işlenerek, binalardaki değişimler ortaya konulmuştur.

Değerlendirme kısmında binalar kendi içlerinde plan, cephe, malzeme, yapım teknikliği, bezeme ve üslup özellikleri bakımından değerlendirilmiştir. Gruplandırılan binalar aidiyet durumlarına göre karşılaştırılarak sonuca varılmıştır.

Konuyla İlgili Bilimsel Çalışma ve Kaynaklar

Çalışma ile ilgili kaynaklar genel olarak konuları bakımından üç ana başlıkta tasnif edilebilir. Bunlardan ilki, dönemin siyasal, sosyal ve kültürel gelişmeleri hakkında bilgiler içeren kaynaklar. İkincisi, dönemin mimarisi ve gelişimi hakkında olan kaynaklar. Son olarak, II. Abdülhamid dönemi eğitim sistemi hakkında bilgiler içeren kaynaklardır.

Dönemin siyasal, sosyal ve kültürel konularının incelendiği İlber ORTAYLI tarafından kaleme alınan “İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı”¹ adlı çalışma dönemin ortamını gözler önüne seren başvuru kaynaklarından. Niyazi Berkez’in “Türkiye’de Çağdaşlaşma”² adlı kitabı yine bu alanda ortaya konulan bir diğer çalışmadır. Bernard LEWIS’in “Modern Türkiye’nin Doğuşu”³ çalışması, Osmanlı İmparatorluğu’ndan modern Türkiye’ye geçiş süreçlerinin anlatıldığı bir çalışmadır.

II. Abdülhamid dönemi mimarlığı ile ilgili kaynak eserlerden ilki A. Şevki DUYMAZ’ın “II. Abdülhamid Dönemi İmar Faaliyetleri (Türkiye Örnekleri)”⁴ adlı doktora çalışmasıdır. İkincisi Nurcan YAZICI’nın “Osmanlı’da Mimarlık Kurumunun

¹ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul 2012.

² Niyazi Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, İstanbul 2011.

³ Bernard Lewis, *Modern Türkiye’nin Doğuşu* (Çeviren: Metin Kıratlı), Ankara 2004.

⁴ A. Şevki Duymaz, *II. Abdülhamid Dönemi İmar Faaliyetleri (Türkiye Örnekleri)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2003.

Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı”⁵ adlı doktora tezidir. Üçüncüsü Neşe YILDIRAN’ın “II. Abdülhamid Dönemi Mimarlığı”⁶ adlı doktora tezidir. Dönem mimarisinde özellikle kamu binaları ile ilgili, özellikli, doktora tezleri, çalışmamızda konunun genişletilerek ayrıntılı halde verilmesinde yardımcı kaynaklar olarak kullanılmaktadır.

Dönemin eğitim özelliklerinin okuyucuya aktarılmasında başvuru kaynaklarından ilki Bayram Kodaman’ın “II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Sistemi”⁷ adlı doktora tezidir. Osman Nuri ERGİN tarafından üç cilt halinde ortaya konulan “Türk Maârif Tarihi”⁸ adlı kitap çalışmamıza yön veren bir diğer kaynaktır. Üçüncü olarak Yahya AKYÜZ’ün “Türk Eğitim Tarihi”⁹ adlı kitabıdır. H. Ali KOÇER’in “Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu”¹⁰ adlı kitabı faydalanılan bir diğer kaynaktır. Hususi mektepler konusunda ayrıntılı bilgilerin bulunduğu Songül KEÇECİ KURT’un “Osmanlı Devleti’nde Özel İslam Mektepleri”¹¹ adlı doktora çalışması ile Nuri GÜÇTEKİN’in “İstanbul’daki Hususi Mektepler 1873-1922”¹² adlı kitabı başvuru kaynaklarından bir diğeridir. Yabancı ve gayrimüslimler tarafından açılan îdâdi seviyesinde mektepler hakkında İlknur Polat HAYDAROĞLU’nun “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar”¹³ ve Hidayet Vahapoğlu’nun “Osmanlı’dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları” adlı kitaplar tezimizde üzerinde durulan eserlerdir. Süleyman BÜYÜKKARCI’nın “Türkiye’de Rum Okulları”, “İstanbul Ermeni Okulları” ve “Türkiye’de Amerikan Okulları”¹⁴ adlı üç kitabı yine tezimizin yabancı ve azınlık okulları hakkında bilgilerinden yararlandığımız kitaplardır. Mekteplerin mimari özelliklerini ele alan, burada adlarını sayamadığımız birçok tez ve kitap çalışmamızın yardımcı kaynakları arasındadır.

⁵ Nurcan Yazıcı, *Osmanlı’da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

⁶ Neşe Yıldırım, *İstanbul’da II. Abdülhamid Dönemi (1876-1908) Mimarisi*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.

⁷ Bayram Kodaman, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, İstanbul 1980.

⁸ Osman Nuri Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, İstanbul 1977.

⁹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001’e)*, İstanbul 2001.

¹⁰ Ali Koçer, *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, Ankara 1987.

¹¹ Songül Keçeci Kurt, *Osmanlı Devleti’nde Özel İslam Mektepleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2011.

¹² Nuri Güçtekin, *İstanbul’daki Hususi Mektepler 1873-1922*, İstanbul 2015.

¹³ İlknur Polat Haydaroglu, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar*, Ankara 1990.

¹⁴ Süleyman Büyükkarcı, *Amerikan Mektepleri*, Konya 2003; Süleyman Büyükkarcı, *Rum Mektepleri*, Konya 2003; Süleyman Büyükkarcı, *İstanbul Ermeni Okulları*, Konya 2003.

Çalışmamız esnasında iki bini aşkın Osmanlı arşiv belgesi taraması yapılmıştır. Amerikan Board kaynakları, Fransız okullarına ait çeşitli kaynaklarda bulunan arşiv kayıtları, salnameler, yıllıklar, tutanak ve gazeteler birincil kaynak olarak, çalışmamızın oluşmasında etkili olmuştur.

Îdâdilerin mimari özellikleri hakkında yazılan “İdadı Schools: Sdandart Secondary School Buildings in the Ottoman Empire (1884-1908)”¹⁵ adlı, H. Burcu ÖZGÜVEN tarafından gerçekleştirilen yüksek lisans tezi belirli bir örneklem üzerinden îdâdi binaları hakkında bilgiler vermektedir. Çalışmada, Îdâdi statüsündeki hususi mekteplere değinilmemiştir.

¹⁵ H. Burcu Özgüven, *Standart Secondary School Buildings in the Ottoman Empire*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 1989.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ MİMARLIK ANLAYIŞI

1.1. II. Abdülhamid Dönemi Mimarisinin Oluşumu ve Etkin Faktörler

Osmanlı İmparatorluğu (1299-1922) üç kıtaya yayılan geniş bir coğrafyaya hükmetmiştir. İmparatorluk, Türk-İslam kültürünün bir sentezi gibi algılanıyor olsa da hükmettiği topraklar göz önüne alındığında, farklı inanış ve değerlere sahip kültürel çeşitliliği bünyesinde taşımıştır. İmparatorluğun Batılı devletler karşısında askeri başarısızlıklar almaya başladığı son iki yüzyıl, bu kültürel çeşitliliğin en iyi izlenebildiği dönem olur. Batılı devletler Reform, Rönesans ve Sanayi Devrimi sonrasında çok yönlü bir dönüşümden geçerken, Osmanlı İmparatorluğu yaşanan bu gelişmelerden fazla etkilenmez. Değişen dünya düzenine ayak uydurmada zorluk çekilir. Çok uluslu yapısında Fransız Devrimi'nin getirdiği ulus-devlet anlayışı ile sarsıntılar meydana gelerek ayrılmalar ve kopmalar olur. Alınan askeri yenilgiler ve toprak kayıpları neticesinde hemen her alanda çağı yakalama fikri ön plana çıkar. *Modernizasyon* veya *Batılılaşma* terimleri ile anılan bu süreç, İmparatorluğun bütün alanlarını kapsayan bir değişimi beraberinde getirir. İslami temelleri esas alan yönetim tarzı, ılımlı bir sekülerite ve çağdaş bir görüntü almaya başlar. Dönüşüm birden bire değil belirli süreç ve gelişmeler sonrasında gerçekleşir¹⁶.

Askeri alanda yapılan yeniliklerin yeterli gelmediği görülünce, farklı alanlara da etki edecek çabalara girişilir. Osmanlı tarihinde *Meşrutiyet* olarak adlandırılan bu dönemde (1809-1920) yönetimde anayasal bir takım değişikliklere gidilir. İmparatorluk halklarına padişahın üstünde bir takım haklar tanıyan *Kanun-i Esasi* (1876) dönemin en önemli gelişmelerinden birisi olarak kabul edilebilir¹⁷. Bu gelişme nispeten eskiye nazaran daha özgür ve çok sesli bir toplumda farklı kanallardan beslenebilen sanatsal ve kültürel bir ortamın oluşmasına etki eder. Özellikle Batılı devletler ile girilen ticari ilişkiler sonucunda başlayan etkileşim mimarlık, resim, müzik ve edebiyat gibi alanlarda Batı etkili eserler verilmesi ile sonuçlanır.

Osmanlı İmparatorluğu, köklü bir geleneğe sahip mimari prensiplerini, son dönemlerinde modernize olma düşüncesi ile değişime uğratar. Değişimin yaşanmasında önde gelen düşünce sisteminin Batı'yı örnek alma şeklinde olduğu

¹⁶ Selman Can, "Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Mimarisi ve Sanat Anlayışı", *Devr-i Hamid Sultan II. Abdülhamid*, 2, Kayseri 2011, s. 25-26.

¹⁷ Müzehher Yamaç, "İlk Anayasa (1876 Kanun-i Esasisi)", *Balkan Journal of Social Sciences/Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/5, Tekirdağ 2014, s. 58-59.

söylenbilir. Önceleri Batı'dan olduğu gibi almak şeklinde algılansa da devam eden süreçte Osmanlı mimarisinin kendine has özelliklerinin işin içine katıldığı görülmektedir. Çok yönlü bu sürecinin son aşamalarından biri olarak, II. Abdülhamid dönemi mimarlığı kabul görmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönem padişahlarından biri olan Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) kendisinden önceki padişahlar gibi modernizasyon çalışmalarına devam eder. Askerî, kültürel, sosyal, malî, eğitim, idarî vb. alanların tümünde gözlemlenen çağı yakalama düşüncesi, mimari alanda da kendisini gösterir. Dönemin mimari eserlerinin ortaya çıkmasında, çeşitli alanlarda görülen değişim ve dönüşüm etkili olur. Örneğin idari alanda gerçekleştirilen modernizasyonun bir sonucu olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda sancaklara valilerin gönderilmeye başlanması ile hükûmet konakları; posta ve telgraf idaresinin kurulmasıyla postaneler; tren yollarının inşası ile gar binaları gibi çeşitli alanlarda yapılar inşa edilir¹⁸. Bahsi geçen alanlarla ilgili yapı türlerinin oluşmasında II. Abdülhamid döneminde görülen politik, sosyal, ideolojik ve ekonomik birtakım etkenlerden söz etmek mümkündür. Bu etkenlerden Osmanlılık ideolojisi, Batılı devletler ile olan ilişkiler, sosyal-politik ortam ve önceden başlatılan modernizasyon çalışmalarını devam ettirme arzusu dönem mimarisinin oluşmasında etkili olur¹⁹.

Dönemin mimarisinin oluşum etkenleri açısından II. Abdülhamid'in saltanat yıllarında uygulanmaya çalışılan Osmanlılık ideolojisi sosyal ve toplumsal yaşamı etkiler. İdeolojinin getirdiği eşitlik algısı, farklı kültürlere sahip kişilerin, farklı yönelim, algılayış ve kabulleri ile sonuçlanır. Değişik sanatsal ve kültürel alt yapıya sahip olan bir toplumun sanatsal beğeni ve tercihlerinde farklılıklar görülür. Osmanlı İmparatorluğu'nun çok uluslu yapısı içerisinde bulunan, İstanbul'da Galata ve Beyoğlu gibi semtlerde yaşayan, 'Levanten' olarak isimlendirilen toplumsal sınıf, kendi kültür, inanış ve ekonomik faaliyetlerine yönelik, Avrupa merkezli sanatsal

¹⁸ Donald Quotoaret, "Osmanlı İmparatorluğunda Demir Yolları", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul 1985, s. 1630-1635; Nesimi Yazıcı, "Tanzimatta Haberleşme ve Kara Taşımacılığı", *150. Yıl Dönümünde Tanzimat Ekonomisi Sempozyumu (31 Ekim-3 Kasım 1989)*, Ankara 1994, s. 336-348; İlhan Tekeli, "Tanzimat'tan Cumhuriyete Kentsel Dönüşüm", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul 1985, s. 880-81; Sevgi Aktüre, "Osmanlı Devleti'nde Taşra Kentlerindeki Değişimler" *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul 1985, s. 896; Raşan Toptaş, *Muğla ve Milas Örneklerinde II. Abdülhamid Dönemi Hükûmet Konakları*, Muğla 2016, s. 67.

¹⁹ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul 2011, s. 364, 404; İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul 2012, s. 287-291.

üslup etkilerini taşıyan binalar inşa ettirirler. Bu binaların cephelerine bakıldığında, dönemin eklektik mimari üsluplarını bir arada belirli semtlerde görmek mümkündür²⁰.

Osmanlıcılık ideolojisinin getirdiği, ayırım yapmaksızın Osmanlı vatandaşlarına eşit hizmet ve olanaklar sunma düşüncesi sonucunda, tüm imparatorluğa yayılan modern bir kurumsallaşma çabası gözlenir. Merkezi yönetimin modern anlayışını sergileyen kamu binaları, dönemin simgesi halini alırlar. Bu bağlamda modernize edilen her bir kurumun kendine ait binalarını sadece kent merkezlerinde değil taşrada da görmek mümkün hale gelir.

17. yüzyıl sonlarında bozulmaya başlayan taşra yönetimi, devletin çeşitli dönemlerde aldığı önlemlerle düzeltilmeye çalışılır. Bu düzenlemeler 1864 yılında çıkarılan “Vilayet Nizamnamesi” ile belirli bir sisteme oturtulur. Nizamnameye göre, sancaklara mali sorumluluğu olmayan, devletin maaşlı memuru statüsünde valiler atanır. Valiler ve yanındaki idari memurlar için hükûmet konaklarının yapımı aynı zamanda kent dokusunu da etkileyen yapı topluluklarının öncüleri olurlar. Varlıklarını ve işlevlerini günümüzde de sürdüren hükûmet konakları, II. Abdülhamid döneminin inşası diğer dönemlere nazaran sayıca fazla olan yapı türlerindedir. 1900 yılına kadar sancaklarda, bu tarihten sonra ise kazalarda inşası yoğunlaşan hükûmet konakları, Neo-Klasik üslup ağırlıklı eklektik bir yaklaşım ile ele alınır²¹.

Şehirlerin temizlik, aydınlatma, su, kanalizasyon gibi ihtiyaçlarının karşılanması bu dönemde merkezi yönetimin bir görevi olarak algılanır. Belediye teşkilatlarının gelişimi İstanbul’da 1877 yılında çıkarılan “Dersadet Teşkilat-ı Belediye Hakkında Kanunu Muvakkatı” ile son halini alır ve 1930 yılına kadar geçerliliğini korur. Taşrada 1870’li yıllara kadar şehrin ihtiyaçları geleneksel yöntemler ile çözülmeye çalışılır. 1871’den başlayarak 1877’ye kadar çeşitli dönemlerde çıkarılan nizamnameler ile taşra belediye yapılanması tamamlanır.

²⁰ Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyâset*, (Çev. Erol Kılıç), Kahire 1907, s. 18; Yavuz Çiller, “Modern Milliyetçilik Kuramları Açısından 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu Fikir Akımları”, *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 48/10/2, Sakarya 2015, s. 52-54; Ufuk Akın, *Kültür ve Mekân Etkileşimi: Beyoğlu Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, s. 66, 80, 95, 173; Sedef Yenigün, *İstanbul’da Art Nouveau Stilinde İnşa Edilmiş Yapıların Ortak İç Mekânlarının İncelenmesi: Beyoğlu Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2011, s. 4, 110-115; Çiğdem Gülizar Güler, *Beyoğlu Hanları İle Şehirselleşme ve Toplumsal Hayata Katkıları 1855-1908*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004, s. 37-41, 97-110.

²¹ İlber Ortaylı, *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, İstanbul 1985, s. 43; Rahşan Toptaş, “Bergama Hükümet Konağı Örneğinde II. Abdülhamid Dönemi Hükûmet Konakları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, 9/47, Samsun 2016, s. 411-412, 416-419.

Gerçekleştirilen bu çalışmalar neticesinde, sancak merkezleri ve kazalarda çok sayıda belediye binasının inşası, dönem mimarisini etkileyen bir yenilik olur²².

18. yüzyılda Lale Devri ile başlayan ve Tanzimat Dönemi ile devam eden modernizasyon sürecinde, önde gelen yapı türleri, redif daireleri, karakol, kışla, askeri hastane ve bağlı depolarıdır. 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile İstanbul'da asayişin sağlanabilmesi için yeni bir teşkilatın kurulması gerekli görülür. Bu teşkilatlanma zaman içerisinde taşraya da yayılır. İlk örneklerini, II. Mahmud döneminde görmeye başladığımız, Abdülmecid döneminde yoğunlaşan karakol binalarına, II. Abdülhamid döneminde yeni örnekler eklenir²³. Kışlalar ise Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından kurulan düzenli orduların ikametgâhı olarak inşa edilirler. İlk örnekleri İstanbul merkezde ortaya çıkan bu yapıların taşrada daha küçük boyutlu uygulamalarını görmek mümkündür. Genellikle dikdörtgen planlı orta avlulu olan binalar, şehirlerin dışına inşa edilir²⁴. Redif binaları ise çeşitli birimlerden oluşur. Burada bulunan askeri görevliler, yerel halkın askeri olarak eğitilmesini sağlarlar. Bu eğitimler yılın belirli dönemlerinde toplu olarak gerçekleştirilir²⁵.

II. Abdülhamid dönemi sadrazamlarından olan Sait Paşa (1838-1914), gerçekleştirilecek olan bütün çalışmaların merkezine eğitimi alır. İlk olarak merkezde başlatılan çağdaş ve modern mekteplerin açılması, hemen her alanda yetişmiş insan gücü ihtiyacı için elzem görülür. Eğitim konusunda yapılan reformlar bu dönemde gözle görülebilen bir ivme kazanır²⁶. Dönemin eğitim yapılarının mimarisini etkileyen gelişmeler bütün imparatorluk coğrafyasında hissedilir²⁷.

Dönemin ideolojisi ve bakış açısının yansımalarından birisi de sağlık alanında gerçekleştirilmeye çalışılan modernizasyondur. Birçok alanda olduğu gibi yapılacak değişimin temeline oturtulan eğitim, sağlık alanını da etkiler. Modern tıbbın takip edilebilmesi ve sosyal devlet olabilme iddiasındaki Osmanlı İmparatorluğu'nun

²² Bilal Eryılmaz, *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, İstanbul 1992, s. 206, 198-220; İ. Ortaylı, (2012), *İmparatorluğun En Uzun...*, s. 167.

²³ Necla Arslan Sevin, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Başkentinde Polis Teşkilatı ve Karakol Binaları", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 15, Ankara 2002, s. 648; Doğan Yavaş, "Bursa'da Osmanlı Dönemi Karakolhaneleri", *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, Bursa 2003, s. 73.

²⁴ Zuhâl Çetiner Doğdu, "Kışla Mimarisi", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 2, Ankara 2002, s. 277-278.

²⁵ M. Mithat Özgen, *Osmanlı Devleti Ordu Sisteminde Redif Teşkilatı ve II. Abdülhamid Dönemi Redif Binaları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya 2013, s. 66-68, 245-253.

²⁶ Büşra Karataşer, "Sultan II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikası Hakkında Bir Değerlendirme", *The Journal of Academic Science Studies*, 57, Elazığ 2017, s. 430-431.

²⁷ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev. Metin Kıratlı), Ankara 2004, s. 179-182.

hizmetlerini taşraya yayabilmesi için tıp okulları açılır²⁸. Buralarda yetiştirilen doktorlar taşraya memur olarak atanırlar²⁹. Özellikle 19. yüzyılda bulaşıcı hastalıklar, Osmanlı topraklarında yoğun olarak yaşanır. İstanbul’da bulaşıcı hastalıklara yönelik karantina örgütü kurularak bir nezaret haline getirilir. Dönem mimarisi içerisinde İstanbul merkez ve taşrada inşa edilen hastane ve sağlık ocakları dönemin sağlık alanındaki yapılarındandır³⁰.

II. Abdülhamid’in saltanat yıllarının önemli sorunlarından biri olarak görülen ekonomik geri kalmışlıkla mücadele için sanayinin güçlendirilmesine çalışılır. Seri üretime yönelik fabrikaların açılması ve var olanların genişletilerek fonksiyonel hale getirilmesi, bu atılımlara verilebilecek örneklerdendir. Modernizasyon döneminin başından beri varlıklarını sürdüren fabrikalarının sayısının 160-170’i bulunduğu belirtilmektedir³¹.

19. yüzyıla gelindiğinde tüm dünyada ulaşım ağının, gelişen sanayi ve makineleşme ile ivme kazandığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu haberleşme alanında gerçekleşen bu gelişmelere kayıtsız kalmaz ve çağı yakalama adına posta teşkilatı ve telgraf hatlarının genişletilmesi çalışmalarını gerçekleştirir. İlk Kırım Savaşı’nda (1855-1856) İngiliz ve Fransızlar tarafından kurulan telgraf hatları II. Abdülhamid dönemine gelindiğinde ülke coğrafyasının neredeyse tamamına yayılmış durumdadır. Örneğin 1864 yılında 76 tane telgraf merkezi vardır. Ayrıca telgraf hatlarında ve merkezlerinde görev alacak teknik elemanların yetiştirilebilmesi için İstanbul’da telgrafçılık mektebi açılır. Telgrafçılık, Galatasaray ve Darüşşafaka sultanilerinde bir dönem ders olarak da okutulur. Üç kıtaya yayılan toprakların yönetiminde, devlete iletişim açısından geniş imkânlar sağlayan haberleşme ağı kurulur. Bu konuda telgrafhanelerin bağlı olduğu bir nazırlık oluşturulur³². Ancak inşa

²⁸ 1827 yılında kurulan Tıbhane-i Amire askeri nitelikli ilk tıp mektebidir. 1867 yılında açılan Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye sivil tıp mekteplerinin ilkidir; Abdullah Yıldız, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Sivil ve Türkçe Tıp Eğitime Geçiş”, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 70/3, Ankara 2017, s. 126.

²⁹ Erdem Aydın, “19. Yüzyılda Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 4, Ankara 2004, s. 189.

³⁰ Esin Kâhya, “Tedavi Kurumları Olarak Hastaneler ve Osmanlı Bulaşıcı Hastalıklar Hastanesine Bir Örnek: Safranbolu Frengi Hastanesi”, *Prof. Dr. Ali Haydar Bayat Anısına Düzenlenen Osmanlı Sağlık Kurumları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İstanbul 2008, s. 143-146.

³¹ Nevra Ertürk, *19 Yüzyıl Osmanlı Sanayileşmesi Açısından Fabrika-i Hümayunlar*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2001, s. 90-98; Mehmet Kurt, Kemaleddin Kuzucu, Baki Çakır, Kemal Demir, “19. Yüzyılda Osmanlı Sanayileşmesi Sürecinde Kurulan Devlet Fabrikaları: Bir Envanter Çalışması”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 40, Ankara 2016, s. 246.

³² B. Lewis, (2004), *Modern Türkiye’nin Doğuşu...*, s. 182-184.

edilmiş olan telgrafhanelerin birçoğunun Fransız, Avusturyalı ve Alman imtiyaz sahiplerinin elinde olduğu görülmektedir. Haberleşme alanında Bursa Telgrafhanesi (1893), Adana Telgrafhanesi (1882), Antalya-Elmalı Telgrafhanesi (1883-1885)³³, Sirkeci Postanesi (1905-1909)³⁴, Ankara Postanesi (?)³⁵ dönemin önde gelen yapıları arasındadır.

Döneme sosyal açıdan bakıldığında, tek bir toplum olabilmenin gereği, vatandaşa hizmet etmek şeklinde kabul görür. Osmanlılık ideolojisinden beslenen ve Batılı devletlerce zaten uygulanan bu bakış açısı, insanın merkeze alındığı bir yaklaşım ile sürdürülür. Eğitimden sağlığa, yönetimden askeri reformlara kadar var olan tüm çabalar devleti ayakta tutmanın yanında, bir Osmanlı vatandaşı modelini oluşturmaya yöneliktir. Bu bağlamda, II. Abdülhamid çeşitli hayır kurumlarının açılmasını sağlar. Bu kurumlara örnek olarak Dârülaceze (1891), Hamidiye Etfal Hastanesi (1899), Dârüleytâmlar, Dârülhayr-ü Âli (1903) verilebilir³⁶.

Osmanlı İmparatorluğu modernizasyon döneminde özellikle Batılı devletlerde görülen gelişmişlik seviyesini yakalayabilmek için bu devletlerle ilişki içerisinde olur. Batılı devletler ile geliştirilen ilişkiler, çok taraflı bir değişimi de beraberinde getirir³⁷. II. Abdülhamid döneminde, Batı ile ilişkiler bağlamında göze çarpan devletlerden biri Almanya olur. Almanya'nın Osmanlı Devleti ile yakınlaşmasının temelinde yatan ana sebep, ticari imtiyazlar almak istemesidir. Osmanlı Devleti ise uygulamakta olduğu denge siyaseti ile Almanya'yı yanına çekmek istemektedir. Ayrıca Almanya'nın gelişmişlik seviyesinden istifade etmek istemektedir³⁸. Bu ilişkilerin sonucuna mimari açıdan bakıldığında Berlin-Bağdat ve Hicaz demir yolunun inşası ile yapılan gar binaları dönemin dikkat çeken eserlerinden olurlar. Ayrıca Alman okulları ve elçilik binaları da dönemin Alman mimarisine verilebilecek örneklerdendir³⁹.

³³ Hatice Durgun, "Teke Sancağının Batısında Telgraf Hattı Tesisinin Gelişimi: Elmalı Örneği" *Hacettepe Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, Ankara 2014, s. 73.

³⁴ Suha Özkan, "Mimar Vedat Tek", *Mimarlık Dergisi*, 11-12, İstanbul 1973, s. 49.

³⁵ Gökçe Günel, Ali Kılıcı, "Ankara Şehri 1924 Haritası: Eski Bir Haritadan Ankara'yı Tanımak", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3/1, Ankara 2015, s. 79,81,96.

³⁶ Esma Demirci Akyol, "Sultan II. Abdülhamid Döneminde Sosyal Politika Uygulamaları", *Sosyal Politika Çalışmaları (Journal of Social Policies)*, 31, Ankara 2013, s. 33-37, 40-44.

³⁷ Mustafa Karabulut, "Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. Yüzyılda Değişim Süreci, Sosyal ve Kültürel Durum", *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, Eskişehir 2016, s. 50-51.

³⁸ Muzaffer Tepekaya, "Osmanlı-Alman İlişkileri (1870-1914)", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 13, Ankara 2002, s. 40, 43, 49, 56.

³⁹ Mehmet Yavuz, "Osmanlı'da Alman Mimarlar ve Eserleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 15, Ankara 2002, s. 652; Halil İnalçık, Donald Quartaert, *An Economic Social History Of The Ottoman Empire 1300-1914*, Cambridge 1994, s. 798-819; M. Emin Başar, H. Abdullah Erdoğan, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Tren Garları", *Selçuk Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*,

Kamu ve sivil mimaride gözlemlenen değişim⁴⁰ dini mimaride plandan ziyade bezeme ve cephe düzenlerinde gerçekleşir. Bu dönemde dini mimari hakkında söylenmesi gereken özellikle iki husus vardır. Bunlardan ilki devletin merkezi olan İstanbul'da büyük çaplı külliyelerin yerine, mahalle aralarında inşa edilen daha küçük ve az birimden oluşan cami merkezli komplekslerin yapılmasıdır. İkinci husus ise taşrada, sancak merkezlerinde kamu yapılarından oluşan yapı topluluklarının külliyelerin yerini almasıdır⁴¹. Dini mimari açısından geniş bir yelpaze içerisinde değerlendirilmesi gereken yapıların, genel olarak dönemin üslupsal özelliklerini taşıdığı söylenebilir. Küçük kompleksler halinde tasarlanan yapı topluluklarında camiler, genellikle tek kubbeli ve küçük boyutludur. İzmir Salepçioğlu Cami (1895-1906), İzmir Hamidiye Cami (1890), İzmir Eşref Paşa Cami (1902)⁴², Beşiktaş Ertuğrul Cami (1888), Orhaniye Cami (1887) ve Yıldız Hamidiye Cami (1888)⁴³ dönemin önde gelen yapıları arasındadırlar.

II. Abdülhamid'in saltanat yıllarında mimaride meydana gelen değişimler, daha çok merkezden yayılan bir seyir izler. Modernizasyon düşüncesi ve ilgili alanlar mimari yapı türlerin belirlenmesinde etkin rol oynar. Özellikle kamu binaları, yapılmak istenen dönüşümün maddi göstergeleri olurlar. Bu dönemde daha önce idari ve teknik yapılaşmasını büyük oranda tamamlayan kurumlar merkezden taşraya yayılır⁴⁴. Modernizasyon dönemi ve sonrasında büyük çaplı külliye yapımı terk edilir.

Sonuçta sürecin mimari kabul ve beğenileri, II. Abdülhamid zamanına geldiğinde yeni yaklaşımlarında alana dâhil edilmesi ile daha geniş bir perspektife ulaşır. Dönemin mimarisini etkileyen etkenleri maddeler halinde özetlemek gerekirse;

1. Osmanlılık fikir akımı
2. Siyasal ve diplomatik çıkarlar

24, Konya 2009, s. 32-35; Sezen Kılıç, *Türk Alman İlişkileri ve Türkiye'de Alman Okulları*, Ankara 2005, s. 94, 98, 105, 112, 120.

⁴⁰ Modernizasyon döneminde, yeni yönetim anlayışı çerçevesinde, Batı etkili ve Osmanlı İmparatorluğu'nda daha önce var olmamış yapı türleri olarak kamu binaları inşa edilir. Bu yapılar gerek planları gerekse üslupları açısından klasik dönemden farklıdır. Sivil mimaride aynı dönemde yapıların inşa teknikleri ve plan özellikleri değişim gösterir. Bu değişim özellikle orta sofa formunda, merdiven şekillerinde ve cephe düzenlemelerinde varlığını hissettirir.

⁴¹ Neşe Yıldırım, "Sultan II. Abdülhamid Dönemi Mimarlığı", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 15, Ankara 2002, s. 604.

⁴² Sibel Polat, *İzmir'deki Geç Dönem Osmanlı Camileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2011, s. 70-83, 90-95, 146-148.

⁴³ Fatih Köse, "Arşiv Belgelerinin Işığında İstanbul Şâzeli Tekkelerinin Tarihi", *Vakıflar Dergisi*, 40, Ankara 2013, s.107.

⁴⁴ Alidost Ertuğrul, "19. Yüzyılda Osmanlı'da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 13, İstanbul 2009, s. 296-297.

3. Batılı devletler ile ilişkiler
4. Yeni teknolojik gelişmeler
5. Kültürel etkileşim
6. Devletin geri kalmışlık durumu ve çözüm çabaları
7. Modernizasyon düşüncesinin devam ettirilmesi isteği, sayılabilir.

1.1.1. II. Abdülhamid Döneminde Mimarlık Eğitimi, Uygulanan Üsluplar ve Mimarlar

17. yüzyılda başlayan modernizasyon sürecinde 1831 tarihinde Hassa Mimarlar Ocağı'nın kaldırılması ile yabancı ve gayrimüslim mimarlarının etkin olduğu bir döneme geçilir. İnşa işlerinde görülen yabancı mimarların etkinliği kendi mimarlarını yetiştirmek isteyen Osmanlı İmparatorluğu için mimari eğitim girişimlerini de beraberinde getirir⁴⁵. II. Mahmut döneminden itibaren, inşaat işleri için mimar ve mühendisler yetiştirilir. Mimarlık eğitimi açısından ilk eğitimlerin askeri mühendishanelerde verildiği bilinmektedir⁴⁶. Askeri mühendishanelerde verilen eğitimin dışında, Hassa Mimarlar Ocağı başmühendisliği görevini yürütmüş olan, Seyyid Abdülhalim Efendi tarafından 1834 yılında hazırlanan layihaya dayanarak, mimar ve mühendis yetiştirecek bir okul açılır. Bu okul Galata Semti'ndedir. Sonradan bu kurum kapatılır⁴⁷.

Modernizasyon döneminin mimarlık eğitimine katkıda bulunan birkaç etken bulunmaktadır. Bunlardan ilki yurt dışından bina inşası için getirtilen mimarların aynı zamanda mimarlık eğitimi için görevlendirilmeleridir. Örneğin 1846-1853 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu adına bir takım eserlere imza atan İngiliz asıllı Mimar William James Smith tarafından beş mimar yetiştirilir⁴⁸. Devletin mimar ihtiyacının karşılanması konusunda ikinci etken İstanbul'da özel mimarlık büroları bulunan yabancı, gayrimüslim ve Levanten mimarların yanlarında genç mimarları yetiştirmeleridir⁴⁹. Üçüncü etken 1830'lu yıllardan başlayarak, Cumhuriyet'e kadar, mühendishanelerden ve Harbiye'den mezun olan öğrencilerin yurt dışına eğitime

⁴⁵ Ayşe Nasır, *Türk Mimarlığında Yabancı Mimarlar*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 1991, s. 28-39.

⁴⁶ Selman Can, *Bilinmeyen Olayları ve Aktörleri İle Son Dönem Osmanlı Mimarlığı*, İstanbul 2010, s. 26-27.

⁴⁷ Cemal Bora, "İlk Mimarlık Okulu", *Mimarlık Dergisi*, 78/2, Ankara 1978, s. 14-15; Nurcan Yazıcı, *Osmanlı'da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 61, 66-68.

⁴⁸ N.Yazıcı, (2007), *Osmanlı'da Mimarlık Kurumunun...*, s.70-72.

⁴⁹ Bu mimarlar Rıfat, Davut, Ebubekir, İsmail ve İzzet efendilerdir.

gönderilmeleridir. Öğrenciler, belirtilen tarih aralığında çeşitli alanlarda Avrupa’da eğitim görür. Dördüncü etken ise 1859 yılına gelindiğinde Paris’te Mekteb-i Osmaninin kurulmasıdır⁵⁰. Beşinci ve son etken Osmanlı resmi kurumlarında görev yapacak fenni mimar eksikliğinin giderilmesi için Sait Paşa, Mithat Paşa ve Ahmet Vefik Paşa’nın imzasını taşıyan tezkere ile 1883 tarihinde Sanayi-i Nefise Mektebi’nin açılmasıdır⁵¹. Fransa’da bulunan Ecole des Beaux-Art adlı güzel sanatlar akademisinin örnek alındığı mektepte; resim, heykel, mimarlık ve hakkaklık alanlarında dersler verilmesi öngörülür⁵². Bu mektepte yetişen ve çoğunluğu gayrimüslim olan öğrencilerin mezun olduktan sonra taşrada bulunan belediyelere mimar olarak atandıkları anlaşılmaktadır (Ek 1)⁵³. Bu durum bizlere mektepte yabancı mimarlar tarafından yetiştirilen öğrencilerin aldıkları eğitimin örneklerini görmemizi açıklamaktadır. Ayrıca Sanayi-i Nefise Mektebi’nin mimarlık bölümü mezunlarından seçilen öğrencilerin Avrupa’ya mimarlık eğitimi için gönderildiği de bilinmektedir. Bu dönemde gönderilen öğrenciler Feyzi Bey, Nizamettin Bey, Vedat Bey (1873-1947) ve Kemaleddin Bey (1870-1927)’dir. Feyzi Bey, Nizamettin Bey ve Vedat Bey Paris’e gönderilirken Kemaleddin Bey Almanya’ya gönderilir⁵⁴. Sanayi-i Nefise Mektebi’nde verilen eğitimin üstüne mektepten seçili öğrencilerin Avrupa’ya gönderilmesi mimarlık alanında belirli bir kalitenin hedeflendiğini düşündürülebilir. Bu mimarların ikisinin (Mimar Kemaleddin ve Mimar Vedat (Tek)) I. Ulusal Mimarlık Akımının öncüsü olduğu göze alındığında, istenen kalite ve başarının bir nebze de olsa sağladığı söylenebilir.

Sanayi-i Nefise Mektebi’nin açılış amacının anlatıldığı resmi yazıda ve 1873 Viyana Dünya Sergisi için hazırlanan *Usul-u Mimari Osmanlı* adlı eserde, milli bir mimari oluşturulmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır⁵⁵. Bahsi geçen bu yaklaşımın dönemin üslupsal seçimlerini etkilediği söylenebilir. Sanayi-i Nefise Mektebi’nin mimarlık bölümünde 25 yıl boyunca hocalık yapmış olan Alexandre

⁵⁰ Yurt dışına öğrenci gönderimi için bkz. (Adnan Şişman, *Tanzimat Döneminde Fransa’ya Gönderilen Osmanlı Öğrencileri*, Ankara 2004, s.12-19.)

⁵¹ Mustafa Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul 1971, s. 442-443.

⁵² Derya Uzun Aydın, “Sanayi-i Nefise Mektebi” ve Paris Güzel Sanatlar Okulu “L’ Ecole Des Beaux-Art” Üzerine Bir Değerlendirme”, *Asos Journal*, 6, Elazığ 2014, s.75-78; Sedat Çetintaş, “Sanayi Nefise Alisi ve Güzel Sanatlar Akademisi”, *Yapı Güzel Sanatlar Fikir Dergisi*, 37, Ankara 1943, s. 17-18.

⁵³ B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemi, 598/18, H. 17 Recep 1320-M. 20 Ekim 1902.

⁵⁴ Mustafa Gençoğlu, “Sultan II. Abdülhamid’in Yurt Dışı Eğitim Politikası”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, Kırıkkale 2014, s. 2, 33, 73; Mustafa Cezar, *Güzel Sanatlar Akademisinden 100. Yılda Mimar Sinan Üniversitesine, Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl*, İstanbul 1983, s. 13.

⁵⁵ M. Cezar, (1971), *Sanatta Batıya Açılış...*, s. 447-448; Nurcan Yazıcı, “Osmanlı’nın İlk Mimarlık Kitabı: Usul-u Mimari-i Osmani”, *Arkitek*, 497, İstanbul 2003, s. 19.

Vallaury (1850-1921) Ecole des Beaux Arts'ta aldığı eğitimi bu süre içerisinde öğrencilerine aktarır⁵⁶. 1888-1908 yılları arasında Osmanlı topraklarında mimarlık yapmış olan Agust Carl Friedrich Jasmund, Sanayi-i Nefise Mektebi'nin hocalarındandır. Mimar Kemaleddin'in de hocalığını yapan mimar, dönem mimarisi içerisinde mimarlık eğitimi alanında etkili isimlerden biri olur. Dönemin sonunda Mimar Kemaleddin tarafından kurulan "Mimar Cemiyeti", mimarlık eğitim süreci sonunda gelinen son noktayı göstermesi açısından önemlidir. Zira bu cemiyetin asli üye sayısının 60 sayısına ulaştığı görülmektedir⁵⁷.

II. Abdülhamid döneminde mimarlar, eklektik üslupta eserler meydana getirirler. Uyrukları bakımından Alman, Fransız, İtalyan, İngiliz ve Ermeni oldukları bilinen bu mimarlar hakkında son dönemde yapılan çok yönlü bilimsel çalışmalar bulunmaktadır.

Albert Kortüm (1845-1921), Willhelm Dörpfeld (1853-1940), August Jasmund (1859-?), Otto Ritter (1868-1942), Helmuth Cuno (1867-1951), Otto Kapp (1853-1920) gibi isimler bu dönemin Alman mimarlarıdır. Özellikle İstanbul'da Alman nüfusunun sosyal-kültürel ihtiyaçları için, Osmanlı ve Alman İmparatorlukları adına eserler meydana getirirler. Alman Elçilik Sarayı (1877). Alman Çeşmesi (1902), Sirkeci Garı (1890), Haydarpaşa Tren Garı (1909), Alman Lisesi (1895), Germania Han (19. yüzyıl sonları) Alman mimarlar tarafından ortaya konulan eserlerdendir⁵⁸. Genel olarak İstanbul'da Alman mimarlar tarafından yapılan binalarda, 1870'li

⁵⁶ Mustafa Servet Akpolat, *Fransız Kökenli Levanten Mimar Alexandre Vallaury*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991, s. 12-15.

⁵⁷ Gülsün Tanyeli, "Yüzyılın Dönümünde Kentsel Altyapının Modernleşmesi ve Mühendislik", *Mimar Kemaleddin ve Çağı: Mimarlık/Toplumsal Yaşam ve Politika*, Ankara 2009, s. 55.

⁵⁸ "Yapı Berlin'deki Kaiser Wilhelm I'in Sarayı'nın (1834-36) uzun kolu, İstanbul'daki elçilik binasının yarı öncü bir uygulamasıdır. İç mekânların dağılımı ve düzenlenmesi bakımından, Victor-Rumpelmayer tarafından Viyana'da yapılan Alman Elçilik Binası (1877-1879) da İstanbul'daki Elçilik Sarayı ile benzerlikler taşır. İstanbul'daki elçiliklerden, İtalyan villa mimarisinden esinlenerek tasarlanan Fransız Elçilik Binası (1847) ile planlarını W. J. Smith'in hazırladığı İngiliz Elçilik Binası (1844-1851) plan ve dış tasarımı bakımından Alman Elçilik Binası ile benzerlikler taşır" (Mehmet Yavuz, "Osmanlı'da Alman Mimarlar ve Eserleri", *Türkler*, Cilt 15, Ankara 2002, s. 651-653, 664) ; Reşat Ekrem Koçu, "Alman Çeşmesi", Cilt 2, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1959, s. 727-728; Nurcan Yazıcı, "Türk Alman Dostluğunun Hatırası/Nişanesi Sultanahmet'teki Alman Çeşmesi'nin İnşa Süreci ve Bir Çizimin Düşündürdükleri", *İki Dost Hükümdar Sultan II. Abdülhamid ve Kaiser II Wilhelm*, İstanbul 2009, s. 173-197; Doğan Kuban, *İstanbul Bir Kent Tarihi*, İstanbul 2004, s. 360-361; Zeynep Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul*, İstanbul 1986, s. 114-116; Yonca Kösebay Erkan, "Haydarpaşa Train Station: Present, Past and Future/Haydarpaşa Tren Garı: Bugün, Dün ve Yarın Kentin Bedeninde Bir Yara", *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 30/1, Ankara 2013, s. 99, 102-112; Saliha Koday, "Haydarpaşa Gebze Arasındaki Demiryolu Banliyö Ulaşımı", *Türk Coğrafya Dergisi*, 35, İstanbul 2000, s. 267; Ulrich Münch, *Bugünkü İstanbul Alman Lisesi'nin Alman ve İsviçre Yurttaş Okulu Olarak Kuruluş Öyküsü: 1867-1874: Die Anfänge der heutigen Deutschen Schule Istanbul – Gründungsjahre der Deutschen und Schweizer Bürgerschule von 1867 bis 1874*, 2014 Berlin, s.128.

yıllarda Avrupa’da etkili olan Neo-Grek, Neo-Rönesans, Neo-Gotik mimarilerinin sentezlendiği eklektik bir yaklaşımın hâkim olduğu düşünülebilir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu için yapılan binalara Türk-İslam mimarilerinin bir takım elemanlarının dâhil edildiği görülebilmektedir. Alman mimarların, aldıkları eğitimler ve dönemin eğilimleri doğrultusunda, fazla karmaşık olmayan, işlevsel, planlamanın dışardan algılanabildiği yapılar inşa ettikleri görülmektedir. Mimarların ayrıca oluşum aşamasında yapının kimliğini, arazi durumunu ve kendi seçimlerini işin içine kattıkları da söylenmesi gereken bir diğer durumdur. Osmanlı İmparatorluğu’nun taşra mimarisinde, özellikle idari binalarda, Alman mimarların bu yaklaşımını benimsediği söylenebilir.

Dönemin mimarisinin gerek inşa faaliyetleri gerekse mimarlık eğitimi açısından önde gelen isimlerinden biri olan Alexandre Vallauray (1850-1921), Fransız uyruklu “Levanten” mimarlardan biridir. Sanatçı antikiteye özgü biçim öğeleriyle bezeli görkemli binalar tasarlamayı amaçlayan, eklektisist bir eğilimin benimsendiği Paris'deki Ecole des Beaux Arts'ta⁵⁹ eğitim alır. İstanbul’a döndükten sonra içerisinde konutlar, camiler, bankalar, oteller, iş hanları, eğitim ve kültür binalarının bulunduğu 40’ı aşkın binanın inşasını gerçekleştirir. Ayrıca dönemin ileri seviyede mimarlık eğitimi verilen Sanayi-i Nefise Mektebi mimarlık bölümünün 25 yıl boyunca başkanlığını yapar. Bu durum burada yetişen mimarlar aracılığı ile daha sonraki dönemlerin mimarlık anlayışının şekillenmesini etkiler. Mimarın İstanbul’da inşa ettiği belli başlı binaları Arkeoloji Müzesi (1891), Osmanlı Bankası (1892), Duyun-i Umumiye Binası (1899), Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane (1893-1903)’dir⁶⁰. Alexandre Vallauray’nin çalışmalarında eklektik üslubun uygulandığı görülmektedir. Sanatçı

⁵⁹ Seda Kula Say, *Beaux Art Kökenli Bir Mimar Olarak Alexandre Vallauray’nin Meslek Pratiği ve Eğitimciliği Açısından Kariyerinin İrdelenmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2014, s.33-57.

⁶⁰M. S. Akpolat, (1991), *Fransız Kökenli Levanten...*, s. 12-20; Nilay Özlü, “Alexandre Vallauray”, *Türk Mimarisinde İz Bırakanlar I*, Ankara 2015, s. 298-309; Ali Murat Aktemur, “Osmanlı Bankası’nın Tarihçe ve Mimarisi”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 15, Erzurum 2015, s. 1-20; Yavuz Yıldırım, Süha Özkan, "Osmanlı Mimarlığının Son Yılları", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul 1985, s. 1079; Edhem Elden, *135 Yıllık Bir Hazine / Osmanlı Bankası Arşivinde Tarihten İzler*, İstanbul 1997, s. 75-78; Alkım Doğan Kılıç, *Vallauray’nin Klasisist Cepheleleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul 2006, s. 10, 18, 21, 24; Afife Batur, “19. Yüzyıl İstanbul Mimarlığında Bir Stilistik Karşılaştırma Denemesi”, *A. Vallauray / R. D’Aronco, Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu*, İstanbul 1992, s. 152; Cemil Topuzlu, *İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım*, İstanbul 1994, s. 45; Zekeriya Türkmen, “XIX. Yüzyıl Askeri Yenileşme Devri Eğitim Öğretim Kurumlarından Mekteb-i Harbiye-i Şahane (Sultan II. Mahmut ve Sultan Abdülmecit Dönemleri)”, *Osmanlı İstanbul’u III*, İstanbul 2015, s. 143.

eklektik üslubu uygularken Avrupa ile paralel tercihler sergilemekle birlikte, Osmanlı ve İslam mimari formlarını harmanlayarak binalarına dâhil etmektedir.

Osmanlı başkentinde İtalyan asıllı mimar Raimondo D’Aronco (1857-1932) birçok mimari binanın inşasında görev alır. Sanatçı ilk olarak İstanbul’da açılması düşünülen Türk tarım ve endüstri ürünlerini tanıtan büyük ulusal bir serginin pavyon binalarının yapımı için getirilir. Sergi için hazırladığı projeler II. Abdülhamid tarafından kabul edilir. Ancak 1894 yılında meydana gelen deprem nedeniyle proje hayata geçirilemez. Mimar bu dönemde İstanbul’dan ayrılmaz ve depremin zarar verdiği bir grup binanın onarımı ile uğraşır⁶¹. Sanatçının İstanbul’da gerçekleştirdiği ilk çalışmaları daha çok revitalist çalışmalardır. Avrupa’da kendine has bir bakış açısı ile eserler ortaya koyan D’Aronco, Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu’nun başkenti İstanbul’un kimliğinden yoğun şekilde etkilenir. Kubbe, cumba, eli böğünde vb. mimari elemanları binaların inşasında kullanan sanatçı, ilk dönem binalarında Barok tarzı bezemeleri de binalarına dâhil etmektedir. Bu bağlamda Ziraat Orman ve Mâadin Nezareti (1883), Yıldız Sarayı bünyesinde İstable-i Amire-i Ferhan (1894-1903), Limonluk Serası (1895), Saray Hamamı (?), Yaveran Bedegan Dairesi (1895), Büyük Mabeyn Köşkü ve Şale Köşkü Merasim Daireleri (1898), Botter Apartmanı (1900-1901), Memduh Paşa Köşkü (1900-1905), Huber Köşkü (1906), Şeyh Zafir Külliyesi (1903-1904) mimarın önde gelen eserleri arasındadır⁶². Raimondo D’Aronco geçmiş ile bağlantılı Neo-Rönesans, Neo-Barok, Neo-Grek, Neo-Gotik gibi birçok akıma karşı çıkan ve kendine özgü bir üslup olan Art-Nouveau’yu Batı ile aynı dönemde Osmanlı İmparatorluğu topraklarında uygulayan bir mimardır. Ancak binalarında dönemin seçmeci anlayışını da tamamen terk etmez. Raimondo D’Aronco’nun dönemin diğer mimarlarının aksine, farklı teknik ve malzeme kullanımı Osmanlı başkentine getirdiği önemli yeniliklerdir.

II. Abdülhamid döneminde eserler veren azınlık mimarlar arasında Amasyan Efendi, Mimar Vasilaki İonnidis, Mimar Ohannes Mühendisyan, Dikran Kalfa, Mimar

⁶¹ Afife Batur, "Yıldız Sarayı'na İlişkin Bazı Belgeler ve Türkiye'de Belgeleme Çalışmalarının Sorunları", *Milli Saraylar Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 1985, s. 91.

⁶² Dilşat Deniz Ölekli, *Art Nouveau'nun Osmanlı'daki Yansıması: Raimondo D'aronco'nun Şeyh Zafir Külliyesi Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta 2015, s. 54; Didem Gültaş, *Raimondo D'aronco: İstanbul'daki Yapılarında Cephe Biçimlenişi ve Detayları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2008, s. 114; Zeki Sönmez, *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri*, İstanbul 2006, s. 341; Burçak Evren, *İstanbul'da İtalyan İzi*, İstanbul 2008, s. 273-282.

Yanko İonnidis Bey gibi isimleri saymak mümkündür⁶³. Bu dönemde faaliyet gösteren azınlık mimarlardan Sarkis Balyan (1835-1899), dönemin başmimarlığını yapar. Ancak inşaat işlerinde hazineden fazla para aldığı yönünde eleştiriler nedeni ile görevinden ayrılarak Paris'e gider. Sanatçının II. Abdülhamid döneminde inşa ettiği binalardan birkaçı, Yıldız Sarayı Şale Köşkü (2. Kısım) (1889), Dolmabahçe Saat Kulesi (1895)'dir. Dönemin azınlık mimarları genel olarak eklektik eserler verirler⁶⁴.

20. yüzyılın başlarında Osmanlı mimarisinde gözlemlenen seçmeci yaklaşıma ulusal bir kimlik kazandıran mimarlardan biri olan Vedat Bey, II. Abdülhamid döneminde bir grup binanın inşasında yer alır. Kastamonu Hükümet Konağı (1901), Postane-i Amire Binası (1909) ve Defter-i Hakani Binası (1908) bu binaların önde gelenlerindendir⁶⁵. Vedat Bey'in bu dönemde meydana getirdiği binaların genelinde, planlama açısından girişe göre simetrik mekân yerleşiminin esas alındığı görülmektedir. Bu yönü ile binalar Fransız örneklerine benzerdir. Mimar binalarına kazandırmaya çalıştığı anıtsallık vurgusunu, Türk ve Osmanlı mimarilerinden aldığı çini bezemeler, mukarnaslı sütun başlıkları, sivri kemerler, geniş saçaklar ile yapmaktadır.

Dönemin önde gelen mimarlarından Kemaleddin Bey 1891-1900 yılları arasında verdiği eserlerde genellikle hocası olan Agust Carl Friedrich Jasmund'un etkisi altında kalır. Sirkeci Garı'nın yapımında asistanlık görevi yaptığı düşünüldüğünde, sanatçının kendi eserleri olan Edirne Garı (1910-1911) ve İstanbul Dârülmualîmin (1901) binalarında bahsi geçen etkileşimi görmek mümkündür. Kemaleddin Bey, asistanlık görevinin yanında kendine ait bir mimarlık bürosu açar ve ilk eserlerini meydana getirmeye başlar. 1909 yılına kadar genellikle ahşap konut mimarisi alanında eserler veren Mimar Kemaleddin Bey, Almanya'nın Berlin şehrinde aldığı mimarlık eğitimini, I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın etkisi ile verdiği eserlere yansıtmaktadır. Planlama açısından fazla bir uygulama farklılığı olmayan bu akımda

⁶³ Oya Şenyurt, "Geç Osmanlı'da İnşaat Örgütlenmesi ve İnşaat Alanının Aktörleri: Gayrimüslimler", *Mimar Kemaleddin ve Çağı: Mimarlık/Toplumsal Yaşam ve Politika*, Ankara 2009, s. 67-79; Hasan Kuruyazıcı, "Batılılaşan İstanbul'un Ermeni Mimarları", *Batılılaşan İstanbul'un Ermeni Mimarları*, İstanbul 2010, s. 10.

⁶⁴ Yıldırım Yavuz, Süha Özkan, "Osmanlı Mimarlığının Son Yılları", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul 1985, s. 1078-1085.

⁶⁵ Mine Topçubaşı, K. Kutgün Eyüpgiller, "19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Hükümet Daireleri", *İTÜ Dergisi*, 9/2, İstanbul 2010, s. 108-120; Suha Özkan, "Mimar Vedat Tek (1873-1942)", *Mimarlık*, 11-12, İstanbul 1973, s. 45-51; Filiz Sönmez, "İnşa Edilen Kimlik Düşü", *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi Lisansüstü Programı, Doktora Araştırmaları Sempozyumu*, 5, Ankara, 2007, s.12; Tülin Onur, *Mimar Vedat Tek Mimari Kişiliği ve Dönemin Mimarlık Sorunları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1988, s. 154.

cephelerde klasik Türk ve Osmanlı mimarlığının elemanlarının kullanımı göze çarpmaktadır⁶⁶.

Mimar Kemaleddin, 19. yüzyılın eklektik anlayışına Türk ve Osmanlı mimari elemanlarını sıklıkla kullanarak getirdiği yorumlar ile I. Ulusal Mimarlığın önemli uygulayıcılarından birisi olur. Bu anlayış çerçevesinde planlama olarak Berlin’de aldığı eğitim sırasındaki bilgilerini uygularken, cephe anlayışı açısından kendi yorumunu ortaya koymaktadır. Mimar binalarında yer verdiği çini bezemeler, mukarnaslı veya baklava motifli sütun başlıkları, sivri kemerler, kule ve giriş üstü kubbeler ile ulusal bir kimlik oluşturma çabasıdır⁶⁷.

II. Abdülhamid döneminde etkili olan mimarlar, buldukları coğrafya ve aldıkları eğitim birikimlerini Osmanlı İmparatorluğu’nun kültür ve mimarlık mirası ile harmanlar. Ortaya konulan binalar çoğulcu bir yaklaşımın eserleridir. Aynı dönemde Avrupa mimarisinde gözlenen Historik (tarihsel), Revitalist (canlandırmacı) ve Eklektik (seçmecî) yaklaşımlar, II. Abdülhamid döneminde yabancı mimarların eserlerini etkileyen unsurlardandır. Çeşitli kaynaklardan beslenen dönem mimarlığında ortak bir üslup olmasa da yaklaşım açısından bir birlikten söz etmek mümkün olabilir. Avrupa’da Neo (Yeni) uygulamaları Grek, Gotik, Rönesans ve Barok üslubunu içine alan çok çeşitli kaynaklardan beslenen bir yapıdadır. Bu mimarilerin eklektik dönem ile beraber aynı binalarda seçilerek uygulanmasının Osmanlı’nın II. Abdülhamid dönemi mimarlığının da ortak anlayışı olduğu söylenebilir. Dönemin işlevsel mimarlık düşüncesi beraberinde farklı bina türlerinin ortaya çıkmasında rol oynar. Mimarlar bu düşünceden hareketle inşa ettikleri yapı türlerine kimlik kazandırma çabası içerisindeyler. Bütün bu süreç Avrupa, İslam ve Türk izlerini taşıyan, geniş bir bakış açısı ile ele alınması gereken dönemsel bir mimariyi beraberinde getirir. Özellikle saray tarafından beğenilerek uygulatılan Art-Nouveau üslubunun dönemin çeşitliliğine etki ettiği söylenebilir⁶⁸. II. Abdülhamid dönemi mimarlığı köken olarak Batılı ancak mimari elemanlar açısından Türk ve Osmanlı özellikleri taşıyan I. Ulusal Mimarlık Akımı’nın oluşması ile sonuçlanır.

⁶⁶ Yıldırım Yavuz, “Mimar Kemaleddin Bey (1870-1927)”, *ODTÜ. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 7/1, Ankara 1981, s. 58-61; İlhan Tekeli, “Mimar Kemaleddin ve Eserleri Hangi Ortamda Gelişti”, *Mimar Kemaleddin ve Çağı: Mimarlık/Toplumsal Yaşam ve Politika*, Ankara 2009, s. 32-33.

⁶⁷ Afife Batur, “Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul 1994, s. 449-450.

⁶⁸ Oryantalist akım etkisindeki yapılara örnek olarak Sirkeci Garı (1888), Yıldız Sarayı (Çeşitli birimlerinde), Çırağan Sarayı (1867-1871), Beylerbeyi Sarayı (1876), İzmir Saat Kulesi (1901) vb. verilebilir.

1.1.2. II. Abdülhamid Dönemi Mimarlık Teşkilatı

Osmanlı İmparatorluğu'nda mimarlık işleri, 1831'e kadar kuruluşuna dair kesin bir tarih olmayan Hassa Mimarlar Ocağı tarafından yürütülür. 1802 tarihinde ilan edilen Hattı Hümayun ile Hassa Mimarlar Ocağı, Hendesehane'ye bağlanır. 1831 yılında tamamen kapatılır⁶⁹. Aynı tarihte ocağın işlevlerini yerine getirebilmesi için Ebniye-i Hassa Müdürlüğü kurulur. Ebniye-i Hassa Müdürlüğü 1846 yılında Nafia Nezareti'ne bağlanır. Bu müdürlük Osmanlı İmparatorluğu'nda kamu binalarının inşası için planların hazırlanması, keşiflerin ve inşaat sırasında denetimlerin yapılması işlerinden sorumlu olur. 1848 yılında Ebniye Müdürlüğü'nün içerisinde Ebniye Meclisi kurulur⁷⁰. Bu meclis, yapıların ihale usulü ile mimarlara verilmesi, binalarda kullanılacak olan malzemenin kalite ve uygunluk açısından denetiminin yapılması ile çıkabilecek anlaşmazlıkların görüşülerek karara bağlanması gibi görevleri sürdürür. Taşrada devlet eli ile yapılan imar işlerinin sürdürülebilmesi için İmar Meclisleri kurulur (1845) ve bu meclisler Meclis-i Vâlâ'ya bağlı olarak çalışır⁷¹ (Tablo. 1). İmar Meclislerinin buldukları bölgelerde yapılması kararlaştırılan işler bölgenin vergi gelirleri ve vakıfların bütçeleri ile yapılmaya çalışılır. Genel olarak II. Abdülhamid döneminde kendisinden önceki mimari teşkilata ait kurumlar varlıklarını sürdürmekle birlikte, dönemde isim veya fonksiyon değişimleri de görülmektedir⁷² (Tablo 2).

Tablo. 1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Taşrada İmar Meclis'lerinin Bulunduğu Yerler

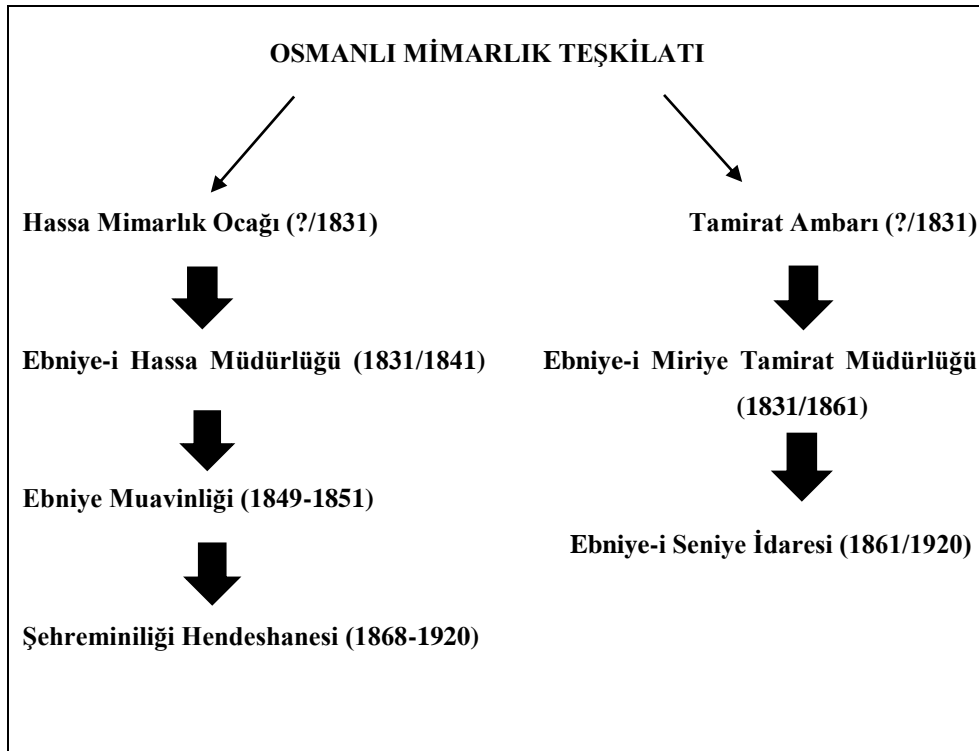
İMAR MECLİSLERİNİN BULUNDUĞU YERLER	
ANADOLU BÖLGESİ	RUMELİ BÖLGESİ
Konya	Vidin
Hüdavendigâr	Üsküp
Sivas	Selanik
Diyarbakır	Tırhala
Erzurum	Elviye-i Selase (Manastr, Kosova, Selanik)

⁶⁹ Abdülkadir Dündar, *Arşivlerdeki Plan ve Çizimler Işığında Osmanlı İmar Sistemi*, Ankara, 2000, s. 7, 13; S. Can, (2010), *Bilinmeyen Olayları ve Aktörleri...*, s. 25.

⁷⁰ Ali Akyıldız, *Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform (1836-1856)*, İstanbul 1993, s. 141-144.

⁷¹ Musa Çadircı, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ülke Yönetimi", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul 1985, s. 219-220.

⁷² A. Şevki Duymaz, *II. Abdülhamid Dönemi İmar Faaliyetleri (Türkiye Örnekleri)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2003, s. 61.

Tablo. 2. Osmanlı Mimarlık Teşkilatı⁷³

Son dönem Osmanlı mimarisinde özellikle taşrada imar işlerinde etkili olan kurumlardan birisi de belediyelerdir. II. Abdülhamid Dönemi, başlangıcı II. Mahmut Dönemi'ne inen belediyelerin kurulması ve teşkilatlanmasına yönelik gelişmelerin sürdürüldüğü bir dönemdir. İlk olarak 1854 yılında İstanbul'da Şehremaneti kurulur. Sonrasında 1857'de Galata, Karaköy, Beyoğlu gibi semtlerde 6. *Daire* olarak isimlendirilen belediye kurulur. Başlarında bir şehremini ve meclisin olduğu bu kuruluşlar, şehrin imar işlerinden sorumlu olurlar. Şehreminlerinin görev ve sorumlulukları 1877'de çıkarılan "Dersaadet Vilayet Belediye Kanunu" ile belirlenir. Taşrada belediyelerin yaygınlaştırılması üzerinde durulur ve bir başkan ile belediye meclisinden oluşacak yapı netleştirilir. Ancak taşrada bulunan belediyelerin gelirlerinin azlığı nedeniyle görevlerinden biri olan imar işleri⁷⁴, diğer görevlerine nazaran uygulamada yetersiz kalır. Bu dönemde özellikle yol, köprü ve liman imarı

⁷³ S. Can, (2010), *Bilinmeyen Olayları ve Aktörleri...*, s. 34.

⁷⁴ Sadiye Tutsak'ın çalışması arşiv belgeleri ışığında kamusal alanda mimari süreçler hakkında bilgiler vermektedir. Bu bilgilere göre belediyelerin mimarlık teşkilatı içerisindeki yeri daha çok merkezi denetimin sağlanmasına yönelik olur. Ayrıca belediye mimarlarının yapıların planlarının ve keşif defterlerinin hazırlanması hususunda etkin olduklarını da belirtir; Sadiye Tutsak, "II. Abdülhamid Döneminde Konut İnşasında Bürokratik Süreç ve Uşakta Konut Kültürü", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, Ankara 2014, s. 198-201.

işlerini yürüten Nafia Nezareti'nin daha çok ticari hareketliliğin olduğu liman kentleriyle demiryolu yapılan taşra sancaklarında etkili olduğu söylenebilir⁷⁵.

Mimarlık teşkilatlanmasının yapısının oluşması ve imar işlerinin yürütülmesinde uygulanacak olan kuralların ortaya konulabilmesi amacı ile 19. yüzyılda çeşitli kanun ve nizamnamelerin çıkarıldığı görülmektedir. Bunlar Turuk ve Ebniye Nizamnamesi (1862), Ebniye Kanunu (1891-1892), Nafia Nezareti'nin Sûret-i Teşkil ve Vezâifine Dair Nizamnamesi'dir (1870). Ebniye Kanunu, dönemin ihtiyaçlarının göz önüne alınarak hazırlanan en güncel düzenleme iken diğer nizamnameler de yürürlükte kalarak işlevlerini sürdürürler. Turuk ve Ebniye Nizamnamesi'nde şehirleşmeye yönelik maddeler bulunmaktadır. Şehirlerde sokak genişlikleri ve bina yüksekliklerinin ne kadar olacağı, su, kanalizasyon ve gaz şebekelerinin düzenlenme şekilleri, yangına elverişli bölgelerin tespiti ve alınması gereken önlemler ile umumi kullanıma açık olan yerlerde bina yapılmaması gibi hususlara düzenlemeler getirilmektedir⁷⁶.

1891-1892 tarihlerinde yürürlüğe giren Ebniye Kanunu, 1970'li yıllara kadar geçerliliğini sürdürür. Bu döneme kadar hazırlanan en kapsamlı ve modern imar yasasıdır. Daha önce uygulanmış olan nizamnameleri içine alan ve yeni düzenlemeler getiren kanun, 12 fasıl, 87 maddeden oluşmaktadır⁷⁷.

Nafia Nezareti'nin Sûret-i Teşkil ve Vezâifine Dair Nizamnamesi, genel olarak dönemin nezaret teşkilatlanmasının düzene sokulması ile ilgili maddeler içermektedir. Nizamname nezaret içerisindeki hiyerarşik yapılanma ve devlete ait topraklar hakkında 2 bölüm ve on beş maddeden oluşmaktadır⁷⁸.

Dönemin mimarlık teşkilatında genel olarak eski uygulamaların düzenlendiği ve daha modern bir anlayışın benimsendiği söylenebilir. Yine bu dönemde belediyelerin imar hizmetleri, merkez İstanbul'un yanında taşrada da yaygınlaşarak gelişim gösterir.

⁷⁵ A. Ş. Duymaz, (2003), *II. Abdülhamid Dönemi...*, s. 47-51; İlber Ortaylı, *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, İstanbul 1985, s. 177-180; Koray Özcan, "Tanzimat'ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Planlama Deneyimleri", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi*, VII/2, İstanbul 2006, s. 178.

⁷⁶ A. Ş. Duymaz, (2003), *II. Abdülhamid Dönemi...*, s. 58-59; İ. Tekeli, (1985), *Mimar Kemaleddin ve Eserleri*, s. 38.

⁷⁷ A. Ş. Duymaz, (2003), *II. Abdülhamid Dönemi...*, s. 59-60; İ. Tekeli, (1985), *Mimar Kemaleddin ve Eserleri*, s. 38.

⁷⁸ A. Ş. Duymaz, (2003), *II. Abdülhamid Dönemi...*, s. 60-61.

İKİNCİ BÖLÜM

2. II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ EĞİTİM SİSTEMİ

2.1. II. Abdülhamid Döneminde Eğitimin Tarihsel Örgütlenme Süreci

Toplumlar sürekli bir değişim ve gelişim süreci içerisindeydir. Devletler ise toplumda gerçekleşen bu değişim ve gelişim sürecinde varlıklarının devamı için eğitilmiş insan profilini oluşturma çabasında olurlar⁷⁹. Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu'nun modernizasyon döneminde eğitim değişim ve gelişimin dinamiklerinden biri olarak kabul edilir. Bu dönemde klasik eğitimin yanında modern eğitim anlayışı uygulamaya konulur.

Klasik dönem Osmanlı eğitim sisteminde üç ana aşamadan bahsetmek mümkündür. Bunlar sıbyan mektepleri, medreseler ve Enderun'dur. Sıbyan mektepleri genellikle camilerin yanında bulunurlar ve ilköğretim çağındaki çocukların eğitimine yöneliktir. Bu kurumlarda okuma-yazma öğretilerek daha çok dini konular ele alınmaktadır⁸⁰. Dönemin eğitim kurumlarından bir diğeri olan medreselerin sadece Osmanlı İmparatorluğu özelinde değil İslam devletlerinde de etkili şekilde eğitim veren kurumlardan biri olduğu bilinmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in (1451-1481) kurduğu Sahn-ı Seman ve Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde kurulan Süleymaniye medreseleri kadı, müderris, müftü gibi ilmiye mensupları ile devletin değişik kadrolarına doktor, mimar, operatör mühendis vb. elemanların yetiştirildiği yerler olurlar. Bu açıdan bakıldığında bu medreselerde yükseköğretim kademesinde eğitimin verildiği söylenebilir. Zamanla taşrada inşa edilen külliyyeler içerisinde de medreselerin yer aldığı görülmektedir. Bu medreselerde dini eğitimin yanında beşeri ilimler de okutulmaktadır⁸¹. Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik dönem eğitim kurumlarından biri olan Enderun Mektebi'nin devşirme çocukları okutmak, devlet adamı ve asker yetiştirmek üzere saray bünyesinde teşkil edildiği bilinmektedir⁸².

1699 yılında Karlofça Anlaşması'nın imzalanmasının ardından, Osmanlı İmparatorluğu'nda aslında amacı dış tehditler karşısında devletin yıkılmasını

⁷⁹ Nurettin Fidan, *Eğitime Giriş*, Ankara 1988, s. 55, 68-69.

⁸⁰ F. Reşit Unat, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, Ankara 1964, s. 3; Aziz Berker, *Türkiye'de İlk Öğretim*, Ankara 1945, s. 7.

⁸¹ Cahid Baltacı, *İslam Medeniyeti Tarihi*, İstanbul 2010, s. 163-168; H. Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, Ankara 1987, s. 9-15.

⁸² H. İsmail Baykal, *Enderun Mektebi Tarihi*, İstanbul 1953, s. 17; Ülker Akkutay, *Enderun Mektebi*, Ankara 1984, s. 25; Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, İstanbul 1977, s. 11; Halil Özyiğit, "Enderun Mektebi'nde Yetişen İki Sanatçı: Said Efendi ve Tevfik Paşa", *EKEV*, 15/49, Ankara 2011, s. 154.

engellemek olan, Garplılaşma, Batılılaşma, Modernizasyon gibi isimlerle anılan, farklı alanlardaki dönüşüme sahne olan ve yeni bir devletin kurulması ile sonlanan bir süreç yaşanır. Batı karşısında çeşitli alanlarda yaşanan yenilgi ve kaybedişten kurtulmak ve hatta durumun tamamen değiştirilip öne geçilmesi için mücadele edilmeye başlanır⁸³. Bu dönemde istenilen amaçlara ulaşmak için önemli dinamiklerden biri eğitim olarak kabul edilir. Ancak toplumun iç dinamikleri içerisinde geleneksel yapının korunması yönünde görüşleri olan ilmiye sınıfı, çağdaş eğitim uygulamalarının karşısındadırlar. Bu karşı duruş, II. Mahmud (1808-1839) döneminden başlayarak imparatorluğun yıkılma sürecine kadar sürer.

Eğitim alanındaki ilk modernizasyon, Batı karşısında savaşlarda üst üste alınan yenilgiler nedeni ile askeri alanda yapılır. 1734 yılında Humbarhane, ardından buraya teknik desteğin sağlanabilmesi için Hendeshane (1734) açılır. 1773 yılında Kasımpaşa'da Mühendishâne-i Bahrî-i Humâyun, 1796'da Hasköy civarında Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun kurulur. II. Mahmut döneminde ordunun doktor ihtiyacını karşılamak maksadı ile 1827 yılında Tıbhâne-i Âmire ve 1831'de Cerrahhâne-i Ma'mûre açılır. 1838 yılında bu iki okul birleştirilerek Dâru'l-ulûm-u Hikemîye-i Osmaîniye ve Mekteb-i Tıbbiye-i Âdliye-i Şâhâne adını alır. 1834'te kurulan Mekteb-i Ulûm-ı Harbiye üst düzey komutan ve eğitimci yetiştiren bir diğer okuldur. İlki 1838 yılında açılan rüştiyeler sivil eğitim kurumlarına verilecek örneklerden biridir. Bu okullar sıbyan mekteplerinden çıkan öğrencilere orta seviyede eğitim vermektedir⁸⁴.

1838 yılında Meclis-i Umur-u Nafia (Bayındırlık İşleri Meclisi) tarafından çıkarılan layiha ile modern eğitimin temelleri atılır. Layihada genel hatları ile eğitimin zorunlu hale getirilmesi, eğitimde beşeri ilimlerin gerekliliği, öğretmen yeterliliğinin göz önünde bulundurulması, sınıf usulüne göre ders verilmesi ve maarif teşkilatının kurulması gibi konuların yer aldığı görülmektedir⁸⁵.

12 Nisan 1845'te kurulan Meclis-i Maârif-i Muvakkat (Geçici Maarif Meclisi) tarafından Dârülfünun'un açılması, var olan sıbyan ve rüştiye mekteplerinin düzenlenmesi ve maârif meclisinin kurulması gerekliliği üzerinde durur. Geçici

⁸³ Ö. Mehmet Alkan, "İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Modernleşme ve Ulusçuluk Sürecinde Eğitim", *Osmanlı Geçmişi ve Bugünün Türkiye'si*, (Ed.: H. Kemal Karpat), İstanbul 2005, s. 76; İ. Ortaylı, (2012), *İmparatorluğun En Uzun...*, s. 95.

⁸⁴ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001'e)*, İstanbul 2001, s. 133-136; H. A. Koçer, (1987), *Türkiye'de Modern Eğitimin...*, s. 22-37, 40; O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi...*, 315-334.

⁸⁵ F. R. Unat, (1964), *Türkiye Eğitim Sisteminin...*, s. 132.

meclisin bu ifadeleri 1846 senesinde Meclis-i Maârif-i Umumiye'nin kurulması ile sonuçlanır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim ilk (sıbyan mektepleri), orta (rüştiyeler) ve yüksek (dârülfünun) öğretim olarak ilk defa kademelendirilir. Aynı yıl Evkaf Nezareti'ne bağlı olan Meclis-i Maârif-i Umumiye, kararların uygulanmasında çıkabilecek sıkıntıların önlenmesi için yeni kurulan Mekâtib-i Umumiye Nezareti'ne bağlanır. Nezaret bünyesinde Batı kökenli ilimlerin nasıl uygulanacağını ele alan Encümen-i Daniş kurulur. Bu oluşum Fransız Akademisi'nden ilham alarak mekteplerde okutulacak ders kitaplarının hazırlanmasını da sağlar⁸⁶.

1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı, gayrimüslim cemaati için eğitim alanında yenilikleri içermektedir. Dönemin eğitim tarihini etkileyen bu yeniliklerden birisi yabancıların ve gayrimüslim vatandaşların kendilerine ait okullar açabilmelerine izin verilmesidir. İzne dayanarak Batılı devletler ve gayrimüslimler tarafından açılan bu eğitim kurumları, imparatorluğun hemen her yerine yayılır. Ancak okullar zamanla imparatorluğun bütünlüğüne zararlı faaliyetlere girişir. Merkezi yönetim, zararlı faaliyetleri engellemek için kendi eğitim kurumlarını yaygınlaştırır. Eğitim kurumlarında müslüman ve gayrimüslim çocukların bir arada eğitim alması sağlanır⁸⁷. Böylece eğitim Osmanlılık fikri paralelinde vatandaşlar yetiştirme işlevine hizmet etmiş olur.

Modernizasyon döneminde eğitim teşkilatının oluşturulması ve düzenlenmesi amacıyla bir takım uygulamalar gerçekleştirilir. Teşkilatının oluşturulabilmesi için 1861 ve 1864 yılında yapılan düzenlemelerin ardından 1 Eylül 1869 tarihinde Maârif-i Umumiye Nizamnamesi yayınlanır. Bu belge teşkilat yapısının kanuni temellere dayandırılması açısından önem arz etmektedir. Nizamnamede merkezi teşkilat yapısı Maârif-i Umumiye Nezareti, Meclis-i Kebir-i Maârif (Dâire-i İlmiye, Dâire-i İdare), Tahrirat Kalemi ve Muhasebe kalemi olarak bölümlenmektedir. Taşra maârif teşkilatına ilk defa düzenlemeler getiren 1869 nizamnamesine göre, başkanlığını Maârif Müdürünün yaptığı Vilayet Maârif Meclisleri kurulur. Ayrıca taşra eğitiminin teftişi için müfettişler ve muhakkikler tayin edilir⁸⁸.

⁸⁶ Bayram Kodaman, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, İstanbul 1980, s. 33-39; Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi...*, s. 174.

⁸⁷ B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s.41-43.

⁸⁸ İlhan Tekeli, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Eğitim Sistemindeki Değişmeler", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul 1985, s. 469-470; B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 53; H. Ali Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim*, Ankara 1994, s. 11-12.

Teşkilatlanma açısından getirdiği yeniliklerin yanında 1869 nizamnamesi Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde var olan eğitim kurumlarını derecelendirmesi bakımından da dikkat çekicidir. Nizamnamede yer verilen bu derecelendirme aşağıdaki tabloda verilmektedir (Tablo 3).

Tablo. 3. 1869 Maarif Nizamnamesine Göre Oluşturulmak İstenen Eğitim Kademeleri⁸⁹

Mekâtib-İ Umumiye (Genel Okullar)	Mekâtib-İ Hususiye (Özel Okullar)
Mekâtib-i Sıbyaniye (4 yıl) İslam Okulları Gayr-i Müslim Okulları Kız Sıbyan Okulları	Müslüman Tebaanın Açtığı Okullar Gayrimüslim Tebaanın Açtığı Okullar Yabancıların Açtığı Okullar
Mekâtib-i Rüştüye (4 yıl) İslamlar İçin Rüştüye Hristiyanlar İçin Rüştüye Kız Rüştüyeleri	
Mekâtib-i İdâdiye (3 yıl)	
Mekâtib-i Sultaniye Kısm-ı Âdi (3 yıl) Kısmı Âli (3 yıl) Edebiyat Şubesi Fen Şubesi	
Mekâtib-i Âliye Darümuallimin Rüştüye Kısmı (3 yıl) Müslim Kısmı Gayrimüslim Kısmı İdâdiye Kısmı (3 yıl) Sultaniye Kısmı (3 yıl) Darümuallimât Sıbyan Kısmı Rüştüye Kısmı Darülfünun Edebiyat-Felsefe Şubesi Hukuk Şubesi Fen Şubesi	

⁸⁹ Y. Akyüz, (1987), *Türk Eğitim Tarihi...*, s. 87; B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 53-54.

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin yayınlanmasının ardından nizamname dâhilinde çalışmalara başlanır. Merkezde ve sınırlı sayıdaki vilayetlerde maarif meclisleri açılır. Dönemin maddi yetersizliklerinden dolayı 1880'li yıllara kadar sınırlı sayıda uygulanma imkânı bulunan nizamnamenin, II. Abdülhamid döneminde daha hızlı ve yaygın bir hale getirildiği görülmektedir. Ayrıca 23 Aralık 1876'da yürürlüğe giren Kanun-i Esasi'nin, eğitim ile ilgili maddeler içermesi yapılacak olan eğitim modernizasyonuna anayasal bir kimlik katmaktadır.

1878 tarihinde merkezi maârif teşkilatında bir takım değişikliklere gidilir. Teşkilat nezaret, müsteşarlık, müdürlükler, daireler, memurluklar ve meclis şeklinde hiyerarşik bir işlevselliğe kavuşturulur. 1881 yılında sıbyaniye mektepleri iptidaiye şeklinde düzenlenir. Tercüme meclisleri açılarak yabancı dilde olan ders kitaplarının çevirisi ile yabancı dilde yazılı kaynakların denetimi sağlanmak istenir. 1892 tarihinde Mekâtib-i Âli dairesi Mekâtib-i İdâdi adını alır. Taşra ve merkezde görev yapan memurların sayıları artırılır. 1894 yılında eğitim istatistiklerinin tutulabilmesi için bir şube açılır. Bu şubenin çalışmaları sonucunda Salname-i Maarifler yayınlanmaya başlanır⁹⁰.

II. Abdülhamid döneminde vilayetlerde maarif teşkilatı, 1881 senesinde Sivas, Diyarbakır, Erzurum, Elazığ ve Edirne vilayetlerine birer maarif müdürünün atanması ile başlar. 1892 yılına gelindiğinde 25 vilayette maarif müdürünün olduğunu görüyoruz. 1898'de ise Şehr-i Zor ve Hicaz hariç diğer vilayet ve sancaklara müdür tayin edildiği bilinmektedir. Müdürlerin, başkanlık yapmak, memurların denetimini sağlamak, mektepleri teftiş etmek, maarif ianesini toplamak, maarif bütçesinden sorumlu olmak, okul ruhsatlarını kontrol etmek, muallimlerin mesleki yeterliliklerini kontrol etmek, eğitimle ilgili bütün konularda düzen ve intizamı sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır. Taşra teşkilatının bir diğer kolu olan Vilâyet Maarif Meclisleri 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nden II. Abdülhamid dönemine gelinceye kadar sadece Tuna ve Bağdat'ta açılır. 1909 yılında tüm vilayet ve sancaklarda maarif meclislerinin açıldığı görülmektedir. Ayrıca 1847 yılından beri maarifin teftişi için müfettişler tayin edilmektedir. 1869 yılından sonra Anadolu ve Rumeli Sıbyan Müfettişliği adı ile buralara birer müfettiş atanır. Dönemin sonunda bu sayı otuza yükselir. Bu uygulamalar bir bütün olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun

⁹⁰ B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 59-72.

eğitim alanında teşkilat yapısını kurarak gerekli diplomatik hiyerarşiyi oluşturma gayretinde olduğunu göstermektedir⁹¹.

Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıktığı yıllarda, devlet yönetim kademelerinde ve toplumda seküleritenin ve geleneksel İslamcı yaklaşımın ideolojik çatışmaları görülmektedir. Bu çatışmalar özellikle eğitim alanında birliğin oluşması için bir engel olarak kabul edilebilir. II. Abdülhamid'in oluşturmaya çalıştığı modernlik anlayışında etkili olan unsurlar bulunmaktadır. Bunların din ve eğitim olduğu söylenebilir. Eğitimde yapılan yeniliklerde dini etkinin yoğun şekilde hissedilmesinin ana nedenlerinden biride II. Abdülhamid'in uyguladığı Pan-İslamcı politikadır⁹².

Dönemin eğitim sistemini zorunlu bir dönüşüm sürecine sokan unsurlardan bir diğeri emperyalist güçlerdir. Yenidünya düzenin liderleri artık orduları ve geniş toprakları ile imparatorlar değil sermayeyi elinde bulunduran, sanayileşmiş, bilimsel devrimlerini büyük ölçüde gerçekleştirmiş devletlerdir. Bu devletler Fransız Devrimi'nin de etkisi ile ulus devlet şeklinde bir oluşum meydana getirirler. Çok uluslu yapısı ile Osmanlı İmparatorluğu bir yandan emperyalizm ile mücadele ederken diğer yandan ulusçuluk akımına bir tepki olarak Osmanlılık düşüncesini uygulamaya çalışır. I. Meşrutiyet'in ilanı ile kulluk statüsünden vatandaşlık statüsüne geçişi hedeflenen toplum meşrutiyetin askıya alınması ile bu bakış açısından çıkarılır. II. Abdülhamid, açtırdığı okullarda, itaatkâr, vatanına bağlı, dindar ve sadık bir orta sınıf oluşturmak istemektedir. Bu istek orta ve alt sınıf çocuklarının yukarıya doğru bir toplumsal hareketlenmeye geçişine olanak sağlar⁹³.

2.2. Abdülhamid Dönemi Eğitim Kurumları

II. Abdülhamid döneminde eğitim vermiş olan mektepleri üç sınıfa ayırmak mümkündür. İlki, İlk, orta ve lise seviyesinde eğitim veren mektepler, ikincisi yüksek tahsil, meslek ve ihtisas mektepleri ve üçüncüsü yabancı devletlerin, azınlıkların ve müslümanların açtığı hususi mektepler, şeklinde sınıflamak mümkündür⁹⁴. Bu sınıflama 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde yer verilen kademelenmeye de

⁹¹ B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 82-99.

⁹² H. Kemal Karpat, *İslam'ın Siyasallaşması: Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanç ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması*, İstanbul 2009, s. 650.

⁹³ N. Sinan Turan, "Osmanlı Toplumunda Modernleşme ve Eğitimin İdeolojik Dönüşümüne Dair Gözlemler", *Folklor ve Edebiyat*, 55, Ankara 2008, s. 117; Mustafa Gündüz, *Osmanlı Mirası Cumhuriyet'in İnşası: Modernleşme, Eğitim, Kültür ve Aydınlar*, Ankara 2010, s. 54-57; Nadir Özbek, "Modernite Tarih ve İdeoloji: II. Abdülhamid Dönemi Tarihçiliği Üzerine Bir Değerlendirme", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2/1, İstanbul 2004, s.71-90; F. R. Unat, (1964), *Türkiye Eğitim Sisteminin...*, s. 8.

⁹⁴ O. N. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi...* s. 826-828.

uygundur.

2.2.1. İlk, Orta ve Lise Seviyesinde Eğitim Veren Mektepler

2.2.1.1. Sıbyan Mektepleri ve İptidailer

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk kademe eğitim kurumları olan sıbyan mektepleri eski usulde (Usul-ü Atika) ve iptidai mektepleri yeni usulde (Usul-ü Cedit) eğitim vermektedirler. Sıbyan mekteplerinde sıra, sandalye, ders araçları gibi materyaller bulunmamaktadır. İptidailerinin ise o dönemde halkın yardımı ile açılan daha modern bir anlayışla eğitim veren kurumlar oldukları bilinmektedir⁹⁵. İlk kademe eğitimde belirli bir dönem her iki kurum aynı anda eğitim verir. Böyle bir ayrımın oluşmasında yeni sisteme geçişte mektep inşası için yeterli bütçenin olmayışının ve halkın bir kısmının modernizasyon düşüncesi karşısındaki tutumunun etkili olduğu düşünülebilir. Ancak II. Abdülhamid dönemi sonlarında uygulanan ıslah çalışmaları ve mektep inşaları sonucu bu ikili uygulama büyük oranda iptidai mekteplerinin lehine bir seyir izler⁹⁶.

İptidai mekteplerinde eğitim süresi dört yıldır. Okutulacak dersler ve görev alacak muallimlerin özellikleri, öğrenci devamının nasıl sağlanacağı 1869 maarif nizamnamesinde düzenlenmiştir⁹⁷.

2.1.1.2. Rüştüyeler

Önceleri Darulfün'a sonraları ise îdâdi mekteplerine gidecek olan öğrencileri yetiştiren rüştüyelerin orta öğretim seviyesinde eğitim veren mektepler olduğunu söylemek mümkündür. 1847 tarihinde kurulan ilk rüştüyenin ardından bu mekteplerin sayıları artarak tüm imparatorluğa yayılır. 1867 yılına kadar müslüman öğrencilere eğitim veren kurum, sonrasında gayrimüslim öğrencileri de kabul eder⁹⁸. 1869 Maarifi Umumiye Nizamnamesi'nde nüfusu beş yüz haneden fazla olan yerlerde açılacağı, masraflarının maarif sandıklarından karşılanacağı, binalarının merkezden gönderilen nizama göre yapılacağı, büyüklüğüne göre muallim ve hademe tayin edileceği, eğitim sürelerinin dört yıl olacağı, şahadetname alan öğrencilerin îdâdilere kaydolabilecekleri ve ders programları ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmektedir⁹⁹.

⁹⁵ İlk iptidai mektebi Nuruosmaniye Cami içindeki kâgir binada kurulur; Bayram Kodaman, 1980, *Abdülhamid Devri Eğitim...*, 111.

⁹⁶ B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 116.

⁹⁷ Anonim, *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Eğitiminde Modernleşme*, İstanbul 2014, s. 103-105.

⁹⁸ Gayrimüslim ve Müslüman tebaa öğrencileri kendi inancına yönelik açılan rüştüyelere gitmektedirler. Bu anlamda gayrimüslimler ve Müslümanlar aynı rüştüye de eğitim görmemektedir.

⁹⁹ Anonim, (2015), *Arşiv Belgelerine Göre...*, s. 103-105.

1876 yılında sayıları 423'e ulaşan rüştiye mekteplerinin gelişimi dikkat çekicidir. Ancak bu dönemde mekteplerin inşa edilmeden var olan binalarda eğitim-öğretim yaptıkları bilinmektedir. Binalaşma açısından, II. Abdülhamid dönemi rüştiyelerin en çok inşa edildiği zaman aralığıdır. İstanbul'da sadece bu dönemde inşa edilen 10 adet rüştiye binası bulunmaktadır¹⁰⁰. Dönemin sonlarına doğru kız ve askeri rüştiyelerde dâhil olmak üzere İstanbul'da rüştiye sayısı 76'ya ulaşır. Taşrada ise rüştiyelerin sayısının 1877 Rus savaşına kadar 400 civarında olduğu, savaş sonrasında 277'ye indiği, 1880 yılına kadar tekrar eski seviyesine ulaştığı görülmektedir. 1889 tarihinde çıkarılan irade ile îdâdi bulunan vilayet ve sancaklardaki rüştiyelerin kapatılmasına karar verilir. 22 rüştiye îdâdiye çevrilerek geri kalanlar iptidai olarak kullanılır. İnşa açısından vilayetlerde 238 tane yeni rüştiye binası yapılır. Nüfusları 500 ila 1000 hane olan merkezlerde rüştiye açılışına devam edilir. Devrin sonunda 616 rüştiye bulunduğu salnamelerde görülebilmektedir¹⁰¹.

2.1.1.3. Îdâdiler

1838 yılında askeri mekteplerin hazırlık kısımları ve sıbyan mekteplerinden mezun olan öğrencilerin rüştiye mekteplerine hazırlık sınıflarının ismi olan "îdâdi" kelimesi, Arapça kökenli olup hazırlamak ve geliştirmek anlamlarına gelmektedir. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile orta eğitimin bir kademesi olarak sınıflanan îdâdiler, 33. ve 41. maddeler arasında şu şekilde düzenlenir:

33. Madde: Îdâdi mektepleri rüştiye tahsilini bitiren çocukların alınarak eğitildiği mekteplerdir.

34. Madde: Nüfusu bin haneyi geçen yerlerde açılmaları uygundur.

35. Madde: Îdâdilerin inşa ve rutin masrafları Vilayet Maârif İdaresi Sandıklarından karşılanır.

36. Madde: Îdâdilerde yönetici muavinler ve en az altı adet muallim olacaktır. Bu muallimler Dersaadet Dârümuallimin mezunu olup Maarif Nezareti tarafından atanacaklardır. Mekteplerin hademeleri ve memurları da bulunacaktır.

37. Madde: Muallimlerin ve hademelerin maaşların sırasıyla 8 bin ve 6 bin kuruş şeklindedir.

¹⁰⁰ Unkapanı, Beyazid, Mahmudiye, Fatih, Davutpaşa, Ayasofya, Üsküdar, Beşiktaş, Topkapı, Hamidiye rüştiyeleri İstanbul'da II. Abdülhamid döneminde inşa edilen rüştiyelerdir.

¹⁰¹ B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 148-167; Mahmud Cevad, *Maarif Meclisi Teşkilatı Tarihçesi ve Teşkilat İcratı*, İstanbul 1919-1920 (H. 1338), s. 473-477; Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi...*, s. 212.

38. Madde: Tahsil süresi üç yıl olup alınacak dersler belirtilmektedir.

39. Madde: Ders programları Maârif Nezareti ve Meclis-i Kebir-i Maârif tarafından hazırlanarak uygulanacaktır.

40. Madde: Tatil süreleri ve sınav takvimleri rüştiye mekteplerinde uygulanan sistemle aynı olacaktır.

41. Madde: Öğrenciler üç yılın sonunda sınava tabi tutularak mezun olacaklardır. Sınavda başarısız olanlardan isteyenler bir yıl daha eğitim alabileceklerdir¹⁰².

13 Haziran 1892 tarihinde hazırlanan bir program ile sancaklarda bulunan îdâdilerin ilk üç sınıfları rüştiye olarak belirlenir. Aynı programa göre vilayet merkezlerinde bulunan leyli îdâdilerin beş yıllık eğitime ek iki yıl eklenmesi ile oluşturulacağı belirtilmektedir. 1902 yılında leyli îdâdilere ziraat, ticaret ve sanayi şubelerinin eklenmesi ile mesleki bir eğitim verilmek istenir. Ancak bu uygulama 1906 yılında kaldırılır. Ayrıca îdâdi seviyesinde ve kızların eğitimine mahsus 1909 yılında İstanbul Babiâli Caddesi'nde bir mektebin varlığı da bilinmektedir¹⁰³.

Orta kademe eğitim kurumu olan îdâdiler kendi içlerinde askeri, mülki ve hususi olmak üzere üç ana başlık altında ele alınabilirler. Bu mekteplerin yükseköğrenime öğrenci yetiştiren kurumlar olduğu düşünüldüğünde yükseköğretimin askeri kanadı da açılan askeri îdâdilerle beslenmektedir. Askeri îdâdilerin öğrencileri, askeri rüştiyelerden; mülki îdâdilerin öğrencileri de mülki rüştiyelerden gelen öğrencilerle sağlanmak istenir. Böylece her iki kısmın hiyerarşik bir düzen alması amaçlanır. Ancak yükseköğretime geçişte askeri îdâdilerin sayıca az olmaları sebebi ile mülki îdâdi mezunlarının da yüksek eğitim yapan askeri okullara geçişine izin verilmektedir. Ayrıca îdâdi mezunlarından eğitimine devam etmek istemeyenlere memur olma hakkı da verilmektedir¹⁰⁴.

Modernizasyon döneminde eğitim kurumlarının başlangıçta askeri içerikli olduğu bilinmektedir. Askeri mektepler bahsinde önce îdâdilerin sonra rüştiyelerin açıldığı görülür. İstanbul merkezde açılan ilk îdâdi mekteplerinden ikisi, Mekteb-i Harbiye-i Şahane ve Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane îdâdileridir. Bu mekteplere gelecek şakirdanlar için 1875 yılında askeri rüştiyeler açılmaya başlanır¹⁰⁵. Aynı uygulama

¹⁰² Anonim, (2014), *Arşiv Belgelerine Göre...*, s. 107-108.

¹⁰³ H. A. Koçer, (1987), *Türkiye'de Modern Eğitimin...*,131.

¹⁰⁴ Cemil Öztürk, "İdâdi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 21, İstanbul 2000, s. 464-466.

¹⁰⁵ Fatih, Kocamustafapaşa, Beşiktaş, Gülhane, Soğukçeşme, Eyüp, Kasımpaşa, Toptaşı, Paşakapısı İstanbul'da açılan askeri îdâdilerdir; Esmâ Parmaksız, *II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909) Eğitim*

taşrada bulunan diğer askeri îdâdiler için de uygulanır¹⁰⁶.

Mekteplerin işlevlerini sürdürdükleri binalara bakıldığında Bursa Askeri Îdâdisi 1893¹⁰⁷, Manastır Askeri Îdâdisi 1892 (Ek 3)¹⁰⁸, Bağdat Askeri Îdâdisi (1885-1886) II. Abdülhamid döneminde inşa edilen askeri îdâdilerdir. Edirne Askeri Îdâdisi, Erzurum Askeri Îdâdisi, Bursa Askeri Îdâdisi ve Manastır Askeri Îdâdisi ise günümüzde ayakta olan yapılardır. Şam-ı Şerif ve Bağdat îdâdilerinin durumu tespit edilememiştir. Kaynaklarda adı geçen Erzincan Askeri Îdâdisi'nin Rus işgali sırasında Erzurum Askeri Îdâdisi'nin Erzincan'a nakli sebebi ile adının geçtiği düşünülmektedir (Ek-2)¹⁰⁹. Bahsi geçen askeri îdâdilerin açılış ve inşa tarihleri aşağıda verilmiştir.

1. Bursa Askeri Îdâdisi (Açılış: 1845- İnşa: 1893)¹¹⁰
2. Edirne Askeri Îdâdisi (Açılış 1847- İnşa: 1871)¹¹¹
3. Manastır Askeri Îdâdisi (Açılış: 1847- İnşa: 1892)
4. Şam-ı Şerif Askeri Îdâdisi (Açılış: 1848) (Ek 4)¹¹²
5. Mekteb-i Harbiyye-i Şahane Îdâdisi (Dersaadet Mekatib-i Askeriye) (Açılış: 1843)¹¹³
6. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Îdâdisi (Açılış: 1827)¹¹⁴

Sistemi, Eğitim Yapıları ve Askeri Rüştüyeler, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2008, 122-171.

¹⁰⁶ Erzincan, Diyarbakır, Kastamonu, Edirne, Erzurum, Bursa, Van, Bitlis, Sivas, Trabzon, Elazığ, Bağdat, Beyrut, Halep, Yemen, Şam, Manastır, Selanik merkez İstanbul dışında bulunan askeri rüştüyelerdir; E. Parmaksız, (2008), *II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909) Eğitim...*, s.171-233.

¹⁰⁷ Zeynep Dörtok Abacı, "II. Abdülhamid Döneminde Bursa'nın Mekânsal ve Kültürel Dönüşümü", *Bursa Günlüğü (Bursa Belediyesi Yayını)*, 2, Bursa 2018, s. 7.

¹⁰⁸ B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 82/3, H. 12 Ramazan 1309- M. 10 Nisan 1892; Ülker Akkutay, "Osmanlı Eğitim Sisteminde Îdâdiler ve Manastır Askeri Îdâdisi", *Atatürk ve Manastır Sempozyumu Bildirileri, Gazi Üniversitesi Yayınları*, Ankara 1999, s. 100; Mehmet Z. İbrahimgil, "Manastır'da Osmanlı Dönemi Eğitim Yapıları ve Atatürk'ün Okuduğu Askeri Îdâdi", *Atatürk ve Manastır Sempozyumu Bildirileri, Gazi Üniversitesi Yayınları*, Ankara 1999, s. 117.

¹⁰⁹ Erzincan Askeri Îdâdisi İle İlgili Osmanlı arşivinde bulunan en eski tarihli belge; B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 4355/326574, H. 2 Recep 1333-M. 16 Mayıs 1915 künyeli belgedir.

¹¹⁰ İlhan Tekeli, Selim İlkin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Ankara 1993, s. 68.

¹¹¹ Servet Ünkan, *Edirne ve Çevresinde Osmanlı Dönemi Askeri Mimari*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2006, 69.

¹¹² Şam Askeri Îdâdisi Şam-ı Şerif Cami yakınında bulunan harap ve gizli durumdaki bir caminin dönüştürülmesi ile bir binaya kavuşturulur. Bu mektep Arabistan Ordu-ı Hümayununa personel yetiştirmek amacıyla açılır. Sonrasında 1875 yılında Şam Askeri Rüştüyesinin inşa edildiği bilinmektedir. Askeri Rüştüye 1905 yılında kapatılır, B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 10/25, H. 8 Muharrem 1263- M. 27 Aralık 1846.

¹¹³ Mektebin bina olarak Tophâne-i Amire Hastanesinde ve iki bölümden oluşan eğitimin îdâdi kısmının Maçka Kışlası'nda olduğunu bildirmektedir. (Şule Sağlam Ridha, "Türkiye'deki Askeri Okulların Tarihi", 25, *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Dergisi*, İstanbul, <http://insamer.com/rsm/files/TURKIYEDEKI-ASKERI-OKULLARIN-TARIHI.pdf>, Erişim: 14.09.2018, s. 1-5; Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi ...*, s. 153)

¹¹⁴ 1903 yılında inşa edilen Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane bir yükseköğretim kurumu olarak inşa edilir. Dolayısı ile Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Îdâdisi 1867 yılında Mülki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane diye

7. Erzurum Askeri İdâdisi (Açılış: 1873-İnşa:1873) (Ek 5)¹¹⁵
8. Bağdat Askeri İdâdisi (Açılış: 1872- İnşa: 1885-1886)¹¹⁶
9. Erzincan Askeri İdâdisi¹¹⁷
10. Bosna Askeri İdâdisi (1873)¹¹⁸

Mülki idâdiler taşraya yayılan geniş bir coğrafyada varlıklarını sürdürürler. 1869 nizamnamesinin ardından hemen açılmayan bu mektepler önceleri vilayet merkezlerinde sonrasında vilayetlere bağlı sancaklarda açılırlar. Vilayet merkezlerinde açılan idâdiler yatılı (leyli), sancak merkezlerinde bulunanlar gündüz (nehari) eğitim vermektedir. Leyli idâdiler yedi yıllık, nehari idâdiler beş yıllık eğitim-öğretim süresindedirler¹¹⁹.

1869 nizamnamesinin ardından, 1873 yılında Dar-ül Maârif'in idâdiye çevrilmesi ile İstanbul'da ilk idâdi açılır. Dar-ül Maârif İdâdisi adını alan mektebi, 1875 yılında Beşiktaş, Fatih, Eski Ali Paşa, Davut Paşa, Feyziye ve İbrahim Ağa Çayırı idâdileri takip eder¹²⁰. Bu mekteplerden Davutpaşa ve Fatih'dekiler önce rüştiye iken sonrasında idâdiye dönüşür. İstanbul merkezde orta öğretimin bir kademesi olarak açılan idâdiler, Mercan İdâdisi H. 1294 (M. 1900), Vefa İdâdisi H. 1292 (M. 1875), Numune-i Terakki İdâdisi (İstanbul Lisesi) H. 1312 (M. 1896), Üsküdar İdâdisi (Burhan Felek Lisesi) H. 1309 (M. 1893)¹²¹, Makriköy (Bakırköy Hamidiye) İdâdisi H. 1323 (M. 1907)¹²², Kabataş İdâdisi H. 1325 (M. 1909) ve Gelenbevi İdâdisidir (M. 1909)¹²³ (Tablo 3). Bu idâdilerden Mercan İdâdisi Mercan Saraylarında; Vefa İdâdisi, Mütercim Rüştü Paşa Konağında; Numune-i Terakki İdâdisi, Duyun-u Umumi Binasında; Üsküdar İdâdisi, Paşakapısı Askeri Rüştiye Binasında; Makriköy İdâdisi, Kont Alleon Konağında; Kabataş İdâdisi, Feriha Saraylarında; Gelenbevi İdâdisi, 1911

bilinen Türkçe eğitim veren hazırlık sınıfları için ayrılan kısmı ifade eder. 1872 yılında Taşkışla'da bağımsız bir eğitim kurumu olarak işlevini sürdürür.1903 yılında bu ayırım ortadan kalktığından yeni bina idâdi olarak kabul edilmemektedir. (Şule Sağlam Ridha, <http://insamer.com/rsm/files/TURKIYEDEKI-ASKERI-OKULLARIN-TARIHI.pdf>, Erişim: 14.09.2018, s. 1-5; Yahya Akyüz, 2001, Türk Eğitim Tarihi..., 157.)

¹¹⁵ B.O.A., İrade-i Dahiliye, 470/28, H. 17 Şevval 1290- M. 8 Aralık 1873.

¹¹⁶ Nurgül Bozkurt, "Bağdat Vilayeti'nde Osmanlı Dönemine Ait Modern Askeri Okullar", 31, *Tarih Okulu Dergisi*, İzmir 2017, s. 97.

¹¹⁷ Ö. M. Alkan, (2000), Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme, s. 21; B. Lewis, (2004), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, s. 180.

¹¹⁸ Zafer Gölen, *Tanzimat Döneminde Bosna Hersek*, Ankara 2010, s. 199-201.

¹¹⁹ B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim*, s. 192.

¹²⁰ Bu idâdiler bilinen tanımının dışında rüştiye mekteplerinin hazırlık sınıfları olarak (bir çeşit iptidai) kabul edilmektedirler; O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 495-500.

¹²¹ Paşakapısı Rüştiyesinin dönüştürülmesi ile açılır.

¹²² Makriköy Rüştiyesinin dönüştürülmesi ile açılır.

¹²³ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarih*, s. 932-933.

yılında inşası tamamlanan kendi binasında; Davutpaşa İdâdisi, (eski iptidai), kendi binasında eğitim vermektedir. Bahsi geçen idâdi binalarından Mercan Sarayları dışındakiler günümüzde ayaktaadır.

Tablo 4. İstanbul Merkezde Bulunan Mülki İdâdiler

Mercan İdâdisi
Vefa İdâdisi
Numune-i Terakki İdâdisi
Üsküdar İdâdisi
Makriköy (Bakırköy Hamidiye) İdâdisi
Kabataş İdâdisi
Gelenbevi İdâdisi
Davutpaşa İdâdisi

Mülki idâdilerinin ilk örneği Mora Yenişehir’de (Yanya) 1875 yılında açılır. Osmanlı-Rus savaşı ve maddi sorunlar nedeni ile idâdilerin açılması hususunda bir takım aksaklıklar söz konusu olur. Sadrazam Sait Paşa, yaşanan maddi sorunların çözümlenebilmesi için çeşitli vergilerin belirli oranlarda maarife aktarılmasını sağlar. Bulunan kaynak neticesinde idâdilerin inşa ve açılışlarının 1880’li yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Çeşitli şehirlerde açılış ve ya inşaları yapılan idâdiler, 1887 yılında eleştiri almaya başlar. Bu eleştiriler iptidai seviyesindeki mekteplerin yeterli sayıya ulaşmamış olmasına rağmen maarif bütçesinin idâdilere aktarılmasıdır. Aynı tarihte toplanan komisyon idâdi inşasını durdurur, tahsil süresini dörde çıkarır, nehari olan idâdilerin bir kısmını leylie çevirir. Komisyonun kararı idarece kabul edilmez. Rüştüyelerin ödeneklerinin iptidai seviyesine değil idâdilere aktarılması ve inşalarına hız verilmesi kararı alınır. 1890’lı yıllara gelindiğinde 18’i leylie olmak üzere idâdi sayısının 34’e ulaştığı görülür. İdâdi şakirdanlarından ücret alınmakla birlikte, ücretsiz olanları da bulunmaktadır¹²⁴.

Mülki idâdilerin isimlerini ve özelliklerini gösteren tablo aşağıda belirtilmektedir.

¹²⁴ B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 181-196.

Tablo 5. II. Abdülhamid Dönemi Mülki İdâdileri¹²⁵

İDÂDİ	LEYLİ (YATILI)	NEHARİ (GÜNDÜZ)	AÇILIŞ	İNŞA	RÜŞTİYEDEN ÇEVİRİLME	YIKILMIŞ	AYAKTA
VEFA		GÜNDÜZ	1875		1881		AYAKTA
YANYA	YATILI		1875			?	?
RODOS ¹²⁶		GÜNDÜZ	1883	1889			AYAKTA
BOLU		GÜNDÜZ	1884	1893		YIKILMIŞ	
ŞAM-I ŞERİF	YATILI		1884			?	?
BURSA	YATILI		1885	1893			AYAKTA
ADANA	YATILI		1885	1885	1895		AYAKTA
İZMİR	YATILI		1885	1886		YIKILMIŞ	
MANİSA		GÜNDÜZ	1885	1888		YIKILMIŞ	
ELAZIĞ	YATILI		1885	1890			AYAKTA
EDİRNE	YATILI		1885	1882	1885		AYAKTA
İZMİT		GÜNDÜZ	1886	1885		YIKILMIŞ	
TRABZON	YATILI		1886	1888		YIKILMIŞ	
GÜMÜLCİNE		GÜNDÜZ	1886	1886			AYAKTA
BEYRUT	YATILI		1886		1889		AYAKTA
SİROZ		GÜNDÜZ	1886		1886	?	?
ERZURUM	YATILI		1887	1889			AYAKTA
DRAMA		GÜNDÜZ	1887	1890- 1908		?	?
DIYARBAKIR	YATILI		1888	1891			AYAKTA
KASTAMONU	YATILI		1888	1894			AYAKTA
GELİBOLU		GÜNDÜZ	1888	1890		YIKILMIŞ	
KONYA	YATILI		1888	1898	1898	YIKILMIŞ	
ÜSKÜP	YATILI		1889	1906			AYAKTA

¹²⁵ Tablo 5’de adı verilen idâdiler ile ilgili bilgiler katalog kısmında dipnotları ile beraber ayrıntılı olarak işlenecektir.

¹²⁶ Süleymaniye İdâdisi olarak da bilinmektedir. Arşiv belgelerinde geçen bu isim salnamelerde Musul Süleymaniye ile karıştırılmaktadır. Sıralama vilayet ve sancak dizilimi esas alınarak yapılmıştır.

MİDİLLİ	YATILI		1889	1897			AYAKTA
MARDİN		GÜNDÜZ	1889	1900			AYAKTA
ANKARA	YATILI		1889	1890		YIKILMIŞ	
AYDIN	YATILI	GÜNDÜZ	1889	1894			AYAKTA
BİGA		GÜNDÜZ	1889		1889	YIKILMIŞ	
ANTALYA		GÜNDÜZ	1889		1899		AYAKTA
KUDÜS	YATILI		1890	1890		?	?
LAZKİYE		GÜNDÜZ	1890		1895	?	?
SİVAS	YATILI		1890	1892			AYAKTA
KÜTAHYA		GÜNDÜZ	1890	1890			AYAKTA
HALEP	YATILI		1890			?	?
ÇANAKKALE		GÜNDÜZ	1891	1892			AYAKTA
SELANİK	YATILI		1891	1893- 1901			AYAKTA
ÇANKIRI		GÜNDÜZ	1891	1902			AYAKTA
KOSOVA	YATILI		1891	1896		?	?
SİNOP		GÜNDÜZ	1891	1898			AYAKTA
HAMA		GÜNDÜZ	1891			?	?
TEKİRDAĞ		GÜNDÜZ	1892		1879	YIKILMIŞ	
SAMSUN		GÜNDÜZ	1892	1889	1893	YIKILMIŞ	
KİRŞEHİR		GÜNDÜZ	1892	1892		YIKILMIŞ	
DEDEAĞAÇ		GÜNDÜZ	1892	1908		?	?
KIRKLARELİ		GÜNDÜZ	1892	1895		YIKILMIŞ	
MUĞLA		GÜNDÜZ	1892	1909			AYAKTA
TRABLUSŞA M		GÜNDÜZ	1892	1893		?	?
DENİZLİ		GÜNDÜZ	1892		1892	YIKILMIŞ	
GÖRİCE		GÜNDÜZ	1892		1893	?	?
BAĞDAT	YATILI		1872	1885	?	?	AYAKTA
MUSUL		GÜNDÜZ	1893	1908		?	AYAKTA
NABLUS		GÜNDÜZ	1893	1902		?	?

ÜSKÜDAR		GÜNDÜZ	1893		1892	YIKILMIŞ	
AMASYA		GÜNDÜZ	1893	1897		YIKILMIŞ	
AFYON		GÜNDÜZ	1894		1894	YIKILMIŞ	
BALIKESİR		GÜNDÜZ	1894	1894			AYAKTA
BITLİS		GÜNDÜZ	1894	1894			AYAKTA
ÇATALCA		GÜNDÜZ	1894	1894			AYAKTA
YOZGAT		GÜNDÜZ	1895	1910			AYAKTA
AKKA		GÜNDÜZ	1895			?	?
İSTANBUL İDÂDİSİ		GÜNDÜZ	1896	-			AYAKTA
KAYSERİ		GÜNDÜZ	1896	1900- 1905			AYAKTA
İŞKODRA		GÜNDÜZ	1898	-		-	-
KEREK		GÜNDÜZ	1899	1899		?	?
MALATYA		GÜNDÜZ	1900	1909		YIKILMIŞ	
MEDİNE		GÜNDÜZ	1900	1900	1900	?	?
TOKAT		GÜNDÜZ	1900	1900		YIKILMIŞ	
YEMEN	YATILI		1900			?	?
SANA	YATILI		1900	1900		?	?
TAİZ	YATILI		1900			?	?
SERFİÇE		GÜNDÜZ	1900	1881	1900		AYAKTA
MERCAN		GÜNDÜZ	1900			YIKILMIŞ	
MARAŞ		GÜNDÜZ	1901			YIKILMIŞ	
ÇORUM		GÜNDÜZ	1901		1901	YIKILMIŞ	
BERAT		GÜNDÜZ	1901	1901		?	?
URFA		GÜNDÜZ	1902		1902	YIKILMIŞ	
ISPARTA		GÜNDÜZ	1902	1908	1902		AYAKTA
NİĞDE		GÜNDÜZ	1902	1930	1902		AYAKTA
SENİCE		GÜNDÜZ	1902		1902	?	?
DRAÇ		GÜNDÜZ	1903	1903		?	?
KARAMAN		GÜNDÜZ	1903				

BİLECİK		GÜNDÜZ	1904	1906			AYAKTA
TRABLUSGA RP		GÜNDÜZ	1904		1904	YIKILMIŞ	
PRİŞTİNE		GÜNDÜZ	1905		1905		AYAKTA
SÖĞÜT		GÜNDÜZ	1905	1905			AYAKTA
MANASTIR	YATILI		1905	1905			AYAKTA
ERGİRİ		GÜNDÜZ	1906		1906	?	?
SAKIZ		GÜNDÜZ	1906			?	?
BURDUR		GÜNDÜZ	1906		1906	YIKILMIŞ	
PREVEZE		GÜNDÜZ	1907		1907	?	?
MAKRİKÖY		GÜNDÜZ	1907		1907		AYAKTA
DAVUTPAŞA		GÜNDÜZ	1907		1907		AYAKTA
VAN		GÜNDÜZ	1907		1907	YIKILMIŞ	
NEVŞEHİR		GÜNDÜZ	1908			-	-
KERKÜK		GÜNDÜZ	1908			?	?
MERSİN		GÜNDÜZ	1909	1909	1909	YIKILMIŞ	
GELENBEVİ		GÜNDÜZ	1909	1914			AYAKTA
TOPLAM	26	71		36+3¹²⁷	30	27	41¹²⁸

II. Abdülhamid döneminde 97 tane mülki, 10 tane askeri olmak üzere toplamda 107 resmi îdâdinin varlığı tespit edilmiştir. İdâdilerin 26 tanesi leylî 81 tanesi neharidir. Bu îdâdilerden 63 tanesi Türkiye’de 44 tanesi yurt dışındadır. Türkiye sınırları içerisinde II. Abdülhamid döneminde inşa edilmiş ve halen ayakta olan îdâdi sayısı 23’tür. Dönem içerisinde inşa edilmesine karşılık yıkılan îdâdi sayısı 12’dir. 28 îdâdi ise kiralık veya diğer kamu binalarından yararlanılarak eğitim vermiştir.

Yabancı devletler ve azınlıklar tarafından açılan hususi mekteplerden bir kısmı îdâdi olarak ruhsat alırlar¹²⁹. Yabancı devletler tarafından açılan îdâdi seviyesindeki mektep sayısı ulaşabildiğimiz kaynaklara göre 48’dir. Bu îdâdilerin binalarından 10 tanesi Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde ve ayaktadır. Azınlıklar tarafından 78 adet îdâdi seviyesinde hususi mektep açılır. Bu mekteplerden Türkiye Cumhuriyeti

¹²⁷ Gelenbevi, Yozgat ve Niğde îdâdilerinin inşaları dönem dışındadır.

¹²⁸ Çoğu yurt dışında olan 27 yapının günümüzdeki durumu veya inşa edilip edilmedikleri ile ilgili bilgilere ulaşamamıştır.

¹²⁹ Bu durum 1869 Maarif-i Umumi Nizamnamesi’nin 129. Maddesinde belirtilmektedir. Ayrıca 1914 yılında çıkarılan Özel Okullar Talimatnamesi ile bu madde genişletildiği görülmektedir.

sınırları içinde ve ayakta olan bina sayısı 7'dir. Müslümanlar tarafından açılan toplamda 9 tane îdâdi seviyesinde hususi mektep bulunmaktadır. Bu mektepler kiralık binalarda eğitim verirler. Yaptığımız tespitler sonucunda 113 adet hususi îdâdi tespit edilmiştir. Bu îdâdilerden 21 tanesi Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde inşa edilmiştir ve ayaktaadır.

Toplamda 125'i Osmanlı İmparatorluğu tarafından açılan resmi, 113'ü yabancı devletler, azınlıklar ve Müslümanlar tarafından açılan hususi, olmak üzere 238 adet îdâdi seviyesinde mektep bulunmaktadır¹³⁰.

II. Abdülhamid'in tahttan inişinden sonra îdâdilerin açılışına devam edilmiştir. Bu dönemde açılan 18 mülki îdâdi şöyledir: Siverek 1910 (H. 1326), Karahisar 1910 (1326), Gümüşhane 1910 (H. 1326), Süleymaniye 1910 (H. 1326), Kerkük 1910 (H. 1326), Zor 1910 (H. 1326), Eskişehir 1910 (H. 1326), Muş 1910 (H. 1326), Mersin 1910 (H. 1326), Rize 1910 (H. 1326), Ergani 1910 (H. 1327), İstanbul İnas 1910 (H. 1327), Antep 1912 (H.1329), Ordu 1912 (1329), Giresun 1912 (H. 1329), Edremit 1912 (1329). Bu îdâdiler ile beraber Osmanlı Devleti tarafından açılan mülki îdâdi sayısı 125'e ulaşır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1910 yılından sonra îdâdiler, eğitim süreleri 12 yıl olan Sultanilere dönüştürülmeye başlanır. 1913-1914 eğitim öğretim yılında, îdâdiden çevrilen sultanilerin sayısının 31 olduğu görülmektedir¹³¹.

Gayrimüslim îdâdilerinin çoğunun 1910-1914 yılları arasında idadi seviyesinde ruhsat aldıkları görülmektedir.

2.1.1.4. Sultaniler

1869 Maarif Nizamnamesinde orta eğitimin bir kademesi olan sultaniler, Sultan Abdülaziz'in (1861-1876) Fransa seyahati sonrasında oluşan Fransız etkisi ve Osmanlıcılık ideolojisinin etkileri sonucunda açılarak gelişim gösterirler. Sultanilerin ilk örneği Galatasaray Sultanisidir (1868). Eğitim süresi beş yılken, sonradan üç yıl hazırlık sınıfı eklenerek, bu süre sekiz yıla çıkarılır. Mektepte bütün din ve ırklardan öğrenciler eğitim almaktadır. Daha çok gayrimüslim tebaanın eğitim aldığı Galatasaray Sultanisi'nde, II. Abdülhamid dönemine gelindiğinde Türk etkinliğinin artırılması için bilinçli bir politika uygulanır. Mektebin programı yapılan değişimler ile üçer yıllık iptidâi, tâli ve âlî olarak bölümlenir. Müslüman öğrencilerin sayısı bu

¹³⁰ Bahsi geçen îdâdiler, elde edilen verilerine göre, katalog kısmında ele alınacaktır.

¹³¹ Nuri Güçtekin, *Eğitimli Neslin Birinci Dünya Savaşı'yla İmtihanı*, Ankara 2005, s. 51-52; O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 1433-1440.

dönemde artış gösterir. Verilen dersler ve muallimler bilinçli bir elemeye tabi tutulur. Taşrada kurulan ilk sultaniler Beyrut ve Girit'tedir¹³².

İdâdilerin ülke genelinde bina, öğrenci ve muallim konularında ilerlemesinin ardından vilayet merkezlerindeki idâdilerin bir kısmı sultaniye çevrilerek, orta öğretimde başka bir gelişim aşamasına geçilir. Sultani binaları genellikle vilayet merkezlerindeki idâdi binaları olur.

2.1.2. Yüksek Tahsil, Meslek ve İhtisas Mektepleri

2.1.2.1. Ebe Mektebi

Ebe eğitimi konusunda ilk girişimler Mekteb-i Tıbbiye'de verilen derslere dayanmakla beraber, 1890 yılında bugünkü Gülhane parkı içerisinde bulunan bir binada uygulamalı dersler şeklinde başlar. 1893 yılında hasta bakımı, hıfzı sıhhat gibi konularda eğitimler verilir. Bu mektebin bilinen inşa edilmiş bir binası bulunmamaktadır¹³³.

2.1.2.2. Sanayi Mektepleri

Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayinin gelişmesi, devletin içinde bulunduğu geri kalmışlık halinden kurtulmak için tedbirler alınan bir konudur. Sanayi alanında bilgili kişilerin yetiştirilmesi ve buna yönelik eğitimin verilmesi ilk olarak ıslahhane denilen yerlerde başlar. Islahhaneler II. Abdülhamid döneminde Hamidiye Mekteb-i Sanayisi adını alarak, çeşitli şehirlerde açılır. Kız ve erkeklere mahsus sanayi mektepleri bulunmaktadır¹³⁴.

2.1.2.3. Polis Mektebi

Osmanlı İmparatorluğunda ilk polis mektebinin kuruluşu 1907 yılındadır. Polislere hukuki bilgi vermek için açılır. Mektebin ömrü kısa süreli olur ve 1908 yılında kapatılır¹³⁵.

2.1.2.4. Çoban Mektebi

1889 yılında Ankara'da tiftik keçilerinin bakımı ve iyileştirilmesi amacıyla açılan mekteptir¹³⁶. 1895'de mektebin binasının temelleri atılır. 1898'de yapının inşası

¹³² B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim*, s. 209-224; H. A. Koçer, (1987), *Türkiye'de Modern Eğitimin...*, s. 131-132.

¹³³ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 540-544.

¹³⁴ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 628-629; Mehmet Ali Yıldırım, "II. Abdülhamid Döneminde Mesleki-Teknik Eğitimin Gelişimi: Vilayet Sanayi Mektepleri", *Sultan II. Abdülhamid Sempozyumu*, Selanik, 2013, (Yayınlanmamış Bildiri), (<https://www.academia.edu/9403716>), Erişim: 16.10.2018.

¹³⁵ H. A. Koçer, (1987), *Türkiye'de Modern Eğitimin...*, s. 213, Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi...*, s. 218.

¹³⁶ Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 219.

tamamlanır. Çoban Mektebi yanlış arazi seçimi ve nitelikli şakirdan eksikliği nedenlerinden 1908 yılında ziraat mektebine çevrilerek kapatılır¹³⁷.

2.1.2.5. Lisan Mektebi

Osmanlı İmparatorluğu dış devletler ile olan çok yönlü ilişkilerini genellikle Kuruçeşme Rum mekteplerinde yetiştirilen Rum tercümanlar ile yürütmektedir. Ancak 1820 yılında çıkan ihtilal sonucunda bağımsız Yunan Devleti'nin kurulmasının ardından bu uygulama kaldırılmak istenir. Babıâli'de gerekli elemanların yetiştirilmesi için bir tercüme odası kurulur. 1864 yılında ilk lisan mektebi açılır. Bu mektep bir süre sonra kapatılır. Sadrazam Sait Paşa tarafından sunulan öneriler sonucunda Cağaloğlu'nda 1883'te bir bina inşa edilmeye başlanır. Bu tarihte Mülkiye Mektebi'nde derslere de başlanır. Genellikle devlet memurlarına verilen dersler Fransızca, Almanca, İngilizce, Rusça, Arapça ve Farsçadır. Mektep 1890 yılında kapatılır¹³⁸.

2.1.2.6. Orman ve Mâadin Mektebi

1872 yılında açılan mektebe 18-25 yaş arası en az rüştiye mezunu gençler alınmaktadır. Bu gençlere maden mühendisliği ile ilgili konularda eğitim verilmektedir. Çeşitli binalarda eğitim verilen mektebin tam olarak kapatıldığı tarih bilinmemektedir¹³⁹.

2.1.2.7. Bağ ve Aşı Ameliyatı Mektebi

1892 yılında kurulan mektep bağlarda görülen tarım hastalıklarını gidermek ve bağcılığı geliştirmek için kurulur¹⁴⁰.

2.1.2.8. Aşı Memurları Mektebi

Çiçek aşısı yapabilecek memurların yetiştirilmesi maksadı ile 1892 yılında açılan mekteptir¹⁴¹.

2.1.2.9. Gümrük Memurları Mektebi

Devletin gümrük işlerini yürütecek memurlarının yetiştirildiği mektep 1892 yılında açılır¹⁴². 1917 yılında kapatılır¹⁴³.

¹³⁷ Özkan Keskin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Ziraat Eğitiminin Yaygınlaşması: Ankara Numune Tarlası ve Çoban Mektebi", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 28, Ankara 2010, s. 93-95.

¹³⁸ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 638-648; Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 218.

¹³⁹ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 588-593.

¹⁴⁰ Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 218.

¹⁴¹ Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 218.

¹⁴² Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 218.

¹⁴³ H. A. Koçer, (1987), *Türkiye'de Modern Eğitimin...*, s. 212-213.

2.1.2.10. Fenn-i Resim ve Mimari Mektebi

İmparatorluğun fenni mimar ihtiyacının karşılanması için açılan mekteptir. 1887 yılında açılır¹⁴⁴.

2.1.2.11. Aşiret Mektebi

Aşiret mektebi dönemin aşiret reislerinin çocuklarını mülkiye harbiye gibi yüksekokullarına hazırlayan aynı zamanda memleketlerine döndüklerinde memurluk yapabilecekleri seviyede yetiştiren bir eğitim kurumu olur. Osmanlıcılık ideolojisinin eğitimde hissedildiği kurumlardan biridir. Yatılı olan mektep beş yıllık bir eğitim süresindedir. 1907 yılında kapatılır¹⁴⁵.

2.1.2.12. Darü'lhayr-i Âli Mektebi

1903 yılında açılan mektep 1909 yılında kapatılır. Kimsesiz çocukların himaye edildiği ve mesleki bilgiler verilerek eğitildiği kurumda telgrafçılık, şimendifercilik gibi alanlar mevcuttur¹⁴⁶.

2.1.2.13. Darü'lmuâllimin ve Darü'lmuâllimat Mektepleri

İlki 1848 yılında rüştiye mekteplerine muallim yetiştirmek amacıyla açılır. Bu mektebe zamanla Darülmualimin-i Rüşti denilir. 1868 yılında sıbyan mekteplerinde ders verecek hocaların eğitildiği Darülmualimin-i Sıbyan Mektebi kurulur. 1874'de ise îdâdi seviyesinde dersler vermeye başlanır¹⁴⁷.

1870 tarihinde kız iptidai ve rüştiyelerinde görev alacak muallimelerin yetiştirilmesi için Darülmualimat Mektebi açılır¹⁴⁸.

II. Abdülhamid dönemine gelindiğinde bu mektepler taşraya yaygınlaştırılır. 1882 yılından itibaren Kosova, Sivas, Amasya, Bursa, Selanik, Aydın Halep Elazığ, Van gibi sancak ve vilayet merkezlerine darülmualimin ve darülmualimatlar açılmaya başlanır¹⁴⁹. İmparatorluğun son yıllarına doğru sayılarınının 36'dan 57'ye ulaştığı görülür.

2.1.2.14. Mülkiye Mektebi

1859 yılında açılan mektep devlet bünyesinde çalışacak memur ve idarecilerin yetiştirilmesini sağlamaktadır. 1879 tarihinde bütün şubeleri ile tekrar düzenlenen mektep 1915'te Darülfünuna çevrilir. 1936'da Ankara'ya nakledilerek Siyasal Bilgiler

¹⁴⁴ Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 218.

¹⁴⁵ Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 219.

¹⁴⁶ Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 219.

¹⁴⁷ Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 162-173; O. Ergin, (1877), *Türk Maarif Tarih*, s. 571-587.

¹⁴⁸ Y. Akyüz, (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, s. 166

¹⁴⁹ B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 225, 227, 233-239.

Okulu halini alır. Okul bünyesinde siyasi, idari ve mali olarak üç bölümden söz etmek mümkündür¹⁵⁰.

2.1.2.15. Tıbbiye Mektebi

1827’de Tıbhane-i Amire adıyla kurulan ve askeri hekim yetiştiren kurum, Mekteb-i Tıbbiyenin temellerini oluşturur. Mekteb-i Tıbbiye-i Askeri ve Mektebi Tıbbiye-i Mülkiye şeklinde askeri ve sivil doktorların yetiştirildiği iki kurum halindedir. Askeri kısmı çeşitli binalarda eğitime devam eder. Bünyesinde tıp alanında gerekli görülen yan alanların eğitimi de zamanla gelişim gösterir. Mektep 1903 yılında inşası tamamlanan Haydarpaşa’daki binasına taşınır. 1909’da Darülfünun-i Osmani Tıp Fakültesi adını alır. 1933’te İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi olur. 1967 yılında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi şeklinde ikiye ayrılır¹⁵¹.

Mekteb-i Mülkiye-i Tıbbiye 1867 yılında kurulur. 1908 yılına kadar Askeri Mülkiye ile yakın ilişkiler içerisinde olan kurum bu tarihten sonra sivil tıp okulu kimliğini kazanır¹⁵².

2.1.2.16. Eczacı ve Dişçi Mektebi

1879 yılında açılan Ameliyat-ı Tıbbiye Mektebi içerisinde doktor ve eczacıların devam ettikleri bilinmektedir. Bu ortak tedrisat tıbbiyeye kabul edilenlerin tercihlerine binaen ayrılmaktadır. Mezunlar 500 ile 750 kuruş aylık alarak atanmaktaydılar. Mektep, bir süre dişçi mektebi ile beraber eğitim verir¹⁵³.

2.1.2.17. Darü’lfünûn

1870 tarihinde açılan ancak gerici zümrelerin faaliyetleri sonucunda iki yıl sonra kapatılan Dar’ülfünûn, 1900 yılında yeniden açılır. Galatasaray Sultanisi’nden mezun olanların eğitim aldıkları bir eğitim kurumu olarak 1908’e kadar varlığını korur¹⁵⁴.

2.1.3. Hususi Mektepler

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’nin ilk maddesinde mektepler umumi ve hususi olarak iki ana başlık altında ele alınmaktadır. Hususi mektepler ise kendi aralarında Müslüman ve gayrimüslim şeklinde bir ayrıma tabi tutulmaktadırlar. Bu

¹⁵⁰ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 594-619.

¹⁵¹ Nil Sarı, “Mekteb-i Tıbbiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 29, Ankara 2004, s. 2-5.

¹⁵² Abdullah Yıldız, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Sivil ve Türkçe Tıp Eğitimine Geçiş”, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 70/3, Ankara 2017, s.127-134.

¹⁵³ O. Ergin, (1877), *Türk Maarif Tarihi*, s. 649-648.

¹⁵⁴ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 697-708.

bağlamda yabancıların, azınlıkların ve Müslümanların açtıkları hususi mekteplerden söz etmek mümkündür.

Osmanlı İmparatorluğu'nda gayrimüslim tebaa olarak adlandırılan azınlıklar, 1453'te İstanbul'un fethi sonrasında varlıklarını sürdürmeye devam eder. Fetihden sonra Rum Patrikliğine bağlı olan cemaate inanç, dil, din geleneklerine göre serbest yaşama hakkı sağlanır. Zamanla Ermeniler ve yahudiler de azınlık sınıfından sayılarak aynı hakları elde ederler. Bu haklardan biriside, kendi dil ve inanç sistemlerine göre eğitim alabilmeleridir¹⁵⁵.

Özellikle modernizasyon dönemine girilmesinin ardından bizzat yabancı devletlerce açılan mekteplerde bu başlığın altında ele alınacak konulardandır. Gayrimüslim tebaa geleneklerini sürdürme ve dini inançlarını yerine getirme konusunda çeşitli haklara sahip olduklarından bu hakkın sürdürülebilirliğini sağlamak için Ruhban Okullarının açıldığı bilinmektedir. Ruhban Okulları zamanla yardım aldıkları yabancı devletlerin etkisine girerek himaye edilirler. Başlangıçta dini eğitimin ağırlıkta olduğu bu kurumlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında yıkıcı ve ayrıştırıcı yaklaşımlar gösterir. İmparatorluk bünyesinde bulunan yabancı elçilikler dâhilinde açılan okullar ise yabancı okulların temelini oluşturur. Fransa, İngiltere, İtalya, Amerika, Rusya, İran, Avusturya ve Bulgaristan Osmanlı İmparatorluğu'nda mektep açan devletlerdir. Amaçları kendi kültür, dil ve inanç sistemlerinin yaygınlaştırılarak etkinliklerinin artırılmasıdır. 1869 Maarif Nizamnamesi'nde *Hususi Mektepler* başlığı altında belirli bir düzene sokulan bu kurumların işleyiş ve düzenleri de Osmanlı maarifinde yerini alır. Mekteplerin binaları, müfredatı, muallimleri ve kademeleri belirli bir düzen ve teftişten geçmektedir¹⁵⁶.

1908 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda rüştiye ve îdâdi seviyesinde resmi eğitim kurumu sayısı 485 iken yabancı ve gayrimüslim mekteplerinin sayısı 765'tir¹⁵⁷. Bahsi geçen bu rakamlar yabancı ve azınlık okullarının geldiği noktayı göstermesi

¹⁵⁵ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 725; Ersoy Taşdemirci, "Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, Kayseri 2001, s. 13.

¹⁵⁶ İlknur Polat Haydaroglu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ankara 1990, s. 4-11; Mustafa Serhan Yücel, *Türkiye'de Yabancı Okullar Ve Azınlık Okulları (1925-1926)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik 2016, s. 1-5; M. Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, Ankara 1990, s. 69-68; Atilla Çetin, "Maarif Nazırı Zühdi Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Yabancı Okullar Hakkındaki Raporu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 10-11, İstanbul 1981, s. 189-219.

¹⁵⁷ İ. P. Haydaroglu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 106-108.

açısından önemlidir. Osmanlı İmparatorluğu kendi mekteplerinin yaygınlaştırılması ve inşası konularında maddi zorluklar ile karşı karşıyayken, azınlık ve yabancı mekteplerin kısa denilebilecek bir sürede artış göstermeleri bahsi geçen devlet ve azınlık gruplarının maddi üstünlüğünü gözler önüne sermektedir. 1890-1900 yılları arasında bu mekteplerde eğitim alan Müslüman öğrenci oranı % 15 iken, 1911'de %56'ya 1939'da %76'ya kadar yükselir. Bu yükseliş Cumhuriyet sonrasında azınlık ve yabancı sayısındaki azalışla açıklanabilir. Ancak 1911 yılında gelinen seviye Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi okullarının yetersizliğini de düşündürülebilir. İlkokul bazında bakıldığında, 106 bin öğrencinin 30 bini Müslüman, 76 bini Gayrimüslim okullarında okumaktadır¹⁵⁸.

Yabancı devlet okulları ve azınlık okulları iki tema etrafında kurulurlar. Bunlar din ve milliyet ayrımıdır. Aşağıda sunacağımız tasnifleme de bu ayrıma göre verilecektir. Ayrıca mektepler dönem ayrımı yapılmaksızın kronolojik olarak verilecektir. Mektepler isimleri ile tablolar halinde belirtilecektir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun gelir, gider ve inşa konularında tamamı ile kendi bütçesine dâhil olan resmi mekteplerinin dışında, yine Müslüman tebaa tarafından açılan Müslüman hususi îdâdileri de bulunmaktadır. Bu mekteplerin iptidai, rüştiye ve îdâdi seviyelerinde eğitim verdikleri bilinmektedir. İlk Müslüman hususi mektebi Darüşşafaka (1873)'dir.

2.1.3.1. Yabancı Devletlerin Kurduğu Hususi Mektepler

2.1.3.1.1. Fransız Mektepleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun Fransızlar ile özellikle kapitülasyonların verildiği Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminden başlayan ilişkileri, gelişerek devam etmiştir. Bu ilişkilere Fransız mektepleri hususunda bakıldığında, 17. yüzyıla kadar sayının üç olduğu görülmektedir. Bu sayı modernizasyon döneminde 34'e çıkmaktadır. İlkokul seviyesinden başlayarak, kolej yani lise seviyesine kadar olan mektepleri görmek mümkündür. II. Abdülhamid döneminde yabancı mekteplerin ruhsat alması zorunlu hale getirilir. Bu ruhsatlarda mektebin eğitim dereceleri (İbtidai-Rüşti-İdâdi) de belirtilmektedir (Tablo 6)¹⁵⁹. Fransızlara ait, II. Abdülhamid Döneminde inşa edilen ve ayakta olan îdâdi seviyesindeki yapıların toplamı dörttür. Bu mektepler, Mersin St. Antonie Fransız Zükur İdâdisi, İzmit St. Barbe Fransız

¹⁵⁸ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 803-804.

¹⁵⁹ İ. P. Haydaroglu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 110-122.

İdâdîsi, Üsküdar İmmeçulee Conception (St. Marie) Fransız Zükur İdâdîsi ve Bakırköy Notre Dame Du Rosaire Fransız İnas İdâdîsi'dir. İzmir Saint Josheph Zükur İdâdîsi ve Ankara St. Clement Fransız İdâdî mekteplerinin açılış ve inşaları dönem içerisinde olup, binaları ayakta değildir.

Tablo 6. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdî Seviyesinde Eğitim Veren Fransız Mektepleri¹⁶⁰

Kuruluş Tarihi	İnşa Tarihi	Adı	Günümüzdeki Durumu
1803	1874	Saint Beonit Fransız Koleji	AYAKTA
1854	1891-1897	Mersin St. Antoine Koleji	AYAKTA
1856	1856	Pangaltı Notre Dame De Sion Fransız Kız Lisesi	AYAKTA
1863	1863	Kadıköy Notre Dame De Sion Fransız Kız Lisesi	YIKILMIŞ
1864	1870	St. Joseph Erkek Koleji (Kadıköy)	AYAKTA
1864	İnşa Yok	Saint-Pulcherie Cizvit Erkek Koleji	AYAKTA
1870	1921	Beyoğlu Saint-Michel Fransız Koleji	AYAKTA
1880	1872	İzmir St. Joseph Koleji	YIKILMIŞ
1886	-	Selanik Fransız İdâdîsi	-
1891	1894	İzmit St. Barbe Fransız Koleji	AYAKTA
1893	-	Konya Saint Paul Koleji	-
1894	1904	Üsküdar İmmeçulee Conception (Saint Marie) Fransız Koleji	AYAKTA (Üsküdar İlköğretim Okulu ve İş Okulu)
1895	1906	Ankara St. Celement Koleji	YIKILMIŞ
1909	1908	Bakırköy Notre Dame du Rosaire Fransız Koleji	AYAKTA
1904	-	İzmir Peres De Sion	-

2.1.3.1.2. İngiliz Mektepleri

Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde İngiliz mekteplerinin sayılarının fazla olmadığı bilinmektedir. Mektep açmak için genellikle Bağdat, Beyrut, Halep, Kudüs gibi merkezleri tercih eden İngiliz hükümeti dönemin idaresince engellemeler ile karşılaşır. Dolayısı ile istenilen seviyeye ulaşamaz İstanbul'da bilinen iki tane İngiliz mektebi bulunmaktadır. Bunlar Nişantaşı İngiliz Erkek Lisesi (1905) ve Beyoğlu İngiliz Kız Ortaokulu'dur (1857)¹⁶¹ (Tablo 7).

¹⁶⁰ İ. P. Haydaroglu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 113. Ayrıntılı bilgi katalog kısmında verilecektir.

¹⁶¹ İ. P. Haydaroglu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 123-126.

Tablo 7. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren İngiliz Mektepleri¹⁶²

Kuruluş Tarihi	İnşa Tarihi	Adı	Günümüzdeki Durumu
1849	1912	Nişantaşı İngiliz Erkek Lisesi	AYAKTA

2.1.3.1.3. Amerikan Mektepleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun Amerika ile ilişkileri ticari boyutta başlar. 1830 yılına gelindiğinde ilk ticaret anlaşması imzalanır. Amerika ticari işlerin yürütülmesinde Osmanlı tebaasından olan Ermeniler ile yakın ilişkiler içerisinde olur. Yunanlıların Rumları, İngilizlerin Protestanları, Fransızların Katolikleri ve Rusların Ortodoksları himaye etmelerinin bir benzeri Amerika ile Ermeniler arasında yaşanır. Bu bağlamda, Ermenilerin çoğunlukta olduğu bölgelere Amerikan mekteplerinin açıldığı görülmektedir. 1869 Maarif Nizamnamesi'nde ruhsatsız okulların kapatılacağına bildirilmesi üzerine, Amerikan Elçiliği 400 mektep için ruhsat talebinde bulunur. Bu durum Amerikan mekteplerinin sayısının anlaşılması açısından önem arz etmektedir. 400 mektep için onay verilmemesinin ardından, belirli ve önemli merkezlerde 10 tanesini açmak için yeniden ruhsat talebinde bulunulur. Nizamnamede yer verilen ruhsatsız mekteplerin kapatılması maddesi, misyonerlik çalışmaları için bir önleyici tedbir olarak kabul edilebilir¹⁶³.

Amerikalıların açtığı hususi mekteplerin, Beyrut başta olmak üzere Osmanlı topraklarının doğusunda kalan yerleşim yerlerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Daha çok ilk ve orta seviyede (İptidai- Rüştüye) eğitim veren bu mekteplerin, ihtisas (Ziraat-Ticaret-Teoloji) eğitimi verilenlerinin yanında, kolej olarak isimlendirilen ve îdâdi seviyesinde eğitim verenleri de bulunmaktadır¹⁶⁴.

İdâdi seviyesinde eğitim veren okulların sayısının 21 olduğu ve bina olarak altı tanesinin ayakta olduğu tespit edilebilmiştir. 14 Amerikan kolejinin günümüz Türkiye sınırları içerisinde olduğu görülmektedir. Amerikalılara ait II. Abdülhamid döneminde inşa edilen ve ayakta olan îdâdi seviyesindeki mektep sayısı altıdır. Bunlar; Adana Amerikan İnâs İdâdisi, Üsküdar Amerikan İnâs İdâdisi, Mersin Amerikan İnâs İdâdisi, İstanbul Robert Karma İdâdisi, Tarsus Amerikan Karma İdâdisi'dir. Bura Amerikan İnâs İdâdisi, Antep Amerikan (Merkezi Türkiye) Karma İdâdisi, İzmir Göztepe Amerikan İnâs İdâdisi, İzmir Kızıılçullu Amerikan Zükur İdâdisi, Maraş Amerikan İnâs

¹⁶² Ayrıntılı bilgi katalog kısmında verilecektir.

¹⁶³ İ. P. Haydaroğlu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 127-147.

¹⁶⁴ İlber Ortaylı, "Osmanlı'da Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler", *Amme İdaresi Dergisi*, 14/3, Ankara 1981, s. 92-95; M. H. Vahapoğlu, (1990), *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık...*, s. 118-122.

İdâdîsi, İzmit Amerikan İdâdîsi, Merzifon Amerikan İdâdîsi günümüzde ayakta olmayan ve dönem içerisinde iddâî seviyesinde eğitim veren Amerikan mektepleridir (Tablo 8).

Tablo 8. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdî Seviyesinde Eğitim Veren Amerikan Mektepleri¹⁶⁵

Kuruluş Tarihi	İnşa Tarihi	Adı	Günümüzdeki Durumu
1859	1859	Harput Amerikan Koleji	YIKILMIŞ
1863	1871	Robert Koleji	AYAKTA
1863	1872	Merzifon Amerikan Koleji	YIKILMIŞ
1864	1872	Mardin Amerikan Erkek Koleji	YIKILMIŞ
1864	1875	Mardin Amerikan Kız Koleji	YIKILMIŞ
1871	1882	İstanbul Üsküdar Amerikan Kız Koleji	AYAKTA
1876	1893	Bursa Amerikan Kız Koleji	YIKILMIŞ
1876	1878	Antep Merkezi Türkiye Koleji	YIKILMIŞ
1878	1929	İzmir Göztepe Amerikan Koleji	AYAKTA
1878	–	Manastır Amerikan Kız Koleji	–
1879	1913	İzmir Kızılcıllu Amerikan Koleji	AYAKTA
1885	1920	İzmit Amerikan Koleji	YIKILMIŞ
1882	1850	Maraş Merkezi Türkiye Kız Koleji	AYAKTA
1881	1880	Adana Amerikan Koleji	AYAKTA
1886	1866	Beyrut Suriye Poul's Protestan Koleji	AYAKTA
–	–	Nablus Yahudiye Amerikan Kız Lisesi	–
–	–	Sidon Amerikan Kız Lisesi	–
–	–	Abein Amerikan Erkek Lisesi	–
1888	1911	Tarsus Amerikan Koleji	AYAKTA
1891	–	Şam Amerikan Kız Lisesi	–
1891	–	Şam Amerikan Erkek Lisesi	–

2.1.3.1.4. İtalyan Mektepleri

İtalya'nın Osmanlı İmparatorluğu ile ticari ilişkileri, Venedik, Cenova Sicilya gibi şehirlerin tüccarları tarafından 18. yüzyıl öncesinden sürdürülmektedir. Bu

¹⁶⁵ Süleyman Büyükkaracı, *Amerikan Mektepleri*, Konya 2003, s. 16-18.

ilişkiler neticesinde, özellikle İstanbul'da hatırı sayılır bir İtalyan nüfusundan bahsetmek mümkündür. İtalyanlar önceleri var olan Fransız mekteplerinde eğitim ihtiyaçlarını karşılarken dil ve kültürlerinin geri kalmaması için kendilerine ait mektepler açarlar. Bu mektepler daha çok anaokulu ve ilkokul seviyesinde olup, nadiren ticaret eğitimi alanında örneklerini görmek mümkündür. Sayılarının 20'yi geçmediği ve taşraya yayılmadığı bilinmektedir¹⁶⁶. Bu mekteplerden Beyoğlu İtalyan Lisesi 1910 yılında lise seviyesinde eğitim vermeye başlar.

2.1.3.1.5. Alman Mektepleri

Almanların, Osmanlı İmparatorluğu topraklarında okul açma konusunda fazla istekli oldukları söylenemez. Bilinen dört tane mektebi vardır. Bunlar Beyoğlu Alman Okulu (1868), Boğaziçi Alman Okulu, Yedikule Alman Okulu, Haydarpaşa Alman Okulu'dur¹⁶⁷ (Tablo 9).

Tablo 9. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren Alman Mektepleri

Kuruluş Tarihi	İnşa Tarihi	Adı	Günümüzdeki Durumu
1882	1896-1903	Beyoğlu Alman Lisesi	AYAKTA

2.1.3.1.6. Avusturya Mektepleri

Osmanlı İmparatorluğu dâhilinde, propaganda amacı gütmeyen mektepler Avusturya Devleti'ne aittir. Bunların sayısı ikidir. Bu mektepler Sankt Georg Avusturya Erkek Lisesi ve Ticaret Okulu ile Sankt Georg Avusturya Kız Lisesi'dir (Tablo 10)¹⁶⁸.

Tablo 10. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren Avusturya Mektepleri¹⁶⁹

Kuruluş Tarihi	İnşa Tarihi	Adı	Günümüzdeki Durumu
1882	–	Galata Sankt Georg Avusturya Erkek Lisesi	–
1882	–	Galata Sankt Georg Avusturya Kız Lisesi	–

2.1.3.1.7. Rus Mektepleri

Rus mektepleri daha çok Suriye, Beyrut ve İstanbul'da bulunmaktadır. Bursa'da bulunan Rus Sıbyan Bahçesi mektebi, 1899'da iptidai seviyesindeyken, 1903

¹⁶⁶ İ. P. Haydaroğlu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 147-158.

¹⁶⁷ İ. P. Haydaroğlu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 159-161.

¹⁶⁸ İ. P. Haydaroğlu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 161-163.

¹⁶⁹ Yapılar ile ilgili ayrıntılı bilgi katalog kısmında verilecektir.

yılında rüştiye seviyesine dönüştürülür. İstanbul'da bulunan Terkos Rus Mektebi'nin Rum öğrencilere eğitim verdiği bilinmektedir. Ruhsatsız olarak çalışır. Beyrut'ta 44 tane Rus mektebinin bulunduğu bilinmektedir (Tablo 11)¹⁷⁰.

Tablo 11. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesindeki Rus Mektepleri

Kuruluş Tarihi	İnşa Tarihi	Adı	Günümüzdeki Durumu
1889-1903	–	Rus Sıbyan Bahçesi Mektebi	YIKILMIŞ

2.1.3.1.8. İran Mektepleri

İran Devleti'nin Osmanlı İmparatorluğu içerisinde saptanabilen dört adet mektebi bulunmaktadır. Bunlardan üç tanesi II. Abdülhamid dönemi sonrasında faaliyet gösterirken, İstanbul'da bulunan İranlılar İlkokulu II. Abdülhamid dönemine aittir (Tablo 12)¹⁷¹.

Tablo 12. Osmanlı İmparatorluğu'nda Açılan İran Mektepleri

KURULUŞ TARİHİ	ADI
1884	İranlılar İlkokulu
1910	Bağdat Debistan-ı Uhuvvet-i İraniyan
1912	Kerbela Hüseyini Mektebi
1916	İstanbul Debistan-ı Ahmediyan-ı İraniyan

2.1.3.2. Azınlıkların Kurduğu Mektepler

2.1.3.2.1. Rum Mektepleri

Osmanlı İmparatorluğu'nda Rumların eğitim faaliyetleri İstanbul'un fethinden (1453) hemen sonra başlamaktadır. 1800'lü yıllara gelindiğinde azınlıkların hepsinde olduğu gibi Rum cemaatine bağlı azınlıklarda bağımsızlık düşüncesi çerçevesinde yabancı devletlerin himayesine girerler. Bu yaklaşım çerçevesinde nüfuslarının yoğun olduğu yerlerde yeni mektepler inşa etmeye başlarlar. Anadolu'da inşa edilen mekteplerin genel olarak iptidai veya rüştiye seviyesinde oldukları görülmektedir. Bu mekteplerin birçoğu günümüzde varlıklarını sürdürmektedirler. Ayakta olan binaların birçoğu okul olarak kullanılmaktadır (Tablo 13)¹⁷². Rumlara ait idâdi seviyesinde

¹⁷⁰ İ. P. Haydaroglu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 164.

¹⁷¹ İ. P. Haydaroglu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 165-166.

¹⁷² Süleyman Büyükkarcı, *Rum Mektepleri*, Konya 2003, s. 69-193; İ. P. Haydaroglu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 174, 180; M. H. Vahapoğlu, (1990), *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık...*, s. 57-58; A. Çetin, (1981), *Maarif Nazırı Zühdü...*, s. 207-217; O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi...*, s. 725, 735, 1028, 1032.

eğitim veren binalardan ayakta olan ve II. Abdülhamid döneminde inşa edilen bina sayısı sekizdir. Bunlardan yedi tanesi Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde. İstanbul İakimiyon İnas Rum İdâdisi, İstanbul Fener Rum Zükur İdâdisi, İstanbul Zapyon Rum İnas İdâdisi, İstanbul Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi, İstanbul Beyoğlu Zoğrefion Rum Zükur İdâdisi, Trabzon Kemer kaya Rum Zükur İdâdisi günümüzde ayakta olan Rum İdâdileridir. Samsun Çinekliyon Rum İdâdisi, dönem içerisinde açılmış İdâdilerdendir.

Tablo 13. Osmanlı İmparatorluğu'nda İdâdi Seviyesinde Eğitim Veren Rum Mektepleri¹⁷³

Kuruluş Tarihi	İnşa Tarihi	Adı	Günümüzdeki Durumu
1867	-	Edirne Rum İdâdisi (Polak Mektebi)	AYAKTA
1683	1902	Trabzon Kemer kaya Rum İdâdisi	AYAKTA
1700	1804	İzmir (İkiçeşmelik) Theologos Rum Kız İdâdisi	AYAKTA
1733	1922	İzmir Evangelike Rum İdâdisi	AYAKTA
1854	?	Kudüs Misile Rum İdâdisi	-
1861	1883	İstanbul Fener Rum Mektebi	AYAKTA
1874	?	Bafra Rum İdâdisi	YIKILMIŞ
1875	1885	İstanbul Zapyon İnas Rum İdâdisi	AYAKTA
1875	1895	Beyoğlu Zağrafiyon İdâdisi	AYAKTA
1878	1878	İstanbul Fener İakimiyon İnas İdâdisi	AYAKTA
1887	1886	Tatavla (Kurtuluş) Rum Zükur İdâdisi	AYAKTA
1889	1910	Samsun (Çinekliyon) Rum İdâdisi	AYAKTA
1892	1843	Manisa Kula Rum İdâdisi ¹⁷⁴	AYAKTA
1867	-	Edirne Rum İdâdisi (Polak Mektebi)	AYAKTA
1902	1907-1909	Leŕkoşa Rum İdâdisi	AYAKTA
-	-	Kahire Kız Rum İdâdisi	-
-	1911	Bursa Mudanya Trilye Rum İdâdisi	AYAKTA
?	1913	Balıkesir Edremid Rum İdâdisi	AYAKTA
?	1895	Manisa Soma Rum İdâdisi	YIKILMIŞ
?	1863	Manisa Alaşehir Rum İdâdisi	YIKILMIŞ
?	-	Aydın Rum İdâdisi	-
?	-	Aydın Nazilli Rum İdâdisi	-

¹⁷³ Yapılar ile ilgili ayrıntılı bilgilere katalog kısmında yer verilecektir.

¹⁷⁴ İdâdi ruhsatı tesbit edilememiştir.

?	–	İzmir Bayındır Rum İdâdisi	YIKILMIŞ
?	–	Rodos Rum İdâdisi	–
?	–	Meis Rum İdâdisi	–
?	–	Sömeki Rum İdâdisi	–
?	–	Sakız Aya Marina Rum İdâdisi	–
?	–	Sakız Potya Rum İdâdisi	–
?	–	Midilli Rum İdâdisi	–
?	–	Selanik Vodin Rum İdâdisi	–
?	–	Siroz Rum İdâdisi	–
?	–	Şam Rum İdâdisi	–
?	–	Hama Humus Rum İdâdisi	–
?	–	Manastır Rum İnas İdâdisi	–
?	–	Manastır Rum İdâdisi	–
?	–	Manastır Kuruca Rum İdâdisi	–
?	–	Manastır Serfice Rum İdâdisi	–
?	–	Manastır Kesrib Rum İdâdisi	–
?	–	Yanya Rum İdâdisi	–
?	–	Yanya Haçova Rum İdâdisi	–
?	–	Çatalca Çanta Karası Rum İdâdisi	YIKILMIŞ
?	–	Biga İnas Rum İdâdisi	–
TOPLAM	9 Dönem içi inşa	44	8

2.1.3.2.2. Ermeni Mektepleri

Ermeni cemaatinin Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde çeşitli vilayetlere yayılan eğitim kurumları bulunmaktadır. Bu kurumlar başlangıçta, temel dini bilgilerin verildiği ve ibadethanelerin yanında bulunan mektepler olur. Modernizasyon dönemine gelindiğinde misyonerlik çalışmalarının hız kazanması ile Amerika Ermeni halkın eğitimini ve hamiliğini üstlenir. Gerek kendi adlarına kurdukları kurumlarda gerekse Ermeniler tarafından açılan hususi mekteplerde, başta Amerika olmak üzere birçok yabancı devletin desteğini görmek mümkündür (Ek 6)¹⁷⁵. Ermenilerin daha çok İstanbul dışında mektep açmaya yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Abdülhamid'in tahtan

¹⁷⁵Alkan kitabında Ermeni cemaatinin açtığı idâdileri bir tablo halinde vermektedir. Yaptığımız taramalarda burada geçen mektepler hakkında salnameler dışında bilgiye ulaşamadık. Belirlenen mekteplerin binaları ile ilgili taramalarda ayakta olanlar ve sınırlı olsa bilgi sahibi olabildiklerimize çalışmada yer verilmektedir. Ayrıca idâdi olarak ruhsatlandırılan ya da bu konuda kesin bilgiler içeren akademik çalışmalar dikkate alınmıştır; M. Ö. Alkan, (2000), *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme...*, s. 246-248.

indiği 1909 tarihinden sonra Ermeni okullarının inşası ve ruhsat işlemlerinde artış gözlenir¹⁷⁶ (Tablo 14). Ermenilere ait îdâdi seviyesinde eğitim veren binalardan ayakta olan ve II. Abdülhamid döneminde inşa edilen bina sayısı üçtür. Bunlar: İstanbul Beyoğlu Eseyan Ermeni İnas İdâdisi, Erzurum Sansaryan İdâdisi, İstanbul Berberyan İdâdisi, İstanbul Karaköy Getronagan Ermeni Zükur İdâdisi'dir. Erzurum Sansaryan Ermeni İdâdisi, dönem içerisinde açılır.

Tablo 14. Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulunan İdâdi Seviyesin Eğitim Veren Ermeni Mektepleri

KURULUŞ TARİHİ	İNŞA TARİHİ	ADI	GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU
1785	–	İzmir Arni Tibros İdâdisi	YIKILMIŞ
1790	1830	Şişli Bezciyan Ermeni İdâdisi	AYAKTA
1785	1799	İzmir Mesropyan İdâdisi	YIKILMIŞ
1811	1927	Pangaltı Ermeni İdâdisi	AYAKTA
1831	1872	Sahakyan Nunyan Ermeni İdâdisi	YIKILMIŞ
1842	–	Mihitarist Ermeni İdâdisi	YIKILMIŞ
1875	–	Maraş Merkez Ermeni İdâdisi	–
1876	–	Üsküdar Berberyan İdâdisi	–
1881	1864	Erzurum Sansaryan Ermeni İdâdisi	YIKILMIŞ
1886	1886	Karaköy Getronagan Ermeni İdâdisi	YIKILMIŞ
1895	1895	İstanbul Eseyan Kız İdâdisi	AYAKTA
TOPLAM	5	11	2

2.1.3.2.3. Yahudi Mektepleri

Yahudiler, başka bir dil öğrenilmesini yeni bir din kabul etmekle bir tuttuklarından, Tanzimat'ın ilanından sonra sayıları artan eğitim kurumu açma yoluna girmezler. Bu nedenle Yahudi mekteplerinin sayısı diğer cemaatlere nazaran sınırlı olur. 1875 yılında açılan İstanbul Alyans İsrailit adlı mektep, Fransızca ağırlıklı eğitimi nedeni ile Yahudi cemaatlerinin eleştirilerine maruz kalır. Türkiye toprakları içinde, 1914 yılında açılan Ulus Özel Musevi Lisesi dışında îdâdi seviyesinde bir eğitim kurumu tespit edilememiştir (Tablo 15)¹⁷⁷.

Tablo 15. Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulunan İdâdi Seviyesindeki Yahudi Mektepleri

KURULUŞ TARİHİ	İNŞA TARİHİ	ADI	GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU
----------------	-------------	-----	--------------------

¹⁷⁶ İ. P. Haydaroğlu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 180-184; M. H. Vahapoğlu, (1990), *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık...*, s. 135-136; Süleyman Büyükkaracı, *İstanbul Ermeni Okulları*, Konya 2003, s.17-20.

¹⁷⁷ O. Ergin, (1977), *Türk Maarif Tarihi*, s. 766-767.

1865	-	Bağdat Alliance İsrailite İdâdisi	-
1906	-	Yafa Cimnazya Arbit İdâdisi	-

2.1.3.2.4. Süryani Mektepleri

Hristiyanlık; Gregoryan (Ermeni), Yakubi (Süryani Kadim), Ortodoks (Rum), Melkit (Ortodoks Süryani), Asuri (Nesturi-Keldani), Katolik ve Protestan mezheplerine ayrılmış durumdadır. Süryaniler Hristiyanlık (Yakubi veya Melkit meshepleri) inancına sahip olup, Mardin ilinde yoğunlaşan bir topluluktur. Süryani topluluğunun modernizasyon dönemi öncesinde sayıları 50'yi bulan ve daha çok iptidai seviyesinde mektepleri bulunmaktadır. Bu mekteplerde daha çok dini eğitimin yoğun olduğu bilinmektedir. Musul'da Katolik Süryanilere ait îdâdi seviyesinde bir tane mektep tespit edilmiştir (Tablo 16).

Tablo 16. Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulunan İdâdi Seviyesindeki Süryani Mektepleri

KURULUŞ TARİHİ	İNŞA TARİHİ	ADI	GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU
1907	-	Musul Süryani Katolik Koleji	-

2.1.3.2.5. Bulgar Mektepleri

Bu başlık altında bahsedilmesi gereken, sayıları 1600'ü bulan ve çoğunlukla Bulgaristan toprakları içerisinde yer alan Bulgar mekteplerinin, bölücü ve yıkıcı propaganda yaparak bağımsız bir devlet kurma başarısına ulaşmalarıdır. 1878 yılında iç işlerinde bağımsız olan Bulgarlar, 1908 yılında tam bağımsız hale gelir.

2.1.3.3. Müslümanların Kurduğu Hususi Mektepler

Müslümanlar tarafından açılan hususi mektepler, başkent İstanbul'da genellikle zengin ve aristokratların ikamet ettiği semtlerde açılırlar. Bu mekteplerin misyonerlik çalışmalarının yapıldığı belirli bölgelerde sayılarının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Hristiyanlığın yayılımı karşısında bir duruş sergiledikleri söylenebilir (Tablo 17).

Tablo 17. II. Abdülhamid Dönemi İslam Hususi İdâdileri

ADI	LEYLİ	NEHARİ	AÇILIŞ	İNŞA	ÇEVİRİLM E	YIKILMI Ş	AYAKTA
Darüşşafaka	YATILI		1873	1873			AYAKATA
Şemsül Maarif	YATILI		1876				-
İstanbul Numune-i Terakki	YATILI		1884	-			AYAKTA
Mektebi Tefeyyüz	YATILI		1896				-
Hadika-i Meşveret İdâdisi	YATILI		1908				-

Medrese-İ Vatan		GÜNDÜZ	1909				-
Buhran-ı Terakki Mektebi İdâdîsi	?	?	1886				-
İstanbul Rehber-i Maarifet			1896				-
Manisa Şemsü'l İrfan		GÜNDÜZ	1899				-
Beyrut İnas İdâdîsi			1899				-
Şam İttihat ve Terakki İdâdîsi			1907				-
El Osmaniye Lede'l-Meşkiye İdâdîsi			1903				-
Şam İlmiye-i Vataniye İdâdîsi			1906				-
Humus İttihadi Vataniye İdâdîsi			1906				-
Humus El-külliyetü'l-İlmiyeti'l İslamiye İdâdîsi			1904				-
Bağdat Tevaün İdâdîsi			1907				-
Şam Osmaniye Mektebi	Bilgi alınmamıştır.						
Manastır Zükur İdâdîsi	Bilgi alınmamıştır.						
Manastır İnas İdâdîsi	Bilgi alınmamıştır.						

II. Abdülhamid döneminde eğitim sisteminin, 1869 Maârif-i Umumiye Nizamnamesi esas alınarak bir düzene sokulmaya çalışıldığı görülmektedir. Batılılaşma dönemi eğitim sisteminde yer alan mekteplerin, köklü hale gelene kadar, klasik eğitim sistemindeki sıbyan mektebi ve medrese gibi kurumların varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Klasik eğitim kurumlarının oluşum şekillerine bakıldığında, bu kurumların hayırsever, halk veya toprak yöneticilerinin gayretleriyle, vakıf sistemi içinde var oldukları görülmektedir. İstanbul'da padişahlar eli ile açılan (Fatih, Süleymaniye vb.) medreselerin padişahların şahsi hayırları olarak kurulduğu bilinmektedir. Sonuçta, Batılılaşma dönemine gelinceye kadar, halkın eğitiminin, kamu hizmeti olarak algılanmadığı görülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Meşrutiyet gibi olayların yaşanması, kulluktan vatandaşlığa geçişin sağlanmasında etkili olur. Bu geçişte çok uluslu yapı ve bu duruma yönelik yabancı devletlerin saldırıları etkili olur. Osmanlı İmparatorluğu'nda, parçalanmanın önüne geçebilmek adına, halkın eğitim, sağlık, iletişim ve güvenlik gibi birtakım ihtiyaçlarının karşılanması sağlanır. Bu amaca ulaşabilmek için kurumsallaşma ve kamu hizmeti düşüncesi ortaya çıkar. Kamu kurumlarında görev alacak memurların yetiştirilmesi, önceleri rüştiyeler, sonrasında idâdi ve sultaniler yolu ile sağlanmaya çalışılır. Kamu hizmetlerinin

yaygınlaştırılması, yerel toprak beyliği ve yöneticiliği (Tımar-İltizam) sisteminden merkezi ve kamusal yönetime geçiş, belirli aşamalardan sonra büyük ölçüde sağlanır.

II. Abdülhamid döneminde özellikle eğitim konusunda köklü adımlar atılır. Bu durum memur yetiştirmenin yanında, parçalanmaya karşı bir önlem olduğu düşünülebilir. 19. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı topraklarında, eğitim ve dini amaçlar görünümü altında, imparatorluğu içten içe yıkmaya amaçları taşıyan, misyonerlik çalışmaları hız kazanır. Emperyalist Batılı ülke misyonerleri, çoğu ruhsatsız mektepler açmaya başlarlar. Önceleri gayrimüslimlerin eğitimine yönelik bir faaliyet olarak algılanan bu durum, özellikle Bulgaristanın ülke topraklarından ayrılmasında etkili olunca, bu duruma karşı tedbirler alınmaya başlanır. II. Abdülhamid döneminde mekteplerin inşa ve açılışlarındaki bu iki taraflı artış, bir çeşit soğuk savaşın göstergesidir. İmparatorluk yabancı ve gayrimüslim mekteplerinin belirlenmesi, verilen eğitimin niteliği ve halk üzerindeki etkisini hazırlanan raporlarla tespit ettirir. Tespitlerin ardından, hemen her sancağa çağdaş eğitim verebilecek mektepler açılır. İdâdiler, sanayi mektepleri Darülmüâllimler, ıslahhaneler, ziraat mektepleri bu amaçlarla açılırlar.

İdâdilerin, dönemin ihtiyaçlarını karşılayacak, iyi eğitilmiş, milletine ve vatanına sadık, dini yönden kuvvetli kişiler yetiştirmesi amaçlanır. Bu durumun sağlanabilmesi için, binaları, eğitim kadroları, kitapları, müfredatı vb. konular vilayet Maârif Müdürlüklerince denetim altında tutulmaya çalışılır. Bu mekteplerde eğitim alan öğrencilerin ileride devletin ilerleyişini sağalaması beklenir. Ancak I. Dünya Savaşı (1914-1918) ve ardından Kurtuluş Savaşı (1919-1923) gibi olaylarda, bu mekteplerde yetişen eğitilmiş nesil, büyük ölçüde ortadan kalkar. Osmanlı topraklarında yer alan azınlık ve yabancı öğrencilerin akıbeti de hemen hemen aynı olur.

Maddi ve tarihi birer varlık olarak günümüze ulaşan idâdi binaları, Osmanlı İmparatorluğu ve gayrimüslimler açısından tarihi birer tanık olma özelliklerini sürdürmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ İDÂDİ YAPILARI

3.1. Abdülhamid Döneminde İnşa Edilen İdâdiler

3.1.1. Ayakta Olanlar

3.1.1.1. Kastamonu İdâdisi

Plan: 1-3

Çizim: 1-6

Fotoğraf: 1-31

Ekler: 7-8

İnceleme Tarihi: 20.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bina Kastamonu il merkezinde Cebrail Mahallesi, Hükümet Caddesi adresindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 174 ada, 28 parsel bilgileri ile kayıtlıdır.

Tarihçe

Kastamonu Vilayet merkezinde bulunan idâdinin yapımına 1885 yılında başlanır. Dönemin valisi Abdurrahman Paşa'nın da katıldığı bir grup devlet erkânı ile temel atma töreni gerçekleştirilen binanın inşası 1887 yılında tamamlanır (Foto. 1-2). Yatılı ve yedi yıllık eğitimin verildiği Kastamonu İdâdisi'ne zaman içerisinde mutfak, ambar gibi eklentiler yapılır, bu eklentiler günümüzde ayakta değildir. Mektebin inşasında Dersaadet'ten gelen Bogos Kalfa'nın sorumlu olduğu bilinmektedir¹⁷⁸ (Ek 7).

Binanın giriş kapısı üzerinde iki satırlık inşa kitabesi bulunmaktadır. Kitabede (Foto. 3):

“Mekteb-i İdâdi-i Mülki saye-i maarifvaye-i cenab-ı padişahide ubbehethu, devletlü Abdurrahman Paşa Hazretlerinin zaman-ı velayetlerinde tesis ve küşad olundu. 1305 sene-i hicri” ifadeleri geçmektedir.

Kastamonu Vilayet Salnamesi'nde Ser Mühendis Boğos Kalfa ve Belediye Mühendisi Narsis Efendi'nin isimleri geçmektedir. Yapının inşa sürecinde etkili oldukları düşünülmektedir¹⁷⁹

¹⁷⁸ B.O.A., Şuuryı Devlet, 210/45, H. 26 Şaban 1307-M. 17 Nisan 1890; Mustafa Eski, *Kastamonu Abdurrahman Paşa Lisesi Tarihi*, Kastamonu 2005, s. 13-14; K. Kutgün Eyüpgiller, *Bir Kent Tarihi Kastamonu*, İstanbul 1999, s. 1978.

¹⁷⁹ Kastamonu Vilayet Salnamesi, H. 1302-M. 1885, s. 73.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Kastamonu İdâdisi'ne ait ilk onarım 1895 yılında çatı kısmında yapılır (Ek 8)¹⁸⁰. Bina 2009 yılında geniş çaplı bir restorasyondan geçirilir¹⁸¹. 1912 yılında sultaniye çevrilen bina 1923'te lise 1975'te Maliye Bakanlığı defterdarlık binası olarak kullanılır. Günümüzde Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü binası olarak kullanılmaktadır.

Plan Özellikleri

Bina doğu-batı yönde genişleyen dikdörtgen plandadır. 46.47x22 m. boyutlarındadır. Bodrum üzerine iki katlıdır. Kuzey yöndeki ana giriş olmak üzere, dört yönde giriş kapısı bulunmaktadır. İçte 44.54x4.75 m. boyutlarında dikdörtgen planlı bir koridorun etrafına, simetrik yerleştirilen mekânların oluşturduğu bir planlama vardır. Binada bodrum katta sekiz, zemin ve birinci katta dokuz tane olmak üzere çeşitli amaçlar ile kullanılan 26 mekân bulunmaktadır (Plan 1-2-3).

Alan çalışmaları esnasında binanın bodrum katına girilememekle birlikte, Ankara KTVKK dosyalarından alınan veriler ışığında yapının bodrum kat, batı ve kuzey cepheden girişleri olan ve dikdörtgen bir koridora açılan, simetrik planlıdır (Plan 1).

Zemin Kat

Zemin kata (Plan 2) kuzey ana girişi doğu ve batıdan çift yönlü merdivenler ile ulaşılan, kare formlu dört ayak ile taşınan iki kat boyunca yükselen portik geçilerek ulaşılır (Foto. 4). Her iki yanında birer penceresi olan dikdörtgen giriş kapısından geçilerek ulaşılan hol, 11.06x12.38 m. boyutlarındadır. Holün tavanı ahşap kalaslar, tabanı mermer karolar ile kaplıdır (Foto. 5).

Holün kuzey aksına, üç kollu merdivenlerin bulunduğu sahanlık yerleştirilmiştir. Sahanlık 6.15x7.71 m. boyutlarındadır. Bu kısım, birinci kat seviyesinde, üç adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı ahşap döşemelidir (Foto. 6).

Giriş holünün doğu ve batı duvar köşelerinden yuvarlak kemerli açıklıklar ile koridor kısımlarına ulaşılır. Koridorların tavanları ahşap tabanları mermer karo kaplıdır (Foto. 7).

Batı koridora kuzey yönden dikdörtgen bir kapı ile açılan ZK-01 nolu mekân, ofis olarak kullanılmaktadır. Mekân 3.17x7.13 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye

¹⁸⁰ B.O.A., İrade-i Maarif, 3/3, H. 4 Safer 1313-M. 27 Temmuz 1895.

¹⁸¹ Ankara KTVKK., Dosya No: 5097.

açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban kaplamalıdır (Foto. 8).

Zemin kat kuzeybatı köşede bulunan 12.12x7.13 m. boyutlarındaki ZK-02 nolu mekân, koridora dikdörtgen bir kapı ile açılmaktadır. Kuzey cepheye açılan dört, batı cepheye açılan üç adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 9).

Zemin kat kuzeybatı köşede bulunan, 12.12x7.13 m. boyutlarındaki ZK-03 nolu mekân, koridora dikdörtgen formlu bir kapı ile açılmaktadır. Kuzey cepheye açılan dört, batı cepheye açılan üç adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 10).

ZK-04 nolu mekân 3.17x7.13 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 11).

ZK-05 nolu çaycı odası 2.24x7.13 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan, yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Giriş kapısı hole açılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 12).

Zemin kat merdiven sahanlığının doğu yanından bulunan ZK-06 nolu mekân, 8.46x7.17 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu üç adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban kaplamalıdır (Foto. 13).

Zemin kat kuzeybatı köşede yer alan ZK-07 nolu mekân, 9.53x7.17 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye açılan üç, batı cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 14).

Zemin kat kuzeybatı köşede yer alan ZK-08 nolu mekân, 9.53x7.17 m. boyutlarındadır. Koridora açılan dikdörtgen kapı açıklığı ahşap kapılıdır. Kuzey cepheye açılan üç, batı cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 15).

ZK-09 nolu mekân 5.96x7.17 m. boyutlarındadır. İçerde koridora bir kapısı ve giriş holüne açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu bir ahşap penceresi

bulunmaktadır. Kuzey cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 16).

Birinci Kat

Binanın birinci katı, içte 44.54x4.75 m. boyutlarında dikdörtgen planlı bir koridorun etrafına simetrik yerleştirilen mekânlardan oluşmaktadır. Koridorun batı ve doğu duvarlarındaki üç adet yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere burayı aydınlatılmaktadır (Foto. 17).

Merdivenlerin karşısında, 11.40x9.83 m. boyutlarında, günümüzde rektör odası olarak kullanılan 1-06 nolu mekân bulunmaktadır. Bu kısım sonradan odaya dönüştürülmüştür¹⁸². Tavanı ahşap alçıpan asma tavanıdır. Tabanı ahşap parkedir. (Foto. 18).

1K-01 nolu mekân, 3.31x7.13 m. boyutlarındadır. İdari oda olarak kullanılan mekânın kuzey cepheye ve doğu duvarında hole açılan yuvarlak kemerli bir ahşap penceresi bulunmaktadır. Koridora açılan dikdörtgen kapı açıklığı, ahşap doğramalıdır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 19).

1K-02 nolu mekân 12.17x7.13 m. boyutlarındadır. Koridora açılan dikdörtgen formlu ahşap kasalı ve tek kanatlı kapı ile girilen mekân, batıda üç, kuzeyde dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmıştır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 20).

1K-03 nolu mekân 12.17x7.13 m. boyutlarındadır. Koridora açılan dikdörtgen formlu ahşap kasalı ve tek kanatlı iki kapı ile girilen mekân, batıda üç, kuzeyde dört adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmıştır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 21).

1K-04 nolu oda 3.31x7.13 m. boyutlarındadır. İdari oda olarak kullanılan mekânın kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli bir ahşap penceresi bulunmaktadır. Koridora ve 1K-05 nolu odaya açılan dikdörtgen kapının kasası ahşap doğramalıdır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 22).

1K-05 nolu mekân günümüzde lavabo olarak kullanılmaktadır. 2.24x7.13 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan, yuvarlak kemerli bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Koridora açılan dikdörtgen kapının kasası ahşap doğramalıdır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 23).

¹⁸² Yapının orijinal planında burası holdür.

1K-06 nolu mekân 8.52x7.18 m. boyutlarındadır. Koridora açılan iki adet dikdörtgen kapının kasası ahşap doğramalıdır. Kuzey cepheye açılan üç adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır.

1K-07 nolu mekân 9.57x7.17 m. boyutlarındadır. Koridora açılan bir adet dikdörtgen kapının kasası ahşap doğramalıdır. Kuzey cepheye açılan üç, doğu cepheye açılan iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân, alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 24).

1K-08 nolu mekân 9.57x7.17 m. boyutlarındadır. Koridora açılan bir adet dikdörtgen kapının aksamı ahşap doğramalıdır. Mekân, kuzey cepheye açılan üç, doğu cepheye açılan iki yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır (Foto. 25).

1K-09 nolu mekân 5.96x7.17 m. boyutlarındadır. Koridora açılan bir adet dikdörtgen kapının aksamı ahşap doğramalıdır. Hole açılan bir, kuzey cepheye açılan iki yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân alçıpan asma tavan ve laminant parke taban ile kaplıdır¹⁸³.

Cephe Özellikleri

Kastamonu İdâdisi, kuzey cephede yer verilen ileri taşırılmış portik kısmında yoğunlaşan hareketli bir anlayış ile ele alınmıştır. Bu hareketlilik diğer cephelerde profilli kat silmeleri, plastır başlıkları, dışa taşırılmış ahşap pencere çerçeveleri ile devam ettirilmektedir.

Kuzey cephenin orta aksında çift yönlü merdivenlerle ulaşılan sahanlık bulunur. Yuvarlak basık kemerli giriş açıklığı ve yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencereler bu sahanlığa açılmaktadır. Sahanlığın üzerine oturan kare planlı taban ve başlığı olan, dört ayak portik kısmını oluşturmaktadır. Ayakların devamında profillendirilmiş baştaban kirişi bulunmaktadır. Kirişin üzerindeki profilli kat silmesi ile birinci kata geçilir. Birinci kat, taşıyıcı ayakların uzantısı şeklinde tasarlanmış başlıklı plastırlar ile üç yüzeye bölünmüştür. Alanların içerisine yuvarlak kemerli, dikdörtgen, ikiz ahşap pencereler yerleştirilmiştir. Pencerelerin ortalarında başlıklı yuvarlak sütunceler bulunmaktadır. Kilit taşları ileri ve yukarı taşırılan bu pencerelerle yatay ve dikey denge sağlanmaktadır. Bu oluşumun üzerinde yer verilen baştaban kirişinin yüzeyi, dikdörtgen kartuşlar ile hareketlendirilmiştir. Plastırların bitim

¹⁸³ Fotoğrafi verilemeyen mekânlara girilememiştir. Binanın iç mekânlarının tamamı çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

noktalarına rastlayan yerlerde kare tablalar vardır. Baştaban kirişinin üstünde, dış bükey bir silme şeklinde saçak kısmı bulunur. Saçak kısmında, dikey dengenin sağlanması amacıyla plastırların dışarıya kademeli olarak taşıntı yapan başlıklarına yer verilmektedir. En üstte, binanın bütün cephelerini dolaşan çatı korkuluğu ve giriş açıklığının üstüne rastlayan bölümde oval bir alınlık vardır (Foto. 26) (Çizim 1).

Kuzey cephenin kanat kısımları yatayda kat silmeleri ve saçak kısmı, dikeyde plastırlar ile her bir katta iki tane olmak üzere altı yüzeye ayrılmaktadır. Bu yüzeylerin köşelere rastlayanları daha geniştir. Binanın köşe plastırlarının yüzeylerine sıva ile yapılan derzler yatay örgülü tuğla görüntüsü vermiştir.

Kuzey cephede yüzeylere yerleştirilen pencerelerin formları her bir katta farklı olarak ele alınmıştır. Bodrum kata basık kemerli kare, zemin kata yuvarlak kemerli ve birinci kata yuvarlak basık kemerli dikdörtgen pencereler yerleştirilmiştir. Cephenin tamamında 35 adet pencere vardır. Merdiven altı kısmında, basık kemerli, dikdörtgen bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu kısma çalışmalarımız esnasında girilememiştir.

Güney cephe kat silmeleri plastırlar ve pencereler ile oluşturulan 14 alana bölünmüştür. Bu alanlara yerleştirilen pencere, plastır ve silme formları kuzey cephenin tekrarı niteliğindedir. Kuzey cepheden ayrılan kısım orta aksdır. Bu kısım içte merdiven sahanlığına rastlamaktadır. Orta aks, bodrum kat seviyesinde dikdörtgen, ahşap iki kanatlı kapı bulunmaktadır. Aksın zemin katında kare formulu bir pencere ve birinci katta tüm kat boyunca uzanan üç yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere vardır. Cephede toplamda 35 adet pencere vardır (Foto. 27) (Çizim 2).

Doğu cephe plastırlar ve kat silmeleri ile altı yüzeye ayrılmıştır. Cephede kullanılan plastır, kat silmesi ve pencere düzeni diğer cephelerde kullanılanlar ile aynı özelliktedir. Zemin kat seviyesinde iki yönlü üç basamaklı merdiven ile ulaşılan giriş açıklığı, cephenin orta aksına yerleştirilmiştir. Giriş açıklığı yuvarlak kemerli dikdörtgen formudur. Ahşap kapı kanatları diğer kapılarla aynı özelliktedir. Cephede toplamda 17 tane pencere bulunmaktadır (Foto. 28) (Çizim 3).

Batı cephe kot farkından dolayı üç bodrum katla beraber üç katlı düzenlenmededir. Kat silmeleri ve plastırlar ile dokuz bölüme ayrılmıştır. Orta aksa yerleştirilen giriş kapısı, bodrum kat seviyesindedir. Basık kemerli dikdörtgen giriş kapısının her iki yanında, birer basık kemerli, kare pencereye yer verilmiştir. Diğer yüzeylere yerleştirilen pencere formları kuzey cephenin tekrarı niteliğindedir. Doğu cepheden farklı olarak, her bir yüzeyde iki pencere bulunmaktadır. Kat silmeleri ve plastırlar diğer cephelerde gerçekleştirilen uygulamanın aynısıdır (Foto. 29) (Çizim 4).

Binanın üst örtüsü kırma çatı şeklindedir. Çatı korkulukların gerisine gizlenmiş şekildedir. Altta ki plastırların bitim noktalarına denk gelen kısımlara korkuluk babaları yerleştirilmiştir.

Kastamonu İdâdisi cepheleri açısından hareketli ve simetrik bir cephe düzenindedir. İç planlamanın dışardan algılanabildiği bu düzenleme, diğer idâdi binaları ve dönemin diğer binaları ile benzerdir.

Bezeme Özellikleri

Bina içerde geçirdiği restorasyonlar sebebi ile sadedir. Dışta dışa taşıntılı kat silmeleri, plastırlar, pencere çerçeveleri ile gerçekleştirilen hareketli cephe anlayışı söz konusudur. Binanın dört yönünde yer verilen ahşap giriş kapı kanatları, içeriye doğru kademeli silmeler şeklinde daralan kare kartuşlara ayrılmıştır. Kartuşların en içte olanı köşelerden içerlek çeyrek daire şeklinde düzenlenmiştir. Kartuşların içerisine stilize edilmiş çarkıfelek motifi yerleştirilmiştir (Foto. 30).

İnşa kitabesi mermer malzemeli olup Mekteb-i İdâdi-i Mülki ifadesinin yanlarında iki adet on yapraklı stilize çiçek motifi vardır (Foto. 31). Günümüzde yerinde olmayan giriş üstünde bulunan alınlık kısmının da bezeli olduğu eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Cephelerde sarı ve gri renkli küfeki taşının atlatmalı uygulanması ile iki renkli taş işçiliği gerçekleştirilmiştir. Orijinal halinde tavan ve taban döşemeleri ahşap olan binanın günümüzde ahşap alçı asma tavanlı parke ve granit karo kaplı olduğu görülmektedir. Binanın iç kapıları ahşap düz söveli formludur (Çizim 5). Pencereleer yuvarlak kemerli dikdörtgendir. Pencereleerin aynalık kısımlarının üç bölmeli olduğu görülmektedir (Çizim 6). Pencere kanatları giyotin formlu açılıp kapanan ahşaptır. Çatı Marsilya kiremitleri ile kaplıdır.

Binada günümüzde var olan kapı ve pencere doğramaları özgün halinde değildir.

İç merdivenlerin orijinalde tamamıyla ahşap olduğu ancak sonraki onarımlarda betonarme hale getirildiği bilinmektedir. Günümüzde betonarme olan merdivenlerin, granit kaplı basamakları ve ahşap korkuluklarının olduğu görülmektedir.

Üslup Özellikleri

Plan ve cephe düzenlemelerinde simetrik bir anlayışın uygulanması yönüyle bina Neo-Klasik üslupta inşa edilmiştir.

3.1.1.2. Elazığ İdâdisi

Plan: 4-7

Çizim:-

Fotoğraf: 32-38

Ekler: 9

İnceleme Tarihi: 24.07.2017¹⁸⁴

Bulunduğu Yer:

Elazığ merkezde, Hüseyinik (Ulukent) Köyü, Aslanpınarı mevkiindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 2 pafta, 205 ada, 56 parsel bilgileri ile kayıtlıdır. 8. Kolordu Merkez Karargâh Komutanlığı'nın yerleşkesi içerisinde bulunmaktadır.

Tarihçe

Elazığ İdâdisi¹⁸⁵ H. 1303 (M. 1885-1886) yılında Elazığ Valisi Hacı Hasan Refik Bey zamanında açılır. Açıldığı yıl mevcut olan rüştiye binası îdâdi olarak hizmet verir. Açılışından H. 1323 (M. 1905) yılına kadar gündüz (nehari) îdâdi olarak işlevini sürdürür. 1905 yılında alınan karar ile yatılı (leyli) hale dönüştürülür. 1909-1910 eğitim-öğretim yılında sultaniye dönüştürülür. 1915'te askeri bina olarak kullanılır. Zaman içerisinde Elazığ Orta Mektebi ve Elazığ Lisesi olarak da işlev gören bina günümüzde askeri karargâh binasıdır (Ek 9)¹⁸⁶.

Zamanla rüşdiye binasının yetersiz gelmesi nedeni ile îdâdi için 1890'da İdâdi Direktörü Sezai Bey nezaretinde devlet bütçesi ile yeni bina inşa edilir¹⁸⁷. Binanın ana giriş kapısının üzerinde inşa kitabesi bulunmaktadır. Kitabe okunamayacak durumdadır ve orijinalliğini yitirmiştir (Foto. 32).

Mamüretülaziz Vilayet Salnamesi'nde; Nafiâ Ser Mühendisi Boron Feskia Efendi, Mühendis Ohan Efendi, Kondüktör Artin Efendi şeklinde dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlileri belirtilmektedir¹⁸⁸. Bu isimlerin binanın inşasında rol aldıkları düşünülmektedir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

¹⁸⁴ Elazığ İdâdisi'nin askeri bölgede olması ve güvenlik gerekçesiyle yapının içerisine girilememiştir. Dışardan fotoğraflama ve inceleme yapılmıştır.

¹⁸⁵ Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, 1316, 1168-1173; 1317, 1368-1372; 1318, 1540-1544; 1319, 874-877; 1321, 650-654.

¹⁸⁶ B.O.A., İrade-i Hususi, 134/9, H. 4 Şaban 1323- M. 4 Ekim 1905.

¹⁸⁷ Komisyon (Ünal Taşkın, A. Faruk Güler, Taner Namlı, Tuba Yavaş, Celal Pakler), *Elazığ Eğitim Tarihi*, Elazığ 2010, s. 2, 41-43, 157.

¹⁸⁸ Ma'müretülaziz Vilayet Salnamesi, H. 1307-M. 1890, s. 120.

Bina 2013 yılında alınan bir karar ile askeri müze olarak düzenlenmek için restore edilmeye başlanmıştır. 2014 yılında başlayan restorasyon 2017 yılında tamamlanmıştır. Günümüzde Elazığ İdâdisi orijinal iç mekân ve cephe düzenlemesini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Plan Özellikleri

Elazığ İdâdisi 36.23x14.70 m. boyutlarında kuzey-güney yönde genişleyen dikdörtgen planlıdır. Bina 2014 yılında gerçekleştirilen restorasyon öncesinde, zemin katta 21x4 m. Boyutlarında, bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen, dört mekândan oluşmaktayken günümüzde mekân sayısı sekize çıkarılmıştır. Restorasyon sonrasında mekânların koridora ve cephelere açılan pencere sayıları da değişime uğramıştır. Zemin katta binanın kuzey ve güney cephelerini oluşturan ana mekânlar büyük oranda orijinalliklerini korurken, pencere sayılarında her bir cephede birer tane eksiltme yoluna gidilmiştir. Binanın orta aksı orijinal halinde içeri alınmışken, restorasyon sonrasında dışa taşırılarak koridora doğu ve batı yönlerden açılan altı tane mekân oluşturulmuştur (Plan 4-5).

Birinci kat yenileme öncesinde 21x4 m. boyutlarında bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen dört mekândan oluşmaktadır. Restorasyon sonrasında güney ve kuzey yönlerde bulunan iki ana mekânla beraber toplamda sekiz mekânlı bir düzenleme yapılmıştır. Bu katta da güney ve kuzey yönlerdeki mekânların pencere sayıları her bir cephesinde birer tane, doğu ve batı cephelerde her bir yüzeyde birer tane artırılarak, altı tane pencere eklenmiştir (Plan 6-7).

Cephe Özellikleri

Ana girişin olduğu doğu cephe günümüzdeki haliyle yatayda iki adet kat silmesi, dikeyde on adet plastr ile her bir katta dokuz olmak üzere toplamda 18 yüzeye bölünmüştür. Bu yüzeylere çerçeveleri dışa, kilit taşları yukarıya taşırılmış, 29 adet yuvarlak kemerli pencere yerleştirilmiştir. Üstte baştaban kirişi seviyesinde üçüncü bir silme daha bulunmaktadır. Bu silme plastr başlıkları ile dikeyde kesilmektedir (Foto. 33). Merdivenler ile ulaşılan binanın giriş kapısı orijinal değildir. Kapı, kat silmelerinin kesişim noktalarından başlayan dışa taşkın, üç bordürü olan, dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır. Üzeri örgü motifli basık kemerli giriş açıklığı, çift kanatlı demir-döküm kapı ile kapatılmıştır. Basık kemerin üzerinde iki silmeli kare formlu kitabelik bulunmaktadır. Kitabelik kısmı da orijinal değildir (Foto. 34). Binanın üzeri kırma çatı ile örtülüdür. Dört cephede de çatıya geçiş küçük boyutlu ve sık yerleşimli konsollarla verilmiştir.

Batı cephe yatayda dışa taşkın iki kat silmesi, dikeyde dört adet köşe plastırı ile taksimatlandırılmıştır. Toplamda 29 adet, yuvarlak kemerli, çerçeveleri dışa taşkın dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Doğu cephede yer verilen baştaban kirişi seviyesindeki üçüncü silme, bu cephede de bulunmaktadır (Foto. 35). Zemin kat seviyesinde ortada bulunan giriş kapısı, dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmış, basık kemerli ve kanatları demir-döküm malzemelidir. Kapının çerçevesi, iki kaval silme ile üç yandan sarılıdır. En dışta gömme sütünceler, üstte yatayda üçlü olarak kademelenmiş başlıklar ile sonlanmaktadır (Foto. 36).

Kuzey ve güney cepheler, doğu ve batı cephelerde olduğu gibi yatayda üç silme ile dikeyde köşe plastırları ile iki kat halinde bölümlenmiştir. Her iki katta dörder tane olmak üzere, sekiz tane yuvarlak kemerli, çerçeveleri dışa taşkın dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Dört cephede de çatıya geçiş küçük boyutlu ve sık yerleşimli konsollarla verilmiştir (Foto. 37).

Genel hatlarıyla Elazığ İdâdisi, cepheleri birbirinin simetriği, yatay dikey dengenin uygulandığı, türdeşleri ile benzer özellikler göstermektedir.

Bezeme Özellikleri

Binanın iç ve dış cephelerinde, özgün süsleme unsurlarına rastlanmamıştır.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Elazığ İdâdisi kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Cephelerde yer verilen plastırlar, pencere çerçeveleri ve silmelerde taş malzeme kullanılmıştır. Binanın iç düzenlemesi sonradan betonarme iç giydirme tekniği ile inşa edilmiştir. Duvarlar, kum-çimento-kum karışımı sıvalıdır. Binada yer alan pencere ve kapı doğramaları özgün değildir.

Üslup Özellikleri

Üslup bakımından plan, cephe ve bezeme düzenlemeleriyle dönemin îdâdi binalarında uygulanan özellikleri taşımaktadır. Neo-Klasik üslup özellikleri sergileyen, küçük boyutlu îdâdilerdendir.

3.1.1.3. Bursa İdâdisi

Plan: 8-9

Çizim: 7-10

Fotoğraf: 38-79

Ekler: 10-12

İnceleme Tarihi: 27.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bursa il merkezinde, İbrahimpaşa Mahallesi, Öğreten Sokak, Numara: 1, Osmangazi adresindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'ne 5673 ada, 22 parsel, H22d07a3ah2207a4b pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 38).

Tarihçe

Bursa İdâdisi H. 1302 (M. 1885) yılında Akif Paşa Konağı'nda açılır¹⁸⁹. Başlangıçta beş yıllık nehari îdâdi olarak açılan Bursa İdâdisi, H. 1310 (M. 1892) yılında yedi yıllık leylî îdâdiye çevrilir (Ek 10)¹⁹⁰. H. 1326 (M. 1910) yılında 12 yıllık eğitim veren, sultaniye çevrilir¹⁹¹. Günümüzde Bursa Anadolu Erkek Lisesi olarak hizmet vermektedir.

Bursa'da yeni bir îdâdi binasına ihtiyaç olduğu, Bursa Maarif Müdürlüğü tarafından Maarif Nezareti'ne bildirilir. Bir keşif defteri hazırlanarak, yapılması istenilen binanın projeleri gönderilir. Üç katlı bir bina olarak sunulan bu proje, bölgenin deprem riski ve binanın inşası için çıkarılan bütçenin fazlalığı nedeni ile uygun bulunmaz. Yazıya istinaden H. 1304 (M. 1887) yılında gönderilen cevapta binanın iki katlı olarak ve daha az masrafla yapılmasının gerekliliği üzerinde durulur (Ek 11)¹⁹². H. 1305 (M. 1888)'de inşasına başlanılan bina, 1891 yılında açılır (Foto. 39-40). Binanın etrafında bulunan arazi satın alınarak 1903-1906 yılları arasında yemekhane, laboratuvar, çamaşırhane, hamam ve teneffüshane gibi birimler inşa edilir (Ek 12)¹⁹³. Bu birimler günümüzde ayakta değildir (Foto. 41) .

Bursa Vilayet Salnamesi'nde belediye mühendislerinden Haçatar Efendi, Kespar Efendi ve Bedros Efendi isimleri ile dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlilerinin isimlerine yer verilmektedir¹⁹⁴. Belediye mühendislerinin yapıların inşasında etkili oldukları düşünülmektedir.

1924-1925 eğitim-öğretim yılında lise adını alan Bursa İdâdisi bahçesine, 1973'te yeni binalar eklenir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina zaman içerisinde çeşitli onarım ve yenilemelerle günümüze ulaşmıştır. Bina 2014 yılında geniş çaplı bir restorasyondan geçirilir. Restorasyon raporuna göre,

¹⁸⁹ Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1307-M. 1889-1890, s. 8, 329; Raif Kaplanoğlu, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bursa 1876-1926*, İstanbul 2006, s. 88.

¹⁹⁰ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 153/120, H. 20 Rebiülahirülahir 1310-M. 11 Kasım 1892.

¹⁹¹ Nuri Güçtekin, (2015), *Eğitimli Neslin...*, s. 165.

¹⁹² B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 20/49, H. 6 Ramazan 1304-M. 28 Mayıs 1887.

¹⁹³ Bursa Büyükşehir Belediyesi, *Bursa'nın Köklü Eğitim Kurumları Bursa Erkek Lisesi (Mekteb-i Sultanisi)*, Bursa 2011, s. 8; B.O.A., Şura-ı Devlet, 225/23, H. 14 Recep 1327-M. 1 Ağustos 1909.

¹⁹⁴ Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1305-M.1888, s. 31.

binanın bahçe girişinde bulunan bekçi ve ziyaretçi kulübelerinin sonradan eklendiği belirtilmektedir. Binanın güney giriş kapısı saçağının değişime uğradığı ve eski fotoğraflarına dayanarak son dönemdeki haliyle korunduğu görülmektedir (Foto. 42). Zemin kat güney giriş holünde bulunan çift yönlü ve döner merdivenler, orijinal olarak kabul edilip restorasyonda korunması yoluna gidilmiştir. Binanın kat planlarında görülen öğrenci merdivenlerinin birinin kaldırıldığı ve farklı bir mekân olarak değerlendirildiği belirtilir.

Zemin katta koridorlar dışındaki Mekânların mozaik kaplı olduğu, binanın 2014 restorasyon raporunda belirtilmektedir. Binaya sonradan eklenen kalorifer petekleri kaldırılır. Zemin kat 08 nolu sınıfın kapısının orijinalinde aydınlatma pencere olduğu ifade edilmektedir. Birinci kat mermer pencere korkuluklarının sonradan eklendiği belirlenerek, restorasyonda kaldırıldığı görülmektedir. Dış cephe duvarlarının zeminle kesiştiği yere uygulanan dökme mozaikler, orijinal olmadığından kaldırılır. Dış cephelerde doğu ve batı giriş kapıları değiştirilir. Bunun dışında fazla bir değişiklik yapılmamıştır.

2014 yılında gerçekleştirilen restorasyonda binanın hem iç hemde dış pencere ve kapı doğramaları değiştirilir. Binanın orijinal olan ahşap tavan ve tabanları temizlenerek korunmuştur. İç mekânlara sıva ve boya uygulaması yapılır. Yeni kalorifer tesisatı döşenir.

Plan Özellikleri

Bina 40.85x35.71 m. boyutlarında, kareye yakın, dikdörtgen planlıdır. Zemin kat üzerine tek katlıdır (Plan 8-9). Orta kısımda, iki kat boyunca yükseltilmiş, 15.14x7.95 m. boyutlarında avlu bulunmaktadır. Avlunun etrafında 22.85x14,28x3 m. boyutlarında dört yönlü dolanma koridorları bulunmaktadır. Bu koridorlar, zemin katta yuvarlak kemerli açıklıklar, birinci katta ise yuvarlak kemerli ahşap pencereler ile aydınlatılmaktadır. Zemin katta dolanma koridorlarının, orta akslarında, dört yönde daha geniş tutulan, kemerli açıklıklar, binanın orijinal halinde çift kanatlı kapı şeklindedir. Zemin katta toplamda 16 açıklık, birinci katta 20 adet pencere vardır. Avlunun üstü camekân örtü ile kapatılmıştır. Taban döşemesi mermerdir (Foto. 43-44).

Planlama açısından koridorlara simetrik olarak yerleştirilen mekânlar, zemin katta 10, birinci katta 11 adettir. Binanın iç ve dış duvarları 1.1 m. kalınlığındadır. Binanın kuzey ve güneyde olmak üzere iki giriş kapısı vardır. Her iki giriş portik şeklinde düzenlenmiştir.

Zemin Kat

Binanın zemin katına, güney giriş kapısından, 6.80x6.40 m. boyutlarında merdiven sahanlığı geçilerek girilir (Foto. 45). Bu kısımda çift yönlü, döner merdivenler bulunmaktadır. Sahanlık, dışarıya yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu bir kapı ile açılmaktadır. Kapı çift kanatlı olup, yuvarlak kemerli alınlık kısmı cam kaplıdır. Kapının iki yanında birer yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır. Pencere ve kapı doğramaları orijinal değildir. Zemin kat merdiven sahanlığının kuzey duvarından yuvarlak kemerli, çift kanatlı ahşap bir kapı ile dolanma koridoruna geçilir. Bu kısmın, pencere düzenlemesi, birinci katta da devam ettirilmektedir. Taban mermer, tavan ahşap malzeme ile döşenmiştir. Duvarlar çimento-kum-alçı karışımı ile sıvalı olup¹⁹⁵ kat ayrımlarında ahşap silmeler bulunmaktadır (Plan 8).

ZK-01 nolu mekâna, dolanma koridorundan açılan dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 4.10x6 m. boyutlarındadır. Mekân güney cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Doğu duvarında yuvarlak kemerli, dikdörtgen bir gömme dolap bulunmaktadır. Tabanı dökme mozaikle, tavanı ahşapla döşelidir (Foto. 46).

ZK-01 nolu mekânın yanında dikdörtgen, çift kanatlı bir kapı ile ulaşılan, tek kollu, ahşap malzemeli öğrenci merdivenleri bulunur. Bu kısım güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. 2x6 m. boyutlarındadır. İki kat boyunca yükselir. Tabanı dökme mozaikle, tavanı ahşapla döşelidir (Foto. 47).

ZK-02 nolu mekâna, dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 7x12.57 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan dört, güney cepheye açılan üç adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır (Foto. 48).

ZK-03 nolu mekâna, koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 6.52x5.38 m. boyutlarındadır. Kapının her iki yanında yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu birer tane ahşap pencere bulunmaktadır. Mekân batı cepheye açılan üç adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile

¹⁹⁵ Binanın iç mekânları alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır.

aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır. Mekânın güney duvarında yuvarlak kemerli bir niş bulunmaktadır (Foto. 49).

ZK-04 nolu mekâna, dolanma koridorundan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilir. 7x12.57 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan dört, kuzey cepheye açılan üç adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır (Foto. 50).

ZK-05 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı, ahşap iki kapı ile girilir. 9x7.80 m. boyutlarındadır. ZK-05 nolu mekân, kuzey cepheye açılan dört adet, basık kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır. Doğu duvarda yuvarlak kemerli bir niş bulunmaktadır (Foto. 51).

Kuzey giriş kapısını dolanma koridoruna bağlayan koridor 2x8.10 m. boyutlarındadır. Tavan ahşap, taban mermer kaplıdır. Kuzey duvarında yuvarlak kemerli, çift kanatlı ahşap kapılı, dikdörtgen giriş kapısı bulunmaktadır (Foto. 52).

ZK-06 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap iki kapı ile girilir. Mekân 9x7.80 m. boyutlarındadır. ZK-05 nolu mekân kuzey cepheye açılan dört adet basık kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır. Batı duvarda yuvarlak kemerli bir niş bulunmaktadır (Foto. 53).

ZK-07 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 7x12.57 m. boyutlarındadır. Mekân, doğu cepheye açılan dört, kuzey cepheye açılan üç adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır. Doğu duvarda yuvarlak kemerli bir niş bulunmaktadır (Foto. 54).

ZK-08 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap çift kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân 6.52x5.38 m. boyutlarındadır. Kapının her iki yanında yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, birer ahşap pencere bulunmaktadır. Mekân doğu cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu üç ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır (Foto. 55).

ZK-09 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. 7x12.57 m. boyutlarındaki mekân, doğu cepheye açılan dört, güney cepheye açılan üç adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır (Foto. 56).

ZK-09 nolu mekânın doğu duvarına bitişik bir lavabo yerleştirilmiştir. Dikdörtgen, çift kanatlı bir kapı ile bu bölüme ulaşılır. Lavabo, güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân 2x6 m. boyutlarındadır. Taban ve duvarlar fayans, tavanı ahşapla döşelidir (Foto. 57).

ZK-10 nolu lavaboya, dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 4.10x6 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan, basık kemerli dikdörtgen iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Batı duvarında yuvarlak kemerli, dikdörtgen bir gömme dolap bulunmaktadır. Tavan ahşap, taban ve duvarlar fayans kaplıdır (Foto. 58).

Birinci Kat

Bursa İdâdisi birinci kat planı, zemin kat planının simetriği niteliğindedir. Kuzey dolanma koridoruna geçişi sağlayan zemin kat giriş koridoru, birinci katta bulunmadığından, bu kısım, farklı şekilde bir düzenlemeye tabi tutulur. Oval formlu merdivenlerden çıkılınca, dikdörtgen formlu, çift kanatlı, ahşap bir kapı ile dolanma koridoruna ulaşılır. Kapının her iki yanında yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu birer ahşap pencere bulunmaktadır. Sahanlık kuzey duvarından, birinci kat seviyesinde, basık kemerli, dikdörtgen, çift kanatlı ahşap bir kapı ile balkon kısmına çıkılır (Foto. 59). Kapının her iki yanında basık kemerli, dikdörtgen formlu birer ahşap pencere bulunmaktadır.

Dolanma koridorları, birinci katta 15.14x7.95 m. boyutlarındaki avluya, yuvarlak kemerli ahşap pencereler ile açılmaktadır. Koridorlar bu açıklığı dört yönde dolaşmaktadır. Koridorların uzun kolu 22.85x3 m. ve kısa kolu 14,28x3 m. boyutlarındadır. Tavanlar ahşap, tabanlar mermer kaplıdır. Duvarlar çimento-kum-alçı karışımı ile sıvalıdır (Plan 9) (Foto. 60).

1K-01 nolu mekâna, dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 4.10x6 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Doğu duvarında, ana merdiven sahanlığına açılan, dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli bir ahşap pencere bulunmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır (Foto. 61). Mekânın yanında dikdörtgen, çift kanatlı bir kapı ile ulaşılan, tek kollu, ahşap malzemeli öğrenci merdivenleri bulunur. Bu kısım, güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân 2x6 m. boyutlarındadır (Foto. 62).

1K-02 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 7x12.57 m. boyutlarındadır. Mekân, batı cepheye açılan dört, güney cepheye açılan üç adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap kaplıdır. Duvarlar çimento-kum-alçı karışımı ile sıvalıdır. 1K-02 nolu mekân, kuzey duvarından gömme, yuvarlak, ahşap ve başlıklı dört sütunla taşınan, basık kemerli, üçlü bir açıklıkla 1K-03 nolu mekâna bağlanır. Bu açıklıkların ikisi, yenilemede alçıpan duvarla kapatılarak ortada bir mekân oluşturulmuştur (Foto. 63).

1K-03 nolu mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilir. 6.54x5.35 m. boyutlarındadır. Kapının her iki yanında, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu birer tane ahşap pencere bulunmaktadır. Mekân, batı cepheye açılan üç adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap kaplıdır. 1K-03 nolu mekân, kuzey ve güney duvarlardan gömme, yuvarlak, ahşap ve başlıklı dört sütunla taşınan, basık kemerli, üçlü bir açıklıkla 1K-04 ve 1K-02 nolu mekânlara bağlanır. Bu açıklıkların dördü yenilemede alçıpan duvarla kapatılmış, kalan ikisi açıktır (Foto. 64).

1K-04 nolu mekâna, dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 7x12.57 m. boyutlarındadır. Mekân, batı cepheye açılan dört, kuzey cepheye açılan üç adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap kaplıdır. 1K-04 nolu mekân güney duvarından gömme, yuvarlak, ahşap ve başlıklı dört sütunla taşınan basık kemerli üçlü bir açıklıkla 1K-03 nolu mekâna bağlanır. Bu açıklıkların ikisi yenilemede alçıpan duvarla kapatılmış, kalan ikisi ise açıktır (Foto. 65).

1K-05 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 4x7.80 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye açılan, iki adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap kaplıdır (Foto. 66).

1K-06 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilir. Kapının her iki yanında yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu birer ahşap pencere bulunmaktadır. Mekân 12.60x7.80 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan ortada basık kemerli, dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap bir kapı ile balkona ulaşılır. Kapının her iki yanında, basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere bulunmaktadır. Tavan ve taban ahşap kaplıdır (Foto. 67).

1K-07 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 4x7.80 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye açılan, iki adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap kaplıdır (Foto. 68).

1K-08 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 7x12.57 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan, dört, kuzey cepheye açılan üç adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır. Doğru duvarda yuvarlak kemerli bir niş bulunmaktadır (Foto. 69).

1K-09 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap çift kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân 6.52x5.38 m. boyutlarındadır. Kapının her iki yanında dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli birer ahşap pencere bulunmaktadır. Mekân doğu cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu üç ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır (Foto. 70).

1K-10 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 7x12.57 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan dört, güney cepheye açılan üç adet basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır (Foto. 71).

1K-11 nolu mekâna dolanma koridorundan açılan, dikdörtgen formlu çift kanatlı, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân 4.10x6 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan, basık kemerli dikdörtgen iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Batı duvarında yuvarlak kemerli, dikdörtgen bir gömme dolap nişi bulunmaktadır. Tavan ahşap, taban dökme mozaik kaplıdır (Foto. 72).

Bursa İdâdîsi orta avlulu plan tipindedir. Binanın iç birimleri yerleşim açısından simetriktir. İç mekânda oval formlu ve orijinalliğini koruyan ana merdivenler diğer idâdî binalarında rastlanmayan kurulumu ile farklılık arz etmektedir. Öğrenciler için oluşturulan merdivenler de yine diğer idâdî binalarında gözlenmeyen bir uygulamadır.

Cephe Özellikleri

Bursa İdâdîsi'nin kuzey ve güney cepheleri orta akstan içeri alınmıştır¹⁹⁶. Bu cephelerde ana giriş kapıları bulunmaktadır. Binanın doğu ve batı cepheleri orta

¹⁹⁶ Kanat kısımslarından dışa taşırılan şeklinde de ifade edilebilir.

akslarından dışarı taşırılmıştır. Bu şekli ile cephelerde karşılıklı bir aksiyallikten söz etmek mümkündür (Plan 8-9) (Çizim 7-8-9-10).

Kuzey cephe, orta akstan 22.85 m. uzunluğunda içe, kenarlardan 9x2.40 m. boyutundaki kütleler halinde dışa taşırılmıştır. Cephenin tamamı 40.85 m. uzunluğundadır. Cephenin orta aksına yerleştirilen giriş kapısının üstüne, dört adet yuvarlak gövdeli beton sütun ile taşınan balkon uygulaması yapılmıştır. Balkon, dışta sütunlara otururken, duvara bitiştiği noktada iki adet gömme yuvarlak sütunu dayanmaktadır. Balkonun tavanı volta tonozdur. Balkon günümüzde demir korkuluklar ile çevrilidir (Foto. 73-74).

Doğu ve batı yönlü, üçer basamaklı mermer merdivenler ile ulaşılan sahanlıktan giriş kapısına ulaşılır. Kapı iki yuvarlak profilli silme ile şekillenen, yuvarlak kemerli, ahşap ve çift kanatlıdır. Kapı taş malzemeli dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır. Kapının her iki yanında basık kemerli dikdörtgen birer ahşap pencere bulunmaktadır. Pencerelerin dışa taşkın taş çerçevelerine, üstte üçgen alınlık formu verilmiştir. Üst katta balkon kapısı ve yanında bulunan birer ahşap pencere ile giriş vurgusu tekrarlanmaktadır. Silmeli baştaban kirişinin üstünde yer verilen profilli üçgen alınlık oluşturulmak istenen üslup vurgusunu tamamlamaktadır.

Kuzey cephede katlar, yatayda birbirinden dışa taşkın, taş bir kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephenin kanat kısımlarının köşeleri atlatmalı tuğla dizilimi yapılarak, dikey bir vurgu sağlanmıştır. Cephede toplamda 28 adet basık kemerli, dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin zemin katta olanları daha küçük boyutludur. Her birinin çerçeve kısmı, üçgen alınlıklı ve dışa taşkındır.

Birinci katın bitim noktasında, tüm cepheleri dolaşan profilli baştaban kirişi ve en üstte çatıyı gizleyen parapet duvarı bulunmaktadır. Parapet duvarının yüzeyi dikdörtgen kartuşlar ile taksimatlandırılmıştır.

Güney cephe, orta akstan 22.85 m. uzunluğunda içe, kenarlardan 9x2.40 m. boyutundaki kütleler halinde dışa taşırılmıştır. Cephenin tamamı 40.85 m. uzunluğundadır (Plan 8-9) (Çizim 8). Cephenin orta aksına yerleştirilen giriş kapısının üstüne, ikisi serbest ikisi duvara bitişik, dört taş ayakla taşınan, balkon uygulaması yapılmıştır. Balkon demir korkuluklar ile çevrelenmiştir. Giriş kapısının her iki yanında yuvarlak kemerli, üçgen alınlıklı, dikdörtgen formlu birer ahşap pencere bulunmaktadır. Birinci katta balkona açılan basık kemerli, dikdörtgen formdaki kapı, çift kanatlı ahşap bir doğrama ile kapatılmıştır. Kapının yanında yer verilen pencereler,

basık kemerli ve üçgen alınlıklıdır. Giriş kısmı üstte profilli baştaban kirişi ve profilli üçgen alınlık ile sonlanmaktadır (Foto. 75).

Güney cephede katlar birbirinden, dışa taşkın taş bir kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephenin kanat kısımlarının köşeleri, atlatmalı tuğla dizilimi yapılarak dikey bir vurgu sağlanmıştır. Cephede toplamda 28 adet basık kemerli, dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin zemin katta olanları, daha küçük boyutludur. Her birinin çerçeve kısmı, üçgen alınlık formundadır ve dışa taşkındır.

Birinci katın bitim noktasında, tüm cepheleri dolaşan profilli baştaban kirişi ve en üstte çatıyı gizleyen, parapet duvarı bulunmaktadır. Parapet duvarının yüzeyi dikdörtgen kartuşlar ile taksimatlandırılmıştır.

Bursa İdâdisi'nin doğu cephesinin orta aksı 8.49 m. uzunluğunda ve 1.70 m. ileri taşırılmıştır. Yan kısımlar 13.61 m. uzunluğundadır. Katlar birbirinden taş kat silmesi ile ayrılmaktadır. Üstte profilli baştaban kirişi ve parapet duvarı ile sonlanan yatay düzen, duvar köşelerinde atlatmalı tuğla örgüsü ile dikeyde vurgulanmaktadır. Cephede toplamda 22 adet basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Pencere çerçeveleri taş malzemeli olup üstte üçgen alınlıklıdır. Zemin kat pencereleri daha küçük boyutludur (Foto. 76) (Plan 8-9) (Çizim 9).

Batı cephenin orta aksı 8.49 m. uzunluğunda ve 1.70 m. ileri taşırılmıştır. Yan kısımlar 13.61 m. uzunluğundadır. Katlar birbirinden taş kat silmesi ile ayrılmaktadır. Üstte profilli baştaban kirişi ve parapet duvarı ile sonlanan yatay düzen, duvar köşelerinde atlatmalı tuğla örgüsü ile dikeyde vurgulanmaktadır. Cephede toplamda 22 adet basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Pencere çerçeveleri taş malzemeli olup, üstte üçgen alınlıklıdır. Zemin kat pencereleri daha küçük boyutludur (Foto. 77) (Plan 8-9) (Çizim 10).

Cephe özellikleri açısından Bursa İdâdisi karşılıklı cephelerin simetrik ve dengeli olduğu görülmektedir.

Bezeme Özellikleri

Yapının dış cephelerinde yer verilen taş malzemeli, dışa taşkın pencere çerçeveleri ve dış kapılarda yer verilen profilli kapı açıklıkları, dekoratif amaçla yapılan mimari elemanlardır. Kapı üstlerinde bulunan üçgen alınlıklar ve parapet duvarının yüzeyine yerleştirilen dikdörtgen kartuşlar binanın üslubuna işaret eden bezeme elemanlarıdır.

İç ve dış mekânlarda kapı ve pencere doğramaları orijinal değildir. Bursa İdâdisi'nde üst kata çıkışı sağlayan merdivenlerin korkuluklarında yer verilen şebekeli

derin oyma tekniği (kafes-ajur) ile yapılan ahşap bezemeye yer verilmektedir (Foto. 78). Kafes oymaların altı kollu yıldız ve suyolu sümbül motiflerinin tekrarlanması ile oluşturulduğu görülmektedir. Merdiven zemin kat seviyesinde sarmal iki kollu olup üst katta tek kollu olarak devam eder¹⁹⁷ (Foto. 79).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bursa İdâdisi temel seviyesinden itibaren kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. İçerde taban ve tavan döşemeleri ahşap malzemelidir. Kapı ve pencereler özgün olmayıp, ahşap malzemelidir. Çatı eğimli formlu olup Marsilya kiremidi ile kaplıdır.

Üslup Özellikleri

Binada dönemin kamu binalarında görülen Neo-Klasik üslup özellikleri görülmektedir. Plan olarak büyük boyutlu, orta avluludur. Cephelerde mimari elemanlar yatay ve dikey dengenin korunduğu simetrik yerleşimlidir. Binada yer verilen vurgulanmış giriş cepheleri, içte girişe göre simetrik merdivenler, dönem yapılarının karakteristik özellikleri ile uyumludur. Merdivenlerin oval formu diğer idâdi binalarından farklıdır.

3.1.1.4. Kütahya İdâdisi

Plan: 10-12

Çizim: 11-15

Fotoğraf: 80-114

Ekler: 13-18

İnceleme Tarihi: 28.07.2017

Bulunduğu Yer:

Kütahya il merkezinde, Alipaşa Mahallesi, Fuatpaşa Caddesi, adresindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'ne 52 ada, 1 parsel, 8 paftada bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 80).

Tarihçe

Kütahya İdâdisi'nin açılması kararı H. 1303 (M. 1886) yılında oluşturulan bir komisyon tarafından alınır (Ek 13)¹⁹⁸. Alınan kararda gerekli olan 277.000 kuruş masrafın aşar vergisinden karşılanması yoluna gidileceği belirtilir. H. 1306 (M. 1888) yılında idâdi için bina inşasına başlanır (Ek 14)¹⁹⁹. İnşaat R. 1308 (M. 1891) tarihinde

¹⁹⁷ Merdivenin oval formu meşe ağacının ısıtılıp, yerinde monte edilmesi ile verilir.

¹⁹⁸ B.O.A., Şurayı Devlet, 82/4877, H. 25 Zilkade 1303-M. 25 Ağustos 1886.

¹⁹⁹ B.O.A. Şurayı Devlet, 210/29, H. 4 Zilhicce 1305-M.12 Ağustos 1888.

tamamlanarak resmi açılışı yapılır (Ek 15)²⁰⁰. Kütahya İdâdîsi beş yıllık gündüz eğitim veren idâdilerdendir. Kütahya İdâdîsi R. 1332 (M. 1916) tarihinde sultaniye çevrilir (Ek 16)²⁰¹.

Bursa Vilayet Salnamesi'nde Belediye Ser Mühendisi Pandalaki Efendi, Peneyas Efendi ve Bedros Efendi isimlerine yer verilmektedir. Yapının inşasında bu mühendislerin yetkili oldukları düşünülmektedir²⁰².

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Binaya dair ilk onarım kaydına H. 1317 (M. 1899) tarihinde rastlanır. Bu tamiratta binanın alt katında bulunan şadırvan ve suyolları ile ilgili bir düzenlemenin gerçekleştirildiğini anlamaktayız. Ayrıca hasar görmüş olan çatının da onarıldığı anlaşılmaktadır. Onarımda toplam 2.690 kuruş harcanması öngörülmüştür (Ek 17-18)²⁰³.

Binada 2016 yılında gerçekleştirilen basit onarımda dış merdivenler, pencere doğramaları, çatı ve olukları ile cephede yer alan taşların yüzeylerinin onarımdan geçtiği anlaşılmaktadır.

Binanın eski fotoğrafları incelendiğinde çatı kısmını çevreleyen parapet duvarlarının ve girişin üzerinde bulunan sütunceli alınlığın ortadan kalktığı görülmektedir. Binanın özgün halinde daha küçük boyutlu ve oval formdaki çift yönlü giriş merdivenlerinin günümüzdeki tek yönlü merdivenlere dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca bodrum kat pencerelerinin özgün halde yuvarlak kemerli kare formluyken, günümüzde dikdörtgen formlu ve daha geniş açıklıklar şeklindedir (Foto. 81).

Yapının iç ahşap döşemeleri ve merdivenlerinin deşirilerek betonarmeye dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır.

Plan Özellikleri

Kütahya İdâdîsi, 45.71x20.57 m. boyutlarında, doğu-batı doğrultulu dikdörtgen planlıdır. Bodrum kat üzerine iki katlıdır. Bina içte, tüm katlarda, 26x3.42 m. boyutlarında bir koridorun etrafına simetrik olarak konumlanan mekân dizilimindedir. Beden duvarlarının kalınlığı çeşitli yerlerde farklılıklar göstermekle birlikte 0.9 ile 1 m. arasındadır (Plan 10-11-12).

²⁰⁰ B.O.A., Yıldız Parakende Evrakı, R. 19 Kanunisani 1306-M. 31 Ocak 1891.

²⁰¹ B.O.A., Dahiliye Nezareti, 33/40, R. 19 Eylül 1332-M. 2 Ekim 1916.

²⁰² Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1306-M.1888, s. 188.

²⁰³ B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 475/63, R. 5 Teşrinievvel 1315-M. 17 Ekim 1899; B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 458/6, R. 13 Temmuz 1315-M. 25 Temmuz 1899.

Bodrum Kat

Bodrum kata, zemin kat merdiven sahanlığından tek kollu merdiven ile inilir. Merdivenler betonarmedir. Mekânlar 26x3.42 m. boyutlarındaki koridora açılmaktadır. Koridorun tabanı ve duvarları fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir. Bodrum katta toplamda sekiz adet mekân bulunmaktadır (Foto. 82). Bodrum katta, B-02 ve B-03 nolu mekânlar dışındaki mekânlara girilememiştir.

BK-01 nolu mekân, 4.10x5.71 m. boyutlarındadır. Koridordan açılan tek kanatlı, ahşap bir kapı ile mekâna girilir. Mekânın özgün halinde güney cepheye açılan, yuvarlak kemerli, kare ahşap pencere, günümüzde çift kanatlı bir kapıya dönüştürülmüştür.

BK-02 nolu mekân, 14.85x6.85 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap tek kanatlı bir kapı ile ulaşılır. Batı cepheye açılan üç, güney cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı fayans döşelidir. Tavanı betonarmedir. Duvarlar belirli bir seviyeye kadar fayans kaplıdır (Foto. 83).

BK-03 nolu mekân, 8x6.85 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Kuzey cepheye açılan, iki adet mazgal pencere bulunmaktadır. Tavanı betonarmedir. Tabanı mozaik beton kaplıdır. Duvarlar kum-çimento- kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 84).

BK-04 nolu mekân 6.85x8.45 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-05 nolu mekân, 9.14x7.31 m. boyutlarındadır. Mekâna 2x3 m. boyutlarında, binaya sonradan eklenen, giriş holünden geçilerek girilir. Doğu cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-06 nolu mekân, 5.58x7.31 m. boyutlarındadır. Mekâna 2x3 m. boyutlarında, binaya sonradan eklenen, giriş holünden geçilerek girilir. Doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir, güney cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-07 nolu mekân, 2.74x5.58 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-08 nolu mekân, 3.88x5.58 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

Zemin Kat

Kütahya İdâdisi zemin katına, güney cephede bulunan, yuvarlak kemerli bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Kapının doğraması demir-döküm malzemelidir. Giriş holünde günümüzde, binaya sonradan eklenen, iki adet oda bulunmaktadır (Foto. 85). Hol, 6.20x7.40 m. boyutlarındadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir. Giriş kapısının her iki yanında bulunan yuvarlak kemerli, ahşap malzemeli birer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 86).

Giriş holünden sonra 24.22x3.88 m. boyutlarında doğu-batı doğrultulu koridora ulaşılır. Koridorun tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 87).

ZK-01 nolu mekân, 3.88x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Güney cepheye açılan, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı iki adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı parke, tavanı betonarmedir (Foto. 88).

ZK-02 nolu mekân, 3.88x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân güney cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı iki adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 89).

ZK-03 nolu mekân, 6.85x5.71 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, tek kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân, güney ve batı cephelere açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı ikişer adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 90).

ZK-03 ve ZK-04 nolu mekânların arasında 8x5.71 m. boyutlarında koridor bulunmaktadır. Koridorun Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir. Duvarlar çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

ZK-04 nolu mekân, 6.85x5.71 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, tek kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân kuzey ve batı cephelere açılan, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı ikişer adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 91).

ZK-05 nolu mekân, 8.68x6.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 92).

Giriş holünün karşısında bulunan merdiven sahanlığı, 7.40x6 m. boyutlarındadır. Yarım kata kadar çift kollu, sonrasında tek kollu olarak devam eden merdivenler, betonarme olup korkulukları demir-dökümdür. Mekân kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 93).

ZK-06 nolu mekân, 8.68x6.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 94).

ZK-07 nolu mekân, 6.85x7.31 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, tek kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân kuzey ve doğu cephelere açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı, dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 95).

ZK-08 nolu mekân, 6.85x7.31 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, tek kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân güney ve doğu cephelere açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 96).

ZK-09 nolu mekân, 3.88x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân güney cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 97).

ZK-10 nolu mekân, 3.88x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân güney cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 98).

Merdiven sahanlığından ulaşılan birinci kat, 24.22x3.88 m. boyutlarındaki doğu-batı doğrultuda genişleyen bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir. Koridorun tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 99).

Birinci Kat

1K-01 nolu mekân, 8.68x6.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân, kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 100).

1K-02 nolu mekân, 6.85x7.31 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, tek kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân, kuzey ve doğu cephelere açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 101).

1K-03 nolu mekân, 6.85x7.31 m. boyutlarındadır. Mekâna, koridordan açılan, yuvarlak kemerli, tek kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân, güney ve doğu cephelere açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 102).

1K-04 nolu mekân 9x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân, güney cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 103).

1K-05 nolu mekân 6.60x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân, güney cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 104).

1K-06 nolu mekân 9x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna, koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân, güney cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 105).

1K-07 nolu mekân 6.85x7.31 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, tek kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân güney ve doğu cephelere açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 106).

1K-08 nolu mekân 6.85x7.31 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, tek kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân kuzey ve doğu cephelere açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 107).

1K-09 nolu mekân 8.68x6.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, yuvarlak kemerli, çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekân kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı dört adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı beton mozaik, tavanı betonarmedir (Foto. 108).

Binanın iç duvarları çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Kütahya İdâdisi plan olarak orta aksın ileriye doğru taşırıldığı, içte ise bir koridor etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekânlardan oluşmaktadır.

Cephe Özellikleri

Binanın cephe kuruluşu genel hatları ile bakışımı ve simetrik düzendedir. Ana giriş kapısının yer aldığı güney cephe, dekoratif özellikli kuruluşu ile vurgulanmaktadır. Kuzey ve güney cephelerin orta aksları, 28.57x1 metrelik kütleler halinde ileri taşırılmıştır.

Güney cephe bodrum kat üzerine iki katlıdır. Orijinal olamayan tek yönlü merdivenler ile ulaşılan zemin kat seviyesindeki ana giriş kapısı yuvarlak kemerli ve dikdörtgen formludur (Foto. 109) (Çizim 11). Kapının her iki yanında yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı ve dikdörtgen birer pencere bulunmaktadır. Kapı ve pencerelerin kemerleri profilli silmeler ile hareketlendirilmiştir. Pencere kemerlerinin kademeli olarak genişleyen kilit taşları bulunmaktadır. Kapı ve pencereler arasında dikey vurguyu artıran, dekoratif amaçlı, dor nizamında, dört adet mermer sütun bulunmaktadır. Bu sütunlar üstte iki kademeli baştaban kirişi ile bağlanmaktadır. Giriş kapısının üstünde baştaban kirişinden sonra üçgen alınlığa yer verilerek giriş açıklığına vurgu yapılmaktadır (Foto. 110).

Baştaban girişinin üstünde, sütun başlıklarına denk gelen noktalarda, dört adet mermer kare tabla ile giriş aksının ikinci kat dekorasyonuna geçilir. Kare tablaların üstünde pedestaller üzerinde yükselen dor nizamında dört sütun ile birinci katta bulunan üçlü pencere uygulamasına dikey bir vurgu yapılır. Sütunlar üstte mermer baştaban girişine dayanmaktadır. Baştaban girişinden sonra yer verilen ve dört adet kare levhanın dışa taşırıldığı yatay kuşak, üstte kirpi saçak ile sonlanmaktadır. Birinci katta yer verilen pencereler basık kemerli ve dikdörtgen formludur. Pencerelerin kemer kilit taşları aşağıdan yukarıya doğru kademeli olarak genişlemektedir.

Orta aksın yan kısımları, biri köşede, diğeri ortada olmak üzere dört adet, iki katlı plastr ile toplamda 12 alana bölünmüştür. Bu alanlara zemin katta, yuvarlak kemerli ikişer, birinci katta basık kemerli ikişer, bodrum katta dikdörtgen bir pencere olmak üzere toplamda 23 adet pencere yerleştirilmiştir.

Güney cephenin kanat kısımları altlıklı ve başlıklı plastrlar ile toplamda 12 adet alana bölünmüştür. Bu alanların her birinde birer pencereye yer verilmektedir. Cephede toplamda 35 adet pencere bulunmaktadır.

Kuzey cephe, kot farkı nedeniyle zemin kat üzerine iki katlıdır (Foto. 111) (Çizim 12). Bu kısım, altlıklı ve başlıklı plastrlar ve kat silmeleri ile toplamda altı adet alana bölünmüştür. Cephenin orta aksı dışa taşırılmış durumdadır. Giriş kapısı, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ve demir-döküm doğramalıdır. Her iki yanında cephedeki diğer pencerelerden daha küçük boyutlu, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu birer pencere bulunmaktadır. Giriş açıklığının ikinci katında, ortadaki diğer pencerelerden daha büyük boyutlu, yuvarlak kemerli, dikdörtgen üç adet pencereye yer verilmiştir. Cephe en üstte kirpi saçakla sonlanmıştır. Zemin kat pencereleri yuvarlak, birinci kat pencereleri basık kemerli olup kilit taşları dışa taşkın, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen profilli yapıdadır.

Kuzey cephenin kanat kısımları, altlıklı ve başlıklı plastrlar ile toplamda sekiz alana bölünmüştür. Bu alanlarda sekiz adet pencereye yer verilmiştir. Cephenin tamamında 29 adet pencere bulunmaktadır.

Doğu cephe, köşe plastrları ve kat silmeleri ile taksimatlandırılmış, üç katlı bir düzenlemeye sahiptir (Foto. 112) (Çizim 13). Bodrum katta üç adet, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Zemin katta, yuvarlak kemerli, dışa taşkın çerçeve ve kilit taşları olan, yuvarlak kemerli, birinci katta basık kemerli dörder pencere bulunmaktadır. Cephenin tamamında 11 adet pencere bulunmaktadır. Cephe üstte kirpi saçakla sonlanmaktadır.

Batı cephe, köşe plastırları ve kat silmeleri ile taksimatlandırılmış, üç katlı bir düzendedir (Foto. 113) (Çizim 14). Bodrum katta, üç adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır (Çizim 15). Zemin katta, yuvarlak kemerli, dışa taşkın çerçeve ve kilit taşları olan; birinci katta ise basık kemerli dörder pencere bulunmaktadır. Cephenin tamamında 11 adet pencere bulunmaktadır. Cephe üstte kirpi saçakla sonlanmaktadır. Zemin katın orta aksında sonradan açıldığı anlaşılan dikdörtgen formlu bir kapı bulunmaktadır.

Cephe kurulumu açasından Kütahya İdâdisi; yatay-dikey dengenin dikkate alındığı, simetrik cephe anlayışı ile ele alınmıştır. Dekoratif anlamda vurgulanarak düzenlenen giriş cepheleri, yer verilen mimari elemanları ile de diğer cephelerden farklıdır.

Bezeme Özellikleri

İç mekânda sade olan Kütahya İdâdisi, dışta, ise giriş kısmında yoğunlaşan ve Neo-Klasik özellikli mimari elemanlar ile hareketlendirilmiştir. Güney giriş kapısının her iki yanında bulunan pencerelerinin mihenk taşının altına yerleştirilmiş ters lale motifi binada yer verilen bitkisel bezeme motifidir (Foto. 114).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina çeşitli dönemlerde geçirdiği onarılar neticesinde farklı malzeme kullanımlarından örnekler taşımaktadır. Temel seviyesinde kaba yonu taş, beden duvarlarında düzgün kesme taş kullanılmıştır. Güney cephede yer verilen sütun, alınlık, altlık, başlık gibi mimari elemanlarda mermer malzeme uygulanmıştır. Binanın çatısı eğimli ahşap çatıdır. Çatı Marsilya kiremidi ile kaplıdır.

Binanın pencereleri özgünlüğünü kaybetmiş, ahşap doğramadır. Özgün hallerinde değillerdir.

Üslup Özellikleri

Binada dönemin kamu yapılarında görülen Neo-Klasik üslup özellikleri görölmektedir. Dikdörtgen planlı olan bina, mekân kurgusu bakımından bir koridor etrafına konumlandırılmış simetrik dizilimlidir. Cephelerde mimari elemanlar yatay ve dikey dengenin korunduğu simetrik yerleşimlidir. Binada yer verilen vurgulanmış giriş cephesi, içte girişe göre simetrik merdivenler dönem yapılarının karakteristik özellikleri ile uyumludur.

3.1.1.5. Diyarbakır İdâdisi

Plan: 14-16

Çizim: 16-21

Fotoğraf: 115-141

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 24.07.2018

Bulunduğu Yer:

Diyarbakır surları dışında Fis Kayası denilen mevkidedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 30 pafta, 27 ada, 7 parsel bilgileri ile kayıtlıdır.

Tarihçe

Diyarbakır îdâdisi (Foto. 115-116) nehari îdâdi olarak açılan, dönem dönem leyli olarak işlev gören bir mektep olur. Diyarbakır vilayetinde îdâdi mektebinin inşası için Şura-î Devlet ile yapılan yazışmaların sonucunda Diyarbakır vilayetince inşaat şartnamesi hazırlanır. Bu şartnameye göre; Diyarbakır merkezinde, surların dışında, eski sarayın kuzey tarafında “Arap Köşkü” denilen yerde mektebin yapılması kararlaştırılır. Mektep iki katlı olup tamamen taş malzeme ile yapılacaktır. Birinci katta sekiz oda, bir salon, bir gezinti ve bir merdiven yeri olacaktır. İkinci kat dokuz oda bir salon olarak tasarlanacaktır. Binada 98 pencere ve 19 kapıya yer verilecektir. Binanın yerden yüksekliği 13.5 arşın (9.18 m.), temel duvarlarının tamamı 303 arşın (206.04 m.) ve duvar kalınlığı bir arşın (0.68 m.) olacaktır. Mektebin yanına birde abdesthane inşa edilecektir. Şartnamede inşaatın altı ay içerisinde tamamlanma şartı da bulunmaktadır²⁰⁴.

Vilayetten gönderilen keşif defteri ile ihale pusulası şehremaneti incelemesinin ardından, Maarif Nezareti ve Şura-î Devlet Dâhiliye dairesinin onayından geçerek sadarete arz edilir. İnşası burada kabul edilen mektebin inşaatı, H. 11 Cemaziyelevvel 1306 (M. 13 Ocak 1889) tarihinde başlar. Diyarbakır İdâdisi, 340.000 kuruş harcanarak tamamlanır. R. 1307 (M 1891-1892)'de açılışı yapılarak eğitim-öğretime başlar. Vilayet yönetimi îdâdinin ileride yatılıya çevrileceği düşüncesi ile binanın üzerine birde asma kat inşa edilmesini talep eder. Bu talepte kabul görerek 60.000 kuruş harcanarak gereken yatakhane ve havuz inşası gerçekleştirilir. Vilayet dâhilinde îdâdinin inşası için bir komisyon oluşturulur. Komisyonun içerisinde Ser Mühendis Yusuf Bey'in adı geçmektedir. İdâdinin planının çizilmesi ve inşaatının

²⁰⁴ Hatip Yıldız, *Diyarbakır Vilayeti'nde Eğitim (1870-1920)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2007, s. 167-168.

sürdürülmesinden sorumlu olduğu düşünülmektedir. Yapılan mektep halk ve ulema arasında memnuniyet ile karşılanır. Dönemin ulemalarından Subhi Efendi yazdığı kaside ile hem mektebin açılışına işaret eder hem de bani olan II. Abdülhamid'e övgülerde bulunur. Kaside şöyledir²⁰⁵:

*“Bu asr-ı Hazret-i (Abdülhamid) Han-i Cihanbanidir
Diyarbakır'de valisi elhac Hasan Bey de
Ki –pertev –salari-i envar-ı Maârif âlemin üzere
Yapıp mülkiye idadîsini anın rasin üzere
Çıkardım asi'-i hamsemle tarih zabtına Subhi
Yapıldı Mekteb-i idadî bir tarz-ı behiye üzere.”*

1892 yılında binanın leyliye dönüştürülmesinin ardından mutfak, ambar, çamaşırhane ve tamirhane gibi kısımların eklenmesi için keşif defteri Maarif Nezaretine gönderilir. İnşası kabul edilen bu kısımlar için harcanan 128.106 kuruşun tasfiyesi 1896 yılında tamamlanır. Diyarbakır İdadisi R. 3 Teşrinisani 1329-M. 16 Kasım 1913 tarihinde sultaniye çevrilir²⁰⁶.

Diyarbakır İdadisi uzun yıllar Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne bağlı bir bina olarak kullanılır. Sonrasında Milli Eğitim Müdürlüğü binası olur. 2006 yılında boşaltılarak Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne devredilir. Günümüzde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi olarak kullanılmaktadır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Mektep binasının bir süre sonra kullanıma bağlı olarak tamirata ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır. 1903 senesinde mektebin çatında meydana gelen bozulmalar nedeni ile tamiri istenir. 1905 yılında bu istek kabul edilir. 1908 tarihinde çatı onarımı ile ilgili yeni bir keşifname hazırlanarak çinko malzemeli olan çatının yerel kiremit ile kaplanması sağlanır²⁰⁷.

Binanın üç farklı dönemde çekilen fotoğraflarına göre özellikle örtü sisteminde değişimler geçirir. Açılışının yapıldığı 1892 yılında üstüne, günümüzde ayakta olmayan, asma kat atılmamış durumdadır. Binanın ortasında kare planlı bir aydınlatma feneri vardır. Eğimli çatı ile kaplıdır. 1896 yılında asma kat kısmının tamamlandığı görülür (Foto. 117-118-119).

²⁰⁵ Diyarbakır Vilayet Salnamesi, H. 1308-M. 1891, s. 51.

²⁰⁶ H. Yıldız, (2007), *Diyarbakır Vilayeti'nde Eğitim*, s. 170, 200.

²⁰⁷ H. Yıldız, (2007), *Diyarbakır Vilayeti'nde Eğitim*, s. 171.

Binanın ilk dönem resimlerinde bodrum katının olmadığı, dolayısı ile dışa yansıyan kapılarının da olmadığı görülmektedir. Üçüncü dönem yani günümüzde bodrum kattan dışarıya dört adet kapı açıklığı bulunmaktadır (Plan 14). Bu durum bizlere önceden ahşap kirişler üzerine oturtulan zemin döşemesinin betonarmeye çevrilmesi ile bodrum kat eklemesinin binaya sonradan dâhil edildiğini düşündürmektedir.

Binanın ilk dönem fotoğraflarında çatı örtüsünün bir parapet duvarı ile çevrelendiği ve ana girişin üstünde bezeli bir bölüm oluşturulduğu görülmektedir. Günümüzde bu kısım yıkılmış durumdadır. Ayrıca binanın arka cephesinden alınan bir fotoğrafta dört adet baca olduğu görülmektedir. Bu bacalar günümüzde yoktur (Foto. 117-118-119).

Binanın orijinal halinde pencere korkuluk ve denizliklerinin bulunmadığı görülmektedir. Günümüzde var olan korkuluk ve denizliklerin binaya sonradan güvenlik nedeni ile eklendiği düşünülmektedir (Foto. 117).

2015 yılında Diyarbakır İdâdîsi geniş çaplı bir restorasyondan geçirilir. Restorasyonda, çatı izolasyonu, pencere ile kapıların tamamının değişimi, zeminin cilalı bazalt taş ile kaplanması, merdivenlerin korkuluk ve döşemesinin değiştirilmesi işlemleri yapılır.

Plan Özellikleri

Diyarbakır İdâdîsi kuzey-güney doğrultusunda genişleyen, 40.65x18 m. boyutlarında dikdörtgen plandadır. Dikdörtgenin doğu ve batı cepheleri 8.30 m. uzunluğunda ve 1 m. derinliğinde içeri alınmıştır (Plan 15-16). Bina orijinalde zemin üstüne tek katlıdır. Doğu ve batı cephelerin orta akslarında birer tane giriş kapısı bulunmaktadır. Bunlardan doğuda olanı ana giriştir.

Zemin Kat

Zemin kat, İçte 22x3 m. boyutlarında kuzey-güney doğrultulu bir koridorun etrafına simetrik olarak sıralanan sekiz adet mekândan oluşmaktadır (Foto. 120). Bu mekânlardan doğu giriş holünün kuzeyine bitişik iki tanesi, lavabo olarak düzenlenmiştir. Doğu giriş kapısından geçilerek ulaşılan 4.40x6 m. boyutlarındaki giriş holünün (Foto. 121) simetriğinde aynı boyutta merdiven sahanlığı (Foto. 122) bulunmaktadır.

Giriş holünün güneyine bitişik ZK-01 nolu mekân, 3. 25x5 m. boyutlarındadır²⁰⁸. Doğu cepheye açılan, yuvarlak kemerli iki dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu ve ahşap tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Ayrıca mekânın koridora açılan dikdörtgen formlu bir adet ahşap penceresi bulunmaktadır (Plan 15).

ZK-01 nolu mekânın yanında bulunan ZK-02 nolu mekân ZK-01 nolu mekânla aynı boyutlarda ve aynı özelliktedir²⁰⁹. Doğu cepheye açılan, yuvarlak kemerli iki dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu ve ahşap tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Mekânın koridora açılan dikdörtgen formlu bir adet ahşap penceresi bulunmaktadır.

ZK-03 nolu mekân günümüzde bir koridora açılan dört mekâna ayrılmıştır. Ancak binanın orijinalinde ZK-06 nolu mekân gibi tek bir mekân olduğu anlaşılmaktadır. Mekân 13.80x6.40 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Güney cepheye dört, doğu ve batı cephelere açılan ikişer yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır²¹⁰. Koridora açılan dikdörtgen formlu çift kanatlı ahşap kapı ile mekâna giriş yapılır.

ZK-04 nolu mekân 8x6 m. boyutlarındadır. Batı cepheye açılan, dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın koridora açılan iki adet dikdörtgen formlu koridor ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme²¹¹, tabanı cilalı bazalt taş ile kaplıdır (Foto. 123).

Zemin katı birinci kata bağlayan merdiven sahanlığında tek kollu merdivenler bulunmaktadır. Merdivenler orijinal değildir. Sahanlığın zemin katında, ortada yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu giriş kapısı ve kapının her iki yanında birer adet ahşap pencere vardır. Sahanlığın birinci katında ise üç adet ahşap pencere bulunmaktadır. Tavanı betonarme tabanı cilalı bazalt taş ile kaplıdır (Plan 15).

ZK-05 nolu mekân ZK-04 nolu mekânın tekrarı niteliğindedir. Mekân 8x6 m. boyutlarındadır. Batı cepheye açılan, dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın koridora açılan iki adet dikdörtgen

²⁰⁸ Bu mekâna alan çalışmamız sırasında girilememiştir.

²⁰⁹ Bu mekâna alan çalışması sırasında girilememiştir.

²¹⁰ Bu mekâna alan çalışması sırasında girilememiştir.

²¹¹ Tavanların yapının orijinal halinde ahşap olduğu bilinmektedir. İkinci dönem yenilemede betonarme günümüzde ise alçıpan kaplıdır.

formlu koridor ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme²¹², tabanı cilalı bazalt taş ile kaplıdır (Foto. 124).

ZK-06 nolu mekân 13.80x6.40 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mekân kuzey cepheye dört, doğu ve batı cephelere açılan ikişer yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır²¹³. Koridora açılan, dikdörtgen formlu, çift kanatlı, ahşap kapı ile mekâna giriş yapılır.

Binada giriş holünün kuzeyinde yer alan lavabo kısımlarının tabanı ve duvarları fayans kaplıdır. Mekân, dört adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. İki ayrı bölüm olarak tasarlanan bu kısım, koridora iki tek kanatlı ahşap kapı ile açılmaktadır (Foto. 125).

Birinci Kat

Birinci kat kuzey-güney doğrultulu bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir (Foto. 126). Bu katın planı zemin katın planının tekrarı niteliğindedir.

1K-01 nolu mekân 8x6 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın koridora açılan iki adet dikdörtgen formlu koridor ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı cilalı bazalt taş ile kaplıdır (Foto. 127).

1K-02 nolu mekân 13.80x6.40 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Kuzey cepheye dört, doğu ve batı cephelere açılan ikişer yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Koridora açılan dikdörtgen formlu çift kanatlı ahşap kapı ile mekâna giriş yapılır. Tavanı betonarme, tabanı cilalı bazalt taş ile kaplıdır (Foto. 128).

Birinci kat lavabosu, zemin kat lavabosunun tekrarı niteliğindedir (Foto. 129). Yapıya sonradan eklenmiştir.

1K-03 nolu kısım 4.40x6 m. boyutlarındadır. Burası giriş holünün üstüne rastlamaktadır. 2015 restorasyonundan önce bir mekân olarak düzenlenen bu kısım günümüzde basık kemerli açık bir alan olarak düzenlenmiştir (Foto. 130).

1K-04 nolu mekân 3. 25x5 m. boyutlarındadır. Doğu cepheye açılan yuvarlak kemerli iki dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Koridora dikdörtgen formlu ve ahşap tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Ayrıca mekânın

²¹² Tavanların yapının orijinal halinde ahşap olduğu bilinmektedir. İkinci dönem yenilemede betonarme günümüzde ise alçıpan kaplıdır.

²¹³ Bu mekâna alan çalışması sırasında girilememiştir.

koridora açılan dikdörtgen formlu bir adet ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı cilalı bazalt taş ile kaplıdır (Foto. 131).

1K-05 nolu mekân 1K-04 nolu mekânın tekrarı niteliğindedir. Mekân 3. 25x5 m. boyutlarındadır. Doğu cepheye açılan yuvarlak kemerli iki dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Koridora dikdörtgen formlu ve ahşap tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Ayrıca mekânın koridora açılan dikdörtgen formlu bir adet ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı cilalı bazalt taş ile kaplıdır (Foto. 132).

1K-06 nolu mekân günümüzde bir koridora açılan dört mekâna ayrılmıştır. Ancak binanın orijinalinde, 1K-02 nolu mekân gibi tek bir mekân olduğu anlaşılmaktadır. 13.80x6.40 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Güney cepheye dört, doğu ve batı cephelere açılan ikişer, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Koridora açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı, ahşap kapı ile mekâna giriş yapılır. Tavanı betonarme, tabanı cilalı bazalt taş ile kaplıdır (Foto. 133).

1K-07 nolu mekân 8x6 m. boyutlarındadır. Batı cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın koridora açılan, iki adet dikdörtgen formlu koridor penceresi bulunmaktadır. Koridora açılan, tek kanatlı ahşap ve dikdörtgen formlu iki kapısı vardır. Tavanı betonarme, tabanı cilalı bazalt taş ile kaplıdır (Foto. 134).

Yapının iç mekân duvarları alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Diyarbakır İdâisi'nin cepheleri genel olarak simetrik ve yatay-dikey dengenin hâkim olduğu bir düzenlemededir.

Ana giriş kapısının bulunduğu doğu cephe, kuzey ve güney yönlerden 8.30 m. boyunca 1 m. içeri çekilerek giriş kısmına vurgu yapılmıştır. Cephe toplamda altı adet dışa taşkın taş malzemeli kat silmesi ile yatayda yedi alana bölünmüştür. Bu yatay alanlar, dışa taşkın sekiz adet plastır ve gömme sütunlar ile dikeyde on bir alana bölünmüştür. Giriş kapısı üçlü açıklıklar oluşturacak şekilde, dikeyde gömme sütunlar, yatayda kat silmeleri ile altı ana alana ayrılmıştır. Bu altı alan, koyu renkli bazalt taşı ile yapılarak vurgu artırılmıştır (Foto. 135), (Çizim 16).

Giriş kapısı çerçeveli ve yuvarlak kemerlidir. Kapı kemerinin kilit taşı, dışa ve ileri taşırılmıştır. Kapının her iki yanında köşeleri içbükey pahlı altlık ve başlıklara oturan, yuvarlak gövdeli, gömme sütunlar bulunur. Bu sütunların altlıkları yüzeyi kare

kartuşlu kaidelere oturmaktadır. Gömme sütunlar üst katta ve pencere kenarlarında olmak üzere, toplamda sekiz tanedir. Alt kat pencereleri, profilli, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu olup üst kattakiler profilli ve basık kemerli dikdörtgen formludur (Foto. 136), (Çizim 17). Pencerelerin kilit taşları dışa ve yukarıya taşkındır. Doğu cephenin tamamında 29 adet pencere bulunmaktadır. Bunların zemin katta olanları yuvarlak kemerli birinci kattakiler basık kemerlidir.

Binanın batı cephesi, kuzey ve güney yönlerden 8.30 m. boyunca 1 m. içeri çekilerek giriş kısmına vurgu yapılmıştır. Cephe toplamda altı adet dışa taşkın taş malzemeli kat silmesi ile yatayda yedi; altı adet plastır ile dikeyde beş alana bölünmüştür. Bu alanlarda toplamda 29 tane pencere bulunmaktadır. Bu pencereler yuvarlak kemerli, kilit taşı vurgulu, çerçeveleri dışa taşkın, dikdörtgen formludurlar. Cephenin ortasına yerleştirilen giriş kapısı, yuvarlak kemerli dikdörtgen formludur. Çift kanatlı ahşap bir kapı ile kapatılmıştır (Foto. 137), (Çizim 18).

Kuzey cephe, altı adet dışa taşkın taş malzemeli kat silmesi ile yatayda yedi, iki adet plastır ile dikeyde dört alana bölünmüştür. Bu alanlarda toplamda sekiz adet pencere bulunmaktadır. Bu pencereler yuvarlak kemerli, kilit taşı vurgulu, çerçeveleri dışa taşkın, dikdörtgen formludurlar (Foto. 138), (Çizim 19).

Güney cephe kuzey cephenin tekrarı niteliğindedir (Foto. 139), (Çizim 20).

Bezeme Özellikleri

Yapı içerde, büyük oranda orijinalliğini yitirmiş olduğundan sadedir. Cephe bezeme açısından, doğu giriş kapısı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Giriş aksı, siyah renkli bazalt taş ile yapılmıştır. Yörenin yapılarında görülen siyah-beyaz taş bezemeler bu taşlar üzerine uygulanmıştır²¹⁴. Doğu giriş kapısında; birinci katın pencere denizliklerinin altında bulunan dikdörtgen alanlarda; dört adet simetrik insan figürü ve kilim desenlerini andıran geometrik kompozisyon uygulanmıştır (Foto. 140). Ayrıca zemin kat pencerelerinin kemer kilit taşlarında ters lale formunda motifler vardır (Çizim 21).

Doğu giriş kapısı, yuvarlak gövdeli, aşağıdan yukarıya genişleyen köşeleri pahlanmış başlık ve altlıklı gömme sütunlar; kat silmeleri, dışa taşkın kapı ve pencere çerçeveleri ile hareketlendirilmiştir. Giriş kapısının üzerinde iki silme ile bölünlenen dikdörtgen alana, mermer malzemeli inşa kitabesi yerleştirilmiştir. Bu kitabe

²¹⁴ Teknik olarak bu bezeme gözenekli siyah bazalt taşın üzerine halk arasında “cas” denilen kireç taşından elde edilen macunumsu boyanın sürülmesi ile oluşturulur. Taş gözenekli olduğundan sürülen boya içe çekilerek bir süre sonra sertleşir.

okunamayacak durumdadır. Kitabelik kısmının üstünde yine başka bir kat silmesi ile oluşturulan alan içerisine dışa taşkın üçgen bir alınlık yerleştirilmiştir.

Giriş kapısının yanlarında bulunan profilli yuvarlak pencere kemerlerinin üzenge taşına rastlayan yerlerde, düşey birer sarkıt oluşturacak şekilde, ucu damla motifi ile sonlanan bezeme elemanları bulunur (Foto. 141).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binanın inşasında, temel seviyesinde; moloz ve yonu taş, beden duvarlarında; Diyarbakır yöresinde çıkarılan kalker taşı, doğu giriş kapısının bulunduğu bezemeli alanda, kat silmelerinde, plastırlar ve pencere çerçevelerinde Urfa yöresinden çıkarılan siyah bazalt taş kullanılmıştır. Siyah bazalt taşı ile yapılan kısımlar dışında kalan yerler sıvanmıştır. Binanın beden duvarları 1.10 m., iç duvarları 1 m. genişliğindedir.

Binanın iç ve dış kapıları ile pencereleri özgün halinde değildir. Yapılan yenilenmelerde değiştirilmiştir.

Yapının örtü sistemi eğimli çatıdır. Çatı dıştan parapet duvarı ile gizlenmiş durumdayken, yapılan yenilemeler sonucunda saçaklı hale getirilmiştir. Çatı Marsilya kiremitleri ile kaplıdır.

Üslup Özellikleri

Genel Özellikleri ile Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kamu binalarında gözlenen plan ve kurulum özelliklerini taşıyan Diyarbakır İdâdisi'nin eklektik bir yaklaşımla ele alındığı söylenebilir. Planlama açısından bir koridor etrafında şekillenen büyük ölçekli îdâdi türündendir. Doğu cephede yer verilen siyah-beyaz taş bezemeler binanın yöresel özelliklerine dikkat çekmektedir.

3.1.1.6. Bursa Askeri İdâdisi

Plan: 17-19

Çizim: 22-25

Fotoğraf: 142-183

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 25.05.2019

Bulunduğu Yer:

Bina Bursa il merkezinde Piremir Mahallesi, Işıklar Caddesi adresindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne, 302 ada, 1122d07b1c pafta, 1 parsel bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 142).

Tarihçe

Kaynaklarda Bursa Askeri İdâdîsi'nin açılış tarihi ile ilgili farklı bilgilere rastlamak mümkündür. Bunlardan ilki Bursa'da bir askeri idâdinin açılması için padişah tarafından çıkarılan iradenin tarihi olan 15 Mayıs 1845'dir²¹⁵. İkincisi ise bir kumaş fabrikasının²¹⁶ kamulaştırılarak idâdiye dönüştürüldüğü tarih olan 14 Şubat 1847²¹⁷'dir.

Günümüzde kullanılan bina, zamanla mevcut eski binanın ihtiyaca cevap vermemesi ile Miralay Mehmet Bey başkanlığında 2 Haziran 1889'da temeli atılan binadır. Bina için toplamda 1.395 kuruş harcanır (Foto. 143-144-145). Binanın inşası 10 Haziran 1892 tarihinde tamamlanır. Bursa Valisi Münir Paşa tarafından açılış yapılır²¹⁸.

Binanın giriş cephesinde balkon korkuluk duvarları üzerine yerleştirilen sekiz satırlık talik harflerle yazılı kitabe bulunmaktadır. Kitabenin transkripsiyonu şöyledir:

*“Şah-ı Zaman Abdülaziz Hanın Hemişe Himmeti
Cehli Cihandan Ref Üçün Mektepleri Ümranedir
Oldu Memalik Pür Şeref Mağbut-u Asar-ı Selef
Tahsil-i İlme Her Taraf Asrında Bir Dersanedir
Sadi Bu Resme Sepd Eder Tarihini Gelin Hüner
Ala Yapıldı Mekteb-i İdâdi-i Şahanedir 1287”*

Bursa Askeri İdâdîsi'nin inşa edildiği dönemde salnamede kayıtlı mühendis Abdullah Efendi'dir²¹⁹.

Bursa Askeri İdâdîsi 1911 yılında lağvedilerek rüştiyeye çevrilir. 8 Temmuz 1920'de Yunan işgaline uğrayan mektep 1922 yılında işgalin sona ermesinin ardından²²⁰ Bursa Askeri İdâdîsi adı ile yeniden açılır²²¹.

1924 yılında Bursa İkinci Lisesi adını alır. 1925 yılında tekrar askeri lise olan Bursa Askeri İdâdîsi 1961 yılında lağvedilir. 1973 yılında Işıklar Askeri Lisesi adıyla tekrar açılır. Günümüzde Bursa İdâdîsi'nin binaları Işıklar Jandarma Astsubay Meslek Yüksek Okulu olarak işlev görmektedir.

²¹⁵ Raif Kaplanoğlu, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bursa (1876-1926)*, İstanbul 2006, s. 90; H. A. Koçer, (2006), *Türkiye'de Orta...*, s. 90.

²¹⁶ Bu bina, idâdinin Işıklar semtine taşınmasının ardından askeri rüştiye olarak kullanılmaya devam etmiştir. Binanın yerinde bugün Bursa Valiliği bulunmaktadır.

²¹⁷ Kamil Kepecioğlu, *Bursa Kütüğü*, Bursa 2010, s. 186.

²¹⁸ K. Kepecioğlu, (2010), *Bursa Kütüğü*, s.186-189; Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1307-1309-M. 1891-1893, s. 7.

²¹⁹ Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1306-M. 1889, s. 92.

²²⁰ Yılmaz Akkılıç, *Kurtuluş Savaşı'nda Bursa*, Bursa 2008, s. 608-610

²²¹ K. Kepecioğlu, (2010), *Bursa Kütüğü*, s. 189.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Binanın çeşitli dönemlerde küçük çaplı onarımlardan geçtiği bilinmektedir. Binanın özgün halinde iç döşemelerinin tamamı ahşaptır. Günümüzde ahşap aksamı oluşturan döşemeler, pencereler, kapılar özgün değildir.

Plan Özellikleri

Bursa Askeri İdâdîsi 48x35 m. boyutlarında, doğu-batı doğrultuda genişleyen, orta avlulu dikdörtgen planlıdır. Dikdörtgen köşelerden 10x3 m. boyutlarında kütleler halinde dışa taşırılmıştır. Bina, bodrum kat üzerine iki katlıdır (Plan 17-18-19). Bina içte 24x11 m. boyutlarında orta avlunun etrafına yerleştirilmiş dolanma koridorları ve bu koridorlara açılan simetrik mekân dizilimindedir.

Bodrum Kat

Binanın bodrum katına günümüzde BK-01 ve BK-04 nolu mekânlardan açılan kapılar ile giriş yapılmaktadır. Günümüzde özgün olmayan bodrum katın kuzey yönü toprak dolgudur. Diğer birimler özgün durumda değildir²²² (Plan 17)²²³ (Foto. 146-147-148) .

Zemin Kat

Zemin kata güney cephenin orta aksına yerleştirilen yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu kapıdan geçilerek girilir. Kapının her iki yanında yine yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu birer ahşap pencere bulunmaktadır. Giriş holü 6.40x6.60 m. boyutlarındadır. Hol iki adet mermer sütun ile bölümlenen açıklıkla koridora bağlanmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik karo kaplıdır (Foto. 149-150) (Plan 18).

Giriş holünden 32x2.60 m. boyutlarında koridora ulaşılır (Foto. 151). Koridordan basık kemerli, dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap kanatlı bir kapıdan geçilerek ZK-01 nolu mekâna girilir. ZK-01 nolu mekân 5.30x10.60 m. boyutlarındadır. Mekânda güney cepheye açılan yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş adet ahşap pencere bulunmaktadır. Kuzey duvarının orta aksına yerleştirilen kapının her iki yanında dolanma koridoruna açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere vardır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 152).

²²² Yapının incelemesi sırasında bodrum katında üç mekâna girilebilmiştir.

²²³ Yapının bodrum kat planı Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunda olduğu hali ile alınarak işlenmiştir.

ZK-02 nolu mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 8.50x8 m. boyutlarındadır. Mekân güney cepheye açılan üç, batı cepheye açılan üç ve kuzey yöne açılan bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 153).

Zemin kat kuzey ve güney koridorlarının köşelerinde, yapıya sonradan eklenen lavabolar bulunmaktadır. Lavabolar 4x2.60 m. boyutlarında olup, ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Duvarlar ve taban fayans kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 154).

ZK-03 nolu mekâna batı koridorundan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. 10.20x5.90 m. boyutlarındadır. Kapının her iki yanında yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ikişer pencere bulunmaktadır. Mekân, batı cepheye açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu dört adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 155).

ZK-04 nolu mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 8.50x8 m. boyutlarındaki mekân, kuzey cepheye açılan üç, batı cepheye açılan üç ve güney yöne açılan bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 156).

ZK-05 nolu mekân 5.30x10.60 m. boyutlarındadır. Mekânda kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş adet pencere bulunmaktadır. Kuzey duvarının orta aksına yerleştirilen kapının her iki yanında, dolanma koridoruna açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap ikişer pencere vardır. Mekân, ayrıca kuzey giriş holüne basık kemerli, çift kanatlı, ahşap bir kapı ile bağlanmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir²²⁴ (Foto. 157).

Kuzey giriş holü 6.40x6.60 m. boyutlarındadır. Hol, yuvarlak kemerli, ahşap kuzey giriş kapısı ve her iki yanında buluna yuvarlak kemerli, ahşap iki pencere ile kuzey cepheye açılmaktadır. Holün doğu ve batı duvarlarında, ZK-05 ve ZK-06 nolu mekânların ahşap kapıları bulunmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik karo kaplıdır (Foto. 158).

ZK-06 nolu mekân 5.30x10.60 m. boyutlarındadır. Mekânda kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş adet pencere

²²⁴ Günümüzde mekân bir duvarla ikiye ayrılmış durumdadır.

bulunmaktadır. Kuzey duvarının orta aksına yerleştirilen kapının her iki yanında, dolanma koridoruna açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere vardır. Mekân ayrıca kuzey giriş holüne basık kemerli, çift kanatlı, ahşap bir kapı ile bağlanmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir²²⁵ (Foto. 159).

ZK-07 nolu mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 8.50x8 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan üç, doğu cepheye açılan üç ve batı yöne açılan bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 160).

ZK-08 nolu mekân 10.20x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna doğu koridorundan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Kapının her iki yanında yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere bulunmaktadır. Mekân, doğu cepheye açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu dört adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 161).

ZK-09 nolu mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 8.50x8 m. boyutlarındadır. Mekân, güney cepheye açılan üç, doğu cepheye açılan üç ve batı yöne açılan bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı kapı ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 162).

ZK-10 nolu mekân 5.30x10.60 m. boyutlarındadır. Mekânda güney cepheye açılan yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş adet pencere bulunmaktadır. Kuzey duvarının orta aksına yerleştirilen ahşap kapının her iki yanında dolanma koridoruna açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere vardır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 163).

Doğu ve batı dolanma koridorlarının orta aksına yerleştirilen ve üst kata çıkışı sağlayan merdiven sahanlıklarının yarın daire şeklinde avluya taşırıldığı görülmektedir (Foto. 164). Avlu 23x10.70 m. boyutlarındadır. Avluya kuzey ve güney koridorların orta aksına yerleştirilen yuvarlak kemerli birer ahşap kapı ile girilir (Foto. 165). Koridorlardan toplamda 20 adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere avluya açılmaktadır.

Birinci Kat

²²⁵ Günümüzde mekân bir duvarla ikiye ayrılmış durumdadır. Mekâna girilememiştir.

Yapının birinci katına erişim doğu ve batı yönlerde bulunan, dolanma koridorlarının orta aksına yerleştirilen döner merdivenlerle sağlanır. Merdivenler granit malzeme ile kaplı olup demir malzemeli ferforje korkulukları bulunmaktadır. Binanın koridor tabanları seramik karo ile kaplıdır. Tavanlar betonarmedir (Foto. 166) (Plan 19).

1K-01 nolu mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 1K-01 nolu mekân 8.50x8 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan üç, batı cepheye açılan üç ve kuzey yöne açılan bir adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 167).

1K-02 nolu mekâna batı koridorundan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu bir ahşap kapı ile girilir. 10.20x5.90 m. boyutlarındadır. Kapının her iki yanında basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere bulunmaktadır. Mekân, batı cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu dört adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 168).

1K-03 nolu mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 8.50x8 m. boyutlarındaki mekân, kuzey cepheye açılan üç, batı cepheye açılan üç ve güney yöne açılan bir adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 169).

1K-04 nolu mekân 5.30x10.60 m. boyutlarındadır. Mekânda kuzey cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş adet ahşap pencere bulunmaktadır. Kuzey duvarının orta aksına yerleştirilen kapının her iki yanında dolanma koridoruna açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere vardır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 170).

1K-05 nolu mekân 6.70x5.40 m. boyutlarındadır. Koridordan açılan çift kanatlı, basık kemerli, dikdörtgen ahşap kapı ile girilen mekân, kuzey cepheye açılan üç adet, basık kemerli ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın doğu ve batı duvarlarından 1K-04 ve 1K-06 nolu mekânlara açılan birer ahşap kapı bulunmaktadır. Taban seramik karo, taban betonarmedir (Foto. 171).

1K-06 nolu mekân 5.30x10.60 m. boyutlarındadır. Mekânda kuzey cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş adet ahşap pencere bulunmaktadır. Kuzey duvarının orta aksına yerleştirilen kapının her iki yanında,

dolanma koridoruna açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere vardır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 172).

1K-07 nolu mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 8.50x8 m. boyutlarındaki mekân, kuzey cepheye açılan üç, doğu cepheye açılan üç ve batı yöne açılan bir adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 173).

1K-08 nolu mekâna doğu koridorundan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu ahşap kapı ile girilir. 10.20x5.90 m. boyutlarındadır. Kapının her iki yanında basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere bulunmaktadır. Mekân, doğu cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu dört adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 174).

1K-09 nolu mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir ahşap kapı ile girilir. 8.50x8 m. boyutlarındaki mekân, güney cepheye açılan üç, doğu cepheye açılan üç ve batı yöne açılan bir adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 175).

1K-10 nolu mekân 5.30x10.60 m. boyutlarındadır. Mekânda güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş adet ahşap pencere bulunmaktadır. Kuzey duvarının orta aksına yerleştirilen kapının her iki yanında dolanma koridoruna açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere vardır²²⁶.

1K-11 nolu mekân 6.70x5.40 m. boyutlarındadır. Koridordan açılan çift kanatlı, basık kemerli, dikdörtgen, ahşap kapı ile girilen mekân, güney cepheye açılan iki adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Güney duvarın orta aksında ahşap balkon kapısı bulunmaktadır. Mekânın doğu ve batı duvarlarından 1K-12 ve 1K-10 nolu mekânlara açılan birer ahşap kapı bulunmaktadır. Taban seramik karo, tavan betonarmedir (Foto. 176).

1K-12 nolu mekân 5.30x10.60 m. boyutlarındadır. Mekânda güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş adet ahşap pencere bulunmaktadır. Kuzey duvarının orta aksına yerleştirilen ahşap kapının her iki yanında,

²²⁶ Mekâna girilememiştir.

dolanma koridoruna açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ikişer ahşap pencere vardır. Taban fayans, tavan betonarmedir (Foto. 177).

Birinci katta dolanma koridorları 22 adet, basık kemerli ahşap pencere ile avluya açılmaktadır. Koridorların tavanlar betonarme, tabanlar seramik karo kaplıdır (Foto. 178).

Cephe Özellikleri

Bina genel olarak simetrik cephe anlayışındadır. Kuzey ve güney cepheler arasında kot farkı vardır. Bu nedenle kuzey cephe iki, güney cephe üç katlıdır. Bursa Askeri İdâdîsi'nin iki tane giriş kapısı bulunmaktadır. Güneyde olan ana giriş kapısı olup, çift yönlü merdivenler ile ulaşılan, dört tane kâgir ayakla taşınan balkon ve üstte alınlıkla sonlanmaktadır (Çizim 22-23).

Güney giriş kapısının iç içe silmelerle genişleyen, yuvarlak kemerli çerçeve kısmı bulunmaktadır. Kapı doğraması, çift kanatlı olup ahşap malzemelidir. Her iki yanında yine silmelerle profillendirilmiş çerçevesi olan, dikdörtgen formlu birer ahşap pencere bulunmaktadır. Bu kompozisyon, yanlarda altlık ve başlıkları olan birer pastır ile dikeyde vurgulanmaktadır. Kompozisyonun üstünde balkon bulunmaktadır. Balkonu alttan yukarıya doğru genişleyen başlıklı dört kâgir ayak taşımaktadır. Balkonun tavla kısmı, dışarıya baştaban kirişi halinde düzenlenmiş yatay bir kuşak olarak yansıtılmaktadır. Balkon korkuluk duvarına üç mermer, dikdörtgen kartuş yerleştirildiği görülmektedir. Ortada bulunan kartuşta binanın kitabesi yer almaktadır. Yanda bulunan kartuşlar sonradan ilave edilmiş olmalıdır. Bu kartuşlarda kitabenin transkripsiyonu bulunmaktadır.

Giriş aksı, birinci kat seviyesinde ortada düz lento atkılı, dikdörtgen ahşap balkon kapısı, yanlarda basık kemerli iki ahşap pencere vardır. Pencere ve kapının çerçeveleri, dışa doğru genişleyen profilli görüntüdedir. Balkon kapısının üstünde üçgen alınlığa yer verilmektedir. Birinci kat giriş aksı düzenlemesi yanlarda derzleri vurgulanmış taş dizileri ile sınırlanmaktadır. Cephe üstte, dışa doğru genişleyen profilli saçak kısmı ve parapet duvarı ile sonlanmaktadır. Duvarın orta aksında yarım yuvarlak formlu alınlık vardır (Foto. 179).

Güney cephenin yan kanatlarında bodrumla zemin kat tek bir kat silmesi ile bölünürken, diğer katlar biri ince ve profilsiz diğeri kalın ve bedeni profillendirilmiş iki kat silmesi ile taksimatlandırılmıştır. Bodrum katta yuvarlak kemerli kare, zemin katta yuvarlak kemerli dikdörtgen ve birinci katta basık kemerli dikdörtgen formlu

olmak üzere cephede toplamda 54 adet pencere, üç adet kapı bulunmaktadır (Foto. 180).

Kuzey cephenin orta aksında dışa doğru genişleyen profilli, yuvarlak kemerli kapı ve yanlarda yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu birer pencere bulunmaktadır. Kuzey cephe, zemin kat üstüne tek katlıdır. Cephe, plastır ve silmelerle toplamda on adet yüzey şeklinde taksimatlandırılmıştır. Bu yüzeylerde 40 adet pencere vardır (Foto. 181) (Çizim 23).

Doğu cephe bodrum üzerine iki katlıdır. Katlar birbirinden silmeler ile ayrılmaktadır. İçerideki simetrik mekân dizilimi, dış cephe düzenine yansımaktadır. Bodrum katta kare yuvarlak kemerli, zemin katta dikdörtgen yuvarlak kemerli ve birinci katta dikdörtgen basık kemerli pencere formlarının uygulandığı görülmektedir. Cephede toplamda 41 adet pencere bulunmaktadır. Cephenin dışa taşkın kanat kısımlarının köşe noktaları atlatmalı taşlarla vurgulanarak verilmektedir (Foto. 182) (Çizim 24).

Batı cephe doğu cephenin tekrarı niteliğindedir (Foto. 183) (Çizim 25).

Bezeme Özellikleri

Yapının içinde ve dışında bezeme unsuruna rastlanmamıştır.

Malzeme ve Teknik Özellikler

İnşa malzemesi tamamı ile trakit cinsi taştır. Kitabe ve alınlık kısmı mermer malzemelidir. Özgün halinde tavan ve taban döşemeleri ahşap malzemelidir. Geçirdiği restorasyonlar sonrasında günümüzde betonarme haldedir. Kapı ve pencere doğramaları özgün değildir.

Üslup Özellikleri

Dönemin kamu binalarında gözlemlenen Neo-Klasik üslubun uygulandığı görülmektedir.

3.1.1.7. Çanakkale İdâdisi

Plan: 20-21

Çizim:-

Fotoğraf: 184-195

Ekler: 19

İnceleme Tarihi: 14.08.2017

Bulunduğu Yer:

Çanakkale il merkezi Kemalpaşa Mahallesi, Cumhuriyet Meydanı Numara: 5 adresindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'ne 189 ada, 3 parsel bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 184).

Tarihçe

Çanakkale İdâdîsi H. 1306 (M. 1888) yılında eğitim-öğretime başlar. Beş yıllık gündüz eğitim veren idâdilerdendir. İnşa edilen binanın Değirmenlik Mevkii'nde olduğu belirtilir²²⁷. Bina için 337.121 kuruş harcanır. 1892 yılında inşa tamamlanır. Osmanlı arşivinde yapılan çalışmalarda Kale-i Sultaniye (Çanakkale) İdâdîsi ile alakalı en eski tarihli belge H. 1308 (M. 1890) tarihli olup kapatılan Çanakkale Rüştîyesi rika muallimi Recep Efendi'nin idâdi muallimliğine, Emin Efendi'nin mubassırlığa, Hüseyin ve Hafız Efendilerin hademeliğe atamalarının yapıldığı bildirilmektedir²²⁸. Çanakkale İdâdîsi 1911 yılında sultaniye dönüştürülür²²⁹.

Bursa Vilayet Salnamesi'nde Mühendis Penalaki Efendi ve Kalfa Penoyes Efendi'nin isimleri belediye mühendisi olarak geçmektedir²³⁰. Binanın inşasında bahsi geçen kişilerin görev aldıkları düşünülmektedir.

Çanakkale İdâdîsi savaş yıllarında İngiliz işgali altında kalır. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar harap durumda kalan bina, daha sonra onarılarak 1949-1958 yılları arasında ortaokul (Foto. 185), 1958-1971 yılları arasında öğretmen okulu, 1971-1998 yılları arası ticaret lisesi, 2000 yılından günümüze öğretimevi olarak kullanılmaktadır²³¹.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina 1999-2000 yılları arasında gerçekleştirilen rekonstrüksiyon ile iç kısmı betonarme olarak yeniden inşa edildiler. Bu işlem sonucunda binanın iç mekân düzenlemesinin özgünlüğünü büyük oranda yitirdiği görülmektedir. Dış cephe düzenlemelerinin özgün halini koruduğu anlaşılmaktadır.

Plan Özellikleri²³²

Çanakkale İdâdîsi 43x18 m. boyutlarında doğu-batı yönde genişleyen dikdörtgen planlıdır. İçte doğu-batı doğrultulu 26x4 m. boyutlarında bir koridorun

²²⁷ Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, H. 1318-M. 1900-1901, 1676-1677.

²²⁸ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 120/17, H. 5 Muharrem 1308-M. 21 Ağustos 1890.

²²⁹ Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, H. 1321-M. 1903-1904, 737.

²³⁰ Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1316-M. 1898, s. 235.

²³¹ Çanakkale Anadolu Lisesi Tarihçesi, meb.gov.tr/100-tarihi-lise/1892-ÇANAKKALE ANADOLU LİSESİ, 08.03.2019.

²³² Yapının incelenmesi sırasında öğretmen evi olarak kullanılması nedeni ile iç mekânlar belirli kısımlar haricinde fotoğraflandırılamamıştır.

etrafına simetrik olarak mekânların yerleştirilmesi ile oluşturulan bir planlama söz konusudur (Foto. 186). Zemin kat üzerine tek katlı olan yapının ana giriş, güney cephededir (Plan 20).

Zemin Kat

Binanın zemin katına, yarım yuvarlak kemerli, dikdörtgen kapı açıklığından girilir (Foto. 187). Kapının her iki yanında yarım yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir adet pencere bulunmaktadır. Giriş holü 6x7.27 m. boyutlarındadır. Tabanı fayans, tavanı kartonpiyerdir (Foto. 188).

Giriş holünün karşısında, 6x7.27 m. boyutlarında merdiven sahanlığı bulunmaktadır. Merdivenler betonarme olup, tek kolludur. Sahanlık iki kat boyunca uzatılan yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu üç adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı fayans tavanı kartonpiyerdir (Foto. 189).

ZK-01 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekânın kapısının yankın, koridora açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere bulunmaktadır. ZK-01 nolu mekân güney cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-02 nolu mekâna koridordan açılan, tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. 4.36x6.36 m. boyutlarında olan mekân güney cepheye açılan, iki adet, dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-03 nolu mekân günümüzde sonradan yapılan ilaveler ile dört ayrı oda şeklinde düzenlenmiştir. Özgün halinde 16.18x6.72 m. boyutlarındadır. Batı cepheye açılan dört, kuzey ve güney cephelere açılan ikişer adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-04 nolu mekân günümüzde iki oda halinde düzenlenmiştir. Özgün halinde 9.45x6.36 m. boyutlarındadır. Koridordan açılan bir adet dikdörtgen kapı ile girilen mekânın, yine koridora açılan iki adet, yuvarlak kemerli ahşap penceresi bulunmaktadır. Kuzey cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-05 nolu mekân 9.45x6.36 m. boyutlarındadır. Koridordan açılan bir adet dikdörtgen kapı ile girilen mekânın yine koridora açılan üç adet, yuvarlak kemerli ahşap penceresi bulunmaktadır. Kuzey cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır (Foto. 190).

ZK-06 nolu mekân günümüzde sonradan yapılan ilaveler ile dört ayrı oda şeklinde düzenlenmiştir. Özgün halinde 16.18x6.72 m. boyutlarındadır. Doğu cepheye açılan dört, kuzey ve güney cephelere açılan ikişer adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-07 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekânın giriş kapısı yakınında, koridora açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere bulunmaktadır. ZK-07 nolu mekân güney cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-08 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekânın giriş kapısı yakınında, koridora açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. ZK-01 nolu mekân güney cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır.

Birinci Kat

Çanakkale İdâdisi'nin birinci katına zemin kata, güneye konumlanmış, merdivenler ile ulaşılır. Birinci kat doğu-batı doğrultulu, 26x4 m. boyutlarında bir koridorun etrafına simetrik olarak mekânların yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur (Plan 21). Merdiven sahanlığının karşısında 6x7.27 m. boyutlarında gezinti alanı bulunmaktadır. Gezinti alanı güney cepheye açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu üç adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavn kartonpiyer, taban fayans kaplıdır (Foto. 191).

1K-01 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekânın özgün halinde²³³ kapının doğusunda, koridora açılan, bir adet pencere bulunmaktadır. 1K-01 nolu mekân güney cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-02 nolu mekâna koridordan açılan, tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. 4.36x6.36 m. boyutlarında olan mekân güney cepheye açılan, iki adet, dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli pencere ile aydınlatılmaktadır. Ayrıca giriş kapısının batısında bir adet ahşap pencere bulunmaktadır.

1K-03 nolu mekân günümüzde sonradan yapılan ilaveler ile dört ayrı oda şeklinde düzenlenmiştir. Özgün halinde 16.18x6.72 m. boyutlarındadır. Batı cepheye açılan dört, kuzey ve güney cephelere açılan ikişer adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır.

²³³ Birinci kat koridor pencereleri ortadan kaldırılmıştır.

1K-04 nolu mekân günümüzde iki oda halinde düzenlenmiştir. Özgün halinde 9.45x6.36 m. boyutlarında tek bölümden oluşmaktadır. Koridordan açılan bir adet dikdörtgen kapı ile girilen mekânın, koridora açılan iki adet penceresi bulunmaktadır. Kuzey cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-05 nolu mekân günümüzde iki oda halinde düzenlenmiştir. Özgün halinde 9.45x6.36 m. boyutlarındadır. Koridordan açılan bir adet dikdörtgen kapı ile girilen mekânın yine koridora açılan iki adet penceresi bulunmaktadır. Kuzey cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-06 nolu mekân günümüzde sonradan yapılan ilaveler ile dört ayrı oda şeklinde düzenlenmiştir. Özgün halinde 16.18x6.72 m. boyutlarındadır. Doğu cepheye açılan dört, kuzey ve güney cephelere açılan ikişer adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-07 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekânın giriş kapısının doğusunda, koridora açılan, bir adet pencere bulunmaktadır. 1K-07 nolu mekân güney cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-08 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekânın giriş kapısının batısında, koridora açılan, bir adet pencere bulunmaktadır. 1K-08 nolu mekân güney cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır.

Binanın iç duvarların alçı-kum-kireç karışımı sıvalı olduğu görülmektedir.

Cephe Özellikleri

Çanakkale İdâdisi güney ve kuzey cepheleri simetrikdir. Cepheler orta akslarından 30x1 m. boyutunda dışa taşırılmıştır. Zemin üstüne tek katlı olan bina kat silmeleri (üç sıralı) ile ayrılmaktadır. Yatayda kat silmeleri ile sağlanan vurgu, dikeyde altlıklı ve başlıklı plastırlar ile verilmektedir. Binada örtüye geçiş kademeli olarak genişleyen saçak ve devamındaki parapet duvarı ile sağlanmaktadır.

Güney cephede yer verilen ana giriş kapısı, dört adet altlıklı ve başlıklı plastır ile ayrılan üçlü bir uygulamanın orta aksına, zemin kat seviyesinde yerleştirilmiştir. Giriş açıklığı yuvarlak kemerlidir. Giriş açıklıklığı ahşap malzemeli, çift kanatlı ahşap bir kapı ile kapatılmıştır. Kapı açıklığının her iki yanında birer, birinci katta üç adet pencere ile giriş kısmının vurgusu kuvvetlendirilmektedir. Giriş açıklığının en

üstünde, birinci kat seviyesinde, yarım yuvarlak formlu, üzerinde tahrip olmuş, Osmanlı arması olan bir tepeliğe yer verilmektedir. Cephede bulunan pencerelerin çerçeveleri ve kemer kilit taşları dışa taşkındır. Cephenin tamamında 29 adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır (Foto. 192).

Kuzey cephe, zemin kat üzerine iki katlıdır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephe altı plastır ile beş dikey alana bölünmüştür. Kat silmesi ile toplamda 10 adet yüzey oluşturulmuştur. Cephede toplamda 27 adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Pencerelerin çerçeve ve kemer kilit taşları dışa taşkındır. Örtüye geçiş kademeli olarak genişleyen saçak ve parapet duvarı ile sağlanmaktadır. Bina eğimli çatı ile örtülüdür. Çatı Marsilya kiremidi ile kaplıdır (Foto. 193).

Batı cephe, zemin kat üzerine iki katlıdır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephenin köşelerinde altıklı ve başlıklı birer plastır bulunmaktadır. Cephede toplamda sekiz adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Pencerelerin çerçeve ve kemer kilit taşları dışa taşkındır. Örtüye geçiş kademeli olarak genişleyen saçak ve parapet duvarı ile sağlanmaktadır (Foto. 194).

Doğu cephe, zemin kat üzerine iki katlıdır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephenin köşelerinde altıklı ve başlıklı birer plastır bulunmaktadır. Cephede toplamda sekiz adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Pencerelerin çerçeve ve kemer kilit taşları dışa taşkındır. Örtüye geçiş kademeli olarak genişleyen saçak ve parapet duvarı ile sağlanmaktadır (Foto. 195).

Bezeme Özellikleri

Bina içte ve dışta sade düzenlemededir. Binaya hareketlilik katan cephe elemanları dışında bezeli bir bölüm bulunmamaktadır. Binanın tahrip olan tepelik kısmı günümüzde boş olarak varlığını sürdürmektedir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina traki (andezit) cinsi düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Dış duvarlar 0.80 cm. iç duvarlar 0.60 cm. kalınlığındadır. Pencere ve kapı çerçeveleri taş malzemelidir. Çatısı parapet duvarlarının çevrelediği gömme tiptedir. Üzeri saç ile kaplıdır. Yenileme geçiren çatının orijinal halde düz dam şeklinde olduğu düşünülmektedir. Yapının iç kısmı, geçirdiği onarımlar sonrasında betonarmedir. Binanın pencere doğramaları pvc. olup kapıları ahşap malzemelidir. Kapı ve pencerelerin özgün olmadığı görülmektedir.

Üslup Özellikleri

Çanakkale İdâdîsi, planlama olarak dikdörtgen planıyla dönemin kamu binalarında görülen uygulamaları sergilemektedir. Cephelerde yatay ve dikey dengenin özellikle vurgulandığı bir anlayıştan söz etmek mümkündür. Giriş cephesinde plastır, kat silmesi ve pencereler ile oluşturulan üçlü vurgu yine dönem binaları ile paraleldir.

3.1.1.8. Erzurum İdâdîsi

Plan: 22-24

Çizim:-

Fotoğraf: 196-234

Ekler: 20-23

İnceleme Tarihi: 25.07.2018

Bulunduğu Yer:

Erzurum il merkezinde, Camii Kebir Mahallesi, Yenikapı Caddesi, No: 53 adresindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'ne 562 ada, 2 parsel, 42 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 196).

Tarihçe

Erzurum Vilayetinde îdâdî mektebinin açılışı H. 1308 (M. 1890) tarihinde gerçekleşir²³⁴. Eğitim-öğretime H. 1310 (M. 1892)'da 10 muallim ve 23 şakirdan ile başlanır²³⁵. Erzurum İdâdîsi yedi yıllık yatılı îdâdilerdendir. Erzurum İdâdîsi için bina yapımına H. 1305 (M. 1887) yılında, Sur-i Atik yanında bulunan bir arsanın seçilmesi ile başlanır (Ek 20)²³⁶. Mevcut bölgeye Mekteb-i Mülki İdâdî yapılması ile ilgili olarak o dönemde eğitim veren Erzurum Askeri İdâdî yetkililerinin de görüşü alınır. H. 1308 (M. 1891) yılında inşaata başlanır (Ek 21)²³⁷. H. 1310 (M. 1892) tarihinde tamamlanarak açılışı yapılır.

Dönemin belediye Baş Mühendis Şartıye Efendi, Merkez Mühendisi Şaturito Efendi, Kondüktör Arif Efendi, Kondüktör Fevzi Efendi'dir²³⁸. Bahsi geçen görevlilerin binanın inşaatında görev aldıkları düşünülmektedir.

Yedi yıllık leylî îdâdilerden birisi olan Erzurum İdâdîsi 1936 yılına kadar îdâdî olarak hizmet vermiş, 1939 yılında Erkek Muallim Mektebi olarak kullanılmıştır. 1958

²³⁴ B.O.A. Maarif Nezareti Mektup-i Kalemî, 121/26, H. 9 Safer 1308-M. 24 Eylül 1890.

²³⁵ Erzurum Vilayet Salnamesi, H. 1310-M. 1892-1893, s. 121.

²³⁶ Günümüzde Çifte Minareli Medrese'nin gerisindedir. B.O.A. Maarif Nezareti Mektup-i Kalemî, 87/126, H. 5 Zilhicce 1302-M. 15 Eylül 1885.

²³⁷ B.O.A. Maarif Nezareti Mektup-i Kalemî, 129/80, H. 27 Zilkade 1308-4 Temmuz 1891.

²³⁸ Erzurum Vilayet Salnamesi, H. 1310-M. 1892-1893, s. 119.

yılına kadar kız ortaokulu, 1972'ye kadar Atatürk Üniversitesi binası olur. Bu tarihten sonra Şair Nefi Ortaokulu olarak kullanılan binada, günümüzde aynı isimde ilkokul seviyesinde eğitim verilmektedir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Erzurum İdâdisi, çeşitli dönemlerde iklim koşulları ve doğal afetler nedeni ile onarım ve yenilemeler ile günümüze ulaşmıştır. Günümüzde içerde ve dışarda orijinalliğini yitirmiş durumdadır.

H. 1310 (M. 1892) yılında yapının çatısı onarımdan geçer (Ek 22)²³⁹. Binanın basit çaplı olduğu anlaşılan bir diğer tamirâtı H. 1317 (M. 1900)'de gerçekleşir (Ek 23)²⁴⁰.

Binanın geçirdiği değişim eski fotoğraflarına göre üç dönem halinde ele alınabilir. Binanın orijinal halini gösteren birinci dönem (1892-1909) fotoğrafında (Foto. 197) bina sıvasız eğimli çatı ile kaplı, bodrum kat üzerine iki katlıdır. Fotoğrafta binanın bahçe duvarları olduğu ve ana giriş kapısının karşısına yerleştirilen nöbetçi kulübelerinin bir kısmı görülmektedir.

Binaya ait olan ikinci dönem fotoğrafında (1909-1958) (Foto. 198) binanın sıvalı, giriş kapısının önünde yuvarlak formu merdivenlerinin ve nöbetçi kulübelerinin varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Bu fotoğrafta pencereler yuvarlak kemerli ve dışa taşırılmış çerçevelere sahiptir. Günümüzde de varlığını sürdüren kat silmesi ve köşe plastırları cephede gözlenen diğer mimari elemanlardır.

Binanın 1958 yılında çekilen Atatürk Üniversitesi'nin açılışını gösteren fotoğrafta ise (Foto. 199) dış cephede giriş kapısı ve pencerelerin yuvarlak kemerlerinin kaldırıldığı görülür.

Binanın mevcut fotoğraflarından 1900'lü yılların ikinci çeyreğinde binanın cephe düzenine de etki eden esaslı bir onarımdan geçirildiği görülmektedir. Bu onarım sonucunda binanın, dış cephesi özgün dış cephesi özgünlüğünü kaybetmiştir. Pencereler yuvarlak kemerli dikdörtgen formu değildir. Giriş kapısı ve yanında bulunan iki pencere kaldırılarak, dikdörtgen formu demir döküm bir giriş kapısı yerleştirilmiştir. Kapının önünde bulunan yuvarlak formu merdivenler kaldırılmıştır. Cephede binanın özgün halinden dışa taşkın kat silmesi ve köşelerde bulunan plastırlar kalmıştır. Yine binanın iç kısmında ahşap olan tavan ve taban döşemeleri betonarme

²³⁹ B.O.A. Maarif Nezareti Mektup-i Kalemî, 89/6672, 25 Rebiülevvel 1310-17 Ekim 1892.

²⁴⁰ B.O.A. İrade-i Maarif, 5/93, H. 23 Ramazan 1317-M. 25 Ocak 1900.

hale dönüştürülmüştür. Döşemeyi taşıyan ahşap ayaklar beton sütunlar şeklindedir. İç pencere ve kapılar değiştirilmiştir.

Plan Özellikleri

Bina 45.71x25.14 m. boyutlarında doğu-batı doğrultuda genişleyen, dikdörtgen plandadır. Bodrum kat üstüne iki katlıdır. Ana giriş kapısının yer aldığı güney cephe 16 m. uzunluğundadır. Cephe kademelendirilerek daralan bir yapıdadır. Kademeli cephe anlayışı kuzey cephede de uygulanmıştır. Doğu ve batı cephelerde kademelenme yoktur (Plan 22-23-24).

Binanın duvar kalınlığı, içte ve dışta 1.20 m. dir. Bodrum katta yedi, zemin katta sekiz, birinci katta dokuz adet mekân bulunmaktadır. Mekânlar 41.14x2.90 m. boyutlarında doğu-batı doğrultulu dikdörtgen planlı bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilmiştir (Plan 22).

Binanın üç yönünde (güney, doğu, batı) birer giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapılardan güneyde olanı ana giriş kapısıdır.

Binanın kuzey ve güney cepheleri arasında kot farkı bulunmaktadır. Bu fark nedeni ile bodrum kattın kuzey cephesinde pencere bulunmamaktadır.

Bodrum Kat

Bodrum kata, zemin kattan merdivenlerle inilir (Foto. 200). Mekânlar 41.14x2.90 m. boyutlarında doğu-batı doğrultulu, dikdörtgen planlı bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilmiştir (Foto. 201). Merdiven sahanlığının simetriğinde 13.71x14.40 m. boyutlarında gezinti alanı bulunmaktadır. Gezinti alanının tavanı sekiz adet yuvarlak bedenli beton sütun ile taşınmaktadır. Tavan kısmı beton kirişlere oturmuştur ve betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır. Mekân güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, dört adet pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Gezinti alanında günümüzde okulun kantini bulunmaktadır (Foto. 202).

BK-01 nolu mekân 7.80x12 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mekâna giriş, koridora açılan, dikdörtgen formlu, demir ve tek kanatlı bir kapı ile sağlanır. Mekân güney cepheye açılan, dört adet mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencere doğramaları pvc.'dir. Tavan iki adet beton sütun ile taşınmaktadır ve betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento kum karışımı sıvalıdır. Bu mekân doğu cepheye, dikdörtgen formlu, demir, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Günümüzde jimnastik salonu olarak kullanılmaktadır (Foto. 203-204).

BK-02 nolu mekân, 7.80x12 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mekâna giriş, koridora açılan, dikdörtgen formlu, demir ve tek kanatlı bir kapı ile sağlanır. Mekân, güney cepheye açılan dört adet mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencere doğramaları pvc.'dir. Tavan iki adet beton sütun ile taşınmaktadır ve betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento kum karışımı sıvalıdır. Günümüzde oyun salonudur (Foto. 205). Bu mekân, batı duvarında bulunan açıklıkla BK-03 nolu mekâna bağlanır. Mekân 6.30x4.40 m. boyutlarındadır. Batı cepheye açılan üç adet mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencere doğramaları pvc.'dir. Tavan betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento kum karışımı sıvalıdır. Günümüzde depo olarak kullanılmaktadır (Foto. 206).

BK-04 nolu mekân, 7.50x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna bodrum kat koridoruna açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı demir bir kapı ile geçilir. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 207).

BK-05 nolu mekân, 7.40x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna bodrum merdiven sahanlığına açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı demir bir kapı ile geçilir. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 208).

BK-06 nolu mekân 7.40x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna bodrum merdiven sahanlığına açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı demir bir kapı ile geçilir. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 209). Mekânın doğu duvarındaki dikdörtgen açıklıktan BK-07 nolu mekâna geçilir. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir. Kuzey cepheye açılan, bir adet mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 210).

Zemin Kat

Erzurum İdâdîsi'nin zemin katına ana giriş kapısından ulaşılır. Kapıdan girilince 13.71x14.40 m. boyutlarında hole girilir. Giriş alanının tavanı sekiz adet yuvarlak bedenli beton sütun ile taşınmaktadır (Plan 23). Tavan kısmı beton kirişlere oturmuştur ve betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Günümüzde giriş holünün iki yanına konumlandırılmış, sonradan ilave edilmiş iki adet mekân bulunmaktadır (Foto. 211).

Zemin katta bulunan mekânlar, 41.14x2.90 m. boyutlarında doğu-batı doğrultulu dikdörtgen planlı bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilmiştir. Koridorların tabanı beton mozaik kaplıdır. Tavan döşemesi betonarmedir. Koridorun doğu ve batı duvarlarından dışarıya açılan birer kapı bulunmaktadır (Foto. 212).

ZK-01 nolu mekân 7.80x12 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mekâna giriş koridora açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap bir kapı ile sağlanır. Mekân güney cepheye açılan, dört adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencere doğramaları pvc.'dir. Tavan betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. (Foto. 213).

ZK-02 nolu mekân 6.30x4.40 m. boyutlarındadır. Batı cepheye açılan üç adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap bir kapı ile geçilir. Pencere doğramaları pvc.'dir. Tavan betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Günümüzde depo olarak kullanılmaktadır (Foto. 214).

Zemin katta kuzey köşelerde iki adet, 2.60x6.40 m. boyutlarında, koridora ahşap tek kanatlı kapılar ile açılan tuvaletler bulunmaktadır. Kuzeydoğu köşede olan tuvalet, iki adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu kısımları duvar ve tabanda fayans ile kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 215)²⁴¹.

ZK-03 nolu mekân 7.50x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna zemin kat koridoruna açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile geçilir. Mekân kuzey cepheye açılan, iki adet, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 216).

ZK-04 nolu mekân 7.40x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile geçilir. Mekân kuzey cepheye açılan, üç adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 217).

Güney giriş kapısının karşısında, üç kat boyunca devam ettirilen, 5x8.20 m. boyutlarındaki sahanlığa, tek kollu merdivenler yerleştirilmiştir. Merdiven basamakları betonarmedir. Korkuluklar ferforje olup tırbazanları ahşaptır. Bu kısım zemin ve birinci katta ikişer dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 218).

ZK-05 nolu mekân, 7.40x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna, koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile geçilir. Mekân, kuzey cepheye açılan, üç dikdörtgen formlu, pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 219).

ZK-06 nolu mekân 7.50x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna zemin kat koridoruna açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile geçilir. Mekân,

²⁴¹ Tuvalet kısımları yapıya sonradan eklenmiştir.

kuzey cepheye açılan, iki yatay, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 220).

ZK-07 nolu mekân 6.30x4.40 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan, üç adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile geçilir. Pencere doğramaları pvc. dir. Tavan betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 221).

ZK-08 nolu mekân 7.80x12 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mekâna giriş koridora açılan, dikdörtgen formlu, ahşap ve tek kanatlı bir kapı ile sağlanır. Mekân güney cepheye açılan, dört adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencere doğramaları pvc. dir. Tavan betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır. Günümüzde sonradan eklenen alçıpan duvarlar ile bölümlenmiştir (Foto. 222).

Birinci Kat

Binanın birinci katına merdivenler ile ulaşılır. Birinci katta mekânlar 41.14x2.90 m. boyutlarında doğu-batı doğrultulu, dikdörtgen planlı, bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilmiştir. Koridorun tabanı beton mozaik kaplıdır. Tavan döşemesi betonarmedir. Duvarlar alçı-çimento kum karışımı sıvalıdır (Plan 24) (Foto. 223).

1K-01 nolu mekân 7.40x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna birinci kat koridoruna açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile geçilir. Mekân kuzey cepheye açılan, üç dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 224).

1K-02 nolu mekân 7.50x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna birinci kat koridoruna açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile geçilir. Mekân kuzey cepheye açılan, iki dikdörtgen formlu, pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik kaplıdır. Tavan betonarmedir. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 225).

Birinci katta kuzey köşelerde, iki adet, 2.60x6.40 m. boyutlarında, koridora ahşap, tek kanatlı kapılar ile açılan tuvaletler bulunmaktadır. Kuzeydoğu köşede olan tuvalet, iki adet, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Tuvaletlerin duvar ve tabanları fayans ile kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 226).

1K-03 nolu mekân 6.30x4.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı, ahşap, dikdörtgen bir kapı ile girilir. Doğu cepheye açılan, üç adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencere doğramaları pvc. dir. Tavan betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento kum karışımı sıvalıdır (Foto. 227).

1K-04 nolu mekân 7.80x12 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mekâna giriş, koridora açılan dikdörtgen formlu, demir ve tek kanatlı bir kapı ile sağlanır. Mekân güney cepheye açılan dört, doğu cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencere doğramaları pvc. dir. Tavan betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır (Foto. 228).

1K-05 nolu mekân 13.71x14.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap, iki kapı ile ulaşılır. Mekân güney cepheye açılan, yedi adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan kısmı beton kirişlere oturmuştur ve betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Günümüzde bu kısım konferans salonu olarak kullanılmaktadır (Foto. 229).

1K-06 nolu mekân 7.80x12 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mekâna giriş koridora açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile sağlanır. Mekân güney cepheye açılan, dört, batı cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencere doğramaları pvc. dir²⁴².

1K-07 nolu mekân 6.30x4.40 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan, üç adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile geçilir. Pencere doğramaları pvc. dir. Tavan betonarmedir. Taban beton mozaik kaplıdır. Günümüzde depo olarak kullanılmaktadır (Foto. 330).

Binanın iç mekânlarının alçı-çimento kum karışımı sıvalı olduğu görülmektedir.

Cephe Özellikleri

Erzurum İdâdisi cephelerinde yer verilen pencere ve kapı uygulamaları özgün değildir (Foto. 231-232-233-234).

Bezeme Özellikleri

İçte ve dışta sade olan binanın, güney cephesinde yer alan köşe plastırlarının zemin kat bitim noktasında, plastik özellikli dışa taşkın kare tablalara yer verilmiştir.

²⁴² Bu mekâna girilememiştir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina zemin kat seviyesine kadar düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Taşlar siyah renkli bazalttır. Binanın dışı ve içinde yenilemeler sonrasında betonarme duvar uygulamaları yoğunluktadır. Yapının pencere ve kapı doğramaları özgün değildir.

Üslup Özellikleri

Bina günümüzdeki haliyle plan özellikleri bakımından aynı dönemde inşa edilen îdâdiler ile benzerlik göstermemektedir. Bu durum bizlere yapılan yenilemelerde plan özelliklerinin de değişime uğramış olabileceğini düşündürmektedir. Cephelerde yer verilen kat silmeleri, plastırlar ve simetrik pencere dizilimi dönem özelliklerine işaret etmektedir.

3.1.1.9. Sivas İdâdisi

Plan: 25-27

Çizim: 26-33

Fotoğraf: 235-312

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 17.07.2017

Bulunduğu Yer:

Sivas il merkezinde Örtülüpınar Mahallesi, İsmetpaşa Caddesi üzerindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 32 pafta, 332 ada, 4 parsel bilgileri ile kayıtlıdır (Çizim 26).

Tarihçe

Sivas Vilayeti'nde bir îdâdi mektebinin açılması fikri ilk olarak Zeynel Abidin Paşa'nın (1843-1906) Sivas valiliği zamanında (1884) ortaya çıkar. Abidin Paşa on adet iptidai ve bir îdâdi labilesi için halktan 50 bin kuruş yardım toplar. Ancak mekteplerin yapılabilmesi için 60-70 bin kuruşa daha ihtiyaç duyulduğu görülür. Bunun üzerine telgraf ile durum Şura-ı Devlet'e bildirilir ve geri kalan kısmın devlet tarafından karşılanması talep edilir. Bu istek kabul edilir²⁴³. Abidin Paşa'nın Selanik valiliğine atanması ile gerçekleştirilmek istenilen çalışma yarım kalır. Abidin Paşa'nın yerine atanan Vali Hakkı Paşa zamanında dört iptidai mektebi ve bir adet rüştiye mektebi açılır²⁴⁴. Sonrasında atanan iki vali döneminde de gerçekleştirilemeyen îdâdi mektebi açma işi, Sırrı Paşa (1844-1895) döneminde (1886-1888) gerçekleştirilir.

²⁴³ B.A.O., Şura-yı Devlet, 1783/54, H. 15 Recep 1297-M. 26 Şubat 1880.

²⁴⁴ Sivas Vilayet Salnamesi, H. 1308- M. 1890-1891, 74.

Mektep için 1887-1892 yılları arasında Sivas Rüştüye binası kullanılır²⁴⁵. Sırrı Paşa'nın Diyarbakır valiliğine atanmasının ardından gelen yeni Sivas Valisi Mazlum Paşazade Mehmed Memduh Bey döneminde, binanın inşası gerçekleştirilerek 3 Ekim 1892 tarihinde tamamlanır. Yatılı (Leyli) îdâdi olarak 1887 yılında açılışı yapılan mektebin, yeni bina inşası için oluşturulan keşif defteri ve 481.392 kuruş 26 paralık teklif Vali Memduh Bey tarafından hazırlanarak Dâhiliye Nezareti'ne gönderilir. Maarif Nezareti tarafından da incelenen teklif Şura-yı Devlete gönderilir²⁴⁶. Yapılan görüşmeler sonucunda masraflarının maarif hissesinden karşılanması üzere binanın inşasına izin verilir²⁴⁷. İnşa masrafları keşif defterinde belirtilen rakamın yaklaşık iki katı olan 814.000 kuruşa tamamlanır²⁴⁸.

Dönemin belediye mühendis ve görevlileri; Sermühendis Selim Efendi, Mühendis Alim Efendi, Kondüktör Sabiran Efendi, Kondüktör Artin Efendi ve Kondüktör Abdi Efendi'dir²⁴⁹. Binanın inşasında bahsi geçen mühendis ve görevlilerin etkili oldukları düşünülmektedir.

1898-1899 eğitim-öğretim yılında gündüz îdâdiye dönüştürülen Sivas Îdâdisi 1913 yılında sultaniye çevrilir²⁵⁰ (Foto. 235-236). 4-12 Eylül 1919 tarihleri arasında Sivas Kongresi'nin bu binada yapılmasından dolayı o günlerde sultani olan mektep başka bir binaya taşınır. Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya taşınmasının ardından Astsubay Okulu olarak kullanılır. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924-25 yılında liseye dönüştürülür²⁵¹. 1990 senesinde Sivas Atatürk Kongre ve Etnografya Müzesi'ne çevrilir²⁵².

Binanın günümüzde müzede sergilenen tâlik karakterli kitabesi²⁵³ şöyledir (Foto. 237):

“Şevketlü Gazi Abdülhamid Han-ı Sani Hazretlerinin zaman-ı Saltanatlarında Rütbe-i bala ricalinden Mazlum Paşa-zade Mehmet Memduh Beg Efendi'nin Sivas Vilayeti Valiliğinde işbu Mekteb-i İ'dadi-i Mülki İnşa olundu.

²⁴⁵ Belgede rüştüye mektebinde bulunan Mekteb-i İdâdi'nin memur ve öğrencilerinin nakledildiği belirtilmektedir; B.O.A., Yıldız Evrakı Mütenevvia Kısmı, 89/35, H. 9 Safer 1311-M. 22 Ağustos 1883)

²⁴⁶ B.O.A., İrade Meclis-i Mahsus, 4781/3, H. 5 Recep 1307-M. 25 Şubat 1890.

²⁴⁷ B.O.A., Meclis-i Vükela Mazbataları, 53/22, H. 19 Şaban 1307-M. 9 Nisan 1890.

²⁴⁸ *Salname-i Nezâret-i Mâarif-i Umumiye*, H. 1319-M.1901-1902, 692.

²⁴⁹ Sivas Vilayet Salnamesi, H. 1308-M. 1891-1892, s. 108.

²⁵⁰ Yurdal Demirel, “Urfa’da Modern Bir Eğitim Kurumu: Urfa İdâdi Mektebi”, *I. Uluslararası İslam Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa Sempozyumu Tebliğler II*, 2016 Şanlıurfa, 345.

²⁵¹ A. Şevki Duymaz, (2007). “Osmanlı Modernleşmesinde Sivas’ta Bir Eğitim Kurumu: Sivas İdâdisi”, *Osmanlı Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, 3, 126-127.

²⁵² Hikmet Denizli. *Sivas Tarihi ve Anıtları*, Sivas 1995, s.166.

²⁵³ Bu kitabe önceden kuzey giriş kapısı üzerinde bulunmaktadı; Sivas KTVKKM., Dosya No: 512.

12 Rebiül-evvel sene 1310, Mahmud Edib-i Sivasi²⁵⁴”

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde bulunan bir belgeye göre Sivas İdâdîsi 1902 tarihinde bir onarım geçirir. Bu onarımda binanın saçak kısımları elden geçirilir²⁵⁵. 1934 yılında çıkarılan kanun ile bu dönemde varlığını sürdüren okulların tamiri kararı alınır. Tamir edilen okullar arasında Sivas İdâdî binası da bulunmaktadır. 1930’da binanın arka cephesine paralel uzanan yeni bir caddenin açılması ile binanın mutfak, çamaşırhane vb. eklentileri ile burada bulunan ve halk arasında İzzet Paşa Cami²⁵⁶ olarak bilinen mescit kaldırılır. Okulun ana giriş kapısı yeni açılan caddenin bulunduğu doğu cepheye alınır. 1933 yılında yatılı lise öğrencilerinin ikameti için yeni bir yurt inşası binalır²⁵⁷ (Çizim 27).

1987 yılında binanın düz dam örtüsü sac ile değiştirilir. 2015 yılında binanın bodrum katında yapılan kazı çalışması neticesinde sekizgen bir şadırvan altlığı ile şadırvana su taşıyan künkler bulunur (Foto. 238). Kazıda şadırvanın etrafının karo mozaik ile kaplı olduğu görülür. 2009’da iç duvarlara sıva raspası yapılarak duvarlardaki kalem işi bezemelerin tespiti yapılır. 1987 yılında düz dam örtü, ahşap ve üstü çinko sac kaplama hale getirilir. Bu örtü sistemi 2015 yılında iklim şartları göz önüne alınarak kiremit ile değiştirilir (Foto. 239). Güneydoğu cepheye yapılan balkon uygulaması nedeni ile bodrum katta kapatılan iki pencere aslına uygun olarak düzenlenir. 1987 restorasyonunda açık avlunun birinci kat seviyesindeki pencereler kapatılarak, niş haline getirilir. 2015 yılında bu pencereler aslına uygun hale getirilir. 2008 yılında giyotin formlu, çift pencereler bodrum katta aynı şekli ile korunmuştur. Üst katlarda ise giyotin görünümlü ancak alttan ve üstten açılabilen formdaki pencereler ile değiştirilmiştir. Pencerelerin içte olanları kaldırılır. Bahçe duvarının korkulukları yenilenir²⁵⁸.

Birinci kat avlusu önceden boşluk kısmı kapatılarak sergi salonu olarak kullanılmaktayken 2015 restorasyonunda aslına uygun olarak tekrar avluya dönüştürülmüştür. Niş haline getirilen avlu pencereleri, yeniden açılmıştır.

²⁵⁴ Kemalettin Kuzucu, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Şehircilik Mimari ve Eğitim Anlayışındaki Değişmeler Bağlamında Sivas Kongre Binası’nın Tarihçesi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 37-37, Ankara 2006, s. 109; Mustafa Bulut, “Sivas’taki Geç Dönem Osmanlı Kamu Yapıları”, *Osmanlı Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, 3, Sivas 2007, s. 30.

²⁵⁵ K. Kuzucu, (2006), *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e...*, s. 115.

²⁵⁶ *Sivas Vilayet Salnamesi*, H. 1300- M. 1882-1883, 33-38.

²⁵⁷ H. A. Yücel, (1994), *Türkiye’de Orta Öğretim...*, s. 516.

²⁵⁸ Sivas KTVKK, Dosya No: 512.

Plan Özellikleri

Bina 33.50x39.50 m. boyutlarında kareye yakın dikdörtgen plandadır (Plan 25-26-27). 7x14 m. boyutlarında ve orta avluludur. Bodrum üzerine iki katlıdır. Etrafını saran bahçe duvarlarının batı yönünde bahçe giriş kapısı bulunmaktadır. Üçü bodrum katta, ikisi de zemin katta olmak üzere, binaya giriş beş adet kapı ile sağlanmaktadır. Bu kapılardan doğuda bulunan günümüzde ana giriş kapısı olarak kullanılmaktadır.

Borum Kat

Bodrum katın yarısı (batı kısmı) toprak dolgu olup, diğer kısımlar çeşitli amaçlar için kullanılan simetrik sayılabilecek dizilimdeki mekân kurgusundadır (Plan 25). Güney ve kuzey yönlerden açılan iki kapının arasında, aynı doğrultuda, dikdörtgen planlı bir koridor vardır (Foto. 240). Koridorun tavanı betonarme tabanı fayans kaplıdır. Koridorun kuzey ve güney bitim noktalarında, üst kata çıkışı sağlayan merdivenler bulunur (Foto. 241). Merdivenler mermer malzemelidir. Merdiven altında çay ocağı ve güney yönden bitişiğinde lavabolar bulunur.

Bodrum katın kuzeydoğu köşesinde, 6.50x6.70 m. boyutlarında 01 nolu depoya koridordan açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen, kapı açıklığı ile ulaşılır. Depo kuzey yönden iki, güney yönden üç, adet basık kemerli dikdörtgen pencere ile dışarı açılmaktadır. Bütün bodrum katta olduğu gibi bu deponun da tavanı betonarme, tabanı fayans kaplıdır (Foto. 242).

Bodrum kat BK-02 nolu depoya bodrum kat koridorundan açılan, iki adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen kapı ile girilir. Depo 10.20x5.70 m. boyutlarındadır. Mekânda doğu cepheye açılan, dört adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerden dışardan merdivenlere rastlayan pencere nişe dönüştürülmüştür (Foto. 243).

BK-02 nolu deponun yanında, doğu cephe merdivenlerinin altına açılan, bir kapı ve kapıya ulaşımı sağlayan 5.70x1 m. boyutlarında, dikdörtgen planlı BK-03 nolu koridor bulunur. Bu koridorun tavanı ahşap, tabanı ise fayans kaplamadır. Merdiven altına açılan kapı, çift kanatlı ve ahşap malzemeli olup, dikdörtgen formlu kapı üstte basık kemerlidir (Foto. 244).

BK-04 nolu depoya bodrum kat koridorundan açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen kapı ile girilir. Mekân, 10.20x5.70 m. boyutlarındadır. Doğru cepheye açılan, dört penceresi bulunmaktadır. Bu pencerelerden doğu cephe merdivenlerine rastlayanı, nişe dönüştürülmüştür (Foto. 245).

BK-05 nolu kazan dairesi, bodrum katın güneydoğu köşesinde bulunmaktadır. 6.50x6.70 m. boyutlarında olan BK-05 nolu depoya koridordan açılan, yuvarlak

kemerli, dikdörtgen kapı açıklığı ile ulaşılır. Depo güney yönden iki, doğu yönden üç, adet basık kemerli, dikdörtgen, ahşap pencere ile dışarı açılmaktadır (Foto. 246).

BK-05 nolu deponun karşısında, üst kata çıkışı sağlayan merdivenler bulunur. Merdivenlerin yanında, iki mekân halinde lavabolar vardır (Foto. 247-248). Koridor avluya açılan, beş adet, mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 249).

Zemin Kat

Zemin kat dikdörtgen planlı bir avlunun etrafına yerleştirilen, dört yönü dolanma koridoru ve bu koridoru çevreleyen simetrik mekân dizilimindedir (Foto. 250). Zemin kata doğu ve batı cephelerin orta aksında bulunan, karşılıklı kapılar ile girilir. Giriş kapıları ve mekân diziliminde göz önünde bulundurulmuş simetri anlayışı, kuzey ve güney cephelerin orta aksına karşılıklı yerleştirilen merdivenler ile devam ettirilmektedir (Plan 26). Merdivenler altta çift üstte tek kolludur. Merdivenlerin önlerinde, ikisi duvara bitişik, ikisi serbest dört ahşap ayak ile taşınan yuvarlak kemerli revaklar yerleştirilmiştir (Foto. 251).

Zemin katın tamamında, binanın orijinalinde de olduğu gibi tavan ve tabanlar ahşap kaplamadır. Duvarlar çimento-alçı-kum karışımı sıvalıdır. Ayrıca zemin kat pencerelerinin tamamı yuvarlak kemerli dikdörtgen formludur. İç kapılar dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Kapı kanatları ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır.

ZK-01 nolu giriş holü 6.40x6.95 m. boyutlarındadır. Doğu cepheye açılan, çift kanatlı, ahşap giriş kapısı ve iki yuvarlak pencere ile doğu cepheye açılmaktadır. Günümüzde müzeye gelenlerin karşılandığı bankonun önünde, ikisi duvara bitişik, ikisi serbest dört ayak ile taşınan yuvarlak kemerli bir revak ile doğu-batı doğrultuda taksimatlandırılmıştır. Giriş holü, 2015 restorasyonu öncesinde, giriş kapısının hemen önünde bulunan 2 m. genişliğindeki bir koridorken, doğu yönünde bulunan mekân ile birleştirilir. Bu mekâna hem koridorun kapısından hemde birleştirilen mekânın kapısından geçiş sağlanmıştır (Foto. 252).

ZK-02 nolu, 1980'li yıllarda Sivas Lisesi olarak kullanıldığı dönemde, öğretmenler odası olarak kullanılan mekân, 5.82x6.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, bir kapı ile ulaşılmaktadır. Doğu cepheye açılan, iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu mekân sonradan eklenen duvar ile oluşturulmuştur. Binanın orijinal halinde yoktur (Foto. 253).

Zemin katın güneydoğu köşesinde bulunan ZK-03 nolu mekân, 12.50x6.50 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan bir kapı ile ulaşılmaktadır. Doğu cepheye açılan üç, güney cepheye açılan dört, ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 254).

ZK-04 ve ZK-03 nolu mekânların arasında bulunan merdiven sahanlığı, zemin kat seviyesinde güney cepheye açılan, üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 255).

Zemin katın güneybatı köşesinde bulunan ZK-04 nolu mekâna koridordan açılan bir kapı ile ulaşılmaktadır. Mekân 12.50x6.50 m. boyutlarındadır. Mekân, güney cepheden açılan dört, batı cepheden açılan üç ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 256).

ZK-05 nolu mekân 14.25x 6.25 m. boyutlarında bir dersliktir. Dersliğe koridordan açılan bir kapı ile ulaşılmaktadır. Batı cepheye açılan beş ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Günümüzde sonradan yapılan eklemeler ile daha küçük iki mekâna ayrılmış durumdadır (Foto. 257-258). Bu mekânların kuzeyde olanı batı cephede bulunan giriş kapısını da içerisine almaktadır.

ZK-06 nolu mekân 4.30x6.30 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir ahşap kapı ile girilmektedir. Batı cepheye açılan iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 259).

ZK-07 nolu idari oda 3.30x6.30 m. boyutlarındadır. Koridordan bir kapı ile ulaşılan mekân, batı cepheye açılan bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 260).

ZK-08 nolu mekân 12.50x6.50 m. boyutlarındadır. Yapının kuzeybatı köşesinde bulunan dersliğe koridordan açılan bir kapı ile girilmektedir. Batı cepheye açılan iki, kuzey cepheye açılan dört pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 261).

ZK-08 ve ZK-09 nolu mekânların arasında birinci kata çıkışı sağlayan merdivenlerin bulunduğu sahanlık bulunmaktadır. Merdivenler çift yönlü başlayarak tek yönlü olarak devam etmektedir. Merdivenlerin önünde ikisi duvara bitişik, ikisi serbest dört ayak ile taşınan yuvarlak kemerli revak bulunmaktadır. Sahanlık zemin katta ve birinci katta üçer tane olmak üzere toplamda altı pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 262).

ZK-09 nolu mekân binanın kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. Koridordan açılan bir kapı ile dersliğe girilmektedir. Mekân 12.50x6.50 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye açılan dört, doğu cepheye açılan üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 263).

ZK-10 nolu mekân 5.80x5.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile içeri girilir. Doğru cepheye açılan iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 264).

Avlu kısmına dolanma koridorunun kuzeyinden bir kapı ile geçilir. Üç yönlü, beş basamaklı mermer merdivenler ile inilen avlunun tabanı mermer kaplı olup ortasında mermer şadırvan bulunmaktadır. Avluya dolanma koridorlarını aydınlatan

zemin katta yuvarlak kemerli 15, birinci katta basık kemerli 16 dikdörtgen pencere yer almaktadır. Ayrıca bodrum katın doğu yönünde beş adet basık kemerli mazgal pencere açılmaktadır. Günümüzde katlar arasındaki erişimi sağlayan avlunun batı duvarına bitişik asansör uygulaması, 2015 yılında gerçekleştirilmiştir (Foto. 265).

Birinci Kat

Birinci kat, dikdörtgen planlı bir avlu açıklığının etrafını yerleştirilen dolanan dolanma koridoru (Foto. 266) ve bu koridora açılan mekânlardan oluşan simetrik denilebilecek plandadır (Plan 27). Kuzey ve güney yönlerde aksiyal olarak yerleştirilen merdiven sahanlıkları (Foto. 267-268) ve doğu batı yönlerde bulunan giriş kapıları simetrik dengeyi sağlayan bölümlerdir. Birinci kattın tamamında tavan ve tabanlarda ahşap kaplama kullanılmış olup, duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır. Bu katta kullanılan kapılar çift kanatlı ahşap olup, pencereler basık kemerli dikdörtgen formludur. Pencerelerin ahşap aksamı orijinal olmayıp giyotin şekillidirler.

1K-01 nolu mekân 7.80x6.55 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan kapı ile ulaşılır. Mekân doğu cepheye açılan iki ahşap pencere ile aydınlatılmakta olup, bu kısımda balkona açılan bir de ahşap kapı bulunmaktadır (Foto. 269).

1K-02 nolu mekân 6.80x6 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan kapı ile girilmektedir. Doğü cepheye açılan iki pencere ile mekân aydınlatılmaktadır (Foto. 270).

1K-03 nolu mekân 12.50x6.50 boyutlarındadır. Koridordan açılan bir kapı ile içeri geçiş sağlanmaktadır. Mekân kuzey cepheye açılan dört, doğü cepheye açılan üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 271).

Birinci katın güneybatı köşesinde bulunan 1K-04 nolu dersliğe koridordan açılan bir kapı ile ulaşılmaktadır. Mekân 12.50x6.50 m. boyutlarındadır. Mekân güney cepheden açılan dört, batı cepheden açılan üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 272).

1K-05 nolu mekân 14.25x 6.25 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan bir kapı ile ulaşılmaktadır. Batı cepheye açılan altı pencere ile aydınlatılmaktadır. Dersliğin tavan ve duvarları diğer mekân ve mekânlardan farklı olarak kalem işi bezemelidir. Bu mekân Sivas Kongresi'nin yapıldığı yerdir. Bu sebeple günümüze bozulmadan gelebilmiştir (Foto. 273).

1K-06 nolu mekân 4.30x6.30 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan bir kapı ile girilmektedir. Batı cepheye açılan iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu

dersliğin tavanı, 1K-05 nolu mekân gibi bozulmadan günümüze ulaşmış, kalem işi bezemeler ile kaplıdır (Foto. 274).

1K-07 nolu idari oda, 3.30x6.30 m. boyutlarındadır. Koridordan bir kapı ile ulaşılan mekân batı cepheye açılan bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 275).

1K-08 nolu mekân 12.50x6.50 m. boyutlarındadır. Binanın kuzeybatı köşesinde bulunan dersliğe koridordan açılan bir kapı ile girilmektedir. Batı cepheye açılan iki, kuzey cepheye açılan dört pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 276).

1K-09 nolu mekân binanın kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. Koridordan açılan bir kapı ile dersliğe girilmektedir. Mekân, 12.50x6.50 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye açılan dört, doğu cepheye açılan üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 277).

1K-10 nolu mekân 5.80x5.80 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan bir kapı ile içeri girilir. Doğu cepheye açılan iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 278).

1K-11 nolu mekân 5.80x5.80 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan bir kapı ile içeri girilir. Doğu cepheye açılan iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 279).

Sivas İdâdisi planlama açısından dikdörtgen planlı, orta avlulu ve büyük boyutlu idâdilerdendir. Giriş kapıları ve merdivenlerin konumlanışına göre aksiyal ve simetrik mekân diziliminin uygulandığı yapılarındadır.

Binanın iç mekânlarının alçı-kum-çimento karışımı sıvalı olduğu görülmektedir.

Cephe Özellikleri

Sivas İdâdisi, cephe özellikleri açısından dört yönde hareketlidir ve mimari elemanların yerleşiminde dengeli bir yaklaşımla ele alındığı görülmektedir. Kuzey ve güney cepheler orta akslarından dışarı taşırılarak; doğu ve batı cepheler ise içeri alınarak hareketli bir cephe düzenlemesi yapılmıştır. Binanın doğu ve batısı arasında kot farkı bulunduğundan doğu cephe üç katlı, batı cephe ise iki katlı görünümündedir (Çizim 28-29-30-31).

Doğu cephenin orta aksında ana giriş kapısı bulunmaktadır (Foto. 280). Bu kapının ön kısmına, 1930 yılında, iki yönlü merdivenler ile ulaşılan, yerden birinci kat seviyesine yüksek ve dor düzeninde dört mermer sütun ile taşınan balkon uygulaması yapılmıştır. Merdivenler ilk dört basamakta üç yönlü olup, sonrasında ulaşılan sahanlığın devamında korkuluklu ve tek yönlüdür (Foto. 281). Balkonu taşıyan

sütunlar yerden yüksek kaideler üzerine oturmaktadır. Merdiven korkulukları bu kaideler arasında da sürdürülmektedir. Yuvarlak bedenli sütunlar üstte dikdörtgen tablalar ile sonlanmaktadır. Tablalar baştaban frizi ve kademelenerek genişleyen silmeli saçak kısmını taşımaktadır. Bu uygulamaların devamında plastırlarla üç alana ayrılan, balkon korkulukları bulunmaktadır. Merdivenin altında ortadaki kapı yanlardaki pencere olmak üzere yuvarlak kemerli dikdörtgen üç açıklığa yer verilmektedir (Foto. 282).

Giriş aksı, ortadaki kapı açıklığı, yanlardakiler pencere olmak üzere yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu üçlü bir düzenleme göstermektedir (Foto. 283). Bu açıklıklar yanlarına yerleştirilen yerden yüksek kaidelere oturan, duvar plastırları ile dikey olarak vurgulanmışlardır. Giriş kapısı iki kanatlıdır. Kanatlar dikdörtgen ve kare şekilli geometrik formlar ile bezelidir.

Doğu cephe yatayda kat silmeleri dikeyde plastırlar ile simetrik olarak bölümlendirilmiştir. Bu bölümler arasına bodrum ve birinci katta basık, zemin katta yuvarlak kemerli pencereler yerleştirilmiştir. Pencerelerin çerçeveleri dışarı taşırılarak vurgulanmıştır. Bodrum kat pencerelerinde ayrıca dışarıya taşırılan kemer kilit taşı vurgusu da gözlenmektedir. Birinci kat pencerelerine üçgen alınlık uygulaması yapılarak üçgenin alt köşelerine birer sarkıt yerleştirilmiştir. Toplamda 40 pencere ve üç kapının bulunduğu cephe üstte profilli silmeler ile çevrenmiş baştaban kirişi ile sonlanmaktadır. Bu kirişin yüzeyi, dikdörtgen formdaki çıkmalar ile metoplara ayrılmaktadır (Çizim 28, 32).

Batı cephe (Foto. 284), iki katlı bir düzenleme ile ele alınmıştır. Cephenin orta aksı içeri alınmıştır. Toplamda profilli beş kat silmesi ile yatay olarak bölümlenen cephenin dikey vurgusu, kademeli olarak genişleyen silmeli altlık ve başlıkları olan duvar plastırları ile gerçekleştirilmiştir. Kat silmelerinden biri katları ayırırken dördü plastır başlık ve altlıklarının sınırlarını belirleyerek, tüm kat boyunca sürdürülmektedir. Zemin kat seviyesinde orta aksa yerleştirilen giriş kapısı, yuvarlak kemerli, dikdörtgen bir açıklık şeklindedir. Kapı çift kanatlı olup doğu giriş kapısının aynısıdır (Foto. 285). Giriş açıklığı yanındaki birer pencere ile beraber üçlü bir vurgu yapacak şekilde ele alınmıştır. Bu kısımda pencere ve kapı kenarlarına altlık ve başlıkları olan yuvarlak bedenli gömme sütunlar yerleştirilmiştir. İki kat boyunca sürdürülen bu uygulama baştaban kirişinde de başlıklı plastırlar ile devam ettirilmektedir. Baştaban kirişi doğu cephenin tekrarı niteliğindedir (Çizim 29).

Batı cephenin zemin katında yuvarlak kemerli, birinci katında basık kemerli, dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. Toplamda 29 tane olan pencerelerin zemin katta bulunanlarının denizlikleri baklava formunda; birinci katta olanların denizlikleri altıgen formlu motifler ile bezelidir.

Güney cephe üç katlıdır. 1981 ve 2015 restorasyonlarında gerçekleştirilen çevre düzenlemeleri sonrasında bu cephenin kot farkı ortadan kaldırıldığı görülmektedir. Cephenin orta aksı dışarı taşırılmıştır (Foto. 286). Cephede profilli kat silmeleriyle yatay denge sağlanırken, başlıklı ve altlıklı duvar plastırları ile dikey denge sağlanmaktadır. Kullanılan mimari elemanlar incelendiğinde; diğer cephelerin tekrar edildiği görülmektedir. Binanın bodrum katının batı yönünde penceresikö bulunmamaktadır. Bodrum kata ait bir adet yuvarlak kemerli giriş kapısı ve iki adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere görülmektedir. Cephede toplamda 24 pencere ve bir kapı vardır (Çizim 30). Kuzey cephe güney cephenin tekrarı niteliğindedir (Foto. 287), (Çizim 31).

Binanın orijinal halinde bulunan bahçe duvarları günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bahçe duvarlarının batı yönünde bir bahçe kapısı bulunmaktadır (Foto. 288). Bu kapı çift yönlü olarak tasarlanmış olup, arka cephesinde dikdörtgen planlı iki kulübesi vardır. Ön yüzde giriş açıklığı, kilit taşı vurgulanmış yuvarlak kemer, başlıklı gömme ayaklara oturtulmuştur. Bu kompozisyon bedenleri yivli, altlık ve başlıkları olan plastırlarla çevrelenmektedir. Baştaban kirişi volüt benzeri çıkmalar ile metoplara ayrılmaktadır. Baştaban kirişinin üzerinde kademeli olarak genişleyen, silmeli saçak kısmı ve korkuluk duvarı bulunmaktadır. Kapı açıklığı, ferforje tipi çift kanatlı bir kapı ile kapatılmaktadır. Dikdörtgen açıklığa sahip kapının bahçeye bakan arka yüzü, yuvarlak kemerli ve üstte bulunan sade bezemesiz üçgen alınlıktan oluşmaktadır (Foto. 289). Kapının her iki yanına köşe noktalarından kapıya dayanan, düzgün kesme taş malzeme ile yapılan, dikdörtgen planlı iki kulübe yerleştirilmiştir. Kulübelerin doğuya bakan sivri kemerli birer penceresi ile kuzey ve güney yönlere bakan birer kapısı vardır. Örtüleri beşik tonozdur. Silmeli sivri kemerlerinin alınlık kısımları bitkisel bezelidir (Foto. 290).

Bezeme Özellikleri

Sivas İdâdisi'nin iç mekân tavan ve duvarlarında, merdiven korkuluklarında, dolanma koridoru tavanlarında ve merdiven önü revaklarında görülen bezemeleri vardır. Dışarda binanın eski resimlerinde varlığı görülen bezemeli üçgen alınlıklar günümüzde mevcut değildir. Dış cephede ise pencere alınlıkları, denizlik içleri ve

bahçe kapısı üzerinde bulunan uygulamalar dış cephede binanın bezeme programını oluşturmaktadır. Bezemeler ahşap ve taş malzeme ile gerçekleştirilmiştir.

Binanın bodrum katı, sade ve bezemesiz olarak ele alınmakla beraber, burada bulunan iç kapıların taş malzemeli ve kilit taşları vurgulanmış, dışa taşkın çerçeveleri bulunmaktadır (Foto. 291).

Zemin katta ZK-06 nolu mekânın tavanı kalem işi bezemelidir. Tavan ahşap çıtalar ile dikdörtgen formlu geometrik alanlara ayrılmıştır (Foto. 292). Alanın orta kısmına sekizgen bir göbek içerisinde kıvrık dallar ile oluşturulan bezeme yerleştirilmiştir. Dikdörtgenin kısa kenarlarında baklava ve üçgen şekilli alanlara yer verilmiştir. Bu alanların ortasında oluşan baklava formlu kısımların içine manzara resimleri yapılmıştır. Burada batı yönde bulunan manzara resminde sahil kenarında bir cami resmedilmiştir. Doğuda yer alan manzara resminde dere kenarında bir ev tasviri yapılmaktadır (Foto. 293-294). Oluşturulan diğer alanlarda palmet, rumi ve kıvrık dalların kullanıldığı bitkisel karakterli üsluplaştırılmış bir bezeme programını görmek mümkündür. Kartuşlara ayrılan yüzeylerde gerçekleştirilen bezeme Neo-Klasik özelliktedir.

Binanın 1K-01 nolu dersliğin duvar ve tavanlarında kalem işi bezemeler bulunmaktadır. Duvarlarda bulunan kalem işi bezemeler sıva üzerine yapılmışken, tavanda bulunanlar ahşap üzerine uygulanmıştır. Duvarlar sarı renkli bir zemin üzerine, beyaz renkli, dikdörtgen bezeme panolarına ayrılmıştır. Bu panolara uçları volüt şeklinde kıvrılan ağaç dalları ile birer çerçeve oluşturulmuştur. Ağaç dallarının bedenlerinde, yapraklı küçük dallar bulunmaktadır. Çerçevelerin içlerinde, köşeler ikinci bir çerçeve içerisine alınmış ve üsluplaştırılmış oval formlu bir kartuş işlenmiştir. Kartuşun merkezinde gül motifi ve etrafını saran kıvrık dallar ile oluşturulan bir bezeme vardır. Bu bezemelerin grinin tonları ile yapıldığı görülmektedir (Foto. 295). Duvarlar altta bitkisel formlu motiflerin birleştirilmesi ile oluşturulan sarı zemin üzerine kiremit renkli kompozisyonların uygulandığı bir bordür kuşağı ile çevrenmektedir (Foto. 296).

Dersliğin tavanı ahşap malzemeli olup çıtalar ile geometrik alanlara ayrılmaktadır. Geometrik alanların içleri çeşitli renklerin kullanımı ile oluşturulmuş üsluplaştırılmış bitkisel motifler ile bezenmiştir (Çizim 33), (Foto. 297-298).

Birinci kat 1K-06 nolu oda, Atatürk'ün Sivas Kongresi süresince ikametgâhı olarak kullanılan mekândır. Bu odanın tavan ve duvarlarında günümüze orijinal olarak gelebilen kalem işi bezemeler bulunmaktadır. Odanın duvarları 1K-05 nolu odanın

duvarlarında uygulanan bezemenin tekrarı niteliğindedir (Foto. 299). Ahşap tavanın etek kısımlarında, iki bordür halinde, bitkisel bezemelere yer verilmektedir. Altta bulunan bordürün içi mavi zemin üstüne beyaz papatyalar ile kaplanmıştır. Üstteki bordürde yine mavi zemin üstüne beyaz konturlar ile kenger yapraklarının sarmal bir dizilimine yer verilmektedir (Foto. 300).

Tavan kompozisyonu en dışta beyaz renkli ahşap çıtalar ile çevrelenmektedir. Çıtaların içe doğru devamında, pembe zemin üzerine ok başlı kaval silme motiflerinden oluşan bir bordür bulunmaktadır. Kaval silmenin bedeni sarmal bir kuşak ile kaplıdır.

Kompozisyonunun ortasında çıtalar ile oluşturulan sekizgen bir yıldız bulunmaktadır. Bu yıldızın etrafı üçgen, kare, dikdörtgen ve beşgen alanlara ayrılmıştır. Tavanın genelinde kahverengi ve mavi rengin hâkim olduğu üsluplaştırılmış bitkisel bezemeler bulunmaktadır (Foto. 301).

Yapının ahşap malzeme ile gerçekleştirilen bezeme örneklerini merdiven korkulukları ve koridorlarda bulunan tavan göbeklerinde görmek mümkündür. Merdiven korkulukları ceviz ağacından yapılmış olup oyma tekniğinde bitkisel motifler ile bezelidir (Foto. 302-303-304-305). Zemin katta çift kollu, birinci katta tek kollu merdivenleri dolanan bu korkuluklar, üstte dolanma yerinin ortasında son bulmaktadır.

Birinci kat merdiven sahanlıklarının önünde bulunan dolanma koridorlarının tavan göbeklerinde, kare bir tablanın içerisinde çarkıfelek motifine yer verilmektedir. Bu göbeklerin üçgen formlu köşegenleri bulunmaktadır. Çarkıfeleğin içi oyularak mavi ve yeşil puantiyeli bir motif ile boyanmış olup kenarları fırfırlı bir çevre ile kaplanmıştır. Sonrasında sarı renkle boyanan kollar, oyulan alt platformun üstüne çakılmıştır. Kompozisyonun üçgen şekilli köşegenlerinin içinde bitkisel karakterli bezemeler bulunmaktadır (Foto. 306), (Çizim 33).

Birinci kat merdiven sahanlıklarının önüne yerleştirilen yuvarlak kemerli ahşap revakların kemer köşelerinde, geometrik alanlar içerisine alınmış, kıvrık dallar ile meydana getirilmiş bitkisel formlu kalem işi bezemelere yer verilmektedir (Foto. 307).

Sivas İdâdîsi'nin taş malzeme ile meydana getirilen bezemeleri binanın dış cepheleri ve bahçe giriş kapısında yoğunlaşmaktadır. Dış cephelerde birinci kat pencerelerinin üçgen alınlıkları (Foto. 308), ve pencere denizliklerinde yer verilen geometrik motifler, bezeme kompozisyonunu oluşturan elemanlardandır (Foto. 309-310). Bahçe kapısının kulübeli, binada görülen taş bezemelere verilecek diğer bir

örnektir. Kulübelerin kemer köşelerinde istiridye kabuğu ve yuvarlak alınlıkta kıvrık dallar ile oluşturulan bitkisel bir kompozisyon bulunmaktadır (Foto. 311).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Sivas İdâdisi ile ilgili yaptığımız arazi çalışmalarından ve kurulda bulunan dosyasından anlaşıldığına göre, binanın kesme taş malzeme ile inşa edildiği, duvarlarında tuğla malzemenin kullanıldığını söylemek mümkündür (Foto. 312). Binanın tavan ve taban döşemelerinde yörede yetiştirilen kavak ağacı kullanılmıştır. Merdivenlerde ceviz ağacı kullanılmıştır. Binanın sıvası kireç-kum-alçı karışımı iken sonradan yapılan çeşitli dönemlerdeki restorasyonlarda çimento-kum-alçı karışımı sıvaya dönüştürülmüştür. Kapı ve pencereler ahşap malzemeli ve çift pencere şeklinde inşa edilmiştir. Sonradan pencerelerin ısı cam ile yenilenmesi ile tekli pencere kullanımına gidilmiştir. Pencere ve kapılar özgün değildir.

Üslup Özellikleri

Genel üslup özellikleri ile Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kamu yapılarında gözlenen plan ve kurulum özelliklerini taşıyan Sivas İdâdisi'nin, eklektik bir yaklaşımla ele alındığı söylenebilir. Planlama açısından orta avlulu ve büyük ölçekli idâdi türünden olduğu gözlenmektedir.

3.1.1.10. Çankırı İdâdisi

Plan: 28-29

Çizim: 34-35

Fotoğraf: 313-331

Ekler: 24

İnceleme Tarihi: 20.07.2017

Bulunduğu Yer:

Çankırı il merkezinde Cumhuriyet Mahallesi, Vali Ayhan Çevik Caddesi'ndedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 2 pafta, 63 ada, 65 parsel bilgileri ile kayıtlıdır.

Tarihçe

Çankırı İdâdisi'nin inşasına 1886 yılında başlanılmış olup, 1893 yılında tamamlandığı bilinmektedir. Binanın inşası bitene kadar, hastane olarak kullanılan bir binada, H. 1310 (M. 1892) yılına kadar, eğitime devam edilir (Ek 24)²⁵⁹.

²⁵⁹ Galip Eken, "19. Yüzyıl Sonlarında Çankırı'da Eğitime Dair", *Milli Mücadele'de İstiklal Yolu ve Çankırı Sempozyumu Bildirileri*, Çankırı 2010, s. 110-112; B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 25/68, H. 5 Rebiülahir 1310-M. 27 Ekim 1892.

Ankara Vilayet Salnamesi'nde Mühendis Yuvanni Ağa, Mühendis Mehmet Ali Efendi ve Kalfa İsmail Ağa'nın isimleri geçmektedir²⁶⁰. Bahsi geçen görevlilerin binanın inşasında etkili oldukları düşünülmektedir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

1925 yılında ortaokul olarak kullanılan bina, günümüzde güzel sanatlar lisesi olarak faaliyet göstermektedir. 1999 yılında pencere ve kapılar değiştirilir. Çeşitli tarihlerde basit onarımlar geçirir²⁶¹.

Plan Özellikleri

Bina 45.10x20.25 m. boyutlarında doğu-batı doğrultulu dikdörtgen planda olan Çankırı İdâdîsi, içte bir koridorun etrafına simetrik olarak konumlandırılmış mekân dizilimindedir. Bina zemin kat üzerine bir katlıdır. Zemin katta altı, birinci katta yedi olmak üzere toplamda 13 tane mekân bulunmaktadır (Plan 28-29).

Zemin Kat

Zemin katta, güneyde bulunan ana giriş kapısından içeri girilince 5.75x6.80 m. boyutlarında hole ulaşılır. Hol koridora eliptik formlu üç kemerle birbirine bağlanan ve granit taş malzemeli, dor nizamında iki sütunla taşınan üçlü bir açıklıkla bağlanır. Holün tabanı fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir. Duvarları çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 313).

Üçlü açıklıktan ilerleyince 26.10x5.30 m. boyutlarında doğu-batı doğrultulu koridora ulaşılır. Koridorun tabanı fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir (Foto. 314).

Koridora yuvarlak kemerli giriş açıklığı ile açılan ZK-01 nolu mekân 8.90x5.75 m. boyutlarındadır. Mekân güney cepheye açılan dört koridora açılan üç adet yuvarlak kemerli ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Dersliğin tabanı fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir (Foto. 315).

ZK-02 nolu mekân, Çankırı İdâdîsi'nin batı cephesine konumlandırılmıştır. 15.20x8.0 m. boyutlarındadır. Koridora yuvarlak kemerli dikdörtgen bir kapı ile açılmaktadır. Güney ve kuzey cephelere açılan iki, batı cepheye açılan dört yuvarlak kemerli, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Dersliğin tabanı fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir (Foto. 316).

ZK-03 nolu mekân, 8.90x5.85 m. boyutlarındadır. Mekâna koridorun kuzeyinden açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen kapı açıklığı ile girilir. Kuzey

²⁶⁰ Ankara Vilayet Salnamesi, H. 1311-M. 1896-1897, s. 396.

²⁶¹ Alan çalışması yaptığımız 2017 yılında binanın yenileme halinde olduğu görülmüştür.

cepheye açılan dört ve koridora açılan üç adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile mekân aydınlatılmaktadır. Tabanı fayans, tavanı betonarmedir (Foto. 317).

Girişin karşısına yerleştirilen merdiven sahanlığında, kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli dikdörtgen bir kapı ve iki adet pencere bulunmaktadır. Sahanlık 6.90x5.85 m. boyutlarındadır. Buraya yerleştirilen tek kollu betonarme merdivenler ile üst kata çıkış sağlanmaktadır. Üst katta basık kemerli üç pencere ile aydınlatılan bu kısmın tabanı fayans, tavanı ahşaptır (Foto. 318).

ZK-04 nolu mekân 8.90x5.85 m. boyutlarındadır. Mekâna koridora açılan, yuvarlak kemerli dikdörtgen kapı açıklığı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan dört, koridora açılan üç, yuvarlak kemerli, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı fayans, tavanı betonarmedir (Foto. 319).

ZK-05 nolu mekân 15.20x8.0 m. boyutlarındadır. Mekâna koridora açılan yuvarlak kemerli dikdörtgen kapı açıklığı ile girilir. Kuzey ve güney cephelere açılan iki doğu cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı fayans, tavanı betonarmedir (Foto. 320).

ZK-06 nolu mekân 8.90x5.75 m. boyutlarındadır. Dersliğe, koridordan açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen kapı açıklığı ile girilir. Güney cepheye açılan dört, koridora açılan üç adet yuvarlak kemerli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı fayans tavanı betonarmedir (Foto. 321).

Birinci Kat

Tek kollu merdivenlerle ulaşılan birinci kat koridoru 26.10x5.30 m. boyutlarındadır. Tabanı fayans, tavanı betonarmedir (Foto. 322).

1K-01 nolu mekân 8.90x5.85 m. boyutlarındadır. Mekâna koridora açılan yuvarlak kemerli, dikdörtgen kapı açıklığı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan dört, koridora açılan üç basık kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı fayans, tavanı betonarmedir (Foto. 323).

1K-02 nolu mekân 15.20x8.0 m. boyutlarındadır. Mekâna koridora açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen kapı açıklığı ile girilir. Kuzey ve güney cephelere açılan iki, doğu cepheye açılan dört, koridora açılan iki adet basık kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı fayans, tavanı betonarmedir (Foto. 324).

1K-03 nolu mekân 8.90x5.75 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridora açılan yuvarlak kemerli dikdörtgen iki kapı açıklığı ile girilir. Güney cepheye açılan dört koridora açılan üç adet basık kemerli pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans tavan betonarmedir (Foto. 325).

1K-04 nolu mekân müdür odası olarak kullanılmaktadır. 8.90x5.75 m. boyutlarındadır. Giriş holünün üstünde olan oda, bir adet basık kemerli dikdörtgen kapı ile balkona açılmaktadır. Oda iki adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Ayrıca koridora açılan basık kemerli kapı ve her iki yanındaki basık kemerli pencereler odayı aydınlatan diğer mimari elemanlardır. Tabanı parke, tavanı ahşap asma tavadır (Foto. 326).

1K-05 nolu mekân 8.90x5.75 m. boyutlarındadır. Koridora yuvarlak kemerli iki ahşap kapı ile açılmaktadır. Mekân güney cepheye açılan dört, koridora açılan üç adet basık kemerli pencere ile aydınlatılmaktadır. Dersliğin tabanı fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir (Foto. 327).

1K-06 nolu mekân 15.20x8.0 m. boyutlarındadır. Koridora yuvarlak kemerli dikdörtgen bir kapı ile açılmaktadır. Güney ve kuzey cephelere açılan iki, batı cepheye açılan dört basık kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Dersliğin tabanı fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir (Foto. 328).

1K-07 nolu mekân 8.90x5.85 m. boyutlarındadır. Mekâna koridorun kuzeyinden açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen kapı açıklığı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan dört ve koridora açılan üç adet basık kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı fayans tavanı betonarmedir (Foto. 329).

Binada iç ve dış duvar kalınlığı 75 cm.'dir. Duvarlar çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Genel olarak simetrik mekân diziliminin görüldüğü Çankırı İdâdisi, planlama açısından girişin karşısına yerleştirilen merdivenler ve eş büyüklükteki mekânları ile diğer dönem binaları ve idâdilerin planlarına benzerlik göstermektedir. Bir sancak idâdisi olan Çankırı İdâdisi, orta büyüklüktedir.

Cephe Özellikleri

Binanın cepheleri simetrik ve sade bir anlayışla ele alınmıştır. Kuzey ve güney cepheleri, orta akstan 10.40 m. uzunluğunda bir kütle halinde ileri taşırılmıştır. Bu durum cephelere hareketlilik katılmıştır.

Güney cephenin ortasında, dor nizamında dört adet taş sütun ve duvara bitişik iki gömme plastırla taşınan balkon uygulamasına yer verilmiştir. Sütunlar birbirlerine yuvarlak kemerler ile bağlanmıştır. Bu kısmın ilerisinde, binaya girişin sağlandığı, yuvarlak kemerli, dikdörtgen kapı açıklığı ve yanında birer pencere bulunmaktadır. Giriş kapısı altıklı ve başlıklı duvar plastırlatı ile dikey bir vurgu ile ele alınmıştır.

Kapı ve pencerelerin çerçeveleri dışa taşkın olup, kemer kilit taşları vurgulanmıştır. İki kanatlı ahşap kapı kanatlarının yarım daire şeklindeki kemer açıklığı camlıdır.

İkinci kat seviyesindeki balkonun korkulukları demir dökümdür. Girişin birinci kat seviyesinde ortada ana giriş kapısına göre daha küçük boyutlu, yuvarlak kemerli balkon kapısı ve yanlarında basık kemerli birer dikdörtgen pencere vardır. Bu uygulama alt kat ile yatay dikey dengenin göz önüne alındığını göstermektedir.

Cephenin plastırlar ve kat silmesi ile toplamda 18 yüzeye ayrılmış olup, bu alanlara altta yuvarlak, üstte basık kemerli dikdörtgen pencerelerin yerleştirilmiştir. Pencerelerin çerçeveleri dışa taşkındır. Cephede toplamda 28 pencere vardır. Cephe üstte kırma çatılı olup Marsilya kiremidi ile kaplıdır (Foto. 330) (Çizim 34).

Kuzey cephe, balkon uygulaması dışında güney cephenin tekrarı niteliğindedir. Güney cephede giriş kapısının olduğu yer pencere olarak değerlendirilmiştir. Cephede toplamda 29 pencere bulunmaktadır. Giriş (Foto. 331) (Çizim 34).

Doğu cephe, plastırlar ve kat silmesi ile taksimatlandırılan üç yüzeye ayrılır. Cepheye üstte basık, altta yuvarlak kemerli, dikdörtgen dokuz ahşap pencerenin yerleştirildiği görülmektedir. Pencerelerin çerçeveleri dışa taşkındır. Kemer kilit taşları vurgulanmıştır (Çizim 35).

Batı cephenin önünde sonradan eklenen tuvalet binası bulunmaktadır. Bu cephe doğu cephenin tekrarı niteliğindedir (Çizim 35).

Bezeme Özellikleri

Bina genel olarak içte ve dışta sadedir. Dışta dışa taşıntılı kat silmeleri, plastırlar, pencere çerçeveleri ile gerçekleştirilen hareketli cephe anlayışı söz konusudur.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Çankırı İdâdisi'nde inşa malzemesi kesme taştır. Binanın iç ve dış kapı pencere çerçeveleri de düzgün kesme taş malzemelidir. Ahşap olduğu bilinen tek yönlü merdivenler ve tavan ile taban döşemeleri dışında bina orijinalliğini korumaktadır. İç ve dış kapı kanatları ile pencereler yenileme çalışmaları sonrasında değişime uğramış ve özgünlüğünü yitmiştir.

Üslup Özellikleri

Üslup olarak dönemin idari binalarında görülen simetrik mekân dizilimi ve girişin karşısına yerleştirilen merdiven uygulamaları ile paralel özellikler göstermektedir. Cephelerde iç planlamanın dışarıdan algılanabildiği yatay ve dikey

denge uygulanmıştır. Giriş kapısının bulunduğu cephede inşa edilen balkon ile bu kısım vurgulanarak ele alınmıştır.

3.1.1.11. Aydın İdâdisi

Plan: 30-33

Çizim:-

Fotoğraf: 332-370

Ekler: 25-28

İnceleme Tarihi: 13.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bina Aydın İl merkezinde Köprülü Mahallesi, Topyatağı Varyantı, No 12, pafta 106, ada 415, parsel 2’de bulunmaktadır. Binaya sonradan yapılan ilave binalar ile günümüzde aynı bahçe içerisinde kompleks yapı topluluğunun arasında bulunmaktadır. Bu alan toplamda 6423 metrekaredir ve arkeolojik sit alanıdır. Binanın kendisi toplamda 644,42 metrekarelik bir alana kurulmuştur.

Tarihçe

Aydın Vilayet Salnamelerinde Aydın İdâdisi ile ilgili çeşitli bilgilere rastlanmaktadır. Bu salnamelerde îdâdiye ilk kez H. 1307 (M. 1889) tarihinde yer verilmektedir²⁶². Benzer bilgiler Maârif Salnamelerinde de vardır. Bu salnamelerde okulun görevlileri, okutulan dersler, öğrenci mevcudu gibi bilgiler bulunmaktadır. Aydın İdâdisi leyli yedi yıllık îdâdilerdendir²⁶³ (Foto. 332-333). “Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi İdaresinde Bulunan Mekatib-i İbtidaiye, Rüşdiye, İdâdiye, Âliye ile Mekatib-i Hususiye ve Ecnebiye’nin ve Dersaâdet’te Tahriri İcra Kılınan ve Taşrada Mevcut Bulunan Kütüphanelere Dair İstatistik Mecmuası” yıllık olarak yayınlanmaktadır. Mecmuanın H.1310 (M.1893) tarihli sayısında, o yıl mevcut olan îdâdiler liste halinde açılış yılları ile belirtilmektedir. Bu listede Aydın İdâdisi’nin açılış tarihi, H.1307 (M. 1889) olarak gösterilmektedir. Aynı mecmuanın 1910-1911 eğitim-öğretim yılı için basılan sayısında Aydın İdâdisi, “Aydın Sultanisi” ismini almaktadır.

Binanın inşasına dair arşiv belgelerinde, inşa için H. 1306 (M. 1889) tarihinde arsa temini yapıldığı (Ek 25)²⁶⁴ H. 1307 (M. 1889) yılında yapımına başladığı ancak

²⁶² B. Kodaman, (1991), *Abdülhamid Devri Eğitim*, s.126.

²⁶³ *Aydın Vilayet Salnamesi*, H.1307-M. 1889-1890, 260-263; *Salname-i Maârif-i Nezâret-i Umumiye*, H.1316-M.1898-1899, s. 877-878; H. 1317-M. 1899-1900, s. 974-986.

²⁶⁴ B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemi, 1597/41, 30 Rabiulevvel 1306-4 Aralık 1888.

inşa masrafları ile ilgili birtakım usulsüzlüklerin olduğu, bu sorunların giderilmesi için İzmir'den iki subayın görevlendirildiği belirtilmektedir. Arşiv belgelerinde binanın inşası esnasında görülen usulsüzlüğün giderilmesine yönelik H. 1309 (M. 1891) senesine kadar yazışmalar sürmektedir. Bu yazışmalarda, binanın yapımının devam ettiği belirtilmektedir (Ek 26)²⁶⁵. Yine aynı belgelerde bir bahçe duvarı ve öğretmenlerin ikameti için bir konut inşa edildiğinden bahsedilmektedir. Bu konut günümüzde ayakta değildir. Son olarak H. 1311 (M. 1894) tarihli bir diğer belgede binanın inşasının tamamlandığı ve inşaya dair yapılan masrafları gösterir bir cetvelin merkeze gönderildiğinden bahsedilmektedir (Ek 27)²⁶⁶.

Aydın Vilayet Salnamesi'nde Nafia Mühendisi Kolost Efendi, Kondüktör Ali Rıza Efendi, kondüktör Karim Efendi ve kondüktör Mıdırğıç Efendi'nin isimleri geçmektedir. Bahsi geçen görevlilerin yapının inşasında etkili oldukları düşünülmektedir.

Aydın Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi arşivinde bulunan 1944 tarihli bir belgede mektebin, 1924 yılından önce Aydın Sultanisi olduğu, 1924 yılında Aydın Sanayi İddâisi, 1927'de Aydın Sanatlar Mektebi, 1931'de Aydın Mıntıka Sanat Mektebi, 1935'te Aydın Bölge Sanat Mektebi, 1943'te Aydın Erkek Sanat Enstitüsü olduğu belirtilmektedir. Yine bu belgeye göre üst katların yatakhane olduğu, yapı kompleksi içerisinde bulunan diğer binaların komplekse dâhil edilme tarihlerinin, inşa meblağları, okutulan dersler, yıllara göre mezun sayıları yer verilen diğer bilgilerdir (Ek 28).

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu

Günümüze gelinceye kadar küçük çapta bir takım onarımlar geçirdiği bilinmektedir. 2003'te ahşap olan pencerelerin pvc. doğramalar ile değiştirildiği, 2008'de kalorifer tesisatının yapıldığı, 2009 yılında bahçe duvarlarının sıvasız olarak yenilendiği ve demir parmaklıklı hale getirildiği, 2015'te bahçe düzenlemelerinin yapıldığı binaya ait Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu dosyasından elde edilen kayıtlardan anlaşılmaktadır. İçerisinde çeşitli tarihlerde bina kompleksine eklenen konferans salonu, metal işleri atölyesi, tesviye atölyesi, ağaç işleri atölyesi, kantin ve kütüphane binası, ek idari bina, elektrik atölyesi gibi binalar ile birlikte günümüzde Aydın Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi olarak kullanılmaktadır (Plan 30).

²⁶⁵ B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemi, 1571/21, 20 Cemazeyilahir 1306-21 Şubat 1889.

²⁶⁶ B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 1867/65, 10 Safer 1309-15 Eylül 1891.

Plan Özellikleri

Bina kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen, üstü açık ve orta avlulu plandadır. Bina 18.50x15.75 m. boyutlarında kareye yakın dikdörtgen plandadır. Bodrum kat üzerine iki katlıdır. Kuzey ve güney cephelerinde iki adet giriş kapısı bulunmaktadır. Bu cepheler köşe noktalarından dışarı taşkındır (Plan 31-32-33).

Bodrum Kat

Bodrum katta köşelere yerleştirilen 5.67x4.50 m. boyutlarında eş büyüklükte dört adet dikdörtgen planlı oda bulunmaktadır BK-01, BK-02, BK-03, BK-06 nolu odaların her birinin dışarıya açılan kapıları bulunmaktadır ve birbiri ile bağlantıları yoktur. Odaların arası toprak dolgu şeklindedir. Odaların doğu ve batı cephelere açılan üçer, kuzey ve güney cephelere açılan ikişer basık kemerli dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatıldığı görülmektedir. Duvarlar, tavan ve taban sıvasız durumdadır.

Bodrum kat kuzey yönde, köşe odalarının yanlarında 6x6 m. boyutunda iki adet mekân bulunmaktadır. BK-04 ve BK-05 nolu mekânlar diğerlerinden bağımsızdır ve dışarıya birer kapı ile açılmaktadırlar. Bodrum kattaki mekânlar depo ve arşiv olarak kullanılmaktadır (Plan 31).

Zemin Kat

Zemin katta dikdörtgen planlı giriş holünden (Foto. 334) geçtikten sonra, 15.60x20 m. boyutlarında dikdörtgen bir alana ulaşılır. Bu alanın ortada 13.75x10.65 m. boyutlarında duvarlarla sınırlandırılan, bir iç avlu şeklinde tasarlandığı görülmektedir (Foto. 335). Avlu duvarlarının gerisinde 2.20 m. genişliğindeki, dört yönlü dolanma koridorları vardır (Foto. 336). Bu koridorlar on adet basık kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Avlu duvarlarının giriş holünün önüne rastlayan kısmı, kemerli bir geçiş şeklindedir (Foto. 337). Güney yöndeki avlu duvarında 80 cm. genişliğinde geçiş açıklığı bulunmaktadır. Avlunun üstü açıktır. Ancak sonradan camekân ile kapatıldığı anlaşılmaktadır (Foto. 338). Sınıflar ve idari odalar dolanma koridoruna açılmaktadır (Plan 32). Güney yönde, giriş holünün her iki yanında, 6x7.90 m. boyutlarında eş büyüklükte birer oda vardır. ZK-01, ZK-12 nolu odalar, yönetici odası olarak kullanılmaktadır. Odaların giriş holüne ve dolanma koridoruna açılan iki kapısı ve güneye bakan iki penceresi vardır (Foto. 339-340). Doğru yönde, ortada, yukarı çıkışı sağlayan tek yönlü merdivenlerin olduğu sahanlık bulunmaktadır (Foto. 341). Burayı aydınlatan iki adet pencere vardır. Merdiven sahanlığının her iki yanında, 3x6 m. boyutlarında, ZK-09, ZK-10 nolu tuvaletler ve

ZK-08 nolu fotokopi odası, (Foto. 342-343) ve 6x9 m. boyutlarında ZK-11 nolu müdür odası ve ZK-07 nolu sınıf vardır (Foto. 344-345).

Zemin katın kuzey yönünde, ortada giriş holü (Foto. 346) ve her iki yanında 6x6.10 m. boyutlarında ZK-05, ZK-06 nolu sınıflar (Foto. 347-348) bulunmaktadır. Bu sınıflar kuzey yöne bakan üçer pencere ile aydınlatılmaktadır. Batı yönün 9.5x6 m.-7.80x6 m.-9.5x6 m. boyutlarında ZK-01, ZK-02, ZK-03 nolu sınıflar (Foto. 349-351) görülmektedir. Bunlardan kuzey yönde olanın beş, ortada bulunanın dört ve güney yönde olanın beş adet, basık kemerli, dikdörtgen pencere ile aydınlatıldığı görülmektedir.

Birinci Kat

Binanın birinci katında, doğu yönde, zemin kat planı tekrarlanmaktadır. 1K-09, 1K-10, 1K-11, 1K-12, 1K-13 nolu mekânlar baskı odası, tuvalet ve sınıf olarak düzenlenmiştir (Foto. 352-353-354-355). Güney ve kuzey yönlerde 17.90x6 m. boyutlarında dikdörtgen planlı 1K-01, 1K-07 nolu mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânlar kuzey yönde 2.5x6 m. boyutunda bir, güney yönde 2.6x6 boyutlarında ikiye bölünmüştür. Burada bulunan 1K-07 nolu mekân öğretmen odası (Foto. 356), 1K-02 nolu mekân depo, 1K-08 nolu mekân rehberlik odası (Foto. 357) ve 1K-03 nolu mekân arşiv (Foto. 358)'dir. Bu bölünmenin sonradan yapıldığı anlaşılmaktadır. Batı yönde 8.6x6.25-11x6.25-9.20x6.25 m. boyutlarında üç adet dikdörtgen planlı mekân bulunmaktadır. Bu mekânların 1K-04, 1K-05, 1K-06 nolu sınıflar olduğu görülmektedir (Foto. 359- 360- 361).

Dolanma koridorları birinci katta tekrarlanmaktadır (Foto. 362-363). Bu koridorlar 16 basık kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 364) (Plan 33).

Zemin ve birinci kat iç duvarları kum-kireç-çimento karışımı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Aydın İdâdisi'nin cephelerinin genel olarak, yatay-dikey dengenin olduğu, mimari elemanların simetrik dizilimle verildiği ve içerideki planlamanın dışardan algılanabilen bir anlayış ile ele alındığı görülmektedir. Binanın ana girişi güney cephenin ortasında bulunmaktadır. Giriş açıklığı dört mermer basamakla ulaşılan dikdörtgen bir açıklık şeklindedir. Açıklık demir-döküm ve çift kanatlı bir kapıyla kapatılmaktadır. Giriş açıklığının her iki yanında basık kemerli dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır. Girişin üst kısmında kapı genişliği boyutunda bir sundurma ve dikdörtgen bir aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Kapının her iki yanından ve

pencerelerin dış kenarlarından geçen, altlıkları ve başlıkları bulunan, iki kat seviyesinde uzanan, bedenleri kare şeklinde derzle kaplanan plastırlar bulunmaktadır. Giriş kısmını dikeyde üç kısma bölümleyen bu plastırların aralarında, birinci kat seviyesinde, birer basık kemerli pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin tüm binada aynı formlu kullanıldığı görülmektedir. Pencerelerin taş çerçeveleri, kemer kilit taşı noktasında dışarı taşırılarak vurgulanmaktadır. Binanın cephelerinin hepsinde olduğu gibi zemin kat ile birinci katı yatay olarak bölen kat silmesi, giriş bloğunda da uygulanmaktadır. Güney cephenin doğu ve batı köşelerden 9.20 m. boyutunda bloklar halinde ileri taşırıldığı görülmektedir. Köşelerde her bir katta ikişer pencere bulunmaktadır. İçeri alınan orta aksın zemin katında altı, birinci katında yedi adet pencereye yer verilmektedir (Foto. 365 -366).

Doğu ve batı cephelerde ortada 6 m. boyutunda dışarı taşırılmış orta aks ve yanlarda 13.20 m. boyutunda kanatlardan oluşmaktadır. Bodrum kat üstüne iki katlı olan cephelerde zemin ve birinci katta onar adet basık kemerli dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Katlar tüm binayı dolanan kat silmesi ile bölünmektedir. Dışarıya taşırılan orta aksın kenarlarında şaşırtmalı taş dizilimi ile oluşturulan, iki kat boyunca uzatılan plastırlar bulunmaktadır (Foto. 367-368).

Kuzey cephe kurulum itibarı ile güney cephenin tekrarı niteliğindedir. Bu cephede farklı olarak orta aksa yerleştirilen giriş kapısının yerinde, yarım yuvarlak formlu kapı açıklığının olmasıdır. Yuvarlak kemerin kilit taşı dışarı taşırılarak vurgulanmaktadır. Kapının üstünde bulunan dikdörtgen kartuşun içinde, kitabelik kısmı bulunmaktadır. Kitabeliğin içi boştur. Bu kapıya on basamaklı bir merdiven ile ulaşılmaktadır (Foto. 369).

Bezeme Özellikleri

Genel olarak içte ve dışta sade bir düzenleme gözlenmektedir. Binanın Güney cephesinde bulunan giriş kapısının, yuvarlak kemerinin köşelerinde, birer adet ay-yıldız bezemesi bulunmaktadır. Yine yuvarlak kemerin kilit taşında kenger yaprağı motifi uygulanmıştır (Foto. 370).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bodrum kat seviyesinde almaşık örgülü (taş-tuğla) duvarlar bulunmaktadır. Binanın diğer kısımlarında tuğla malzeme görülmektedir. Duvarlar sıva ile kaplıdır. Cephelerde kapı söveleri ve merdivenlerde mermer malzeme kullanılmıştır. Pencere çerçeveleri, plastırlar ve kat silmeleri tuğla malzemelidir. İçeride taban ve tavan döşemeleri betonarmedir. İç kapılar ahşap olup orijinal değildir. Pencereler ahşap

görünümlü pvc.'dir. İç merdivenler yine betonarme olup korkulukları metal aksamlıdır.

Üslup Özellikleri

Üslup olarak dönemin idari binalarında görülen simetrik mekân dizilimi ve orta avlulu plan tipindedir. Cephelerde iç planlamanın dışarıdan algılanabildiği yatay ve dikey denge uygulandığı görülmektedir.

3.1.1.12. Balıkesir İdâdisi

Plan: 34-36

Çizim:-

Fotoğraf: 371-421

Ekler: 29-30

İnceleme Tarihi: 28.07.2017

Bulunduğu Yer:

Balıkesir İdâdisi Dumlupınar Mahallesi, Alihikmetpaşa Caddesi, 12/1, adersindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 8478 ada, 2 parsel, 119c13b1a4 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 371).

Tarihçe

Balıkesir İdâdisi 23 Şubat 1886 tarihinde Balıkesir merkezde bulunana Celalzâde Hanı içerisinde nehari beş yıllık bir mektep olarak açılır²⁶⁷. Açılışının ardından Balıkesir Kışlası talimnamesinin arsasına, 1888-1889 tarihinde temel atılması ile Balıkesir İdâdisi'nin yeni binasının inşasına başlanır. İnşaat tamamlanana kadar, öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle eski binadan çıkılarak, Giritlizâde Mehmet Paşa Konağında eğitim-öğretime devam edilir. Konağın yangın geçirmesi ve harap duruma gelmesi üzerine Uncu Hafız Adil'in evi Balıkesir İdâdisi'nin kullandığı bir diğer bina haline gelir²⁶⁸.

Balıkesir İdâdisi'nin inşa halindeki binası, 1895 yılında yedi bin lira harcanarak tamamlanır. Binanın giriş kapısının üzerinde bulunan iki satırlık mermer kitabesine (Foto. 372) göre; binanın inşası H. 1312 (M. 1894-1895) yılında tamamlanır. Kitabenin transkripsiyonu şöyledir:

“Hareket-i Arzdan Rahnedar Olan İşbu İdâdi-i Mülki Es-Sultan

El- Gazi Abdülhamid-i Sani Efendimiz Hazretlerinin

Ahd-i Hilafetpenahilerinde İmar Olunmuştur.

²⁶⁷ Karesi İdâdi-Sultani-Lisesine Mahsus Salnâme, Balıkesir 1339-1342 (1920-1924), s. 12-44.

²⁶⁸ Karesi İdâdi-Sultani-Lisesine., 1339-1342(1920-1924), 12-13.

Tarih-i İnşa 1312, Tarih-i Tamir 1318.”

Dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlileri; Mühendis Avadis Efendi, Hırıtutmus Efendi, kondüktör Antuan Efendi, Rişar Efendi, Fallaust Efendi ve kondüktör Burhaneddin Efendi'dir²⁶⁹. Bahsi geçen kişilerin binanın inşasında görev aldıkları düşünülmektedir.

H. 1310 (M. 1893) yılında yeni bina tamamlanmadan önce Balıkesir İdâdisi'nin leylie çevrilmesi için yazışmalar yapılır. Yazışmalar sonrasında bu istek reddedilir (Ek 29)²⁷⁰.

Balıkesir İdâdisi 1913 yılında Selanik İdâdisi'nin Balıkesir'e nakledilmesi nedeni ile Edremit'e taşınır. Balıkesir İdâdisi olarak burada eğitim-öğretime devam eder²⁷¹.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Binanın giriş kapısı üzerinde bulunan kitabeden binanın 1898 yılında gerçekleşen depremden zarar gördüğü ve 1900 yılında tamir edildiği anlaşılmaktadır. Binanın tamiri götürü usulü ile Avadis Ağa adlı bir yüklenici tarafından 29 bin kuruş karşılığında gerçekleştirilir (Ek 30)²⁷². Yapılan tamiratta belediye mimarı Hırıtutmus Efendi'nin de adı geçmektedir²⁷³.

Binanın dördüncü katı günümüzde bulunmamaktadır. Bu katın 1900 yılında gerçekleştirilen tamir sırasında ortadan kalktığı düşünülmektedir (Foto. 373).

Bina ayrıca 1971-1982 yılları arasında kullanılmamış ve tamirden geçirilerek Balıkesir Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nin kullanımına verilmiştir. Günümüze gelene kadar 1886-1914 Balıkesir İdâdisi binası, 1915-1921 Balıkesir Sultanisi, 1922-1932 Darülmualimin, 1933-1935 Ortaokul, 1936-1956 Balıkesir Lisesi, 1957-1970 ortaokul olarak kullanılır²⁷⁴.

Plan Özellikleri

Balıkesir İdâdisi 36.10x18.60 m. boyutlarında, doğu-batı doğrultulu, dikdörtgen planlıdır. Orijinal halinde bodrum kat üstüne üç katlıdır. Günümüzde bodrum kat üstüne iki katlıdır. Kuzey cephe orta aksından 2.40x8 m. boyutlarında bir kütle halinde ileriye taşırılmıştır. İç planlama açısından doğu-batı doğrultulu

²⁶⁹Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1312-M. 1894, s.94.

²⁷⁰ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 72/5382, H. 23 Safer 1310-M. 16 Eylül 1892.

²⁷¹ N. Güçtekin, (2015), *Eğitimi Neslin...*, s. 161.

²⁷² B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 404/45, H. 25 Zilhicce 1316-M. 6 Mayıs 1899.

²⁷³ Muharrem Eren, *Mutasarrıf Ömer Ali Bey*, İstanbul 1993, s. 34.

²⁷⁴ <http://ogm.meb.gov.tr/yuz-tarihi-lise/1885-BALIKESIR-LISESI.html>, 15.01.2018.

34.10x2.60 m. boyutunda koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir. Binanın dış duvar kalınlığı 1 m.'dir (Plan 34-35-36).

Bodrum Kat

Binanın bodrum katının doğu ve batısı arasında kot farkı bulunmaktadır. Bu sebeple bodrumun doğu kısmı toprak dolgudur. Bodrum katın mekân dizilimi incelendiğinde gerçekleştirilen mekân kurgusunu sonradan düzenlendiği ve özgün olmadığı anlaşılmaktadır (Plan 34).

Bodrum kata merdivenlerden inildikten sonra, 12x6.40 m. boyutlarında bir sahanlığa geçilir. Bu sahanlığa doğu yönden açılan BK-01 ve BK-02 nolu mekânlar bulunmaktadır (Foto. 374). Sahanlık 3.6x10 m. boyutlarında bir koridorla bodrum katın batı bölümüne bağlanmaktadır. 10x3.6 m. boyutlarındaki koridorun tabanı fayans, tavanı alçıpan kaplıdır. Duvarları kireç-kum-çimento karışımı sıvalıdır (Foto. 375). Bu koridora BK-03, BK-04, BK-05, BK-06 nolu mekânlar açılmaktadır. Koridor güney yöne "L" şeklinde bir diğer koridor ile bağlanmaktadır. Bu koridor bodrum kat tuvaletlerine ulaşımı sağlamaktadır.

BK-01 nolu mekân 15.80x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey ve güney cephelere açılan birer kare formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır. Duvarları kireç-kum-çimento karışımı sıvalıdır. Bu kısım kalorifer dairesi olarak kullanılmaktadır (Foto. 376).

BK-02 nolu mekân 8.10x7.25 m. boyutlarındadır. Mekâna ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekânın batı yöne açılan, merdiven altında açılan başka bir çıkış kapısı vardır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 377).

BK-03 nolu mekân 6.40x7.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 378).

BK-03 nolu mekânın bitişiğinde bodrum kat tuvaletleri bulunmaktadır²⁷⁵.

BK-04 nolu mekân 4.50x6.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, çift kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân batı cepheye açılan, iki

²⁷⁵ Bu mekâna girilememiştir.

adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 379).

BK-05 nolu mekân 6.20x5.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, çift kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân, batı cepheye açılan iki, kuzey cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 380).

BK-06 nolu mekân 6.40x5.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton mozaik karo kaplıdır (Foto. 381).

Zemin Kat

Zemin kata kuzey ve güney cephelerin orta aksına yerleştirilen birer kapı ile girilmektedir. Bu kapılardan güneyde olanı önünü dört adet sütunla taşıyan, portik şeklinde düzenlenmiştir. Giriş sahanlığına 12 basamaklı tek yönlü merdivenler ile ulaşılır. Dikdörtgen formlu giriş kapısından, 6.60x5 m. boyutlarındaki giriş sahanlığına geçilir (Plan 35). Sahanlık güney cepheye açılan, giriş kapısının her iki yanında bulunan, yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli birer pencere ile aydınlatılmaktadır. Günümüzde bu kısım ahşaptan camekân bir kabin ile çevrelenmiştir. Ayrıca bu kısma sonradan eklenen ikisi serbest, ikisi duvara gömülü sütunlarla taşıyan, yuvarlak ahşap kemerler ile birbirine bağlanan bir geçiş eklenmiştir²⁷⁶. Giriş sahanlığının tavanı ahşap, tabanı beton mozaik kaplıdır (Foto. 382).

Zemin kattaki mekânların açıldığı doğu-batı doğrultulu koridor, 2.60x34.10 m. boyutlarındadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır. Kuzey-güney cephelere açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 383).

ZK-01 nolu mekân 4.80x3.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 384).

²⁷⁶ Aynı geçiş merdiven sahanlığının önünde de tekrarlanmıştır.

ZK-02 nolu mekân 3.10x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 385).

ZK-03 nolu mekân 3x480 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 386).

ZK-03 nolu mekâna batı yönden bitişik olan zemin kat tuvaletleri 3x480 m. boyutlarındadır. Tuvaletlere koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile geçilir. Batı cepheye açılan iki, güney cepheye açılan bir adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı fayans kaplıdır. Duvarları kireç-kum-çimento karışımı sıvalıdır. Güney duvarı fayans kaplıdır (Foto. 387).

ZK-04 nolu mekân 8.40x6.20 m. boyutludur. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân batı cepheye açılan üç, kuzey cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 388).

ZK-05 nolu mekân 8.40x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 389).

Zemin kat merdiven sahanlığı 12x6 m. boyutlarındadır. Bu kısımdaki merdivenler yarı kata kadar tek, sonrasında iki kollu olarak ilerlemektedir. Merdivenler betonarme olup orijinalliğini yitirmiştir. Merdiven sahanlığı her bir katta üç tane olmak üzere toplamda dört adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. İkinci kat seviyesinde diğer pencerelerden daha büyük boyutlu, üçgen alınlık kısmına kadar uzanan bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Bu pencere orijinal değildir. Tavanı ahşap kaplamadır (Foto. 390).

ZK-06 nolu mekân 7.40x8.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan iki

adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 391).

ZK-07 nolu mekân 6.20x8.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 392).

Zemin katın güney doğu köşesine yerleştirilen 3x4.80 m. boyutlarında lavabo kısmı bulunmaktadır. Lavaboya koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile geçilir. Doğu cepheye açılan iki, güney cepheye açılan bir adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı fayans kaplıdır. Batı duvarı fayans kaplıdır (Foto. 393).

ZK-08 nolu mekân 3x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 394).

ZK-09 nolu mekân 3.40x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 395).

ZK-10 nolu mekân 3.20x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 396).

Birinci Kat

Binanın birinci katına 12x6 m. boyutlarındaki merdiven sahanlığından ulaşılır (Foto. 27). Sahanlığın güneyi 2.60x 34.10 m. boyutlarında doğu-batı doğrultulu koridor kısmına açılmaktadır (Foto. 28) (Plan 3). Koridorun tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır. Kuzey-güney cephelere açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. İç planlamada bu kat koridor etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir (Plan 36).

1K-01 nolu mekân 7.40x8.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile

aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır. Duvarları kireç-kum-çimento karışımı sıvalıdır (Foto. 399).

1K-02 nolu mekân 6.20x8.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 400).

Birinci katın güney doğu köşesine yerleştirilen 3x4.80 m. boyutlarında lavabo kısmı bulunmaktadır. Lavaboya koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile geçilir. Doğu cepheye açılan iki, güney cepheye açılan bir adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı fayans kaplıdır. Batı duvarı fayans kaplıdır (Foto. 401).

1K-03 nolu mekân 3x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 402).

1K-04 nolu mekân 3.40x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 403).

1K-05 nolu mekân 3.20x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 404).

1K-06 nolu mekân 6x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Dışarıya 2.80x8 m. boyutlarında çıkıntı yapan 1K-07 nolu kısım ile 1K-06 nolu mekân arasına bir duvar eklenmiştir. Bu duvarın doğu köşesinden açılan dikdörtgen formlu bir kapı ile 1K-07 nolu mekâna ulaşılır (Foto. 405). 1K-07 nolu mekân doğu ve batıya açılan bir, güney cepheye açılan üç adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 406).

1K-08 nolu mekân 3.60x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 407).

1K-09 nolu mekân 6.75x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 408).

1K-09 nolu mekâna batı yönden bitişik olan birinci kat tuvaletleri 3x480 m. boyutlarındadır. Tuvaletlere koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile geçilir. Mekân batı cepheye açılan iki, güney cepheye açılan bir adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı fayans kaplıdır. Duvarları kireç-kum-çimento karışımı sıvalıdır. Güney duvarı fayans kaplıdır (Foto. 409).

1K-10 nolu mekân 8.40x6.20 m. boyutludur. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân batı cepheye açılan üç, kuzey cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 410).

1K-11 nolu mekân 8.40x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, pvc. malzemeli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton-mozaik karo kaplıdır (Foto. 411).

Binanın iç duvarları alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Binanın giriş kapılarının yer aldığı kuzey ve güney cepheleri orta akslarından ileri taşırılarak vurgulanmaktadır. Cephelerde iç planlamanın dışa yansıdığı görülmektedir. Katlar yatayda birbirlerinden çift kontörlü, taş malzemeli kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Cephelerde yer verilen dikey vurgu başlıklı, dışa taşkın, taş malzemeli plastırlar ile verilmektedir.

Binanın güney cephesi, bodrum kat üzerine iki katlıdır (Foto. 412). Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephenin orta aksana yerleştirilen portik kısmı, 3 m. dışa taşırılmış durumdadır. İki kat boyunca devam ettirilen bu bölüme sekiz taş basamaklı merdivenle ulaşılmaktadır²⁷⁷. Merdivenlerin devamında 3x8 m. boyutlarında giriş sahanlığına ulaşılmaktadır. Sahanlığın tabanı taş malzemelidir. Portik kısmı serbest dört adet, korint nizamında sütun ile taşınmaktadır. Sütunlar taş

²⁷⁷ Merdivenler orijinal halinde 12 basamaklıdır. Zaman içerisinde gerçekleştirilen çevre düzenlemeleri sonucu ortadan kalkmıştır.

malzemeli olup, altlık, pedestal, bilezik, gövde ve başlıklı olup metal konstrüksiyonlu baştaban kirişi ile sonlanmaktadır. Aynı düzen giriş kapısı ve yanlarında bulunan pencerelerin yanlarında bulunan plastırlara da uygulanmıştır. Dışarı taşıntı yapan bu kısmın tavanı volta tonoz ile kaplıdır (Foto. 413).

Giriş kapısı düz lento şeklindedir. Yan söveler altlık ve başlıklı plastırlar şeklinde düzenlenmiştir. Kapı çift kanatlı ahşap doğramalıdır. Kanatların yüzeyi sekiz kollu yıldız formunda bezemelidir. Kapının hemen üstünde mermer üstüne metal malzeme ve Osmanlıca yazılmış iki satırlık inşa kitabesi bulunmaktadır.

Baştaban kirişinin üstünden çift kontörlü kat silmesi ile portiğin ikinci katına geçilir. Bu kısımda üç adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen pencereye yer verilmektedir. Pencereler başlıklı, dört adet plastırla belirlenen, üç alana yerleştirilmiştir. Ortadaki pencere diğerlerine göre daha büyük boyutludur. Bu büyüklük zemin katta bulunan giriş kapısının vurgusunu artırma amaçlıdır. Pencerelerin yuvarlak kemerleri ve kemer kilit taşları profillidir. Dışa taşırılan pencere çerçevelerinin alt köşelerinde, dikdörtgen formlu birer sarkıta yer verilmektedir. Binanın tamamında bu pencere formu tekrarlanmaktadır. Portik üstte kirpi saçakla sonlanmaktadır. Binanın eğimli çatısı gizlenmiş çatı formundadır.

Güney cephenin yan kanatları plastırlar ve kat silmeleri ile sekiz adet yüzeye bölünmüştür. Cephenin tamamında toplamda 28 adet pencere bulunmaktadır.

Kuzey cephe bodrum kat üstüne iki katlıdır (Foto. 414). Cephenin orta aksı 2.40x8 m. boyutlarında dışa taşkındır. Dışarıya taşırılmış bu kısmın bodrum katı seviyesinde dikdörtgen formlu bir giriş kapısı bulunmaktadır (Foto. 415). Kapı taş çerçeveli, çift kanatlı, ahşap doğramalıdır. Kapının her iki yanında yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ve pvc. malzemeli birer pencere bulunmaktadır. Orta aks, kat silmeleri ve plastırlar ile dört bölüme ayrılmaktadır. Her bir bölümde üçer pencere bulunmaktadır. Dördüncü bölümde bir pencereye daha yer verilmektedir. Bu pencere baştaban kirişi ve kirpi saçığı ortadan bölerek üstte üçgen alınlığa kadar uzanmaktadır.

Kuzey cephenin yan kanatları plastır ve kat silmeleri ile 10 yüzeye ayrılmıştır. Cephede toplamda biri mazgal pencere olmak üzere 35 adet pencere bulunmaktadır. Cephe üstte baştaban kirişi ve kirpi saçakla sonlanmaktadır.

Batı cephe zemin kat üzerine iki katlıdır (Foto. 416). Katlar birbirlerinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephe, dikeyde üç adet başlıklı plastır ile altı yüzeye ayrılmaktadır. Bu yüzeylerde toplamda 18 adet pencereye yer verilmiştir. Üstte

baştaban kirişi ve kirpi saçakla sonlanan cephede, yatay dikey denge unsurunun gerçekleştirildiği görülmektedir.

Doğu cephe zemin kat üzerine tek katlıdır (Foto. 417). Katlar birbirlerinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Kat silmeleri ve plastırlar ile oluşturulan dört yüzeyde toplamda 12 adet pencere bulunmaktadır. Cephe, üstte baştaban kirişi ve kirpi saçak ile sonlanmaktadır.

Bezeme Özellikleri

Binanın iç kısmı orijinalliğini yitirdiğinden iç kısım bezeme bakımından sadedir. Dış cephede özellikle kuzey cephenin orta aksında yoğunlaşan bezeme elemanlarından söz etmek mümkündür. Portik kısmında bulunan korint başlıklarda kullanılan akantus yaprakları ve volütler binada bulunan taş bezemeye verilecek örneklerdendir (Foto. 418). Diğer bir örnek ise; giriş kapısını üç dikey alana bölen, stilize edilmiş korint başlıkları olan plastırlardır (Foto. 419).

Cephelerin tamamında gözlemlenen dışa taşkın pencere çerçeveleri ve kademelenerek genişleyen kilit taşları dekoratif mimari elemanlardır. Çatıya geçişte tüm cepheyi dolaşan kirpi saçak yine taş bezemenin geleneksel örneklerinden birisidir.

Ana giriş kapı kanatlarında yer verilen iç içe geçmiş sekiz kollu yıldızlar ve altıgenler ile yapılan göbek süslemeleri, ters meandır motifleri binada yer verilen ahşap malzemeli bezeme elemanlarındandır (Foto. 420-421).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binanın temel seviyesinde yonu taş, beden duvarlarında traki cinsi kolay yontulan ve doğal ortamında sertleşen taş cinsi kullanılmıştır.

Binada orijinalliğini koruyan kuzey giriş kapısının aksamı meşe ağacından yapılmıştır.

Üslup Özellikleri

Balıkesir İdâdisi üslup özellikleri açısından Neo-Klasik dönem mimarisinin plan, cephe düzenlemesi ve bezeme uygulamalarını bünyesinde taşımaktadır. İç planlamada simetrik mekân dizilimi, cephede içeri veya dışarı alınmış giriş uygulamaları dönemin kamu binalarında görülen binayla ortak özelliklerdir.

3.1.1.13. Bitlis İdâdisi

Plan: 37-38

Çizim:-

Fotoğraf: 422-437

Ekler: 31-32

İnceleme Tarihi: 14.07.2018

Bulunduğu Yer:

Bitlis il merkezinde Taş Mahallesi 905 sokak, 10 ada, 8 parsel, L48-a-08-d-4a-3'de bulunur (Foto. 422).

Tarihçe

Bitlis sancağında îdâdi binasının inşası H. 1301 (M. 1885) yılında maârif bütçesi ile Vali Fikri Paşa döneminde başlatılır²⁷⁸. Ancak îdâdi binasının aynı yıl, bitmemiş halde Bitlis Askeri-i Şahaneye kiralandığı, elde edilen kira gelirleri ile rüştiye ve iptidai mekteplerinin masraflarının karşılandığı görülmektedir. Binanın askeriye tarafından kullanılmasının önüne geçilmek istense de bu konuda başarılı olunamaz (Ek 31)²⁷⁹. Binanın îdâdi olarak inşa edilmesine rağmen, mali sıkıntılar nedeni ile îdâdi olarak kullanılmadığı görülmektedir (Ek 32)²⁸⁰. Dönemin Bitlis başmimarının Mösyö Farari olduğu görülmektedir²⁸¹. Yapının inşasında rol aldığı düşünülmektedir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina Rus işgalinden sonra, hükümet konağı, milli eğitim müdürlüğü olarak kullanılır. 1987 yılında Bitlis Merkez Jandarma Komutanlığı'nın kullanımına geçer²⁸². Binanın geçirdiği onarımlar hakkında, Van Bölge Koruma Kurulu ve Bitlis Belediyesi arşivlerinde yapılan çalışma sonrasında, 2005 yılında belirli kısımlarda çürüyen ahşap aksamın onarıldığı görülmektedir²⁸³.

Plan Özellikleri²⁸⁴

Bina 48.71x19.50 m. boyutlarında kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen planlıdır. Köşe noktalarından 6.85x8 m. boyutlarında kütleler halinde dışarıya taşırılan bina, zemin üstüne bir katlıdır. Doğu, batı ve kuzey yönlerden üç giriş kapısı olan binanın ana giriş kapısı batı yöndedir. İçerde kuzey-güney doğrultulu 41.6x3.5 m. boyutlarında bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân kurulumu mevcuttur (Foto. 423). Ana giriş holünün karşısına birinci kata çıkışı sağlayan

²⁷⁸ B. Kodaman, (1980), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 119.

²⁷⁹ B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, H. 13 Şaban 1311-M. 19 Şubat 1894.

²⁸⁰ B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 28 Zilkade 1325-M. 2 Ocak 1908.

²⁸¹ Eralp Yaşar Azap, *Bitlis Salnameleri*, 2017 İstanbul, s. 160; Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı, 1926-1927, s. 336.

²⁸² Yapının üzerinde bulunan tanıtım tabelasından alınmıştır.

²⁸³ Van KTVKK.

²⁸⁴ Yapının iç kısmına güvenlik nedenleri ile girilememiştir. Anlatımda yer verilen fotoğraflar kurum tarafından çekilerek iletilmiştir.

merdivenlerin yerleştirildiği görülmektedir (Foto. 424). Her iki katta lavabolar ile beraber toplamda 21 mekân bulunmaktadır (Plan 37-38).

Zemin Kat

Binaya batı cephenin orta aksına yerleştirilen, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu giriş kapısından geçilerek ulaşılır. 3.5x4.60 m. boyutlarında olan giriş holü içerde yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı, çift kanatlı bir kapı ile koridora bağlanır (Foto. 425).

ZK-01 nolu mekân 13x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân batı yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu beş pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-02 nolu mekân 6x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân batı ve güney yöne açılan ikişerden toplada dört adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-02 nolu mekânın karşısında bulunan lavabolar 6x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu ve güney yöne açılan ikişerden toplada dört adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-03 nolu mekân 8x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Doğu yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-04 nolu mekân 4.60x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

Zemin kat merdiven sahanlığında tek kollu ve özgün halinde olmayan merdivenler bulunmaktadır. Sahanlığa doğu yönden dikdörtgen formlu bir kapı açılmaktadır.

ZK-05 nolu mekân 4.60x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 426).

ZK-06 nolu mekân 8x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-07 nolu mekân 6x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu ve güney yöne açılan ikişerden toplada dört adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-08 nolu mekân 6x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân batı ve kuzey yöne açılan ikişerden toplada dört adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-09 nolu mekân 8x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-10 nolu mekân 4.60x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân batı yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

Zemin kat koridorlarının kısa duvarlarında ikişer adet pencere bulunmaktadır. Taban parke, tavan ahşap kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Birinci Kat

Birinci kata tek kollu merdivenlerin olduğu sahanlıktan ulaşılır. Katta 41.6x3.5 m. boyutlarında koridor etrafına simetrik olarak yerleştirilen lavabolar ile beraber 11 adet mekân bulunmaktadır (Foto. 427). Koridor kuzey ve güney cephelere açılan, zemin katta basık kemerli, birinci katta dikdörtgen formlu dört adet pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-01 nolu mekân 4.60x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-02 nolu mekân 8x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 428).

1K-03 nolu mekân 6x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu ve güney yöne açılan ikişerden toplada dört adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 429).

1K-04 nolu mekân 6x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân batı ve kuzey yöne

açılan ikişerden toplada dört adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-05 nolu mekân 8x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-06 nolu mekân 4.60x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân batı yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-07 nolu mekân 4.60x3.50 m. boyutlarındadır. 1K-07 nolu mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Mekânın batı cepheye açılan bir balkon kapısı bulunmaktadır. Günümüzde bu kapının her iki yanında kare formlu birer pencere bulunmaktadır.

1K-08 nolu mekân 13x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân batı yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu beş pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-09 nolu mekânın karşısında bulunan lavabolar 6x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu ve güney yöne açılan ikişerden toplada dört adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 430).

1K-09 nolu mekânın karşısında bulunan lavabolar 6x5.48 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı tek kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu ve güney yöne açılan ikişerden toplada dört adet, basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-10 nolu mekân 13x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, ahşap doğramalı çift kanatlı, dikdörtgen bir kapı ile ulaşılır. Mekân doğu yöne açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu beş pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 431).

Cephe Özellikleri

Bitlis İdâdisi simetrik cephe kurulumundadır. Cepheler köşe noktalarından dışarı taşırılarak hareketli cephe anlayışının uygulandığı görülmektedir. Zemin üstüne tek katlı olan binada katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır.

Orta aksına ana giriş kapısı yerleştirilen batı cephede zemin katta basık kemerli, dikdörtgen formlu 14 adet pencere bulunmaktadır. Pencere çerçeveleri şaşırtmalı taş dizilimleri ile dışa taşkındır. Giriş kapısı yuvarlak kemerli dikdörtgen formludur. Kapı açıklığı demir-döküm malzemeli, çift kanatlı bir kapı ile

kapatılmaktadır. Kapının her iki yanında yuvarlak gövdeli, üstte üçgen formlu birer başlığı olan, ikiz gömme sütunlar bulunmaktadır. Sütunların yanında günümüzde var olmayan sundurmanın konsolları bulunmaktadır (Foto. 432).

Ana girişin üstünde, birinci kat seviyesinde dikdörtgen formlu balkon kapısı vardır. Birinci katta toplamda 16 adet dikdörtgen formlu pencere vardır. Pencere çerçeveleri dışa taşkındır (Foto. 433).

Cephede dışa taşıntı yapan köşe kütleleri kenarlardan şaşırtmalı taş dizilimi ile sınırlandırılmaktadır. Cephe üstte eğimli çatı ile sonlanmaktadır (Foto. 434).

Binanın doğu cephesi, batı cephesi ile benzer özellikler sergilemektedir. Zemin üzerine tek katlı olan binada katlar kat silmesi ile birbirinden ayrılmaktadır. Zemin katta basık kemerli, birinci katta dikdörtgen formlu pencereler ile yatay ve dikey denge sağlanmaktadır. Cephede toplamda 29 adet pencere bulunmaktadır. Cephenin orta aksına yerleştirilen giriş kapısı dikdörtgen formludur. Kapı ve üstte bulunan balkon kapısının olduğu kısım, iki plastr içerisine alınarak dikeyde vurgulanmaktadır. Balkon ve kapısı günümüzde kapatılmış durumdadır. Cephenin kuzey ve güney köşelerinde dışa taşıntı yapan kütle kenarlarında, plastırlar ile dikey vurgu yapılmaktadır. Cephe üstte eğimli çatı ile sonlanmaktadır (Foto. 435).

Binanın kuzey ve güney cepheleri birbirinin simetriğidir. Her katta beşer pencereden toplamda on adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Kenarlarda şaşırtmalı taşlar ile oluşturulan kenar plastırları bulunmaktadır. Cephe üstte eğimli çatı ile sonlanmaktadır (436-437).

Bezeme Özellikleri

Bina içerde özgünlüğünü yitirmiş olduğundan sadedir. Dışarda batı giriş kapısının yanında bulunan gömme sütunlar, pencere çerçeveleri, kat silmesi dekoratif amacıyla ele alınan mimari elemanlardır. İnşa aşamasında yarım kaldığı için cephelerde bu yarım kalmış olan kısımları görmek mümkündür.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina Bitlis bölgesinde çıkarılan trakit cinsi, sarı renkli kesme taş malzeme ile inşa edilir. Ahşap malzemeli iç döşemeler, zamanla ortadan kalkmıştır.

Üslup Özellikleri

Bitlis İdâdîsi dönemin kamu binalar ve kendi türdeşlerinde uygulanan Neo-Klasik üslup özelliklidir. İçte ve dışta simetriktir. Vurgulanmış giriş cepheleri, girişin karşısına yerleştirilen merdiven uygulamaları ile dikkat çeker.

3.1.1.14. Sinop İdâdisi

Plan: 39-42

Çizim:-

Fotoğraf: 438-456

Ekler: 33-36

İnceleme Tarihi: 19.07.2017

Bulunduğu Yer:

Sinop il merkezinde İsmetpaşa Mahallesi, Okullar Caddesi, No: 12 adresindedir. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 10 ada, 94 pafta, 3 parsel bilgileri ile kayıtlıdır. Bina Sinop Öğretmenevi olarak kullanılmaktadır.

Tarihçe

Sinop İdâdisi (Foto. 438-439) H. 1286 (M. 1870) tarihinde açılan Sinop Rüştüyesi'nin H. 1308 (M. 1890) yılında idâdiye dönüştürülmesi ile açılır. Alaeddin Cami'nin bahçesinde bulunan rüştiye mektebinin üç sınıf ve bir muallim odasından oluştuğu bilinmektedir (Ek 33)²⁸⁵. Zaman ile bu mektep artan öğrenci sayısına yeterli gelmemeye başlar. Bu nedenle dışardan bir binanın kiralanması teklif edilir. Ancak Maarif Nezareti'nden gönderilen cevapta, kiralama yerine yeni bir binanın inşasına uygun vakıf veya miriye ait bir yerin seçilmesi istenir (Ek 34)²⁸⁶. Vali Veysel Paşa döneminde, 1883 tarihinde inşasına başlanan idâdi binası Mutasarrıf Ömer Şevki zamanında H. 1316 (M. 1898) tarihinde tamamlanır. 1900 yılında mektep yeni yerine taşınır²⁸⁷.

Dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlileri Nafiâ Mühendisi Narsis Efendi, Kondüktör Ketor Efendi ve Kondüktör Agop Efendi'dir²⁸⁸. Binanın inşasında bahsi geçen görevlilerinin görev aldıkları düşünülmektedir.

Osmanlı arşivinde bulunan H. 1312 (M. 1894) tarihli belgede binanın inşası esnasında oluşan usulsüzlüklerden bahsedilerek binanın inşaatın uzamasının nedenlerine ışık tutulmaktadır (Ek 35)²⁸⁹.

²⁸⁵ H. A. Yücel, (1994), *Türkiye'de Modern Eğitim'in...*, s. 635-636; B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 2046/103, H. 12 Recep 1310-M. 30 Ocak 1893.

²⁸⁶ B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 229/14, H. 27 Rebiülevvel 1312-M. 28 Eylül 1894; Turgay Altun, *Mekteb-i İdâdiden Öğretmenevine Bir Asır*, Sinop 2012, s. 21-22.

²⁸⁷ H. A. Yücel, (1994), *Türkiye'de Modern Eğitim'in...*, s. 636; Deniz Esemeli, *Sinop İli Türk Dönemi Mimarisi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990, s. 158-159.

²⁸⁸ Salname-i Vilayet-i Kastamonu, H. 1299-M. 1882-1883, s. 380, 383.

²⁸⁹ B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 490/36702, H. 7 Rabiulahir 1312-M.8 Ekim 1894.

H. 1324 (M. 1906) yılında içi büyük ölçüde ahşap malzeme ile yapılan îdâdi binası yangın geçirir. Yangın sonrasında mektep tamir edilene kadar Gürcü Hüseyin Bey'in konağına taşınır (Ek 6)²⁹⁰. Binanın tamiri R.1328 (M. 1912) tarihide tamamlanır. Ayrıca bu tarihte, binaya koridor şeklinde bir geçiş ile bağlanan, üst katı mekân, alt katı lavabolardan oluşan eklenti yapılır²⁹¹ (Plan 39-40). Bu kısım günümüzde tamamı ile lavabo olarak kullanılmaktadır.

Binanın giriş kapısı üzerinde mekteb-i îdâdi ifadesi ve II. Abdülhamid'in tuğrasının²⁹² bulunduğu yuvarlak kartuş bulunmaktadır. Sinop Îdâdîsi gündüz ve beş yıllık eğitim veren îdâdilerdendir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Sinop Îdâdîsi Osmanlı İmparatorluğu döneminde geçirdiği onarım dışında, 1976 yılında yapılan onarım ile temelden itibaren betonarme kolon ve döşemeleri güçlendirilir. Aynı onarımda binanın çatı sistemi tamamı ile değiştirilir. Ön ve arka su tahliye kanalları kaldırılarak, mahya kısmı uzatılır. Çatıdaki kiremit örtü kaldırılarak, kum yüzeyli yalıtım malzemesi kullanılır (Foto. 440). Üst kat koridorunun aydınlatılması için inşa edilen aydınlatma feneri ve saçak üstüne oturtulan taç kısmı ortadan kaldırılır (Foto. 441). Çatı yüzeyine su depoları ve güneş panelleri yerleştirilir²⁹³.

İç mekân tasarımı da 1976 yılı onarımında büyük ölçüde değişime uğratılır. Giriş kapısının sol kanadındaki odalar birleştirilerek yemekhaneye çevrilir. Yemekhanenin yanı mutfak haline dönüştürülür. Girişin sağ tarafı müdür ve müdür yardımcısı odalarına ve oturma salonuna dönüştürülürken, salona birde çay ocağı konumlandırılır. Üst kat, idare odası ve muhasebe birimi hariç, tamamı ile konaklama için mekânlara ayrılır. Bu katta bulunan sınıflar sonradan yapılan duvarlarla çoğaltılır (Plan 41-42). Bu odaların her birine banyo tesisatı kurulur. Ahşap olan iç döşeme tamamı ile betonarme hale getirilir. Betonarme yüzeyler, odalarda seramik, koridorlarda karo mozaik döşeme türleri ile kaplanır. Kapıların orijinal hali, üstte yarım yuvarlak üç bölmeli sabit camlı, altta tek kanatlı yapıdadır (Foto. 442). Günümüzde orijinal kalan kapı bulunmamaktadır. Binanın tamamı ile ahşap olan çift

²⁹⁰ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 935/9, H.19 Rabiulahir 1324, M. 12 Haziran 1906.

²⁹¹ D. Esemeli, (1990), *Sinop İli Türk...*, s. 159; İsmail Ulus, *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, İstanbul 2014, s. 192.

²⁹² 1970 yılına kadar var olduğu fotoğraflardan tespit edilebilen tuğra günümüzde mevcut değildir.

²⁹³ Samsun KTVKKM., Dosya No: 9514.

kollu merdivenleri, onarımda betonarme olarak yapılır. Bina bu hali ile içte büyük ölçüde orijinalliğini kaybetmiş durumdadır²⁹⁴.

Dış cephede özellikle güneyde mutfağın ihtiyaçları doğrultusunda depolama alanları oluşturulmuştur. Odalara takılan klimalar nedeni ile dış duvar yüzeylerinde deformasyonlar bulunmaktadır. Binanın pencereleri eski fotoğraflarında, üstte sabit üç bölmeli, altta hareketli giyotin tarzında, ahşap malzemeli iken, günümüzde pvc. malzemeli ve çeşitli dönemlerde yapılan değişimlerin izlerini taşımaktadır. Pencerelerde gerçekleştirilen onarımlar sonrasında tipolojik olarak bir birliktelikten de söz edilemez (Foto. 443). Güney cephenin mutfak kısmında bulunan bir pencere ile ek binanın güney cephesindeki zemin kat penceresi kapıya dönüştürülmüştür. Her iki kapıda pvc. malzemelidir. Çeşitli dönemlerde çekilen fotoğraflarından anlaşıldığına göre, orijinalde üstte üç bölmeli, sabit ahşap çerçevesi cam kısmı ve altta iki kanatlı ana giriş kapısı birçok kez değişim geçirir²⁹⁵ (Foto. 444).

Plan Özellikleri

36.20x15.14 m. boyutlarında dikdörtgen planlı olan bina zemin üstüne tek katlıdır. İçerde doğu-batı doğrultulu 22.08x3.84 m. boyutlarında bir koridorun etrafına sıralanan simetrik yerleşimli mekânlardan oluşmaktadır.

Zemin Kat

Kuzey ana giriş kapısından girildikten sonra 6.30x5.20 m. boyutlarında giriş holüne ulaşılır (Foto. 445). Holün doğusunda bulunan ve koridora (Foto. 446) bir kapı ile bağlanan ZK-01 nolu mekân (Foto. 447) kuzey cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır²⁹⁶. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Günümüzde okuma salonu olarak kullanılmaktadır.

ZK-02 nolu mekân 14.80x6.30 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridora doğu yönden açılan yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. Mekânın doğu cepheye açılan dört kuzey ve güney cepheye açılan ikişer penceresi bulunmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Günümüzde yemek salonu olarak kullanılmaktadır (Foto. 448).

²⁹⁴ Samsun KTVKKM., Dosya No: 9514.

²⁹⁵ Samsun KTVKKM., Dosya No: 9514.

²⁹⁶ Yapının öğretmenevi olarak kullanılması nedeni ile yapının iç fotoğraflaması sınırlı olarak gerçekleştirilebilmiştir. Yapının tamamının taban döşemesinin karo olduğu tavanlarının orijinalde ahşap iken günümüzde betonarme olduğu kurul dosyasından anlaşılmaktadır. ZK-01 nolu dersliğin orijinalinde koridora açılan iki adet penceresinin olduğu görülmektedir.

ZK-03 nolu mekân 7.20x5.75 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridora güneyden açılan yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir²⁹⁷. Mekânın güney cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen penceresi bulunmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Günümüzde mutfak olarak kullanılmaktadır (Foto. 449).

ZK-03 nolu dersliğin yanında üst kata çıkışı sağlayan üç kollu merdivenlerin yer aldığı merdiven boşluğu bulunur (Foto. 450). 5.20x6.35 m. boyutunda olan bu kısım iki kat boyunca uzanmaktadır. Zemin kat seviyesinde verilen kapı açıklığı ile 1912 yılında inşa edilen 5.05x5.85 m. boyutlarındaki eklentinin zemin katına girilir. Bu eklenti günümüzde abdesthane olarak kullanılmaktadır. Eklenti zemin katta batıda dört, doğuda üç pencere ile aydınlatılmaktadır. Güney cepheye açılan bir adet kapısı bulunmaktadır. Eklentinin ikinci katı kuzey yönde bir, doğu ve batı yönlerde dörder pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-04 nolu mekân 7.20x5.75 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridora güneyden açılan yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir²⁹⁸. Mekânın kuzey cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen penceresi bulunmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Günümüzde idari oda olarak kullanılmaktadır.

ZK-05 nolu mekân 15x6.30 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridora batı yönden açılan yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. Mekânın batı cepheye açılan dört, kuzey ve güney cepheye açılan ikişer penceresi bulunmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Günümüzde yemek salonu olarak kullanılmaktadır.

ZK-06 nolu mekân 6.30x5.20 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridorun kuzeyinden açılan yuvarlak kemerli bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Günümüzde idareci odası olarak kullanılmaktadır.

Birinci Kat

Üç kollu merdivenler ile ulaşılan birinci kat ortada dikdörtgen bir koridorun (Foto. 451) etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir.

Merdivenlerin karşısında bulunan BK-01 nolu mekân yönetici odasıdır. Günümüzde misafir odası olarak kullanılmaktadır. 6.20x5.20 m. boyutlarındadır. Üst

²⁹⁷ Yapının orijinalinde koridora açılan iki adet penceresinin olduğu eski plan çizimlerinde görülebilmektedir.

²⁹⁸ Yapının orijinalinde koridora açılan iki adet penceresinin olduğu eski plan çizimlerinde görülebilmektedir.

kat koridoruna açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen bir kapı ile gerilen oda, kuzey cepheye açılan üç adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır.

1K-02 nolu mekân 7.20x6.20 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridorun kuzeyinden açılan bir kapı ile girilmektedir. Kuzey cepheye açılan, dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Orijinalde dersliğin koridora rastlayan duvarının ortasında kapı açıklığı ve yanlarında birer pencerenin olduğu görülmektedir. Günümüzde bu mekân bölünerek odalara ayrılmıştır.

1K-03 nolu mekân 15x6.50 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridorun doğusundan açılan bir kapı ile girilmektedir. Doğu cepheye açılan dört, güney ve kuzey cephelere açılan ikişer yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Duvarları çimento-kum-kireç karışımı ile sıvalıdır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır.

1K-04 nolu mekân 7.50x6.20 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Orijinalde dersliğin koridora rastlayan duvarının ortasında kapı açıklığı ve yanlarında birer pencerenin olduğu görülmektedir. Günümüzde bu mekân bölünerek odalara ayrılmıştır.

1K-05 nolu mekân 7.70x6.20 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Orijinalde dersliğin koridora rastlayan duvarının ortasında kapı açıklığı ve yanlarında birer pencerenin olduğu görülmektedir. Günümüzde bu mekân bölünerek odalara ayrılmıştır.

1K-06 nolu mekân 15x6.50 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridorun batısından açılan bir kapı ile girilmektedir. Batı cepheye açılan dört, güney ve kuzey cephelere açılan ikişer yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır.

1K-07 nolu mekân 7.70x6.20 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridorun kuzeyinden açılan bir kapı ile girilmektedir. Kuzey cepheye açılan dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban seramik kaplıdır. Orijinalde dersliğin koridora rastlayan duvarının ortasında kapı açıklığı ve yanlarında birer pencerenin olduğu görülmektedir. Günümüzde bu mekân bölünerek odalara ayrılmıştır.

Sinop İdâdisi genel olarak içte girişe göre simetrik mekân dizilimindedir. Giriş ve karşı aksına yerleştirilen merdivenler planın konumlanışında belirleyici unsurlardır. Toplamda 13 mekândan oluşmaktadır. Binanın örtü sistemi ve iç mekân dizilimi (Plan 41) büyük ölçüde değişime uğramıştır.

Binanın iç duvarları alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Bina dışta sade ve simetrik bir anlayışla ele alınmıştır. Güney ve kuzey cepheler orta akslarından birer metre dışarı taşırılarak bu cephelere hareketlilik katılmıştır.

Ana giriş kapısının yer aldığı kuzey cephe iki katlı bir düzenleme ile ele alınmıştır. Zemin katta orta aksa yerleştirilen yuvarlak kemerli giriş kapısının yanlarında yine yuvarlak kemerli birer pencereye yer verilmiştir. Giriş aksı yatayda profilli kat silmesi ve dikeyde profilli başlıklı plastırlar ile bölümlendirilmiştir. Girişin birinci kat seviyesinde üç pencereye yer verilerek, zemin katta oluşturulan üç açıklık düzenlemesi üstte de uygulanmıştır. Cephenin tamamının yatayda kat silmesi ve profilli çatı kornişi ile dikeyde başlıklı plastırlar ile bölümlendiği görülmektedir. Bölümlenen alanlara alt katta 14, üst katta 15 olmak üzere kilit taşları ve çerçeveleri dışarı taşırılmış, yuvarlak kemerli dikdörtgen pencereler yerleştirilmiştir. Düzenlemenin üst kısmında tüm binayı dolanan çatı korkuluğu bulunmaktadır. Cephenin giriş aksının üstünde bulunan alınlık kısmı yıkılmış durumdadır (Foto. 452).

Binanın güney cephesinin orta aksında 1912 yılında binaya eklenen kısım bulunmaktadır. Cephe kuzeyde olduğu gibi kat silmeleri kornişler ve plastırlar ile yatay ve dikeyde bölümlenmiştir. Oluşturulan alanlara zemin katta ve birinci katta 14 tane olmak üzere toplam 28 yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere yerleştirilmiştir. Bu pencerelerin kilit taşları ve çerçeveleri dışarı taşırılarak vurgulanmıştır. Sonradan eklenen kısmın, doğu ve batı cephelerinde dörder yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Güney cephesinde ise zemin katta yuvarlak kemerli bir giriş kapısı ve birinci katta yuvarlak kemerli bir pencereye yer verilmektedir. Ek bina kat silmesi ve profilli çatı kornişi ile yatayda bölümlenmiştir (Foto. 453).

Sinop İdâdisi'nin doğu ve batı cepheleri birbirlerinin simetriği olup, kat silmesi ve çatı kornişi ile yatay, plastırlar ile dikey olarak bölümlenmiştir. Bu bölümlere atta ve üstte dörder olmak üzere, sekiz adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere yerleştirilmiştir (Foto. 454-455).

Bina genel olarak iç planlamanın dışardan anlaşılabilirdiği yatay ve dikey dengenin olduğu simetrik, sade bir cephe düzenlemesi ile ele alınmıştır.

Bezeme Özellikleri

Bina günümüzde içte sade bir düzenlemededir. Geçirdiği yangın nedeni ile önceki durumu hakkında bilgi sahibi değiliz. Dışta ise kuzey cephenin çatı köşelerine yerleştirilen griffon şeklinde stilize edilmiş iki adet tepe bezemesi bulunmaktadır (Foto. 456) Kapının bezemeli ve ortasında tuğranın olduğu alınlık kısmı günümüzde ayakta değildir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Sinop İdâdisi düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Binanın taban ve tavan kaplamaları ahşap malzemeliyken, sonradan betonarme hale getirilmiştir. 1912 yılında binaya eklenen kısım, yonu taş duvar örgülüdür. Binada yer verilen pencere kapı ve merdivenler günümüzde orijinalliklerini kaybetmiş durumdadır. Binanın ahşap malzemeli kırma çatısı Marsilya tipi kiremit ile kaplıdır.

Üslup Özellikleri

Sinop İdâdisi, plan olarak simetrik mekân kuruluşu, cephelerinde hareketli ve aksiyal yerleşimleri ile Neo-Klasik mimari üslubunun özelliklerini sergilemektedir.

3.1.1.15. Söğüt İdâdisi

Plan: 43-46

Çizim: 36-41

Fotoğraf: 457-486

Ekler: 37-38

İnceleme Tarihi: 29.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bilecik ili, Söğüt ilçesi Ertuğrul Gazi Caddesi, 160 ada, 203 parsel, 3013a1 paftada adresinde bulunmaktadır (Foto. 457) (Plan 43).

Tarihçe

Söğüt İdâdisi aynı bahçede bulunan Hamidiye Cami ile beraber inşa edilir. İnşası sırasında arazi üzerinde bulunan evler ve araziler istimlak edilir (Ek 37-38)²⁹⁹. Binanın doğusunda Dârül Eytam bulunmaktadır. Bu bina Sultan Reşat döneminde (1909-1918), kimsesiz çocuklar için inşa edilir.

²⁹⁹ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 228/52, H. 9 Muharrem 1320-M. 18 Nisan 1902; B.O.A., Yıldız Sarayı Hümayunu Başkitabet Dairesi, H. 9 Şaban 1323-M. 29 Ekim 1905.

Binanın güney ana giriş kapısı üzerinde bulunan dikdörtgen kartuş kısmında talik harflerle dört satırlık kitabe bulunmaktadır. Kitabe (Foto. 458) şöyledir:

“Ziynet Efza-ı Makam-ı Mualla-ı Hilafetül İslamiye Erike-pira-ı Saltanat-ı Seniye-i Osmaniye Es-Sultan İbn-i Sultan El Gazi Abdülhamid Han-ı Sani Hazretleri Taraf-ı Eşreflerinden İş Bu Mekteb-i İdâdi Bin Üç Yüz Yirmi Üç Sene-i Hicriyesi Şaban-ı Muazzamında İnşa Edilmiştir 1323 (M. Ekim 1905)”

Dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlisi, Nafiâ Mühendisi Leon Efendi'dir³⁰⁰. Binanın inşasında bahsi geçen bu mühendisin görev aldığı düşünülmektedir.

Söğüt İdâdisi beş yıllık gündüz eğitim veren idâdilerdendir³⁰¹. Bina 1923-1950 yılları arasında Merkez İlkokulu, 1950-1981 arasında Ertuğrul Gazi İlkokulu, 2001 yılından günümüze değin Söğüt İlçe Halk Kütüphanesi olarak kullanılmıştır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Binanın bilinen yenileme çalışması 2008 yılında tamamlanan restorasyonda büyük ölçüde orijinalliğini koruyan binanın, pencere doğramaları değiştirilir. İç ve dış boyası yapılır. İç kapıların temizliği yapılır. Tavan ve tabanın ahşap döşemelerinde hasar gören yerler onarılır. Tavanlar boyanır. Çatı saçağı ve örtüsü yenilenir.

Plan Özellikleri

Bina ters “T” plan tipindedir. 16.66x13.33 m. boyutlarındadır. Güney cephe kenarlarından 6x2 m. kuzey cephe orta akstan 5.33x1.42 m.'lik kütleler halinde ileri taşırılmıştır. Bodrum kat üzerine iki katlıdır. Kuzey-güney doğrultulu, 9.16x4 m. boyutlu dikdörtgen bir koridorun etrafına konumlandırılmış simetrik mekân dizilimindedir. Binanın üç adet giriş kapısı bulunmaktadır. Bunlardan güneyde olan ana giriş kapısıdır. Duvar kalınlığı 85 cm. dir (Plan 44-45-46).

Bodrum Kat

Söğüt İdâdisi bodrum katına kuzey cepheden altı basamak inilerek ulaşılan, tek kanatlı, basık kemerli, dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır (Foto. 459). Kapıdan BK-01 nolu mekâna girilir. Bodrum katta toplamda dört adet mekân bulunmaktadır Bu mekânlar binanın batı duvarına yaslandırılmıştır. Mekânlar birbirine açılmaktadır. Geriye kalan kısımlar toprak dolgudur (Plan 44).

BK-01 nolu mekânın doğu duvarı açık bırakılmıştır. Eyvan şeklindedir (Foto. 460). Mekân batı cepheye açılan yuvarlak formlu mazgal bir pencere ile

³⁰⁰ Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1320-M. 1902-1903, s. 383.

³⁰¹ N. Güçtekin, (2015), *Eğitimli Neslin...*, s. 51.

aydınlatılmaktadır (Foto. 461). Duvarlar almaşık duvar örgüsünde olup sıvasızdır. Tavan ahşap, taban fayans kaplıdır.

BK-02 nolu mekân 4x3.33 m. boyutlarındadır. Mekândan kuzey merdiven sahanlığına açılan, altı basamaklı bir merdivenle çıkış bulunmaktadır. Duvarlar almaşık duvar örgüsünde olup sıvasızdır. Tavan ahşap, taban fayans kaplıdır (Foto. 462).

BK-03 nolu mekân 3x4.16 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan bir adet, yuvarlak formlu, mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Duvarlar almaşık duvar örgüsünde olup sıvasızdır. Tavan ahşap, taban fayans kaplıdır (Foto. 463).

BK-04 nolu mekân 5.83x5 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan iki adet, mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Duvarlar almaşık duvar örgüsünde olup sıvasızdır. Tavan ahşap, taban fayans kaplıdır (Foto. 464).

Zemin Kat

Söğüt İdâdisi zemin katına güney cephenin orta aksına yerleştirilen 4x2 m. boyutlarındaki giriş eyvanından geçilerek ulaşılır. Giriş açıklığında çift kanatlı, ahşap bir kapı yer almaktadır. Kapı duvarın tamamını kaplamaktadır ve aydınlatma pencerelidir. Eyvanın önüne altlık ve başlıkları olan kare formlu iki adet taş ayak yerleştirilmiştir (Foto. 465). Eyvanın tavan örtüsü ahşap, taban taştır (Foto. 466) (Plan 45).

Zemin kat koridoruna toplamda beş adet mekân açılmaktadır. Koridorun tabanı taş, tavanı ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Girişin karşı aksında 4.6x4 m. boyutlarında merdiven sahanlığı bulunmaktadır. Sahanlığın kuzey duvarından basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap çift kanatlı bir kapı ile kuzey cepheye ulaşılır. Kapının her iki yanında dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı birer pencere bulunmaktadır. İçerde kapının hemen önünde tek kollu, ahşap kaplamalı betonarme merdivenler üst kata çıkışı sağlamaktadır. Sahanlığın tabanı ve tavanı ahşaptır (Foto. 467).

ZK-01 nolu mekân 6.85x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân güney ve batı cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı ikişer, kuzey cepheye açılan bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 468).

ZK-02 nolu mekân 3x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân batı cepheye açılan, basık

kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 469).

ZK-03 nolu mekân 4.16x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki, batı cepheye açılan bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 470).

ZK-04 nolu mekân 8x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân kuzey ve doğu cephelere açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı ikişer pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 471).

ZK-05 nolu mekân 6.85x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân kuzey ve doğu cephelere açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı ikişer pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 472).

Birinci Kat

Söğüt İdâdîsi birinci katına merdivenler ile ulaşılmaktadır. Sahanlık birinci kat boyunca uzanan basık kemerli, dikdörtgen, ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Birinci kat koridoru 10.85x4 m. boyutlarındadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Koridora toplamda altı mekân açılmaktadır. 1K-04 nolu mekân binaya sonradan eklenmiştir (Foto. 473) (Plan 46).

1K-01 nolu mekân 4.16x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki, batı cepheye açılan bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 474).

1K-02 nolu mekân 3x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân batı cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 475).

1K-03 nolu mekân 6.85x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân güney ve batı cepheye

açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı ikişer, kuzey cepheye açılan bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 476).

1K-04 nolu mekân 4x3.33 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencereilerin ortada olanı daha büyüktür. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır³⁰².

1K-05 nolu mekân 6.85x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân kuzey ve doğu cephelere açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı ikişer pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 477).

1K-06 nolu mekân 8x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, dikdörtgen formlu, ahşap bir kapı ile girilir. Mekân kuzey ve doğu cephelere açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı ikişer pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşelidir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 478).

Cephe Özellikleri

Sөгüt İdâdisi, güney cephesi zemin kat üzerine tek katlıdır. Katlar birbirinden dışa taşkın tek bordürlü bir silme ile birbirinden ayrılmıştır. Ana giriş cephenin orta aksına yerleştirilmiştir. İki kat boyunca şaşırtmalı taşlar ile vurgulanan bu kısım, üstte oval bir alınlıkla sonlanmaktadır. Alınlık yarım yuvarlak saçak kısmı ile örtülüdür. Eyvan türünde düzenlenen giriş sahanlığının önünde, altlıklı ve başlıklı iki adet ayak bulunmaktadır. Ahşap doğramalı giriş kapısı çift kanatlıdır. Giriş aksının birinci kata rastlayan kısmına, ortadaki daha büyük olmak üzere, üç adet dikdörtgen pencere yerleştirilmiştir. Büyük pencere üstte yarım yuvarlak kemerli, dikdörtgen bir alınlıkla sonlanmaktadır. Alınlığın içerisinde Osmanlı arması bulunmaktadır. Alınlığın her iki yanında içi boş, dışa taşkın, yatay panolara yer verilmiştir. Birinci katta giriş kapısının üstüne gelen kısımda, dikdörtgen formlu kitabelik bulunmaktadır. Kitabelik mermer malzemesidir ve yanlarında başlıklı plastırlar vardır (Foto. 479) (Çizim 36).

³⁰² Bu mekâna girilememiştir.

Güney cephenin yan kanatlarında, çerçeveleri dışa taşkın, kemer kilit taşları yukarıya doğru taşırılmış, her bir katta dört tane olmak üzere, sekiz adet, dikdörtgen formlu, basık kemerli pencere bulunmaktadır. Cephe üstte ahşap konsollara oturan geniş saçak kısmı ile sonlanmaktadır.

Kuzey cephe zemin kat üzerine tek katlıdır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephe orta aksından ileri taşırılmıştır. İleri taşırılan blok ve kanatların köşeleri atlatmalı taşlar ile sınırlandırılarak, dikey bir vurgu sağlanmıştır. Zemin kat seviyesinde dışa taşkın blokta, basık kemerli giriş kapısı ve her iki yanında dikdörtgen formlu, küçük boyutlu pencerelere yer verilmiştir. İkinci katta basık kemerli, dikdörtgen formlu ve tüm kat yüksekliğinde uzanan, bir adet pencere bulunmaktadır. Cephenin yan kanatları, her bir katta dört tane olmak üzere, toplamda sekiz tane, basık kemerli, dikdörtgen formlu, çerçeveleri ve kilit taşları dışa taşkın pencereler vardır. Cephe üstte ahşap malzemeli, ahşap konsollara dayandırılmış, geniş saçak kısmı ile sonlandırılmıştır (Foto. 480) (Çizim 37).

Doğu cephe zemin kat üzerine tek katlıdır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmıştır. Dışa taşıntı yapan kısımlarda dâhil, kanatların kenarları şaşırtmalı taşlar ile dikey olarak vurgulanmıştır. Her bir katta dört tane olmak üzere, toplamda sekiz tane, basık kemerli, dikdörtgen formlu, çerçeveleri ve kilit taşları dışa taşkın pencere vardır. Cephe üstte ahşap malzemeli, ahşap konsollara dayandırılmış, geniş saçak kısmı ile sonlandırılmıştır (Foto. 481) (Çizim 38).

Batı cephe, bodrum kat üstüne iki katlıdır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmıştır. Dışa taşıntı yapan kısımlarda dâhil kanatların kenarları atlatmalı taşlar ile dikey olarak vurgulanmıştır. Bodrum katta dört adet, yuvarlak formlu mazgal pencere bulunmaktadır. Diğer iki kattın her birinde, dört tane olmak üzere toplamda sekiz tane, basık kemerli, dikdörtgen formlu, çerçeveleri ve kilit taşları dışa taşkın pencere vardır. Cephe üstte ahşap malzemeli, ahşap konsollara dayandırılmış, geniş saçak kısmı ile sonlandırılmıştır (Foto. 482) (Çizim 39).

Bezeme Özellikleri

Bina genel olarak dışta sade bir düzenlemededir. Güney giriş kapısında yoğunlaşan bir bezeme programından söz etmek mümkündür. Cephede yer verilen Osmanlı arması ve kitabelik kısmı dikkat çeken mimari elemanlardandır (Foto. 483).

Söğüt İdâdisi'nin, içerde, tavanlarda görülen bezeme düzenlemeleri vardır. Bu bezemeler, ahşap tavan döşemesi üzerine, ahşap çıtaların çakma tekniği ile oluşturulmuşlardır. Odalarda çıtaların yatay veya dikey olarak çakılması ile

oluşturulan düzenlemeler, koridorlarda sekiz kollu yıldızlar ve baklava motifleri ile oluşturulan kompozisyonlar şeklindedir (Foto. 484-485-486) (Çizim 40-41).

Saçak kısmında yer verilen ahşap konsollar, uç kısımlarında volütler oluşturmakta, oval gövde kısmında geometrik motifli bezemeleri bulunmaktadır (Foto. 487).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina temel seviyesinde yonu taş ve tuğla malzeme ile oluşturulan almaşık duvar örgüsünde inşa edilmiştir. Beden duvarları, düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Söğüt îdâdisi, iç mimarisinde özgün halini koruyan birkaç îdâdiden biridir. İçerde tavan ve taban döşeme ve taşıyıcıları ahşaptır. Duvarlarda alçı-kum-kireç karışımı sıva uygulanmıştır. Zemin kat koridorunun özgün taş döşemeli olduğu görülmektedir. Çatı eğimli çatı formunda olup geleneksel kiremit kaplıdır. Binanın geniş saçak kısmı ahşap malzemeli konsollara oturtulmuştur. Merdiven korkulukları orijinal olup ahşap malzemelidir.

Üslup Özellikleri

Binada dönemin kamu binalarında görülen Neo-Klasik üslup özellikleri görülmektedir. Ters “T” planlı olan bina, mekân kurgusu bakımından bir koridor etrafına konumlandırılmış simetrik dizilimlidir. Cephelerde mimari elemanlar yatay ve dikey dengenin korunduğu simetrik yerleşimlidir. Binada yer verilen vurgulanmış giriş cepheleri, içte girişe göre simetrik merdivenler, dönem yapılarının karakteristik özellikleri ile uyumludur. Özgünlüğünü koruması bakımından önem arz etmektedir.

3.1.1.16. Bilecik İdâdisi

Plan: 47-49

Çizim: -

Fotoğraf: 488-536

Ekler: 39

İnceleme Tarihi: 28.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bina Bilecik il merkezinde İstiklal Mahallesi, Ertuğrulgazi Caddesi, No 7 adresinde, 43 ada, 12 parsel, 27 paftaya kayıtlıdır (Foto. 488).

Tarihçe

Bilecik İdâdîsi 1905 yılında kiralık bir binada eğitim-öğretime başlar³⁰³. Bilecik İdâdîsi için halk arasında toplanan 1500 lira ile yeni bir binanın yapımı H. 1325 (M. 1908) yılında tamamlanır.

Dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlileri; Sermühendis Berecyanis Efendi, Mühendis Şefik Efendi, Mühendis Osman Nuri Efendi, Mühendis Nuri Efendi'dir³⁰⁴. Binanın inşasında bahsi geçen mühendislerin görev aldıkları düşünülmektedir.

İdâdînin bahçe duvarları için halktan toplanan para yeterli gelmeyince, maarif bütçesinden karşılanması istenir. Bu istek kabul edilir (Ek 39)³⁰⁵. Bina H. 1327 (M. 1909) yılında geçirdiği yangın sonrasında kullanılamaz hale gelir³⁰⁶. Sigortalı olan binanın 1922 yılında çekilmiş olan fotoğrafına göre, bina bu tarihte hala tamir edilmemiş durumdadır (Foto. 489). Binaya ait bir başka fotoğrafta yenileme çalışmaları bitmiş halde görülmektedir (Foto. 490).

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bilecik İdâdîsi'nin tarafımızca tespit edilebilen restorasyon çalışması 2005 yılında Bilecik Belediyesi tarafından gerçekleştirilir. Restorasyonda iç ve dış cephede sıva ve boya yenilemesi yapılır (Foto. 491-492). Pencere ve kapı doğramaları değiştirilir (Foto. 493). Merdivenlere ahşap basamaklar ve tırabzanlar eklenir (Foto. 494). Binanın çeşitli dönemlerde geçirdiği yenileme çalışmalarında büyük ölçüde özgün plana sadık kalındığı düşünülmektedir.

Bina günümüzde Bilecik Belediye binası olarak kullanılmaktadır.

Plan Özellikleri

32.40x33 m. boyutlarında kare ve orta avlulu planı olan Balıkesir İdâdîsi, bodrum üzerine iki katlıdır. İçerde üç kat boyunca uzanan 5x5.80 m. boyutlarında orta avluya sahiptir (Plan 47-48-49).

Binanın bodrum katına, doğu cephede yer alan iki giriş kapısı ile ulaşılır. Dikdörtgen formlu bu kapılar, üst kata geçişi sağlayan, merdivenlerin olduğu sahanlık kısmına açılmaktadır. Merdiven sahanlığı 7.40x4.80 m. boyutlarındadır. Sahanlıkta yarım kata kadar tek yönlü, sonrasında iki yönlü olarak devam eden merdivenler bulunmaktadır. (Foto. 495). Tavan ahşap, taban fayans kaplıdır.

³⁰³ M. Ö. Alkan, (1963), *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme...*, s. 235; Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1324-M. 1906-1907, s. 589.

³⁰⁴ Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1325-M. 1907-1908, s. 189.

³⁰⁵ B.O.A., Şurayı Devlet Maliye Dairesi, 404/45, H. 27 Zilkade 1325-M. 1 Ocak 1908.

³⁰⁶ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 1126712, H. 16 Cemazeilevvel 1327-M. 5 Haziran 1909.

Merdiven sahanlığından ilerleyince her biri 14.20x3 m. boyutlarında, dört yönlü dolanma koridorlarına ulaşılır (Foto. 496). Avluya kuzey yönden dikdörtgen formlu, ahşap tek kanatlı bir kapı ile ulaşılır (Foto. 497). Avlu 4x4.40 m. boyutlarındadır. Avlunun ortasında sekizgen bir havuz bulunur. Kuzey duvarı hariç, her bir duvarında kare formlu, basık kemerli ikişer pencere bulunmaktadır. Pencerelelerin çerçeveleri dışa taşkın taş malzemelidir (Foto. 498). Kuzey duvarda, avlu kapısının yanında, bir adet basık kemerli, kare formlu ahşap pencere bulunmaktadır.

BK-01 nolu mekân 7.40x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân doğu cepheye açılan kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki ahşap pencere ile aydınlatılır. Günümüzde mutfak olarak kullanılmaktadır. Duvarları ve tabanı fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir (Foto. 499).

BK-02 nolu mekân 9x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Ayrıca içerden BK-01 nolu mutfak kısmına bir geçiş vardır. Mekân doğu cepheye açılan kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki, güney cepheye açılan üç adet pencere ile aydınlatılır. Tavan betonarme, taban parke döşelidir (Foto. 500).

BK-03 nolu mekân 3.5x6.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılır. Tavan betonarme, taban fayans döşelidir (Foto. 501).

BK-04 nolu mekân 3.5x6.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılır³⁰⁷.

BK-05 nolu mekân 9x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân batı cepheye açılan kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki, güney cepheye açılan üç adet pencere ile aydınlatılır³⁰⁸.

³⁰⁷ Bu mekâna girilememiştir.

³⁰⁸ Bu mekâna girilememiştir.

BK-06 nolu mekân 7.40x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân batı cepheye açılan kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılır³⁰⁹.

BK-06, BK-07 nolu mekânların arasında bulunan bodrum kat tuvaletleri 6.50x4.80 m. boyutlarındadır. Tuvaletlere koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân batı cepheye açılan kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılır. Duvarları ve tabanı fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir (Foto. 502).

BK-07 nolu mekân 9x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân batı ve kuzey cephelere açılan kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı altı adet pencere ile aydınlatılır³¹⁰. Günümüzde arşiv odası olarak kullanılmaktadır.

BK-08 nolu mekân 13.40x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan, kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı beş adet pencere ile aydınlatılır. Günümüzde mescit olarak kullanılmaktadır³¹¹.

BK-09 nolu mekân 9x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân doğu ve kuzey cephelere açılan kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı altı adet pencere ile aydınlatılır³¹². Günümüzde depo olarak kullanılmaktadır.

Zemin Kat

Bilecik Âdâdîsi zemin katına üç yönlü beşer basamaklı merdivenleri dikdörtgen formdaki giriş kapısı ile ulaşılır. Giriş kapısı 2.40x5 m. boyutundaki giriş eyvanının kuzey duvarına konumlandırılmıştır. Kapının her iki yanında birer tane basık kemerli, dikdörtgen formlu pencereye yer verilmiştir (Foto. 503).

Güney girişinin devamında 5x4.80 m. boyutunda giriş holüne ulaşılır. Bu kısma günümüzde ahşap çerçeveli camekân bir kabin yerleştirilmiştir. Holün tabanı ahşap görünümlü seramik kaplıdır. Tavan döşemesi ahşaptır. Duvarlar alçı-kireç-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 504).

³⁰⁹ Bu mekâna girilememiştir.

³¹⁰ Bu mekâna girilememiştir.

³¹¹ Bu mekâna girilememiştir.

³¹² Bu mekâna girilememiştir.

Giriş holünün kuzeyinden ilerleyerek her biri 14.20x3 m. boyutlarında dört yönlü dolanma koridorlarına ulaşılır. Taban ahşap görünümlü seramiktir. Koridorlar 4x4.40 m. boyutlarındaki avluya açılan her bir duvarında, üçer, basık kemerli, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 505-506).

ZK-01 nolu mekân 3.5x6.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılır (Foto. 507).

ZK-02 nolu mekân 9x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân batı ve güney cephelere açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı üçer adet pencere ile aydınlatılır (Foto. 508).

ZK-03 nolu mekân 6.20x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân batı cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılır (Foto. 509).

ZK-03 ve ZK-04 nolu mekânların arasında yer alan, 6.50 x4.80 m. boyutlarındaki merdiven sahanlığında tuvalet bulunmaktadır (Foto. 510).

ZK-04 nolu mekân 9x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân batı ve kuzey cephelere açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı altı adet pencere ile aydınlatılır (Foto. 511).

ZK-05 nolu mekân 6.20x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılır (Foto. 512).

ZK-06 nolu mekân 6.20x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılır (Foto. 513).

ZK-07 nolu mekân 9x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân doğu ve kuzey cephelere açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı altı adet pencere ile aydınlatılır (Foto. 514).

ZK-07 ve ZK-08 nolu mekânların arasında 4.80x6.50 m. boyutlarında merdiven sahanlığı bulunmaktadır. Bu kısım zemin kat seviyesinde dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki adet pencere ile aydınlatılır (Foto. 515).

ZK-08 nolu mekân 6.20x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılır (Foto. 516).

ZK-09 nolu mekân 7.40x9.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân doğu ve güney cephelere açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı altı adet pencere ile aydınlatılır (Foto. 517).

ZK-10 nolu mekân 3.5x6.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılır (Foto. 518).

Birinci Kat

Bilecik İdâdisi birinci katına doğu ve batı yönlerde yer verilen merdivenler ile ulaşılır. Birinci katta da dört yönlü dolanma koridorlarının etrafına yerleştirilen simetrik mekân düzenlemesi görülür.

1K-01 nolu mekân 7.40x9.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân doğu ve güney cephelere açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı altı adet pencere ile aydınlatılır (Foto. 519).

1K-02 nolu mekân 6.20x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılır (Foto. 520).

1K-03 nolu mekân 6.20x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 521).

1K-04 nolu mekân 9x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân doğu ve

kuzey cephelere açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı altı adet pencere ile aydınlatılır (Foto. 522).

1K-04 ve 1K-05 nolu mekânların arasında 4.80x6.50 m. boyutlarında merdiven sahanlığı bulunmaktadır. Bu kısım zemin kat seviyesinde dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki adet pencere ile aydınlatılır.

1K-05 nolu mekân 6.20x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılır (Foto. 523).

1K-06 nolu mekân 7.40x9.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân doğu ve güney cephelere açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı altı adet pencere ile aydınlatılır (Foto. 524).

1K-07 nolu mekân 7.40x9.80 m. boyutlarındadır. Mekân sonradan binalan düzenlemeler ile birbiri içerisine açılan üç bölüm halinde düzenlenmiştir. 1K-06 nolu mekâna açılan geçişleri bulunmaktadır. Koridora açılan çift kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılır (Foto. 525).

1K-08 nolu mekân 3.5x6.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân Güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılır (Foto. 526).

1K-09 nolu mekân 9x7.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân Batı ve güney cephelere açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı üçer adet pencere ile aydınlatılır (Foto. 527).

1K-10 nolu mekân 6.20x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân Batı cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılır (Foto. 528).

Birinci katın dolanma koridorları avluya açılan her bir yönde üçer tane olmak üzere 12 tane dikdörtgen formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 529).

Binanın iç duvarları alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Binanın tavanları ahşap, tabanları ahşap görünümlü fayans döşelidir.

Cephe Özellikleri

Bilecik İdâdisi'nin kuzey-güney ve doğu-batı cepheleri birbirleri ile simetrik bir düzendedir. Cephelerin orta aksları içeri alınarak cephelere hareketlilik verilmiştir. Binanın ana girişinin yer aldığı güney cephe diğerlerine göre daha hareketlidir (Foto. 530). Orta aksa yerleştirilen giriş kapısına, üç yönlü taş malzemeli merdivenler ile ulaşılır. Giriş eyvanının önüne dörtgen gövdeli, üstte yuvarlak bilezikli iki ayak yerleştirilerek üç yuvarlak kemer ile birbirine bağlanmıştır. Giriş açıklığı, basık kemerli dikdörtgen formudur. Kapının alçı malzeme ile oluşturulan çerçevesi, dikdörtgen formlu olup, üstte kademelenerek genişleyen baştaban kirişi ile sonlanmaktadır. Kapı doğraması çift kanatlı olup, kanatlar burgulu sütunce şeklindeki bini ile birbiri ile örtüşür. Kapının her iki yanında birer tane basık kemerli, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Pencere doğramaları orijinal olmayıp, ahşap malzemelidir. Pencere çerçeveleri kapıda olduğu gibi dikdörtgen formlu, dışa taşkın, alçı malzemelidir (Foto. 531).

Giriş aksının birinci kat seviyesinde, üç adet, dikdörtgen formlu, basık kemerli pencereye yer verilmiştir. Bu pencerelerin ortada olana alınlık eklenmiştir. Bu alınlık uç noktasından kırılmıştır. Alınlıkta oluşan oval alana iki boyutlu, elips bir top yerleştirilmiştir. Alınlığın alt köşelerinden kıvrık dallar şeklindeki bitkisel kompozisyon, alçı malzeme ile yapılmıştır.

Giriş aksı, köşelerden iki kat boyunca uzanan plastırlar ile sınırlanır. Plastırların yüzeyi, zemin kat seviyesinde kesme taş görünümü verilmek için derzler kullanılmıştır.

Cephenin yan kanatları, yatayda kat silmeleri, dikeyde plastırlar ile toplamda 12 yüzeye bölünmüştür. Bu bölümlere bodrum katta kare formlu sekiz, zemin ve birinci katta dikdörtgen formlu 21 adet pencere yerleştirilmiştir. Pencere çerçeveleri ve kemer kilit taşı vurgusu vardır.

Cephenin üst kısmında dışa taşkın saçak kısmı ahşap malzemelidir. Saçak kısımları ahşap konsollar ile desteklenmektedir. Bina eğimli çatı ile örtülmüştür.

Kuzey cephe, bodrum kat üstüne iki katlıdır. Katlar birbirlerinden kat silmeleri ile ayrılmıştır. Cephenin orta aksında, bodrum kat seviyesinde düz lentolu, dikdörtgen formlu kapı bulunmaktadır. Bu kapının üstüne birinci kat seviyesinde yuvarlak kemerli bir pencere yerleştirilerek, kapının vurgusu yapılmıştır. Bodrum kattakiler kare,

diğerleri dikdörtgen formlu olmak üzere, cephenin toplamında 32 adet pencere bulunmaktadır. Pencereler basık kemerli ve dışa taşkın çerçevelidir. Birinci kat pencerelerinin denizlik kısmında, düşey sarkıtlara yer verilmiştir. Cephe üstte, ahşap konsollara oturan saçak kısmı ile sonlanmaktadır (Foto. 532).

Batı cephe, bodrum kat üstüne iki katlıdır. Katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Cephenin köşe noktalarında, iki kat boyunca uzanan, köşe plastırları bulunmaktadır. Bodrum kattakiler kare, diğerleri dikdörtgen formlu olmak üzere, toplamda 30 adet basık kemerli pencere bulunmaktadır. Pencerelerin çerçeveleri dışa taşkın ve kemer kilit taşı noktalarında vurguludur. Cephe üstte konsollarla taşınan, geniş, saçak kısmı ile sonlanmaktadır (Foto. 533).

Doğu cephe, bodrum kat üstüne iki katlıdır. Katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Cephenin köşe noktalarında, iki kat boyunca uzanan köşe plastırları bulunmaktadır. Bodrum kattakiler kare, diğerleri dikdörtgen formlu olmak üzere, toplamda 30 adet basık kemerli pencere bulunmaktadır. Pencerelerin çerçeveleri, dışa taşkın ve kemer kilit taşı noktaları vurguludur. Cephe üstte, konsollarla taşınan, geniş saçak kısmı ile sonlanmaktadır (Foto. 534).

Bezeme Özellikleri

Yapının iç bölümleri orijinalliğini büyük oranda yitirmiş durumdadır. Alçı bezemeleri güney giriş kapısı ve birinci kat alınlık kısımlarında görmekteyiz. Kapı kemer köşelerinde s-c kıvrımlı dallar ile oluşturulan alçı malzemeli sarmaşık ve gül motiflerine yer verilmektedir. Giriş açıklığının kemer kilit taşı, üstte bir volütle sonlanan, kenger yaprağı motifi ile bezelidir.

Giriş aksının birinci kat penceresi, üstte üçgen bir alınlıkla sonlanmaktadır. Bu alınlığın ucu kırılarak oluşan oval yüzeye elips şeklinde, iki boyutlu bir motif³¹³ konulmuştur (Foto. 535).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binanın beden duvarları düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Günümüzde binanın bazı duvarlarının bağdadi tarzda olduğu görülmektedir (Foto. 536). Binanın iç kısımları geçirdiği restorasyonlar sonrasında, çoğunlukla betonarme malzeme ile yenilenmiştir. Dış cephe bezemelerinde alçı malzeme kullanılmıştır. Saçak ve taşıyıcıları ahşap malzemelidir. Binada yer verilen kapı ve pencere doğramaları, saçak ve ahşap taşıyıcılar özgün değildir.

³¹³ Bu motifin Neo-Klasik mimaride kullanım şekli çam kozalağıdır. Burada deformasyondan dolayı tam anlamı ile seçilememektedir.

Üslup Özellikleri

Binada 19. yüzyılın son çeyreğinde kamu binalarında görülen plan ve cephe düzenlerinin uygulandığı görülmektedir. İç kısımda büyük ölçünde orijinal olmayan bina bezeme açısından büyük oranda sadedir.

3.1.1.17. Çatalca İdâdisi

Plan: 50-51

Çizim:-

Fotoğraf: 537-552

Ekler: 40

İnceleme Tarihi: 28.07.2018

Bulunduğu Yer:

Bina İstanbul'un ilçelerinden birisi olan Çatalca İlçesi, Ferhatpaşa Mahallesi, Atatürk Caddesi, No 120 adresinde, 160 ada, 1 parselde bulunmaktadır (Foto. 537).

Tarihçe

Çatalca İdâdisi H. 1311 (M. 1894) yılında eğitim-öğretime başlar. Gündüz eğitim veren beş yıllık idâdilerdendir (Ek 40)³¹⁴. İdâdi binası 1908 yılında Cevat Paşa tarafından inşa ettirilir. Bina 1914-1915 yıllarında ilkokul olarak kullanılır. İngiliz işgaline uğrayan Çatalca İdâdi binası, Cumhuriyet'in ilanından sonra 1928'e kadar ortaokul, 1978 yılından itibaren lise olarak kullanılır³¹⁵.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Günümüzde Çatalca Öğretmenevi ek binası olarak hizmet vermektedir.

Plan Özellikleri

Çatalca İdâdisi 17.40x11.45 m. boyutlarında doğu-batı doğrultulu dikdörtgen plandadır. Zemin kat üstüne tek katlı olan bina, içerde 6x3.30 m. boyutlarında, kuzey-güney doğrultulu, dikdörtgen bir koridora açılan simetrik mekân dizilimdedir (Foto. 538). Güney cephede yer alan giriş 3.80x3.30 m. boyutlarında merdiven sahanlığına açılmaktadır. Sahanlıktan tek kollu merdivenlerle üst kata çıkılmaktadır³¹⁶ (Foto. 539). Binanın dış duvarları bir metre, iç duvarlar 30 cm. genişliğindedir (Plan 50-51).

Zemin Kat

ZK-01 nolu mekân 6x4.32 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Kapı gövdesinin üst kısmı yuvarlak

³¹⁴ B.O.A. Yıldız Müteveni Maaruzat Evrakı, 94/70, H. 25 Şevval 1311-M. 1 Mayıs 1894.

³¹⁵ Anonim, *Çatalca Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı*, İstanbul 2019, s. 13.

³¹⁶ Merdivenler özgün halinde çift kolludur.

kemerli ahşap malzemelidir. Kapının üstünde dikdörtgen aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Mekân güney cepheye açılan iki, batı cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban parke, tavan betonarmedir (Foto. 440).

ZK-02 nolu mekân 6x5.30 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Kapı gövdesinin üst kısmı yuvarlak kemerli ahşap malzemelidir. Kapının üstünde dikdörtgen aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Mekân kuzey cepheye açılan iki, batı cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban parke, tavan betonarmedir (Foto. 541).

ZK-03 nolu mekân 6x5.30 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Kapı gövdesinin üst kısmı yuvarlak kemerli ahşap malzemelidir. Kapının üstünde dikdörtgen aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Mekân kuzey cepheye açılan iki, doğu cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban seramik karo, tavan betonarmedir (Foto. 542).

ZK-04 nolu mekân 6x4.32 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Kapı gövdesinin üst kısmı yuvarlak kemerli ahşap malzemelidir. Kapının üstünde dikdörtgen aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Mekân güney cepheye açılan iki, doğu cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban seramik karo, tavan betonarmedir (Foto. 543).

Birinci Kat

Merdivenler ile ulaşılan birinci kat 6x3.30 m. boyutlarında, kuzey-güney doğrultulu, dikdörtgen bir koridora açılan simetrik mekân dizilimdedir (Foto. 544). Koridorun tabanı karo seramik, tabanı betonarmedir.

1K-01 nolu mekân 6x5.30 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Kapının üstünde dikdörtgen aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Mekân kuzey cepheye açılan iki, doğu cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban karo seramik, tavan betonarmedir (Foto. 545).

1K-02 nolu mekân 6x4.32 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Kapının üstünde dikdörtgen aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Mekân güney cepheye açılan iki, doğu cepheye

açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban karo seramik, tavan betonarmedir (Foto. 546).

1K-03 nolu mekân 6x4.32 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Kapı gövdesinin üst kısmı yuvarlak kemerli ahşap malzemelidir. Kapının üstünde dikdörtgen aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Mekân güney cepheye açılan iki, batı cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban parke, tavan betonarmedir (Foto. 547).

1K-04 nolu mekân 6x5.30 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Kapı gövdesinin üst kısmı yuvarlak kemerli ahşap malzemelidir. Kapının üstünde dikdörtgen aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Mekân kuzey cepheye açılan iki, batı cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban parke, tavan betonarmedir (Foto. 548).

Binanın iç mekân duvarları alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Binanın cepheleri simetrik mimari elemanların kullanıldığı sade bir görünüm sergilemektedir. Giriş kapısının bulunduğu güney cephe özgün halini kaybetmiştir. Pencere formları diğer cephelerin aksine dikdörtgen formlu olup, yuvarlak kemerlerini kaybetmiştir. Giriş kapısı, dikdörtgen formlu, demir-döküm çift kanatlı bir kapı ile kapatılmıştır. Kapının üstünde metal iki ayağa dayanan sundurma bulunmaktadır. Sundurmanın örtüsü kiremit kaplıdır³¹⁷. Cephe üstte eğimli çatı ile sonlanmaktadır (Foto. 549).

Kuzey cephe dışa taşkın bir kat silmesi ile yatayda ikiye bölünmüştür. Cephe köşe noktalarında şaşırtmalı tuğla dizilimi ile vurgulanmıştır. Her bir katta yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu beşer ahşap pencere bulunmaktadır. Pencere doğramaları pvc. olup çerçeveleri ve kemer kilit taşları dışa taşkındır (Foto. 550).

Doğu cephe kat silmesi ve şaşırtmalı tuğlalar ile yatay ve dikey dengenin verildiği bir düzenleme göstermektedir. Cephenin her bir katında ikişer ahşap pencere bulunmaktadır. Pencere katta yuvarlak kemerli, dikdörtgen formludur. Pencere doğramaları pvc. olup çerçeveleri ve kemer kilit taşları dışa taşkındır (Foto. 551).

³¹⁷ Bahsi geçen kısımlar özgün değildir.

Batı cephe, sonradan eklenen bina ile bitişik olduğundan büyük oranda kapalıdır (Foto. 552).

Bezeme Özellikleri

Bina genel olarak içte ve dışta sadedir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina çeşitli dönemlerde geçirdiği onarımlar nedeni ile özgün malzeme özelliklerini korumamaktadır. Binada inşa malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmıştır.

Üslup Özellikleri

Üslup bakımından dönemin kamu binalarında etkili olan Neo-Klasik özellikler görülmektedir.

3.1.1.18. Isparta İdâdisi

Plan: 52-53

Çizim:-

Fotoğraf: 553-591

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 13.07.2017

Bulunduğu Yer:

Isparta il merkezinde İstiklal Mahallesi, Aksu Caddesi numara 23 adresindedir. Tapu Kadastro Müdürlüğüne 77 pafta 154 ada 3 parsel bilgileri ile kayıtlıdır.

Tarihçe

Isparta İdâdisi 1860-1861 yılında yapılan rüştiye mektebinde, H. 1319 (M. 1902) tarihinde açılır³¹⁸. Bu tarih aynı zamanda rüştiye mektebinin îdâdiye dönüştürüldüğü tarihtir. Günümüzde ise Cumhuriyet İlköğretim Okulu'nun olduğu bulunduğu yerdedir. Isparta il merkezinde bulunan, Böcüzade Süleyman Sami Bey'in desteği ve halktan toplanan yardımlar ile 1908 yılında inşası tamamlanan yeni îdâdi binası³¹⁹, günümüzde ayakta olup müze olarak kullanılmaktadır.

Dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlisi, Kodüktör Lişan Efendi'dir. Bu ismin binanın inşasında görev aldığı düşünülmektedir³²⁰.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

³¹⁸ B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 1807/135473, H. 29 Zilkade 1319-M. 9 Mart 1902.

³¹⁹ S. Sami Böcüzade, *Isparta Tarihi Böcüzade Süleyman Sami*, (Drl. Hasan Babacan), Isparta 2012, s. 88; A. Şevki Duymaz, "Isparta İdâdisi", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, 4/9, Ankara 2017, s. 46.

³²⁰ Konya Vilayet Salnamesi, H. 1322-M. 1906-1907, s. 189.

Isparta İdâdîsi dış cephe elemanları açısından günümüze büyük ölçüde orijinal olarak gelmesine karşın iç kısmı geçirdiği onarım ve restorasyonlar nedeni ile özgünlüğünü yitirmiştir. 1914 yılında gerçekleşen deprem neticesinde zarar gören yapı³²¹, aynı yıl iç aksamı kâgir hale getirilerek bodrum kat üstüne iki katlı hale dönüştürülür. 1927 yılında zemin kata iki oda ve tavan arasına dersane ilavesi yapılır³²².1984 yılında kapsamlı bir restorasyon geçirir³²³.

Plan Özellikleri

Bina 34x23.50 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Bodrum kat üzerine tek katlı olan binada birde asma kat bulunmaktadır. Kuzey, doğu ve güney cephelerde giriş kapıları bulunmaktadır. Bunlardan güney cephede bulunan ana giriştir. Binanın eski bir fotoğrafında (Foto. 553) güney cephede merdivenlerin orta kısmına denk gelen yerde, günümüzde pencere olan açıklığın, bodrum kat girişi olduğu görülmektedir (Plan 52-53).

Bodrum Kat

Bodrum kat haç planlı bir koridora açılan simetrik mekân tasarlıdır. Koridorun kuzey kolunda, iki yönlü zemin kata çıkış merdivenleri bulunmaktadır. Koridorun güney kolunun üzerinde, sonradan eklendiği anlaşılan, iki bölme mekân bulunur. Orijinalde bu kısım giriş koridorudur. Bodrum katın ayrıca doğu ve kuzey cephelere açılan iki adet giriş kapısı vardır (Plan 52).

Bodrum katta bulunan BK-01 nolu mekân 5.60x6.21 m. boyutlarındadır. Koridora güney yönden açılan mekân, iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme olan dersliğin tabanı ahşap kaplamadır. Duvarlar kum-alçı-çimento karışımı sıvalıdır. Sonradan duvarlar yarısına kadar ahşap malzeme ile kaplanmıştır (Foto. 554).

BK-02 nolu mekân 7.32x6.21 m. boyutlarındadır. Mekânda güney ve batı cepheye açılan üçer adet ahşap pencere bulunmaktadır. Tavanı betonarme olan dersliğin tabanı dökme mozaik kaplıdır (Foto. 555).

³²¹ Cemal Sezer, "1914 Isparta-Burdur Depreminde Hilâl-İ Ahmer Cemiyeti'nin Yapmış Olduğu Yardımlar", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Isparta 2014, s. 21; S. S. Böcüzade, , *Isparta Tarihi Böcüzade...*, s. 311-312.

³²² Hilmi Dilmen, "Isparta Ortaokulu'nun Tarihçesi", *Ün Dergisi*, 4, Isparta 1937, 590-952.

³²³ Muğla KVKK., Dosya No: 631.

BK-03 nolu mekân³²⁴ binanın kuzeybatı köşesinde bulunmaktadır. Mekân 6.15x6 m. boyutlarındadır. Batı ve kuzey cepheye açılan üçer adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-04 nolu mekân 4.40x6.21 m. boyutlarındadır. Bu kısım günümüzde tuvalet olarak kullanılmaktadır. Kuzey cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Duvarları ve tabanı fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir (Foto. 556).

BK-05 nolu mekân 9.17x1.70 m. boyutlarındadır. Günümüzde tuvalet olarak işlev görmektedir. Kuzey cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı ve duvarları fayans kaplıdır. Tavanı betonarmedir (Foto. 557).

Üst kata çıkışı sağlayan merdivenlerin bulunduğu merdiven sahanlığı dışarıya çift kanatlı demir bir kapı ile açılmaktadır. Zemin kat seviyesinde üçü büyük olmak üzere beş dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 558), (Plan 52-53).

Bina içerisinde çeşitli dönemlerde gerçekleştirilen restorasyonlarda bodrum katın doğu yöndeki mekân dizilimi büyük oranda değişmiştir. Yapılan incelemeler esnasında duvar izleri ve batı yöndeki planlama dikkate alındığında, batı yöndeki planın bu kısımda da aksiyal bir şekilde uygulanmıştır. Günümüzde bodrum katın doğu kısmı, sonradan yapılan duvar ve kapılar ile birbirine açılan mekânlar şeklindedir.

Eklenen yeni duvarların kaldırıldığı düşünüldüğünde, merdiven sahanlığının doğusuna bitişik olan 1.70x9.17 m. boyutlarında BK-06 nolu oda tespit edilebilmektedir. Bu oda BK-05 nolu tuvalet kısmının tekrarı niteliğindedir. Kuzey cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır³²⁵.

BK-07 nolu odaya doğu yönden bağlanan mekân, binanın kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. Kuzey cepheye açılan dört, doğu cepheye açılan üç adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme tabanı parke kaplıdır. Duvarları kum-çimento-alçı karışımı sıvalıdır (Foto. 559).

BK-08 nolu mekân günümüzde içerisinde taşıyıcı ayakların ve bu ayakları birbirine bağlayan kemerlerin olduğu bir düzenleme göstermektedir. 12.30x6.21 m. boyutlarındadır. Tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır. Bu kısmın orijinalde batı aksında olan mekân kurulumunda olduğu düşünülmektedir (Foto. 560).

³²⁴ Bu mekâna girilememiştir.

³²⁵ Bu mekâna girilememiştir.

Merdiven sahanlığının karşısında bulunan koridorda günümüzde ahşap malzeme ile iki oda meydana getirilmiştir. Bu koridor orijinalde, güney cepheye ortada bir kapı, yanlarda iki ahşap pencere ile açılmaktadır (Foto. 561).

Bodrum katın batı koridoru, ortadaki kapı, yanlarda birer ahşap pencereden oluşan üç açıklıkla dışarıya açılmaktadır (Foto. 562). Koridora geçiş ayaklar üzerine oturan yuvarlak kemerli bir açıklıkla verilmektedir. Doğu koridoru sonradan yapılan eklemeler ile kapatılmış durumdadır. Koridorların tavanları betonarmedir. Tabanlar fayans döşelidir (Foto. 563).

Zemin Kat

Binanın zemin katı doğu-batı doğrultulu bir koridor etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekânlardan oluşmaktadır. Girişin karşısında çift kollu merdivenlerin bulunduğu sahanlık bulunmaktadır. Koridorlar doğu ve batı yönlerden üçer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Güney kısımda bulunan ana girişe, binanın zemin kat seviyesine sağlı sollu yerleştirilen, dokuz basamakla ulaşılan portikten geçilerek ulaşılır. Portik dört adet yuvarlak bedenli, silmeli altlık ve başlıkları olan sütun ile taşınmaktadır. Bu kısım üstte balkon şeklinde tasarlanmıştır. Yuvarlak kemerli dikdörtgen giriş kapısının her iki yanında birer ahşap pencere açıklığı vardır. Kapıdan geçilerek giriş holüne ulaşılır. Bu kısmın tavan ve duvarları ahşap malzeme ile kaplanmış durumdadır (Foto 564). Çift kanatlı ahşap bir kapı ile giriş koridoruna açılmaktadır (Foto. 565).

Girişin batısından koridora açılan ZK-01 nolu mekân 7.32x5.91 m. boyutlarındadır. Güney cepheye üç adet ahşap pencere ile açılmaktadır. Dersliğin tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 566).

Binanın güneybatı köşesinde bulunan ZK-02 nolu mekân 6.47x7.55 m. boyutlarındadır. Mekân güney ve batı cephelere açılan üçer adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 567).

Zemin kat kuzeybatı köşede bulunan ZK-03 nolu mekân, 5.52x7.55 m. boyutlarındadır. Mekânda batı ve güney cephelere açılan üçer ahşap pencere bulunmaktadır. Tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 568).

ZK-04 nolu mekân 3.22x7.55 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 569).

ZK-05 nolu mekân 3.58x10.22 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 570).

ZK-06 nolu mekân 3.05x10.22 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 571).

ZK-07 nolu mekân 3.07x7.55 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 572).

ZK-08 nolu mekân binanın kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. Mekân, 5.52x7.55 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey ve doğu cepheye açılan üçer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 573).

ZK-09 nolu mekân 7.24x6.39 m. boyutundadır. Mekân doğu ve güney cepheye açılan üçer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Binanın güneydoğu köşesinde bulunan dersliğin tavanı betonarmedir. Tabanı dökme mozaik ile kaplıdır. (Foto. 574).

ZK-10 nolu mekân 7.24x6.90 m. boyutundadır. Mekân güney cepheye açılan üç ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Dersliğin tavanı betonarme, tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 575).

Zemin kat mekân duvarları alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Doğu-batı doğrultulu zemin kat koridoru, doğu ve batı cephelere açılan üç adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Koridorun tabanı dökme mozaik ile kaplıdır (Foto. 576). Girişin karşısına yerleştirilen merdivenler bodrum kattan itibaren iki kollu olarak başlayıp katın yarısına gelindiğinde tek kollu şekilde devam eden yapıdadır (Foto. 577).

Birinci Kat

Merdivenler aracılığı ile ulaşılan asma kat birbiri içine açılan 1K-01, 1K-02,1K-03 nolu ve sırasıyla 4.80x7.35 m., 3.06x4.480 m., 7.60x6.26 m. boyutlarında üç adet odadan oluşmaktadır. 1K-03 nolu oda 6.69x0.85 m. boyutlarında balkona açılmaktadır. Bu katta bulunan odaların dışarıya açılan ahşap pencereleri bulunmamaktadır (Foto. 578).

1K-01 nolu odanın içerisinde tuvaletler bulunmaktadır. Tabanı parke kaplıdır. Tavanı betonarmedir. Duvarlar ahşap kaplıdır (Foto. 579).

1K-02 nolu odanın tabanı parke kaplıdır. Tavanı betonarmedir. Duvarlar alçı-kum-çimento karışımı sıvalıdır (Foto. 580).

1K-03 nolu odanın tabanı parke tavanı betonarmedir. Duvarlar sıvalıdır (Foto. 581).

Cephe Özellikleri

Isparta İdâdisi ana girişin bulunduğu güney cephe dışında genel olarak sade ve simetrik cephe özellikleri göstermektedir. Güney cephenin orta aksına yerleştirilen portik kısmına, çift yönlü merdivenler ile ulaşılmaktadır. Merdivenlerin ön kısmında orijinal halde, ortada yuvarlak kemerli giriş kapısı ve yanlarında yine yuvarlak kemerli, iki dikdörtgen formlu ahşap pencere bulunmaktadır. Günümüzde ise ortadaki yuvarlak kemerli dikdörtgen, yanlarda yuvarlak formlu üç ahşap pencere vardır. Portik kısmı kare şekilli altlık ve başlıkları olan bedenleri yuvarlak dört adet sütun ile taşınmaktadır. Portik asma kat seviyesinde balkon uygulamalıdır. Balkonun üstü oval formlu bir alınlıkla son bulur (Foto. 582).

Güney giriş açıklığı yuvarlak kemerli dikdörtgen formludur. Girişin her iki yanında birer, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır. Bodrum katı zemin kattan ayıran dışa taşkın kat silmesi yatay dengeyi sağlarken, duvar plastırları dikey dengeyi vurgulamaktadır. Yapının zemin kat ahşap pencereleri yuvarlak kemerli, dikdörtgen formludur. Bodrum kat ahşap pencereleri yine aynı formlu olup, boyut olarak daha küçüktür. Toplamda bu cephede iki adet giriş kapısı yirmi altı adet pencere bulunmaktadır. Kapı ve pencerelerin düzgün kesme taştan, dışa taşkın çerçeveleri bulunmaktadır (Foto. 583).

Kuzey cephe, merdiven sahanlığının bulunduğu orta kısmından dışarı taşırılmış durumdadır. Dışarıya taşırılan bu kısmın, bodrum kat seviyesinde, yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu bir giriş kapısı bulunmaktadır. Kapının üstünde ortadaki basık kemerli yanlardakiler yuvarlak kemerli olmak üzere üç adet ahşap pencere bulunmaktadır. Zemin kat seviyesinde merdiven sahanlığını aydınlatan, basık kemerli ve daha küçük boyutlu iki dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır. Asma katta iki adet dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır. Kanat kısımlarında bodrum ve zemin katı ayıran kat silmesi ve köşe plastırları yatay ve dikey dengeyi sağlamaktadır. Ahşap pencerelerin şekil ve büyüklükleri güney cephedeki uygulamalar ile aynıdır (Foto. 584).

Doğu cephe, yatayda kat silmesi ile bölünmüş durumdadır. Cephenin köşelerine yerleştirilen plastırlar ile dikey vurgu sağlanmaktadır. Koridorun olduğu

kısım dışardan plastırlar ve daha büyük boyutlu, yuvarlak kemerli, ahşap pencereler ile vurgulanmaktadır. Cephede toplamda on altı adet yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır (Foto. 585).

Batı cephe, bodrum katta yer verilen giriş kapısı dışında doğu cephenin tekrarı niteliğindedir (Foto. 586).

Bezeme Özellikleri

Bina genel olarak içte ve dışta sade yapıdadır. Güney giriş kapısının kemer kilit taşının üzerinde ay-yıldız motifi bulunmaktadır. Ayrıca giriş kapısı ile pencere kemerleri arasında bitkisel bezemelere yer verilmektedir (Foto. 587).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Isparta İdâdisi, düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Orijinal halde tavan ve taban döşemeleri ahşaptır. Binadaki taban döşemeleri günümüzde dökme mozaiktir. Binanın ahşap pencereleri 0.75 m. kalınlığında olup, çift çerçevesidir (Foto. 588). İç ve dış kapılar özgünlüğünü yitirmiş durumdadır. İç kapılar dikdörtgen formlu sade tek kanatlı ahşap kapılardır (Foto. 589). Dış kapılar çift kanatlı demir-döküm malzemesidir. Balkon kısmı ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. Dört ahşap ayakla taşınan ahşap örtü sistemi bulunmaktadır. Balkon korkulukları ahşap malzemesidir.

Dış pencereler taş ve dışa taşkın çerçeveleri olan sade düzenlemededirler (Foto. 590-591). Binanın örtüsü kırma çatıdır. Marsilya tipi kiremit ile kaplıdır.

Üslup Özellikleri

Isparta İdâdisi simetrik cephe düzenlemeleri, vurgulanmış ana giriş kısmı ile Neo-Klasik üsluptadır.

3.1.1.19. Muğla İdâdisi

Plan: 54-56

Çizim: 42-52

Fotoğraf: 592-631

Ekler: 41

İnceleme Tarihi: 13.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bina, Muğla il merkezinde, Şeyh Mahallesi, İkizler Sokak, Numara: 4 adresinde bulunmaktadır. Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'ne 56 ada, 33 parsel bilgileriyle kayıtlıdır (Plan 54). 19. yüzyıla gelinceye kadar ekonomik, sosyal ve coğrafi etkenlerin neticesinde Muğla kent yapısı değişmeden korunur. Ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Osmanlı Devleti'nde meydana gelen değişimler

neticesinde Ulu Cami ve Arasta bölgesi olarak kabul edilen şehir merkezi Şeyh Cami ve Konakaltı Meydanı'nın bulunduğu bölgeye taşınır. İçerisinde çeşitli tarihlerde inşa edilen hükûmet konağı, belediye, karakol, hapisane, hastane, kütüphane gibi bir grup yapının yer aldığı kompleks içerisinde Muğla İdâdisi de bulunmaktadır³²⁶.

Tarihçe

Günümüzde Koca Mustafa Efendi İlköğretim Okulu olarak kullanılan binanın bulunduğu yerde, eskiden iki katlı rüştiye mektebinin bulunduğu H. 1280 (M.1864) bilinmektedir. Rüştiye mektebi, R. 1308³²⁷ (H. 1310-M. 1892) yılında gündüz eğitim veren îdâdiye çevrilir. 1898 tarihine kadar bu binada hizmet veren Muğla İdâdisi, binanın kullanılamaz durumda olması sebebi ile 1899³²⁸ yılında yeniden inşa edilmeye başlanır. İnşası 1907 tarihinde tamamlanır³²⁹.

Dönemin inşa işlerinden sorumluları; Aydın Nafiâ Mühendisi Ali Rıza Efendi, Kondüktör Karin Efendi'dir³³⁰. Binanın inşasında bahsi geçen memurların görev aldıkları düşünülmektedir.

İnşaat sürecinde eğitim öğretim Zorbazade Hacı Şerif Ağa'nın evinde gerçekleşir. 12 yıl yeni binasında hizmet veren Muğla İdâdisi 1916-1917 eğitim-öğretim yılında Aydın yolu üzerinde yapılan başka bir binaya nakledilir. Boşalan bina 1916'da kız îdâdisi olarak kullanılır. 1917 yılında yine aynı binada üç sınıflı dârümuallimât açılır. 1918 tarihinde her iki okulda kapatılır. Bu tarihten 1922 yılına kadar iptidai olarak işlevini sürdürür³³¹. 1928'de 2 Nolu Mektep ismini alan bina, 1948'de İnönü İlkokulu, 1952'de Koca Mustafa Efendi İlköğretim Okulu adını alır. 1999'da bahçesi genişletilerek 2 ve 3 nolu ek binalar yapılır³³². Bu bilgiler ışığında Muğla İdâdisinin 1890 yılında rüştiyeden îdâdiye dönüştürüldüğü ve binasının inşasının M. 1907 (H. 1325) yılında tamamlandığı görülmektedir. Binanın mimarı bilinmemektedir. Dönemin Aydın Nafiâ Mühendisi Ali Rıza Efendi ve kondüktörü Karin Efendi'dir³³³. Binanın inşa masrafları genel bütçeden karşılanır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

³²⁶ Salih Yılmaz, Bayram Akça. "Yaşayan Bir Tarih Muğla Saat Kulesi", *Safranbolu Saat Kulesi ve Zaman Ölçerler Sempozyumu: Safranbolu 21-22 Mayıs 2010*, Safranbolu 2011, 319-325.

³²⁷ B. Kodaman, (1991), *Abdülhamid Devri Eğitim...*, s. 126.

³²⁸ B.O.A., Maarif Vekâleti Mektup-i Kalemi, 452/6, H. 28 Muharrem 1317-M. 8 Haziran 1899.

³²⁹ B.O.A., Maarif Vekâleti Mektup-i Kalemi, 995/8, H. 1 Rebiülahirülahir 1325-M. 14 Mayıs 1907; B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektup-i Kalemi, 1295/26, H. 19 Şaban 1326-M. 16 Eylül 1908; Kemal Gurulkan, M. Kudret Kirişçioğlu, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Muğla*, Muğla 2011, s. 254.

³³⁰ Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1325-M. 1907-1908, s. 387.

³³¹ Zekai Eroğlu, *Muğla Tarihi*, Muğla 2011, s. 154-156.

³³² İlhan Tekeli, *Tarih İçinde Muğla*, Muğla 1993, s. 161-162.

³³³ Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1319-M. 1901-1902, 199.

Muğla İdâdisi'nin günümüze büyük ölçüde orijinal olarak geldiği görülmektedir. 19 Aralık 1958'de küçük çaplı bir yangın tehlikesi geçiren binada ciddi bir hasar oluşmaz³³⁴. 2001'de çatı kısmı yenilenen binanın, 2009'da bina içi ve dışında boya işleri yapılarak ahşap pencere ile iç kapıların yenilendiği görülmektedir³³⁵.

Plan Özellikleri

Muğla İdâdisi 20.50x20 m. boyutlarında kareye yakın, dikdörtgen planlı ve iki katlıdır (Plan 55-56). Girişler güney, doğu ve kuzeyden olmak üzere, toplamda üç tanedir. Binada kuzey duvarının ortasında, dört adet, yuvarlak gövdeli, mermer sütun ile dışarıya taşırılan portik kısmı bulunmaktadır (Foto. 592-593). Bu kısım ikinci kat seviyesinde dışarıya taşırılmış bir mekân halini alır.

Zemin Kat

Girişten sonra 14x4 m. boyutlarında kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen bir koridora ulaşılır (Foto. 594). Koridorun karşısında üst kata çıkışı sağlayan tek yönlü merdivenler vardır (Foto. 595). Koridora doğu yönde açılan 7x5.2 m. boyutlarında, ZK-01, ZK-02, ZK-03 nolu üç mekân bulunmaktadır. Güney yönde mekânların bitiminde 8x2 m. boyutlarında, doğu giriş kapısına geçişin sağlandığı, bir hol vardır. Bu hole 7x3 m. boyutlarında günümüzde iki bölmeli hale getirilen ve ayrı kapıları olan lavabolar açılmaktadır (Plan 55).

ZK-01 nolu mekân kuzey cepheye açılan iki, doğu cepheye açılan bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavanı ahşap döşemelidir (Foto. 596).

ZK-02 nolu mekân doğu cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı marley, tavanı ahşap kaplamadır (Foto. 597).

ZK-03 nolu mekân doğu cepheye ve güney hole açılan birer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Dersliğin ana koridora ve güney yöndeki hole açılan, birer kapısı bulunmaktadır. Tavan ve taban döşemeleri ahşaptır. Duvarları çimento, kireç ve kum karışımı sıvalıdır (Foto. 598-599).

ZK-04 nolu tuvalet kısmı orijinalde güney cepheye açılan iki, doğu yönden bir ve hole (Foto. 600) açılan, bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Hole açılan pencere kapıya dönüştürülmüştür. Tabanı karo, tavanı ahşap döşemelidir (Foto. 601-602).

Zemin kat merdivenleri çift yönlü, betonarme malzemelidir. Merdivenin tirabzanları ahşap malzemeli olup korkulukları demir-dökümdür (Foto. 603).

³³⁴ “Koca Mustafa Efendi İlköğretim Okulu”, (22.03.1983). *Hamle Gazetesi*.

³³⁵ Muğla KVKK, 6933 ve 1015 sayılı kurul kararları.

Merdiven boşluğunun zemin kat seviyesinden, içte basık, dışta yuvarlak kemerli bir kapı güney cepheye açılmaktadır (Çizim 43). Kapının her iki yanında, sivri kemerli dikdörtgen birer ahşap pencere bulunmaktadır. Birinci kat seviyesinde ortadaki büyük, yandakiler küçük olmak üzere yuvarlak kemerli, dikdörtgen üç ahşap pencere merdiven boşluğunu aydınlatmaktadır. Bu kısmın tavanı ahşap, tabanı betonarmedir (Foto. 604), (Plan 55).

Zemin kat koridoruna batı yönde 7x6 m. boyutlarında, eş büyüklükte, ZK-05, ZK-06, ZK-07 nolu üç adet mekân açılmaktadır.

ZK-05 nolu mekân güney ve batı yönlerine açılan ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı ve tavanı ahşap döşemelidir (Foto. 605).

ZK-06 nolu mekân batı cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı plastik tavanı ahşap döşemelidir (Foto. 606-607).

ZK-07 nolu mekân kuzey ve batı cephelere açılan ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Ayrıca koridora açılan bir adet ahşap pencere daha bulunmaktadır. Bu pencere içerden dolap haline dönüştürülmüştür. Dersliğin tavanı ve tabanı ahşap döşemelidir (Foto. 608-609).

Birinci Kat

Birinci katta zemin kat planı devam ettirilmiş olup, alt kattaki doğu-batı doğrultulu holün bir kısmının ve girişin üstünde dışarıya taşıntı yapan, portiğin birinci kat seviyesinde oda haline dönüştürüldüğü görülmektedir. Zemin katta merdiven boşluğunun doğusunda bulunan tuvalet kısmı, birinci katta asma katlı bir depoya dönüştürülmüştür. Bu kısımdan çatıya geçiş verilmektedir (Plan 56).

1K-01 nolu idari odaya girilememiştir. Mekân 7x5.2 m. boyutlarındadır. Odanın dışarıya ahşap çerçeveli, beş adet dikdörtgen ahşap pencere ile açıldığı görülmektedir. Dışarı taşırılan bu kısmın, ahşap malzeme ile inşa edildiği anlaşılmaktadır.

1K-02 nolu mekân koridora doğu yönden açılmaktadır. Mekân 7x5.5 m. boyutlarındadır. Mekân cepheye iki, doğu cepheye bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban döşemeleri ahşaptır (Foto. 610-611).

1K-03 nolu mekân doğu cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân 7x5.2 m. boyutlarındadır. Tavan ve taban döşemeleri ahşaptır (Foto. 612-613).

1K-04 nolu mekân doğu cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân 7x5.2 m. boyutlarındadır. Tavan ve taban döşemeleri ahşaptır (614-615).

1K-05 nolu oda doğu cepheye açılan iki, güney cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân 7x5.2 m. boyutlarındadır. Tavan ve tabanı ahşap döşemedir (Foto. 616).

1K-06 nolu oda güney cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân 7x5.6 m. boyutlarındadır. Odanın batı duvarındaki ahşap merdivenler ile çıkılan asma bir katı vardır. Buradan çatıya çıkılmaktadır. Odanın tavan ve tavanı ahşap döşemelidir. Duvarları çimento-kireç-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 617).

1K-07 nolu mekân güney ve batı cephelere açılan ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân 7x6 m. boyutlarındadır. Tabanı ve tavanı ahşap kaplamadır (Foto 618).

1K-08 nolu mekân batı cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân 7x6 m. boyutlarındadır. Ayrıca bir adet koridor penceresi vardır. Tabanı ve tavanı ahşap döşelidir (Foto. 619-620).

1K-09 nolu mekân batı ve kuzey cephelere açılan ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân 7x6 m. boyutlarındadır. Tavan ve taban döşemeleri ahşaptır (Foto. 621-622).

14x4.50 m. boyutlarındaki birinci kat koridorunun tavanı ahşap kaplama olup tabanı betonarmedir (Foto. 623).

Genel olarak bina “L” şeklinde bir koridorun etrafına sıralanan simetrik mekân kurulumundadır. Merdivenler kuzey girişin karşısına yerleştirilmiş durumdadır. Bina birkaç değişiklik dışında büyük ölçüde orijinalliğini korumaktadır.

Binanın iç duvarları yukarıda belirtilenler dışında, alçı-kum-saman karışımı sıva ile sıvalıdır. Binanın ahşap pencereleri orijinal değildir.

Cephe Özellikleri

Genel olarak giriş kısmının bulunduğu kuzey cephe dışında binanın diğer cephelerinde sade ve simetrik bir yapılanma bulunmaktadır. Kuzey cephenin orta kısmında doru nizamında sütunlar ile taşınan, üstte üçgen bir alınlıkla sonlanan portik bulunmaktadır (Foto. 624). Bu kısım birinci kat seviyesinde ahşap malzemeyle kapatılmıştır. Bu kısmı aydınlatan dikdörtgen ahşap pencereler yanlarda tek ortada üç tanedir. Pencerelerin arasında ahşap malzemeli plastırlar bulunmaktadır. Ahşap

baştaban kirişi kademelendirilerek üçgen alınlığa geçiş sağlanmaktadır. Katlar birbirlerinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Giriş aksının iki yanında, her bir katta ikişer tane olmak üzere, sekiz yuvarlak kemerli pencere vardır. Cephe kenar kısımlarından iki kat boyunca yükseltilen, plastırlar ile sınırlandırılmaktadır. Bu plastırların her bir katta silmeli ve dışa taşkın başlıkları bulunmaktadır. Üst örtüye geçiş tüm cephelerde silmeli baştaban kirişi ile sağlanmaktadır (Çizim 42).

Doğu cephe (Foto. 625) kat silmesi ile yatayda ikiye ayrılmaktadır. Birinci katta zemin kata nazaran daha büyük boyutlu, yuvarlak kemerli beş ahşap pencere vardır. Zemin katta dört adet yuvarlak kemerli ahşap pencere ve içerideki doğu-batı yönlü koridordan açılan kapıya yer verilmektedir. Cephede bulunan pencerelerin ve kapının dışarıya taşkın çerçeveleri kilit taşı noktaları yukarıya ve ileriye taşırılarak vurgulanmaktadır. Cephenin kenarları iki kat boyunca uzatılan başlıklı plastırlarla sınırlandırılmaktadır (Çizim 43).

Güney cephe (Foto. 626) kat silmesi ile ikiye ayrılmış olup kenar kısımlarında plastırlar bulunmaktadır. Zemin katta dört birinci katta yedi adet yuvarlak kemerli ve batı cephe ile aynı formlu pencerelere yer verilmiştir. Bu pencerelerin merdiven boşluğuna rast gelenleri üçüz penceredir. Merdiven boşluğunun zemin kata rastlayan kısmında bir kapı ve kenarlarında küçük boyutlu, yuvarlak kemerli iki ahşap pencere bulunmaktadır (Çizim 44).

Batı cephede (Foto. 627) diğer cephelerde uygulanan düzenleme tekrarlanmaktadır. Ancak her bir katta altı adet ahşap pencere bulunmaktadır (Çizim 45).

Binanın üstü kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 46). Oluklu kiremit formu ile kaplıdır.

Bezeme Özellikleri

Bina içte sade ve bezemesizdir. Dışarda özellikle giriş cephesinde yoğunlaşan bir bezeme programından söz etmek mümkündür. Portiğin taşıyıcısı olan mermer sütunların üzerleri yivlidir. Bu sütunlar köşeleri pahlanmış, dikdörtgen prizması şeklinde altlıklı ve alttan yukarıya doğru daralan bileziklidir. Üstte dikdörtgen prizması şeklinde bir abaküs ile son bulmaktadır (Foto. 628), (Çizim 47). Giriş kısmı ortada kapı yanlarda birer ahşap pencere ile üç açıklıklı şekildedir. Bu kısım üstte düz bir lento ile sonlanmaktadır. Lento taşının pencere ve kapı üstlerinde kilit taşı uygulaması söz konusudur. Kapının üzerinde bulunan kilit taşının yüzeyinde, palmet motifi olup diğerleri sade yapıdadır (Foto. 629).

Giriş cephesinin yan akslarında bulunan zemin kat pencereleri, dikdörtgen şeklinde, dışa taşkın çerçeveler içerisine alınmaktadır. Yuvarlak kemerli pencerelerin kilit taşları dışarıya taşırılarak ve üst kısmına lotus çiçeği formunda bitkisel bir tepelik yerleştirilerek vurgulanmaktadır (Foto. 630), (Çizim 48). Yine pencerelerin denizlik kısımları dikdörtgen kartuşlar şeklinde düzenlenmiş olup, içlerinde plastik özellikli geometrik kompozisyonlar bulunmaktadır. Birinci kat pencere (Foto. 631) çerçeveleri dışarıya taşırılmaktadır. Pencerelerin denizlik kısımları dikdörtgen kartuşlar şeklindedir. Bu kartuşların içerisinde palmet ve rumiler ile oluşturulan, plastik özellikli bitkisel kompozisyonlara yer verilmektedir (Çizim 49). Yine bu pencerelerin kemer kilit taşı noktaları dışarı taşırılarak üzerlerinin kenger yaprağı formunu bezemeler ile kaplandığı görülmektedir (Çizim 50).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Muğla İdâdisi düzgün kesme taştan bir platform üzerine oturtulmuştur. Beden duvarları tuğla ve taş malzemelidir. Kapı kanatları ve pencereler ahşaptır. Taban ve tavan döşemeleri sınıfların içerisinde ahşap ve orijinaldir. Koridorlar, zemin kat tavanı ve merdivenler betonarmedir. Bu kısımlarında önceden ahşap olduğu düşünülmektedir. Dış cephede pencere çerçeveleri ve bezemelerde trakit cinsi taş kullanılmıştır. İçte ve dışta duvarlar sıvalıdır. Ayrıca portiğin zemin kat tavanında volta tonoz uygulaması görülmektedir.

Yapı içerisinde ahşap malzemeli çeşitli pencere ve kapı formları kullanılmaktadır. Kapı ve pencereler iki kanatlı olup kapılar basık kemerli, pencereler yuvarlak kemerlidir (Çizim 51-52).

Üslup Özellikleri

Kareye yakın dikdörtgen planlı bina son dönem Osmanlı mimarisinde idari yapılarda uygulanan Neo-Klasik üsluptadır. İki kat boyunca dışarı taşırılarak vurgulanan giriş cephesi, iç mekânların ve mimari elemanların simetrik dizilimi, binada Neo-Klasik üsluba yapılan göndermelerdir. Fransız Neo-Klasik mimarisinde görülen kartuşlar içerisine alınan bitkisel ve geometrik bezemelerin cephelerde uygulandığı, pencere ve kapı kilit taşlarının dışarı ve ileri taşırılarak ele alınması bezeme açısından binanın ait olduğu üslubun göstergelerindedir. Yine binanın portik kısmında dor nizamında sütunların kullanılmış olması Neo-Klasik mimariye işaret eden bir diğer uygulamadır.

3.1.2. Ayakta Olmayanlar

3.1.2.1. İzmir İdâdisi

Binanın eskiden, bugünkü Konak Kaymakamlığı'nın bulunduğu yerde olduğu bilinmektedir³³⁶. İzmir İdâdisi'nin inşasına 1885 yılında başlanır ve bir buçuk yıl sonra tamamlanır. 1886 Temmuz ayında mektebin açılışı yapılır³³⁷.

Dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlisi, Ogust Beria Efendi'dir³³⁸. Binanın inşasında görev aldığı düşünülmektedir.

Beş yıllık nehari idâdi olarak açılan mektep, 1890 yılında yedi yıllık leyli idâdisine dönüştürülür. 1901 yılında 7600 kuruş harcanarak ziraat ve sanayi şubeleri eklenir. 29 Ekim 1910'da sultaniye çevrilir. Bina 1977'de kaymakamlık binasının inşası nedeni ile yıktırılır³³⁹ (Foto. 632-633).

İzmir ilinde *Cevat Sami* ve *Refik Hüsnü* tarafından 1905 yılında hazırlanan ticaret yıllığında binanın fiziki durumu ile ilgili bir takım bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu esere göre bina üç katlıdır. Bodrum katta dört yemek odası, bir ambar, bir depo, bir mescit, bir terzi odası bulunmaktadır. Zemin katta etrafı tuğla ayaklarla taşınan açık bir avlu³⁴⁰ ile bir müdür odası, bir muavin odası, yedi adet mekân ve bir kimya laboratuvarı olduğu anlaşılmaktadır. Birinci katta ise etrafı kapalı bir koridor, yemekhane, bir muavin yatakhane, bir revirin bulunduğu belirtilmektedir. Yine aynı eserden mektebin ön bahçesinde müdür odası, bir sınıf, kapıcı odası, jimlastikhane, arka bahçesinde teneffüshane, kantin, hamam, mutfak, çamaşırhane ve berber bulunduğunu öğrenmekteyiz³⁴¹.

Binanın Librery of Congress'den elde edilen II. Abdülhamid Fotoğraf Albümü'nde yer alan fotoğrafından, bodrum kat üzerine iki katlı olduğu görülmektedir. Giriş cephesi görülebilen İzmir İdâdi binasının, orta aksa yerleştirilen girişi yuvarlak kemerli ve tek açıklıklıdır. Bu cephe giriş aksı içeri alınıp, yan duvarlar dışarı taşırılarak oluşturulmuştur. Katlar birbirlerinden kat silmesi ile ayrılmaktadır.

³³⁶ Melih Tinal, "İzmir Mekteb-i İdâdisi", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 3/8, İzmir 1999, s.350.

³³⁷ Sadiye Tutsak, *İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)*, Ankara 2002, 148; "İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler", İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 1996, s. 307-311, 428; Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1304-M. 1886, 97; H. 1306-M. 1388, 65; H. 1312-M. 1894, 120-121,144-145,1313; H. 1314-M. 1896, 122-123; H. 1326-M. 1908, 138-139.

³³⁸ Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1301-M. 1884, s. 161.

³³⁹ H. A. Yücel. *Türkiye'de Orta Öğretim*, s. 500; B.O.A., İrade-i Maarif, 564/7, 10 Şevval 1303-12 Temmuz 1886; "İzmir İdâdisi", (12 Şubat 1887), *Hizmet Gazetesi*.

³⁴⁰ Bu bilgi yapının orta avlulu ve dolanma koridorlu bir planda olduğunu göstermektedir.

³⁴¹ Cevat Sami, Refik Hüsnü, (H. 1323- M. 1905). *Nevsal-i İktisad* (Aydın Vilayeti 1321 Sene-İ Maliyesine Mahsus), İzmir, s. 163-164.

Alt katta basık kemerli, üst katta üçgen alınlıklı, dikdörtgen ahşap pencerelere yer verilmiştir. Üstte parapet duvarlarına geçmeden, baştaban kirişi kirpi saçak şeklinde değerlendirilmektedir. Parapet duvarının köşe noktalarında babalara yer verilmiştir. Girişin üstüne rastlayan kısımda, dikdörtgen kitabelik kartuşu ve yuvarlak kemerli tepe babalı alınlık kısmı bulunmaktadır. Binanın duvarları rüstik görünümlü sıva ile kaplıdır.

3.1.2.2. Bolu İdâdisi

Bolu sancağında bulunan îdâdî mektebinin, Bolu Mutasarrıfı İsmail Kemal Bey'in gayretleri ile Hisar Tepesi isimli mevkide 1884 yılında temelleri atılır. İnşaat 1886 yılında tamamlanır.

Dönemin inşa işlerinde sorumlu görevlisi Boğos Kalfa'nın Binanın inşasında görev aldığı düşünülmektedir³⁴².

1911 yılında çıkan yangın sonrasında kullanılamaz duruma gelen mektep 1913 yılında yeniden inşa edilmeye başlanır. Önceden iki katlı olan bina yeni inşada üç katlı hale getirilerek 1914 yılında tamamlanır (Foto. 634-635). Bolu Sultanisi adını alan mektep 1944 yılında yaşanan deprem sonrasında tamamen yıkılır. Bolu îdâdisi sancak îdâdilerinden olup beş yıllık gündüz eğitim vermektedir³⁴³.

Bolu İdâdisi'ne ait Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 4611/99 plaka nolu evraktan anlaşıldığına göre, bina iki katlı olarak inşa edilmiştir (Ek 41). Dikdörtgen planlıdır. Bir koridor etrafına sıralanmış mekânlardan oluşmaktadır. Girişin karşısında çift kollu merdivenler bulunmaktadır. Zemin katta giriş holünün bitimine iki sütun ve kemerlerle sağlanan üçlü bir açıklık yerleştirilmiştir. Zemin katta dokuz, on tane mekân bulunmaktadır. Binanın üstünde birde asma kat vardır. Evrakta verilen kat planlarına göre, binaya biri ana giriş olmak üzere, iki kapıdan girilmektedir.

Bina toplamda 79 adet dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencerelerin zemin katta olanları yuvarlak, birinci kattakilerin ise basık kemerlidir. Asma katta altı adet basık kemerli pencere bulunmaktadır.

Giriş cephesinin çizimlerine göre binanın orta aksına yerleştirilen giriş yuvarlak kemerli dikdörtgen bir açıklık şeklinde olup üstte üçgen alınlıklıdır. Her iki yanında yuvarlak kemerli birer ahşap pencere bulunmaktadır. Birinci katta da üçlü bir pencere düzenleme ile devam ettirilen vurgu pencere aralarına yerleştirilen dekoratif amaçlı sütunlarla sürdürülmektedir. Asma katta devam ettirilen dor nizamında

³⁴² Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, H. 1382-M. 1299-1300, s. 161.

³⁴³ Cemal Sezer, "Bolu Mekteb-i İdâdisi", *Tarih Okulu Dergisi*, 16, İzmir 2013, s. 510-511.

sütunlarla vurgulanan, pencere uygulaması, üstte üçgen bir alınlıkla sonlandırılmıştır. Üçgen alınlığın gerisinde bulunan örtü sistemi korkulukların gerisine alınmıştır. Aynı uygulamayı kanat kısımlarında da görmekteyiz.

Binada yer verilen plastırların yüzeyleri sıva ile yatay derzlere ayrılmıştır. Pencereilerin kemer kilit taşları ileri ve yukarı, çerçeveler ise dışa taşkındır. Katları birbirinden kat silmesi ayrılmaktadır. Plastırların bitim noktaları, çatı korkuluklarında korkuluk babalarıyla sonlandırılarak, dikey denge sağlanmaktadır. Plastırların alt ve üst kısımlarına üzerlerinde kare kartuşların olduğu altlık ve başlıklar her bir katta tekrarlanarak verilmiştir.

Binanın üst örtüsü kırma çatı şeklinde olup eski resimlerinde birinci katta bulunan mescit kısmının üstüne gelen yerde dört yönde açık olup, küçük bir minarenin varlığı göze çarpmaktadır.

Yukarıda verilen bilgilere dayanarak binanın dikdörtgen planlı, koridor etrafına yerleşen simetrik mekân dizilimli olduğu anlaşılmaktadır. Cephe düzenlemesi ile diğer idadiler ile benzer özellikler sergilemektedir.

3.1.2.3. İzmit İdâdisi

İzmit İdâdisi H. 1303 (M. 1887) yılında açılır. Gündüz eğitimi veren nehari idâdilerdendir³⁴⁴. Binanın inşası 1887 yılında tamamlanır.

Dönemin inşa işleri sorumlusu Ogost Berio Efendi'dir³⁴⁵. Bu kişinin binanın inşasında görev aldığı düşünülmektedir.

1956-1959 yılları arasında ahşap olan binanın betonarme hale getirildiği bilinmektedir³⁴⁶. Binanı yerinde günümüzde sonradan inşa edilen Gazi Lisesi bulunmaktadır. Binanın giriş kapısının üzerinde mermer malzemeli bir kitabe bulunmaktadır. Kitabenin özgün olup olmadığı bilinmemektedir. 1999 yılındaki depremde üst katı zarar gören bina restore edilmiştir.

3.1.2.4. Trabzon İdâdisi

Trabzon İdâdisi³⁴⁷ 1887-1888 eğitim öğretim yılında açılır. 1892 yılında leyli (yatılı) olması yönünde karar alınır. İdâdi binasının inşasına, 27 Eylül 1883 yılında başlanır. 1885 yılında tamamlanan binanın 1887'de resmi açılışı yapılır³⁴⁸. Dönemin

³⁴⁴ N. Güçtekin, (2015), *Eğitimli Neslin...*, s. 49.

³⁴⁵ Kastamonu Vilayet Salnamesi, H. 1299-M. 1882-1883, s. 96.

³⁴⁶ İzmitgazilisesi.meb.k12.tr, 01.04.2019

³⁴⁷ Abdurrahman Okuyan, *XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde (1875-1900) Trabzon*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2003, s. 101-104.

³⁴⁸ İ. Hakkı Demircioğlu, "1881-1908 Döneminde Trabzon Sancağı", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 1996, s. 47.

valisi Giritli Mehmet Sırrı Paşa, oluşturduğu komisyon çalışmaları ve halktan toplanan paralar ile inşası gerçekleştirilir (Ek 42)³⁴⁹. H. 1323 (M. 1905)'te tamir edilir (Ek 43)³⁵⁰.

Günümüzde Trabzon Lisesi'nin bulunduğu yerde, Kavak Meydanı denilen mevkide bulunan îdâdi, 1938 yılında yıkılarak yerine yenisi yapılır³⁵¹. Eski fotoğraflarından (Foto. 636-637) anlaşıldığına göre dört köşeden dışarıya taşırılan dikdörtgen planlı bina, bodrum kat üzerine iki katlıdır. Güney cephesinin orta aksına yerleştirilen ana giriş kapısına, tek yönlü merdivenler ile ulaşılmaktadır. Bu kısmın zemin kat pencereleri yuvarlak, birinci kat pencereleri üçgen alınlıklı ve dikdörtgen formludur. Giriş açıklığının hemen üstünde balkon uygulaması görülmektedir. Giriş, Osmanlı arması ve II. Abdülhamid'in tuğrasının bulunduğu bir tepelik ile sonlanmaktadır. Binanın tamamında katlar silmeler ile ayrılmış olup, zemin katta yuvarlak, birinci katta basık kemerli dikdörtgen ahşap pencerelere yer verilmiştir. Ayrıca binanın beden duvarları plastırlar ile dikey olarak bölünmektedir. Binanın etrafını çevreleyen bahçe duvarları bulunmaktadır.

Dönemin İnşa işlerinden sorumlu belediye görevlisi İzidor Efendi'dir³⁵².

3.1.2.5. Manisa İdâdisi

Binanın eskiden Manisa il merkezinde, bugünkü Milli Eğitim Müdürlüğü binası ve Şehitler İlköğretim Okulu'nun olduğu, Nişancıpaşa Mahallesi, Atatürk Bulvarında yer alan arazi üzerinde bulunduğu bilinmektedir. Günümüzde ayakta olmayan binanın inşasına H. 1302 (M. 1884) tarihinde başlanır ve H. 1304 (M. 1888)'de tamamlanarak açılışı yapılır³⁵³. 1915 yılında sultaniye çevrilen bina, 1923'te sultani kapatılarak, 1924'de Manisa Karma Orta Okulu olur. 1945'te Manisa Lisesi adını alır. Bina 1958 yılında onarılamaz duruma geldiğinden yıkılır³⁵⁴.

Binanın Libreary of Congress'den elde edilen II. Abdülhamid Fotoğraf Albümünde yer alan fotoğrafından; bodrum kat üstüne iki katlı olduğu, katların kat silmesi ile ayrıldığı, pencerelerin simetrik bir düzende yerleştirildiği görülmektedir.

³⁴⁹ B.O.A., Yıldız Perakende Umumi Evrakı, 10/56, H. 16 Safer 1305-M. 3 Kasım 1887.

³⁵⁰ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 3553/2664, 23 Rebiülahir 1327-14 Mayıs 1909.

³⁵¹ Hüseyin Albayrak, *Trabzon Milli Eğiti Tarihi*, Trabzon 2008, s. 2, 49.

³⁵² Trabzon Vilayet Salnamesi, H. 1312-M. 1895-1896, s. 131.

³⁵³ B. Kodaman, (1991), *II. Abdülhamid Devri...*, s. 126; *Aydın Vilayeti Salnamesi*, 1304, s. 213; 1307 cilt 2, 260-263.; 1311, s. 203, 235, 277, 343; 1312, s. 305, 389, 465; 1313, s. 159, 281, 453; 1314, s. 122, 275, 324-325, 369; 1316, s. 254,308, 309, 372, 480; 1317, s. 94-96, 241, 289, 336, 420; 1319, s. 83, 204, 376; 1320, s. 83, 206, 251, 297, 382; 1321, s.81-82, 197, 229, 283, 370; 1323, s. 80-82, 193, 223, 277, 353; 1326, s. 135-136, 435, 513, 569, 689.

³⁵⁴ Anonim, *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Manisa'da Eğitim*, 1999 Manisa, s. 10.

Binanın girişinin iki kat boyunca dışarı taşırıldığı, girişin üstünde küçük bir balkonun, üç yönlü merdivenler ile ulaşılan yuvarlak kemerli bir giriş açıklığının ve yanlarında birer ahşap pencerenin olduğu anlaşılmaktadır. Giriş aksı, üstte yuvarlak kemerli bir alınlıkla sonlanmakta ve alınlığın kenarlarında babalar bulunmaktadır. Duvarların kenarları başlıklı plastırlarla sınırlandırılmaktadır. Binanın pencerelerinde kemer kilit taşları yukarı taşırılarak vurgulanmaktadır. Duvarlar sıva kaplıdır. Pencere sayıları dikkate alındığında binanın büyük boyutlu olduğu söylenebilir (Foto. 638-639).

3.1.2.6. Ankara İdâdisi

Ankara’da îdâdi mektebinin inşası ve kuruluşunda dönemin Ankara valisi Sırrı Paşa’nın etkili olduğu görülmektedir. Paşa’nın katkıları ile Ankara’da deve kervanlarının konakladığı bir tepe olarak bilinen, Develik Mevkii’nde, 1885 senesinde îdâdi binasının temelleri atılır³⁵⁵. İnşası maddi sıkıntılar nedeni ile 1890 yılında tamamlanır³⁵⁶. Ankara İdâdisi ile ilgili Ankara Vilayet ve Maarif Salnamelerinde de çeşitli bilgilere ulaşmak mümkündür³⁵⁷. İdâdi yedi senelik leylî îdâdilerdendir³⁵⁸.

Dönemin imar işlerinden görevli olan, Nafiâ Ser Mühendisi Hamdi Efendi’nin binanın inşasında görev aldığı düşünülmektedir³⁵⁹.

Bina 1940 yılında yıkılmış olup günümüzde arsası üzerinde İhtisas Hastanesi bulunmaktadır³⁶⁰. Binaya ait eski fotoğraflardan anlaşıldığı üzere bodrum kat üzerine iki katlı olan yapının ana girişi cephenin ortasında bulunmaktadır

Zemin katta bulunan giriş açıklığının yanında, birinci katta çift yönlü oval merdivenler ile ulaşılmaktadır. Bu girişin kenarlarında sütunlar ve üstünde yuvarlak kemerli bir alınlık bulunmaktadır. Alınlık kısmında kitabelik ya da arma olabilecek yuvarlak formlu bir mimari eleman bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı olan binanın, köşe kısımlarının dışa taşırıldığı görülmektedir. Simetrik yerleşimli pencereler yuvarlak kemerlidir (Foto. 640³⁶¹).

³⁵⁵ Sırrı Paşa, (H.1309). Mektubat-ı Sırrı Paşa, Naşiri:Kitabcı Arakil, Matbaa-i Nişan Berberyan, s.64-69.

³⁵⁶ Turan Tayyar, *Taş Mektep*, İstanbul 2005, s. 22; Mithat Aydın, (2011). “Ankara Mekteb-i İdâdisi”, (Yayınlanmamış Bildiri), *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu*, 2, 807.

³⁵⁷ *Ankara Vilayet Salnamesi*, H. 1308-M. 1890, 149; H. 1318-M. 1900, 91; H. 1320-M. 1902, 79; H. 1325-M. 1907; *Salname-i Maarif-i Umumiye*, H.1316-M. 1898, 849; H. 1317-M. 1899, 946; H. 1318-M. 1900, 1054; H. 1319- M. 1901, 376-377; H. 1321-M. 1903, 342-343.

³⁵⁸ B. Kodaman, (1991), *II. Abdülhamid Dönemi...*, s. 126

³⁵⁹ Ankara Vilayet Salnamesi, H-1309-M. 1891-1892,s, 112.

³⁶⁰ Mithat Aydın, (2011), *Ankara Mekteb-i İdâdisi...*, s. 806.

³⁶¹ Ankara Vilayet Salnamesi, H. 1325- M. 1907-1908.

3.1.2.7. Kırşehir İdâdisi

Kırşehir kalesinin bulunduğu tepe üzerinde îdâdi binası için H. 1307 (M. 1889)'de inşa çalışmaları başlatılır. Kırşehir sancağında îdâdi mektebinin açılışı ve inşaatının bitişi H. 1310 (M. 1892) tarihinde gerçekleşir. Dönemin imar işlerinden görevli olan, Nafiâ Ser Mühendisi Hamdi Efendi'nin binanın inşasında görev aldığı düşünülmektedir³⁶².

1902 yılında Kırşehir'de meydana gelen depremde bina yıkılır. Yıkılan binanın yerine H. 1322 (M. 1904)'te yeni bir îdâdi binası inşa edilir.

1925 yılında gerçekleşen bir diğer depremde bu binada yıkılır. Yerine aynı yerde yapılan yeni îdâdi binası, 1938 yılındaki depremde tekrar yıkılır³⁶³.

Beş yıllık nehari sancak îdâdilerinden biri olan mektep, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden elde edilen fotoğrafına (Foto. 641)³⁶⁴ göre 1890 tarihli Ankara İdâdisi'ne plan ve cephe özellikleri açısından benzemektedir³⁶⁵.

3.2. II. Abdülhamid Döneminde Rüştiyeden Çevrilen İdâdiler

3.2.1. Ayakta Olanlar

3.2.1.1. Edirne İdâdisi

Plan: 57-63

Çizim: 53-60

Fotoğraf: 642-677

Ekler: 44

İnceleme Tarihi: 14.08.2017

Bulunduğu Yer:

Edirne il merkezinde Sabuni Mahallesi, Lise Bayırı Sokak No 9 adresindedir. Tapu Kadastro Müdürlüğüne 659 ada, 6 parsel, 27 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 642).

Tarihçe

Edirne İdâdisi H. 1300 (M. 1882) senesinde Edirne Valisi Kadri Paşa döneminde rüştîye olarak inşa edilir. H. 1303 (M. 1885) yılında Vali Hacı İzzet Paşa döneminde îdâdiye çevrilir. 26 Ağustos 1885 tarihinde açılış töreni yapılır (Foto. 643-644). 1895-1896 eğitim öğretim yılında gündüz eğitimden yatılı eğitime geçilir. Bu

³⁶² Ankara Vilayet Salnamesi, H-1309-M. 1891-1892,s, 112.

³⁶³ B. Kodaman, (1991), *II. Abdülhamid Dönemi...*, s. 126; Hakkı Tarım, "Yılların Ötesinden (5)- Eski Kırşehir İdâdisi", (24 Ağustos 1960), *Kırşehir Vilayet Gazetesi*.

³⁶⁴ B.O.A., Fotoğraf, 1629.

³⁶⁵ Bkz. Ankara İdâdisi

geçiş ile beraber binanın doğu kısmına yatakhane, yemekhane, çamaşırhane gibi birimlerin yer aldığı yeni bina eklemesi yapılır (Ek 44)³⁶⁶.

Dönemin inşa işlerinden, Mühendis Naif Efendi ve Mimar Vasil Ağa sorumludur³⁶⁷. Binanın inşasında bahsi geçen kişilerin görev aldıkları düşünülmektedir.

1910 yılında sultani olan Edirne İdâdisi binasının üzerine bir kat daha eklenir. Günümüzde Edirne Lisesi adını alan mektep, 1912 yılında Avadis Benliyan tarafından inşa edilen Darülmualimin Mektebi binasında eğitim-öğretime devam etmiştir (Foto. 645). Bu bina 1978 yılında yangın geçirir. Bina restorasyondan geçirilerek 2002 yılında tekrar Edirne Lisesi'ne tahsis edilir³⁶⁸.

Binanın batı ana giriş kapısının üzerinde dört satırlık talik harflerle yazılı kitabesi bulunmaktadır (Foto. 646). Kitabenin transkripsiyonu şöyledir:

*“İş Bu Mekteb-i Rüşdi Padişâh-ı Maarif Perver ve Halife-i Adalet-güster
Şevketlü Kudretlü Sultan Abdülhamid Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretleri
Sâye-i Terakki-vâye-i Cenâb-ı Mülûkhanelerinde
Edirne Valisi Baş Vekil Esbak Ebhedlü Devletlü Kadri Paşa Hazretlerinin
Eser-i Mesaisi Olarak Bin Üç Yüz Sene-i Hicriyyey-i Kameriyesinde İnşa
Olunmuştur”*

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina ilk yapıldığı dönemde (1885-1895) dışta haçvari içte “H” plan tipindedir. Her bir katta teneffüshane ve beş adet mekân bulunmaktadır. Kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen kütleyle 1895 yılında simetrik mekân diziliminde yatakhane kısmı bir koridorla eklenmiştir. Binanın ikinci katı varlığını 1910-1953 yılına kadar korumuştur. Edirne İdâdisi'nin ikinci katı 1953 yılında deprem sonrası gerçekleştirilen restorasyonla ortadan kaldırılmıştır (Plan 57-58-59-60-61-62-63).

Binaya ait eski tarihli fotoğraflar incelendiğinde binanın özgün halinde bodrum kat üzerine iki katlı olduğu görülmektedir. Girişlerin yer aldığı batı ve doğu cephelerin orta akstan ileri taşırıldığı görülmektedir. Binanın günümüze ulaşamayan en dikkat çeken mimari elemanı, kademeli olarak genişleyen, profilli saçak kısmı ile batı cephede yer alan parapet duvarıdır. Özgün halde, batı giriş kapısının önünde bulunan

³⁶⁶ B.O.A., Şura-yı Devlet Maliye Dairesi, 4/44, H. 26 Cemazeilahir 1315- M. 22 Kasım 1897.

³⁶⁷ Edirne Vilayet Salnamesi, H. 1319-M. 1901-1902, s. 667-668.

³⁶⁸ Atıl Erman, *Milli Eğitimin Ulu Çınarı Edirne Lisesi 1857*, 2007 İstanbul, s. 18-26; N. Güçtekin, (2015), *Eğitimli Neslin...*, s. 170; Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, *Edirne'nin Eğitim Tarihi (İlk-Orta Öğretim)*, 2006 Edirne, s. 120.

çift kollu merdivenler, günümüzde varlığını korumaktadır. Ancak merdiven duvarından bodrum katta geçişi sağlayan yuvarlak kemerli kapı ortadan kalkmıştır. Giriş sundurması günümüzde ayakta değildir. Birinci kat balkonu varlığını sürdürmektedir. Dikey dengeyi sağlayan plastırlar özgün haldedirler. Bodrum katta kare, zemin katta yuvarlak kemerli, birinci katta dikdörtgen formlu ahşap pencere dizilimi orijinaldir. Ayrıca birinci kat ferforje pencere korkulukları da özgün olarak günümüze ulaşmıştır (Çizim 53-54-55-56) (Foto. 647).

İç planlamada belirgin bir değişim gözlenmezken binaya güney duvarından bir koridorla eklenen ek bina sebebi ile doğu duvarları yer yer yıkılarak bağlantı kurulmuştur.

Günümüzde Atatürk Ortaokulu olarak işlev görmektedir.

Plan Özellikleri

Edirne İdâdîsi kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen planlıdır. 33.93x21.81 m. boyutlarındadır. Batı ve doğu cepheler orta akstan 4.84x16.48 m. boyutlarında kütleler halinde dışa taşırılmıştır. Bodrum kat üzerine iki katlıdır. Binanın batı cephesinde, merdiven sahanlığının altından bodrum kata ve merdiven sahanlığını ilerleyince zemin kata açılan iki giriş kapısı bulunmaktadır (Plan 57-58).

Bodrum Kat

Bodrum kata günümüzde zemin kattan inilen çift yönlü merdivenler ile ulaşılır. Merdivenler ile BK-01 nolu mekâna ulaşılır. BK-01 nolu mekân 8.80x7.30 m. boyutlarındadır Tabanı fayans, tavanı betonarmedir (Foto. 648).

BK-02 ve BK-03 nolu mekânlar günümüzde birleştirilmiştir. Koridordan açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı iki kapı ile girilen mekân 17x12.60 m. boyutundadır. Batı ve doğu cephelere açılan üçer, kuzey cepheye açılan dört adet, kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir. Duvarlar çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 649).

BK-04 nolu mekân günümüzde kalorifer dairesi olarak kullanılmaktadır. 9x8.50 m. boyutlarında olan, yan koridorlardan açılan ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu iki kapı ile girilen mekânın içi özgün değildir. Doğu cepheye açılan iki adet, kare formlu, basık kemerli ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 650).

BK-05 nolu mekân 6.30x8.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Güney cepheye açılan iki, doğu

cepheye açılan üç adet, kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 651).

BK-06 nolu mekân 6.30x8.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Güney cepheye açılan iki, batı cepheye açılan üç adet, kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 652).

Bodrum kat koridorları doğu cepheye açılan bir adet, kare formlu, basık kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Günümüzde depo olarak kullanılan bu mekânlar pvc. malzemeli kapılarla örtülüdür (Foto. 653).

Bodrum kata sonradan eklenen BK-04 nolu mekâna bitişik tuvalet kısmı bulunmaktadır. Özgün olmayan bu kısma kuzey yöndeki koridordan bir kapı ile ulaşılır. Duvarlar fayans kaplıdır. Mekân doğu cepheye açılan bir adet pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 654).

Bodrum kata ulaşımı sağlayan çift yönlü merdivenler betonarme olup mermer kaplıdır. Merdiven sahanlıklarının duvarları alçı-kum-çimento karışımı sıvalıdır (Foto. 655).

Zemin Kat

Binanın zemin kat ana giriş kapısına, dört basamakta bir kademeli olarak yükselen çift yönlü merdivenler ile ulaşılır (Plan 2). Yuvarlak kemerli giriş açıklığından geçilerek ZK-01 nolu mekâna ulaşılır. Mekânın orta koridora açılan, dikdörtgen formlu bir adet geçişi bulunmaktadır. 9.70x7.75 m. boyutlarındaki mekân, batı cepheye açılan yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton mozaiktir (Foto. 656).

ZK-02 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân 8.50x6.30 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan üç, kuzey cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 657).

ZK-03 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân 8.50x6.30 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan üç, kuzey cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 658).

ZK-04 nolu mekâna orta koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. 9.70x7.75 m. boyutlarındadır. Doğu cepheye açılan adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 659).

ZK-05 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân 8.50x6.30 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan üç, güney cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir. Duvarlar çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 660).

ZK-06 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân 8.50x6.30 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan üç, güney cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir. Duvarlar çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 661).

Zemin katta bulunan kuzey ve güney koridorları doğu yöne açılan birer dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 662-663).

Birinci Kat

Binanın birinci katına zemin kattan çift yönlü merdivenler ile ulaşılır (Plan 59). 1K-01 nolu mekân 9.70x7.75 m. boyutlarındadır. Mekâna orta koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân batı cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı beton mozaiktir (Foto. 664).

1K-02 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân 8.50x6.30 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan üç, kuzey cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 665).

1K-03 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân 8.50x6.30 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan üç, kuzey cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 666).

1K-04 nolu mekâna orta koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân 9.70x7.75 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 667).

1K-05 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân 8.50x6.30 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan üç, güney cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 668).

1K-06 nolu mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılır. Mekân 8.50x6.30 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan üç, güney cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 669).

Birinci katta bulunan kuzey ve güney koridorları doğu yöne açılan birer dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Taban beton mozaik, tavan betonarmedir (Foto. 670).

Birinci katta bulunan çift yönlü merdivenler betonarme olup mermer kaplıdır. Merdiven sahanlıkları dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı birer pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 671).

Cephe Özellikleri

Edirne İdâdisi'nin doğu ve batı cepheleri orta akstan dışarı taşırılmıştır. Cepheler karşılıklı olarak aksiyal düzendedir. Bina bodrum kat üzerine iki katlıdır. Katlar birbirlerinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Ana giriş kapısı, batı cephede bulunmaktadır. Girişin vurgusu, çift yönlü merdivenler ile sağlanmaktadır. Batı cephe orta akstan, 16.50x4.84 m. boyutunda bir kütle halinde ileri taşırılmıştır. Dışarıya taşırılan bu kütle için yüzeyi, dikeyde başlıklı ve altlıklı altı plastırla, beş dikey alana bölünmüştür. Cephenin kanat kısımları köşe ve orta kütle ile birleşim yerlerine yerleştirilen plastırlar ile sınırlandırılmıştır. Kat silmeleri ve plastırlar ile cephede toplamda 14 yüzey oluşturulmuştur. Bu yüzeylere bodrum katta basık kemerli kare, zemin katta yuvarlak kemerli dikdörtgen ve birinci kata dikdörtgen formlu ahşap pencereler yerleştirilmiştir. Cephenin tamamında toplamda 40 adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerin dışa taşkın çerçeveleri bulunmaktadır. Birinci kat pencerelerinin önünde ferforje korkuluklar bulunmaktadır. Giriş kapısı orta aksa

yerleştirilmiş olup, çift kanatlı ahşap doğramalıdır. Üstünde mermer malzemeli, dikdörtgen formlu, dört satırlık, talik harflerle yazılmış inşa kitabesi bulunmaktadır (Foto. 672). Kapının vurgusu birinci kat seviyesinde balkon ile sağlanmaktadır. Balkon korkulukları ferforjedir. Cephe üstte eğimli çatının saçağı ile sonlanmaktadır (Foto. 673) (Çizim 57).

Doğu cephe günümüzde sonradan binaya eklenen kısım nedeni ile özgünlüğünü kaybetmiştir. Batı cephenin giriş kapısı ve balkon uygulaması dışında tekrar edildiği bu cephe, plastırlar ve üç kat silmesi ile yatay ve dikeyde taksimatlandırılmıştır. Bu bölümlere toplamda 39 adet pencere yerleştirilmiştir. Pencere bodrum katta basık kemerli kare, zemin katta yuvarlak kemerli dikdörtgen ve birinci kata dikdörtgen formludur. Pencere çerçeveleri dışa taşkındır. Birinci kat pencerelerinin önünde ferforje korkuluklar bulunmaktadır. Cephe üstte eğimli çatının saçağı ile sonlanmaktadır (Foto. 674) (Çizim 8).

Güney cephe kat silmeleri ve plastırlar ile üç alana bölünmüştür. Bu bölümlere toplamda 12 adet pencere yerleştirilmiştir. Pencere bodrum katta basık kemerli kare, zemin katta yuvarlak kemerli dikdörtgen ve birinci kata dikdörtgen formludur. Pencere çerçeveleri dışa taşkındır. Birinci kat pencerelerinin önünde ferforje korkuluklar bulunmaktadır. Cephe üstte eğimli çatının saçağı ile sonlanmaktadır (Foto. 675) (Çizim 9).

Kuzey cephe kat silmeleri ve plastırlar ile üç alana bölünmüştür. Bu bölümlere toplamda 12 adet pencere yerleştirilmiştir. Pencere bodrum katta basık kemerli kare, zemin katta yuvarlak kemerli dikdörtgen ve birinci kata dikdörtgen formludur. Pencere çerçeveleri dışa taşkındır. Birinci kat pencerelerinin önünde ferforje korkuluklar bulunmaktadır. Cephe üstte eğimli çatının saçağı ile sonlanmaktadır (Foto. 676) (Çizim 60).

Bezeme Özellikleri

Bina genel hatları ile sade bir düzenlemedir. İç kısmı özgünlüğünü kaybetmiştir. Dışarda batı giriş kapısının yuvarlak kemeri üzerinde, ay-yıldız motifi bulunmaktadır. Bu bezeme alçı malzemelidir. Giriş kapısının yuvarlak kemeri üstünde bulunan mermer malzemeli, dikdörtgen kitabeliğin her iki yanında ay-yıldız motifi bulunmaktadır. Birinci kat balkonu yekpare demir malzemelidir. Balkonun oturduğu konsollar demir olup, oyna teknikli, sarmal dalların oluşturduğu bitkisel bir kompozisyon uygulanmıştır. Balkonun tavanında içerlek bir çerçevesi olan dikdörtgen bir kartuşa yer verilmiştir. Bu kartuşun ortasına plastik özellikli, yuvarlak bir göbek

kartuşu yerleştirilmiştir. Kartuşun ortasında palmetlerin birleşimi ile oluşturulmuş stilize bir bezeme motifi bulunmaktadır. Yuvarlak kartuşa dıştan altı yönden kaynak yapılmış palmetler bulunmaktadır. Bu palmet dizilimi içte de tekrarlanmıştır. Ancak iç sıranın sadece iki palmeti günümüze ulaşmıştır. Diğerleri yerlerinde değildir. Dikdörtgen kartuşun kuzey ve güney kenarlarında da birer tane palmet motifi bulunmaktadır (Foto. 677).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Yapının temel seviyesinde kaba yonu taş malzemeli, beden duvarlarının tuğla olduğu görülmektedir. Özgün halinde iç tavan ve taban döşemelerinin ahşap ayaklar üzerinde taşınan ahşap kalaslar olduğu bilinmektedir. Bina üzerinde gerçekleştirilen yenileme çalışmaları sonrasında günümüzde binanın içi betonarmedir. Yapının dış cephesinde yer verilen pencere çerçeveleri, plastırlar ve kat silmeleri tuğla malzemelidir. Çatı ahşap eğimli olup, Marsilya tipi kiremit ile kaplıdır. Balkon kısmında demir malzemeli ferforje uygulaması bulunmaktadır. Binanın ahşap pencere ve kapı doğramaları özgün değildir.

Üslup Özellikleri

Edirne İdâdisi'nde dönemin kamu binalarında görülen Neo-Klasik üslup özellikleri görülmektedir. Plan olarak yanlardan kanatlı dikdörtgen tiptedir. Cephelerde mimari elemanlar yatay ve dikey dengenin korunduğu simetrik yerleşimlidir. Binada yer verilen vurgulanmış giriş, dönem binalarının karakteristik özellikleri ile uyumludur.

3.2.1.2. Adana İdâdisi

Plan: 64-66

Çizim: 61-70

Fotoğraf: 678-716

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 20.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bina Adana il merkezinde Türkocağı Mahallesi, Ulus Caddesi üzerindedir. Tapu Kadastro Müdürlüğüne 29 ada 3 parsel bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 678).

Tarihçe

Binanın ana giriş kapısı üzerinde bulunan beş satırlık kitabesinde, binanın inşasına dair bilgiler verilmektedir. Mektebin askeri rüştiye olarak 1883 tarihinde yapıldığı belirtilmektedir. Kitabe şöyledir:

“*Padişah-i Osmaniyan Elgazi Abdülhamid Hani Sani'nin asr-ı hümayunlarında Adana Vilayeti Vali Alisi Abidin Paşa Hazretlerinin ipka-ı namına her biri birer alameti bahire olan asarı hayriye-i vücuda getiren himem-i aliye-i terakki pervanesi ve bulunabilen bazı karşılıklardan maada vilayet ahalisinin muavemet-i külliye-i naktiyesi ile İş bu binayı ali mekteb-i rüştü-i askeri namına inşa olunmuştur H. 1300, R. 1299, M. 1883*” (Foto. 679) .

Adana Vilayet salnamelerinde binanın, 1883 yılında Adana valisi Abidin Paşa tarafından, inşasına başlandığı görülmektedir. İnşası 1885 yılında tamamlanan mektebin, ilk olarak rüştiye seviyesine tekabül eden ilk üç sınıfı teşkil edilir. 1889 yılına gelindiğinde îdâdi kısmına öğretmen alımları yapılarak eğitim öğretime başlanır (Foto. 680-681). Adana İdâdisi yatılı îdâdilerden birisi olmakla beraber askeri rüştiye olarak kullanılmadığı bilinmektedir³⁶⁹.

Mektep 1910 tarihinde *Adana Sultanisi*, 1924 yılında *Adana Lisesi*, 1928 yılında ise *Adana Erkek Lisesi* adını alır. Son yıllara kadar ticaret lisesi olarak kullanılan³⁷⁰ bina, günümüzde kültür ve sanat merkezidir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

2007 yılında kapsamlı bir restorasyon geçiren binanın dış kısmına müdahale edilmezken, iç kısmı nispeten aslına uygun olarak yenilenmiştir. Yenilenen kısımlar kapılar, pencereler, koridorlar, odaların taban ve tavan döşemeleri ile merdivenlerdir.

Restorasyonda binanın zemin kat batı girişinin iç kısmında, üç açıklı ahşap bölme kaldırılır. Koridorun kuzey ve güney uçlarına yerleştirilen ahşap duvarlı odalar kaldırılır. Birinci katta koridorun uçlarına yerleştirilen ahşap bölmeli odalardan güney yöndeki 1K-02 nolu mekânla, kuzey yöndeki 1K-04 nolu mekân ile birleştirilir. Yine birinci katta merdiven sahanlığının yanında bulunan mekânlardan güney yöndeki 1K-02, kuzey yöndeki 1K-05 nolu mekânlar ile birleştirilir (Plan 65-66³⁷¹).

Günümüzde Adana Belediyesi Altın Koza Kültür Merkezi olarak kullanılmaktadır

Plan Özellikleri

³⁶⁹ H. İbrahim Kaplan, *Salnamelere Göre Adana*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2001, 112-131; Adana Vilayet Salnamesi, H. 1309-M. 1880-1881, s. 54.

³⁷⁰ H. İ. Kaplan, (2001), *Salnamelere Göre Adana...*, s. 114; İ. Tekeli, S. İlkin, (1993). *Osmanlı İmparatorluğunda Eğitim...*, s. 86-87

³⁷¹ Yapılan değişiklikler plan ikide turuncu, plan üçte mavi renklendirme ile gösterilmektedir.

Adana İdâdîsi 30.19x18.16 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Bodrum kat üzerine iki katlıdır. Bodrum kata doğu yönden bir giriş kapısı ile geçilmektedir. Zemin katta doğu ve batı cephelere açılan birer adet giriş ile girilmektedir.

Bodrum Kat

Binanın bodrum katı haçvari şeklinde bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir (Plan 64). Bu kata doğu cepheden, giriş merdivenlerinin altındaki, yuvarlak kemerli, çift kanatlı bir kapı ile girilir (Foto. 682). Giriş koridorunu geçtikten sonra, 11 adet taşıyıcı ayağın bulunduğu, haçvari planlı koridora ulaşılır. Koridorun taban döşemesi granit taş olup, tavanları ahşaptır. Duvarları alçı-saman-toprak karışımı sıvalıdır (Foto. 683-684). Koridor güney ve kuzey uçlarında yer verilen ikişer adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 685).

BK-01 nolu mekân 3.50x5.17 m. boyutlarında olup, doğu cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı granit taş ile kaplıdır. Tavan döşemesi ahşaptır (Foto. 686).

BK-02 nolu mekân 8.79x5.10 m. boyutlarındadır. Mekân güney cepheye açılan iki, doğu cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı granit taş ile kaplıdır. Tavan döşemesi ahşaptır (Foto. 687).

BK-03 nolu mekân ile BK-04 nolu mekân, birbiri içerisine açılan mekânlar şeklinde tasarlanmıştır. BK-03 nolu mekân 6.68x5.04 m. boyutlarındadır. Mekânın ortasında bir adet ayak bulunmaktadır. Mekân güney cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı parke ile kaplıdır. Tavan döşemesi ahşaptır. Duvarlar alçı-saman-toprak karışımı sıvalıdır. BK-04 nolu mekân 3.51x4.98 m. boyutlarındadır. Batı yöndeki koridora açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı parke kaplı olan dersliğin tavanı ahşaptır. Duvarlar alçı-saman-toprak karışımı sıvalıdır (Foto. 688).

BK-05 nolu mekân 3.40x4.96 m. boyutlarındadır. Mekân batı yöndeki koridora açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır³⁷².

BK-06 nolu mekân 6.74x4.94 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın ortasında bir adet taşıyıcı taş ayak bulunmaktadır. Tabanı parke kaplı olan dersliğin tavanı ahşaptır (Foto. 689).

³⁷² Dersliğe girilememiştir.

BK-07nolu mekân 6.74x5.04 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan iki, doğu cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın ortasında bir adet taşıyıcı ayak bulunmaktadır. Tabanı parke kaplı olan, dersliğin tavanı ahşaptır. Duvarlar alçı-saman-toprak karışımı sıvalıdır (Foto. 690).

BK-08 nolu mekân 3.42x5.10 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır³⁷³.

Zemin Kat

Adana İdâdisi'nin zemin katı kuzey-güney doğrultulu bir koridora açılan simetrik mekânlardan oluşmaktadır. Koridor, uçlarına yerleştirilen ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu kata iki adet giriş kapısı vardır. Bunlardan ilki batı yönde bulunmaktadır. Batı girişine, dışardan çift yönlü merdivenler ile ulaşılan, altı adet yuvarlak gövdeli sütunun taşıdığı portikten geçilerek ulaşılır. Açıklığın yanlarında birer ahşap pencere bulunmaktadır. İkinci giriş kapısı, doğu girişinin karşısındaki merdiven sahanlığındadır. Bu girişe dışardan çift yönlü merdivenler ile ulaşılmaktadır. Bu girişin her iki yanında birer pencere bulunmaktadır (Foto. 691-692-693), (Plan 65).

ZK-01 nolu mekân 3.55x5.35 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye ve giriş koridoruna açılan birer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın tavanı ve tabanı ahşap kaplamadır (Foto. 694).

ZK-02 nolu mekân 5.55x7.01 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey ve doğu cephelere açılan ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın tavanı ve tabanı ahşap kaplamadır (Foto. 695).

ZK-03 nolu mekân 5.55x7.01 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey ve batı cephelere açılan ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Dersliğin tavanı ve tabanı ahşap kaplamadır (Foto. 696).

ZK-04 ve ZK-05 nolu mekânlar tuvalet olarak kullanılmaktadır. 5.35x3.53 m. boyutlarındadırlar. Doğü cepheye açılan birer ahşap pencereleri bulunmaktadır. Tavanları ahşap kaplama olup, tabanlar fayans kaplıdır. Duvarlar alçı-saman-toprak karışımı sıvadır (Foto. 697-698).

ZK-06 nolu mekân 5.35x6.95 m. boyutlarındadır. Mekân doğu ve güney cephelere açılan ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve tabanı ahşaptır (Foto. 699).

³⁷³ Dersliğe girilememiştir.

ZK-07 nolu mekân 5.31x7.03 m. boyutlarındadır. Mekân güney ve batı cephelere açılan, ikişer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanları ahşap olup, tabanlar fayans kaplıdır (Foto. 700).

ZK-08 nolu mekân 3.53x5.31 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı parke, tavanı ahşaptır³⁷⁴.

Zemin kattan merdivenler ile çıkılan birinci kat dikdörtgen planlı bir koridora açılan simetrik mekân dizilimindedir. Koridorun tabanı ve tavanı ahşap kaplamadır (Foto. 701), (Plan 66).

Birinci Kat

Birinci kat 1K-01 nolu mekân 11.21x5.75 m. boyutlarındadır. Doğu cepheye açılan üç, güney cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı ve tabanı ahşap kaplamadır (Foto. 702).

1K-02 nolu mekân 16.53x7.16 m. boyutlarındadır. Mekân güney cepheye açılan dört, batı cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı ve tavanı ahşap kaplamadır (Foto. 703).

1K-03 nolu mekân 14.37x8.86 m. boyutlarındadır. Mekân batı cepheye açılan beş adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı ve tavanı ahşap kaplamadır (Foto. 704).

1K-04 nolu mekân 11.03x7.17 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan dört, batı cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı ve tavanı ahşap kaplamadır (Foto. 705).

1K-05 nolu mekân 11.36x5.45 m. boyutlarındadır. Mekân doğu cepheye açılan üç, kuzey cepheye açılan iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tabanı ve tavanı ahşap kaplamadır (Foto. 706).

Binanın merdiven sahanlığı birinci katta yer verilen ve batı cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

Binanın mekân ve diğer mekânlarının koridorlara açılan dikdörtgen formlu birer kapısı bulunmaktadır.

Binanın iç mekânları alçı-kum-saman karışımı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Adana İdâdisi'nin cephe özellikleri bakımından, ana giriş kapısının yer aldığı batı cephede gözlenen hareketli bir anlayışı vardır. Diğer giriş kapısının bulunduğu

³⁷⁴ Mekâna girilememiştir.

doğu cephede bulunan çift yönlü merdivenlerin, bu cepheyi hareketlendirdiği söylenilebilir. Binanın portik kısmında gözlenen bahsi geçen anlayış, yerini binanın diğer cephelerinde sade, simetrik ve yatay-dikey dengenin kurgulandığı bir anlayışa bırakmaktadır.

Batı cephenin orta aksında, binanın orijinal resimlerinden anlaşıldığı üzere, portik bodrum kattan zemin kata ulaşan, bir platform üzerine oturtulmaktadır. Bu platformun orta aksında, oval formlu, aşağıdan yukarıya doğru daralan merdivenler bulunmaktadır. Halk arasında Fransız işgali esnasında binanın bu kısmının top atışlarından isabet aldığı ve sonradan günümüzdeki hali ile inşa edildiği belirtilmektedir. Aynı bombardımanda, binanın önünde bulunan havuz kısmının da tahrip edilerek sonradan yenilendiği yine bahsi geçen ifadelerde dile getirilmektedir (Foto. 707).

Günümüzde portik kısmının oturduğu platforma, kuzey ve güney yönlerden merdivenler ile ulaşılmaktadır. Portik, altı adet yuvarlak bedenli sütun ile taşınmaktadır. Bu sütunların iki tanesinin daha eski olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda bizlere binanın portik kısmında bir yenileme yapıldığına işaret etmektedir. Sütunlar yerden korkuluk seviyesine kadar yükseltilmiş platformlar üzerinde, kare bir altlık ve yuvarlak bir bilezik kısmı ile yükseltilmiştir. Sütunların üstlerinde aşağıdan yukarıya kademelenerek genişleyen başlık kısımları bulunmaktadır. Portiğin yuvarlak kemerleri, bu başlıklar üzerine oturmaktadır (Çizim 61). Zemin kat ile birinci katı ayıran kat silmesinin ardından yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu, beş adet dikdörtgen ahşap pencere, portiğin dışarı taşıntı yapan kısmını aydınlatmaktadır. Çıkıntı yapan kısmın yanlarında da birer adet pencereye yer verilmektedir. Üstte silmeli baştaban kirişinin üzerinde parapet duvarı bulunmaktadır. Burada bulunan giriş açıklığı silmeli ve basık kemerli dikdörtgen formludur. Kemerin kilit taşı dışarı taşırılarak vurgulanmıştır. Açıklık iki kanatlı, demir ve üzeri kakma tekniğinde bezeli kapı ile kapatılmaktadır. Bu kapı orijinaldir.

Batı cephenin kanat kısımlarında yatay denge, katları birbirinden ayıran iki adet kat silmesi ile sağlanmaktadır. Cephede bodrum katta bir, diğer katlarda iki tane olmak üzere toplamda 21 adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere bulunmaktadır. Pencerelelerin dışarıya taşıntılı taş malzemeli çerçeveleri bulunmaktadır (Çizim 62).

Doğu cephe, bodrum kat üstüne iki katlıdır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephenin orta aksında, zemin kat seviyesinde girişin sağlandığı basık

kemerli kapı bulunmaktadır. Kapının önündeki sahanlığa, kuzey ve güney yönlerden merdivenler ile ulaşılmaktadır. Merdivenlerin alt kısmında, bodrum kata girişi sağlayan, yuvarlak kemerli kapı bulunmaktadır. Bu cephede toplamda 18 tane yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu ahşap pencere bulunmaktadır. Birinci kat pencereleri diğerlerine nazaran daha büyüktür. Genel olarak cephede bulunan mimari elemanlar simetriktir (Foto. 708), (Çizim 63).

Güney cephede, toplamda 18 adet yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Tüm cephede olduğu gibi bu cephede bulunan pencerelerin kemer kilit taşı vurgulanmış çerçeveleri bulunmaktadır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır (Foto. 709), (Çizim 64). Kuzey cephe, güney cephenin tekrarı niteliğindedir (Foto. 710), (Çizim 65). Binanın üstü kırma çatı ile örtülüdür.

Bezeme Özellikleri

Adana İdâdisi, içte ve dışta genel olarak sade bir yapıdadır. Binanın var olan sınırlı sayıdaki bezemeleri ana girişin bulunduğu portik kısmında yoğunlaşmaktadır. Batıda bulunan iki kanatlı giriş kapısında, kanatların alt tablalarında kıvrık dallar ile gerçekleştirilen, şemse formunda, bezeme kompozisyonu bulunmaktadır. Orta tablalar şebekeli olup, ay-yıldız motifine yer verilmiştir. Üst tablolarda yine kıvrık dallar ile oluşturulan bitkisel bezemeler bulunmaktadır (Foto. 711), (Çizim 66). Silmeli yuvarlak kemerinin kilit taşında, kenger yaprağı motifi uygulanmıştır (Foto. 712). Kapının üstünde dikdörtgen kitabelik yer almaktadır. Kapının her iki yanında bitkisel motifler ile bezeli konsollarla taşınan lambalar vardır (Çizim 67).

Portiği taşıyan sütunlar dikdörtgen prizması formunda yüksek platformlara oturmaktadır. Kare formlu bir altlık ve yuvarlak bileziği olan sütunların üstte kademelenerek genişleyen silmeli başlıkları vardır (Foto. 713).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binanın dış duvarları düzgün kesme taş malzeme ile yapılmış olup iç duvarlarda ahşap hatıllar arasına tuğla örülmesi yoluyla elde edilen duvar sistemi uygulanmıştır. Binanın tavan ve tabanlarında düz ve sade ahşap kaplama kullanılmıştır. Koridor kısımlarında karo taşlar kullanılmışken günümüzde siyah renkli düzgün kesme taş döşeme bulunmaktadır (Foto. 714).

Binanın iç kapıları orijinalde düz söveli, dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Tek kanatlı kapılar aracılığı ile mekânlara geçilmektedir. Kapılar günümüzde yenilenmiş durumdadır (Foto. 715).

Binada, bodrum kattan üst katlara doğru boyutları büyüyen, yuvarlak kemerli pencereler bulunmaktadır. Pencerelerin çerçeveleri ahşap malzemeli olup aslına uygun olarak yenilenmişlerdir (Foto. 716), (Çizim 68-69-70).

Üslup Özellikleri

Bina planlama ve cephe özellikleri ile simetrik ve sade bir anlayış ile ele alınmıştır. Dışta vurgulanmış giriş kısmı, yatay ve dikey denge ile kurgulanan cephe düzenlemeleri, içte girişin karşısında bulunan merdiven uygulaması ve simetrik yerleşimli mekânları ile II. Abdülhamid döneminde özellikle kamu binalarında gözlenen Neo-Klasik üsluptadır.

3.2.1.3. Kayseri İdâdisi

Plan: 67-70

Çizim: 71-77

Fotoğraf: 717-763

Ekler: 45-47

İnceleme Tarihi: 13.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bina Kayseri il merkezinde, Melikgazi İlçesi, Tacettin Veli Mahallesi'nde bulunmaktadır. Tapu Kadastro Müdürlüğüne 53 pafta, 260 ada, 28 parsel bilgileriyle kayıtlıdır (Plan 67). Etrafında sonradan lise için yapılan ek bloklar bulunmaktadır. Günümüzde Milli Mücadele ve Eğitim Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Tarihçe

Kayseri İdâdisi H. 1313 (M. 1896)'de Seyfullah Efendi Konağı'nın kiralanması yolu ile açılır (Ek 45)³⁷⁵. Eğitim öğretime bu konakta başlayan mektep için, dönemin Ankara Valisi Sırrı Paşa ve Kayseri Mutasarrıfı Akçakayalızade Ömer Ağa'nın destekleri ile bir kısmı Çerkez Ahmet Paşa Vakfı'na ait olan arsa üzerinde H. 1305 (M. 1888)'te bina inşasının başlatıldığı bilinmektedir (Ek 46)³⁷⁶. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden edinilen H.1310 (M. 1893) tarihinden başlayarak, H. 1322 (M. 1905) tarihine kadar uzanan birçok belgeden anlaşıldığına göre; binanın inşasında çeşitli maddi imkânsızlıkların söz konusu olduğu söylenebilir. Bina başlangıçta tek katlı olarak inşa edilir. İkinci katın sonradan ilave edildiği düşünülmektedir³⁷⁷. H. 1322 (M.

³⁷⁵ B.O.A., İrade-i Maarif, 4/19, H. 13 Cemazeyilahir 1314-M.19 Kasım 1896.

³⁷⁶ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 96/37, H. 18 Rabiulahir 1305-M. 3 Ocak 1888.

³⁷⁷ Yıldırım Özbek, "Seyfullah Efendi Konağından İdâdiye: Kayseri Lisesi", *Prof. Dr. Harun Güngör Armağanı*, İstanbul 2010, s. 30.

1905) tarihli arşiv belgesinde binanın inşasının tamamlanarak açılışının yapıldığı belirtilmektedir (Ek 47)³⁷⁸. İnşa için harcanan miktarın sonraki yılların bütçelerinden düşüldüğü yine arşiv belgelerinden öğrenilmektedir³⁷⁹. Binanın inşa kitabesi bulunmama ile birlikte, Ahmet Remzi Dede (Akyürek) tarafından bir şiir yazılarak okulun açılışı bildirilir. Şiir şöyledir:

*“Kayseri şehri gibi kenz-i ulum
Buldu bak şanına layık mekteb
Etdi etfali talebkar-ı funun
Kesb-i ulviyete saik mekteb
Tam tarihi yazıldı Remzi
Oldu emsaline faik mekteb 1322³⁸⁰.”*

Dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlileri; Nafiâ Mühendisi Mehmet Ali Efendi, Belediye Mühendisi Mustafa Efendi ve Hamdi Efendi'dir³⁸¹. Binanın inşasında bahsi geçen kişilerin görev aldıkları düşünölmektedir.

Binanın ikinci katının 1916 yılında eklendiğı fikri güçlüdür³⁸². Binayı 1916 öncesinde çekilmiş tek katlı (Foto. 717) ve 1925 (Foto. 718) yılında çekilmiş iki katlı halini gösteren fotoğrafları bulunmaktadır. Ancak H.1318 (M. 1900) tarihli Ankara Vilayet Salnamesi'nde Kayseri İdâdisi'ne dair “*Bahriye Nazırı Ahmet Paşa'nın (1806-878) vakfi tarafından inşa edilen 1311 tarihli rüştiye mektebinin idâdiye dönüştürüldüğü ve 85 öğrencisinin olduğu*” şeklinde ifadeler geçmektedir. Bu bilgilere dayanarak Kayseri İdâdisi'nin 1896 yılında Seyfullah Efendi Konağında eğitim-öğretime başladığı, 1900 senesinde inşaatı biten mektebin idâdiye tahsis edildiğı, 1905 yılında zemin katın üzerine birinci katın atıldığı söylenebilir. Binanın R. 8 Mart 1311 (M. 20 Mart 1895) tarihli tek katlı halini gösteren plan, cephe ve görünüşün olduğı ölçekli bir belgesi bulunmaktadır (Foto. 719). Bu belgede idâdi inşaatının sürdürölmesi ve gerekli kontrollerin eski görevlilerce devam ettirilmesi istenmektedir. Ayrıca binanın inşası hakkında çeşitli bilgiler vermektedir³⁸³.

³⁷⁸ B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 925/86, H.15 Zilkade 1322-M. 21 Ocak 1905.

³⁷⁹ B.A.O., Şura-yı Devlet, 217/22, H. 20 Recep 1319-M. 2 Kasım 1901.

³⁸⁰ Mehmet Çayırdağ, “Kayseri'de Sultan II. Abdülhamid Dönemi Bina ve Kitabeleri”, Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri, Kayseri 2000, s. 58.

³⁸¹ Ankara Vilayet Salnamesi, H. 1309-M. 1891-1892, s.112.

³⁸² Y. Özbek, (2010), *Seyfullah Efendi Konağı'ndan...*, s. 30.

³⁸³ B.O.A., Şura-yı Devlet, 217/22, H. 1 Ramazan 1313-M. 13 Şubat 1896.

Binanın mimarı bilinmemekle birlikte, dönemin Nafia Müdürlüğü mühendisi Mehmet Ali Efendi, belediye mimarı ise Mustafa Efendi'dir³⁸⁴.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Kayseri îdâdîsi 2015 yılında 5.000.000 TL. bütçe ile kapsamlı bir restorasyondan geçirilir. Restorasyonda mümkün merteye orijinal özellikler korunur. Binanın arşiv belgelerinde belirtilen özellikler sonradan yapılan, orijinaline uygun olmayan, değişikliklerin ortadan kaldırılması yolu ile düzeltilir³⁸⁵.

Plan Özellikleri

Bina doğu-batı doğrultulu dikdörtgen planlıdır. Köşe noktalarındaki mekânlar dışarıya taşırılmaktadır (Plan 69-70). Bodrum kat üzerine iki katlıdır. Bina 44,61x27,25 m. boyutlarındadır. Bodrum kat sadece kuzeybatı ve güneybatı köşe mekânlarının altında birer oda şeklindedir. Bu odalara ZK-10 nolu mekânın içinden ve ZK-9 nolu mekânın dış cephesine bitişik bir açıklıktan giriş sağlanmaktadır (Plan 68).

Binanın kuzey yöndeki ana giriş olmak üzere doğu ve batı cephelerden giriş kapıları bulunmaktadır. Giriş holünü (Foto. 4), geçtikten sonra "U" planlı bir koridora ulaşılır (Foto. 720). Koridorun doğu ve batı bitim noktalarında giriş kapıları bulunmaktadır (Foto. 721). Toplamda 12 adet mekân, bir adet tuvalet koridora açılmaktadır. Ayrıca kuzey girişinin karşısında dışarıya yuvarlak bir çıkıntı yapan, orijinalinde mescit olarak tasarlanan kısımda, günümüzde çift yönlü üst kata çıkış merdivenleri bulunmaktadır (Plan 69).

Zemin Kat

ZK-1 nolu girişin solunda bulunan mekân 5x4.75 m. boyutlarındadır. Mekândan kuzey cepheye açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Günümüzde arşiv olarak kullanılmaktadır (Foto. 722).

ZK-2 nolu mekân koridora kuzey yönden açılmaktadır. Mekân 7.65x4.75 m. boyutlarındadır. Mekânda kuzey cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır (Foto. 723).

ZK-3 nolu mekân binanın kuzeydoğu köşesindedir. Mekân 8.30x6.45 m. boyutlarındadır. Mekânda kuzey cepheye üç, doğu ve batı yönlerine açılan ikişer,

³⁸⁴ Ankara Vilayet Salnamesi, H. 1882-M. 1299, 69; H. 1307-M. 1883, 90; H. 1307-M. 1891, 107; H. 1318-M. 1900, 186, 279; H. 1320-M. 1902, 104, 268; H. 1325-M. 1907, 78, 291.

³⁸⁵ Kayseri KTVKK., 604-622/1326 Sayılı Kurul Kararı.

yuvarlak kemerli ahşap pencere bulunmaktadır. Ayrıca koridora açılan giriş kapısının yanında bir adet dikdörtgen ahşap pencere vardır (Foto. 724).

ZK-4 nolu mekân binanın güneydoğu köşesindedir. Mekân 8.25x8.45 m. boyutlarındadır. Mekânda güney ve doğu cepheye üç, batı yöne açılan bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır. Yine giriş kapısının yanında koridora açılan, bir adet dikdörtgen ahşap pencere vardır. (Foto. 725).

ZK-5 nolu lavabo kısmı binanın orijinalinde bulunmamaktadır. Binaya sonradan eklendiği bilinmektedir. Güney cepheye açılan, bir adet, yuvarlak kemerli ahşap penceresi olan bu kısmın, tabanı mermer, tavanı betonarmedir. (Foto. 726).

ZK-6 nolu mekân üst kata çıkışı sağlayan merdivenlerin batısındadır. Mekân 9.80x5.95 m. boyutlarındadır. Koridora güney yönden açılan, mekânda güney cepheye açılan üç adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere vardır (Foto. 727).

Zemin kattan ikinci kata geçişi sağlayan çift kollu merdivenler betonarme malzemeli olup birinci katta ahşap malzemeli seyirlik bir dolanma alanı bulunur. Merdivenlerin korkulukları ferforjedir (Foto. 728).

ZK-7 nolu mekân merdiven boşluğunun yanında bulunmaktadır. Mekân 5.85x4.20 m. boyutlarındadır. Mekânın güney cepheye açılan bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi vardır (Foto. 729).

ZK-8 nolu mekân zemin kat koridoruna güney yönden açılmaktadır. Mekân 8.60x5.85 m. boyutlarındadır. Mekânın güney cepheye açılan, üç adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi vardır (Foto. 730). Tavan ve taban ahşaptır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

ZK-9 nolu mekân binanın güneybatı köşesinde bulunmaktadır. Mekân 8.45x8.25 m. boyutlarındadır. Mekânın güney ve doğu cepheye açılan, üçer adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır (Foto. 731). Tavan ve taban ahşaptır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

ZK-10 nolu mekân binanın kuzeybatı köşesinde bulunmaktadır. Mekân 8.30x6.45 m. boyutlarındadır. Mekânın kuzey cepheye açılan üç batı yöne açılan iki adet yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır (Foto.732). Tavan ve taban ahşaptır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

ZK-11 nolu mekân zemin kat koridoruna kuzey yönden açılmaktadır. Mekân 8.60x5.85 m. boyutlarındadır. Mekânda kuzey cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır. Ayrıca koridora açılan bir adet,

dikdörtgen ahşap pencere daha vardır (Foto. 733). Tavan ve taban ahşaptır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

ZK-12 nolu mekân giriş holünün yanındadır. Mekân 5.85x4.20 m. boyutlarındadır. Mekânın Kuzey cepheye açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır (Foto. 734). Tavan ve taban ahşaptır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Birinci Kat

Binanın birinci kat planı ile zemin kat planı arasında bazı bölümlerde değişiklikler vardır. Bu değişikliklerden ilki zemin katta ZK-7 ve ZK-8 nolu mekânların olduğu kısmın üstte, tek bir mekân olarak düzenlenmesidir. İkincisi, batı yönde, koridorun bitim noktasında, başka bir mekân daha oluşturulmasıdır. Bu değişiklikler dışında, zemin kat planı, üst katta tekrarlanmaktadır. Birinci katta, “U” planlı koridorun (Foto. 735) etrafına yerleştirilen, 13 tane simetrik mekân diziliminden oluşmaktadır (Plan 70).

1K-01 nolu mekân 5x4.75 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye açılan bir adet yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır (Foto. 736). Günümüzde bu mekân makam sekreterliği olarak kullanılmaktadır. Doğu ve batı duvarlarından yan odalara geçiş kapıları eklenmiş durumdadır.

1K-02 nolu mekân birinci kat koridoruna kuzey yönden açılmaktadır. Mekân 7.75x5 m. boyutlarındadır. Mekânın Kuzey cepheye açılan, üç adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır. Günümüzde toplantı odası olarak kullanılmaktadır. Duvarları çimento-kireç-kum karışımı sıvalıdır. Tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır (Foto. 737).

1K-03 nolu mekân binanın kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. Mekân 8.30x6.45 m. boyutlarındadır. Mekânın kuzey cepheye üç, doğu cepheye iki, batı ve güney yönlerine birer adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır. Duvarları çimento-kireç-kum karışımı sıvalıdır. Tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır (Foto. 738).

1K-04 nolu mekân birinci kat koridorunun doğu ucunda bulunmaktadır. Mekân 5x3.70 m. boyutlarındadır. Mekânın doğu cepheye açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır. Duvarları çimento-kireç-kum karışımı sıvalıdır. Tavanı betonarme, tabanı karo kaplıdır (Foto. 739).

1K-05 nolu mekân binanın güneydoğu köşesinde bulunmaktadır. Mekân 8.45x8.25 m. boyutlarındadır. Mekânın doğu ve güney cephesinde üç, kuzey ve batı

yönlerinde birer adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap pencereye sahiptir. Duvarları çimento-kireç-kum karışımı sıvalıdır. Tavanı betonarme, tabanı marley kaplıdır (Foto. 740).

1K-06 nolu mekân birinci kat koridoruna güney yönden açılmaktadır. Mekân 4x5.85 m. boyutlarındadır. Mekânın güney cepheye açılan bir, yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu bir adet ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 741).

1K-07 nolu mekân birinci kat merdiven boşluğunun yanında bulunmaktadır. Mekân 9.80x5.85 m. boyutlarındadır. Mekânın güney cepheye açılan, yuvarlak kemerli, üç adet dikdörtgen formlu ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme tabanı parke kaplıdır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. (Foto. 742).

1K-08 nolu mekân birinci kat koridoruna güney yönden açılmaktadır. Mekân 13.40x5.85 m. boyutlarındadır. Mekânın güney cepheye açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu dört adet ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme tabanı marley kaplıdır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. (Foto. 743).

1K-09 nolu mekân binanın güneybatı köşesinde bulunmaktadır. Mekân 8.45x8.25 m. boyutlarındadır. Mekânın güney ve batı cephelere açılan, üç, kuzey ve doğu yönlerine açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu birer adet ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme tabanı marley kaplıdır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 744).

1K-10 nolu mekân binanın kuzeybatı köşesinde bulunmaktadır. Mekân 8.30x6.45 m. boyutlarındadır. Mekânın batı cepheye iki, kuzey cepheye üç, doğu yöne iki ve güney yöne bir adet, yuvarlak kemerli dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 745).

1K-11 nolu mekân birinci kat koridoruna kuzey yönden açılmaktadır. Mekân 8.35x6.45 m. boyutlarındadır. Mekânın kuzey cepheye açılan, iki adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 746).

1K-12 nolu mekân birinci kat koridoruna kuzey yönden açılmaktadır. Mekânın kuzey cepheye açılan, bir adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 747).

1K-13 nolu mekân kuzey giriş kapısının üst kısmında, birinci kat seviyesinde bulunmaktadır. Mekân 5.40x6 m. boyutlarındadır. Mekânın kuzey cepheye açılan üç, doğu ve batı yönlerine açılan birer adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap penceresi bulunmaktadır. Tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır. Alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 748). Günümüzde idareci odası olarak kullanılmaktadır.

Binanın merdiven boşluğu, zemin katta iki, birinci katta üç adet, yuvarlak kemerli, dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Plan 69-). Orijinal halinde zemin kat seviyesinde mescit olduğundan, boşluğun ortada bulunan ahşap penceresinin yerinde bir mihrap nişi olduğu, 1895 tarihli eski planında görülmektedir. Günümüzde bu kısım merdiven sahanlığının altında, eğitim odası olarak işlev görmektedir (Foto. 749). Zemin katta 48, birinci katta 56 adet pencere bulunmaktadır.

İç mekânlarda tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarları alçı-kireç-kum karışımı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Binanın kuzey cephesinde, ana girişin yer alması nedeni ile daha hareketli ve bezemeli olarak ele alındığı söylenebilir. Ancak binanın köşe noktalarından ileri taşırılması, güney cephede merdiven sahanlığının yuvarlak çıkıntılı bir düzenleme göstermesi, binanın tüm cephelerinde gözlenebilen hareketli cephe algısını vermektedir.

Binanın cephe düzenlemelerinde yatay ve dikey denge dikkate alınmıştır. Bu denge pencereler, kat silmeleri ve plastırlar kullanılarak sağlanmaktadır. Kayseri İdâdîsi, cephelerinde görülen pencereler, yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu olup, alt katta bulunanlar daha büyük, üst katta bulunanlar daha küçük boyutludur. Kemer kilit taşı vurgusu yapılan bu pencerelerin, üst katta yer alanlarında kemer kilit taşlarının, volütlü kenger yaprağı formunda oldukları görülmektedir.

Kuzey cephenin orta aksında, çift katlı sekizgen altlıklara oturan, bedeni yuvarlak formlu, korint başlıklı, dört adet sütun ile taşınan portik kısmı bulunmaktadır (Foto. 750). Sütunlar birbirlerine ortadaki daha büyük, profilli, üç sivri kemer ile bağlanmaktadır. Kemerlerin kuzey duvarına birleştikleri yerlerde korint başlıklara yer verilmektedir (Foto. 751). Bu başlıklar, bir yönden duvara gömülü olup, altlarında düşey sarkıtları bulunmaktadır. Giriş kapısı kuzey duvarının ortasında yuvarlak kemerli bir açıklık şeklindedir. Bu açıklığa sonradan mermer bir kapı sövesinin eklendiği görülmektedir. Giriş kapısı çift kanatlı ahşap malzemeli olup, orijinal değildir. Bu kısım, birinci kattan profilli silme ile ayrılmaktadır. Kat silmesinin hemen

üstünde, dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınan, günümüzde içinde lise yazan kitabelik kısmı bulunmaktadır. Giriş aksının birinci katında üç adet yuvarlak kemerli pencere vardır. Bu pencereler yanlardan volüt şeklinde konsollara oturan, bedenleri yivli sütunceler ile çevrenmektedir. Bu sütuncelerin yine profilli altlık ve başlıkları bulunmaktadır. Pencerelerin aralarında, kare formlu üzerleri bitkisel bezeli kabaralar yer almaktadır. Portik profilli baştaban kirişinden sonra üstte üçgen alınlıkla sonlanmaktadır. Alınlığın ortasında gırlant bezemeli, yuvarlak formlu bir kartuş bulunmaktadır (Foto. 752).

Kuzey cephenin köşe noktaları ileri taşırılmıştır. Bu kısımlar kenar noktalarından başlıklı duvar plastırları ile sınırlandırılmıştır. Dikeyde plastırlar ile sağlanan vurgu, yatayda profilli kat silmesi uygulamasıyla verilmektedir. Cephenin her bir katında üç adet pencere bulunmaktadır. Giriş aksının her iki yanında ikişer duvar plastırı ile altı adet dikey alan oluşturulmuştur. Bu alanlara 12 adet pencere yerleştirilmiştir. Giriş kapısının her iki yanındaki pencereler, ebat olarak daha büyüktür (Çizim 71).

Güney cephenin orta aksında, yarım yuvarlak bir çıkıntı yapan merdiven boşluğu bulunmaktadır. Bu kısım, yatayda kat silmesi, dikeyde zeminde iki, birinci katta üç adet pencere ile vurgulanmaktadır. Köşe noktalarında dışarı taşırılan cephenin, duvar plastırları ve kat silmeleri ile yatay ve dikey bir dengede ele alındığı görülmektedir. Bu cephede 36 adet pencere bulunmaktadır (Çizim 72), (Foto. 753).

Batı cephe, sonradan eklenen ek bina nedeni ile bir kısmı kapatılmıştır. Restorasyonda bu kısım kaldırılarak, engelli asansörü yapılmıştır (Çizim 73), (Foto. 754). Doğu cephe ile simetrik bir düzenleme söz konusudur. Doğu cephe köşe noktalarından dışarıya taşıntı yapan kuzey yönde dört, güney yönde altı pencereli ve iki katlı bir düzendedir. Doğu giriş kapısı orta akstadır. Demir-döküm malzemeli olan kapı orijinal değildir. Kapının her iki yanında birer pencere bulunmaktadır. Kat silmesinin ardından, birinci katta koridora rastlayan bölümde üçlü, koridorun uçlarına rastlayan tekli pencere uygulanmıştır (Çizim 74), (Foto. 755). Tüm yapıyı dolaşan profilli baştaban kirişinin ardından kırma çatıya geçilmektedir.

Bezeme Özellikleri

Kayseri İdâdisi iç düzenleme açısından sade özelliktedir. İç kısımda zemin ve birinci kat koridorlarında renkli karo taş kaplama bulunmaktadır. Bu kaplamanın,

ikinci kat atılırken gerçekleştirildiği düşünülmektedir³⁸⁶. Taş karolar siyah-beyaz renkte olup sekiz kollu yıldız formundadırlar. Döşemelerde iki tip bordür kuşağı kullanılmıştır. Bunlardan ilki beyaz zemin üzerine siyah renkte sarmaşık dalları şeklindedir (Foto. 756). İkincisi beyaz zemin üstünde siyah renkte bir baklava, bir altıgen motifinin sıralı tekrarı şeklindedir (Foto. 757).

Binanın dış cephelerinde kullanılan pencereler genel özellikleri ile iki tipe ayrılabilir. Zemin kat pencereleri yuvarlak kemerli ve taş çerçvelidir. Sade formlu olan çerçeveler üstte kemer kilit taşı noktasında dışa taşıntı yapmaktadır (Foto. 758), (Çizim 75). Birinci kat pencereleri yine yuvarlak kemerli, çerçeveleri silmelidir. Kemer kilit taşları aşağıdan yukarıya doğru kademeli olarak genişleyen, dışa taşkın silmelidir (Foto. 759), (Çizim 76).

Kuzey cephede yer verilen portik kısmı, taş işçilikli bezemelerin diğer cephelere nazaran daha yoğun uygulandığı kısımdır. Burada kullanılan sütunlarda siyah Germir taşı kullanılırken, sütun başlıkları, kabaralar, kilit taşları, pencere çerçeveleri ve kartuşlarda sarı renkli Tirem taşı³⁸⁷ kullanılmıştır. Sarı ve siyah renkli taşlar ile gerçekleştirilen bezeme programında zemin kat sütun başlıkları korint formudur (Foto. 760-761). Portikteki kemerlerin kilit taşları volütlü ve üzeri kenger yaprağı motifi ile bezelidir. Kemer aralarında kare formunda üzeri yine kenger yaprakları ile oluşturulan bezeme kompozisyonu ile kaplıdır.

Birinci kat seviyesinde bulunan kitabelik kartuşu, yanlardan başlıklı ve altlıklı gömme sütuncelere dayandırılmıştır. Sütunceler altta volüt şekilli konsollara bindirilmektedir. Kemer yüzeyleri silmeli olup kilit taşları kenger yaprağı ile bezemelidir. Kemerler arasında içleri palmet motifi ile süslemeli kare formlu kabaralar bulunmaktadır. Profilli üçgen alınlığın içerisinde, yuvarlak bir kartuş bulunmaktadır. Bu kartuşun içinde buğday başakları ile örülmüş bir gırlant, tepe noktasında ayyıldız motifi ile sonlanmaktadır (Çizim 77).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina bütünüyle muntazam kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. 1895 tarihli arşiv belgesinde binanın subasman katının siyah renkli Germir taşından inşa edildiği belirtilmektedir. Belgede mekânların çam ağacından taban kirişlerinin yapılarak bu kirişlerin üzerinin tahta ile kaplandığı, “U” planlı koridorun sert cinsten taşın bol harç

³⁸⁶ Kayseri KTVKK., Dosya No: 38.00-348.

³⁸⁷ Bu taş Kayseri İli'nin Karabağlar Köyü'den çıkarılan yumuşak işlemeye müsait yöresel bir taş cinsidir.

ile geçmeli olarak döşendiği söylenmektedir. Ancak günümüzde bu kısımların malzemesi tamamı ile değişmiş durumdadır. Yine aynı belgede binanın iç duvarlarının, çam ağacından ahşap kaplamalı olduğu ifade edilirken, günümüzde belirtilen uygulamalar bulunmamaktadır. Binanın örtüsü orijinalde oluklu kiremit malzemeli olmakla beraber zaman zaman eskimeye dayalı değişiklikler yapılmıştır.

Zemin kat pencere aksamı ahşap olup, orijinalliklerini korumaktadırlar. Zemin kat pencerelerinin ok başlı korkulukları orijinalliğini korumaktadır. Koridora açılan mekân pencereleri orijinal değildir. Binanın iç kapıları, sonradan değiştirilmiştir. Bu kapılar birinci katta dikdörtgen formlu olup, üst kısımlarında köşelerden iç bükey oyuntu yapan taç kısımları bulunmaktadır (Foto. 762). Zemin katta bulunan kapılar dikdörtgen formlu olup, üstlerine içi ahşap malzemeli geometrik alanlara bölünmüş pencereler yerleştirilmiştir. Üst kısımlarında birinci kat kapılarının taç kısmı tekrarlanmaktadır (Foto. 763).

1916-1920 yılları arasında inşa edildiği düşünülen birinci katta zemin katta kullanılan malzemelerin aynısı kullanılmıştır. Zemin katta bulunan mescit kısmına yerleştirilen merdivenler, taş-tuğla karışık malzeme ile inşa edilmiş olup korkulukları ferforje, tırabzanları ahşaptır. Birinci kat seviyesinde merdiven sahanlığı olarak inşa edilen kısım tamamen ahşap konstrüksiyonludur.

Üslup Özellikleri

Kayseri İdâdisi'nde genel hatları ile Neo-Klasik üslubun etkili olduğu görülmektedir. Bina simetrik cephe ve mekân dizilimi, vurgulanmış giriş aksı ve Batı etkili bezeme karakteri ile Neo-Klasik üslubun özelliklerini sergilemektedir.

3.2.1.4. Mardin İdâdisi

Plan: 71-73

Çizim: 78-83

Fotoğraf: 764-803

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 21.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bina Mardin il merkezinde, Eski Mardin olarak adlandırılan bölgede, Şar Mahallesi 1003. Sokak, 68 ada 9 parselde bulunmaktadır (Plan. 71), (Foto. 764-765).

Tarihçe

Mardin sancağında îdâdi mektebi açılması ile ilgili ilk teşebbüs H. 23 Şevval 1303 (M. 25 Temmuz 1886) tarihinde gerçekleşir. Konu ile ilgili arşiv belgesinde

285.994 kuruş masraf ile mektebin yapılmasına ilişkin keşif defteri ve projesinin merkeze gönderildiği görülmektedir³⁸⁸. Ancak teklif edilen okulun inşası maddi imkânsızlıklar sonucunda gerçekleştirilemez. Mardin Valisi Halit Bey döneminde, halkında yardımları ile önce rüştiye olarak inşa edilen bina, bir yıl sonra nehari (gündüz) îdâdiye dönüştürülür (1901)³⁸⁹. Mardin İdâdisi, Zinciriye Medresesi'nin doğusunda ve onunla aynı adı taşıyan başka bir medresenin taşları kullanılarak inşa edilir³⁹⁰. Yapının mimarının dönemin mimarbaşısı, Ermeni asıllı, Serkis Lole (Levon) olup, aile bireyleri Selim Lole Ertaş (Serkis Lole'nin oğlu), Cork Lole Ertaş (Nakkaş Mimar) gibi isimlerin de inşada yer aldıkları düşünülmektedir³⁹¹.

Güney cephede yer alan giriş açıklığının yuvarlak kemeri üzerinde bulunan dikdörtgen formdaki kartuş içerisinde dört satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabe (Foto. 766), (Çizim 78) şöyledir:

*“Hazreti hilâfetpenâhide Diyarbekir Vâlisi Utûfetlu Halid Bey Efendi
Hazretlerinin eseri himmeti ve gayretleriyle
İane-i, inşâ kılınan işbu Mekteb-i Resm Küşâd-ı
Bin üç yüz on sekiz senesi rebi’u’l-ûlâsında icra kılınmıştır. Sene 1318
Kitabesine göre bina 1900 senesinde tamamlanır.”*

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Mardin İdâdisi 1909 yılında yıkılmaya yüz tutar. Yapılan yazışmalar sonrasında 48.814 kuruş masraf ile onarımı gerçekleştirilir³⁹².

2011 yılında yapılan restorasyon çalışmalarında, binanın deforme olan kısımları onararak, orijinalde açık olup sonradan kapatılan iç ve dış pencereler aslına uygun hale getirilir. İç kapıların sonradan kapatılmış olanları açılarak aslına uygun ahşap söveler ve kapılar eklenir.

Kuzey giriş kapısının önüne merdiven eklemesi yapılır. Örtü sistemini oluşturan tonozlar sıvanır. Eski belgelerden çatının özgün durumunda, parapet duvarlı teras çatı olduğu tespit edilmiştir. Daha sonraki dönemde eğimli çatı ile kapatılan bina,

³⁸⁸ H. Yıldız, (2007), *Diyarbakir Vilayeti'nde Eğitim...*, s. 195; Sıraç Aktürk, “1900 ve 1907 Yılları Arası Mardin Mekteb-i İdâdisi'nin Ders Programı ve Muallim Tayin işlemleri”, *Mukaddime*, 8/1, Ankara 2017, 122-130.

³⁸⁹ Talip Mert, “Yerel Tarihi Eğitim Kaynağı Olarak Diyarbakir Vilayet Gazetesi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, Ankara 2005,149; *Diyarbakir Gazetesi*, 1202, H. 1318-M. 1900; 1237, H. 8 Rebiülevvel 1319-M. 25 Haziran 1901.

³⁹⁰ Nejat Göynüç, *IVX. Yüzyılda Mardin*, 1969 İstanbul, s. 113.

³⁹¹ Sait Çetinoglu, “Ermeni Mallarının Müsaderesi ve Mardin'de Mülkiyet Değişimi”, <https://yakindoguyazilari.com/sait-cetinoglu-yazi-ermeni-mallarinin-musaderesi-ve-mardinde-mulkiyet-degisimi/>, 24.10.2019.

³⁹² H. Yıldız, (2007), *Diyarbakir Vilayeti'nde Eğitim...*, s. 195.

günümüzde gizli çatı şeklindedir. Giriş kapısı form olarak özgün ahşap tablalı hale getirilmiştir. Bu işlem için dönem binaları incelenerek uygun kapı formu saptanmıştır. Döşemeler, özgün döşeme malzemesine uyumlu olarak yenilenmiştir. Kuzey cephesindeki arka kapı iniş merdiveni, geleneksel dokudaki merdiven formuna uyarlanmıştır. Kapatılmış pencere açıklıkları, özgün durumuna getirilmiştir. Kuzey giriş kapısının önüne kesme taştan merdiven eklenmiştir³⁹³.

Bina günümüzde Olgunlaşma Enstitüsü olarak kullanılmaktadır.

Plan Özellikleri

Mardin İdâdisi 28x16.5 m. boyutlarında dikdörtgen planlı ve iki katlıdır (Plan 71-72). Bina içte doğu-batı doğrultulu 26x3.5 m. boyutlarında bir koridorun etrafına konumlandırılan simetrik mekân dizilimindedir.

Zemin Kat

Binanın zemin katına sekiz adet sütun ile taşınan giriş aksından, yuvarlak kemerli dikdörtgen giriş kapısından geçilerek ulaşılr (Çizim 79). Girişten sonra dikdörtgen planlı hole geçilir. Bu hole doğu ve batı duvarlarından ZK-01ve ZK-08 nolu mekânlerin birer kapısı açılır (Foto. 767). Girişin karşısında zemin katta çift, birinci katta tek yönlü merdivenler bulunmaktadır. Merdiven sahanlığı, zemin kat seviyesinde yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu ahşap bir kapı ile kuzey cepheye açılır. Sahanlık birinci kat seviyesinde bulunan, oval formlu bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 768-769).

Koridor, doğu ve batıda ikişer olmak üzere toplamda dört ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Koridorun tavanı ortada yıldız, yanlarda beşik tonoz ile örtülüdür (Foto. 770-771).

ZK-01 nolu mekân 10.20x4.50 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridora açılan yuvarlak kemerli dikdörtgen iki kapı ile ulaşılmaktadır. Güney cepheye açılan altı, batı cepheye açılan üç ve koridora açılan dört adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan kısmında tuğla malzeme ile örülmüş tekne tonoz uygulanmıştır. Taban kesme taş kaplıdır. Tonoz kısmı, alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır. Güney duvarında mihrap nişi bulunmaktadır. Bu kısmın mescit olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Foto. 772K-773).

ZK-02 nolu mekân 10.20x4.50 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan iki adet kapı ile ulaşılmaktadır. Mekân batı cepheye açılan üç, kuzey cepheye açılan

³⁹³ Diyarbakır KTVKK., Dosya No: 0674.

altı, koridora açılan dört adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan kısmı beşik tonoz ile kapatılmıştır. Tabanı taş döşelidir (Foto. 774).

ZK-03 nolu mekân 7x4.50 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan bir adet kapı ile girilir. Kuzey cepheye açılan dört, koridora açılan üç adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan kısmı beşik tonoz ile örtülüdür. Tabanı düzgün kesme taş ile kaplıdır (Foto. 775).

ZK-04 nolu mekân 3x4.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir adet kapı ile ulaşılmaktadır. Kuzey cepheye açılan iki, doğu cepheye açılan üç ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı beşik tonoz ile örtülüdür. Tabanı fayans kaplıdır. Günümüzde tuvalet olarak kullanılmaktadır (Foto. 776).

ZK-05 nolu mekân 3x4.50 m. boyutlarındadır. Mekân, doğu cepheye açılan üç, güney cepheye açılan iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı beşik tonoz ile örtülüdür. Tabanı düzgün kesme taş ile kaplıdır. Günümüzde tuvalet olarak kullanılmaktadır (Foto. 777).

ZK-06 nolu mekân 3x4.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile ulaşılır. Güney cepheye açılan iki, koridora açılan bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı beşik tonoz ile örtülüdür. Tabanı düzgün kesme taş ile kaplıdır (Foto. 778).

ZK-07 nolu mekân 3x4.50 m. boyutlarındadır. Mekâna, giriş holünden açılan bir kapı ile ulaşılır. Güney cepheye ve koridora açılan iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı beşik tonoz ile örtülüdür. Tabanı düzgün kesme taş ile kaplıdır (Foto. 779).

Birinci Kat

Binanın birinci katına merdivenlerden çıkılarak ulaşılır (Foto. 780). Birinci katta doğu-batı doğrultulu, toplamda dört ahşap pencere ile aydınlatılan bir koridorun (Foto. 781) etrafına, simetrik olarak yerleştirilen, mekânların diziliminden oluşan plan uygulanmıştır (Plan 73). Koridorun tavanı kirişleme ahşap tavadır. Tabanı düzgün kesme taş kaplıdır.

1K-01 nolu mekân birinci kat merdiven sahanlığının karşısında bulunmakta olup 6.50x3.80 m. boyutlarındadır. Dersliğe koridordan açılan kapı ile girilmektedir. Güney cepheye üç, doğuya iki, batıya iki, koridora açılan iki olmak üzere toplamda dokuz ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı ahşap kirişleme tavadır. Tabanı düzgün kesme taş kaplıdır. Mekânın doğu ve batı duvarlarında birer tane yuvarlak kemerli niş bulunmaktadır (Foto. 782).

1K-02 nolu mekân 10.20x4.50 m. boyutlarındadır. Koridora açılan kapı ile mekâna giriş sağlanmaktadır. Güneye altı, batıya üç ve koridora açılan dört ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı ahşap kirişleme tavandır. Tabanı düzgün kesme taş kaplıdır (Foto. 783).

1K-03 nolu mekân 10.20x4.50 m. boyutlarındadır. Koridora açılan kapı ile dersliğe giriş sağlanmaktadır. Mekân, kuzeye altı, batıya üç ve koridora açılan dört ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı ahşap kirişleme tavandır. Tabanı düzgün kesme taş kaplıdır (Foto. 784).

1K-04 nolu mekân 10.20x4.50 m. boyutlarındadır. Koridora açılan kapı ile mekâna giriş sağlanmaktadır. Mekân, kuzeye altı, doğuya üç ve koridora açılan dört ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı ahşap kirişleme tavandır. Tabanı düzgün kesme taş kaplıdır (Foto. 785).

1K-05 nolu mekân 10.20x4.50 m. boyutlarındadır. Koridora açılan bir kapı ile mekâna giriş sağlanmaktadır. Mekân, güney cepheye açılan altı, doğu cepheye açılan üç ve koridora açılan dört ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavanı ahşap kirişleme tavandır. Tabanı düzgün kesme taş kaplıdır (Foto. 786).

Binanın iç duvarları düzgün kesme taştır ve duvarlar sıvalı değildir.

Cephe Özellikleri

Mardin İdâdisi'nin cepheleri genel olarak simetrik, yatay-dikey dengenin sağlandığı ve nispeten hareketli düzenlemeye sahiptir. Ana girişin bulunduğu güney cephe diğer cephelere nazaran plastik özelliklerin ağırlıkta olduğu bir anlayış ile ele alınmıştır (Foto. 787).

İki kat boyunca ileri taşırılan giriş cephesi önde dörtlü gruplar halinde birbirinden bağımsız sekiz, geride beden duvarlarına bitişik, ikili gruplar halinde toscania tarzında dört sütuna oturtulmuştur. Ön kısımlardaki sütunlar, postoment kaideler üzerinde yükselerek, üstte bir tabla ile sonlanmaktadır. Tablanın devamında, başlıklı iki plastır ile taşınan taç kısmı bulunmaktadır. Plastırın başlıkları, kademeli olarak genişlemekte ve dışarıya taşırılmaktadır. Giriş cephesi, zemin kat seviyesinde, kemer kilit taşları dışarıya taşırılmış, yuvarlak kemerler ile üç yönden dışarıya açılmaktadır. Tavan kısmı ahşap kaplamalıdır (Foto. 788), (Çizim 80).

Giriş kapısı, kemer kilit taşı vurgulanmış yuvarlak kemerli bir niş içerisine alınmıştır. Nişin ortasında bulunan dikdörtgen giriş açıklığı, yanlardan bedenleri derzlenmiş kademeli başlıkları olan plastırlar ve üstte düz bir lento taşı ile sınırlandırılmıştır. Lentonun üstünde, kemer kilit taşı dışarıya taşırılarak vurgulanmış,

silmeli yuvarlak kemerli bir aydınlatma penceresine yer verilmektedir. Kapı plastırlarının yanlarında birer adet toscania formlu başlıklı ve bir yönden duvara gömülü bezeme amaçlı sütunlar bulunmaktadır. Niş içerisindeki kompozisyon, aydınlatma penceresinin üzerinde bulunan dikdörtgen formdaki kitabelik kısmı ile sonlanmaktadır (Foto. 789).

Güney cephenin birinci katı, zemin seviyesinde dışa taşırılmış, dikdörtgen formlu bir silme ile ayrılmaktadır. Cephe, başlıklı duvar plastırları ile üç bölüme ayrılmaktadır. Bu üç bölümlerin içerisine kemer kilit taşları vurgulanmış, silmeli basık kemerleri olan dikdörtgen pencereler yerleştirilmiştir. Giriş aksının birinci kat doğu ve batı cepheleri, başlıklı plastırlar ile iki alana ayrılmıştır. Bu alanların içinde iki adet basık kemerli dikdörtgen pencereye yer verilmiştir. Giriş aksının birinci kat seviyesinde bulunan köşe plastırlarının kademelenerek genişleyen başlıkları, ileri taşırılmıştır. Yapı üstte dışa taşırılmış saçak ile son bulmaktadır (Foto. 790).

Güney cephenin kanat kısımları, kademeli olarak genişleyen altlık ve başlıkları olan plastırlar ve dışa taşırılmış dikdörtgen formlu bir silme ile toplamda 12 alana bölünmüştür. Bu alanların içerisine yerleştirilen dikdörtgen pencerelerin silmeli basık kemerleri, başlıklı plastırlara oturtulmuştur. Cephede toplamda 31 adet pencere (Çizim 81) bulunmaktadır (Foto. 791).

Kuzey cephenin orta aksında, merdiven sahanlığının giriş kapısı yer almaktadır. Kapının üzerinde bulunan oval formlu aydınlatma penceresi bulunmaktadır. Giriş kapısı basık kemerli dikdörtgen formudur. Bu kapıya, önünde bulunan merdivenler ile ulaşılmaktadır (Foto. 792), (Çizim 82).

Kuzey cephenin kanat kısımları, başlıklı ve altlıklı duvar plastırları ve dışa taşırılmış dikdörtgen formlu bir silme ile 12 alana bölünmüştür. Zemin katta bulunan bölümlerin her birinin içine kilit taşları vurgulanmış, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, ikişer pencere yerleştirilmiştir. Zemin katta, toplamda 12 pencere bulunmaktadır. Birinci katta bulunan bölümlerin içerisindeki pencereler, başlıklı plastırlara oturan, silmeli basık kemerli, dikdörtgen formdurlar. Silmeli kemerler, kilit taşı noktasında vurgulanmaktadır. Kuzey cephenin birinci katında, orta akstaki oval pencere ile beraber toplamda 13 pencere bulunmaktadır. Cephe üstte taç ve saçak kısmı ile sonlanmaktadır.

Mardin İdâdisi'nin doğu ve batı cepheleri birbirinin simetriğidir. Her iki cephe dışa taşkın dikdörtgen formlu kat silmesi, başlıklı ve altlıklı plastırlar ile altı alana ayrılmaktadır. Bu alanlarda toplamda; başlıklı plastırlara oturan, silmeli basık kemerli,

dikdörtgen formlu 16 adet pencere vardır. Doğu ve batı cepheler üstte taç kısmı ve saçaklar ile sonlanmaktadır (Foto. 793-794), (Çizim 83-84).

Bezeme Özellikleri

Bina genel olarak içte sade ve bezemesizdir. Binanın iç kısmında taş üzerine oyma teknik ile yapılmış, iki adet merdiven babası bulunmaktadır. Orijinalde babalar bahçe duvarının babaları iken sonradan bu kısma yerleştirilmişlerdir. Bu babaların üzerinde kıvrık dallar, örgü ve ters lale motiflerine yer verilmiştir (Foto. 795), (Çizim 85).

Giriş kapısının üzerinde bulunan dikdörtgen formlu kitabe, köşelerine yerleştirilen stilize lotus çiçekleri ile bezelidir. Ayrıca sütunlar ile taşınan giriş kütesinin ahşap tavanında, altıgen bir yıldızın ortasında yuvarlak formlu gülbezek bezemesi vardır (Foto. 796).

Binanın hareketli cephe düzeninin yanında, bahçe kapısı da bezeme açısından oldukça zengin motifler içermektedir. Kapı yerden yükseltilmiş bir platform üzerine oturtulmuştur. Kenarlarda yer alan toscania tarzda ikiz sütunların üzerinden devam ettirilen, dışa taşkın, altlık ve başlıkları olan plastırlar üçgen alınlığı taşımaktadır. Kapı açıklığının dış bordürleri, ikiz sütunların kaidesinden başlayarak kapı açıklığına doğru çeyrek daire şeklinde bir kavis yapmaktadır. Bu bordürler dışa dikdörtgen şeklinde çıkıntılıdır. İçte bulunan bordür, üstte kare uçlu, dıştaki bordür, üçgen uçlu dışlar şeklindedir. İç bordür rumi motiflerinin sonsuzluk prensibi ile bir araya getirildiği girift, bitkisel kompozisyon ile bezelidir (Foto. 797-798).

Baştaban frizinin içi plastik özellikli istiridye kabukları ile bezelidir. Baştaban frizinin üzerinde silmeli ve dışa taşkın taç kısmı, alınlığın yüzeyinde ortada silmeli ve yarım yuvarlak bir kartuş oluşturur. Bu kartuşun etrafı rumilerle bezeli bir bordür ile çevrelenmektedir. Kartuşun içerisinde ortada dikdörtgen kitabelik ve yanlarında oval formlu dilimli yüzeysel iki madalyon bulunur (Foto. 799). Madalyonların içerisinde *mekteb-i îdâdi ve mülki 1328* ifadeleri geçmektedir (Foto. 800-801). Yarım yuvarlak kartuşun kilit taşı noktasına yerleştirilen, içteki yarım, dıştaki tam iki çelengin ortasına, çarkıfelek motifi yerleştirilmiştir (Foto. 802).

Silmeli üçgen alınlığın etek kısımlarında, yuvarlak ve üçgen dilimli silmelerin arası diş dizileri ile doldurulmuştur. Alınlığın köşe noktalarında, iç ve dış bükey silmeleri olan bir platform üzerine yerleştirilmiş, kapı topları bulunmaktadır. Üçgen alınlık üstte ay-yıldız motifi ile sonlanmaktadır (Foto. 803). Kesme taş malzemeli kapının arka yüzeyi sade ve bezemesizdir (Foto. 804), (Çizim 86).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Mardin İdâdisi düzgün kesme *Mardin Taşı* ile yapılmıştır. Zemin katın tavanını örten tonozların malzemesi tuğladır. Birinci katın tavanı ahşaptır. Ahşap örtüde kirişleme tekniği kullanılmıştır. Binanın üstü özgün halinde düz damdır. Günümüzde çatı ile kaplıdır. Zemin taşları orijinalde sal taşıdır. 2011 restorasyonunda düzgün kesme taş malzemeye dönüştürülür. Kapı ve pencereler ahşap olup, aslına uygun bir şekilde yenilenmiştir. Kapı ve pencerelerin kesme taştan dışa taşkın, kemer kilit taşı vurgulanmış, yuvarlak kemerli çerçeveleri bulunmaktadır. Bahçe kapısının bezemelerinde oyma tekniği kullanılmıştır.

Üslup Özellikleri

Bina son dönem Osmanlı mimarisinde idari binalarda görülen Neo-Klasik üsluptadır. Mardin ilinde eskiden beri var olan taş işçiliğinin binanın malzeme ve bezemelerinde açık bir şekilde izlendiğini söylemek mümkündür.

3.2.2. Ayakta Olmayanlar

3.2.2.1. Kırklareli İdâdisi

Kırklareli İdâdisi 1882 yılında inşa edilen Kırklareli Rüştüyesi binasında (1870 açılış³⁹⁴), 1892 yılında açılmıştır. Gündüzlü eğitim veren beş yıllık idâdilerdendir. Binanın Yunan işgali sırasında yıkıldığı düşünülmektedir. Binanın arşiv belgeleri arasında kat planını gösterir bir belge bulunmaktadır (Ek. 48)³⁹⁵. Belgeden anlaşıldığına göre bina, dikdörtgen planlı ve iki katlıdır. Giriş kısmı içeri alınarak vurgulanmıştır. İçerde girişin karşısında çift yönlü merdivenler bulunmaktadır. Toplamda dört sınıflıdır. Yapılan eklenti ile altı sınıflı hale getirilir. Pencere dizilimi simetrikdir.

3.2.2.2. Erzincan İdâdisi

Erzincan İdâdisi gündüz (nehari) eğitim veren sancak idâdilerindendir³⁹⁶. Erzincan sancağında idâdi mektebinin açılması ile ilgili bir takım girişimlerin olduğu ve bu girişimlerin maddi olanaksızlıklar nedeni ile uzun yıllar devam eden bir süreçte yayıldığını görmekteyiz. İlk girişim 1886'da 260.000 kuruş masraf ile sancakta bir idâdi binasının yapılması isteminin Erzurum Vilayeti'ne bildirilmesidir. Ancak bu

³⁹⁴ Mesut Ayar, "Kırklareli (Kırkkilise) Mekteb-i İdâdisi", *History Studies International Journal of History*, 6/2, *History Studies International Journal of Histories*, <http://www.historystudies.net/>, 05.03.2019, 2010, s. 42-43, 46.

³⁹⁵ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 199/24, H. 26 Ramazan 1311-M. 2 Nisan 1894.

³⁹⁶ Mehmet Ali Yılmaz, *Mâarif Salnamelerine Göre Osmanlı Devleti Eğitim Sisteminde İdâdiler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmamoglu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2010, s. 23-70.

istek yapılan yazışmalara rağmen nezaret bütçesinin muallim maaşları ve bina inşası için yeterli olmadığı gerekçesi ile gerçekleştirilememiştir. Bu nedenlerden dolayı rüştiye mektebinin îdâdiye dönüştürülmesi kabul edilmiştir. II. Abdülhamid'in tahta çıkış tarihi 31 Ağustos 1905'te, Erzincan İdâdisi'nin açılışının yapıldığı belirtilir. Aynı yılın Eylül ayına gelindiğinde tek sınıf ile eğitime başlayan mektep için, Erzincan Mutasarrıfı Mahmut Bey tarafından nezarete telgraf çekilerek öğretmen tayin edilmesi istenir. Bu istek neticesinde dersleri vermek üzere muallim atamaları yapılır. 1908 yılında 92.332 kuruş masraf ile îdâdi binasının yapılmasına izin verilir. Ancak Müşiri Esbak Zeki Paşa'nın Erzincan sancak merkezinde bulunan kâgir ve mektep olmaya elverişli konağının satın alınması teklif edilir³⁹⁷. 1909 yılında bahsi geçen konak satın alınır (Ek 49)³⁹⁸

Esmâ İğüs "II. Abdülhamid Döneminde Erzincan Askeri Rüştiyesi" adlı çalışmasında Erzincan Askeri Rüştiyesi'nin 1905 yılında şehrin kuzeyinde bulunan askeri karakol binasına nakledildiğini bildirmektedir. Yine aynı çalışmada askeri rüştiye binasının 1905'ten 1909 tarihine kadar îdâdi için kullanılmış olabileceği ifade edilmektedir³⁹⁹.

Askeri rüştiye binası 1893 tarihli arşiv belgesine göre Sultan II. Abdülhamid döneminde H.1301 (M.1893) yılında inşa edilmiştir. Günümüzde ayakta olmayan binanın inşasında Rum Kalfa Praşko çalışmıştır. Konuyla ilgili arşiv belgesinde, inşa sırasında verdiği hizmetlerden dolayı Praşko isimli kalfanın inşa için 3000 kuruş bağışta bulunduğu ve beşinci rütbeden Mecidi Nişanı ile ödüllendirildiği de belirtilmektedir (Ek 50)⁴⁰⁰. Bu bina günümüzde ayakta değildir. 1939 senesinde deprem afeti sonucu yıkılmıştır⁴⁰¹. Ancak binanın Washington DC. Kütüphanesi II. Abdülhamid Fotoğraf Albümü'nde bulunan fotoğraf ve planlarından plan ve cephe özelliklerine dair bir takım bilgilere ulaşmak mümkündür (Foto. 805-806).

Fotoğraflardan anlaşıldığına göre bina, bodrum üzerine bir katlıdır. Dikdörtgen planlı olan bina bir koridora açılan dört adet dersane, iki adet yönetici odası ve girişin karşısında bulunan teneffüshane birimlerinden oluşmaktadır.

³⁹⁷Mustafa Gençoğlu, "Erzurum Vilayeti Maarif Teftişleri (1910)", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8/16, Ankara 2002, s. 41-42; Volkan Aksoy, "Arşiv Belgeleri Işığında Erzincan İdâdisi'nin Kuruluşu ve Gelişimi", *Uluslararası Erzincan Sempozyumu*, 1, s. 47-50.

³⁹⁸ B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 1144/31, H. 17 Zilkade 1327-M. 30 Kasım 1909.

³⁹⁹ Esmâ İğüs, "II. Abdülhamid Döneminde Erzincan Askeri Rüştiyesi", *Uluslararası Erzincan Sempozyumu*, 1, Erzincan 2016, s. 258-262.

⁴⁰⁰ B.O.A., İrade Dahiliye, 901/71630, H. 6 Muharrem 1301-M. 7 Kasım 1883.

⁴⁰¹ Anonim, *Tarihi 100 Lise*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2017, s. 30-31.

Cephe özellikleri dikkate alındığında dört adet sütunun üzerine oturtulmuş üstte üçgen alınlıklı, üç yöne yuvarlak kemerler ile açılan giriş portiği bulunmaktadır. Diğer cepheler simetrik dizilimde dikdörtgen pencerelerin yerleştirildiği sade bir yapıdadır. Üs örtü kırma çatıdır.

3.2.2.3. Amasya İdâdisi

Sivas Vilayeti içerisinde yer alan, üç îdâdiden birisi olan, Amasya İdâdisi'nin, Vilayet Maarif İdaresi'nce sunulan teklif⁴⁰² üzerine açılma kararı alınır. Bu kararda mektebin inşası için 240.814 kuruş 30 para ödenek tahsis edildiği belirtilmektedir. Ayrıca var olan rüştiye mektebinin kapatılarak, yıllık masraflarının îdâdi inşası için kullanılması kararı alınır. Rüştiye binasının inşaatı bitene kadar îdâdi olarak kullanılması da yine alınan kararlardan biridir.

Amasya'nın Saraydüzü Mevkii'nde inşasına başlanan yeni îdâdi binasının yapım işleri için, sancakta bir komisyon oluşturulur (Ek 51)⁴⁰³. H. 1307 (M. 1891) yılında devam etmekte olan îdâdi inşası için 101.486 kuruş ilave ödenek istenir (Ek 52)⁴⁰⁴. Maarif Nezareti ile yapılan yazışmaların bir diğerinde îdâdinin toplam inşaa masrafının 342.300 kuruş olduğu belirtilmektedir (Ek 53)⁴⁰⁵. İnşası tamamlanan Amasya İdâdisi'nin bina açılışı H. 16 Cemazeilahir 1315 (M. 28 Ekim 1897) tarihinde yapılır (Ek 54)⁴⁰⁶. 1915 senesinde Amasya İdâdisi sultaniye çevrilir⁴⁰⁷.

Dönemin imar işlerinden sorumluları; Sermühendis Selim Efendi ve Dikran Kalfa'dır⁴⁰⁸. Binanın inşasında bahsi geçen kişilerin görev aldıkları düşünülmektedir.

İdâdi binasının Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde planları bulunmaktadır. Plana göre bina bodrum kat üzerine tek katlıdır. Dört mekân, kimyahane, kütüphane, üç idari oda, mescit ve mutfaktan oluşmaktadır (Ek 55)⁴⁰⁹.

Bina günümüzde ayakta değildir.

⁴⁰² Sivas Vilayet Salnamesi, H. 1308-M.1890, 88-89.

⁴⁰³ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 106/4564, H. 25 Muharrem 1307-M. 21 Eylül 1889.

⁴⁰⁴ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 129/86, R. 16 Mayıs 1307-M. 28 Mayıs 1891.

⁴⁰⁵ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 129/132, R. 11 Haziran 1307-M. 23 Haziran 1891.

⁴⁰⁶ B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 375/37, H. 19 Cemazeilahir 1315-H. 15 Kasım 1897.

⁴⁰⁷ B. Kodaman, (1991), *II. Abdülhamid Dönemi...*, s.144.

⁴⁰⁸ Sivas Vilayet Salnamesi, H. 1306-M. 1889-1890, s. 121.

⁴⁰⁹ Galip Eken, "II. Abdülhamid Döneminde Amasya'da Eğitime Dair Bazı Bilgiler, Uluslararası Amasya Sempozyumu Tarih-Dil-Edebiyat, 1, Amasya 2017,175; B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 246/17, H. 22 Recep 1312-M. 19 Ocak 1895.

3.2.2.4. Tokat İdâdisi

Tokat İdâdisi'nin (Foto. 807) açılış ve inşası ile ilgili çeşitli kaynaklarda bilgilere rastlanmaktadır. İdâdi binasının inşa bitiş ve mektebin açılış tarihlerinin aynı tarihe aynı olduğu görülmektedir. H. 1313 (M. 1895) yılında Tokat sancağında İdâdi açılması istemi merkeze bildirilir ve yapılan görüşmeler sonucunda İdâdinin yapılmasına izin verilir. Arşivde bu konu ile ilgi belgede binanın inşa edileceği arsanın satın alındığı bildirilmektedir (Ek 56)⁴¹⁰. 1901 tarihli belgede; H. 1317 (M. 1900) tarihinde inşası ve açılışı yapılan İdâdi mektebi için gönderilen idareci ve muallimlerden dolayı, halkın memnuniyeti ve şükranlarını ileten belediye telgrafının, takdim edildiği belirtilmektedir (Ek 57)⁴¹¹.

Sivas Vilayet Salnamesi'nde mektebin varlığına dair kayıtlara H.1321 (M.1903) yılında rastlanmaktadır. Burada Sivas Vilayetine ayrılan kısımda Tokat İdâdisi'nin kuruluş tarihi olarak H.1318 (M. 1900) tarihi verilmektedir⁴¹². Verilen bilgiler ışığında Tokat İdâdisi'nin H. 1318 (M. 1900) yılında inşasının ve açılışının yapıldığı anlaşılmaktadır.

Dönemin inşa işlerinden sorumlu görevlileri; Mühendis Nuri Efendi ve Kondüktör Ahmet Efendi'dir⁴¹³. Yapının inşasında bahsi geçen kişilerin görev aldıkları düşünülmektedir.

Mektep gündüz eğitim veren beş yıllık sancak İdâdilerindedir. 1923'te tek devreli lise olan Tokat İdâdisi, 1925 yılında Konya Askeri Lisesi öğrencileri ile aynı binada eğitim öğretime devam etmiştir. 1927'de Tokat Muhtelit (Karma) Orta Mekteb adını alır⁴¹⁴. Tokat İdâdisi 1936 yılında yıkılarak yerine bugünkü Osman Gazi Lisesi yapılır⁴¹⁵.

3.2.2.5. Tekirdağ İdâdisi

Tekirdağ İdâdisi H. 1308 (M. 1890) yılında açılır⁴¹⁶. Beş yıllık eğitim veren nehari İdâdilerdendir. Tekirdağ il merkezinde bulunan Rüstem Paşa Külliyesi medrese binasının kalıntıları üzerine inşa edildiği anlaşılan İdâdi binası ile ilgili bilgiler

⁴¹⁰ B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 741/55529, H. 21 Şaban 1313-M.6 Şubat 1896.

⁴¹¹ B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 488/75, R. 7 Nisan 1318-20 Nisan 1902.

⁴¹² Sivas Vilayet Salnamesi, H. 1321-M. 1903, 545,564.

⁴¹³ Sivas Vilayet Salnamesi, H. 1306-M. 1889-1890, s. 147.

⁴¹⁴ H. A. Yücel, (1994), *Türkiye'de Orta Öğretim...*, s. 639.

⁴¹⁵ <http://goplisesi.meb.k12.tr/>, 02.05.2018.

⁴¹⁶ B. Kodaman, (2000), *II. Abdülhamid Devri...*, s. 126.

sınırlıdır. Osmanlı arşivinde yaptığımız çalışmalar sonrasında yapıya birkaç birimin eklendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca beşinci sınıf açılması için binada fazladan sınıf olmadığı, bu nedenle sınıflardan birinin bölünerek sorunun giderilmek istendiği arşiv belgelerinde görülmektedir (Ek 58-59-60)⁴¹⁷. Tekirdağ iline ait eski bir fotoğrafta binanın bir görüntüsü bulunmaktadır (Foto. 808).

Dönemin yapı işlerinden sorumlu görevlisi, Ser Mühendis Antin Beriyo Efendi'dir⁴¹⁸. Binanın inşasında bahsi geçen kişinin görev aldığı düşünülmektedir.

3.3. II. Abdülhamid Döneminde Hususi İdâdiler

3.3.1. Müslümanlar Tarafından Açılan Hususi İdâdiler

II. Abdülhamid döneminde yabancı ve Gayrimüslimler tarafından açılan îdâdi seviyesinde mekteplerin yanında, Müslümanlar tarafından açılan idadi seviyesinde mektepler bulunmaktadır. Bu mekteplerin sayısı 18'dir. Mekteplerin dokuz tanesi Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışındadır. Sınırlarımız dâhilinde yedisi İstanbul'da, İzmir ve Manisa'da birer tane olmak üzere toplamda dokuz Müslüman hususi îdâdisi bulunmaktadır. Tespit edilen Müslüman hususi îdâdilerinin binalarının kiralık olduğu görülmüştür.

3.3.1.1. İstanbul Darüşşafaka İdâdisi

Yusuf Ziya (?), Gazi Ahmet Muhtar Paşa (1839-1919), Vidinli Tefvik Paşa (1839-1901), Sakızlı Ahmet Esat Paşa (1828-1875) ve Ali Naki Efendi (1836-1923) tarafından 1864 yılında *Tedrisiyye-i İslamiye* adlı bir dernek kurulur. Yoksul ve kimsesiz çocukların eğitimini amaç edinen bu derneğin destekçileri devlet erkânının önde gelenleri olur. 1868 senesinde Sultan Abdülaziz'in 210.000 kuruş bağışıyla satın alınan arsa üzerine Darüşşafaka İnşa edilmeye başlanılır. 1873 yılında inşası tamamlanan mektep 1903 yılında merkezi yönetimin idaresi altına girer. İptidai, rüşti ve îdâdi seviyesinde eğitimin verildiği yedi yıllık mekteplerdendir. 1909 yılında merkezi yönetimden tekrar dernek yönetimine aktarılır. 1935 yılında Türk Okutma Kurumu, 1953 senesinde Darüşşafaka olarak anılır. Günümüzde eğitim-öğretime Darüşşafaka ismi ile devam edilmektedir⁴¹⁹.

⁴¹⁷ B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 2324/174261, H. 29 Şevval 1305-M. 9 Temmuz 1888; B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 344/33, H. 7 Recep 1314-M.12 Aralık 1896; B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 232/50, H. 13 Rebülahir 1312-M. 14 Ekim 1894.

⁴¹⁸ Edirne Vilayet Salnamesi, H. 1308-M. 1891-1892, s. 40.

⁴¹⁹ Nuri Güçtekin, *İstanbul'daki Hususi Mektepler 1873-1922*, İstanbul 2015, s. 105-107.

3.3.1.2. İstanbul Şemsül Maârif İdâdisi

Mektepte 1875-1876 eğitim-öğretim yılında eğitime başlanır. Kurucuları Abdi Kamil Efendi (?) ve Mehmet Nadir Bey (1856-1927)'dir⁴²⁰. İptidai, rüşti ve îdâdi seviyesinde gündüz ve yatılı eğitimin verildiği mektep ve İstanbul'un Vezneciler semtinde bulunduğu bilinmektedir. Binası inşa edilmemiş olmakla birlikte 1913 yılında kapatıldığı bilinmektedir⁴²¹.

3.3.1.3. İstanbul Numune-i Terakki İdâdisi

1884 yılında ilk önce Çırçır semtinde, daha sonra Şehzadebaşı semti Mümtaz Efendi Konağı'nda Nadir Bey tarafından açılır. İptidai, rüşti ve îdâdi seviyesinde eğitim verilir. Binası inşa edilmemiş olup çok sayıda kiralık binada eğitim-öğretim verdiği bilinmektedir. Günümüzde İstanbul Lisesi'nin temelleri bu mektebe dayanmaktadır⁴²².

3.3.1.4. İstanbul Mekteb-i Tefeyyüz İdâdisi

1895 yılında İstanbul'un Kadırga semtinde açılan mektepte, îdâdi seviyesinde eğitim verildiği bilinmektedir. Mektep, yatılı (leyli) ve gündüz (nehari) öğrencilere eğitim verir⁴²³. 1897 yılında îdâdi seviyesi için ruhsat alınır. Binanın inşasına dair herhangi bir bulgu tespit edilememiştir. Kapanış tarihi bilinmemektedir.

3.3.1.5. İstanbul Burhan-ı Terakkî İdâdisi

1896 yılında Agâh Efendi tarafından kurulan, İstanbul Divanyolu'nda, gündüz ve yatılı eğitimin verildiği îdâdidir. Erkek öğrencilere eğitim-öğretim veren mektebin 1910 yılına kadar açık olduğu bilinmektedir. İdâdi için bina inşa edilmemiştir⁴²⁴.

3.3.1.6. İstanbul Rehber-i Ma'rifet İdâdisi

1896 yılında Giritli Haşim Bey tarafından erkek öğrencilerin eğitim-öğretimi için açılır. Dokuz yıllık olan mektep için bina inşa edilmemiştir⁴²⁵.

3.3.1.7. İstanbul Medrese-i Vatan İdâdisi

Mektep 1905 yılında İstanbul'un Üsküdar semtinde kız ve erkek öğrencilere eğitim vermek üzere kurulur. 1915 yılında kapanan mektep için bina inşa edilmemiştir⁴²⁶.

⁴²⁰ Y. Akyüz, (1987), *Türk Eğitim Tarihi...*, s. 143; S. K. Kurt, (2011), *Osmanlı Devleti'nde Özel...*, s. 193.

⁴²¹ N. Güçtekin, (2015), *İstanbul'daki Hususi Mektepler...*, s. 111, 112, 114,118.

⁴²² S. K. Kurt,(2011), *Osmanlı Devleti'nde Özel...*, s. 181, 183; N. Güçtekin, (2015), *İstanbul'daki Hususi Mektepler...*, s. 143.

⁴²³Salname-i Nezaret-i Mâarif-i Umumiye, H. 1316, 699-700; S. K. Kurt, (2011), *Osmanlı Devleti'nde Özel...*, s. 169; N. Güçtekin, (2015), *İstanbul'daki Hususi Mektepler...*, s. 198.

⁴²⁴ S. K. Kurt, (2011), *Osmanlı Devleti'nde Özel...*, s. 110-111; N. Güçtekin, (2015), *İstanbul'daki Hususi Mektepler...*, s. 161-162.

⁴²⁵ S. K. Kurt, (2011), *Osmanlı Devleti'nde Özel...*, s. 191.

⁴²⁶ N. Güçtekin, (2015), *İstanbul'daki Hususi Mektepler...*, s. 275.

3.3.1.8. Manisa Şemsül İrfan İdâdisi

Manisa’da iptidai ve rüşti seviyesinde kurulan mektebin 1905 yılında îdâdi seviyesinde eğitim-öğretim yapması için ruhsat verilmiştir. Gündüz ve erkek öğrenciler için eğitim verilen mektep için bina inşası yapılmamıştır⁴²⁷.

3.3.1.9. İstanbul Hadika-i Meşveret İdâdisi

Hadika-i Meşveret İdâdisi 1908 yılında İstanbul’un Tavşantaşı mevkiinde açılır. Kurucusu Abdi Bey’dir. Erkek öğrencilere îdâdi seviyesinde eğitim verilen mektepte yatılı ve gündüz eğitimin verildiği bilinmektedir. Kapanış tarihi tam olarak belli değildir⁴²⁸. Mektep için bina inşa edilmemiştir.

3.3.2. Gayri Müslimler Tarafından Açılan Hususi İdâdiler

3.3.2.1. Ayakta Olanlar

3.3.2.1.1. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi

Plan: 74-76

Çizim: 87-90

Fotoğraf: 809-813

Ekler: 61

İnceleme Tarihi: 19.03.2019

Bulunduğu Yer:

İstanbul İli, Fatih İlçesi, Tefkiî Cafer Mahallesi, Tevkiî Cafer Mektep Sokak, No: 10 adresinde bulunur. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 2286 ada, 9 parsel, 271 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 809).

Tarihçe

19. yüzyılda İstanbul’da çeşitli semtlerde ikamet eden Rumlara ait eğitim kurumlarının sayılarında artış görülür. Fener semtinde, Rum Patrikanesi’ne ait olduğu bilinen, dört tane ilkokul seviyesinde mektep olmasına karşın, bu okullardan mezun olan kız çocuklarının devam edebileceği bir okul bulunmamaktadır. Bu durum üzerine Patrik III. İokim (1834-1912) günümüzde binanın bulunduğu arsayı okul yapılması için bağışlar. Okulun ismi İokimyon (İokim’in mektebi) olarak belirlenir⁴²⁹. Mektebin inşası hakkında Osmanlı arşivinde, H. 1291 (M. 1880) tarihli belgede inşaatın,

⁴²⁷ S. K. Kurt, (2011), *Osmanlı Devleti’nde Özel...*, s. 256.

⁴²⁸ N. Güçtekin, (2015), *İstanbul’daki Hususi Mektepler...*, s. 273.

⁴²⁹ Özlem Karşlı, *İstanbul’da Rum Liseleri ve İoakimion Rum Kız Lisesi Restorasyon Projesi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006, s. 68.

Meryem Ana Kilisesi yakınında bulunan bir arsada başladığı ancak arsanın Mesneviyhane ile davalı olduğundan durdurulduğu belirtilmektedir (Ek 61)⁴³⁰.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında, mektep Rum Patrikhanesi tarafından 1880-1881 yılları arasında inşa edilir. Yanında bulunan Fener Rum Mekteb-i Kebiri erkeklerin eğitim gördüğü bir bina iken, aynı bölgede kızların aynı seviyedeki mektebi olarak inşa edilmiştir.

Yapının mimarı bilinmemektedir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

İoakimion İdâdisi, Rum Kız Lisesi Vakfına bağlı olup, 1988 yılında öğrenci azlığından dolayı öğrencileri Rum Erkek Lisesine aktararak kapatılır. Günümüzde oldukça bakımsız durumdadır. Restorasyon yapılmamıştır.

Plan Özellikleri⁴³¹

Yapı 17x17.50 m. boyutlarında kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Bodrum üzerine üç katlı olan binanın, üç adet giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapılardan ikisi güneybatı ve kuzeydoğu⁴³² cephelerde zemin kat seviyesindedir. Güneydoğu cephede bulunan kapı, bodrum kat seviyesindedir. Binanın kot farkından dolayı cephe yükseklikleri değişmekle birlikte, kuzeydoğu cephesi kotun en düşük bölümdür. Bu cephenin yerden yüksekliği saçak kısmına kadar 11.35 metredir. Dış duvarlar 0.7 m. iç duvarlar 0,30 m. genişliğindedir.

Bodrum Kat

Bodrum kat 13.35x5, 38 m. boyutlarında bir hole, karşılıklı yerleştirilen mekân dizilimindedir (Plan 74). Ana koridorun güney batı kısmında, üst kata çıkışı sağlayan merdivenler bulunmaktadır. Merdiven sahanlığı, bu mekândan ahşaptan ve tüm açıklığı kapatan bir kapı ile ayrılmaktadır. Sahanlık kapısının her iki yanından birer kapı ile girilen iki küçük depoya girilmektedir. Koridor özgün halinde, yemek yenilen bir alan olarak kullanılmaktadır.

BK-01 nolu mekân banyodur. Mekân, 4x3.40 m. boyutlarındadır. Güneydoğu cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Banyoya açılan BK-02, BK-03, BK-04 nolu küçük birimlerin depo, oda, tuvalet gibi kullanımları vardır. Bu düzenleme özgün değildir.

⁴³⁰ B.O.A., Yıldız Arşivi Hususi Evrakı, 163/116, 18 Rebiülevvel 1297-29 Şubat 1880.

⁴³¹ Yapının içine sınırlı olarak girilebilmiştir.

⁴³² Bu cephe kot farkından dolayı zemin üzerine iki katlıdır.

BK-05 nolu mekân 2.50x4.75 m. boyutlarındadır. BK-06 nolu mekândan sonradan yapılan bir duvar ile ayrılmaktadır. Güneydoğu cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-06 nolu mekân 4x4.70 m. boyutlarındadır. BK-07 nolu mekândan açılan bir kapı ile girilmektedir. Güneydoğu cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-07 nolu mekân 5.20x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile girilir. Mekân, güneydoğu cepheye açılan iki, kuzeydoğu cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-08 nolu mekân 3x4.75 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile girilir. Mekân, kuzeydoğu ve kuzeybatı cephelere açılan birer adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-09 nolu mekân 6x4.75 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile girilir. Mekân, kuzeybatı cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-10 nolu mekân 2.50x4.75 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile girilir. Kalorifer dairesi olarak kullanılan mekân, kuzeybatı cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-11 nolu mekân 3.80x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile girilir. Mutfak olarak kullanılan mekân, güneybatı cepheye açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

Zemin Kat

Zemin kata, güneybatı cepheden dört basamaklı, üç yönü merdivenlerle ulaşılan, dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek ulaşılmaktadır (Plan 75). Girişten sonra 5.30x11.80 m. boyutlarındaki koridora geçilir. Giriş kapısının her iki yanında, üst kata çıkışın sağlandığı tek yönlü merdivenler bulunmaktadır (Foto. 810). Koridor, kuzeydoğu yönde sonradan eklenen, 5.20x3.10 m. boyutlarındaki, bir mekân ile bölümlenmiş durumdadır. Özgün halde, mekâna ait olan iki adet, dikdörtgen formlu ahşap pencere koridoru aydınlatmaktadır (Foto. 811)

ZK-01 nolu 5.90x4.90 m. boyutlarındaki mekâna, 5.24x11.80 m. boyutlarındaki koridordan açılan bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güneydoğu ve güneybatı cephelere açılan, ikişer tane ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-02 nolu mekân 3.30x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan kapı ile girilmektedir. Mekân, güneydoğu cepheye açılan, dikdörtgen bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-03 nolu mekân 5.50x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güneydoğu cepheye açılan iki, kuzeydoğu cepheye açılan, bir adet, dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-05 nolu mekân 5x4.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzeydoğu cepheye açılan bir, kuzeybatı cepheye açılan, iki adet, dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-06 nolu mekân 3x4.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzeybatı cepheye açılan, bir adet, dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-07 nolu mekân 6.10x4.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzeybatı ve güneybatı cephelere açılan ikişer tane dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

Birinci Kat

Binanın birinci katına zemin kattan merdivenler ile ulaşılmaktadır (Plan 76). Üç kat boyunca uzanan bu merdivenler, dökme mozaik kaplı olup, demir-döküm korkulukludur. Merdivenleri geçince, alt katlarda dikdörtgen planlı olan koridor kısmının, sonradan yapılan düzenlemeler ile "L" formunda bir koridora dönüştürüldüğü görülmektedir. Birinci kat düzenlemesinde özgün bir uygulama bulunmamaktadır. Toplamda beş adet mekân vardır.

Cephe Özellikleri

Binanın cephelerinin genel olarak yatay-dikey dengenin gözlendiği sade bir yapıda olduğu görülmektedir. Güneybatı ve kuzeydoğu cepheler arasında kot farkı bulunmaktadır. Bu durum cephelerin düzenleniş şeklini etkilemektedir.

Ana girişin yer aldığı güneybatı cephenin, orta akstan 2x6 m. boyutlarında bir kütle halinde ileriye taşırıldığı görülmektedir (Çizim 87). İç planda görülen simetrik dizilim dış cepheye yansımaktadır. Cephe yatayda kat silmeleri ile üç alana ayrılmaktadır. Dikey olarak bölümlenen kısımlar, kenar plastıkları ile vurgulanmaktadır.

Cephenin orta aksında, bodrum kat seviyesinde, üç yönlü merdivenler bulunmaktadır. Zemin kat seviyesinde, dikdörtgen kapı açıklığının her iki yanında, dikdörtgen formlu, ikişerden dört adet dikdörtgen formlu ahşap pencere

bulunmaktadır. Kapının üzerinde dikdörtgen kitabelik kısmı vardır. Kitabelik kısmının tepe noktasında oval bir kartuşu saran, kıvrık dallar ve volütlerle oluşturulan bezeme kompozisyonu bulunmaktadır. Bu kompozisyon mermer malzemeledir. Kapı ve ahşap pencere söveleri kesme taştır. Orta aks en üstte, alttan üste doğru silmelerle genişleyen, taş saçak kısmı ile sonlanmaktadır.

Güneybatı cephenin kanat kısımlarında, üç katlı bir düzen görülmektedir. Her bir katta dışa taşkın çerçeveleri, ahşap çift kanatlı doğramaları olan, dikdörtgen iki ahşap pencere bulunmaktadır. Cephenin tamamında 19 adet pencere vardır. Zemin ve bodrum kat pencereleri kafes formu korkuluklara sahiptir.

Kuzeydoğu cephede, katlar yatayda birbirlerinden kat silmesi ile ayrılmış durumdadır (Çizim 88). Dikeyde kenar plastırları ile bir vurgu yapılmaktadır. Bodrum kat diğer katlardan 0.05 m. dışarı taşırılmaktadır. Kot farkından dolayı cephenin bodrum katı güneybatı cepheye nazaran daha belirgindir. Orta aksta dikdörtgen formu bir kapı ve yanlarında ikişerden, toplamda dört pencere bulunmaktadır (Foto. 812).

Kuzeydoğu cephenin zemin kat orta aksı, bedenleri yivli, iki dor nizamında sütunla üç dikey alana bölünmektedir. Bu yüzeyler çökertme alanlar halinde ele alınarak, bir çerçeve içerisindedir. Üç alanın ikisinde dikdörtgen pencere bulunurken, orta alanda pencere olması gereken yerde pencere yoktur. Bu alan dışa taşkın bir çerçeve içindedir. Bu çerçevenin her iki yanında birer pencere daha bulunmaktadır. Bu pencerelerle beraber, katta toplamda dört adet pencere vardır (Foto. 813).

Kuzeydoğu cephenin birinci katı, zemin katla benzer bir düzendedir. Orta aks, bedenleri yivli, iyonik başlıklı iki sütun ile üç alana ayrılmaktadır. Bu alanlarda birer pencere bulunmaktadır. Yan pencerelerle toplamda katta beş pencere vardır. Kompozisyon üstte, orta aksa yerleştirilen, üçgen alınlıkla sonlanmaktadır. Üçgen alınlığın içerisinde, kabartma teknikli, Bizans Kartalı motifi işlidir. Cephe üstte 0.12 m. dışa taşkın silmeli saçak kısmı ile sonlanmaktadır. Yapı eğimli kırma çatı ile kaplıdır.

Güneybatı cephe, bodrum üzerine iki katlıdır (Çizim 89). Cephenin batı tarafında kot farkından dolayı, bodrum kat belirgin değildir. Doğu yönde, bodrum kat diğer katlardan 0.05 m. dışa taşkındır. Cephenin bodrum katında, biri yarım olmak üzere dört adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır.

Zemin ve birinci katlar, kat silmesi ile yatay, kenar plastırları ile dikey olarak vurgulanmaktadır. Cephede toplamda 14 tane dikdörtgen formu, dışa taşkın çerçeveli

pencere bulunmaktadır. Cephe üstte ileri taşkın, yüzeyi profilli saçak kısmı ile sonlanmaktadır.

Güneydoğu cephe bodrum kat üzerine iki katlıdır (Çizim 90). Katlar yatayda kat silmeleri, dikeyde plastırlar ile bölümlenmiş durumdadır. Cephede toplamda 13 adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Bodrum kat seviyesinde bulunan iki kapıdan biri, özgün olup diğerinin sonradan açıldığı görülmektedir.

Bezeme Özellikleri

Bina içte sadedir. Bedenleri yivli sütunlar, üçgen alınlık ve içerisindeki Bizans Kartalı, oval madalyonlu bitkisel kapı üstü bezeme kompozisyonları, dış cephede yer verilen süsleme elemanlarındandır.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Günümüzde sıva dökülmeleri nedeni ile inşa malzemeleri rahatlıkla görülebilmektedir. Bodrum ve zemin katın bir kısmı moloz taş malzemelidir. Geri kalan kısımlar tuğla-taş malzemeyle almasıık duvar örgülüdür. İç duvarlar bağdadidir. Tavan döşemeleri volta tonozdur. Taban karo mozaiktir.

Üslup Özellikleri

Bina içte ve dışta simetrik, yatay dikey dengeli kurulumu ile Neo-Klasik özelliktedir.

3.3.2.1.2. Adana Amerikan İnas İdâdisi

Plan: 77-85

Çizim: 91-94

Fotoğraf: 814-848

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 18.03.2019

Bulunduğu Yer:

Adana il merkezinde, Tepebağ Mahallesi, Cemal Gürsel Caddesi, No: 16 adresinde bulunur. Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'ne 280 ada, 42 parsel, 37 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 814) (Plan 77).

Tarihçe

Adana İnas Amerikan İdâdisi Maarif Nazırı Zühtü Paşa'nın yabancı ve azınlık okulları ile ilgili hazırladığı rapora göre H. 1301 (M. 1885) ve H. 1307 (M. 1891) yıllarında açılan iki binadan oluşmaktadır⁴³³. Binalardan derslik olarak adlandırılan

⁴³³ A. Çetin, (1981), *Maarif Nazırı Zühdü...*, s. 219; Adana KTVKK., Dosya No: 366.

kısım restitüsyon raporuna göre 1914 yılında (Foto. 815)⁴³⁴, “U” planlı bina ise 1876 yılında inşa edilir. İnşa tarihleri binaların ruhsatsız olması nedeni kesin olarak ile bilinmemekle birlikte bu iki tarih aralığında olduğu düşünülmektedir. Binalar 1927 yılında Amerikan Kız Koleji’nin kapatılması sonrasında Tepebağ Ortaokulu olarak kullanılır.

Yapının mimarı bilinmemektedir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

1998 yılında meydana gelen deprem sonrasında kullanılamaz duruma gelerek boşaltılır⁴³⁵. 2013 yılında binanın restorasyon çalışmaları başlatılır. Restorasyon raporuna göre “U” plan şemasında zemin kat üzerine üç katlı olan binanın, taşıyıcı duvarları son kat dışında sağlamdır. Son katta çatının su alması sebebi ile duvarlar zarar görür. Bu duvarlar sökülerek aslına uygun olarak tekrardan inşa edilir. Binanın tamamında çelik kirişler ile kuvvetlendirme uygulanır. Binanın yer ve tavan kaplamaları tamamen sökülür. Duvar sıvaları kazınarak, tuğla malzemeli duvarlarda var olan bozulmalar giderilir. Zemin kattan üst katlara uzanan ahşap dikmelerin bozulmuş olanları değiştirilir. Binanın kuzeyinde bulunan ve zamanla bozulan merdivenler, ahşap basamaklı olarak batı aksa yeniden inşa edilir. Zemin katta bulunan ıslak zeminler, fayansla kaplanarak, giderleri düzenlenir. Zemin katta orta aksta bulunan mekânın, kapıya dönüştürülen penceresi, özgün haline dönüştürülür. Zemin kat tabanları 50x50 cm. boyutlarında traverten karo ile kaplanır. Diğer katların taban döşemeleri, çıtakari tekniği ile ahşap olarak düzenlenir. Tavanlar ahşap krişleme tekniği ile inşa edilir. Merdiven ve balkon korkuluklarında ahşap hazır küpeşte kullanılmıştır. Ahşap malzeme, katran ağacından kullanılır. Ahşap kirişlere oturtulan cumbalar yenilenir. Çatı yenilenerek Marsilya kiremidi ile kaplanır. Duvarlar sıva üzerine alçı ile kaplanır. Zamanla bodrum kat haline dönüşen zemin kat açığa çıkarılır⁴³⁶.

Günümüzde restorasyon çalışmaları tamamlanmış durumdadır.

Plan Özellikleri

Adana Amerikan İnâs İdâdisi “U” plan şemasındadır. Binanın uzun kol ölçüsü 29.80 m., kısa kol uzunluğu 12.60 m. boyutlarındadır. Bodrum üzerine üç katlı olan

⁴³⁴ Yapının inşasına izin 1910 yılında verilir; B.O.A., İrade-i Maarif, 16/33, H. 15 Şaban 1328-M. 22 Ağustos 1910.

⁴³⁵ Adana KTVKK., Dosya No: 366.

⁴³⁶ Adana KTVKK., Dosya No: 366.

binanın her bir katında “U” planlı, 2.20 m. genişliğinde, dışa açık koridorlar bulunur. Koridorlar ahşap konstrüksiyonlu olup, her katta beş tane olmak üzere, toplamda 15 kare ayakla taşınmaktadır (Foto. 816) (Plan 78-79-80-81).

2013 yılında gerçekleştirilen restorasyonda iç mekân dizilimi değişikliğe uğrayan binada, kuzey yönde bulunan merdivenlerin, BK-04 nolu mekânın olduğu yere, dört kat boyunca inşa edildiği görülmektedir (Plan 82-83-84-85). Restorasyon öncesinde iç mekân diziliminde simetrik bir yerleşim yokken, restorasyon sonrası simetrik bir yerleşim uygulanır. Binanın beden duvarları yaklaşık 60 cm. genişliğindedir.

Zemin Kat

Binanın zemin katına, ZK-04, ZK-5 nolu mekânlardan ve koridorun kuzey ucundan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı giriş kapılarından ulaşılır. Katta lavabolarla beraber toplamda dokuz adet mekân bulunmaktadır (Plan 82).

ZK-01 nolu mekân 3.70x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna 3.70x1.90 m. ölçülerindeki giriş holünden dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. ZK-01 nolu mekân batı cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Zemin karo taş, tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 817).

ZK-02 nolu mekân 4.70x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna ZK-01 nolu mekândan girilir. ZK-01 nolu mekân, batı ve kuzey cephelere açılan ikişer, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı dört pencere ile aydınlatılmaktadır. Zemin karo taş, tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 818).

Zemin katın kuzeydoğu köşesinde bulunan lavabolar 3.70x5.80 m. boyutlarındadır. İki kapı ile girilen ve iki ayrı mekân olarak tasarlanan bu bölüm, doğu cepheye açılan iki, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Duvarlar ve taban fayans kaplıdır. Tavan ahşap kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 819).

ZK-03 nolu mekân 4.90x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna, giriş holünden açılan bir kapı ile girilir. ZK-03 nolu mekân, doğu cepheye açılan iki adet, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Zemin karo taş, tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır. Doğu duvarında ocak nişi bulunmaktadır. (Foto. 820).

ZK-04 nolu mekân 6.80x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. ZK-03 nolu mekân doğu

cepheye açılan iki, koridora açılan bir, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Zemin karo taş, tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 821).

1.90x4.60 m. boyutlarında binaya sonradan eklenen merdiven sahanlığı ZK-04 ve ZK-05 nolu mekânların arasında bulunmaktadır. Burada bulunan tek yönlü merdivenler ahşap malzemelidir. Sahanlık bir adet kare formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 822).

ZK-05 nolu mekân 4.30x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. ZK-05 nolu mekân, doğu cepheye açılan, iki adet, koridora açılan bir adet, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Zemin karo taş, tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 823).

ZK-05 nolu mekândan dikdörtgen formlu bir kapı ile geçilen ZK-06 nolu mekân 2.40x2.60 m. boyutlarındadır. Doğu cepheye açılan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Zemin karo taş, tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 824).

ZK-07 nolu mekân 2.40x2.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Doğu cepheye açılan bir adet, güney cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Zemin karo taş, tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 825).

ZK-08 mekân 8.30x5.10 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Batı cepheye açılan üç adet, güney cepheye açılan dört adet dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Zemin karo taş, tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 826).

Birinci Kat

Binanın birinci katına içerden tek yönlü merdivenler ile ulaşılmaktadır. Katta toplamda 12 adet mekân bulunmaktadır (Plan 83).

1K-01 nolu mekân 3.70x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna 3.70x1.90 m. ölçülerindeki giriş holünden dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. 1K-01 nolu mekân batı cepheye açılan ve güney yöne bakan ikişerden, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı dört pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 827).

1K-02 nolu mekân 4.70x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna 1K-02 nolu mekândan bir geçiş ile girilir. 1K-02 nolu mekân doğu cepheye açılan iki ve kuzey cepheye açılan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır⁴³⁷.

1K-03 ve 1K-04 nolu mekânlar birbirlerine birer geçişle bağlanırlar. 5.70x3.70 m. boyutlarındadır. Batı cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 828).

1K-05 nolu mekân 4.90x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna giriş holünden açılan bir kapı ile girilir. 1K-05 nolu mekân doğu cepheye açılan iki adet, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 829).

1K-06 nolu mekân 6.80x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 1K-06 nolu mekân doğu cepheye açılan iki adet, koridora açılan bir adet, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 830).

1.90x4.60 m. boyutlarında binaya sonradan eklenen merdiven sahanlığı 1K-06 ve 1K-07 nolu mekânların arasında bulunmaktadır. Burada bulunan tek yönlü merdivenler ahşap malzemelidir. Sahanlık bir adet dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 831).

1K-07 nolu mekân 4.30x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 1K-07 nolu mekân doğu cepheye açılan iki adet, koridora açılan bir adet, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın güney duvarından dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile 1K-08 nolu mekâna geçilir. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 832).

1K-08 nolu mekân 6.10x3.20 m. boyutlarındadır. Mekâna 1K-08 nolu mekândan açılan kapı ile girilir. Batı cepheye açılan iki, güney cepheye açılan bir adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 833).

⁴³⁷ Mekâna girilememiştir.

1K-09 nolu mekân 9.20x6.10 m. boyutlarındadır. Mekâna, koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan dört, doğu cepheye açılan iki adet, dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 834).

İkinci Kat

Binanın ikinci katına batı duvarının orta aksına yerleştirilen merdivenler ile çıkılır. Katta toplamda 10 adet mekân bulunmaktadır (Plan 84).

2K-01 nolu mekân 3.70x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna 3.70x1.90 m. ölçülerindeki giriş holünden dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. 2K-01 nolu mekân batı cepheye açılan ve güney yöne bakan ikişerden, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı dört pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 835).

2K-02 nolu mekân 4.70x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna 2K-02 nolu mekândan bir geçiş ile girilir. 1K-02 nolu mekân doğu cepheye açılan iki ve kuzey cepheye açılan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır⁴³⁸.

2K-03 ve 2K-04 nolu mekânlar birbirlerine birer geçişle bağlanırlar. 5.70x3.70 m. boyutlarındadır. Batı cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır⁴³⁹.

2K-05 nolu mekân 4.90x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna giriş holünden açılan bir kapı ile girilir. 2K-05 nolu mekân doğu cepheye açılan iki adet, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 836).

2K-06 nolu mekân 6.80x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 2K-06 nolu mekân, doğu cepheye açılan üç yönde penceresi olan bir adet cumbaya sahiptir. Mekân koridora açılan iki adet pencere ile aydınlatılır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 837).

İkinci kat merdiven sahanlığı 2K-06 ve 2K-07 nolu mekânların arasında bulunmaktadır. Burada bulunan tek kollu merdivenler ahşap malzemelidir. Sahanlık

⁴³⁸ Mekâna girilememiştir.

⁴³⁹ Mekâna girilememiştir.

iki adet dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 838).

2K-07 nolu mekân 3.90x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna 2K-08 nolu mekândan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. 2K-06 nolu mekânın doğu cepheye açılan üç yönde penceresi olan bir adet cumba ve koridora açılan iki adet pencere ile aydınlatılır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 839).

2K-08 nolu mekân 4x3.30 m. boyutlarındadır. Mekâna 2K-07 ve 2K-09 nolu mekânlardan açılan kapılar ile girilir. Doğu cepheye açılan iki adet, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 840).

2K-09 nolu mekân 2.60x3.30 m. boyutlarındadır. Mekâna 2K-08 ve 2K-10 nolu mekânlardan açılan kapılar ile girilir. Doğu ve batı cephelere açılan birer adet, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır⁴⁴⁰.

2K-10 nolu mekân 8.30x6.10 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan ve 2K-09 nolu mekândan açılan iki kapı ile girilir. 2K-10 nolu mekân güney cepheye açılan üç yönden pencereli iki cumba, batı cepheye açılan iki, kuzey yöne açılan bir adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 841).

Üçüncü Kat

Binanın üçüncü katına merdivenlerle ulaşılır. Katta toplamda üç mekân bulunmaktadır.

3-01 nolu mekân 12x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan ulaşılmaktadır. Doğu ve batı cepheye açılan dört, kuzey cepheye açılan üç adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 842).

3-02 nolu mekân 18.10x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı ve çift kanatlı bir kapı ile girilir. Doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı dört adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 843).

⁴⁴⁰ Mekâna girilememiştir.

3-03 nolu mekân 12x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan ulaşılmaktadır. Doğu ve batı cepheye açılan dört, kuzey cepheye açılan üç adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ve tavan ahşap malzeme ile kaplıdır. Duvarlar alçı-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 844).

Cephe Özellikleri

Batı cephe, zemin kat üzerine üç katlıdır. Katlar günümüzde yarım metrelik bir platform üzerine inşa edilmiş durumdadır. Zemin kata üç tane beton basamak çıkıldıktan sonra ulaşılır. Zemin kattan bir üst kata çıkışı sağlayan çift yönlü merdivenler ve her bir katta tekrarlanan dolanma koridorları cephenin mimari elemanlarındadır. Ahşap ayaklarla taşınan dolanma koridorlarının üç katta tekrarlanması, simetrik ve hareketli cephe uygulamasının göstergeleridir. Cephenin tamamında toplamda 48 adet ahşap doğramalı dikdörtgen pencere ile 14 adet ahşap kapı bulunmaktadır. “U” planlı binanın kısa kollarının kuzey cepheye yansıyan yüzeyleri, üstte üçgen alınlık şeklinde sonlanmaktadır (Foto. 845) (Çizim 91).

Doğu cephe, zemin kat üstüne üç katlıdır. Cephede çeşitli boyutlarda 42 adet, dikdörtgen formlu ahşap doğramalı pencere bulunmaktadır. İkinci kat seviyesinde üç yönden pencereli, dışa taşkın iki adet cumba vardır. Cephe üstte eğimli çatı ile sonlanmaktadır (Foto. 846) (Çizim 92).

Kuzey cephe, zemin kat üstüne üç katlıdır. Cephede toplamda 10 adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerden üçüncü kat pencereleri daha küçük boyutludur. Zemin kat pencereleri kare formludur. Cephe üstte eğimli çatı ile sonlanmaktadır (Foto. 847) (Çizim 93).

Güney cephe, zemin kat üstüne üç katlıdır. Cephede toplamda 17 adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerden üçüncü kat pencereleri, daha küçük boyutludur. İkinci kat seviyesinde üç yönden dışa açık, iki adet cumba bulunmaktadır. Cephe üstte eğimli çatı ile sonlanmaktadır (Foto. 848) (Çizim 94).

Bezeme Özellikleri

Bina içte ve dışta sade özelliktedir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binanın beden duvarları tuğla malzemelidir. İç duvarlar, özgün halinde bağdadi olup, günümüzde tuğladır. Tavan, taban, kapı ve pencerelerin ahşap malzemeleri özgün değildir. Merdivenler, ahşap kaplamalı betonarmedir. Çatı eğimli ahşap çatıdır. Marsilya tipi kiremit ile kaplıdır.

Üslup Özellikleri

Bina Amerikan binalarının Akdeniz Bölgesi'nde uygulanan, simetrik, çok katlı, dışa açık dolanma koridorlu bir kurulumuna sahiptir.

3.3.2.1.3. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi

Plan: 86-91

Çizim: 95-102

Fotoğraf: 849-852

Ekler: 62-64

İnceleme Tarihi: 15.03.2019

Bulunduğu Yer:

İstanbul İli, Üsküdar İlçesi, Selamiali Mahallesi, Vakıf Sokak, No:1 adresinde bulunmaktadır. Tapu Kadastro Müdürlüğüne 1210 ada, 49 parsel, 58 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 849).

Tarihçe

Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi, 1870 yılında İzmit Bağcecik'te kurulan okulun Üsküdar'da önceden var olan "Constantinepole Home" binalarında açılması ile kurulur (Ek 62-63)⁴⁴¹. Bahsi geçen binalardan dönem içinde olan ilki, Albert Bowker tarafından satın alınan arsa üzerine 1876 yılında inşa edilen Bowker Hall'dür. İkinci bina 1883 yılında Sara Barton tarafından yaptırılan Barton Hall'dür. Kompleksin bunun dışındaki binaları 1965'li yıllara kadar uzanan süreç içerisinde inşa edildiği bilinmektedir. Mektebe Osmanlı İmparatorluğu tarafından H. 1312 (M. 1895) yılında ruhsat verilir (Ek 64)⁴⁴². Binanın bir diğer kampüsü 1913 yılında inşası tamamlanan Arnavutköy kampüsüdür. Arnavutköy kampüsü, Robert Koleji'nin Boğaziçi Üniversitesi olarak devlete geçmesinin ardından 1971 yılında Robert Koleji'nin kullanımına bırakılır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bowker Hall binası günümüze iç döşemelerinde eskimeye bağlı değişiklikler dışında özgün olarak gelir. Binanın çatı kısmı çelik konstrüksiyonlu hale getirilir. Bina günümüzde Üsküdar Amerikan Koleji'nin binası olarak kullanılmaktadır.

⁴⁴¹ B.O.A., Yıldız Arşivi Resmi Evrakı, 146/2, H. 2 Rebiülevvel 1325-M. 15 Nisan 1907; F Kaffuer Üsküdar Haritası, B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 36/53, H. 3 Zilhicce 1311-M. 7 Haziran 1894; Anonim, "Üsküdar Amerikan Koleji Tarihine Kronolojik Bir Bakış", *Buluşma Dergisi*, Kış 2017, s. 50-62.

⁴⁴² B.A.O., Yıldız Arşivi Hususi Evrakı, 316/79, H. 12 Recep 1312-M. 9 Ocak 1895.

Plan Özellikleri⁴⁴³

Bowker Hall binası bodrum kat üzerine birisi çatı katı olmak üzere üç katlıdır. Bodrum katta yemekhane, depo, ofis gibi mekânlar yer almaktadır (Plan 86). Bina 39x25.5 m. boyularındadır. “T” plan tipindedir.

Zemin katta sağ kolda iki sınıf, yan koridor, müdür yardımcısı odası, ofis ve öğretmenler odası bulunmaktadır. Sol kolda iki sınıf, yan koridor, bilgisayar odası ve ofis yer almaktadır. Ana kolu dikey olarak kesen yan koridorun solunda lavabolar ve çay ocağı, devamında spor salonu ve yemekhane vardır. Zemin katta ana koridor üzerindeki mekânlar koridora birer kapı ve pencere ile açılmaktadır. Bu kapı ve pencereler özgündür. Pencereler giyotin tarzıdır (Plan 87).

Birinci katın sağ kolunda iki sınıf, arşiv, kütüphane ve müzik odası; sol kolunda iki sınıf, lavabolar, bilgisayar odası, rehberlik ve danışmanlık odası bulunmaktadır. Bu katta bulunan mekân karo mozaik, linolium, fayans gibi çeşitli türde döşemeler ile kaplıdır. Tavan döşemesi kartonpiyerdir (Plan 88).

Binanın çatı katına dışardan betonarme merdivenler ile çıkılmaktadır. Bu kat çelik yapı ile inşa edilmiş durumdadır.

Barton Hall zemin kat üzerine birisi çatı katı olmak üzere üç katlıdır. Arazinin eğimli olması nedeni ile giriş kapısının bulunduğu güney cephe zemin kat üstüne tek katlıdır.

Zemin katta dört adet sınıf, lavabolar, iki tane ofis, depo ve toplantı odası bulunmaktadır. Sınıfların zemini linolium kaplı olup tavanlar asma tavandır (Plan 89).

Birinci katta dört sınıf, üç ofis, lavabolar ve depo vardır. Zemin kat tavanları asma tavandır. Sınıf kapıları özgün olup ofis kapılarının yenilenmiş olduğu bilinmektedir (Plan 90).

İkinci katta dört sınıf, iki ofis, depo ve lavabolar bulunmaktadır. Zeminler linolium kaplı olup tavanlar asma tavandır (Plan 91).

Çatı katı çok sayıda müdahale gören ve özgün halini büyük ölçüde yitiren özelliktedir.

Cephe Özellikleri

Bowker Hall güney cephe, zemin üzerine üç katlıdır. Üçüncü kat çatı katıdır. Kuzey cephe ile benzer olan cephenin orta aksında, dikdörtgen formlu giriş kapısı ve birinci katta balkon uygulaması yanlardan iki plastır ile sınırlanmaktadır. Yan kısımlar

⁴⁴³ Üsküdar Amerikan Koleji’nden İzin alınmamış olduğundan plan özellikleri İstanbul 6. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu görevlilerinden alınan bilgiler üzerinden verilecektir.

yatayda kat silmeleri ve köşe plastırları ile bölümlenmektedir. İki katta toplamda sekiz adet, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Çatı katının çelik konstrüksiyon yapısı ve çoklu pencere dizilimli olduğu görülmektedir (Çizim 95) (Foto. 850).

Kuzey cephe zemin üzerine tek katlıdır. İki adet mermer basamakla ulaşılan orta akstaki giriş ve üzerindeki balkon kapıları, yanlardan şaşırtmalı taş dizileri ile oluşturulan iki plastırla sınırlanmaktadır. Cephenin yan kısımları, yatay kat silmesi ile bölünmektedir. Kenarlardan dikey olarak plastırlar ile sınırlanan bu kısımlarda, toplamda sekiz adet pencere vardır (Çizim 96) (Foto. 851).

Doğu cephe bodrum kat üzerine iki katlıdır. Katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Cephe beş adet, şaşırtmalı taş dizileri şeklindeki plastırlar ile dört adet dikey alana bölümlemiş durumdadır. Bodrum kat duvarları tuğla kaplamadır. Bu katta basık kemerli, dikdörtgen formlu altı adet pencere bulunmaktadır. Diğer katlarda, her bir katta dokuz tane olmak üzere toplamda 18 adet, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Cephe üstte profilsiz tek bir yatay silme ile sonlanmaktadır (Çizim 97).

Bowker Hal batı cephe bodrum üstüne üç katlıdır. Katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Cephe köşelerden iki adet şaşırtmalı taşlarla oluşturulan plastırlar ile dikey olarak sınırlandırılmaktadır. Cephenin bodrum ve zemin katta bulunan pencereleri, özgün olmayan, bitişik nizam ve pvc. malzemelidir. Toplamda her iki katta 15 adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Birinci katta sekiz, çatı katında yedi adet, dikdörtgen formlu pencere vardır (Çizim 98) (Foto. 852).

Barton Hall güney cephe bodrum kat üstüne üç katlıdır. Kuzey ve güney cepheler arasında kot farkı olduğundan, cephenin bodrum katı eğimlidir. Cephede katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Bodrum katta bulunan kapıların ilki, cephenin kuzey köşesinde, iki adet sütun ve basık bir kemerle sınırlandırılmaktadır. İkinci kapı, orta akstan güney yöne kaydırılmış olup, dikdörtgen formludur. Cephenin toplamında 37 adet, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Cephe üstte mansart çatı ile sonlanmaktadır (Çizim 99).

Barton Hall kuzey cephe zemin kat üzerine üç katlıdır. Katlar birbirlerinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Cephenin giriş kapısı, zemin kat seviyesinde, kuzey köşeye yerleştirilmiş durumdadır. Kapı dikdörtgen formlu ve basık kemerlidir. Cephemin tamamında 37 adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Cephe üstte mansart çatı ile sonlanmaktadır (Çizim 100).

Barton Hall doğu cephe, zemin kat üzerine üç katlıdır. Katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Zemin katın orta aksına yerleştirilen iki pencere yuvarlak

kemerlidir. Zemin, bir ve ikinci katların her birinde altı tane dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Çatı katında üç tane, üçüz pencere vardır. Cephe mansatr çatı ile sonlanmaktadır (Çizim 101).

Barton Hall batı cephe, zemin kat üzerine üç katlıdır. Katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Cephede toplamda biri üçüz olmak üzere 18 adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır (Çizim 102).

Bezeme Özellikleri:

Bowker ve Borton Hall binalarının her ikisi de genel özellikleri ile içte ve dışta sadedir.

Malzeme ve Teknik Özellikler:

Kâgir olan Bowker Hall binasının çatı katı çelik yapılıdır. Dış duvar kalınlığı 0.8 m.'dir. Dış duvarlar taş olup, iç duvarlar tuğladır. Binada toplamda beş giriş kapısı ve sekiz baca bulunmaktadır. Binanın ön ve arka yöndeki giriş kapıları, basık kemerlidir. Binanın iç ve dış merdivenlerinin hepsinin özgün halde ahşap olduğu, sonradan betonarmeye dönüştürüldüğü düşünülmektedir.

Barton Hall binası kâgirdir. Dış duvarlar taş, iç duvarlar tuğladır. Dış duvarlar 0.76 m. iç duvarlar 0.52 m.'dir. Binanın dış cephe silmeleri profilsiz imitasyon taş malzemelidir. Günümüzde binanın pencereleri pvc. malzemelidir. Tavan ve taban döşemeleri özgün değildir.

Üslup Özellikleri:

Bina dönemin Neo-Klasik üslup özelliklerini taşımaktadır.

3.3.2.1.4. Fener Rum Zükur İdâdisi

Plan: 92-96

Çizim:-

Fotoğraf: 853-858

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 15.03.2019

Bulunduğu Yer:

Bina İstanbul İli, Fatih İlçesi, Tevkii Cafer Mahallesi, Sancaktar Yokuşu'nda bulunmaktadır. Tapu ve Kadastro Müdürlüğünde 2286 ada, 2 parsel, 271 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 853) (Plan 92).

Tarihçe

Mektep İstanbul'un fethinden bir yıl sonra 1454 yılında açılır. Binanın inşası 1881 yılında mimar Konstantin Dimadis tarafından gerçekleştirilir. 1883 yılında inşa tamamlanarak açılışı yapılır. Bina "kırmızı mektep", "mekteb-i kebir" gibi isimlerle anılmaktadır⁴⁴⁴.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina basit onarımlar ile günümüze ulaşmıştır. Fener Rum Lisesi olarak kullanılmaktadır.

Plan Özellikleri⁴⁴⁵

Bina 65.20x25 m. boyutlarındaki dikdörtgen bir alana yerleşen yay planlıdır. Binanın cephesinde içe alınan ve dışa taşırılan kütleler ile bina üstten bir kartal görünümündedir. Bodrum kat üzerine üç katlı olarak inşa edilen binanın, yerden yüksekliği kubbe ucuna kadar 40 m.'dir. Bina simetriktir. Binanın her bir köşesinde üç yönden dışa taşkın dayanak külleri bulunmaktadır.

Bodrum Kat

Bodrum kata güneybatı cepheden bir kapı ile girilmektedir. Girişten sonra 2x3 m. boyutlarındaki giriş holüne ulaşılır (Plan 93). Giriş holüne sağlı sollu iki adet 2.3 m. boyutlarında kapıcı odaları açılmaktadır. Kapıcı odalarının yanında birer tane eş büyüklükte oda bulunmaktadır. Bu odalar, bir blok halinde dışa taşırılmış durumdadır. Bu dört oda, güneybatı cepheye açılan birer ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Giriş holünden, üçlü açıklıkla koridora açılan, oyun salonuna geçilir. Bu salonun tavanı, dikdörtgen formlu dört taşıyıcı ayakla taşınmaktadır. Salona, kuzeybatı ve güneybatı duvarlarından bitişik 8x7 m. boyutlarında yemekhane ve spor salonu mekânları açılmaktadır. Bu mekânlar birer kapı ile koridora da açılmaktadır. Binanın kenarlarına, beşgen planlı, 10x9 m. boyutlarında birer mekân, eklenerek ana blok sonlandırılmaktadır. Ana blok, 37x2 m. boyutlarında, kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu bir koridor ile öne çıkıntı yapan, kuzeydoğu bloğuna bağlanmaktadır. Koridorun orta aksında, dışa beşgen bir blok halinde taşıntı yapan, kalorifer dairesi bulunmaktadır. Daireye kuzeybatı ve güneydoğu yanlardan birleşen birer depo ve merdiven sahanlığı bulunmaktadır.

Zemin Kat

⁴⁴⁴ Reşat Ekrem Koçu, "Fener Rum Erkek Lisesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 10, İstanbul 1971, s. 5641.

⁴⁴⁵ Bina sınırlı seviyede görülebilmektedir.

Zemin kata, güneybatı cephenin orta aksına yerleştirilen, oval formlu ve çift yönlü merdivenlerden geçilerek girilir. Giriş kapısının her iki yanında, birer ahşap pencere bulunmaktadır. Kapıdan girilince, 9x7 m. boyutlarında hole ulaşılır. Holün kuzeydoğu kısmı, 37x2 m. boyutlarındaki koridora açılır. Bu açıklık, dört sütun ile dekore edilmektedir. Bu katta dört sınıf, dört yönetim odası, iki lavabo ve merdivenler bulunmaktadır (Plan 94).

Birinci Kat

Binanın birinci katına, kuzeydoğu yönde bulunan merdivenler aracılığı ile ulaşılır. Bu katta yedi sınıf, salon, lavabo ve üst kata çıkışın sağlandığı merdivenler bulunmaktadır. Alt katlarla aynı plan ve boyutlarda olan bu mekânlar 37.2 m. boyutlarındaki koridorun etrafına yerleştirilmiş durumdadır (Plan 95).

İkinci Kat

İkinci katta alt katlarda mekânların etrafına dizildiği koridor ortadan kaldırılarak, sonradan oluşturulan laboratuvar ve amfi gibi birimler dâhil edilmiştir. Bu katta üç laboratuvar, biyoloji müzesi, depo ve birbiri içerisine açılan çok amaçlı birimler bulunmaktadır. İkinci katın, diğer katlardaki simetrik ve değişmeyen düzenin dışında olduğu görülmektedir (Plan 96).

Cephe Özellikleri

Fener Rum Zükur İdâdisi'nin cepheleri, hareketli ve kırmızı tuğla malzeme ile oluşturulan bir kompozisyonu sergilemektedir. Binanın beden duvarlarının moloz taş malzeme ile inşa edildiği görülmektedir. Kırmızı renkli tuğlalar ile cephelerin yüzeyine dekoratif özellikli bir giydirme yapılarak hareketlilik verilmiştir.

Binanın güneybatı cephesi, dışa taşkın, sekiz, dikdörtgen formlu ayaklarla dikeyde yedi yüzeye bölümlenmektedir. Bu ayakların en üst kısmı birer meşaleyi andıran aşağıdan yukarıya genişleyen dendanlı başlıklar şeklindedir. Ayakların bedenlerinde, birbiri üstüne bindirilen aşağı doğru sarkan düşey konsollar bulunmaktadır (Foto. 854). Bodrum kat üstüne iki katlı olan cephenin orta aksı, yarım kat yukarı taşırılarak giriş vurgusu yapılmıştır. Yatay vurgu pencereler ve altlarında yer alan tuğladan dikdörtgen kartuşların her bir katta tekrarı ile sağlanmaktadır (Foto. 855). Bodrum katta dikdörtgen formlu 19 adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerin çerçeveleri dışa taşkın tuğla malzemeli ve sadedir. Orta aksta merdiven sahanlığının altında çift kanatlı bir adet kapı vardır. Zemin katı, bodrum kat gibi sade bir düzende olup 20 adet dikdörtgen formlu pencereye sahiptir. Pencerelerin çerçeveleri dışa taşkın

ve tuğla malzemelidir. Bu katla birinci katı birbirinden taş malzemeli, yüzeyi profilli kat silmesi ayırmaktadır.

Zemin katta orta aksa yerleştirilen giriş bloğu, dışa taşıntılı, ayaklarla taşınan, yuvarlak kemerli revak kısmı, diğer katlar boyunca ileri taşırılarak ele alınmaktadır. Giriş kapısının önünde, merdiven sahanlığı bulunmaktadır. Sahanlığa çift yönlü merdivenler ile ulaşılmaktadır. Giriş kapısı, yuvarlak kemerli, dikdörtgen bir açıklığa yerleştirilmiş, ahşap doğramalı çift kanatlıdır. Kapının her iki yanında birer tane yuvarlak kemerli ahşap pencere bulunmaktadır. Giriş bloğunun yanları, iki plastır ile üç dikey alana ayrılmaktadır. Ortada ve diğerlerine nazaran geniş olan alanda, yuvarlak kemerli ikiz ahşap pencere bulunmaktadır. Yanlarda olan dar alanlar, tuğla malzeme ile yatay şeritlere bölünmektedir. Zemin katın diğer dikey alanlarında, ikiz, üçüz ve dikdörtgen formlu ahşap pencerelere yer verilmiştir. Zemin katta toplamda 20 adet pencere bulunmaktadır.

Birinci kat zemin katla aynı düzenlemede olup, giriş kapısının üstüne gelen yerde sivri kemerli, dikdörtgen formlu bir ahşap pencereye yer verilmiştir. Bu katta toplam pencere sayısı 21 tanedir. Cephe üstte bezemeli bordürlerle sonlanmaktadır. İlk bordürde meandır motifi, ikinci bordürde beyaz ve kırmızı renkli tuğlalarla meydana getirilen testere dişi motifi bulunmaktadır. Cephe en üstte, tuğlalarla şekil verilen, kademelenerek genişleyen ve üstte yarım yuvarlak kemerli küçük nişlerle sürdürülen, dandanlı parapet duvarı ile sonlanmaktadır.

Binanın ikinci katının asma kat olarak düzenlendiği görülmektedir. Bu kat orta aksta tam olarak algılanabilmektedir. Katın cepheye yansımayan kısımları, çatı korkuluğunun gerisinde kalmaktadır. Orta aksta, yarım yuvarlak kemerli, kare ayaklarla bölümlenmiş üç adet, ikiz pencere uygulaması bulunmaktadır. Pencere aynalarında, oval madalyon içlerinde, “Latin Haçı” motifine yer verilmektedir. Ortada bulunan pencere kemerinin üstünde, iç içe geçmiş, yuvarlak kemerli, çökertme yüzey içinde, yuvarlak formlu saat bulunmaktadır. Kompozisyon üstte orijinal olmadığı belirtilen alınlık kısmı ile sonlanmaktadır.

Kuzeydoğu cephe, kot farkından dolayı zemin kat üstüne tek katlıdır. Pencere dizilimi ve formları diğer cephelerle aynı olan cephenin, zemin katında 20, birinci kattında ise 18 pencere vardır (Foto. 856) .

Cephenin orta aksına, üç cepheden binaya bitişik sekizgen kule yerleştirilmiş durumdadır. Bu kule, binadan iki kat daha yüksek olup, dört seviyesindedir. Üstü sac kaplı, yarım yuvarlak fenerli bir kubbe ile örtülüdür. Kulenin her bir katında pencere

dizilimi farklıdır. Zemin ve birinci katta, her bir yüzeyde ikişer tane yuvarlak kemerli, dikdörtgen; ikinci katta yuvarlak kemerli, ikiz; üçüncü katta, üçüz pencereler bulunmaktadır. Kulenin korkuluk kısmı dendanlı şekildedir ve dendanlarla sonlanmaktadır.

Güneydoğu cephe bodrum üstüne iki katlıdır. Cephe tasarımı ve pencere uygulamaları, binanın diğer cepheleriyle aynıdır. Her bir katta ikişer tane, dikdörtgen formlu yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır (Foto. 857).

Bezeme Özellikleri

Bina içte ve dışta bezemelidir⁴⁴⁶. Dış cephede boş yer kalmayacak şekilde dekoratif bir programı gözlemlemek mümkündür. Cephede kemer ve kapı çerçeveleri, pencere denizlikleri ve kemerlerinde, bordür içlerinde, dikdörtgen ve oval kartuşlarda geometrik karakterli bezeme motiflerine yer verilmiştir. Cephelerin genelinde moloz taş, tuğla ve kireç ile meydana getirilen; meandır, baklava ve haç motifleri görülmektedir (Foto. 858).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Moloz taş ile inşa edilen binanın cephelerinde tuğla ve alçı malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Binanın iç döşemelerinin özgün hali ile günümüze geldiği bilinmektedir. Ahşap, karo mozaik taban ve volta tonoz tavanlar korunmuş durumdadır. Binanın kapı ve pencereleri ahşap olup özgündür. Çatı eğimli formlu olup Marsilya tipi kiremit ile kaplıdır.

Üslup Özellikleri

Bina vurgulanmış giriş bloğu, simetrik cephe ve plan uygulamaları ile klasik özellikler göstermektedir. Cephelerde uygulanan yoğun tuğla bezemeleri, oval merdiven, yarım yuvarlak kule ve kubbe ile Eklektik üslubun mimari özellikleri sergilemektedir.

3.3.2.1.5. İstanbul Zapyon Rum İnas İdâdisi

Plan: 97-102

Çizim:-

Fotoğraf: 859-868

Ekler: 65-66

İnceleme Tarihi: 15.03.2019

Bulunduğu Yer:

⁴⁴⁶ Yapının iç ve dış incelemesi yapılamadığından verilen bilgiler sınırlı seviyede kalmaktadır.

İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi, Kâtip Mustafa Çelebi Mahallesi, Sıraselviler Caddesi, Meşelik Sokak, Numara 17 adresinde bulunur. Bina Tapu Kadastro Müdürlüğü'nde 456 ada, 20 pafta, 1 parsel bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 859).

Tarihçe

1875 yılında Tepebaşı semtinde, geçici bir binada, ilkokul olarak eğitim-öğretime başlanılan mektebin 1879 yılında lise kısmının açılmasına karar verilir. Konstantinos Zappas'ın baniliğinde yeni binanın inşasına başlanır. İnşa için ruhsat alınır. Mimarı İoannis İoannidis'dir. Binanın 1885 yılında inşasının tamamlandığı bilinmektedir (Ek 65-66)⁴⁴⁷.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Okul yönetiminden alınan bilgilere göre okul 1. Dünya Savaşı sırasında hastane olarak kullanılır. Günümüzde ilk-orta-lise bölümleri ile eğitime devam etmektedir.

Plan Özellikleri⁴⁴⁸

Bina 40x25 m. boyutlarında bir alana kurulan, kuzey yönde kademelenerek daralan plandadır. Bodrum üstüne beş katlı olan binanın merkezinde merdiven sahanlığı bulunmaktadır.

Bodrum Kat

Bodrum kata, zemin kattan merdivenler aracılığı ile ulaşılır. Katta okulun arşivinden alınan planlara göre, doğu-batı doğrultulu iki koridorun etrafına dizilen, toplamda 11 mekân ve iki adet lavabo bulunmaktadır (Plan 97).

Zemin Kat

Zemin kata, güney cepheden iki basamaklı bir merdivenle ulaşılan, kapı açıklığından geçilerek ulaşılır. Katta, doğu-batı doğrultulu iki koridorun etrafına dizilen toplamda 17 mekân ve iki lavabo bulunmaktadır (Plan 98).

Birinci Kat

Birinci kata zemin kattan üçlü merdivenler ile ulaşılmaktadır. Katta, doğu-batı doğrultulu iki koridorun etrafına dizilen toplamda 14 mekân ve iki lavabo bulunmaktadır (Plan 99).

İkinci Kat

İkinci kata birinci kattan iki yönlü merdivenler ile ulaşılmaktadır. Katta, doğu-batı doğrultulu bir koridorun etrafına dizilen, toplamda 9 mekân ve iki lavabo

⁴⁴⁷Hasan Kuruyazıcı, *Batılılaşan İstanbul'un Rum Mimarları*, İstanbul 2011, s. 54; B.O.A. Adliye ve Mezahip Nezareti Mezahip Müdürlüğü, 72102, H. 20 Rebiülevvel 1301-M. 19 Ocak 1884.

⁴⁴⁸ Yapının detaylı incelemesi yapılamamıştır. Ölçüleri alınamamıştır.

bulunmaktadır. Bu katta zemin ve birinci kat boyunca yer verilen orta merdivenlerin kaldırıldığı, yanlarda bulunan merdivenlerin ise korunduğu görülmektedir (Plan 100).

Üçüncü Kat

Üçüncü kata, ikinci kattan ikili merdivenler ile ulaşılmaktadır. Katta, doğu-batı doğrultulu bir koridorun etrafına dizilen toplamda 13 adet mekân ve iki adet lavabo bulunmaktadır. Bu katta, zemin ve birinci kat boyunca yer verilen orta merdivenlerin kaldırılarak yanlarda bulunan merdivenlerin korunduğu görülmektedir (Plan 101).

Dördüncü Kat

Dördüncü kat, yarım kat şeklindedir. Binanın doğu ve batı kanatları teras olarak değerlendirilirken orta aksta iki koridor etrafına dizilen mekânlar bulunmaktadır. Katta toplamda 16 adet mekân bulunmaktadır (Plan 102).

Cephe Özellikleri

Binanın güney cephesi bodrum üstüne beş katlıdır. Ana giriş kapısı bu katta bulunmaktadır. Cephe kenarlardan 0.8x6 m. boyutlarında bir kütle şeklinde ileri taşırılmıştır. Aynı taşıntı, 0.8x7 m. boyutlarında bir kütle ile giriş kapısının bulunduğu orta aksta uygulanmış durumdadır. Bu uygulamalar cepheye hareketlilik katmaktadır. Bodrum, zemin kattan dışa taşkın kat silmesi ile ayrılmaktadır. Katta dikdörtgen formlu 14 pencere bulunmaktadır. Pencere ahşap doğramalı olup demir-döküm ve özgünlüğünü koruyan korkuluklarla kapatılmıştır (Foto. 860).

Güney cephenin zemin katında orta aksa yerleştirilen yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu kapı ve yanındaki birer pencere ile vurgulanan giriş kapısı bulunmaktadır. Kapı ve pencerelerin dikey vurgusu profilli altlık ve başlıkları olan plastırlar ile sağlanmaktadır (Foto. 861-862). Kanatlarda bulunan pencereler dikdörtgen formludur. Doğramaları ahşap olan pencereler korkulukludur. Pencere çerçeveleri profilli olup, denizlik ve tepelik kısımları dışa taşırılarak, köşelerden volütlü kenger yaprağı formunda ikişer konsol ile taşınmaktadır. Denizlikleri taşıyan konsolların arasında bulunan dikdörtgen alanlar, aynı formlu kartuşlar ile değerlendirilmiştir (Foto. 863).

Güney cephe birinci katına, yatayda iki silme arasına alınan pencere altlıklarının altına yerleştirilen, dikdörtgen kartuşlar ile bölümlenen bir kuşak ile geçilmektedir. Katta bulunan 15 dikdörtgen formlu pencerenin profilli çerçeveleri vardır. Çerçevelerin yan kollarının, iyon tarzı iki boyutlu başlıkları bulunmaktadır. Katın kenar ve orta akslarından dışa taşıntı yapan kısımlarındaki pencereleri yuvarlak kemerli iken diğerleri üçgen alınlıklıdır.

Cephenin ikinci katında birinci katta da uygulanan kuşağın tekrar edildiği görülür. İkinci katın pencere düzeni zemin kat ile aynıdır. Toplamda 15 pencere bulunmaktadır.

İkinci kat ile üçüncü kat arasında silme bulunmamaktadır. Bu katta bulunan 15 pencerenin tepelik kısımlarına yer verilmediği görülmektedir.

Dördüncü kata, düşey parçaları belirgin, kirpi formlu, bir saçakla geçilir. Kat asma kat olup, 11 pencere ile bölümlenmiştir. Yan alanlar terasdır. Teraslar cepheye ajurlu parapet duvarları ile yansımaktadır. Binanın üstü eğimli çatı ile kaplıdır.

Cephede orta akstan ve kenarlardan dışa taşıntı yapan kısımların kenarlarında atlatmalı taş dizileri ile oluşturulan plastırlar bulunmaktadır (Foto. 864).

Binanın kuzey cephesinde binayı hantal görünüşünden kurtarmak, hareketlilik sağlamak ve ışıktan faydalanabilmek adına, kademeli bir yapılanma görülmektedir (Foto. 865). Bu yapılanma 4x2 m. boyutlarında iki, 4x5 m. boyutlarında bir kütle halinde ileriye doğru taşırılmak suretiyle oluşturulmuştur. Cephenin en son kademesi ile cephe üçgene yakın bir alana oturtulmuştur. Bodrum üzerine beş katlı olan cephede, güney cephede kullanılan pencere formları simetrik olarak uygulanmıştır. Cephenin orta aksı, bodrum katla beraber ikinci kata kadar dışarı taşırılmıştır. Bu kısım üçüncü katta, teras olarak yapılandırılmıştır. Dördüncü katta, ikiz, yuvarlak bedenli, korint başlıklı, dört plastır arasına alınan dikdörtgen alan içerisine yuvarlak formlu saat yerleştirilmiştir. Saatin üzerinde, papatya çiçeklerinden oluşan, yarım yuvarlak kemer şeklinde bir bezeme uygulanmıştır (Foto. 866). Bu kısım üstte, barok formlu, kıvrımlı ve oval bir alınlıkla sonlanmaktadır. İleri taşırılan çıkmalarda, kullanılan pencere formu, bodrum, zemin, iki, üç ve dördüncü katlarda dikdörtgen, birinci katta yarım yuvarlak alınlıklıdır.

Dışa taşıntı yapan her bir kütle için köşeleri şaşırtmalı taş dizileri ile dikey olarak vurgulanmaktadır.

Doğu cephe, güney yönden kuzeye doğru daralmaktadır. Bodrum üzerine dört katlı olan cephede katlar birbirlerinden kat silmeleri ve kuşaklar ile ayrılmaktadır. Cephede bodrum, zemin, iki, üç ve dördüncü katlarda dikdörtgen, birinci katta üçgen alınlıklı pencere formlarına yer verilmektedir. İleri taşırılan her bir kütle için köşelerinde şaşırtmalı taşlarla oluşturulan plastırlar bulunmaktadır (Foto. 867).

Batı cephe doğu cephe ile simetrik değildir. Doğu cepheden farklı olarak binaya sonradan eklenen tek katlı pinpon salonu bulunmaktadır (Foto. 868).

Bezeme Özellikleri

Binanın dış cephelerinde yer verilen pencere alınlıkları, iyon ve korint tarzlı plastır başlıkları, pencere denizlik ve tepeliklerini taşıyan volüt formunda konsollara sahiptir. Kuzey cephede Barok üsluplu alınlık ve papatya formunda çiçekli kemer binanın dış bezemeleri arasındadır. Binanın içinde⁴⁴⁹ giriş holü, merdiven sahanlığı, tiyatro salonu ve koridorların bazı kısımlarında duvar ve tavanların kalem işi bezemeli olduğu görülmüştür. Kalem işlerinde bitkisel, geometrik, yazı motifleri ve manzara resimleri ile dini tasvirleri işlenmiştir. Binanın içinde yer döşemeleri, duvar ve tavanları ile yoğun bir bezeme programı görülmektedir. İç düzenlemede özgünlüğün büyük ölçüde korunduğu anlaşılmaktadır.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. İçerde tavan döşemesi volta tonozdur. Kapı ve pencereler ahşap olup, özgündür. Merdiven basamakları mermerdir. Merdiven korkulukları pirinç malzemeli olup, ahşap tırabzanları bulunmaktadır. Taban döşemeleri mermer, ahşap ve karodur. Çatı eğimli kırma çatı formunda olup, Marsilya tipi kiremit kaplıdır.

Üslup Özellikleri

Bina klasik mimari formların eklektik bir yaklaşımla uygulandığı binalardan biridir. Üçlü giriş açıklığı, yatay-dikey dengeli cepheler, mekân dizilimindeki simetri binanın üslubunu vurgulayan unsurlardandır.

3.3.2.1.6. İstanbul Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi

Plan: 103-105

Çizim: 103

Fotoğraf: 869-892

Ekler: 67

İnceleme Tarihi: 19.03.2019

Bulunduğu Yer:

Bina İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi Hacı Ahmet Mahallesi, Safa Meydan Sokak, No:1 adresinde bulunmaktadır. Tapu Kadastro Müdürlüğüne 1193 ada, 5 parsel, 234 pafta bilgileriyle kayıtlıdır (Foto. 869).

Tarihçe

⁴⁴⁹ Yapının belirli kısımları fotoğraflanmadan görülmüştür.

Binanın kesin yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak Osmanlı Arşivinde yapılan araştırmalarda binanın inşası ile ilgili H. 1311 (M. 1894) yılından H. 1317 (M. 1900) yılına kadar yapılan yazışmaları görmek mümkündür. Yazışmalarda binanın Zapyon Rum İdâdisi ve Aya Triada Kilisesi ile aynı tarihlerde maliyeye kaydının aldığı görülmektedir (Ek 67)⁴⁵⁰. Belgelerden anlaşıldığına göre binanın inşasına 1885 yılında başlanıp 1900'lü yıllarda tamamlandığı söylenebilir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina günümüzde restore edilmektedir. Restorasyonun büyük bir kısmı tamamlanmıştır. Aslına uygun olarak dış cephe sıvaları ve iç döşemeleri yenilenmiştir. Lavabo, kapı, pencere gibi bölümlerde onarımlar görülmektedir. Ahşap tavan ve taban döşemeleri elden geçirilerek, özgün hali korunabilenler olduğu gibi bırakılmış durumdadır. Çatı tamamen aslına uygun biçimde yenilenmiştir.

Plan Özellikleri

Bina 15x16 m. boyutlarında kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen planlıdır. Zemin kat üzerine iki katlıdır (Plan 103-104-105). Binanın zemin katı, 2x7.80 m. boyutlarında, kuzey-güney doğrultulu bir koridorun etrafına sıralanan bir lavabo, yemekhane ve iki adet odadan oluşmaktadır (Plan 103).

Zemin Kat

Binaya güney cephenin batı kenarına yakın dikdörtgen formlu kapı açıklığından girilir. Kapı demir-döküm malzemeli olup, tek kanatlıdır. Giriş holü 6x8.20 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan basık kemerli dikdörtgen formlu iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 870). Pencere ahşap doğramalıdır. Giriş holünün batı duvarına bitişik üst kata çıkışı sağlayan betonarme, ahşap kaplamalı, tek yönlü merdivenler bulunmaktadır. Holün tabanı beton mozaik kaplıdır. Tavan asma tavadır. Özgün halinde ahşap olduğu bilinmektedir.

ZK-01 nolu mekân 7.50x12 m. boyutlarındadır. Sınıf olarak kullanılan mekân koridora iki dikdörtgen formlu ahşap doğramalı çift kanatlı kapı ile açılmaktadır. Plan 103'de görülmeyen mekân, restorasyon sonrasında, koridor duvarına açılan dört basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Ayrıca mekânda, güney cepheye açılan üç, doğu cepheye açılan beş basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere bulunmaktadır. Taban karo mozaik döşeli olup, tavan asma tavan tipindedir. Duvarlar çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Sınıfın

⁴⁵⁰ B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 1330-99739, H. 17 Safer 1317-M. 27 Haziran 1899.

gerçekleştirilen restorasyon sonrası, gösteri salonu olarak düzenlendiği görülmektedir (Foto. 871).

ZK-02 nolu mekân gösteri salonunun deposu olarak kullanılmaktadır. Koridora açılan tek kanatlı bir kapı ile girilen 7.50x3.15 m. boyutlarıNDAKİ olan mekân, doğu cepheye açılan basık kemerli dikdörtgen formlu ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ahşap döşeli olup, tavan asma tavanıdır.

ZK-03 nolu mekân 4.80x5.70 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı kapı ile girilmektedir. Yönetim odası olarak kullanılan oda, batı cepheye açılan iki, güney cepheye açılan bir, basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban ahşap, tavan asma tavanıdır. Duvarlar çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 872).

ZK-04 nolu mekân lavabo olarak düzenmiş durumdadır. Mekân, batı cepheye açılan iki basık kemerli dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Dikdörtgen formlu ahşap tek kanatlı bir kapı ile girilen mekân asma tavanlıdır. Taban ve duvarların yarısı fayans ile kaplıdır (Foto. 873).

Birinci Kat

Binanın birinci katına giriş holünde bulunan merdivenlerle çıkılmaktadır. Birinci katta mekânların açıldığı “L” planlı ve dikdörtgen planlı adet koridor bulunmaktadır (Foto. 874-875). Kuzey yöndeki koridora 1K-04, 1K-05 ve lavabo kısmı açılırken; “L” planlı koridora merdivenler, 1K-01, 1K-02 ve 1K-03 nolu mekânlar açılmaktadır. Birinci katın tamamının taban ve tavan döşemeleri ahşaptır. Dış merdivenlere koridordan açılan adet kapı bulunmaktadır (Plan 104).

1K-01 nolu mekân 5.50x2.40 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Güney cepheye açılan üç, batı cepheye açılan bir basık kemerli dikdörtgen formlu ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 876).

1K-02 nolu mekân 6.25x5.50 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Güney ve doğu cepheye açılan ikişer basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 877).

1K-03 nolu mekân 3.85x5.50 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Doğu cepheye açılan iki,

basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 878).

1K-04 nolu mekân 7.60x7 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Doğu cepheye açılan üç, basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 879).

1K-05 nolu mekân 5.30x4.50 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Batı cepheye açılan iki, basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 880).

Kuzey batı köşeye konumlandırılan lavabolar 2.40x5.30 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Batı cepheye açılan bir, basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap olup, taban seramik döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır.

İkinci Kat

İkinci kata birinci kattan merdivenler aracılığı ile ulaşılmaktadır. İkinci katta mekânların açıldığı “L” planlı ve dikdörtgen planlı iki koridor bulunmaktadır. 2K-01 ve 2K-05 nolu mekânlar “L” planlı koridora, 2K-02, 2K-03 ve 2K-04 nolu mekânlar dikdörtgen planlı koridora açılmaktadır (Foto. 881-882). İkinci katta lavabo uygulaması bulunmamaktadır. Binaya sonradan eklendiği düşünülen dış merdivenlere, koridordan açılan bir kapı ile ulaşılır (Plan 105).

2K-01 nolu mekân 5.50x2.40 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Mekân, güney cepheye açılan üç, batı cepheye açılan bir, basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 883).

2K-02 nolu mekân 4.30x7.50 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Mekân, güney cepheye açılan üç ve doğu cepheye açılan iki, basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap

doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 884).

2K-03 nolu mekân 5.80x6.40 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Mekân, doğu cepheye açılan üç, basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 885).

2K-04 nolu mekân 7.60x4.50 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Mekân, doğu cepheye açılan iki, kuzey cepheye açılan üç, batı cepheye açılan bir, basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 886).

2K-05 nolu mekân 7.50x4.50 m. boyutlarındadır. Mekân, koridora dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır. Mekân, batı cepheye açılan iki, kuzey cepheye açılan üç, basık kemerli dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban ahşap döşemelidir. Duvarlar kum-çimento-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 887).

Cephe Özellikleri

Binanın cephelerinin sade ve simetrik bir anlayışla ele alındığı görülmektedir. Katlar dışa taşkın kat silmeleri ile yatay olarak bölümlenmiş durumdadır. Pencere altlarından geçirilen ikinci bir silme kuşağı ile yatay vurgu artırılmaktadır. Dikey vurgu, köşelere yerleştirilen plastırlar ve pencereler ile sağlanmaktadır. Binanın güney, doğu ve batı cephelerde giriş kapıları bulunmaktadır. Çatıya geçişler, kademelenerek genişleyen saçak kısmı ile sağlanmaktadır. Eğimli olan çatı, Marsilya tipi kiremit ile kaplıdır (Çizim 103).

Güney cephe zemin kat üzerine iki katlıdır. Cephe, binanın bahçe duvarı ile zemin kat seviyesinde bitişiktir. Cephenin zemin katında dikdörtgen formlu giriş kapısı ve beş dikdörtgen formlu, basık kemerli pencere vardır. Birinci ve ikinci katlarda bulunan, altışardan 12 pencere ile beraber cephede toplamda 17 pencere bulunmaktadır. Pencerelerin çerçeveleri beyaz sıva ile belirginleştirmiş durumdadır (Foto. 888).

Doğu cephe, güney cephe ile aynı düzende olup, zemin katta altı, diğer katlarda 14, olmak üzere toplamda 20 pencere vardır. Cephenin zemin kat seviyesinde sade dikdörtgen formlu bir kapı bulunmaktadır (Foto. 889).

Batı cephe binanın bahçesine bakmaktadır. Bu cephede duvara bitişik olarak üst katlara çıkışı sağlayan, tek yönlü, zikzak merdivenler bulunmaktadır. Merdivenlerin kuzeyinde yer alan alanda ve ikinci katta toplamda 11 pencere bulunmaktadır. Zemin kat pencereleri dikdörtgen formlu olup, diğer pencere formlarından basık kemerli olamamaları yönünden ayrılmaktadır. Bodrum ve zemin katta birer kapı bulunmaktadır. Kapılar demir-döküm malzemedir (Foto. 890).

Kuzey cephe binaya sonradan eklenen yemekhane birimi nedeni ile birinci kat seviyesinde kapalıdır. İkinci katta toplamda yedi pencere bulunmaktadır (Foto. 891).

Bezeme Özellikleri

Bina içte ve dışta sade düzendedir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Temel seviyesinde moloz taş malzeme, beden duvarları ve iç duvarlar tuğla malzemedir. Binanın iç döşemesinin özgün halinde ahşap olduğu bilinmekte ve yer yer günümüzde özgün kısımlarından takip edilebilmektedir.

Üslup Özellikleri

Bina Neo-Klasik üslupta inşa edilmiştir.

3.3.2.1.7. Mersin St. Antonie Fransız Zükur İdâdisi

Plan: 106-109

Çizim: 104-106

Fotoğraf: 892-912

Ekler: -

İnceleme Tarihi: 17.03.2019

Bulunduğu Yer:

Mersin il merkezinde Yeni Mahalle, Uray Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Tapu Kadastro Müdürlüğünde, 58 ada, 9 parsel, 60 pafta bilgisiyle kayıtlıdır (Foto. 892).

Tarihçe

H. 1271 (M. 1855) tarihli fermanla, Mersin iskelesine gelen Katolik cemaati mensuplarının ibadeti için, Kumluk denilen mevkide kilise inşasına izin verilir. Bu arazinin gelirleri Bezmiâlem Valide Sultan Vakfına aittir. 1885 yılında vakfa gelir sağlamak amacı ile arazi müzayede yolu ile parçalanarak satılır. Mektebin ve kilisenin bulunduğu arazinin bu müzayedede satın alındığı bilinmektedir. Yabancı bir şirket tarafından alınan arsa iki Fransız ve bir Cizvit papazı üzerine kayıtlıdır. Kilise ve okul

binaları 1901 ve 1903 yılında Osmanlı İmparatorluğu ve Fransa arasında yapılan protokol ile tanınır. Mektebin açılış tarihi tam olarak bilinmemekle beraber, inşasının 1896 yılında bitirildiği bilinmektedir. Kilise ve okulun ruhsatı 1913 yılında alınır. Mektep zükura mahsus olup, St. Joseph ve Fransa'dan gelen öğretmenler eğitim vermektedir⁴⁵¹.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina 2017 yılında Toros Üniversitesi tarafından restore edilerek Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi olarak kullanılmaktadır. Restorasyonda ahşap malzemeli kapı, pencere, merdiven, taban döşemeleri gibi kısımlar yenilenir. Çatı kısmı onarılır⁴⁵².

Plan Özellikleri

Zemin kat üzerine tek katlı olan bina, 28x10 m. ve 7.6x17 m. boyutlarında iki bloğun birleşiminden oluşan "L" plan tipindedir. Binanın zemin kat mekânlarının her birinin girişi dışardan verilmektedir (Plan 106-107-108-109).

Zemin Kat

Binanın zemin kat koridoruna yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu bir geçişle girilmektedir. Koridor, 10x3.20 m. boyutlarındadır. Tavanı ahşap, tabanı karo döşelidir. Buraya üst kata çıkışı sağlayan sahanlığın bir penceresi, ZK-01 ve ZK-03 nolu mekânların birer kapı ve penceresi açılmaktadır. Koridor, çift kanatlı ahşap bir kapı ile güney cepheye açılmaktadır (Foto 893-894).

ZK-01 nolu mekân 4.60x5.80 m. boyutlarındadır. Mekâna zemin kat koridorundan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı bir kapıdan geçilerek girilir. Mekâna, güney cepheye ve koridora açılan birer, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı kapı ile ulaşılmaktadır. (Foto. 895).

ZK-02 nolu mekân 9x9.20 m. boyutlarındadır. Mekâna kuzey ve batı cephelerden açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu iki kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan üç, batı ve kuzey cephelere açılan ikişer, ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 896).

Üst kata çıkışın sağlandığı merdiven sahanlığı 4.60x3 m. boyutlarındadır. Tabanı karo kaplıdır. Bu kısımda tek kollu, betonarme merdivenler bulunmaktadır. Kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu, çift kanatlı ahşap malzemeli bir kapı ile girilen sahanlık, koridora açılan bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 897).

⁴⁵¹ Ankara Birinci Asliye Hukuk Mahkemesi, Dosya No:2000/33.

⁴⁵² Adana KTVKK., Dosya No: 9441.

ZK-03 nolu mekân 8x8.80 m. boyutlarındadır. Zemin kat koridorundan dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap formlu bir kapı ile girilen mekân, koridora ve güney cepheye açılan toplamda üç ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 898).

ZK-04 nolu mekân 6.40x2 m. boyutlarındadır. Mekâna dışardan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Doğu cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 899).

ZK-05 mekân 6.40x8 m. boyutlarındadır. Mekâna dışardan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Doğu cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki, batı cepheye açılan bir adet pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 900).

ZK-06 mekân 6.40x7 m. boyutlarındadır. Mekâna dışardan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Doğu cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç, batı cepheye açılan bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 901).

Birinci Kat

Merdivenler ile ulaşılan binanın birinci katı “L” planlı bir koridorun etrafına sıralanan mekân dizilimindedir (Plan 107) (Foto. 902). Birinci katta altı mekân bulunmaktadır. Bu mekânlardan 1K-01 ve 1K-02 nolu mekânlar birer kapı ile birbirlerine bağlanmaktadır.

1K-01 nolu mekân 20.60x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Doğu ve batı cephelere açılan dörder, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, toplamda sekiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 903).

1K-02 nolu mekân 9.60x8.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan iki, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 904).

1K-03 nolu mekân 4.20x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 905).

1K-04 nolu mekân 6x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Güney

cepheye açılan iki, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır⁴⁵³.

1K-05 nolu mekân 5x7 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan bir, batı cepheye açılan iki dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 906).

1K-06 nolu mekân 10.60x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Kuzey cepheye açılan iki, batı cepheye açılan bir dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 907).

1K-03 ve 1K-04 nolu mekânların yanında, 4.60x4 m. boyutlarında birinci kat lavaboları bulunmaktadır. Lavabolara koridordan açılan bir adet, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Taban fayans, tavan ahşap kaplamadır. Duvarlar seramik kaplıdır (Foto. 908).

Binanın iç mekânlarında tavanlar ahşap, tabanlar karo kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Bina iki katlıdır. “L” plan tipindeki binanın, uzun kol batı cephesinde, zemin katta dikdörtgen formlu iki pencere ve kapı bulunmaktadır. Aynı cephenin birinci katında dört, dikdörtgen formlu pencere yer almaktadır. Katlar birbirinden biri metal dördü ahşap kare formlu ayaklarla taşınan sundurma ile ayrılmaktadır. Cepheleer sıvasızdır. Binanın kuzey cephesi, yalın haldeyken doğu cephesinde zemin katta altı, birinci katta dört, dikdörtgen formlu pencere vardır (Foto. 909) (Çizim 104).

Binanın doğu cephesinde, zemin katta dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, koridor kapısı ve dikdörtgen formlu altı pencere bulunmaktadır. Birinci kat seviyesinde altı adet olmak üzere, cephede toplamda 12 pencere bulunmaktadır (Foto. 910).

Kuzey cephede, zemin katta, basık kemerli, çökertme bir yüzeyin orta aksına yerleştirilen, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı bulunmaktadır. Kapının her iki yanında birer dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Birinci kat seviyesinde üç,

⁴⁵³ Mekâna girilememiştir.

dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Cephe kenarlarından dışa taşkın şaşırtmalı taş dizileri ile sınırlandırılmaktadır (Foto. 911).

Güney cephede zemin katında, yuvarlak kemerli koridor girişi, iki adet kapı ve bir pencere bulunmaktadır. Birinci kat seviyesinde dört pencere vardır. Katlar birbirinden, biri metal, dördü ahşap ayakla taşınan sundurma ile ayrılmaktadır (Foto. 912).

Binadaki sundurmalar Marsilya kiremit ile kaplıdır. Cepheler geniş saçaklı eğimli çatı ile sonlanmaktadır. Pencere ve kapılar ahşap kepenkleri özgün değildir.

Bezeme Özellikleri

Bina içte ve dışta bezemesizdir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binanın beden duvarları düzgün kesme taş (Mersin taşı), iç duvarlar bağdadidir. Tavan ve taban döşemeleri ahşaptır. Pencere ve kapılar özgün değildir (Çizim 105-106).

Üslup Özellikleri

Simetrik cephe düzenlemeleri ile dönemin mimari yaklaşımlarını bünyesinde barındıran sade bir binadır.

3.3.2.1.8. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi

Plan: 110-113

Çizim:-

Fotoğraf: 913-956

Ekler: 68

İnceleme Tarihi: 17.03.2019

Bulunduğu Yer:

Bina Kocaeli il merkezinde, Tepecik Mahallesi, İstiklal Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Tapu Kadastro Müdürlüğü'ne 288 ada, 41 parsel, 1 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 913).

Tarihçe

İzmit müstakil sancağında Fransız Cizvit Tarikatı mensubu, Per Dominik adlı kişi, Tepecik mevkiinde satın aldığı arsa üzerine, 1895-1896 yıllarında, bir kilise ve bitişliğine mektep inşa ettirir. Ruhsatsız olarak inşa edilen bu mektep için, İzmit Mutasarrıflığı ile merkez arasında bir takım yazışmalar gerçekleşir. Sörlük okulu olarak da bilinen bu mektep kolej seviyesindedir. H. 1317 (M. 1899) tarihli Maarif

Salnamesi'nde ruhsatsız olan bu okulun îdâdi seviyesinde olduğu ve öğrenci sayısına yönelik bilgiler verilmektedir⁴⁵⁴ (Ek 68).

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Binanın alan incelemesi sırasında kilise bölümünün iç düzenlemesinin değiştirildiği görülmektedir. Ayrıca eski fotoğraflarında var olan çan kulesi ve çatı üstü seyirlik alanın ortadan kaldırıldığı görülmektedir (Foto. 914). Binanın basit çaplı onarımlar dışında büyük oranda özgün halini korumuştur. St. Barbe Fransız İdâdisi günümüzde Kocaeli Defterdarlığı ek binası olarak kullanılmaktadır.

Plan Özellikleri

St. Barbe Fransız İdâdisi doğu-batı doğrultulu dikdörtgen planlıdır. Bina günümüzde doğu cephesine bitişik kilise binası ile “L” plan tipindedir⁴⁵⁵. Bodrum kat üzerine üç katlı olan binanın son katı, çatı katı şeklindedir. 12x25 m. boyutlarında olan binanın iç mekân dizilimi, bodrum katta özgün halinde değildir. Bu kat yemekhane olarak kullanılmaktadır. Binada üç adet giriş kapısı bulunmaktadır. Güney cephede bulunan iki kapı bodrum kata, kuzeyde bulunan bir kapı zemin kata geçişi sağlamaktadır (Plan 110-111-112-113).

Bodrum Kat

Bodrum kata, güney cephenin orta aksına yerleştirilen, tek yönlü, dört basamaklı merdivenler ile ulaşılmaktadır (Plan 1). Basık kemerli dikdörtgen formlu olan giriş açıklığı, çift kanatlı, demir-döküm bir kapı ile kapatılmaktadır. Giriş kapısından 6x8 m. boyutlarında “L” şekilli bir koridora ulaşılmaktadır. Bu koridorun etrafına sıralanmış kiler, mutfak, yemek odası gibi işlevleri olan beş mekân bulunmaktadır (Foto. 915-916).

BK-01 nolu mekân 10.20x10.20 m. boyutlarındadır. Koridora açılan çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilen mekânın betonarme tavanı, dört kare ayakla taşınmaktadır. Taban döşemesi fayans olan mekân, kuzey ve güney cephelerde dört, batı cephede üç, ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencerelemeler basık kemerli dikdörtgen formlu olup ahşap doğramalıdır. Mekânın duvarları alçı-kum-çimento karışımı sıvalıdır (Foto. 917).

⁴⁵⁴ B.O.A. Yıldız Perakende Umumi Evrakı, 31/71, H. 24 Şaban 1312-M. 20 Şubat 1895; Fatih Demirel, “Fransız Misyonerlerinin İzmit Sancağındaki Eğitim Faaliyetleri”, *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Sempozyumu III*, Kocaeli 2017, s. 2163-2165.

⁴⁵⁵ Kilise binası 8.60x20 m. boyutlarında bodrum kat üzerine iki katlıdır.

BK-02 nolu mekân 9.60x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile ulaşılmaktadır. Kuzey cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı dört ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban fayans kaplıdır. Duvarlar çimento-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 918).

BK-03 nolu mekân 4.60x3 m. boyutlarındadır. Mekân kiler olarak kullanılmaktadır. BK-02 nolu mekândan tek kanatlı, pvc. dikdörtgen formlu bir kapı ile girilen mekân, kuzey cepheye açılan bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban fayans kaplıdır. Duvarlar yarısına kadar fayans kaplı olup geri kalan kısımlar alçı-kum-çimento ile sıvalıdır (Foto. 919).

BK-04 nolu mekân 4.60x3.50 m. boyutlarındadır. Mekân yönetici yemekhanesi olarak kullanılmaktadır. Güney cepheye açılan iki, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban parke kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 920).

BK-05 nolu mekân 3.50x2.70 m. boyutlarındadır. Mekân yönetici mutfağı olarak kullanılmaktadır. Güney cepheye açılan bir, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban fayans kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalı olup yarıya kadar fayans kaplıdır (Foto. 921).

Binanın güney doğu köşesinde üst katlara çıkışı sağlayan tek yönlü merdivenler bulunmaktadır. Merdivenlerin bulunduğu sahanlığa kilise binasından açılan bir kapı ile girilir. Sahanlık 3x6 m. boyutlarındadır. Her bir kat, basık kemerli, dikdörtgen formlu pencereler ile aydınlatılmaktadır. Çatı katına kadar çıkışı sağlayan merdivenler mermer kaplamalı olup, metal korkuluklu ahşap tırabzanlıdır (Foto. 922).

Zemin Kat

İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi zemin katına, kuzey cephenin orta aksına yerleştirilen dokuz basamaklı tek yönlü merdivenlerden çıkılarak, dikdörtgen kapıdan ulaşılır. 2x5 m. boyutlarındaki giriş holü (Foto. 923), 2x23.40 m. boyutlarındaki doğu-batı doğrultulu koridora açılmaktadır. Zemin kat mekânları simetrik olarak bu koridora açılmaktadır (Foto. 924). Binanın incelemesi sırasında bu katın öğrencilerin barınması için düzenlendiği görülmektedir.

ZK-01 nolu mekân 11x5 m. boyutlarındadır. Mekâna giriş holünden açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. ZK-01 nolu mekân, kuzey cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, dört adet

pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban beton mozaik kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç ile sıvalıdır (Foto. 925).

ZK-02 nolu mekân 4.60x3.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Güney cepheye açılan iki basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 926).

ZK-03 nolu mekân 3.50x2.70 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 927).

ZK-04 nolu mekân 3.50x2.70 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 928).

ZK-05 nolu mekân 4.60x3.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 929).

ZK-06 nolu mekân 3.50x2.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân, güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 930).

ZK-07 nolu mekân 3.50x2.70 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân, güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban fayans kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalı olup yarıya kadar fayans kaplıdır. Lavabo olarak kullanılmaktadır (Foto. 931).

ZK-08 nolu mekân 4.80x2.70 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân, kuzey

cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır⁴⁵⁶.

ZK-09 nolu mekân 4.80x3 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Mekân, kuzey cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır⁴⁵⁷.

ZK-10 nolu mekân 4.80x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna giriş holüne açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap doğramalı bir kapı ile girilir. Kuzey cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır⁴⁵⁸.

Birinci Kat

Binanın birinci katına güneydoğu köşede bulunan merdivenler aracılığı ile ulaşılır. Merdivenleri çıkınca 21x2 m. boyutlarında koridora ulaşılır (Foto. 932). Birinci katta iç planın doğu-batı doğrultulu bir koridora açılan mekânlar şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Merdiven sahanlığına batı yönden bitişik, 2x4 m. boyutlarında lavabolar bulunmaktadır. Bu kısım güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. Taban ve duvarları fayans kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 933).

1K-01 nolu mekân 3x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 1K-01 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 934).

1K-02 nolu mekân 6x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 1K-02 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Mekân sonradan ikiye bölünerek banyo ilave edilmiştir (Foto. 935-936).

⁴⁵⁶ Mekâna girilememiştir.

⁴⁵⁷ Mekâna girilememiştir.

⁴⁵⁸ Mekâna girilememiştir.

1K-03 nolu mekân 5x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 1K-03 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 937).

1K-04 nolu mekân 5x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 1K-04 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 938).

1K-05 nolu mekân 6.80x2.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 1K-05 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır⁴⁵⁹.

1K-06 nolu mekân 5x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 1K-06 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 939).

1K-07 nolu mekân 14x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 1K-07 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı altı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 940).

1K-08 nolu mekân 5x2.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 1K-08 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban marley kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 941).

İkinci Kat

⁴⁵⁹ Mekâna girilememiştir.

Binanın ikinci katı çatı katı şeklinde bir düzenedir. Bu kata güneydoğu köşede bulunan merdivenler aracılığı ile ulaşılır. İkinci kat, 2x23.40 m. boyutlarındaki doğu-batı doğrultulu koridora simetrik olarak yerleştirilmiş mekânlardan oluşmaktadır (Foto. 942).

Merdiven sahanlığına batı yönden bitişik, 2x4 m. boyutlarında lavabolar bulunmaktadır. Bu kısım güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. Taban ve duvarları fayans kaplıdır. Tavan betonarmedir (Foto. 943).

2K-01 nolu mekân 3x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 2K-01 nolu mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban betonarmedir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 944).

2K-02 nolu mekân 6x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 2K-02 nolu mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban fayans kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 945).

2K-03 nolu mekân 5x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 2K-03 nolu mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban betonarmedir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 946).

2K-04 nolu mekân 5x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 2K-04 nolu mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban betonarmedir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 947).

2K-05 nolu mekân 6.80x2.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 2K-05 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban betonarmedir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 948).

2K-06 nolu mekân 5x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 2K-06 nolu mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ve taban betonarmedir. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 949).

2K-07 nolu mekân 14x5 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 2K-07 nolu mekân güney cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı altı pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban parke kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır (Foto. 950).

2K-08 nolu mekân 5x2.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. 2K-08 nolu mekân güney cepheye açılan bir basık kemerli, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan betonarme, taban fayans kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Mutfak olarak kullanılmaktadır (Foto. 951).

Cephe Özellikleri

İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi, mimari elemanların simetrik olarak dizildiği ve yatay-dikey dengenin uygulandığı cephe düzenlemesindedir. Binanın kuzey ve güney cephesi arasında kot farkı bulunmaktadır. Doğu cephe kilise binası ile bitişik durumdadır.

Bina bodrum kat üzerine üç katlıdır. Güney ve kuzey cephede olmak üzere iki adet giriş kapısı bulunmaktadır. Kilisenin güney cephesinden açılan girişin sonradan iki binanın bağlantısını kurabilmek için açıldığı görülmektedir (Plan 111).

Güney cephe kot farkından dolayı zemin kat üzerine üç katlıdır. Subasman seviyesi ile zemin kat birbirinden dışa taşkın, taş malzemeli silme ile birbirinden ayrılmaktadır. Diğer katlarda kat silmesi bulunmamaktadır. Güney giriş kapısı cephenin orta aksına konumlandırılmış durumdadır. Kapı basık kemerli, dikdörtgen formludur. Dışa taşkın bir çerçeve ile sınırlanan kapı, kilit taşı ve yatay silmeli tepelik kısmı ile vurgulanmaktadır. Zemin katta girişin her iki yanında dörder taneden toplamda sekiz pencere bulunmaktadır. Pencereler basık kemerli dikdörtgen formludur. Dışa taşkın pencere çerçevelerinin alt kısımlarında denizlik, üst kısımlarında kademelenerek genişleyen saçak uygulamalarına yer verilmiştir⁴⁶⁰.

⁴⁶⁰ Diğer katlarda bulunan pencereler de aynı formludur. İkinci kat pencereleri basık kemerli değildir. Üstte üçgen alınlıklıdır.

Cephenin tamamında toplamda 35 adet pencere bulunmaktadır. Dikey vurgu cephenin kenarlarında ve giriş kapısının her iki yanında tekrarlanan, şaşırtmalı düzdün kesme taşlar ile binalan kuşaklar ile verilmektedir. Cephe üstte mansart tipi çatı ile sonlanmaktadır. Çatı üzerinde dört adet bacaya yer verilmektedir. Çatı Marsilya tipi kiremit ile kaplıdır (Foto. 952-953).

Kuzey cephe bodrum kat üzerine üç katlıdır. Kot farkından dolayı bodrum kat pencereleri dikdörtgen formu ile üst kat pencerelerinden farklıdır. Kuzey giriş kapısı, cephenin orta aksına yerleştirilmiş durumdadır. Kapıya tek yönlü merdivenler ile ulaşılmaktadır. Kapının üzeri sonradan yapılan, üzeri saç ile kaplı sundurma ile kapatılmıştır. Kapı güney giriş kapısı ile aynı formudur. Cephede dikey vurgu, cephenin kenarları ve giriş kapısının her iki yanında, şaşırtmalı düzgün kesme taş malzeme ile yapılan, dışa taşkın kuşaklar ile verilmektedir. Cephede toplamda 35 pencere bulunmaktadır. Pencere formları güney cephede bulunan pencereler ile aynıdır. Cephe üstte kademelenerek genişleyen, profilli saçak ve mansart tipi çatı ile sonlanmaktadır. Çatı üzerinde dört bacaya yer verilmektedir (Foto. 954-955).

Batı cephe bodrum kat üzerine üç katlıdır. Düz yalın bir cephedir. Bodrum kata üç pencere bulunmaktadır. Bodrum kat ile zemin kat birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Zemin katın orta aksında, zemin kat koridorunu aydınlatan bir pencereye yer verilmektedir. Pencere formları diğer cepheler ile aynıdır (Foto. 956).

Binanın güney ve kuzey cephelerinin düzenlenişinde simetrik ve yatay-dikey dengenin göz önüne alınarak uygulandığı gözlenmektedir.

Bezeme Özellikleri

Bina içte ve dışta sade olduğu görülmektedir. Binanın cephesinde kapı ve pencere çerçeveleri ile dikey taş kuşaklar ile dekoratif bir takım uygulamalardan söz etmek mümkündür.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina yontma taş ile inşa edildiği görülmektedir. Pencere ve kapı çerçeveleri düzgün kesme taş malzemelidir. İç duvarlar tuğla ile yapıldır. Kapılar ve pencereler ahşaptır. İç ve dış merdivenler betonarme olup özgün değillerdir.

Üslup Özellikleri

Planlama ve cephe özellikleri açısından simetrik mekân dizilimi, vurgulanmış giriş, cephede yer verilen yatay dikey denge uygulamaları ile Neo-Klasik özellikler görülmektedir.

3.3.2.1.9. İstanbul Beyoğlu Zağrefion Rum Zükur İdâdisi

Plan: 114-119

Çizim: 107

Fotoğraf: 957-960

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 15.03.2019

Bulunduğu Yer:

İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi, Kuloğlu Mahallesi, Turnacıbaşı Caddesi, Numara: 15 adresinde bulunur. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 485 ada, 26 pafta, 11 parsel bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 957).

Tarihçe

1808 yılında Fermeneci⁴⁶¹ Loncası tarafından Panaiya okulu olarak açılan mektep, 1846 yılında Turnacıbaşı mevkiinde, ahşap bir yapıda eğitim-öğretime devam eder. 1889 tarihinde okul heyetinden Hristaki Zografos isimli hayırseverin bağışı ile aynı yerde yeni bir binanın yapımına karar verilir. 1890 yılında Mimar Perkles Fotiadis tarafından hazırlanan proje ile inşaat başlatılır. İnşa işi 1893'te tamamlanır⁴⁶².

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina ufak çaplı onarımlar dışında özgün halindedir.

Plan Özellikleri⁴⁶³

Bodrum kat üzerine beş katlı olan bina, kuzey ve güney cephelerden yanında bulunan binalar ile bitişik nizamdadır (Plan 114-115-116-117-118-119). 29x18 m. boyutlarındadır.

Bodrum kat kuzey-güney doğrultulu bir koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekânlardan oluşmaktadır. Koridorun kuzey ve güney bitim noktalarında üst kata çıkışın sağlandığı merdivenler vardır. Bu merdivenler iki yönlü olarak, ikinci kata kadar devam etmektedir.

Merdiven sahanlıkları ve kuzey-güney doğrultulu koridorlar dört kat boyunca tekrar etmektedir.

Cephe Özellikleri

⁴⁶¹ Fermeneci altın yıldız işlemeli kıyafet yapan kişilere denilir.

⁴⁶² Hercules Millas, *The Imagined Orher As National Identity: Greks And Turks*, Ankara 2002, s. 366; Pınar Erkan, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Galata-Şişli Güzergâhındaki Gayrimüslim Cemaat Okulları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 108-110.

⁴⁶³Yapının ayrıntılı incelemesi yapılamamıştır.

Binanın doğu cephesi, girişin orta aksa alındığı bodrum kat üstüne dört katlıdır. Bodrum kat dışa taşkın bir platform görünümündedir. Katta, dikdörtgen altı adet pencereye yer verilmektedir (Çizim 107) (Foto. 958).

Zemin katın orta aksında eyvan tarzı giriş bulunmaktadır. Eyvanın kenarlarına altlıklı ve başlıklı birer plastır ve ortalarında serbest dor nizamında iki mermer sütun yerleştirilmiştir. Kompozisyon taşınan üçgen alınlıkla sonlanmaktadır. Eyvanın içine dört mermer basamak yerleştirilerek, dikdörtgen formlu giriş kapı açıklığına ulaşım sağlanmaktadır. Kapının her iki yanında profilli başlıkları olan, iki plastırla yüzey üçe ayrılmaktadır. Kapının her iki yanında yüzeylerde birer dikdörtgen formlu ahşap pencere vardır. Eyvanın kuzey ve güney duvarlarında üçgen alınlıklı, dikdörtgen formlu birer ahşap pencere daha bulunmaktadır. Eyvanın tabanı mermer kaplıdır. Tavan kısmının, ortadaki büyük olmak üzere, üç dikdörtgen çökertme alana ayrıldığı ve içlerinin kalem işi bezemeler ile süslendiği görölmektedir (Foto. 959).

Zemin katın kanatlarında kenarlarında profilli dışa taşkın altlık ve başlıkları olan dikdörtgen formlu, altı adet ahşap pencereye yer verilmektedir. Zemin kat sıvası kesme taş izlenimi verilen rüstik sıvadır. Bir üst kata geçiş ileri taşıntılı çift silme bordürlü kat silmesi ile sağlanmaktadır (Çizim 107).

Binanın birinci katında, toplamda dokuz dikdörtgen formlu ahşap pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin çerçeveleri, yan kenarları korint tarzda başlıkları olan plastır şeklindedir. Plastırlar üstte üçgen alınlıkları taşımaktadır. Pencerelerin eteklik kısmı plastır tablası ve arasında bulunan kare iki tabla şeklinde düzenlenmektedir. Bir üst kata geçiş profilli kat silmesi ile sağlanmaktadır (Çizim 107).

İkinci, üçüncü ve dördüncü katlarda her bir katta dokuz olmak üzere toplamda 27 dikdörtgen formlu dışa taşkın sade çerçeveleri olan pencere bulunmaktadır. Üst kata geçişler profilli kat silmeleri ile sağlanmaktadır. Beşinci kat asma kat şeklindedir. Pencereler diğer katlara nazaran daha küçük boyutludur (Çizim 107).

Bezeme Özellikleri

Dış cephede giriş kapısı üçgen alınlığında, anteminyonlar arasında İsa ve Meryem tasviri bulunmaktadır. Alınlığın tepe ve köşe akroterleri palmet yaprağı formundadır. Giriş kapısı yanlarında, zemin kat seviyesinde, iki sfenks vardır (Foto. 960). Bu figürler ile yunan mitolojisine gönderme yapılmaktadır. Birinci kat pencereleri silmeli çerçeveleri ve üçgen alınlıkları ile diğer katlardan farklı olarak ele alınmaktadır. Pencereler yanlardan korint nizamda başlıklı plastırlar ile

sınırlanmaktadır. Pencere eteklerinde kare kartuşların içlerinde haç formunun uygulandığı görülmektedir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Yapının inşasında düzgün kesme taş kullanılmış olup giriş cephesinde kullanılan taşıyıcılar mermerdir.

İçerde koridorlar ve sınıfların büyük bölümünde mermer taban döşemesi kullanıldığı görülmektedir. Tavanlar betonarmedir. Duvarlar sıvalıdır. Kapı ve pencereler ahşap doğrama olup, özgündürler. Merdiven korkulukları demir-dökümdür. Dış kapı demir-döküm malzemelidir.

Üst örtü eğimli çatıdır.

Üslup Özellikleri

Bina Neo-Klasik özelliklidir. Katların yatay ve dikey dengelerle birbirlerinden ayrılmaları, girişin Dor nizamlı sütunlar ile geçilen üçgen alınlıklı vurgusu binada kullanılan üslubun göstergelerindedir.

3.3.2.1.10. İstanbul Beyoğlu Esayan Ermeni İnas İdâdisi

Plan: 120-123

Çizim: 108

Fotoğraf: 961-966

Ekler: 69

İnceleme Tarihi: 17.03.2019

Bulunduğu Yer:

İstanbul il merkezinde Kâtip Mustafa Çelebi Mahallesi, Meşelik Sokak No:24 adresinde bulunur. Tapu Kadastro Müdürlüğünde 460 ada, 26 parsel, 20 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 961).

Tarihçe

Esayan Ermeni İnas İdâdisi'nin geçmişi 1880 yılında kurulan Ermeni Eğitim Komisyonunun çalışmalarına dayanmaktadır. Komisyon Surp Harutyun Kilisesi ve mektebin inşası için yardım sever bağışçılar arar. Komisyona bağışçı olarak başvuran Mıgırdiç ve Hovannes Esayan kardeşler, mektebin inşası ve kilisenin onarımını üstlenirler. Mektebin inşası için ruhsat talebi H. 6 Zilkade 1310 (M. 26 Mayıs 1893)

tarhinde kabul edilir (Ek 69)⁴⁶⁴. Binanın inşası iki yıl sonra 1895'te tamamlanarak eğitim-öğretime açılır. 1908 yılında mektep îdâdi olarak ruhsat alır⁴⁶⁵.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina 1949, 1966, 1985 yıllarında büyük çaplı onarımlardan geçirilerek, zaman içerisinde oluşan yıpranmalar giderilir. Bu onarımlar binanın özgün halini bozmayacak niteliktedir.

Plan Özellikleri⁴⁶⁶

Esayan Ermeni İnas İdâdisi 11.65x43.45 m. boyutlarında paralel kenar plandadır. Bodrum kat üzerine üç katlı olan bina, doğu ve batı yönlerden, yanlarında bulunan diğer binalara bitişiktir. İçte, her bir katta farklı şekillerde uygulanan mekân dizilimi vardır. Binanın güney ve kuzey cephelerinde birer giriş kapısı bulunmaktadır. İç duvar kalınlığı 40 cm., dış duvar kalınlığı 80 cm.'dir (Plan 120-121-122-123).

Bodrum Kat

Binanın bodrum katına güney cephenin orta aksına yerleştirilen yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, demir-döküm malzemeli bir kapı ile girilir. 11.30x5.20 m. boyutlarındaki giriş holünden üç merdivenle bodrum kat koridorlarına çıkılır. Bodrum kattaki mekânlar, 8.20x3.70 m. boyutlarındaki iki koridora simetrik olarak açılmaktadır. Giriş kapısının karşısındaki tören holü 4x6 m. boyutlarındadır. Bodrum katta toplamda sekiz mekân bulunmaktadır (Plan 120).

BK-01 nolu mekân 13.40x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı altı pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-02 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-02 ve BK-03 nolu mekânların arasında üst kata çıkışı sağlayan tek yönlü merdivenler bulunmaktadır. Merdivenler batı yöne ve kuzey cepheye açılan, birer dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

⁴⁶⁴ B.O.A., İrade Adliye ve Mezaip, 4/20, H. 6 Zilkade 1310-M. 26 Mayıs 1893; Süleyman Büyükkarcı, 2003, İstanbul Ermeni Okulları..., s. 37.

⁴⁶⁵ Özel Esayan Ermeni İlkokulu, Ortaokulu ve Lisesi Tarihçesi, <http://esayan.k12.tr/tarihce.htm>, 26.04.2019.

⁴⁶⁶ Yapının incelemesi izin alınmadığından sınırlı olarak yapılabilmektedir.

BK-03 nolu mekân 2.8x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-04 nolu mekân 3.25x2.10 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-05 nolu mekân 3.25x2.10 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-06 nolu mekân 2.8x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-06 ve BK-07 nolu mekânların arasında üst kata çıkışı sağlayan tek yönlü merdivenler bulunmaktadır. Merdivenler doğu yöne ve kuzey cepheye açılan, birer adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-07 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç adet pencere ile aydınlatılmaktadır.

BK-08 nolu mekân 13.40x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı altı adet pencere ile aydınlatılmaktadır.

Zemin Kat

Binanın zemin katına kuzey cepheden yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, demir-döküm doğramalı ve iki kat boyunca yükseltelen kapıdan geçilerek girilir. Giriş holü 4x4 m. boyutlarında olup dört basamakla güney merdiven sahanlığına ulaşılmaktadır. Bu sahanlıktan iki yönlü merdivenler ile 8.20x2.40 m. boyutlarındaki doğu ve batı koridorlarına çıkılır. Koridorların orta aksında, dışarıya 2.5x5.60 m. boyutunda çıkıntı yapan, merdiven sahanlıkları bulunmaktadır. Sahanlıklar kuzey cepheye açılan iki, doğu ve batı yönlerine açılan birer pencere ile aydınlatılmaktadır. Zemin kat mekânları bu koridorlara simetrik olarak açılmaktadır (Plan 121).

ZK-01 nolu mekân 3.60x3 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-02 nolu mekân 2x2.10 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-03 nolu mekân 6x4.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-04 nolu mekân 5.40x10 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-05 nolu mekân 5.40x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-06 nolu mekân 5.40x6 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-07 nolu mekân 5.40x6 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-08 nolu mekân 5.40x6 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-09 nolu mekân 5.40x10 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-10 nolu mekân 6x4.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-11 nolu mekân 2x2.10 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-12 nolu mekân 3.60x3 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir adet pencere ile aydınlatılmaktadır.

Birinci Kat

Binanın birinci katına kuzey merdivenlerinden ulaşılır. Her iki merdiven sahanlığı 5x4 m. boyutlarında birer koridora açılmaktadır. Katta simetrik yerleşimli 10 adet mekân bulunmaktadır (Plan 122).

1K-01 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-02 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-03 nolu mekân 3x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-04 nolu mekân 6.40x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-05 nolu mekân 4.40x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-06 nolu mekân 3x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-07 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-08 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-09 nolu mekân 4.40x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-10 nolu mekân 6.40x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

İkinci Kat

Binanın ikinci katına kuzey merdivenlerinden ulaşılır. Her iki merdiven sahanlığı 5x4 m. boyutlarında birer koridora açılmaktadır. İki koridor 12.60x2 m. boyutlarında üçüncü bir koridorla birbirine bağlanmaktadır. İkinci katta simetrik yerleşimli dokuz mekân bulunmaktadır (Plan 123).

2K-01 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-02 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-03 nolu mekân 3x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-04 nolu mekân 6.40x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-05 nolu mekân 4.40x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-06 nolu mekân 3x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-07 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-08 nolu mekân 9.72x4 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-09 nolu mekân 11.45x3.70 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu iki kapı ile girilmektedir. Mekân, kuzey cepheye açılan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş pencere ile aydınlatılmaktadır.

Cephe Özellikleri

Binanın doğu ve batı cephelerinden başka binalarla bitişik olması nedeni ile iki cephesi açıktır. Bu cephelerden güney cephe, dekoratif olarak özenilerek ele alınan

cephedir. Kuzey cephe daha sade yapıda olup merdiven sahanlıklarına rastlayan iki çıkması ile hareketlendirilmektedir. Cepheler bodrum kat üzerine üç katlıdır.

Güney cephe bodrum kat üzerine üç katlıdır. Katlar birbirinden dışa taşkın kat silmeleri ile ayrılmaktadır (Çizim 108) (Foto. 962). Cephenin orta aksına bodrum kat ve zemin kat boyunca uzanan, iç içe silmelerle profillenen yarım yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu giriş açıklığı bulunmaktadır. Giriş açıklığı ve çerçevesi beyaz mermerdendir. Açıklık demir-döküm doğramalı çift kanatlı bir kapı ile kapatılmaktadır. Kemerin yarım yuvarlak kemeri kilit taşı noktası, altta ve üstte iki volütlü formlu dışa taşırılmaktadır. Kilit taşının üstüne yukarıya doğru profillenerek genişleyen tepelik yerleşmiş durumdadır (Foto. 963).

Orta aks birinci ve ikinci kat boyunca da vurgulanarak ele alınmaktadır. Giriş kapısının olduğu alan dikeyde altlık ve başlıklı kenar plastırları ile sınırlandırılmaktadır. Birinci ve ikinci katta girişin üstünde dikdörtgen birer ahşap pencere bulunmaktadır. Pencere ikişer yuvarlak gövdeli, iyon tarzlı başlıklı sütunla üçlü açıklıklar şeklinde tasarlanarak, demir-döküm doğrama ile kapatılmaktadır (Foto. 964).

Cephenin bodrum kat pencereleri, sade ve dikdörtgen formludur. Diğer katlarda bulunan pencereler dikdörtgen formlu olup, atlatmalı beyaz taş malzeme ile oluşturulan çerçeveleri bulunmaktadır. Pencere yan çerçeveleri, üstte yüzeyi silmeli altlık ve başlıklara oturtulmaktadır. Pencere doğramaları demir-döküm malzemelidir. Zemin ve bodrum kat pencerelerinde demir korkuluk vardır. Pencere aralarındaki alanlara, tuğla formu verilen, ön yüzeyleri pürüzlü, sarı renkli taşlarla döşenerek, renk zıtlığı verilmektedir. Toplamda 44 adet pencere bulunmaktadır. Kat silmeleri ile pencere denizlikleri arasındaki alanlar sıvanarak sade bırakılmaktadır. Bu alanlarda her bir pencerenin altında dışa taşkın çerçevesi kare formlu kartuşlar içerisinde haç motifi bulunmaktadır. Cephe üstte silmeli saçak kısmı ile sonlanmaktadır.

Kuzey cephe bodrum kat üzerine üç katlıdır. Orta aksa yerleştirilen giriş kapısı, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formludur. Girişin üstü, diğer katlarda pencere kenar ve ortalarına yerleştirilen başlıklı ve altlıklı plastırlarla vurgulanmaktadır. Giriş kapısının her iki yanından çıkma yapan bölümler cephe özellikleri bakımından birbirinin tekrarı olup kat silmeleri bulunmamaktadır. Cephenin diğer yüzeylerinde kat silmeleri bulunmaktadır. Güney cephede yer verilen kare kartuşlar, her bir katta birer tane olmak

üzere bu cephede de yer almaktadır. Cephe üstte saçak kısmı ile sonlanmaktadır (Foto. 965).

Cepheler genel olarak yatay-dikey dengenin uygulandığı simetrik kurulumdadır.

Bezeme Özellikleri

Yapı cephelerde yer verilen iki renkli cephe kaplamaları, iyonik başlıklı pencere sütunları, haç motifli kare kartuşları ile dekoratif özelliktedir (Foto. 966).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binada düzgün kesme taş ve mermer malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Pencere, kapı ve ahşap aksam özgün halinde değildir.

Üslup Özellikleri

Dönemin kamu binalarında görülen Neo-Klasik üslup simetrik cephe ve plan düzenlemeleri ile binanın genelinde gözlenmektedir.

3.3.2.1.11. Mersin Amerikan İnas İdâdisi

Plan: 124-131

Çizim: 109-114

Fotoğraf: 967-972

Ekler: 70-71

İnceleme Tarihi: 18.03.2019

Bulunduğu Yer:

Mersin il merkezinde Yeni Mahalle, Uray Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Tapu Kadastro Müdürlüğünde 58 ada, 9 parsel, 60 pafta bilgisiyle kayıtlıdır (Foto. 967).

Tarihçe

Mektebin açılış tarihi 1854'tür. Bina inşasının 1906 yılında başladığı bilinmektedir (Ek 70). Binanın ve okulun ruhsatı 1913 yılında alınır (Ek 71) . Yönetimin Kapusen ve Marist rahiplerinin elinde olduğu bilinmektedir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

1968, 1984, tarihlerinde geniş çaplı onarımların yapıldığı görülmektedir. Binada 2005 yılında cephe taşlarında meydana gelen kopma ve aşınmalar onarılır. Çatı

ve oluk sistemi elden geçirilir⁴⁶⁷. Binanın önceki dönemlerde varlığı gözlemlenen birinci kat seviyesindeki sundurmaların yıkıldığı görülmektedir. Çatı orijinal halini korumakta olup Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. “L” planlı iki binadan oluşan mektebin önceden birbirinden bağımsız iki bina iken aralarında bulunan dükkânın üzerine iki kat daha yapılarak birleştirildiği görülmektedir.

Yapının zemin katı zamanla 1.5 m. toprak ile dolarak kapanır. Bu katın havalandırılması için mevcut kapı açıklıklarının pencereye dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Binanın taban döşemesinde tonozların üzerine ahşap kirişlerin atıldığı, bu kirişlerin üstünün toprakla doldurularak kireç harçla karo döşendiği bilinmektedir. 1992 yılında gerçekleştirilen restorasyonda bu döşeme şekli orijinal haline dönüştürülür. Aynı tarihte binanın iç mekân dizilimi tamamı ile değiştirilir. İç planlama bakımından özgün değildir⁴⁶⁸.

Plan Özellikleri

Bina 14x31.40 m. (A Blok) ve 25.20x10.40 m. (B Blok) boyutlarında iki dikdörtgen binanın birleşmesi ile oluşan “L” plan şemasındadır. Bloklardan A-Blok bodrum kat üzerine üç katlıdır. B-Blok zemin kat üzerine bir katlıdır (Plan 124-125-126-127-128-129-130-131).

A Blok

Bodrum Kat

A Blok bodrum kata kuzey cephede üst katlara çıkışı sağlayan merdivenlerden inilerek, dikdörtgen formu tek kanatlı bir kapı ile girilir (Foto. 968). Girişten sonra 8.05x3.75 m. boyutlarında koridora ulaşılır. Bu koridorun batı duvarından açılan bir geçişle, birbiri içerisine açılan BK-01, BK-03 ve BK-04 nolu mekânlara ulaşılır (Plan 125).

A Blok BK-01 nolu mekân 4.05x5.25 m. boyutlarındadır. Mekânın içerisinde 1.20x1.80 m. boyutlarında asansör sahanlığı bulunmaktadır.

A Blok BK-02 nolu mekân 4.05x5.15 m. boyutlarındadır. Mekâna dışardan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Kapının yanında kuzey cepheye açılan dikdörtgen ahşap bir pencere ile aydınlatılan mekânın lavabo olarak düzenlendiği görülmektedir.

A Blok BK-03 nolu mekân 2.85x2.10 m. boyutlarındadır. BK-01 nolu mekâna açılan bir kapı ile girilen mekân depo olarak kullanılmaktadır.

⁴⁶⁷ Adana KTVKK., Dosya No: 10878.

⁴⁶⁸ Adana KTVKK., Dosya No: 12629.

A Blok BK-04 nolu mekân 2.80x2.10 m. boyutlarındadır. BK-01 nolu mekâna açılan dikdörtgen formlu bir kapı ile girilen mekân depo olarak kullanılmaktadır.

A Blok BK-05 nolu mekân 16.25x8.15 m. boyutlarındadır. Tamamı toprak dolgudur.

A Blok BK-06 nolu mekân 5.15X4.30 m. boyutlarındadır. Mekâna BK-07 nolu mekândan açılan dikdörtgen formlu geçiş ile ulaşılır.

A Blok BK-07 nolu mekân 5.10X4.30 m. boyutlarındadır. Mekâna BK-08 nolu mekândan açılan dikdörtgen formlu geçiş ile ulaşılır. Mekânda üst kata çıkışı sağlayan tek yönlü merdivenler bulunmaktadır.

A Blok BK-08 nolu mekân 4.70X4.30 m. boyutlarındadır. Mekâna BK-09 nolu mekândan açılan dikdörtgen formlu geçiş ile ulaşılır.

A Blok BK-09 nolu mekân 4.60X4.30 m. boyutlarındadır. Mekâna BK-10 nolu mekândan açılan dikdörtgen formlu geçiş ile ulaşılır. Mekânda üst kata çıkışı sağlayan tek yönlü merdivenler bulunmaktadır.

A Blok BK-10 nolu mekân 3.50X4.30 m. boyutlarındadır. Mekâna BK-11 nolu mekândan açılan dikdörtgen formlu geçiş ile ulaşılır. Mekânda üst kata çıkışı sağlayan tek yönlü merdivenler bulunmaktadır.

A Blok BK-11 nolu mekân 4.55X4.30 m. boyutlarındadır. Mekâna BK-10 nolu mekândan açılan dikdörtgen formlu geçiş ile ulaşılır. Mekânda üst kata çıkışı sağlayan tek yönlü merdivenler bulunmaktadır.

Zemin Kat

A Blok zemin kata kuzey cephe merdiven sahanlığından açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Kapıdan girilince 4.55x4.65 m. boyutlarında giriş holüne ulaşılır. Giriş holü kuzey cepheye dikdörtgen formlu, ahşap çerçeveli ikiz pencere ile açılmaktadır, Batı cepheye açılan, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu bir ahşap penceresi daha bulunmaktadır.

Giriş holünden üç basamaklı merdivenlerle inilince ZK-01 nolu mekâna geçilir. ZK-01 nolu mekân 25.70x9.35 m. boyutlarındadır. Mekânın orta aksına yerleştirilen, sivri kemerlerle birbirine bağlanan, dört adet, haç planlı ayaklar bulunmaktadır (Foto. 969). Mekân kuzey cepheye beş dikdörtgen formlu ahşap pencere ve dört kapı ile açılmaktadır. Pencerelerin dördü ikiz penceredir. ZK-01 nolu mekândan doğu cepheye açılan çift kanatlı bir kapı bulunmaktadır.

A Blok ZK-02 nolu mekân 8.50x4.30 m. boyutlarındadır. Mekân güney cepheye açılan iki dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

Pencerelerin yanlarında dışarıya açılan birer kapı bulunmaktadır. Mekânın içerisinde 4.50x2.50 m. boyutlarında banyo; banyonun içerisinde ise alt kata geçişi sağlayan merdivenler vardır.

A Blok ZK-03 nolu mekân 8.60x4.30 m. boyutlarındadır. Mekân güney cepheye açılan iki dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencerelerin yanlarında dışarıya açılan birer kapı bulunmaktadır.

A Blok ZK-04 8.60x4.30 m. boyutlarındadır. Mekân güney cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencerelerin yanlarında dışarıya açılan birer kapı bulunmaktadır.

Giriş holü ile ZK-02 nolu mekânların arasında 4.55x3.85 m. boyutlarında merdiven sahanlığı bulunmaktadır. Bu sahanlık batı cepheye yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu bir kapı ile açılmaktadır.

Birinci Kat

Binanın birinci katına iç merdiven sahanlığını geçerek girilir. Sahanlık birinci katta bir adet ikiz ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Birinci kat 25.70x2 m. boyutlarındaki koridora açılan simetrik mekân dizilimindedir (Plan 127). Bu kattaki mekânların barınma amacı ile kullanıldığı görülmektedir. Toplamda lavabolar ile beraber 13 tane mekân bulunmaktadır.

A Blok 1K-01 nolu mekân 6.90x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna merdiven sahanlığından açılan, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân batı cepheye açılan dikdörtgen formlu, güney cepheye açılan ise ikiz olmak üzere iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 1K-02 nolu mekân 5.60x8.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, bir tanesi ikiz olmak üzere iki adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın bir kısmının sonradan kilere çevrildiği görülmektedir. Ayrıca doğu duvarından bir kapı ile 1K-03 nolu mekâna geçilir.

A Blok 1K-03 nolu mekân 5.60x5.45 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, bir tanesi ikiz olmak üzere iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Yemek salonu olarak kullanılan mekân, doğu ve batı duvarlarında yer verilen kapılar ile yanlarında bulunan mekânlara açılır.

A Blok 1K-04 nolu mekân 5.60x6.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 1K-05 nolu mekân 5.60x6.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu, bir adet ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 1K-06 nolu mekân 5.60x8.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan, dikdörtgen formlu ikiz ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın bir kısmının sonradan lavaboya çevrildiği görülmektedir.

A Blok 1K-07 nolu mekân 5.90x3.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan iki dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 1K-08 nolu mekân 5.90x3.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan iki dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 1K-09 nolu mekân 5.90x3.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan iki dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 1K-10 nolu mekân 5.90x5.55 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan iki dikdörtgen ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân sonradan eklenen bir duvarla iki bölüme ayrılmaktadır.

Birinci katta 1K-10 nolu mekânın yanında 1.95x5.90 m. boyutlarında kuzey cepheye açılan giriş holü bulunur. Bu hol iki kanatlı bir kapı ile dışarı açılmaktadır.

Giriş koridorunun yanında koridora bir kapı ile açılan 2.70x5.90 m. boyutlarında lavabolar bulunmaktadır. Mekân kuzey cepheye açılan ikiz ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 1K-11 nolu mekân 5.90x3.60 m. boyutlarındadır. Mekâna giriş holünden açılan tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân kuzey cepheye açılan ikiz dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 1K-12 nolu mekân 6.90x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna merdiven sahanlığından açılan, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân batı cepheye açılan dikdörtgen formlu; kuzey cepheye açılan ikiz olmak üzere iki ahşap pencere ile

aydınlatılmaktadır. Mekân tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile kuzey cepheye açılmaktadır.

İkinci Kat

A Blok ikinci kata batı duvarının orta aksına yerleştirilen merdivenler aracılığı ile ulaşılmaktadır. İkinci kat doğu-batı doğrultulu 25.70x2 m. boyutlarındaki koridora açılan simetrik mekân dizilimindedir (Plan 128).

A Blok 2K-01 nolu mekân 8.55x5.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân batı cepheye açılan dikdörtgen formlu bir; güney cepheye açılan ikiz iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A-Blok 2K-01 nolu mekânın yanında bulunan lavabolar 3.60x5.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-02 nolu mekân 3.60x5.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-03 nolu mekân 3.60x5.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-04 nolu mekân 3.60x5.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-05 nolu mekân 3.60x5.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-06 nolu mekân 3.60x5.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-07 nolu mekân 5.60x5.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-08 nolu mekân 3.60x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-09 nolu mekân 2.45x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-10 nolu mekân 2.45x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-11 nolu mekân 2.45x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-12 nolu mekân 2.45x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-13 nolu mekân 2.45x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-14 nolu mekân 2.45x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-15 nolu mekân 2.45x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-16 nolu mekân 2.45x5.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 2K-17 nolu mekân 4.60x4.60 m. boyutlarındadır. Mekâna asansör koridorundan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu bir adet ikiz ve batı cepheye açılan dikdörtgen ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Üçüncü Kat

A Blok çatı katına batı duvarının orta aksına yerleştirilen merdivenler aracılığı ile ulaşılmaktadır. İkinci kat doğu-batı doğrultulu 25.70x2 m. boyutlarındaki koridora

açılan simetrik mekân dizilimindedir (Plan 6). Koridorun kuzey duvarında dikdörtgen üçüz ahşap bir pencere terasa açılmaktadır. Terasa üç adet dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap doğramalı kapı ile geçilir. Terasta asansörün makina odası bulunmaktadır. Bu kattaki mekânların barınma amacı ile kullanıldığı görülmektedir. Toplamda lavabolar ile beraber 11 mekân bulunmaktadır.

A Blok 3K-01 nolu mekân 4.40x2.85 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-02 nolu mekân 2.36x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-03 nolu mekân 2.35x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-04 nolu mekân 2.60x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-05 nolu mekân 2.35x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-06 nolu mekân 2.75x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-07 nolu mekân 2.10x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-08 nolu mekân 2.75x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-09 nolu mekân 2.60x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-10 nolu mekân 2.50x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

A Blok 3K-11 nolu mekân 3.10x4.90 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapı ile girilir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

B Blok

Binanın B Bloğu kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen planlıdır. Özgün halinde zemin üzerine bir katlı olan bina, günümüzde çatı katı ile beraber üç katlıdır. Binada 1984 yılında gerçekleştirilen restorasyon sonrası iki Blok aradaki iki katlı dükkanın üzerine kat ilavesi ile birleştirilerek dört katlı hale dönüştürülür.

Zemin Kat

B Blok zemin kat sonradan yapılan iç duvarlarla bölümlenen beş mekândan oluşmaktadır. Bu mekânların girişleri sokağa açılan beş dikdörtgen formlu kapı ile verilmektedir (Plan 130).

B Blok ZK-01 nolu mekân 4x8.70 m. boyutlarındadır. Mekâna doğu cepheden açılan dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. Kapıdan sonra beş basamakla zemine inilir. Batı cepheye açılan ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır⁴⁶⁹.

B Blok ZK-02 nolu mekân 4.50x8.70 m. boyutlarındadır. Mekâna doğu cepheden açılan dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. Batı cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

B Blok ZK-03 nolu mekân 5.35x8.70 m. boyutlarındadır. Mekâna doğu cepheden açılan dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. Batı cepheye açılan iki, doğu cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

B Blok ZK-04 nolu mekân 5.55x8.70 m. boyutlarındadır. Mekâna doğu cepheden açılan dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. Batı ve batı cephelere açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ahşap ikişer pencere ile aydınlatılmaktadır.

B Blok BK-05 nolu mekân 4.95x8.70 m. boyutlarındadır. Mekâna doğu cepheden açılan dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. Batı ve doğu cephelere açılan ahşap doğramalı ikişer dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

⁴⁶⁹ Yapının içine girilememiştir.

Birinci Kat

B Blok birinci kata güney cepheden 27 basamaklı tek kollu merdivenler ile ulaşılan dikdörtgen formlu bir kapı ile girilir. Zemin kat birbirini içine açılan, 15.60x9.60 m. boyutlarında 1K-01 ve 4.70x9.60 m. boyutlarında 1K-02 nolu mekânlardan oluşmaktadır (Plan 131).

B Blok 1K-01 nolu mekân güney cephede bir doğu ve batı cephelerde üçer tane olmak üzere toplamda yedi dikdörtgen formlu, ikiz ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın kuzey duvarının orta aksına yerleştirilen dikdörtgen açıklıkla 1K-02 nolu mekâna geçilmektedir. 1K-02 nolu mekân lavabo olarak kullanılmaktadır. Doğru ve batı cephelere açılan, dikdörtgen formlu birer ikiz ahşap pencere ve kuzey cepheye açılan iki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Plan 131).

Cephe Özellikleri

“L” plan tipindeki yapının “A” ve “B” blokları zemin üzerine çatı katları ile beraber üç katlıdır. B Bloğun son iki katı sonradan ilavedir.

A Blok güney cephe zemin katta dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı beş adet kapı ve yanlarında altı dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere bulunmaktadır. Birinci katta dikey, ikinci katta dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı altışardan 12 adet ikiz pencere bulunmaktadır. Pencere çerçeveleri dışa taşkın olup üstte silmeli kornişlerle vurgulanmaktadır. Çatı katında bulunan 12 pencere üçgen alınlıklıdır. Cephe Mersin taşı ile inşa edilmiş olup sıvasızdır (Foto. 970) (Çizim 109).

A Blok kuzey cephe zemin katta beş kapı ve üçü ikiz, üçü dikdörtgen formlu toplamda altı ahşap doğramalı dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Birinci katta üçü üçüz, biri beşiz, bir dikdörtgen formlu ahşap doğramalı pencere bulunmaktadır. İkinci katta dördü üçüz, diğerleri ikiz ve dikdörtgen formlu pencere vardır. Çatı katında terasın ajurlu korkulukları mevcuttur. Cephede görülen merdivenler yapıya sonradan ilave edilir (Foto. 971) (Çizim 110).

A Bloğun doğu cephesinde dört katlı bir düzenleme söz konusudur. Mimari elemanların kullanım şekli açısından diğer iki cepheden farklıdır. Cephenin zemin katında, dıştan çerçeve içerisine alınmış yuvarlak kemerli adet kapı ve yanlarında birer ahşap pencere bulunmaktadır. Birinci katta orta aksa alınan giriş kapısının üstünde dikdörtgen çerçeve içerisine alınan sivri kemerli ikiz ahşap pencere mevcuttur. Bu pencere üstte daire formlu bir pencere ile birleştirilmektedir. Yanlarda yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu birer ahşap pencere ile üçlü giriş vurgusu tamamlanmaktadır. İkinci katta kenarlarda yuvarlak kemerli birer ahşap pencere ve

çatı katında birinci kattaki ikiz ahşap pencere formu tekrarlanmaktadır. Cephe üstte üçgen alınlık formuyla sonlanmaktadır (Foto. 972) (Çizim 111).

B Blok doğu cephe özgün haliyle zemin kat üzerine tek katlıdır. Zemin katta beş adet dikdörtgen formlu kapı ile üç adet ahşap pencere bulunmaktadır. Birinci katta dört dikdörtgen formlu ahşap pencere bulunmaktadır. Pencere çerçeveleri dışa taşkındır (Çizim 112).

B Blok batı cephe batı cephe özgün haliyle zemin kat üzerine tek katlıdır. Cephenin her bir katında dörder tane olmak üzere toplamda sekiz ikiz dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır. Pencere çerçeveleri dışa taşkındır (Çizim 113).

B Blok kuzey cephe özgün haliyle zemin kat üzerine iki katlıdır. Cephenin birinci katında iki adet dikdörtgen ahşap pencere bulunmaktadır (Çizim 114). Günümüzde zemin katta dikdörtgen formlu giriş açıklığı bulunmaktadır.

Bezeme Özellikleri

Bina içte ve dışta sadedir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binanın beden ve iç duvarlarının düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Tavan ve taban döşemeleri ahşaptır. Pencere ve kapılar özgün değildir.

Üslup Özellikleri

Simetrik cephe düzenlemeleri ile dönemin Amerikan mimarlık tarihinde Colonial Revival Era (Sömürge Dönemi Canlandırma) (1860-1920) döneminin özelliklerini taşıyan, İngiliz mimarisinin etkisinde, sade bir yapıdır

3.3.2.1.12. Trabzon Kemer kaya Rum Zükür İdâdisi

Plan: 132-136

Çizim: 115-118

Fotoğraf: 973-1025

Ekler: 72

İnceleme Tarihi: 12.03.2019

Bulunduğu Yer:

Trabzon il merkezinde Kemer kaya Mahallesi, Öğretmen Mektep Sokak, Numara: 4 Ortahisar adresinde bulunur. Bina Tapu Kadastro Müdürlüğü'ne 1017 ada, 23 parsel, 46 paftada bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 973-974).

Tarihçe

Mektebin kuruluşu 1863 yılında Sebastos Kymenites tarafından gerçekleştirilir⁴⁷⁰. İnşa edilen ilk bina zamanla tahrip olur ve yıkılmaya yüz tutar. Bunun üzerine 1899 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile yapılan yazışmalar sonrası, mektebin yeniden yapılması için irade çıkar. Aynı belgede yapının kuşbakışı görünümü, cephe görünümü ve kat planı görülmektedir (Plan 132) (Ek 72)⁴⁷¹. Binanın mimarı Kakudilis'dir. İnşası 1902 yılında tamamlanır. Mekteb Dar-ul Muallimîn (1923-1933), Trabzon Lisesi (1933-1940), orta mekteb (1940-1949), öğretmen okulu (1950-1978), sonrasında Kanuni Anadolu Lisesi'nin kullanımına tahsis edilir. 1985 yılında okul restorasyondan geçirilir⁴⁷².

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Bina eski fotoğraflarından anlaşıldığına göre büyük ölçüde özgünlüğünü korumaktadır. 1985 yılında gerçekleşen restorasyon dışında bilinen bir onarımı yoktur. Binanın birinci bodrum kısmı özgün halinde güney cephe dâhil olmak üzere açıkken günümüzde ön kısmı doldurulmuş haldedir. Bodrum kat girişine yanlardan gizli merdivenler ile ulaşılmaktadır.

Plan Özellikleri

Trabzon Rum İdâdisi içte ve dışta "U" plan şemasındadır (Plan 132-133-134-135). İki bodrum kat üzerine iki katlı olan binanın ikinci bodrumu yarımıdır (Plan 132). Bina, 49x32 m. boyutlarında bir alana yerleştirilmiş olup 17x32 m.'lik ana kütleyle, 13x14.60 m. boyutlarındaki doğu-batı kütlelerinin bağlanması ile oluşturulmuştur.

Bodrum Kat

2BK, günümüzde spor salonu olarak kullanılmaktadır. 29x7.5 m. boyutlarındadır. Mekâna, doğu cepheden açılan yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Spor salonu kuzey cepheye açılan yuvarlak kemerli, demir-döküm doğramalı, dikdörtgen formlu, dokuz pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın üst döşemesi dört yuvarlak sütun ile taşınmaktadır (Foto. 975).

Binanın 1BK'na zemin kattan batı yöndeki kek yönlü merdivenler ile ulaşılır. Kata restorasyon öncesi güney duvarın orta aksından açılan çift kanatlı bir kapı ile ulaşılırken, günümüzde bu kısım toprakla doldurulmuş durumdadır.

5.86x5 m. boyutlarındaki merdiven sahanlığı batı ve kuzey cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 976).

⁴⁷⁰ Antony Bryer, *The Post-Byzantine Monuments of Pontos*, Ashgate 2002, s. 33.

⁴⁷¹ B.O.A. İrade Adliye ve Mezâhib, 32/33, H. 7 Şevval 1316-M. 18 Şubat 1899.

⁴⁷² Kanuni Anadolu Lisesi Tarihçesi, <http://kanunianadolu.meb.k12.tr>, 16.04.2019.

Koridorun doğu ucunda, birinci kata çıkışı sağlayan, 2.60x5.30 m. boyutlarında ikinci bir merdiven sahanlığı bulunmaktadır. Sahanlığın kuzey yönüne açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir penceresi vardır. Tek yönlü merdivenler betonarme olup mermer kaplıdır (Foto. 977).

Merdiven sahanlığının devamında günümüzde camekân ile çevrelenen ve kütüphane olarak kullanılan koridor kısmına ulaşılır. 31.2x8.53 m. boyutlarında olan kütüphanenin tavan döşemesi, taş malzemeli, kare formlu on ayakla taşınmaktadır. Bu kısmın tavanı asma tavan, tabanı parke kaplıdır (Foto. 978).

1BK-01 nolu mekân 8x10.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1B-01 nolu mekân batı cepheye açılan bir; kuzey cepheye açılan ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 979).

1BK-02 nolu mekân 8x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu, bir kapıdan geçilerek girilir. 1BK-02 nolu mekân kuzey cepheye açılan üç, ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 980).

1BK-03 nolu mekân 5.3x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1BK-03 nolu mekân kuzey cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 981).

1BK-04 nolu mekân 5.3x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1BK-04 nolu mekân kuzey ve doğu cephelere açılan birer ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 982).

1BK-05 nolu mekân 7.20x7.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1BK-05 nolu mekân, doğu cepheye açılan ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 983).

1BK-06 nolu mekân 7.20x7.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1BK-06 nolu mekân doğu cepheye açılan ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 984).

İkinci bodrum katın yan koridorları 13.30x2.60 m. boyutlarındadır. Güney cepheye açılan ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 985).

İkinci bodrum batı koridoruna bağlanan 7.20 m. boyutlarında iki mekân lavabo olarak kullanılmaktadır. Bu mekânlar batı cepheye açılan ikişer ahşap doğramalı dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır⁴⁷³.

Zemin Kat

Binanın zemin katına içten, her iki merdiven sahanlığında bulunan, tek yönlü merdivenler ile ulaşılır. Zemin kata ayrıca dışardan “U” şekilli dış avlunun doğu ve batı duvarlarına açılan ahşap doğramalı çift kanatlı dikdörtgen formlu iki kapı ile girilir.

Zemin kat, doğu-batı koridorları 2.60x18.60 m. boyutlarındadır. Kuzey koridor 30x2.60 m. boyutundadır. Koridorların tavanları volta tonoz, tabanları karo siman kaplıdır. Duvarlar alçı-kum-çimento sıvalıdır. Doğu ve batı koridorların orta aksına yerleştirilen kapıların her iki yanında birer dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, ikiz pencere bulunmaktadır (Foto. 986-987).

Koridorların köşe noktalarında, bodrum katta yer alan merdiven sahanlıkları devam ettirilmektedir (Foto. 988). Ayrıca kuzey koridorun uçlarında, doğu ve batı cephelere açılan, birer ahşap doğramalı ikiz pencere bulunmaktadır.

ZK-01 nolu mekân 6.70x8.53 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-01 nolu mekân batı ve güney cephelere açılan ikişer ahşap doğramalı dikdörtgen formlu, ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan volta tonoz, taban karo siman kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 989).

ZK-02 nolu mekân 6.70x8.53 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-02 nolu mekân, batı cepheye açılan iki, kuzey cepheye açılan bir, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu, ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan volta tonoz, taban karo siman kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 990).

ZK-03 nolu mekân 4.53x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-03 nolu mekân batı ve kuzey cephelere açılan bir, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz

⁴⁷³ Bu mekânlara girilememiştir.

pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan volta tonoz, taban karo siman kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 991).

ZK-04 nolu mekân 5.90x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-04 nolu mekân kuzey cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan volta tonoz, taban karo siman kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır (Foto. 992).

ZK-05 nolu mekân 8x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-05 nolu mekân kuzey cepheye açılan üç ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır⁴⁷⁴.

ZK-06 nolu mekân 5.90x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-06 nolu mekân kuzey cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 993).

ZK-07 nolu mekân 4.53x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-07 nolu mekân doğu ve kuzey cephelere açılan bir, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 994).

ZK-08 nolu mekân 7.20x7.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-08 nolu mekân doğu cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 995).

ZK-09 nolu mekân 7.20x7.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-09 nolu mekân doğu cepheye açılan ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 996).

ZK-10 nolu mekân 8x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-10 nolu mekân güney cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 997).

⁴⁷⁴ Mekâna girilememiştir.

ZK-11 nolu mekân 8x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-11 nolu mekân güney cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 998).

ZK-12 nolu mekân 8.10x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. ZK-12 nolu mekân güney cepheye açılan ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 999).

Birinci Kat

Binanın birinci katına doğu ve batı yönde bulunan merdivenler aracılığı ile ulaşılır (Foto. 1000). Birinci kat “U” şeklindeki koridorun etrafına sıralanan simetrik mekân dizilimindedir. Zemin katta uygulanan plan şeması tekrarlanmaktadır (Plan 136). Birinci kat doğu-batı koridorları 2.60x18.60 m. boyutlarındadır. Kuzey koridor 30x2.60 m. boyutundadır. Doğü ve batı koridorların orta aksına yerleştirilen kapıların her iki yanında birer dikdörtgen formlu ahşap doğramalı ikiz pencere bulunmaktadır (Foto. 1001-1002).

1K-01 nolu mekân 6.70x8.53 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-01 nolu mekân batı cepheye açılan iki, kuzey cepheye açılan bir, ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1003).

1K-02 nolu mekân 6.70x8.53 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-02 nolu mekân batı cepheye açılan iki, kuzey cepheye açılan bir, ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1004).

1K-03 nolu mekân 8.10x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-03 nolu mekân güney cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1005).

1K-04 nolu mekân 8x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-04 nolu mekân güney cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1006).

1K-05 nolu mekân 8x5.40 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-05 nolu

mekân güney cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1007).

1K-06 nolu mekân 7.20x7.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-06 nolu mekân doğu cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1008).

1K-07 nolu mekân 7.20x7.20 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-07 nolu mekân doğu cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1009).

1K-08 nolu mekân 4.53x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-08 nolu mekân doğu ve kuzey cephelere açılan bir, ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1010).

1K-09 nolu mekân 5.90x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-09 nolu mekân kuzey cepheye açılan bir, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1011).

1K-10 nolu mekân 8x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-10 nolu mekân kuzey cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1012).

1K-11 nolu mekân 5.90x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-11 nolu mekân kuzey cepheye açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1013).

1K-12 nolu mekân 4.53x8 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan çift kanatlı, ahşap doğramalı dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek girilir. 1K-12 nolu mekân batı ve kuzey cephelere açılan ahşap doğramalı dikdörtgen formlu ikiz pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1014).

Binanın iç mekânlarında tavanlar volta tonoz, tabanlar karo siman kaplıdır. Duvarlar alçı-çimento-kum karışımı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Trabzon Rum İdâdisi mimari elemanların simetrik olarak dizildiği ve yatay-dikey dengenin uygulandığı cephe düzenlemesindedir. Binanın kuzey ve güney cephesi arasında kot farkı bulunmaktadır. Bu nedenle cepheler arasında kat farkları vardır.

Binanın ana girişleri doğu ve batı kanatlarındadır. Bu girişler iki katlı olan cephelerin orta aksına yerleştirilmiş durumdadır. Dışa taşkın, başlıklı iki plastırla çevrelenen kapıların üzerinde, üçgen alınlık uygulaması bulunmaktadır. Kapıların her iki yanında dikdörtgen formlu ahşap doğramalı ikiz pencere bulunmaktadır. Kat silmesi ile ayrılan iki katlı cephenin birinci katında dikdörtgen formlu ahşap doğramalı üç pencereye yer verilmektedir. Zemin katta bulunan pencerelerden farklı olarak pencerelerin dikey ayrımları, başlıklı plastır şeklindedir. Cephe üstte baştaban kirişi ve silmeli saçak kısmı ile sonlanmaktadır. Cepheler kenarlarından dışa taşkın, taş dizileri ile oluşturulan köşe plastırları ile dikeyde vurgulanmaktadır (Foto. 1015-101) (Çizim 115).

Güney cephe bodrum kat üzerine iki katlıdır. Katlar birbirinden yatayda dışa taşkın ve profilli silmeler ile ayrılmaktadır. Bodrum katın orta aksına yanlardan merdivenler ile ulaşılır. Dikdörtgen formlu, demir-döküm çift kanatlı giriş kapısı, cephenin orta aksında bulunur. Giriş aksı, altlık ve başlıklı plastırlar ile üç dikey alana ayrılmıştır. Giriş aksının bodrum kat seviyesinde, kapının her iki yanında dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı birer pencere bulunmaktadır. Zemin ve birinci katta daha büyük boyutlu pencerelere yer verilmektedir. Birinci kat pencerelerinin, kenarlardan başlıklı plastırlar ile sınırlandırıldığı ve üçgen alınlıklı oldukları görülmektedir. Giriş aksı üstte üçgen alınlık ile sonlanmaktadır (Foto. 1017). Birinci kat seviyesinde pencere aralarındaki plastırların yüzeyleri yivlidir. Aynı plastırların iyon tarzda volütlü başlıkları vardır (Foto. 1018) (Çizim 115).

Plastırlar ile üçlü dikey vurgu yapılan yan bölümlerde her bir katta ikişer tane, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere vardır. Zemin kat seviyesindeki pencere aralarında üçgen alınlıklı, dikdörtgen formlu, yanlardan plastırlarla çerçeveslendirilmiş kartuşlar bulunmaktadır. Günümüzde bu kartuşların içerisinde Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün kabartma bir heykeli ve yine kendisine ait sözleri bulunmaktadır (Foto. 1019-1020).

Binanın doğu ve batı kanatlarının güney cepheleri güneyde zemin kat üstüne tek katlıdır. Katlar birbirlerinden yatayda profilli kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Dikey vurgunun altlık ve başlıkları olan taş malzemeli, dışa taşkın plastırlar ile üç bölmeli

olarak yapıldığı görülmektedir. Her bir katta ortadaki üçüz, yanlardakiler tek bölmeli formlu üç pencereye yer verilmektedir. Pencere kenarlarından altlıklı ve başlıklı plastırlarla sınırlandırılarak dekore edilmektedir. Cepheler üstte üçgen alınlıkla sonlanmaktadır (Foto. 1021).

Trabzon Rum İdâdisi'nin kuzey cephesi bodrum kat üstüne üç katlıdır. Katlar birbirinden profilli kat silmesi ile ayrılmaktadır. Bodrum katın orta aksında günümüzde pencere haline dönüştürülmüş, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu kapı bulunmaktadır. Kapının her iki yanında yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, demirdöküm doğramalı birer pencere ile üçlü bir düzen verilmektedir. Katta toplamda sekiz adet, yuvarlak kemerli pencere yer almaktadır. İkinci bodrum kat dışa taşkın, altlıklı ve başlıklı plastırlar ile beş dikey alana bölünmektedir. Bu alanlarda 11 dikdörtgen formlu ahşap doğramalı pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin dördü ikiz penceredir. Zemin kat altlıklı ve başlıklı plastırlar ile 11 dikey alana bölünmüş durumdadır. Bu alanlarda toplamda 11 dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Pencere dördü ikiz penceredir. Birinci kat 10 dışa taşkın, plastır ile 11 dikey alana bölünmüş durumdadır. Bu alanlarda kenarları altlıklı ve başlıklı plastırlara dayanan, kademelenerek genişleyen, tepelik kısımları olan, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı 11 pencere bulunmaktadır. Orta aksa yerleştirilen üç pencerenin arasında yer alan plastırların bedenleri yivli olup başlıkları iyon tarzıdır. Cephe üstte kademelenerek genişleyen profilli saçak kısmı ile sonlanmaktadır. Orta aksın üçlü dikey vurgusu, üçgen alınlıkla kuvvetlendirilmektedir (Foto. 1022-1023) (Çizim 116).

Yapının doğu cephesi, bodrum kat üzerine iki katlıdır. Katlar birbirinden yüzeyi profillendirilmiş kat silmesi ile ayrılmaktadır. Dikey olarak altlıklı ve başlıklı dört plastır ile üç alana bölünmektedir. Cephede toplamda 20 pencere bulunmaktadır. Bunların üçü üçüz, 12'si ikiz penceredir. Birinci kat pencereleri yanlardan altlıklı ve başlıklı plastırlara dayandırılmış durumdadır. Ayrıca bu pencerelerin profillendirilerek genişleyen tepelikleri bulunmaktadır. Ayrıca birinci bodrum kata açılan yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu bir kapı bulunmaktadır (Foto. 1024) (Çizim 117).

Binanın batı cephesi bodrum kat üzerine iki katlıdır. Katlar birbirinden yüzeyi profillendirilmiş kat silmesi ile ayrılmaktadır. Dikey olarak altlıklı ve başlıklı dört plastır ile üç alana bölünmektedir. Cephede toplamda 20 pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin üçü üçüz, 12'si ikiz penceredir. Birinci kat pencereleri yanlardan altlıklı ve başlıklı plastırlara dayandırılmış durumdadır. Ayrıca bu pencerelerin profillendirilerek genişleyen tepelikleri bulunmaktadır (Çizim 118).

Bezeme Özellikleri

Binanın dış cephesinde pencere ve giriş kapılarının üzerinde yer verilen üçgen alınlıklar, altlıklı ve başlıklı pencere plastırları işlevsel özellikte olmayan dekoratif elemanlardır. Güney ve kuzey cephelerde birinci katların orta akslarına yerleştirilen bedenleri yivli, iyon başlıklı plastırlar ve devamındaki üçgen alınlıklar bu cephenin hareketliliğine katkı veren uygulamalardır. Binanın içerisinde pirinç kapı kolları ve demir merdiven korkulukları metal malzemeli bezeme unsurlarıdır. Kapı kollarının yüzeyleri bitkisel ve geometrik motiflerin birleşimi ile oluşturulan girift bir kompozisyon ile verilmektedir (Foto. 1025). Merdiven korkuluklarında kenger yaprakları ve akantus çiçeklerinin simetrik kollarla birbirine bağlanması ile oluşturulan bir kompozisyon bulunmaktadır (Foto. 1026).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binanın beden duvarlarında düzgün kesme taş malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Tavan ve taban döşemelerinde, tuğla ve demirin kullanıldığı görülmektedir. Volta tonoz tuğla ve demir kirişlerle inşa edilmektedir. Taban döşemesinde karo kullanılan binanın, merdiven döşemeleri ve kapı söveleri mermerdir. Kapı ve pencere döşemeleri ahşaptır. Pencere ve kapılar özgündür. Merdiven korkulukları ferforjedir. Binanın çatısı eğimli ahşap çatıdır. Çatı Marsilya kiremit ile kaplıdır.

Üslup Özellikleri

Trabzon Rum İdâdisi dönemin kamu binalarında görülen Neo-Klasik üsluptadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi idâdilerinden farklı olarak çok katlıdır. Giriş kapısında yapılan vurgu, simetrik cephe ve mekân dizilimi, cephede uygulanan mimari elemanları ile Neo-Klasik özellikleri bünyesinde taşımaktadır.

3.3.2.1.13. Üsküdar İmmecelee Conception (St. Marie) Fransız Zükur İdâdisi

Plan: 137-140

Çizim: 119-120

Fotoğraf: 1027-1041

Ekler: 73-74

İnceleme Tarihi: 20.03.2019

Bulunduğu Yer:

İstanbul İli, Üsküdar İlçesi, Selami Ali Mahallesi, Yeni Dershane Sokak, No:12 adresinde bulunur. Tapu Kadastro Müdürlüğüne 125 ada, 69 parsel, 48 pafta bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 1027).

Tarihçe

1894 yılında inşa edildiği belirtilmektedir. Yapı St. Marie olarak da anılmakta olup H. 1329 (M. 1911) yılında îdâdi olarak ruhsat alır⁴⁷⁵. Osmanlı İmparatorluğu tarafından 1913 yılında tasdik edilir (Ek 73-74)⁴⁷⁶.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

1934 yılına kadar eğitime devam eden okul bu tarihten sonra kapatılır. 1968 yılına kadar Bağlarbaşı İlkokulu olarak kullanılır. İlkokula yeni binanın yapılması ile anaokulu olan binanın çatısında 2005 yılında yangın geçirir. 2006 yılında restore edilir. Bina günümüzde Üsküdar Halk Eğitim Merkezi İş Okulu olarak kullanılmaktadır⁴⁷⁷.

2006 yılında binanın tavan ve taban döşemelerinde meydana gelen tahribat giderilmeye çalışılır. Çatı onarılır ve yangından zarar gören duvarlar yeniden örülerek düzenlenir. Restorasyon raporuna göre binanın temel duvarları 70-80 cm. üst kat duvarları 50-55 cm.'dir. Tavan döşemeleri volta tonoz olup, günümüzde asma tavadır. Taban döşemeleri karosimandır. Binanın kapı ve pencereleri özgün değildir.

Plan Özellikleri

Bina 17.85x18.52 metre boyutlarında kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu kareye yakın dikdörtgen bir alana oturmaktadır. "L" plan tipindedir. Bodrum kat üzerine üç katlıdır (Plan 137-140).

Bodrum Kat

Bodrum kat kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu 8.25x1.90 m. boyutlarında bir koridorun etrafına sıralanan mekânlardan oluşmaktadır. Kata kuzeybatı cepheden açılan, basık kemerli dikdörtgen bir giriş kapısı bulunmaktadır (Plan 137).

BK-01 nolu mekân 8x12 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap çift kanatlı kapı ile girilir. BK-01 nolu mekân beş adet, basık

⁴⁷⁵ P. Erkan, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İstanbul...*, s. 181; S. Sezer Sevinç "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İstanbul'daki Latin Katolik Yapıları" adlı doktora çalışmasında yapının ayakta olmadığını belirtmektedir; S. Sezer Sevinç, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İstanbul'daki Latin Katolik Yapıları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997, s. 298.

⁴⁷⁶ B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 4217/316244, H. 7 Şevval 1331-M. 9 Eylül 1913; B.O.A., Genel, 27/145, 4 Eylül 1923.

⁴⁷⁷ Natura Mimarlık Restorasyon Limitet Şirketi Restorasyon Raporu.

kemerli, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın duvarları sıvalı ve boyalıdır. Atölye olarak kullanılmaktadır.

BK-02 nolu mekân 11.50x3 m. boyutlarındadır. Bu kısım koridordur. Güneybatı yönünde tek yönlü merdivenler bulunmaktadır. Duvarlar sıvalıdır.

BK-03 nolu mekân 10x6 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, ahşap çift kanatlı kapı ile girilir. BK-03 nolu mekân dört, basık kemerli dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın güneybatı duvarından dikdörtgen formlu bir kapı ile BK-04 nolu merdiven holüne geçilir. BK-03 nolu mekân mutfak olarak kullanılmaktadır.

BK-04 nolu merdiven holü 10x3.40 m. boyutlarındadır. Bu hole BK-05 nolu mekândan, biri tek kanatlı diğeri çift kanatlı dikdörtgen iki kapı ile geçilmektedir. Ayrıca koridora açılan ahşap bir pencere bulunmaktadır (Foto. 1028).

BK-05 nolu mekân 10x8.50 metre boyutlarındadır. Yemekhane olarak kullanılan mekân dışarıya açılan, çift kanatlı dikdörtgen formlu bir kapı ile açılmaktadır. Güneybatı cepheye açılan üç adet basık kemerli dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. (Foto. 1029).

Zemin Kat

Binanın zemin katına güney batı ve kuzeydoğu yönlerden birer kapı açıklığı ile girilir (Foto. 1030). ZK-01 nolu mekân giriş holüdür. ZK-02 ve ZK-03 nolu sınıf ve odadan açılan çift kanatlı iki kapı açılmaktadır. Ayrıca ZK-05 nolu merdiven holünün çift kanatlı kapısı da bu hole açılmaktadır. Holün güneybatı kısmında tek yönlü merdivenler ve yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu giriş kapısı bulunmaktadır (Plan 13) ZK-02 nolu mekân 11x8 m. boyutlarındadır. Kuzeybatı cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu üç, güney batı cepheye açılan iki adet dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-03 nolu mekân 11x5.5 m. boyutlarındadır. Kuzeydoğu cepheye açılan, basık kemerli dikdörtgen formlu üç ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-04 nolu mekân ZK-05 nolu mekânın köşesine yerleştirilen kare planlı sonradan eklenen kısımdır. Bu kısım özgün değildir.

ZK-05 nolu mekân merdiven holüdür. 9x3 m. boyutlarındadır. Güneybatı yönde 21 basamaklı üst kata çıkışı sağlayan merdiven uygulaması bulunmaktadır. Merdivenler karo mozaik kaplıdır

ZK-06 nolu mekân 11x9 m. boyutlarındadır. Mekâna merdiven holünden açılan tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile ulaşılır. Güneybatı cepheye açılan

basık kemerli dikdörtgen formlu iki, güneydoğu cepheye açılan dört ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

Birinci Kat

Binanın birinci katına zemin kattan merdivenler ile ulaşılmaktadır. Merdivenler 1K-01 nolu merdiven holüne açılmaktadır. Hole 1K-02, 1K-03, 1K-04 nolu mekânların dikdörtgen formlu, çift kanatlı kapıları açılmaktadır. Kuzeybatı cepheye açılan dikdörtgen bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Plan 139).

1K-02 nolu mekân 10.50x6 m. boyutlarında olup sınıf olarak kullanılmaktadır. Kuzeybatı cepheye açılan, basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap dört pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-03 nolu mekân 11x9 m. boyutlarında olup sınıf olarak kullanılmaktadır. Güneydoğu cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap dört pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-04 nolu mekân 5.20x6 m. boyutlarında olup hol olarak kullanılmaktadır. Güneydoğu cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-05 nolu mekân 12x6 m. boyutlarında olup sınıf olarak kullanılmaktadır. Kuzeybatı cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap dört pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-06 nolu mekân 5.20x6 m. boyutlarında olup atölye olarak kullanılmaktadır. Güneydoğu cepheye açılan basık kemerli, dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1031).

İkinci Kat

İkinci kata birinci kattan merdivenler ile ulaşılmaktadır. 2K-06 nolu mekân merdiven holüdür. 9x5 metre boyutlarındadır. Hole, 2K-01, 2K-05, 2K-07 nolu mekânların dikdörtgen formlu tek kanatlı kapıları açılmaktadır (Plan 140).

2K-01 nolu mekân holdür. Mekân, 5x4 metre boyutlarındadır. Hole, 2K-04, 2K-02 nolu mekânların tek kanatlı, dikdörtgen formlu ahşap pencereleri açılmaktadır.

2K-02 nolu mekân sınıftır. Mekân, 5x8 metre boyutlarındadır. Güneybatı cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli ahşap üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-03 nolu mekân öğretmen yatakhaneşidir. Mekân, 8x5 metre boyutlarındadır. Mekâna 1K-04 nolu odadan dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile

girilmektedir. Kuzeydoğu cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli ahşap üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1032).

2K-04 nolu mekân oturma odasıdır. Mekân, 5.5x3.5 metre boyutlarındadır. Mekâna 2K-01 nolu holden dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Kuzeydoğu cepheye açılan sivri kemerli dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-05 nolu mekân öğretmen yatakhaneşidir. Mekân, 10x5 metre boyutlarındadır. Mekâna merdiven holünden açılan dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. Kuzeydoğu cepheye açılan dört adet, dikdörtgen formlu basık kemerli ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap döşemedir. Duvarlar sıvalıdır.

2K-06 nolu mekân ibadet yeri olarak kullanılmaktadır. Mekân, 5.80x10.50 metre boyutlarındadır. Mekâna merdiven holünden açılan bir kapı ile girilir. Güneybatı cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli ahşap dört pencere ile aydınlatılmaktadır. Tavan ahşap, taban karo-simandır. Duvarlar sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Binanın ana giriş cephesi kuzeydoğu cephesidir (Foto. 1033). Bodrum kat üzerine üç katlı olan cephe 12.25 m. uzunluktadır. Cephe Yeni Dershane sokağına bakmaktadır. Giriş kapısı orta akstadır. Kapıya üç basamakla ulaşılır. Alçı malzeme ile oluşturulan profilli yüzeyi olan yuvarlak kemer, başlıklı alçı malzemeli plastırlar üzerine oturtulmaktadır. Kapının her iki yanında biri dar diğeri geniş, alçı derzli, altlıklı ve başlıklı ikişer plastır bulunmaktadır. Bu plastırlar bodrum ve ikinci katta düz yüzeyli, birinci katta dikey silmeli formludur. Plastırlar arasına alınan tekli giriş açıklığı vurgusu, diğerkatlarda da sürdürülmektedir. Vurgu birinci katta yuvarlak kemerli, ikinci katta sivri kemerli birer ahşap pencere ile verilmektedir. İkinci katta sivri kemer, üçgen alınlığın içerisine alınarak, alınlığın tepe noktasına dikdörtgen bir blok halinde akroterin yerleştirildiği görülmektedir. Cephenin doğu kanadında bodrum katta dikdörtgen formlu, basık kemerli üç ahşap pencere bulunmaktadır. Bodrum kat, zemin kattan kat silmesi ile ayrılmaktadır. Zemin katta biri ikiz, diğeri tekli üç ahşap pencere bulunmaktadır. Kat silmesi zemin ve birinci katı birbirinden ayırmaktadır. Buradaki pencere uygulaması zemin katla aynıdır. İkinci kata profillenererek genişleyen kat silmesi ile geçilir. İkinci kat pencereleri dikdörtgen formlu ve çerçevesizdir. Cephe kenarlardan plastırlar ile vurgulanmaktadır. Cephenin batı kanadı, doğu kanadı ile benzerdir. Bu kanattaki tek fark; katlardaki pencere sayısının iki ikiz pencereden dörde

yükselmesidir. Bu durum binanın “L” planlı olması ile açıklanabilir. Cephe üstte eğimli kırma çatı ile sonlanmaktadır (Çizim 119).

Güneybatı cephe binanın “L” planlı olması sebebi ile iki farklı bölümde ele alınabilir (Foto. 1034). Güneybatı cephe 9.47 metre boyutunda sol kenardan 6.80 m. boyutunda içeri alınmış durumdadır. İçeri alınan cephenin doğu kenarında, basamaklarla ulaşılan yuvarlak kemerli giriş kapısı bulunmaktadır. Kapının yanında olan yüzeyler, bodrum ve zemin kat seviyesi boyunca, binaya sonradan ilave edilen anaokulu duvarıyla kesişmektedir. Birinci ve ikinci katlar birbirlerinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Bu katlarda basık kemerli, iki ikiz pencere bulunmaktadır. Cephenin ileri taşırılan 9 metrelik kısmının düzenlemesi, kuzeydoğu cephe ile aynıdır. Farklı olarak birinci katta, ikiz pencereler arasında, içe doğru silmeler ile daralan yuvarlak bir kartuş bulunur (Çizim 120).

Binanın kuzeybatı cephesi, yanındaki apartman ile bitişiktir. Güneydoğu cephenin orta aksında, içeri alınmış bir alanda, zemin katta, dikdörtgen formlu kapı ve birinci katta dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır (Foto. 1035).

Bezeme Özellikleri

Bina içte ve dışta bir takım bezeme unsurlarını bünyesinde taşımaktadır. Dışta, binanın ana giriş kapısı önünde bulunan beton dökme merdiven korkulukları, geometrik motifler ile bezelidir (Foto. 1036). Cephelerde yer verilen pencere çerçeveleri, kat silmeleri ve plastırlarda tuğla ve alçı bezeme ile gerçekleştirilen iki renkli bir bezeme kompozisyonundan söz etmek mümkündür. İçerde merdiven holünün, tüm katlar boyunca kalem işi geometrik ve bitkisel motifler ile bezeli olduğu görülmektedir. Bezemeler sadedir. Lotus ve palmetlerden oluşan bir bordür duvarları ikiye ayırmaktadır (Foto. 1037).

Binanın içerisinde taban döşemesinde kullanılan gri karoların beyaz ve siyah renkli geometrik motifler ile bezelidir (Foto. 1038).

ZK-03 nolu mekânın duvarları ve tavanı sıva üzerine kalem işi motifler ile bezelidir. Odanın güneydoğu duvarında, yuvarlak kemerli, çökertme yüzeyinin içinde, yıldızlı bir gökyüzü tasviri bulunmaktadır. Kemerin iç yüzünde ve duvarla kesiştiği alanları dolanan iki tane bezeme bordürü bulunmaktadır. Bezeme kuşağı bitkiseldir. Yuvarlak kemerin köşelerinde, yuvarlak formlu siyah renkli kartuşlar bulunmaktadır (Foto. 1039). Odanın duvarları, yatayda üç bölüme ayrılmaktadır. Alt bölüm, dikdörtgen formlu kartuşların tekrarlandığı sade bir görünümde. Orta kısımlar, iç içe altı silmeli çerçeve içine alınan dikdörtgen yüzeyler bulunmaktadır. Çerçevenin

altta ve üstte bulunan, kenarlarından salvek şeklinde içe doğru ilerleyen, lotus çiçekleri bulunmaktadır. Üçüncü ve en üst katmanda, duvarlarla tavanın kesiştiği noktaları dolanan, yuvarlak kemerlerin içinde, lotus çiçekleri ile bezeli bordür vardır (Foto. 1040). Mekânın tavanı volta tonozludur. Tonozların iç yüzeyleri kalem işi bezemelidir. Bezemeler duvarlardaki anlayış ve motifler ile benzerdir (Foto. 1041). Odaların bazılarında, nişlerin içinde, bulunan kalem işi bezeme kalıntılarından binanın içinin tamamı ile ZK-03 nolu mekândaki gibi bezeli olduğunu düşündürmektedir.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Binanın temel duvarları moloz taş malzemelidir. Beden duvarları tuğladır. Tavan döşemeleri volta tonozdur. Taban döşemeleri karo mozaiktir. Çatı ahşap olup eğimlidir. 2006 yapımı olan çatı Marsilya tipi kiremit ile kaplıdır. Merdivenler yerinde dökme mozaiktir. İkinci kat merdivenleri ahşaptır.

Üslup Özellikleri

Dönemin kamu binalarında görülen Neo-Klasik üsluptadır. Katların içerdeki simetrik dizilimi dışarı yansıtan düzenlemesi, girişlere yapılan vurgu ve kullanılan mimari elemanlardaki düzen, üslup özelliklerinin birer göstergesidir. Binanın içinde kullanılan kalem işi bezemelerde kullanılan kompozisyonlar üslubun binaya yansıyan bir diğer özelliğidir.

3.3.2.1.14. Kayseri-Talas Amerikan Zükur İdâdisi

Plan: 141-146

Çizim: 121-124

Fotoğraf: 1042-1052

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 20.07.2019

Bulunduğu Yer:

Bina, Kayseri İli, Talas İlçesi, Yukarı Mahallesi, Atatürk Bulvarı, Numara 273 adresinde bulunmaktadır. Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne 38 ada, 11 parsel bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 1042) (Plan 141).

Tarihçe

Kayseri Talas bölgesinde Amerikan Board teşkilatına ait ilkokullar daha çok mesleki eğitimin ağırlıkta olduğu iki okulun 1871 yılında açılması ile başlar. Aşağı

Mahalle olarak isimlendirilen bölgede satın alınan iki evde başlayan Amerikan misyonerlerinin faaliyetleri, zamanla bu evler ve yanına yapılan binaların yetersiz gelmesi üzerine Yukarı Mahalle denilen yerde satın alınan arsa üzerine erkek kolejinin yapılması ile gelişim gösterir. Çeşitli dönemlerde yapılan eklemeler ile genişleyen kompleks kız ve erkek idadilerini içerisinde barındırmaktadır. Günümüzde Erciyes Üniversitesi Konukevi olarak kullanılan 1912 yılında inşa edilen Talas Amerikan İnas İdadisi (Foto. 1043) ve 1907 yılında inşası tamamlanan Talas Amerikan Zükur İdadisi (Foto. 1044) incelenmiştir⁴⁷⁸. Bu binalardan İnas İdadisi inşa yılı itibarı ile tezimizin kapsamı dışında kaldığı için çıkarılmıştır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu

Talas Amerikan İdadileri 1915 yılına kadar eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eder. Sonrasında Hacettepe Üniversitesi tarafından satın alınan kompleksler, Erciyes Üniversitesi ve Talas Belediyesi'nin kullanımına geçerek günümüze ulaşır. Yapı topluluğunda günümüzde devam eden restorasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Plan Özellikleri

Yapı bodrum kat üzerine dört katlıdır. İçte “L” ve “T” planlı iki koridor etrafında sıralanan mekân dizilimi olan iki yapı kütesinin birleştirilmesi ile oluşturulan bir planlamadır. Bu yapılardan “L” koridorlu olanı yemekhane, mutfak gibi birimleri içerisinde barındırmaktadır. “T” koridorlu yapının eğitim amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir⁴⁷⁹ (Foto. 1045).

Bodrum Kat

Yapının bodrum katı toplamda üç mekândan oluşmaktadır. Bu üç mekânların BK-01 ve BK-02 nolu mekânlara zemin kattan merdivenler ile inilmektedir. Dersliklerin olduğu bloğun kuzey aksında “U” planlı bir mekân bulunmaktadır. Kuzey duvarın ortasında bu mekâna girişin sağlandığı giriş kapısı vardır (Plan 142).

Zemin Kat

Kuzey bloğun doğu cephesinin orta aksına yerleştirilen dikdörtgen formlu bir kapıdan geçilerek zemin kata ulaşılır. Bir diğer giriş ise kapısı batı cephenin orta aksına

⁴⁷⁸Cenk Demir, “Amerikan Board Belgelerine Göre Amerikan Kız ve Erkek Kolejlere”, *Turkish Studies*, 7/14, Ankara 2012, s. 1408-1414; Hasan Özsoy, *Kayseri’de Amerikan Misyoner Faaliyetleri ve Talas Amerikan Koleji*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1995, s. 70-75.

⁴⁷⁹ Yapının ölçüleri alınamamıştır.

yerleştirilmiş durumdadır⁴⁸⁰. Kuzey blokta “T” planlı koridorun etrafına yerleştirilen toplamda yedi adet mekân bulunmaktadır. Bu katta ayrıca bloğun kuzey doğu köşesinde lavabolar bulunmaktadır. Üst katlara çıkışın sağlandığı iki adet merdiven bulunmaktadır. Merdivenlerden ilki koridorun güney duvarının orta aksına, ikincisi ise lavaboların yanına konumlandırılmış durumdadır (Foto. 1046). Zemin katın taban döşemelerinde bir birliktelik bulunmamaktadır. Dökme mozaik, mermer ve doğal taş döşemeler katta görülen döşemelerdendir. Tavan döşemelerinde kontrplak, taş ve ahşap çıta kaplamaların kullanıldığı zemin kat tavanlarının özgün halinde ahşap çıtalar ile kaplı olduğu düşünülmektedir. Katın pencere formu dikdörtgendir. Pencere doğramaları özgün değildir.

Zemin Kat

Mutfak, yemekhane ve yatakhane olarak kullanıldığı düşünülen güney bloğa ZK-01 nolu mekândan açılan tek kanatlı bir kapı ile geçilmektedir. Bir diğer giriş güney cephede bulunan ve merdivenler ile ulaşılan dolanma koridorundan ZK-11 nolu mekâna açılmaktadır. Güney blok “L” planlı bir koridorun etrafına yerleştirilen toplamda altı mekândan oluşmaktadır. Üst katlara çıkış koridordan merdivenler ile sağlanmaktadır (Foto. 147). Bloğun tavan ve taban döşemelerinde bir birliktelik bulunmamaktadır. Bu durumun yapının zaman içerisinde geçirdiği onarımlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Katta yer alan pencereler dikdörtgen formulu olup, katın pencere ve kapı doğramaları özgün değildir. Duvarlar bağdadidir ve sıvalıdır (Plan 143).

Birinci Kat

Kuzey bloğa içerden merdivenler ile ulaşılmaktadır. Kuzey bloğun birinci katında toplamda on mekân bulunmaktadır. Zemin katta ZK-05 nolu mekânın diğer katlarda devam ettirilmediği ve teras olarak değerlendirildiği görülmektedir. 1K-07 nolu mekân dışarıya iki ayakla taşınan bir balkona açılmaktadır. Katın tavan ve taban döşemelerinde diğer katlarda olduğu gibi bir birliktelik yoktur. Duvarlar sıvalıdır ve bağdadi örgü türündedir.

Güney bloğun birinci katına güney cephede bulunan dolanma koridorlarından acıkan iki kapı ile girilmektedir. Toplamda lavabolarla beraber beş mekân “L” planlı bir koridora açılmaktadır. Üst kata çıkışlar koridora yerleştirilen merdivenler aracılığı

⁴⁸⁰ Yapının giriş kapıları çoklu ve ihtiyaca yöneliktir belirli bir simetri ve vurgudan söz edilmemektedir.

ile sağlanmaktadır⁴⁸¹. Tavan ve taban döşemeleri özgün olmamakla birlikte daha çok ahşap kaplıdır (Plan 144).

İkinci Kat

İkinci kat kuzey blokta koridor etrafına sıralanmış toplamda 12 mekân bulunmaktadır. Katın kapı ve pencere doğramaları özgün değildir. Tavan döşemeleri karolaj, taban döşemeleri parkedir. Duvarlar bağdadi olup sıvalıdır.

İkinci kat güney blokta lavabolarla beraber toplamda beş mekân bulunmaktadır. Katın kapı ve pencere doğramaları özgün değildir. Tavan döşemeleri karolaj, taban döşemeleri parkedir. Duvarlar bağdadi olup sıvalıdır (Plan 145).

Üçüncü Kat

Üçüncü kat kuzey blokta dikdörtgen bir koridorun etrafına yerleştirilen lavabolarla beraber 14 mekân bulunmaktadır. Katın kapı ve pencere doğramaları özgün değildir. Tavan döşemeleri karolaj, taban döşemeleri parkedir. Duvarlar bağdadi olup sıvalıdır (Plan 146).

Yapı eğimli bir çatı ile örtülüdür.

Yapının Cephe Özellikleri

Yapı kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen bir alana yerleşmiş bodrum üzerine dört katlıdır. Batı ve doğu cephelerde yer verilen ana giriş kapılarına yapılan vurgunun yanında, kuzey ve güney cephelerde bulunan dolanma koridorları ile teras uygulamaları her bir cephenin kendine has bir hareketlilik anlayışı ile ele alındığını göstermektedir.

Yapının doğu cephesi, kuzey ve güney blokların “L” şeklinde birleşmesinden oluşmaktadır. Her iki binanın cephe düzenlemesinde farklılıklar göze çarpmaktadır. Kuzey blokta katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Dikey denge dikdörtgen formlu ve sade çıkıntılı çerçeveleri olan pencereler ile sağlanmaktadır. Ayrıca cephe altlık ve başlıkları olan dört plastır ile bölümlenmektedir. Bu plastırlardan içte olan ikisi üstte baca şeklinde devam ettirilmektedir. Zemin kat orta aksa yerleştirilen giriş kapısı yanına yerleştirilen diğerlerine nazaran daha dar dikdörtgen pencereler ile vurgulanmaktadır. Üst katlarda birer pencere açıklığı ile sürdürülen vurgu üstte üçgen alınlık ile sonlanmaktadır. Toplamda 25 adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır (Foto. 1048).

⁴⁸¹ Bu merdivenler ile ikinci ve üçüncü katlara çıkış sağlanmaktadır. Güney bloğunun bu kattan itibaren kuzey bloğu ile bağlantısı kesilmektedir.

Güney bloğun doğu cephesi bir platform üzerinde yükselen zemin üzerine üç katlıdır. Katlar bir birinden silmelerle ayrılmaktadır. Cephenin güney aksında merdivenler ile ulaşılan dolanma koridorları ve koridorların ahşap ayaklı sundurmaları ile oluşturulan kurulum görülmektedir. Kuzey aksta, ortada, dışa ve yukarı taşıntılı baca bulunmaktadır. Bacanın her iki yanı çökertme yüzeyler olarak değerlendirilerek, her bir katta ikişer tane dikdörtgen formlu pencereye yer verilmektedir. Cephe üstte, dışa taşıntılı, ahşap saçak kısmı ile sonlanmaktadır. Bu kısmın barınma ve yemek yeme alanlarından oluştuğu düşünüldüğünde, cephe uygulamasının kuzey bloğa nazaran daha farklı uygulandığı söylenebilir (Çizim 121).

Batı cephe, zemin kat üzerine üç katlıdır. Katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Cephenin kuzey bloğunda, orta aksa yerleştirilen giriş ve girişin üzerini örten balkon uygulaması vardır. Balkon, birinci kat seviyesinde ahşap iki ayakla taşınan sundurma ile kapatılmış durumdadır. Giriş için yapılan vurgu, en üstte üçgen alınlık formunda eğimli çatı ile sonlanmaktadır. Cephe dışa ve yukarıya taşıntılı baca uygulaması ile dikey olarak üç bölüme ayrılmaktadır. Kuzey blokta toplamda 22 dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Bloğun doğu kanadında birinci kattan itibaren içeri alınan teras uygulaması ve dokuz adet pencere vardır (Foto. 1049).

Batı cephenin güney bloğu zemin kat üzerine üç katlıdır. Katlar birbirlerinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Zemin katın orta aksına yerleştirilen giriş kapısına birinci kat seviyesinde bulunan dolanma koridorundan dört basamakla ulaşılır. Giriş holünün dışa taşıntılı, iki kat boyunca yükselen cumba şeklinde düzenlendiği uygulama üstte üçgen alınlıklı çatı ile örtülüdür. Orta aksa yapılan bu vurgu üstte üçgen alınlık ile sonlanmaktadır. Cephenin tamamında dikdörtgen formlu 15 pencere bulunmaktadır. Pencerelelerin çerçeveleri tüm yapıda olduğu gibi dışa taşkındır (Çizim 122).

Kuzey cephe bodrum kat üstüne dört katlıdır. Cephede katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Cephenin dikey vurgusu baca çıkmaları ve kenar plastırları ile verilmektedir. Cephenin tamamında dikdörtgen formlu 28 pencere bulunmaktadır (Çizim 123) (Foto. 1050).

Güney cephe zemin kat üzerine üç katlıdır. Katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Dikey vurgu kenar plastırları ile verilmektedir. Cephenin zemin katında doğu ve batı cephelere geçişin sağlandığı dolanma koridoru bulunmaktadır. Toplamda dikdörtgen formlu 23 pencere bulunur. Pencereleler farklı boyutlarda olup çerçeveleri dışa taşkındır (Çizim 124) (Foto. 1051).

Yapının Bezeme Özellikleri

Yapı genel hatları ile bezemesiz ve sadedir. Cephelerde uygulanan hareketli cephe anlayışı bulunmaktadır.

Yapının Malzeme ve Teknik Özellikleri

Yapının dış duvarları düzgün kesme taş malzemelidir⁴⁸². İç duvarlarda bağdadi duvar örgüsü bulunmaktadır. Özgün halde tavan ve taban döşemelerinin ahşap olduğu düşünülmektedir. Günümüzde çeşitli malzeme türlerini görmek mümkündür. Kapı ve pencereler ahşap malzemeli olup özgün değildir. Sundurma, balkon ile teras gibi birimlerde taş, ahşap ve demirin yapı malzemesi olarak kullanıldığı görülmektedir. Çatı eğimli kırma çatıdır. Marsilya tipi kiremit ile örtülüdür.

Yapının Üslup Özellikleri

Yapı üslup açısından 18. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde ev mimarisinin ilk örneklerinden birisi olan Virginia Adam Thoroughgood Evi'nden (1719) (Foto. 1052) türeyen ve zamanla dönem mimarisin öncülerinden birisi olarak kabul edilen ilk dönem Amerikan Mimarisi tarzındadır⁴⁸³.

3.3.2.1.15. Bakırköy Notre Dame Du Rosaire Fransız İnas İdâdisi

Plan: 147-149

Çizim: 125-128

Fotoğraf: 1053-1071

Ekler: 75-77

İnceleme Tarihi: 27.07.2017

Bulunduğu Yer:

Bina İstanbul İli, Bakırköy İlçesi, Cevizlik Mahallesi, İstanbul Caddesi No:38 adresinde bulunur (Foto. 1053). Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'nde 12/1 pafta, 66 parsel, 794 ada bilgileri ile kayıtlıdır.

Tarihçe

1900 yılında ruhsat alan mektep binasının 1908 yılında inşa edildiği belirtilmektedir (Ek 75)⁴⁸⁴. Bina 1926 yılında Ermeni asıllı Boğos Bezezyan tarafından

⁴⁸² Taşın cinsi Kayseri'de çıkarılan bazalt taştır.

⁴⁸³ Bu tarzın okul binalarındaki en erken örneklerinden biriside The Collage of William-Mary binasıdır.

⁴⁸⁴ B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 1482/111145, H. 8 Muharrem 1318-M. 8 Mayıs 1900.

kiralanarak, Bezezyan Lisesi olarak kullanılır. 1940'lı yıllarda Halkevi binası olarak satın alınan bina, (Ek 76)⁴⁸⁵ 1952 yılında devletin mülkiyetine geçirilerek, hükümet konağı olarak kullanılır (Ek 77)⁴⁸⁶. Binanın arka kısmında bulunan spor salonu ve yakınında bulunan tiyatro binaları da bina ile benzer dönemlerde inşa edilir. Bina günümüzde büyük oranda özgün görünümünü yitirmiş durumdadır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Binanın kuzey cephesinin görüldüğü eski fotoğrafta (Foto. 1054) binanın giriş kapısına ulaşımı sağlayan çift yönlü merdivenlerin oval formlu olduğu; girişin önünde ayaklar ile taşınan ahşap bir sundurmanın ve üst kısımda iki kat boyunca uzanan basık kemerli iki pencerenin varlığı görülmektedir. Üçgen alınlığın içinde günümüzde yuvarlak kartuşun yerinde bir saat vardır. Günümüzdeki saçağın, özgün halde kirpi saçak olduğu fikrinden hareketle binanın cephe düzenlemelerinde değişimlerin yaşandığı söylenebilir. Güney cephenin görüldüğü bir diğer fotoğrafta cephenin günümüzdeki özelliklerinde olduğu görülmektedir (Foto. 1055)

Halkevi olduğu 1940'lı yıllarda, Cumhuriyet Halk Partisi'ne yapılan bağışlarla onarımdan geçirilir. Ayrıca 2002 yılında Bakırköy Belediyesi'ne geçtikten sonra belediye tarafından restorasyonu yapılır.

Notre Dame De Rosaire Fransız İdâdisi 2002 yılından itibaren Bakırköy Sanatçılar Derneği tarafından kullanılmaktadır.

Plan Özellikleri

Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisi 17.15x18.97 m. boyutlarında kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Bodrum kat üzerine üç katlı olan yapının üst katının çekme kat şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Ana giriş kapısı güney cepheye açılmaktadır. Bu kapının simetriğinde, kuzey cephede, tali ikinci bir giriş kapısı daha bulunmaktadır. Binanın dış beden duvarları 40, iç duvarları 20 cm. boyutlarındadır.

Bodrum Kat

Bodrum kata, zemin kat güney merdivenlerinden ulaşılmaktadır. İç planlama açısından kuzey-güney doğrultulu 16.90x4.40 m. boyutlarındaki koridora açılan simetrik mekân dizilimindedir⁴⁸⁷ (Foto. 1056). Günümüzde koridora merdiven sahanlığı ile birlikte yedi mekân açılmaktadır⁴⁸⁸. Giriş holü 2.55x3.20 m.

⁴⁸⁵ B.C.A., Cumhuriyet Halk Partisi, 1722/1001/2, 15 Aralık 1949.

⁴⁸⁶ B.C.A., Kararlar Daire Başkanlığı, 128/15/17, M. 22 Şubat 1952.

⁴⁸⁷ Yapının iç planlaması özgün halinde değildir. Değişen kısımlarla ilgili bilgi bulunmamaktadır.

⁴⁸⁸ Yapının bodrum katına girilememiştir.

boyutlarındadır. Hole 7.09x3.08 m. boyutlarındaki merdiven sahanlığı ve 2.55x1.22 m. boyutlarındaki elektrik odası açılmaktadır. Merdiven sahanlığı, güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli, ahşap doğramalı bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Elektrik odası, hole tek kanatlı, dikdörtgen formlu bir kapı ile açılmaktadır.

BK-01 nolu mekân günümüzde mutfak olarak kullanılmaktadır. Mekân 3.32x5.67 m. boyutlarındadır. Mekâna dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Mekân batı cepheye açılan dikdörtgen formlu basık kemerli bir adet ahşap pencere ile aydınlatılan mekânın, tavanı betonarme, tabanı fayans kaplıdır.

BK-02 nolu mekân 8.43x5.67 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Mekân batı cepheye açılan dört, kuzey cepheye açılan iki dikdörtgen formlu basık kemerli bir adet ahşap pencere ile aydınlatılan mekânın tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır.

Kuzey cephenin orta aksı, 1.80x2.86 m. boyutlarında bir blok halinde dışa taşınılıdır. Bu kısım sonradan yapılan eklemeler ile depo alanına dönüştürülür.

BK-03 nolu mekân 8.43x5.67 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Mekân doğu cepheye açılan dört, kuzey cepheye açılan iki dikdörtgen formlu, bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır.

BK-04 nolu mekân 5.68x3.58 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Doğu cepheye açılan bir adet dikdörtgen formlu basık kemerli bir ahşap pencere ile aydınlatılan mekânın, tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır.

BK-05 nolu mekân 6.25x5.68 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Doğu cepheye açılan dört, güney cepheye açılan dikdörtgen formlu basık kemerli ahşap bir pencere ile aydınlatılan mekânın tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır.

Zemin Kat

Zemin kata kuzey ve güney cephelerin orta aksına yerleştirilen, çift yönlü merdivenler ile ulaşılan, dikdörtgen formlu ahşap doğramalı çift kanatlı ahşap kapılardan geçilerek ulaşılır. 18.13x4.40 m. boyutlarındaki koridor kuzey-güney doğrultuludur (Foto. 1057). Koridora lavabolar ve merdiven sahanlığı ile beraber toplamda yedi adet mekân açılmaktadır (Plan 147).

ZK-01 nolu mekân günümüzde mutfak olarak kullanılmaktadır. Mekân 3.17x5.67 m. boyutlarındadır. Mekâna dikdörtgen formlu ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Batı cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılan mekânın tavanı betonarme, tabanı fayans kaplıdır (Foto. 1058).

ZK-02 nolu mekân 8.58x5.67 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Batı cepheye açılan dört, kuzey cepheye açılan iki, dikdörtgen formlu, bir adet ahşap pencere ile aydınlatılan mekânın tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır (Foto. 1059).

ZK-03 nolu mekân 5.68x3.58 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu ahşap doğramalı tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılan mekânın tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır (Foto. 1060).

ZK-04 nolu mekân 5.68x2.55 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Doğu cepheye açılan bir adet dikdörtgen formlu bir ahşap pencere ile aydınlatılan mekânın tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır (Foto. 1061).

ZK-05 nolu mekân 5.68x6.65 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu ahşap doğramalı, tek kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Doğu cepheye açılan dört, güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılan mekânın tavanı betonarme, tabanı parke kaplıdır (Foto. 1062).

Birinci Kat

Birinci kata binanın güneybatı köşesinde yer alan tek kollu merdivenler aracılığı ile ulaşılır (Foto. 1063). Merdiven sahanlığının açıldığı kuzey-güney doğrultulu, 11.83x4.40 m. boyutlarındaki koridora (Foto. 1064), lavabolarla beraber toplamda 11 mekân açılmaktadır. Bu mekânların özgün planda olmadığı sonradan düzenlendiği görülmektedir (Plan 148).

İkinci Kat

Binanın ikinci katı yarım kat şeklindedir⁴⁸⁹. Birinci kattan merdivenler ile 8.15x2.15 m. boyutlarındaki koridora ulaşılır. Koridor dört dikdörtgen formlu kapı ile 2K-01 nolu mekâna açılır (Foto. 1065). Bu mekân 13.32x4.40 m. boyutlarındadır. Mekân kuzey cepheye açılan iki, güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap üç pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1066). Taban döşemesi seramiktir. Tavanı

⁴⁸⁹ Yapının ikinci katına girilememiştir.

betondur. 2K-01 nolu mekânın doğu duvarından birer kapı ile girilen 2K-02 ve 2K-03 nolu mekânlar depo olarak kullanılmaktadır. 2K-02 nolu mekân 2.50x2.69 m. boyutlarındadır. 2K-03 nolu mekân 3.32x2.50 m. boyutlarındadır (Plan 149) (Foto. 1067).

Cephe Özellikleri

Binanın cephe düzenlemelerinin genel hatları ile simetrik ve yatay-dikey dengenin uygulandığı, bir anlayışla ele alındığı görülmektedir. Giriş kapılarının yer aldığı kuzey ve güney cepheler vurgulanmaktadır. Günümüzde binanın yer aldığı cadde ile arasında kot farkı bulunduğundan, bodrum kat dışardan sınırlı seviyede görülebilmektedir.

Güney cephenin orta aksına yerleştirilen basık kemerli, dikdörtgen formdaki açıklık, çift kanatlı ahşap bir kapı ile kapatılmaktadır. Kapı açıklığının yanında birer dikdörtgen formlu ahşap pencere bulunmaktadır. Kapı önde çift yönlü merdivenler ile ulaşılan dört yuvarlak bedenli sütun ile taşınan, portikle vurgulanmaktadır. Aynı vurgu birinci kat boyunca devam ettirilmektedir. Giriş aksında, iki kat boyunca, toplamda sekiz sütun bulunmaktadır. Birinci katta, zemin kattaki üçlü açıklık anlayışı, ortadaki daha büyük olmak üzere basık kemerli ahşap üç pencere ile sürdürülmektedir. İkinci katta üçlü açıklık, dikdörtgen formlu üç ahşap pencere ile devam ettirilen anlayış, üstte çatı örtüsü ile üçgen alınlık formu ile sonlanmaktadır. Giriş aksının her iki yanında, bodrum kattakiler basık kemerli, diğer kattakiler dikdörtgen formlu olmak üzere toplamda 12 pencereye yer verilmektedir. Pencerelerin profilli çerçeveleri bulunmaktadır. Pencerelerde çift kanatlı ahşap doğramanın kullanıldığı görülmektedir. Bodrum kat pencerelerinde, sonradan eklenen ferforje korkuluklar bulunmaktadır. Cephe kenarlardan profilli altlık ve başlıkları olan plastırlar ile dikey olarak sınırlandırılmaktadır. Cephe bodrum ve birinci kat sonunda profilli yatay silmeler ile sınırlandırılmaktadır (Çizim 125) (Foto. 1068).

Kuzey cephenin simetrik ve yatay dikey dengenin uygulandığı bir anlayış ile ele alındığı görülmektedir. Cephenin orta aksı, profilli altlık ve başlıkları olan iki plastır ile dikey olarak sınırlandırılmaktadır. Bu alanın bodrum katında dikdörtgen formlu bir kapı açıklığına yer verilmektedir. Kapının her iki yanında iyonik başlıkları olan birer plastır bulunmaktadır. Zemin katta bulunan çift yönlü merdivenler ile ulaşılan giriş kapısı, eyvan tarzındadır. Eyvan dış cepheye alçı malzemeli sepetkulpu ve yüzeyi profilli bir kemer ile açılmaktadır. Eyvanın güney duvarında, ortada basık kemerli, dikdörtgen formlu bir adet kapı ve yanlarında dikdörtgen formlu birer pencere

vardır. Giriş aksı birinci katta aynı anlayış ile ele alınmaktadır. Bu katta önceden bulunan gömme balkonun sonradan kapatıldığı, ancak balkon kapısının *Fransız Balkon* olarak korunduğu görülmektedir. Kat geçişleri, üç dikdörtgen kartuşun yatay olarak dizilimi ile verilmektedir. İkinci katta iki dikdörtgen pencere ve üstünde üçgen alınlık bulunmaktadır. Alınlık kısmı, güney cepheden farklı olarak silme ve dış formu bir çerçeve ile sınırlandırılarak, ortasına yuvarlak bir kartuş yerleştirilmiştir. Cephede orta aksın yanları, güney cephenin tekrarı şeklindedir (Çizim 126) (Foto. 1069).

Doğu cephe profilli altlık ve başlıkları olan üç plastır ile dikey olarak iki bölüme ayrılmaktadır. Bodrum kat ve zemin kat arasında profilli kat silmesi vardır. Üstte bütün cepheleri dolanan profilli saçak kısmı ile yatay-dikey dengenin kurulduğu görülmektedir. Bodrum ve birinci katlarda basık kemerli, zemin katta ise dikdörtgen formu 20 pencere bulunmaktadır. Bodrum katta ayrıca yuvarlak bir pencere vardır (Çizim 127) (Foto. 1070).

Batı cephe profilli altlık ve başlıkları olan üç plastır ile dikey olarak iki bölüme ayrılmaktadır. Bodrum kat ve zemin kat arasında profilli kat silmesi vardır. Üstte bütün cepheleri dolanan profilli saçak kısmı ile yatay-dikey dengenin kurulduğu görülmektedir. Bodrum ve birinci katlarda basık kemerli, zemin katta ise dikdörtgen formu 23 pencere bulunmaktadır. Bodrumda yuvarlak formu bir, kinci katta basık kemerli kare formu iki pencere vardır (Çizim 128) (Foto. 1071).

Bezeme Özellikleri

Bina içte ve dışta sadedir. Cephelerde yatay-dikey dengeyi sağlayan plastırlar, kat silmeleri ile profilli pencere çerçeveleri binada dekoratif özellikli mimari elemanlardır.

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina temel seviyesinde yonu taş ile inşa edilmiştir. Duvarlar tuğla malzemelidir. Binanın özgün halinde tavan ve taban döşemelerinin ahşap olduğu bilinmektedir. Günümüzde tavan ve taban döşemeleri betonarmedir. Kapı ve pencere doğramaları özgün değildir.

Üslup Özellikleri

Bina genel olarak Neo-Klasik özellikler sergilemektedir. Simetrik dengeli cephe kurulumu, giriş aksı vurgulamaları ile bina Fransız mektepleri ile benzerlik göstermektedir.

3.3.2.1.16. İstanbul Robert Koleji İdâdi Binası

Plan: 150-154

Çizim: 129-131

Fotoğraf: 1072-1088

Ekler:-

İnceleme Tarihi: 14.10.2019

Bulunduğu Yer:

Bina İstanbul İli, Sarıyer İlçesi, Nispetiye Caddesi Numara:110 adresinde bulunur (Foto. 1072). Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'nde 7 pafta, 1 parsel, 37 ada bilgileri ile kayıtlıdır.

Tarihçe

Amerikan kolejlerinden birisi olan Robert Koleji 1863 yılında Bebek semtinde bir evde kurulur. Kolejin eğitim-öğretimi için kurucu Cyrus Hamlin tarafından günümüzde Boğaziçi Üniversitesi'nin Hisar Kampüsü'nün bulunduğu arazi, Ahmet Vefik Paşa'dan satın alınır. Satın alınan bu araziye 1871 yılında Hamlin Hall inşa edilir (Foto. 1073). Bu bina, bodrum kat üzerine dört katlı olup orta avlulu plan tipindedir. Kompleks içerisinde 1891 yılında inşa edilen ikinci bina Albert Long Hall olur (Foto. 1074). Bu bina aynı zamanda kilise olarak kullanılır. 1902 senesinde Theodorus Hall dersane, yatakhane, kantin vb. amaçlar için kullanılan bir tür öğrenci aktivite alanı olarak inşa edilir (Foto. 1075). Washburn Hall binası hazırlık sınıfları ve kolejin lise kısmı olarak kullanılır. Binanın mimarı Alfred Hamlin'dir. Yapının inşası 1906 yılında tamamlanır. Anderson Hall 1913 yılında açılışı yapılan bir diğer binadır (Foto. 1076). Kompleks içerisinde Gates Hall (1912), Kennedy Lodge Evi gibi binalar bulunmaktadır. Toplamda 11 mektep, hastahane, kalorifer dairesi ve öğretmenlerin barındığı 17 tane ev bulunan bina topluluğu 19. yüzyılın son, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edilen birçok binayı ihtiva etmektedir⁴⁹⁰ (Foto. 1077) .

Yukarıda bahsi geçen yapılardan Albert Long Hall kullanım amacı ile kilise, Theodorus Hall öğrenci etkinlik binası olduğu düşünüldüğünde Washburn Hall idâdi seviyesinde eğitimin verildiği bina olarak kabul edilebilir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

⁴⁹⁰ Şaban Ulusoy, *Robert Koleji ve Yabancı Okullara Yönelik Atatürk Döneminde Yapılan Düzenlemeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Van 2005, s. 44-47; Refika Yavaşer, *Amerikan Arşiv Belgeleri Işığında İstanbul Robert Koleji*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla 2014, s. 97-103.

Whasburn Hall binasına ait KTVKK. dosyaları alınmadığından, geçirdiği onarımlar hakkında bilgi edinilememiştir. Günümüzde Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi olarak kullanılmaktadır.

Plan Özellikleri⁴⁹¹

Bina 19.71x31.02 m. boyutlarında, doğu-batı doğrultulu, dikdörtgen bir alana yerleştirilen, içte ve dışta “T” plan tipindedir. Zemin kat üzerine dört katlıdır. Binanın kuzey ve güney cepheleri arasında kot farkı bulunmaktadır. Binanın zemin katında batı cephede iki, kuzey cephede üç olmak üzere toplamda beş giriş kapısı bulunmaktadır. Birinci kattın ana girişi doğu cephededir. Batı cephede ise iki adet tali giriş bulunmaktadır. Cephe uzunlukları kot farkından dolayı değişmektedir. 19.50 ile 20.50 m. arasında değişen cephe uzunlukları bulunmaktadır.

Zemin Kat

Zemin kat kuzey-güney doğrultulu 1.98x16.50 m. ve 16.60x2.31 m. boyutlarında, “T” şeklinde birbirini kesen iki koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir (Plan 150) (Foto. 1078).

ZK-01 nolu mekân 6.82x5.57 m. boyutlarındadır. Günümüzde sarnıç olarak adlandırılmakta olup kapalı ve diğer mekânlarla bağlantısı yoktur.

ZK-02 nolu mekân 8x5.80 m. boyutlarındadır. Koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile mekânın içine girilir. Mekân kuzey cepheye açılan basık kemerli dikdörtgen iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekânın doğu duvarından açılan, dikdörtgen formlu bir kapı ile ZK-03 nolu mekâna geçilir.

ZK-03 nolu mekân 3.64x3.02 m. boyutlarındadır. Kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ikinci bir kapı ile giriş sağlanan mekân, giriş holü olarak kullanılmaktadır.

ZK-04 nolu mekân 3.93x4.08 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Ayrıca mekân kuzey cepheye, dikdörtgen formlu basık kemerli tek kanatlı bir kapı ile açılmaktadır.

ZK-05 nolu mekân 6.67x9.87 m. boyutlarındadır. Mekâna batı cepheden açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilir. Günümüzde bilgisayar labratuarı olarak kullanılmaktadır. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu, basık kemerli üç dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1079).

⁴⁹¹ İç mekânlara sınırlı seviyede girilmiştir. Bu nedenle fotoğraflama yapılamamıştır.

ZK-06 nolu mekân, 12.38x5.79 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan bir adet, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu basık kemerli üç pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-07 nolu mekân 3.59x4.81 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan, dikdörtgen formlu, basık kemerli, bir ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

ZK-7 nolu mekânın kuzeyine bitişik 4.85x4.81 m. boyutlarında lavabolar bulunmaktadır. Mekân doğu cepheye dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile açılmaktadır. Doğü cephenin köşe noktalarında, 6.68x5.54 m. boyutlarında, tek yönlü merdivenlerin bulunduğu sahanlıklar bulunmaktadır. Sahanlıklar doğü ve güney cephelere açılan dikdörtgen formlu ahşap birer pencere ile aydınlatılmaktadır.

Zemin kat iç mekân tavanları laminant parke, tavanlar volta tonoz döşelidir. İç mekânlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Zemin kat koridorlarının tabanları, karo-mozaik ve mermer kaplı olup tavan volta tonozdur.

Birinci Kat

Binanın birinci katına, doğü ve batı cephelerdeki kapılarla ulaşılmaktadır. 1.98x16.50 m. ve 16.60x2.31 m. boyutlarında, "T" şeklinde birbirini kesen iki koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir (Plan 151) (Foto. 1080).

1K-01 nolu mekân 4.21x7.57 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan üç, batı cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-02 nolu mekân 5.91x3.81 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır (Foto. 1081).

1K-03 nolu mekân 3.61x3.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-04 nolu mekân 3.63x3.82 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-05 nolu mekân 3.50x3.60 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-06 nolu mekân 4.27x3.64 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

1K-07 nolu mekân 4.27x3.64 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Birinci kat doğu cephenin köşe noktalarında, 6.68x5.54 m. boyutlarında, tek yönlü merdivenlerin bulunduğu sahanlıklar bulunmaktadır. Sahanlıklar doğu ve güney cephelere açılan birer adet, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

Birinci kat iç mekân tavanları masif parke, tavanlar volta tonoz döşelidir. İç mekânlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Zemin kat koridor tabanları karomozaik ve mermer kaplı olup tavanlar volta tonozdur.

İkinci Kat

İkinci kata giriş, kuzey ve güney köşelerde bulunan merdivenlerden sağlanmaktadır. 1.98x16.50 m. ve 16.60x2.31 m. boyutlarında, "T" şeklinde birbirini kesen iki koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir (Plan 152) (Foto. 1082).

2K-01 nolu mekân 5.81x7.07 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-02 nolu mekân 3.80x5.66 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-03 nolu mekân 3.82x5.86 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-04 nolu mekân 3.50x5.86 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-05 nolu mekân 3.18x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-06 nolu mekân 3.72x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-07 nolu mekân 3.72x4.80 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-08 nolu mekân 5.96x3.71 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-09 nolu mekân 3.81x5.86 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-10 nolu mekân 3.81x5.81 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-11 nolu mekân 3.79x4.35 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

2K-12 nolu mekân 6.61x7.04 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

İkinci katın doğu köşelerinde 6.68x5.54 m. boyutlarında, tek yönlü merdivenlerin bulunduğu sahanlıklar bulunmaktadır. Sahanlıklar doğu ve kuzey cephelere açılan birer adet, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

İkinci kat iç mekân tavanları masif parke, tavanlar volta tonoz döşelidir. İç mekânlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Zemin kat koridor tabanları karomozaik ve mermer olup tavanlar volta tonozdur.

Üçüncü Kat

Üçüncü kata giriş, binanın güney köşesinde bulunan merdivenlerinden sağlanmaktadır. 1.98x17.20 m. ve boyutlarında, doğu-batı doğrultulu koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir. Binanın alt katlarda var olan kuzey-güney doğrultulu koridoru bu katta kuzey yönde bölümlenerek birer hol haline getirilmiştir (Plan 153).

3K-01 nolu mekân 6.06x6 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan üç, batı cepheye açılan iki, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-02 nolu mekân 3.82x5.96 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-03 nolu mekân 3.79x5.79 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-04 nolu mekân 3.79x5.79 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-05 nolu mekân 3.50x5.79 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-06 nolu mekân 3.58x4.87 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-07 nolu mekân 3.82x4.82 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan bir adet, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-08 nolu mekân 5.88x5.41 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu ve kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap birer pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-09 nolu mekân 3.75x5.84 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-10 nolu mekân 3.80x5.84 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-11 nolu mekân 3.80x5.84 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-12 nolu mekân 3.80x5.84 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-13 nolu mekân 3.72x7.10 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey ve batı cephelere açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

3K-14 nolu mekân 5.19x5.71 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Üçüncü katın güneydoğu köşesinde, 6.68x5.54 m. boyutlarında, tek yönlü merdivenlerin bulunduğu sahanlıklar bulunmaktadır. Sahanlıklar doğu ve güney cephelere açılan dikdörtgen formlu ahşap birer pencere ile aydınlatılmaktadır.

Üçüncü kat iç mekân tavanları masif parke, tavanlar volta tonoz döşelidir. İç mekânlar alçı-kum-kireç karışımı sıvalıdır. Zemin kat koridor tabanları karomozaik ve mermer kaplı olup tavanlar volta tonozdur.

Dördüncü Kat

Dördüncü kata giriş, binanın güney köşesinde bulunan merdivenlerinden sağlanmaktadır. 1.98x17.20 m. ve boyutlarında, doğu-batı doğrultulu koridorun etrafına simetrik olarak yerleştirilen mekân dizilimindedir. Binanın bu katında kuzey-güney doğrultulu koridora açılan dört mekân vardır (Plan 154) (Foto. 1083).

4K-01 nolu mekân 6.06x6 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan üç, batı cepheye açılan bir adet, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân günümüzde ikiye bölünmüştür (Foto. 1084).

4K-02 nolu mekân 3.82x5.96 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-03 nolu mekân 3.79x5.92 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-04 nolu mekân 3.79x5.92 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-05 nolu mekân 3.35x5.92 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân güney cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-06 nolu mekân 3.92x2.50 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-07 nolu mekân 3.96x3.66 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-08 nolu mekân 3.96x3.84 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân doğu cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-09 nolu mekân 3.85x5.92 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-10 nolu mekân 3.71x5.91 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-11 nolu mekân 3.79x5.92 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-12 nolu mekân 3.82x5.92 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-13 nolu mekân 6.06x6 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân kuzey cepheye açılan üç, batı cepheye açılan bir adet, dikdörtgen formlu ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekân günümüzde sonradan yapıldığı anlaşılan ikinci bir mekâna bölünmüştür.

4K-14 nolu mekân 2.05x5.93 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu, tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân batı cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

4K-15 nolu mekân 2.64x5.94 m. boyutlarındadır. Mekâna koridordan açılan, dikdörtgen formlu tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Mekân batı cepheye açılan dikdörtgen formlu ahşap bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Dördüncü katın güneydoğu köşesinde, 6.68x5.54 m. boyutlarında, tek yönlü merdivenlerin bulunduğu sahanlıklar bulunmaktadır. Sahanlıklar doğu ve güney cephelere açılan dikdörtgen formlu ahşap birer pencere ile aydınlatılmaktadır.

Cephe Özellikleri

Yapının cepheleri, yatay-dikey dengenin sağlandığı, iç mekân dizilimini dışa yansıtır tarzdadır. Giriş kapılarının olduğu cepheler, çeşitli mimari form ve elemanlar ile vurgulanmaktadır. Kuzey ve güney yönlerde kot farkı bulunmaktadır.

Doğu cephe, yapının ana giriş kapısının yer aldığı cephedir. Cephe zemin kat üzerine dört katlıdır. Katlar birbirinden dışa taşkın, kat silmeleri ile ayrılmaktadır. Giriş birinci katın orta aksına yerleştirilerek, üst katlarda çeşitli mimari elemanlar ile vurgulanmaktadır (Çizim 129) (Foto. 1085).

Zemin katta, ortada merdiven bloğu yanlarda basık kemerli, dikdörtgen formlu beş pencere vardır.

Giriş kapısına çift yönlü merdivenlerden çıkılarak ulaşılır. Kapı yuvarlak kemerli dikdörtgen formludur. Çift kanatlı olan kapı, ahşap malzemelidir. Kapının yuvarlak kemerinden uzanan kollarla, kemer yüzeyi ve köşeliklere derzli bir görünüm verilmiştir. Kapının her iki yanında, bedenleri yatay derzli, altlık ve başlıkları olan, birer yuvarlak sütuna yer verilmiştir (Foto. 1086). Kapı birinci kat seviyesinde baştaban kirişi ile sınırlandırılır. Kapının her iki yanına dikdörtgen formlu birer pencere yerleştirilmiştir.

Giriş aksının, ikinci kattında, çerçevesi dışa taşkın atlatmalı taşlarla vurgulanan, dikdörtgen formlu bir pencere bulunmaktadır. Bu pencerenin her iki yanında dikdörtgen formlu birer pencere ile üçlü vurgu devam ettirilmiştir.

Üçüncü katta, yuvarlak kemerli, çerçevesi derzli, bir diğer pencere bulunmaktadır. Bu pencerenin üstünde üçgen alınlık, yanlarında birer tane pencere vardır. Baştaban kirişi ile sonlanan bu katın devamında, dördüncü katın teras korkulukları ve gerisinde bulunan, yuvarlak kemerli, üçgen alınlıklı üç pencere görülmektedir.

Cephenin yan aksları, üstte üçgen alınlıklı birer kule şeklindedir. Zemin katta ikşer, dördüncü katta üçüz, diğer taraflarda dikdörtgen formlu birer pencere ile hareketlendirilmiştir. Zemin kat dışında, cephenin duvarları derzli sıva ile kaplıdır.

Batı cephe, binanın ana giriş kapılarından bir diğerini barındırmaktadır. Cephe kot farkı nedeni ile dört katlıdır. Katlar birbirinden kat silmesi ile ayrılmaktadır. Giriş aksı ileri taşırılmış bir blok şeklindedir. Beş basamakla ulaşılan dikdörtgen formlu çift kanatlı giriş kapısı, üstte lento taşı ile sonlanmaktadır. Kapının her iki yanında dikdörtgen formlu, ikişerden dört pencere bulunmaktadır (Çizim 130) (Foto. 1087).

Batı cephenin ikinci katında, girişin üstünde üçüz dikdörtgen pencerelerin her iki yanında birer dikdörtgen pencere bulunmaktadır.

Batı cephenin üçüncü katında, girişin üstünde, aralarında yuvarlak sütunceler bulunan üçüz pencerelerin yanlarında birer dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır.

Batı cephenin dördüncü katı Mansat çatı ile örtülüdür. Çatı orta aksta dışa, bedeni yivli, yuvarlak kemerli alınlık içerisine alınmış ortadaki büyük, yanlardaki küçük, üçüz pencere ile açılmaktadır. Üçüz pencerelerin yanlarında, yuvarlak kemerli, üçgen alınlıklı, dikdörtgen formlu birer pencere daha bulunmaktadır. Cephede, dışa taşırılan, pencere çerçeveleri, sütunceler, kapı elemanları, köşe plastırları şaşırtmalı köşe taşları ile derzli görünümde verilmektedir.

Kuzey cephe, zemin kat üzerine dört katlıdır. Cephe doğu ve batı kenarlarından ileri taşırılmıştır. İleri ve yukarı taşırılan doğu kanat, zemin katta basık kemerli dikdörtgen formlu bir kapı bulunmaktadır. Birinci, ikinci ve üçüncü katlarda, dikdörtgen formlu birer pencere vardır. Dördüncü kat, dikdörtgen formlu üçüz pencereli ve en üstte üçgen alınlıklıdır.

Kuzey cephe batı kanat dört katlıdır. Herbir katta farklı alınlık uygulanmıştır. Birinci katta basık kemerli üçgen alınlıklı; ikinci ve üçüncü katta dikdörtgen formlu, dördüncü katta yuvarlak alınlıklı dikdörtgen formlu üçüz pencere uygulaması görülmektedir.

Dışa taşıntı yapan kanat kısımları kenarlarda atlatmalı taşlarla yapılı, plastırlar ile sınırlanmaktadır. Pencere ve kapı çerçeveleri derzlidir.

Kuzey cephenin orta aksın, her katında farklı boyut ve formdaki pencereler bulunmaktadır. Zemin kat üzerine dört katlı olan bu kısımda, dört dışa taşkın, profilli silme ile yatay vurgu yapılmaktadır. Zemin katta basık kemerli dikdörtgen formlu, üç; birinci katta basık kemerli üçgen alınlıklı dört; ikinci ve üçüncü katlarda dikdörtgen formlu dört, dördüncü katta yuvarlak kemerli dört dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Pencere çerçeve ve alınlıkları derzlidir (Çizim 131) (Foto. 1088).

Güney cephede kuzey cephedeki uygulamaların tekrar edildiği görülmektedir. Farklı olan ise, dışa taşkın doğu kanadın zemin katında, basık kemerli dikdörtgen formlu üçüz pencere uygulamasıdır (Çizim 132).

Malzeme ve Teknik Özellikler

Bina, düzgün kesma taş malzeme ile inşa edilmiştir. İç duvarlar tuğla örgü olup, dış cephelerin bezemelerinde de tuğla kullanılmıştır. Yapının iç döşemesi, orijinal halinde tabanda ahşaptır. Tavan döşemeleri volta tonozdur. Pencere ve kapıaksamları özgün değildir.

Üslup Özellikleri

Bina plan ve cephe düzenlemeleri ile Neo-Klasim üslubun özelliklerini taşımaktadır. İç mekânlarda simetrik ve hareketli bir kurgu göze çarpmaktadır. Vurgulanmış giriş kapıları Neo-Klasik mimarinin binadaki yansımalarıdır.

3.3.2.1.17. Tarsus Amerikan Karma İdadisi⁴⁹²

Plan: 155-156

Çizim:-

Fotoğraf: 1089-1091

Ekler: 78

İnceleme Tarihi: 20.03.2019

Bulunduğu Yer:

Yapı kompleksi Mersin İli, Tarsus İlçesi, Çaminur Mahallesi adresinde bulunur. Tapu Kadastro Müdürlüğü'ne 3785 ada, 1 parsel bilgileri ile kayıtlıdır (Foto. 1089).

Tarihçe

⁴⁹² Yapının yerinde incelenmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'nın 815576613/1305568 sayı numaralı izni doğrultusunda yapıyı incelemek üzere Tarsus Amerikan Koleji'ne başvurulmuş ancak inceleme kurum tarafından uygun bulunmamıştır. Yapının inceleme ve fotoğraflaması yapılamamıştır. Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 94949537-161.05-E.117260 nolu izin yazısına istinaden başvurularak yapı ile ilgili projeler görülmüştür. Okul yönetimi projelerin alınmasını engellemiştir. Fotoğraf çekimi yapılamamıştır. Yapının geçirdiği onarımlar dosya numaraları ile çalışmada belirtilmektedir.

Tarsus Amerikan İdadisi 1888 yılında kurulur⁴⁹³. 1895 yılında idadi seviyesinde Amerikan mektebi olarak ruhsat alınır (Ek 78). 1909 yılında kapatılan mektep, 1910 tarihinde tekrar açılır⁴⁹⁴.

Tarsus Amerikan İdadisi'nin içerisinde eğitim binaları, lojman ve kütüphane birimlerini barındıran bir kompleks halinde olduğu görülmektedir. Kompleksin ilk binası önceden kiralık olan evdir. Bu ev 12 dönüm arsa ile beraber Eliot Shepart'ın eşi tarafından satın alınır. Günümüzde Shepart Hall olarak adlandırılan bu bina idadi kısmın binasıdır. Bina içerisinde sınıflar, yemekhane ve mutfak bulunmaktadır. 1898 yılında Brewer Hall olarak adlandırılan ve görevlilerin ikameti için ayrılan bina inşa edilir. 1899 yılında Maraş Hall adlı bina hizmete sokulur. 1905 senesinde Cristie Hall ve 1911 yılında tamamlanan Stickler Hall Tarsus Amerikan İdadisi'nin diğer binalarıdır⁴⁹⁵.

Tarsus Amerikan İdadisi eğitim süresi 10 yıldır. Mektepte beş dilin eğitimi yapıldığı bilinmektedir⁴⁹⁶.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durum

Kompleks halindeki yapı günümüzde ayaktaadır. Stickler Hall 1996 yılında geniş çaplı bir restorasyondan geçirilir. Kullanım ömrünü tamamlayan yer ve tavan döşemeleri değiştirilir. Kapı ve pencere doğramaları aslına uygun olarak yenilenir. 2008 yılında Cristie Hall binasının restorasyonu yapılır. Mektepte 1888-1911 yılları arasında eğitimin yapıldığı bina, ev olarak satın alınan Shepart Hall'dur. Günümüzde plan özellikleri ve cephe düzenlemesi bakımından ev planında olan yapı, bahsi geçen bilgiyi doğrulamaktadır (Plan 155-156-157) (Foto. 1090-1091). Bu bina 2008 yılında restore edilir. Restorasyonda yapının çatı, döşeme, ahşap doğrama, duvar örgü ve sıvasıyla tesisatında meydana gelen eskimeler yenilenir. Zamanla ortadan kalkan asma kat aslına uygun olarak yeniden inşa edilir. Yapının orijinal olarak günümüze gelen kısmı zemin kattır. Cristie Hall ile Shepart Hall arasında bulunan üçgen alınlıklı kapının 1911 sonrasında buraya eklendiği düşünülmektedir (Plan 3)⁴⁹⁷.

⁴⁹³ Catalogue St. Pouls Collagiate İnstitute Tarsus, (1907-1908), Asia Minor, s. 3.

⁴⁹⁴ B.O.A. Bab-ı Ali Evrak Odası, 3800/284944, H. 27 Şaban 1328-M. 3 Eylül 1910.

⁴⁹⁵ Uygur Kocabaşoğlu, *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Misyoner Okulları*, İstanbul 1989, s.200-203.

⁴⁹⁶ Bu diller İngilizce, Ermenice, Latince, Fransızca ve Türkçe'dir; Catalogue St. Pouls Collagiate İnstitute Tarsus, (1907-1908), Asia Minor, s. 3.

⁴⁹⁷ Adana KTVKK, 4008, 4063, 5108 Nolu Dosyalar.

3.3.2.2. Ayakta Olmayanlar

3.3.2.2.1. Bursa Amerikan İnas İdâdisi

Bursa’da Amerikan hususi mekteplerinden olan mektebin kolej kısmının açılışı 1876 yılında gerçekleştirilir⁴⁹⁸. Kız (inas) öğrencilerin eğitimi için açılan yatılı mektepte eğiti öğretime satın alınan bir evde başlanır (Foto. 1092). 1876-1928 yılları arasında faaliyet gösteren okul, Türk ve Müslüman öğrencilerin Hristiyan aınlerine katılması nedeni ile kapatılır⁴⁹⁹.

3.3.2.2.2. Antep Amerikan Merkezi Türkiye İdâdisi

Merkezi Turkiye Koleji olarak bilinen Antep Amerikan Karma İdâdisi, 1876 yılında eğitim-öğretime başlar. İdâdi için bina yapımına 1877’de başlanır 1878’de tamamlanır. Mektep için Kethuda Zade Hacı Taha Efendi’nin bağışladığı arazi kullanılır. Kompleks halindeki mektepte, idâdi binası dışında, yönetim binası, lojman binası ve bir tane gözetleme kulesi bulunmaktadır (Foto. 1093). Merkezi Türkiye Koleji 1877’de Maarif Nezareti’ne başvurarak inşa olunacak binalar için ruhsat talebinde bulunur. Bu talep kabul edilir. 15 Ocak 1878 tarihinde Nezaret tarafından idâdi seviyesinde hususi mektep olarak ruhsat alınır. 1920 yılına kadar eğitime devam edilen mektep, bölgede Fransız birlikleri ile yapılan mücadeller sonrasında yıkılır⁵⁰⁰.

3.3.2.2.3. İstanbul Berberyan İdâdisi

İstanbul İli, Üsküdar İlçesi’nde Selamsız denilen mevkide bulunan Berberyan Mektebi, 1878 yılında Reteos Berberyan tarafından kurulur⁵⁰¹. Yatılı (leyli) olan mektebin taşrada bulunan birçok livadan öğrenciyi kabul ettiği bilinmektedir. Mektebin bina inşası bilgisine ulaşılamamıştır.

3.3.2.2.4. İzmir Göztepe Amerikan İnas İdâdisi

Amerikan misyoneri Maria A. West isimli kadının, İzmir’in Konak semtinde, kiralık bir evde, 1878’de açtığı mektep 1886 yılında aynı evin arsası üzerine inşa edilir

⁴⁹⁸ Hüdavendigar Vilayet Salnamesi, H. 1317-M. 1899-1890, 334-335.

⁴⁹⁹ Özgür Yıldız, *Türkiye’de Amerikan Protestan Misyonerlerinin Faaliyetleri Çerçevesinde Bursa Şubesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2007, s. 187-188, 216-217.

⁵⁰⁰ Barlas Uğurluol, *Gaziantep Tıp Fakültesi Tarihi ve Azınlık Okulları*, Gaziantep 1971, s. 23; Ramazan Erhan Güllü, “Amerikan Board Misyonerlerinin Antep’teki Faliyetleri ve Antep Amerikan Koleji”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 16, İstanbul 2009, s. 146-147.

⁵⁰¹ Kevork Pamukciyan, *İstanbul Yazıları*, İstanbul 2002, 193-194; Elmon Hançer, “Üsküdar Ermeni Cemaati Tarihine Bir Gezinti”, *Üsküdar Sempozyumu Bildiriler*, 1, İstanbul 2004, s. 150.

(Foto. 1094). Günümüzde Basmane mevkinde bulunan mektep yatılıdır. 1896'da ruhsata bağlanır. Rüştüye ve îdâdi seviyesinde ruhsatlanan mektebin yedi yıllık eğitim yaptığı bilinmektedir. 1911 yılında bir yangın geçirir. 1912 yılında Göztepe mevkinde bir arsa alınır. Mevcut olan binalar, 1915 İzmir bombardımanında yanarak ortadan kalkar. 1922 yılında Göztepe'de satın alınan arazi üzerine yeni binalar inşa edilir. Bu binalarda günümüzde İzmir Özel Amerikan Koleji varlığını sürdürmektedir⁵⁰².

3.3.2.2.5. İzmir Kızılçullu Amerikan Zükur İdâdisi

Amerikan misyonerlerden Marcellus Bowen ve Varabet Agop tarafından 1879 yılında kurulan mektep, 1885 yılında Basmane Garı'nın yakınında Spartalian evine taşınır. 1890 yılında mektebin îdâdi seviyesinde eğitim vermesi kararı alınır. 1892 yılında Osmanlı hükümetinin rüştüye ve îdâdi seviyesinde eğitim veren hususi mektep olarak ruhsatlandığı mektep, yedi yıllık eğitim süresine sahiptir. 1910 yılında Basmane semtinde bulunan kampüsün yeterli gelmemesi nedeni ile Buca-Şirinyer'de olduğu Kızılçullu olarak bilinen mevkide arsa satın alınır. 1913 yılında birçok binanın inşası tamamlanarak dersler verilmeye başlanır (Foto. 1095). I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı boyunca çeşitli amaçlarla kullanılan Kızılçullu Kampüsü'nde, eğitim 1920'de tekrardan başlar. 1929'da çıkan ekonomik buhran sebebi ile 1934'te kapatılır. Kampüs binaları günümüzde ayaktadır⁵⁰³.

3.3.2.2.6. İzmir St. Joseph Zükur İdâdisi

St. Joseph Fransız İdâdisi'nin İzmir merkezde Alsancak Gül Mahallesi'de 1881 yılında kurulduğu bilinmektedir. Fransız kolejlerini örnek alan programında Türkçe, İngilizce ve İtalyanca dil derslerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir⁵⁰⁴. 1870'li yıllarda inşa edilen mektep binası, 1922 yılında çıkan İzmir yangınında yıkılır (Foto.1096). Mektep günümüzde lise seviyesinde eğiti-öğretime devam etmektedir.

⁵⁰²Cenk Demir, *Amerikan Boar'ın İzmir'deki Faaliyetleri ve İzmir Uluslar Arası Kolej*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2014, s. 113, 114, 126, 129.

⁵⁰³ C. Demir, (2014), *Amerikan Board'ın İzmir'deki...*, s. 169, s.172, 179, 180, 181, 182,187, 206.

⁵⁰⁴ Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1313-M. 1895, s. 135.

3.3.2.2.7. Erzurum Sansaryan Ermeni İdâdisi

Günümüzde Erzurum Kongre Binası olarak bilinen Sansaryan Ermeni İdâdisi, 1864 yılında Mıdırgıç Sansaryan tarafından inşa ettirilir. Cumhuriyetin ilanından sonra satın alınan bina günümüzde ayakta⁵⁰⁵ (Foto. 1097).

3.3.2.2.8. Maraş Amerikan İnas İdâdisi

Mektebin Maraş'ta bulunan Amerikan misyonerler tarafından temelleri atılır. Mektebin eğitime başlaması 1860 yılında açılan kız okuluna kadar uzanmaktadır. Maraş'ın Reşbaiye Mahallesinde bulunan mektepte, zamanla gelişim sağlanarak, 1880'de kolej seviyesinde eğitim-öğretim vermeye başlanır. Osmanlı hükümeti tarafından, 1893'te idâdi seviyesinde ruhsat verilir. Maraş Amerikan İnas İdâdisi'nin öğrenim süresi altı yıldır⁵⁰⁶.

Koleje ait eski fotoğraflardan kolej içerisinde ikamete mahsus lojman binası, kız idâdi binası ve teoloji binası olmak üzere üç binanın olduğu görülmektedir. 1860 yılına ait iki fotoğrafta binaların inşa halinden görünümüler bulunmaktadır (Foto. 1098-1099-1100-1101). H. 1313 (M. 1895) tarihli, Osmanlı arşiv belgesinde, komplekste yer alan binaların 1860 yılında verilen ruhsat ile inşa edildiği belirtilmektedir. Aynı belgede binaların kat planları vardır. 1895 tarihli bir başka belgede binaların halk tarafından yakıldığı ve Asakir-i Şahane Kumandanı'nın cezalandırılması isteminden bahsedilmektedir (Ek 79-80)⁵⁰⁷.

Günümüzde idâdi binası ayakta olup Yedi Güzel Adam Müzesi olarak işlev görmektedir.

3.3.2.2.9. İzmit Amerikan İdâdisi

İzmit (Bardizag) Amerikan Koleji, günümüzde Akmeşe-Bahçecik olarak bilinen bölgede, 1885 yılında kompleks olarak kurulur (Foto. 1102). Kolejde erkek öğrencilere eğitim yapılmakta olduğu bilinmektedir. İzmit istasyonuna bağlı Adapazarı'nda kız öğrenciler için idâdi seviyesinde başka bir kolejin varlığı söz konusudur. Eski resimlerde varlığı görülebilen kolej binaları, günümüzde ayakta değildir. İnşa tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. 1915 yılında Adapazarı Kız

⁵⁰⁵ Erzurum Resim Heykel Müzesi ve Galerisi,

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/erzurum/gezilecekler/kongre-binası>, Erişim: 10. 06. 2018.

⁵⁰⁶ Ayhan Doğan, 19. *Yüzyılın İkinci Yarısında Maraş*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1999, s. 248.

⁵⁰⁷ B.O.A., Hariciye Nezareti Siyasi Evrakı, 73/43, M. 4 Aralık 1895; B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 252/18882, H. 24 Muharrem 1311- M. 7 Ağustos 1893.

İdâdîsi, Üsküdar Amerikan Koleji'ne taşınır. Erkek İdâdîsi'nin varlığı kiralık bir konakta sürdürülmeye çalışılsa da maddi nedenlerden dolayı 1932 yılında kapatılır⁵⁰⁸.

3.3.2.2.10. İstanbul Karaköy Getronogan Ermeni Zükur İdâdîsi

Getronogan (Merkezi) Ermeni Zükur İdâdîsi Karaköy Lusavoriç Kilisesi'nin yanında bulunan 1864 tarihli Amenopırgiç okulunda kurulur. 1 Ağustos 1886 tarihinde 58 öğrencisi ile eğitim-öğretime başlanır. Mektep îdâdî seviyesinde sekiz yıllık eğitim vermektedir⁵⁰⁹.

1958 yılında Lusavoriç Kilisesi ile birlikte yol düzenlemesi sebebi ile istimlak edilen okul binasının büyük bölümü yıkılır. Günümüzde ayakta olan yapı orijinallliğini kaybetmiştir (Foto. 1103).

3.3.2.2.11. Samsun Çinekliyon Rum İdâdîsi

Samsun'da Rum cemaatinin çabaları ile 1889 yılında idadi seviyesinde eğitime başlar. İnşası 1911 yılında tamamlanan binada kız öğrencilere eğitim verilmiştir⁵¹⁰.

3.3.2.2.12. Ankara Saint Clement Fransız İdâdîsi

Ankara Fransız Katolik cemaatine ait olan mektep H. 1313 (M. 1895) yılında eğitim-öğretimin başlar. Mektep îdâdî seviyesinde olup, sekiz yıllık eğitim vermektedir⁵¹¹. İnşa tarihi 1903 olan îdâdî binası (Foto. 1104), 1904'te yangından zarar görür (Ek 81)⁵¹². Onarılan bina 1916 yılında çıkan ikinci bir yangında hasar görür. Sadece bir duvarı ayakta kalır. 1928 senesinde bulunduğu arsa üzerine, Fransız Elçiliği ve bir şapel inşa edilir.

3.3.2.2.13. Merzifon Amerikan İdâdîsi

Merzifon Amerikan Koleji'nin bulunduğu arazi günümüzde Amasya İli Merzifon İlçesi Kolordu Sokak adresindedir. Geçmişte kompleks halindeki 50 civarında binası olduğu bilinen kolejin, günümüzde bazı binaları ayakta (Foto. 1105).

⁵⁰⁸ Özgür Yıldız, "İzmit'te (Nikomedia) Amerikan Misyoner Faaliyetleri", *Akademik Bakış Dergisi*, 10, Calal-Abad 2012, s. 103,106.

⁵⁰⁹ P. Erkan, 2009, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Galata....*, s. 172-173.

⁵¹⁰ Bakı Sarısakal, <https://docplayer.biz.tr/11100536-Samsun-cinekliyon-rum-lisesi-acilisi.html>, 09.05.2018.

⁵¹¹ Hamiyet S. Feyzioğlu, İsmail Güven, "Cumhuriyet'e Geçişte Ankara'da Eğitimsel Gelişmeler", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 62, Ankara 2018, s. 280.

⁵¹² B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 938/69, H. 9 Muharrem 1313- M. 2 Temmuz 1895.

Merzifon Amerikan Koleji 1864 yılında İlahiyat, 1865’de Kız Yatılı Okulu’nun açılması ile eğitime başlar. Teolojik eğitimin ağırlıkta olduğu kolej, 1880’li yıllarda genel eğitime artan talep üzerine hazırlık kısmı ayrılarak “*Marsovan High School*” isminde îdâdi seviyesinde başka bir birime dönüştürülür. 1886 yılında müfredat düzenlemesi de yapılan mektep tam manası ile kompleks içinde yerini alır. 1899 yılında II. Abdülhamid döneminde alınan ruhsatla tanınır (Foto. 1106). Ruhsatta Amerikan Okulu olarak geçen mektep, rüştiye seviyesinde kabul edilmektedir (Foto. 1107-1108-1109). 1865 tarihli kız okulu, 1893 yılında yakılır. Günümüzde restorasyon halinde olan bu bina, yatılı ve ilkokul seviyesindeki kız öğrencilerin eğitimi için kullanılmaktadır⁵¹³. Kampüs dâhilinde olan ve yine restore edilen Merzifon Fen Lisesi kompleksin hastahanesidir (Foto. 1110-1111-1112-1113-1114-1115-1116). Kaynaklarda kuzey koleji olarak geçen bina, günümüzde ayakta değildir. Yıkım sebebi ve tarihine ulaşamamıştır. Mektep 1921 yılında kapatılır.

Kompleks içerisindeki binaların geneline bakıldığında, simetrik ve hareketli cephe anlayışının uygulandığı dönemin Amerikan mimari tarzını yansıtan binalar olduğu görülmektedir. İnşa teknikleri ve kullanılan malzemeler bakımından, Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerinde yapılan diğer Amerikan Kolej binaları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

⁵¹³ Annual Report of Marsovan Station 1905-1906, ABA 0009-00772, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/46810>, 13.09.2019; Nazan Maksudyan, “Amerikan Kaynaklarında Merzifon Anadolu Koleji’nin Kısa Tarihiçesi”, *Kebikeç*, 36, Ankara 2013, s. 133, 137.

KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyıla kadar halkın eğitimi, saltanatın, önemli devlet adamlarının, vakıflar ve hayırsevelerin girişimleri ile açılan kurumlar vasıtasıyla sağlanmaktadır. 19. yüzyıla gelindiğinde halkın eğitimi devletin önemli görevleri arasında yer alır ve bu duruma yönelik yeni uygulamalar gerçekleştirilir. Konu ile ilgili gelişmelerden ilki, çeşitli nizamname ve fermanlar ile sistematik alt yapının oluşturulmasıdır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için var olan bir eğitim modelinin örnek alınması yoluna gidilir. Dönemin siyasi ortamında, Fransa ile yakın ilişkiler kurulması, eğitimde Fransız modelinin örnek alınması ile sonuçlanır. Maârif Nazırı Saffet Paşa ve Sadullah Paşa'nın öncülüğünde hazırlanan 1869 Maârif-i Umumiye Nizamnamesi, Fransız modeli örnek alınarak oluşturulur⁵¹⁴. İkinci gelişme, eğitimin kademelerine uygun binaların inşa edilerek yaygınlaştırılmasıdır. Üçüncü gelişme, eğitim kurumlarının İmparatorluğun geneline yayılmaya başlaması ile vilayet ve sancaklarda maârif teşkilatının oluşturulmasıdır. Maârif müdürlükleri aracılığı ile bu kurumların denetlenmesi amaçlanmaktadır.

Konuya gayrimüslimler açısından bakıldığında; İmparatorluğun ilk yıllarından itibaren inanış, yaşayış ve eğitimleri konusunda gayrimüslimlere hoşgörülü yaklaşıldığı görülmektedir. Gayrimüslim eğitim kurumlarına, yönetim tarafından izin verilmesi, bu yaklaşımın göstergelerindedir. İmparatorluğun zayıflamaya başlamasıyla birlikte, gayrimüslim mekteplerinde bir artış gözlenir. Bu artış, Islahat Fermanı'nın eğitim ve özellikle mal edinebilme konusundaki hükümlerine dayanmaktadır.

Modernizasyon döneminde yabancı devletler, Osmanlı topraklarında özel eğitim kurumları açmaya ilgilerini artırır. 1869 tarihli nizamnamede, gayrimüslim hususi mektepleri olarak kabul edilirler⁵¹⁵. Yabancılara ait eğitim binalarının çoğunluğu II. Abdülhamid dönemi öncesinde (19. yüzyıl başından itibaren) inşa edilmeye başlanır. Osmanlı İmparatorluğu yöneticileri, zamanla misyonerlik çalışmalarının merkezleri olan bu kurumlara karşı önlemler almaya başlar. Yabancı ve gayrimüslim mekteplerine ruhsat alma mecburiyetinin getirilmesi, müfredat, öğretmen ve kitaplarının sancak maârif müdürlüklerince denetlenmesi bu önlemlerden

⁵¹⁴ N. Berkes, (2011), *Türkiye'de Çağdaşlaşma...*, s. 233-234.

⁵¹⁵ İ. P. Haydaroglu, (1990), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı...*, s. 18.

birkaçıdır⁵¹⁶.

II. Abdülhamid dönemi, eğitim çalışmalarını sistematik temellere oturtma, eğitim kurumlarının inşasını çoğaltma çabasının en yoğun olduğu dönemdir. Osmanlı İmparatorluğu resmi îdâdi binalarının inşaları 1873-1922 yılları arasında tamamlanır. Belirtilen sürecin II. Abdülhamid'in saltanat yıllarına rastlaması, resmi îdâdi binalarının çoğunun II. Abdülhamid dönemine özgü eğitim kurumları oldukları şeklinde bir ifade yanlış olmaz.

Yabancılara ait hususi eğitim binalarının inşası, Osmanlı resmi îdâdilerden elli yıl daha öncesine dayanır. Yabancılara ait hususi mektepler 1830-1922 yılları arasında, inşa edilir. Bu mektepler Cumhuriyetin ilanından sonra, yeni yönetimin ulusal eğitimi benimsemesi ile Türk Milli Eğitimi'nin bir parçası olarak varlıklarını korurlar. Günümüzde ilk ve orta derecede eğitim veren kurumlardır.

Îdâdi binalarının mimarisine yerli ve yabancı bir takım üslupsal gelişmeler etki eder. 19. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan Neo-Klasik mimarinin, ikinci dönem (imparatorluk) özelliklerinin, uygulandığı üslupsal bir yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Ecole Royal Des Beaux Arts (1818-1968) akademisinin mimari kuramları, birçok ülke mimarisini olduğu gibi Osmanlı mimarisini de etkisi altına alır. Akademi, Barok ve Rokoko üsluplarına karşın, Rönesans ve Antik dönem esaslarına dayanan, romantik, işlevsel ve simetrik bir anlayışı benimser. 19. yüzyılın ortalarında akademinin mimarlık yaklaşımına Eklektizmin hâkim olduğu söylenebilir. Eklektik üslup, Historizm akımı ile birleştirilir. Bu dönemde devletler, Neo-Klasik temelli binalarında, kendi mimarilerine özgü klasik formları, seçmeci bir yaklaşımla uygulamaktadırlar.

Osmanlı İmparatorluğu, modernleşme dönemi mimarisinde önceleri, Gotik Rönesans ve Barok formları yeni yapı tiplerine seçmeci bir yaklaşım ile uygular. 19. yüzyılın son çeyreği, bu bağlamda, bir tür geçiş dönemi olarak kabul edilebilir. Avrupa'da etkili olan Historik yaklaşım, Osmanlı mimarisinde de görülmeye başlar. Osmanlı İmparatorluğu sonrasında, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması ile I. (1908-1930) ve II. (1939-1950) Ulusal Mimarlık Dönemleri olarak adlandırılan süreçte, eklektik yaklaşımın tam anlamı ile Türk eklektizmine evirildiği gözlenir.

Dönemin mimari gelişmeleri ışığında, Osmanlı îdâdi binalarının plan ve kurulum açısından, simetrik ve işlevsel oldukları görülmektedir. Vurgulanmış giriş

⁵¹⁶ Rıza Kardaş, "Sosyal Değişme Yönüyle Tanzimat Öncesinde Eğitim ve Yenileşme Hareketleri", *Türk Kültürü Dergisi*, 114, Ankara 1972, s. 370.

cephelerinde yer verilen sütun, merdiven, alınlık, balkon gibi mimari elemanlar ile ulaşılmaya çalışılan abidevi görünümünden söz edilebilir. Rönesans mimarisinde gözlemlenen dışa taşkın köşe plastıkları, kat silmeleri, pencere ve kapı çerçeveleri yapıların ortak cephe elemanlarından. Günümüzde ayakta olan ve dönem içerisinde inşa edilen îdâdi binalarından, taşrada olanların, İstanbul'da inşa edilen eğitim binalarına nazaran, daha sade ve gösterişten uzak oldukları söylenebilir.

Sait Paşa tarafından Paris Konsolosluğu aracılığı ile getirilen okul planlarının Osmanlı îdâdi binalarında uygulandığı söylenmektedir⁵¹⁷. Çalışmamız sırasında, Fransa Paris'te çağdaşı olan kolej ve lise binaları incelenmiştir. Binaların simetrik mekân kurulumu ve cephe düzenlerinin olduğu, ancak Osmanlı îdâdi binaları ile birebir benzer olmadıkları görülmüştür. Bu bağlamda ele alınan St. Louis Lycee (1860) (Antoine Nicholas Bailly, 1810-1892) (Foto. 1117), L'ecole Militaire (1768) (Ange Jaques Gabriel, 1698-1782) (Foto. 1118), Le College De France (1778) (Jean Fronçais Chalgrin 1739-1811) (Foto. 1119), Le Lycee Hanry IV. (1794-1868) (Foto.1120), Lycee Luois Le Grand (1563-1885) (Foto. 1121), Lycee de Lacanol (1882-1884), (Foto. 1122), Lyce De Montlucan Jules-Fery (1880) (Foto. 1123), ve Lycee De Jeunes Filles Maliere (1886) (Foto. 1124) gibi Paris'te bulunan lise binalarının, Osmanlı îdâdi binalarında olduğu gibi çeşitli plan tiplerinde (orta avlulu dikdörtgen ve dikdörtgen) inşa edildikleri görülmüştür⁵¹⁸.

Fransız lise binaları ile Osmanlı îdâdi binaları karşılaştırıldığında, modüler manada benzerliklerinin olduğu tespit edilmiştir. Fransız liseleri boyutları, çok katlı oluşları (iki ve fazlası) ile Osmanlı îdâdilerinden farklıdır. Cephelerde yer verilen pencereler, kat silmeleri, giriş kapıları, alınlık, portik gibi mimari elemanları bakımından benzer oldukları görülmektedir.

Çalışmamızın bir kısmını oluşturan, Osmanlı topraklarındaki Fransızlara ait hususi mekteplere bakıldığında bunların, Fransa'da bulunan liselerin küçültülmüş kopyaları şeklinde oldukları görülmektedir. Bu yönü ile Osmanlı îdâdi binalarına, yandan kanatlı dikdörtgen ve dikdörtgen planlı olmaları açısından benzemektedir. Bu binaların 4 ile 6 katlı olarak inşa edildikleri görülmektedir (Foto.1125-1126). Fransız Îdâdi binaları, Osmanlı îdâdi binaları bu binalardan çok katlı olmamaları açısından

⁵¹⁷ Zekeriya Kurşun, *Küçük Mehmed Said Paşa (Siyasi Hayatı, İcraatı ve Fikirleri) 1838-1914*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1991, s. 59.

⁵¹⁸ Marc Le Coseur, *L'architecture Et L'installation Materielle Des Lycees (1802-1940)*, Annee 2005, 363-380.

farklıdır. Bir koridorun etrafına sıralanan simetrik mekân dizilimi, cephelerde kütlelerin içeri ve dışarı alınması ile oluşan hareketlilik, pencere dizilimi, örtü sistemleri, iç döşemeler, malzeme kullanımı açılarından benzerlikler söz konusudur. Plan açısından Türkiye topraklarında bulunan Fransız mekteplerinin, Fransa’da bulunan örneklerin orta bloğu örnek alınarak, daha küçük boyutlu inşa edildikleri söylenebilir. İzmit’te bulunan St. Barbe Fransız İdâdisi (iki dikdörtgen modülün “L” şeklinde birleşmesi ile oluşturulan plan) (Foto. 913-956), (Plan. 110-113) bu bağlamda Fransa örneklerine en fazla benzeyen binadır. Ayrıca bugün ayakta olmayan, İzmir St. Joseph Zükur İdâdisi’nin (üç dikdörtgen modülün “U” şeklinde birleşmesi ile oluşturulan plan), plan ve cephe özellikleri ile Fransız kolej binaları ile benzerlikleri vardır (Foto. 1096).

Fransız askeri liselerinden birisi olan L’ecole Militaire, plan olarak orta avlulu bir kurulumu sahiptir. Bahçe kısmında nöbetçi kulübeleri bulunmaktadır. Bursa Askeri İdâdisi, L’ecole Militaire askeri lisesi ile cephe düzenlemeleri açısından benzerlik göstermektedir (Foto. 1127). Boyut olarak daha küçük olmasına karşın, cephe ve simetrik mekân kurulumu açısından, L’ecole Militaire lisesi ile benzerdir.

Plan ve kurulum olarak dönemin eğitim yapılarından birisi olan Galatasaray Sultânîsi (1862) (Foto. 1128), plan olarak orta avlulu ve iki dikdörtgen modülün “L” şeklinde birleşiminden oluşmaktadır. Çok katlı yapısı ve simetrik cephe düzenlemeleri ile Fransız liseleri ile birebir benzerlik göstermektedir.

Dönemin Fransız okullarının plan ve kurulum özellikleri dikkate alındığında daha çok 18. yüzyıl başından itibaren inşa edilmeye başlanan, Osmanlı kışla ve askeri okulları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Plan olarak orta avlulu dikdörtgen tipte olan binalar, mekân ve cephe kurulumları bakımından Fransız okulları ile benzerlik göstermektedirler. Boyutları bakımından daha küçük olan binaların taşra örnekleri, merkezde olanlardan daha da küçük boyutludur. Bahsi geçen eğitim kuruları için verilebilecek örnekler: Selimiye Kışlası (1823) (Foto. 1129), Kuleli (Kışlası) Askerî Lisesi (1808-1843) (Foto. 1130), Davut Paşa Kışlası (1831-1832) (Foto. 1131), Taş Kışla (Mecidiye Kışlası) (1846-1852) (Foto. 1132), Edirne Askerî Kışlası (Edirne Askerî İdâdisi bu binada eğitim verir) (1871) (Foto. 1133), Erzurum Askerî İdâdisi (1873) (Foto. 1134) (Plan 158), Bağdat Askerî İdâdisi (açılış: 1847, inşa: 1873) (Foto. 1135), Şam Askerî İdâdisi (açılış:1848, kiralık) (Foto. 1136), Erzincan Hamidiye Kışlası (Erzincan Askeri Rüştüyesi) (1890) (Foto. 1137) ve Manastır Askerî İdâdisi (açılış: 1847, inşa: 1892) (Foto. 1138)’dir.

Avlulu dikdörtgen plan tipinin, Osmanlı mülki idâdilerinde de kullanıldığı

görülmektedir. Bu binalar; Bursa İdâdisi (Plan 8), Sivas İdâdisi (Plan 25), Aydın İdâdisi (Plan 31), Bilecik İdâdisi (Plan 47), Tokat İdâdisi (Ek 56)'dir. 1800'lü yılların başından itibaren uygulanan bu plan tipinin yansımalarının kışlalar, askeri ve mülki idâdi binalarında görülmektedir. Plan tipi eğitim ve askeri yapıların dışında banka, hükümet konağı hastane gibi yapı tiplerinde de tespit edilmiştir.

II. Abdülhamid dönemi Amerikan kolejlerine ve idâdi binalarına bakıldığında, Amerika'da etkili olan plan, mekân ve üslupsal yaklaşımlarının Osmanlı topraklarında inşa edilen yapılarda uygulandığını söylemek mümkündür. Amerikan mimarisinde Sömürge Dönem (Colonial Era) (1607-1830), Federal Dönem (Federal Era) (1785-1865), Viktorya Dönemi (Victorian Era) (1837-1914), Sömürge Dönemi Canlandırma (Colonial Revival Era) (1860-1920), Modernizm (1920-1960) şeklinde üslupsal değişimlerin görüldüğü dönemler bulunmaktadır⁵¹⁹. Günümüzde ayakta olan Adana Amerikan İnas İdâdisi, plan olarak üç dikdörtgen modülün "U" şeklinde birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. İçerde simetrik mekân kurulumu olan yapının, üslup olarak Akdeniz havzasında görülen İtalya ve İspanya ev mimarilerinden izler taşımaktadır. Bunlar simetrik iç ve dış düzenlemelere birer örnek gösterebilir. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Barton ve Bowker Hall binaları, Viktorya dönemi mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Simetrik dış cephe ve iç mekân kurulumu, Mansart çatısı ile dönem üslup özellikleri binada izlenebilmektedir (Foto. 1139). Binalar Amerika'da Armstong Hall of the Tuskegee İnstitute (1899) (Robert Robinson Taylor (1868-1942)⁵²⁰, binası ile benzerdir. Mersin Amerikan İnas İdâdisi, Amerikan mimarisinde görülen İngiliz etkileri taşımaktadır. İngiliz asıllı Mimar Richard Norman Shaw (1831-1912) tarafından inşa edilen Highdown School (1878)⁵²¹, Henry Vaughan (1845-1917) tarafından inşa edilen Searles High School (1898)⁵²² binaları ile benzerlik göstermektedir (Foto. 1140). Talas Amerikan Zükur İdâdi binası kompleksi içerisinde bulunan ve günümüzde ayakta olmayan bir grup yapı, Amerikan mimarisinde Colonial Revival dönem mimari örnekleri ile benzer özellikler göstermektedir. Binalar ev mimarisinin özelliklerini taşımaktadır. Simetrik cepheler, çatı pencereleri, uzun ve gösterişli tuğla bacalar bu yapıların genel özellikleridir. Colonial Revival Dönem okul

⁵¹⁹ Chris Novelli, Melina Bezirdjian, *Calder Loth, Lena Sweten McDonald, Classic Commonwealth: Virginia Architecture From The Colonial Era To 1940*, Virginia 2015, s. 27-30.

⁵²⁰ John W. Jenkins, *Historic Resource Study Tjuskegee İnstitute National*, Colorado 1977, s. 105.

⁵²¹ Andrew Saint, *Richard Norman Shaw*, New Heaven 2010, s. 443.

⁵²² William Morgan, Henry Vaughan (1845-1917), *Department of the Interior and Related Agencies Appropriations*, Washington 1971, s. 2120

yapılarından, Jhon Haviland (1792-1852) tarafından inşa edilen, Pencilvania School Old Germantown Academy (1760-1826) binaları ile benzerlik göstermektedirler (Foto. 1141).

Robert Amerikan Koleji Eğitim Kompleksi binalarının, Amerika mimarlık tarihinde görülen üslupların birkaçını taşıdıkları görülmektedir. Sayıları ellinin üstünde olan bu yapılarda değişik üslup özelliklerinin görülme nedeni; farklı mimarlar tarafından inşa edilmeleri ve eklemelerle genişleyen yapı topluluğu olmasıdır. İdâdi olarak kullanılan Whasburn Hall binası, çatı katı uygulaması, kat kornişleri, üçgen alınlık, vurgulanmış giriş, köşe kulesi, simetrik planı ile Neo-Klasik (Victorian) üsluptadır.

Gaziantep Amerikan Koleji ve İdâdi binası (Foto. 1093), eski fotoğraflarından anlaşıldığına göre, Amerikan mimarisi içerisinde Neo-Romanesk stilde inşa edilmiştir. Orta aksa yerleştirilen örtüsü konik külahlı silindirik kule, iki renkli taş işçiliği, yuvarlak ikiz pencereler (Suriye penceresi) stilin belirleyici elemanlarındandır.

Yabancılar tarafından Osmanlı İmparatorluğu'nda inşa edilen mektep binalarında, genel olarak Amerika ve Avrupa'da yaygın olarak görülen üslupların uygulandığı görülmektedir. Bu bağlamda II. Abdülhamid dönemi eğitim yapılarında, Batı kaynaklı mimari üslupları görebilme imkânı doğmaktadır.

Konum;

Osmanlı İmparatorluğu idâdi binaları, vilayet ve sancaklarda konumları açısından, hükümet caddesi denilen bölgeye inşa edilmişlerdir. Hükümet konağı, jandarma binası, hastane, postane, belediye, kütüphane gibi kamu yapıları ile yakın ilişki içindedir. Gayrimüslim idâdileri, genellikle kilise veya cemaat binalarının yanında konumlandırılmıştır. Yabancı devletlere ait idâdilerin ise kilise veya konsolosluk binalarına yakın oldukları görülmektedir. Amerikan idâdileri, genellikle şehir merkezlerinden uzak, geniş araziler üzerine, adeta birer mahalle halinde inşa edilmişlerdir.

Bina büyüklükleri ve kat sayısı;

Osmanlı İmparatorluğu'na ait idâdi binalarının büyüklükleri, vilayet ve sancaklardaki nüfus sayısı ile orantılıdır. Yabancı ve gayrimüslimlere ait olan idâdilerde yine nüfus sayıları ile orantılıdır (Ek 82).

Sayısal veriler;

İdâdi binalarına sayısal olarak bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu tarafından II. Abdülhamid döneminde 97 tane mülki, 10 tane askeri olmak üzere toplamda 107

resmi îdâdinin varlığı tespit edilmiştir. İdâdilerin 26 tanesi leylî, 81 tanesi neharîdir. Bu îdâdilerden 63 tanesi Türkiye Cumhuriyeti topraklarında, 44 tanesi yurt dışındadır. Türkiye sınırları içerisinde, II. Abdülhamid döneminde inşa edilen ve ayakta olan resmi îdâdî sayısı 23'tür. Dönem içerisinde inşa edilmesine karşılık yıkılan îdâdî sayısı 12'dir.

Yabancı devletler tarafından açılan îdâdî seviyesindeki mektep sayısı (ulaşabildiğimiz kaynaklara göre) 48'dir. Bu binalardan 10 tanesi Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde ve ayakta.

Azınlıklar tarafından 78 îdâdî seviyesinde mektep açılır. Bu mekteplerden Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında ve ayakta olan bina sayısı 10'dur. Müslümanlar tarafından açılan îdâdî seviyesinde 9 hususi mektep bulunmaktadır. Bu mektepler kiralık binalarda eğitim vermişlerdir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda 113 tane hususi îdâdî tespit edilmiştir. Bu îdâdî binalarından 21'i Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde ve ayakta. Yedi tanesinin açılışı dönem içerisinde.

Toplamda 125'i⁵²³ Osmanlı İmparatorluğu'na ait, 113'ü yabancı devletler, azınlıklar ve müslümanlar tarafından açılan hususi îdâdiler olmak üzere 238 adet îdâdî seviyesinde mektep bulunmaktadır.

Bina değişim ve onarımları;

Dönemin îdâdî binalarının zaman içerisinde geçirdikleri değişimler sözkonusudur. Binaların pencere, kapı, örtü, tavan ve taban döşemelerinin ahşap malzemeli olması nedeni ile yıpranmaya bağlı yenilenmişlerdir. Örtü sistemi, iç duvarlar, tavan ve taban döşemeleri ile günümüze orijinal hali ile ulaşabilen yapılar, Söğüt, Mardin ve Muğla îdâdileridir. Sivas ve Bursa îdâdilerinde yer yer tavan ve taban döşemeleri orijinalliğini korumaktadır. Yabancı ve gayrimüslim îdâdilerinde benzer bir durum söz konusudur. Fener Rum Zükur İdâdîsi, Fener İakimion Rum İnas İdâdîsi, Zapyon Rum İnas İdâdîsi, Zağrefion Rum Zükur İdâdîsi, Tatavla Kurtuluş Rum İnas İdâdîsi orijinal olarak günümüze ulaşan binalardır.

İnşa süreçleri ve mimarlar;

İdâdilerin inşa süreçleri ve mimarları açısından irdelendiğinde, imar işlerinden merkezde Ebniye-i Seniye İdaresi sorumludur. Padişahın izni ile yapılan binaların teftiş ve kimi zaman onarımından sorumlu olan bu idare, taşrada yapılan kamu binalarının imara uygunluğu konusunda da etkilidir. İmar işlerinin takibinden taşrada

⁵²³ 107 tane idâdî dönem içerisinde 18 tanesi dönem sonrasında inşa edilmiştir.

belediyeler ve mühendisleri sorumludur (Ek 83). Bu mühendislerin çoğunluğu gayrimüslimdir. Bu durumun sebebi olarak, Sanayi-i Nefise Mektebi'nde fenn-i Mimarlık Bölümünde daha çok gayrimüslimlerin eğitim görmesi gösterilebilir.

Yabancı ve gayrimüslim îdâdileri cemaatler veya yabancı devletlerin destekleri ile inşa edilmektedir. Binaların inşasında gayrimüslim ve yabancı mimarlar görev almaktadırlar. Binaların inşa ruhsatları sancak veya vilayetlerde bulunan belediye ve maârif mühendislerince verilmektedir.

Plan;

Îdâdi binalarının plan olarak çeşitli tiplerde inşa edildikleri görülmektedir. Mekân kurulumu açısından Osmanlı İmparatorluğu ve gayrimüslim îdâdilerinde simetrik bir anlayış vardır. Yabancı devletler tarafından yaptırılan îdâdi binaları, simetrik mekân kurulumu açısından bir bütünlük göstermemektedir. Özellikle Amerikan îdâdileri, iç kurulum açısından mektepten çok ev plan tipinin yansımaları olarak adlandırılabilir.

Osmanlı İmparatorluğu îdâdi binalarında uygulanan dört tip plan bulunmaktadır. Bunlar;

1. Avlusuz Dikdörtgen
2. Avlulu Dikdörtgen
3. Avlusuz Dikdörtgen Kanatlı
4. Avlusuz Dikdörtgen Köşelerden Taşkın planıdır.

En çok uygulanan plan tipi, avlusuz dikdörtgen kanatlı planıdır. Bu planda inşa edilen yapı sayısı 13'tür. Sekiz tane avlusuz dikdörtgen, altı tane avlulu dikdörtgen, altı tane avlusuz dikdörtgen köşeden taşkın planlı Osmanlı îdâdisi bulunmaktadır. Bahsi geçen plan tipleri dışına çıkılmadığı ve belirli bir birlikteliğin sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir. Yabancı ve gayrimüslim îdâdilerinde ise plan olarak Osmanlı îdâdilerinde kullanılan planların yanında, bu kategorilere girmeyen, çeşitli planların uygulandığı görülmektedir (Ek 84-85-86-87-88-89-90-91).

Avlusuz Dikdörtgen Planı;

Avlusuz dikdörtgen planlı binalarda; bir koridor etrafına yerleştirilen mekân dizilimi görülmektedir. Genellikle binanın uzun kolunun, orta aksına yerleştirilen giriş açıklığı; girişin karşısına yerleştirilen merdiven sahanlıkları ve simetrik mekân kurulumu bu plan tipinde görülen özelliklerdir. Bahsi geçen plan tipi, Kastamonu (Plan 1), Çatalca (Plan 50), Muğla (Plan 55), Adana (Plan 65), Mardin (Plan 72), Kırklareli, Manisa, Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur (Plan 103), Üsküdar St. İmmaculle

Conceptiona (Marie) Fransız (Plan 137) ve Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız (Plan 147) îdâdi binalarında görülmektedir. Toplamda 11 îdâdi binasında uygulanan plan tipi, dönemin kamu yapılarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Sivas Hükümet Konağı (1884), (Plan 159), Giresun Hükümet Konağı (1886), (Plan 160), Malatya Askerlik Dairesi (1893), (Plan 161), Muğla Hükümet Konağı (1900), (Plan 162) yapıları plan bakımından dikdörtgen planlı îdâdi binaları ile benzerdir.

Avlulu Dikdörtgen Plan;

Îdâdi binalarında uygulanan bir diğer plan tipi, avlulu dikdörtgen plandır. Bu plan tipinin, Osmanlı mimarisinde Batı etkili olarak modernizasyon döneminde, yoğun olarak üretildiği görülmektedir. Orta avlunun etrafını dolaşan, ayak ya da sütun gibi taşıyıcılar ile taşınan dolanma koridorlarına açılan simetrik mekânlar genel özellikleri arasındadır. Bu planla, büyük boyutlu binaların, avludan gelen ışıkla aydınlatılması ve nefes alma alanı oluşturulması amaçlanır. Bursa Îdâdisi (Plan 8), Bursa Askeri Îdâdisi (Plan 17), Sivas Îdâdisi (Plan 25), Aydın Îdâdisi (Plan 31), Bilecik Îdâdisi (Plan 47), Tokat Îdâdisi (Ek 56) avlulu dikdörtgen plan tipindedir. Bu plan tipi Osmanlı İmparatorluğu'nda okul, banka, saray, kışla gibi yapılarda görülmektedir. Dolmabahçe Sarayı (1856), (Plan 163), Osmanlı Bankası (1892), (Plan 164), Konya Hükümet Konağı (1886), (Plan 165) gibi yapılarda orta avlulu planın uygulandığı görülmektedir.

Avlusuz Dikdörtgen Kanatlı Plan;

Avlusuz dikdörtgen kanatlı plan, orta aksa yerleştirilen dikdörtgen kütlelerin yanlarına, birer dikdörtgen kitlenin eklenmesi ile oluşturulmaktadır. Yanlara eklenen kütleler ileriye taşıntı yapan orta aksın gerisinde kalmaktadır. Plan tipi içerde dikdörtgen bir koridorun etrafına yerleştirilen, simetrik dizilimli mekân kurulumundadır. Genellikle bodrum kat üstüne iki katlı olan yapıların her bir katında, plan şeması tekrarlanmaktadır. Mekânlar simetrik yerleşimli pencereler ile aydınlatılmaktadır. Kütahya Îdâdisi (Plan 10), Diyarbakır Îdâdisi (Plan 14), Çanakkale Îdâdisi (Plan 20), Çankırı Îdâdisi (Plan 28), Balıkesir Îdâdisi (Plan 34), Sinop Îdâdisi (Plan 39), Isparta Îdâdisi (Plan 52), Edirne Îdâdisi (Plan 61), Elazığ Îdâdisi (Plan 5), Bolu Îdâdisi (Ek 41), İzmir Îdâdisi, Erzincan Îdâdisi (Ek 49) yanlardan kanatlı dikdörtgen plan tipindedir. Dönem kamu binaları incelendiğinde, bu plan tipine en yakın binaların hükümet konakları olduğu söylenebilir. Hükümet konakları planları orta aksın içeriye alınması yönüyle îdâdi binalarından ayrılmaktadır. Çankırı Hükümet Konağı (1905), (Plan 166), Manisa Hükümet Konağı (1908), (Foto. 1141), Ankara Hükümet Konağı (1897), (Foto. 1142) binaları plan olarak dönem îdâdi binaları ile

benzerlik göstermektedir.

Avlusuz Dikdörtgen Köşelerden Taşkın Plan;

Avlusuz dikdörtgen köşelerden taşkın plan, dikdörtgen kütlelerin köşelerinden kare formlu kütlelerle dört yöne taşırılması şeklindedir. İçerde dikdörtgen formlu bir koridorun etrafına dizilen mekân kurulumu bulunmaktadır. Üst katlarda aynı plan devam ettirilmiştir. Bu plan tipinin Ankara vilayeti ve sancaklarında inşa edilen îdâdilerde uygulandığı görülmektedir⁵²⁴. Kayseri İdâdisi (Plan 68-70), Bitlis İdâdisi (Plan 37-38), Ankara İdâdisi, Kırşehir İdâdisi, Trabzon İdâdisi, İzmir Kızıllıçullu Amerikan Zükur İdâdisi bu plan tipinin uygulandığı îdâdi binalarıdır. Kastamonu Hükümet Konağı (1901), (Plan 167) plan özellikleri ile dışa taşkın dikdörtgen planlı îdâdi binaları ile benzerdir.

Gayrimüslim ve yabancılar tarafından yaptırılan îdâdilerde ise ağırlıklı olarak üç tip plan hâkimdir. Bunlar;

1. “U” Tipi Plan
2. “T” Tipi Plan
3. “L” Tipi Plan

Üç dikdörtgen modülün “U” şeklinde birleşmesi ile oluşturulan plan yabancı ve Gayrimüslim îdâdilerinde görülmektedir. Bu plan içte, “U” formunda bir koridor etrafına sıralanan mekânlardan oluşmaktadır. Bir başka uygulama ise dıştan ayaklar üzerinde taşınan ve katlar boyunca sürdürülen dolanma koridorlarına açılan mekân dizilimidir. Dolanma koridorlarının dışarı alınması Akdeniz Bölgesi’nde görülen bir uygulamadır. Hava sıcaklığı ve nemin fazla olması bu tipte bir uygulamanın ortaya çıkmasında etkilidir. Adana Amerikan İnas İdâdisi (Plan 79-81), Trabzon Rum Zükur İdâdisi (Plan 133-136), İzmir St. Josheph Fransız Zükur İdâdisi (ayakta değil) bu plan tipinin uygulandığı îdâdi binalarıdır. Çankırı Ilgaz Hükümet Konağı (19. Yüzyıl sonu, Plan 168), Sivas Sanayi Mektebi (1902, Plan 169) binaları bu tipteki plana dönem içerisinden verilebilecek örneklerdir (Ek 89).

İki dikdörtgen modülün “T” şeklinde birleşmesi ile oluşturulan plan îdâdi binalarında görülen bir diğer plan türüdür. İç mekânlarda genellikle iki koridor etrafına yerleştirilmektedir. Her bir kütlelerin merdivenleri farklı olup, yerleri değişiklik göstermektedir. Kütleler katlar boyunca, kendi aralarında, simetrik yerleşimli mekân dizilimindedir. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Barton Hall Binası (Plan 89), Üsküdar

⁵²⁴ 1926 yılında yapımı tamamlanan, Ankara Vilayetine bağlı Yozgat İdâdisi’nde de aynı planın kullanıldığını bir örnek olarak söyleyebiliriz.

Amerikan İnas İdâdisi Bowker Hall Binası (Plan 86), Robert Amerikan Koleji Washborn Hall Binası (Plan 150) bu plan tipinin uygulandığı îdâdi binalarıdır (Ek 90).

İki dikdörtgen modülün “L” şeklinde birleşmesi ile oluşturulan plan, Amerikan ve Fransız mekteplerinde görülmektedir. İçerde koridorların konumlanışları farklı olsa da simetrik bir mekân diziliminden söz etmek mümkündür. Simetrik mekân dizilimi, tüm katlarda sürdürülmektedir. Merdiven sahanlıklarının konumlanışı da binadan binaya değişmektedir. Bu plan tipi, ileride ihtiyaç duyulduğunda, yapılabilecek eklentilere uygundur. Mersin St. Antonie Fransız Zükur İdâdisi (Plan 106), Mersin Amerikan İnas İdâdisi (Plan 125) ve İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi (Plan 110) binalarında bu plan türünü görmek mümkündür. Sivas Jandarma Binası (1908), (Plan170) bu plan türüne verilebilecek bir diğer örnektir (Ek 91). Giriş kapılarının belirli bir konumlanışı olmayıp değişkendir. Ancak pencere dizilimi simetriktir.

Yukarıda belirtilen plan tipleri içerisinde değerlendiremeyeceğimiz, kendilerine has plan tipleri olan îdâdi binaları da bulunmaktadır.

Arazi yapısı nedeni ile İstanbul Esayan Ermeni İnas İdâdisi (Plan 120) dörtgen, Zağrefion Rum Zükur İdâdisi (Plan 115) beşgen planlıdır. Binalar çok katlı olup, içte bir koridorun etrafına konumlandırılan simetrik bir mekân dizilimi bulunmaktadır.

Erzurum İdâdisi'nin, dışta ana giriş kapısının bulunduğu cephesi, iki kademe halinde daralarak sonlanmaktadır. Giriş cephesinin karşısında bulunan cephe, birbirine eş, üç dikdörtgen kütlelerin ileri taşırılması ile oluşturulmuştur. Yapı içte haçvari plandadır. Mekân kurulumu tüm katlarda simetriktir (Plan 22).

Talas Amerikan Zükur İdâdisi, dikdörtgen formlu iki yapı kütesinin, birer köşesinden bağlanması ile oluşturulan plandadır. Mekânlar “T” ve “L” formundaki iki koridor etrafında şekillenmektedir. Mekân dizilimi tüm katlarda simetriktir (Plan 143).

Tarsus Amerikan İnas İdâdisi, dikdörtgen planlı bir kitlenin kısa kenarına eklenen bir kütle ile tek kanatlı dikdörtgen plandadır. Katlarda mekân dizilimi simetriktir (Plan 155-156).

Fener Rum Zükur İdâdisi, kademelenerek yay şeklini alan özellikli bir plandadır. Bina içte, yay şeklindeki bir koridorun etrafına yerleştirilen simetrik mekân dizilimindedir. Simetrik mekân dizilimi tüm katlar boyunca devam ettirilmiştir (Plan 93). Yapı genel olarak Neo-Romanesk uygulamaların ağırlıkta olduğu eklektik üsluptadır.

İstanbul Zapyon Rum İdâdisi, kademelenerek üçgen form alan bir plandadır. Bina içte, farklı uzunluktaki iki dikdörtgen koridorun etrafına konumlandırılan,

simetrik mekân dizilimindedir. Simetrik mekân dizilimi katlar boyunca devam ettirilmektedir (Plan 97). Cephe eklektik özellikler göstermektedir. Farklı formlarda sütun formları, alınlık kemerinde yer verilen papatya bezemeleri, rüstik duvar örgüsü eklektik yaklaşımın uygulamaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak, plan açısından dönem îdâdi binalarında, Neo-Klasik mimari üslubunu yansıtan plan tiplerinin kullanıldığı görülmektedir.

Mekânsal kurulum açısından, îdâdi binalarında, dersane, muallim odası, yatakhane, yemekhane, abdesthane, hamam, mescid⁵²⁵ gibi birimlerin olduğu bilinmektedir. Özellikle yatılı îdâdilerde yer verilen bu birimlerin günümüze daha çok dersane, muallim odası gibi birimleri ulaştırmıştır.

Cephe özellikleri;

Batıda, Fransız İhtilali ve sonrasında gelişen *Ulusçuluk* akımının sonucunda, milletler tarihi kökenlerine karşı ilgi duymaya başlar. Eski Yunan ve Roma dönemlerine kadar inen bu ilgi ve beğeni mimariyi de etkiler. Yapılarda eski mimari formların kullanıldığı Neo-Klasik mimari, devletlerin itibar yapılarında uygulanmaya başlar. Dönem mimarisinde değişen dünya düzeni ve kabulleri doğrultusunda ortaya çıkan yeni yapı türlerinde, ulusal özellikler taşıyan klasik mimari elemanlar kullanılmaya başlar. Neo-Klasik üsluplu yapı cephelerinde, simetri ve vurgulanmış ana cephe, yapıların başat özelliği haline gelir. Bu kısımlara, devletin geçmişini yansıtan veya binanın kullanım amacını simgeleyen mimari elemanlar; arma, heykel, yazıt vb. seçilerek uygulanır.

Osmanlı İdâdi binalarında, iç planlamanın dış cephelere yansıtılması ile oluşan, simetrik cephe anlayışı, binaların genelinde görülmektedir. Başta, orta aksa alınan ana girişteki kapıları olmak üzere, diğer giriş kapılarında da vurgu yapılmaktadır. Ana girişlerdeki vurgu, girişin etrafına yerleştirilen, dekoratif özellikli sütun, pencere, plastır ve kat silmeleri ile yapılmaktadır. Bu üçleme bütün orta aks boyunca sürdürülmekte ve üstte farklı formlardaki alınlıklarla sonlanmaktadır. Kastamonu İdâdisi (Foto. 26), Bursa İdâdisi (Foto. 73), Kütahya İdâdisi (Foto. 109), Diyarbakır

⁵²⁵ Osmanlı İdâdilerinde eğitim alan öğrencilerin toplu olarak namaz kıldıkları bilinmektedir. İdâdilerin eski planlarında bu amaçla kullanılan mescit mekânlarının olduğu görülmektedir. Kimi örneklerde mekteb binasının hemen yanında bulunan cami ibadet için kullanılmaktadır. Alan çalışması sırasında, Bursa Askeri İdâdisi, Erzurum İdâdisi, Tekirdağ İdâdisi binalarının hemen yanında cami bulunması nedeni ile ibadet için camilerin kullanıldığı görülmüştür. Konuya yabancı ve azınlık mektepleri için bakıldığında benzer bir uygulamanın olduğu görülmektedir. Bu uygulamalardan dini inanış unsurunun dönemin eğitim tarzına etki ettiği anlaşılmaktadır; Nuri Güçtekin, (2015), *İstanbul'daki Hususi Mektepler.....*, s. 97.

İdâdisi (Foto. 135), Bursa Askeri İdâdisi (Foto. 179), Çanakkale İdâdisi (Foto. 185), Sivas İdâdisi (Foto. 280), Sinop İdâdisi (Foto. 452), Söğüt İdâdisi (Foto. 479), Bilecik İdâdisi (Foto. 531), Isparta İdâdisi (Foto. 583), Muğla İdâdisi (Foto. 683), İzmir İdâdisi (Foto. 632), Bolu İdâdisi (Foto. 634), Trabzon İdâdisi (Foto. 636), Manisa İdâdisi (Foto. 638), Ankara İdâdisi (Foto. 640), Kırşehir İdâdisi (Foto. 641), Edirne İdâdisi (Foto. 647), Adana İdâdisi (Foto. 707), Kayseri İdâdisi (Foto. 750), Mardin İdâdisi (Foto. 887), Erzincan İdâdisi (Foto. 805), Tokat İdâdisi (Ek 56), İoakimmion Rum İnas İdâdisi (Foto. 813), Fener Rum Zükur İdâdisi (Foto. 855), Trabzon Kemer kaya Rum Zükur İdâdisi (Foto. 1017), Üsküdar İmmeculee Conception (St. Marie) Fransız Zükur İdâdisi (Foto. 1033), Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız İnas İdâdisi (Foto. 1060), Robert Koleji İdâdi Binası (Foto. 1086), Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdadisi (Foto. 1099), İzmit Amerikan İdadisi (Foto. 1102), Ankara Saint Clement Fransız İdadisi (Foto. 1104) binaları üçlü giriş ve alınlık uygulamaları olan yapılardır (Ek 92).

Giriş akslarında yapılan bir diğer vurgu, merdivenli portikler ile sağlanmaktadır. Portiklerin üç yönü, zemin kat seviyesinde, sütun, ayak ve kemerler ile açıktır. Kastamonu İdâdisi (Foto. 26), Bursa İdâdisi (Foto. 73), Bursa Askeri İdâdisi (Foto. 179), Sivas İdâdisi (Foto. 280), Çankırı İdâdisi (Foto. 330), Balıkesir İdâdisi (Foto. 412), Bilecik İdâdisi (Foto. 531), Isparta İdâdisi (Foto. 583), Muğla İdâdisi (Foto. 624), Ankara İdâdisi (Foto. 640), Kırşehir İdâdisi (Foto. 641), Adana İdâdisi (Foto. 707), Kayseri İdâdisi (Foto. 750), Mardin İdâdisi (Foto. 887), Erzincan İdâdisi (Foto. 805), Fener Rum Zükur İdâdisi (Foto. 855) giriş vurgusunun portikler aracılığı ile yapıldığı binalardır. Kimi örneklerde ana giriş kapıları içe alınarak, eyvan tarzı girişler oluşturulmuştur. Söğüt İdâdisi (Foto. 479), Zağrafiyon Rum Zükur İdâdisi (Foto. 959) bu tür girişlere verilebilecek örneklerdir. Binaların bir kısmı ise, beşli, altılı veya yedili vurgunun yapıldığı, kütleler halinde dışa taşırılmaktadır. Bu yapıların girişleri düzayaktır. Elazığ İdâdisi (Foto. 35), Kütahya İdâdisi (Foto. 109), Diyarbakır İdâdisi (Foto. 135), Çanakkale İdâdisi (Foto. 185), Erzurum İdâdisi (Foto. 231), Aydın İdâdisi (Foto. 369), Bitlis İdâdisi (Foto. 434), Sinop İdâdisi (Foto. 452), Çatalca İdâdisi (Foto. 549), İzmir İdâdisi (Foto. 632), Bolu İdâdisi (Foto. 634), Trabzon İdâdisi (Foto. 636), Manisa İdâdisi (Foto. 638), Edirne İdâdisi (Foto. 647), İoakimion Rum İnas İdâdisi (Foto. 813), Adana Amerikan İnas İdâdisi (Foto. 816), Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi (Foto. 850), Zapyon Rum İnas İdâdisi (Foto. 865), Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi (Foto. 889), Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi (Foto. 910), İzmit St.

Barbe Fransız Zükur İdâdisi (Foto. 952), Beyoğlu Esayan Ermeni İnas İdadisi, Mersin Amerikan İnas İdâdisi (Çizim 109), Trabzon Kemer kaya Rum Zükur İdâdisi (Foto. 1017), Üsküdar İmmecelee Conception (St. Marie) Fransız Zükur İdâdisi (Foto. 1033), Talas Amerikan Zükur İdâdisi (Foto. 1063), Robert Koleji İdâdi Binası (Foto. 1086), Tarsus Amerikan İnas İdâdisi (Foto. 1091), İzmir St. Josheph Fransız Zükur İdadisi (Foto. 1096) sokak ya da caddeden doğrudan ulaşılan/girişi olan binalardır (Ek 93).

Binalarda ana giriş kapısının aksına bir kapı daha açılmaktadır. Bu kapılar, ön cephe kadar olmasa da vurgulanmaktadır. Bursa, Aydın, Adana, Sivas, Bitlis, Elazığ, Kütahya, Balıkesir ve Isparta İdâdilerinde (Plan 8, 32, 34, 37, 52) bu durumu görmek mümkündür. Dış cephede, merdiven, balkon, alınlık, yatay ve dikey denge elemanları, simetrik pencere yerleşimi Neo-Klasik mimarinin göstergeleridir.

Binalarda, girişin her iki yanında bulunan kanat kısımlarında, mevcut yüzeyler, yatayda kat silmeleri, dikeyde plastır veya sütunlarla çevrenmektedir. Bu çevrenme, saçak kısmında profilli silmeler şeklindedir. Cepheler üstte, parapet duvarları ile sonlanmaktadır. Yapıların örtüleri, zaman içerisinde aşınmaya bağlı değişim geçirdiğinden, kimi yapılarda parapet duvarları ortadan kaldırılmıştır. Cepheler kütleler halinde, belirli yerlerinden, içeri veya dışarı alınarak hareketlendirilmektedir.

Cephe özellikleri bakımından Amerikan binaları, daha çok Virginia tipi konut mimarisine benzemektedir (Foto. 1071). Cephelerde simetrik yerleşimli pencereler, kat silmeleri ve plastırlar ile verilen yatay-dikey denge, belirgin ve uzun tutulmuş bacalar Colonial Revival Dönem'ine ait özelliklerdendir.

Fransız İdâdi binalarında, çok katlılık, Mansart örtü sistemi, simetrik yerleşimli cephe elemanları gibi Neo-Klasik mimarinin özellikleri binaların genelinde gözlenmektedir (Foto. 1118).

Yapı elemanları;

Osmanlı, gayrimüslim ve yabancı İdâdi binalarında, genellikle ana giriş kapılarının üstlerinde yer verilen alınlık kısımları üçgen, oval ve dikdörtgen formludur. Bursa İdâdisi (Foto. 73), Kütahya İdâdisi (Foto. 109), Diyarbakır İdâdisi (Foto. 135), Muğla İdâdisi (Foto. 624), Kayseri İdâdisi (Foto.750), Erzincan İdâdisi (Foto. 805), İoakimion Rum İnas İdâdisi (Foto. 813), Trabzon Kemer kaya Rum Zükur İdâdisi (Foto. 1017), Talas Amerikan Zükur İdâdisi (Foto. 1063), Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız İnas İdâdisi (Foto. 1060), Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdadisi (Foto. 1099), İzmit Amerikan İdadisi (Foto. 1102) binalarında

alınlık kısmı üçgen formludur. Kastamonu İdâdisi (Foto. 26), Bursa Askeri İdâdisi (Foto. 179), Çanakkale İdâdisi (Foto. 185), Sivas İdâdisi (Foto. 280), Sinop İdâdisi (Foto. 452), Söğüt İdâdisi (Foto. 479), İzmir İdâdisi (Foto. 632), Trabzon İdâdisi (Foto. 636), Manisa İdâdisi (Foto. 638), Ankara İdâdisi (Foto. 640), Zapyon Rum İnas İdâdisi (Foto. 865), Üsküdar İmmecelee Conception (St. Marie) Fransız Zükur İdâdisi (Foto. 1033) binalarında alınlık kısmı oval formludur. Bilecik İdâdisi (Foto. 531), Bolu İdâdisi (Foto. 634), Fener Rum Zükur İdâdisi (Foto. 855) binalarının alınlık kısımları dikdörtgen formludur.

Yatay ve dikey denge elemanlarından olan pencereler, cephelere simetrik bir şekilde yerleştirilmektedir. Pencere formları yapıdan yapıya farklılık göstermektedir. Pencereler, bazı binalarda her katta aynı kemer formu ile verilirken, bazılarında her bir katta farklı kemer formlu pencereler kullanılarak cephelere hareketlilik kazandırılmaktadır. Üçgen alınlıklı dikdörtgen pencereler, özellikle birinci ve ikinci katlarda görülmektedir. Trabzon Rum Zükur (Foto. 1019), Zağrefion Rum Zükur (Foto. 959), Zapyon Rum İnas (Foto. 868), Sivas (Foto. 280) idâdilerinde üçgen pencere alınlığı uygulaması vardır. Osmanlı İmparatorluğu idâdi binalarında çoğunlukla alınlıksız dikdörtgen formlu pencerelerin kullanılmadığı, daha çok basık ve yuvarlak kemerli dikdörtgen pencerelerin uygulandığı görülmektedir. Yabancı ve gayrimüslim idâdi binalarında sıklıkla pencereler alınlıksız dikdörtgen formludur. Pencerelerin ahşap doğramaları, çoğunlukla günümüze orijinal haliyle ulaşmamıştır. Bu nedenle bu konuda genel bir tipoloji verilememektedir. Pencere formlarında ortak özellikler; dışa taşkın çerçeveli, kemer kilit taşı vurgulu olmalarıdır (Ek 94).

İdâdi binalarının iç kısımlarında, mekânların koridora bakan duvarlarında, pencerelere yer verildiği görülmektedir. Kastamonu (Foto. 17), Diyarbakır (Foto. 126), Bursa Askeri (Foto. 161), Çanakkale (Foto. 190), Çankırı (Foto. 314), Çatalca (Foto. 539), Muğla (Foto. 594), Adana (Foto. 701), Mardin (Foto. 781), Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur (Foto. 871), Mersin St. Antonie Fransız İdadisi (Foto. 894), İzmit St. Barbe Fransız (Foto. 915) ve Robert Koleji Washburn Hall Binası (Çizim 129) idâdilerinde koridor penceresi uygulanmıştır. Bu özellik dönemin birçok yapısında görülmektedir.

İdâdi binalarında kullanılan sütunlar, taşıyıcı olarak kullanıldıkları gibi giriş kapılarının bulunduğu cephelerde, dekoratif eleman olarak da kullanılmaktadırlar (Foto. 73, 75, 110, 136, 282, 412, 531, 582, 593, 713, 751, 788, 813, 816, 845, 959, 1060, 1087). İç mekânlarda, giriş holünün koridora bağlandığı noktalarda, kemerli

açıklıkların taşıyıcı unsurları olan yuvarlak gövdeli sütunlar, kimi yapılarda özellikle bodrum katlarda üst örtünün taşınması için de kullanılırlar. Malzeme olarak taş, beton, metal ve ahşap malzemeli olan sütunların, çeşitli formlarda başlık ve altlıkları bulunmaktadır (Foto. 63, 150, 202, 252, 464, 896, 975, 979).

Taşıyıcı elemanlardan ayakların, yapıların giriş akslarında ve tavan örtüsünün taşıyıcısı olarak kullanıldıkları görülmektedir. Ayakların malzeme olarak; ahşap, demir, taş ve beton malzeme olduğu görülmüştür (Foto. 4, 180, 255, 684, 917, 969, 978, 1108).

Osmanlı îdâdilerinde iç merdivenler, girişin karşısına yerleştirilmiştir. Binaların bir kaçı dışında (Bursa ve Sivas), orijinal olmayan bu merdivenlerin, tek ve çift kollu oldukları görülmektedir. Günümüze orijinal hali ile ulaşan Sivas İdâdîsi merdivenleri, avlulu dikdörtgen plan çerçevesinde, yan kütlelerin orta aksına konumlandırılmıştır. Ahşap malzemeli olan merdivenler, zemin katta çift, birinci katta tek yolludur. Birinci kat merdiven, sahanlığında, merdiven kovasının etrafını dolanan, korkuluklu bir galeri ile sonlanmaktadır (Foto. 305, plan 27). Bursa İdâdîsi merdivenleri, giriş aksının karşısında olup üç tanedir. Yanlarda olanlar, tek kollu ve daha küçük boyutlu iken, ortada olan oval ve çift kolludur (Foto. 47, 78, plan 8). Söğüt İdâdîsi merdivenleri, giriş aksının karşısında olup, tek kollu ve ahşap malzemelidir (Foto. 467, plan 45). Mardin İdâdîsi merdivenleride giriş aksının karşısında bulunmaktadır. Kesme taş malzemeli olan merdivenler, zemin katta çift birinci katta tek kolludur (Foto. 768, plan 72).

Yabancı ve gayrimüslim îdâdi binalarında merdivenler, çoğunlukla giriş aksının karşısında değildir. Merdivenler bina içerisinde farklı yerlere konumlandırılabilirler. Bu nedenle belirli bir bütünlükten söz edilemez.

Dönemin îdâdi binalarının, iç ve dış kapılarının çeşitli formlarda olduğu görülmektedir. Dış kapıların, söve, dış çerçeve ve kemer elemanlarının birçoğu orijinaldir. Kapıların ahşap malzemeli doğrama kısımları, zamanla aşındığından değiştirilmiştir. Form olarak yuvarlak, basık kemerli ve dikdörtgen formlu kapılar binalarda kullanılmıştır. Binaların iç duvarlarında zamanla değişimler meydana geldiğinden, kapı formları ve doğramaları özgün hallerini kaybetmiştir. Kütahya, Çankırı, Mardin ve Sinop îdâdilerinde iç kapıların birkaçının orijinal ve dışa taşkın taş çerçeveli olduklarını görmek mümkündür.

Örtü sistemi;

Dönem îdâdi binalarında örtü türü olarak, çoğunlukla kirişleme ahşap örtülerin

kullanıldığı görülmektedir. Kirişleme örtü sisteminde, duvarların üzerine atılan ahşap kirişlerin üst kısımları toprak dolgu ile kapatılmaktadır. Kirişlerin altında, ahşap kalaslarla oluşturulan tavan döşemeleri yer almaktadır. Dönem yapılarında, kirişlerin üzerinin ahşap malzemeli çatı ile kapatıldığı örnekler de bulunmaktadır. Tonoz örtü, yapılarda kullanılan bir diğer örtü türüdür. Volta tonoz, yuvarlak ve yıldız tonoz binalarda görülen tonoz türleridir.

Günümüze orijinal örtü sistemi ile ulaşan bina sayısı azdır. Bu binalardan Mardin İdâdisi'nde, zemin kat mekânlarının beşik ve yıldız tonoz ile örtülü olduğu görülmektedir. Binanın birinci katında kirişleme ahşap örtü kullanılmıştır. Örtü sistemi orijinal olan Söğüt İdâdisi'de ahşap kalaslarla oluşturulan tavan döşemesinin üzerine, ahşap çatı yerleştirilmiştir. Sivas İdâdisi'nde de kirişleme ahşap örtünün kullanıldığı görülmektedir. Muğla İdâdisi, kirişleme ahşap örtülüdür. Bu örtünün üzerine ahşap çatı kaplanmış durumdadır. Yabancı ve gayrimüslimlere ait idâdilerde kirişleme ahşap örtü veya volta tonoz uygulamaları görülmektedir. Yapıların çatıları sonraki dönemlerde eğimli ahşap örtü ile kapatılmıştır.

Bezeme;

İdâdi binalarında, görülen Neo-Klasik üslup, yapıların bezeme programların da etkili ve belirleyici bir unsurdur. Yapıların cephelerinde yer verilen mimari elemanlar dekoratif özelliklidir. İdâdi binalarının çoğunluğu içte özgün hallerinde değildir. Dışta bir takım değişimler olmasına karşın büyük oranda özgündürler. Binaların giriş akslarında yoğunlaşan bezeme kompozisyonlarından söz etmek mümkündür.

Neo-Klasik üsluplu yapılarda, iç mekân bezemelerinde, benimsenen bir takım özellikler bulunmaktadır. Duvarlar veya tavanlar geometrik kartuşlar ile bölümlenir. Kartuşların içlerine; bitkisel rozetler, geometrik kompozisyonlar, manzara resimleri, hayvan figürleri, belirli bir konuyu içeren resimler yerleştirilmektedir.

İdâdi binalarında görülen bitkisel formdaki bezemelerin, farklı teknik ve malzemeler ile uygulandığı görülmüştür. Bitkisel bezemelerde kalemişi, taş kabartma, ahşap oyma ve metal dökme teknikleri kullanılmıştır. Bezemelerde görülen motifler arasında, stilize çiçekler, lale, kıvrık dallar, palmet, lotus, akantus, gırlant ve çarkıfelekler bulunmaktadır.

Stilize çiçek motifleri, Kastamonu İdâdisi (Foto. 31), Bursa İdâdisi (Foto. 78), Sivas İdâdisi (Foto. 295, 299, 300, 305), Bilecik İdâdisi (535) ve Zapyon Rum İnas İdâdisi (Foto. 867) binalarında kullanılmıştır. Ters formlu lale motifi, Kütahya İdâdisi (Foto. 114), Diyarbakır İdâdisi (Çizim 21) ve Mardin İdâdisi (Foto. 795) binalarında

görülmektedir. Kıvrık dallar, Sivas İdâdisi (Foto. 292, 295, 311), Mardin İdâdisi (Foto. 795) ve Kayseri İdâdisi (Foto. 756) binalarında uygulanmıştır. Palmet motifi, Muğla İdâdisi (Foto. 629), Edirne İdâdisi (Foto. 677), Adana İdâdisi (Foto. 711), Mardin İdâdisi (Foto. 798) ve Üsküdar İmacculee Conception Fransız İdâdisi (Foto. 1037) binalarında yer verilmiştir. Lotus motifi, Mardin İdâdisi'nde (Foto. 796) kitabelik köşelerinde bulunmaktadır. Akantus motifi, Balıkesir İdâdisi (Foto. 418), Muğla İdâdisi (631), Aydın İdâdisi (Foto. 730), Adana İdâdisi (Foto. 711) ve Kayseri İdâdisi (Foto. 761) binalarında görülmektedir. Gırlant motifi, Kayseri İdâdisi'nde üçgen alınlığın orta aksında, buğday başakları ile oluşturulmuştur (Foto. 77).

İdâdi binalarında yer verilen geometrik motifler, meandır, daire, haç, altı kollu yıldız, damla, küre, üçgen, altıgen, sekizgen, baklava ve sekiz kollu yıldızdır.

Meandır motifi, Balıkesir İdâdisi giriş kapı kanatlarında ahşap üzerine oyma tekniği ile (Foto 920) ve Fener Rum Zükur İdâdisi tuğla malzeme ile dış cephe bordürlerinde işlenmiştir. Daire motifi, Muğla İdâdisi pencere denizliklerinde taş kabartma tekniği ile uygulanmıştır. Haç motifi, Esayan Ermeni İnas İdâdisi binasında cephe bezemesi olarak tuğla malzeme ile gerçekleştirilmiştir. Altı kollu yıldız motifi, Bursa İdâdisi merdiven korkuluklarında ahşap oyma (Foto. 78), Söğüt İdâdisi tavan bezemelerinde ahşap çakma (Foto. 484) ve Kayseri İdâdisi yer döşemelerinde taş boyama teknikleri ile uygulanmıştır. Damla motifi, Diyarbakır İdâdisi pencere kemerlerinin üzengi yataklarında taş oyma (Foto. 141) şeklindedir. Küre formlu bezeme, Mardin İdâdisi bahçe kapısında, kapı topu şeklinde kullanılmıştır (Foto. 803). Sekizgen motifi, Kayseri İdâdisi yer döşemesinde (Foto. 756); üçgen motifi Fener Rum Zükur İdâdisi'nde cephelerin bordür kuşaklarında (Foto. 858); baklava motifi Sivas İdâdisi pencere denizliklerinde (Foto. 309-310), Söğüt İdâdisi tavanında (Foto. 485) ve Fener Rum Zükur İdâdisi cephe bezemelerinde (Foto. 858) görülmektedir. Sekiz kollu yıldız motifi, Balıkesir İdâdisi giriş kapı kanatlarında (Foto. 420) ahşap oyma tekniği ile uygulanmıştır. Altıgen motifi, Balıkesir İdâdisi giriş kapısı kanatlarında (Foto. 421) bulunmaktadır.

Ayyıldız motifi, dönem idâdi binalarında görülen bir diğer bezeme ögesidir. Edirne İdâdisi batı giriş kapısı kilit taşı (Foto. 677), Mardin İdâdisi bahçe kapısı tepelik (Foto. 803), Kayseri İdâdisi giriş aksı üçgen alınlık içinde (Çizim 77), Aydın İdâdisi güney giriş kapısı kemer köşelerinde (Foto. 370), Adana İdâdisi giriş kapı kanatlarında (Foto. 711), Isparta İdâdisi giriş cephesi duvarında ayyıldız motifine yer verilmektedir.

İdâdi binalarında yer verilen figüratif motifler, griffon, Bizans kartalı, sfenks

ve istiridye kabuğu tasvirleridir.

Griffon tasviri, Sinop İdâdisi çörtene olarak (Foto. 456); Bizans kartalı, İoakimmion Rum İnas İdâdisi üçgen alınlık içinde (Foto. 813); sfenks, Zağrefion Rum Zükur İdâdisi giriş cephesinde (Foto. 960); istiridye kabuğu, Sivas İdâdisi bekçi kulübeleri giriş kapı alınlıklarında (Foto. 311) ve Mardin İdâdisi bahçe kapısında (Foto.799) görülmektedir.

İdâdi binalarında görülen bir diğere bezeme, arma ve madalyonlardır. Söğüt İdâdisi güney giriş (Foto. 483) ve Mardin İdâdisi (Foto. 801) bahçe kapıları üzerinde bahsi geçen bu arma ve madalyonlardan bulunmaktadır.

İdâdi binalarının bir kısmında tavan ve duvarlarda kalemişi bezeme kompozisyonlarına rastlamak mümkündür. Bu kompozisyonlarda, manzara resimleri, bitkisel ve geometrik bordürler ve salbek motifleri görülmektedir. Sivas İdâdisi (Foto. 292), İmmaculle Conception Fransız İnas İdâdisi (Foto. 1037), Zapyon Rum İnas İdâdisi binalarında bu türden bezeme kompozisyonları bulunmaktadır.

Malzeme ve teknik;

Malzeme ve teknik bakımından idâdi binaları kendi içlerinde bir takım benzerlikler göstermektedirler. Binaların inşasında, temel seviyesinde, yonu taş; beden duvarlarında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Taş cinsi olarak travit, trakit, bazalt, küfeki türü taşların yanında, Mersin, Urfa, Germir gibi yerel taş cinslerinin kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır. İç duvarlarda, tuğla veya bağdadi duvar uygulamaları görülmektedir. Dış duvarlar, 0.80 m. ile 1.20 m., iç duvarlar 0.50 ile 0.90 m. aralığında kalınlığa sahiptir. Yabancı ve gayrimüslim idâdi binalarında, duvar malzemesi olarak tuğla kullanımı yaygındır. Günümüzde betonarmeye dönüştürülen iç duvarların, orijinal hallerinde bağdadi olarak yapıldıkları eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

Binalarda ahşap malzeme kullanımı, kapı, pencere, merdiven, tavan ve taban döşemeleri, çatı gibi bölümlerde görülmektedir. Binaların bulunduğu bölgelerde yetişebilen çeşitli ağaç türlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Mermer malzeme, dış cephelerde, sütun, kapı çerçevesi, kitabelik, alınlık gibi mimari elemanlarda ve bina içlerinde merdiven basamaklarında kaplama olarak kullanılmıştır.

Binaların taban döşemeleri çoğunlukla ahşap malzemeli olup, karo mozaik, dökme mozaik, mermer ve taş; tavanlarda ise ahşap ve tuğla malzemelerin kullanımını görmek mümkündür.

Metal malzeme, merdiven ve balkon korkuluklarında, volta tonoz yapımında ve dış kapı doğramalarında kullanılmıştır.

Osmanlı îdâdi binalarında ısınma ihtiyacı için soba kullanılmıştır. Aynı durum, yabancı ve azınlık okullarında da görülür. Günümüzde binalar kalorifer sistemi ile ısıtılmaktadır. Ayrıcalıklı bir örnek, Trabzon Kemer kaya Rum Zükur İdâdisi binasıdır. Binanın ısıtma tertibatı günümüze orijinal hali ile ulaşmıştır. Mekânları birbirinden ayıran duvarların köşesine, heriki mekâna çıkıntı yapacak şekilde tuğla malzeme ile inşa edilen kuzineler bulunmaktadır. Kuzinelerin koridorlara bakan kısımlarında ocaklık ve küllük bölümleri vardır. Herbir kuzine iki sınıfı ısıtmaktadır. Kuzineler birbirlerine duvar içinden geçen kanallarla bağlanmakta ve ateşlik ve küllük kısımları metal kapalıdır (Foto. 986).

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu'nda modernizasyon düşüncesinin etkilerinin görüldüğü alanlardan biri de eğitimidir. 19. yüzyıla kadar saltanat, bürokrat devlet adamları, vakıflar ve hayırseverler aracılığı ile sürdürülen eğitim, modernizasyon döneminde sistemleştirilmeye çalışılan kamu hizmeti haline gelir. Bu çerçevede 1869 Maârif-i Umumiye Nizamnamesi ile eğitim belirli bir sisteme oturtulur. Eğitim ilköta ve yükseköğretim olarak kademelendirilir. Orta öğretim kademesi olarak belirlenen îdâdiler, Müslim ve gayrimüslim öğrencilerin bir arada eğitim alabildikleri kurumlar olarak düzenlenir. Maârif Nizamnamesi'nde resmi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen kademelenme, hususi mektepler için de uygulanır. Hususi mektepler verdikleri eğitim seviyesine göre ruhsatlandırılır. Böylelikle müslüman, gayrimüslim ve yabancı devletler tarafından açılan ve ücretli eğitim verilen hususi îdâdiler ortaya çıkar. Modernizasyon dönemi eğitiminin, taşradaki denetimi ve işleyişi gibi konular için Maârif Müdürlükleri oluşturularak, sistemin merkezi bir hal alması sağlanır.

19. yüzyılda, gayrimüslimler için eğitimin modernizasyonu, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan değişimin bir benzeri şeklindedir. Önceleri kiliselerde verilen dini eğitim, yüzyılın başından itibaren değişime uğrar. Eğitimin gelişimi daha çok dini cemaatler ve hayırseverlerin toplantıları sonrasında alınan kararlarla gerçekleştirilir. Resmi işlemler, Osmanlı İmparatorluğu'nun uygulamaları çerçevesinde yapılır. Dini binalardan bağımsız modern mektepler açılır. Müfredat oluşturulur ve dersler verilmeye başlanır.

Mimari açıdan bakıldığında, II. Abdülhamid dönemi mimari gelişmelerinin, inşa edilen binaların üsluplarının belirlenmesinde etkili olduğu görülmektedir. Dönem mimarisi Batı kaynaklı üslupların etkisindedir. Ulusçuluk akımı sonucunda devletlerin kökenlerini sorguladıkları ve tarihlerini araştırdıkları bir Neo (yeni) döneme girilir. Pompei gibi antik kentlerin kazısı yapılarak, antik dönem mimari özellikleri açıklanmaya çalışılır. Sonuçta Fransa'dan doğan ve tüm dünyayı saran Historik yaklaşım, Neo-Klasik mimarinin oluşmasında etkili olur. Tarihi kökleri olan ve işlevsel binaların inşa edilmesi, bu dönemin en önemli mimari yaklaşımı haline gelir. Dünyada ilk başlarda Fransız taklidi bir takım uygulamalar ile karşımıza çıkan bu yaklaşım, giderek tüm ulusların kendi tarihi ve mimari özelliklerinin yansıtıldığı bir tarza devinim yapar. Bu durum beraberinde seçmeci (Eklektik) bir yaklaşımı getirir.

II. Abdülhamid dönemi mimarisinin oluşumunda çeşitli olay ve kurumların etkili olduğu görülmektedir. 1831 yılında lağv edilen Hassa Mimarlar Ocağı'nın yerine Ebniye-i Hassa kurulur. Bu kuruluş imparatorluk eli ile yapılacak olan binalardan sorumlu olur. Ancak kurumun bünyesinde bulunan, mühendislerin fenni mimari hususundaki eksiklikleri ve liyakata dayanmayan atamalar nedeni ile sorunlar yaşanır. Kurum dönemin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaklaşır. Bunun üzerine, inşa işleri için mevcutta var olan gayrimüslim taş ustaları (kalfa) veya yabancı mimarları görevlendirmesi yoluna gidilir. Yabancı mimarlar, gayrimüslimler ve yurt dışına gönderilen öğrenciler yolu ile imparaorluğun yetişmiş mimar ihtiyacı karşılanmaya çalışılır. Sanayi-i Nefise Mektebi bünyesinde Fenn-i Mimarlık bölümünün açılması ve yabancı mimarların bu mektepte öğrenci yetiştirmeleri ile belirli bir temel oluşturulur. Bahsi geçen gelişmeler sonucunda dönem mimarisi çeşitli kaynakların izlerini taşıyan çok yönlü bir özellik gösterir.

Modernizasyon konusunda, Osmanlı İmparatorluğu Batı medeniyetine yönelir. Bu yönelim siyasi ilişkiler nedeni ile daha çok Fransa örnek alınarak gerçekleştirilir. Yakın ilişkilerden dolayı, dönemin îdâdi binaları için, Paris konsolosluğu aracılığı ile mimari planlar getirilir. Çalışmamız esnasında Paris'te bulunan tarihi liseler taranarak benzerlik açısından bir bağlantı bulunmaya çalışılmıştır. Ancak îdâdiler ile Paris'te bulunan lise binaları arasında, dönemin üslupsal benzerlikleri dışında, birebir benzerlik tespit edilememiştir. Plan, cephe ve boyut açısından farklılıklar sözkonusudur. Osmanlı resmi îdâdileri, Neo-Klasik üslubun genel özelliklerini taşıyan, birer yorumu şeklindedirler.

Fransa, Almanya, İngiltere, Avusturya ve Rusya gibi devletler tarafından inşa edilen mektepler aracılığı ile bahsi geçen ülkelerde geçerli olan üslup ve mimari yaklaşımlar, Osmanlı İmparatorluğu'na taşınır. Bu mekteplerde bir buçuk asırlık süreçte, Batı mimarisinin üslupları ve değişimleri gözlenebilmektedir. Her ülke, kendi mimari birikimini İmparatorluk topraklarına taşır. Bu nedenle yabancı mektep binaları, araştırmacılara, Batı mimarisini anlamlandırma açısından imkânlar sunmaktadır. Örneğin Amerikan mimarisinin üslupsal yaklaşımlarını, Osmanlı topraklarında, bu süreçte takip edebilmekteyiz.

Resmi îdâdi binalarının inşasına ilişkin, arşiv yazışmalarından tespit ettiğimiz bir takım bilgiler bulunmaktadır. Nüfusu bin haneyi aşan vilayet ve sancaklarda, Vilayet Maârif Müdürlükleri aracılığı ile îdâdi açılmasına yönelik istekler, Bab-ı Ali Evrak Odası'na, buradan Maârif Nezâreti'ne, oradan Nafia Nezareti'ne ve son olarak

Şura-1 Devlet'te görüşülmesi için resmi bir belge ile ulaştırılmaktadır. Vilayetlerden gönderilen teklifin kabul edilmesi durumunda, Vilayet Maârif Müdürlükleri inşa komisyonlarınca, arsa temini yapılmaktadır. Arsanın belirlenmesinin ardından, komisyonda görev alan belediye ve maârif mühendislerince keşif defterleri oluşturulmaktadır. Bu defterlerde, binaların planları, cephe düzenleri, kullanılacak malzeme ve maliyet hesaplamalarına yer verilmektedir. Komisyon kararı ile onaylanan keşif defteri, onaylanması ve işleme sokulması için tekrar merkez İstanbul'a gönderilmektedir. Uygun görülmesi durumunda, binalar ya devlet eli ile ya da ihale usulü ile inşa edilmektedir. Bina masrafları ise maârif hissesi, merkezce belirlenen özel bütçeler ve kimi zaman halkın yardımları ile karşılanmaktadır. Bina inşaatı, belirlenen plan üzerinden gerçekleştiğinden, yerel mühendisin ve yüklenici mütahitlerin yapıya müdahalelerinin olmadığı düşünülmektedir. Ancak cephe düzenlemeleri ve malzeme açısından, binalarda bir takım farklılıklar söz konusudur.

Projelerin uygulayıcısı olan yerel mühendislerin isimlerine vilayet salnamelerinde rastlanmaktadır (Ek 84). Bu konuda dikkat çeken bir durum mühendislerin çoğunluğunun gayrimüslim olmasıdır. Bunun nedeni, taş ustalığı olarak adlandırılan bina yapım işlerinde, gayrimüslimlerin yer almalarıdır. Bu mühendislerin eğitim durumları, araştırmamızın bir diğer konusu olmuştur. Arşivlerde, Sanayi-i Nefise Mektebi fenn-i mimarlık bölümü mezunlarının, taşra belediyelerine atandıklarına dair bir takım yazışmalar yer almaktadır. Bu da mühendislerin hem geleneksel yöntemlerle yetişenlerden (alaylı) hemde eğitim diplomalı (mektepli) olduklarını ortaya koymaktadır. Dönemin taşra mühendisleri ile ilgili kapsamlı bir çalışmanın olmaması, konuyu aydınlatılmaya muhtaç bırakmaktadır. İdâdi binaları açısından isim olarak bir belirleme ile ortaya konulmaktadır.

II. Abdülhamid döneminde açılan resmi îdâdi sayısı 107'dir. Bu îdâdilerin 60'ı dönem içerisinde inşa edilmiştir. İnşası gerçekleştirilen 60 binanın 35'i, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olup, 25'i yurt dışındadır. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan bu 35 binanın, 23'ü ayakta olup, 12'si yıkılmıştır. Geriye kalan 47 îdâdi için kiralık veya satın alma yolu ile edinilen binalar kullanılmıştır.

Yurt dışında 44 îdâdi bulunur. Yurt dışında bulunan îdâdilerden 25'i inşa edilir, diğerleri satın alınır veya kiralanır.

II. Abdülhamid döneminde yurt içi ve yurt dışında açılmasına karar verilen 18 îdâdinin, padişahın tahttan inişinden bir iki yıl sonra eğitim öğretime başladığı

görülmektedir. Dönemin hemen sonrasında açılan 18 îdâdinin, neredeyse tamamı inşa edilir.

Îdâdi binalarının % 60'a yakın bir kısmını inşa edilmiştir. Bu durum îdâdilere dönem içerisinde verilen önemi ve sağlanan maddi kaynakları göstermesi açısından dikkate değerdir.

Yabancı, gayrimüslim ve müslümanlara ait hususi îdâdi sayısı toplamda 135'tir. Bu mekteplerin 48'i yabancı devletler, 78'i gayrimüslimler, dokuzu Müslümanlar tarafından açılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti toprakları içerisinde ayakta olan 32 hususi mektep tespit edilmiştir. Bu îdâdilerin 21'i ayakta. Ayakta olan yapıların 17'si dönem içerisinde inşa edilmiştir. Yabancı ve gayrimüslimlere ait olan îdâdilerin çoğunun dönem öncesinde açıldığı ve ruhsatsız oldukları görülmektedir. 1885 yılından itibaren bu mekteplerin ruhsata bağlanmasının, hız kazandığı görülmektedir. Ancak birçok mektebin îdâdi hatta daha üst seviyede eğitim vermesine rağmen, rüştiye seviyesinde ruhsatlandırıldığı görülmektedir. Bu durumun nedenleri arasında, ilki ders veren eğitimcilerin Maârif Müdürlüklerine kayıtlı olmayışı, müfredat ve okutulan kitapların tasdiği konusunda çıkan sorunlardır. İkinci neden ise Osmanlı İmparatorluğu, modern eğitim kurumlarını ülkenin en ücra köşelerine varana kadar yaygınlaştırarak, misyonerlik faaliyetleri ve ayrılıkçı ideolojiler güden bu eğitim kurumlarının faaliyetlerinin önüne geçmek istenmiştir.

Resmi îdâdi binaları, kent yaşamı içerisinde, *Hükümet Caddesi* denilen ve kamu binalarının yoğun olduğu bölgeye inşa edilmiştir. Hususi mektepler daha çok ibadethane ve konsolosluk binalarına yakındır.

Resmi îdâdi binalarının plan özellikleri göz önüne alındığında, belirli birkaç tipolojiden bahsetmek mümkündür. Bu tipolojinin belirlenmesi, öğrenci sayısına bağlı olarak binanın büyüklüğü ile de ilgilidir. Vilayet merkezlerinde daha çok avlulu dikdörtgen plan ve büyük boyutlu binalar tercih edilmektedir. Sancak merkezlerinde, avlusuz dikdörtgen kanatlı ve orta büyüklükte binalar inşa edilir. Çatalca, Söğüt gibi küçük yerleşim birimlerinde dikdörtgen ve daha küçük bir plan tipi tercih edilmiştir. Sonuç olarak Osmanlı resmi îdâdilerinde belirli bir birliktelik ve plan tipolojisinden bahsetmek mümkündür. Bu durumun, bilinçli bir seçim ve sistematik bir uygulama olduğu anlaşılmaktadır.

Yabancı ve gayrimüslim idadi binalarının plan türleri, çeşitlilik göstermektedir. Farklı devlet ve inanışların eseri olarak meydana getirilen binalarda, plan açısından bir birliktelik yoktur. Hayırseverler ve dini cemaatler tarafından inşa edildiklen bu

okullarda belirli bir tipolojiden söz etmek mümkün değildir. Binalar gayrimüslim nüfusunun fazla olduğu yerlerde, daha büyük boyutta inşa edilmiştir.

Osmanlı resmi îdâdilerinde üslup birlikteliğinden söz etmek mümkündür. Ancak yabancı ve gayrimüslim îdâdilerinde böyle bir durum yoktur. Resmi ve hususi îdâdi binalarının ortak noktası, dönem içerisinde görülen üslupsal çeşitliliktir. Osmanlı İmparatorluğu îdâdi binalarında, bu çeşitliliği minimum düzeyde bırakarak, Neo-Klasik üslup uygulanmıştır. Yabancı ve gayrimüslim yapılarında, eklektik (Neo-Romanesk, Neo-Rönesans, Neo-Virginia, Neo-Klasik) bir yaklaşımdan söz etmek mümkündür.

Îdâdi binaları cepheleri açısından, simetrik bir anlayışla ele alınmıştır. İç planlamanın dışardan anlaşılabilirdiği bu binalarda, vurgulanmış girişler, girişin önüne yerleştirilen merdivenli portikler, alınlık, baştaban kirişi, parapet duvarları, kat silmeleri, plastırlar ve pencereler ile oluşturulan denge yapıların genel özellikleridir. Resmi îdâdi binalarının dış mekânları genel olarak sade bir anlayışa sahiptir. Aynı durum yabancı ve gayrimüslim îdâdileri için de geçerlidir.

Binaların iç kurgularında, simetrik yerleşimli mekânlar, genellikle girişin karşısına yerleştirilen merdivenler, sınıflardan açılan koridor pencereleri en belirgin özelliklerdir. Yabancı ve gayrimüslim îdâdi binalarında bodrum katın yemekhane, hamam, abdesthane, çamaşırhane gibi birimlere, üst katların sınıf, labratuar, kütüphane ve yatakhane gibi birimlere ayrıldığı görülmektedir. Osmanlı resmi îdâdi binalarında benzer uygulamaların olduğu, orijinal planlardan anlaşılma ile birlikte, binaların ahşap ve dayanıksız iç aksamının yangınlara maruz kalması nedeni ile defalarca değiştirildiği görülmüştür. Kirişleme ahşap tavan ve taban döşemeleri ve merdivenler, betonarme olmuştur. Değişikliklerde mekân kurgusu bakımından, orijinal planlara sadık kalınmaya çalışılsa da bu tam anlamı ile gerçekleşmemiş, bazı birimler ortadan kalkmıştır. İç aksam betonarme olarak (giydirme tekniği) yeniden inşa edilmiştir. Bu değişikliklerde binaların bahçelerinde yer alan, abdesthane, çamaşırhane, yemekhane gibi birimler ortadan kaldırılmıştır. Tuvaletler içeri alınarak, kalorifer tesisatı döşenmiştir. Binaların içlerinde bulunan mescidler birkaç örnek dışında günümüzde yok olmuştur. Kapı ve pencere doğramaları zaman içindeki aşınmalar nedeni ile değiştirilmiştir. Binaların parapet duvarlarının arkasına yerleştirilen gömme ahşap çatılar, yangın ve eskime nedeni ile eğimli çatı şekline dönüşmüştür.

Cephelerde ve bahçe kapılarında yer verilen, Osmanlı arması, tuğra gibi semboller cumhuriyetin ilk yıllarında tahribata uğramıştır. Günümüzde bahçe kapılarının birkaç örneği dışında neredeyse tamamı yok olmuştur. Bu kapıların, eski fotoğraflarından yola çıkılarak yeniden inşa edilmesinin, binaların özelliklerinin tam olarak algılanabilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Yapım tekniği açısından, mevcut binaların dönemin özelliklerini taşıdığı görülmektedir. Resmi îdâdi binalarında, temel seviyesinde yonu veya moloz taş, beden duvarlarında düzgün kesme taş, iç duvarlarda taş, tuğla veya bağdadi duvar türlerinin kullanıldığı görülmektedir. Belirli birkaç yapı dışında volta tonoz uygulaması yaygın değildir. Demir ve tuğla malzeme ile gerçekleştirilen bu örtü sistemi, yabancı ve gayrimüslim îdâdi binalarının neredeyse tamamında kullanılmıştır. Malzeme açısından geniş bir coğrafyaya yayılan binalarda, yerel taş ve ahşap cinslerinin tercih edildiği görülmektedir. Resmi îdâdi binalarında kalın duvarlar dikkat çekmektedir. Bu durum teknik açıdan binaların sağlamlaştırılması amacı ile yapılmaktadır. Yabancı ve gayrimüslim mekteplerinde duvarlar, demir malzemenin kullanılması nedeni ile daha ince ve genellikle tuğladır. Taban döşemelerinde özellikle 20. yüzyılın başlarında yapılan binalarda karosimon uygulamalarını görmek mümkündür. Daha önceki binalarda ise ahşap malzeme yoğunluktadır.

Bezeme açısından iç mekânlarda, duvar ve tavanlarda yer verilen sıva üstü kalem işi bezemeler yapıldığı görülmektedir. Resmi îdâdi binalarının çok azında korunabilen bu uygulama, özellikle Rum îdâdi binalarında orijinal olarak görülebilmektedir. Dış cephelerde bezemenin giriş akslarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Îdâdi binalarının dış cephe elemanlarının çoğu günümüze orijinal olarak ulaşmıştır. Genel olarak binaların cepheleri dönemin kamu yapılarında gözlemlenen özellikleri taşımaktadır.

Sonuçta; 1800'lü yıllardan itibaren yabancı devletlerce açılmaya başlayan mektepler, Osmanlı İmparatorluğu'nun için hem farkındalık hemde bir eğitimin modernize edilmesi zorunluğunu beraberinde getirir. Yabancı devletler tarafından inşa edilen ilk mekteplerle oluşan farkındalık ve ihtiyaçlar sonucunda Osmanlı İmparatorluğu tarafından yeni ve modern eğitim için binalar inşa edilir. Benzer bir şekilde gayrimüslimler de yaşanan bu değişimlerden etkilenerek bir dönüşümden geçerler. Bu bağlamda imparatorluk dâhilinde bütüncül bir modernite sürecinden söz etmek mümkündür.

İnşa edilen binalar, dönemin üslup özelliklerini taşımakla birlikte resmi Osmanlı idâdi binalarında belirli bir plan ve üslup birlikteliği bulunmaktadır. Gayrimüslim ve yabancı mekteplerde bu birliktelikten söz edilemez.

Gerçekleşen değişim, günümüz eğitim sisteminin temeli niteliğindedir. Değişimin maddi ürünleri olan mektepler ise günümüzde benzer işlevleri ile varlıklarını korumaktadırlar.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 10/25, H. 8 Muharrem 1263- M. 27 Aralık 1846.

B.O.A., İrade-i Dahiliye, 470/28, H. 17 Şevval 1290- M. 8 Aralık 1873.

B.O.A., Mektub-i Mühimme, 470/28, H. 23 Şevval 1290-M. 11 Aralık 1873.

B.O.A., Yıldız Arşivi Hususi Evrakı, 163/116, 18 Rebiülevvel 1297-29 Şubat 1880.

B.O.A., İrade Dahiliye, 901/71630, H. 6 Muharrem 1301-M. 7 Kasım 1883.

B.O.A. Adliye ve Mezahip Nezareti Mezahip Müdürlüğü, 72102, H. 20 Rebiülevvel 1301-M. 19 Ocak 1884.

B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 87/126, H. 5 Zilhicce 1302-M. 15 Eylül 1885.

B.O.A., Şurayı Devlet, 82/4877, H. 25 Zilkade 1303-M. 25 Ağustos 1886.

B.O.A., İrade-i Maarif, 564/7, 10 Şevval 1303-12 Temmuz 1886.

B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 20/49, H. 6 Ramazan 1304-M. 28 Mayıs 1887.

B.O.A., Yıldız Perakende Umumi Evrakı, 10/56, H. 16 Safer 1305-M. 3 Kasım 1887.

B.A.O., İrade-i Meclis-i Maarif, 100/4222, H. 3 Zilhicce 1305-M. 11 Ağustos 1888.

B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 99/99, H. 29 Şevval 1305-M. 9 Temmuz 1888.

B.O.A. Maarif Mektub-i Kalemi, 98/101, H. 3 Ramazan 1305-M. 14 Mayıs 1888.

B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 2324/174261, H. 29 Şevval 1305-M. 9 Temmuz 1888.

B.O.A. Şurayı Devlet, 210/29, H. 4 Zilhicce 1305-M.12 Ağustos 1888.

B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 15821/41, H. 5 Cemazeilevvel 1306-M. 7 Ocak 1889.

B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 106/4564, H. 25 Muharrem 1307-M. 21 Eylül 1889.

- B.O.A., Şuaryı Devlet, 210/45, H. 26 Şaban 1307-M. 17 Nisan 1890.
- B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 121/26, H. 9 Safer 1308-M. 24 Eylül 1890.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 120/17, H. 5 Muharrem 1308-M. 21 Ağustos 1890.
- B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 129/80, H. 27 Zilkade 1308-4 Temmuz 1891.
- B.O.A., Yıldız Parakende Evrakı, R. 19 Kanunisani 1306-M. 31 Ocak 1891.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 129/132, R. 11 Haziran 1307-M. 23 Haziran 1891.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 129/86, R. 16 Mayıs 1307-M. 28 Mayıs 1891.
- B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 82/3, H. 12 Ramazan 1309- M. 10 Nisan 1892.
- B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 25/68, H. 5 Rebiyülahir 1310-M. 27 Ekim 1892.
- B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 89/6672, 25 Rebiülevvel 1310-17 Ekim 1892.
- B.O.A., Yıldız Parakende Evrak-ı Umumiyesi, 25/50, H. 1 Rebiülevvel 1310-M. 23 Eylül 1892.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 153/120, H. 20 Rebiülahir 1310-M. 11 Kasım 1892.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 72/5382, H. 23 Safer 1310-M. 16 Eylül 1892.
- B.O.A., Yıldız Perakende Umumi Evrakı, 25/94, H. 17 Cemazeilahir 1310-M. 6 Ocak 1893.
- B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 2046/103, H. 12 Recep 1310-M. 30 Ocak 1893.
- B.O.A., İrade Adliye ve Mezaip, 4/20, 6 Zilkade 1310-M. 26 Mayıs 1893.
- B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 252/18882, H. 24 Muharrem 1311- M. 7 Ağustos 1893.

- B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 188/85, H. 23 Cemazeilahir 1311-M. 1 Ocak 1894.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 199/24, H. 26 Ramazan 1311-M. 2 Nisan 1894.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 232/50, H. 13 Rebülahir 1312-M. 14 Ekim 1894.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 229/14, H. 27 Rebiülevvel 1312-M. 28 Eylül 1894.
- B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 36/53, H. 3 Zilhicce 1311-M. 7 Haziran 1894.
- B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 490/36702, H. 7 Rabiulahir 1312-M.8 Ekim 1894.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 199/24, H. 26 Ramazan 1311-M. 2 Nisan 1894
- B.O.A. Maarif Mektub-i Kalemi, 297/38, H. 28 Safer 1313-M. 20 Ağustos 1895.
- B.O.A., Şurayı Devlet, 2/74, H. 26 Recep 1312-M. 23 Ocak 1895.
- B.O.A., İrade-i Maarif, 3/3, H. 4 Safer 1313-M. 27 Temmuz 1895.
- B.A.O., Yıldız Arşivi Hususi Evrakı, 316/79, H. 12 Recep 1312-M. 9 Ocak 1895.
- B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 289/11, H. 24 Rebiülahir 1313-M. 14 Ekim 1895.
- B.O.A. Yıldız Perakende Umumi Evrakı, 31/71, H. 24 Şaban 1312-M. 20 Şubat 1895.
- B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 938/69, H. 9 Muharrem 1313- M. 2 Temmuz 1895.
- B.O.A., Hariciye Nezareti Siyasi Evrakı, 73/43, M. 4 Aralık 1895.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 246/17, H. 22 Recep 1312-M. 19 Ocak 1895.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 314/68, H. 25 Zilkade 1313-M. 8 Mayıs 1896.
- B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 741/55529, H. 21 Şaban 1313-M.6 Şubat 1896.

- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 344/33, H. 7 Recep 1314-M.12 Aralık 1896.
- B.O.A., Şurayı Devlet Maliye Dairesi, 4/44, H. 26 Cemazeilahir 1315- M. 22 Kasım 1897
- B.O.A., Şurayı Devlet Maliye Dairesi, 4/44, H. 26 Cemazeilahir 1315- M. 22 Kasım 1897
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 375/37, H. 19 Cemazeilahir 1315-H. 15 Kasım 1897.
- B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 404/45, H. 25 Zilhicce 1316-M. 6 Mayıs 1899.
- B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 475/63, R. 5 Teşrinievvel 1315-M. 17 Ekim 1899.
- B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 1330-99739, H. 17 Safer 1317-M. 27 Haziran 1899.
- B.A.O., Maarif Mektub-i Kalemi, 458/6, R. 13 Temmuz 1315-M. 25 Temmuz 1899.
- B.O.A. İrade Adliye ve Mezâhib, 32/33, H. 7 Şevval 1316-M. 18 Şubat 1899.
- B.O.A., Maarif Vekâleti Mektub-i Kalemi, 452/6, 28 Muharrem 1317-8 Haziran 1899.
- B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 2441/76, H. 29 Şaban 1318-M. 22 Aralık 1900.
- B.O.A. İrade-i Maarif, 5/93, H. 23 Ramazan 1317-M. 25 Ocak 1900.
- B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 1482/111145, H. 8 Muharrem 1318-M. 8 Mayıs 1900.
- B.O.A., İrade-i Maarif, H. 5 Şevval 1318-M. 26 Ocak 1901.
- B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, H. 16 Recep 1319-M. 29 Ekim 1901.
- B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi,577/39, H. 3 Rebiülahir 1319-M. 20 Temmuz 1901.
- B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemi, 598/18, H. 17 Recep 1320-M. 20 Ekim 1902.
- B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 488/75, R. 7 Nisan 1318-20 Nisan 1902.
- B.O.A., İrade-i Maarif, 9/8, H. 12 Safer 1321-M. 10 Mayıs 1903.

- B.O.A., Telgraf, 3/212, H. 10 Cemazeilahir 1321-M. 3 Eylül 1903.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 19 Rabiülahir 1324, 12 Haziran 1906.
- B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 2952-221363, H. 14 Şevval 1324-M. 1 Aralık 1906.
- B.O.A., Maarif Vekâleti Mektub-i Kalemi, 995/8, 1 Rebiülahir 1325-14 Mayıs 1907.
- B.O.A., Yıldız Arşivi Resmi Evrakı, 146/2, H. 2 Rebiülevvel 1325-M. 15 Nisan 1907.
- B.O.A., Dâhiliye Nezareti Mektub-i Kalemi, 1295/26, 19 Şaban 1326-16 Eylül 1908.
- B.O.A., Şurayı Devlet, 225/23, H. 14 Recep 1327-M. 1 Ağustos 1909.
- B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 3553/2664, 23 Rebiülahir 1327-14 Mayıs 1909
- B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 1144/31, H. 17 Zilkade 1327-M. 30 Kasım 1909.
- B.O.A. Bab-ı Ali Evrak Odası, 3800/284944, H. 27 Şaban 1328-M. 3 Eylül 1910.
- B.O.A., İrade-i Maarif, 16/33, H. 15 Şaban 1328-M. 22 Ağustos 1910.
- B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 3922/294084, H- 2 Ramazan 1329-M. 27 Ağustos 1911.
- B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 4073/305443, H. 4 Ramazan 1330-M. 17 Ağustos 1912.
- B.O.A. İrade Adliye ve Mezahip, 113/10, H. 5 Şaban 1331-M. 10 Temmuz 1913.
- B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 4217/316244, H. 7 Şevval 1331-M. 9 Eylül 1913.
- B.O.A., İrade Adliye ve Mezahip, 113/10, H. 5 Şaban 1331-M. 10 Temmuz 1913.
- B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 4355/326574, H. 2 Recep 1333-M. 16 Mayıs 1915.
- B.O.A., Dahiliye Nezareti, 33/40, R. 19 Eylül 1332-M. 2 Ekim 1916.
- B.O.A., Dahiliye Umumi Vekaleti, 155/106, H. 24 Zilhicce 1336-M. 30 Eylül 1918.
- B.O.A., Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı, 90/94, M. 1923.

B.O.A., Genel, 27/145, 4 Eylül 1923.

B.O.A., 4611/99.

B.O.A., Fotoğraf, 1629.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

B.C.A., Cumhuriyet Halk Partisi, 1722/1001/2, 15 Aralık 1949.

B.C.A., Kararlar Daire Başkanlığı, 128/15/17, M. 22 Şubat 1952.

Kurum Arşiv Belgeleri

Adana KTVKK., Dosya No: 366.

Adana KTVKK., Dosya No: 10878.

Adana KTVKK., Dosya No: 4008, 4063, 5108.

Ankara Birinci Asliye Hukuk Mahkemesi, Dosya No:2000/33.

Ankara KTVKK., Dosya No: 5097.

Aydın KTVKK.

Diyarbakır KTVKK., Dosya No: 0674.

Kayseri KTVKK., Dosya No: 38.00-348.

Konya KTVKK.

Muğla KTVKK., Dosya No: 631.

Natura Mimarlık Restorasyon Limitet Şirketi Restorasyon Raporu.

Samsun KTVKK., Dosya No: 9514.

Sivas KTVKK., Dosya No: 512.

Van KTVKK.

Mâarif Salnameleri

Salname-i Nezaret-i Mâarif-i Umumiye, (1316/1898-1899).

Salname-i Nezaret-i Mâarif-i Umumiye, (1317/1899-1900).

Salname-i Nezaret-i Mâarif-i Umumi, (1318-1900-1901).

Salname-i Nezaret-i Mâarif-i Umumi, (1319-1901-1902).

Salname-i Nezaret-i Mâarif-i Umumiye, (1321-1903-1904).

Vilayet Salnameleri

Ankara Vilayet Salnamesi, H. 1308-M. 1890-1891.

Ankara Vilayet Salnamesi, H. 1309-M. 1891-1892.

Ankara Vilayet Salnamesi, H. 1318-M. 1900-1901.

Ankara Vilayet Salnamesi, H. 1320-M. 1902-1903.

Ankara Vilayet Salnamesi, H. 1325-M. 1907-1908.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1301-M. 1884-1885.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1304-M. 1886-1887.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1306-M. 1888-1889.

Aydın Vilayet Salnamesi, H.1307-M. 1889-1890.

Aydın Vilayet Salnamesi, H.1311-M. 1893-1894.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1312-M. 1894-1895.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1313-M. 1895-1896.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1314-M. 1896-1897.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1316-M. 1898-1899.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1317-M. 1899-1900.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1319-M. 1901-1902.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1321-M. 1903-1904.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1323-M. 1905-1906.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1325-M. 1907-1908.

Aydın Vilayet Salnamesi, H. 1326-M. 1908-1909.

Diyarbakır Vilayet Salnamesi, H. 1308-M. 1891-1892.

Edirne Vilayet Salnamesi, H. 1308-M. 1891-1892.

Edirne Vilayet Salnamesi, H. 1319-M. 1901-1902.

Erzurum Vilayet Salnamesi, H. 1310-M. 1892-1893.

Hüdavendigâr Vilâyet Salnamesi, H. 1305-M.1888-1889.

Hüdavendigâr Vilâyet Salnamesi, H. 1306-M. 1889-1890.

Hüdavendigâr Vilâyet Salnamesi, H. 1307-M. 1889-1890.

Hüdavendigâr Vilâyet Salnamesi, H. 1312-M. 1894-1895.

Hüdavendigâr Vilâyet Salnamesi, H. 1316-M. 1898-1899.

Hüdavendigâr Vilâyet Salnamesi, H. 1317-M. 1899-1900.

Hüdavendigâr Vilâyet Salnamesi, H. 1320-M. 1902-1903.

Hüdavendigâr Vilâyet Salnamesi, H. 1325-M. 1907-1908.

Kastamonu Vilâyet Salnamesi, H. 1302-M. 1885-1886.

Kastamonu Vilâyet Salnamesi, H. 1299-M. 1882-1883.

Konya Vilâyet Salnamesi, H. 1322-M. 1906-1907.

Ma'mûretülâziz Vilâyet Salnamesi, H. 1307-M. 1890.

Sivas Vilâyet Salnamesi, H. 1306-M. 1889-1890.

Sivas Vilâyet Salnamesi, H. 1308-M.1890-1891.

Sivas Vilâyet Salnamesi, H. 1321-M. 1903-1904.

Trabzon Vilâyet Salnamesi, H. 1312-M. 1895-1896.

Özel Salnameler

Karesi İdâdi-Sultani-Lisesine Mahsus Salnâme, Balıkesir, H. 1339-1342-1920-1924.

Yıllıklar

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı, Ankara, 1926-1927.

Gazeteler

Anonim, "Koca Mustafa Efendi İlköğretim Okulu", (22. 03. 1983), Hamle Gazetesi.

Anonim, "İzmir İdâdisi" , (12. 02. 1987), Hizmet Gazetesi.

Hakkı Tarım, "Yılların Ötesinden (5)- Eski Kırşehir İdâdisi", (24. 08. 1960), Kırşehir Vilâyet Gazetesi.

Anonim, “Diyarbakır İdâdisi”, (H. 1318-M. 1900, 1202,; 1237, H. 8 Rebiülevvel 1319-M. 25 Haziran 1901), Diyarbakır Gazetesi.

Kaynaklar

Abacı D., Z. (2018). “II. Abdülhamid Döneminde Bursa’nın Mekânsal ve Kültürel Dönüşümü”, *Bursa Günlüğü (Bursa Belediyesi Yayını)*, 2, 4-13.

Akçura, Y. (1907). *Üç Tarz-ı Siyâset*, Ötüken, Ankara.

Akın, U. (2008). *Kültür ve Mekân Etkileşimi: Beyoğlu Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akkılıç, Y. (2008). *Kurtuluş Savaşı’nda Bursa*, Nilüfer Akkılıç Kütüphanesi Yayınları, Bursa.

Akkutay, Ü. (1984). *Enderun Mektebi*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

_____, (1999). “Osmanlı Eğitim Sisteminde İdâdiler ve Manastır Askeri İdâdisi”, *Atatürk ve Manastır Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Akpolat, S. M. (1991). *Fransız Kökenli Levanten Mimar Alexandre Vallaury*, (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aksoy, V. (2016). “Arşiv Belgeleri Işığında Erzincan İdâdisi’nin Kuruluşu ve Gelişimi”, *Uluslararası Erzincan Sempozyumu*, 1, 45-54.

Aktemur, A. M. (2015). “Osmanlı Bankası’nın Tarihçe ve Mimarisi”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 15, 1-20

Aktüre, S. (1985). “Osmanlı Devleti’nde Taşra Kentlerindeki Değişimler”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, 4, 891-904.

Aktürk, S. (2017). “1900 ve 1907 Yılları Arası Mardin Mekteb-i İdâdisi’nin Ders Programı ve Muallim Tayin işlemleri”, *Mukaddime*, 8/1, 117-135.

Akyıldız, A. (1993). *Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform (1836-1856)*, Eren Yayıncılık, İstanbul.

- Akyol D., E. (2013). “Sultan II. Abdülhamid Döneminde Sosyal Politika Uygulamaları”, *Sosyal Politika Çalışmaları (Journal of Social Policies)*, 31, 33-47.
- Akyüz, Y. (2001). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001’e)*, Alfa Yayıncılık, İstanbul.
- Albayrak, H. (2008). *Trabzon Milli Eğitim Tarihi*, Trabzon Valiliği Yayınları, Trabzon.
- Alkan, M. Ö. (2005). “İmparatorluk’tan Cumhuriyet’e Modernleşme ve Ulusçuluk Sürecinde Eğitim”, *Osmanlı Geçmişi ve Bugünün Türkiye’si*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Altun, T. (2012). *Mekteb-i İdâdiden Öğretmenevine Bir Asır*, Sinop Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Sinop.
- Anonim, (1999). *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Manisa’da Eğitim*, Manisa Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Manisa.
- Anonim, (1994). *Işıklar Lisesi Tarihi*, Işıklar Lisesi Matbaası, Bursa.
- Anonim, (2014). *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Eğitiminde Modernleşme*, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.
- Anonim, (2017). “Üsküdar Amerikan Koleji Tarihine Kronolojik Bir Bakış”, *Buluşma Dergisi*, İstanbul.
- Anonim, (2019). *Çatalca Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı*, İstanbul.
- Anonim, (2017). *Tarihi 100 Lise*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Anonim, Catalogue St. Pouls Collagiate İnstitute Tarsus, (1907-1908), Asia Minor.
- Atabek, Ö. F. (1977). *Afyon Vilayeti Tarihçesi*, (Haz. Turan Akkoyun), Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon.
- Ayar, M. (2010). “Kırklareli (Kırkkilise) Mekteb-i İdâdisi”, *History Studies International Journal of History*, (<http://www.historystudies.net/>, 2/3, 39-47, (05.03.2019).

- Ayaydın, A. (2015). “Art-Neouveau Akımına 21. Yüzyılın Perspektifinden Bir Bakış”, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/6, 59-73.
- Aydın U., D. (2014). “Sanayi-i Nefise Mektebi” ve Paris Güzel Sanatlar Okulu “L’Ecole Des Beaux-Art” Üzerine Bir Değerlendirme”, *Asos Journal*, 6, 74-81.
- Aydın, E. (2004). “19. Yüzyılda Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 4, 185-207.
- Aydın, M. (2011). “Ankara Mekteb-i İdâdisi”, (Basılmamış Bildiri), Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu, 2, 207-239.
- Azap, E. Y. (2017). *Bitlis Salnameleri*, Bitlis Eğiti ve Tanıtım Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Baltacı, C. (2010). *İslam Medeniyeti Tarihi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Başar, M. E., Erdoğan, H. A. (2009). “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Tren Garları”, *Selçuk Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 24, 29-44.
- Batur, A. (1992). “19. Yüzyıl İstanbul Mimarlığında Bir Stilistik Karşılaştırma Denemesi”, *A. Vallaury / R. D’Aronco, Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- _____ (1994). “Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 2, 446-455.
- Baykal, İ. H. (1953). *Enderun Mektebi Tarihi*, Fetih Derneği Neşriyatı, İstanbul.
- Berker, A. (1945). *Türkiye’de İlk Öğretim*, Milli Eğitim Yayınları, Ankara.
- Berkes, N. (2008). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Bora, C. (1978). “İlk Mimarlık Okulu”, *Mimarlık Dergisi*, 78/2, 14-15.
- Bozkurt, N. (2017). “Bağdat Vilayeti’nde Osmanlı Dönemine Ait Modern Askeri Okullar”, *Tarih Okulu Dergisi*, 31-97.
- Bryer, A. (2002). *The Post-Byzantine Monuments of Pontos*, Michigan Universty Ashgate.

- Bursa Büyükşehir Belediyesi, (2011). *Bursa'nın Köklü Eğitim Kurumları Bursa Erkek Lisesi (Mekteb-i Sultanisi)*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa.
- Büyükkarcı, S. (2003). *Rum Mektepleri*, Yelken Yayınları, Konya.
- _____, (2003). *Amerikan Mektepleri*, Yelken Yayınları, Konya.
- _____, (2003). *İstanbul Ermeni Okulları*, Yelken Yayınları, Konya.
- Can, S. (2010). *Bilinmeyen Aktörleri ve Olayları ile Son Dönem Osmanlı Mimarlığı*, Erzurum İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Erzurum.
- _____, (2011). "Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Mimarisi ve Sanat Anlayışı", *Devr-i Hamid Sultan II. Abdülhamid*, 2, 25-41.
- Catalogue St. Pouls Collagiate İnstitute Tarsus, (1907-1908). Asia Minor.
- Cevat S., Refik H. (H. 1323- M. 1905). *Nevsal-i İktisad (Aydın Vilayeti 1321 Sene-i Maliyesine Mahsus)*, İzmir.
- Cezar, M. (1971). *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, Türkiye İş Bankası A.Ş. Kültür Yayınları, İstanbul.
- Çadircı, M. (1985). "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ülke Yönetimi", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, 1, 210-230.
- Çelik, Z. (1986). *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Çelikkol, Z. (1986). *Rodos'taki Türk Eserleri ve Tarihçe*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Çetin, A. (1981). "Maarif Nazırı Zühdü Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Yabancı Okullar Hakkındaki Raporu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 10-11, 189-219.
- Çetintaş, S. (1943). "Sanayi Nefise Alisi ve Güzel Sanatlar Akademisi", *Yapı Güzel Sanatlar Fikir Dergisi*, 37, 17-18.
- Çiller, Y. (2015). "Modern Milliyetçilik Kuramları Açısından 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu Fikir Akımları", *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 48/10/2, 45-65.

- Demir, C. (2012). “Amerikan Board Belgelerine Göre Amerikan Kız ve Erkek Kolejleri”, *Turkish Studies*, 7/14, 1408-1420.
- Demircioğlu, İ. H. (1996). *1881-1908 Döneminde Trabzon Sancağı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Demirel, F. (2014), “Batı Trakya’da Osmanlı Modern Eğitim Kurumları”, *History Studies International Journal of Histories*, <http://www.historystudies.net/>, (05.03.2019), 6/2, 53-65.
- _____, (2017). “Fransız Misyonerlerinin İzmit Sancağındaki Eğitim Faaliyetleri”, *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Sempozyumu III*, 2163-2170.
- Demirel, Y. (2016). “Urfa’da Modern Bir Eğitim Kurumu: Urfa İdâdi Mektebi”, *I. Uluslararası İslam Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa Sempozyumu Tebliğler II.*, Şanlıurfa Büyükşehir Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları, Şanlıurfa.
- Dilmen H. (1937). “Isparta Ortaokulunun Tarihçesi”, *Ün Dergisi*, 4, 590-592.
- Doğan, A. (1999). *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Maraş*, (Basılmamış Doktora Tezi), Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğdu Çetiner, Z. (2002). “Kışla Mimarisi”, *Türkler Ansiklopedisi*, 12, 275-295.
- Durgun, H. (2014). “Teke Sancağının Batısında Telgraf Hattı Tesisinin Gelişimi: Elmalı Örneği”, *Hacettepe Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 67-85.
- Duymaz, A. Ş. (2003). *II. Abdülhamid Dönemi İmar Faaliyetleri (Türkiye Örnekleri)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Dündar, A. (2000). *Arşivlerdeki Plan ve Çizimler Işığında Osmanlı İmar Sistemi*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Elden, E. (1997). *135 Yıllık Bir Hazine / Osmanlı Bankası Arşivinde Tarihten İzler*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Eren, M. (1993). *Mutasarrıf Ömer Ali Bey, Zağnos Kültür Eğitim Vakfı Yayınları*, İstanbul.

- Ergin, O. N. (1977). *Türk Maarif Tarihi*, Eser Kültür Yayınları, İstanbul.
- Erkan Kösebay, Y. (2013). "Haydarpaşa Train Station: Present, Past and Future/Haydarpaşa Tren Garı: Bugün, Dün ve Yarın Kentin Bedeninde Bir Yara.", *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 30/1, 99-116.
- Erkan, P. (2001). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İstanbul/Kadıköy ve Üsküdar'daki Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- _____, (2009). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Galata-Şişli Güzergâhındaki Gayrimüslim Cemaat Okulları*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eken, G. (2010). "19. Yüzyıl Sonlarında Çankırı'da Eğitime Dair", Milli Mücadele'de İstiklal Yolu ve Çankırı Sempozyumu, *Çankırı Valiliği Yayınları*, Çankırı.
- _____, (2017). "II. Abdülhamid Döneminde Amasya'da Eğitime Dair Bazı Bilgiler, Uluslararası Amasya Sempozyumu Tarih-Dil-Edebiyat, 1, 169-177.
- Erman, A. (2007). *Milli Eğitimin Ulu Çınarı Edirne Lisesi 1857*, Ege Basım, İstanbul.
- Eroğlu, Z. (2011). *Muğla Tarihi*, Muğla Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla.
- Ertuğrul, A. (2009). "19. Yüzyılda Osmanlı'da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 13, 293-312.
- Ertürk, N. (2001). *19 Yüzyıl Osmanlı Sanayileşmesi Açısından Fabrika-i Hümayunlar*, (Basılmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eryılmaz, B. (1992). *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Esemenli, D. (1990). *Sinop İli Türk Dönemi Mimarisi*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eski, M. (2005). *Kastamonu Abdurrahman Paşa Lisesi Tarihi*, Kastamonu İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları, Kastamonu.

- Eyüpgiller, K. (1999). *Bir Kent Tarihi Kastamonu*, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Evren, B. (2008). *İstanbul'da İtalyan İzi*, İlke Yayınları, İstanbul.
- Fidan, N. (1988). *Eğitime Giriş*, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Feyzioğlu, S. H., Güven, İ. (2018). “Cumhuriyet’e Geçişte Ankara’da Eğitimsel Gelişmeler”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 62, 253-295.
- Fortna, C. B. (2002). *İmperial Classroom: İslam The State The Education in The Late Ottoman Empire*, Oxford University Press, Oxford.
- Gencer, A. İ. (1985). *Bahriyede Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Gençoğlu, M. (2014). “Sultan II. Abdülhamid’in Yurt Dışı Eğitim Politikası”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 2, 33-73.
- _____, (2015). “Osmanlı Devleti'nin İşkodra'daki Eğitim Politikası”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 69, 4919-4927.
- Gönçer, S. (1971). *Afyon İl Tarihi*, Karınca Matbaacılık, İzmir.
- Gölen, Z. (2010). *Tanzimat Döneminde Bosna Hersek*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Nejat, G. (1969). *16. Yüzyılda Mardin*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Gurulkan, K., Kirişçioğlu, M. K. (2011). *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Muğla*, Muğla Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla.
- Gurallar, N. (2015). “Tarihselcilik-Tarihsicilik (Historicisim): Bir Mimarlık Terminolojisi Tartışması ve 2000'ler Türkiyesinde Tarihsici Mimarlık”, *METU-JFA*, 32/2, 191-204.
- Güçtekin, N. (2005). *Eğitimli Neslin Birinci Dünya Savaşı'yla İmtihanı*, İskenderiye Yayınları, Ankara.
- _____, (2015). *İstanbul'daki Hususi Mektepler*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul.

- _____, (2016). *İstanbul Erkek Lisesi Tarihi*, İstanbul Erkek Liseliler Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- _____, (2017). *I. Dünya Savaşı'nda Üsküdar Mekteb-i Sultanisi*, Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Güler, Ç. G. (2004). *Beyoğlu Hanları İle Şehirsal ve Toplumsal Hayata Katkıları 1855-1908*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güllü, R. E. (2009). “Amerikan Board Misyonerlerinin Antep'teki Faliyetleri ve Antep Amerikan Koleji”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 129-175.
- Gültaş, D. (2008). *Raimondo D'aronco: İstanbul'daki Yapılarında Cephe Biçimlenişi ve Detayları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gündüz, M. (2010). *Osmanlı Mirası Cumhuriyet'in İnşası: Modernleşme, Eğitim, Kültür ve Aydınlar*, Lotua Yayınevi, Ankara.
- Günel, G., Kılıcı, A. (2015). “Ankara Şehri 1924 Haritası: Eski Bir Haritadan Ankara'yı Tanımak”, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3/1,78-104.
- Elmon, H. (2004). “Üsküdar Ermeni Cemaati Tarihine Bir Gezinti”, *Üsküdar Sempozyumu 1 Bildiriler*, 1, s. 140-155.
- Hanioğlu, M. Ş. (2004). “Meşrutiyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 29, 388-393.
- Haydaroğlu, İ. P. (1990). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- İbrahimgil, M. Z. (1999). “Manastır'da Osmanlı Dönemi Eğitim Yapıları ve Atatürk'ün Okuduğu Askeri İdâdi”, *Atatürk ve Manastır Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 109-123.
- İgüs, E. (2016), “II. Abdülhamid Döneminde Erzincan Askeri Rüştüyesi”, *Uluslararası Erzincan Sempozyumu*, 1, 257-265.
- İlgar, Y. (2001). “Afyonkarahisar'da Eğitim-Öğretim”, *Afyonkarahisar Kütüğü*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

- İnalçık, H., Quartaert, D. (1994). *An Economic Social History Of The Ottoman Empire 1300-1914*, Cambridge University Pres.
- İnankur, Z. (1997). “Oryantalizm”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, 3, 1389-1391.
- Kâhya, E. (2008). “Tedavi Kurumları Olarak Hastaneler ve Osmanlı Bulaşıcı Hastalıklar Hastanesine Bir Örnek: Safranbolu Frengi Hastanesi”, *Prof. Dr. Ali Haydar Bayat Anısına Düzenlenen Osmanlı Sağlık Kurumları Sempozyumu Bildiri Kitabı* (Zeytinburnu Belediyesi Yayınları), 141-147.
- Kaplan, H. İ. (2001). *Salnamelere Göre Adana*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kaplanoğlu, R. (2006). *Meşrutiyetten Cumhuriyete Bursa 1876-1926*, Avrasya Etnografya Yayınları, İstanbul.
- Karabulut, M. (2016). “Osmanlı İmparatorluğu’nda 19. Yüzyılda Değişim Süreci, Sosyal ve Kültürel Durum”, *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 49-65.
- Karataşer, B. (2017). “Sultan II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikası Hakkında Bir Değerlendirme”, *The Journal of Academic Science Studies*, 57, 423-434.
- Kardaş, R. (1972). “Sosyal Değişme Yönüyle Tanzimat Öncesinde Eğitim ve Yenileşme Hareketleri”, *Türk Kültürü Dergisi*, 114, 369-381.
- Karpat, K. H. (2009). *İslam’ın Siyasallaşması: Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanç ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Karlı, Ö. (2006). *İstanbul’da Rum Liseleri ve İoakimion Rum Kız Lisesi Restorasyon Projesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaygı, A. (1992). *Türk Düşüncesinde Çağdaşlaşma*, Gündoğan Yayınları, Ankara
- Kazancıgil, R., Gökçe N. (2006). *Edirne’nin Eğitim Tarihi (İlk-Orta Öğretim)*, Eser Matbaacılık, Edirne.
- Kepecioğlu, K. (2010). *Bursa Kütüğü*, Bursa Belediyesi Yayınları, Bursa.

- Keskin, Ö. (2010). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Modern Ziraat Eğitiminin Yaygınlaşması: Ankara Numune Tarlası ve Çoban Mektebi”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 28, 87-106.
- Kılıç, A. D. (2006). *Vallauri’nin Klasisist Cepheleleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kılıç, S. (2005). *Türk Alman İlişkileri ve Türkiye’de Alman Okulları*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Kocabaşoğlu, U. (1989). *Kendi Belgeleriyle Anadolu’daki Amerika 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Misyoner Okulları*, Arba Yayınları, İstanbul.
- Koçer, H. A. (1987). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, Uzman Yayınları, Ankara.
- Koçu, R. E. (1959). “Alman Çeşmesi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, 2, 727-728.
- _____, “Fener Rum Erkek Lisesi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, 10, 5641.
- Kodaman, B. (1980). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Koday, S. (2000). “Haydarpaşa Gebze Arasındaki Demiryolu Banliyö Ulaşımı”, *Türk Coğrafya Dergisi*, 35, 261-276.
- Köse, F. (2013). “Arşiv Belgelerinin Işığında İstanbul Şâzeli Tekkelerinin Tarihi”, *Vakıflar Dergisi*, 40, 99-119.
- Kuban, D. (2004). *İstanbul Bir Kent Tarihi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Zekeriya K. (1991), *Küçük Mehmed Said Paşa (Siyasi Hayatı, İcraatı ve Fikirleri) 1838-1914*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurt, M., Kuzucu, K., Çakır, B., Demir, K. (2016). “19. Yüzyılda Osmanlı Sanayileşmesi Sürecinde Kurulan Devlet Fabrikaları: Bir Envanter Çalışması”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 40, 245-278.

- Kurt Keçeci, S. (2011). *Osmanlı Devleti'nde Özel İslam Mektepleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kuruyazıcı, H. (2010). “Batılılaşan İstanbul’un Ermeni Mimarları”, *Batılılaşan İstanbul’un Ermeni Mimarları*, Hırant Dink Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Lewis, B. (2004). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev. Metin Kırıralı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Maksudyan, N. (2013). “Amerikan Kaynaklarında Merzifon Anadolu Koleji'nin Kısa Tarihçesi”, *Kebikeç*, 36, 131, 154.
- Mahmud, C. (1919-1920). *Maarif Meclisi Teşkilatı Tarihçesi ve Teşkilat İcraatı*, Matbaa-i Amire, İstanbul.
- Millas, H. (2002). *The Imagined Orher As National Identity: Greks And Turks*, Civil Society Development Program, Ankara.
- Münch, U. (2014). *Bugünkü İstanbul Alman Lisesi'nin Alman ve İsviçre Yurttaş Okulu Olarak Kuruluş Öyküsü: 1867–1874: Die Anfänge der heutigen Deutschen Schule Istanbul Gründungsjahre der Deutschen und Schweizer Bürgerschule von 1867 bis 1874*, Pagma Verlag, Berlin.
- Nasır, A. (1991). *Türk Mimarlığında Yabancı Mimarlar*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Novelli, C., Melina, B., Loth, C., Sweten M., (2015). *Lena Classic Commonwealth: Virginia Architecture From The Colonial Era To 1940*, The Department of Historic Resorces, Virginia.
- Oban, R. (2007). “Levanten Kavramı ve Levantenler Üzerine Bir İnceleme”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 22, 337-356.
- Okuyan, A. (2003). *XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde (1875-1900) Trabzon*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Onur, T. (1988). *Mimar Vedat Tek Mimari Kişiliği ve Dönemin Mimarlık Sorunları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Ortaylı, İ. (1981). “Osmanlı’da Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler”, *Amme İdaresi Dergisi*, 14/3, 87-96.
- _____ (1985). *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yayınları, İstanbul.
- _____ (2012). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Ölekli, D. D. (2015). *Art-Nouveau’nun Osmanlı’daki Yansıması: Raimando D’Aranco’nun Şeyh Zafîr Külliyesi Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Özbek, N. (2004). “Modernite, Tarih ve İdeoloji: II. Abdülhamid Dönemi Tarihciliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2/1, 71-90
- Özbek, Y. (2010). “Seyfullah Efendi Konağından İdâdiye: Kayseri Lisesi”, İstanbul: Prof. Dr. Harun Güngör Armağanı, Kesit Yayınevi, İstanbul.
- Özcan, K. (2006). “Tanzimat’ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Planlama Deneyimleri”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi*, VII/2, 149-180.
- Özgen, M. M. (2013). *Osmanlı Devleti Ordu Sisteminde Redif Teşkilatı ve II. Abdülhamid Dönemi Redif Binaları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özkan, S. (1973). “Mimar Vedat Tek (1873-1942)”, *Mimarlık*, 121, 45-51.
- Özlu, N. (2015). “Alexandre Vallauray”, *Türk Mimarisinde İz Bırakanlar I*, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yayınları, s. 251-267.
- Özsoy, H. (1995). *Kayseri’de Amerikan Misyoner Faaliyetleri ve Talas Amerikan Koleji*, (Basılmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Öztürk, C. (2000). “İdâdi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, 21, 464-466.
- Özyiğit, H. (2011). “Enderun Mektebi’nde Yetişen İki Sanatçı: Said Efendi ve Tevfik Paşa”, *EKEV*, 15/49, 153-162.

- Parmaksız, E. (2008). *II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909) Eğitim Sistemi Eğitim Yapıları ve Askeri Rüştüyeler*, (Basılmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Polat, S. (2011). *İzmir'deki Geç Dönem Osmanlı Camileri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Pamukciyan, K. (2002). *İstanbul Yazıları*, Aras Yayınları, İstanbul.
- Sarı, N. (2004). "Mekteb-i Tıbbiye", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, 29, 2-5
- Say, S. K. (2014). *Beaux Art Kökenli Bir Mimar Olarak Alexandre Valluury'nin Meslek Pratiği ve Eğitimciliği Açısından Kariyerinin İrdelenmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sevin Arslan, N. (2002). " XIX. Yüzyıl Osmanlı Başkentinde Polis Teşkilatı ve Karakol Binaları", *Türkler Ansiklopedisi*, 15, 644-651.
- Sevinç, S. (1997). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İstanbul'daki Latin Katolik Yapıları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sezer, C. (2013), "Bolu Mekteb-i İdâdisi", *Tarih Okulu Dergisi*, 16, 505-523.
- Sırrı Paşa, (H.1309). *Mektubat-ı Sırrı Paşa*, Naşiri:Kitabcı Arakil, Matbaa-i Nişan Berberyan, İstanbul.
- Sönmez, F. (2007). " İnşa Edilen Kimlik Düşü", *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi Lisansüstü Programı, Doktora Araştırmaları Sempozyumu*, V, 1-19.
- Sönmez, Z. (2008). *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Şişman, A. (2004). *Tanzimat Döneminde Fransa'ya Gönderilen Osmanlı Öğrencileri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- _____, (2006). *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti'nde Yabancı Devletlerin Kültürel ve Sosyal Müesseseleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

- Şenyurt, O. (2009). “Geç Osmanlı’da İnşaat Örgütlenmesi ve İnşaat Alanının Aktörleri: Gayrimüslimler”, *Mimar Kemaleddin ve Çağı: Mimarlık/Toplumsal Yaşam ve Politika*, TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, s. 67-79.
- Tanyeli, G. (2009). “Yüzyılın Dönümünde Kentsel Altyapının Modernleşmesi ve Mühendislik”, *Mimar Kemaleddin ve Çağı: Mimarlık/Toplumsal Yaşam ve Politika*, TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, s. 53-60.
- Taşdemirci, E. (2001). “Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 10, 13-30.
- Tayyar, T. (2005). *Taş Mektep*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ. (1980). “Türkiye’de Kent Planlamasının Tarihsel Kökeni”, *Türkiye’de İmar Planlaması*, İstanbul.
- _____, (1985). “Tanzimat’tan Cumhuriyete Kentsel Dönüşüm”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, 4, 878-890.
- _____, (1985). “Tanzimat’tan Cumhuriyete Eğitim Sistemindeki Değişmeler”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, 2, 456-516.
- _____, (1993), *Tarih İçinde Muğla*, Muğla Belediyesi Yayınları, Muğla.
- _____, (2009). “Mimar Kemaleddin ve Eserleri Hangi Ortamda Gelişti”, *Mimar Kemaleddin ve Çağı: Mimarlık/Toplumsal Yaşam ve Politika*, TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 23-39.
- Tekeli, İ., İlkin, S. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Tepekaya, M. (2002). “Osmanlı-Alman İlişkileri (1870-1914)”, *Türkler Ansiklopedisi*, 13, 57-91.
- Tinal, M. (1999). “İzmir Mekteb-i İdâdisi”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 3/8, 349-357.
- Toman, R. (2000). *Neoclassicism and Romanticism Architecture Sculpture Painting Drawing*, Könemann, Cologne.

- Topçubaşı, M., Eyüpgiller, K. K. (2010). “19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti’nde Hükümet Daireleri”, *İTÜ Dergisi*, 9/2, 108-120.
- Toptaş, R. (2016). *Muğla ve Milas Örneklerinde II. Abdülhamid Dönemi Hükümet Konakları*, Milas Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla.
- _____, (2016). “Bergama Hükümet Konağı Örneğinde II. Abdülhamid Dönemi Hükümet Konakları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, 9/47, 411-428.
- Topuzlu, C. (1982). *İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım*, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Turan, N. S. (2008). “Osmanlı Toplumunda Modernleşme Ve Eğitimin İdeolojik Dönüşümüne Dair Gözlemler”, *Folklor ve Edebiyat*, 55, s. 109-134.
- Tutsak, S. (1996). İzmir’de Eğitim ve Eğitimciler, (Basılmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- _____, (2002). *İzmir’de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- _____, (2014). “II. Abdülhamid Döneminde Konut İnşasında Bürokratik Süreç ve Uşakta Konut Kültürü”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 198-228.
- Türkmen, Z. (2015). “XIX. Yüzyıl Askerî Yenileşme Devri Eğitim Öğretim Kurumlarından Mekteb-i Harbiye-i Şahane (Sultan II. Mahmut ve Sultan Abdülhamid Dönemleri)”, *Osmanlı İstanbul’u III*, 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Uğurluol, B. (1971). *Gaziantep Tıp Fakültesi Tarihi ve Azınlık Okulları*, Gaziantep Kültür Derneği Yayınları, Gaziantep.
- Ulus, İ. (2014). *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Ulusoy, Ş. (2005). *Robert Koleji ve Yabancı Okullara Yönelik Atatürk Döneminde Yapılan Düzenlemeler*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Van.

- Unat, F. R. (1964). *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devleti'nin Merkez Ve Bahriye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Ülken, H. Z. (1992). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. Ülken Yayınevi, İstanbul.
- Ünkazan, S. (2006). *Edirne ve Çevresinde Osmanlı Dönemi Askeri Mimari*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Ünlü Selvi, T. (2016). "Mersin'in Cumhuriyet Modernleşme Sürecini Bir Eğitim Yapısı Üzerinden Okumak: Mersin Lisesi (Tevfik Sırrı Gür Lisesi)", *Megaron*, 11/3, s. 449-463.
- Vahapoğlu, M. H. (1990). *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, Türk Kültür Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Yavaş, D. (2003). "Bursa'da Osmanlı Dönemi Karakol Haneleri", *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 71-79.
- Yavaşer, R. (2014). *Amerikan Arşiv Belgeleri Işığında İstanbul Robert Koleji*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yavuz, M. (2002). "Osmanlı'da Alman Mimarlar ve Eserleri", *Türkler Ansiklopedisi*, 15, 652-672.
- Yavuz, Y. (1984). "Mimar Kemaleddin Bey (1870-1927)", *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 7/1, 53-76.
- Yavuz, Y., Özkan, S. (1985). "Osmanlı Mimarlığının Son Yılları", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, 4, 1078-1085.
- Yazıcı, N. (1994). "Tanzimat'ta Haberleşme ve Kara Taşımacılığı", *150. Yıl Dönümünde Tanzimat Ekonomisi Sempozyumu (31 Ekim-3 Kasım 1989)*, 333-377.
- Yazıcı, N. (2003). "Osmanlının İlk Mimarlık Kitabı: Usul-u Mimari-i Osmani", *Arkitek*, 497, 19.

- _____, (2007). *Osmanlı'da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- _____, (2009). "Türk Alman Dostluğunun Hatırası/Nişanesi Sultanahmet'teki Alman Çeşmesi'nin İnşa Süreci ve Bir Çizimin Düşündürdükleri", *İki Dost Hükümdar Sultan II. Abdülhamid ve Kaiser II Wilhelm, Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını*, İstanbul.
- Yenigün, S. (2011). *İstanbul'da Art Nouveau Stilinde İnşa Edilmiş Yapıların Ortak İç Mekânlarının İncelenmesi: Beyoğlu Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldıran, N. (2002). "Sultan II. Abdülhamid Dönemi Mimarlığı", *Türkler Ansiklopedisi*, 15, 597-606.
- Yıldırım, M. A. (2013). "II. Abdülhamid Döneminde Mesleki-Teknik Eğitimin Gelişimi: Vilayet Sanayi Mektepleri", (Basılmamış Bildiri), *Sultan II. Abdülhamid Sempozyumu*.
- Yıldırım, Y., Özkan, S. (1985). "Osmanlı Mimarlığının Son Yılları", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, 4, 1078-1086.
- Yıldız, A. (2017). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Sivil ve Türkçe Tıp Eğitimine Geçiş", *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 70/3, 127-134.
- Yıldız, H. (2007). *Diyarbakir Vilayeti'nde Eğitim*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- _____, (2014). "Üsküdar Paşakapısı Mülki İdâdi Mektebi (1983-1923)", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VIII. Bildirileri*, 419-449.
- Yıldız, Ö. (2007). *Türkiye'de Amerikan Protestan Misyonerlerinin Faaliyetleri Çerçevesinde Bursa Şubesi*, (Basılmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- _____, (2012). "İzmit'te (Nikomedia) Amerikan Misyoner Faaliyetleri", *Akademik Bakış Dergisi*, 10, 97-111.

- Yılmaz, M. A. (2010), *Mâarif Salnamelerine Göre Osmanlı Devleti Eğitim Sisteminde İdâdiler*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmamoğlu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Yılmaz, S., Akça, B. (2011). “Yaşayan Bir Tarih Muğla Saat Kulesi”, Safranbolu Saat Kulesi ve Zaman Ölçerler Sempozyumu: Safranbolu 21-22 Mayıs 2010, 319-325.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de Orta Öğretim*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Yücel, M. S. (2016). *Türkiye’de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları (1925-1926)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Quotoaret, D. (1985). “Osmanlı İmparatorluğunda Demir Yolları”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Osmanlı Ansiklopedisi*, 6, 1630-1635.

Elektronik Kaynaklar

- Annual Report of Marsovan Station 1905-1906, (ABA 0009-00772, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/46810>), Erişim: 13.09.2019.
- Çanakkale Anadolu Lisesi Tarihçesi, (meb.gov.tr/100-tarihi-lise/1892K-ÇANAKKALE ANADOLU LİSESİ), Erişim: 08.03.2019.
- Çetinoğlu, A., S. “Ermeni Mallarının Müsaderesi ve Mardin’de Mülkiyet Değişimi”, <https://yakindoguyazilari.com/sait-cetinoglu-yazi-ermeni-mallarinin-musaderesi-ve-mardinde-mulkiyet-degisimi/>, (Erişim: 24.10.2019).
- Erzurum Resim Heykel Müzesi ve Galerisi, (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/erzurum/gezilecekyer/kongre-binasi>), Erişim: 10. 06. 2018. (İzmitgazilisesi.meb.k12.tr), Erişim: 01.04.2019.
- Kanuni Anadolu Lisesi Tarihçesi (<http://kanunianadolu.meb.k12.tr/meb>), Erişim: 16.04.2016.
- Mehmet, A. Y. “II. Abdülhamid Döneminde Mesleki-Teknik Eğitimin Gelişimi: Vilayet Sanayi Mektepleri”, Sultan II. Abdülhamid Sempozyumu, Selanik,

2013, (Basılmamış Bildiri), (<https://www.academia.edu/9403716>), Erişim: 16.10.2018.

Mesut Ayar, “Kırklareli (Kırkkilise) Mekteb-i İdâdisi”, 2/3, History Studies International Journal of History, 6/2, History Studies International Journal of Histories, (<http://www.historystudies.net/>, Erişim: 05.03.2019), 2010, s. 42-43, 46.

Millet Gazetesi, <http://milletgazetesi.gr/view.php?id=11495>, Erişim 20.02.2019.

Özel Esayan Ermeni İlkokulu, Ortaokulu ve Lisesi Tarihçesi, <http://esayan.k12.tr/tarihce.htm>, Erişim: 26.04.2019.

Ridha Sağlam, Ş. “Türkiye’deki Askeri Okulların Tarihi”, 25, *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Dergisi*, İstanbul, (<http://insamer.com/rsm/files/TURKIYEDEKI-ASKERI-OKULLARIN-TARIHI.pdf>), Erişim: 14.09.2018.

Fotoğraf Kaynakçası

Foto. 1. Kastamonu İdâdisi, (<https://www.loc.gov/item/2001699228/>, Erişim: 22.11.2018).

Foto. 2. Kastamonu İdâdisi Şakirdanları, (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28013/>, Erişim: 22.11.2018)

Foto. 39. Bursa İdâdisi II. Abdülhamid Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/item/2001700287/>, Erişim 29.01.2019).

Foto. 40. Bursa İdâdisi Şakirdanları (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28170/>, Erişim: 29.01.2019)

Foto. 41. Bursa İdâdisi ve Bahçesinde Bulunan Müştemilat Binaları (Günümüzde ayakta değildirler) (Prof Dr. Oktay Aslanapa)

Foto. 42. Bursa İdâdisi Güney Giriş Kapı Saçağı Dönemsel Değerlendirme Fotoğrafları (Aysel Atabey)

Foto. 115. Diyarbakır İdâdisi (<https://www.loc.gov/item/2001699221/>, Erişim: 26.03.2018)

- Foto. 116. Diyarbakır İdâdisi Şakirdanları
(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28006/>, Erişim 26.03.2018)
- Foto. 117. Diyarbakır İdâdisi Cephe Görünümü Eski Fotoğraf (Diyarbakır KTVKK.)
- Foto. 118. Diyarbakır İdâdisi Çatı Görüntüsü Eski Fotoğraf (Diyarbakır KTVKK.)
- Foto. 119. Diyarbakır İdâdisi Ana Giriş Kapısını Gösterir Eski Fotoğraf (Diyarbakır KTVKK.)
- Foto. 143. Bursa Askeri İdâdisi 1 (<https://www.loc.gov/item/2001699030/>, Erişim: 04.04.2019)
- Foto. 144. Bursa Askeri İdâdisi 2 (<https://www.loc.gov/item/2001699030/>, Erişim: 04.04.2019)
- Foto. 145. Bursa Askeri İdâdisi Kat Planı (<https://www.loc.gov/item/2001699030/>, Erişim: 04.04.2019)
- Foto. 197. Erzurum İdâdisi Birinci Dönem Fotoğrafı
(<https://www.loc.gov/item/2001699214/>, Erişim: 18.01.2019)
- Foto. 198. Erzurum İdâdisi İkinci Dönem Fotoğrafı
(<http://erzurumportali.com/shf/1839/Erzurum-İdâdisi>, Erişim: 18.01.2019)
- Foto. 199. Erzurum İdâdisi Üçüncü dönem Fotoğrafı (<https://atauni.edu.tr/kurulus-oykusu>, Erişim: 18.01.2019)
- Foto. 235. Sivas İdâdisi Genel Görünüş (<https://www.loc.gov/item/2001699224/>, Erişim: 30.04.2018)
- Foto. 236. Sivas İdâdisi Şakirdanları (<https://www.loc.gov/item/2001699225/>, Erişim: 30.04.2018)
- Foto. 237. Sivas İdâdisi İnşa Kitabesi (Sivas KVKKM.)
- Foto. 238. Sivas İdâdisi Avlu Şadırvanının Kazı Sonrası Durumunu Gösterir Görüntü (Sivas KVKKM.)
- Foto. 333. Aydın İdâdisi'nin II. Abdülhamid Albümünden Bir Fotoğrafı
(<https://www.loc.gov/search/?in=&q=AYDIN&new=true>, Erişim: 22.03.2018)

- Foto. 332. Aydın İdâdîsi Şakirdanlarının II. Abdülhamid Albümünden Bir Fotoğrafi
(<https://www.loc.gov/search/?in=&q=AYDIN&new=true>,
Erişim:22.03.2018)
- Foto. 438. Sinop İdâdîsi İnşasını Gösterir Fotoğraf
(<https://www.loc.gov/item/2001699232/>, Erişim: 07.05.2018).
- Foto. 439. Sinop İdâdîsi Şakirdanları (<https://www.loc.gov/item/2001699233/>,
Erişim: 07.05.2018)
- Foto. 440. Sinop İdâdîsi 1976 Yılında Çatı Yenilemesini Gösterir Fotoğraf (Sinop KTVKKM.)
- Foto. 441. Sinop İdâdîsi Kuzey Cephe Eski Görüntüsü (Sinop KTVKKM.)
- Foto. 443. Sinop İdâdîsi Ana Giriş Kapısı Eski ve Yeni Hallerini Gösterir Karşılaştırmalı Fotoğraf (Sinop KTVKKM.)
- Foto. 444. Sinop İdâdîsi Pencerelerinin Eski ve Yeni Hallerini Gösterir Karşılaştırmalı Fotoğraf (Sinop KTVKKM.)
- Foto. 458. Söğüt İdâdîsi İnşa Kitabesi (Anı Mimarlık)
- Foto. 489. Bilecik İdâdîsi 1922 tarihli Fotoğrafi (Albert Khan)
- Foto. 490. Bilecik İdâdîsi'nin 1909 Yangınından Sonraki Yenilenmiş Durumunu Gösterir Fotoğraf (Bilecik Haber)
- Foto. 553. Isparta İdâdîsi Eski Resmi (A. Şevki Duymaz)
- Foto. 632. İzmir İdâdîsi (<http://www.loc.gov/pictures/resource/cph.3b28157/>,
Erişim:14.02.2018)
- Foto. 633. İzmir İdâdîsi Öğrencileri (<https://www.loc.gov/item/2001700276/>,
Erişim:14.02.2018)
- Foto. 634. 1886 Yılında Yapımı Tamamlanan Bolu İdâdîsi
(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28002/>, Erişim: 03.12.2018)
- Foto. 635. 1914 Yılında Yapımı Tamamlanan Bolu İdâdîsi
(<https://www.boluobjektif.com/haber/her-daim-mekteb-i--idadi/5647/>,
Erişim: 03.12.2018)

- Foto. 636. Trabzon İdâdîsi (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28003/>, Erişim: 16.04.2018)
- Foto. 637. Trabzon İdâdîsi Şakirdanları (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28004/>, Erişim: 16.04.2018).
- Foto. 638. Manisa İdâdîsi (<http://www.loc.gov/pictures/resource/cph.3b28165/>, Erişim: 13.02.2018)
- Foto. 639. Manisa İdâdîsi Öğrencileri (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28166/>, Erişim: 13.02.2018)
- Foto. 640. Ankara İdâdî Binası (Ankara Vilayet Salnamesi)
- Foto. 641. Kırşehir İdâdîsi (Ankara Vilayet Salnamesi)
- Foto. 643. Edirne İdâdîsi Özgün Halini Gösterir Fotoğrafi (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28163/>, Erişim: 22.02.2019)
- Foto. 644. Edirne İdâdîsi Şakirdanları (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28164/>, Erişim: 22.02.2019)
- Foto. 680. Adana İdâdîsi'nin Eski Bir Fotoğrafi (<http://www.loc.gov/pictures/item/2001700273/>, Erişim: 22.03.2018)
- Foto. 681. Adana İdâdîsi Şakirdanları (<http://www.loc.gov/pictures/item/2001700273/>, Erişim: 22.03.2018).
- Foto. 717. Kayseri İdâdîsi'nin 1916 Yılı Öncesinden Fotoğrafi (Yıldıray Özbek).
- Foto. 717. Kayseri İdâdîsi 1925 Tarihli Fotoğraf (Yıldıray Özbek).
- Foto. 764. Mardin İdâdîsi (Bekin Doğan)
- Foto. 765. Mardin İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü (Diyarbakır KVKK.).
- Foto. 805. Erzincan İdâdîsi (Erzincan Askeri Rüştîyesi) Cephe Görünümü, (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28228/>, Erişim: 18.04.2018)
- Foto. 806. Erzincan İdâdîsi (Erzincan Askeri Rüştîyesi) Kat Planı, (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b47435/>, Erişim: 18.04.2018)
- Foto. 807. Tokat İdâdîsi (Hasan Ethem Albümü)

- Foto. 808. Tekirdağ İdâdisi'nin Eski Bir Görünümü (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 90418/37)
- Foto. 865. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Cepheden Eski Bir Fotoğraf (Zapyon Lisesi Arşivi)
- Foto. 1037. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisine Ait Eski Bir Fotoğraf (BASAD. Arşivinden)
- Foto. 1038. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdisine Ait (Halkevi Olarak Kullanıldığı Dönem) Bir Fotoğraf (BASAD. Arşivinden)
- Foto. 1056. Robert Amerikan Koleji Hamlin Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi).
- Foto. 1057. Robert Amerikan Koleji Albert Long Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi)
- Foto. 1058. Robert Amerikan Koleji Theodorus Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi).
- Foto. 1059. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi).
- Foto. 1060. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi).
- Foto. 1061. Bursa Amerikan İnas İdâdisi (Rıdvan Tümenoğlu)
- Foto. 1062. Antep Amerikan İdâdisi (Bulletin of Central Turkey College at Aitab 1910).
- Foto. 1063. İzmir Göztepe Amerikan İnas İdâdisi (http://goztepektml.meb.k12.tr/tema/icerikler/icerikler/tarihce_1792046.html, Erişim: 17.09.2019)
- Foto. 1064. İzmir Kızılçullu Amerikan Zükur İdâdisi (https://twitter.com/nostalji_izmir/status/823625800931020800?lang=ca, Erişim: 17.09.2019)
- Foto. 1065. İzmir St. Josheph Fransız Zükur İdâdisi (ST Joseph Lisesi Okul Arşivi)

- Foto. 1067. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi (<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/111060>, Erişim: 20.07.2019)
- Foto. 1068. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi Kompleksinden Genel Görünüm (United Church of Christ (UCC), American Research Institute in Turkey (ARIT), SALT Research)
- Foto. 1069. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi'nin İnşa Halinde Görünümü (United Church of Christ (UCC), American Research Institute in Turkey (ARIT), SALT Research)
- Foto. 1070. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi'nin İnşa Halinde Çatı Görünümü (United Church of Christ (UCC), American Research Institute in Turkey (ARIT), SALT Research)
- Foto. 1071. İzmit Amerikan İdâdisi (Agos.com.tr, Erişim:17.09.2019)
- Foto. 1073. Ankara Saint Clement Fransız İdâdisi (ankarakatolik.com)
- Foto. 1074. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli Genel Görünümü (Ts. Dildilian)
- Foto. 1075. Merzifon Amerikan Koleji'nin II. Abdülhamid Döneminde Tanındığını Gösterir 1899 Tarihli Ferman (Ts. Dildilian)
- Foto. 1076. Merzifon Amerikan Koleji 1906 Tarihli İdâdi Binası ve Genel Görünümü (Ts. Dildilian)
- Foto. 1077. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli İdâdi Binasının Çalışma Salonu ve Yemekhane Bölümlerinden Bir Görünüm (Ts. Dildilian)
- Foto. 1078. Merzifon Amerikan Koleji Öğretmenleri (Ts. Dildilian)
- Foto. 1080 Merzifon Amerikan Koleji Öğrencileri (Ts. Dildilian)
- Foto. 1081. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli Hastahane Binasının İçinden ve Dıştan Bir Görünümü (Ts. Dildilian)
- Foto. 1082. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli Kız Yatılı Okul Binası ve Öğretmenleri (Ts. Dildilian)

- Foto. 1085. Merzifon Amerikan Koleji Binalarını Gösterir Kroki,
<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/42928>, (Erişim:
 13.09.2019)
- Foto. 1086. Merzifon Amerikan Koleji Binalarını Gösterir Kroki,
<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/42928>, (Erişim:
 13.09.2019)
- Foto. 1117. İstanbul'daki Fransız Okullarının Plan Tipleri (Zübeyde Gözde Kutlu)
- Foto. 1117. St. Louis Lycee
http://paris1900.lartnouveau.com/paris06/ecoles_lycees/lycee_st_louis.htm,
 (Erişim:12.12.2019)
- Foto. 1118. Le Ecole Militaire,
http://paris1900.lartnouveau.com/paris07/1_ecole_militaire.htm, (Erişim:
 20.12.2019)
- Foto. 1119. Le College De France,
http://paris1900.lartnouveau.com/paris05/le_college_de_france.htm,
 (Erişim: 13.12.2019)
- Foto. 1120. Lycee Hanry IV., <https://www.alamy.com/stock-photo-france-paris-latin-quarter-tower-of-clovis-lycee-henri-iv-70346809.html>, (Erişim:
 12.12.2019)
- Foto. 1121. Lycee Luois Le Grand,
http://paris1900.lartnouveau.com/paris05/ecoles/lycee_louis_le_grand/plan/plan_du_lycee.htm, (Erişim: 21.12.2019)
- Foto. 1122. Lycee de Lacanol,
http://paris1900.lartnouveau.com/paris05/ecoles/lycee_louis_le_grand/plan/plan_du_lycee.htm, (Erişim: 25.12.2019)
- Foto. 1123. Lyce De Montlucan Jules-Fery, https://www.persee.fr/doc/inrp_0000-0000_2005_act_28_1_9264, (Erişim: 27.12.2019)
- Foto. 1124. Lycee De Jeunes Filles Maliere, https://www.persee.fr/doc/inrp_0000-0000_2005_act_28_1_9264, (Erişim: 27.12.2019)

- Foto. 1125. İstanbul'daki Fransız Okullarının Plan Tipleri (Zübeyde Gözde Kutlu)
- Foto. 1126. İstanbul'da Bulunan Fransız Okullarının Cepheleri (Zübeyde Gözde Kutlu)
- Foto. 1127. Bursa Askeri İdâdisi ile Le Ecole Militaire Binasının Karşılaştırmalı Fotoğrafları
- Foto. 1128. Galatasaray Sultanisi Kat Planları, <http://www.girgin.org/galatasaray-lisesi-ve-spor-kulubunden-kesitler/>, (Erişim: 25.12.2019)
- Foto. 1129. Selimiye Kışlası (Gözde Ramazanoğlu)
- Foto. 1130. Kuleli (Kışlası) Askeri Lisesi (Nurhan Nuhoglu, Kat Planı) (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b27979/> Erişim 29.01.2019)
- Foto. 1131. Davut Paşa Kışlası (Ömer Faruk Bayram) (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b27979/> Erişim 29.01.2019)
- Plan 1132. İstanbul Taş Kışla (İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi)
- Foto. 1133. Edirne Askeri Kışlası (Edirne Askeri İdâdisi)
- Foto. 1134. Erzurum Askeri İdâdisi
- Foto. 1135. Bağdat Askeri İdâdisi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/item/2001700287/>, Erişim 29.01.2019)
- Foto. 1136. Şam Askeri İdâdisi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/item/2001700287/>, Erişim 29.01.2019)
- Foto. 1137. Erzincan Askeri Kışlası (Mesut Uyar)
- Foto. 1138. Manastır Askeri İdâdisi (TİKA)
- Foto. 1139. Armstong Hall of the Tuskegee İnstitute (1899) Binası ve Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Binası
- Foto. 1128. Galatasaray Sultanisi Kat Planları, <http://www.girgin.org/galatasaray-lisesi-ve-spor-kulubunden-kesitler/>, (Erişim: 25.12.2019)
- Foto. 1129. Selimiye Kışlası (Gözde Ramazanoğlu)

- Foto. 1130. Kuleli (Kışlası) Askeri Lisesi (Nurhan Nuhoglu, Kat Planı) (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b27979/> Erişim 29.01.2019))
- Foto. 1131. Davut Paşa Kışlası (Ömer Faruk Bayram) (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b27979/> Erişim 29.01.2019))
- Foto. 1132. İstanbul Taş Kışla (İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi)
- Foto. 1133. Edirne Askeri Kışlası (Edirne Askeri İdâdisi)
- Foto. 1135. Bağdat Askeri İdâdisi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/item/2001700287/>, Erişim 29.01.2019))
- Foto. 1136. Şam Askeri İdâdisi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/item/2001700287/>, Erişim 29.01.2019))
- Foto. 1137. Erzincan Askeri Kışlası (Mesut Uyar)
- Foto. 1138. Manastır Askeri İdâdisi (TİKA)
- Foto. 1140. Highdown School (1878) ve Searles High School (1898) Binaları ve Mersin Amerikan İnas İdâdisi Binası (Great Barrington Historical Commision, (<https://www.highdown.reading.sch.uk/gallery/?pid=8&gcatid=14&albumid=34>, Erişim: 25.12.2019))
- Foto. 1141. Pencilvania School Old Germantown Academy (1760-1826) Binaları ve Talas Amerikan (Kolej Binaları) Zükur İdâdisi, (<https://historicplaces.net/> Erişim: 26.12.2019))
- Foto. 1142. Manisa Hükümet Konağı (13.12.2019, Erişim: eskiturkiye.net)
- Foto. 1143. Ankara Hükümet Konağı (13.12.2019, Erişim: www.ankara.gov.tr)

Plan Kaynakçası

- Plan 14. Diyarbakır İdadisi Bodrum Kat Planı (Mimar Mehmet Özel)
- Plan 25. Sivas İdadisi Bodrum Kat Planı (Sivas KTVKKM.)
- Plan 30. Aydın İdadisi Vaziyet Planı (Mimar Nurcan ÖZCAN)

- Plan 41. Sinop İdadisi'nin Günümüzdeki Halini Gösterir Zemin Kat Planı (Sinop Öğretmenevi)
- Plan 42. Sinop İdadisi'nin Günümüzdeki Halini Gösterir Birinci Kat Planı (Sinop Öğretmenevi)
- Plan 43. Söğüt Hamidiye İdadisi Vaziyet Planı (Anı Mimarlık)
- Plan 67. Kayseri İdadisi Vaziyet Planı (Kayseri KTVKK.)
- Plan 71. Mardin İdadisi Vaziyet Planı (Bimtaş A.Ş.)
- Plan 74. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Bodrum Kat Planı (Özlem Karşlı)
- Plan 76. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Birinci Kat Planı (Özlem Karşlı)
- Plan 78. Adana Amerikan İnas İdadisi Bodrum Kat Planı (Adana KTVKK.)
- Plan 79. Adana Amerikan İnas İdadisi Zemin Kat Planı (Adana KTVKK.)
- Plan 80. Adana Amerikan İnas İdadisi Birinci Kat Planı (Adana KTVKK.)
- Plan 81. Adana Amerikan İnas İdadisi İkinci Kat Planı (Adana KTVKK.)
- Plan 82. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası Zemin Kat Planı (Adana KTVKK.)
- Plan 83. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası Birinci Kat Planı (Adana KTVKK.)
- Plan 84. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası İkinci Kat Planı (Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu)
- Plan 85. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası Üçüncü Kat Planı (Adana KTVKK.)
- Plan 86. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Bodrum Kat Planı (Tayfun Öztürk)
- Plan 87. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Zemin Kat Planı (Tayfun Öztürk)
- Plan 88. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Birinci Kat Planı (Tayfun Öztürk)

- Plan 89. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Zemin Kat Planı (Tayfun Öztürk)
- Plan 91. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall İkinci Kat Planı (Tayfun Öztürk)
- Plan 93. Fener Rum Zükur İdadisi Bodrum Kat Planı (Okul Arşivinden)
- Plan 97. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Bodrum Kat Planı (Zapyon Lisesi Arşivi)
- Plan 103. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdadisi Zemin Kat Planı (Mimar Pınar Erkan)
- Plan 114. Zağrefion Rum Zükur İdadisi Bodrum Kat Planı (Zağrafion Lisesi Arşivinden)
- Plan 124. Mersin Amerikan İnas İdadisi Vaziyet Planı (Adana KTVKK.)
- Plan 137. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Bodrum Kat Planı (Natura Mimarlık- Delta İnşaat)
- Plan 141. Talas Amerikan Zükur İdadisi Vaziyet Planı (Talas Belediyesi)
- Plan 147. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Zemin Kat Planı (Mimar Ali Kara)
- Plan 155. Tarsus Amerikan İdadisi Shepart Hall Binası Zemin ve Birinci Kat Planı (Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 4008 Numaralı Dosya)
- Plan 159. Sivas Hükümet Konağı (Mustafa Bulut)
- Plan 160. Giresun Hükümet Konağı (www.karadeniz.gov.tr, Erişim: 03.12.2019)
- Plan 161. Malatya Askerlik Dairesi, (Sivas KTVKK.)
- Plan 162. Muğla Hükümet Konağı (Muğla KTVKK.)
- Plan 163. Dolmabahçe Sarayı (Sedat Hakkı Eldem)
- Plan 164. Osmanlı Bankası Kat Planı (Ali Murat Aktemur)
- Plan 165. Konya Hükümet Konağı (Konya KTVKK.)
- Plan 169. Sivas Sanayi Mektebi (Mustafa Bulut)
- Plan 170. Sivas Jandarma Binası (Mustafa Bulut)

Çizim Kaynakçası

- Çizim 1. Kastamonu İdadisi Kuzey Cephe (Halime Nilgün Şener)
- Çizim 2. Kastamonu İdadisi Güney Cephe (Halime Nilgün Şener)
- Çizim 3. Kastamonu İdadisi Doğu Cephe (Halime Nilgün Şener)
- Çizim 4. Kastamonu İdadisi Batı Cephe (Halime Nilgün Şener)
- Çizim 7. Bursa İdadisi Kuzey Cephe (Aysel Atabey)
- Çizim 8. Bursa İdadisi Güney Cephe (Aysel Atabey)
- Çizim 9. Bursa İdadisi Doğu Cephe (Aysel Atabey)
- Çizim 10. Bursa İdadisi Batı Cephe (Aysel Atabey)
- Çizim 16. Diyarbakır İdadisi Doğu Cephe (Mimar Mehmet Özel)
- Çizim 18. Diyarbakır İdadisi Batı Cephe (Mimar Mehmet Özel)
- Çizim 19. Diyarbakır İdadisi Kuzey Cephe (Mimar Mehmet Özel)
- Çizim 20. Diyarbakır İdadisi Güney Cephe (Mimar Mehmet Özel)
- Çizim 16. Diyarbakır İdadisi Doğu Cephe (Mimar Mehmet Özel)
- Çizim 40. Söğüt İdadisi Zemin Kat Koridoru Tavan Bezemeleri (Anı Mimarlık)
- Çizim 41. Söğüt İdadisi Birinci Kat Koridoru Tavan Bezemeleri (Anı Mimarlık)
- Çizim 57. Edirne İdadisi Batı Cephe (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)
- Çizim 58. Edirne İdadisi Doğu Cephe (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)
- Çizim 59. Edirne İdadisi Güney Cephe (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)
- Çizim 60. Edirne İdadisi Kuzey Cephe (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)
- Çizim 62. Adana İdadisi Batı Cephe (Mimar Mehmet Pekcan)
- Çizim 63. Adana İdadisi Doğu Cephe (Mimar Mehmet Pekcan)
- Çizim 64. Adana İdadisi Güney Cephe (Mimar Mehmet Pekcan)
- Çizim 65. Adana İdadisi Kuzey Cephe (Mimar Mehmet Pekcan)
- Çizim 87. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Kuzeydoğu Cephe (Özlem Karşlı)

- Çizim 88. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Güneybatı Cephe (Özlem Karşlı)
- Çizim 89. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Kuzeybatı Cephe (Özlem Karşlı)
- Çizim 90. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Güneydoğu Cephe (Özlem Karşlı)
- Çizim 89. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Kuzeybatı Cephe (Özlem Karşlı)
- Çizim 90. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Güneydoğu Cephe (Özlem Karşlı)
- Çizim 95. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Güney Cephe (Tayfun Öztürk)
- Çizim 96. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Kuzey Cephe (Tayfun Öztürk)
- Çizim 97. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Doğu Cephe (Tayfun Öztürk)
- Çizim 98. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Batı Cephe (Tayfun Öztürk)
- Çizim 99. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Güney Cephe (Tayfun Öztürk)
- Çizim 100. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Kuzey Cephe (Tayfun Öztürk)
- Çizim 101. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Doğu Cephe (Tayfun Öztürk)
- Çizim 102. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Batı Cephe (Tayfun Öztürk)
- Çizim 103. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdadisi Doğu ve Kuzey Cepheler (Mimar Pınar Erkan)
- Çizim 107. Zağrafion Rum Zükur İdadisi Doğu Cephe (Zağrafion Lisesi Arşivinden)
- Çizim 125. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Güney Cephe (Mimar Ali Kara)

FOTOĞRAFLAR

Foto. 1. Kastamonu İdâdîsi,
(<https://www.loc.gov/item/2001699228/>,
Erişim: 22.11.2018)

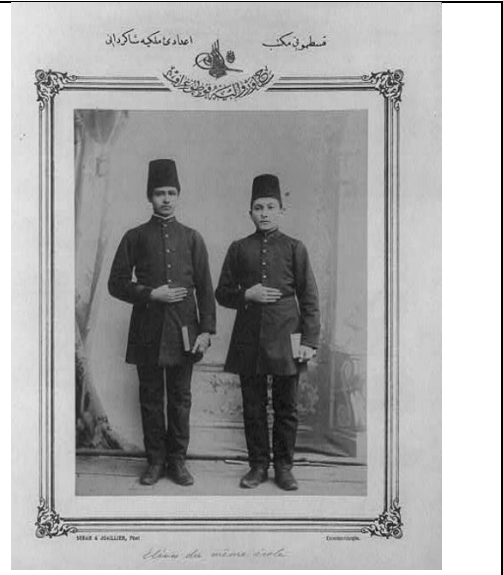

Foto. 2. Kastamonu İdâdîsi Şakirdanları,
(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28013/>,
Erişim: 22.11.2018)

Foto. 3. Kastamonu İdâdîsi İnşa Kitabesi

Foto. 4. Kastamonu İdâdîsi Kuzey Giriş Kapısı

Foto. 5. Kastamonu İdâdîsi Zemin Kat Giriş Holü

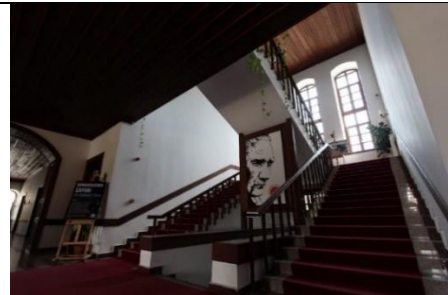

Foto. 6. Kastamonu İdâdîsi Merdiven Sahanlığı

Foto. 7. Kastamonu İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

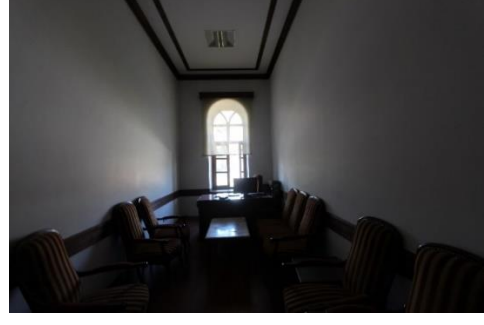

Foto. 8. Kastamonu İdâdîsi ZK-01 Nolu Ofis

Foto. 9. Kastamonu İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 10. Kastamonu İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 11. Kastamonu İdâdîsi ZK-04 Nolu Ofis

Foto. 12. Kastamonu İdâdîsi ZK-05 Nolu Çay Ocağı

Foto. 13. Kastamonu İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 14. Kastamonu İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

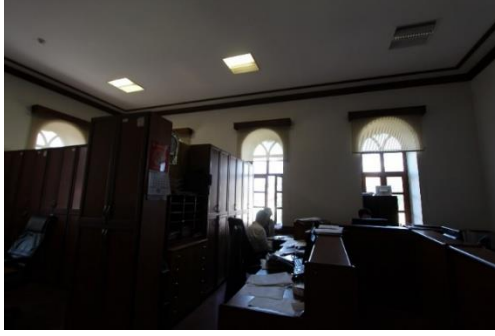

Foto. 15. Kastamonu İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân

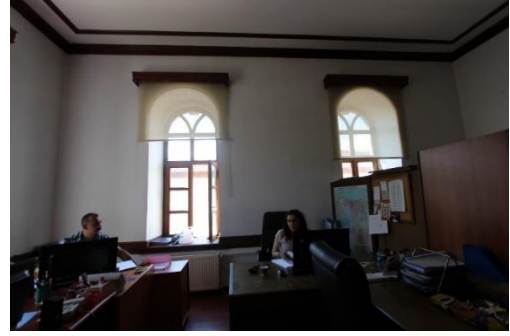

Foto. 16. Kastamonu İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân

Foto. 17. Kastamonu İdâdisi Birinci Kat Koridoru

Foto. 18. Kastamonu İdâdisi 1-06 Nolu Mekân

Foto. 19. Kastamonu İdâdisi 1K-01 Nolu Ofis

Foto. 20. Kastamonu İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân

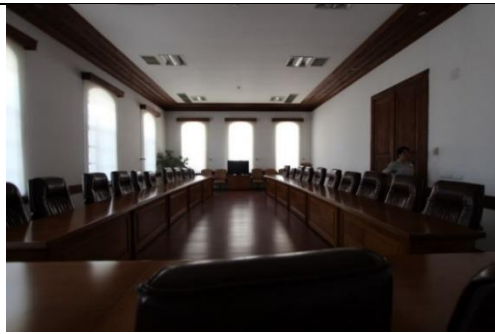

Foto. 21. Kastamonu İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 22. Kastamonu İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 23. Kastamonu İdâdîsi 1K-05 Nolu Lavabo

Foto. 24. Kastamonu İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 25. Kastamonu İdâdîsi 1K-08 Nolu Mekân

Foto. 26. Kastamonu İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 27. Kastamonu İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 28. Kastamonu İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 29. Kastamonu İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 30. Kastamonu İdâdîsi Giriş Kapısı
Bezeme Detayı

Foto. 31. Kastamonu İdâdîsi İnşa Kitabesi
Bezeme Detayı

Foto. 32. Elazığ İdâdîsi İnşa Kitabesi

Foto. 33. Elazığ İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 34. Elazığ İdâdîsi Ana Giriş Kapısı

Foto. 35. Elazığ İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 36. Elazığ İdâdîsi Batı Giriş Kapısı

Foto. 37. Elazığ İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 38. Bursa İdâdîsi Uydu Görüntüsü

Foto. 39. Bursa İdâdîsi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm
(<https://www.loc.gov/item/2001700287/>,
Erişim 29.01.2019)

Foto. 40. Bursa İdâdîsi Şakirdanları
(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28170/>,
Erişim: 29.01.2019)

Foto. 41. Bursa İdadisi ve Bahçesinde Bulunan Müstemilat Binaları (Günümüzde ayakta değildirler) (Prof Dr. Oktay Aslanapa)

Foto. 42. Bursa İdadisi Güney Giriş Kapı Saçağı Dönemsel Değerlendirme Fotoğrafları (Aysel Atabey)

Foto. 43. Bursa İdadisi Zemin Kat Dolanma Koridoru

Foto. 44. Bursa İdadisi İç Avlu

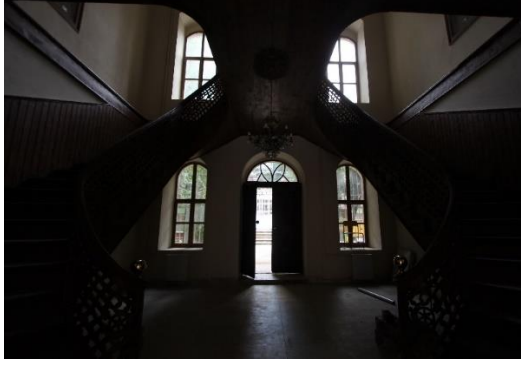

Foto. 45. Bursa İdâdîsi Zemin Kat Güney Giriş Holü

Foto. 46. Bursa İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 47. Bursa İdâdîsi Zemin Kat Öğrenci Merdivenleri

Foto. 48. Bursa İdâdîsi Zemin Kat ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 49. Bursa İdâdîsi Zemin Kat ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 50. Bursa İdâdîsi Zemin Kat ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 51. Bursa İdâdîsi Zemin Kat ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 52. Bursa İdâdîsi Zemin Kat Kuzey Giriş Koridoru

Foto. 53. Bursa İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 54. Bursa İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 55. Bursa İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 56. Bursa İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân

Foto. 57. Bursa İdâdîsi Zemin Kat 1 Nolu Tuvalet

Foto. 58. Bursa İdâdîsi Zemin Kat 2 Nolu Tuvalet

Foto. 59. Bursa İdâdîsi Birinci Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 60. Bursa İdâdîsi Birinci Kat Dolanma Koridoru

Foto. 61. Bursa İdâdîsi Birinci Kat 1-01 Nolu Mekân

Foto. 62. Bursa İdâdîsi Birinci Kat Öğrenci Merdivenleri

Foto. 63. Bursa İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 64. Bursa İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 65. Bursa İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 66. Bursa İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 67. Bursa İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 68. Bursa İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 69. Bursa İdâdîsi 1K-08 Nolu Mekân

Foto. 70. Bursa İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân

Foto. 71. Bursa İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân

Foto. 72. Bursa İdâdîsi 1K-11 Nolu Mekân

Foto. 73. Bursa İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 74. Bursa İdâdîsi Kuzey Cephe Giriş Kapısı

Foto. 75. Bursa İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 76. Bursa İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 77. Bursa İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 78. Bursa İdâdîsi Merdivenleri (1)

Foto. 79. Bursa İdâdîsi Merdivenleri (2)

Foto. 80. Kütahya İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

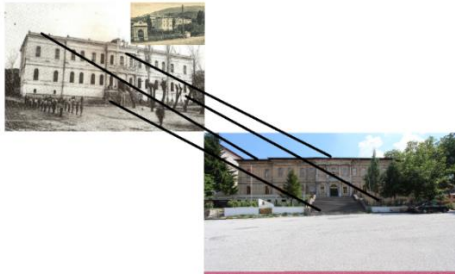

Foto. 81. Kütahya İdâdîsi'nin Geçmiş ve Günümüzdeki Karşılaştırmalı Cephe Görünümü

Foto. 82. Kütahya İdâdîsi Bodrum Kat Koridoru

Foto. 83. Kütahya İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân

Foto. 84. Kütahya İdâdîsi BK-03 Nolu Mekân

Foto. 85. Kütahya İdâdîsi Zemin Kat Giriş Holüne Sonradan Eklenen Odalardan Birisi

Foto. 86. Kütahya İdâdîsi Zemin Kat Giriş Holü

Foto. 87. Kütahya İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 88. Kütahya İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 89. Kütahya İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 90. Kütahya İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 91. Kütahya İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

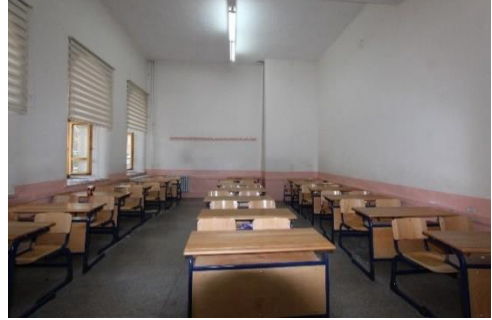

Foto. 92. Kütahya İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 93. Kütahya İdâdîsi Zemin Kat Merdivenleri

Foto. 94. Kütahya İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 95. Kütahya İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 96. Kütahya İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 97. Kütahya İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân

Foto. 98. Kütahya İdâdîsi ZK-10 Nolu Mekân

Foto. 99. Kütahya İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 100. Kütahya İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 101. Kütahya İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

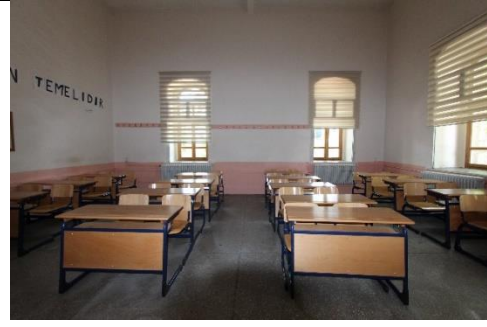

Foto. 102. Kütahya İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 103. Kütahya İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 104. Kütahya İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 105. Kütahya İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 106. Kütahya İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 107. Kütahya İdadisi 1K-08 Nolu Mekân

Foto. 108. Kütahya İdadisi 1K-09 Nolu Mekân

Foto. 109. Kütahya İdadisi Güney Cephe

Foto. 110. Kütahya İdadisi Güney Cephe Giriş Aksı

Foto. 111. Kütahya İdadisi Kuzey Cephe

Foto. 112. Kütahya İdadisi Doğu Cephe

Foto. 113. Kütahya İdadisi Batı Cephe

Foto. 114. Kütahya İdadisi Güney Cephe Pencere Bezeme Detayı

Foto. 115. Diyarbakır İdâdîsi Abdülhamid Fotoğraf Albümünden Bir Görüntüsü
(<https://www.loc.gov/item/2001699221/>,
Erişim: 26.03.2018)

Foto. 116. Diyarbakır İdâdîsi Şakirdanları
(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28006/>,
Erişim 26.03.2018)

Foto. 117. Diyarbakır İdâdîsi Cephe Görünümü Eski-Yeni Karşılaştırmalı Fotoğrafi
(Diyarbakır KTVKK.)

Foto. 118. Diyarbakır İdâdîsi Çatı Görüntüsü Eski -Yeni Karşılaştırmalı Fotoğrafi (Diyarbakır KTVKK.)

Foto. 119. Diyarbakır İdâdîsi Ana Giriş Kapısını Gösterir Eski Fotoğraf (Diyarbakır KTVKK.)

Foto. 120. Diyarbakır İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 121. Diyarbakır İdâdîsi Zemin Kat Giriş Holü

Foto. 122. Diyarbakır İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 123. Diyarbakır İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 124. Diyarbakır İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 126. Diyarbakır İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 125. Diyarbakır İdâdîsi Zemin Kat wc.

Foto. 127. Diyarbakır İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 128. Diyarbakır İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 129. Diyarbakır İdâdîsi Birinci Kat wc.

Foto. 130. Diyarbakır İdâdîsi Birinci Kat Gezinti Alanı

Foto. 131. Diyarbakır İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 132. Diyarbakır İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 133. Diyarbakır İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 134. Diyarbakır İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 135. Diyarbakır İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 136. Diyarbakır İdâdîsi Doğu Giriş Kapısı

Foto. 137. Diyarbakır İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 138. Diyarbakır İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 139. Diyarbakır İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 140. Diyarbakır İdâdîsi Siyah Beyaz Taş Bezeme Detayı

Foto. 141. Diyarbakır İdâdîsi Giriş Kapısı ve Yanında Bulunan Pencere Bezemeleri

Foto. 142. Bursa Askeri İdâdîsi'nin Kuşbakışı Görünümü

Foto. 143. Bursa Askeri İdâdîsi (1)

(<https://www.loc.gov/item/2001699030/>, Erişim: 04.04.2019)

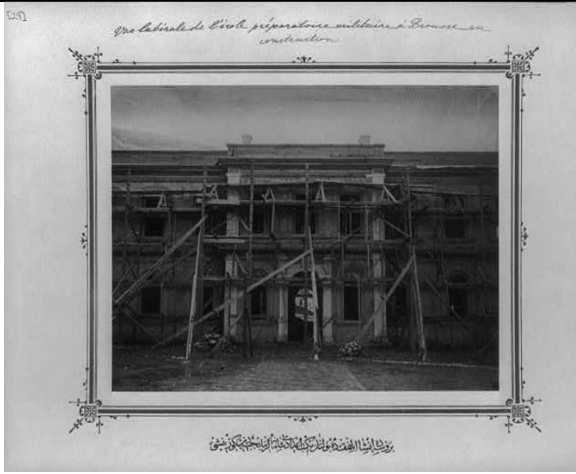

Foto. 144. Bursa Askeri İdâdîsi (2)

(<https://www.loc.gov/item/2001699030/>, Erişim: 04.04.2019)

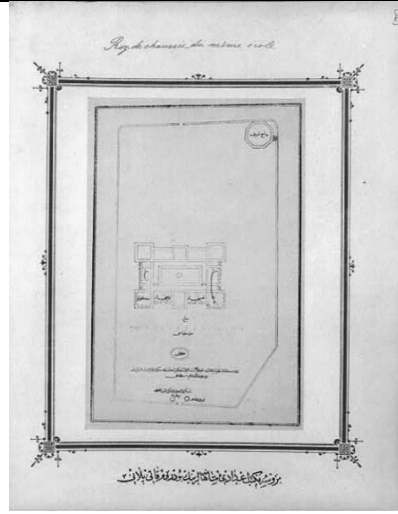

Foto. 145. Bursa Askeri İdâdîsi Kat Planı

(<https://www.loc.gov/item/2001699030/>, Erişim: 04.04.2019)

Foto. 146. Bursa Askeri İdâdîsi BK-06 Nolu Mekân

Foto. 147. Bursa Askeri İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân

Foto. 148. Bursa Askeri İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân

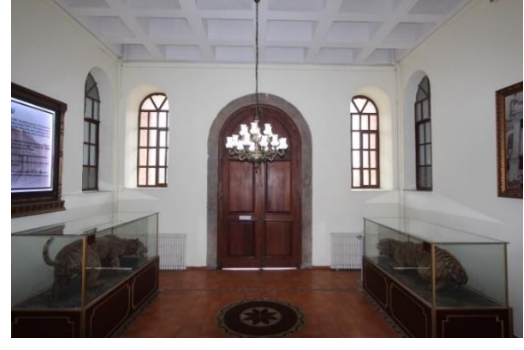

Foto. 149. Bursa Askeri İdâdîsi Güney Giriş kapısının İçten Görünümü

Foto. 150. Bursa Askeri İdâdîsi Güney Giriş Holü

Foto. 151. Bursa Askeri İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 152. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 153. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 154. Bursa Askeri İdâdîsi Zemin Kat Lavabosu

Foto. 155. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 156. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 157. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 158. Bursa Askeri İdâdîsi Zemin Kat Kuzey Giriş Holü

Foto. 159. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 160. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 161. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 162. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân

Foto. 163. Bursa Askeri İdâdîsi ZK-10 Nolu Mekân

Foto. 164. Bursa Askeri İdâdîsi Zemin Kat Merdivenleri

Foto. 165. Bursa Askeri İdâdîsi Orta Avlu

Foto. 166. Bursa Askeri İdâdîsi Birinci Kat Koridorları

Foto. 167. Bursa Askeri İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 168. Bursa Askeri İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

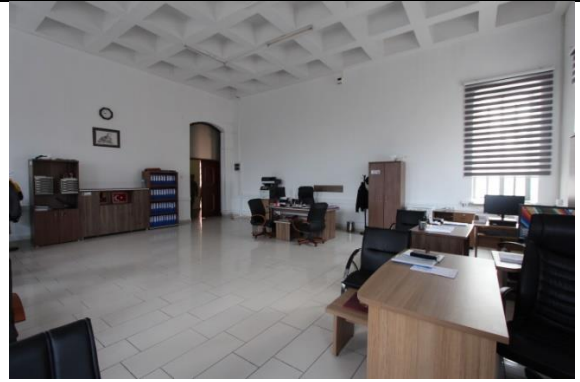

Foto. 169. Bursa Askeri İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 170. Bursa Askeri İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 171. Bursa Askeri İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 172. Bursa Askeri İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 173. Bursa Askeri İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 174. Bursa Askeri İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân

Foto. 175. Bursa Askeri İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân

Foto. 176. Bursa Askeri İdâdisi 1K-11 Nolu Mekân

Foto. 177. Bursa Askeri İdâdisi 1K-12 Nolu Mekân

Foto. 178. Bursa Askeri İdâdîsi Birinci Kat koridoru

Foto. 179. Bursa Askeri İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 180. Bursa askeri İdâdîsi Güney Giriş Kapısı

Foto. 181. Bursa Askeri İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 182. Bursa Askeri İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 183. Bursa Askeri İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 184. Çanakkale İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 185. Çanakkale İdâdîsi'nin Ortaokul Olarak Kullanıldığı Yıllara Ait Görünüşü

Foto. 186. Çanakkale İdâdîsi Güney Giriş Kapısı

Foto. 187. Çanakkale İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 188. Çanakkale İdâdîsi Zemin Kat Giriş Holü

Foto. 189. Çanakkale İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı

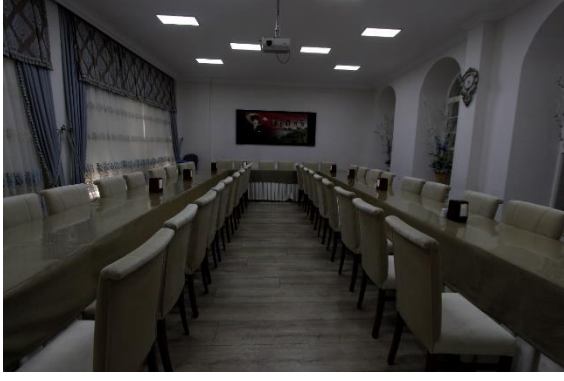

Foto. 190. Çanakkale İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

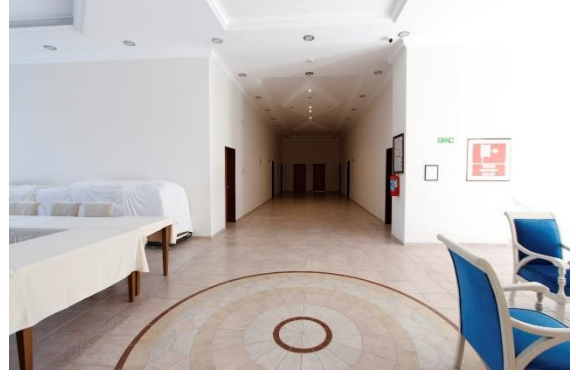

Foto. 191. Çanakkale İdâdîsi Birinci Kat Koridor ve Gezinti Alanı

Foto. 192. Çanakkale İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 193. Çanakkale İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 194. Çanakkale İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 195. Çanakkale İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 196. Erzurum İdadisi Konumunu Gösterir Kuş Bakışı Görünüm

Foto. 197. Erzurum İdadisi Birinci Dönem Fotoğrafi (<https://www.loc.gov/item/2001699214/>, Erişim: 18.01.2019)

Foto. 198. Erzurum İdadisi İkinci Dönem Fotoğrafi (<http://erzurumportali.com/shf/1839/Erzurum-Idadisi>, Erişim: 18.01.2019)

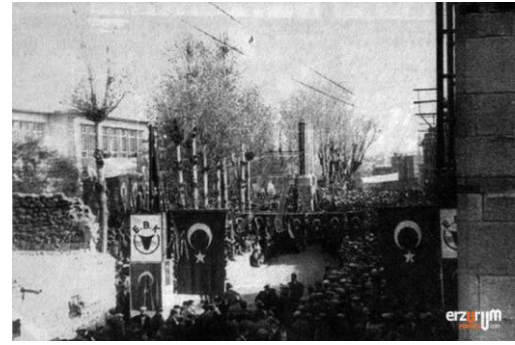

Foto. 199. Erzurum İdadisi Üçüncü Dönem Fotoğrafi (<https://atauni.edu.tr/kurulus-oykusu>, Erişim: 18.01.2019)

Foto. 200. Erzurum İdadisi Bodrum Kat Merdivenleri

Foto. 201. Erzurum İdadisi Bodrum Kat Koridoru

Foto. 202. Erzurum İdâdîsi Bodrum Kat Gezinti Alanı

Foto. 203. Erzurum İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân (1)

Foto. 204. Erzurum İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân (2)

Foto. 205. Erzurum İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân

Foto. 206. Erzurum İdâdîsi BK-03 Nolu Mekân

Foto. 207. Erzurum İdâdîsi BK-04 Nolu Mekân

Foto. 208. Erzurum İdâdîsi BK-05 Nolu Mekân

Foto. 209. Erzurum İdâdîsi BK-06 Nolu Mekân

Foto. 210. Erzurum İdâdîsi BK-07 Nolu Mekân

Foto. 211. Erzurum İdâdîsi Zemin Kat Giriş Holü

Foto. 212. Erzurum İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 213. Erzurum İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 214. Erzurum İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 215. Erzurum İdâdîsi Zemin Kat WC. (1)

Foto. 216. Erzurum İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 217. Erzurum İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 218. Erzurum İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 219. Erzurum İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 220. Erzurum İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 221. Erzurum İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân

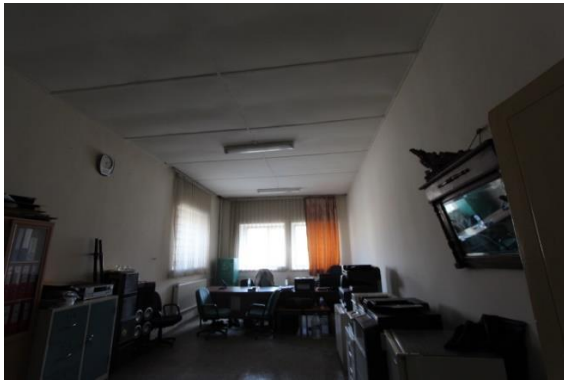

Foto. 222. Erzurum İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 223. Erzurum İdâdisi Birinci Kat Koridru

Foto. 224. Erzurum İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân

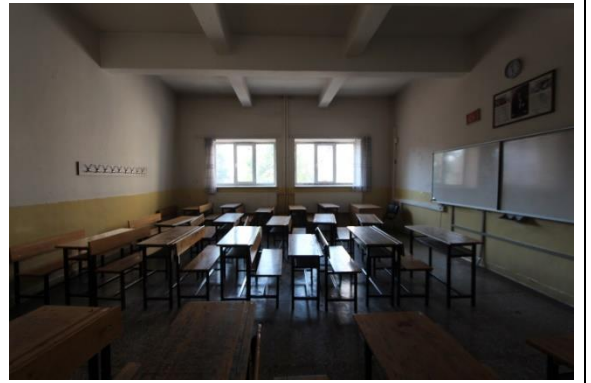

Foto. 225. Erzurum İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 226. Erzurum İdâdîsi Birinci Kat Tuvaleti

Foto. 227. Erzurum İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 228. Erzurum İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 229. Erzurum İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 230. Erzurum İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 231. Erzurum İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 232. Erzurum İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 233. Erzurum İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 234. Erzurum İdâdîsi Batı Cephe

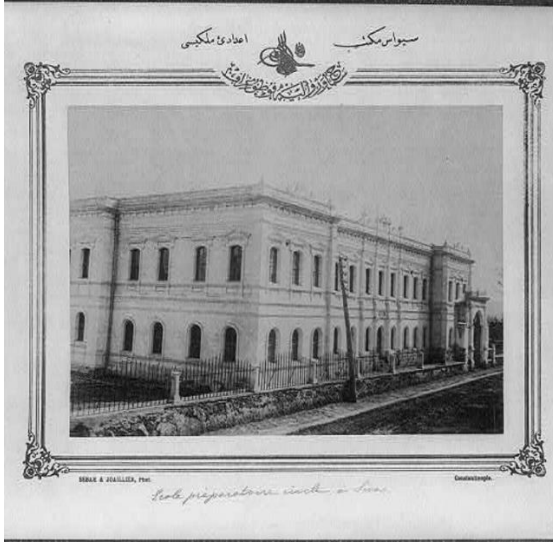

Foto. 235. Sivas İdâdîsi Genel Görünüş

(<https://www.loc.gov/item/2001699224/>, Erişim:
30.04.2018)

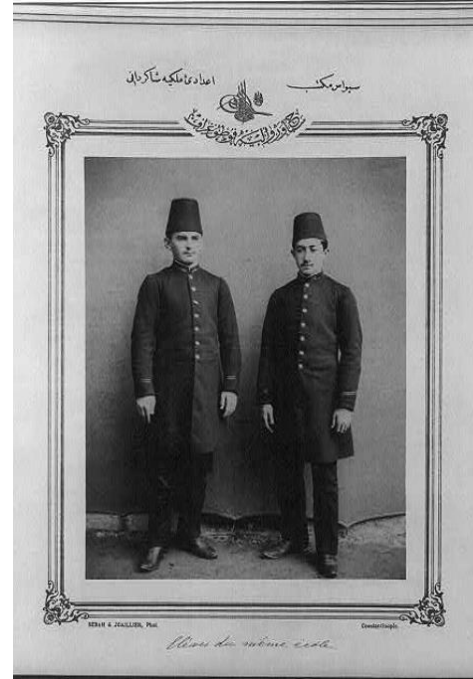

Foto. 236. Sivas İdâdîsi Şakirdanları

(<https://www.loc.gov/item/2001699225/>, Erişim:
30.04.2018)

Foto. 237. Sivas İdâdîsi İnşa Kitabesi (Sivas KVKKM.)

Foto. 238. Sivas İdâdîsi Avlu Şadırvanının Kazı Sonrası Durumunu Gösterir Görüntü (Sivas KVKKM.)

Foto. 239. Sivas İdâdîsi Çatısının 2015 Yılı Öncesi Sac Kaplamasından Bir Görünüm

Foto. 240. Sivas İdâdîsi Bodrum Kat Koridoru

Foto. 241. Sivas İdâdîsi Bodrum Kata İniş Merdivenleri

Foto. 242. Sivas İdâdîsi BK-01 Nolu Depo

Foto. 243. Sivas İdâdîsi BK-02 Nolu Depo

Foto. 244. Sivas İdâdîsi BK-03 Nolu Koridoru

Foto. 245. Sivas İdâdîsi BK-04 Nolu Depo

Foto. 246. Sivas İdâdîsi BK-05 Nolu Depo

Foto. 247. Sivas İdâdîsi Bodrum Kat Lavaboları (1)

Foto. 248. Sivas İdâdîsi Bodrum Kat Lavaboları (2)

Foto. 249. Sivas İdâdîsi Bodrum Kat Koridor Pencereleeri

Foto. 250. Sivas İdâdîsi Zemin Kat Dolanma Koridoru

Foto. 251. Sivas İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 252. Sivas İdâdîsi ZK-01 Nolu Giriş Mekânı

Foto. 253. Sivas İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 254. Sivas İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 255. Sivas İdâdîsi Güney Merdivenleri

Foto. 256. Sivas İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 257. Sivas İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân (1)

Foto. 258. Sivas İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân (2)

Foto. 259. Sivas İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 260. Sivas İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 261. Sivas İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 262. Sivas İdâdîsi Zemin Kat Kuzy Merdivenleri

Foto. 263. Sivas İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân

Foto. 264. Sivas İdâdîsi ZK-10 Nolu Mekân

Foto. 265. Sivas İdâdîsi ZK-11 Nolu Mekân

Foto. 266. Sivas İdâdîsi Birinci Kat Dolanma Koridoru

Foto. 267. Sivas İdâdisi Birinci Kat Merdiven Sahanlığı (1)

Foto. 268. Sivas İdâdisi Birinci Kat Merdiven Sahanlığı (2)

Foto. 269. Sivas İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 270. Sivas İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 271. Sivas İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 272. Sivas İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 273. Sivas İdâdisi 1K-05 Nolu Sivas Kongresi Toptantı Odası

Foto. 274. Sivas İdâdisi 1-0K6 Nolu Atatürk'ün Yatak Odası

Foto. 275. Sivas İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 276. Sivas İdâdîsi 1K-08 Nolu Mekân

Foto. 277. Sivas İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân

Foto. 278. Sivas İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân

Foto. 279. Sivas İdâdîsi 1K-11 Nolu Mekân

Foto. 280. Sivas İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 281. Sivas İdâdîsi Doğu Giriş Merdivenleri

Foto. 282. Sivas İdâdîsi Doğu Giriş Aksı Detay

Foto. 283. Sivas İdadisi Doğu Ana Giriş Kapısı

Foto. 284. Sivas İdadisi Batı Cephe Genel Görünüm

Foto. 285. Sivas İdadisi Batı Giriş Kapısı

Foto. 286. Sivas İdadisi Güney Cephe Genel Görünüm

Foto. 287. Sivas İdadisi Kuzey Cephe

Foto. 288. Sivas İdadisi Bahçe Kapısı Ön Cephe

Foto. 289. Sivas İdadisi Bahçe Kapısı Arka Cephe

Foto. 290. Sivas İdadisi Bahçe Kapısı Kulübesi

Foto. 291. Sivas İdâdisi Bodrum Kat Kapılarında Bir Örnek

Foto. 292. Sivas İdâdisi Z-06 Nolu Dersliğin Tavanı

Foto. 293. Sivas İdâdisi Z-06 Nolu Mekân Tavan Bezemesi Detay (1)

Foto. 294. Sivas İdâdisi Z-06 Nolu Mekân Tavan Bezemesi Detay (2)

Foto. 295. Sivas İdâdisi 1-05 Nolu Dersliğin Kalem İşi Duvar Bezemeleri

Foto. 296. Sivas İdâdisi 1-05 Nolu Dersliğin Kalem İşi duvar Bordürü

Foto. 297. Sivas İdâdisi 1-05 Nolu Dersliğin Tavan Bezemesi (1)

Foto. 298. Sivas İdâdisi 1-05 Nolu Dersliğin Tavan Bezemesi (2)

Foto. 299. Sivas İdâdisi 1-06 Nolu Dersliğin Duvar Bezemesi

Foto. 300. Sivas İdâdisi 1-06 Nolu Dersliğin Tavan Bordürlerinden Bezeme Detayı

Foto. 301. Sivas İdâdisi 1-06 Nolu Dersliğin Tavan Bezemesi

Foto. 302. Sivas İdâdisi Merdiven Korkulukları (1)

Foto. 303. Sivas İdâdisi Merdiven Korkulukları (2)

Foto. 304. Sivas İdâdisi Merdiven Korkulukları (3)

Foto. 305. Sivas İdâdîsi Merdiven Korkulukları (4)

Foto. 306. Sivas İdâdîsi Dolanma Koridoru Tavan Göbeği

Foto. 307. Sivas İdâdîsi Birinci Kat Merdiven Önü Revaklarındaki Kalem İşi Bezemeler

Foto. 308. Sivas İdâdîsi Birinci Kat Pencere Üçgen Alınlık

Foto. 309. Sivas İdâdîsi Pencere Denizlik Süslemeleri

Foto. 310. Sivas İdâdîsi Pencere Denizlik Süslemeleri Detay

Foto. 311. Sivas İdâdîsi Bahçe Giriş Kapısı Kulüblerinde Bulunan Alımlık Bezemesi

Foto. 312. Sivas İdâdîsi Temel Seviyesinden Bir Görüntü

Foto. 313. Çankırı İdâdîsi Giriş Holü

Foto. 314. Çankırı İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

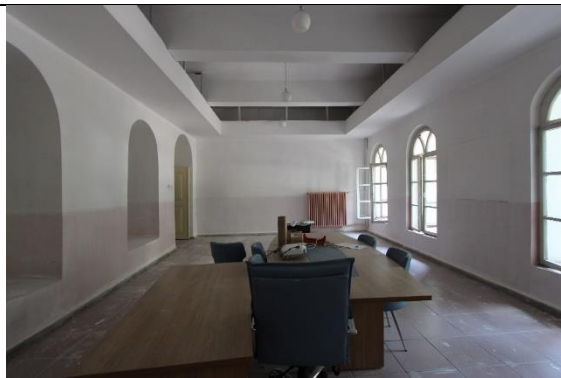

Foto. 315. Çankırı İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 316. Çankırı İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 317. Çankırı İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân

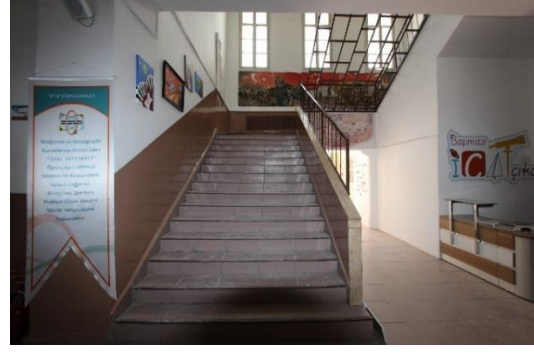

Foto. 318. Çankırı İdâdisi Merdiven Sahanlığı

Foto. 319. Çankırı İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 320. Çankırı İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 321. Çankırı İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 322. Çankırı İdâdisi Birinci Kat Koridoru

Foto. 323. Çankırı İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 324. Çankırı İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 325. Çankırı İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 326. Çankırı İdâdîsi 1K-04 Nolu Müdür Odası

Foto. 327. Çankırı İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 328. Çankırı İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 329. Çankırı İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 330. Çankırı İdâdîsi Ana Giriş Kapısı

Foto. 337. Aydın İdâdîsi Zemin Kat Orta Avluya Girişi Sağlayan Kemerli Geçiş

Foto. 338. Aydın İdâdîsi Orta Avlu Örtüsü

Foto. 339. Aydın İdâdîsi Z-01 Nolu İdare Odası

Foto. 340. Aydın İdâdîsi Z-12 Nolu Müdür Yardımcısı Odası

Foto. 341. Aydın İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 342. Aydın İdâdîsi ZK-08 Nolu Fotokopi Odası

Foto. 343. Aydın İdâdîsi ZK-09, ZK-10 Nolu Tuvalet

Foto. 344. Aydın İdâdîsi ZK-11 Nolu Müdür Odası

Foto. 345. Aydın İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân

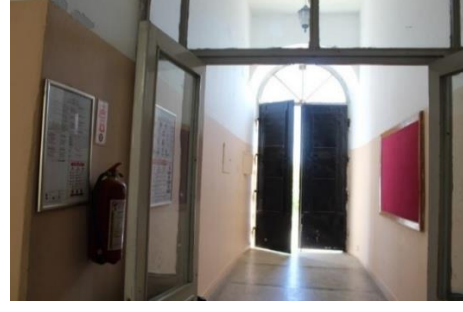

Foto. 346. Aydın İdâdisi Zemin Kat Kuzey Giriş Holü

Foto. 347. Aydın İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 348. Aydın İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 349. Aydın İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân

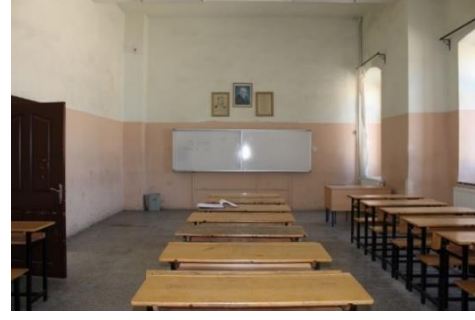

Foto. 350. Aydın İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 351. Aydın İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 352. Aydın İdâdisi 1K-09 Nolu Baskı Odası

Foto. 355. Aydın İdâdîsi 1K-13 Nolu Mekân

Foto. 356. Aydın İdâdîsi 1K-01 Nolu Öğretmen Odası

Foto. 357. Aydın İdâdîsi 1K-02 Nolu Rehberlik Odası

Foto. 358. Aydın İdâdîsi 1K-03 Nolu Arşiv Odası

Foto. 359. Aydın İdâdîsi 1K-04 Nolu Sınıf

Foto. 360. Aydın İdâdîsi 1K-05 Nolu Sınıf

Foto. 361. Aydın İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 362. Aydın İdâdîsi Birinci Kat Batı Yöndeki Dolanma Koridoru

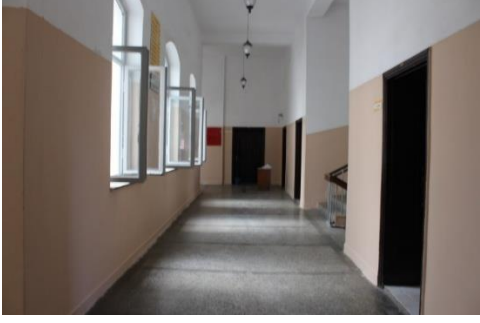

Foto. 363. Aydın İdâdîsi Birinci Kat Doğu Yöndeki Dolanma Koridoru

Foto. 364. Aydın İdâdîsi Birinci Kat Dolanma Koridorunun Avludan Görünümü

Foto. 365. Aydın İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 366. Aydın İdâdîsi Güney Giriş Kapısı

Foto. 367. Aydın İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 368. Aydın İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 369. Aydın İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 370. Aydın İdâdîsi Kuzey Cephe Kapı Bezemesi

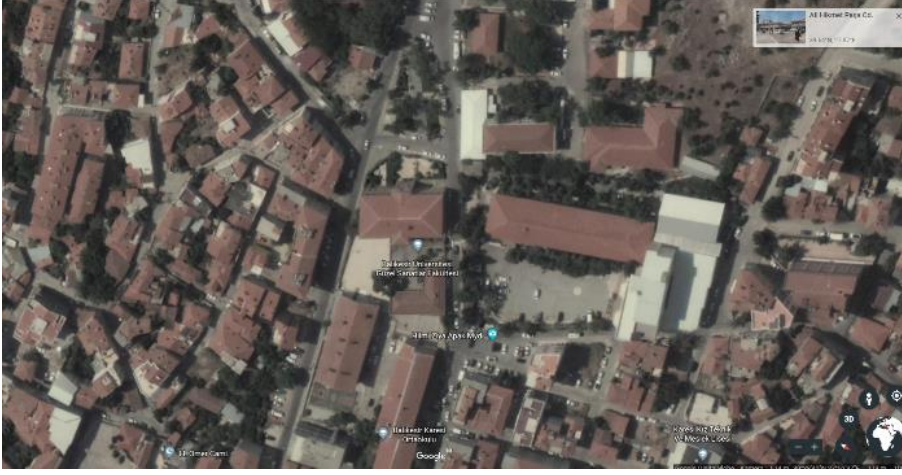

Foto. 371. Balıkesir İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 372. Balıkesir İdâdîsi İnşa ve Tamir Kitabesi

Foto. 373. Balıkesir İdâdîsi'nin Yıkılan Dördüncü Katının Eski ve Günümüzdeki Halini Gösterir Karşılaştırmalı Fotoğraf

Foto. 374. Balıkesir İdâdîsi Bodrum Kat Giriş ve Merdiven Sahanlığı

Foto. 375. Balıkesir İdâdîsi Bodrum Kat Koridoru

Foto. 376. Balıkesir İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân

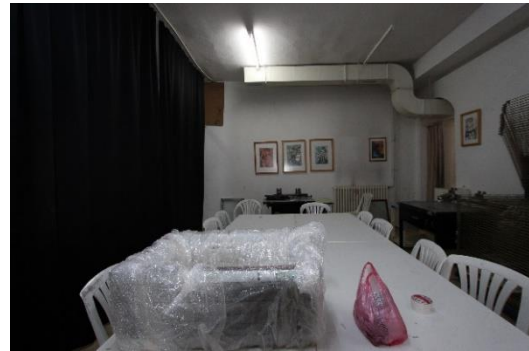

Foto. 377. Balıkesir İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân

Foto. 378. Balıkesir İdâdîsi BK-03 Nolu Mekân

Foto. 379. Balıkesir İdâdîsi BK-04 Nolu Mekân

Foto. 380. Balıkesir İdâdîsi BK-05 Nolu Mekân

Foto. 381. Balıkesir İdâdîsi BK-06 Nolu Mekân

Foto. 382. Balıkesir İdâdîsi Zemin Kat Giriş Sahanlığı

Foto. 383. Balıkesir İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 384 Balıkesir İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 385. Balıkesir İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 386. Balıkesir İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 387. Balıkesir İdâdisi Zemin Kat Tuvaletler (1)

Foto. 388. Balıkesir İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân

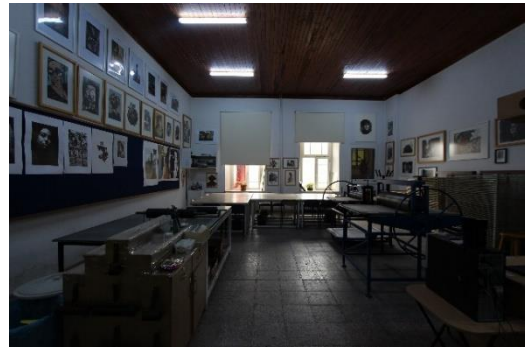

Foto. 389. Balıkesir İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 390. Balıkesir İdâdisi Zemin Kat Merdivenleri

Foto. 391. Balıkesir İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 392. Balıkesir İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 393. Balıkesir İdâdîsi Zemin Kat Tuvaletleri (2)

Foto. 394. Balıkesir İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 395. Balıkesir İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân

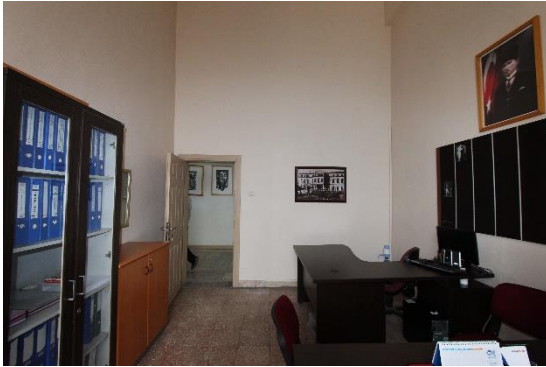

Foto. 396. Balıkesir İdâdîsi ZK-10 Nolu Mekân

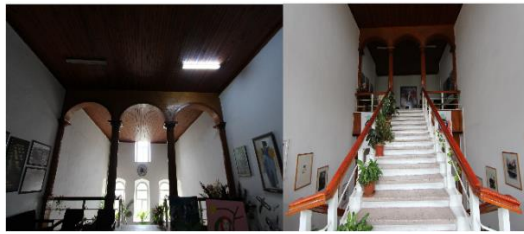

Foto. 397. Balıkesir İdâdîsi Birinci Kat Merdivenleri

Foto. 398. Balıkesir İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 399. Balıkesir İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 400. Balıkesir İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 401. Balıkesir İdâdîsi Birinci Kat Tuvaletleri
(1)

Foto. 402. Balıkesir İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

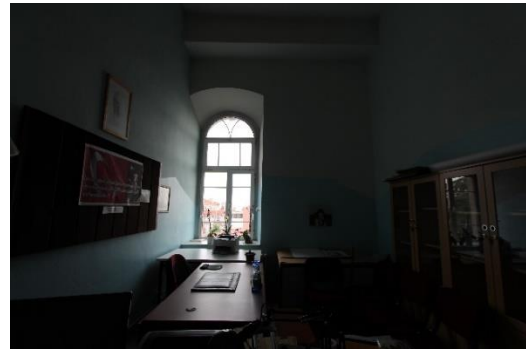

Foto. 403. Balıkesir İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 404. Balıkesir İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 405. Balıkesir İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 406. Balıkesir İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

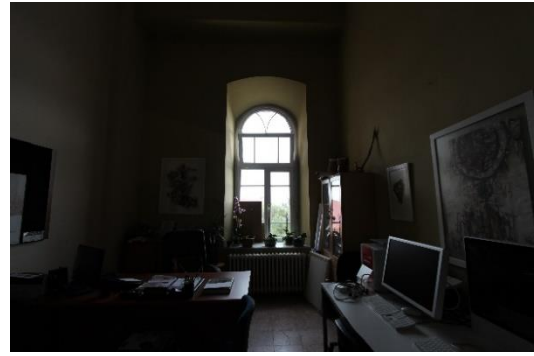

Foto. 407. Balıkesir İdâdîsi 1K-08 Nolu Mekân

Foto. 408. Balıkesir İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân

Foto. 409. Balıkesir İdâdîsi Birinci Kat Tuvaletleri
(2)

Foto. 410. Balıkesir İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân

Foto. 411. Balıkesir İdâdîsi 1K-11 Nolu Mekân

Foto. 412. Balıkesir İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 413. Balıkesir İdadisi Güney Cephe Orta Aks

Foto. 414. Balıkesir İdadisi Kuzey Cephe

Foto. 415. Balıkesir İdâdîsi Kuzey Cephe Orta Aksı

Foto. 416. Balıkesir İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 417. Balıkesir İdadisi Doğu Cephe (Metehan Göveçoğlu)

Foto. 418. Balıkesir İdadisi Güney Giriş Portiğinde Bulunan Sütun Başlığı

Foto. 419. Balıkesir İdâdîsi Güney Giriş Kısmında Bulunan Plastr Başlığı

Foto. 420. Balıkesir İdâdîsi Kuzey Giriş Kapısı

Foto. 421. Balıkesir İdâdîsi Güney Giriş Kapısı

Foto. 422. Bitlis İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 423. Bitlis İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 424. Bitlis İdâdîsi Merdiven Sahanlığı

Foto. 425. Bitlis İdâdîsi Giriş Holü

Foto. 426. Bitlis İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 427. Bitlis İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 428. Bitlis İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 429. Bitlis İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 430. Bitlis İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân

Foto. 431. Bitlis İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân

Foto. 432. Bitlis İdâdîsi Batı Giriş Cephesi

Foto. 433. Bitlis İdâdîsi Batı Cephe Balkonu

Foto. 434. Bitlis İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 435. Bitlis İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 436. Bitlis İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 437. Bitlis İdâdîsi Kuzey Cephe

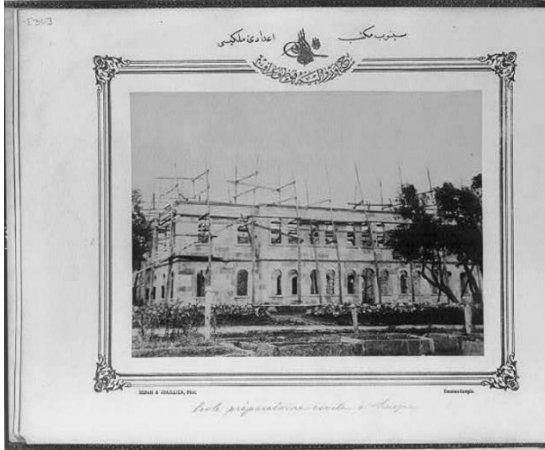

Foto. 438. Sinop İdâdîsi Binası İnşaatı
(<https://www.loc.gov/item/2001699232/>, Erişim:
07.05.2018)

Foto. 439. Sinop İdâdîsi Şakirdanları
(<https://www.loc.gov/item/2001699233/>, Erişim:
07.05.2018)

Foto. 440. Sinop İdâdîsi 1976 Yılında Çatı Yenilemesi (Sinop KTVKKM.)

سینوب مکتب اعدادیسی

Foto. 441. Sinop İdâdîsi Kuzey Cephe Eski Görüntüsü (Sinop KTVKKM.)

Foto. 442. Sinop İdâdîsi Üst Kat Kapılarından Bir Görünüm

Foto. 443. Sinop İdâdîsi Ana Giriş Kapısı Eski ve Yeni Hallerini Gösterir Karşılaştırmalı Fotoğraf (Sinop KTVKKM.)

Foto. 444. Sinop İdâdîsi Pencerelerinin Eski ve Yeni Hallerini Gösterir Karşılaştırmalı Fotoğraf (Sinop KTVKKM.)

Foto. 445. Sinop İdâdîsi Giriş Holü

Foto. 446. Sinop İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 447. Sinop İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 448. Sinop İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 449. Sinop İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 450. Sinop İdâdîsi Merdivenleri

Foto. 451. Sinop İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 452. Sinop İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 453. Sinop İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 454. Sinop İdâdisi Doğu Cephesi

Foto. 455. Sinop İdâdisi Batı Cephesi

Foto. 456. Sinop İdâdisi Griffon Şeklinde Tepe Bezemesi

Foto. 457. Söğüt İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

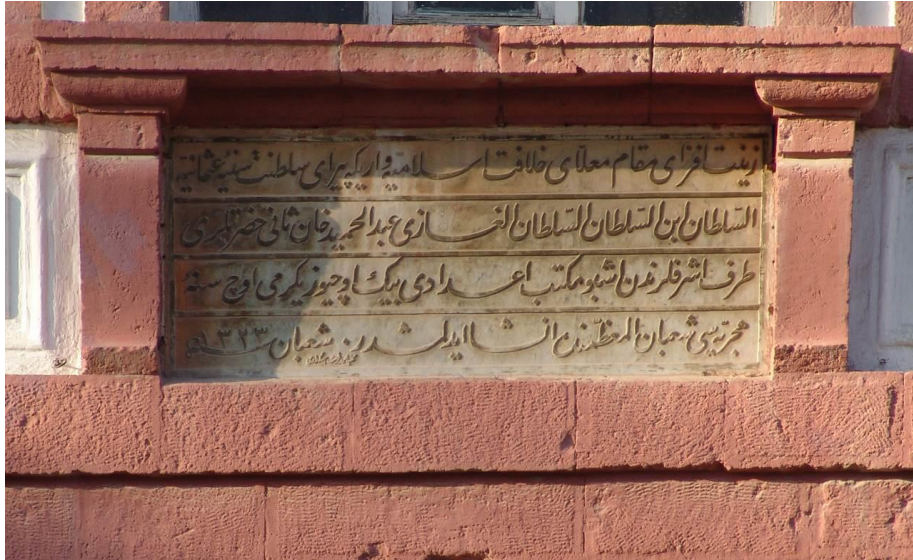

Foto. 458. Söğüt İdâdisi İnşa Kitabesi (Anı Mimarlık)

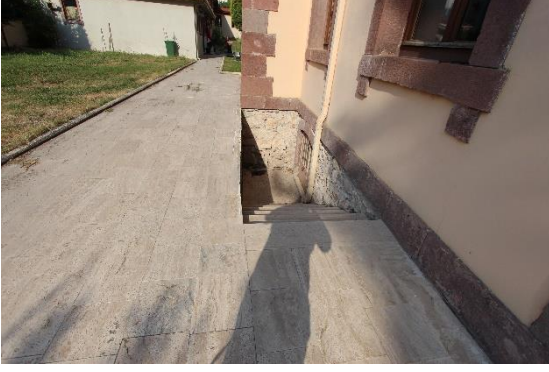

Foto. 459. Söğüt İdâdîsi Bodrum Kat Giriş Kapısı

Foto. 460. Söğüt İdâdîsi Bodrum Kat Mazgal Pencerelerinden Birisi

Foto. 461. Söğüt İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân

Foto. 462. Söğüt İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân

Foto. 463. Söğüt İdâdîsi BK-03 Nolu Mekân

Foto. 464. Söğüt İdâdîsi BK-04 Nolu Mekân

Foto. 465. Söğüt İdâdisi Güney Giriş Kapısı

Foto. 466. Söğüt İdâdisi Güney Giriş Kapı Doğraması

Foto. 467. Söğüt İdâdisi Zemin Kat Koridoru ve Merdiven Sahanlığı

Foto. 468. Söğüt İdâdisi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 469. Söğüt İdâdisi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 470. Söğüt İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 471. Söğüt İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 472. Söğüt İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 473. Söğüt İdâdîsi Birinci Kat Koridoru ve Merdiven Sahanlığı

Foto. 474. Söğüt İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 475. Söğüt İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 476. Söğüt İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 477. Söğüt İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 478. Söğüt İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 479. Söğüt İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 480. Söğüt İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 481. Söğüt İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 482. Söğüt İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 483. Söğüt İdâdisi Güney Giriş Bloğunda Bulunan Osmanlı Arması

Foto. 484. Söğüt İdâdisi Tavan Döşemelerine Bir Örnek

Foto. 485. Söğüt İdâdisi Birinci Kat Koridoru Tavan Bezemesi

Foto. 486. Söğüt İdâdisi Zemin Kat Tavan Bezemesi

Foto. 487. Söğüt İdâdisi Çatı Konsolları

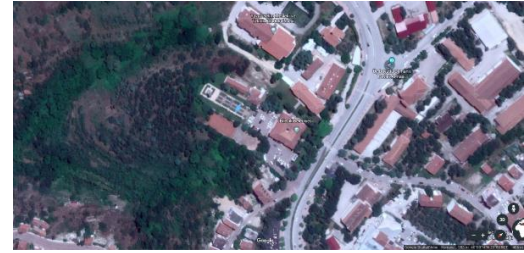

Foto. 488. Bilecik İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 489. Bilecik İdâdîsi 1922 tarihli Fotoğrafi
(Albert Khan)

Foto. 490. Bilecik İdâdîsi'nin 1909 Yangınından
Sonraki Yenilenmiş Durumu (Bilecik Haber)

Foto. 491. Bilecik İdâdîsi 2005 Restorasyonu
Sonrası Güney Cephe

Foto. 492. Bilecik İdâdîsi 2005 Restorasyonu
Öncesi İç Sıva ve Boya Durumu

Foto. 493. Bilecik İdâdîsi 2005 Restorasyonu Sonrası Kapı Doğramalarında Meydana Gelen Değişim

Foto. 494. Bilecik İdâdîsi 2005 Restorasyonu Sonrası Merdivenlerde Meydana Gelen Değişim

Foto. 495. Bilecik İdâdîsi Bodrum Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 496. Bilecik İdâdîsi Bodrum Kat Dolanma Koridorları

Foto. 497. Bilecik İdâdîsi Bodrum Kat Avlu Kapısı

Foto. 498. Bilecik İdâdîsi Avlusu

Foto. 499. Bilecik İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân

Foto. 500. Bilecik İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân

Foto. 501. Bilecik İdâdîsi BK-03 Nolu Mekân

Foto. 502. Bilecik İdâdîsi Bodrum Kat Tuvaletleri

Foto. 503. Bilecik İdâdîsi Güney Giriş Kapısı

Foto. 504. Bilecik İdâdîsi Güney Giriş Holü

Foto. 505. Bilecik İdâdîsi Zemik Kat Koridoru

Foto. 506. Bilecik İdâdîsi Avlu Pencereleeri

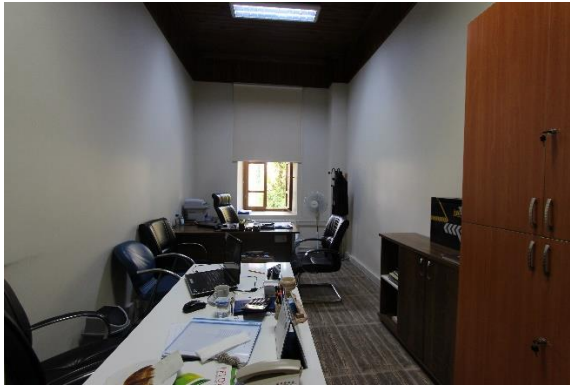

Foto. 507. Bilecik İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 508. Bilecik İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 509. Bilecik İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 510. Bilecik İdâdîsi Zemin Katı Batı Merdivenleri

Foto. 511. Bilecik İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 512. Bilecik İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 513. Bilecik İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 514. Bilecik İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 515. Bilecik İdâdîsi Zemin Kat Doğu Merdivenleri

Foto. 516. Bilecik İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 517. Bilecik İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân

Foto. 518. Bilecik İdâdîsi ZK-10 Nolu Mekân

Foto. 519. Bilecik İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 520. Bilecik İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

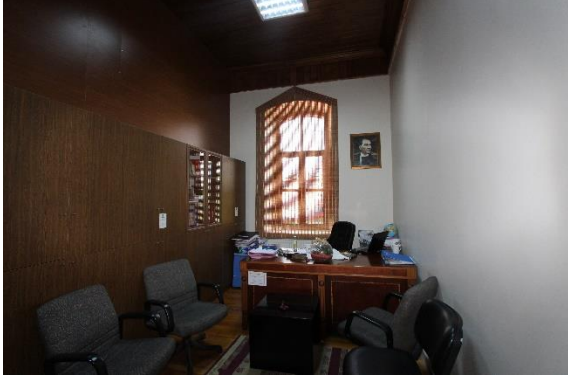

Foto. 521. Bilecik İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 522. Bilecik İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 523. Bilecik İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 524. Bilecik İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 525. Bilecik İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 526. Bilecik İdâdîsi 1K-08 Nolu Mekân

Foto. 527. Bilecik İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân

Foto. 528. Bilecik İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân

Foto. 529. Bilecik İdâdîsi Birinci Kat Koridorları

Foto. 530. Bilecik İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 531. Bilecik İdâdîsi Ana Giriş Kapısı

Foto. 532. Bilecik İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 533. Bilecik İdâdisi Batı Cephe

Foto. 534. Bilecik İdâdisi Doğu Cephe

Foto. 535. Bilecik İdâdisi Güney Giriş Kapısı
Alınlık ve Kilit taşı Alçı Bezeme

Foto. 536. Bilecik İdâdisi Bağdadi Tekniğinde
Yapılan İç Duvar Uygulaması

Foto. 537. Çatalca İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 538. Çatalca İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 539. Çatalca İdâdîsi Merdiven Sahanlığı

Foto. 540. Çatalca İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 541. Çatalca İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 542. Çatalca İdâdisi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 543. Çatalca İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 544. Çatalca İdâdisi Birinci Kat Koridoru

Foto. 545. Çatalca İdâdisi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 546. Çatalca İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 547. Çatalca İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 548. Çatalca İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 549. Çatalca İdâdisi Güney Cephesi

Foto. 550. Çatalca İdâdîsi Kuzey Cephesi

Foto. 551. Çatalca İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 552. Çatalca İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 553. Isparta İdâdîsi Eski Resmi (A. Şevki Duymaz)

Foto. 554. Isparta İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân

Foto. 555. Isparta İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân

Foto. 556. Isparta İdâdîsi BK-04 Nolu Mekân

Foto. 557. Isparta İdâdîsi BK-05 Nolu Tuvalet

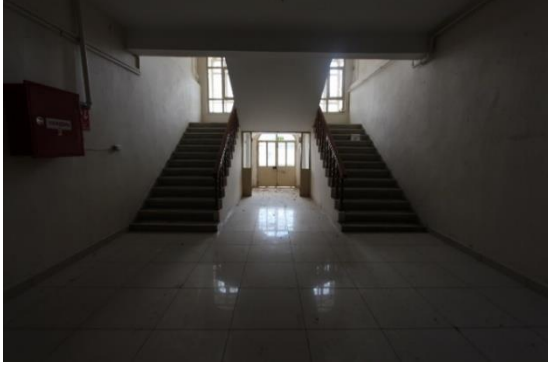

Foto. 558. Isparta İdâdîsi Merdiven Sahanlığı

Foto. 559. Isparta İdâdîsi BK-07 Nolu Mekân

Foto. 560. Isparta İdâdîsi BK-08 Nolu Mekân

Foto. 561. Isparta İdâdîsi Bodrum Kat güney Koridoru

Foto. 562. Isparta İdâdîsi Bodrum Kat Batı Koridoru

Foto. 563. Isparta İdâdîsi Bodrum Kat Doğu Koridoru

Foto. 564. Isparta İdâdîsi Ana Giriş Holü

Foto. 565. Isparta İdâdîsi Ana Giriş Koridoru

Foto. 566. Isparta İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 567. Isparta İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 568. Isparta İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 569. Isparta İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 570. Isparta İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 571. Isparta İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 572. Isparta İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 573. Isparta İdâdisi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 574. Isparta İdâdisi ZK-09 Nolu Mekân

Foto. 575. Isparta İdâdisi ZK-10 Nolu Mekân

Foto. 576. Isparta İdâdisi Zemin Kat Koridoru

Foto. 577. Isparta İdâdîsi Merdivenleri

Foto. 578. Isparta İdâdîsi Asma Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 579. Isparta İdâdîsi 1-01 Nolu Mekân

Foto. 580. Isparta İdâdîsi 1-02 Nolu Mekân

Foto. 581. Isparta İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 582. Isparta İdâdîsi Portiği

Foto. 583. Isparta İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 584. Isparta İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 585. Isparta İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 586. Isparta İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 587. Isparta İdâdîsi Giriş Kapısı Ay-yıldız Bezemesi

Foto. 588. Isparta İdâdîsi Pencerelerinden Bir Örnek

Foto. 589. Isparta İdâdîsi İç Kapılardan Bir Örnek

Foto. 590. Isparata İdâdisi Pencereleinin Dıştan Görünümü (1)

Foto. 591. Isparata İdâdisi Pencereleinin Dıştan Görünümü (2)

Foto. 592. Muğla İdâdisi

Foto. 593. Muğla İdâdisi Giriş Portiği

Foto. 594. Muğla İdâdisi Zemin Kat Koridoru

Foto. 595. Muğla İdâdisi Merdivenler

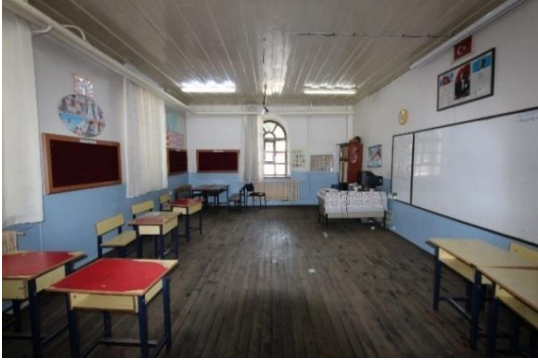

Foto. 596. Muğla İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 597. Muğla İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 598. Muğla İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân (2)

Foto. 599. Muğla İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân (1)

Foto. 600. Muğla İdâdîsi Zemin Kat Güney Hol

Foto. 601. Muğla İdâdîsi ZK-04 Nolu Tuvaletler (1)

Foto. 602. Muğla İdâdîsi ZK-04 Nolu Tuvaletler (2)

Foto. 603. Muğla İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Boşluğu (1)

Foto. 604. Muğla İdâdisi Zemin Kat Merdiven Boşluğu (2)

Foto. 605. Muğla İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 606. Muğla İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân (1)

Foto. 607. Muğla İdâdisi ZK-06 Nolu Mekân (2)

Foto. 608. Muğla İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân (3)

Foto. 609. Muğla İdâdisi ZK-07 Nolu Mekân (4)

Foto. 610. Muğla İdâdisi 1-02 Nolu Sınıf (1)

Foto. 611. Muğla İdâdisi 1-02 Nolu Sınıf (2)

Foto. 612. Muğla İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân (1)

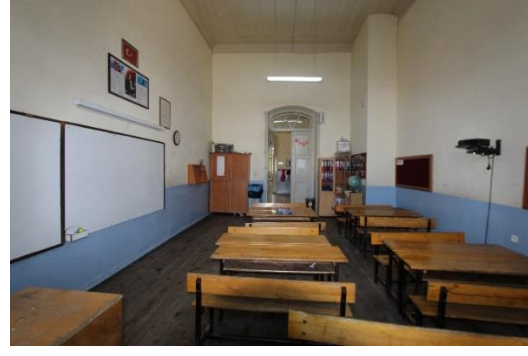

Foto. 613. Muğla İdâdisi 1K-03 Nolu Mekân (2)

Foto. 614. Muğla İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân (1)

Foto. 615. Muğla İdâdisi 1K-04 Nolu Mekân (2)

Foto. 616. Muğla İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 617. Muğla İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 618. Muğla İdâdisi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 619. Muğla İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân (1)

Foto. 620. Muğla İdâdisi 1K-08 Nolu Mekân (2)

Foto. 621. Muğla İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân (1)

Foto. 622. Muğla İdâdisi 1K-09 Nolu Mekân (2)

Foto. 623. Muğla İdâdisi Birinci Kat Koridoru

Foto. 624. Muğla İdâdisi Kuzey Cephe

Foto. 625. Muğla İdâdisi Doğu Cephe

Foto. 626. Muğla İdâdisi Güney Cephe

Foto. 627. Muğla İdâdisi Batı Cephe

Foto. 628. Muğla İdâdîsi Portik Sütunu

Foto. 229. Muğla İdâdîsi Giriş Kapısı Üstündeki Kilit Taşı

Foto. 630. Muğla İdâdîsi Zemin Kat Penceresi

Foto. 631. Muğla İdâdîsi Birinci Kat Penceresi

Foto. 632. İzmir İdâdîsi

(<http://www.loc.gov/pictures/resource/cph.3b28157/>, Erişim:14.02.2018)

Foto. 633. İzmir İdâdîsi Öğrencileri

(<https://www.loc.gov/item/2001700276/>, Erişim:14.02.2018)

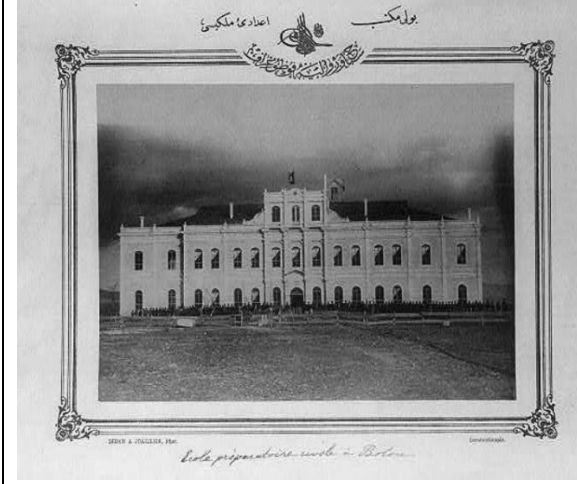

Foto. 634. 1886 Yılında Binamı Tamamlanan Bolu İdadisi

(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28002/>,
Erişim: 03.12.2018)

Foto. 635. 1914 Yılında Yapımı Tamamlanan Bolu İdadisi (<https://www.boluobjektif.com/haber/her-daim-mek-teb-i--idadi/5647/>, Erişim: 03.12.2018)

Foto. 636. Trabzon İdadisi

(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28003/>,
Erişim: 16.04.2018)

Foto. 637. Trabzon İdadisi Şakirdanları

(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28004/>,
Erişim: 16.04.2018)

Foto. 638. Manisa İdâdîsi

(<http://loc.gov/pictures/resource/cph.3b28165/>,

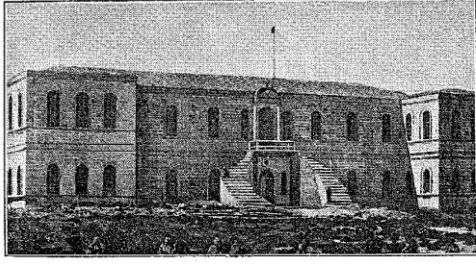
Erişim: 13.02.2018)

Foto. 639. Manisa İdâdîsi Şakirdanları

(<http://loc.gov/pictures/resource/cph.3b28165/>,

Erişim: 13.02.2018)

آنقره — مکتب اعدادی

Foto. 640. Ankara İdadi Binası

Foto. 641. Kırşehir İdâdîsi

Foto. 642. Edirne İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 643. Edirne İdâdîsi Özgün Halini Gösterir Fotoğrafi <https://loc.gov/resource/cph.3b28163/>,

Erişim: 22.02.2019)

Foto. 644. Edirne İdâdîsi Şakirdanları
[\(https://www.loc.gov/resource/cph.3b28164/](https://www.loc.gov/resource/cph.3b28164/)
 Erişim: 22.02.2019)

Foto. 645. Günümüzde Edirne Lisesi Olarak
 Kullanılan Darülmualimin Binası

Foto. 646. Edirne İdâdîsi Kitabesi

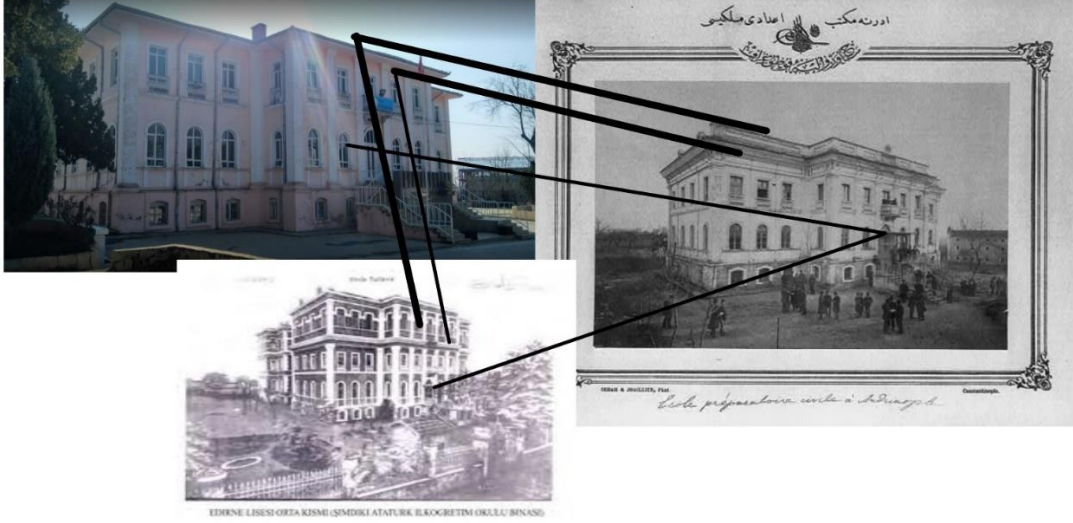

Foto. 647. Edirne İdadisi'nde Meydana Gelen Değişimi Gösterir Eski Resim Karşılaştırması

Foto. 648. Edirne İdadisi BK-01 Nolu Mekân

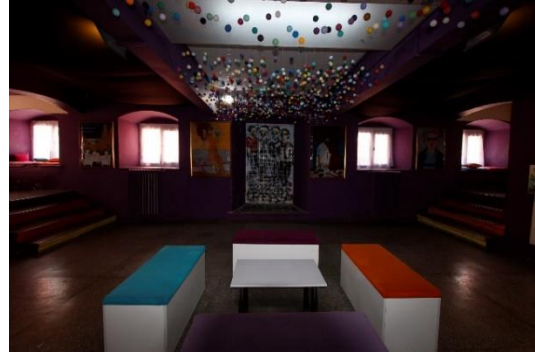

Foto. 649. Edirne İdadisi BK-02, BK-03 Nolu Mekânlar

Foto. 650. Edirne İdadisi BK-04 Nolu Mekân

Foto. 651. Edirne İdadisi BK-05 Nolu Mekân

Foto. 652. Edirne İdâdîsi BK-06 Nolu Mekân

Foto. 653. Edirne İdâdîsi Bodrum Kat Koridoru

Foto. 654. Edirne İdâdîsi Bodrum Kat Tuvaletleri

Foto. 655. Edirne İdâdîsi Zemin Kat Merdivenleri

Foto. 656. Edirne İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 657. Edirne İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 658. Edirne İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

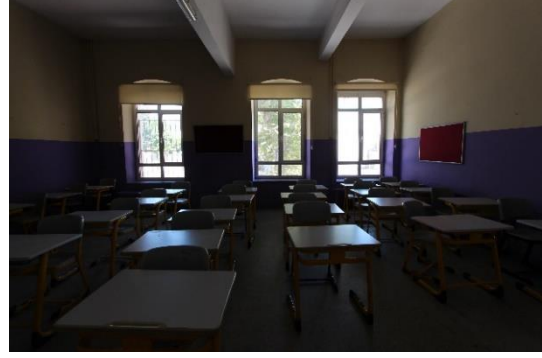

Foto. 659. Edirne İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

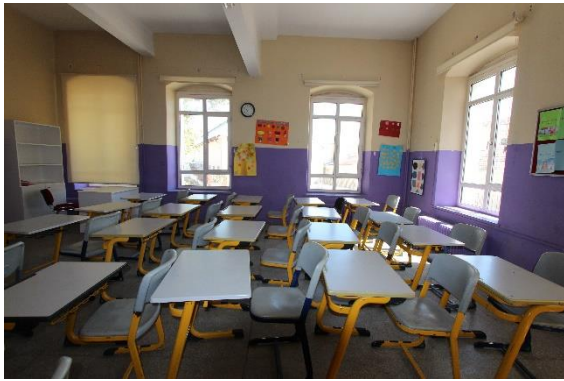

Foto. 660. Edirne İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 661. Edirne İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 662. Edirne İdâdîsi Zemin Kat Koridoru (1)

Foto. 663. Edirne İdâdîsi Zemin Kat Koridoru (2)

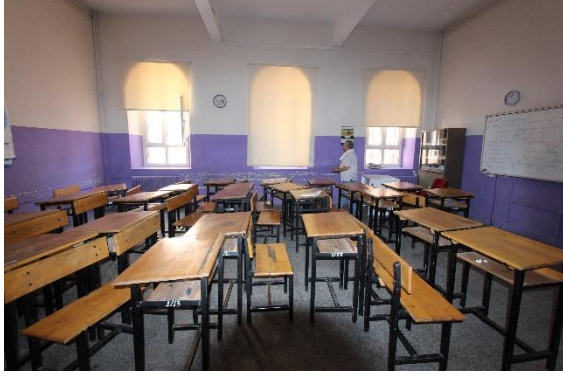

Foto. 664. Edirne İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 665. Edirne İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 666. Edirne İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 667. Edirne İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 668. Edirne İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 669. Edirne İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 670. Edirne İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

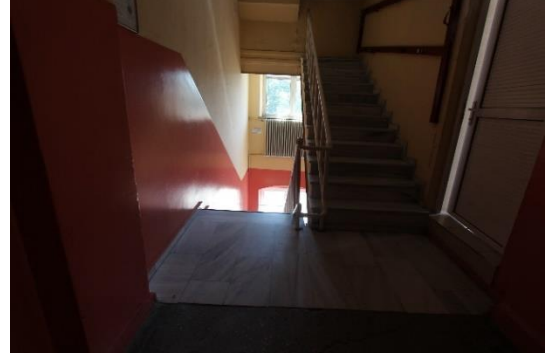

Foto. 671. Edirne İdâdîsi Birinci Kat Merdivenleri

Foto. 672. Edirne İdâdîsi Batı Giriş Kapısı

Foto. 673. Edirne İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 674. Edirne İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 675. Edirne İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 676. Edirne İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 677. Edirne İdâdîsi Batı Giriş Kapısı Bezeme Kompozisyonu

Foto. 678. Adana İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 679. Adana İdâdîsi'nin Kitabesi

Foto. 680. Adana İdâdîsi'nin Eski Bir Fotoğrafi
(<http://www.loc.gov/pictures/item/2001700273/>,

Erişim: 22.03.2018)

Foto. 681. Adana İdâdîsi Şakirdanları

(<http://www.loc.gov/pictures/item/2001700273/>,

Erişim: 22.03.2018)

Foto. 682. Adana İdâdîsi Bodrum Kat Girişi

Foto. 683. Adana İdâdîsi Bodrum Kat Koridoru (1)

Foto. 684. Adana İdâdîsi Bodrum Kat Koridoru (2)

Foto. 685. Adana İdâdîsi Bodrum Kat Koridor Pencereleri

Foto. 686. Adana İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân

Foto. 687. Adana İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân

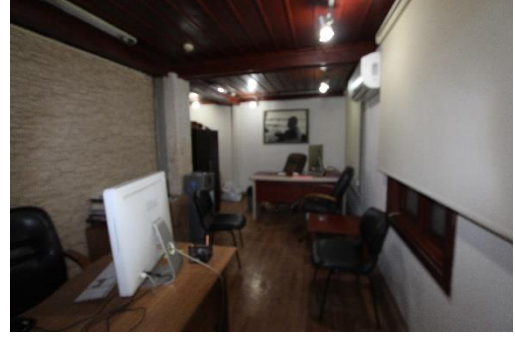

Foto. 688. Adana İdâdîsi BK-03, BK-04 Nolu Mekânler

Foto. 689. Adana İdâdîsi BK-06 Nolu Mekân

Foto. 690. Adana İdâdîsi BK-07 Nolu Mekân

Foto. 691. Adana İdâdîsi Zemin Kat Doğu Girişi

Foto. 692. Adana İdâdîsi Zemin Kat Batı Girişi

Foto. 693. Adana İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 694. Adana İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 695. Adana İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 696. Adana İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 697. Adana İdâdîsi ZK-04 Nolu Tuvalet

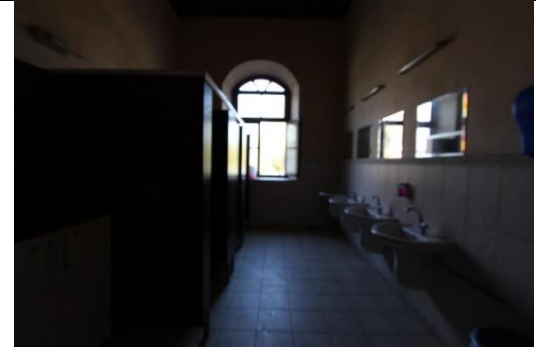

Foto. 698. Adana İdâdîsi ZK-05 Nolu Tuvalet

Foto. 699. Adana İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 700. Adana İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 701. Adana İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 702. Adana İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

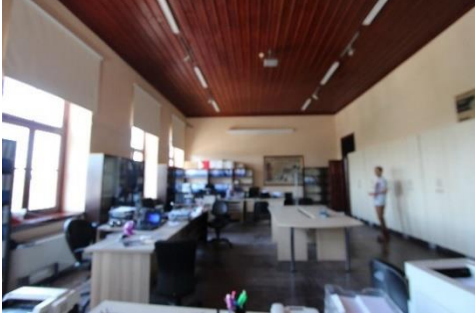

Foto. 703. Adana İdâdisi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 704. Adana İdâdisi 1-03 Nolu Mekân

Foto. 705. Adana İdâdisi 1-04 Nolu Mekân

Foto. 706. Adana İdâdisi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 707. Adana İdadadisi Batı Cephe

Foto. 708. Adana İdâdisi Doğu Cephe

Foto. 709. Adana İdâdisi Güney Cephe

Foto. 710. Adana İdâdisi Kuzey Cephe

Foto. 711. Adana İdâdîsi Batı Giriş Kapısı

Foto. 712. Adana İdâdîsi Giriş Kapısı Kilit Taşı Bezemesi

Foto. 713. Adana İdâdîsi Giriş Kapısında Bulunan Sütunlar

Foto. 714. Adana İdâdîsi Duvar Örgüsü ve Taban Döşemesi (Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü)

Foto. 715. Adana İdâdîsi İç Kapılardan Bir Örnek
(Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma
Müdürlüğü)

Foto. 716. Adana İdâdîsi Pencerelerinden Bir
Görünüm (Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Müdürlüğü)

Foto. 717. Kayseri İdâdîsi'nin 1916 Yılı
Öncesinden Fotoğrafı (Yıldıray Özbek)

Foto. 717. Kayseri İdâdîsi 1925 Tarihli Fotoğraf
(Yıldıray Özbek)

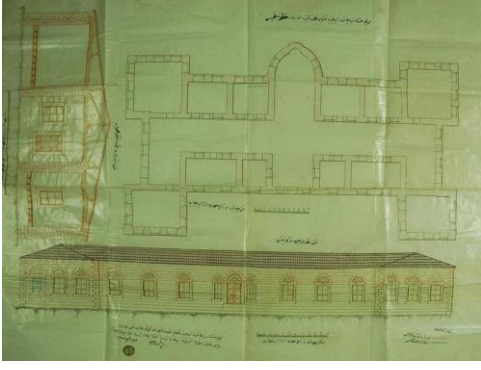

Foto. 718. 1896 Tarihli Binanın Plan ve Görünüşünü İçeren Belge

Foto. 719. Kayseri İdadisi Kuzey Giriş Holü

Foto. 720. Kayseri İdadisi Zemin Kat Koridoru

Foto. 721. Kayseri İdadisi Zemin Kat Batı Koridor Kapısı İçten Görünüm

Foto. 722. Kayseri İdadisi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 723. Kayseri İdadisi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 724. Kayseri İdadisi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 725. Kayseri İdadisi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 726. Kayseri İdâdîsi ZK-05 Nolu Tuvalet

Foto. 727. Kayseri İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

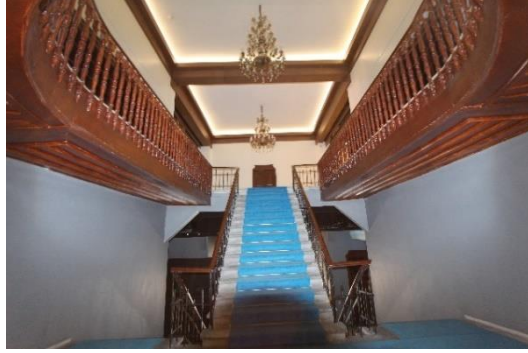

Foto. 728. Kayseri İdâdîsi İç Merdivenler

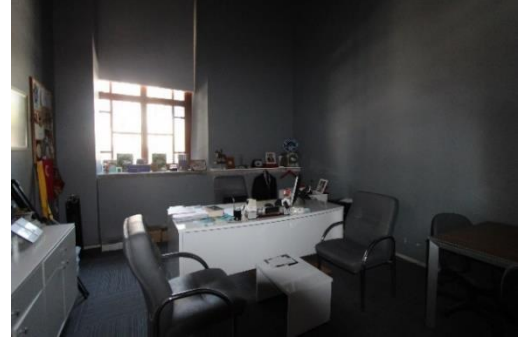

Foto. 729. Kayseri İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 730. Kayseri İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 731. Kayseri İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân

Foto. 732. Kayseri İdâdîsi ZK-10 Nolu Mekân

Foto. 733. Kayseri İdâdîsi ZK-11 Nolu Mekân

Foto. 734. Kayseri İdâdîsi ZK-12 Nolu Mekân

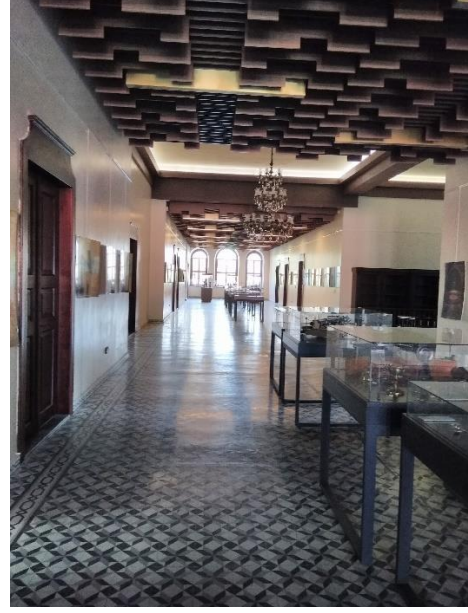

Foto. 735. Kayseri İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 736. Kayseri İdâdîsi 1-01 Nolu Mekân

Foto. 737. Kayseri İdâdîsi 1-02 Nolu Mekân

Foto. 738. Kayseri İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 739. Kayseri İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân

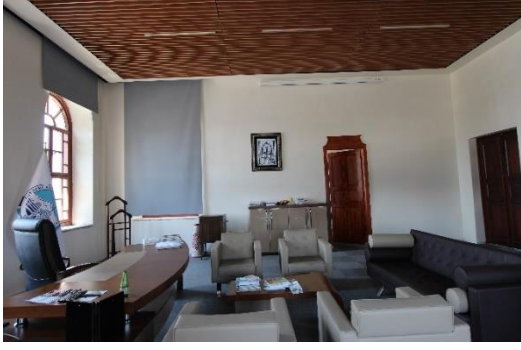

Foto. 740. Kayseri İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

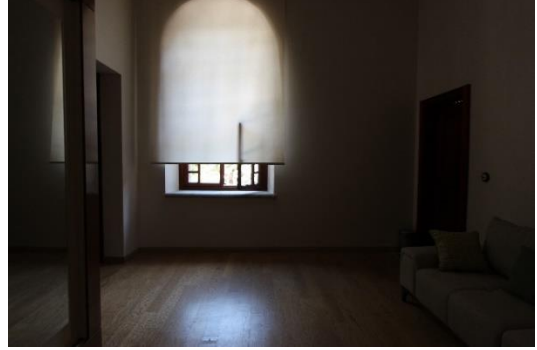

Foto. 741. Kayseri İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 742. Kayseri İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 743. Kayseri İdâdîsi 1K-08 Nolu Mekân

Foto. 744. Kayseri İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân

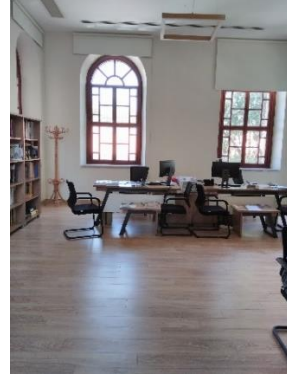

Foto. 745. Kayseri İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân

Foto. 746. Kayseri İdâdîsi 1K-11 Nolu Mekân

Foto. 747. Kayseri İdâdîsi 1K-12 Nolu Mekân

Foto. 748. Kayseri İdâdisi 1-13 Nolu Mekân

Foto. 749. Kayseri İdâdisi Mescit Kısmı

Foto. 750. Kayseri İdâdisi Kuzey Girişi

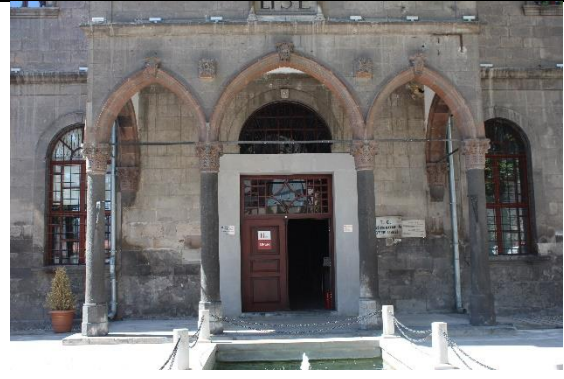

Foto. 751. Kayseri İdâdisi Kuzey Girişi Zemin Kat Seviyesinden Görünümü

Foto. 752. Kayseri İdâdisi Kuzey Giriş Katı Birinci Kat Seviyesinden Görünümü

Foto. 753. Kayseri İdâdisi Güney Cephe

Foto. 754. Kayseri İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 755. Kayseri İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 756. Kayseri İdâdîsi Karo Taş Döşeme Detay (1)

Foto. 757. Kayseri İdâdîsi Karo Taş Döşeme Detay (2)

Foto. 758. Kayseri İdâdîsi Zemin Kat Penceresi

Foto. 759. Kayseri İdâdîsi Birinci Kat Penceresi

Foto. 760. Kayseri İdâdîsi Zemin Kat Portik Sütun Başlığı (1)

Foto. 761. Kayseri İdâdîsi Zemin Kat Portik Sütun Başlığı (2)

Foto. 762. Kayseri İdâdîsi Birinci Kat İç Kapılarında Bir Örnek

Foto. 763. Kayseri İdâdîsi Zemin Kat İç Kapılarında Bir Örnek

Foto. 764. Mardin İdâdîsi (Bekin Doğan)

Foto. 765. Mardin İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü (Diyarbakır KVKK.)

Foto. 766. Mardin İdâdîsi Kitabesi

Foto. 767. Mardin İdâdîsi Giriş Holü

Foto. 768. Mardin İdâdîsi Merdiven Sahanlığı

Foto. 769. Mardin İdâdîsi Merdivenleri

Foto. 770. Mardin İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 771. Mardin İdâdîsi Zemin Kat Koridorunun Yıldız Tonoz Örtüsü

Foto. 772. Mardin İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 773. Mardin İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekânda Bulunan Mihrap Nişi

Foto. 774. Mardin İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 775. Mardin İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 776. Mardin İdâdîsi ZK-04 Nolu Tuvalet

Foto. 777. Mardin İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 778. Mardin İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 779. Mardin İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 780. Mardin İdâdîsi Merdiven Sahanlığının Birinci Kattan Görünümü

Foto. 781. Mardin İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 782. Mardin İdâdîsi BK-01 Nolu Mekân

Foto. 783. Mardin İdâdîsi BK-02 Nolu Mekân

Foto. 784. Mardin İdâdîsi BK-03 Nolu Mekân

Foto. 785. Mardin İdâdîsi BK-04 Nolu Mekân

Foto. 786. Mardin İdâdîsi BK-05 Nolu Mekân

Foto. 787. Mardin İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 788. Mardin İdâdîsi Giriş Cephesi Zemin Kattan Bir Görünüş

Foto. 789. Mardin İdâdîsi Giriş Kapısı

Foto. 790. Mardin İdadadisi Giriş Cephesi Doğudan Görünüş

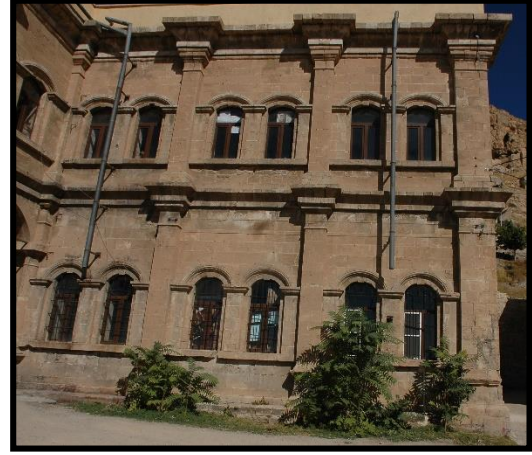

Foto. 791. Mardin İdâdîsi Güney Cephe Kanat Kısımlarından Bir Görünüş

Foto. 792. Mardin İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 793. Mardin İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 794. Mardin İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 795. Mardin İdâdîsi Merdiven Babası

Foto. 796. Mardin İdâdîsi Giriş Kısmı Tavan
Bezemesi

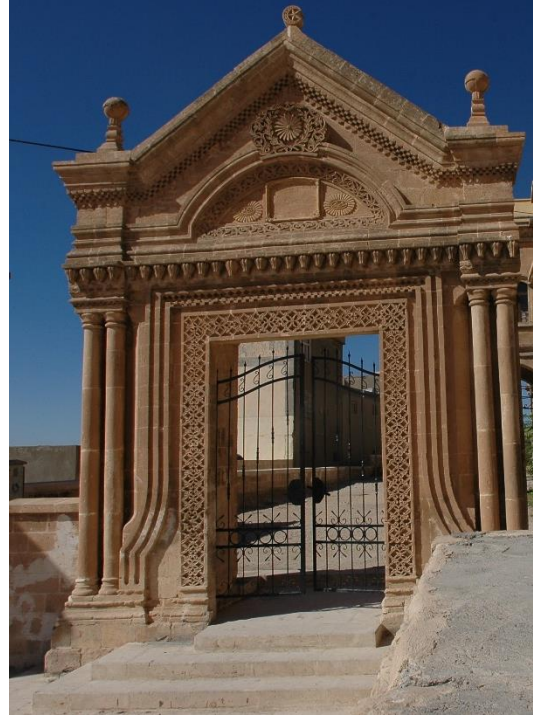

Foto. 797. Mardin İdâdîsi Bahçe Kapısı

Foto. 798. Mardin İdadisi Bahçe Kapısı Sütun ve Bordürleri

Foto. 799. Mardin İdadisi Bahçe Kapısı Üçgen Alınlığındaki Bezeme Kompozisyonu

Foto. 800. Mardin İdadisi Bahçe Kapısı Üçgen Alınlığındaki Bezeme Kompozisyonu Detay (1)

Foto. 801. Mardin İdadisi Bahçe Kapısı Üçgen Alınlığındaki Bezeme Kompozisyonu Detay (2)

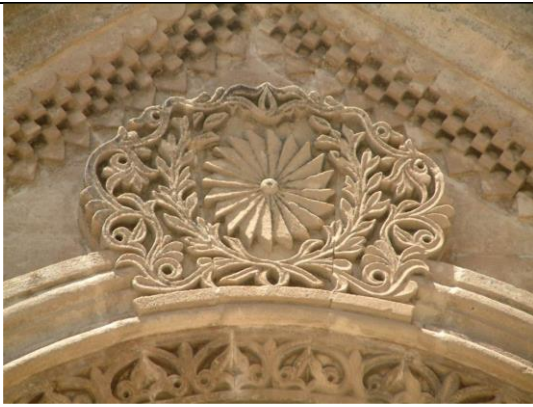

Foto. 802. Mardin İdadisi Bahçe Kapısı Çarkıfelek Bezemesi

Foto. 803. Mardin İdadisi Bahçe Kapısı Üçgen Alınlığı

Foto. 804. Mardin İdâdîsi Bahçe Kapısının Arkadan Görünümü

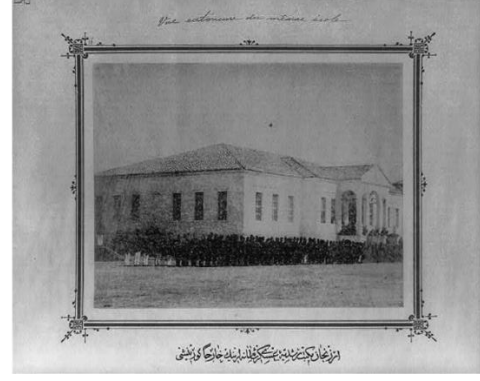

Foto. 805. Erzincan İdâdîsi (Erzincan Askeri Rüştiyesi) Cephe Görünümü,
(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b28228/>,
Erişim: 18.04.2018)

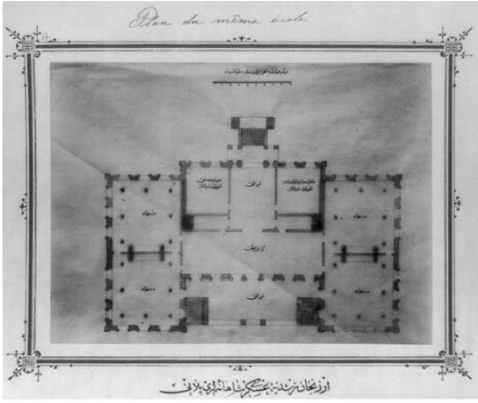

Foto. 806. Erzincan İdâdîsi (Erzincan Askeri Rüştiyesi) Kat Planı,
(<https://www.loc.gov/resource/cph.3b47435/>, Erişim:
18.04.2018)

Foto. 807. Tokat İdâdîsi (Hasan Ethem Albümü)

Foto. 808. Tekirdağ İdâdîsi'nin Eski Bir Görünümü
(İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi,
90418/37)

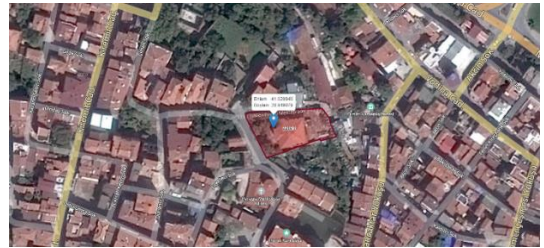

Foto. 809. Fener İoakimion Rum İnas İdâdîsi
Kuşbakışı Görünümü

Foto. 810. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi Zemin Kat Merdiven Holü

Foto. 811. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi Zemin Kat Koridoru

Foto. 812. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi Kuzeydoğu Cephe

Foto. 813. Fener İoakimion Rum İnas İdâdisi Kuzeydoğu Cephe Orta Aks

Foto. 814. Adana Amerikan İdadisi Kuşbakışı Görünümü

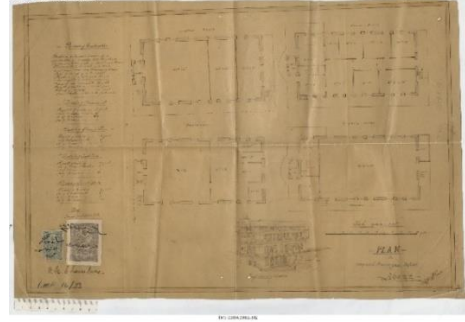

Foto. 815. Adana Amerikan İnas İdadisi Batı Binası Kat Planları (B.O.A., İrade-i Maarif, 16/33, H. 15 Şaban 1328-M. 22 Ağustos 1910.)

Foto. 816. Adana Amerikan İnas İdadisi Batı Cephe Koridorları

Foto. 817. Adana Amerikan İnas İdadisi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 818. Adana Amerikan İnas İdadisi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 819. Adana Amerikan İnas İdadisi Zemin Kat Lavaboları

Foto. 820. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-03
Nolu Mekân

Foto. 821. Adana Amerikan İnas İdâdisi Adana
Amerikan İnas İdâdisi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 822. Adana Amerikan İnas İdâdisi Zemin Kat
Merdiven Sahanlığı

Foto. 823. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-05
Nolu Mekân

Foto. 824. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-06
Nolu Mekân

Foto. 825. Adana Amerikan İnas İdâdisi ZK-07
Nolu Mekân

Foto. 826. Adana Amerikan İnas İdâdîsî ZK-08
Nolu Mekân

Foto. 827. Adana Amerikan İnas İdâdîsî 1K-01
Nolu Mekân

Foto. 828. Adana Amerikan İnas İdâdîsî 1K-03, 1K-04
Nolu Mekân

Foto. 829. Adana Amerikan İnas İdâdîsî 1K-05
Nolu Mekân

Foto. 830. Adana Amerikan İnas İdâdîsî 1K-06
Nolu Mekân

Foto. 831. Adana Amerikan İnas İdâdîsî Birinci Kat
Merdiven Sahanlığı

Foto. 832. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-07
Nolu Mekân

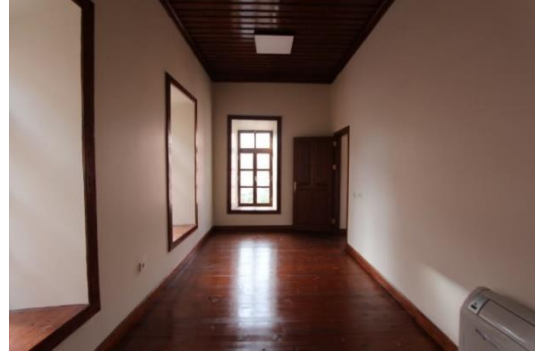

Foto. 833. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-08
Nolu Mekân

Foto. 834. Adana Amerikan İnas İdâdisi 1K-09
Nolu Mekân

Foto. 835. Adana Amerikan İnas İdâdisi 2K-01
Nolu Mekân

Foto. 836. Adana Amerikan İnas İdâdisi 2K-05
Nolu Mekân

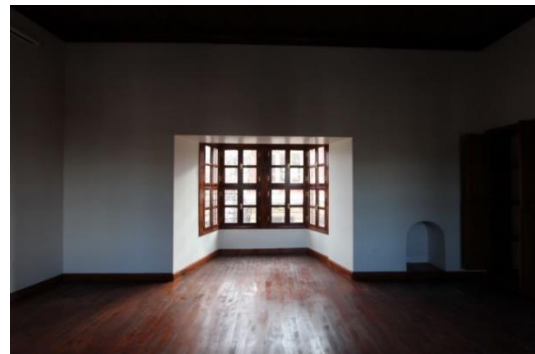

Foto. 837. Adana Amerikan İnas İdâdisi 2K-06
Nolu Mekân

Foto. 838. Adana Amerikan İnas İdâdîsî İkinci Kat Merdivenleri

Foto. 839. Adana Amerikan İnas İdâdîsî 2K-07 Nolu Mekân

Foto. 840. Adana Amerikan İnas İdâdîsî 2K-08 Nolu Mekân

Foto. 841. Adana Amerikan İnas İdâdîsî 2K-10 Nolu Mekân

Foto. 842. Adana Amerikan İnas İdâdîsî 3K-01 Nolu Mekân

Foto. 843. Adana Amerikan İnas İdâdîsî 3K-02 Nolu Mekân

Foto. 844. Adana Amerikan İnas İdâdîsi 3K-03 Nolu Mekân

Foto. 845. Adana Amerikan İnas İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 846. Adana Amerikan İnas İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 847. Adana Amerikan İnas İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 848. Adana Amerikan İnas İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 849. Üsküdar Amerikan İnas İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 850. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Bowker Hall Güney Cephe

Foto. 851. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Bowker Hall Kuzey Cephe

Foto. 852. Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Barton Hall Kuzey ve Batı Cephe

Foto. 853. Fener Rum Zükur İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 854. Fener Rum Zükur İdâdisi Doğu Cephe

Foto. 855. Fener Rum Zükur İdâdisi Güneybatı Cephe Giriş Aksı

Foto. 856. Fener Rum Zükur İdâdîsi Güneybatı Ceph

Foto. 857. Fener Rum Zükur İdâdîsi Güneydoğu Ceph

Foto. 858. Fener Rum Zükur İdâdîsi Bezeme Örnekleri

Foto. 859. Zapyon Rum İnas İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

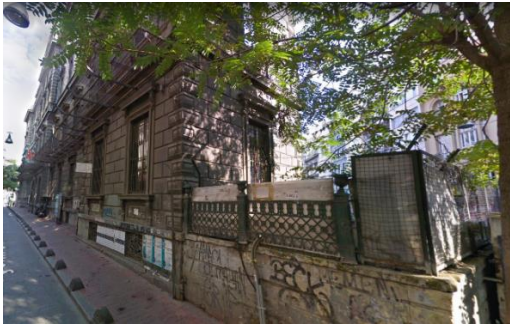

Foto. 860. Zapyon Rum İnas İdâdîsi Güney Ceph

Foto. 861. Zapyon Rum İnas İdâdîsi Güney Ceph Bodrum Kat

Foto. 862. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Cephe Zemin Kat Pencereleeri

Foto. 863. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Cephe Zemin Kat

Foto. 864. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Giriş Kapısı

Foto. 865. Zapyon Rum İnas İdâdisi Güney Cepheden Eski Bir Fotoğraf (Zapyon Lisesi Arşivi)

Foto. 866. Zapyon Rum İnas İdâdisi Kuzey Cephe

Foto. 867. Zapyon Rum İnas İdâdisi Kuzey Cephe Saat Uygulaması (Zapyon Lisesi Arşivi)

Foto. 868. Zapyon Rum İnas İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 869. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 870. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi Zemin Kat Giriş Holü

Foto. 871. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 872. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 873. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
ZK-04 Nolu Mekân

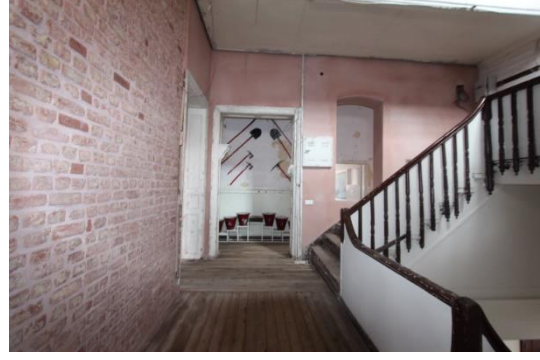

Foto. 874. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
Birinci kat Koridoru (1)

Foto. 875. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
Birinci Kat Koridoru (2)

Foto. 876. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi 1-
01 Nolu Mekân

Foto. 877. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
1K-02 Nolu Mekân

Foto. 878. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
1K-03 Nolu Mekân

Foto. 879. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
1K-04 Nolu Mekân

Foto. 880. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
1K-05 Nolu Mekân

Foto. 881. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
İkinci Kat Koridoru

Foto. 882. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
İkinci Kat Merdivenleri

Foto. 883. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
2K-01 Nolu Mekân

Foto. 884. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
2K-02 Nolu Mekân

Foto. 885. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
2K-03 Nolu Mekân

Foto. 886. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
2K-04 Nolu Mekân

Foto. 887. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
2K-05 Nolu Mekân

Foto. 888. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
Güney Cephe

Foto. 889. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
Doğu Cephe

Foto. 890. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi
Batı Cephe

Foto. 891. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 892. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 893. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi Zemin Kat Koridor Girişi

Foto. 894. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 895. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekan

Foto. 896. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 897. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi Merdiven Sahanlığı

Foto. 898. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 899. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 900. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 901. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 902. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi
Birinci Kat Koridoru

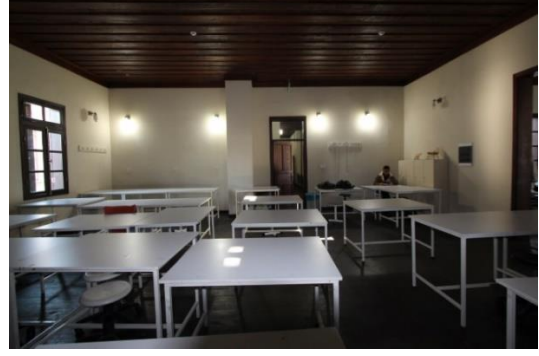

Foto. 903. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi 1K-
01 Nolu Mekân

Foto. 904. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi 1K-02
Nolu Mekân

Foto. 905. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi 1K-
03 Nolu Mekân

Foto. 906. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi 1K-05
Nolu Mekân

Foto. 907. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi 1K-
06 Nolu Mekân

Foto. 908. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi Lavaboları

Foto. 909. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 910. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 911. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 912. Mersin St. Antonie Fransız İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 913. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 914. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisinin Kolej Döneminden Bir Görünümü (Defterdarlık Arşivi)

Foto. 915. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Bodrum Kat Koridoru (1)

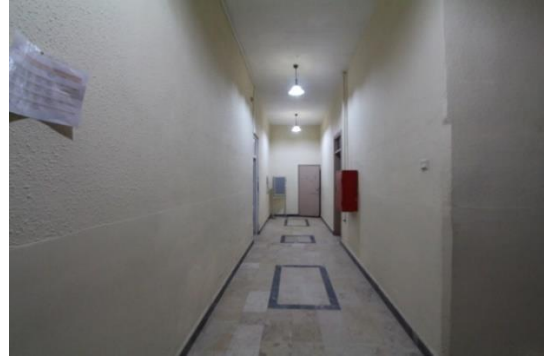

Foto. 916. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Bodrum Kat Koridoru (2)

Foto. 917. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi BK-01 Nolu Mekân

Foto. 918. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi BK-02 Nolu Mekân

Foto. 919. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi BK-03 Nolu Mekân

Foto. 920. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi BK-04 Nolu Mekân

Foto. 921. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi BK-05 Nolu Mekân

Foto. 922. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi Bodrum Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 923. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi Zemin Kat Giriş Holü

Foto. 924. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

Foto. 925. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi ZK-01
Nolu Mekân

Foto. 926. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi ZK-02
Nolu Mekân

Foto. 927. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi ZK-03
Nolu Mekân

Foto. 928. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi ZK-04
Nolu Mekân

Foto. 929. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-05
Nolu Mekân

Foto. 930. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-06
Nolu Mekân

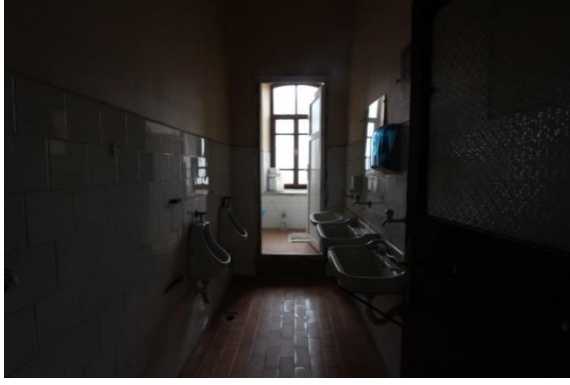

Foto. 931. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

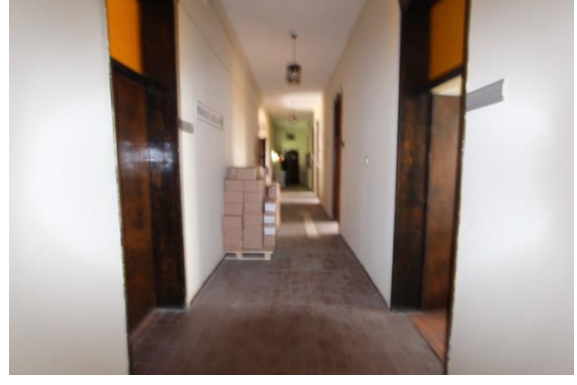

Foto. 932. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi Birinci Kat Koridoru

Foto. 933. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi Birinci Kat Lavaboları

Foto. 934. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

Foto. 935. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 936. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekânın Lavabosu

Foto. 937. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-03
Nolu Mekân

Foto. 938. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-05
Nolu Mekân

Foto. 939. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-06
Nolu Mekân

Foto. 940. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-07
Nolu Mekân

Foto. 941. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 1K-08
Nolu Mekân

Foto. 942. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi İkinci Kat
Koridoru

Foto. 943. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi İkinci Kat Lavaboları

Foto. 944. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 2K-01 Nolu Mekân

Foto. 945. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 2K-02 Nolu Mekân

Foto. 946. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 2K-03 Nolu Mekân

Foto. 947. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 2K-04 Nolu Mekân

Foto. 948. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 2K-05 Nolu Mekân

Foto. 949. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 2K-06 Nolu Mekân

Foto. 950. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 2K-07 Nolu Mekân

Foto. 951. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi 2K-08 Nolu Mekân

Foto. 952. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 953. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi Güney Giriş Kapısı

Foto. 954. İzmit St. Barbe Fransız İdâdîsi Kuzey Cephe

Foto. 955. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Kuzey Giriş Kapısı

Foto. 956. İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi Batı Cephe

Foto. 957. Zağrafiyon Rum Zükur İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 958. Zağrafiyon Rum Zükur İdâdisi Doğu Cephe

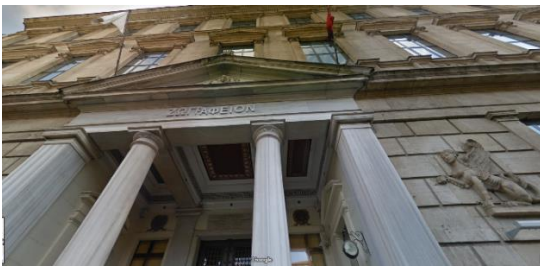

Foto. 959. Zağrafiyon Rum Zükur İdâdisi Doğu Giriş Kapısı

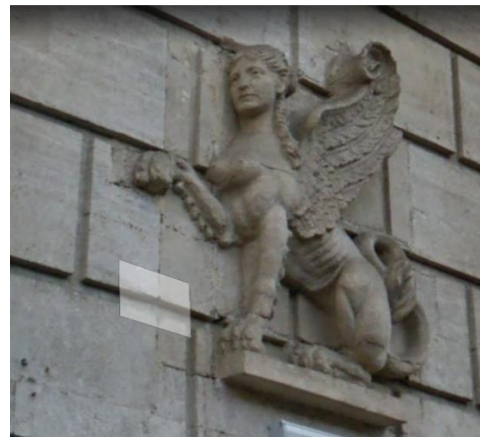

Foto. 960. Zağrafiyon Rum Zükur İdâdisi Doğu Cephe Sfenks Heykeli

Foto. 961. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

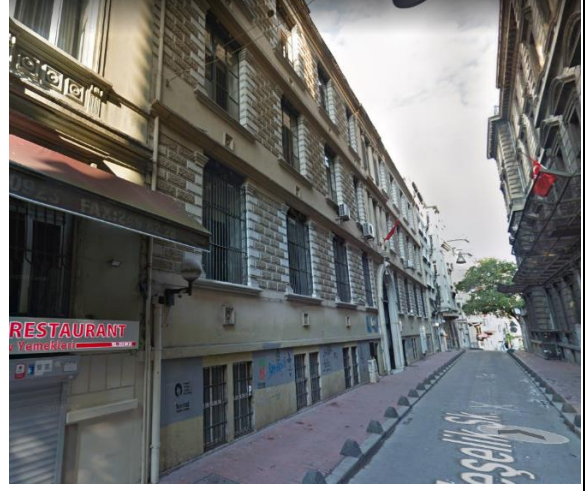

Foto. 962. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Güney Cephesi

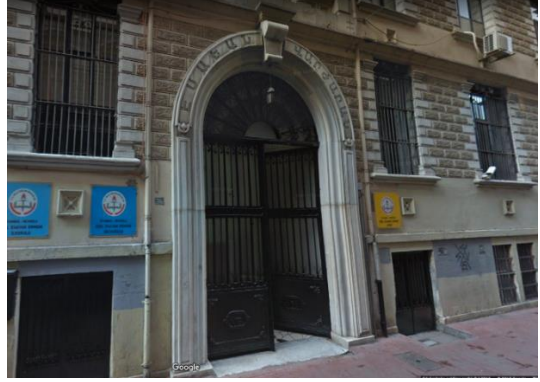

Foto. 963. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Güney Giriş Kapısı

Foto. 964. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Güney Giriş Aksı

Foto. 965. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Kuzey Cephe

Foto. 966. Esayan Ermeni İnas İdâdisi Pencere Altı Kare Kartuş

Foto. 967. Mersin Amerikan İnas İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

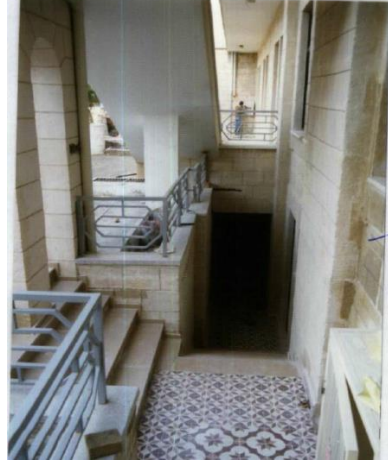

Foto. 968. Mersin Amerikan İnas İdâdisi Bodrum Kata İnilen Merdivenler (Adana KTVKK.)

Foto. 969. Mersin Amerikan İnas İdâdisi A-Blok Bodrum Kat Sivri Kemerli Ayaklardan Bir Görünüm (Adana KTVKK.)

Foto. 970. Mersin Amerikan İnas İdâdisi A-Blok Güney Cephe ve B-Blok Doğu Cephe (Adana KTVKK.)

Foto. 972. Mersin Amerikan İnas İdâdisi A-Blok Kuzey Cephe

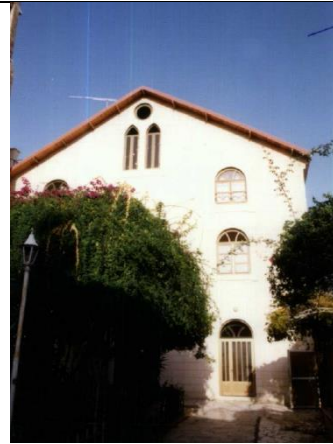

Foto. 972. Mersin Amerikan İnas İdâdisi A-Blok Batı Cephe (Adana KTVKK.)

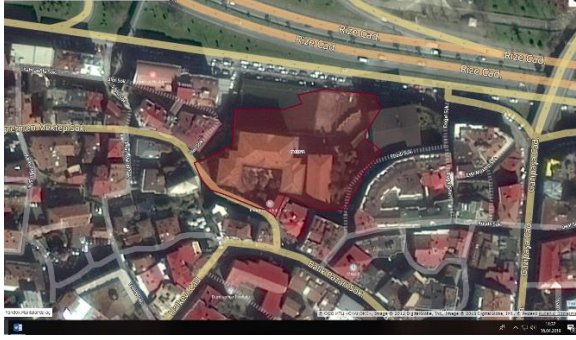

Foto. 973. Trabzon Rum İdâdîsi Kuşbakışı
Görünümü

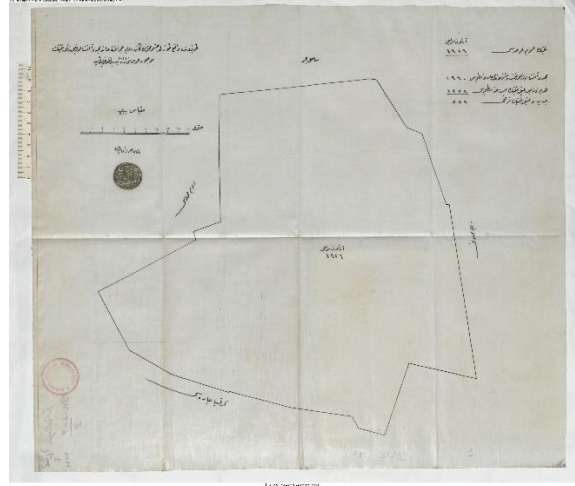

Foto. 974. Trabzon Rum İdâdîsi'nin Osmanlı
Arşivinde Bulunan Kuşbakışı Görünümü

Foto. 975. Trabzon Rum İdâdîsi Spor Salonu

Foto. 976. Trabzon Rum İdâdîsi Birinci Bodrum
Kat Batı Merdiven Sahanlığı

Foto. 977. Trabzon Rum İdâdîsi Batı Merdiven
Sahanlığı

Foto. 978. Trabzon Rum İdâdîsi Birinci Bodrum
Kat Koridoru

Foto. 979. Trabzon Rum İdâdîsi 1BK-01 Nolu Mekân

Foto. 980. Trabzon Rum İdâdîsi 1BK-02 Nolu Mekân

Foto. 981. Trabzon Rum İdâdîsi 1BK-03 Nolu Mekân

Foto. 982. Trabzon Rum İdâdîsi 1BK-04 Nolu Mekân

Foto. 983. Trabzon Rum İdâdîsi 1BK-05 Nolu Mekân

Foto. 985. Trabzon Rum İdâdîsi 1BK-06 Nolu Mekân

Foto. 985. Trabzon Rum İdâdîsi Birinci Bodrum Kat Doğu Koridoru

Foto. 986. Trabzon Rum İdâdîsi Zemin Kat Kuzey Koridoru

Foto. 987. Trabzon Rum İdâdîsi Zemin Kat Doğu Koridoru

Foto. 988. Trabzon Rum İdâdîsi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 989. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 990. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 991. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 992. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-04 Nolu Mekân

Foto. 993. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-06 Nolu Mekân

Foto. 994. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-07 Nolu Mekân

Foto. 995. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-08 Nolu Mekân

Foto. 996. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-09 Nolu Mekân

Foto. 997. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-10 Nolu Mekân

Foto. 998. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-11 Nolu Mekân

Foto. 999. Trabzon Rum İdâdîsi ZK-12 Nolu Mekân

Foto. 1000. Trabzon Rum İdâdîsi Birinci Kat Merdivenleri

Foto. 1001. Trabzon Rum İdâdîsi Birinci Kat Batı Koridoru

Foto. 1002. Trabzon Rum İdâdîsi Birinci Kat Kuzey Koridoru

Foto. 1003. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-01 Nolu Mekân

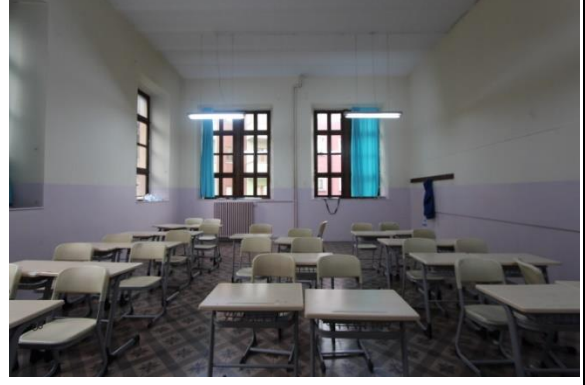

Foto. 1004. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-02 Nolu Mekân

Foto. 1005. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-03 Nolu Mekân

Foto. 1006. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-04 Nolu Mekân

Foto. 1007. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-05 Nolu Mekân

Foto. 1008. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 1009. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-07 Nolu Mekân

Foto. 1010. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-08 Nolu Mekân

Foto. 1011. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-09 Nolu Mekân

Foto. 1012. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-10 Nolu Mekân

Foto. 1013. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-11 Nolu Mekân

Foto. 1014. Trabzon Rum İdâdîsi 1K-12 Nolu Mekân

Foto. 1015. Trabzon Rum İdâdisi Batı Kanat Doğu Cephe

Foto. 1016. Trabzon Rum İdâdisi Doğu Kanat Batı Cephe

Foto. 1017. Trabzon Rum İdâdisi Güney Cephe

Foto. 1018. Trabzon Rum İdâdisi Güney Cephe Birinci Kat Plastr ve Başlığı

Foto. 1019. Trabzon Rum İdâdisi Güney Cephe Zemin Kat Dekoratif Kartuş (1)

Foto. 1020. Trabzon Rum İdâdisi Güney Cephe Zemin Kat Dekoratif Kartuş (2)

Foto. 1021. Trabzon Rum İdâdîsi Güneybatı Cephe

Foto. 1022. Trabzon Rum İdâdîsi Kuzey Cephe (1)

Foto. 1023. Trabzon Rum İdâdîsi Güney Cephe (2)

Foto. 1024. Trabzon Rum İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 1025. Trabzon Rum İdâdîsi Doğu Cephe
İkinci Bodrum Kat Kapısı

Foto. 1026. Trabzon Rum İdâdîsi Giriş Kapı Kolu

Foto. 1027. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

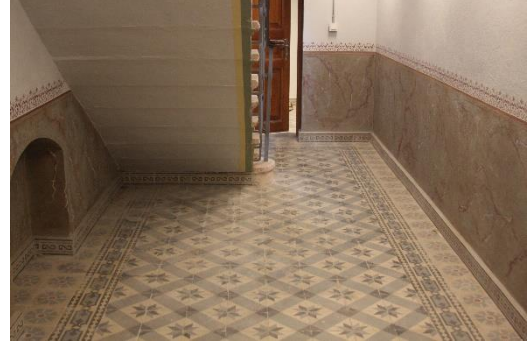

Foto. 1028. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Zemin Kat Merdiven Holü

Foto. 1029. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi ZK-05 Nolu Mekân

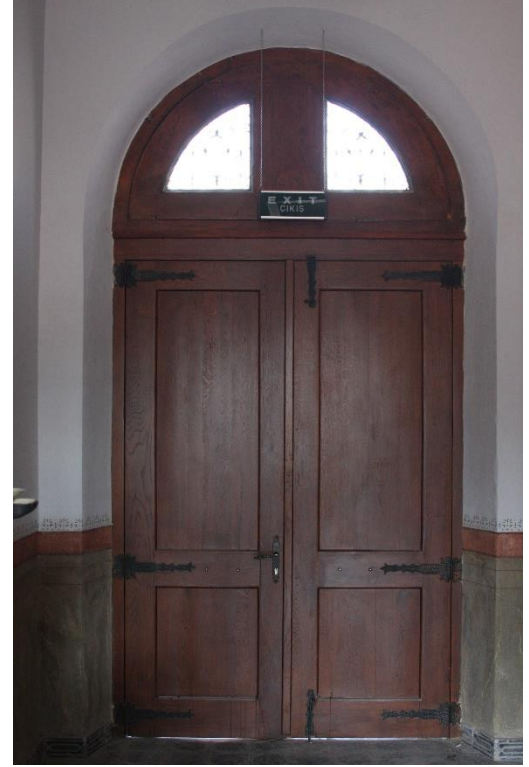

Foto. 1030. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Güneydoğu Giriş Kapısı

Foto. 1031. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi 1K-06 Nolu Mekân

Foto. 1032. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi 2K-03 Nolu Mekân

Foto. 1033. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Kuzeydoğu Cephe (Delta İnşaat Arşivi)

Foto. 1034. Üsküdar Saint İmmaculle (St. Marie) Fransız İdâdisi Kuzeydoğu Cephe (Delta İnşaat Arşivi)

Foto. 1035. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Güneydoğu Cephe (Delta İnşaat Arşivi)

Foto. 1036. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Merdiven Korkuluğu

Foto. 1037. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Duvar Bezeme Kompozisyonu

Foto. 1038. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Taban Döşeme Kompozisyonu

Foto. 1039. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Z-03 Nolu Mekânın Niş İçi Kalem İşi Bezeme Kompozisyonu

Foto. 1040. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Z-03 Nolu Mekânın Duvar Kalem İşi Bezeme Kompozisyonu

Foto. 1041. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdâdisi Z-03 Nolu Mekânın Tavan Kalem İşi Bezeme Kompozisyonu

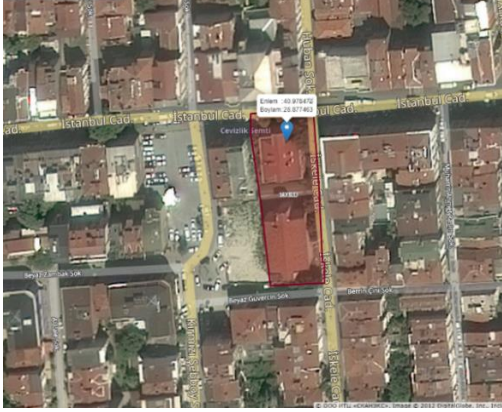

Foto. 1042. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

Foto. 1043. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdisine Ait Eski Bir Fotoğraf (BASAD.
Arşivinden)

Foto. 1044. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdisine Ait (Halkevi Olarak Kullanıldığı Dönem)
Bir Fotoğraf (BASAD. Arşivinden)

Foto. 1045. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdisi Bodrum Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 1046. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi Zemin Kat Koridoru

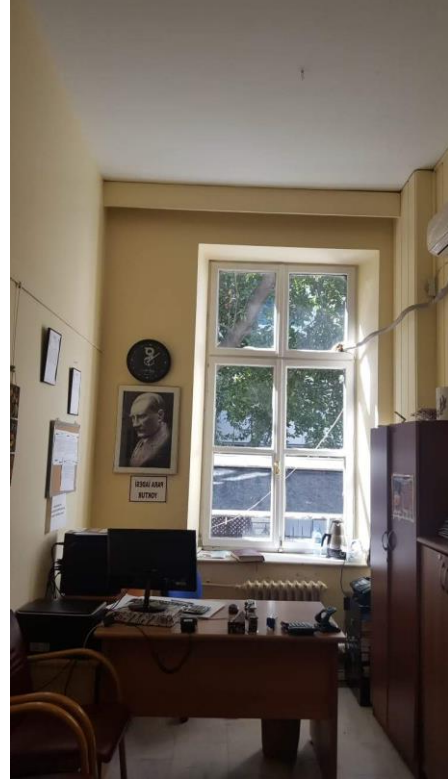

Foto. 1047. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi ZK-01 Nolu Mekân

Foto. 1048. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi ZK-02 Nolu Mekân

Foto. 1049. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi ZK-03 Nolu Mekân

Foto. 1050. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdisi ZK-04 Nolu Mekk n

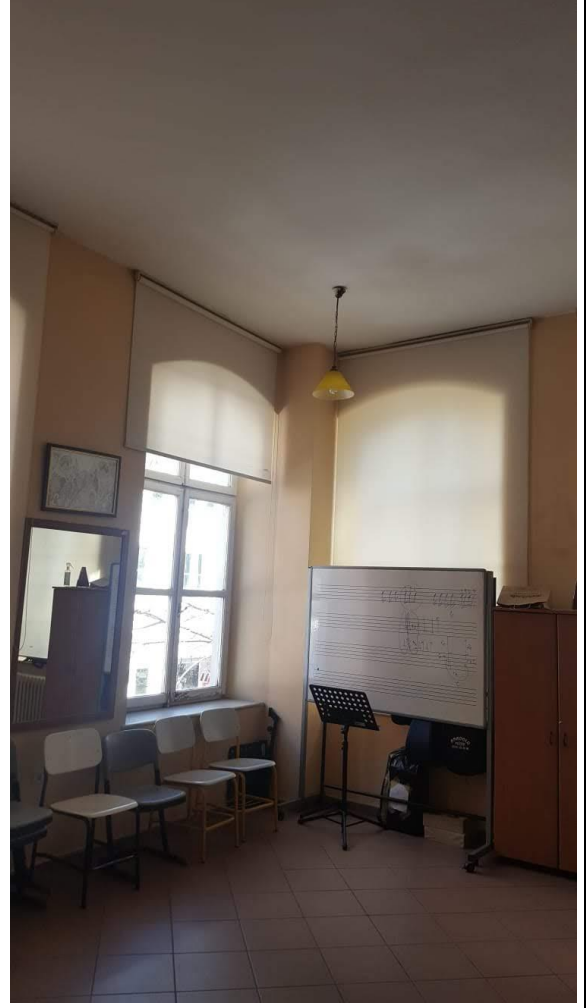

Foto. 1051. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdisi ZK-05 Nolu Mekk n

Foto. 1052. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdisi Zemin Kat Merdiven Sahanlığı

Foto. 1053. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdisi Birinci Kat Koridoru

Foto. 1054. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi İkinci Kat Koridoru

Foto. 1055. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi 2K-01 Nolu Mekân

Foto. 1056. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi 2K-02 Nolu Mekân

Foto. 1057. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi Güney Cephe

Foto. 1058. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi Kuzey Cephe

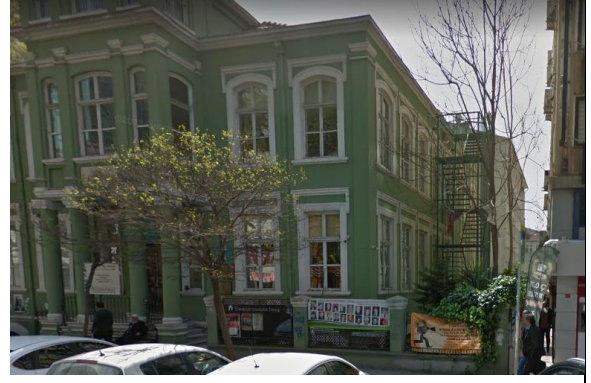

Foto. 1059. Bakırköy Notre Dame De Rosaire
İdâdîsi Doğu Cephe

Foto. 1060. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdâdîsi Batı Cephe

Foto. 1061. Kayseri Talas Amerikan Zukur İdâdisi Kuşbakışı Görünümü

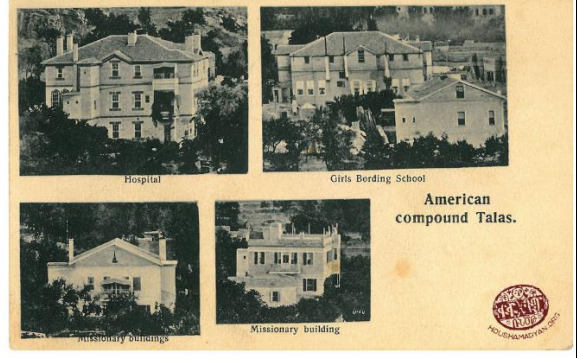

Foto. 1062. Kayseri Talas Amerikan İnas İdâdisi'ni Gösterir 1908 Tarihli Bir Fotoğraf (Anı Kürkçüyan)

Foto. 1063. Kayseri Talas Amerikan Zukur İdâdisi

Foto. 1064. Kayseri Talas Amerikan Zukur İdâdisi Bodrum Kat Koridoru

Foto. 1065. Kayseri Talas Amerikan Zukur İdâdisi Bodrum Kat Merdivenleri

Foto. 1066. Kayseri Talas Amerikan Zukur İdâdisi Zemin Kat Merdivenleri

Foto. 1067. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdîsi
Doğu Cephe

Foto. 1068. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdîsi
Batı Cephe

Foto. 1069. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdîsi
Kuzey Cephe

Foto. 1070. Kayseri Talas Amerikan Zükur İdâdîsi
Güney Cephe

Foto. 1071. Virginia Adam Thoroughgood Evi

(https://en.wikipedia.org/wiki/Adam_Thoroughgood_House#Adam_Thoroughgood, (Erişim: 25.06.2019).)

Foto. 1072. Robert Amerikan Koleji Kuş Bakışı Görünümü

Foto. 1073. Robert Amerikan Koleji Hamlin Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi)

Foto. 1074. Robert Amerikan Koleji Albert Long Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi)

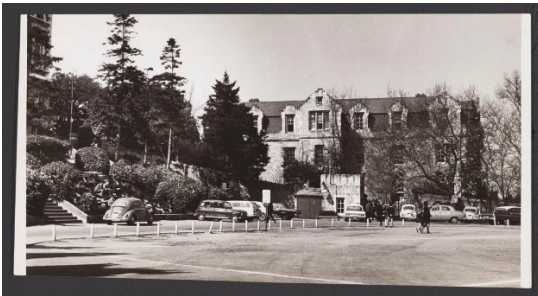

Foto. 1075. Robert Amerikan Koleji Theodorus Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi)

Foto. 1076. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi)

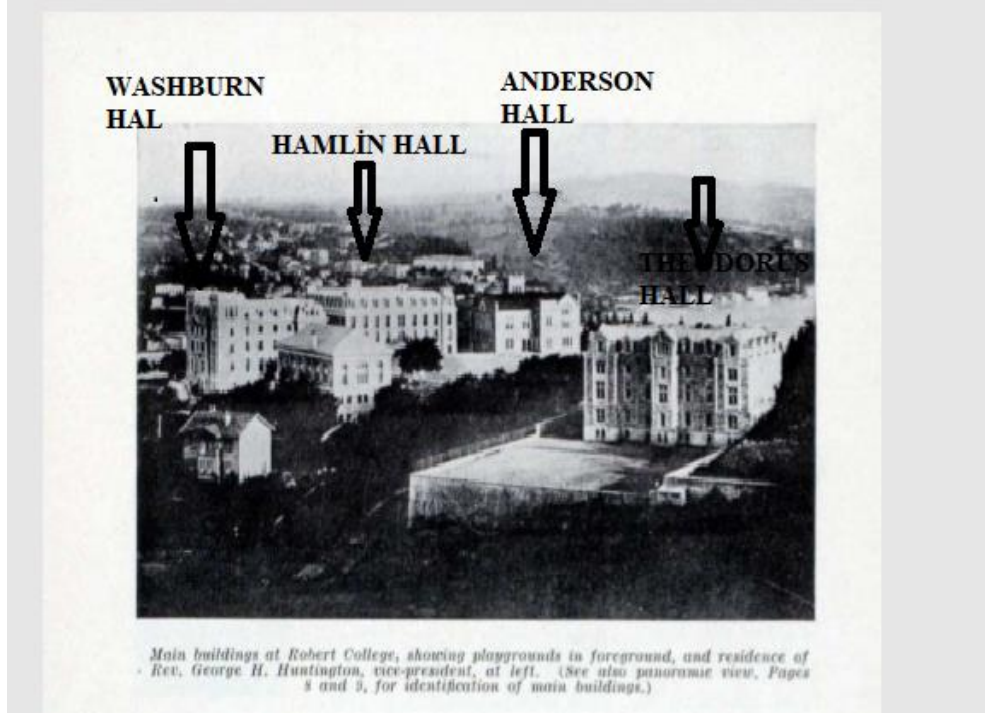

Foto. 1077. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası (Boğaziçi Üniversitesi Arşivi)

Foto. 1078. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Zemin Kat Koridoru

Foto. 1079. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası ZK-05 Nolu Mekân

Foto. 1080. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Birinci Kat Koridoru

Foto. 1081. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası 1K-02 Nolu Mekan

Foto. 1082. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası İkinci Kat Koridoru

Foto. 1083. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Üçüncü Kat Koridoru

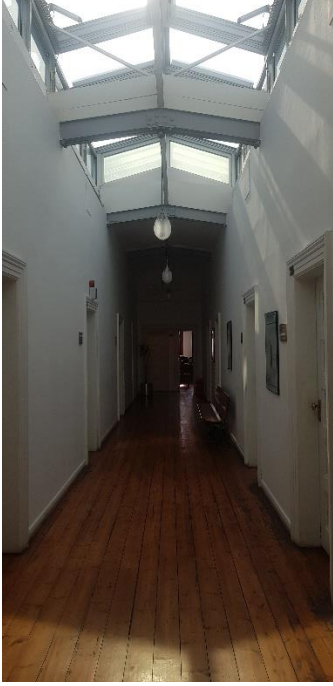

Foto. 1084. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Dördüncü Kat Koridoru

Foto. 1085. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası 4K-01 Nolu Mekân

Foto. 1086. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Doğu Cephe

Foto. 1087. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Doğu Cephe Ana Giriş Kapısı

Foto. 1087. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Batı Cephe

Foto. 1088. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Kuzey Cephe

Foto. 1089. Tarsus Amerikan İdâdîsi Kuşbakışı Görünümü

Resim 11 1916 yılına ait Shepard Hall ve Christie House (sağ) ait görüntü

Foto. 1090. Tarsus Amerikan İdâdîsi Shepart Hall ve Cristie Hall Binası 1910 Yılı Görünümü (Tarsus Amerikan İdâdîsi Vaziyet Planı (Adana KTVKK.)

Foto. 1091. Tarsus Amerikan İdâdîsi Shepart Hall ve Cristie Hall Binası 1910 Yılı Görünümü Tarsus Amerikan İdâdîsi Vaziyet Planı (Adana KTVKK.)

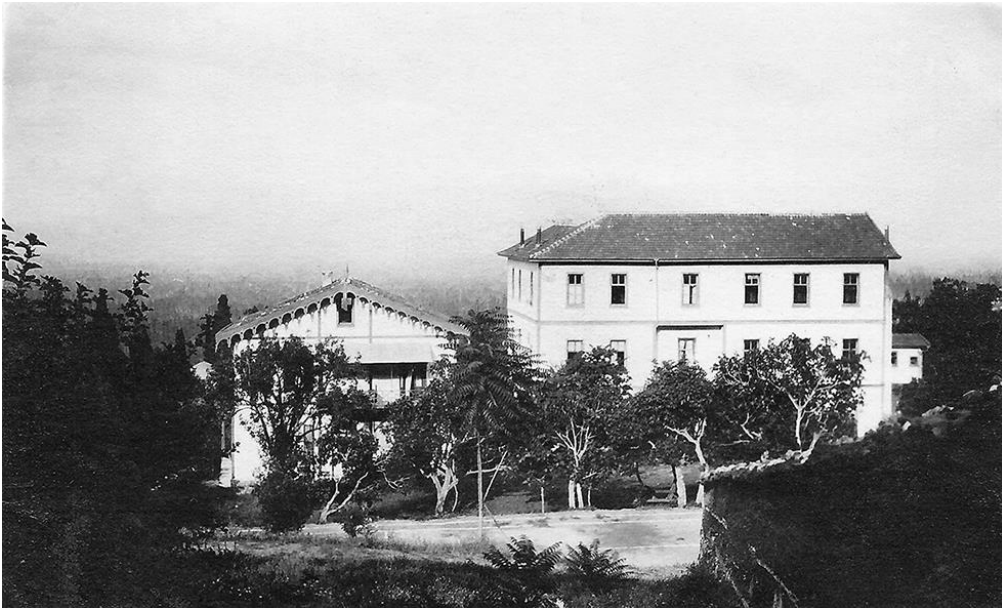
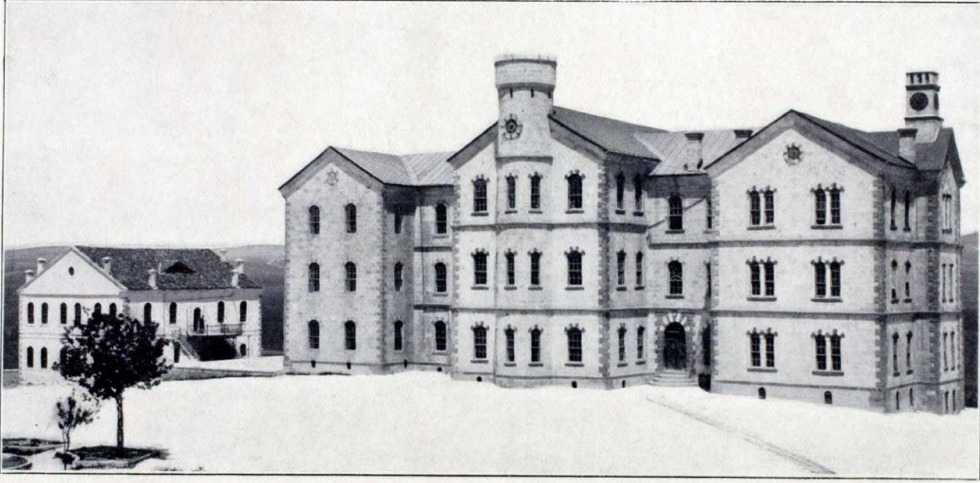

Foto. 1092. Bursa Amerikan İnas İdâdîsi (Deniz Dalkılıç)

DICKINSON HALL

MAIN BUILDING

Foto. 1093. Antep Amerikan İdâdîsi (Bulletin of Central Turkey College at Aitab 1910)

Foto. 1094. İzmir Göztepe Amerikan İnas İdâdîsi

(http://goztepektml.meb.k12.tr/tema/icerikler/icerikler/tarihce_1792046.html, Erişim: 17.09.2019)

Foto. 1095. İzmir Kızılcıllu Amerikan Zükur İdâdîsi

(https://twitter.com/nostalji_izmir/status/823625800931020800?lang=ca, Erişim: 17.09.2019)

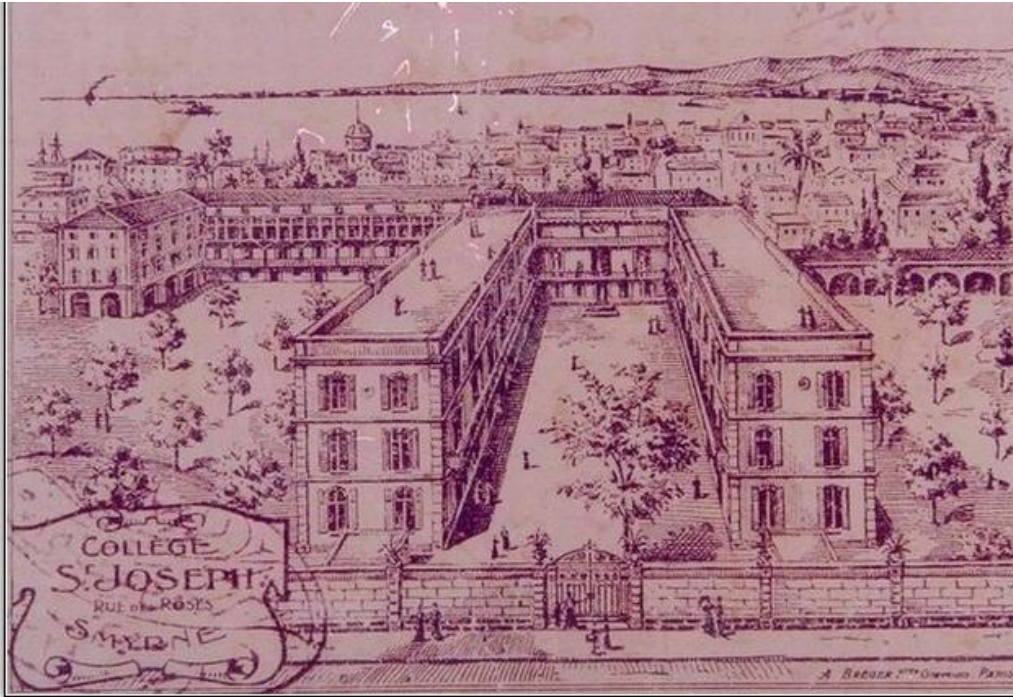

Foto. 1096. İzmir St. Josheph Fransız Zükur İdâdîsi (St. Joseph Lisesi Okul Arşivi)

Foto. 1097. Erzurum Sansaryan Ermeni İdâdisi (Erzurum Kongre Binası)

Foto. 1098. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi

(<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/111060>, Erişim: 20.07.2019)

Foto. 1099. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi Kompleksinden Genel Görünüm (United Church of Christ (UCC), American Research Institute in Turkey (ARIT), SALT Research)

Foto. 1100. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi'nin İnşa Halinde Görünümü (United Church of Christ (UCC), American Research Institute in Turkey (ARIT), SALT Research)

Foto. 1101. Maraş Amerikan (Merkezi Türkiye) İnas İdâdisi'nin İnşa Halinde Çatı Görünümü (United Church of Christ (UCC), American Research Institute in Turkey (ARIT), SALT Research)

Bardizag Amerikan Koleji

Foto. 1102. İzmit Amerikan İdâdisi (Agos.com.tr, Erişim:17.09.2019)

Foto. 1103. Karaköy Getronogan Ermeni Lisesi

Foto. 1104. Ankara Saint Clement Fransız İdâdisi (ankarakatolik.com)

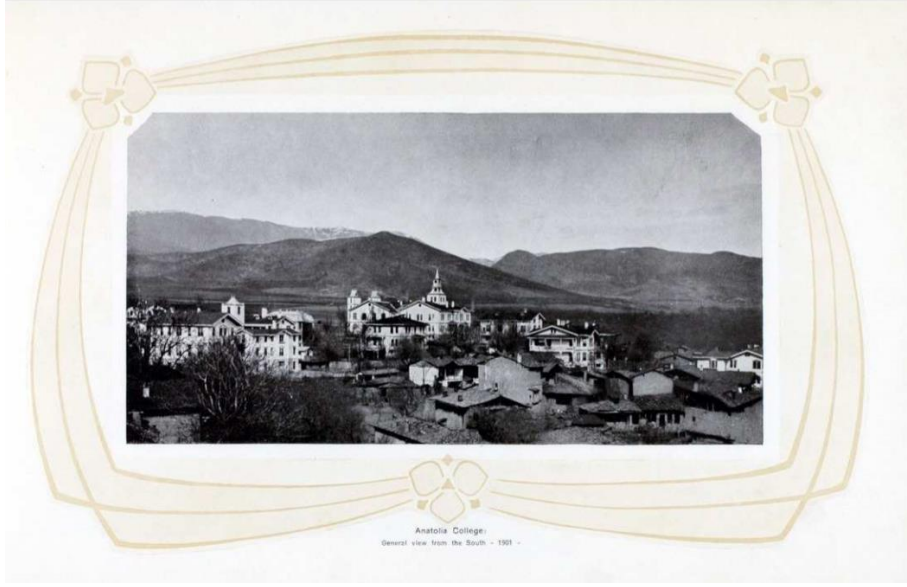

Foto. 1105. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli Genel Görünümü (Ts. Dildilian)

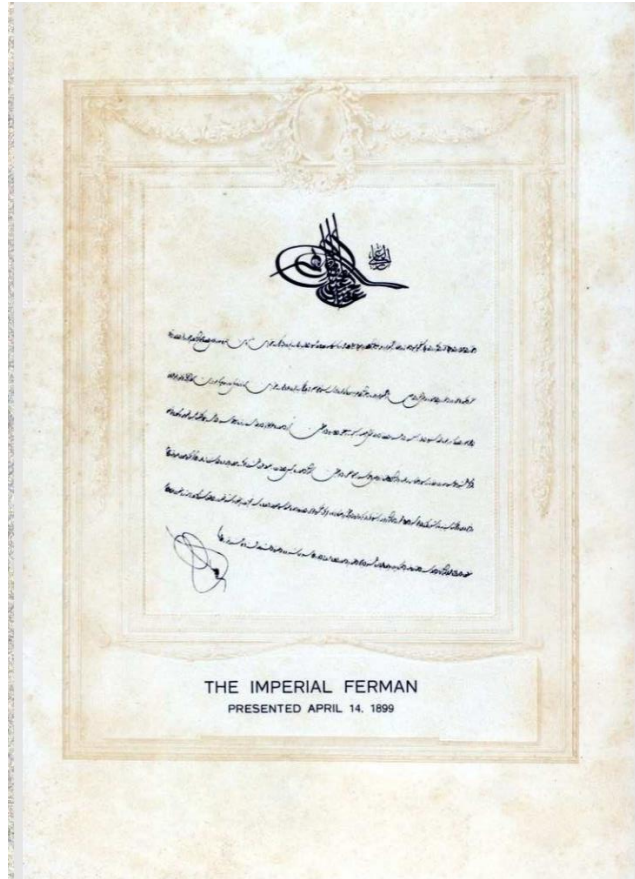

Foto. 1106. Merzifon Amerikan Koleji'nin II. Abdülhamit Döneminde Tanındığını Gösterir 1899 Tarihli Ferman (Ts. Dildilian)

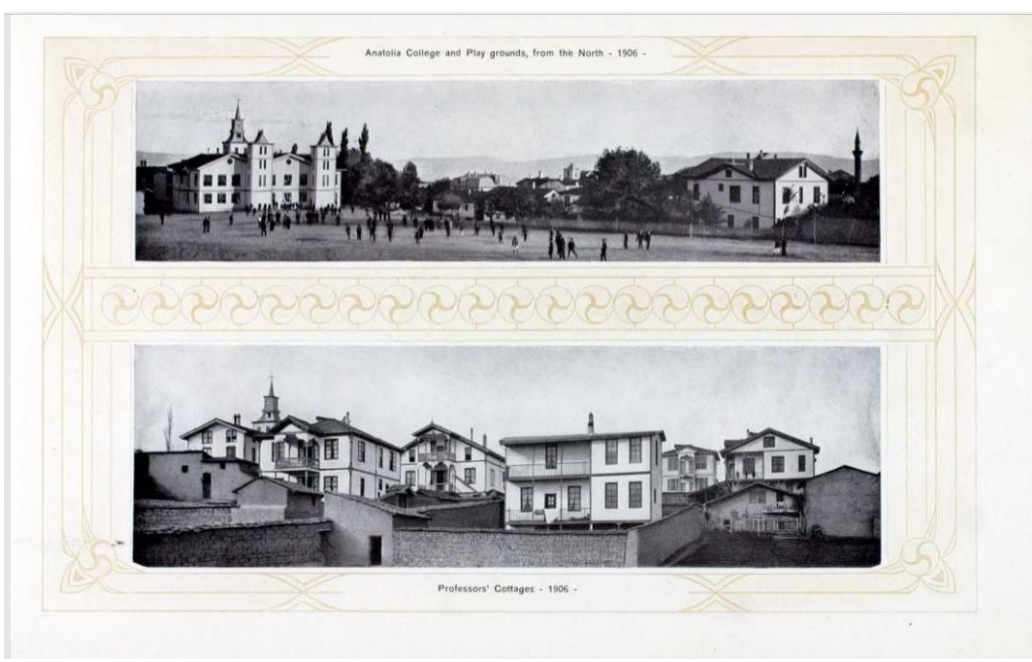

Foto. 1107. Merzifon Amerikan Koleji 1906 Tarihli İdadi Binası ve Genel Görünümü (Ts. Dildilian)

Foto. 1108. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli İdadi Binasının Çalışma Salonu ve Yemekhane Bölümlerinden Bir Görünüm (Ts. Dildilian)

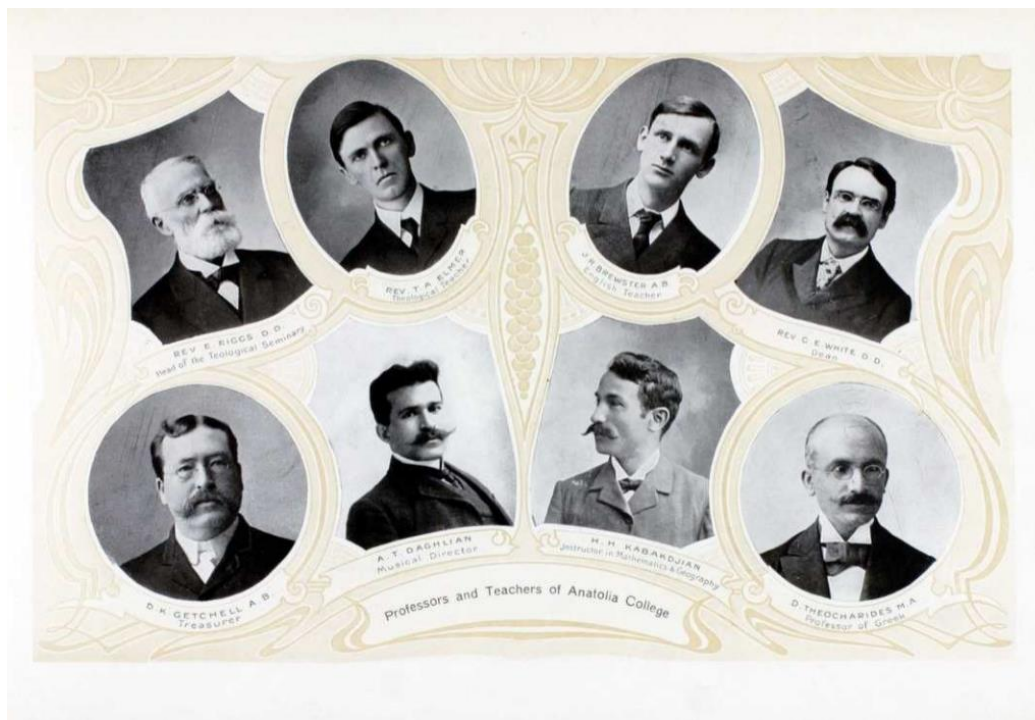

Foto. 1109. Merzifon Amerikan Koleji Öğretmenleri (Ts. Dildilian)

Foto. 1110. Merzifon Amerikan Koleji Öğrencileri (Ts. Dildilian)

Foto. 1111. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli Hastahane Binasının İçinden ve Dıştan Bir Görünümü (Ts. Dildilian)

Foto. 1112. Merzifon Amerikan Koleji 1901 Tarihli Kız Yatılı Okul Binası ve Öğretmenleri (Ts. Dildilian)

Foto. 1113. Merzifon Amerikan Koleji Kız Okulu Binası

Foto. 1114. Merzifon Amerikan Koleji Hastane Binası

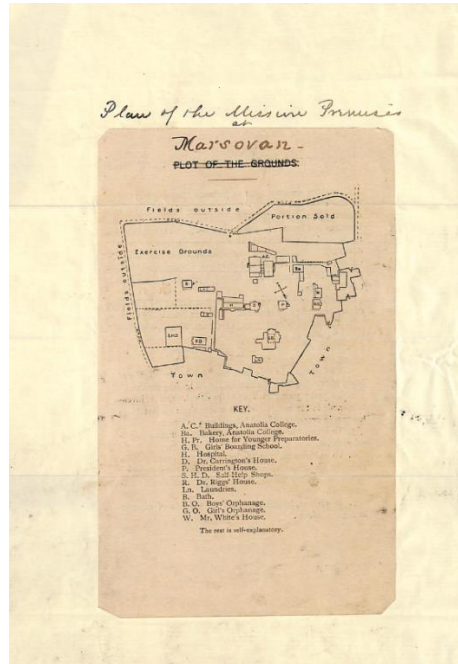

Foto. 1115. Merzifon Amerikan Koleji Binalarını Gösterir Vaziyet Planı, (
<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/42928>, Erişim: 13.09.2019)

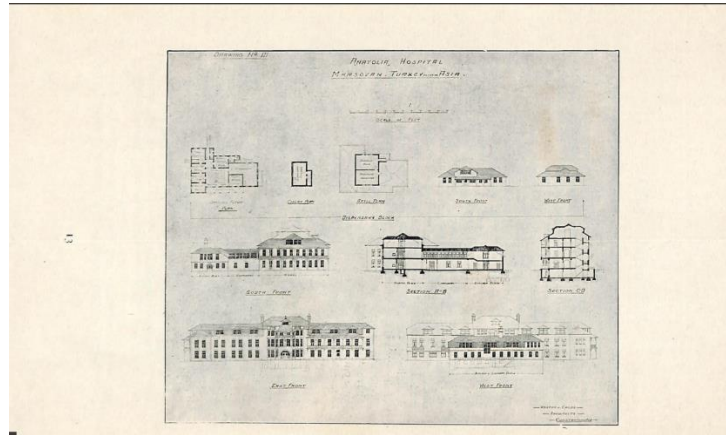

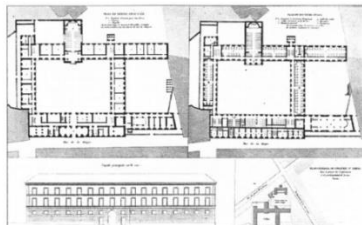
Foto. 1116. Merzifon Amerikan Koleji Binalarını Gösterir Kroki, (
<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/42928>, Erişim: 13.09.2019)

Le lycée vers 1900

le Lycée actuel

1. Collège royal de Saint-Louis, à Paris (actuel lycée Saint-Louis). Architecte : Jean-Baptiste Goussier, 1814-1820 (Bibliothèque nationale de France, Paris).
 Encadré dans un îlot, l'établissement se développe principalement autour de la première cour. Salles de classes au rez-de-chaussée, salles d'études au premier étage, dortoirs aux deuxième et troisième étages. Bâtiment en double épaisseur sur la rue. Chapelle dans l'axe de l'entrée.

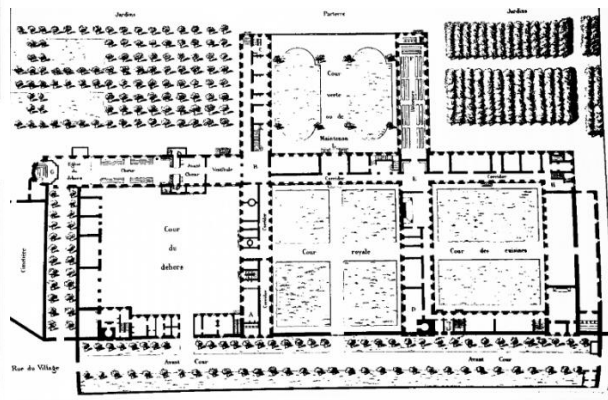

Foto. 1117. St. Louis Lycee (http://paris1900.lartnouveau.com/paris06/ecoles_lycees/lycee_st_louis.htm,
 Erişim:12.12.2019)

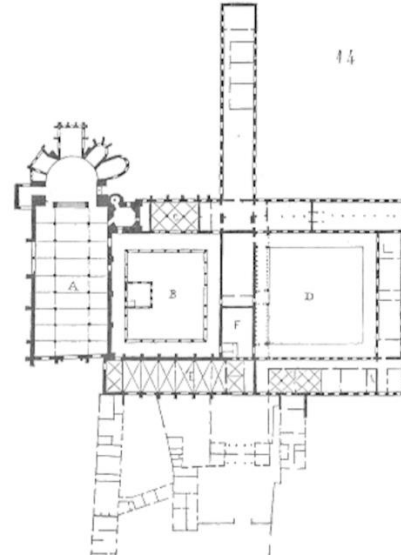

Foto. 1120. Lycée Henry IV., (<https://www.alamy.com/stock-photo-france-paris-latin-quarter-tower-of-clovis-lycee-henri-iv-70346809.html>, Erişim: 12.12.2019)

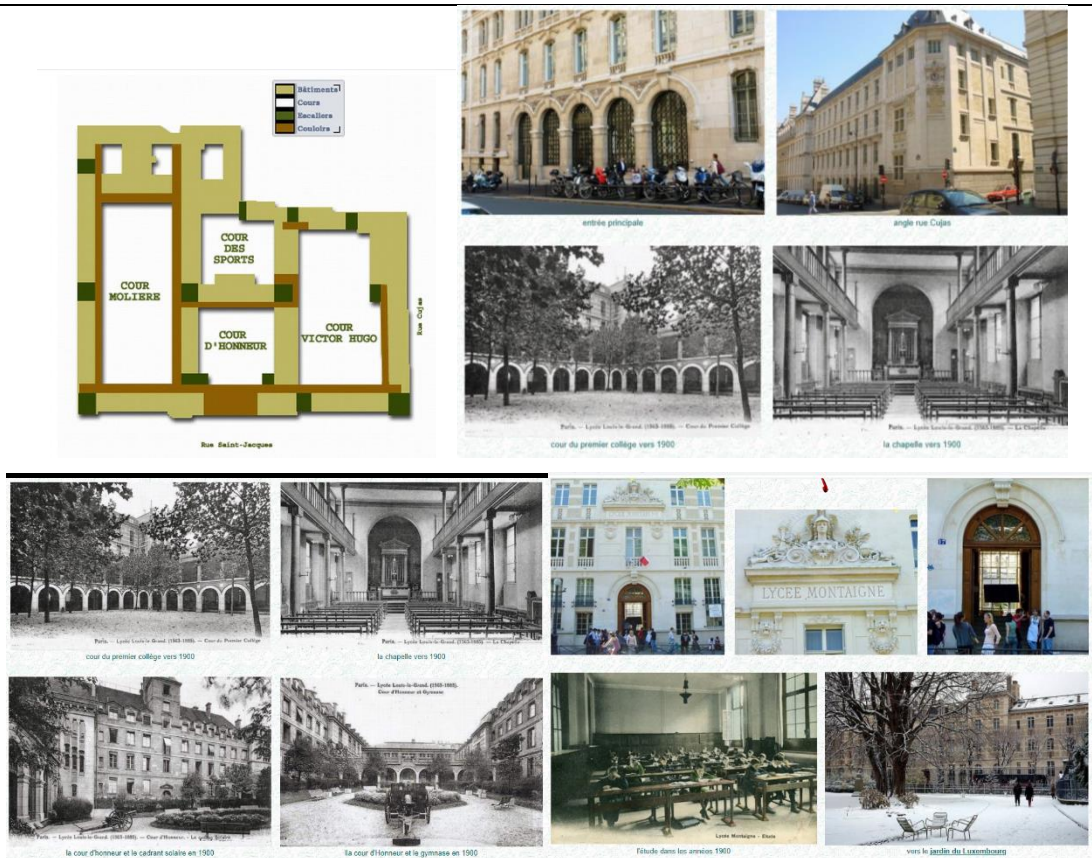

Foto. 1121. Lycée Louis Le Grand,

(http://paris1900.lartnouveau.com/paris05/ecoles/lycee_louis_le_grand/plan/plan_du_lycee.htm, Erişim: 21.12.2019)

Foto. 1122. Lycee de Lacanot ,

(http://paris1900.lartnouveau.com/paris05/ecoles/lycee_louis_le_grand/plan/plan_du_lycee.htm, Erişim: 25.12.2019)

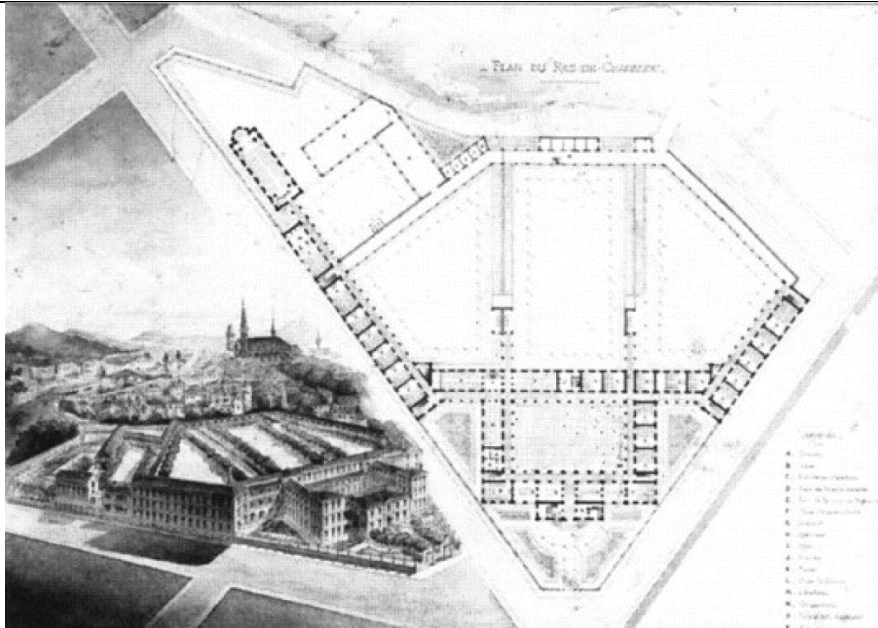

Foto. 1123. Lyce De Montlucan Jules-Fery, (https://www.persee.fr/doc/inrp_0000-0000_2005_act_28_1_9264, Erişim: 27.12.2019)

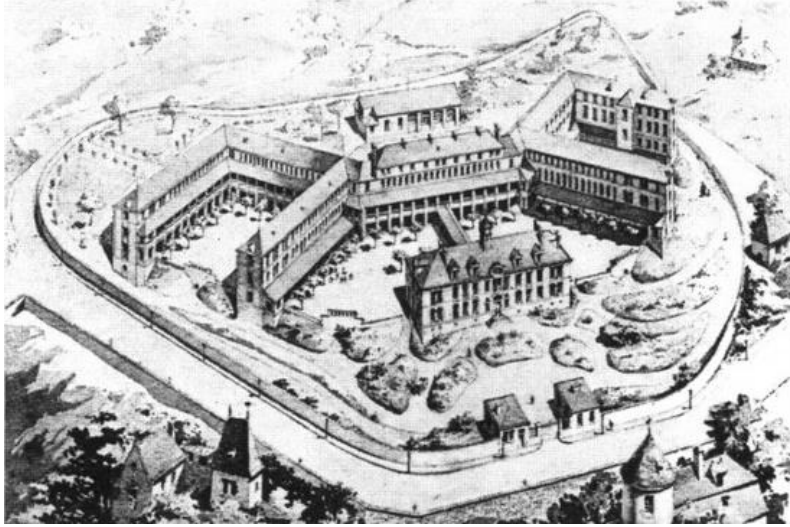

Foto. 1124. Lycee De Jeunes Filles Maliere, (https://www.persee.fr/doc/inrp_0000-0000_2005_act_28_1_9264, Erişim: 27.12.2019)

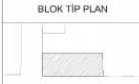

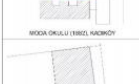

BLOK TİP PLAN	L TİPİ PLAN	U TİPİ PLAN
 SAINT ESPRIT FRANSIZ OKULU (1871) SGLI	 SAINT ESPRIT FRANSIZ OKULU (1871) SGLI	 NOTRE DAME DE SION FRANSIZ OKULU (1868) SGLI
 SAINT BENOIT FRANSIZ OKULU (1878) PERANGALATA	 SAINT JEAN BAPTISTE FRANSIZ OKULU (1878) PERANGALATA	 SAINT MICHEL FRANSIZ OKULU (1868) SGLI
 SAINT PIERRE FRANSIZ OKULU (1884) PERANGALATA	 SAINTE JEANNE D'ARC FRANSIZ OKULU (1882) KULYAPMA	 SAINT BENOIT FRANSIZ OKULU (1878) PERANGALATA
 SAINTE BLANCHE FRANSIZ OKULU (1872) PERANGALATA	 NOTRE DAME DE SION FRANSIZ OKULU (1868) KACHYOT	 SAINTE PULCHERE FRANSIZ OKULU (1848) PERANGALATA
 ASSOMPTION FRANSIZ OKULU (1883) KULYAPMA	 MARCELLE CONCEPTION FRANSIZ OKULU (1884) USULDAK	 SAINT JOSEPH FRANSIZ OKULU (1878) KACHYOT
 NOTRE DAME DU ROSAIRE FRANSIZ OKULU (1888) BASKYOT		 SAINTE GENEVIEVE FRANSIZ OKULU (1888) FENDEBILKOR
 SAINT VINCENT FRANSIZ OKULU (1885) USULDAK		 SAINTE EUPHRASIE FRANSIZ OKULU (1886) FENDEBILKOR
 MIEUX OKULU (1882) KACHYOT		
 SAINT LOUIS FRANSIZ OKULU (1886) HAYDARPAĞA		

Foto. 1125. İstanbul'daki Fransız Okullarının Plan Tipleri (Zübeyde Gözde Kutlu)

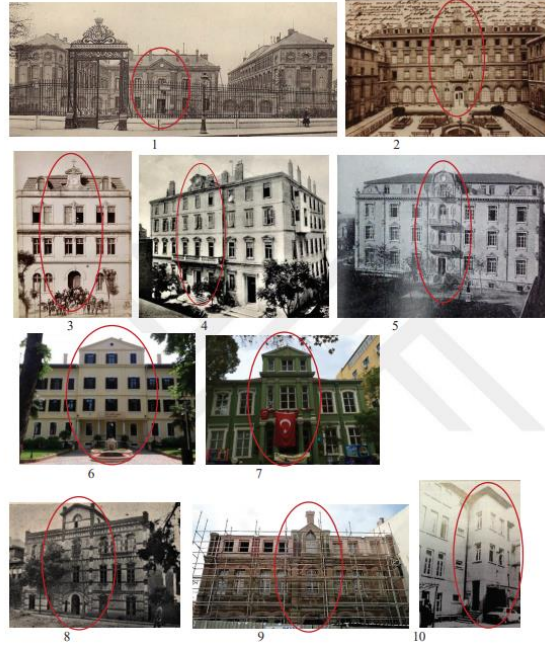

Foto. 1126. İstanbul'da Bulunan Fransız Okullarının Cepheleri (Zübeyde Gözde Kutlu)

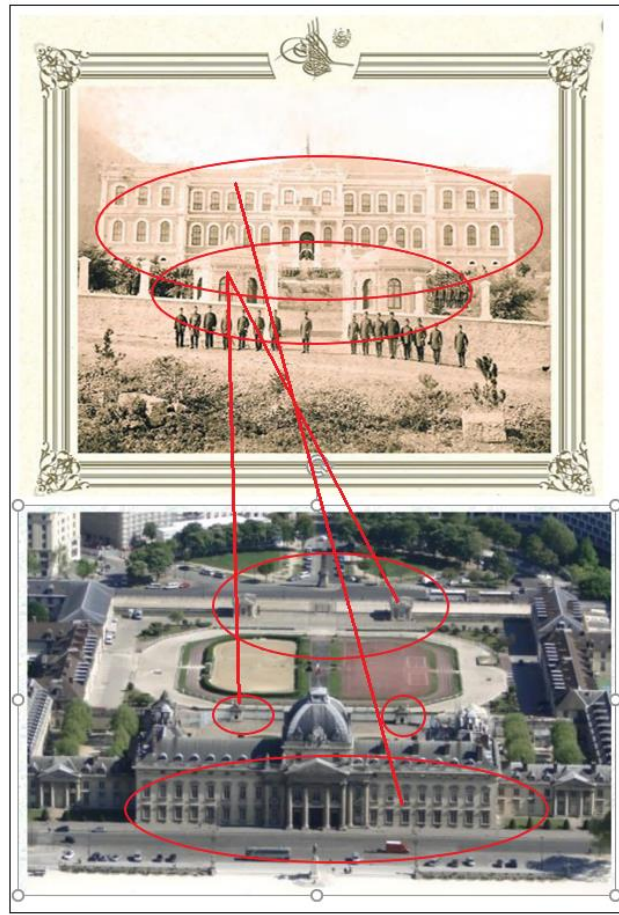

Foto. 1127. Bursa Askerî İdâdîsi ile Le Ecole Militaire Binasının Karşılaştırmalı Fotoğrafları

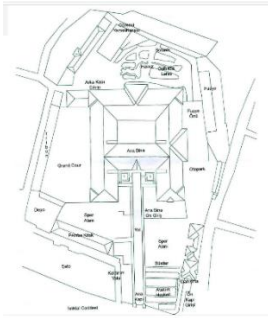
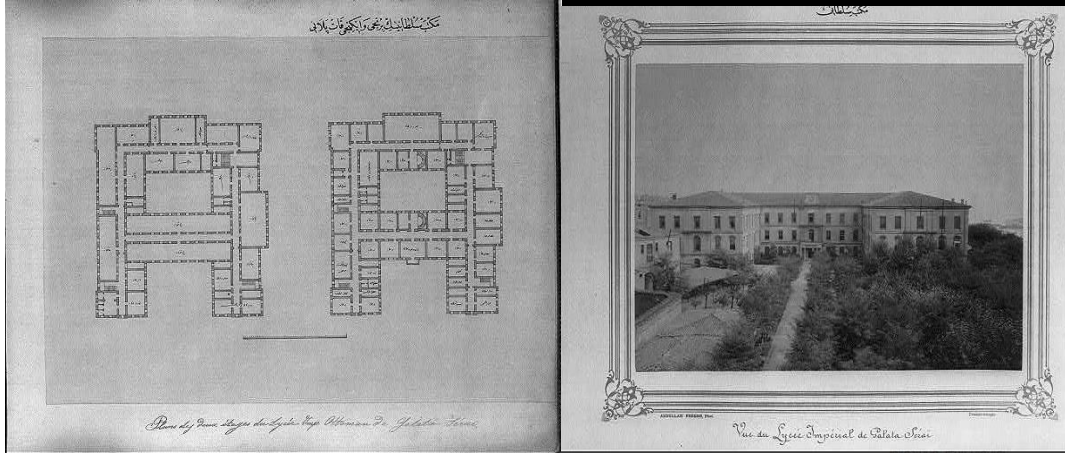

Foto. 1128. Galatasaray Sultanisi Kat Planları, (<http://www.girgin.org/galatasaray-lisesi-ve-spor-kulubunden-kesitler/>, Erişim: 25.12.2019)

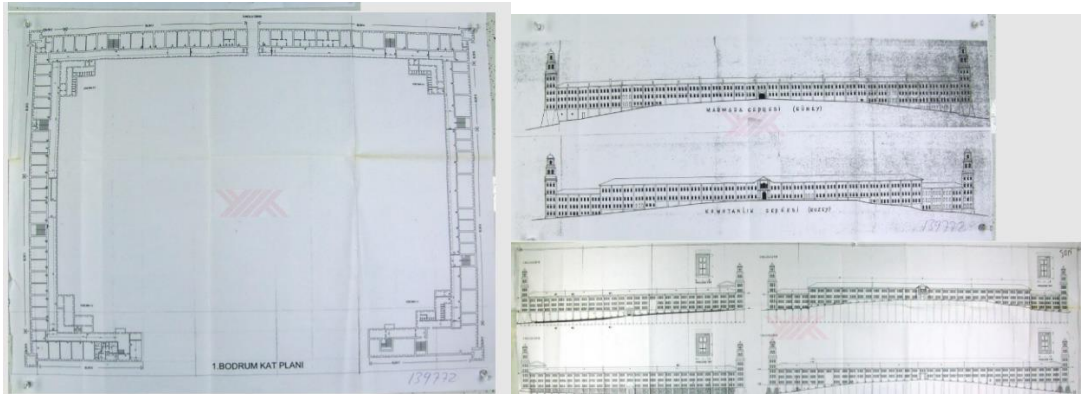

Foto. 1129. Selimiye Kışlası (Gözde Ramazanoğlu)

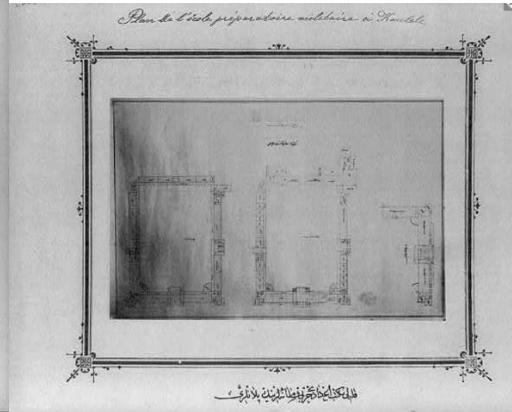
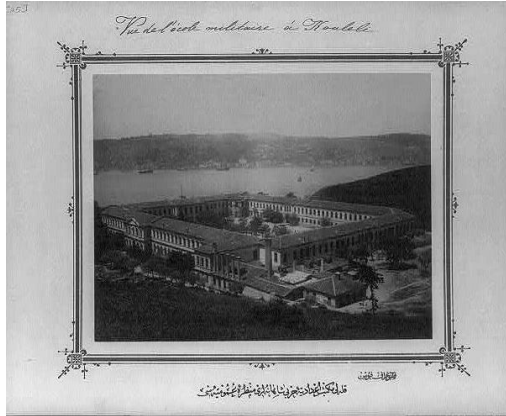
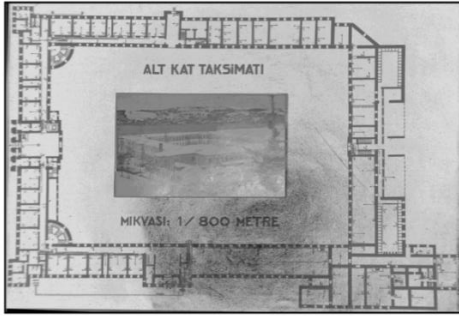

Foto. 1130. Kuleli (Kıyaslı) Askeri Lisesi (Nurhan Nuhoğlu, Kat Planı) (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b27979/>, Erişim 29.01.2019)

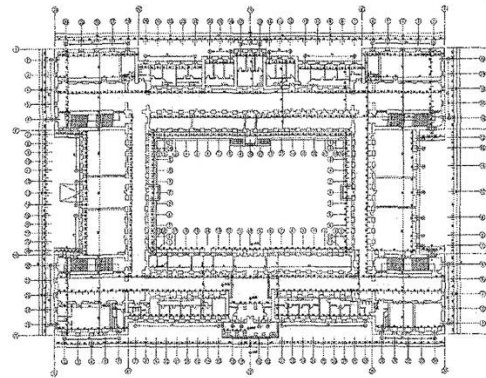
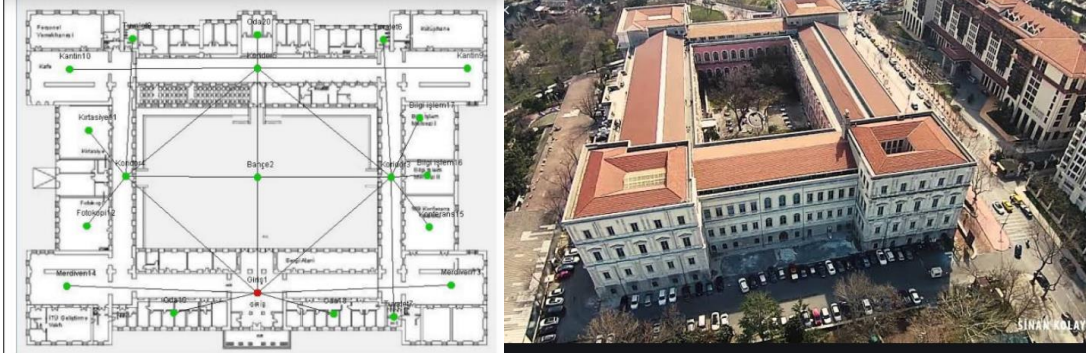

Foto. 1131. Davut Paşa Kışlası (Ömer Faruk Bayram) (II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm (<https://www.loc.gov/resource/cph.3b27979/>, Erişim 29.01.2019)

Plan 1132. İstanbul Taş Kışla (İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi)

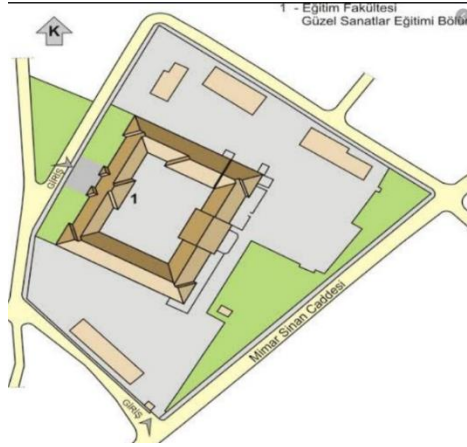

Foto. 1133. Edirne Askeri Kışlası (Edirne Askeri İdâdîsi)

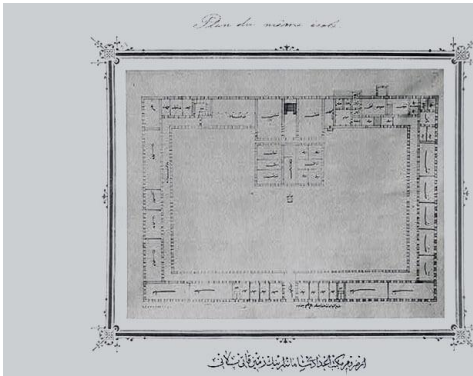

Foto. 1134. Erzurum Askeri İdâdîsi

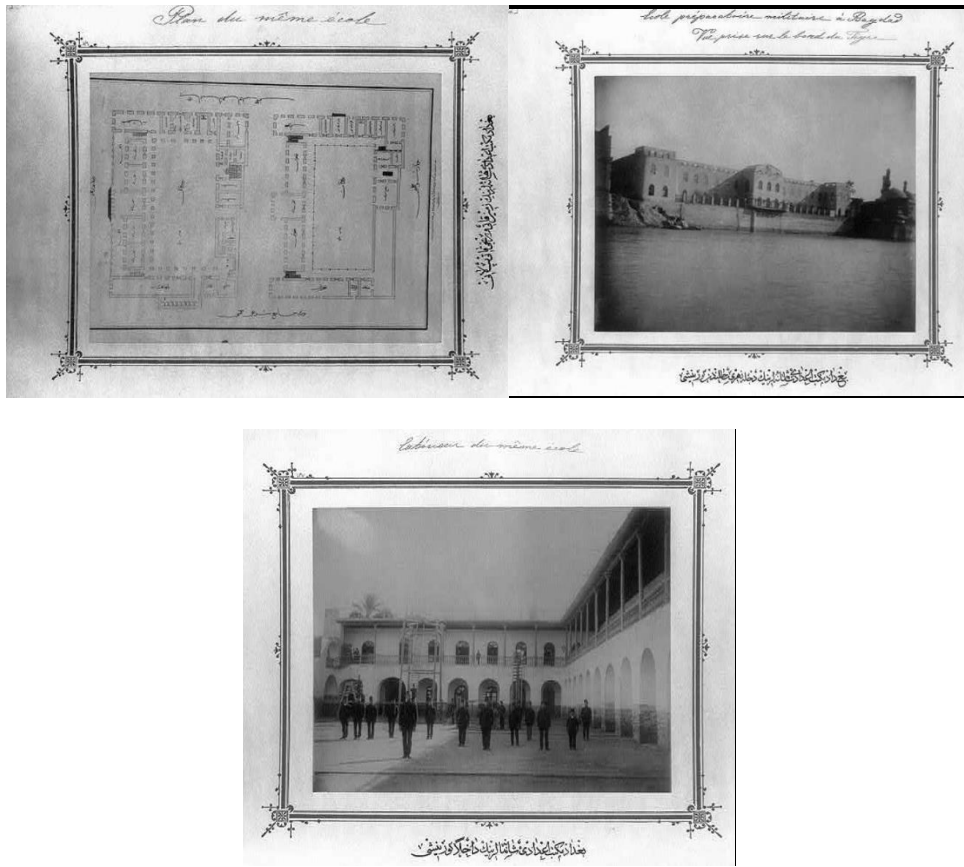

Foto. 1135. Bağdat Askeri İdâdîsi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm

(<https://www.loc.gov/item/2001700287/>, Erişim 29.01.2019)

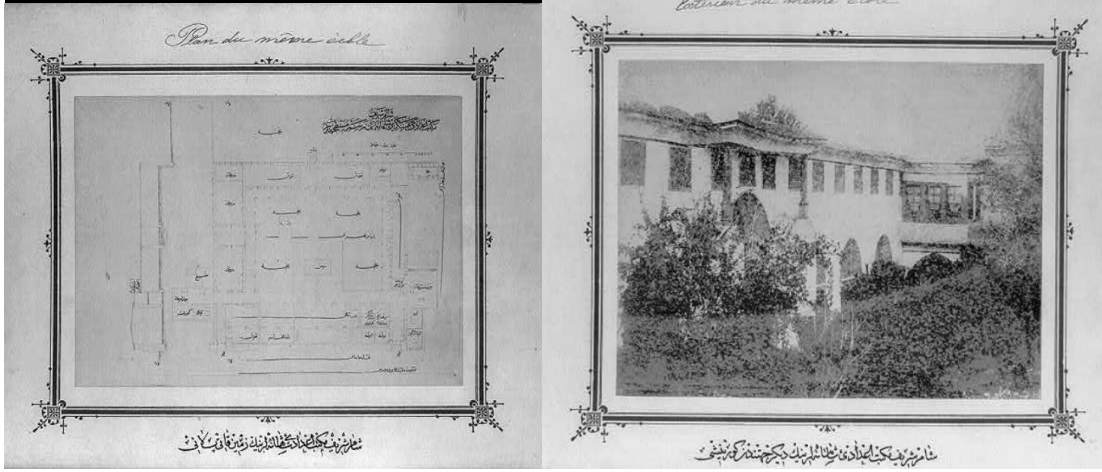

Foto. 1136. Şam Askeri İdadisi II. Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Genel Görünüm
(<https://www.loc.gov/item/2001700287/>, Erişim 29.01.2019)

Foto. 1137. Erzincan Askeri Kışlası (Mesut Uyar)

Foto. 1138. Manastır Askeri İdâdîsi (TİKA)

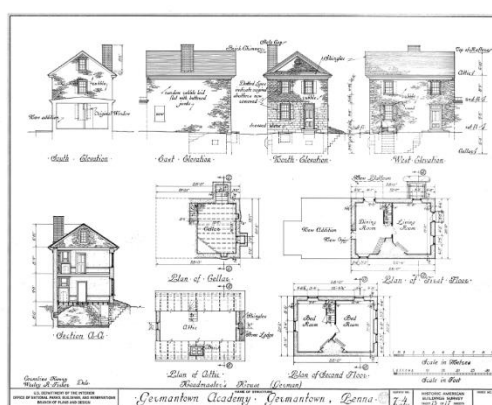
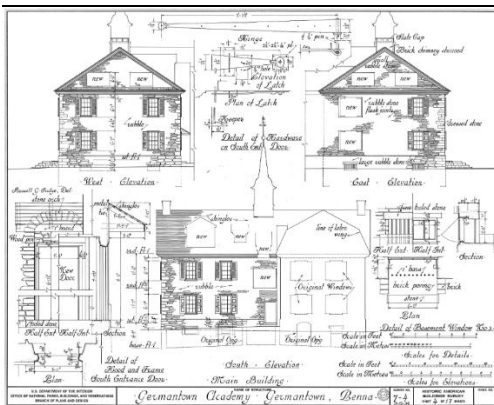

Foto. 1139. Armstrong Hall of the Tuskegee İnstıtute (1899) Binası ve Üsküdar Amerikan İnas İdâdîsi Binası

Foto. 1140. Highdown School (1878) ve Searles High School (1898) Binaları ve Mersin Amerikan İnas İdâdîsi Binası (Great Barrington Historical Commision, <https://www.highdown.reading.sch.uk/gallery/?pid=8&gcatid=14&albumid=34>, Erişim: 25.12.2019)

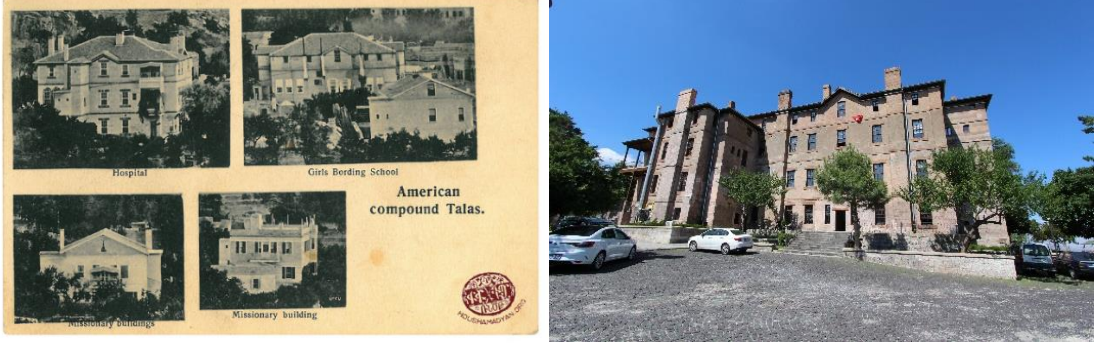

Foto. 1141. Pencilvania School Old Germantown Academy (1760-1826) Binaları ve Talas Amerikan (Kolej Binaları) Zükur İdâdîsi, (<https://historicplaces.net/>, Erişim: 26.12.2019)

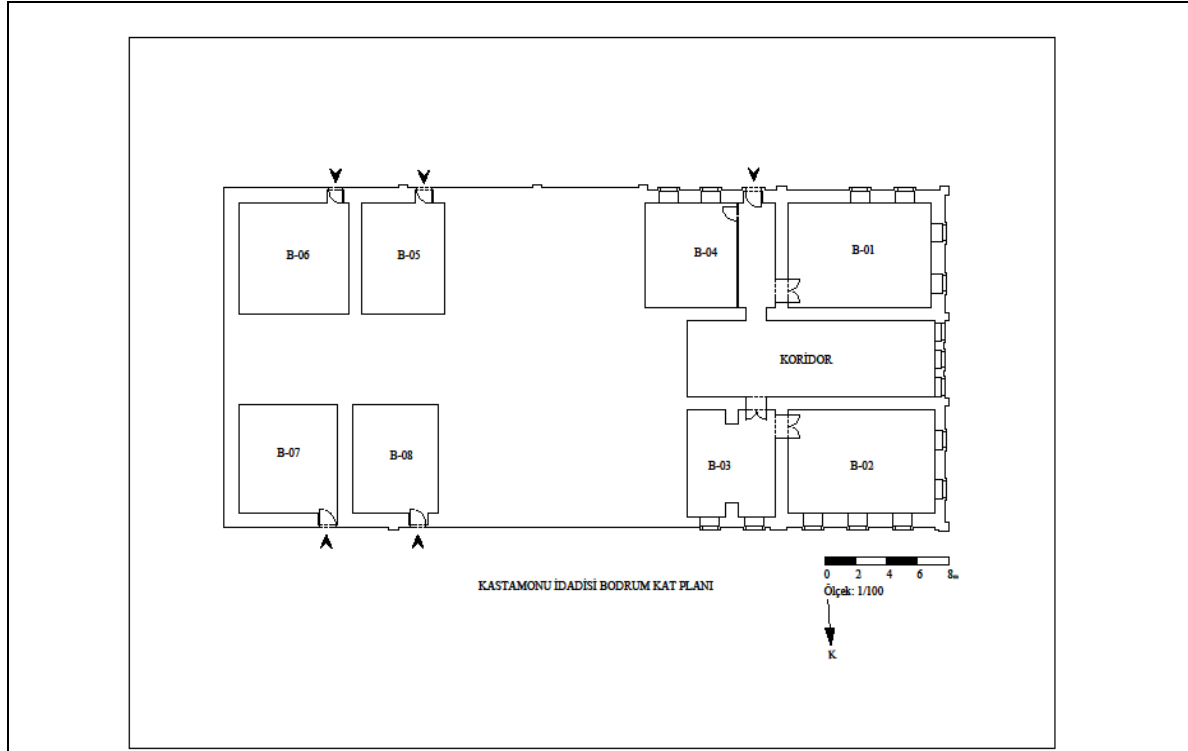

Foto. 1142. Manisa Hükümet Konağı (eskitürkiye.net, Erişim: 13.12.2019)

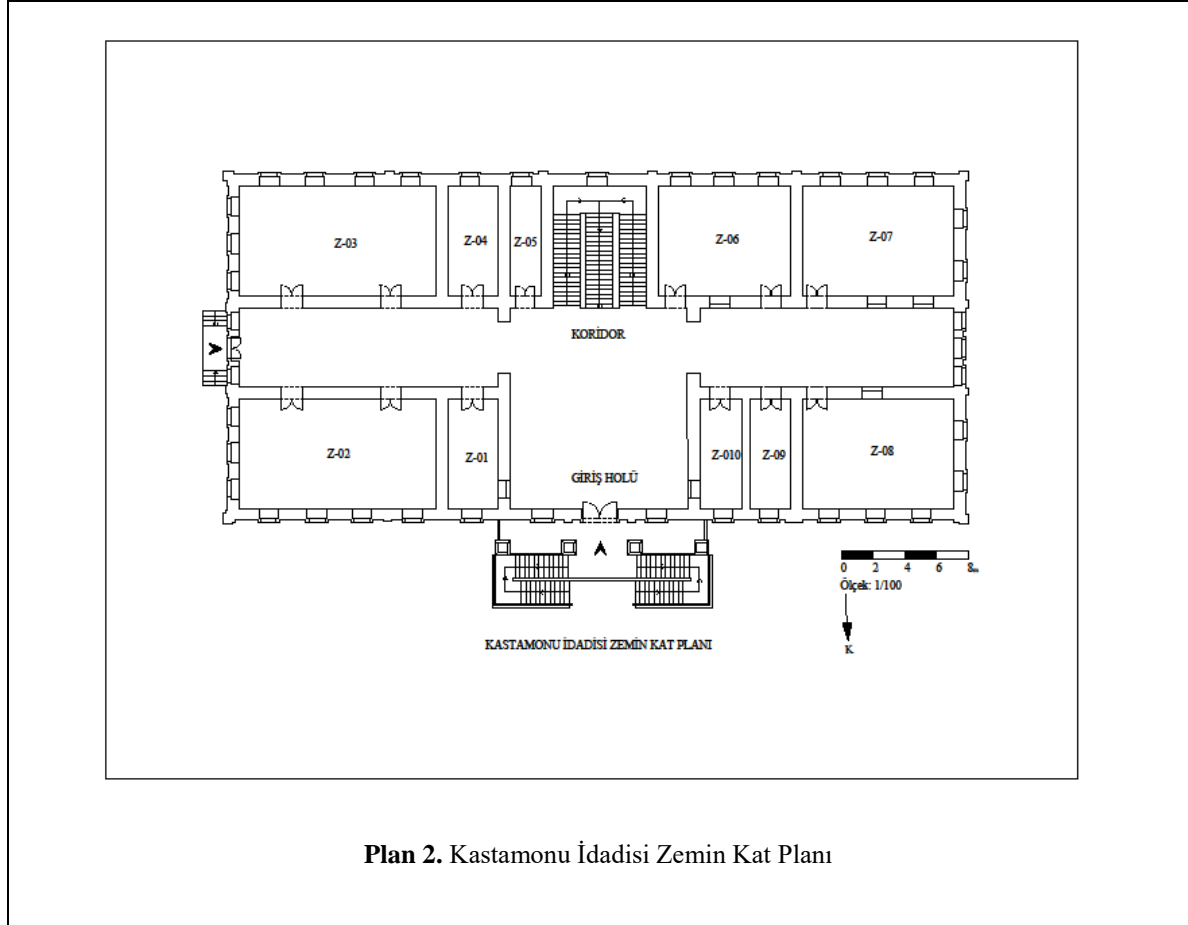

Foto. 1143. Ankara Hükümet Konağı (www.ankara.gov.tr, Erişim: 13.12.2019)

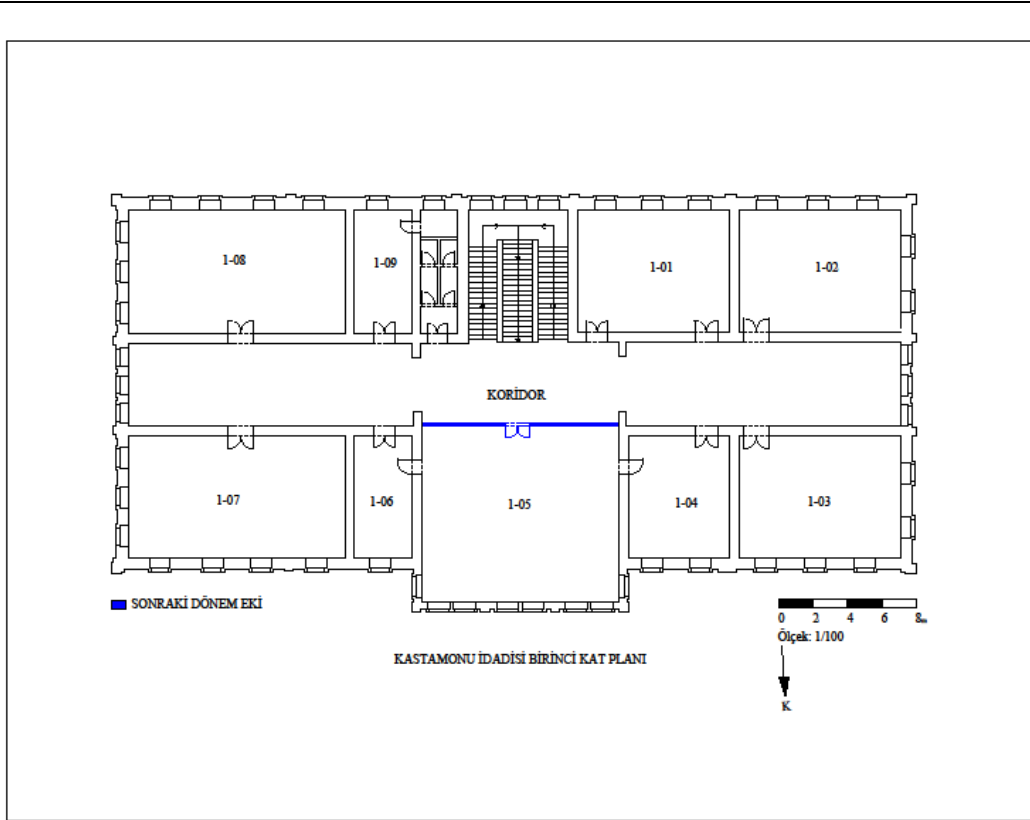
PLANLAR

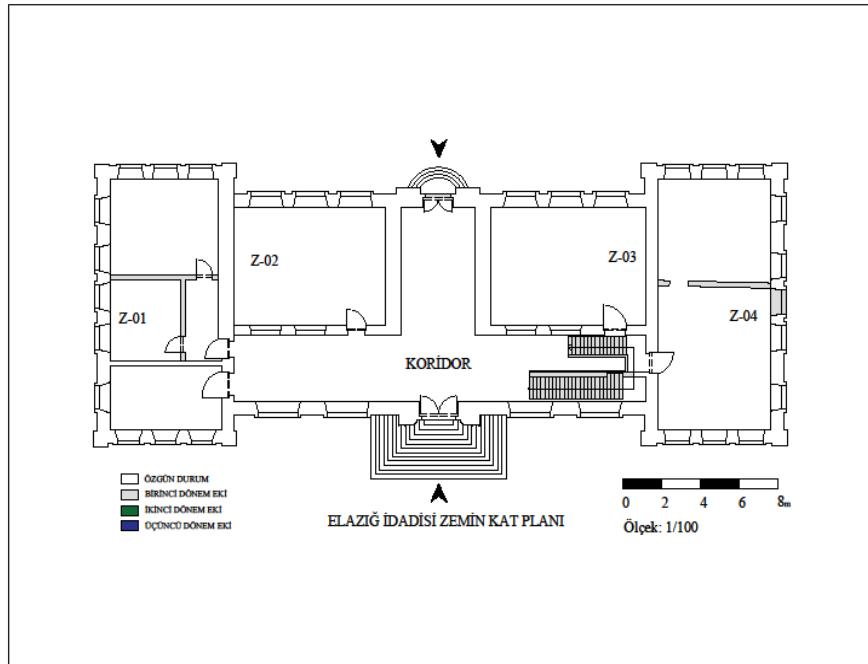
Plan 1. Kastamonu İdadisi Bodrum Kat Planı

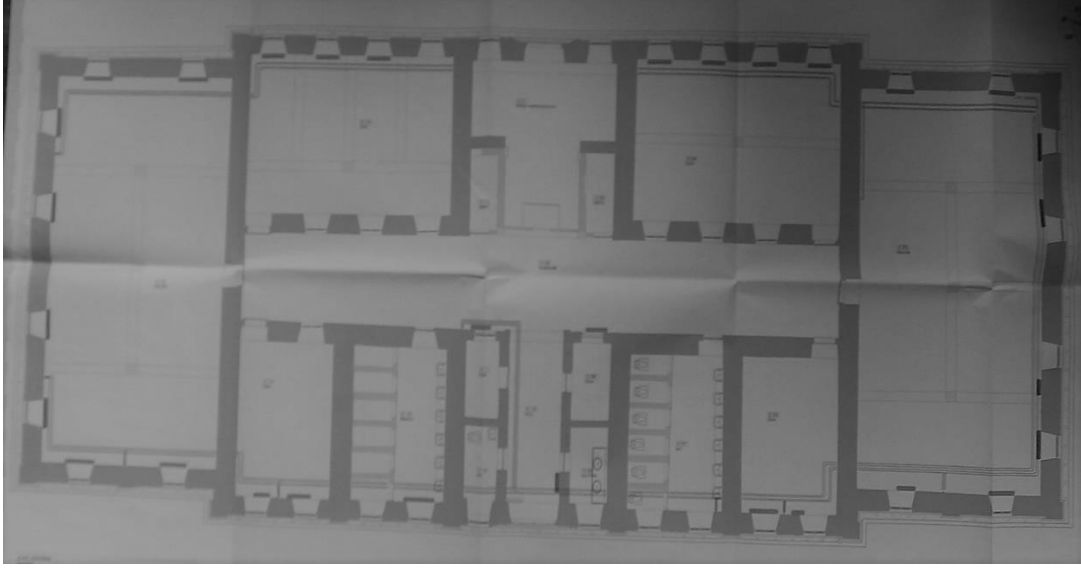
Plan 2. Kastamonu İdadisi Zemin Kat Planı

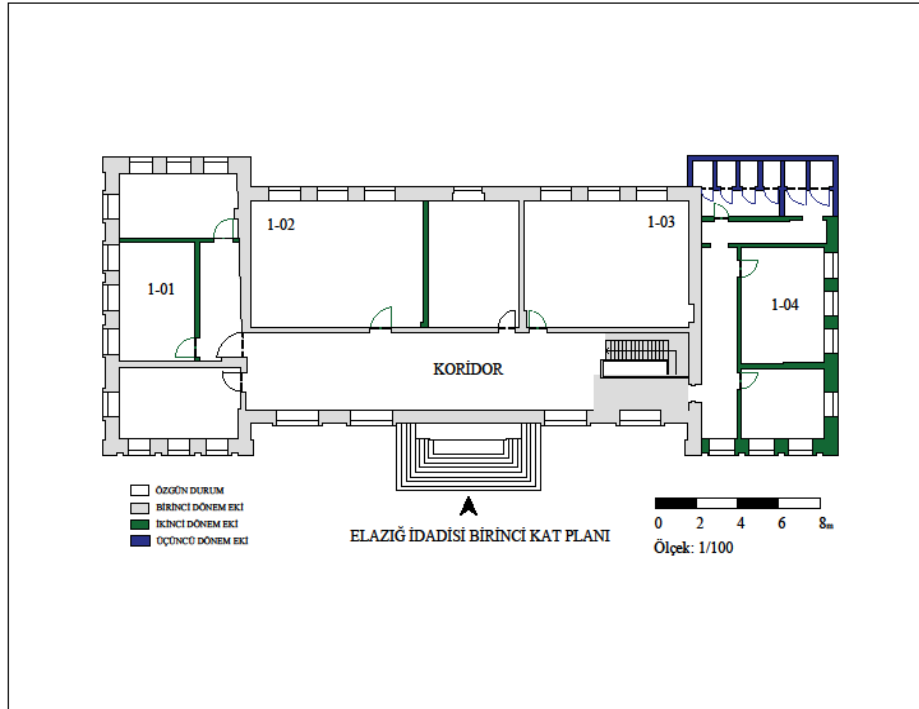
Plan 3. Kastamonu İdadisi Birinci Kat Plan

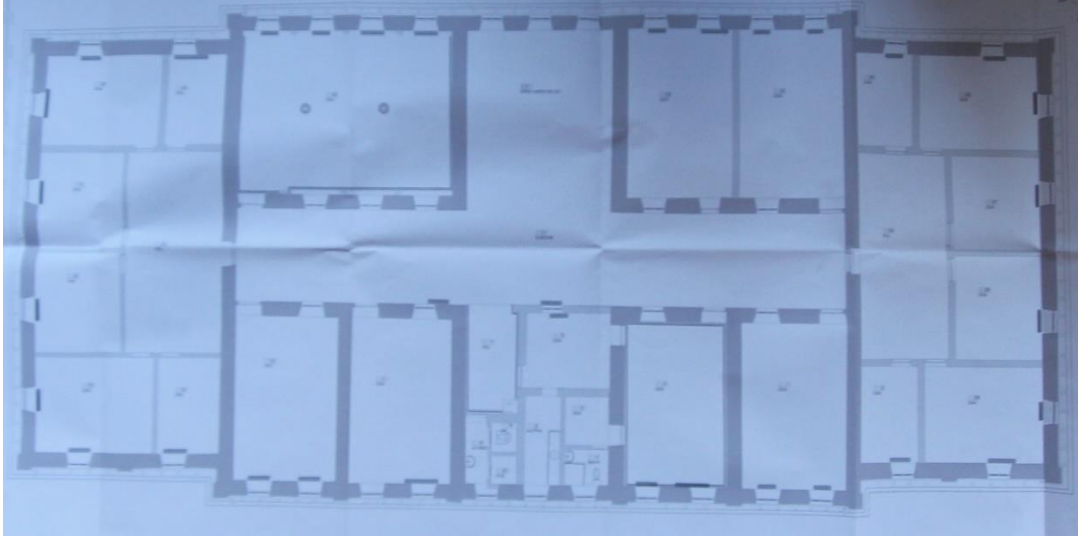
Plan 4. Elazığ İdadisi Zemin Kat Planı (2014 Restorasyonu Öncesi)

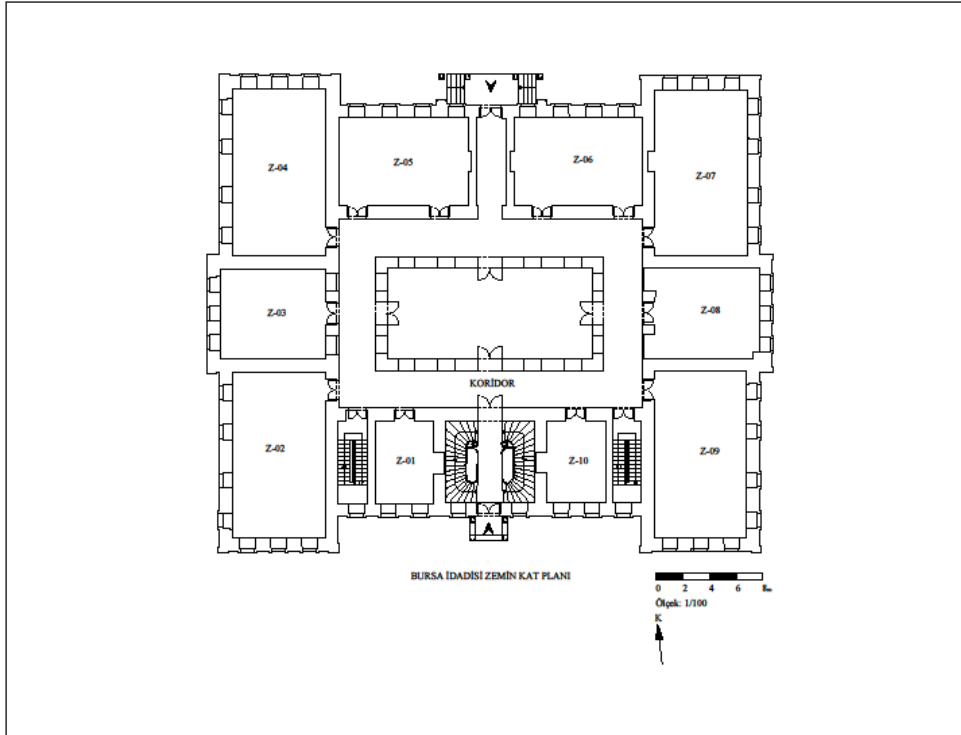
Plan 5. Elazığ İdadisi Zemin Kat Planı (2014 Restorasyonu Sonrası)

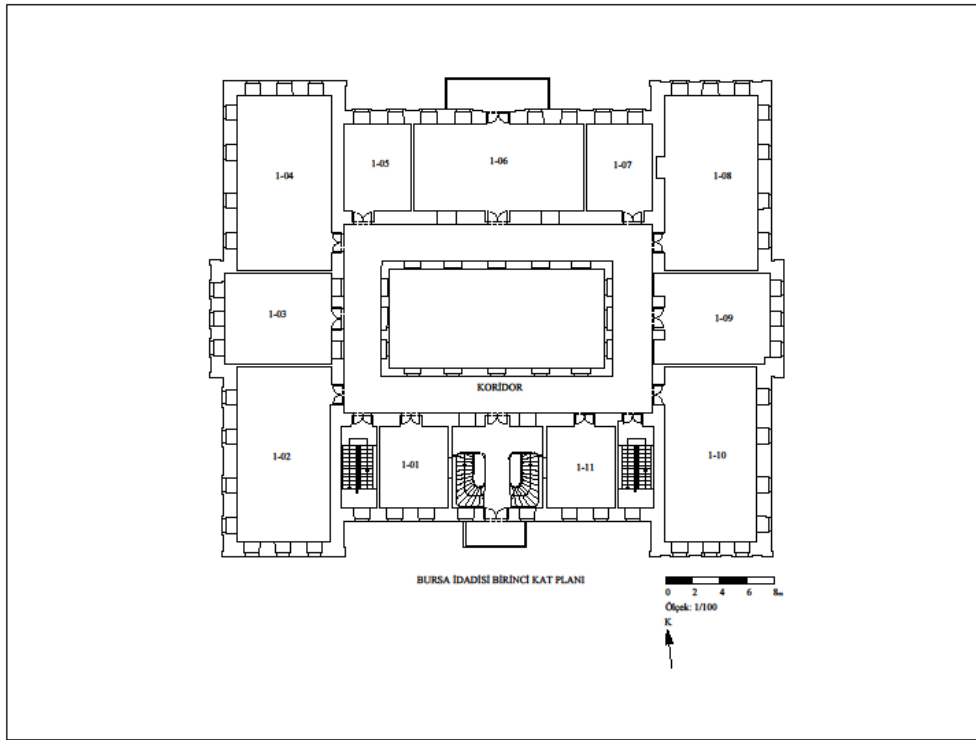
Plan 6. Elazığ İdadisi Birinci Kat Planı (2014 Restorasyonu Öncesi)

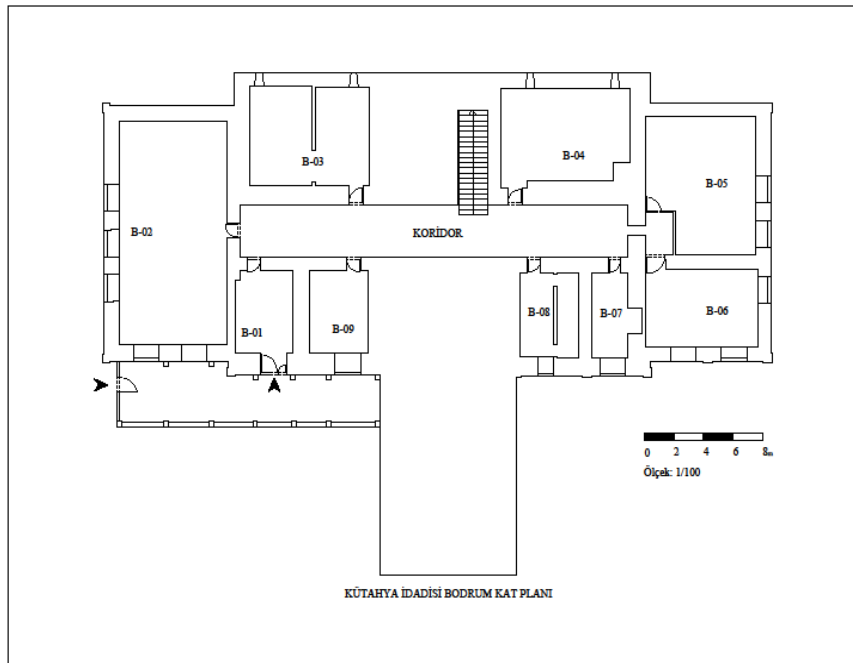
Plan 7. Elazığ İdadisi Birinci Kat Planı (2014 Restorasyonu Sonrası)

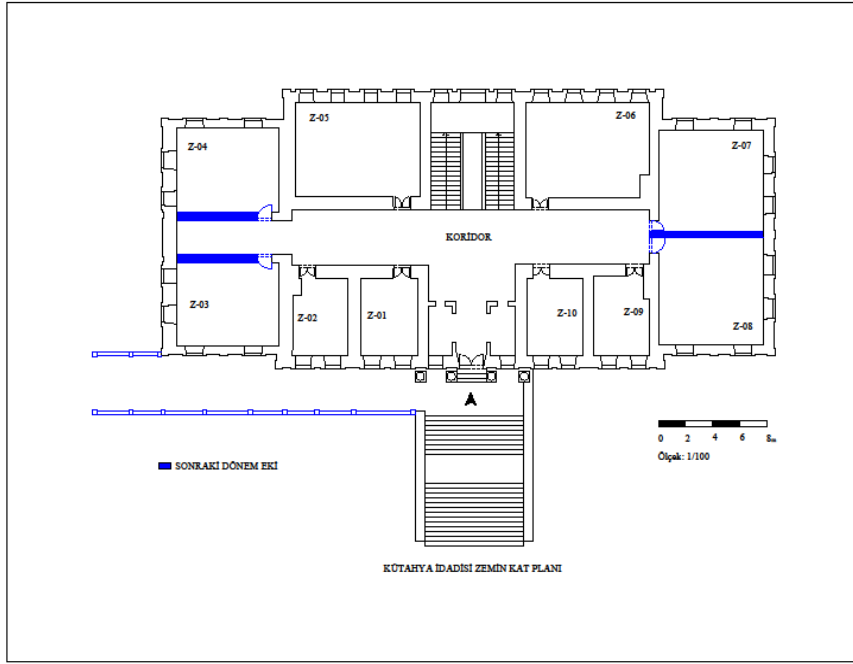
Plan 8. Bursa İdadisi Zemin Kat Planı

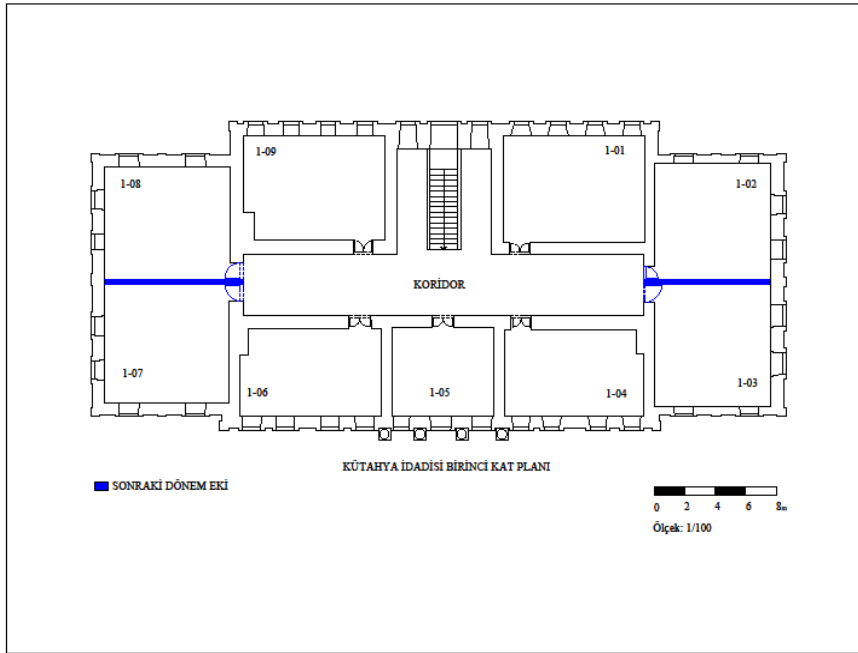
Plan 9. Bursa İdadisi Birinci Kat Planı

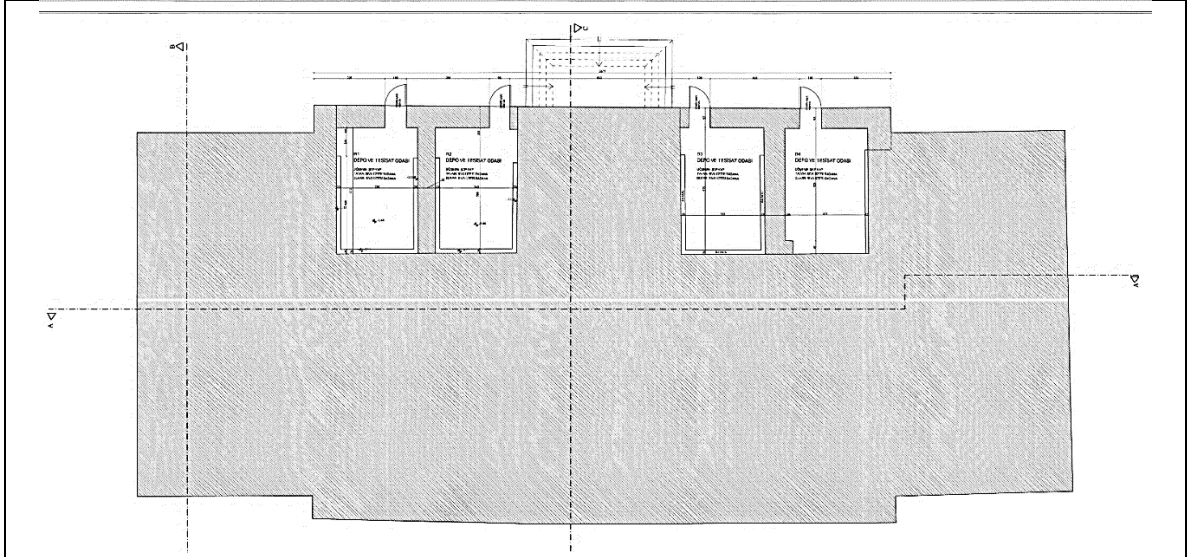
Plan 10. Kütahya İdadisi Bodrum Kat Planı

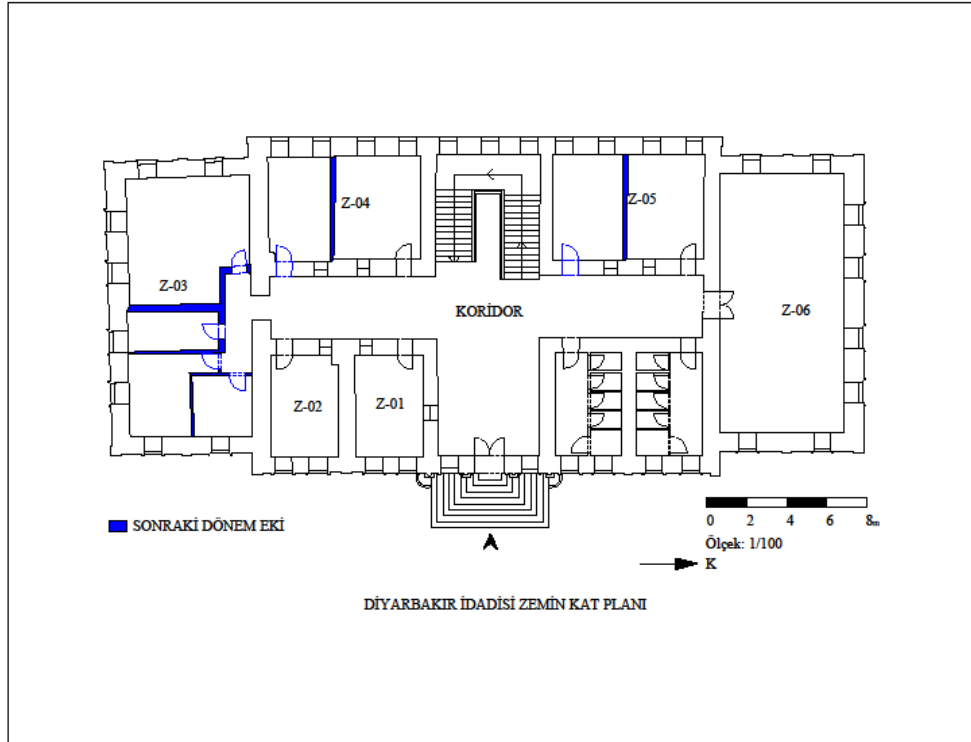
Plan 11. Kütahya İdadisi Zemin Kat Planı

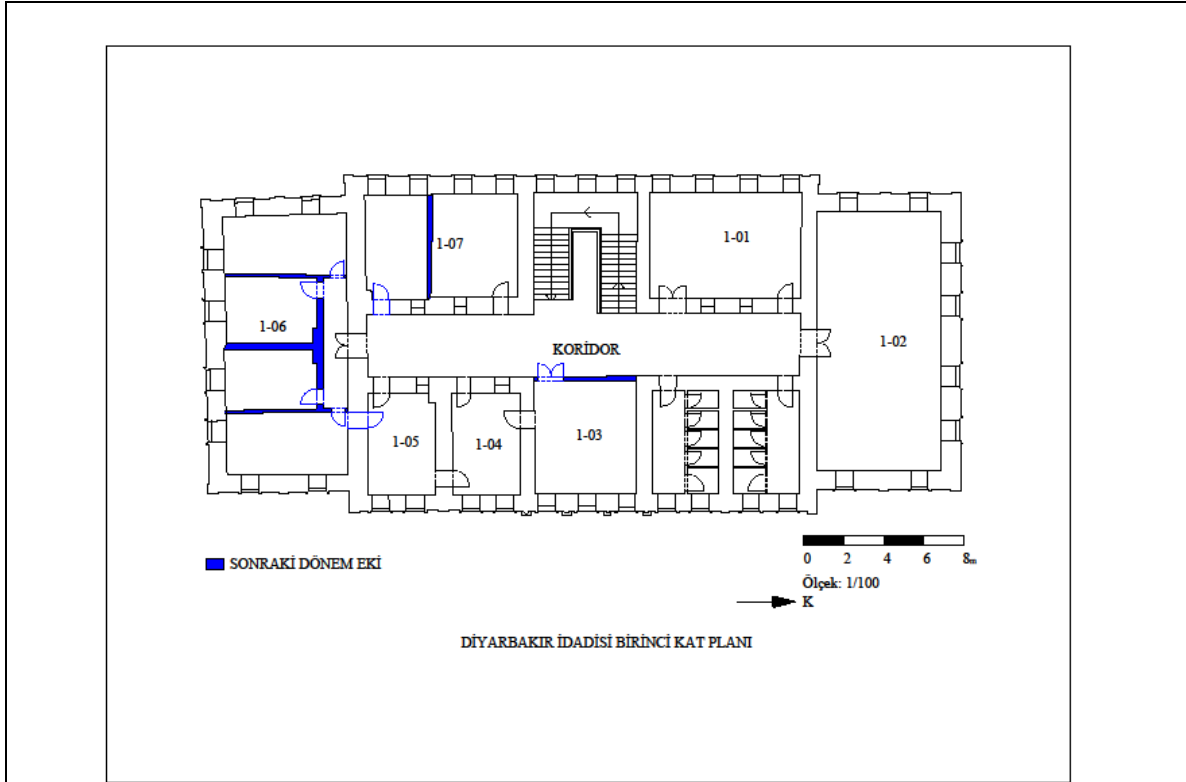
Plan 13. Kütahya İdadisi Birinci Kat Planı

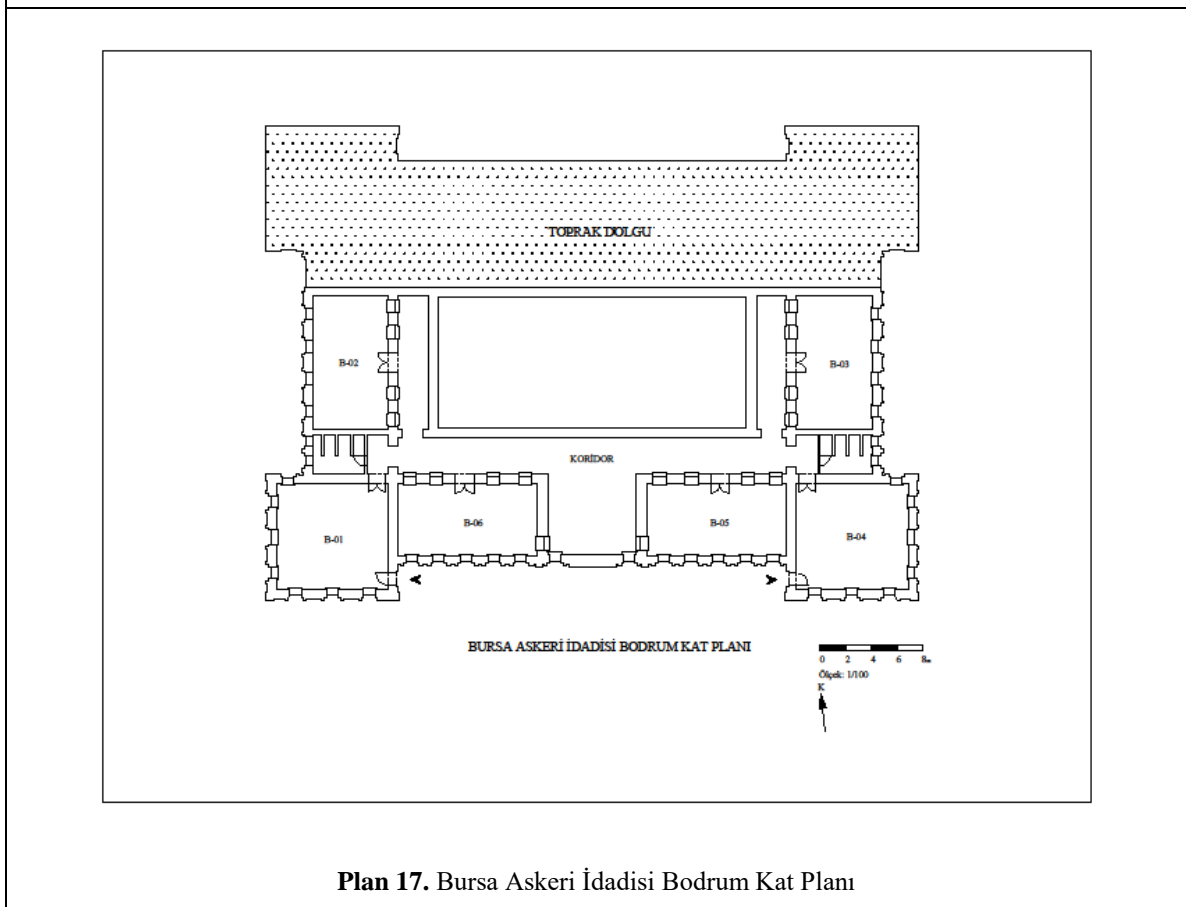
Plan 14. Diyarbakır İdadisi Bodrum Kat Planı (Mimar Mehmet Özel)

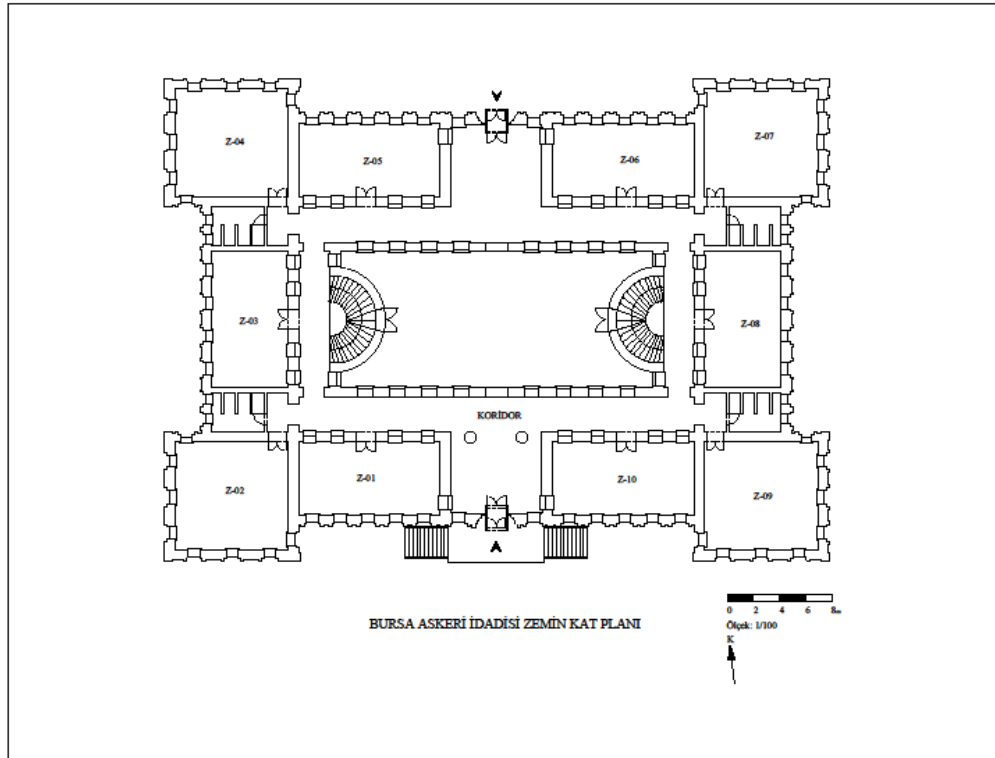
Plan 15. Diyarbakır İdadisi Zemin Kat Planı

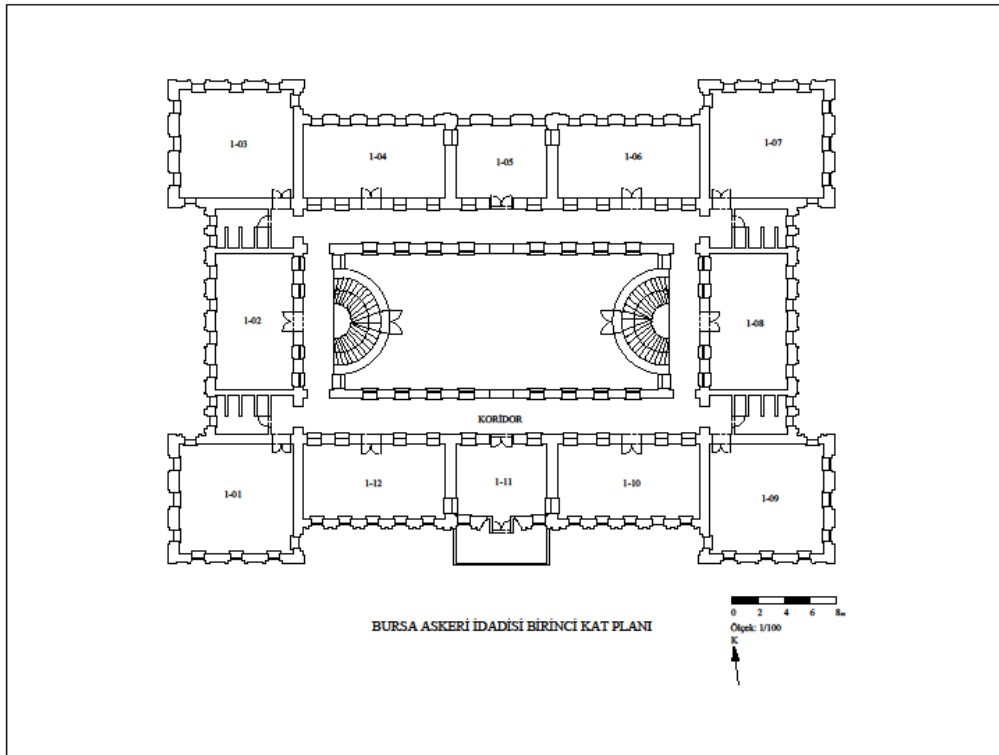
Plan 16. Diyarbakır İdadisi Birinci Kat Planı

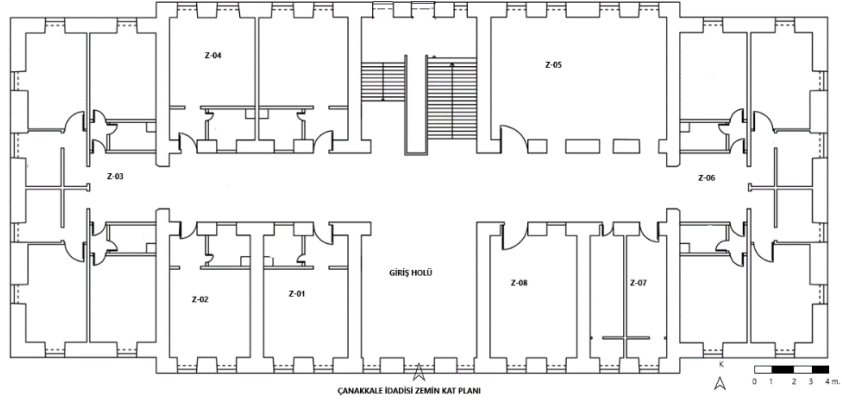
Plan 17. Bursa Askeri İdadisi Bodrum Kat Planı

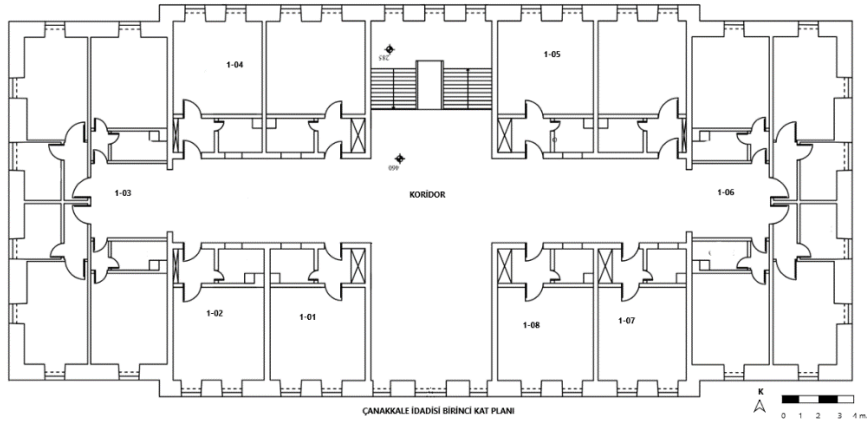
Plan 18. Bursa Askeri İdadisi Zemin Kat Planı

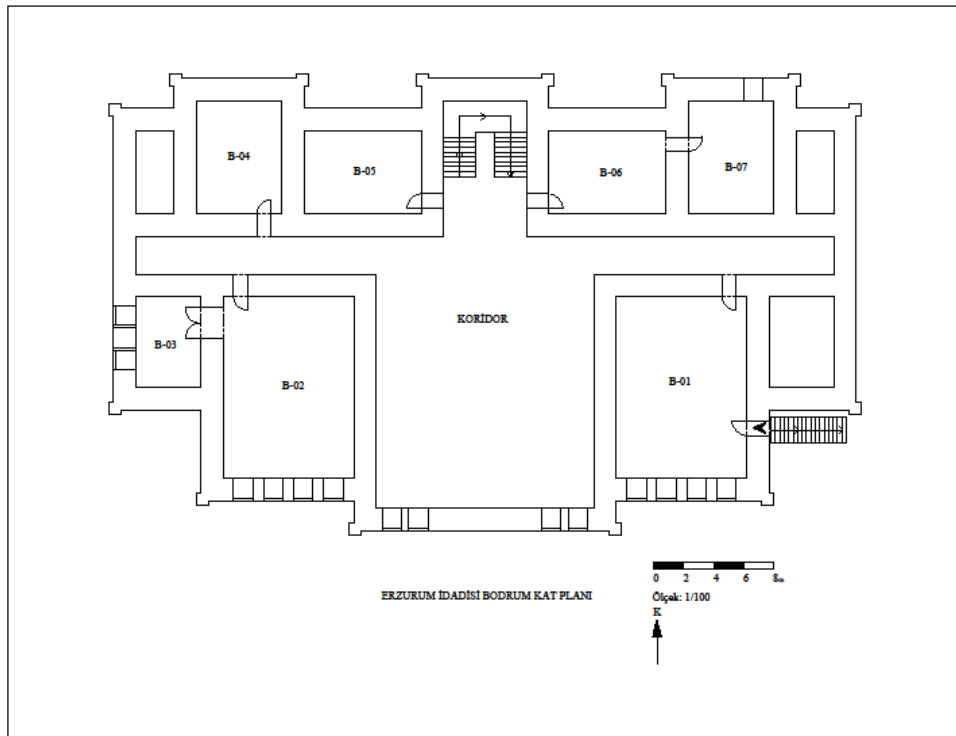
Plan 19. Bursa Askeri İdadisi Birinci Kat Planı

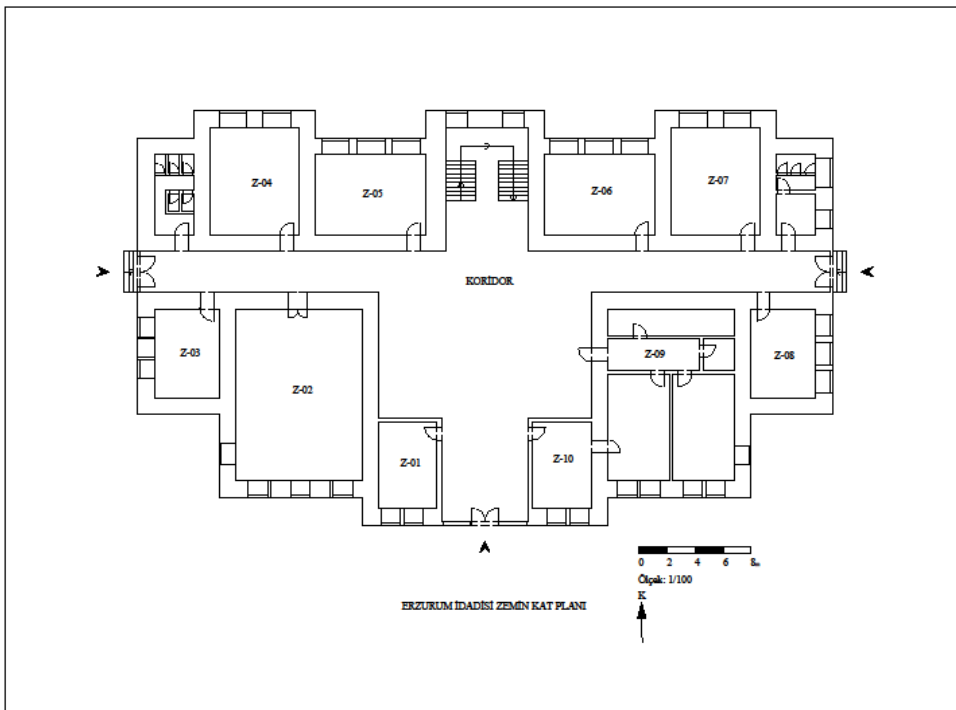
Plan 20. Çanakkale İdadisi Zemin Kat Planı

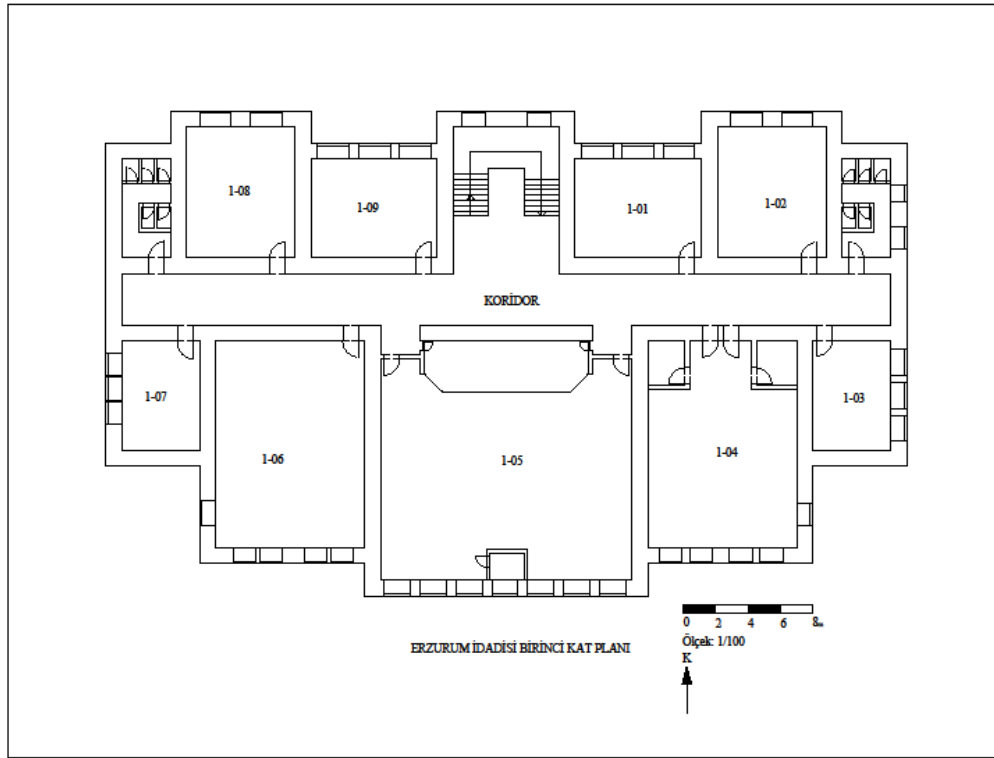
Plan. 21. Çanakkale İdadisi Birinci Kat Planı

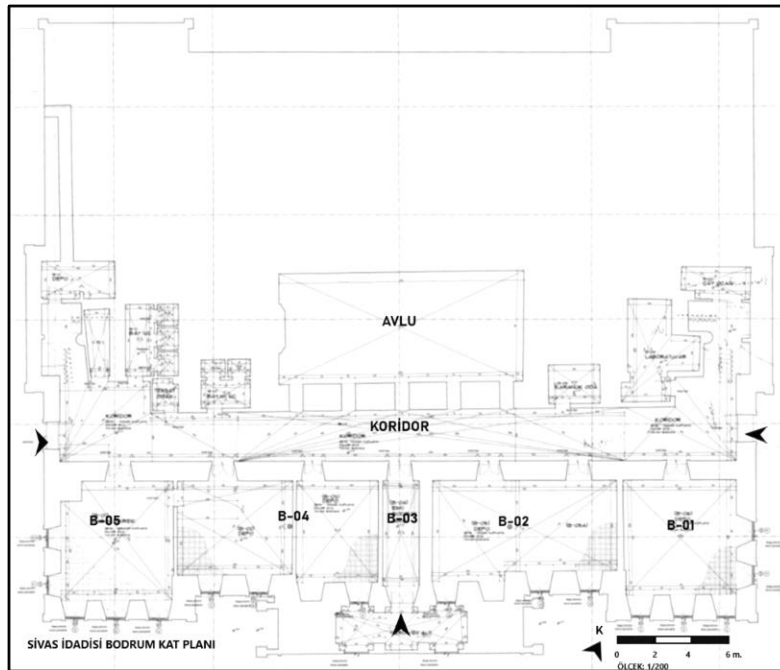
Plan 22. Erzurum İdadisi Bodrum Kat Planı

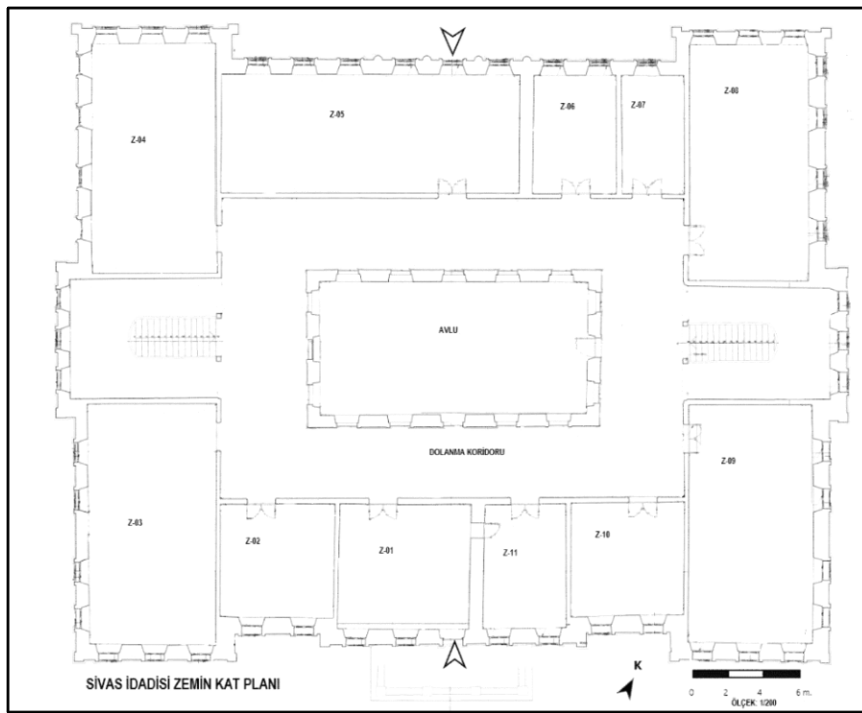
Plan 23. Erzurum İdadisi Zemin Kat Planı

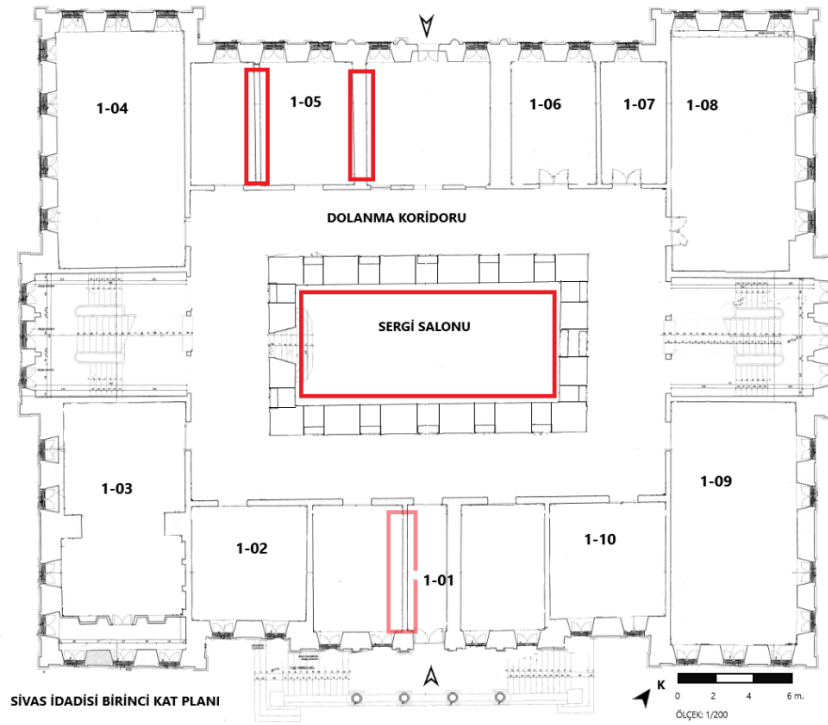
Plan 24. Erzurum İdadisi Birinci Kat Planı

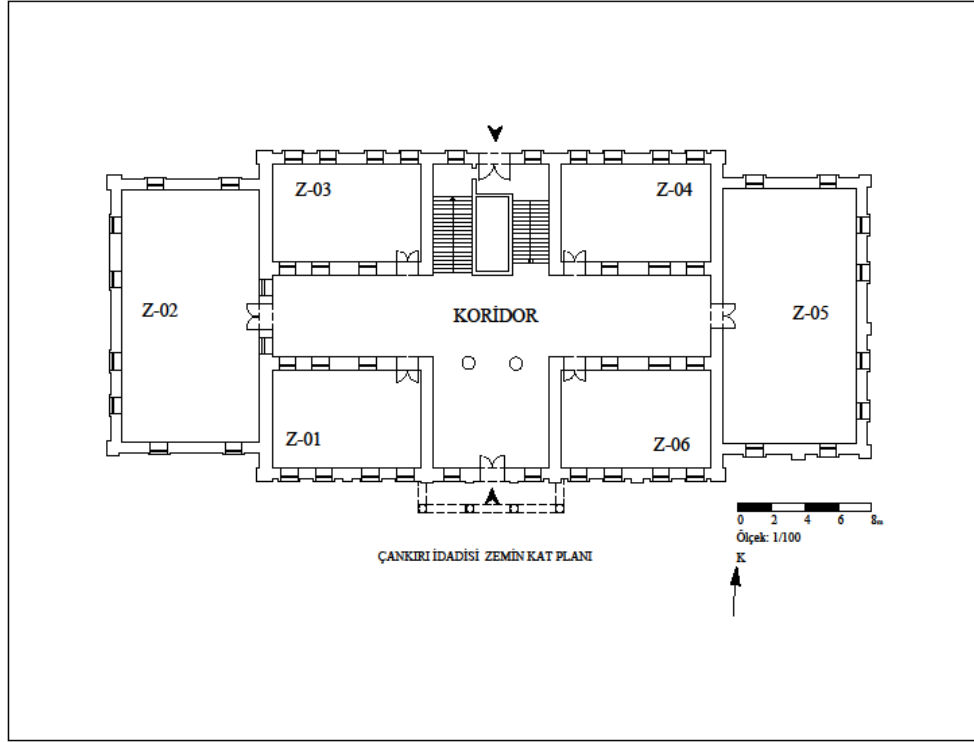
Plan 25. Sivas İdadisi Bodrum Kat Planı (Sivas KTVKMM.)

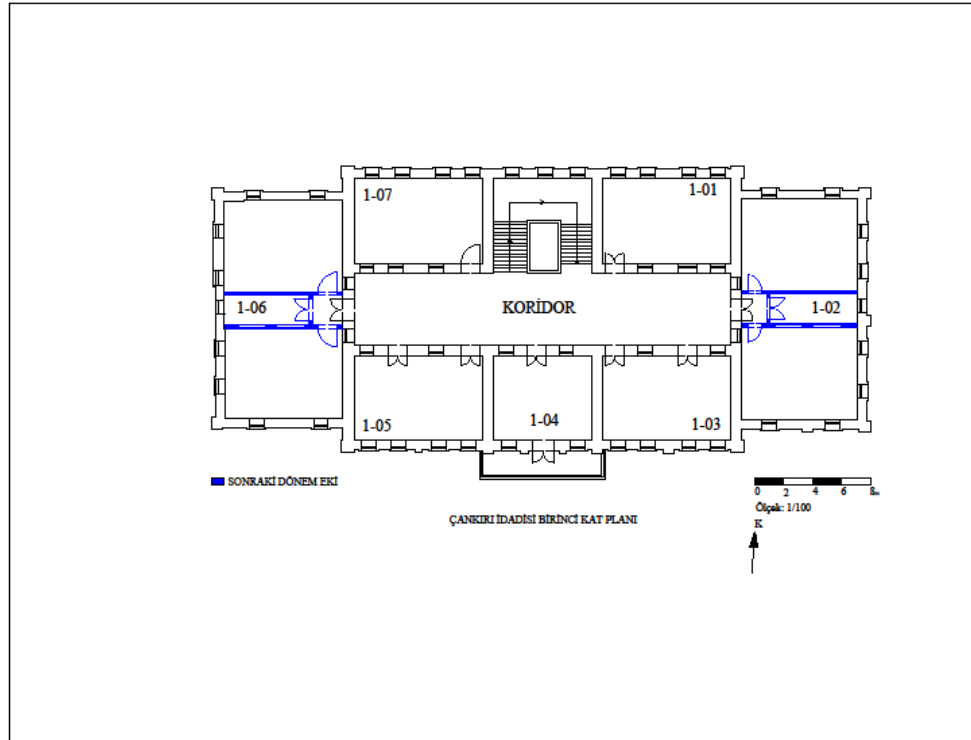
Plan 26. Sivas İdadisi Zemin Kat Planı

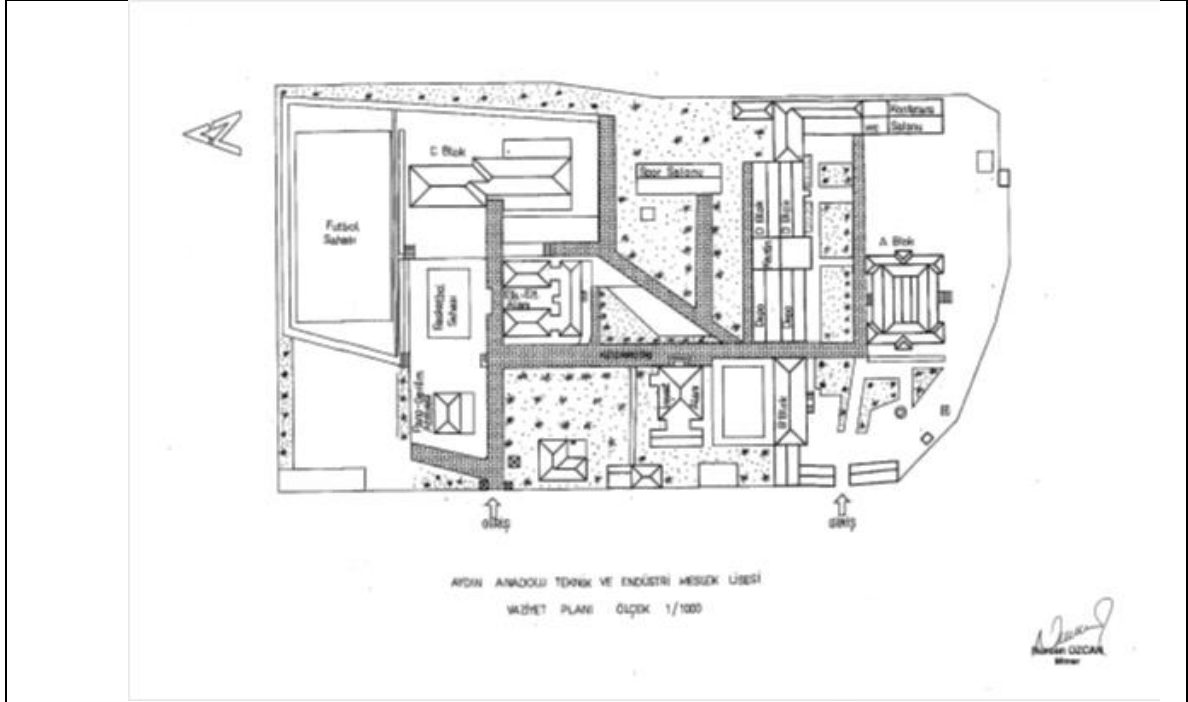
Plan 27. Sivas İdadisi Birinci Kat Planı

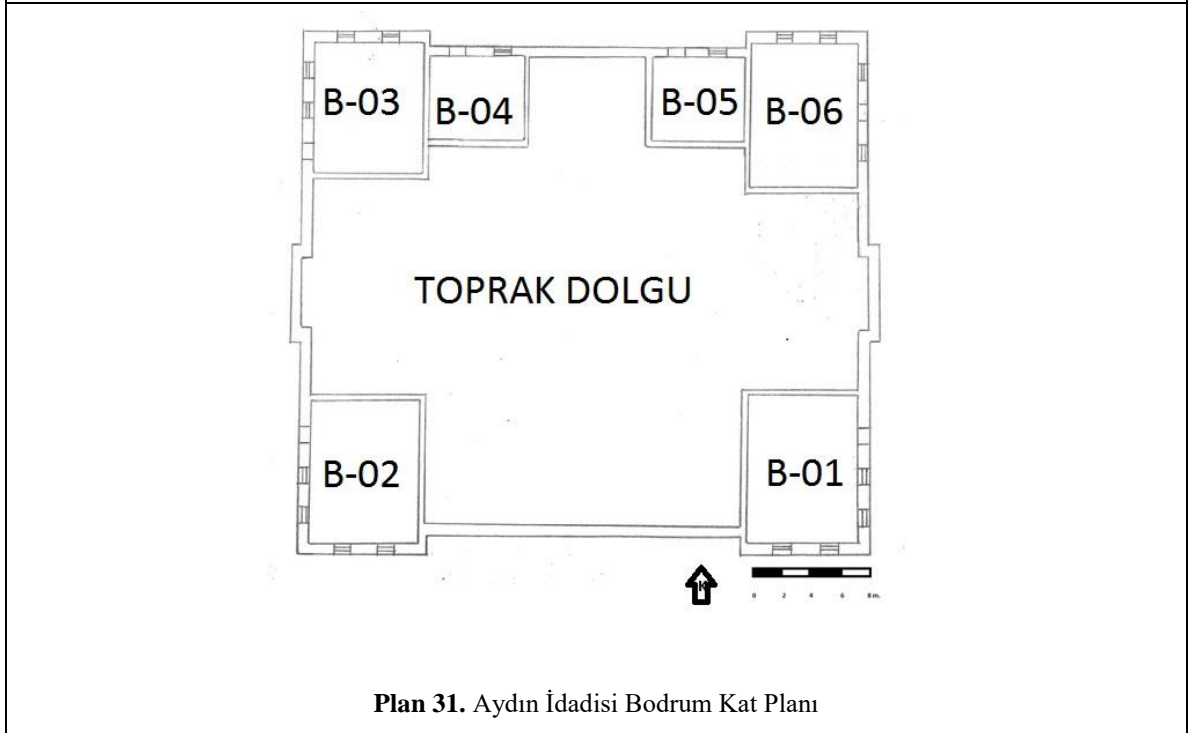
Plan 28. Çankırı İdadisi Zemin Kat Planı

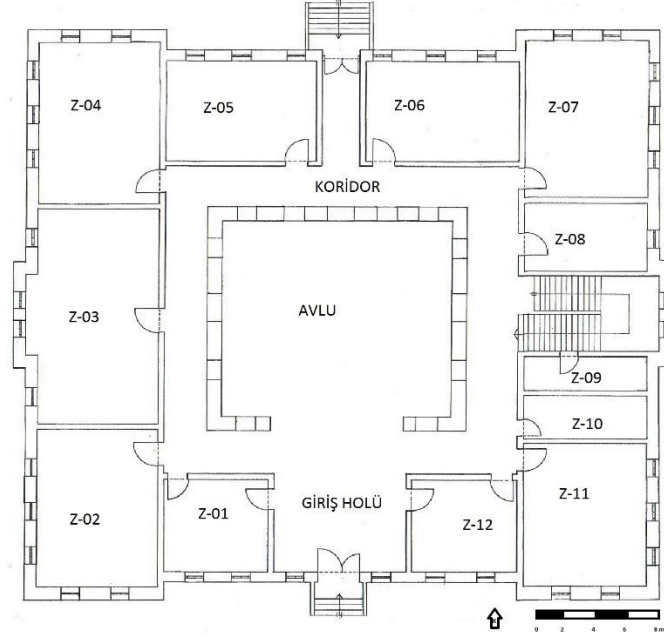
Plan 29. Çankırı İdadisi Birinci Kat Planı

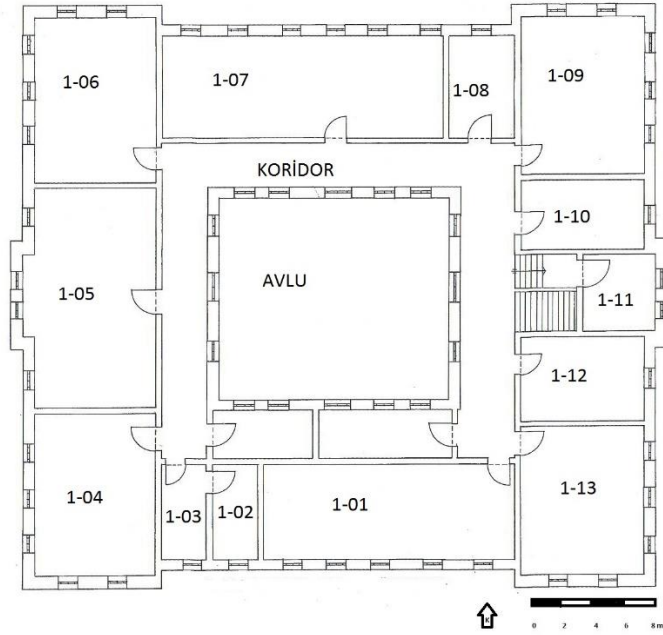
Plan 30. Aydın İdadisi Vaziyet Planı
(Mimar Nurcan ÖZCAN)

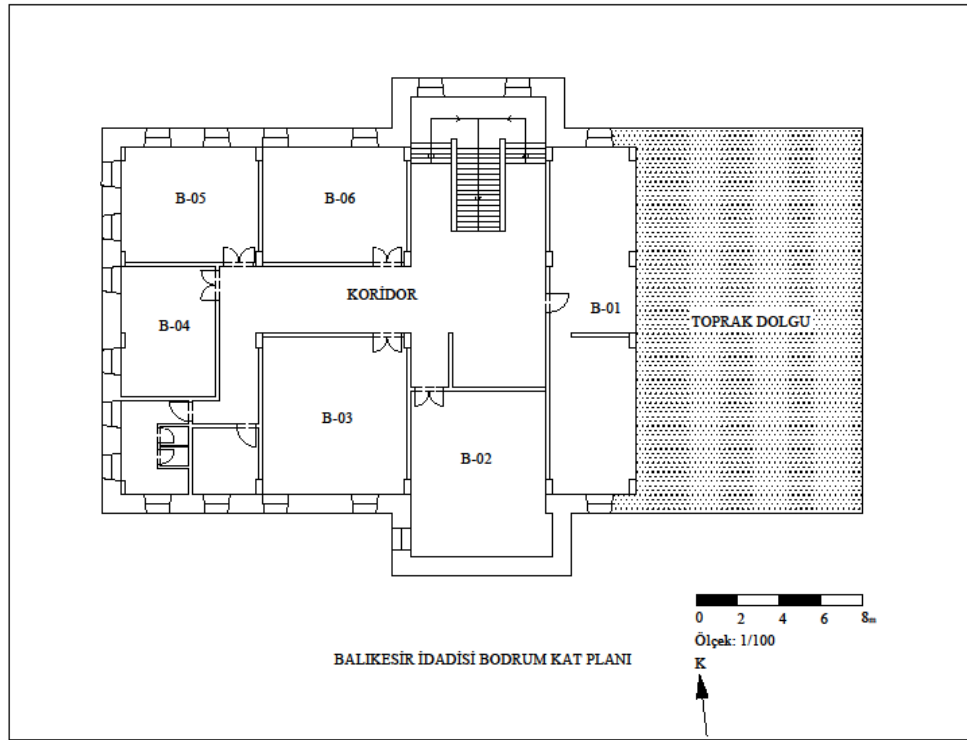
Plan 31. Aydın İdadisi Bodrum Kat Planı

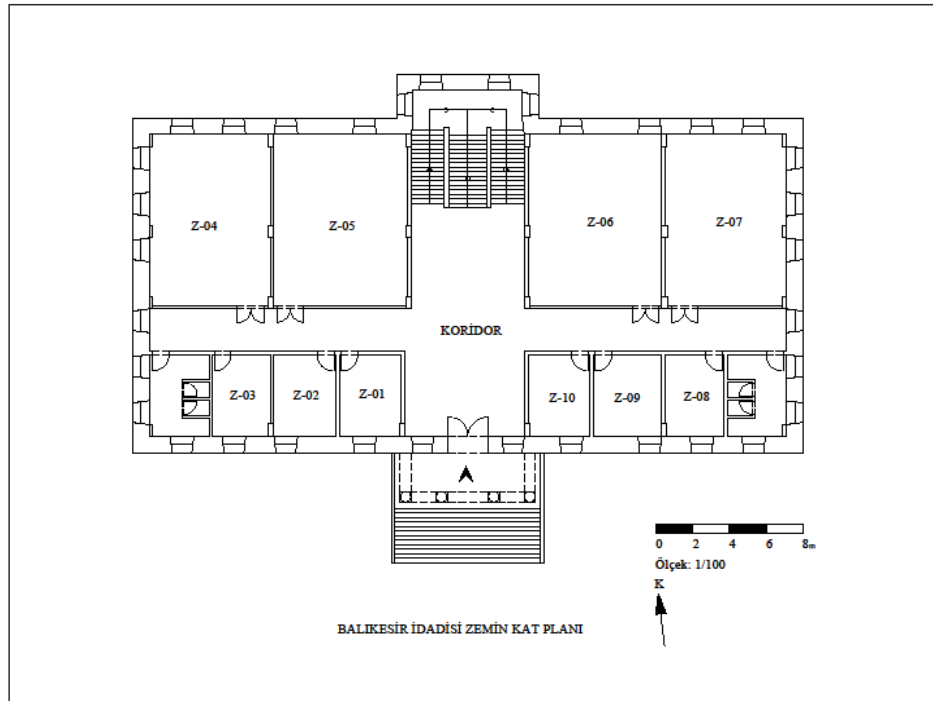
Plan 32. Aydın İdadisi Zemin Kat Planı

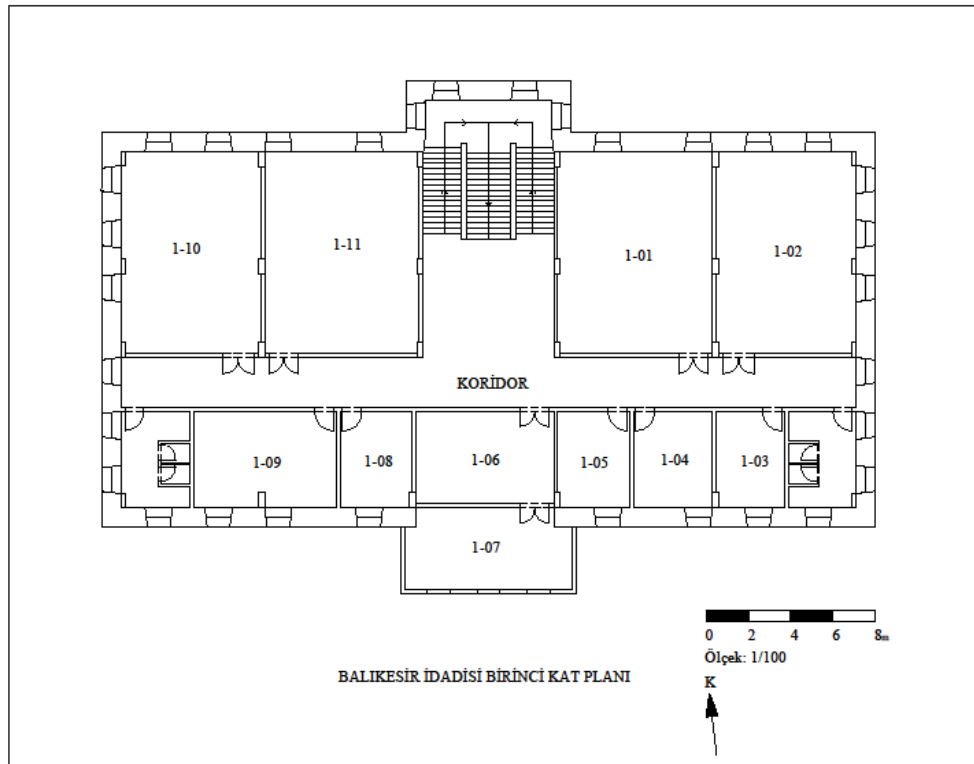
Plan 33. Aydın İdadisi Zemin Kat Planı

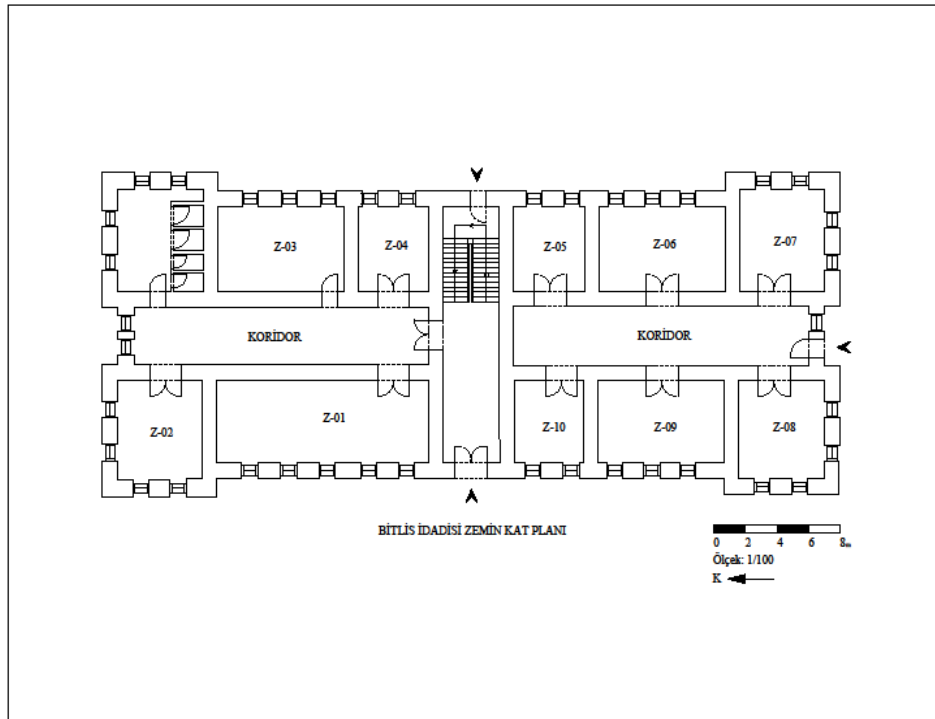
Plan 34. Balıkesir İdadisi Bodrum Kat Planı

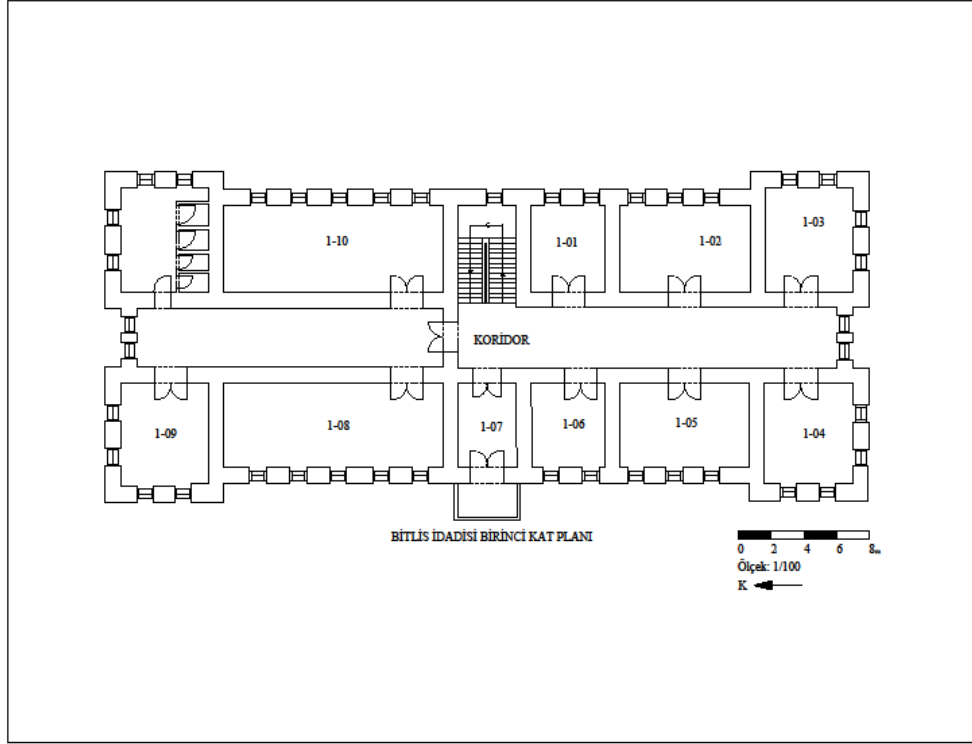
Plan 35. Balıkesir İdadisi Zemin Kat Planı

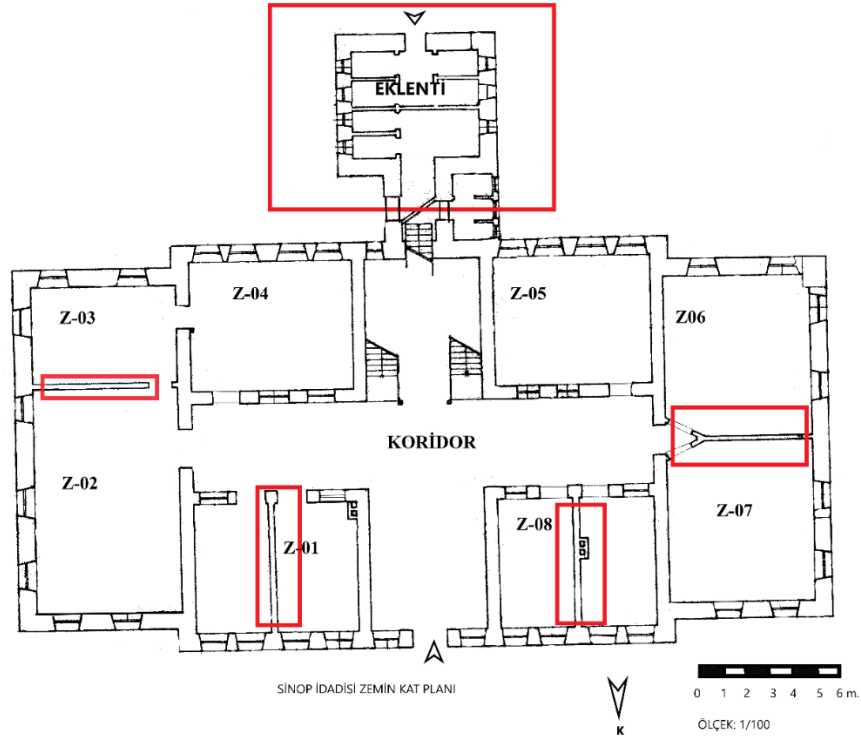
Plan 36. Balıkesir İdadisi Birinci Kat Planı

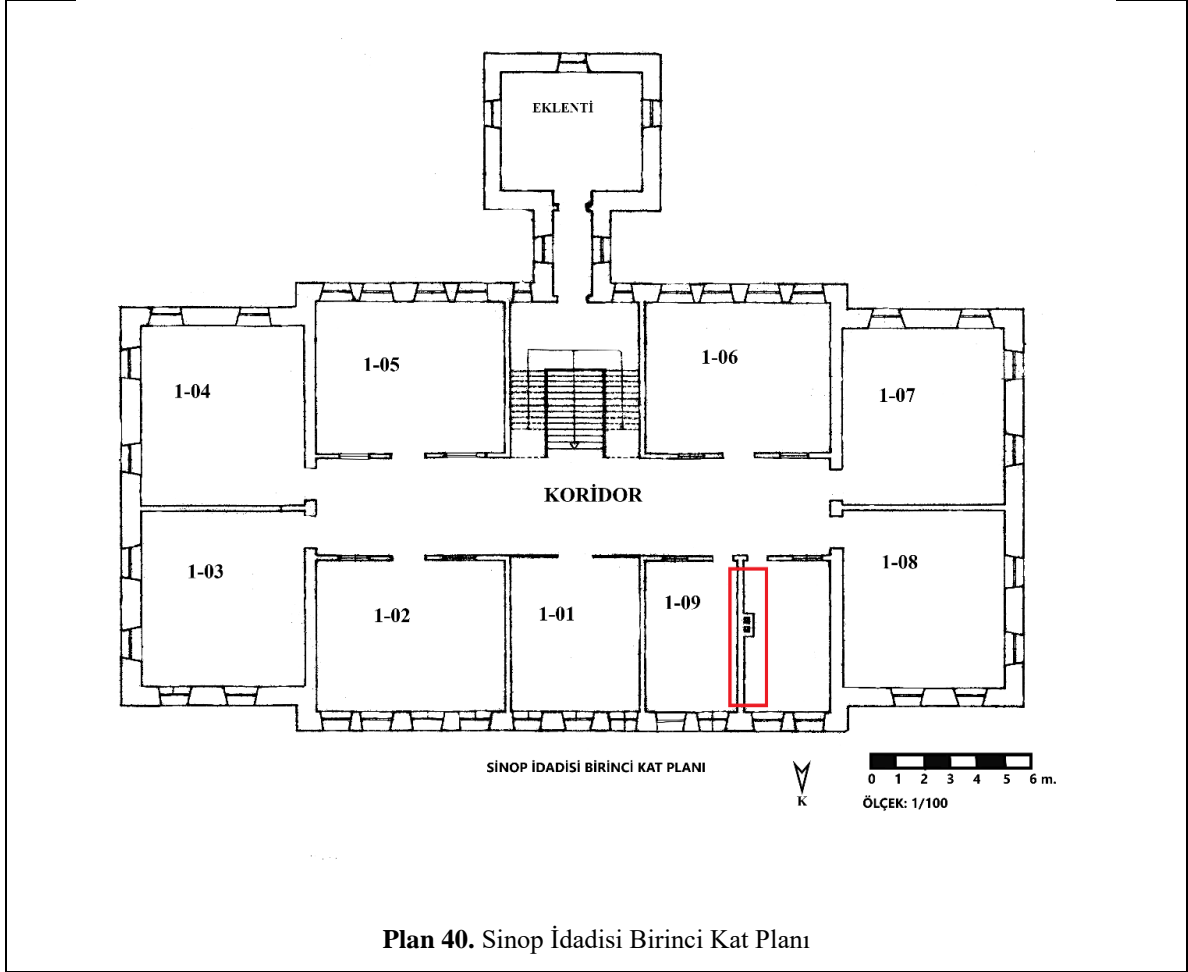
Plan 37. Bitlis İdadisi Zemin Kat Planı

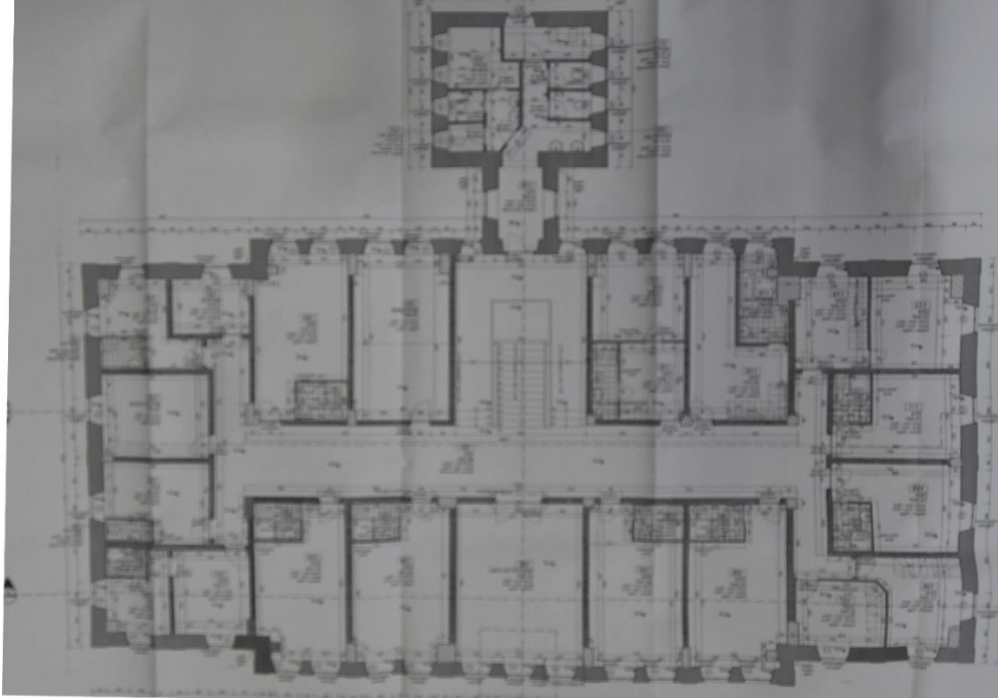
Plan 38. Bitlis İdadisi Birinci Kat Planı

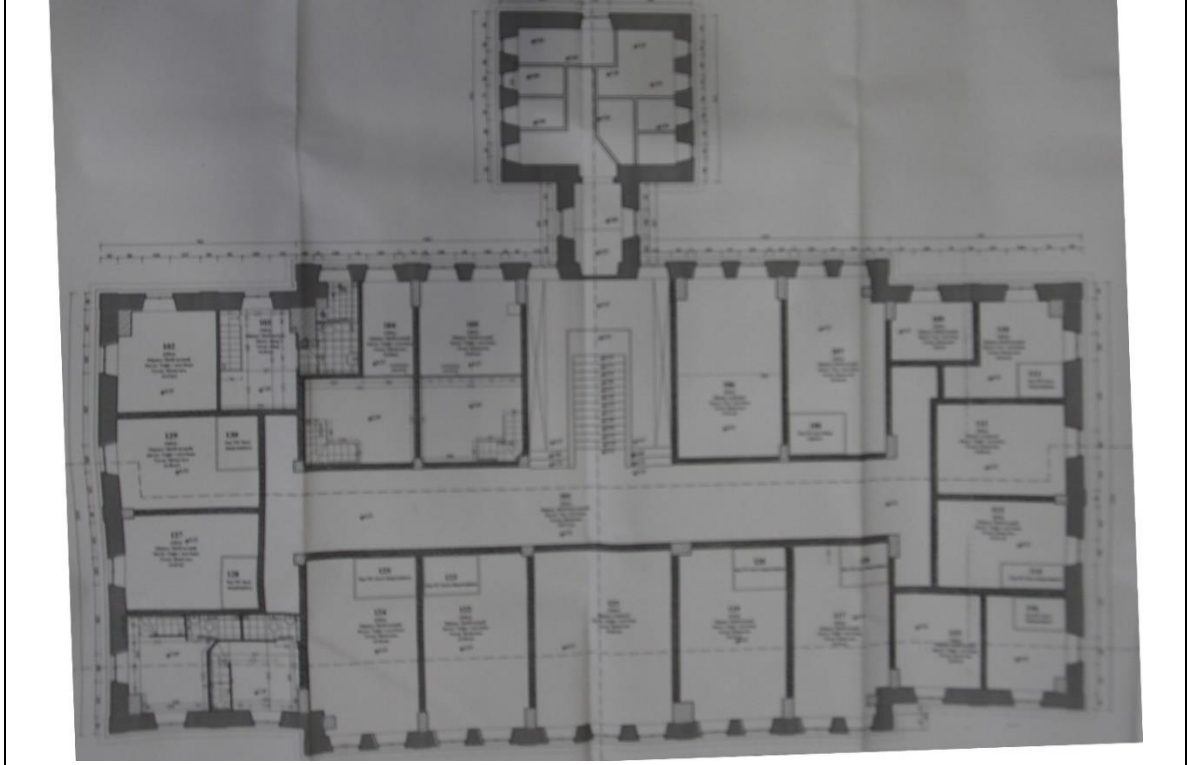
Plan 39. Sinop İdadisi Zemin Kat Planı

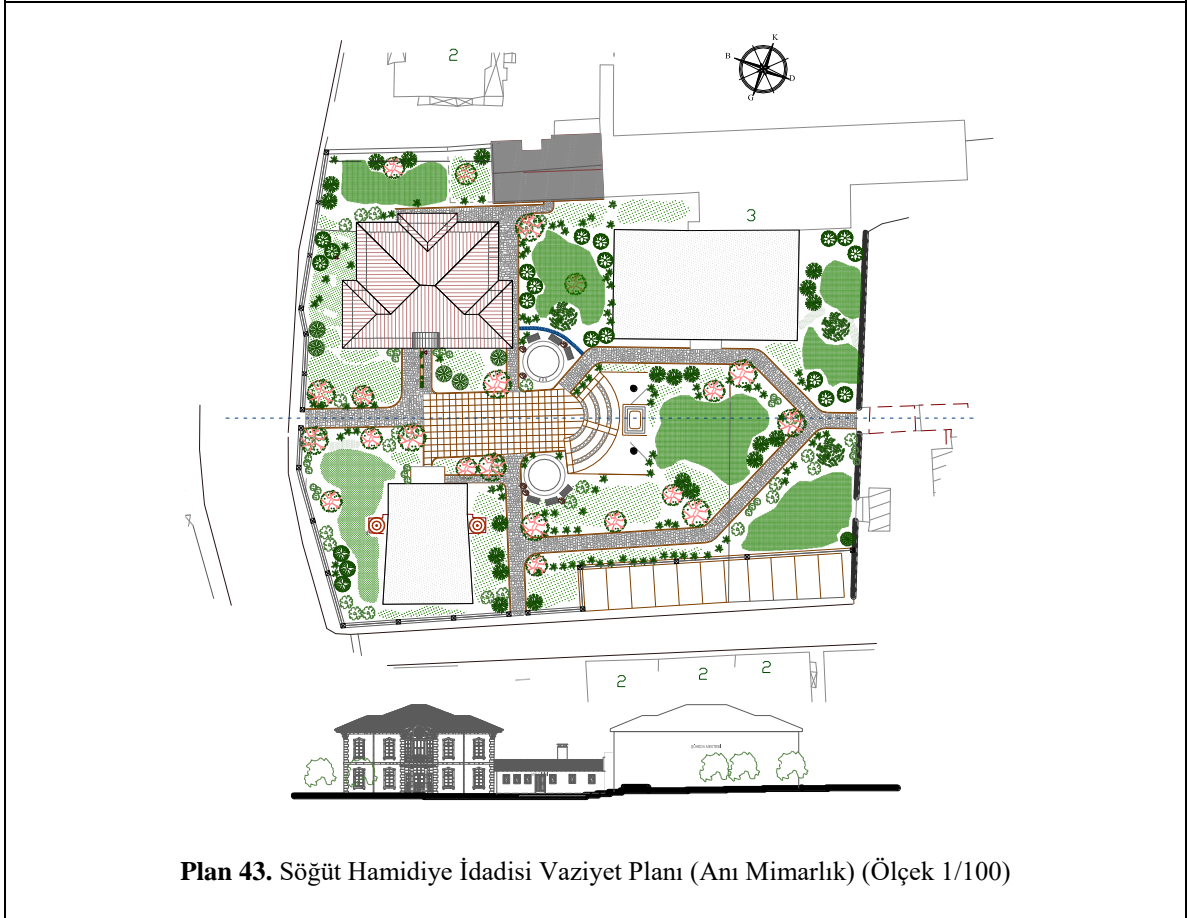
Plan 40. Sinop İdadisi Birinci Kat Planı

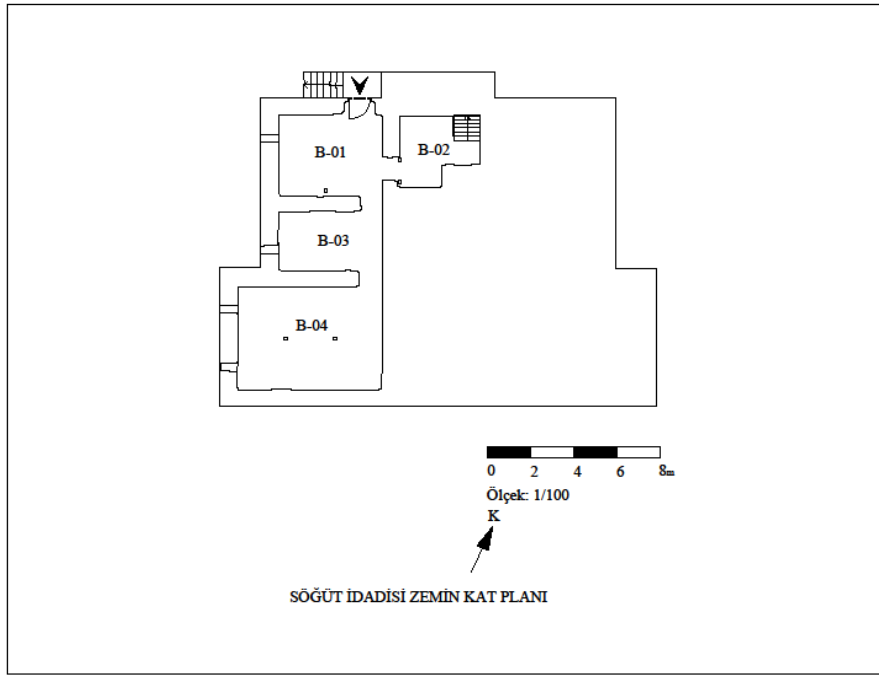
Plan 41. Sinop İdadisi'nin Günümüzdeki Halini Gösterir Zemin Kat Planı (Ölçek:1/100) (Sinop Öğretmenevi)

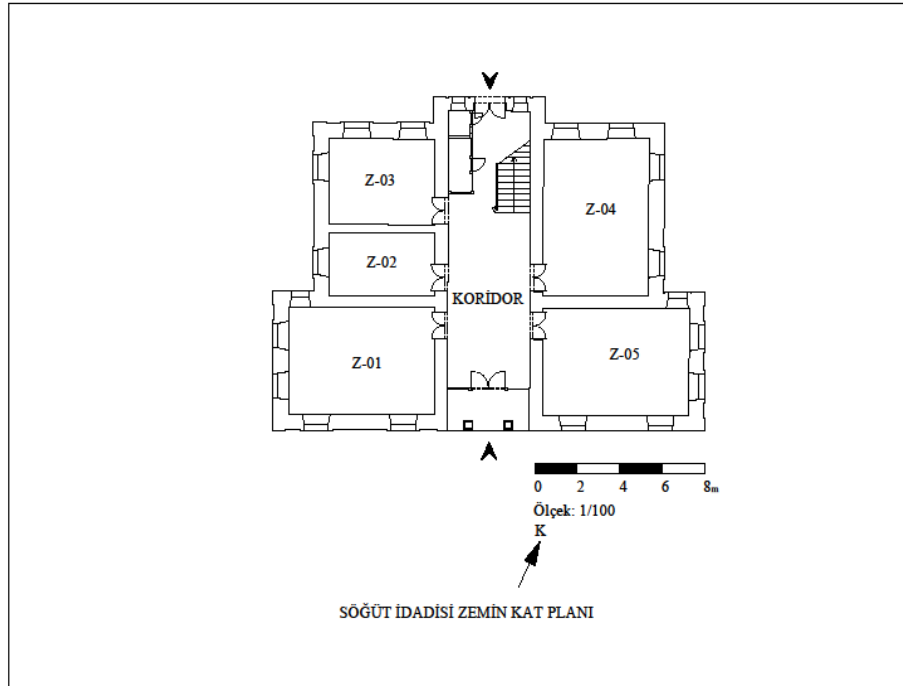
Plan 42. Sinop İdadisi'nin Günümüzdeki Halini Gösterir Birinci Kat Planı (Ölçek:1/100) (Sinop Öğretmenevi)

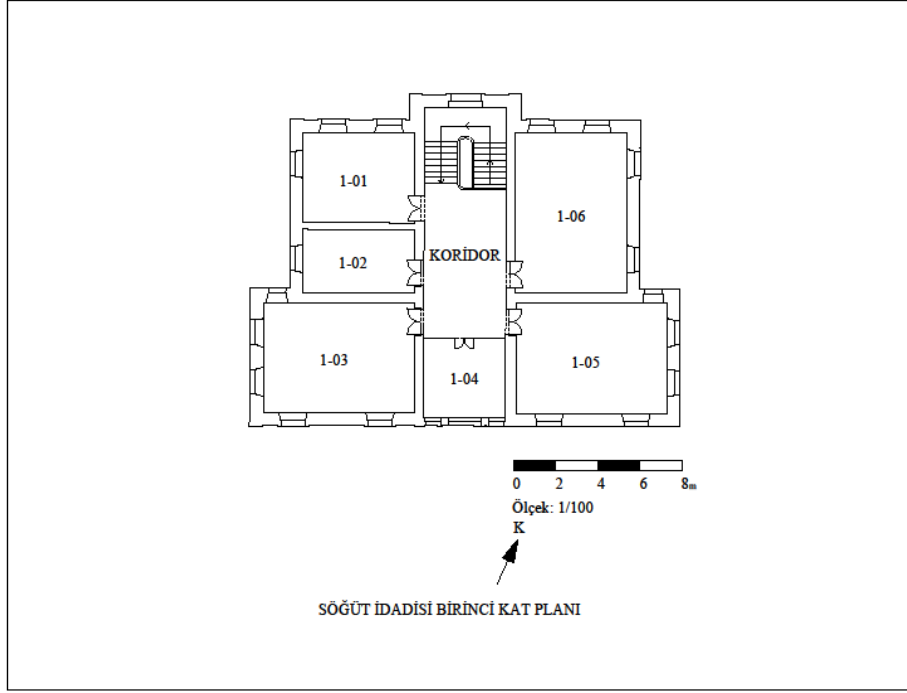
Plan 43. Söğüt Hamidiye İdadisi Vaziyet Planı (Anı Mimarlık) (Ölçek 1/100)

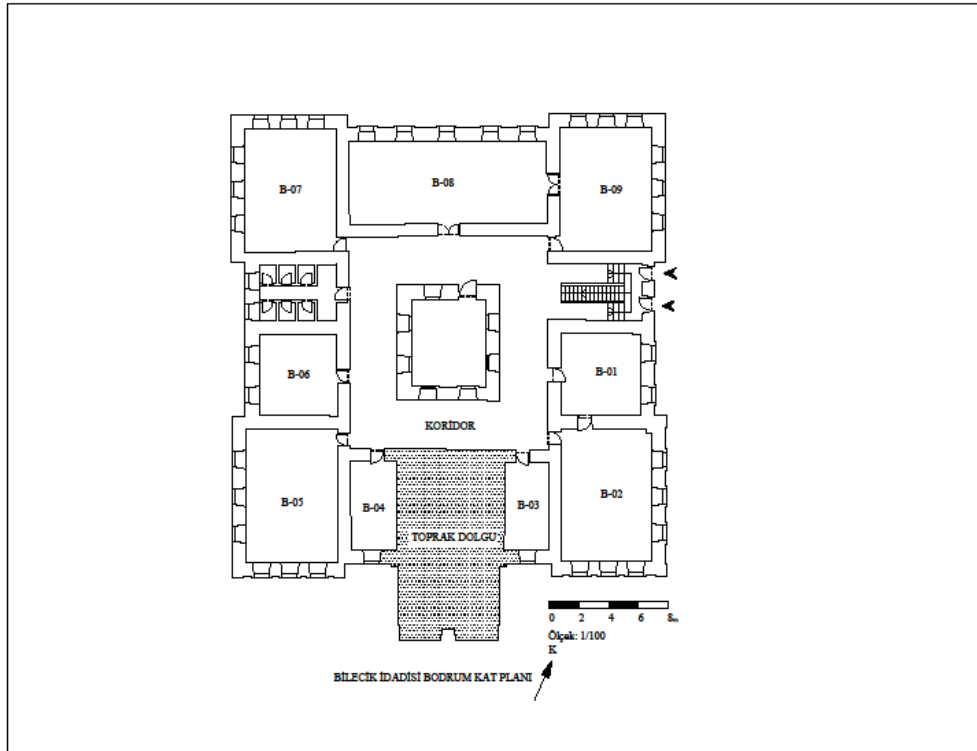
Plan 44. Söğüt İdadisi Bodrum Kat Planı

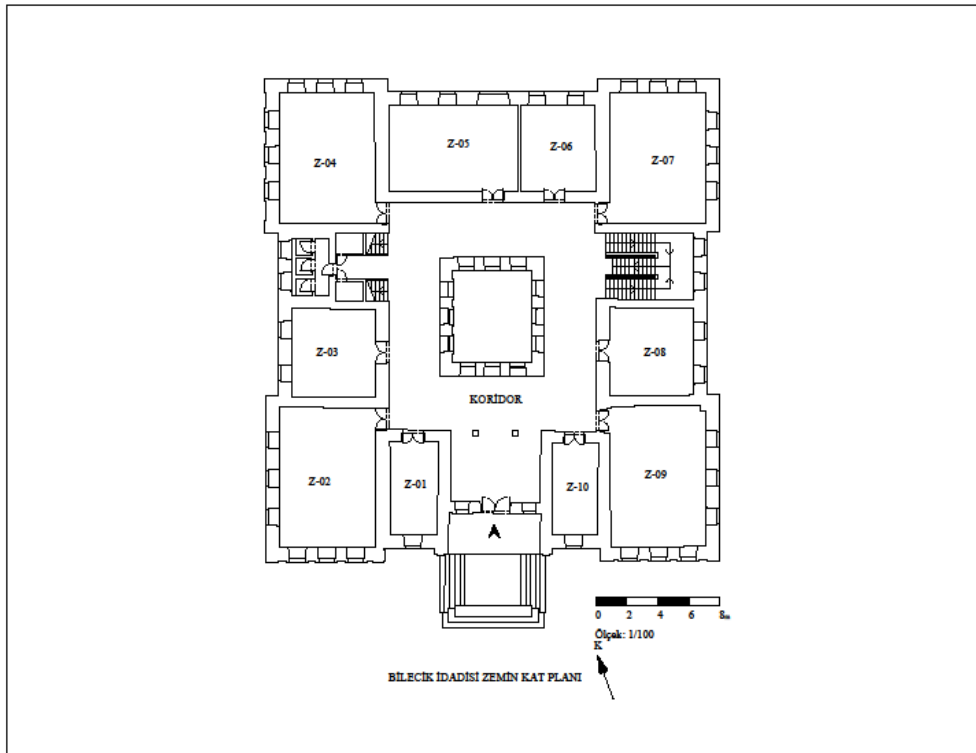
Plan 45. Söğüt İdadisi Zemin Kat Planı

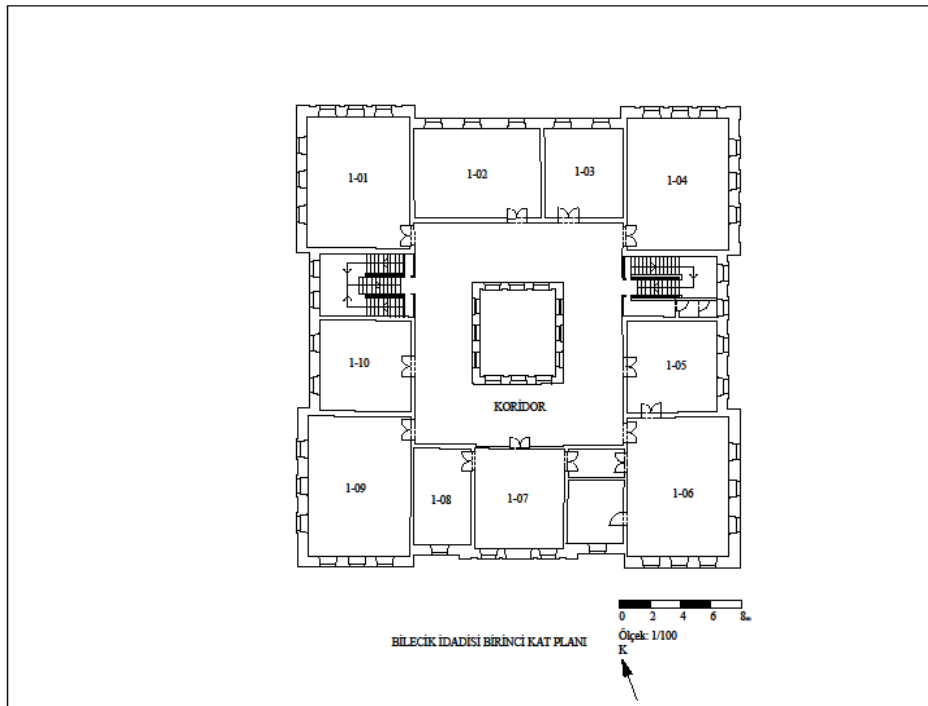
Plan 46. Söğüt İdadisi Birinci Kat Planı

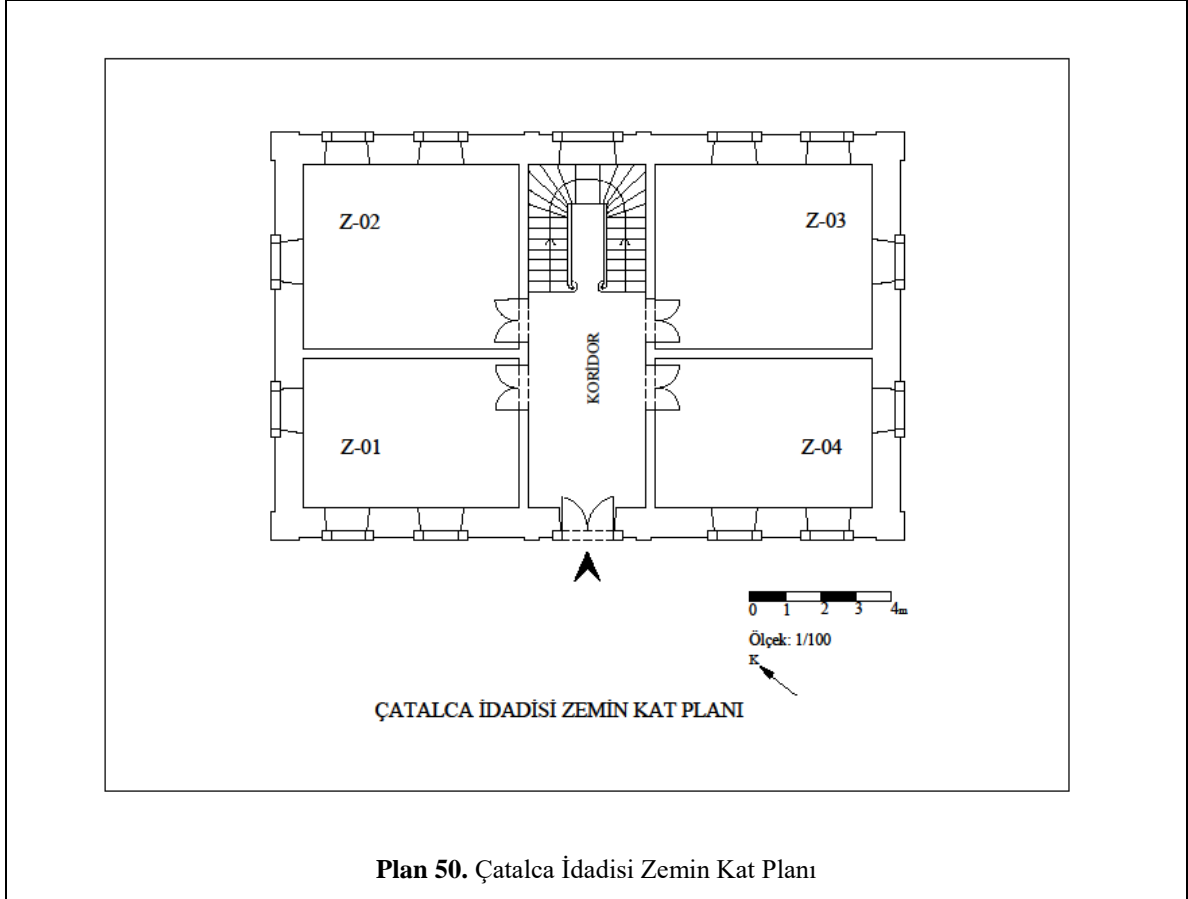
Plan 47. Bilecik İdadisi Bodrum Kat

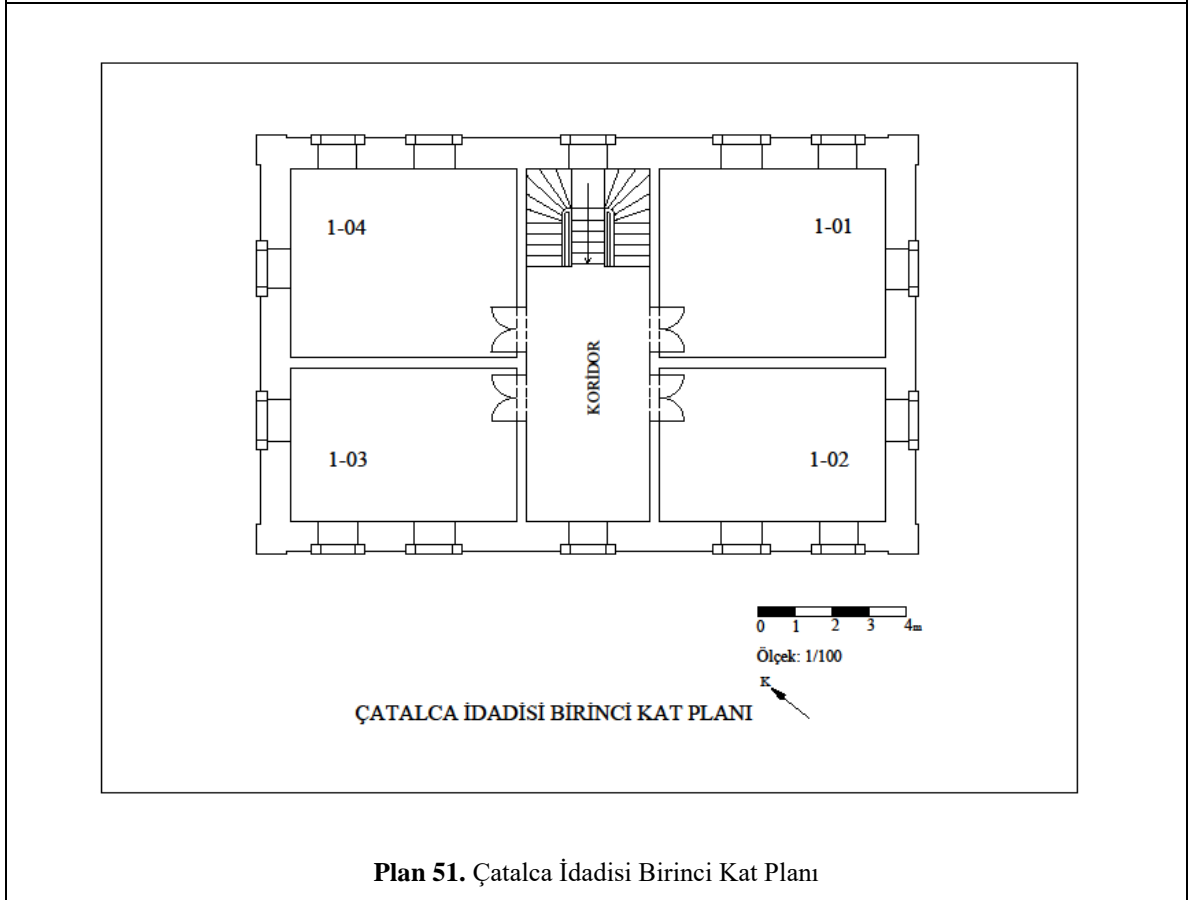
Plan 48. Bilecik İdadisi Zemin Kat Planı

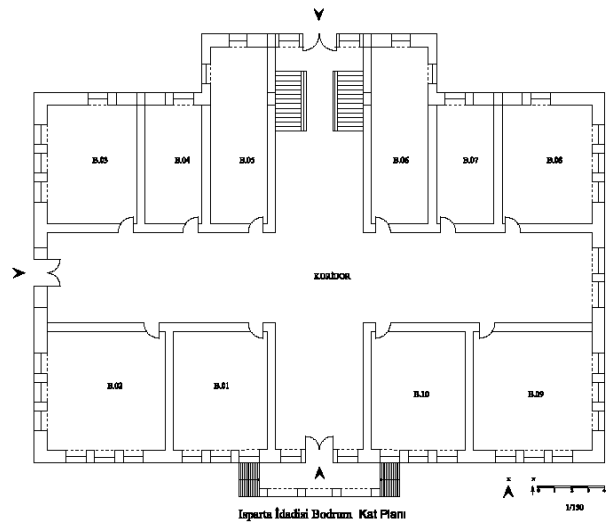
Plan 49. Bilecik İdadisi Birinci Kat Planı

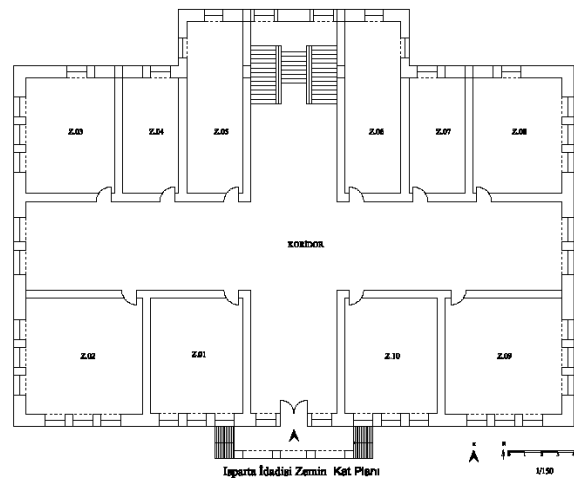
Plan 50. Çatalca İdadisi Zemin Kat Planı

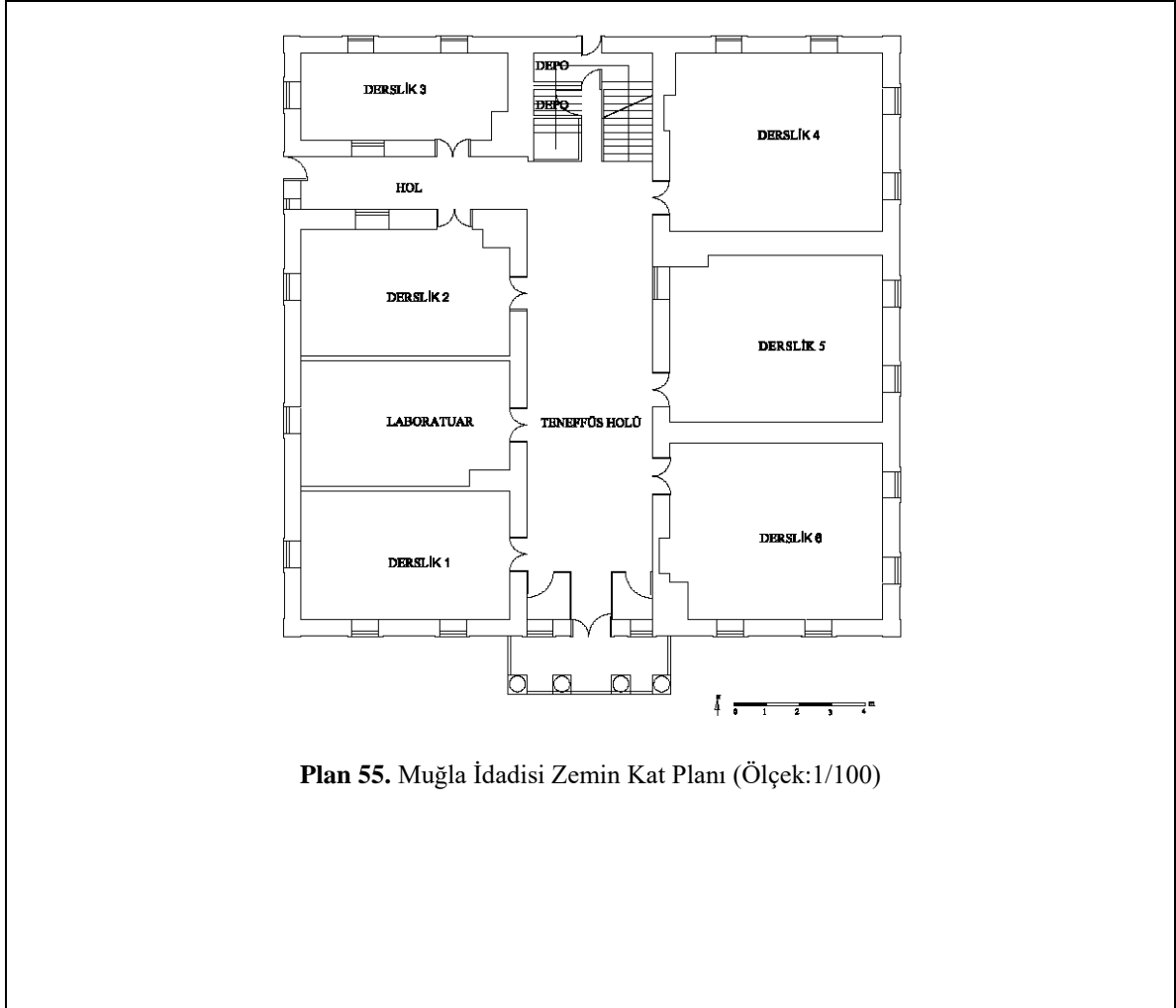
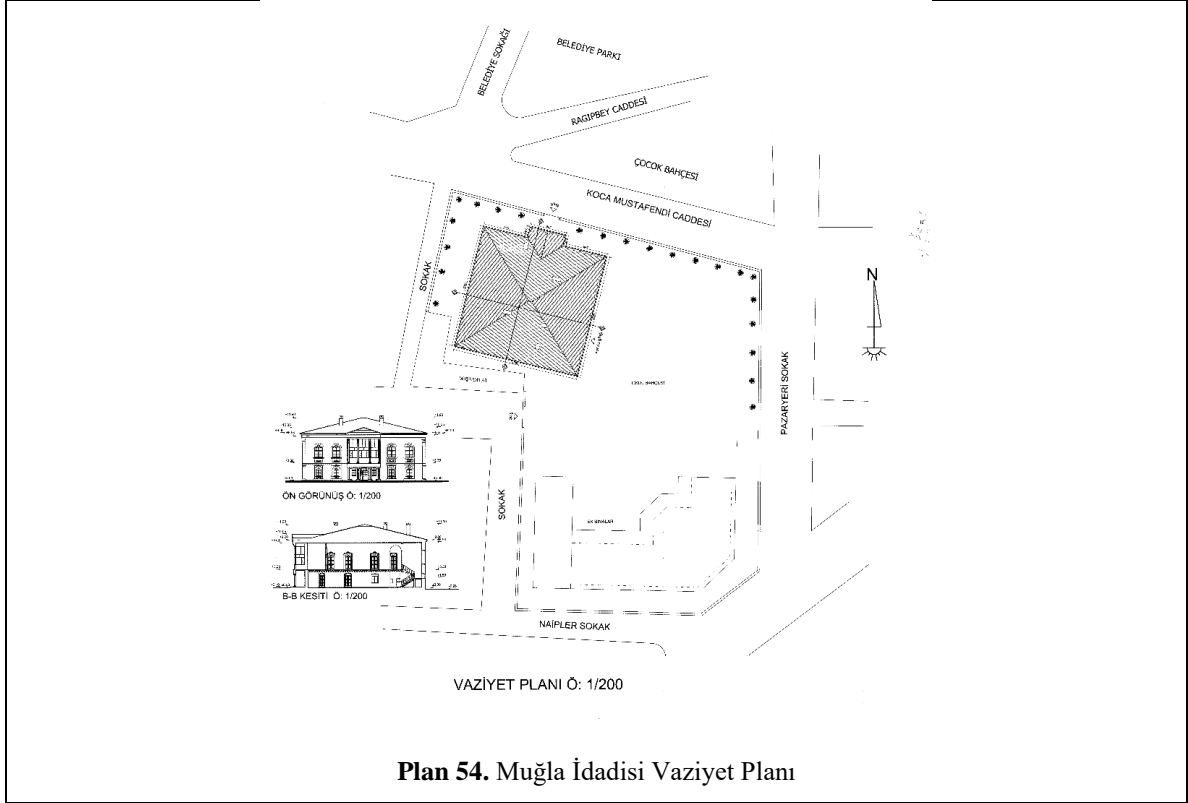
Plan 51. Çatalca İdadisi Birinci Kat Planı

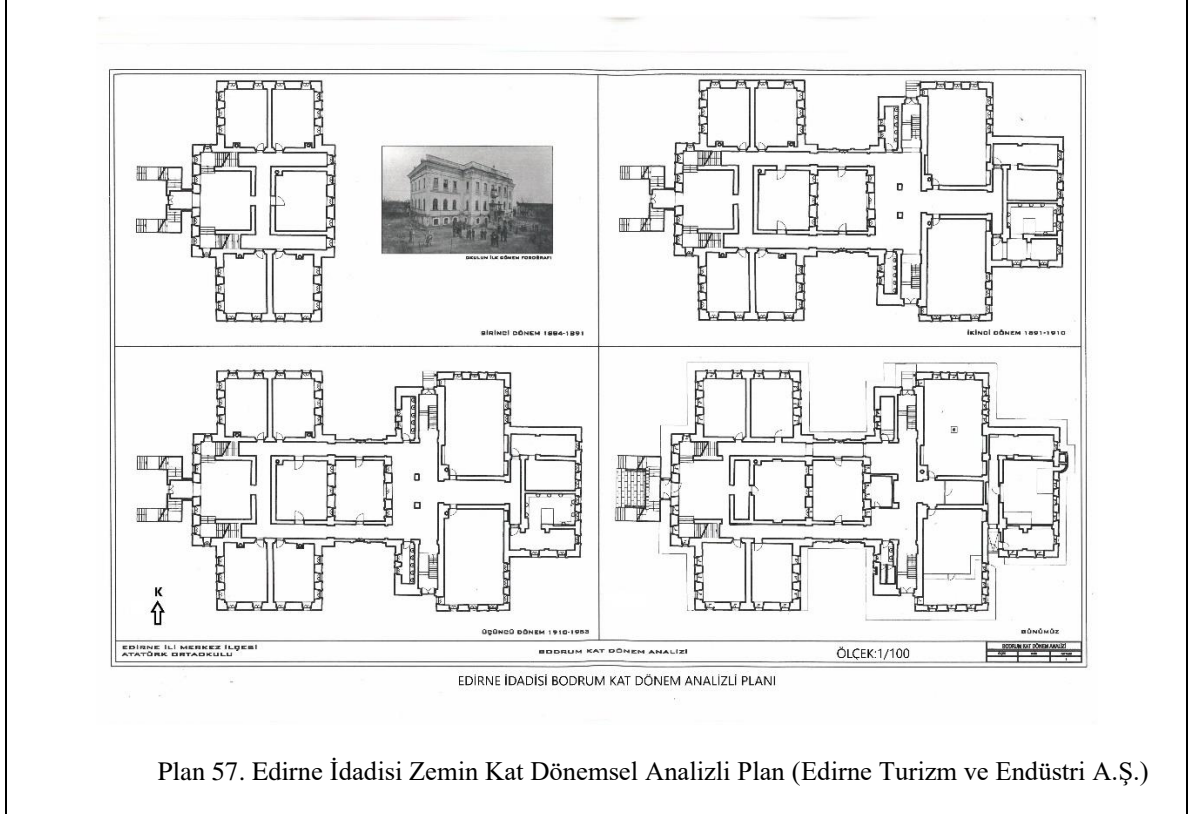
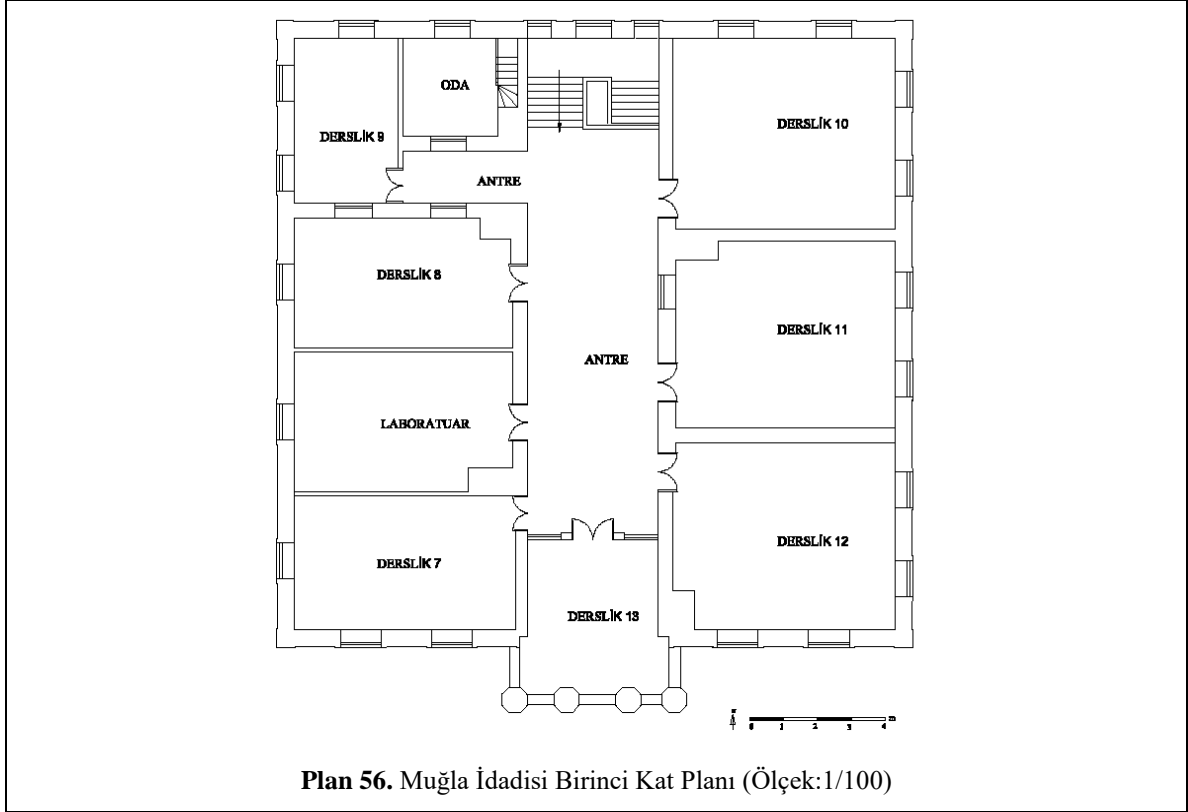

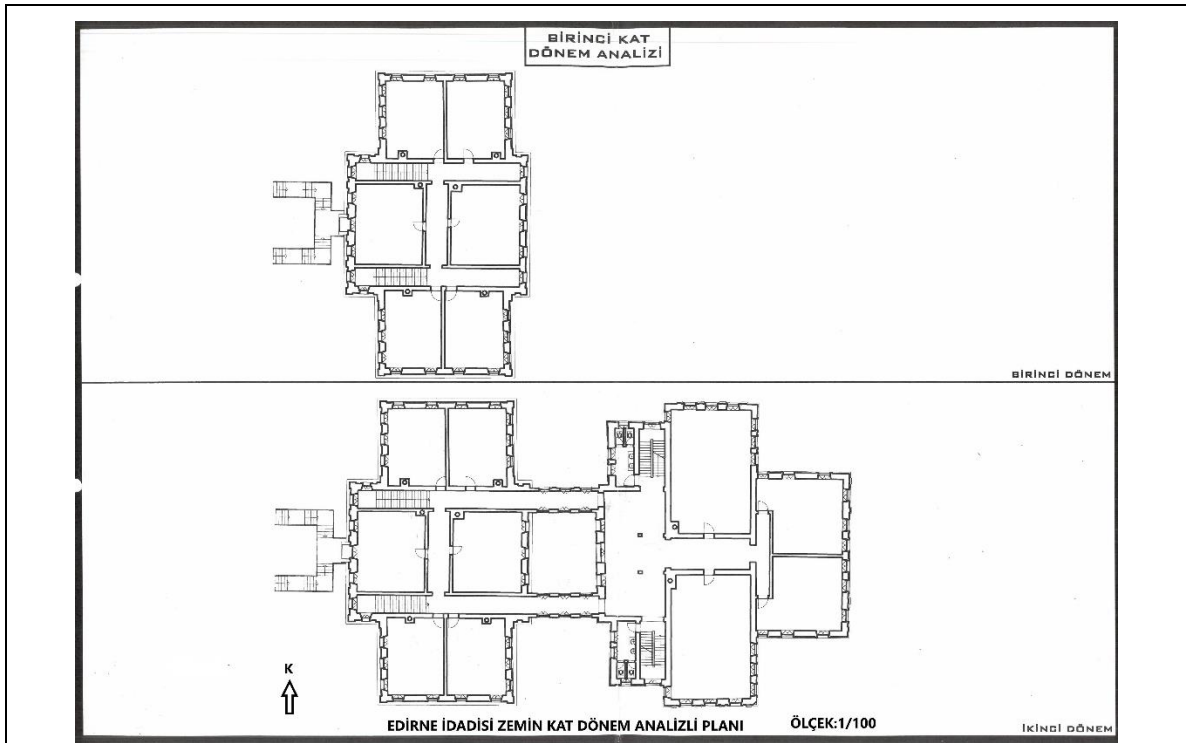
Plan 52. Isparta İdadisi Bodrum Kat Planı

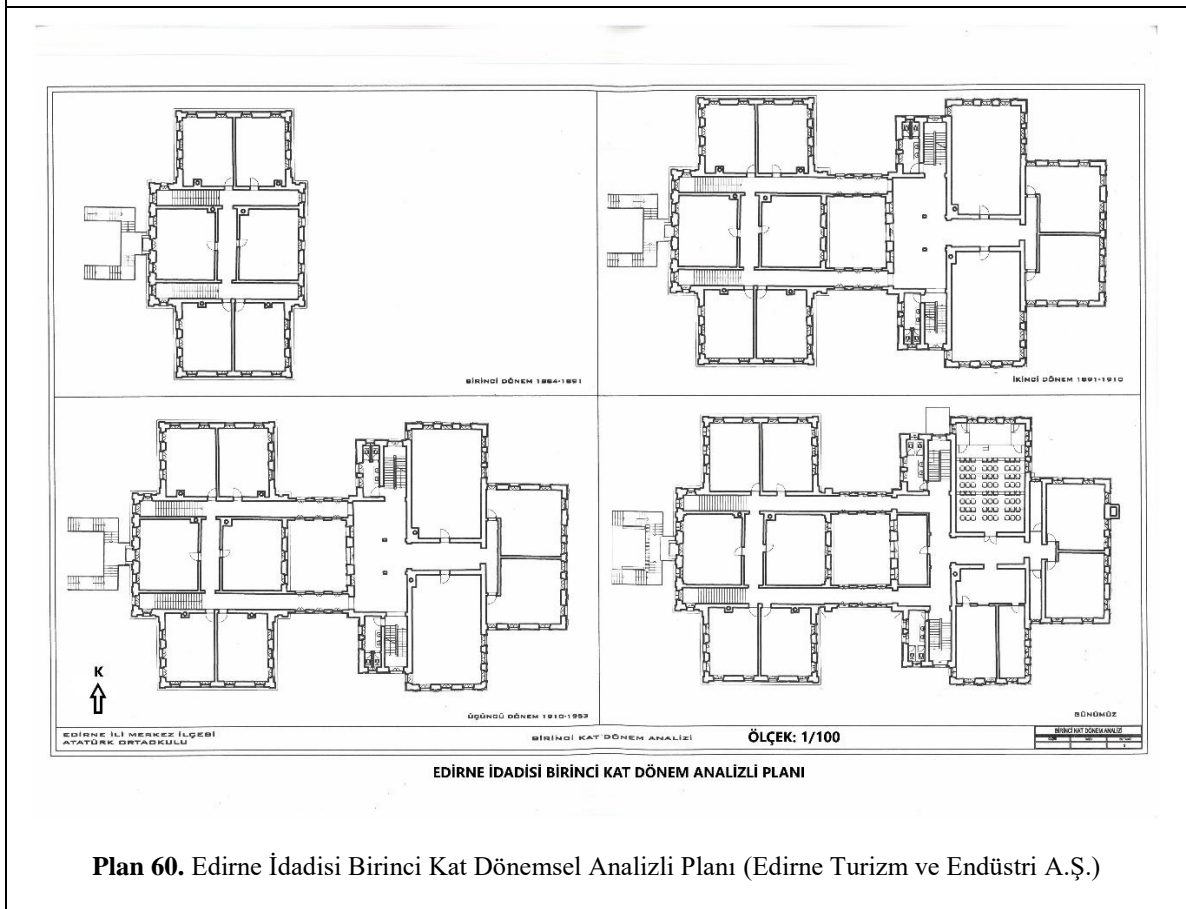
Plan 53. Isparta İdadisi Zemin Kat Planı

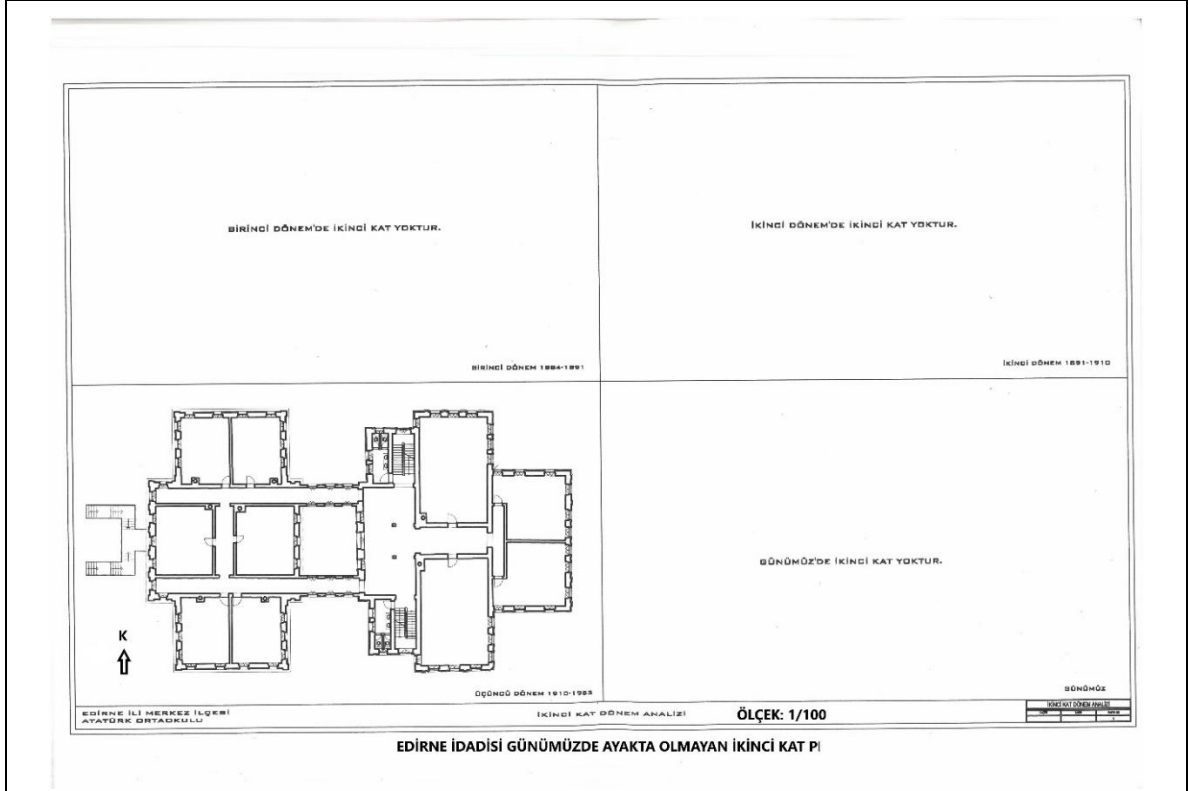

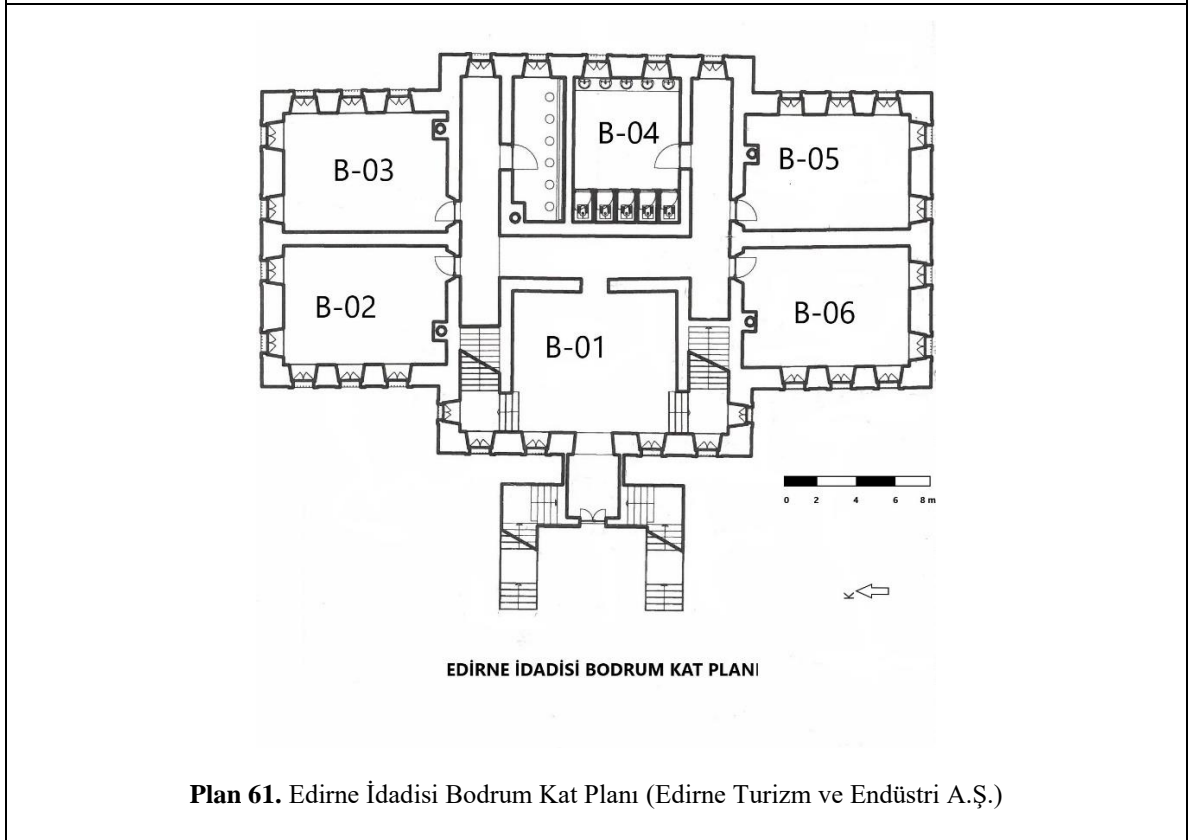
Plan 58. Edirne İdadisi Zemin Kat Dönemsel Analizli Planı (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

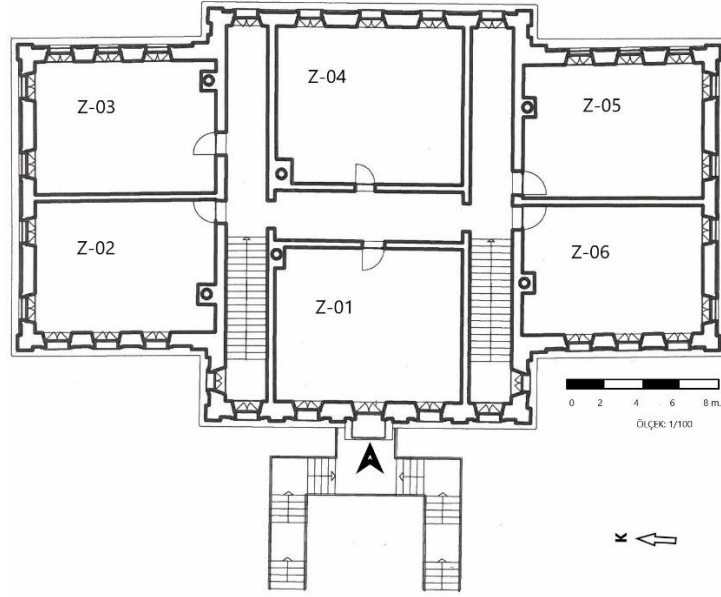
Plan 60. Edirne İdadisi Birinci Kat Dönemsel Analizli Planı (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

Plan 59. Edirne İdadisi İkinci Kat Dönemsel Analizli Planı (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

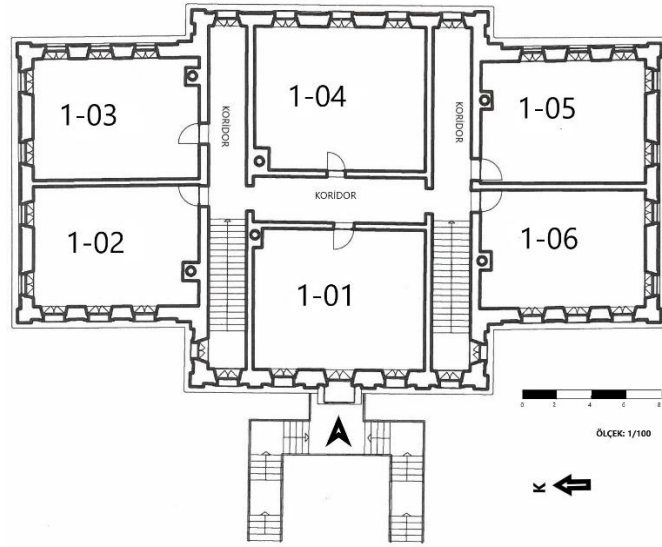

Plan 61. Edirne İdadisi Bodrum Kat Planı (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

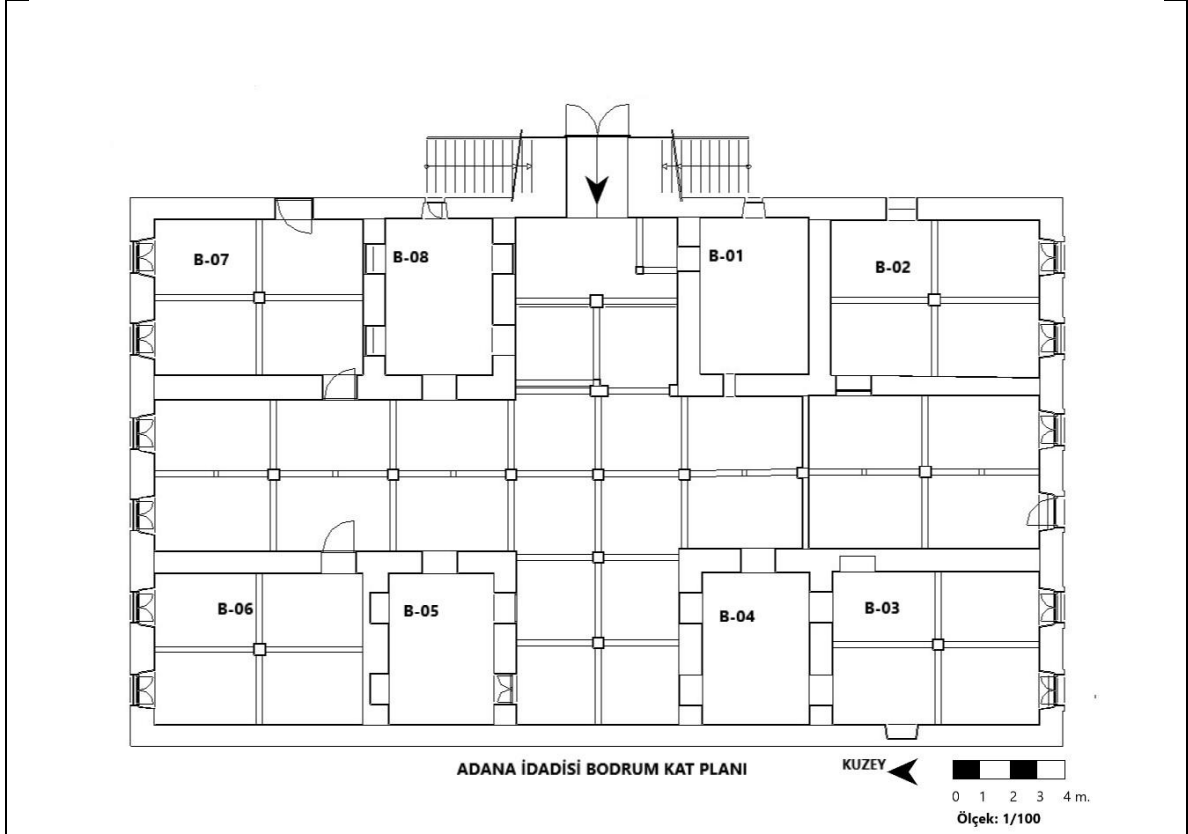
EDİRNE İDADİSİ ZEMİN KAT PLANI

Plan 62. Edirne İdadisi Zemin Kat Planı (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

EDİRNE İDADİSİ BİRİNCİ KAT PLANI

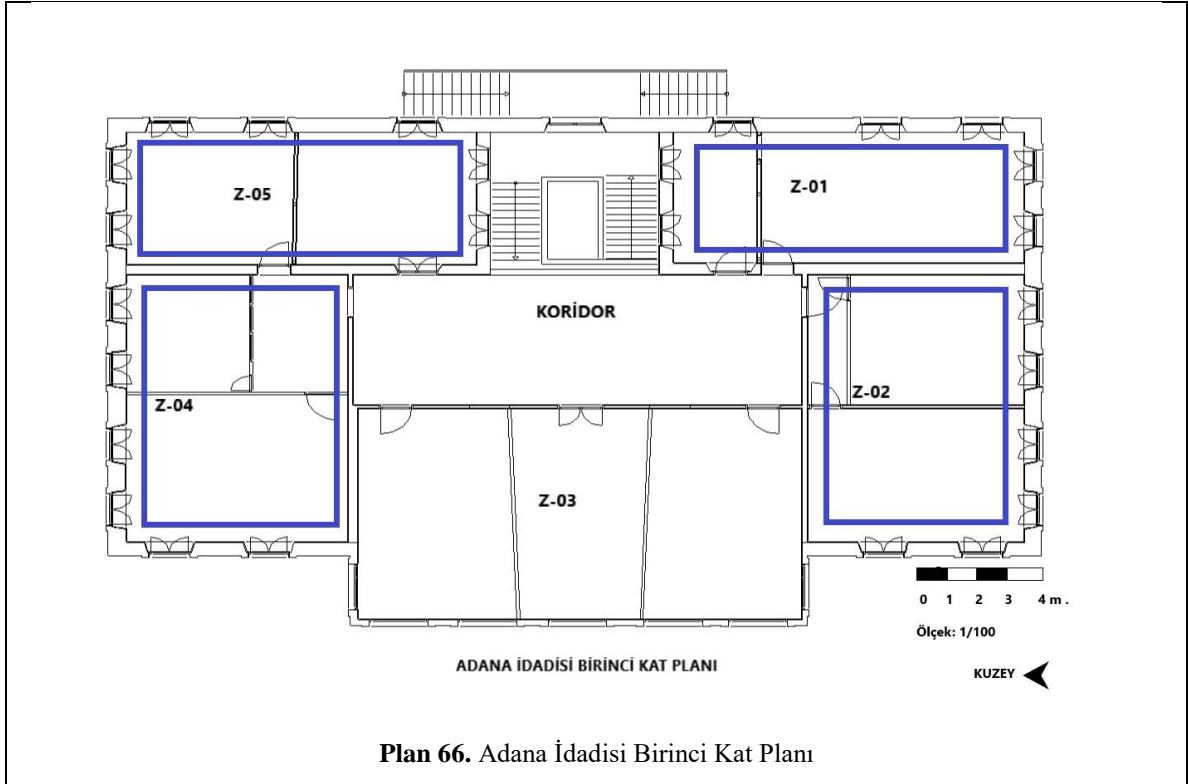
Plan 63. Edirne İdadisi Birinci Kat Planı (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

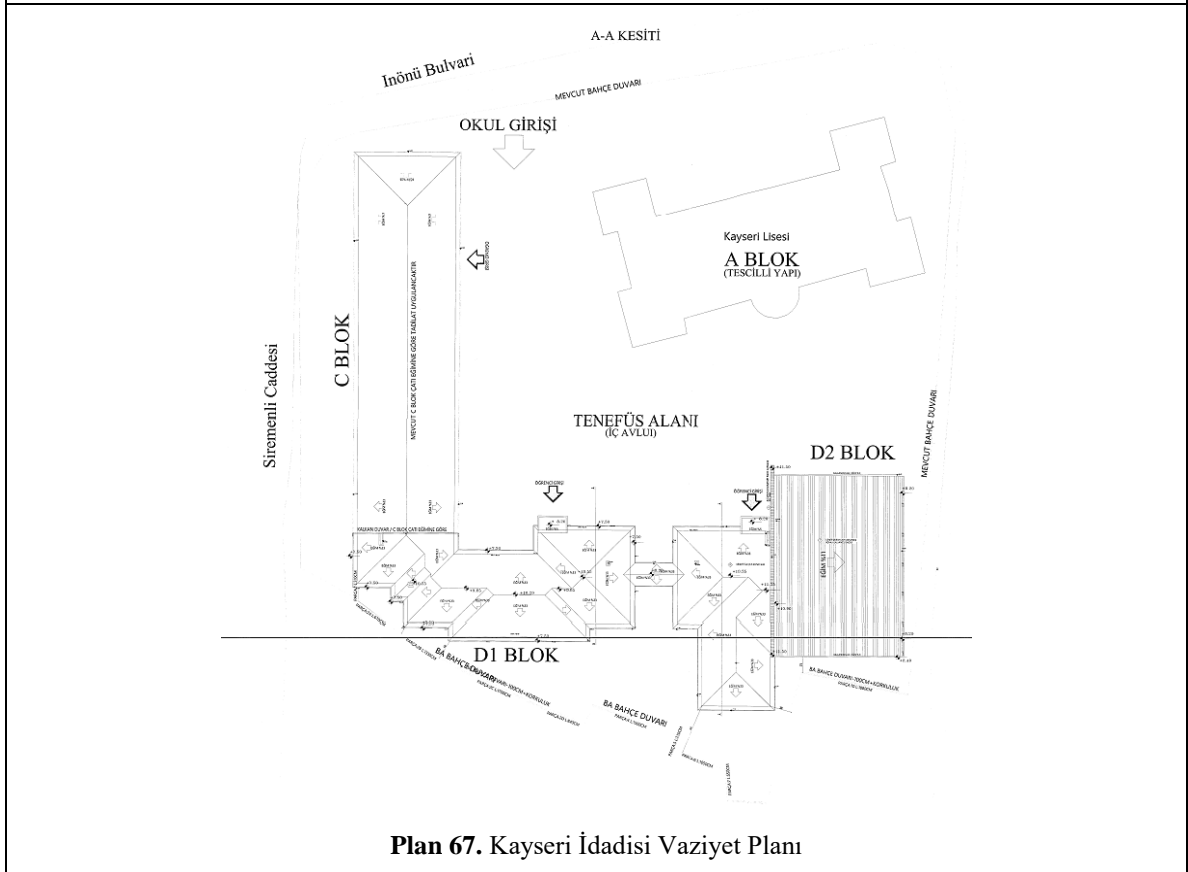
Plan 64. Adana İdadisi Bodrum Kat Planı

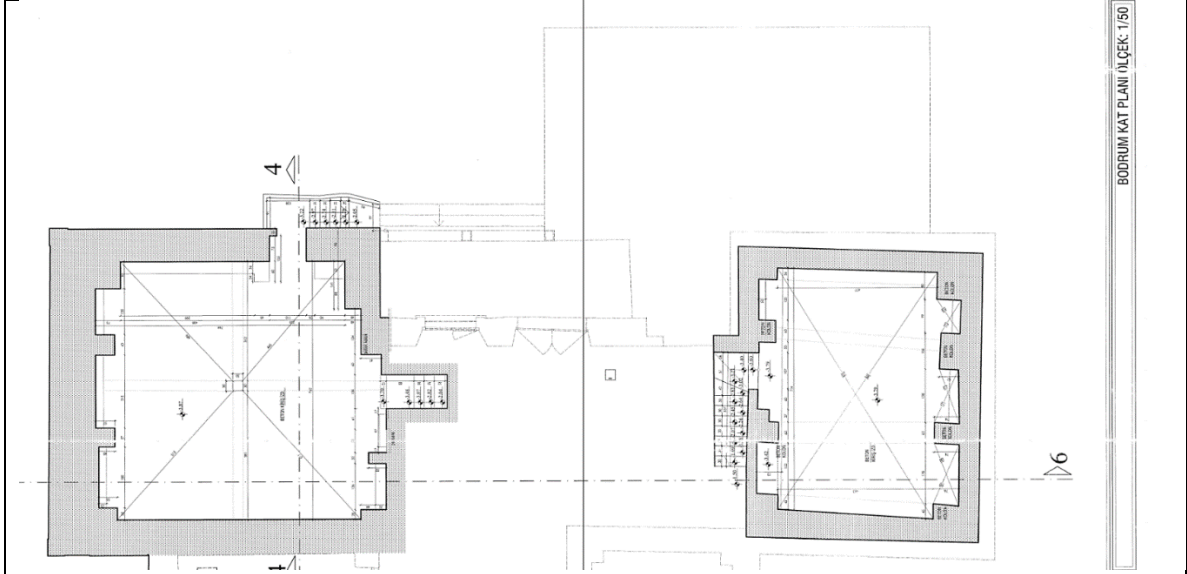

Plan 65. Adana İdadisi Zemin Kat Planı

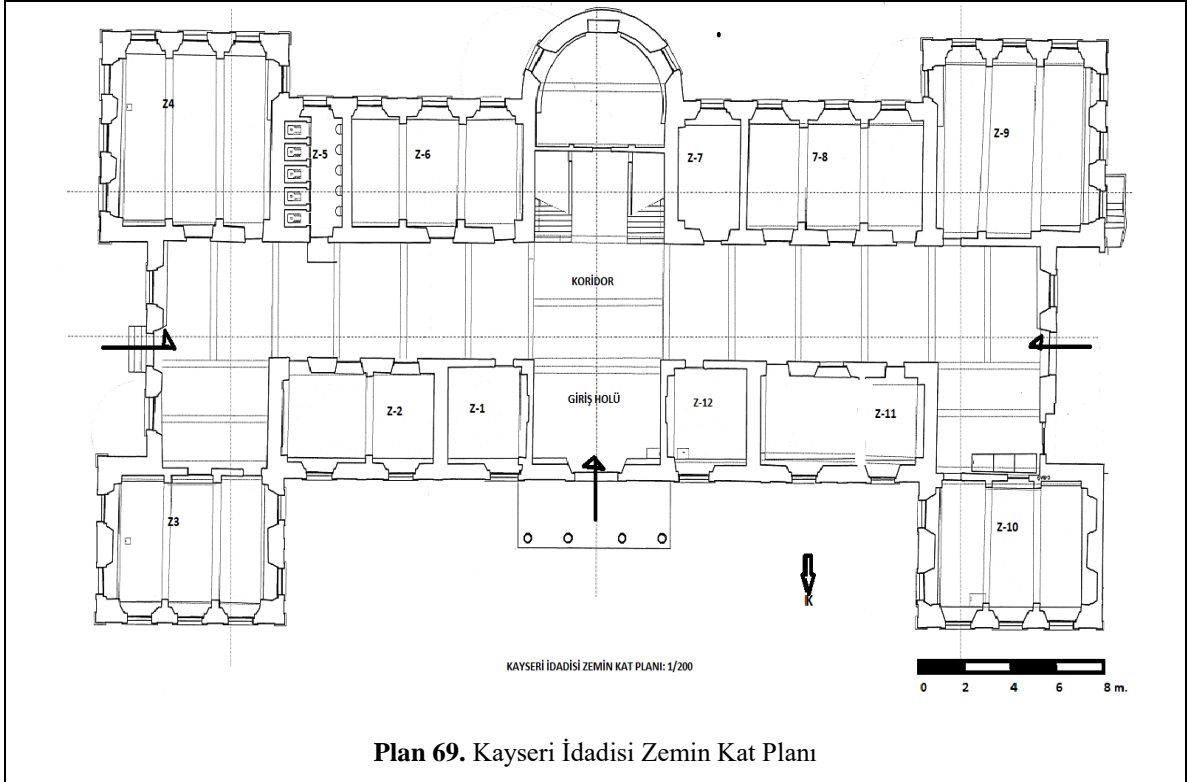

Plan 66. Adana İdadisi Birinci Kat Planı

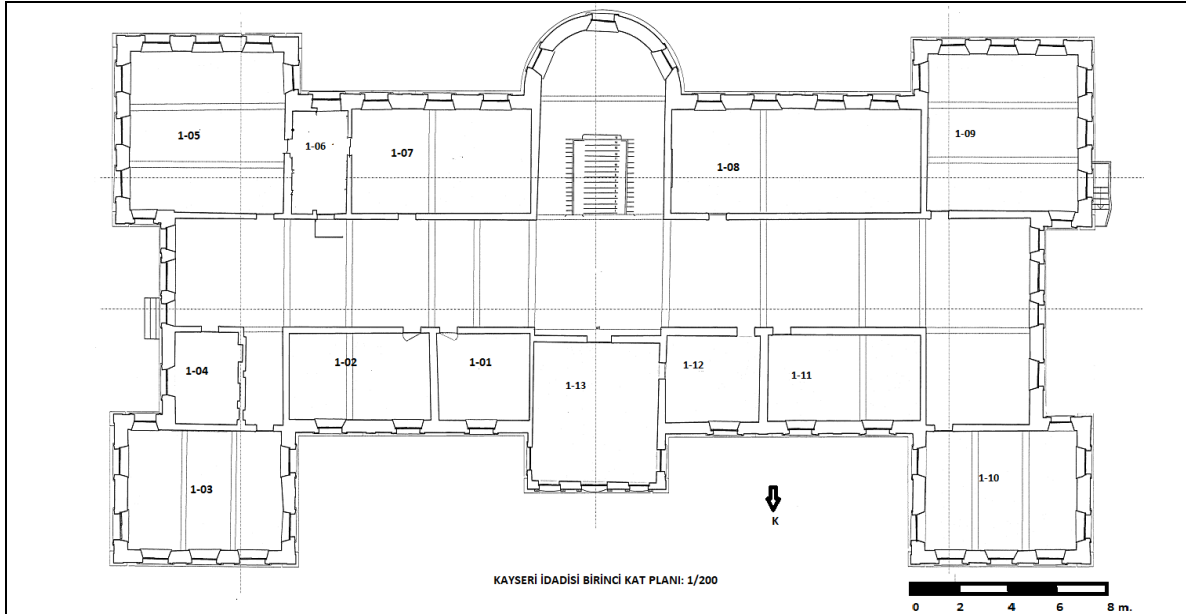

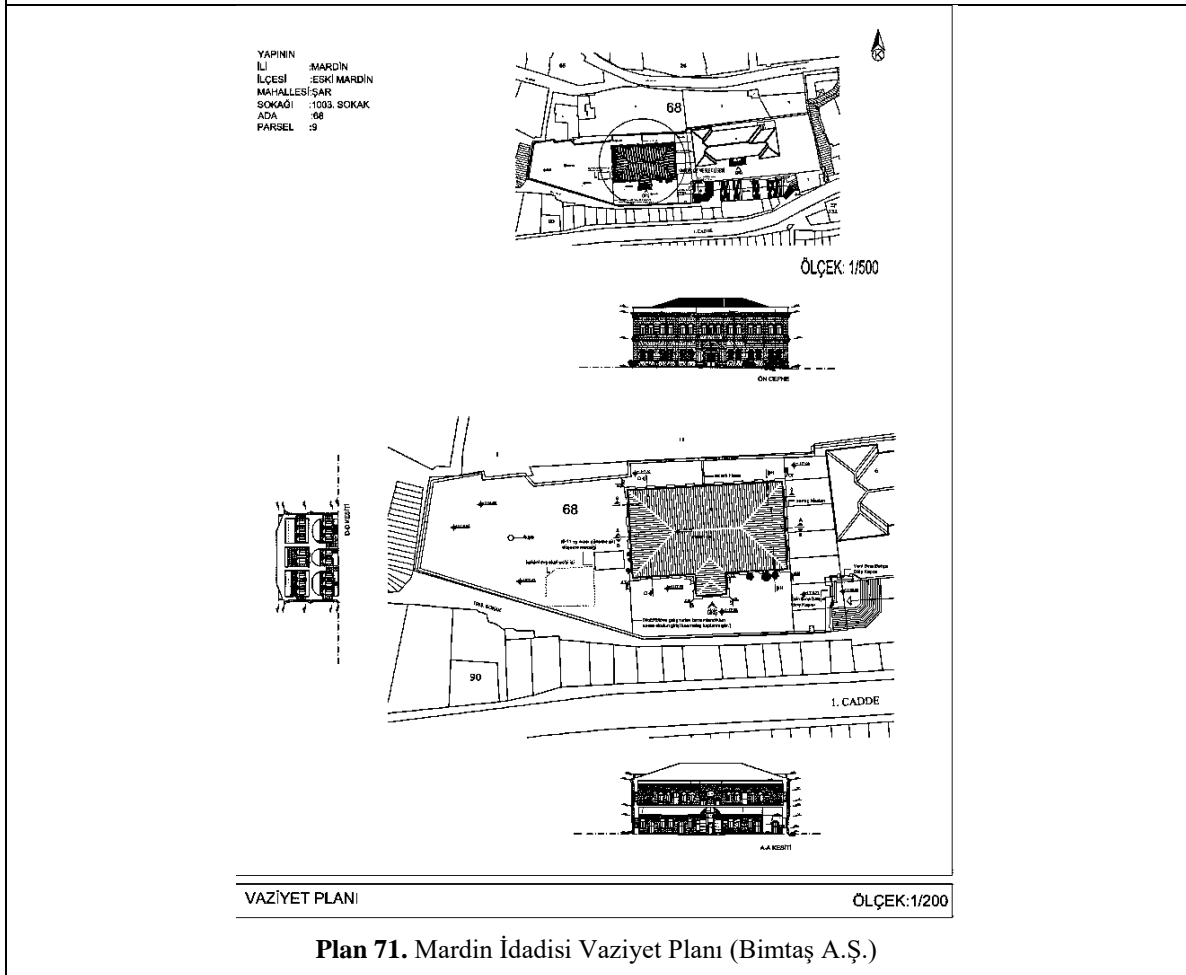
Plan 68. Kayseri İdadisi Bodrum Kat Planı

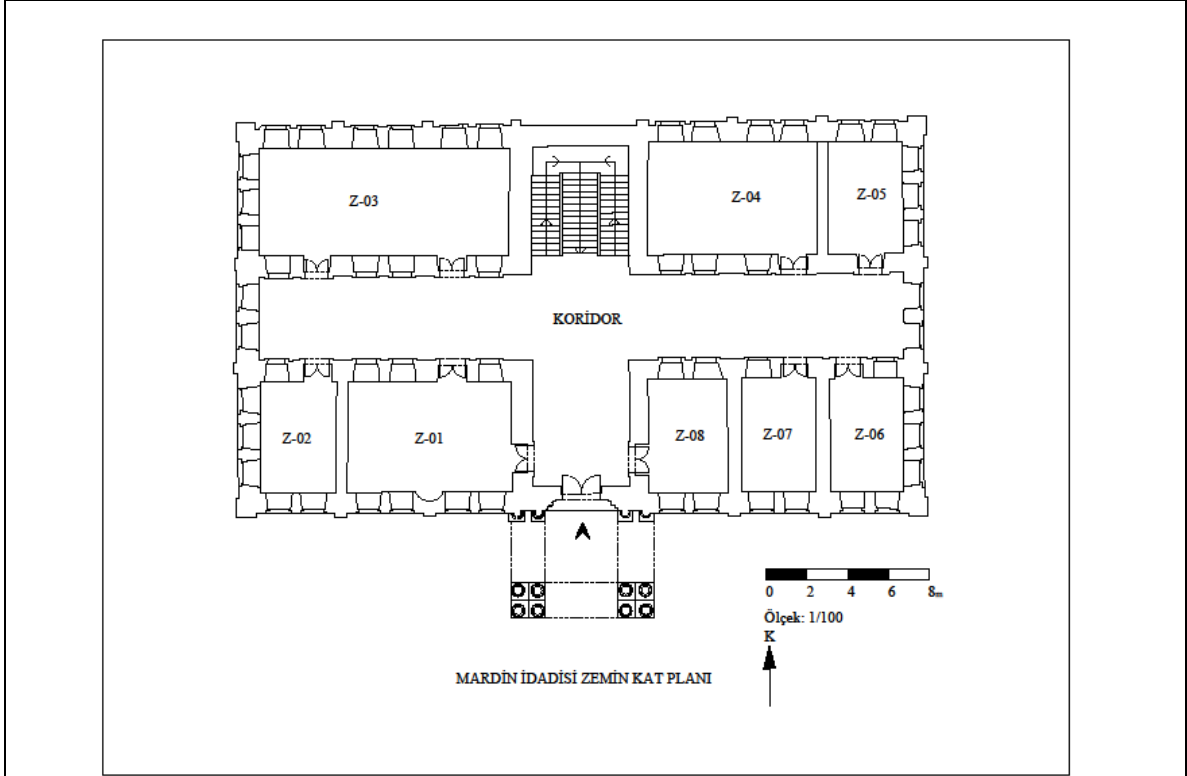

Plan 69. Kayseri İdadisi Zemin Kat Planı

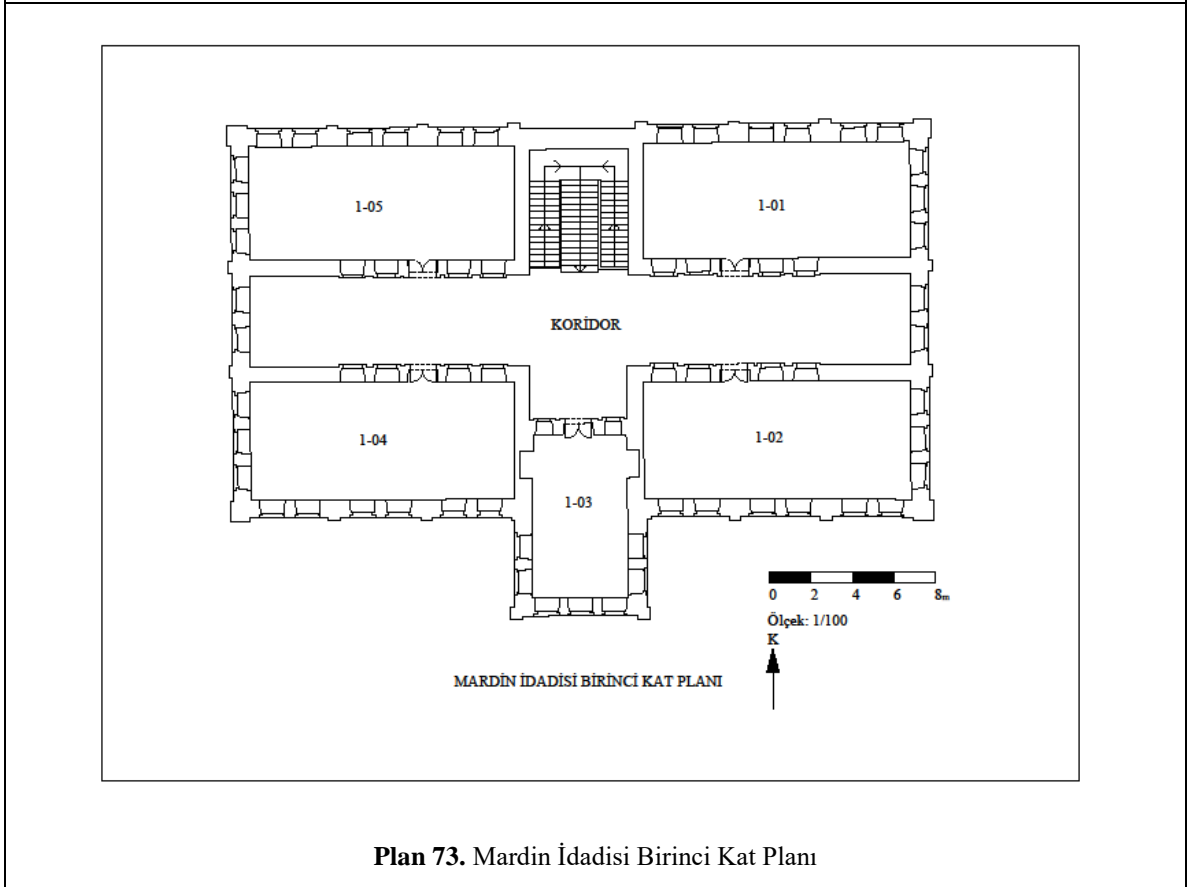

Plan 70. Kayseri İdadisi Birinci Kat Planı

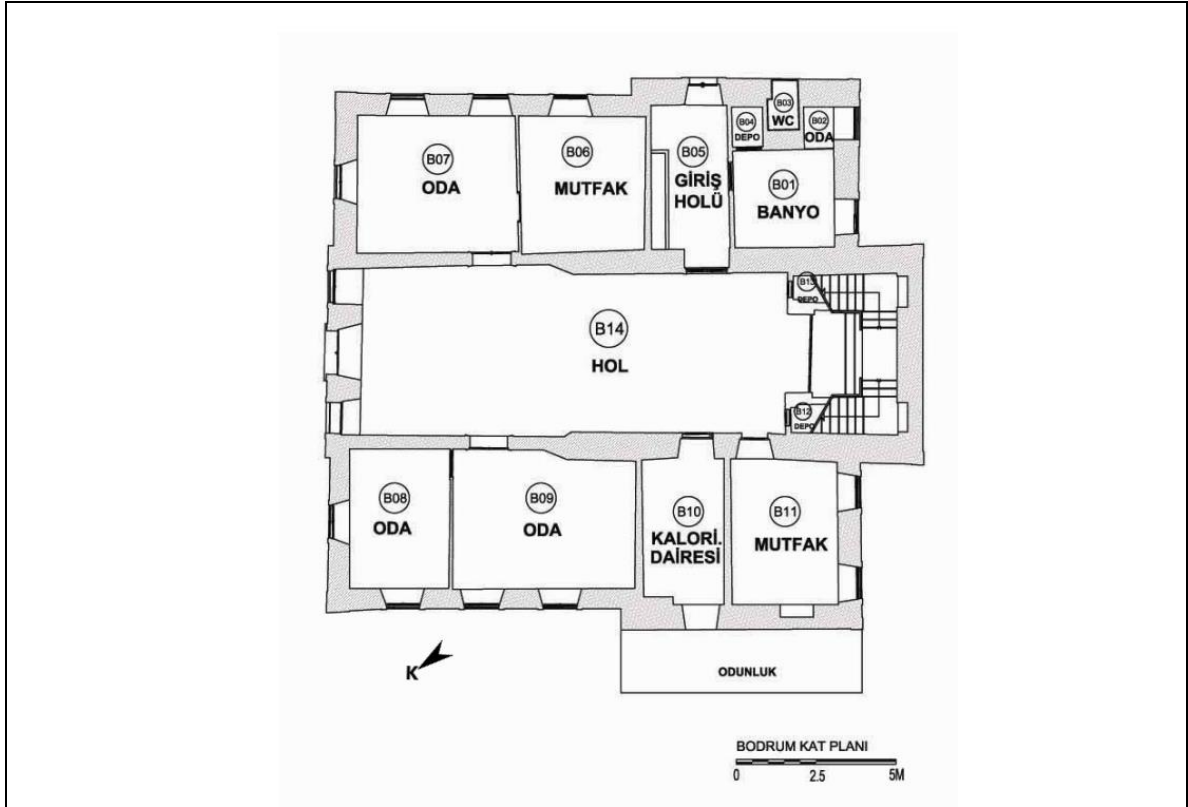

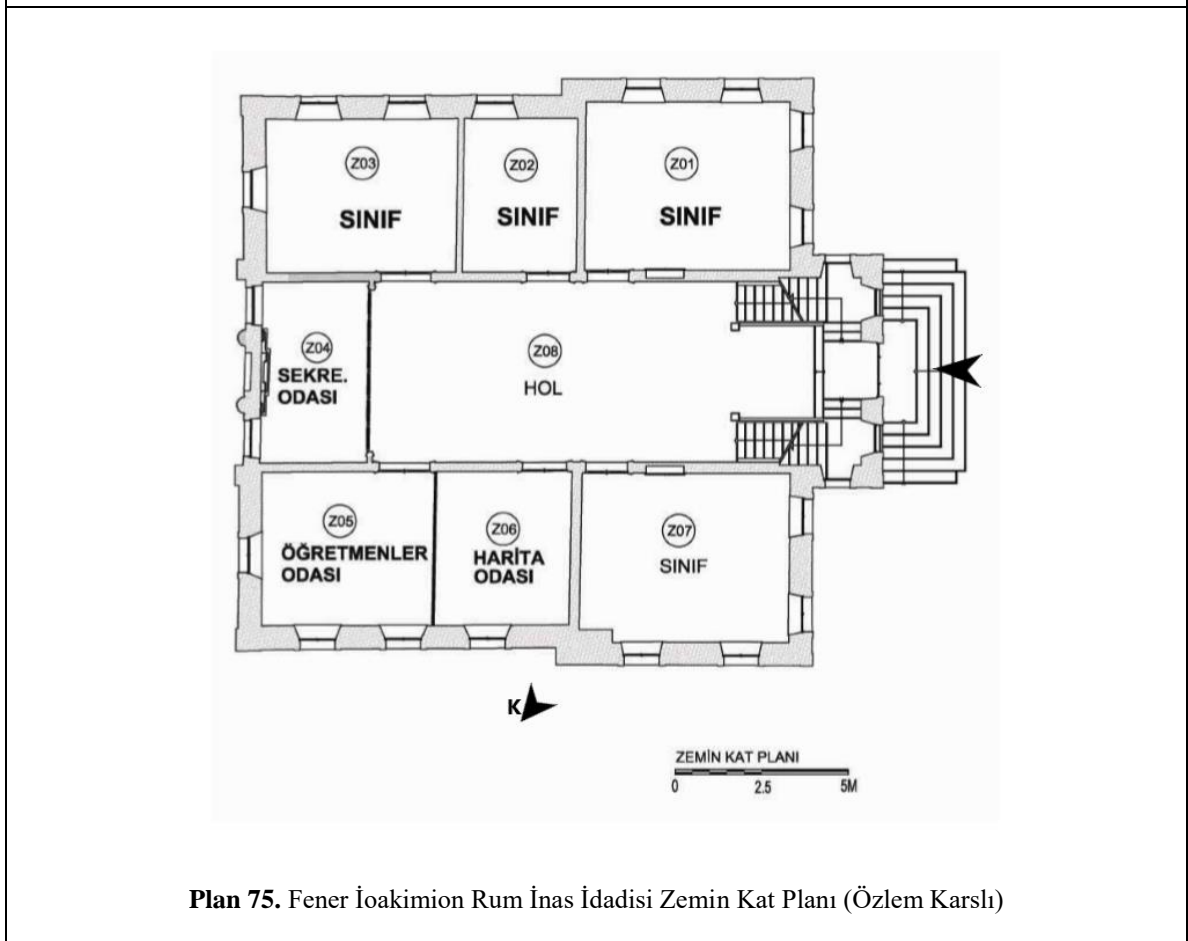
Plan 72. Mardin İdadisi Zemin Kat Planı

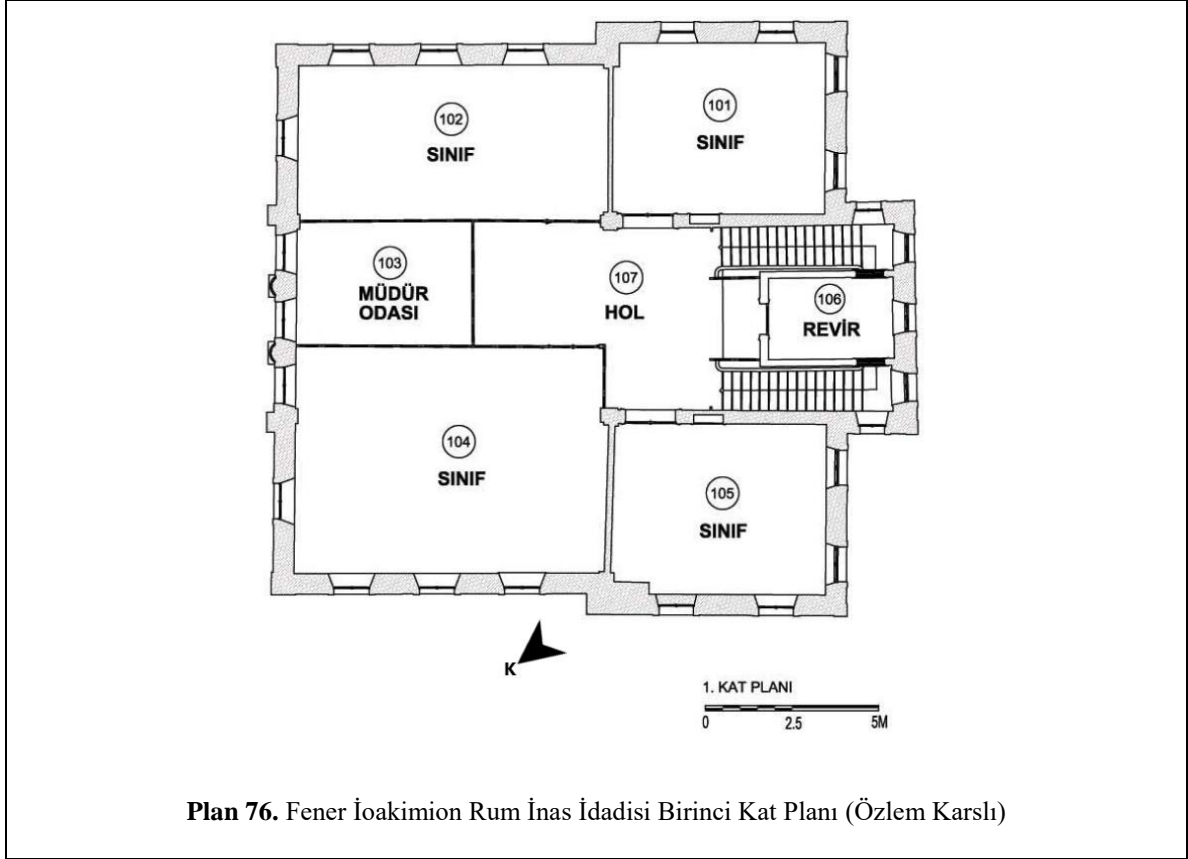
Plan 73. Mardin İdadisi Birinci Kat Planı

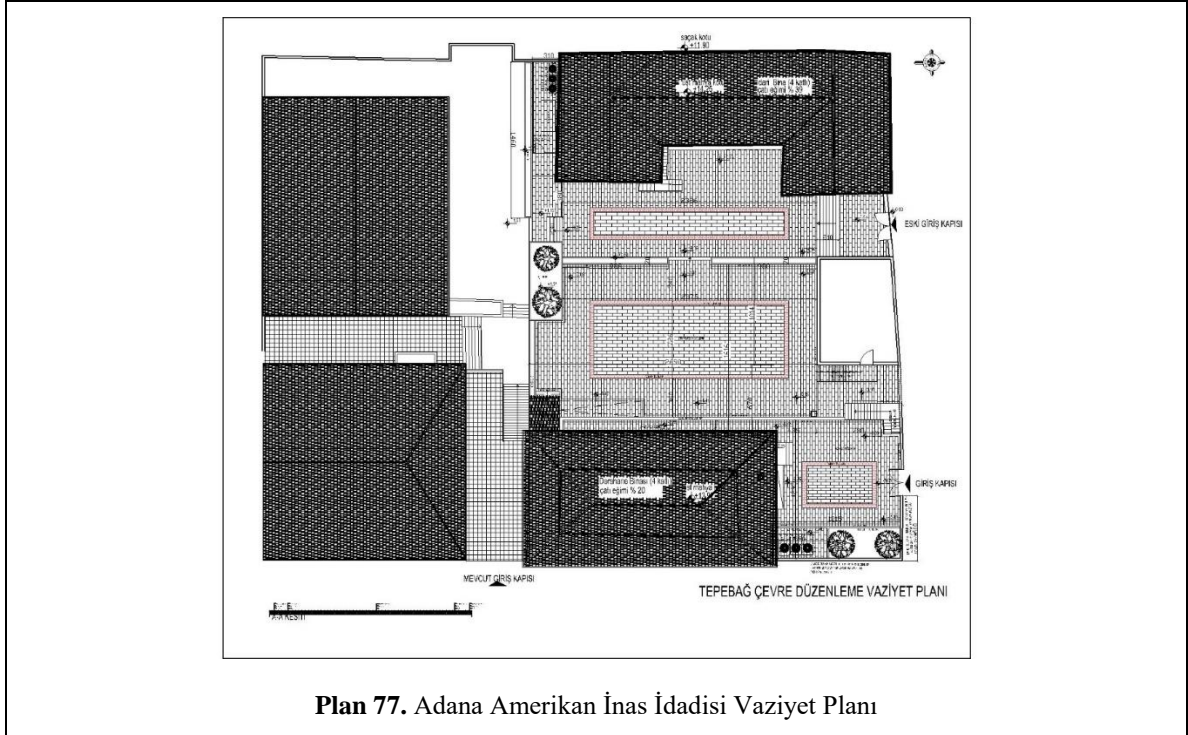
Plan 74. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Bodrum Kat Planı (Özlem Karşlı)

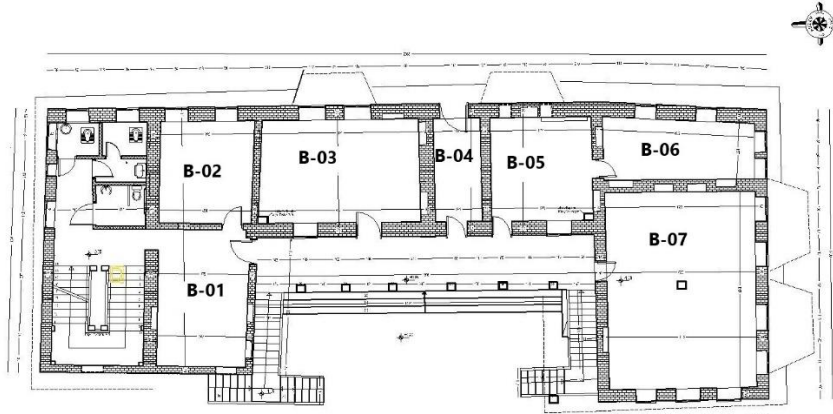
Plan 75. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Zemin Kat Planı (Özlem Karşlı)

Plan 76. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Birinci Kat Planı (Özlem Karslı)

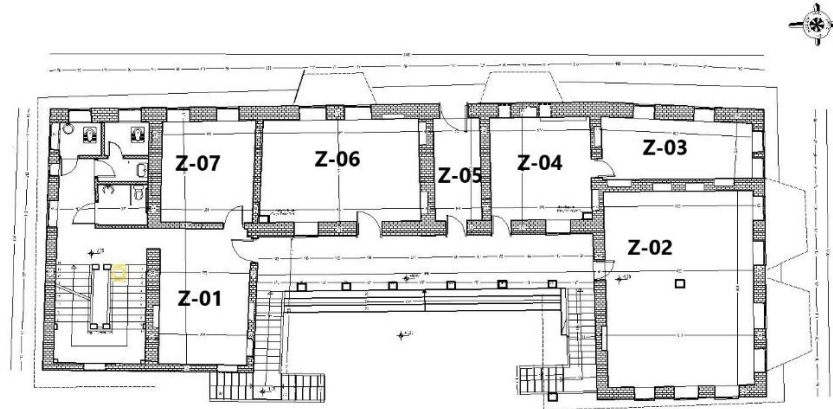

Plan 77. Adana Amerikan İnas İdadisi Vaziyet Planı

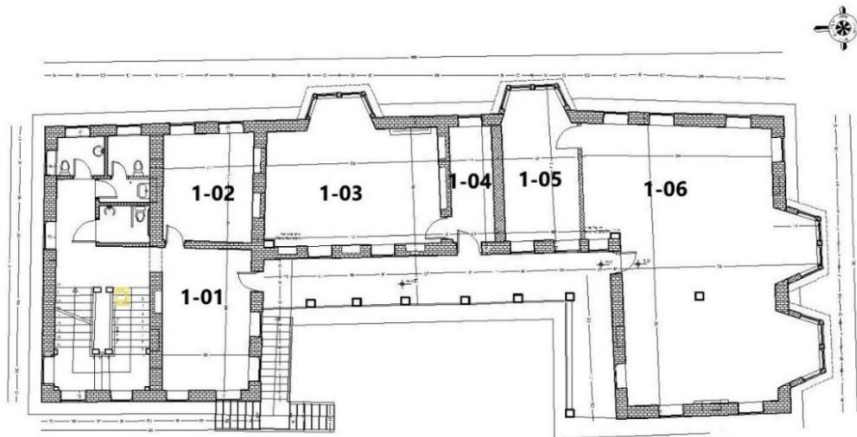
ADANA AMERİKAN İNAS İDADİSİ BODRUM KAT PLANI ÖLÇEK: 1/50

Plan 78. Adana Amerikan İnas İdadisi Bodrum Kat Planı (Adana KTVKK.)

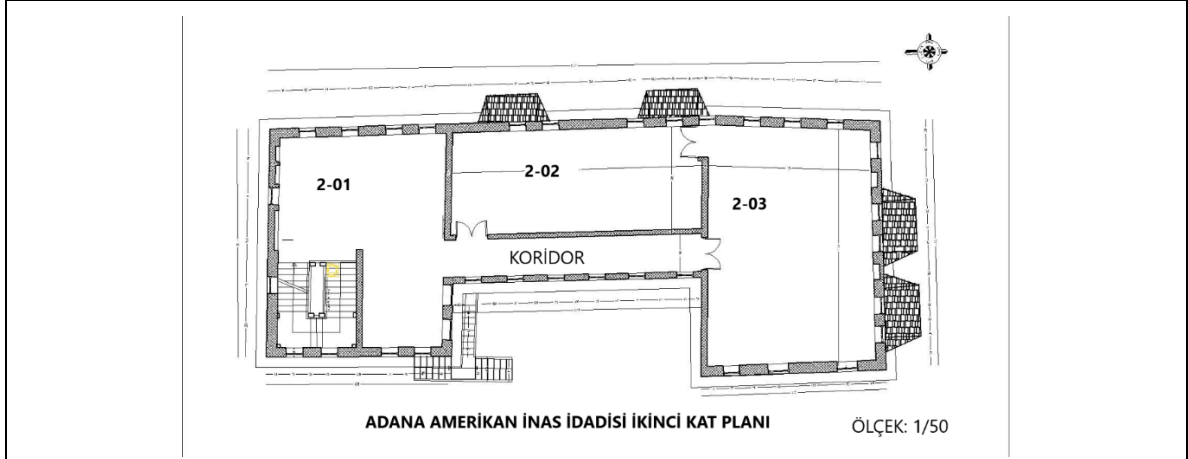
ADANA AMERİKAN İNAS İDADİSİ ZEMİN KAT PLANI ÖLÇEK: 1/50

Plan 79. Adana Amerikan İnas İdadisi Zemin Kat Planı (Adana KTVKK.)

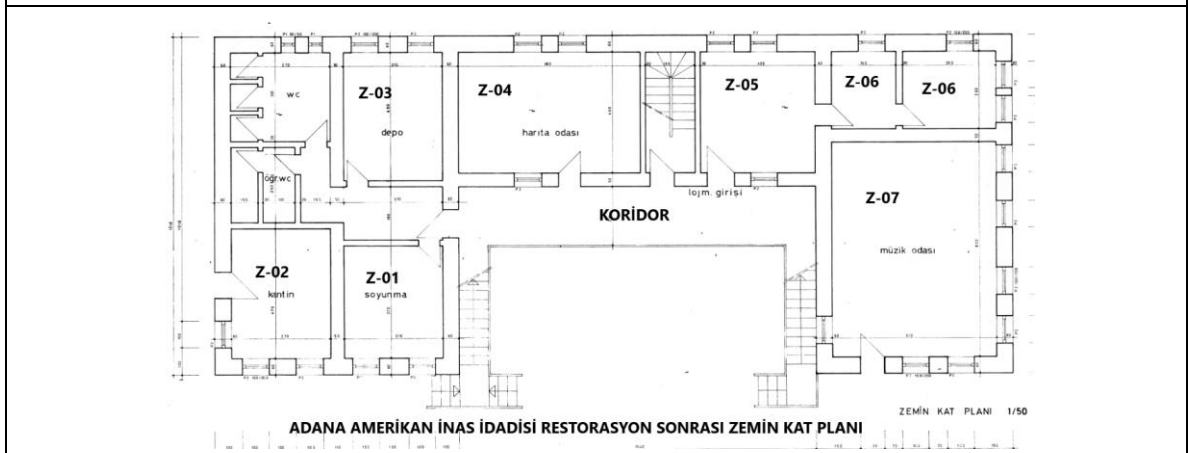

ADANA AMERİKAN İNAS İDADİSİ BİRİNCİ KAT PLANI ÖLÇEK: 1-50

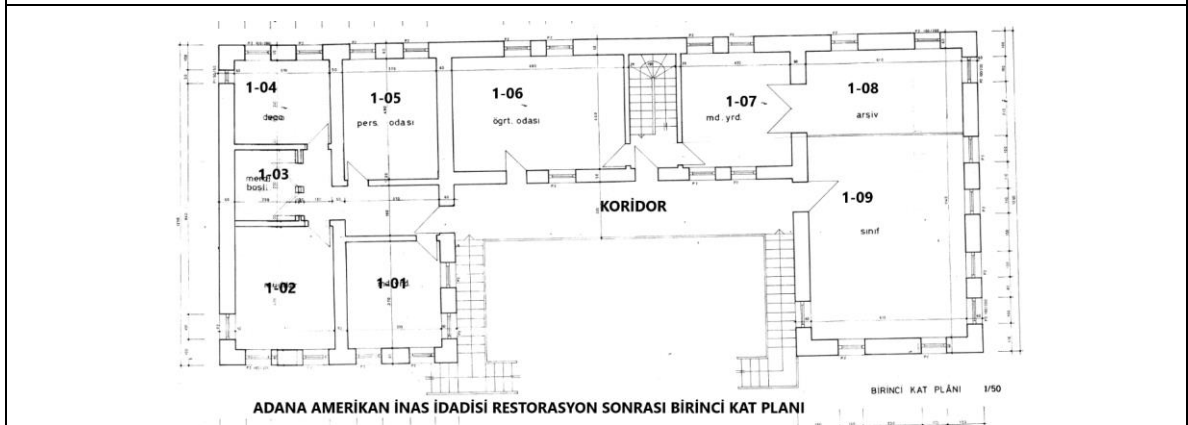
Plan 80. Adana Amerikan İnas İdadisi Birinci Kat Planı (Adana KTVKK.)

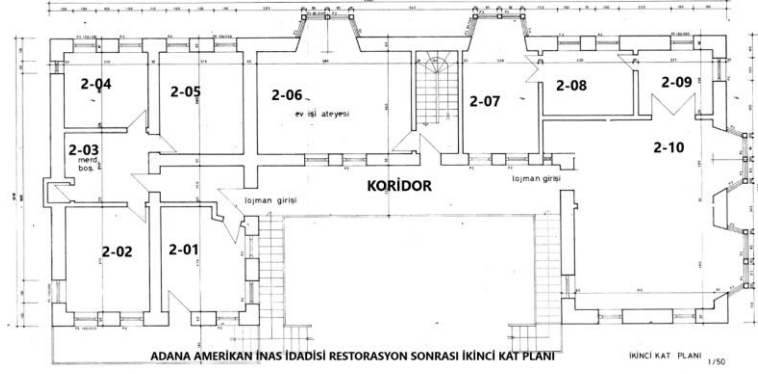
Plan 81. Adana Amerikan İnas İdadisi İkinci Kat Planı (Adana KTVKK.)

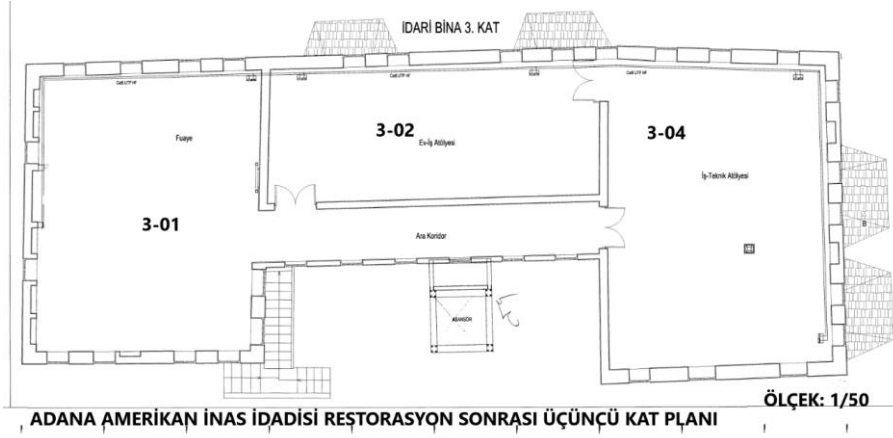
Plan 82. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası Zemin Kat Planı (Adana KTVKK.)

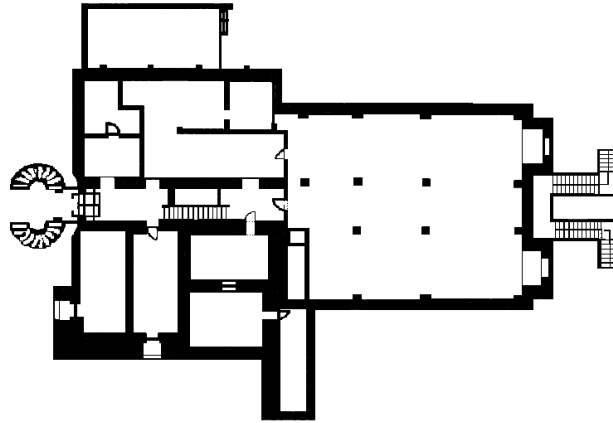
Plan 83. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası Birinci Kat Planı (Adana KTVKK.)

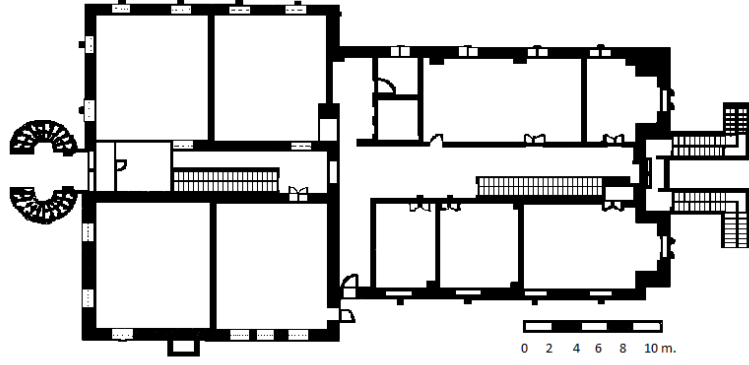
Plan 84. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası İkinci Kat Planı (Adana KTVKK.)

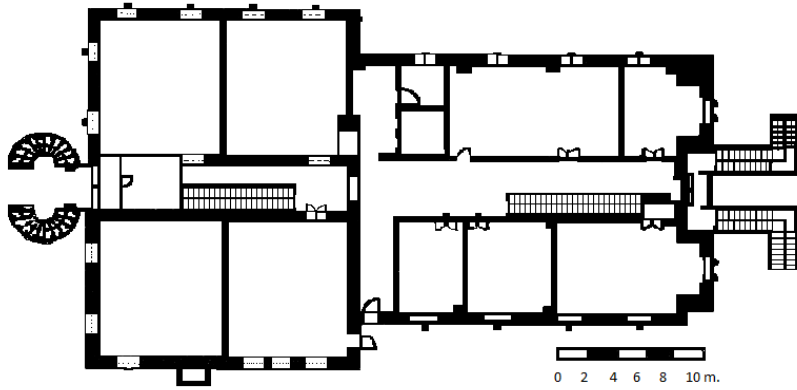
Plan 85. Adana Amerikan İnas İdadisi Restorasyon Sonrası Üçüncü Kat Planı (Adana KTVKK.)

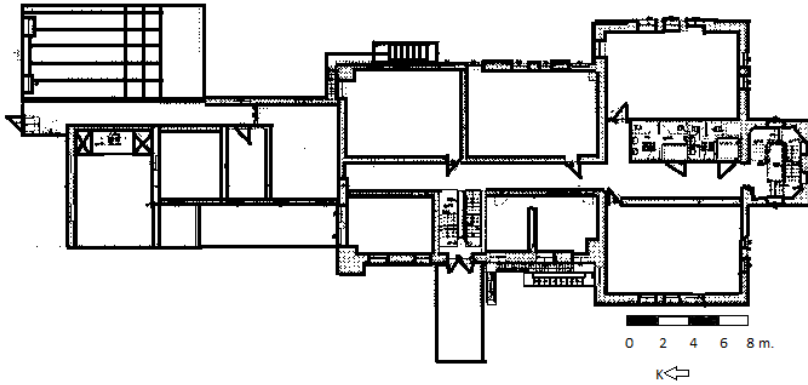
Plan 86. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Bodrum Kat Planı (Tayfun Öztürk)

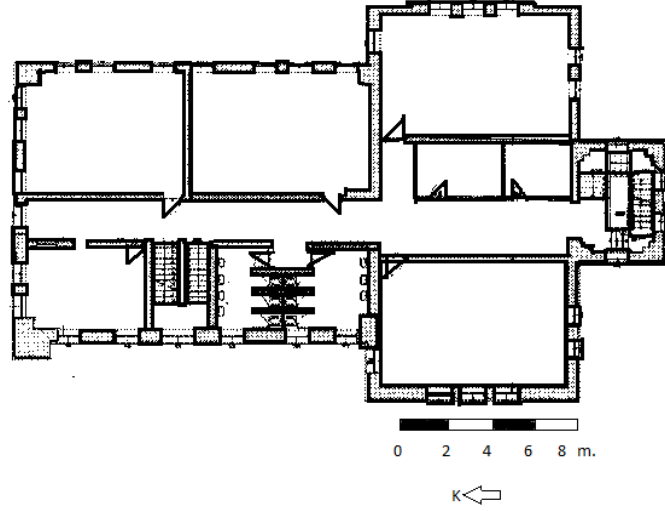
Plan 87. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Zemin Kat Planı (Tayfun Öztürk)

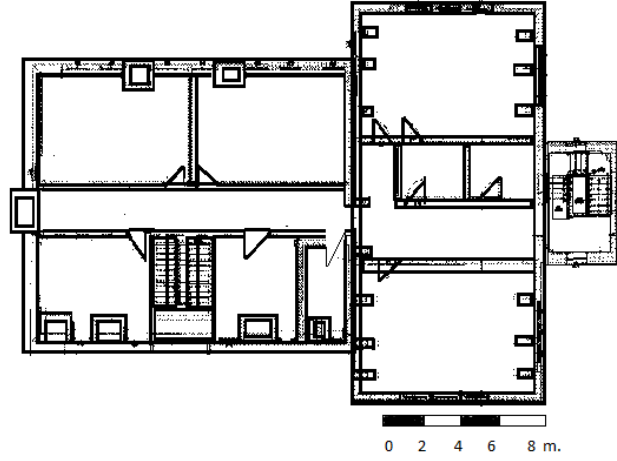
Plan 88. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Birinci Kat Planı (Tayfun Öztürk)

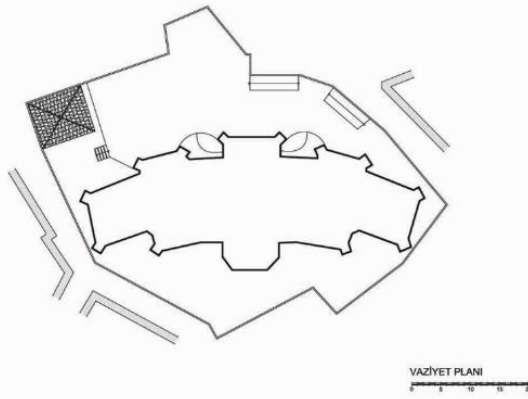
Plan 89. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Zemin Kat Planı (Tayfun Öztürk)

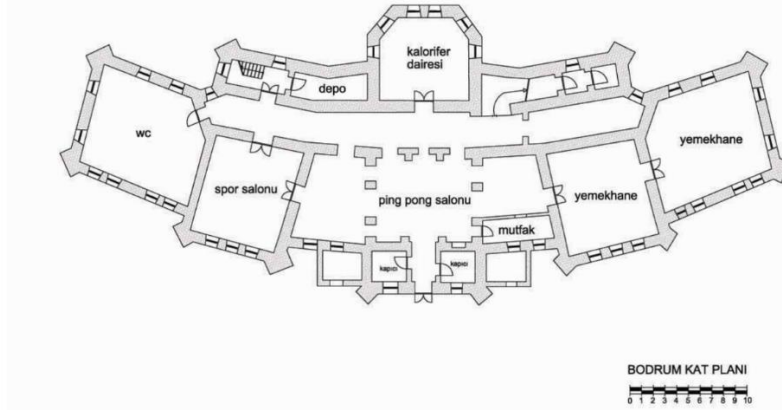
Plan 90. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Birinci Kat Planı (Tayfun Öztürk)

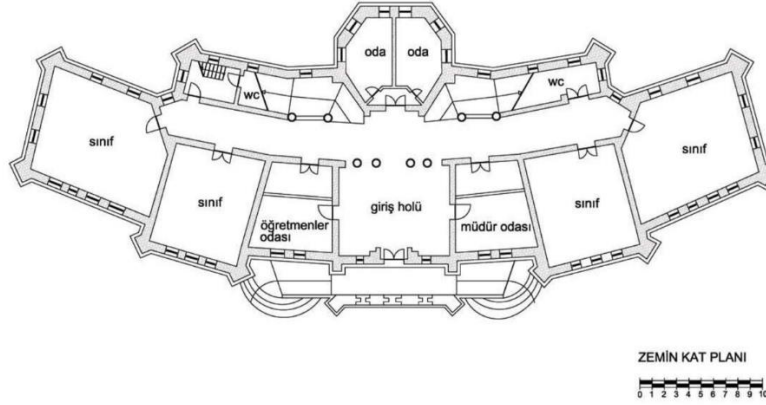
Plan 91. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall İkinci Kat Planı (Tayfun Öztürk)

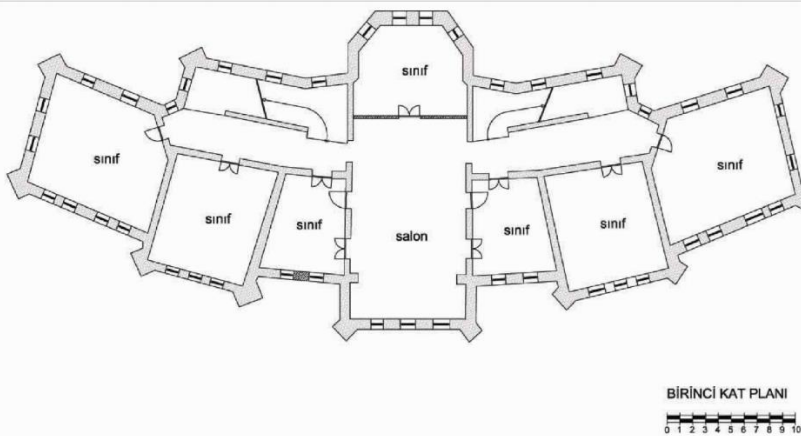
Plan 92. Fener Rum Zükur İdadisi Vaziyet Planı (Okul Arşivinden)

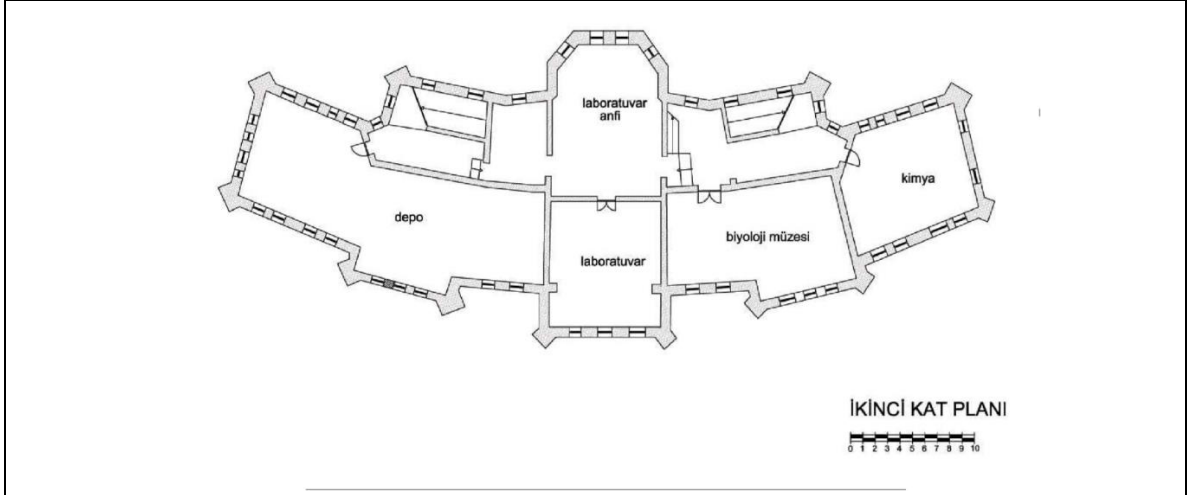
Plan 93. Fener Rum Zükrü İdadisi Bodrum Kat Planı (Okul Arşivinden)

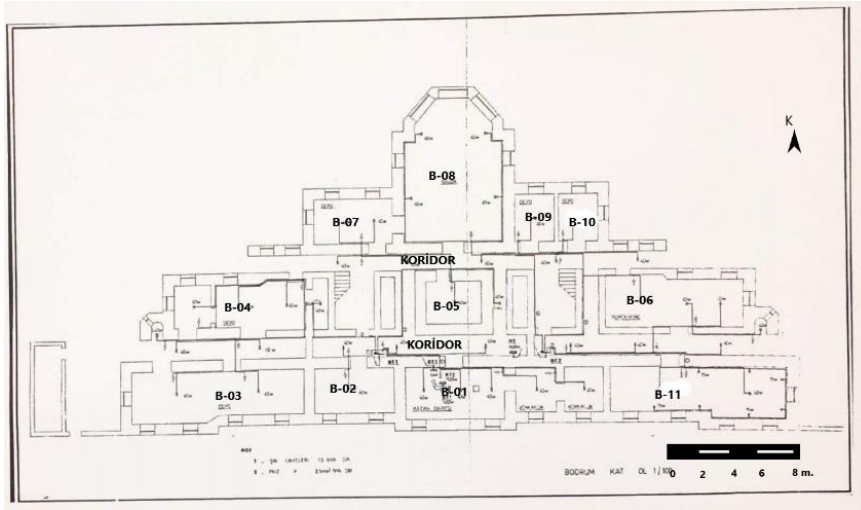
Plan 94. Fener Rum Zükrü İdadisi Bodrum Kat Planı (Okul Arşivinden)

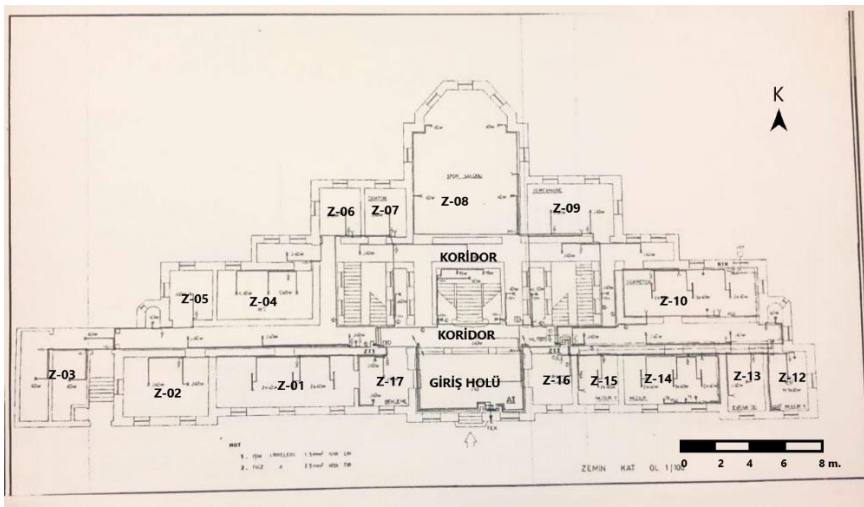
Plan 95. Fener Rum Zükrü İdadisi Birinci Kat Planı (Okul Arşivinden)

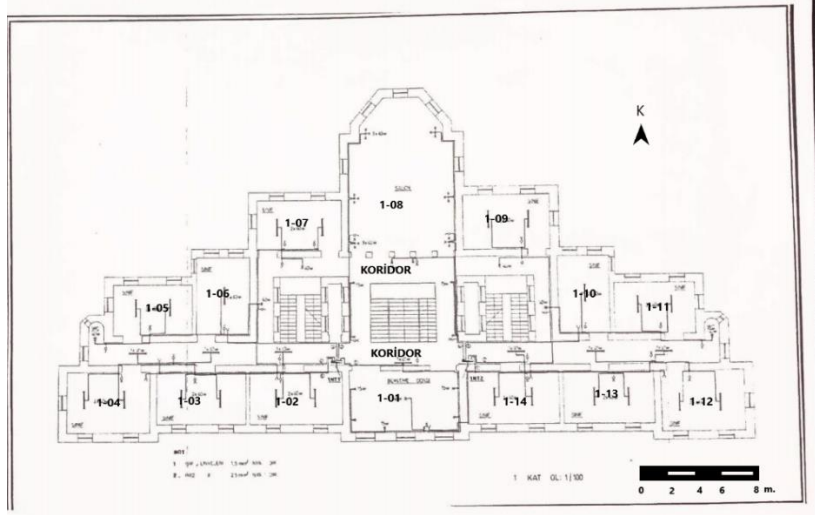
Plan 96. Fener Rum Zukur İdadisi İkinci Kat Planı (Okul Arşivinden)

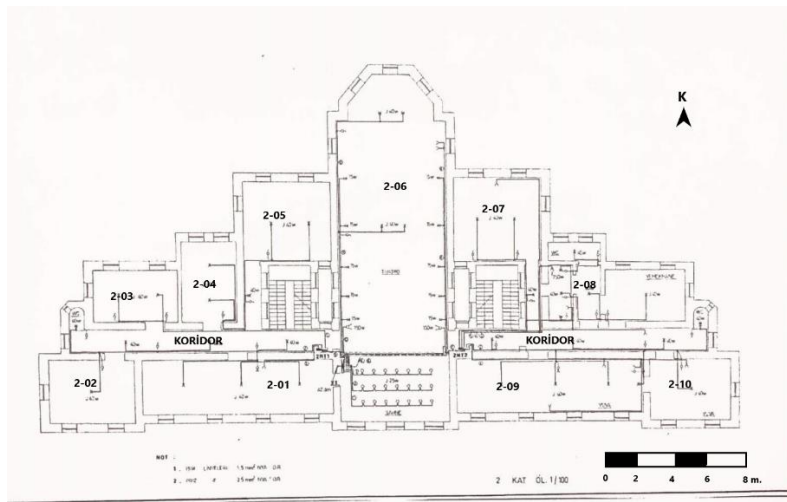
Plan 97. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Bodrum Kat Planı (Zapyon Lisesi Arşivi)

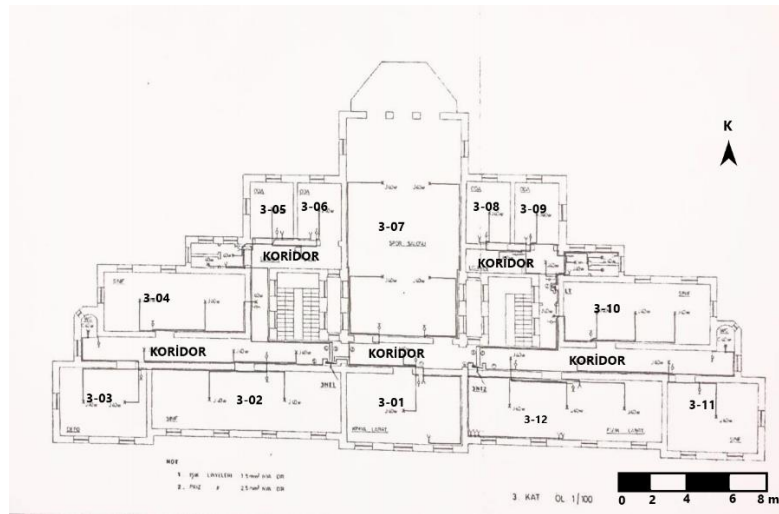
Plan 98. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Zemin Kat Planı (Zapyon Lisesi Arşivi)

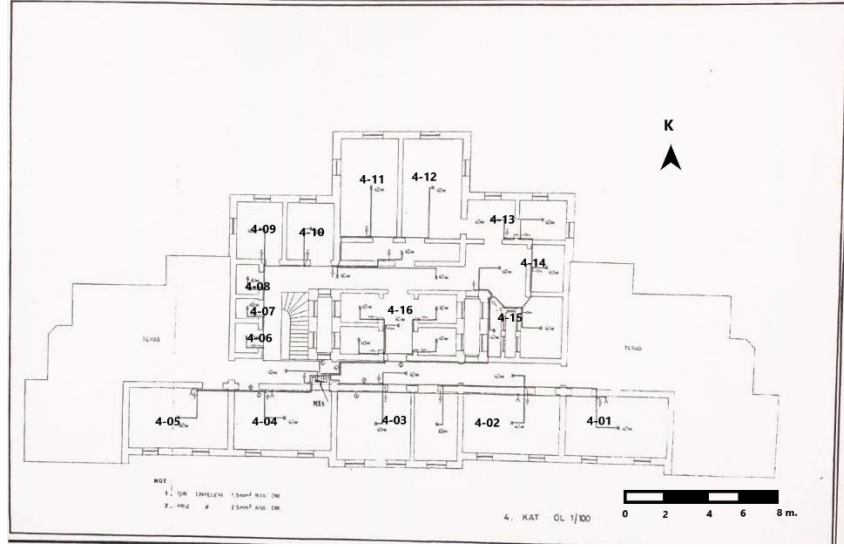
Plan 99. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Birinci Kat Planı (Zapyon Lisesi Arşivi)

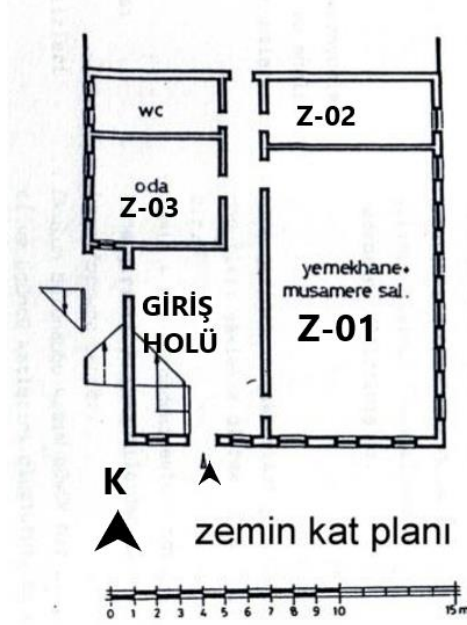
Plan 100. İstanbul Zapyon Rum İdadisi İkinci Kat Planı (Zapyon Lisesi Arşivi)

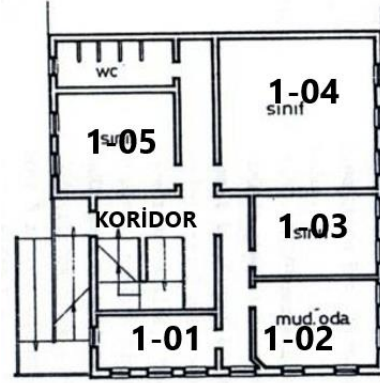
Plan 101. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Üçüncü Kat Planı (Zapyon Lisesi Arşivi)

Plan 102. İstanbul Zapyon Rum İdadisi Dördüncü Kat Planı (Zapyon Lisesi Arşivi)

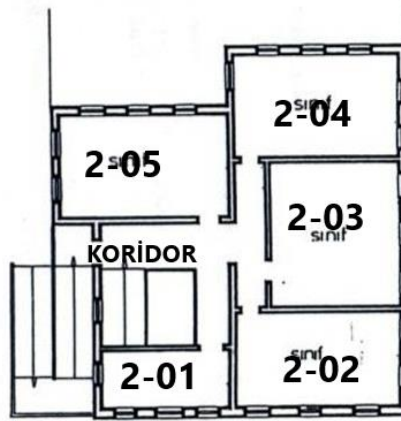
Plan 103. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdadisi Zemin Kat Planı (Mimar Pınar Erkan)

1. kat planı

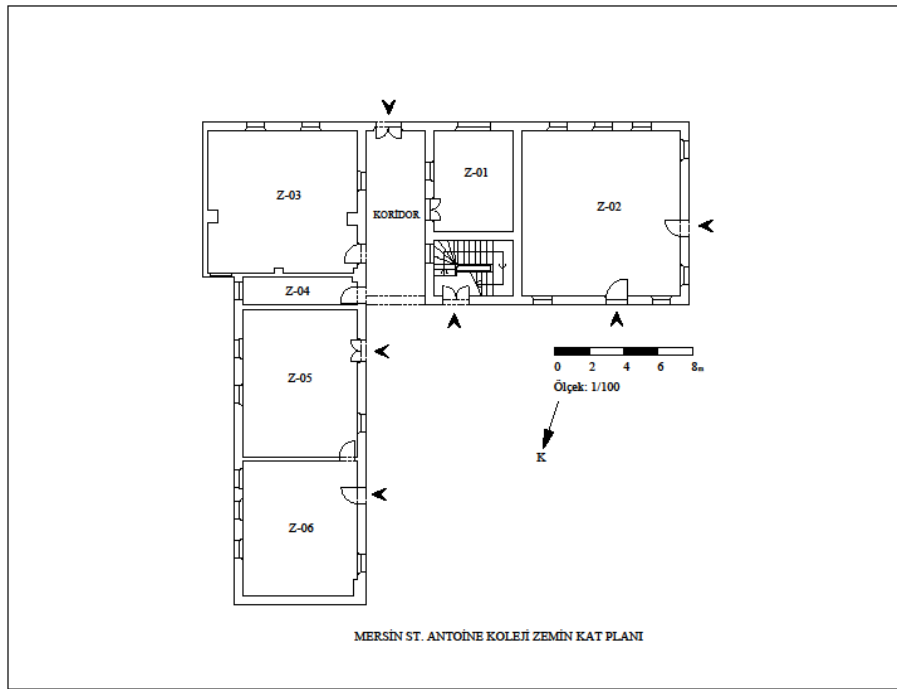
Plan 104. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükür İdadisi Birinci Kat Planı (Mimar Pınar Erkan)

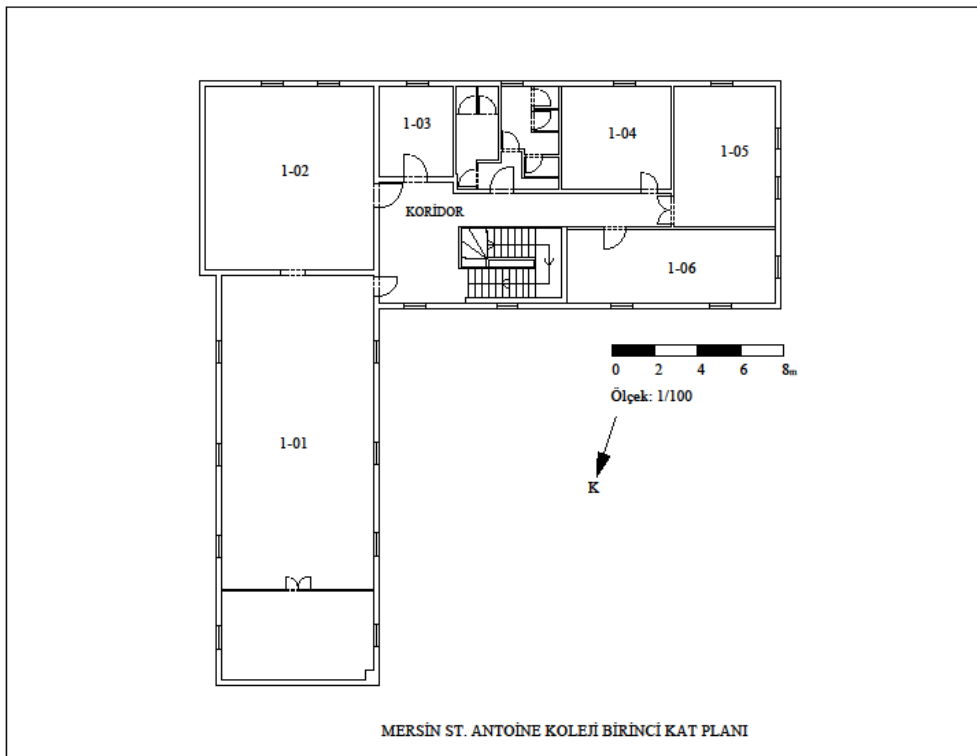
2. kat planı

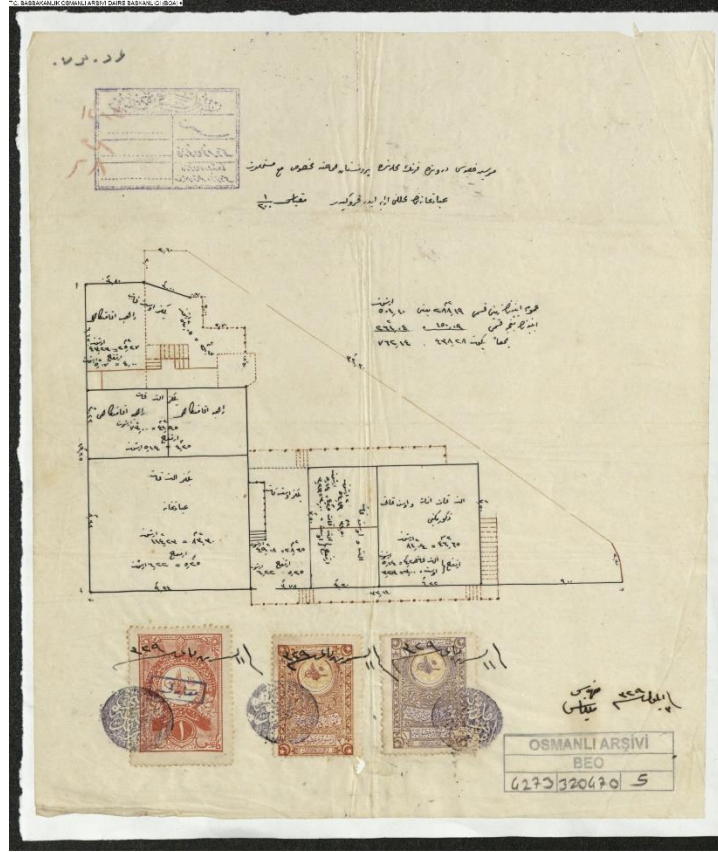
Plan 105. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükür İdadisi İkinci Kat Planı (Mimar Pınar Erkan)

Plan 106. Mersin St. Antonie Fransız İdâdisi Zemin Kat Planı

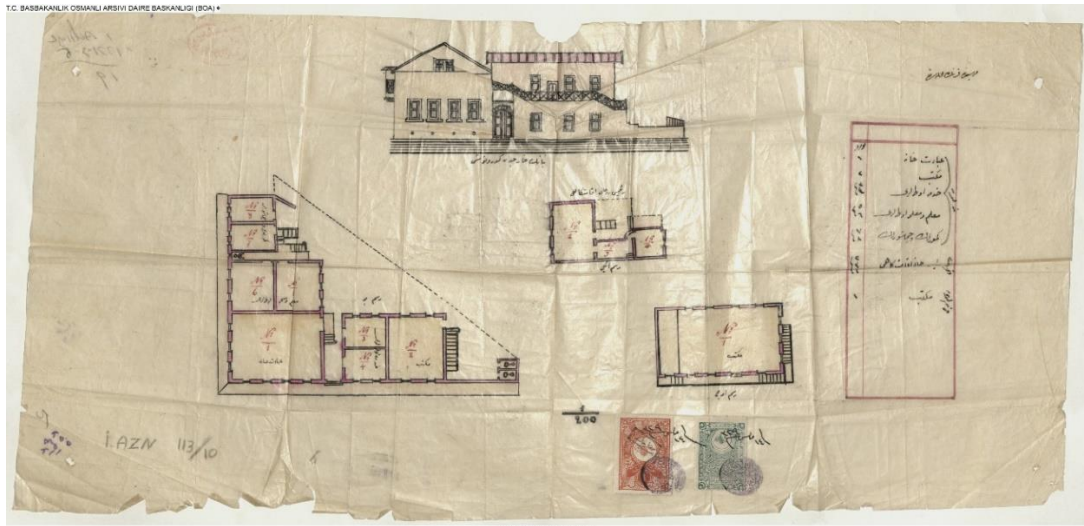

Plan 107. Mersin St. Antonie İdâdisi Birinci Kat Planı

BEO.004273.320470.005

Plan 108. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi'nin Osmanlı Arşivinde Bulunan Planı ⁵²⁶

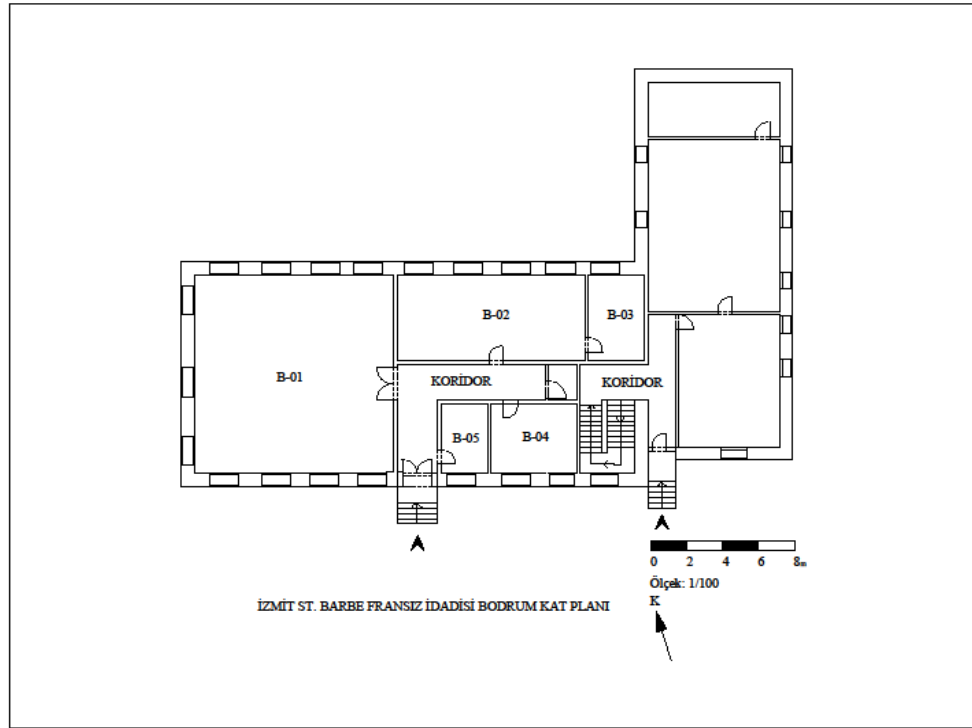

IAZN.00113.00010.005

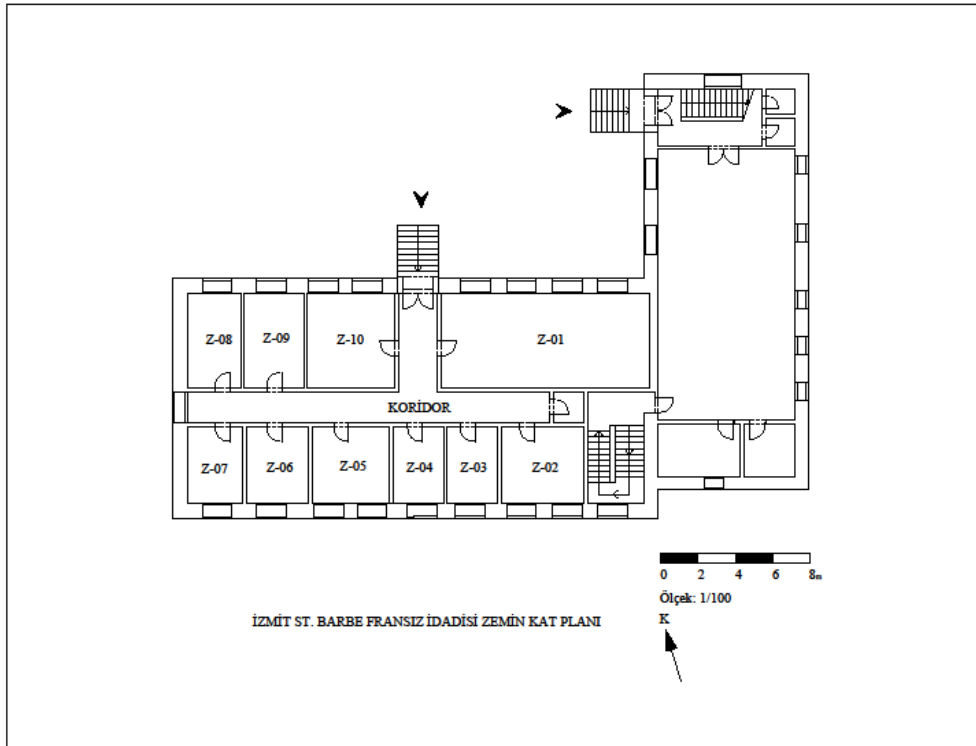
Plan 109. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi'nin Osmanlı Arşivinde Bulunan Plan ve Görünümü ⁵²⁷

⁵²⁶ B.O.A. Bab-ı Ali Evrak Odası, 4273/320470, H. 06 Rebiyülevvel 1332-M. 2 Nisan 1914.

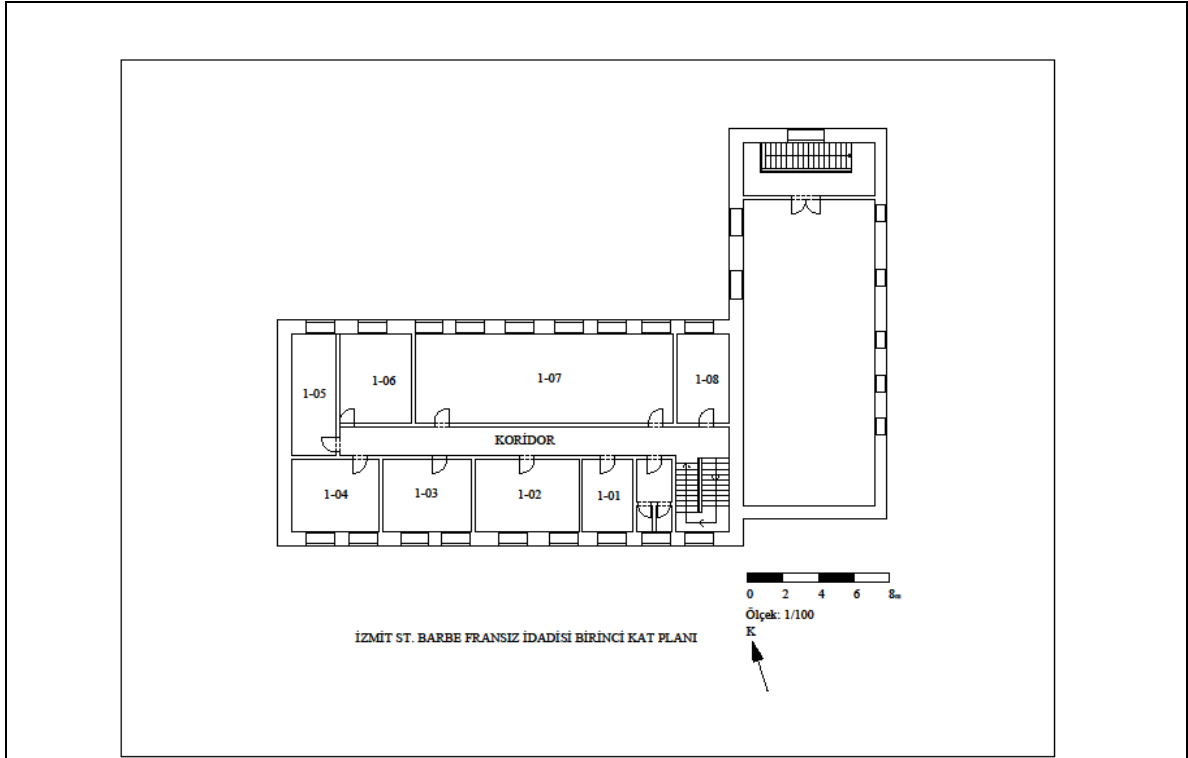
⁵²⁷ B.O.A. İrade Adliye ve Mezahip, 113/10, H. 5 Şaban 1331-M. 10 Temmuz 1913.

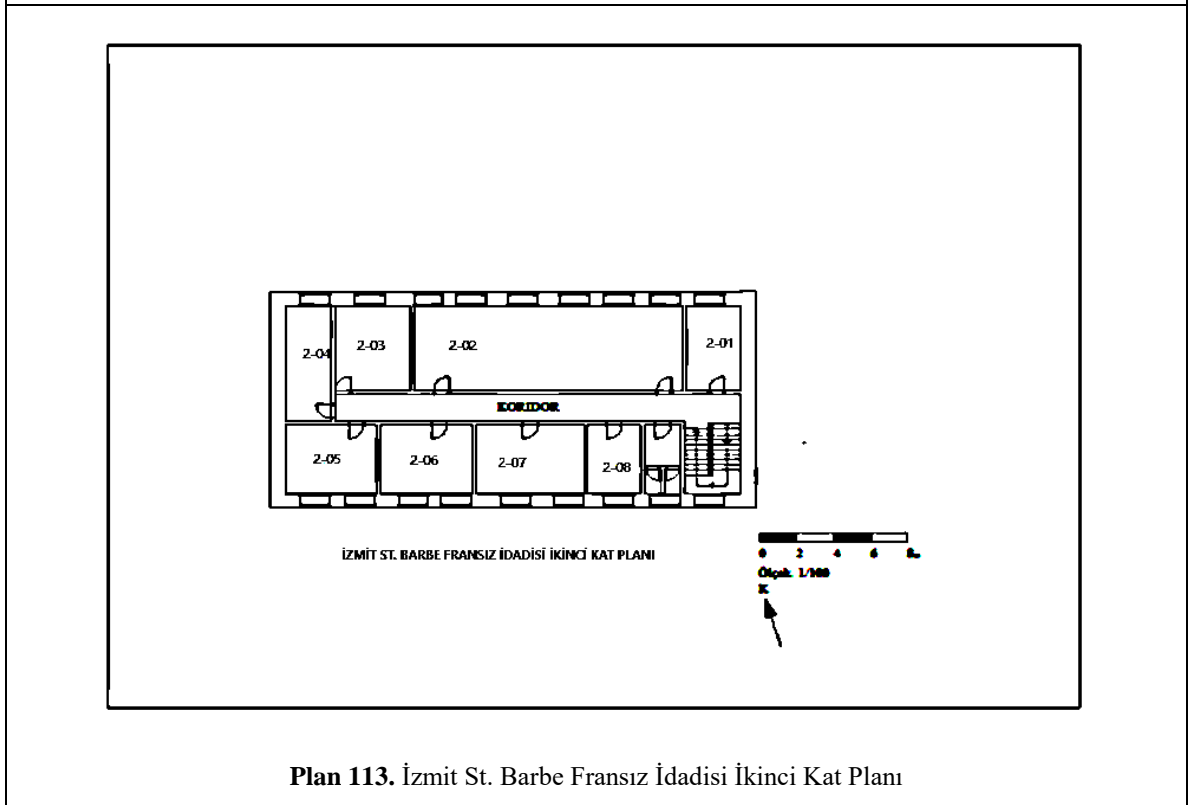
Plan 110. İzmit St. Barbe Fransız İdadisi Bodrum Kat Planı

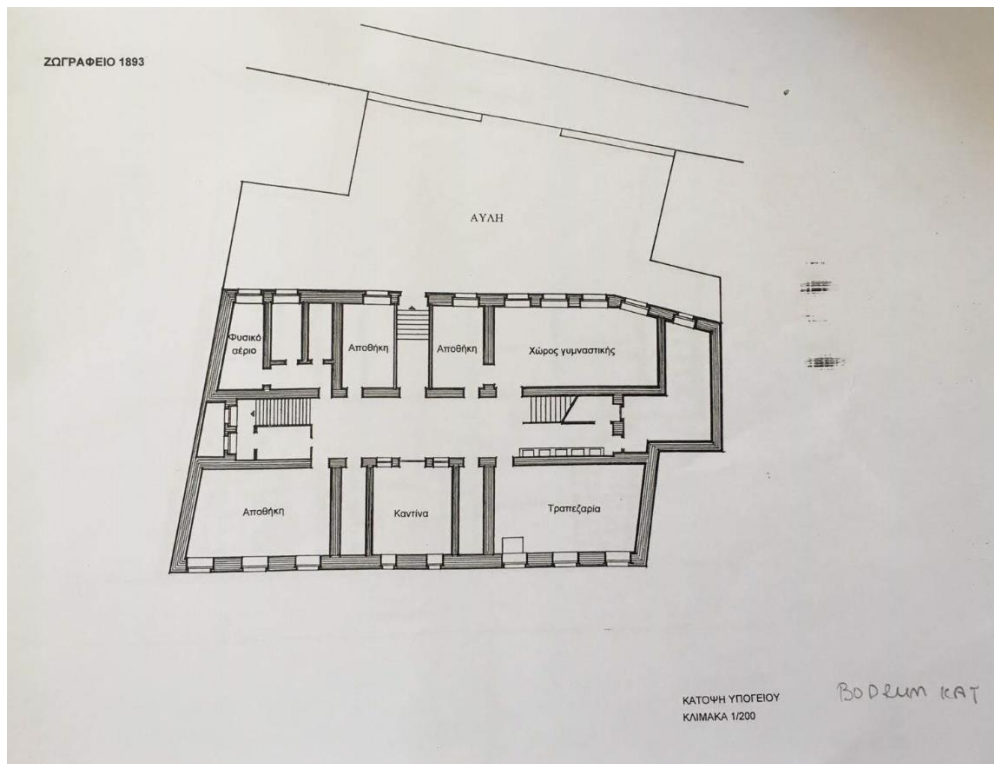
Plan 111. İzmit St. Barbe Fransız İdadisi Zemin Kat Planı

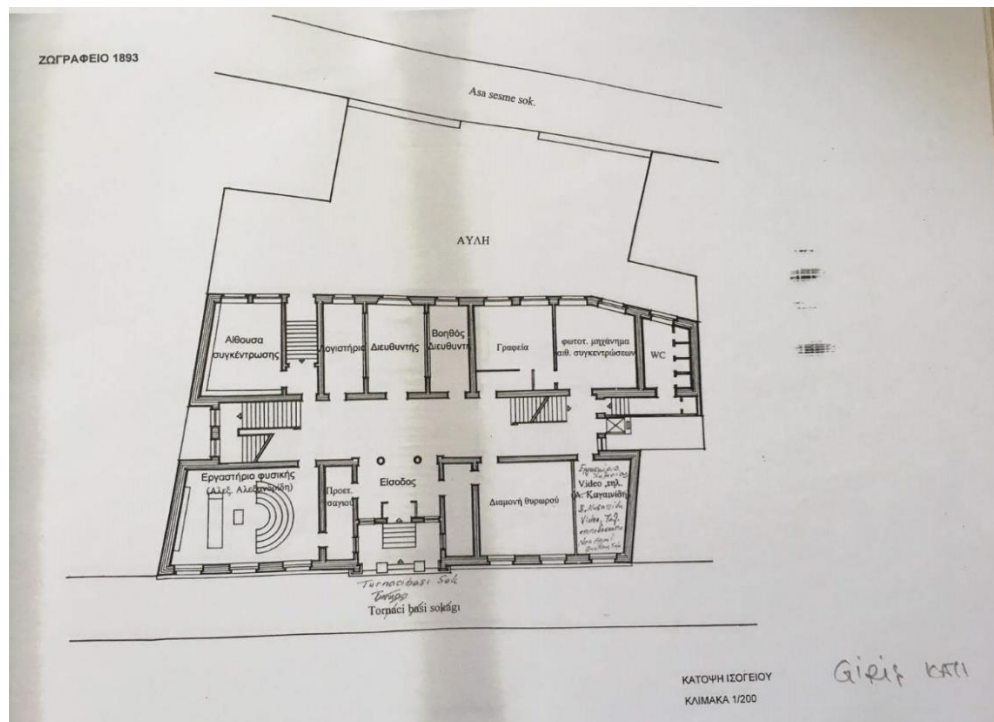
Plan 112. İzmit St. Barbe Fransız İdadisi Birinci Kat Planı

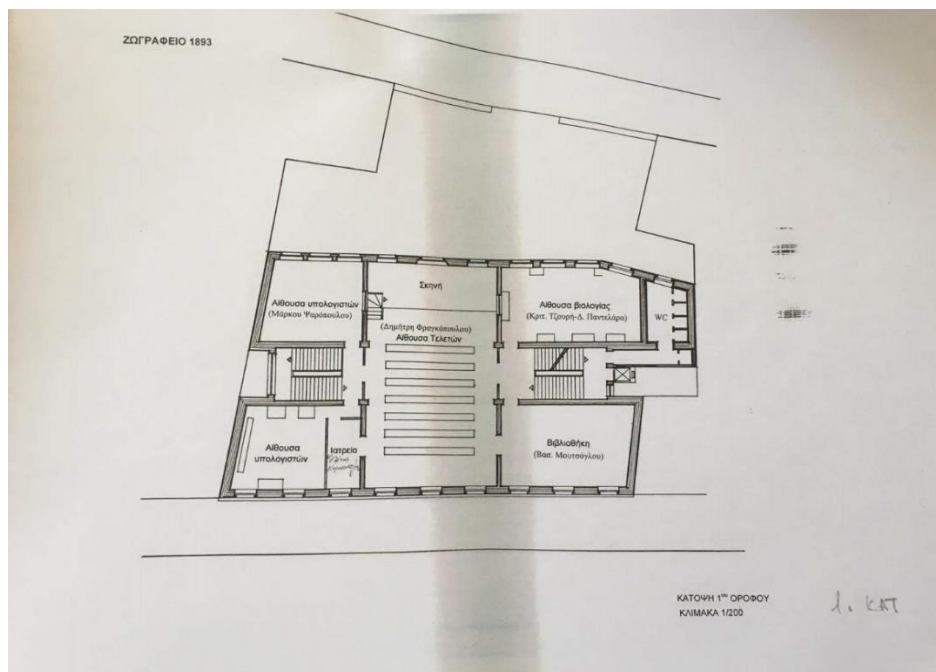
Plan 113. İzmit St. Barbe Fransız İdadisi İkinci Kat Planı

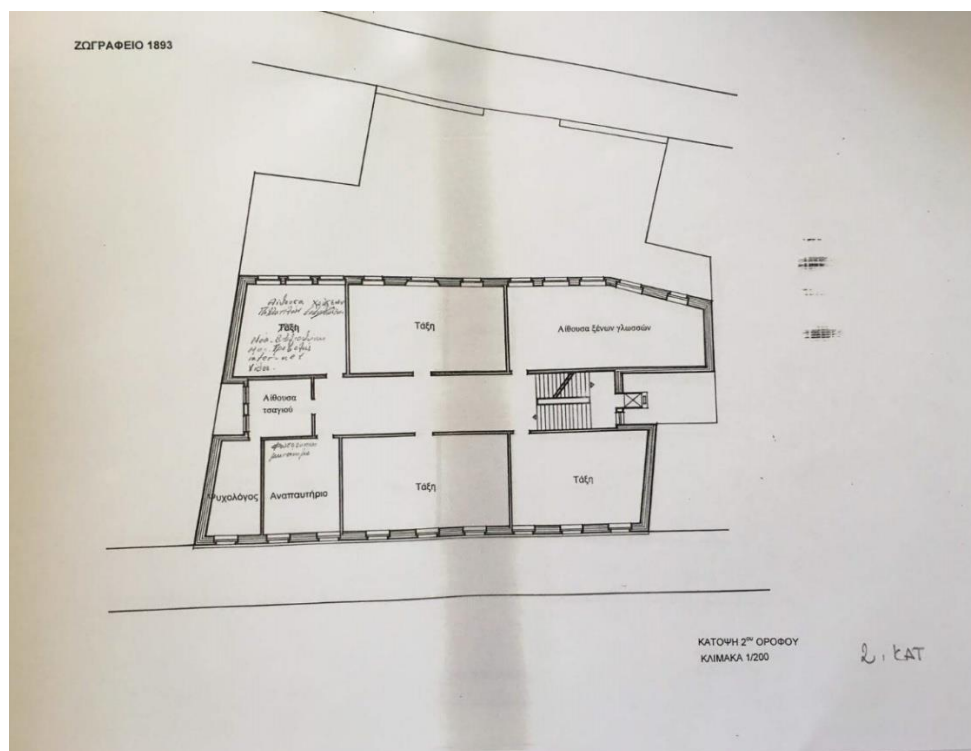
Plan 114. Zağrafion Rum Zükur İdadisi Bodrum Kat Planı (Zağrafion Lisesi Arşivinden)

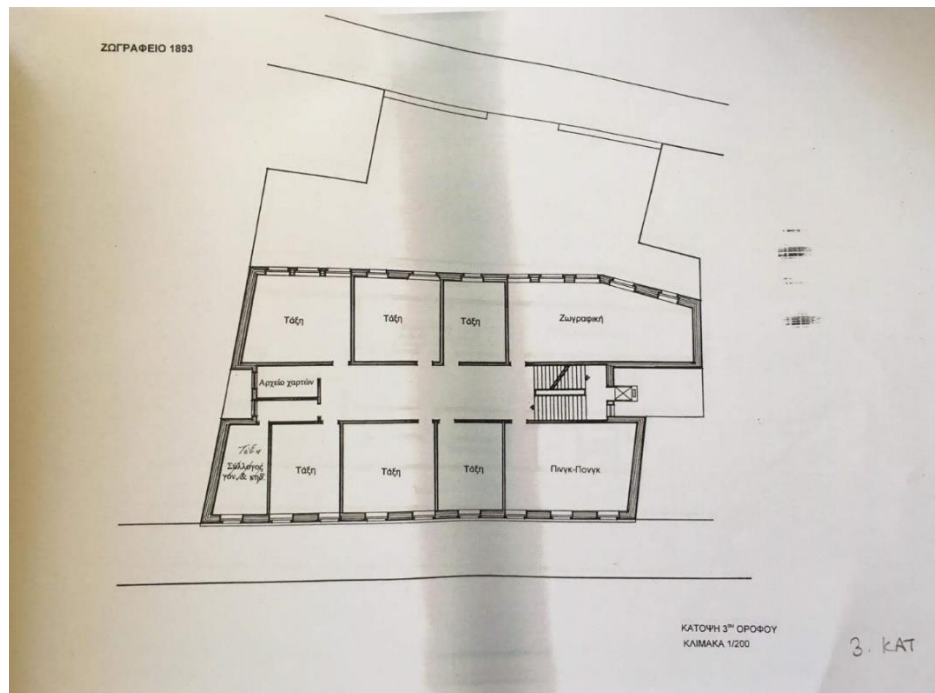
Plan 115. Zağrafion Rum Zükur İdadisi Zemin Kat Planı (Zağrafion Lisesi Arşivinden)

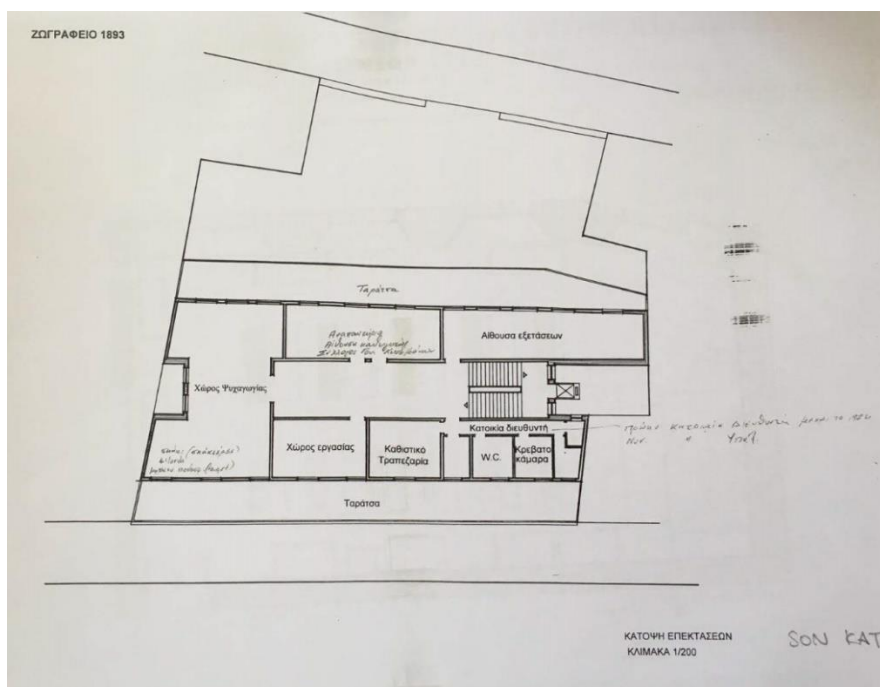
Plan 116. Zağrafion Rum Zükür İdadisi Birinci Kat Planı (Zağrafion Lisesi Arşivinden)

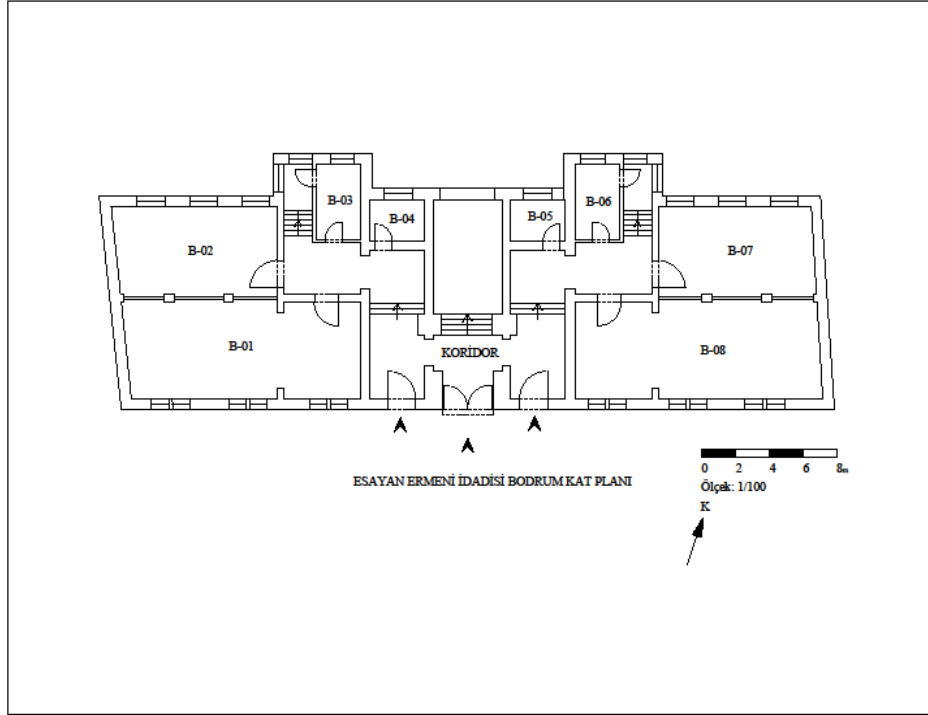
Plan 117. Zağrafion Rum Zükür İdadisi İkinci Kat Planı (Zağrafion Lisesi Arşivinden)

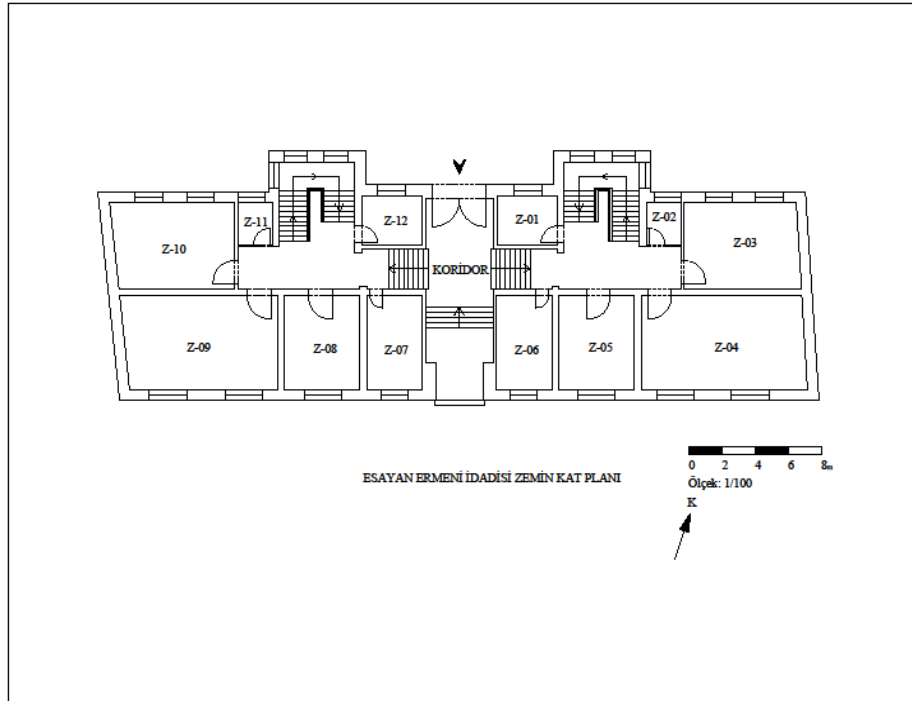
Plan 118. Zağrefion Rum Zükur İdadisi Üçüncü Kat Planı (Zağrafion Lisesi Arşivinden)

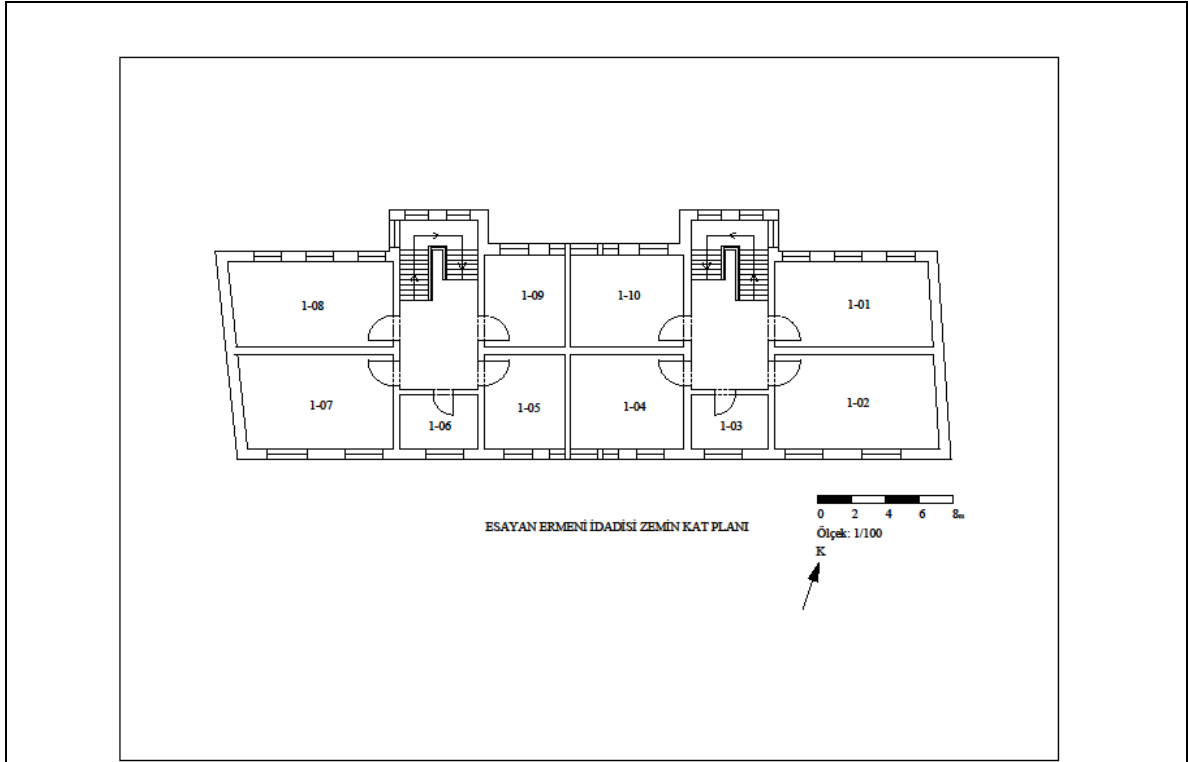
Plan 119. Zağrefion Rum Zükur İdadisi Dördüncü Kat Planı (Zağrafion Lisesi Arşivinden)

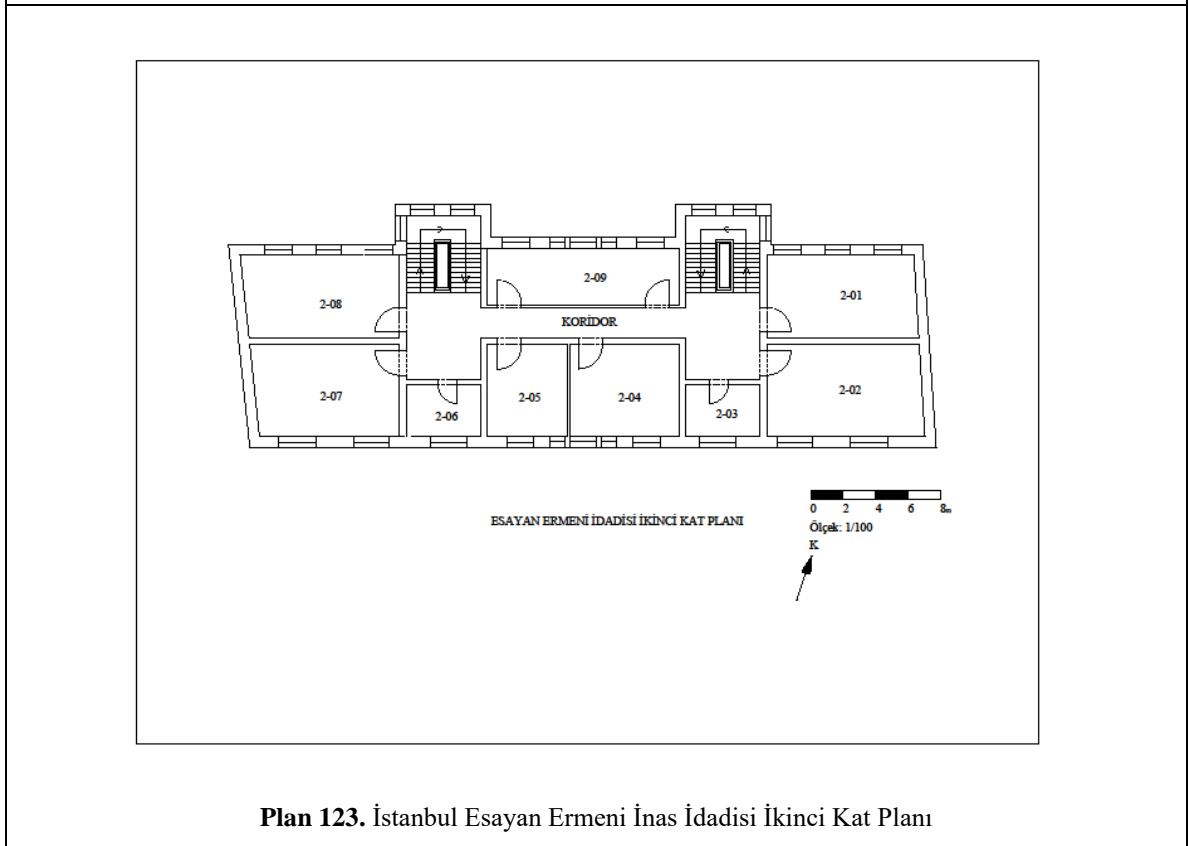
Plan 120. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi Bodrum Kat Planı

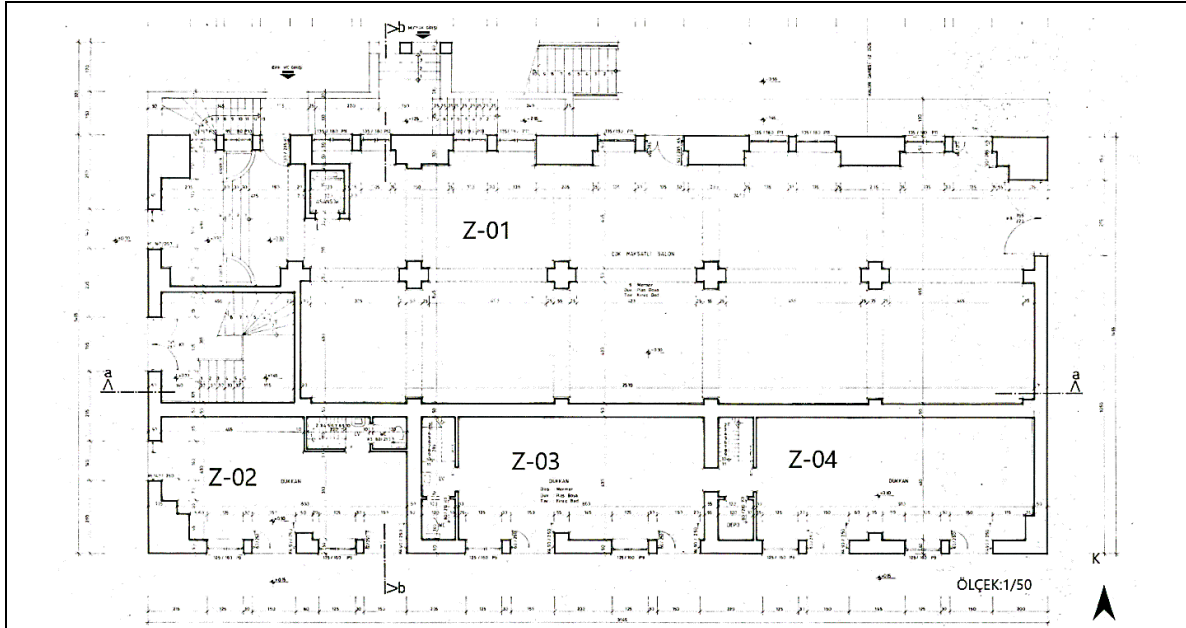
Plan 121. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi Zemin Kat Planı

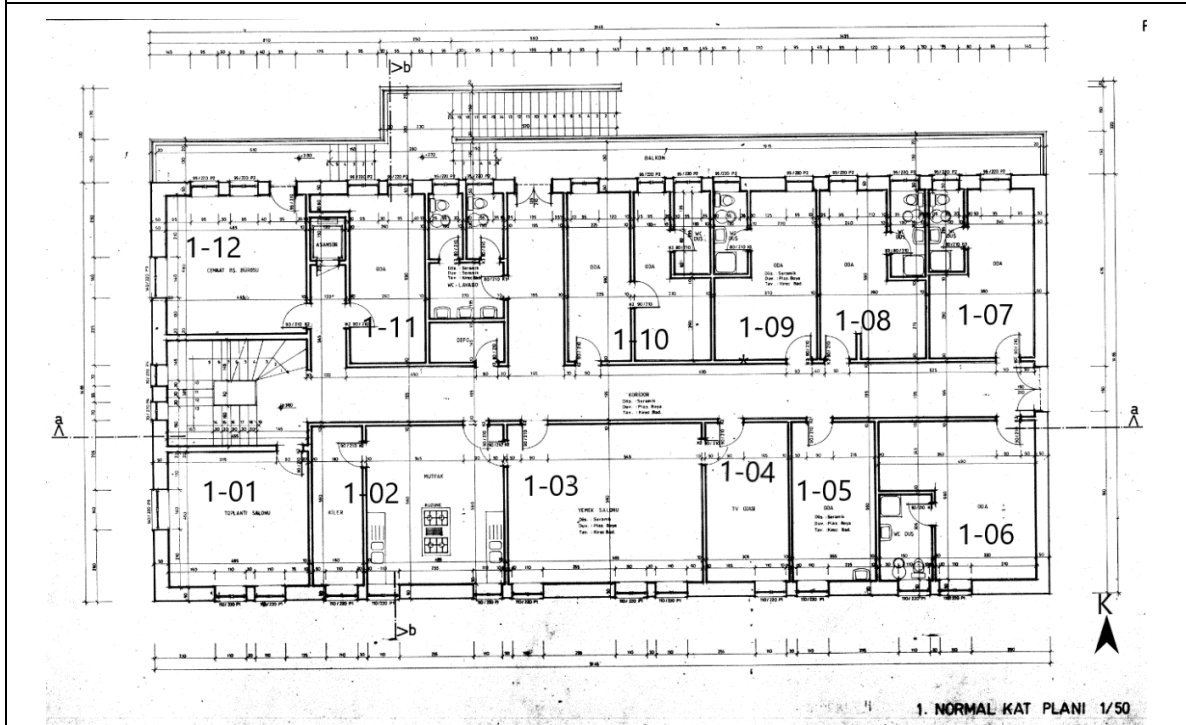
Plan 122. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi Birinci Kat Planı

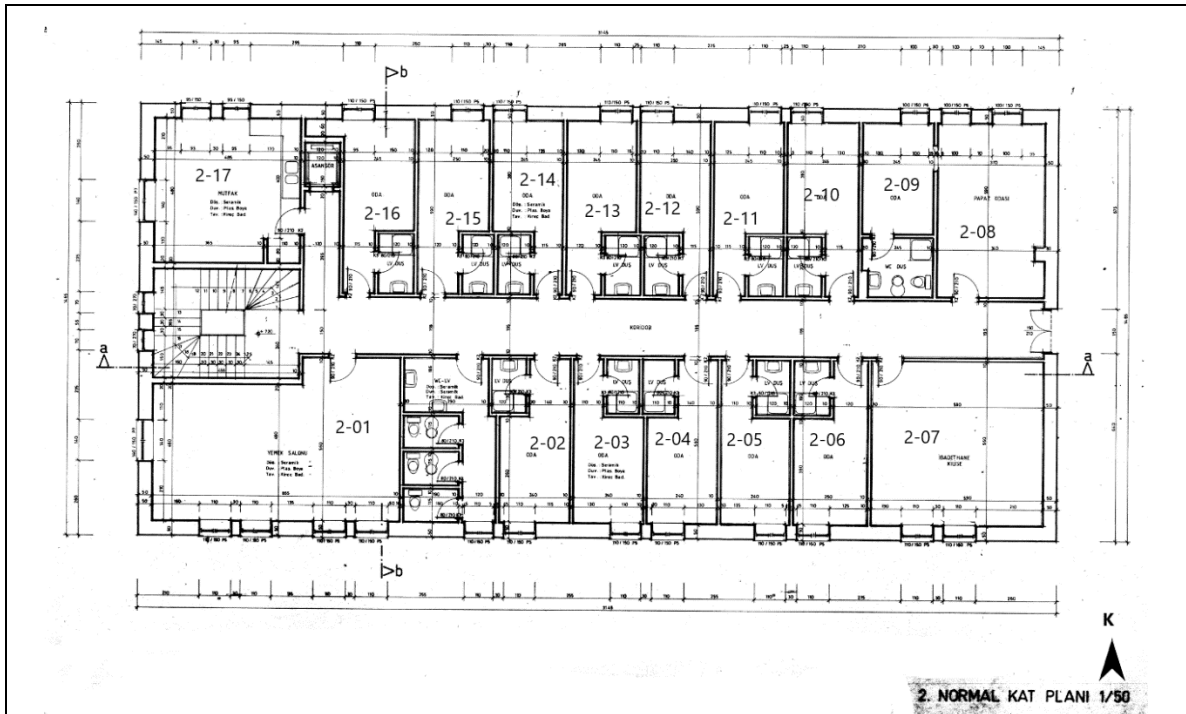
Plan 123. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi İkinci Kat Planı

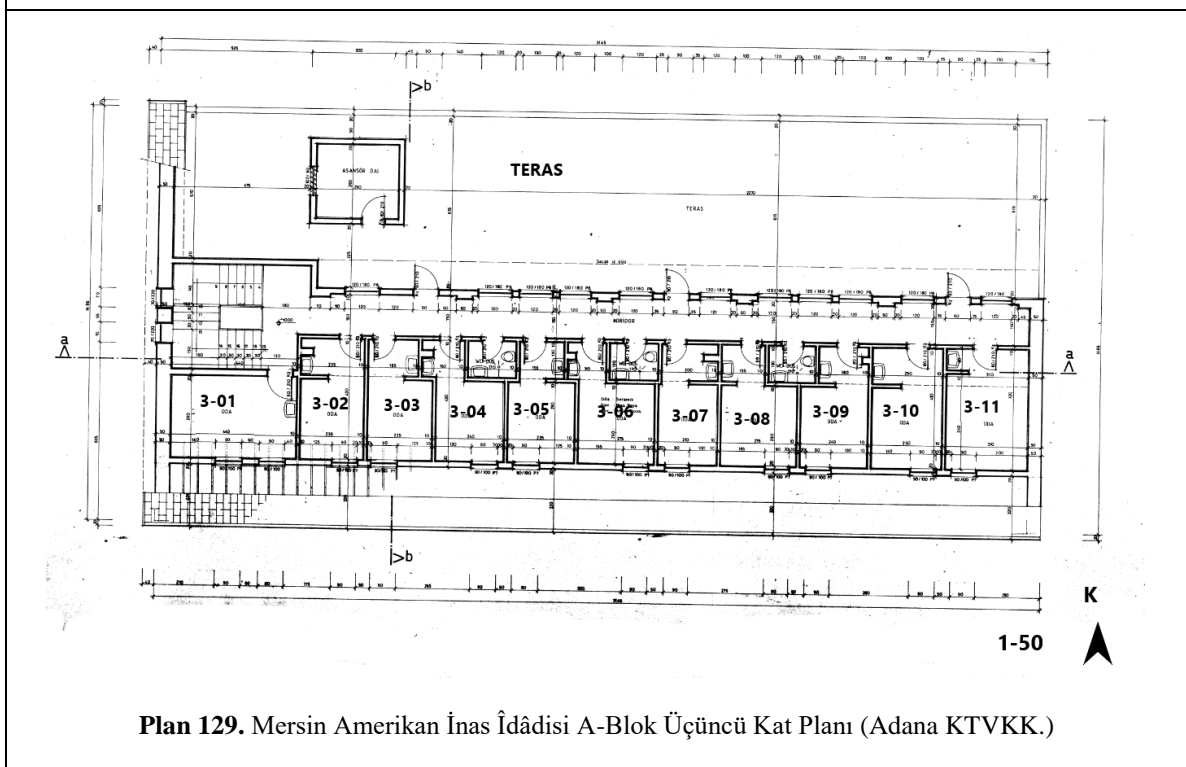
Plan 126. Mersin Amerikan İnas İdâdîsi A-Blok Zemin Kat Planı (Adana KTVKK.)

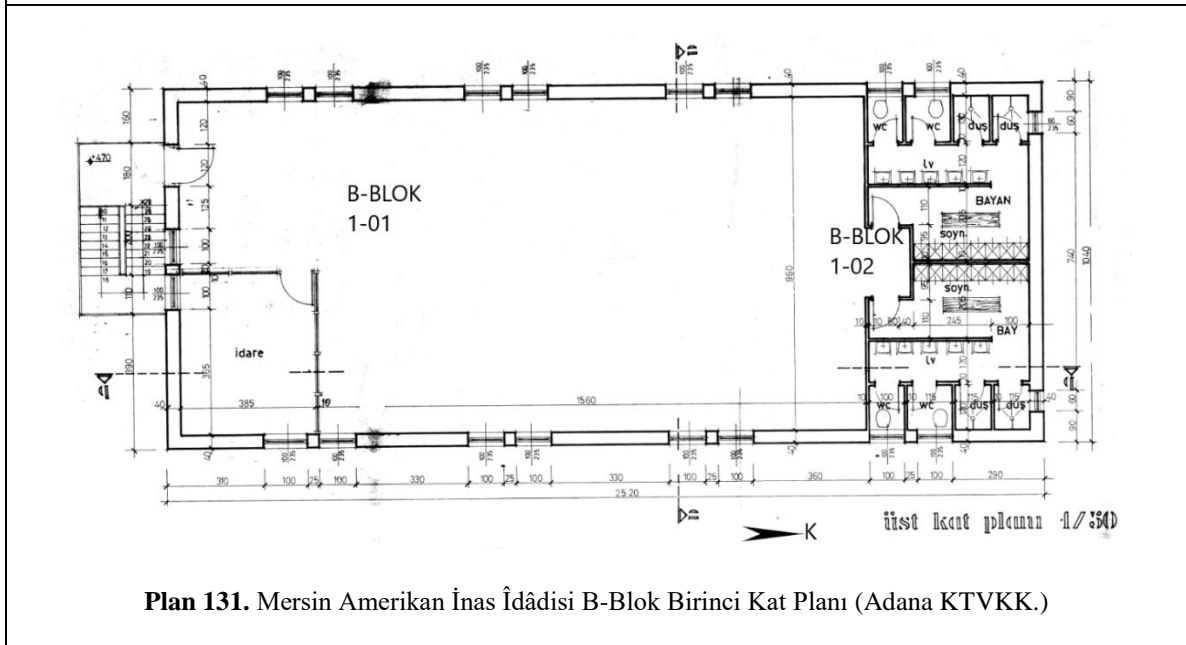
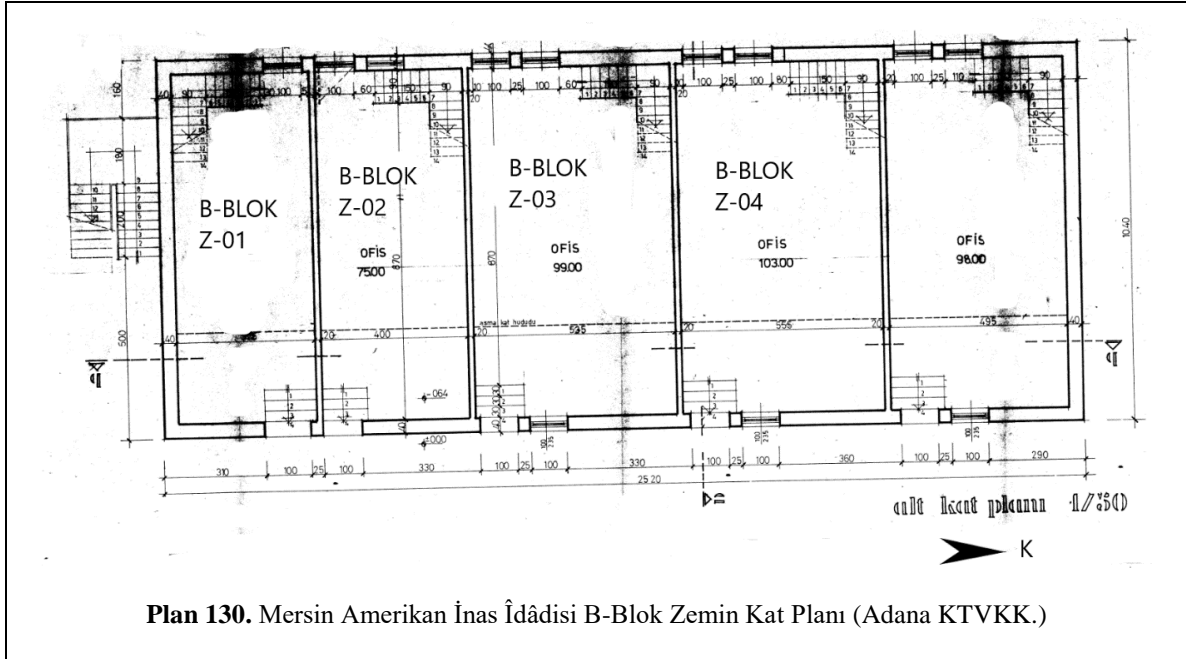
Plan 127. Mersin Amerikan İnas İdâdîsi A-Blok Birinci Kat Planı (Adana KTVKK.)

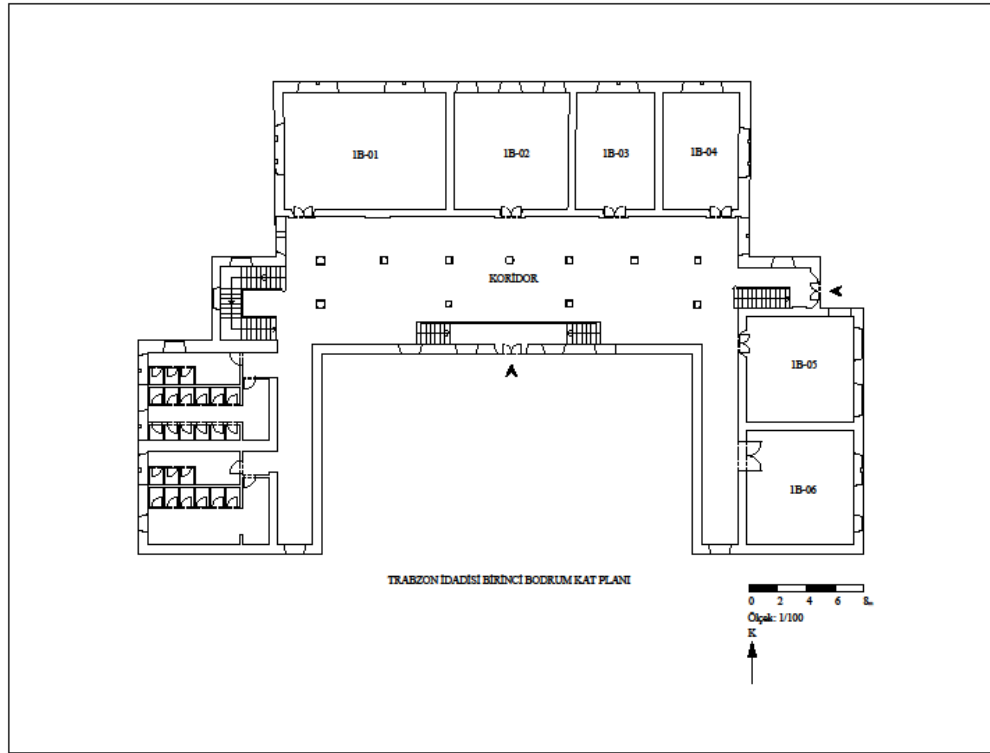

Plan 128. Mersin Amerikan İnas İdâdîsi A-Blok İkinci Kat Planı (Adana KTVKK.)

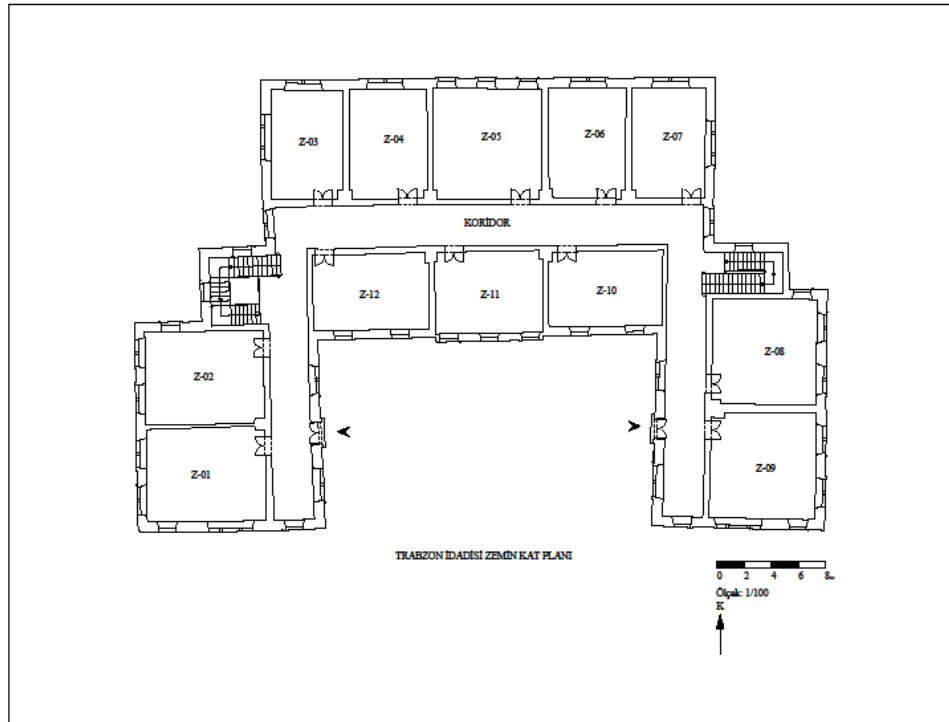

Plan 129. Mersin Amerikan İnas İdâdîsi A-Blok Üçüncü Kat Planı (Adana KTVKK.)

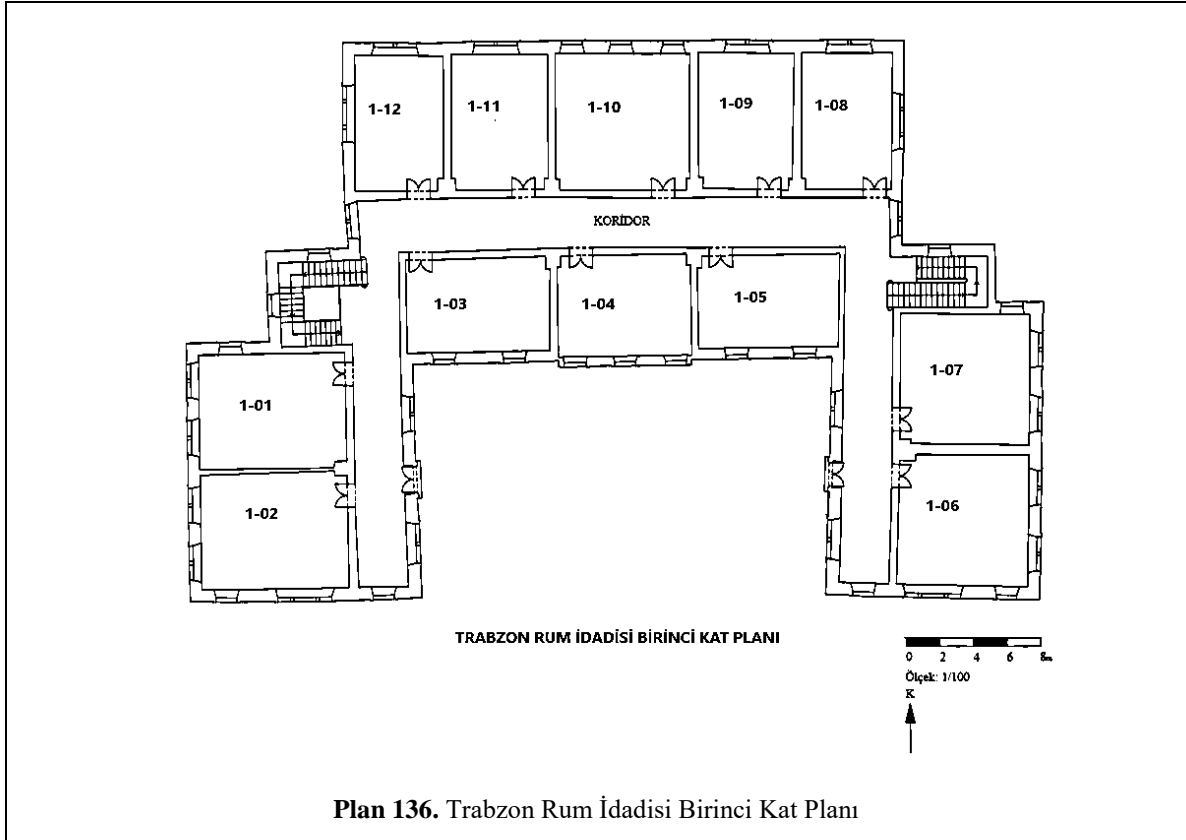

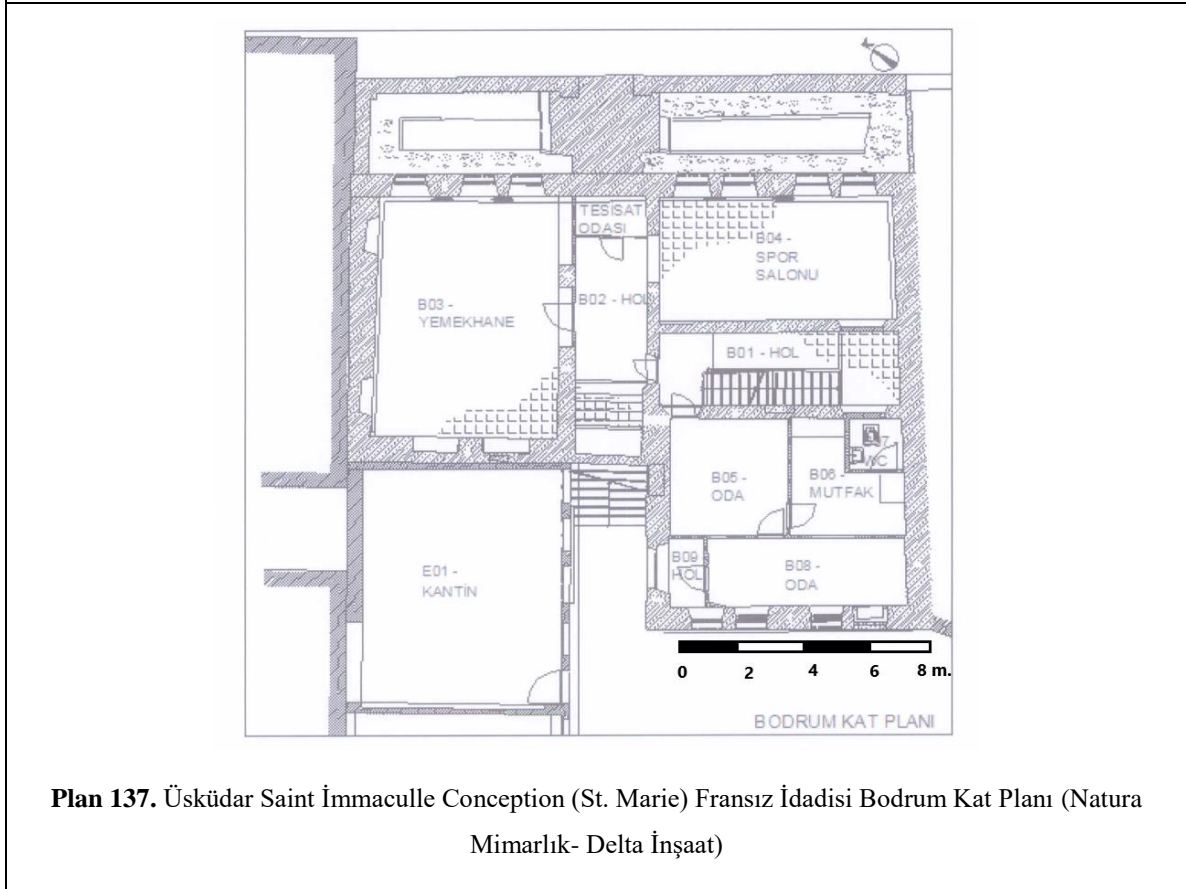
Plan 134. Trabzon Rum İdadisi Birinci Bodrum Kat Planı

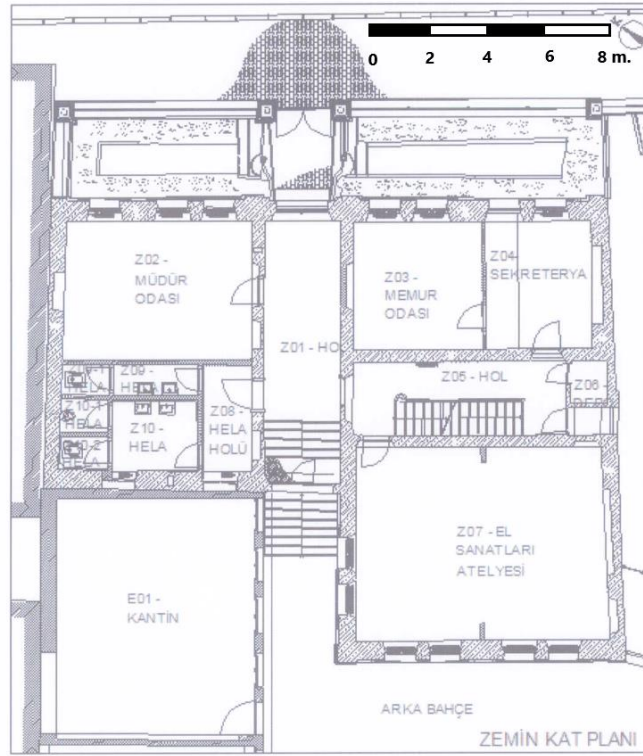
Plan 135. Trabzon Rum İdadisi Zemin Kat Planı

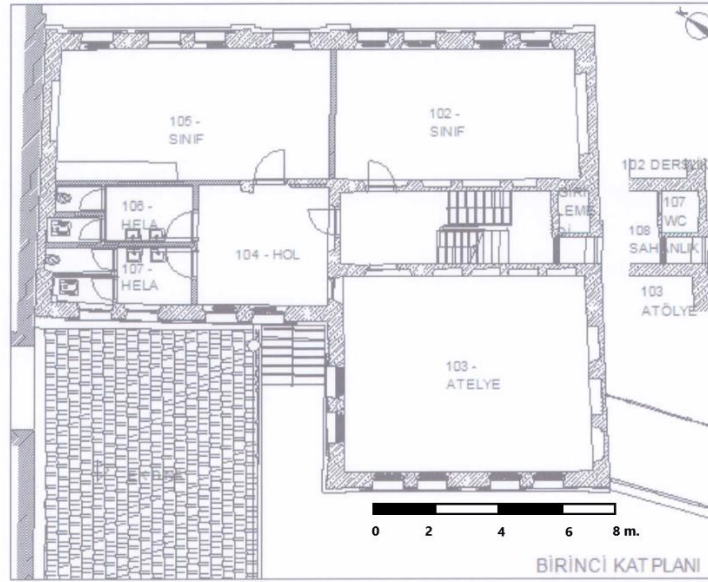
Plan 136. Trabzon Rum İdadisi Birinci Kat Planı

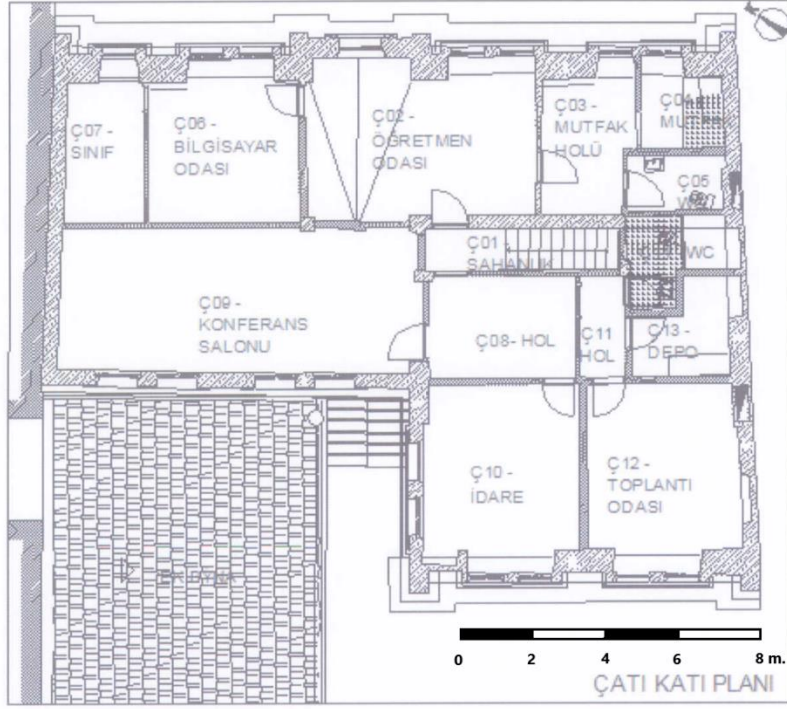
Plan 137. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Bodrum Kat Planı (Natura Mimarlık- Delta İnşaat)

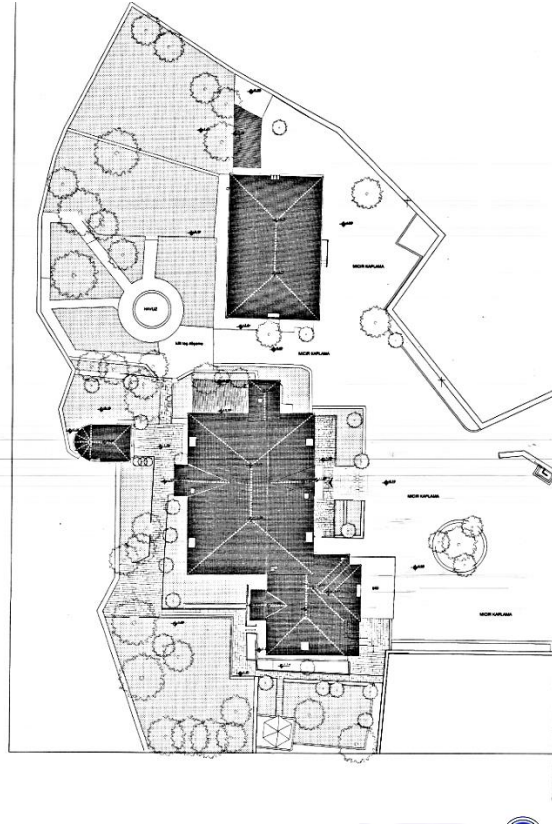
Plan 138. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Zemin Kat Planı (Natura Mimarlık- Delta İnşaat)

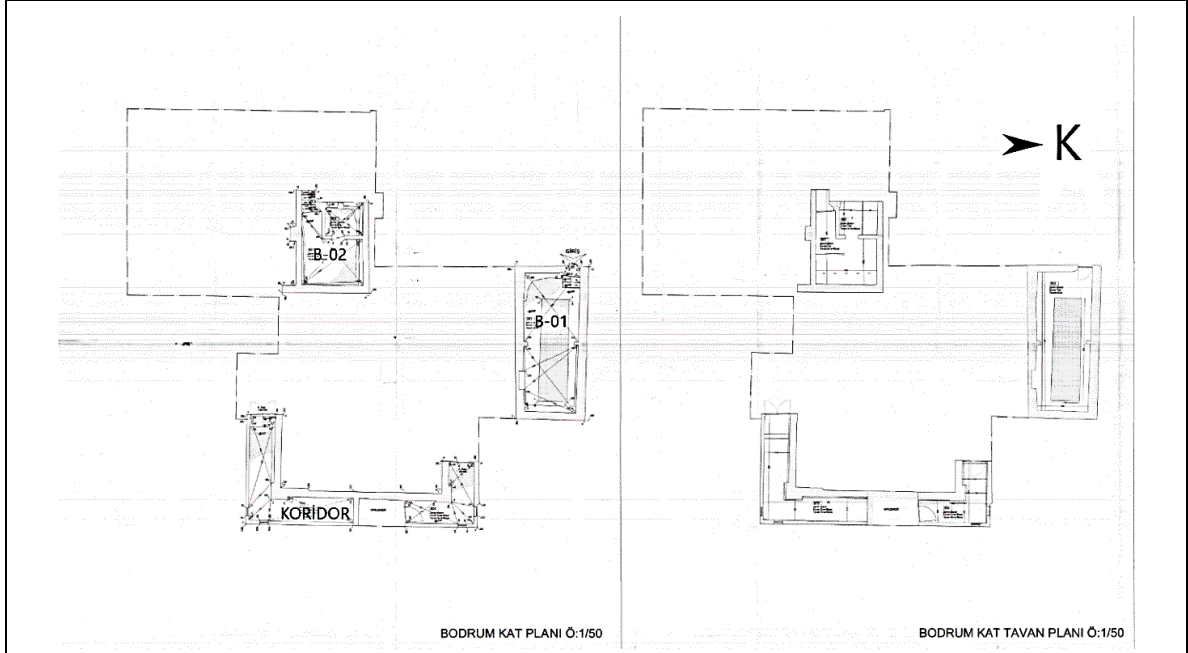
Plan 139. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Birinci Kat Planı (Natura Mimarlık- Delta İnşaat)

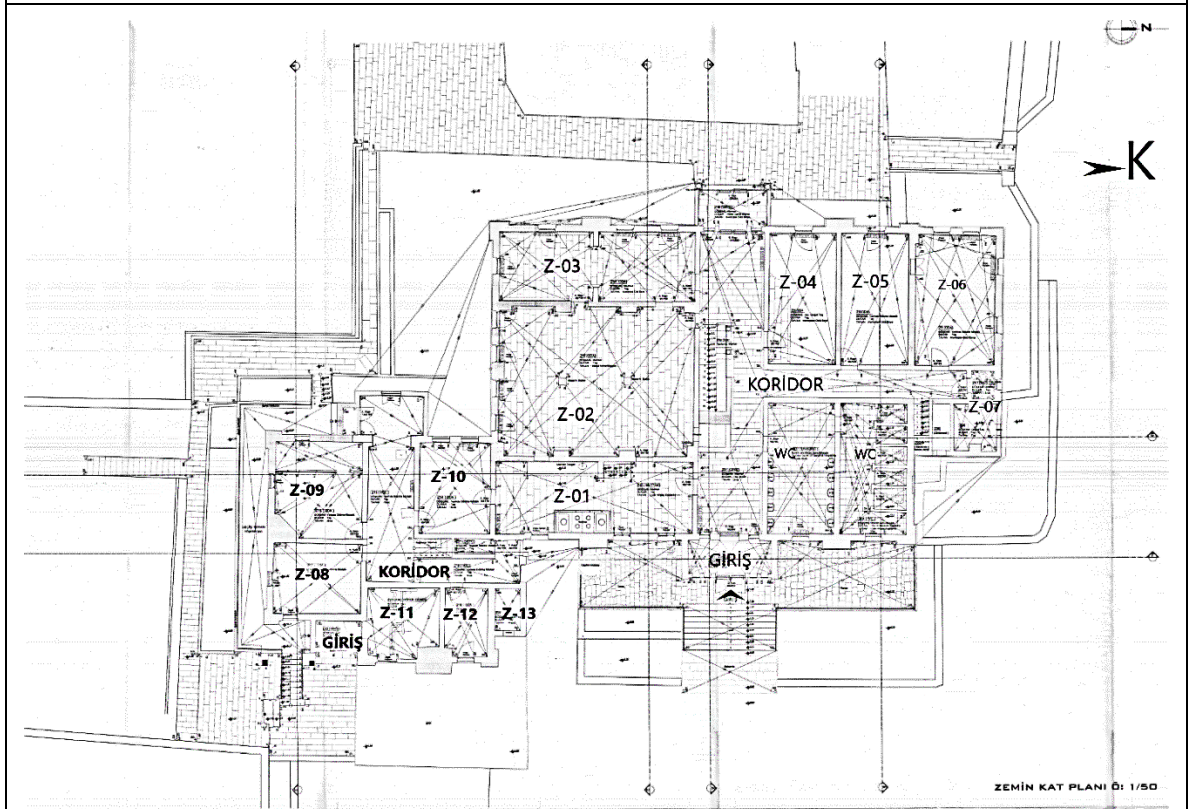
Plan 140. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi İkinci Kat Planı (Natura Mimarlık- Delta İnşaat)

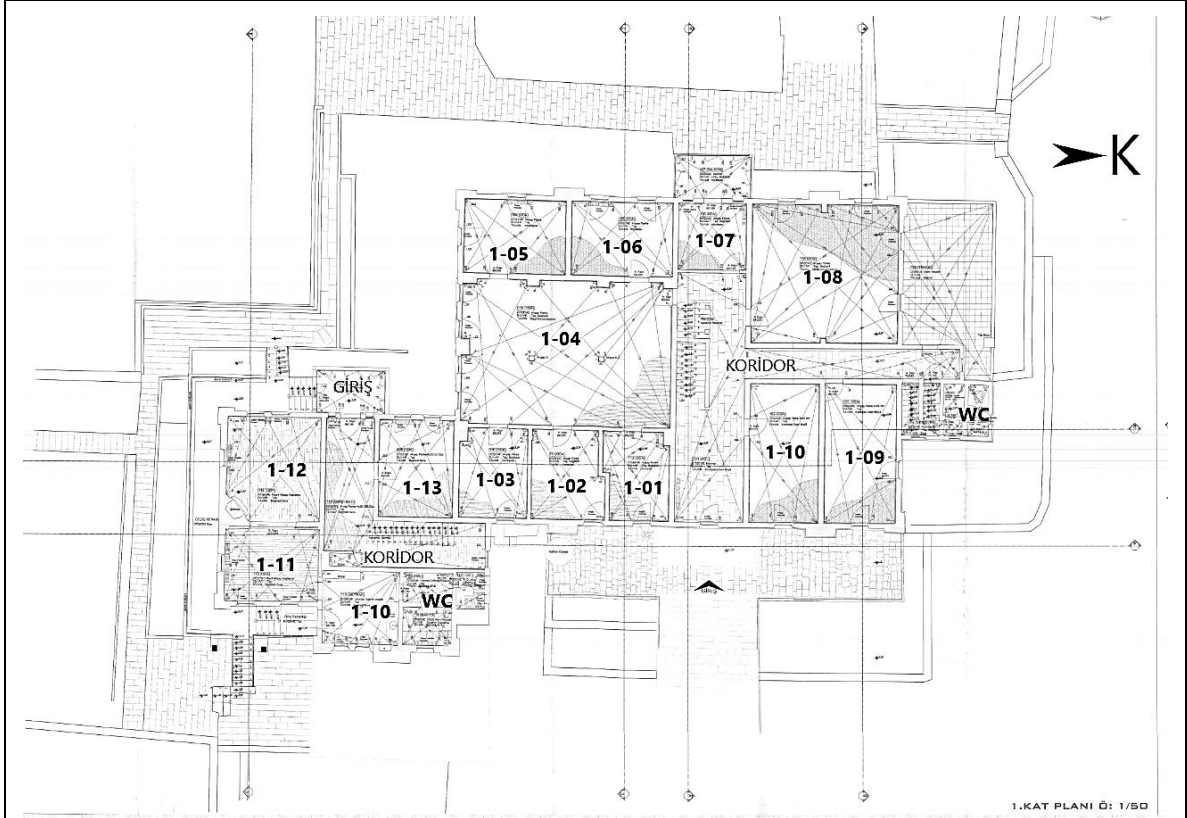
Plan 141. Talas Amerikan Zükur İdadisi Vaziyet Planı (Talas Belediyesi)

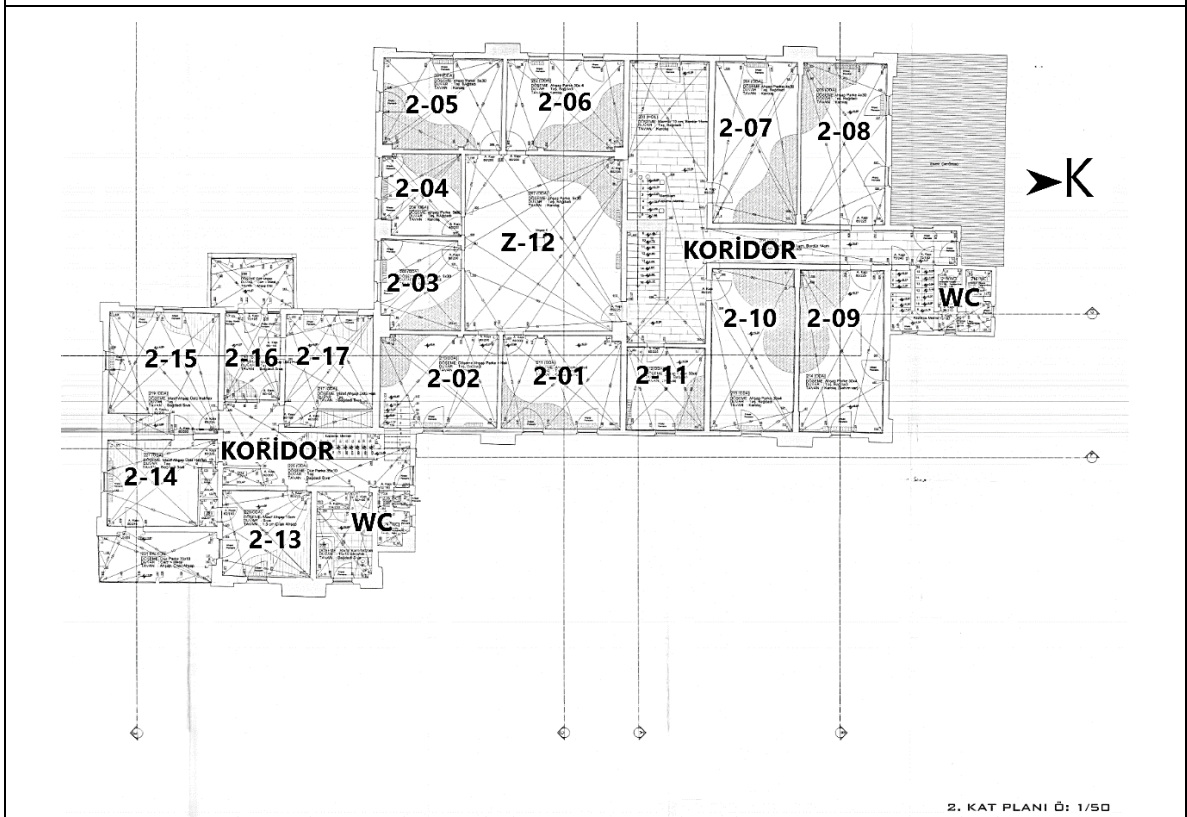
Plan 142. Talas Amerikan Zükür İdadisi Bodrum Kat Planı (Talas Belediyesi)

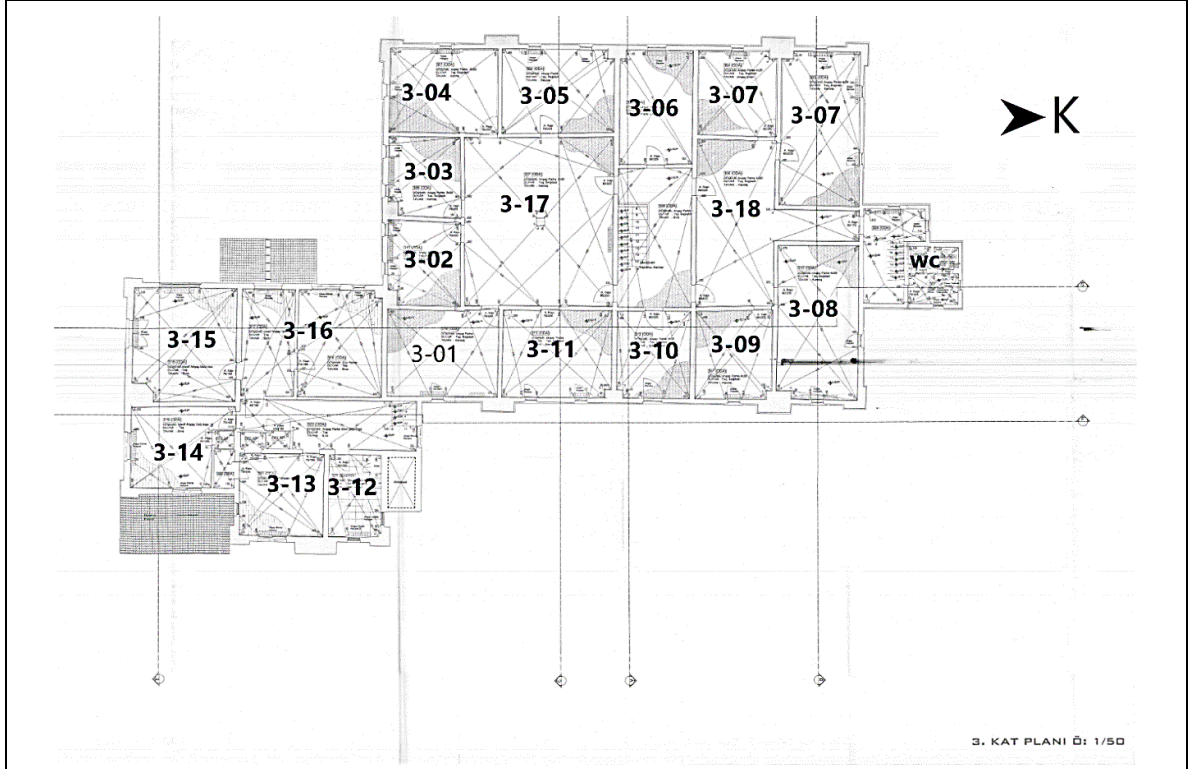
Plan 143. Talas Amerikan Zükür İdadisi Zemin Kat Planı (Talas Belediyesi)

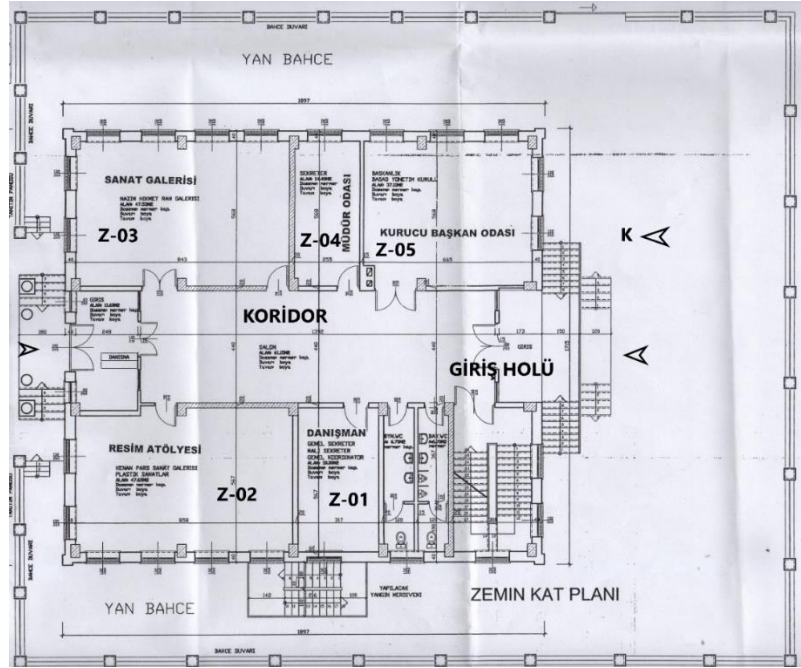
Plan 144. Talas Amerikan Zukur İdadisi Birinci Kat Planı (Talas Belediyesi)

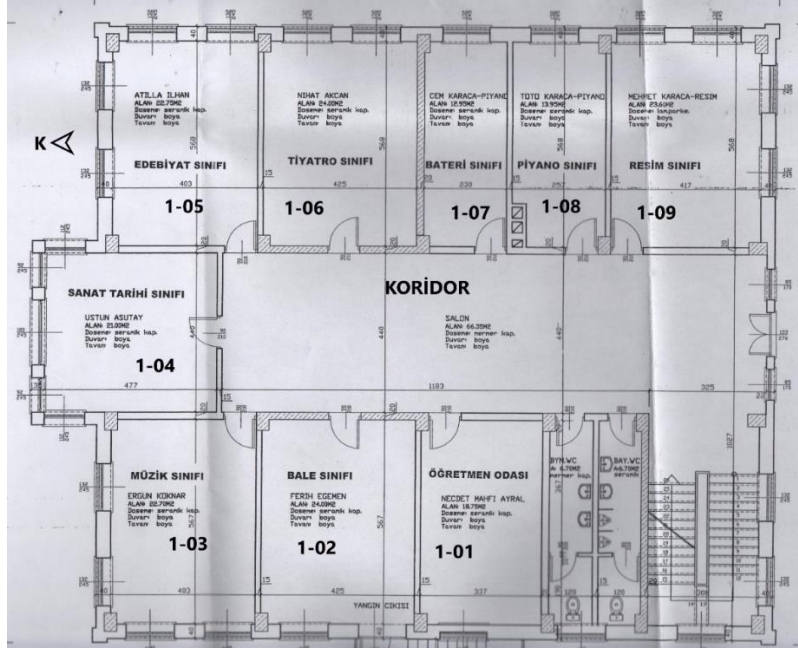
Plan 145. Talas Amerikan Zukur İdadisi İkinci Kat Planı (Talas Belediyesi)

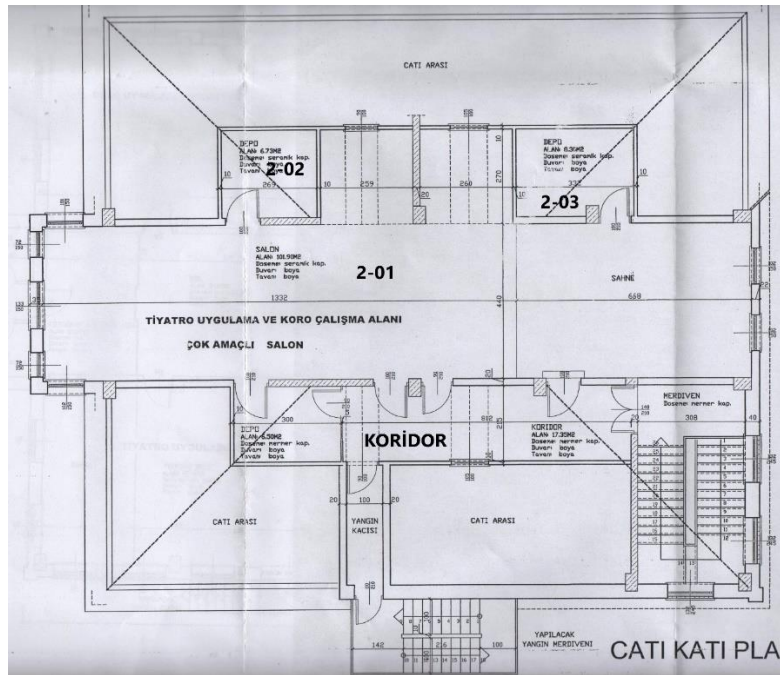
Plan 146. Talas Amerikan Zukur İdadisi Üçüncü Kat Planı (Talas Belediyesi)

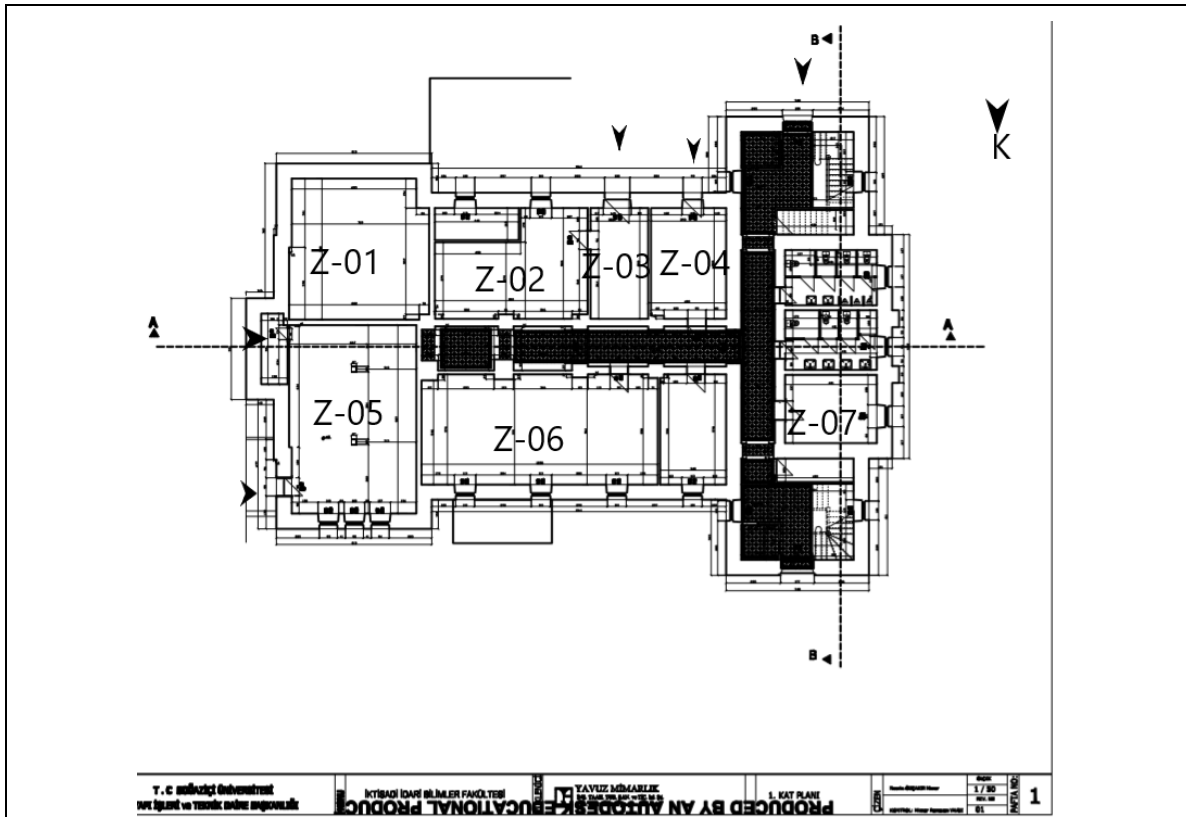
Plan 147. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Zemin Kat Planı (Mimar Ali Kara)

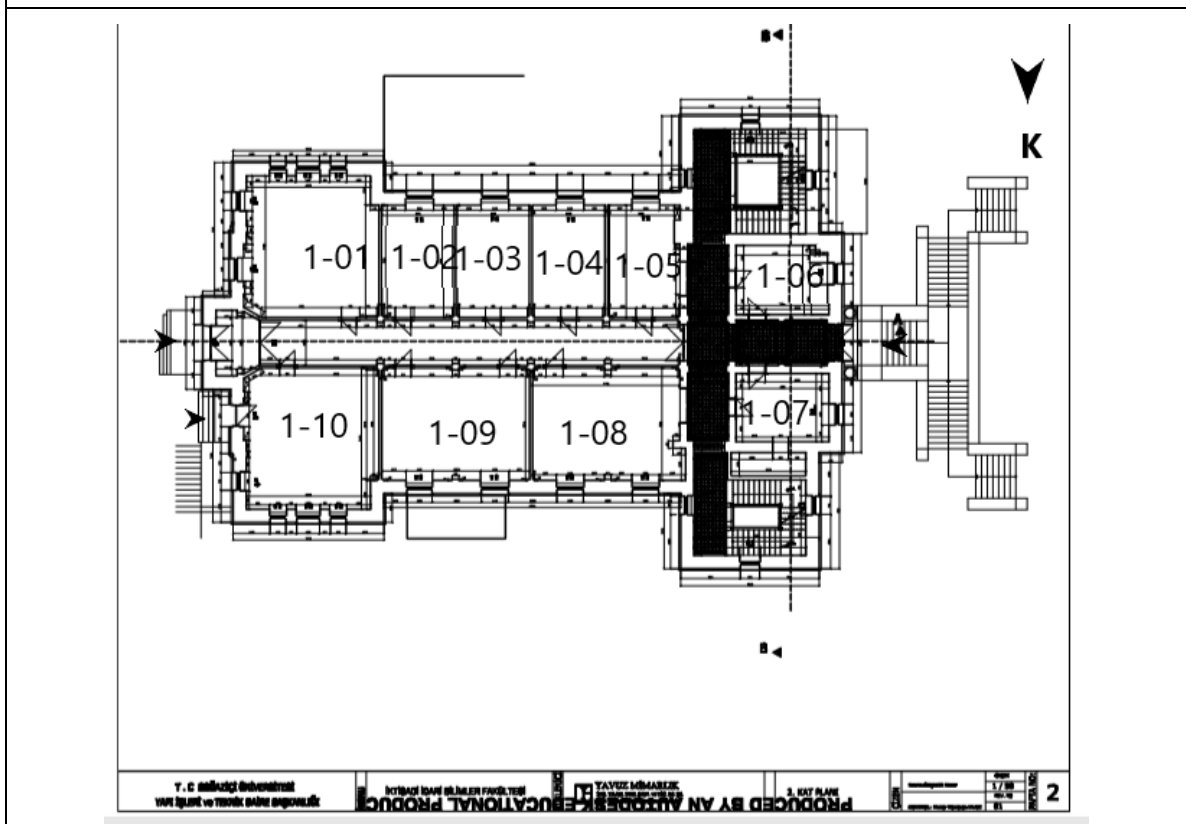
Plan 148. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Birinci Kat Planı (Mimar Ali Kara)

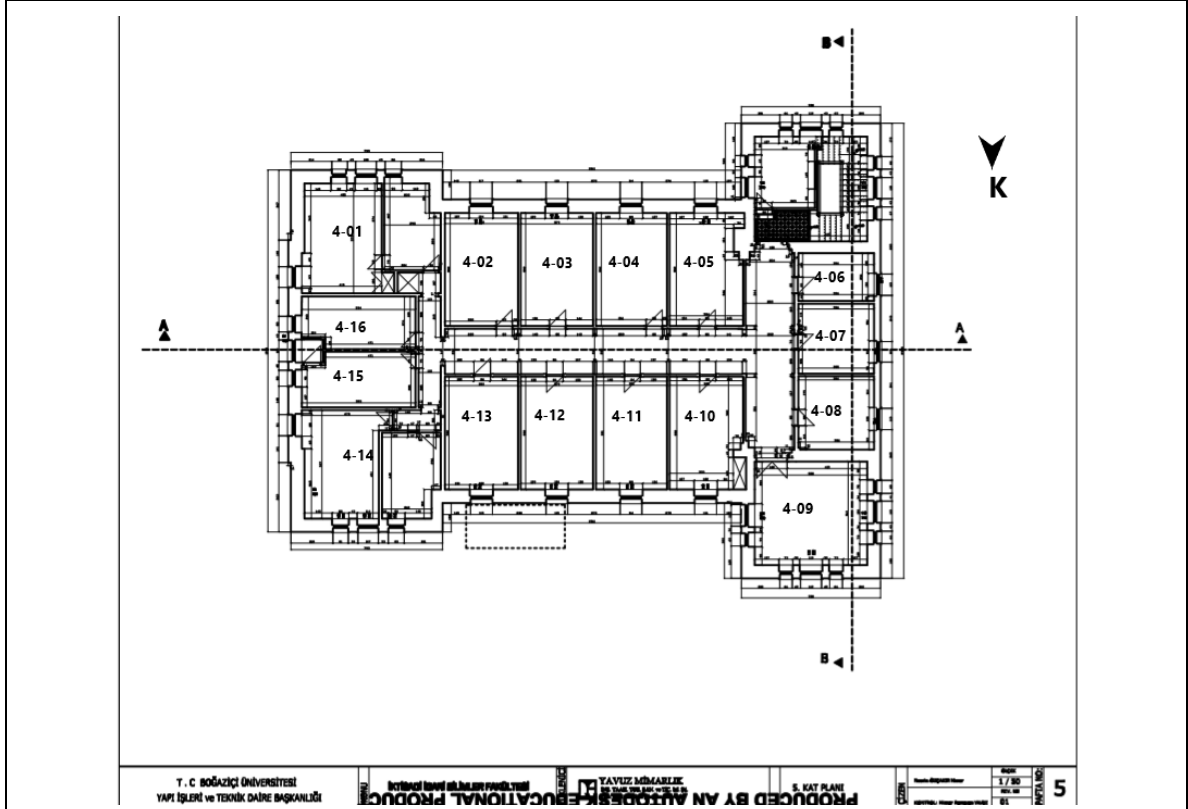
Plan 149. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi İkinci Kat Planı (Mimar Ali Kara)

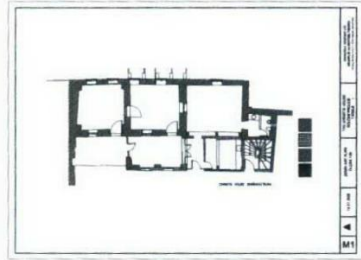
Plan 150. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Zemin Kat Planı

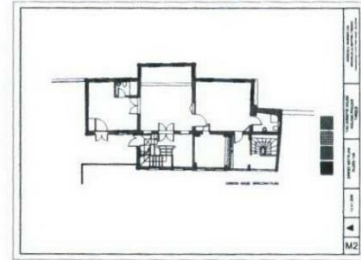
Plan 151. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Birinci Kat Planı

Plan 154. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Dördüncü Kat Planı

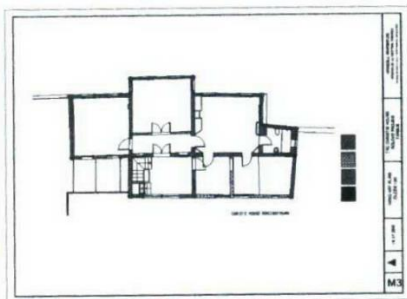

Şekil 1 Zemin Kat Planı

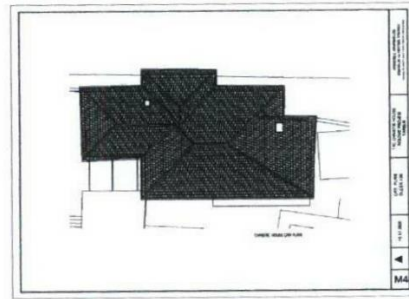

Şekil 2 Birinci Kat Planı

Plan 155. Tarsus Amerikan İdadisi Shepart Hall Binası Zemin ve Birinci Kat Planı (Adana KTVKK.)

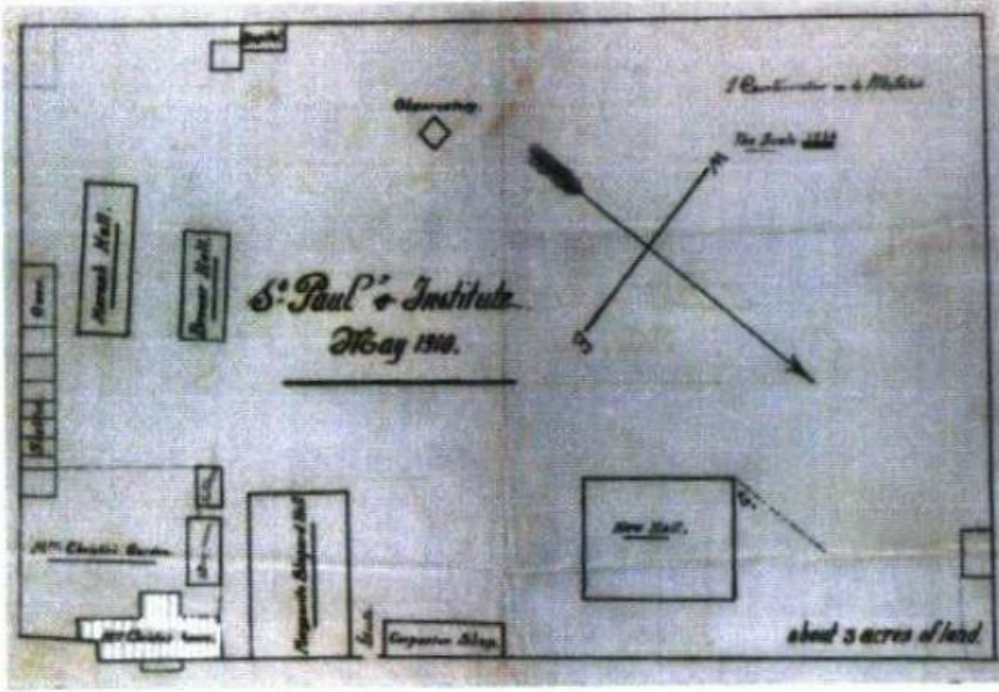

Şekil 3 İkinci Kat Planı

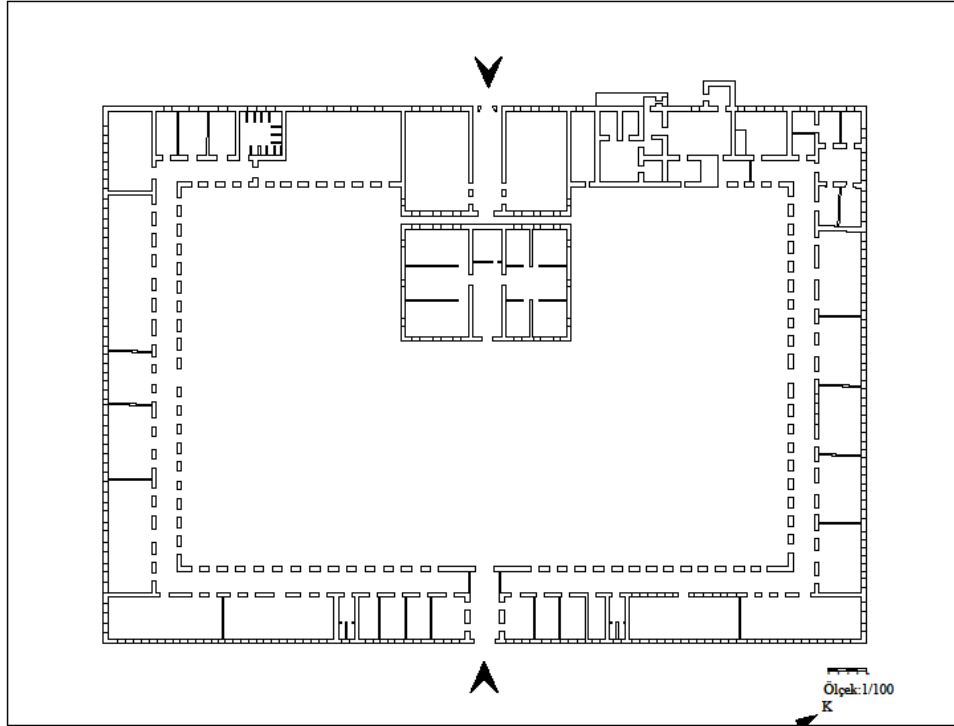

Şekil 4 Çatı Planı

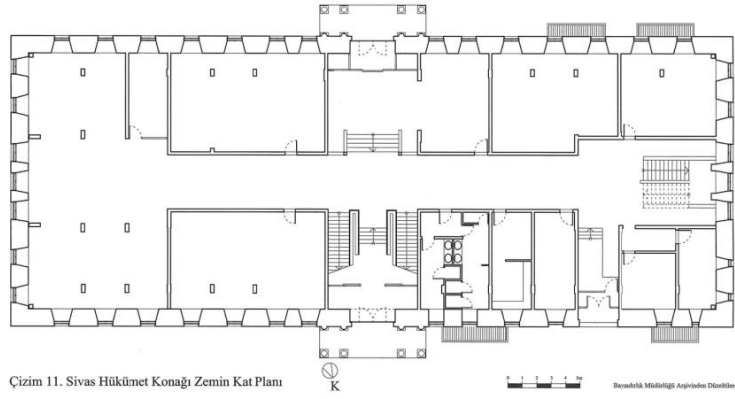
Plan 156. Tarsus Amerikan İdadisi Shepart Hal Binası Çatı Katı ve Çatı Planı (Adana KTVKK.)

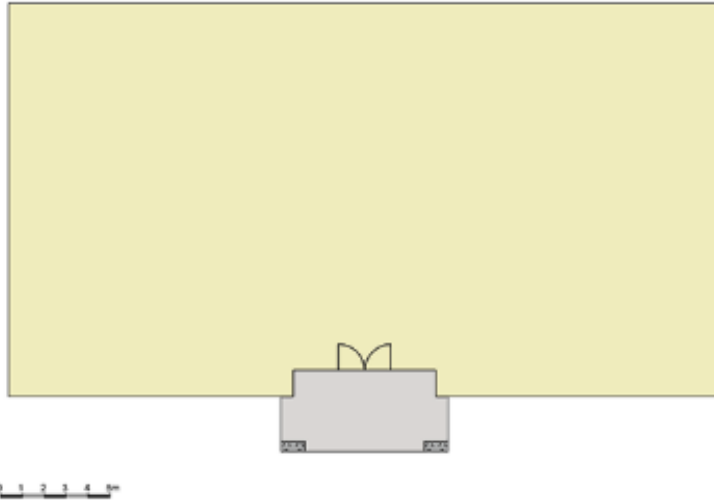
Plan 157. Tarsus Amerikan İdadisi Vaziyet Planı (Adana KTVKK.)

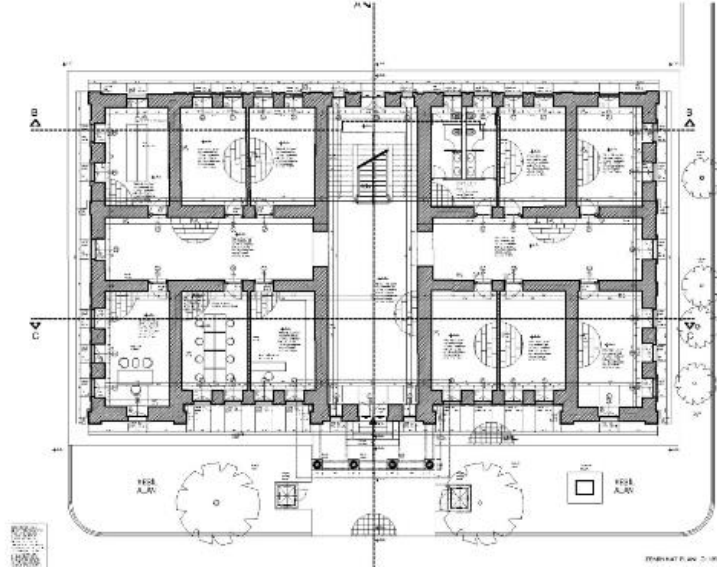
Plan 158. Erzurum Askeri İdadisi (Abdülhamit Fotoğraf Albümünden Alınan Yapının Planı ile Alan Çalışmalarımız Sonrasında Çıkarılan Karşılaştırmalı Plan)

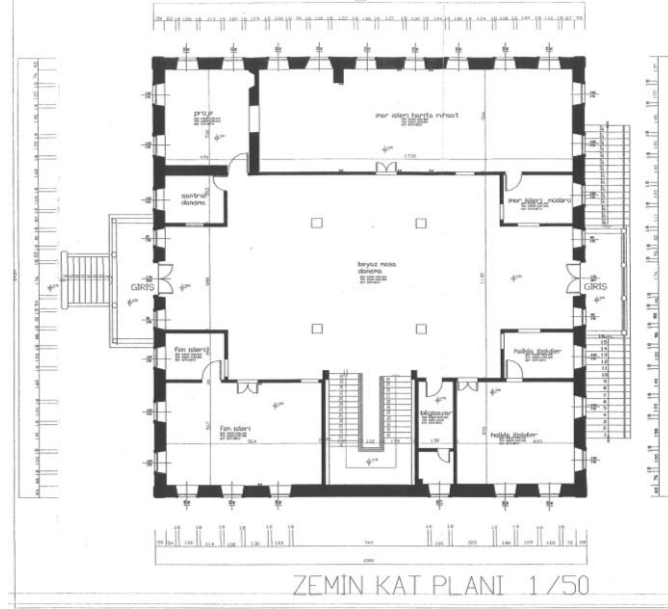
Plan 159. Sivas Hükümet Konağı (Mustafa Bulut)

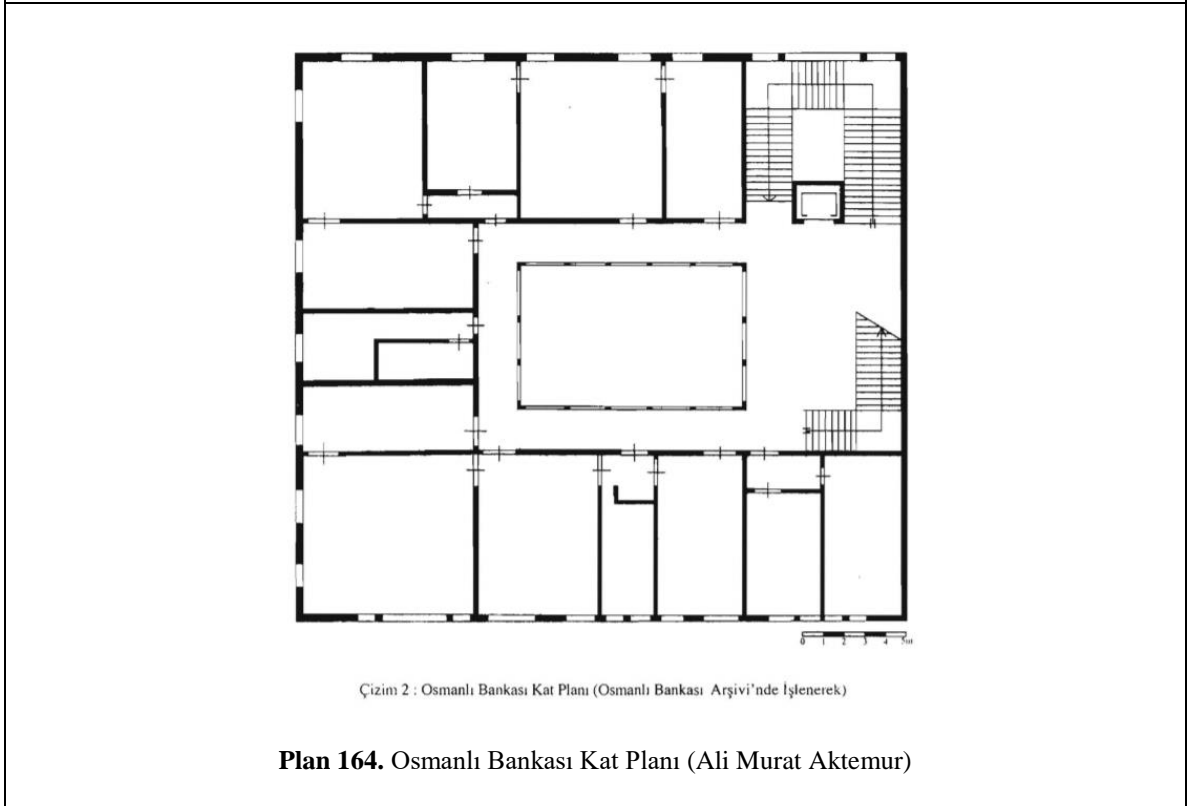
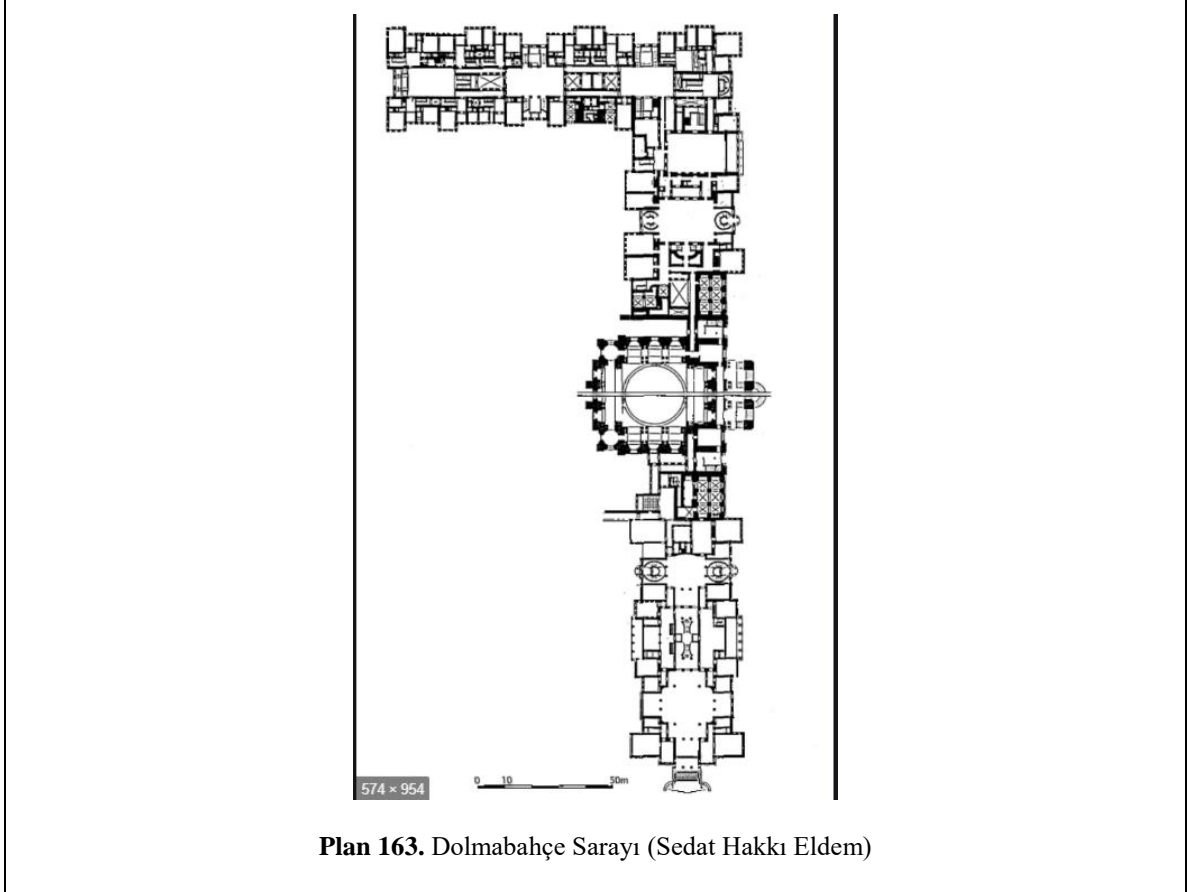
Plan 160. Giresun Hükümet Konağı (www.karadeniz.gov.tr, Erişim: 03.12.2019)

Plan 161. Malatya Askerlik Dairesi (Sivas KTVKK)

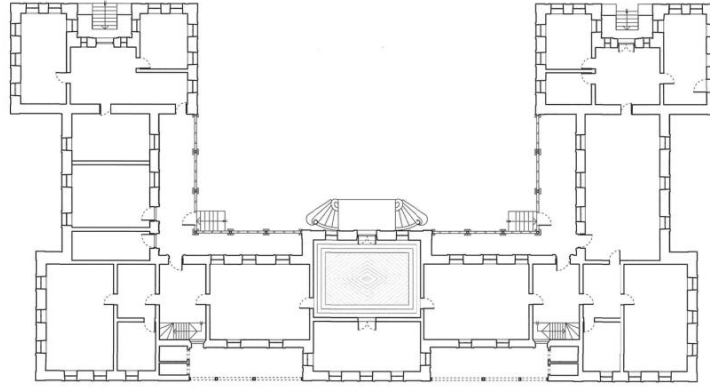

Plan 162. Muğla Hükümet Konağı (Muğla KTVKK.)

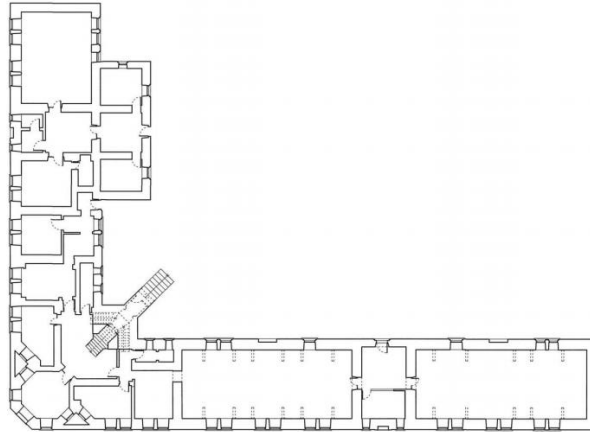
Plan 168. Çankırı İlgaz Hükümet Konağı (Ankara KTVKK.)

Çizim 27. Sivas Sanayi Mektebi Zemin Kat Planı

⊙ K 0 1 2 3 4 5m M. BULUT

Plan 169. Sivas Sanayi Mektebi (Mustafa Bulut)

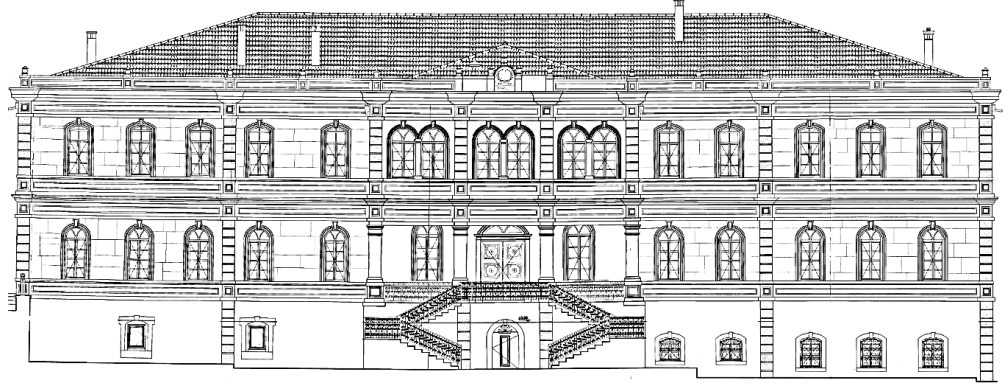

Çizim 43. Sivas Jandarma Dairesi Zemin Kat Planı

⊙ K 0 1 2 3 4 5m M. BULUT

Plan 170. Sivas Jandarma Binası (Mustafa Bulut)

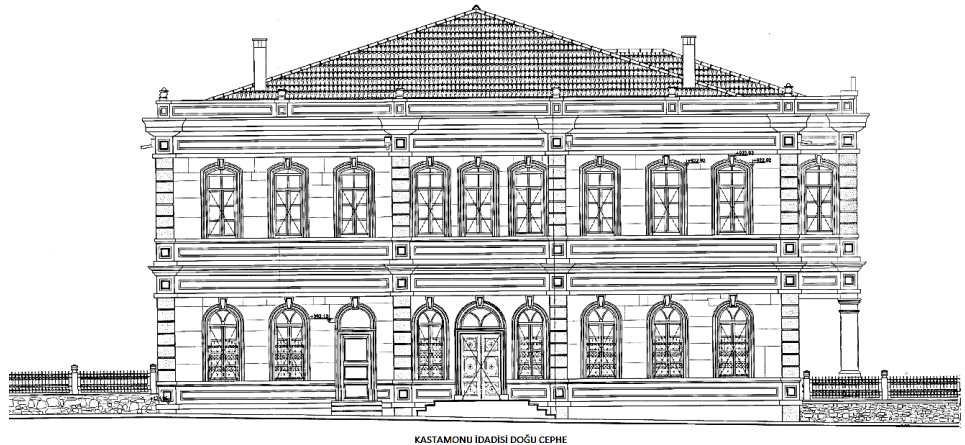
ÇİZİMLER

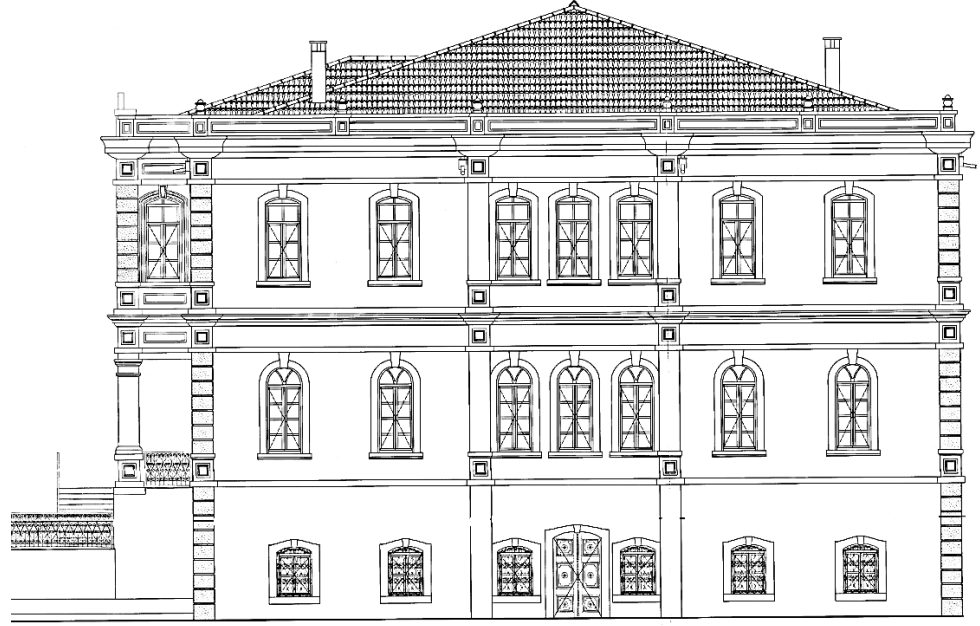
Çizim 1. Kastamonu İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek:1/100) (Halime Nilgün Şener)

Çizim 2. Kastamonu İdadisi Güney Cephe (Ölçek:1/100) (Halime Nilgün Şener)

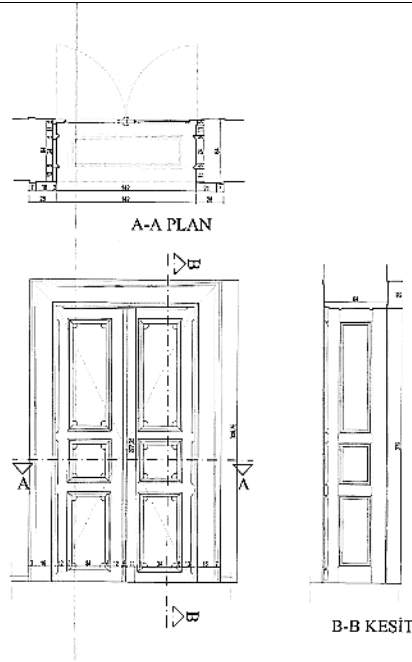

Çizim 3. Kastamonu İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/100) (Halime Nilgün Şener)

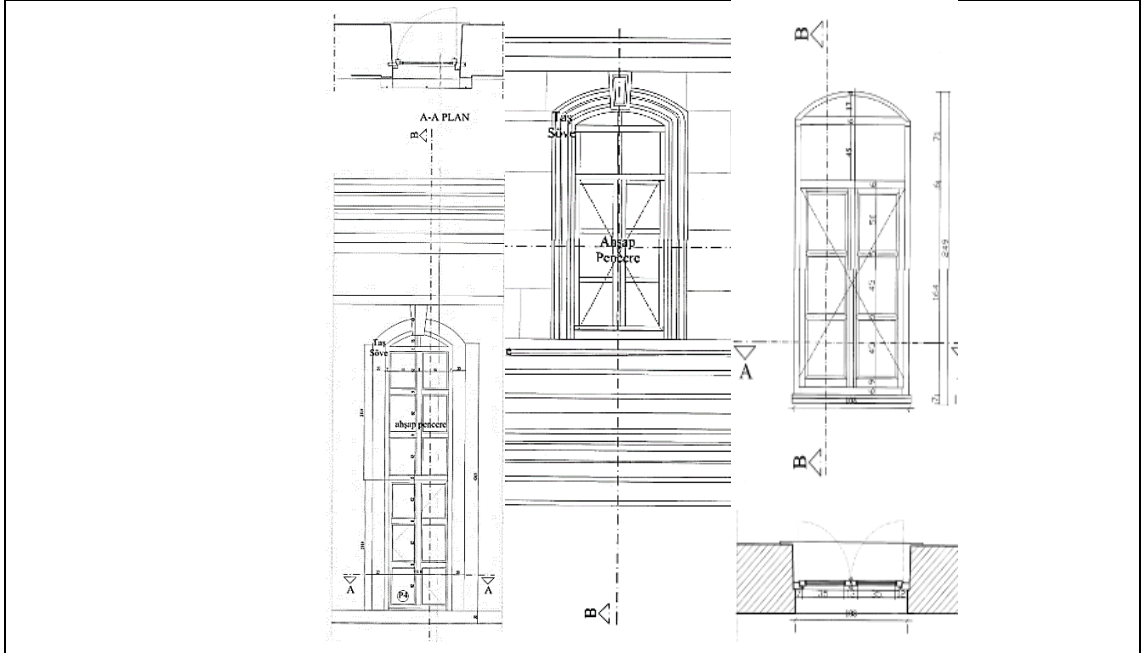

KASTAMONU İDADİSİ BATI CEPHE

Çizim 4. Kastamonu İdadisi Batı Cephe (Ölçek:1/100) (Halime Nilgün Şener)

Çizim 5. Kastamonu İdadisi İç Kapılardan Bir Örnek (Ölçek:1/100)

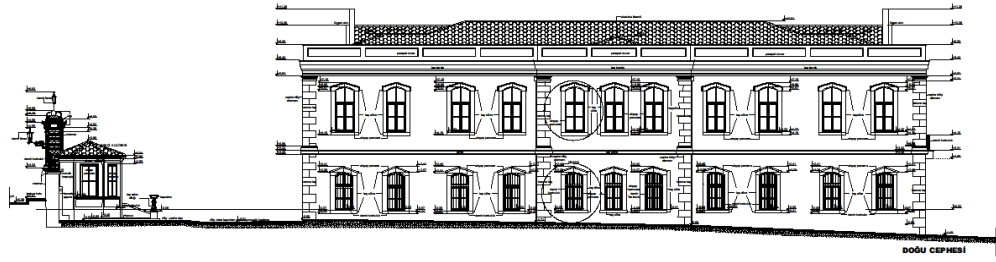
Çizim 6. Kastamonu İdadisi Zemin ve Birinci Kat Pencere (Ölçek:1/100)

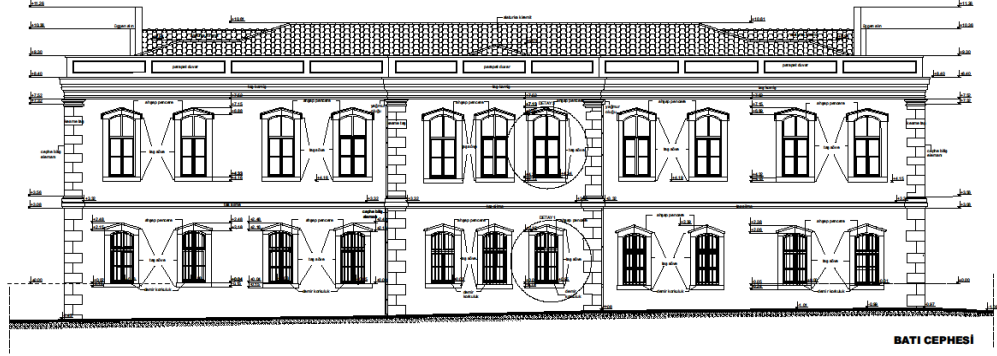
Çizim 7. Bursa İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek:1/50) (Aysel Atabey)

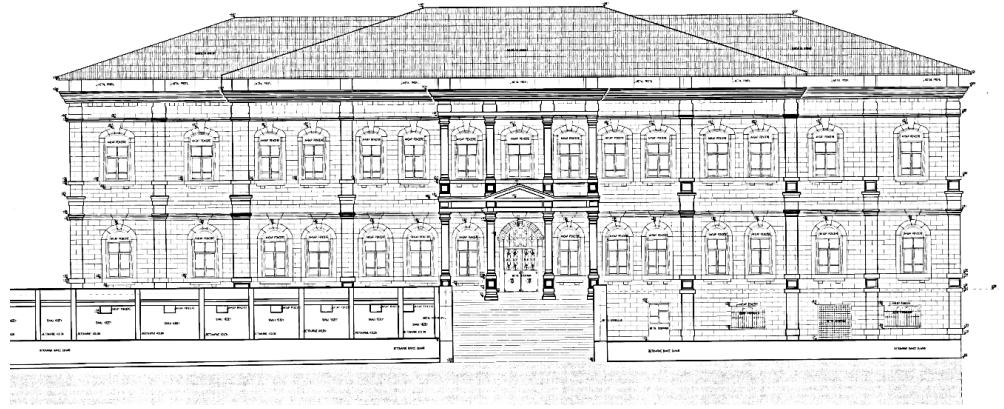
Çizim 8. Bursa İdadisi Güney Cephe (Ölçek:1/50) (Aysel Atabey)

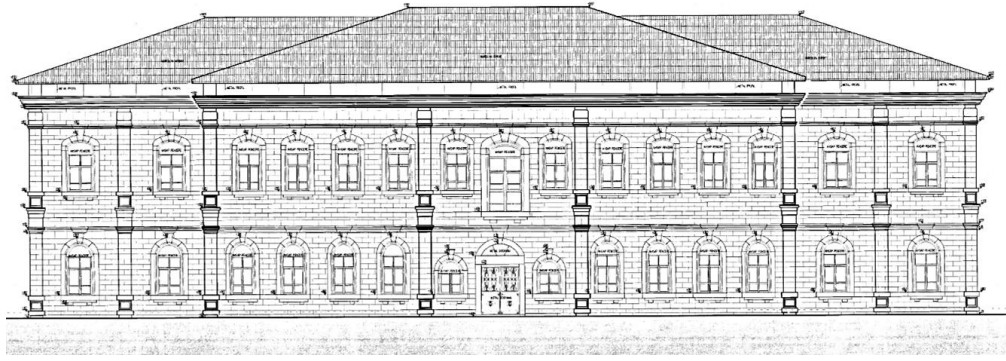
Çizim 9. Bursa İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/50) (Aysel Atabey)

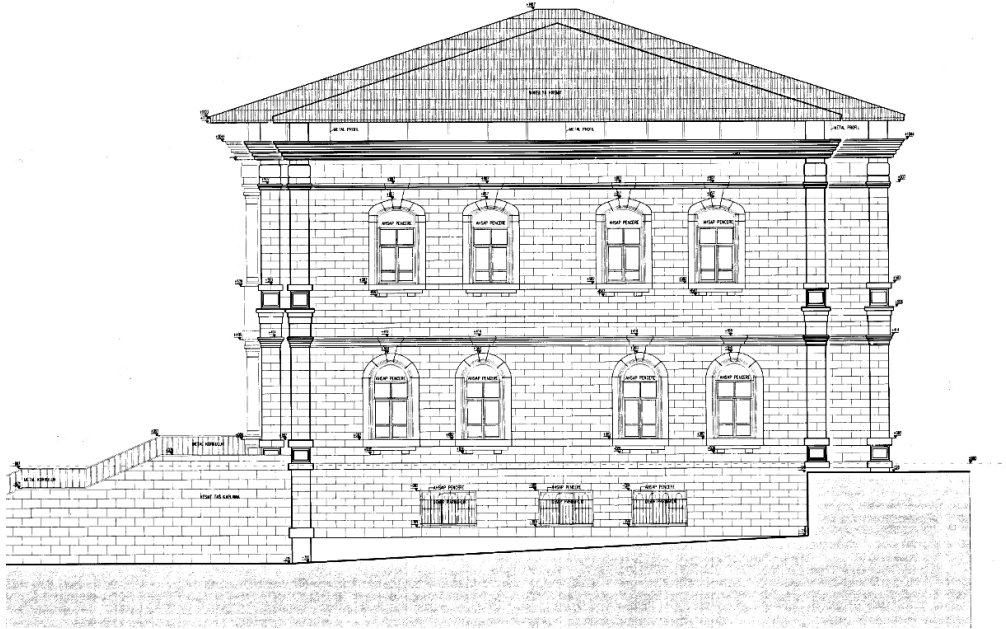
Çizim 10. Bursa İdadisi Batı Cephe (Ölçek:1/50) (Aysel Atabey)

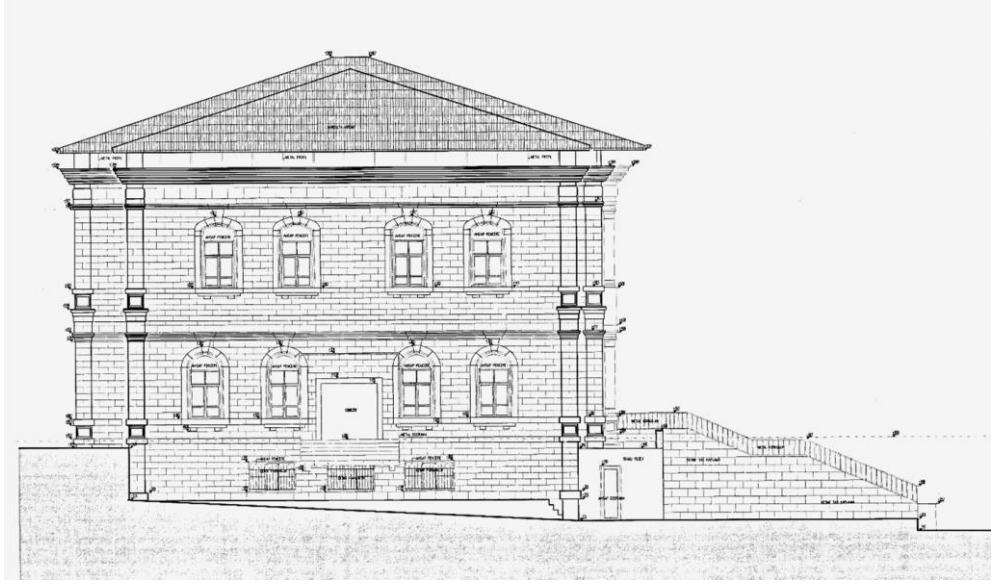
Çizim 11. Kütahya İdadisi Güney Cephe (Ölçek:1/50)

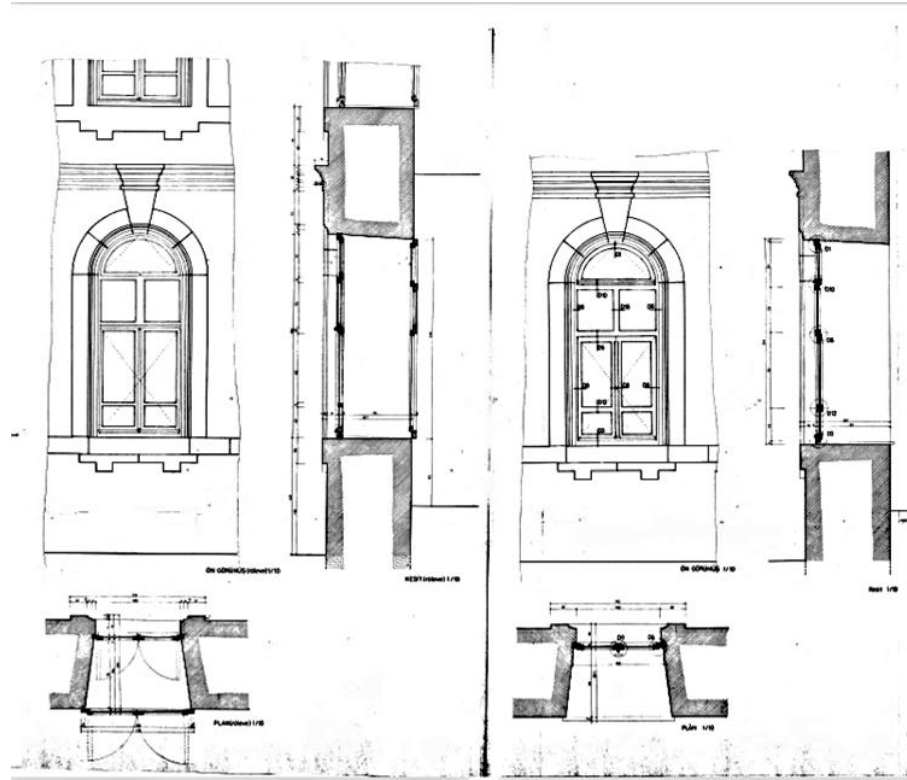
Çizim 12. Kütahya İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek:1/50)

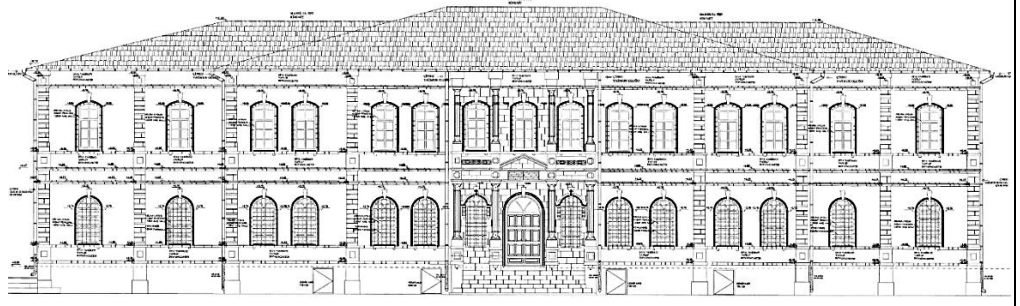
Çizim 13. Kütahya İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/50)

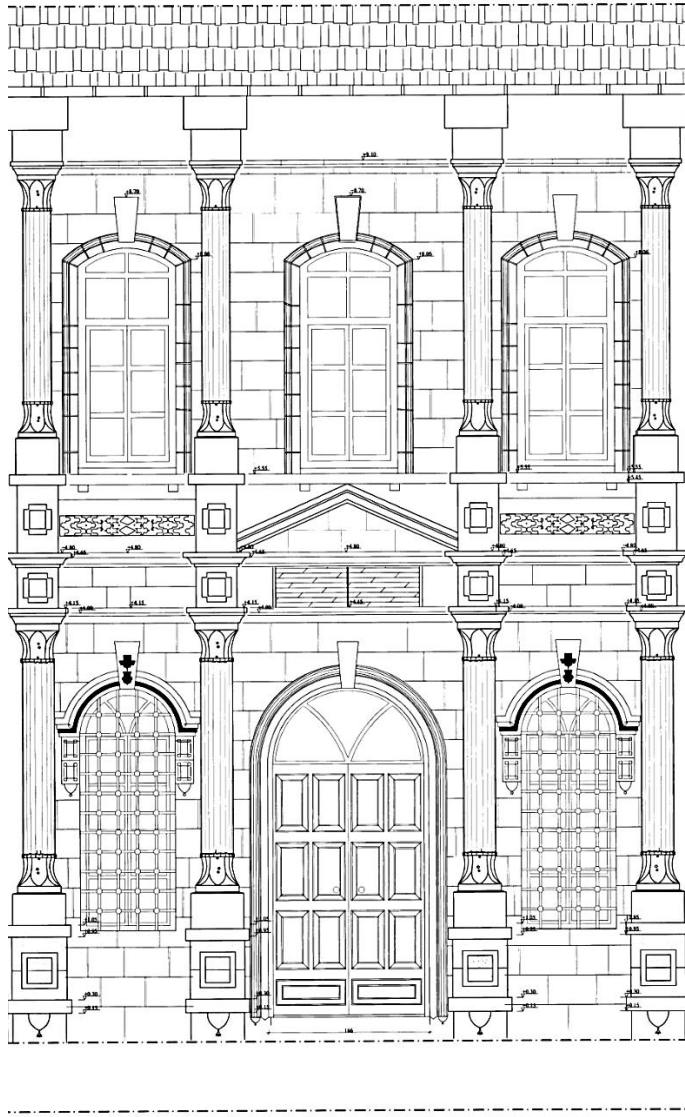
Çizim 14. Kütahya İdadisi Batı Cephe (Ölçek:1/50)

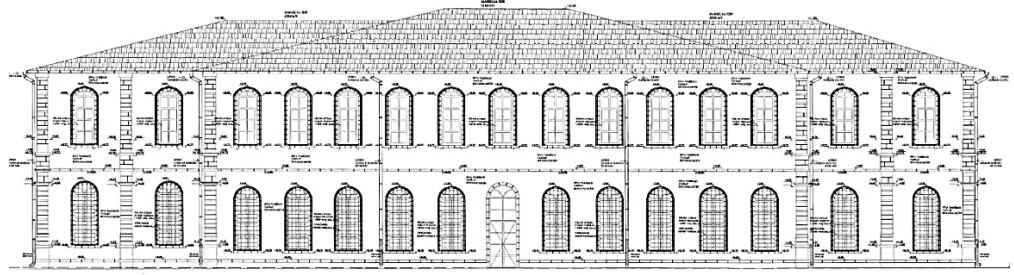
Çizim 15. Kütahya İdadisi Zemin Kat ve Birinci Kat Pencereleri (Ölçek:1/50)

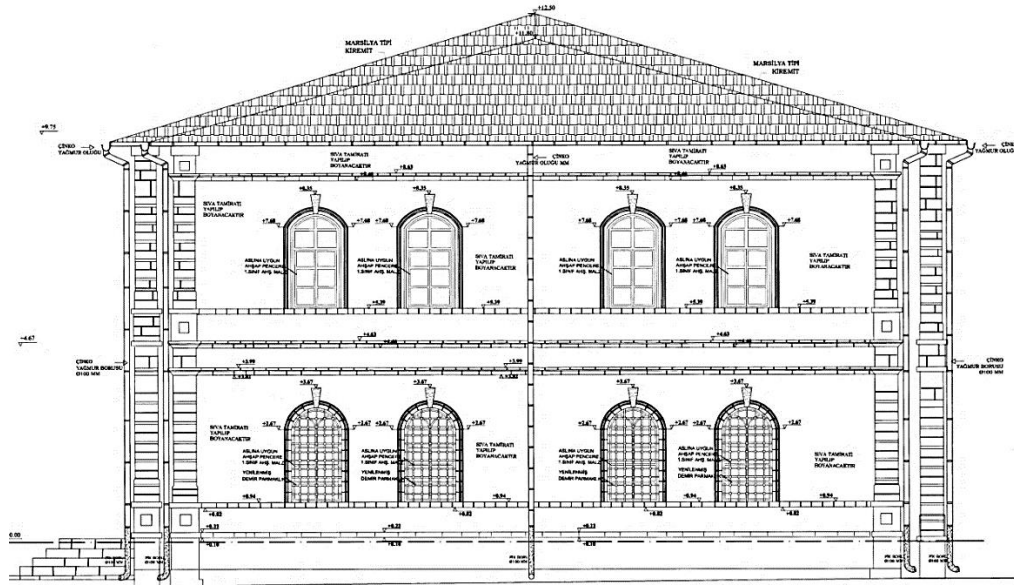
Çizim 16. Diyarbakır İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Özel)

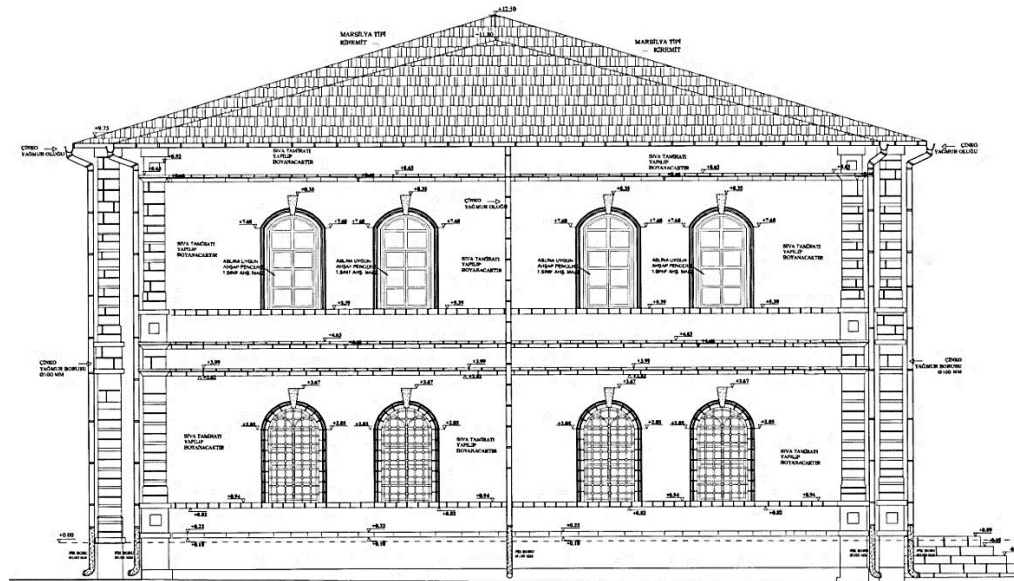
Çizim 17. Diyarbakır İdadisi Doğu Giriş Kapısı (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Özel)

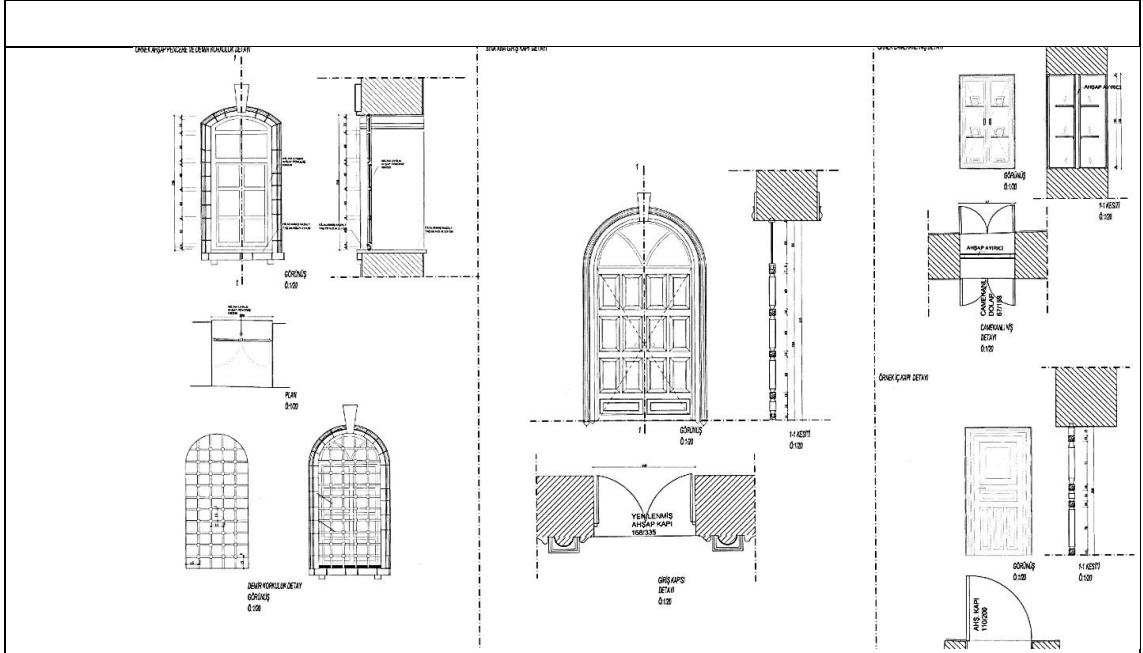
Çizim 18. Diyarbakır İdadisi Batı Cephe (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Özel)

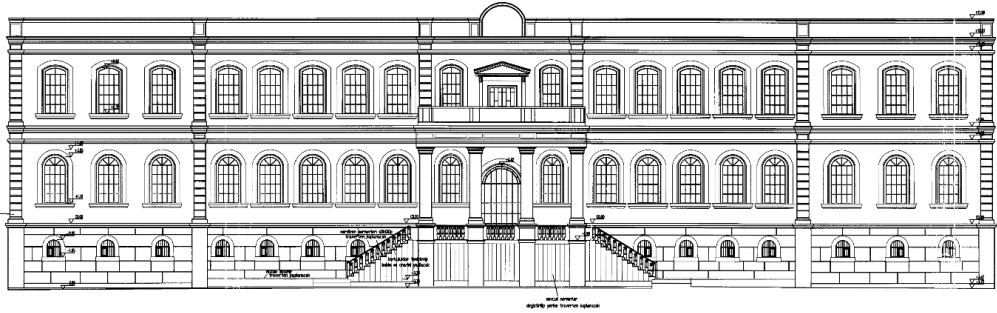
Çizim 19. Diyarbakır İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Özel)

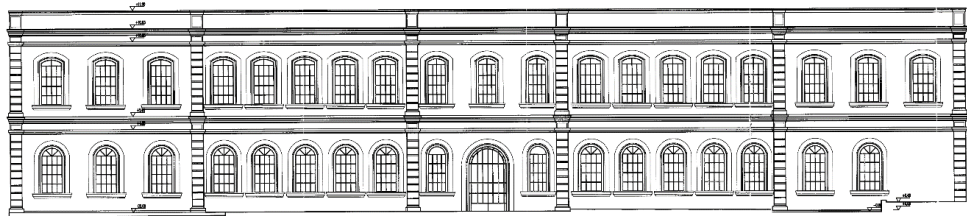
Çizim 20. Diyarbakır İdadisi Güney Cephe (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Özel)

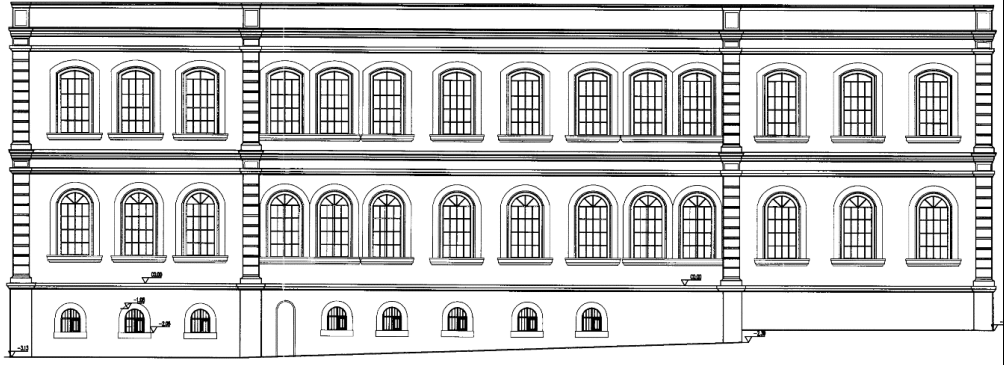
Çizim 21. Diyarbakır İdadisi Zemin Kat ve Birinci Kat Pencereleri (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Özel)

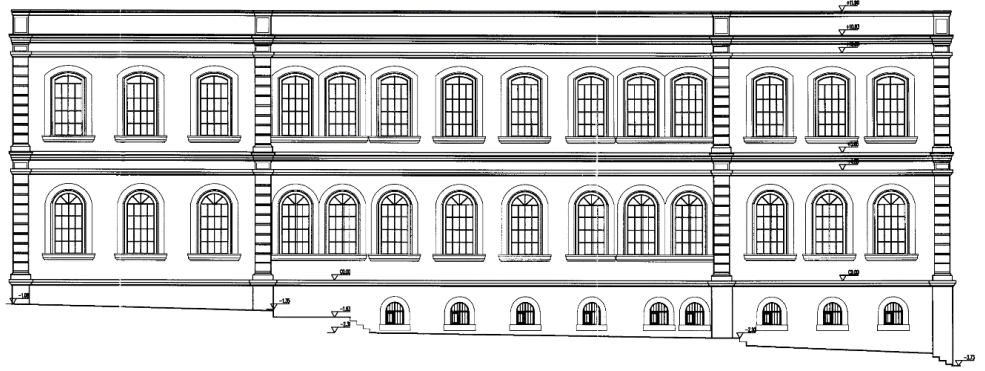
Çizim 22. Bursa Askeri İdadisi Güney Cephe (Ölçek:1/50)

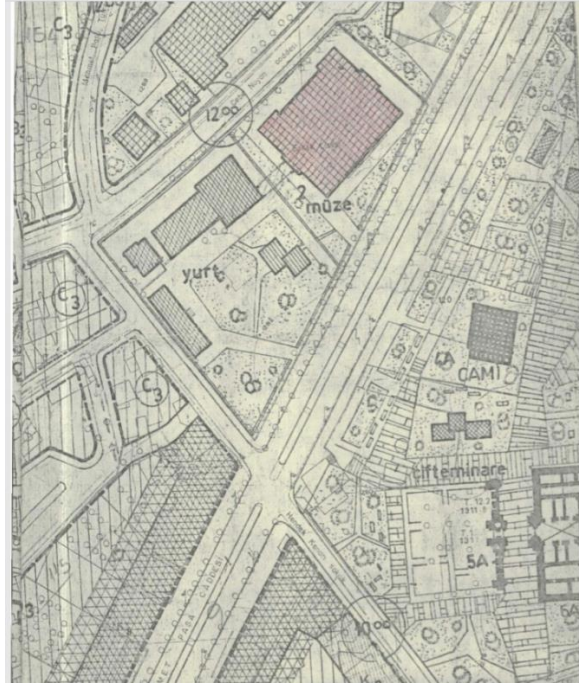
Çizim 23. Bursa Askeri İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek:1/50)

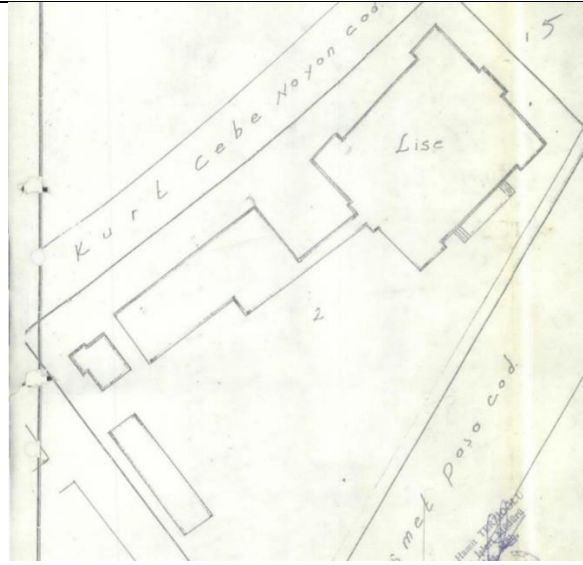
Çizim 24. Bursa Askeri İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/50)

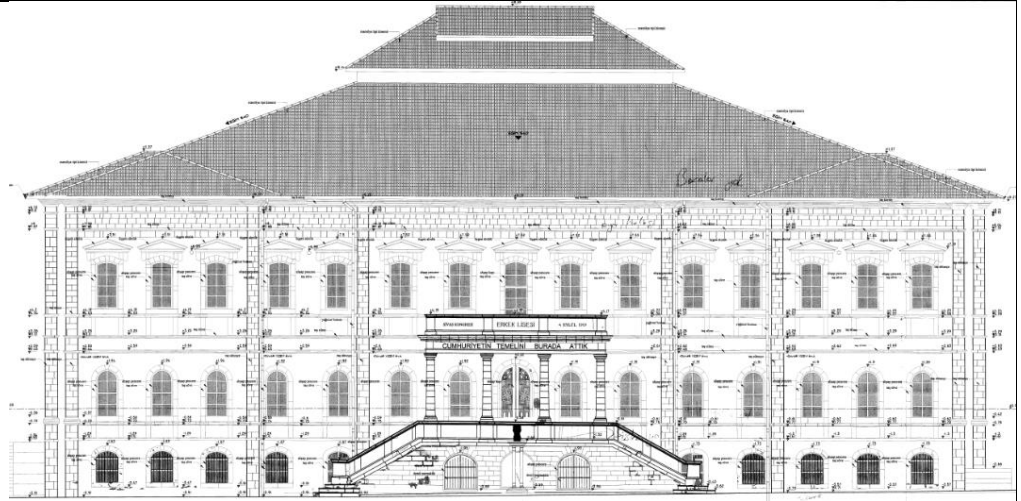
Çizim 25. Bursa Askeri İdadisi Batı Cephe (Ölçek:1/50)

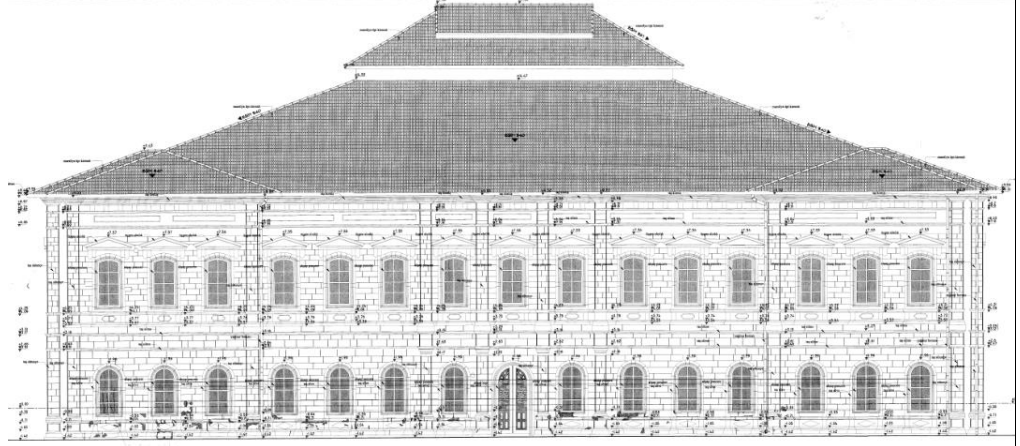
Çizim 26. Sivas İdadisi Vaziyet Krokisi (Sivas KTVKKM.)

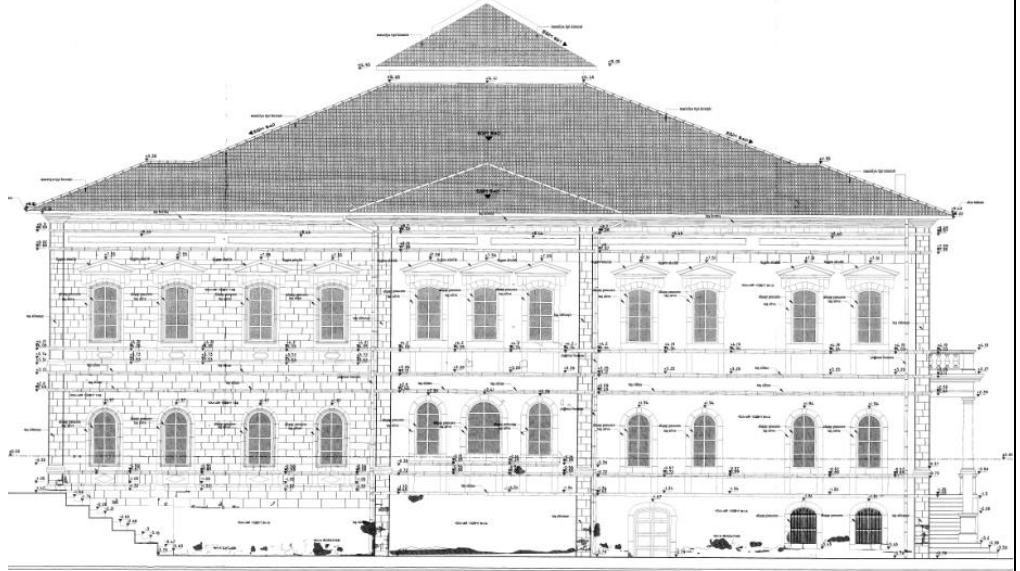
Çizim 27. Sivas İdadisi 1930'lu Yıllarında Eklenen Yurt Binasını Gösterir Kroki (Sivas KTVKKM.)

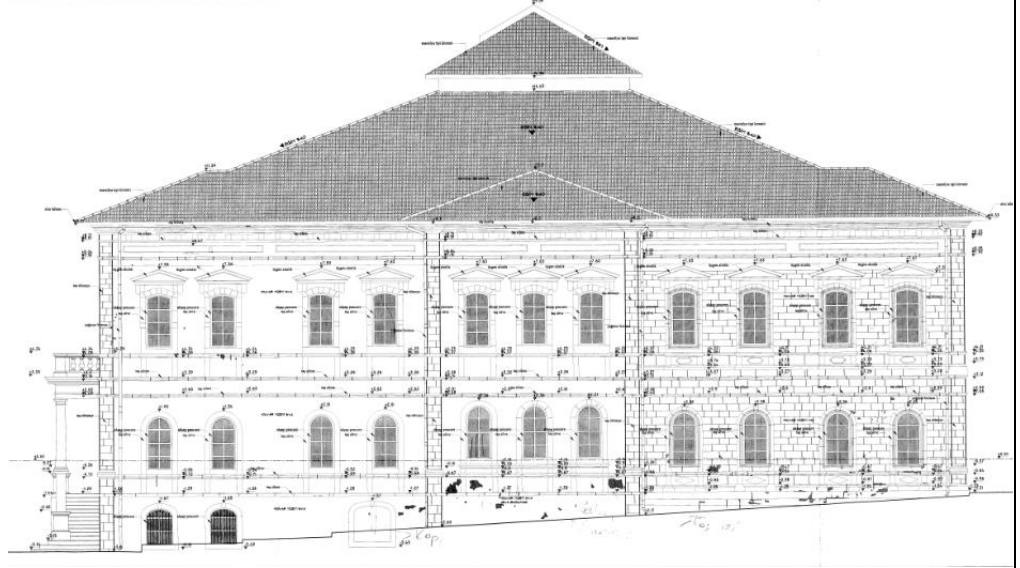
Çizim 28. Sivas İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/50)

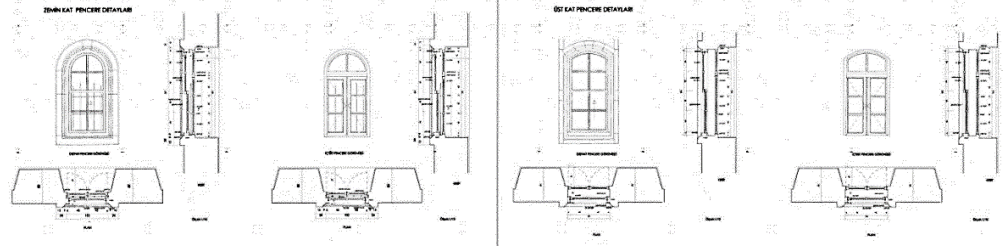
Çizim 29. Sivas İdadisi Batı Cephe (Ölçek:1/50)

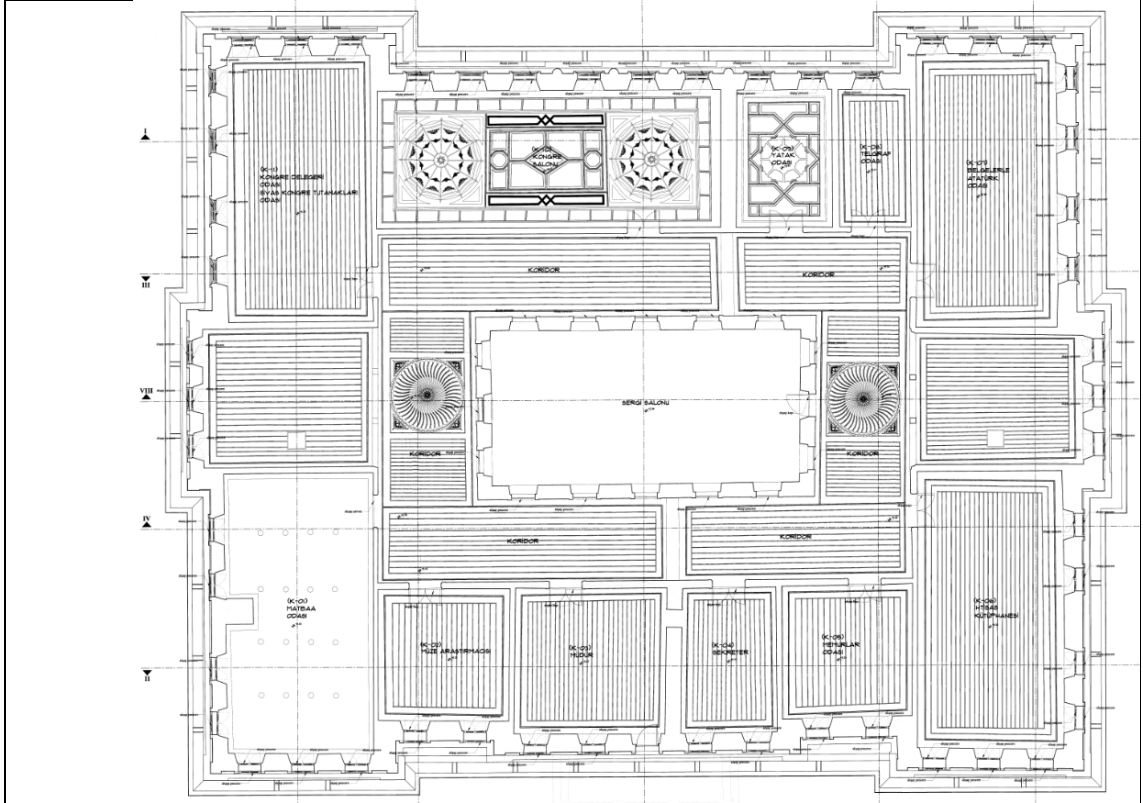
Çizim 30. Sivas İdadisi Güney Cephe (Ölçek:1/50)

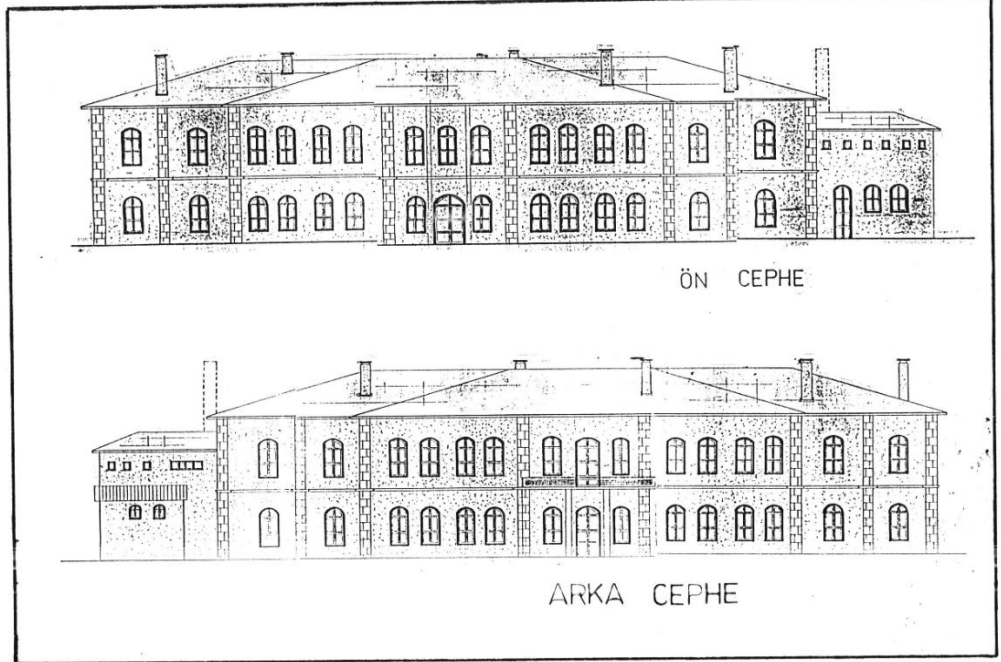
Çizim 31. Sivas İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek:1/50)

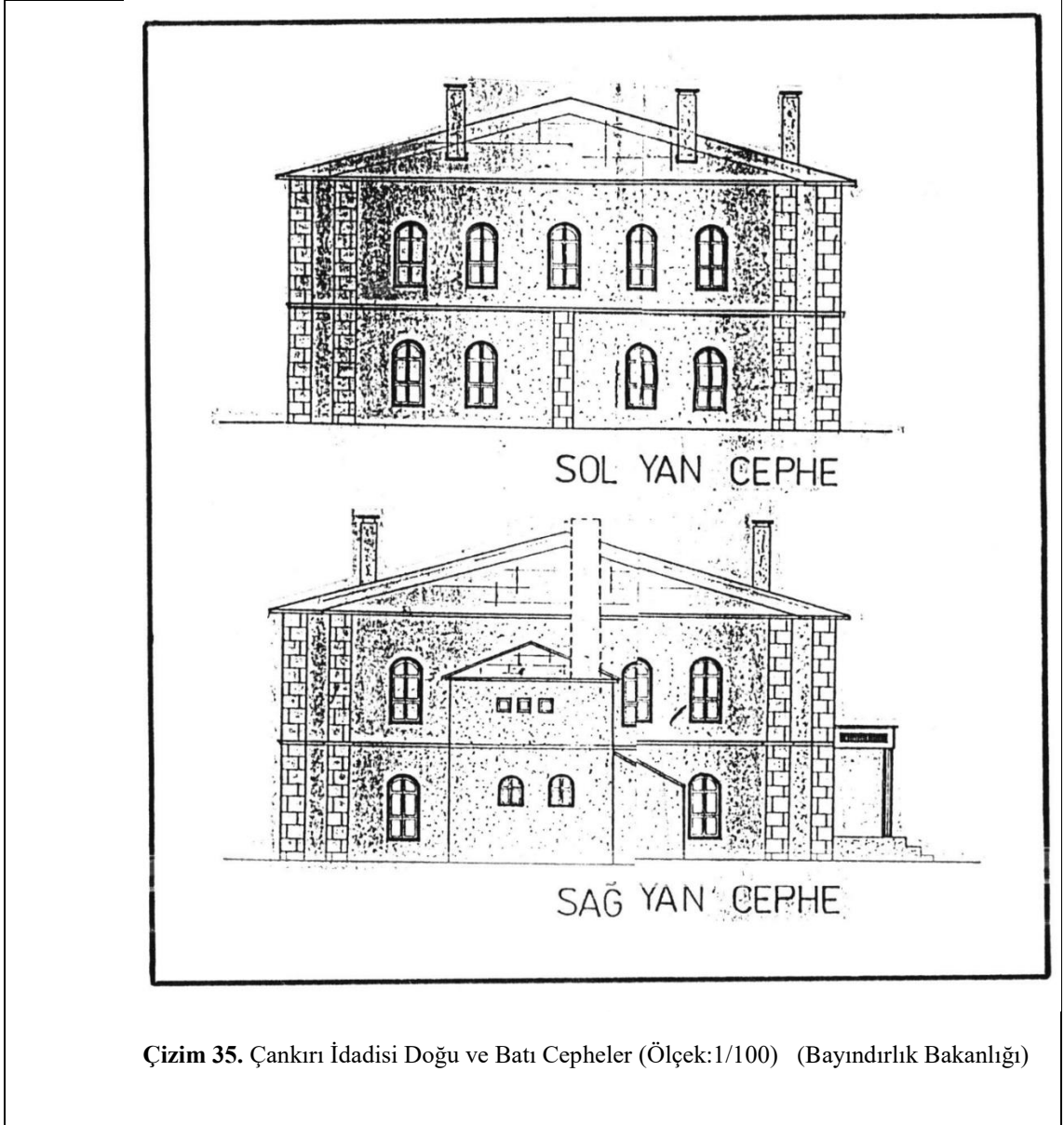
Çizim 32. Sivas İdadisi Bodrum Kat, Zemin Kat ve Birinci Kat Pencere (Ölçek:1/50)

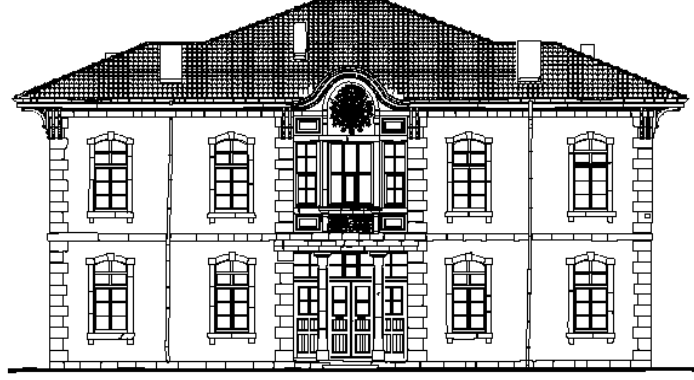

Çizim 33. Sivas İdadisi Birinci Kat 1K-05, 1K-06 Nolu Mekânlar ve Koridor Tavan Bezemelerini Gösterir Kroki

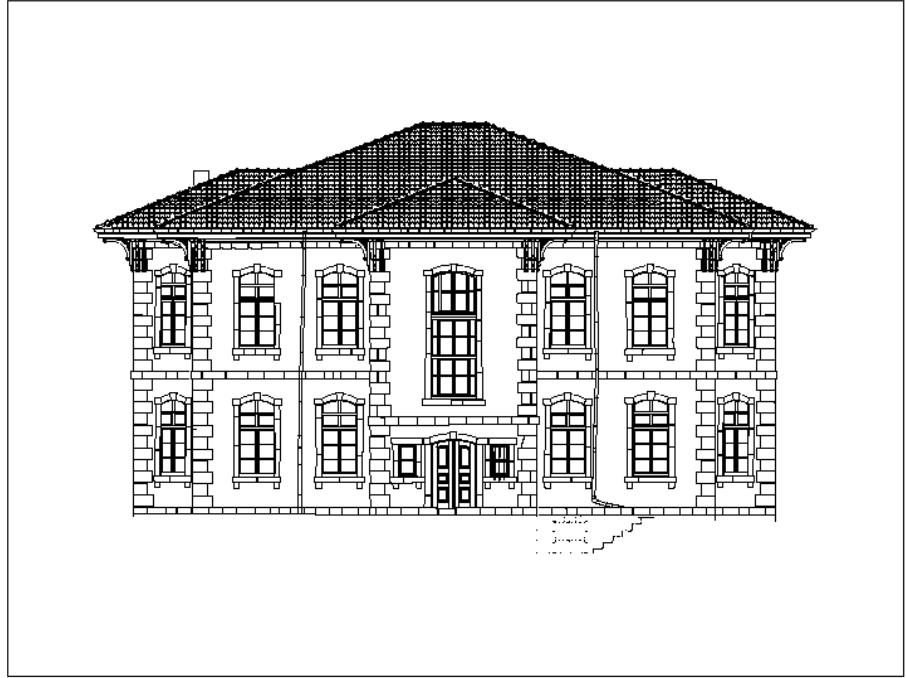

Çizim 34. Çankırı İdadisi Güney ve Kuzey Cepheler (Ölçek:1/100) (Bayındırlık Bakanlığı)

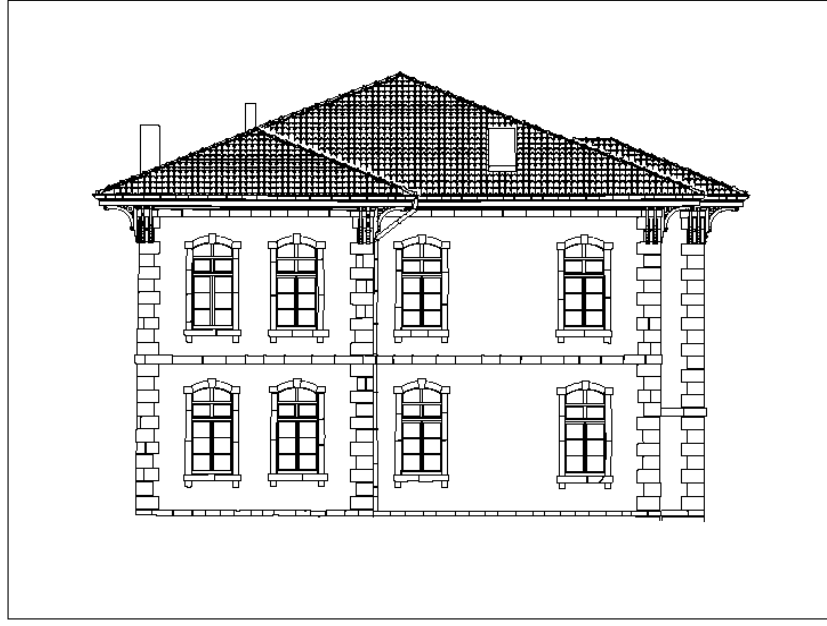

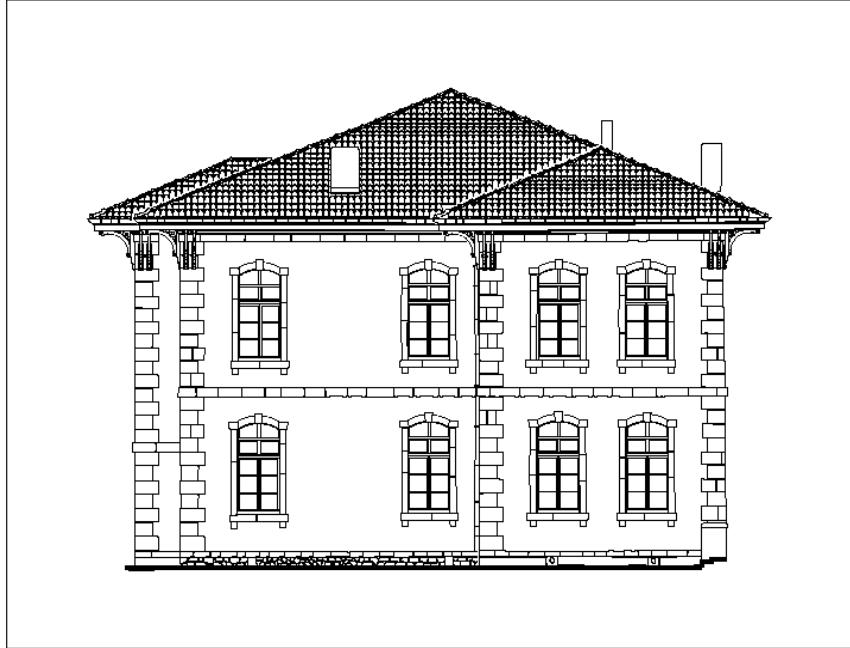
Çizim 36. Söğüt İdadisi Güney Cephe (Ölçek 1/100)

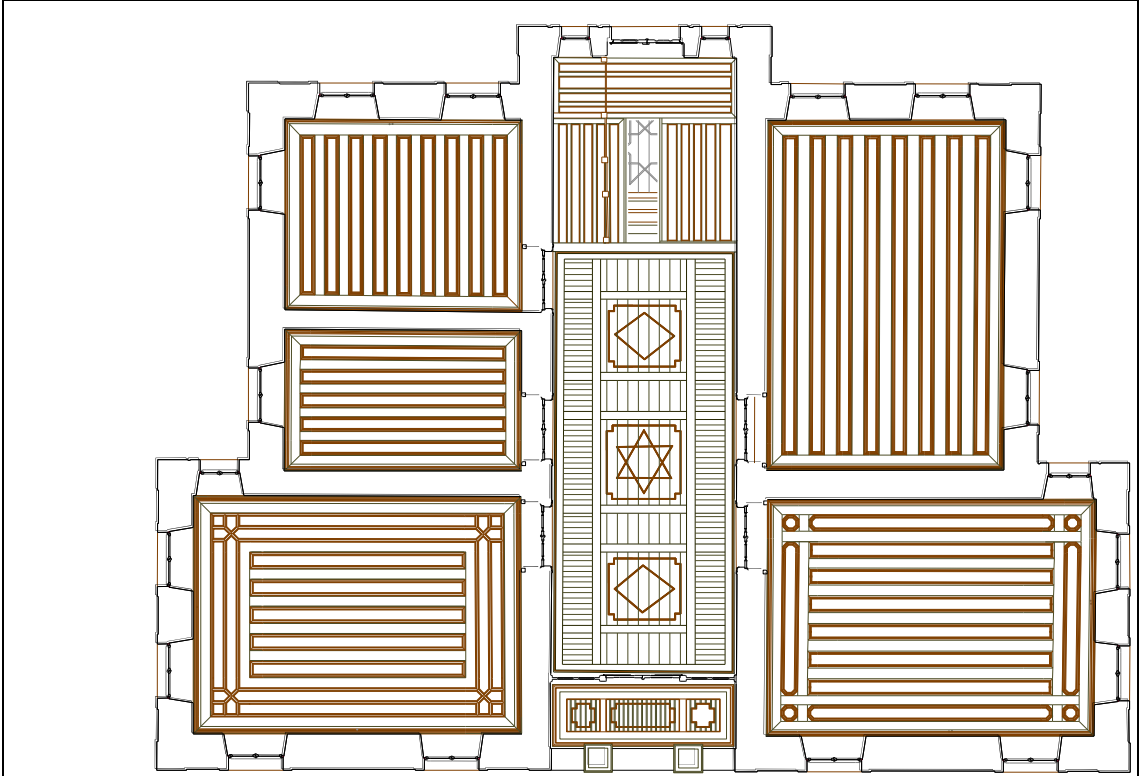
Çizim 37. Söğüt İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek 1/100)

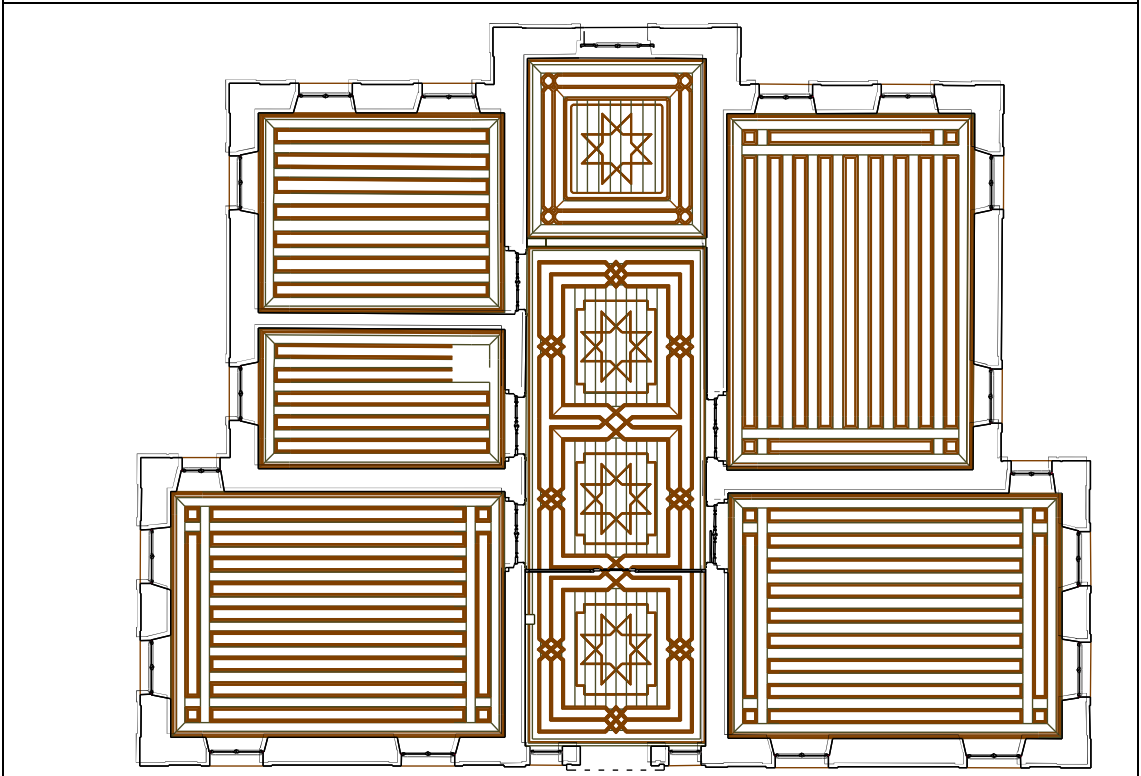
Çizim 38. Söğüt İdadisi Doğu Cephe (Ölçek 1/100)

Çizim 39. Söğüt İdadisi Batı Cephe (Ölçek 1/100)

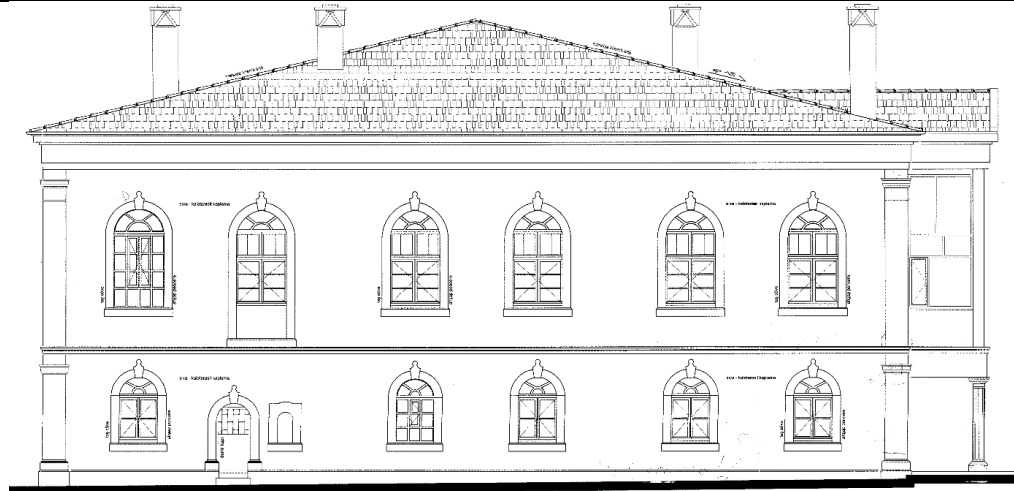
Çizim 40. Söğüt İdadisi Zemin Kat Koridoru Tavan Bezemeleri (Ölçek:1/100) (Anı Mimarlık)

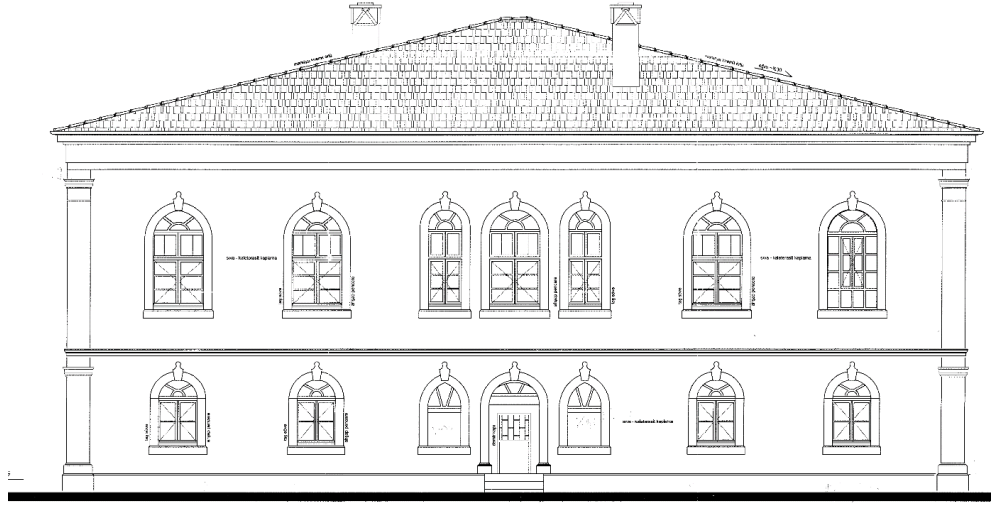
Çizim 41. Söğüt İdadisi Birinci Kat Koridoru Tavan Bezemeleri (Ölçek:1/100) (Anı Mimarlık)

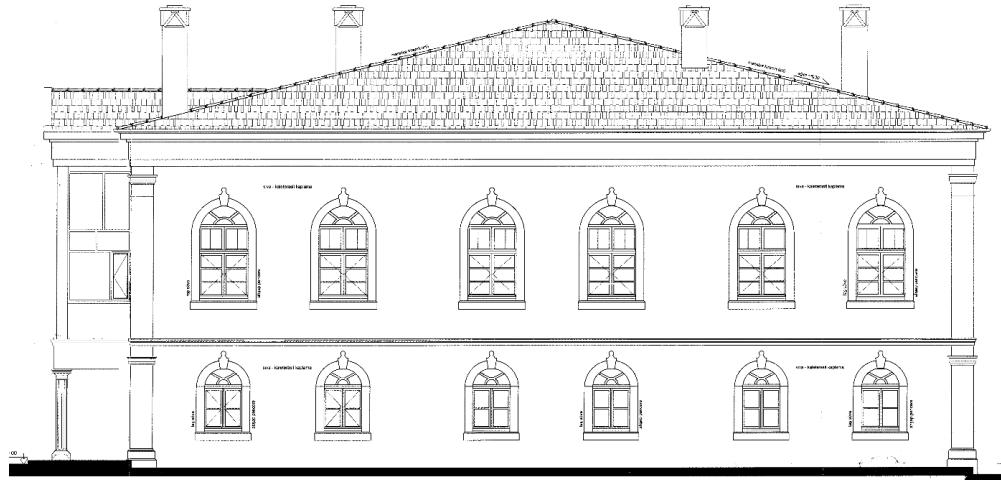
Çizim 42. Muğla İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek:1/100)

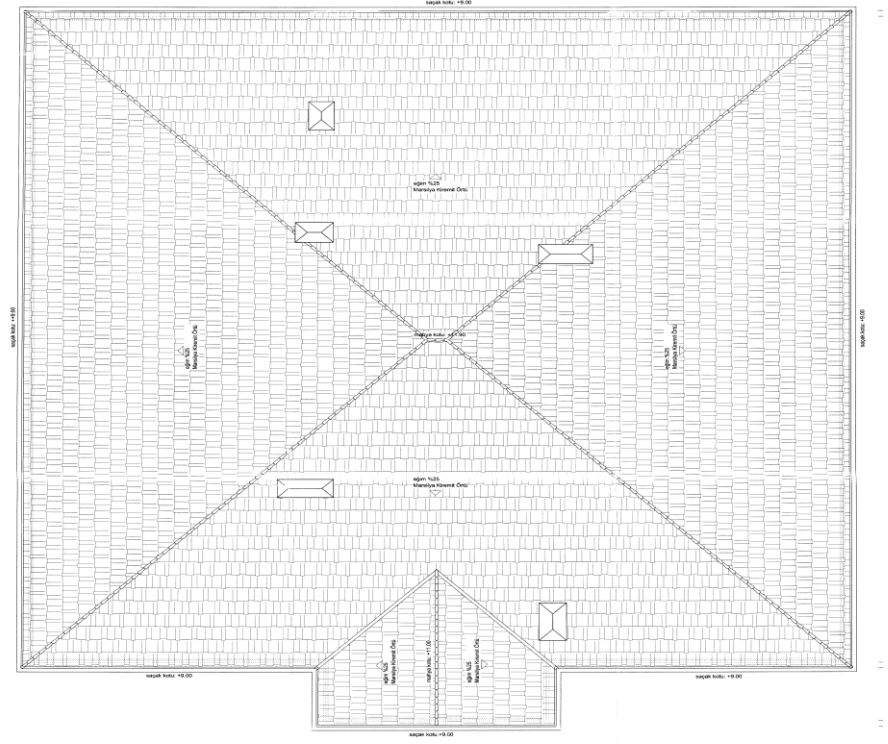
Çizim 43. Muğla İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/100)

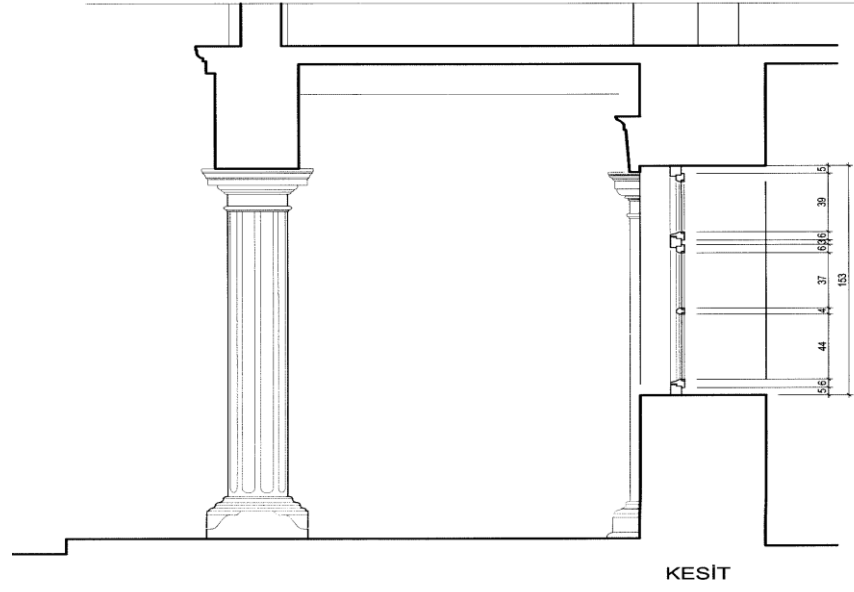
Çizim 44. Muğla İdadisi Güney Cephe (Ölçek:1/100)

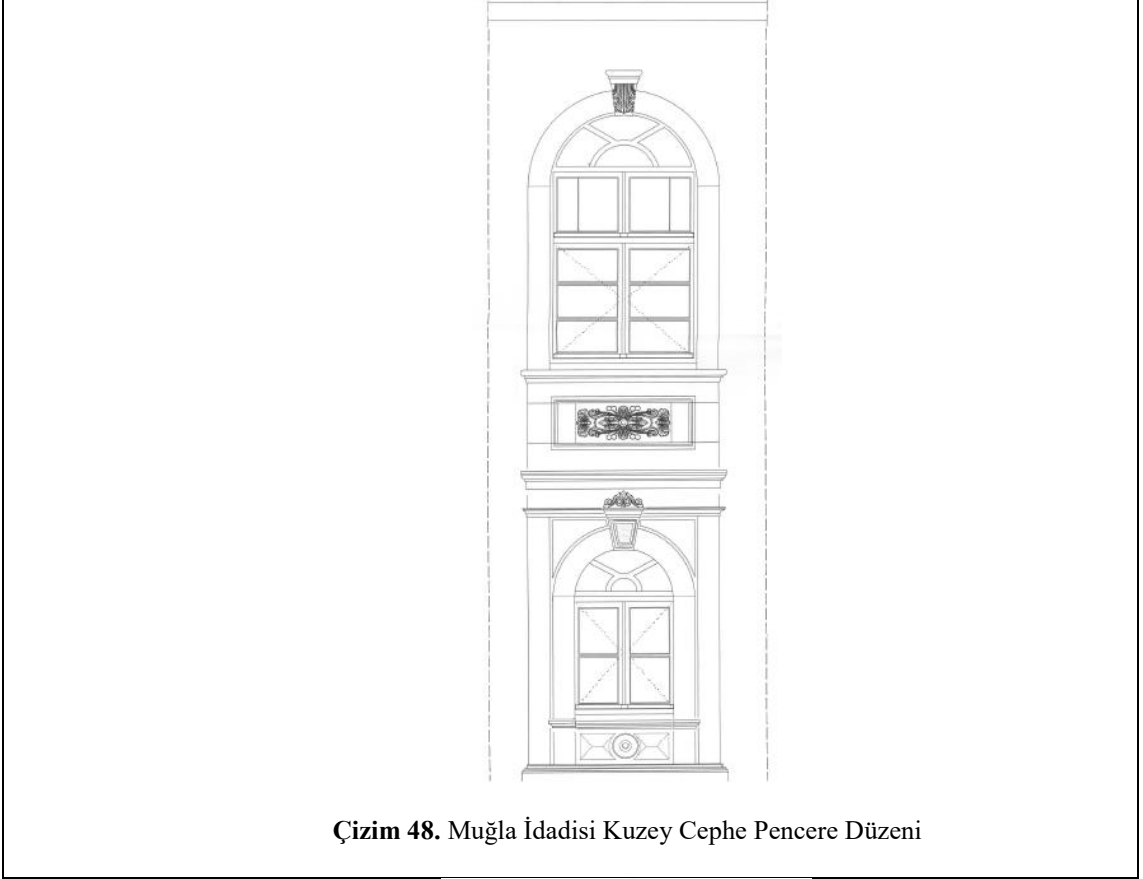
Çizim 45. Muğla İdadisi Batı Cephe (Ölçek:1/100)

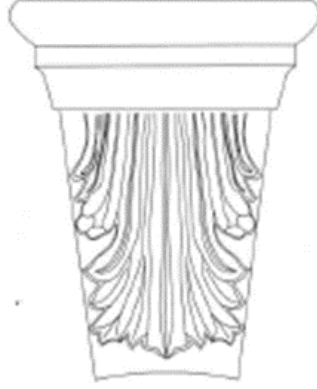

Çizim 46. Muğla İdadisi Örtü Sistemi (Ölçek:1/100)

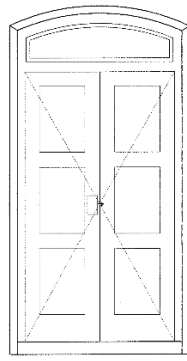

Çizim 47. Muğla İdadisi Portik Sütunu (Ölçek:1/100)

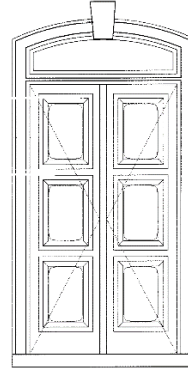

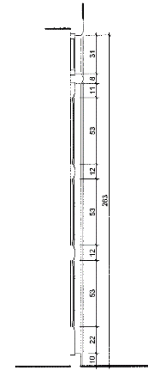
Çizim 50. Muğla İdadisi Kuzey Cephe Birinci Kat Pencere Kemerli Kilit Taşı Bezemesi

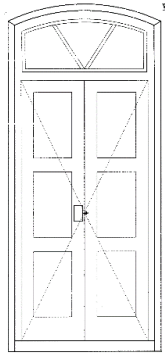
İÇ GÖRÜNÜŞ

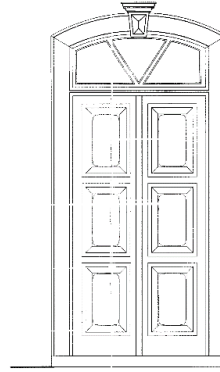
DIŞ GÖRÜNÜŞ

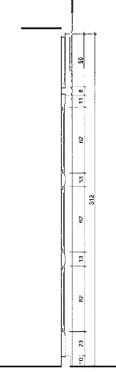
KESİT

İÇ GÖRÜNÜŞ

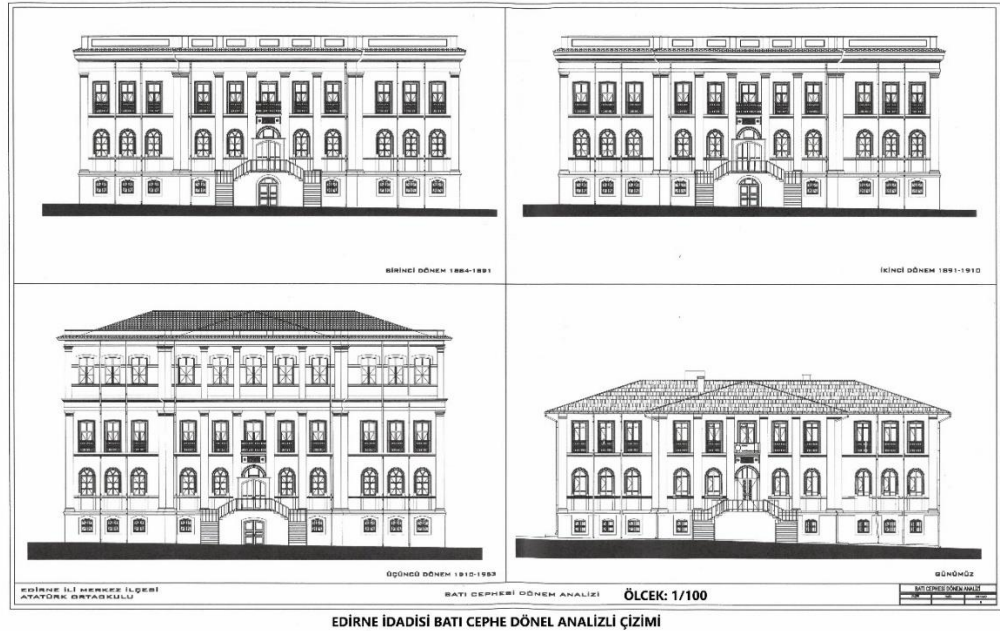
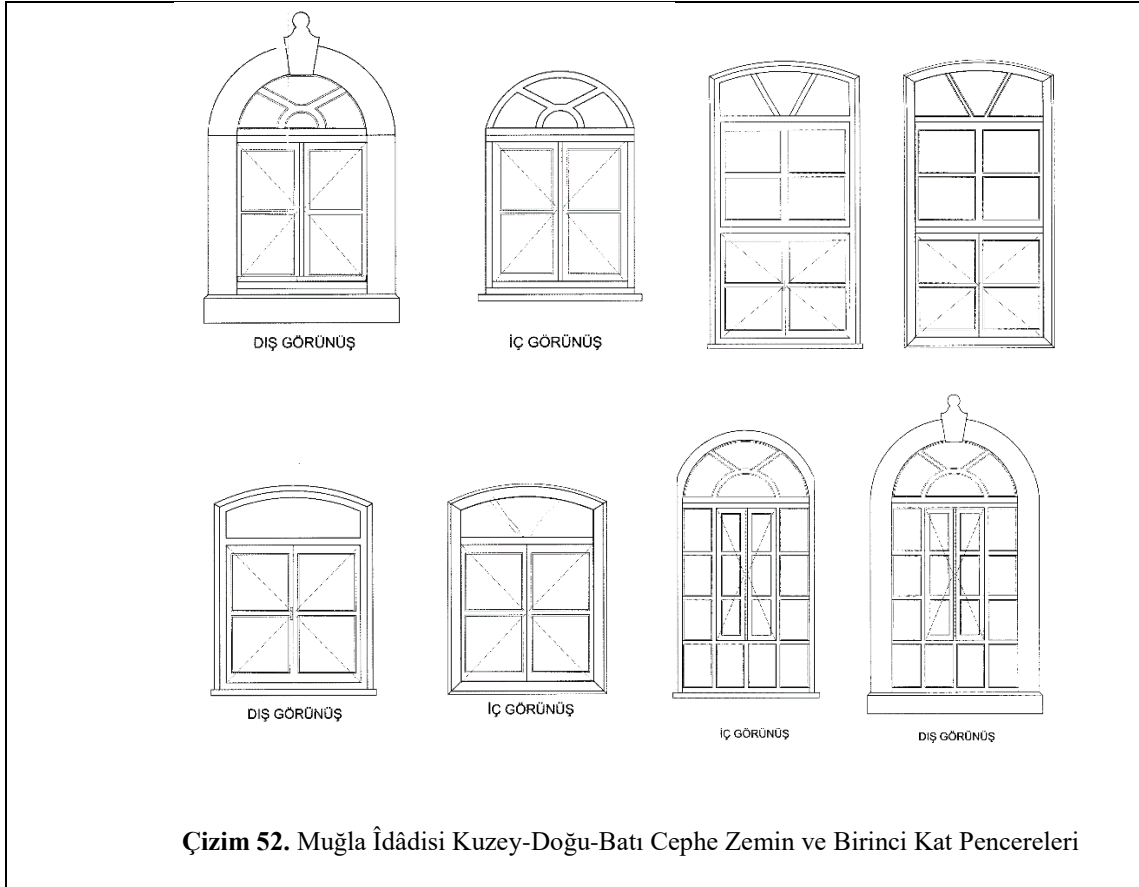

DIŞ GÖRÜNÜŞ

KESİT

Çizim 51. Muğla İdadisi İç Mekân Kapı Formları

Çizim 53. Edirne İdadisi Batı Cephe Dönem Analizli Çizimi (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

Çizim 54. Edirne İdadisi Doğu Cephe Dönem Analizli Çizimi (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

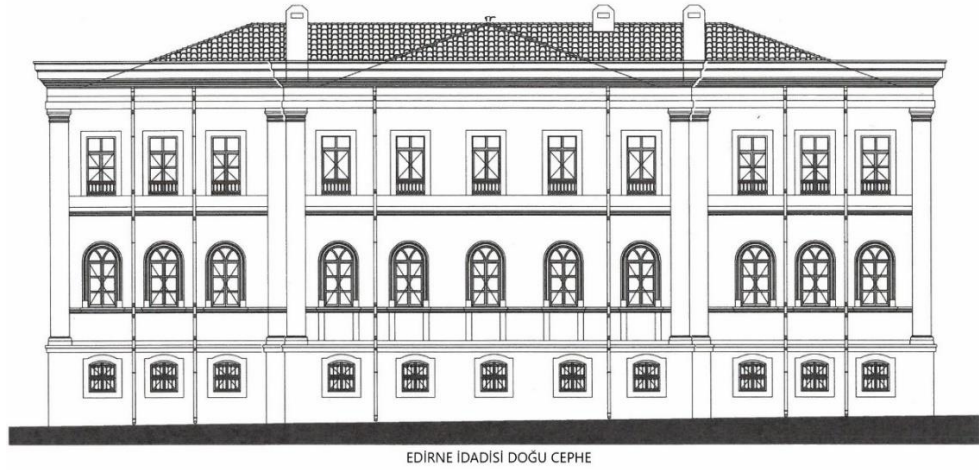

Çizim 55. Edirne İdadisi Güney Cephe Dönem Analizli Çizimi (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

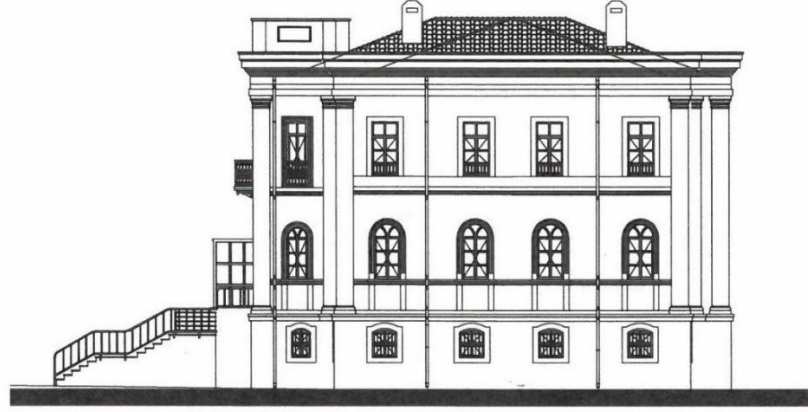

Çizim 56. Edirne İdadisi Batı Cephe Dönem Analizli Çizimi (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

Çizim 57. Edirne İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/50) (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

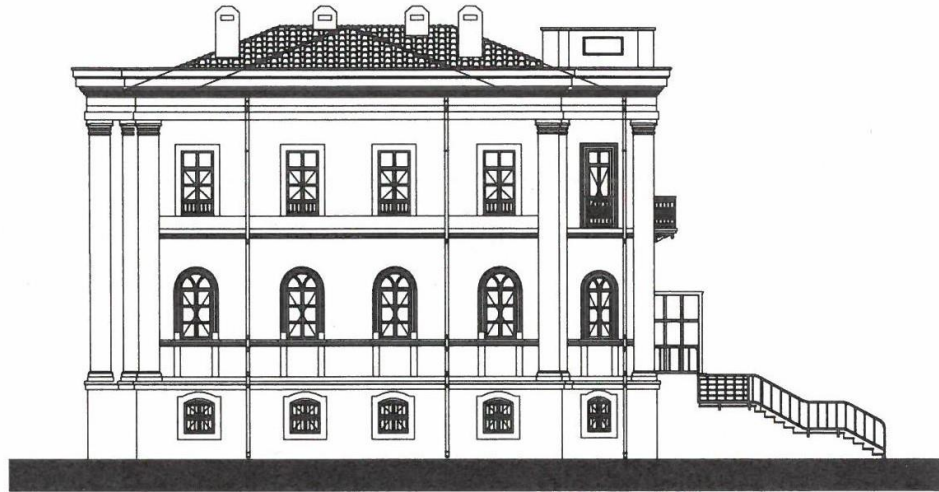

Çizim 58. Edirne İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/50) (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

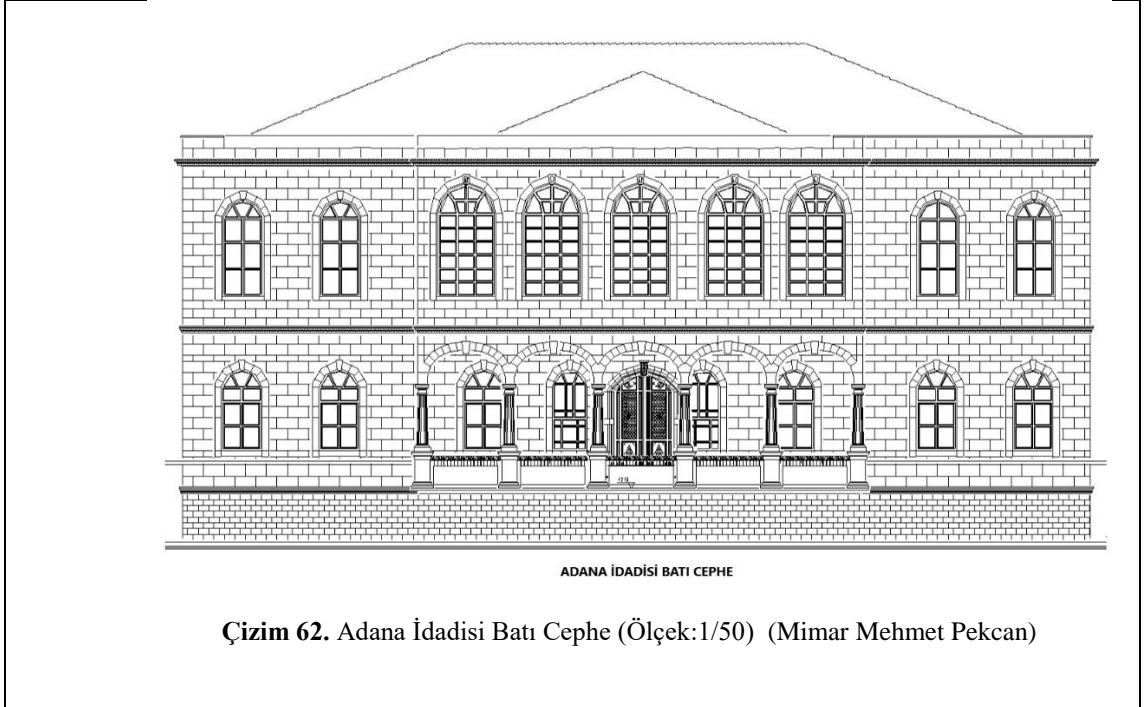
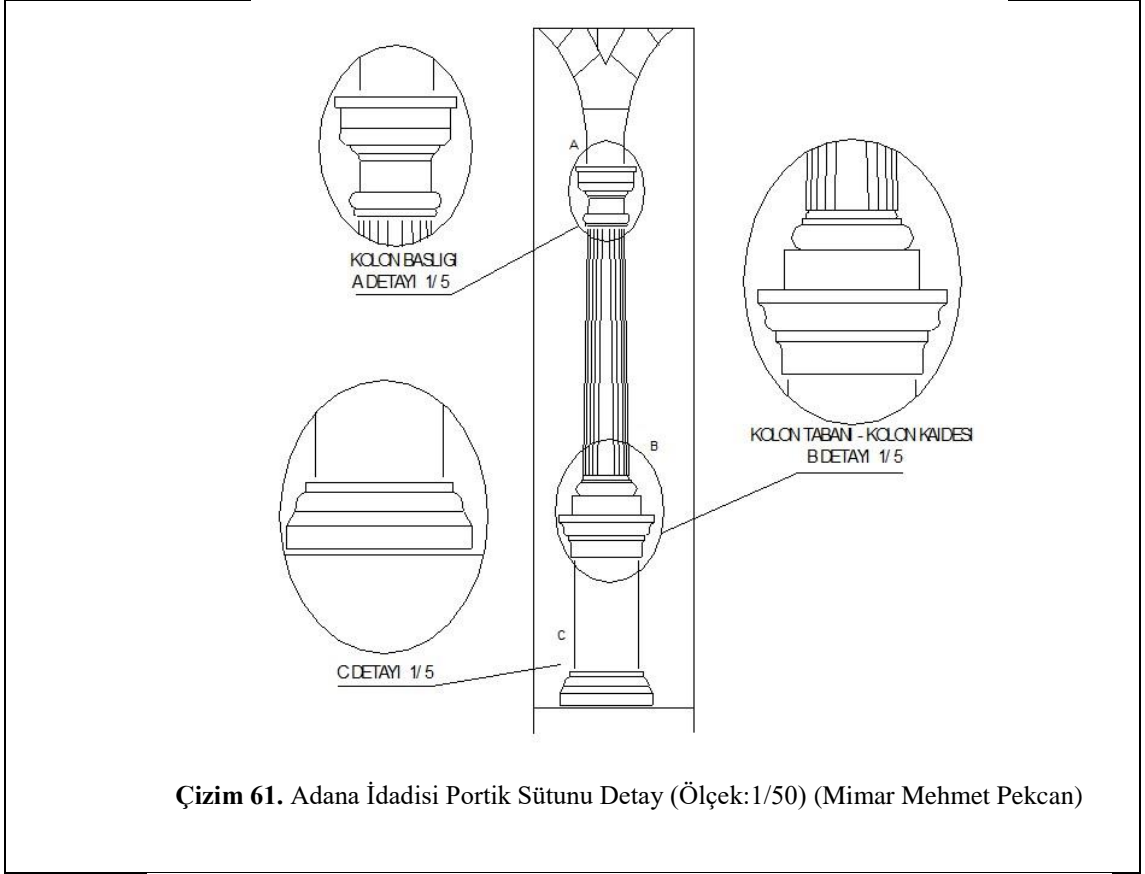
EDİRNE İDADİSİ GÜNEY CEPHE

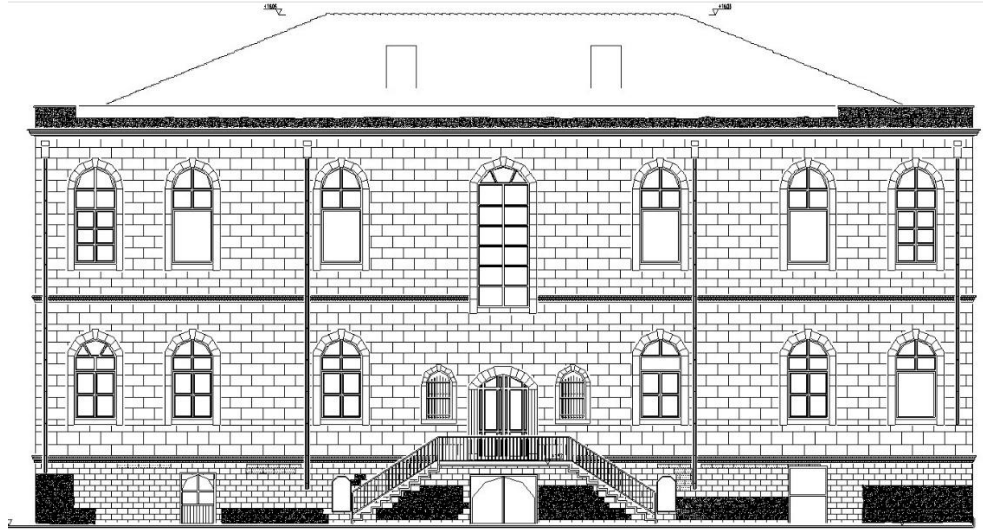
Çizim 59. Edirne İdadisi Güney Cephe (Ölçek:1/50) (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

EDİRNE İDADİSİ KUZAY CEPHE

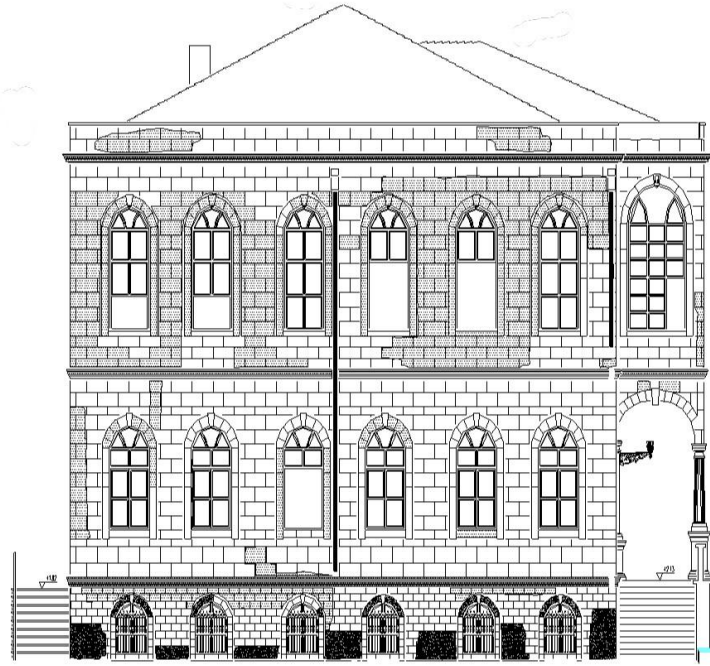
Çizim 60. Edirne İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek:1/50) (Edirne Turizm ve Endüstri A.Ş.)

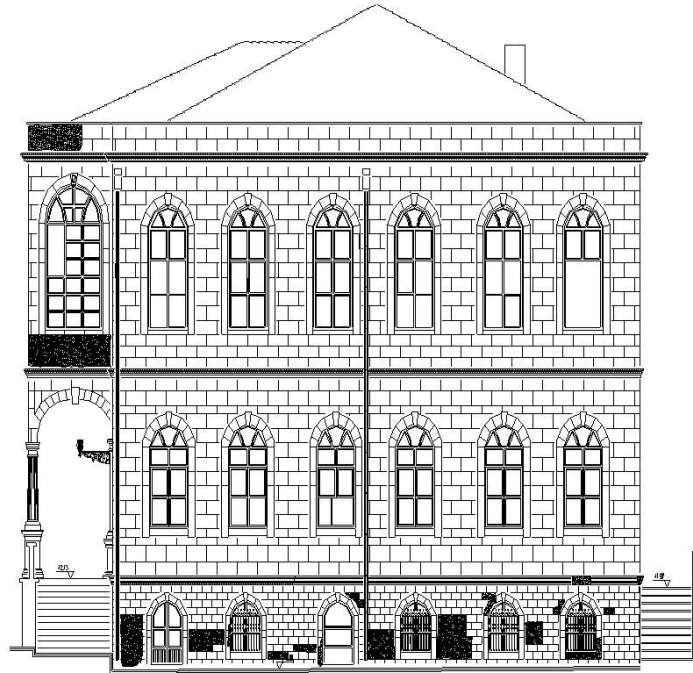
ADANA İDADİSİ DOĞU CEPHE

Çizim 63. Adana İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Pekcan)

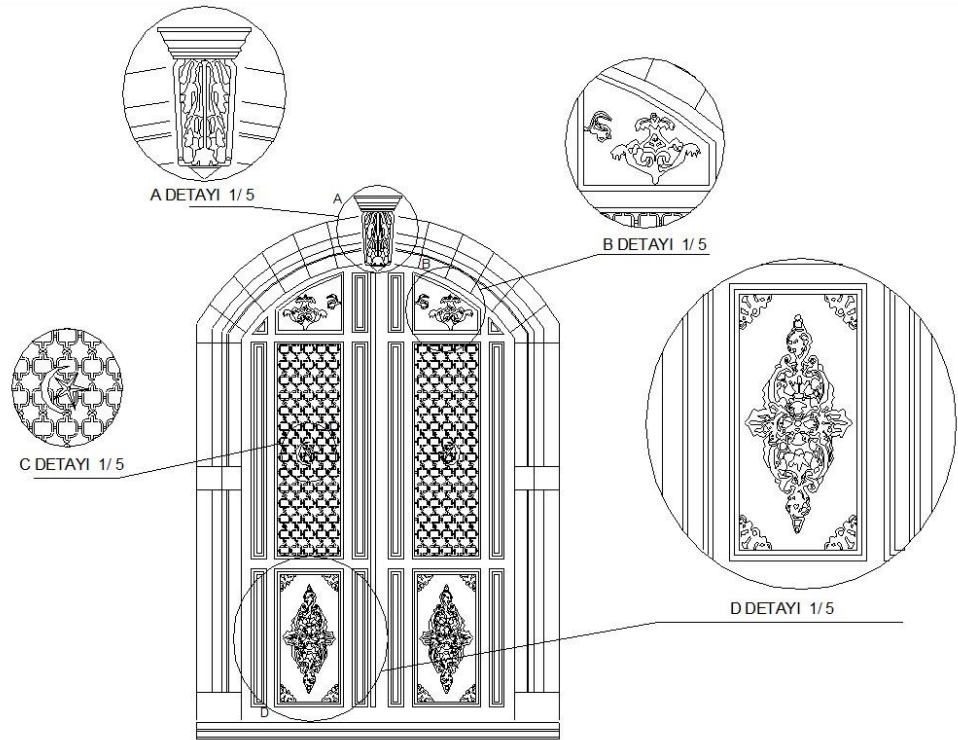
ADANA İDADİSİ GÜNEY CEPHE

Çizim 64. Adana İdadisi Güney Cephe (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Pekcan)

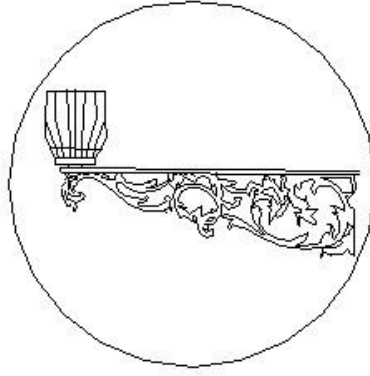

ADANA İDADİSİ KUZEY CEPHE

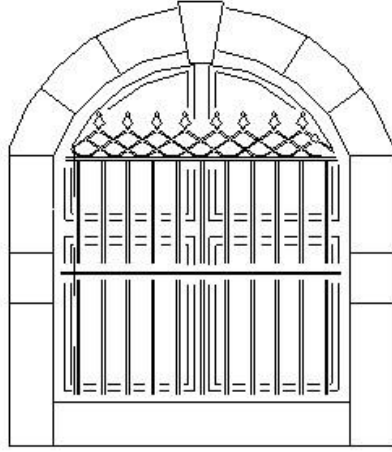
Çizim 65. Adana İdadisi Kuzey Cephe (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Pekcan)

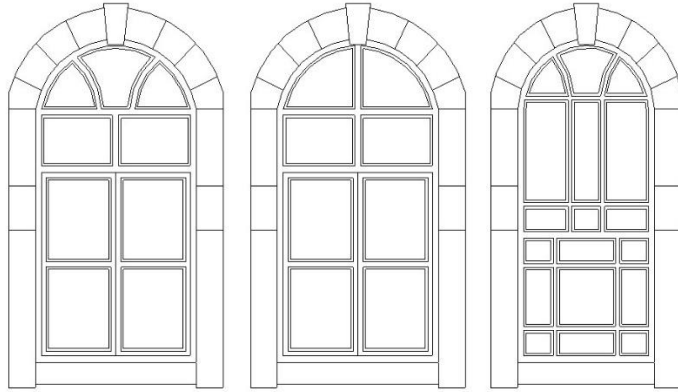
Çizim 66. Adana İdadisi Batı Giriş Kapısı Bezeme Detayları (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Pekcan)

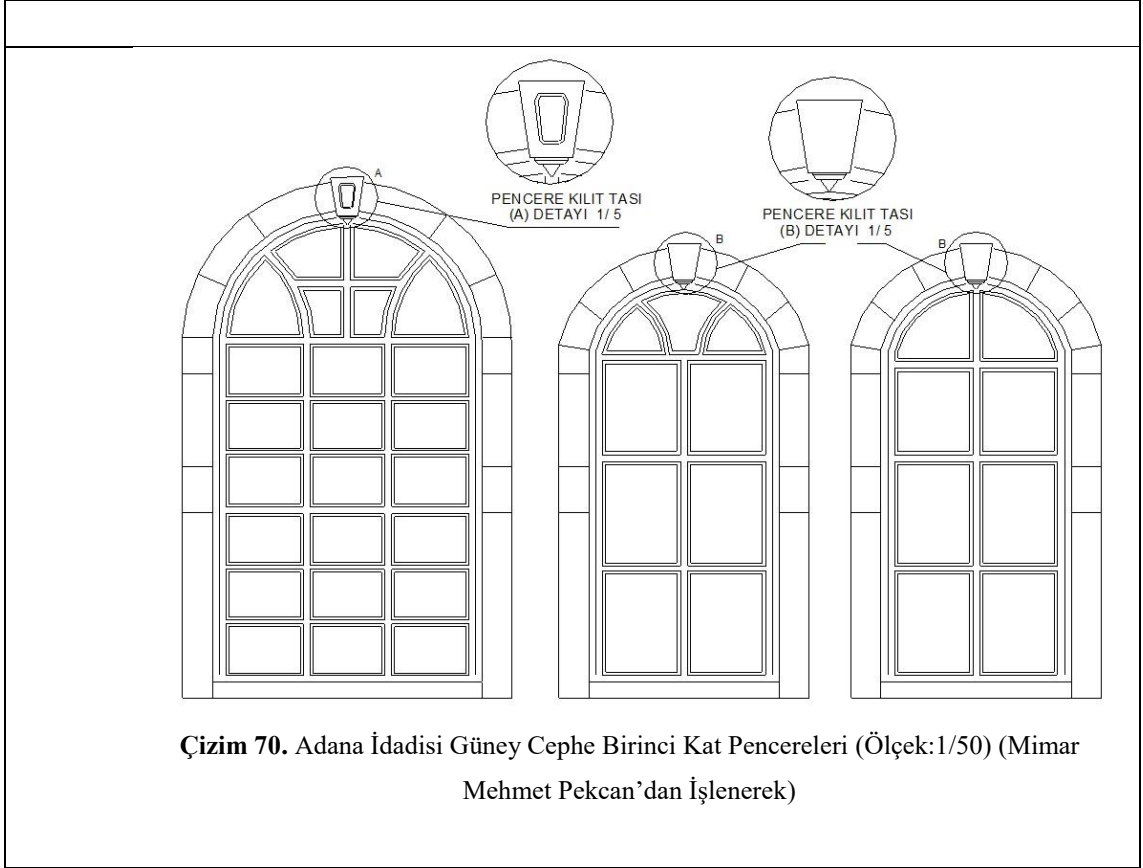
Çizim 67. Adana İdadisi Batı Giriş Kapısı Metal Konsol Bezeme Detayı (Ölçek:1/50)
(Mimar Mehmet Pekcan)

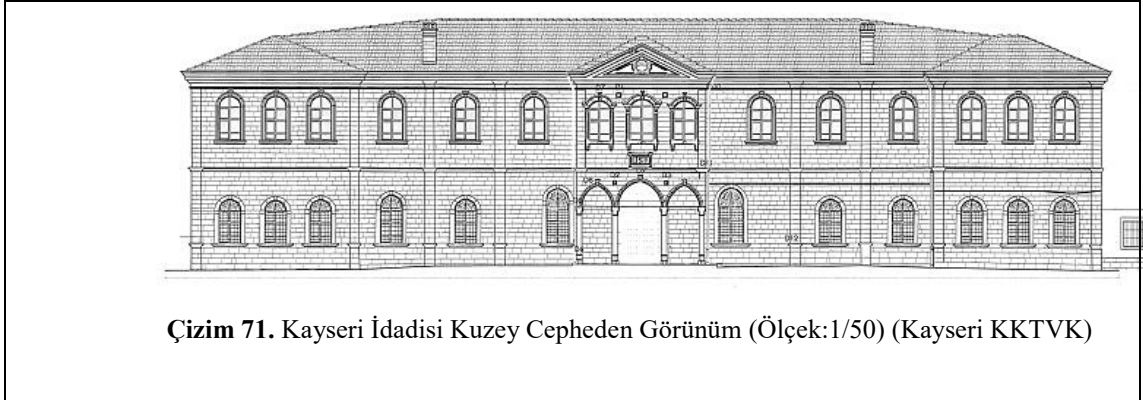
Çizim 68. Adana İdadisi Güney Cephe, Bodrum Kat Pencerelelerinden Bir Örnek
(Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Pekcan)

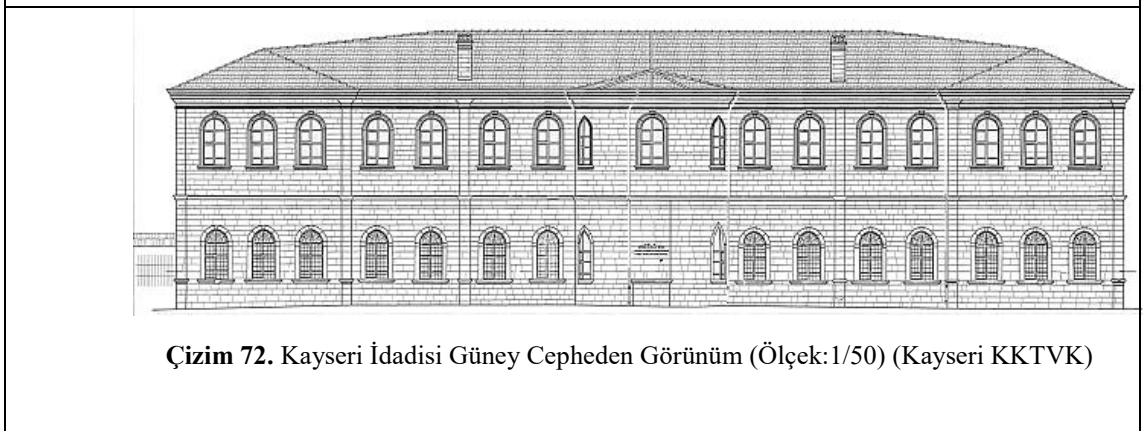
Çizim 69. Adana İdadisi Güney Cephe, Zemin Kat Pencere Formları (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Pekcan)

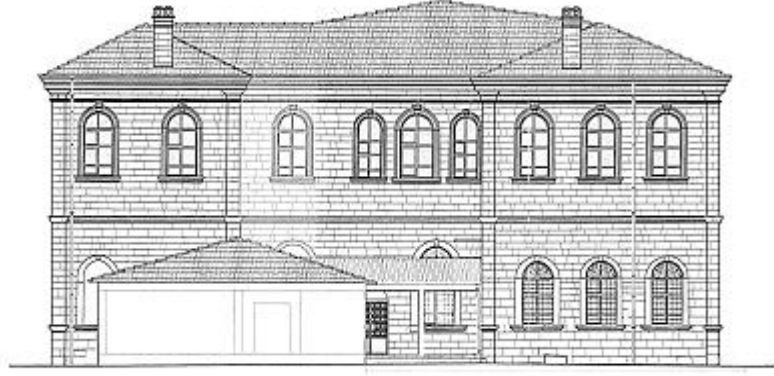
Çizim 70. Adana İdadisi Güney Cephe Birinci Kat Pencerelemi (Ölçek:1/50) (Mimar Mehmet Pekcan'dan İşlenerek)

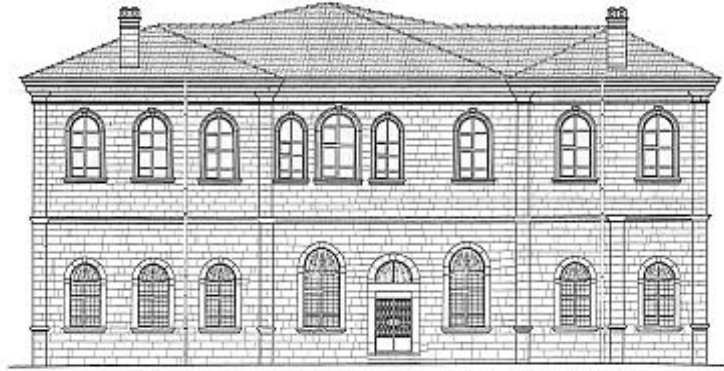
Çizim 71. Kayseri İdadisi Kuzey Cepheden Görünüm (Ölçek:1/50) (Kayseri KKTVK)

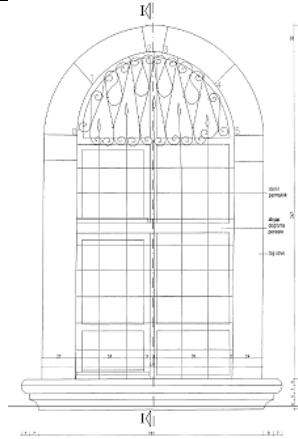
Çizim 72. Kayseri İdadisi Güney Cepheden Görünüm (Ölçek:1/50) (Kayseri KKTVK)

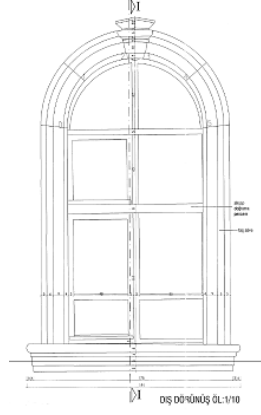
Çizim 73. Kayseri İdadisi Batı Cepheden Görünüm (Ölçek:1/50) (Kayseri KKTVK)

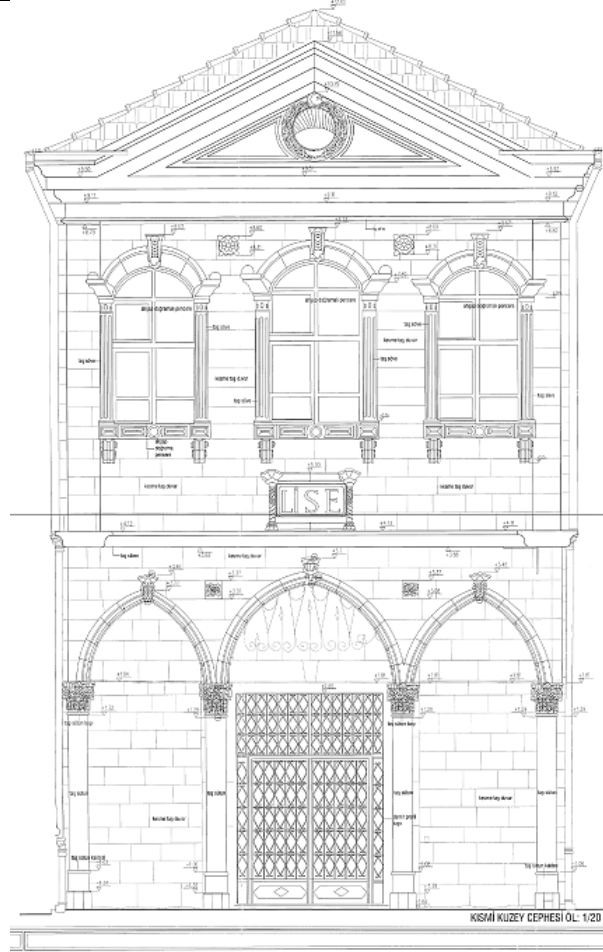
Çizim 74. Kayseri İdadisi Doğu Cepheden Görünüm (Ölçek:1/50) (Kayseri KKTVK)

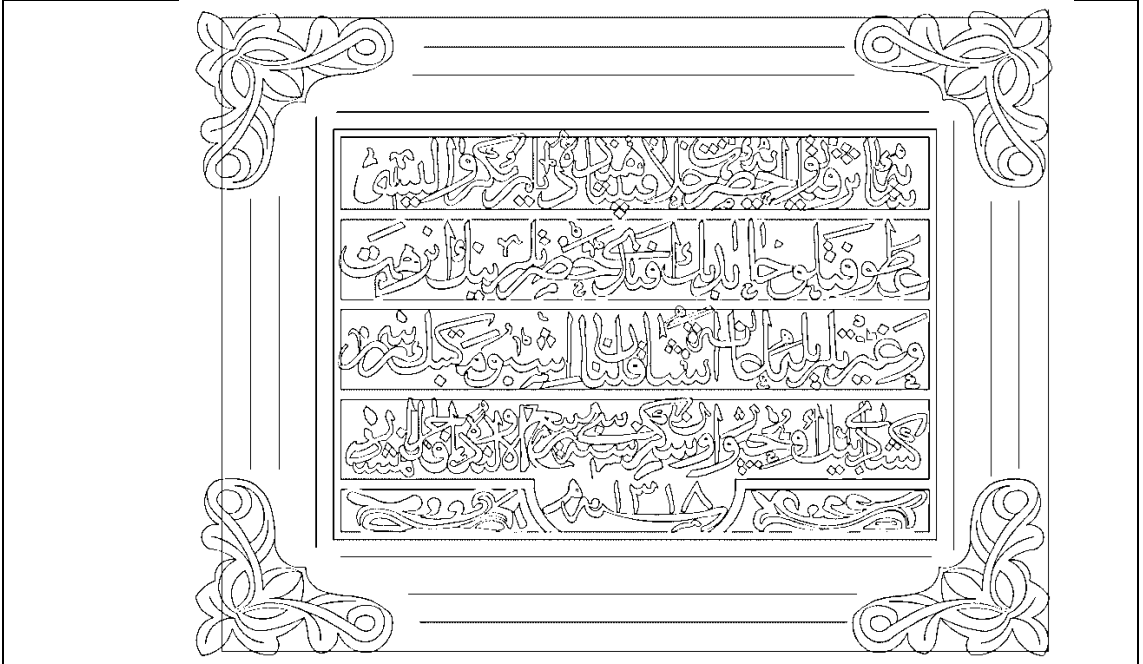
Çizim 75. Kayseri İdadisi Güney Cephe Zemin Kat Penceresi (Ölçek:1/50) (Kayseri KKTVK)

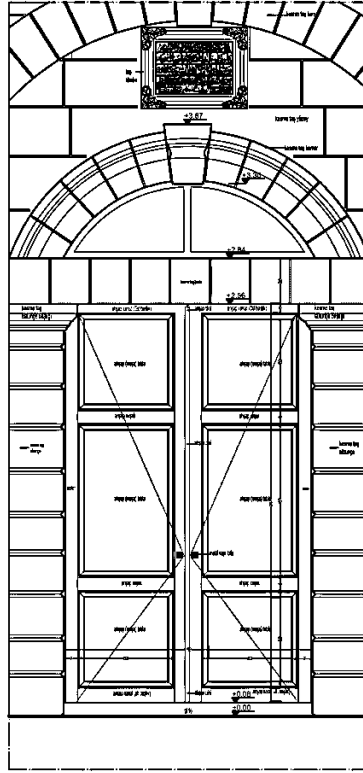
Çizim 76. Kayseri İdadisi Güney Cephe Birinci Kat Penceresi (Ölçek:1/50) (Kayseri KKTVK)

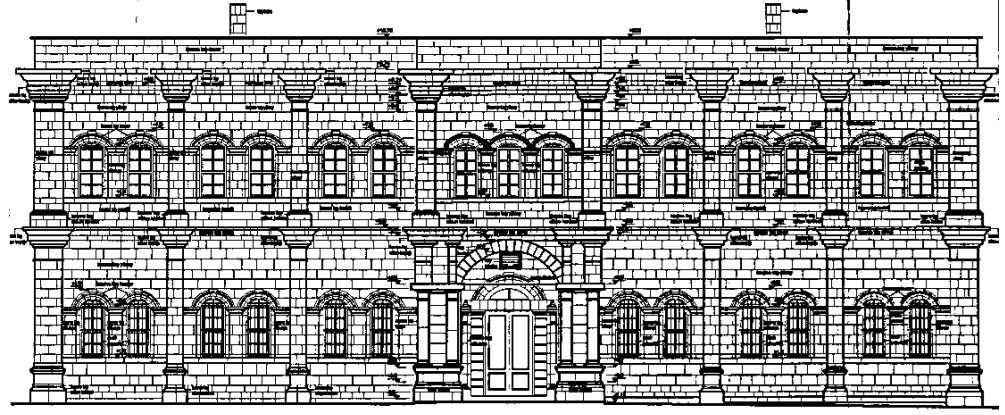
Çizim 77. Kayseri İdadisi Kuzey Giriş Portiği Bezeme Detayı (Ölçek:1/50) (Kayseri KKTVK)

Çizim 78. Mardin İdadisi Kitabesi (Ölçek:1/50) (Bimtaş A.Ş.)

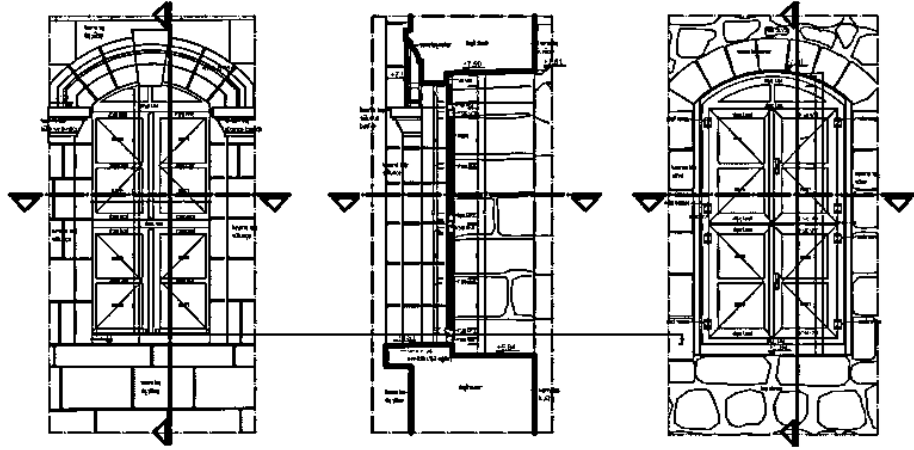
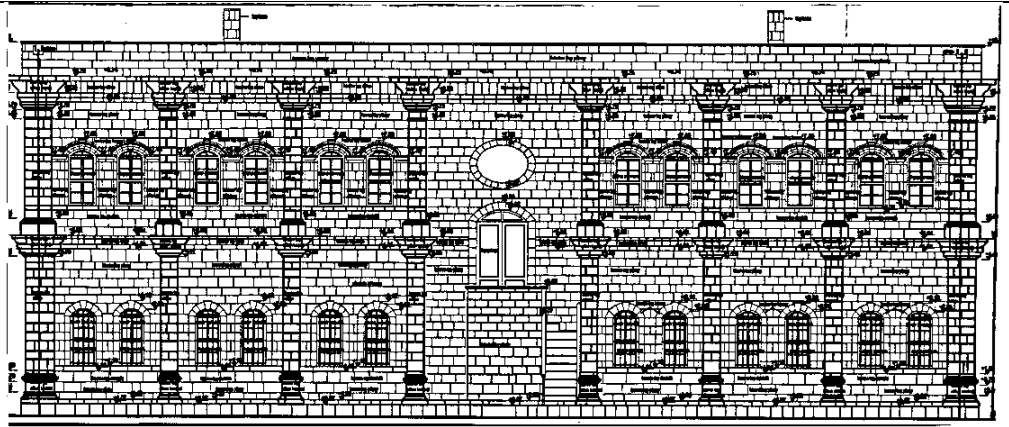

Çizim 79. Mardin İdadisi Güney Giriş Kapısı (Ölçek:1/50) (Bimtaş A.Ş.)

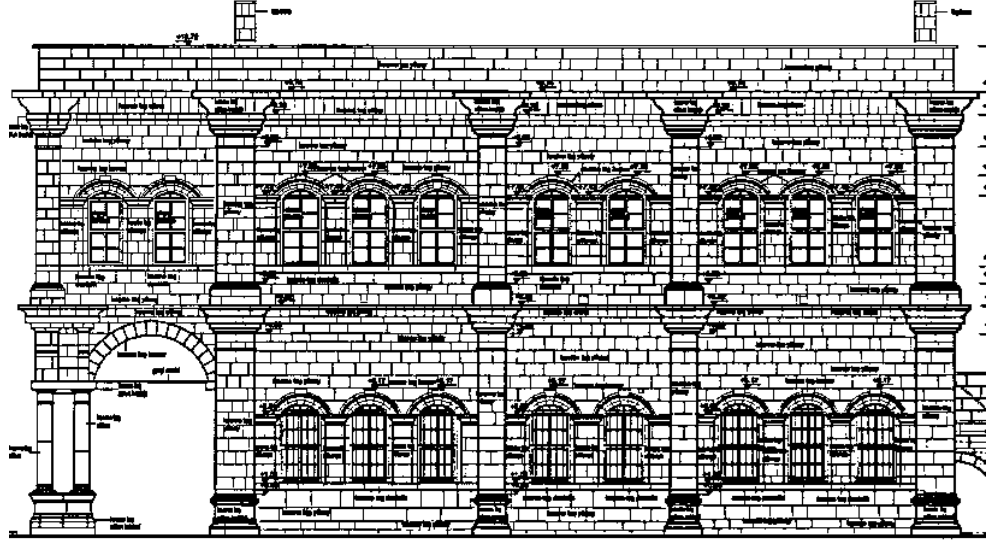
MARDİN İDADİSİ GÜNEY CEPHESİ

Çizim 80. Mardin İdadisi Güney Cephesi (Ölçek:1/50) (Bimtaş A.Ş.)

Çizim 81. Mardin İdadisi Güney Cephe Zemin Kat ve Birinci Kat Pencereleri (Ölçek:1/50)
(Bimtaş A.Ş.)

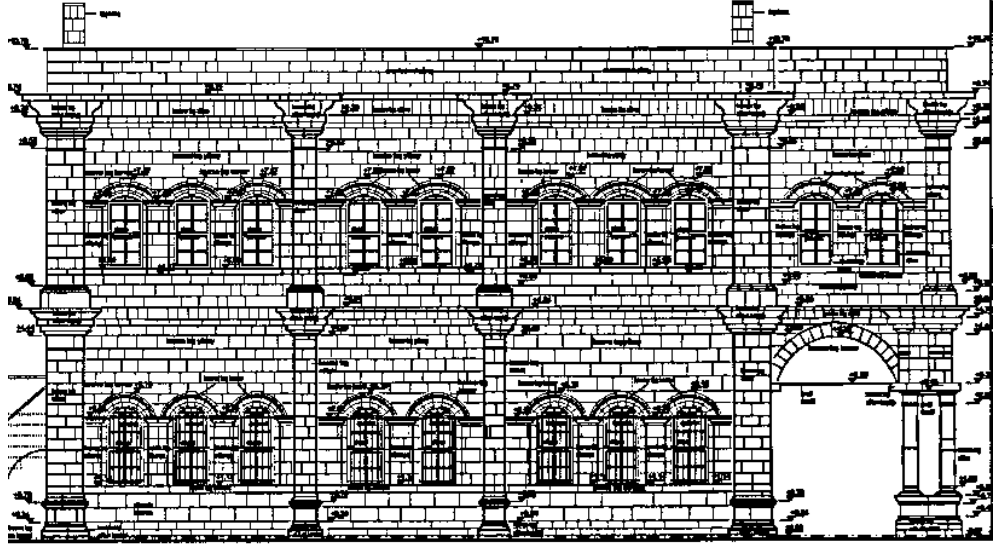
MARDİN İDADİSİ KUZAY CEPHESİ

Çizim 82. Mardin İdadisi Kuzey Cephesi (Ölçek:1/50) (Bimtaş A.Ş.)

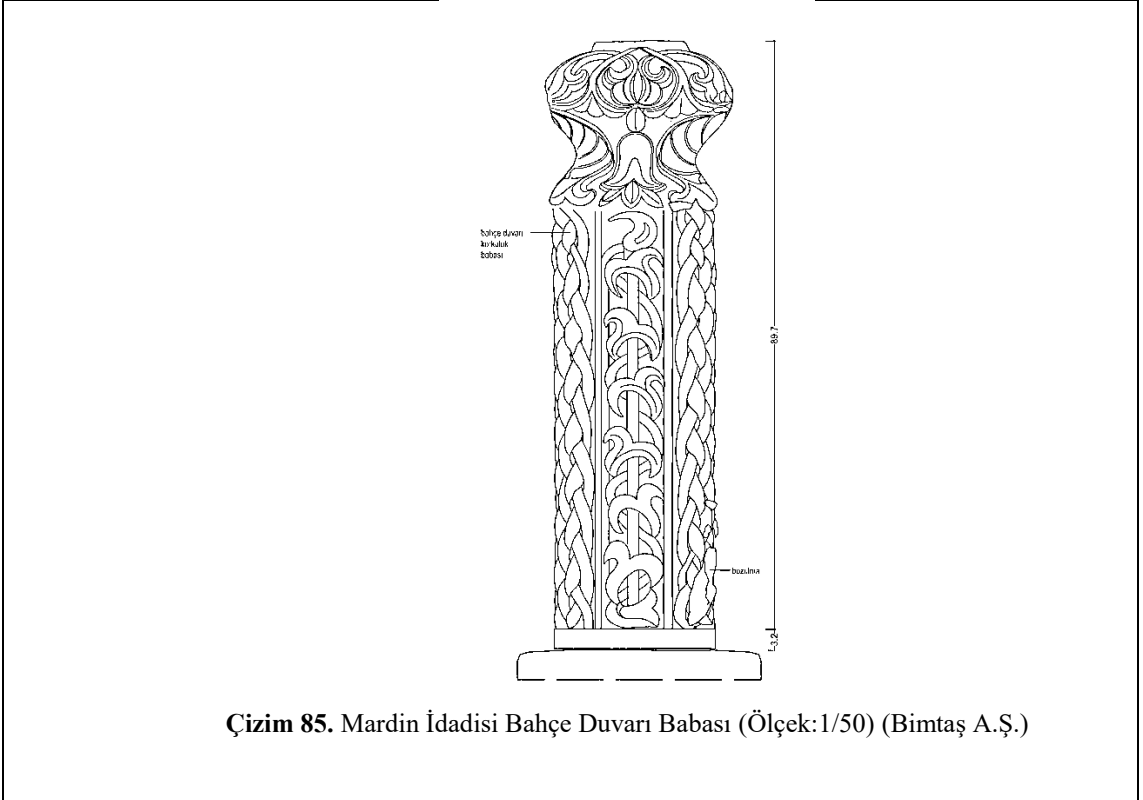
MARDİN İDADİSİ DOĞU CEPHESİ

Çizim 83. Mardin İdadisi Doğu Cephesi (Ölçek:1/50) (Bimtaş A.Ş.)

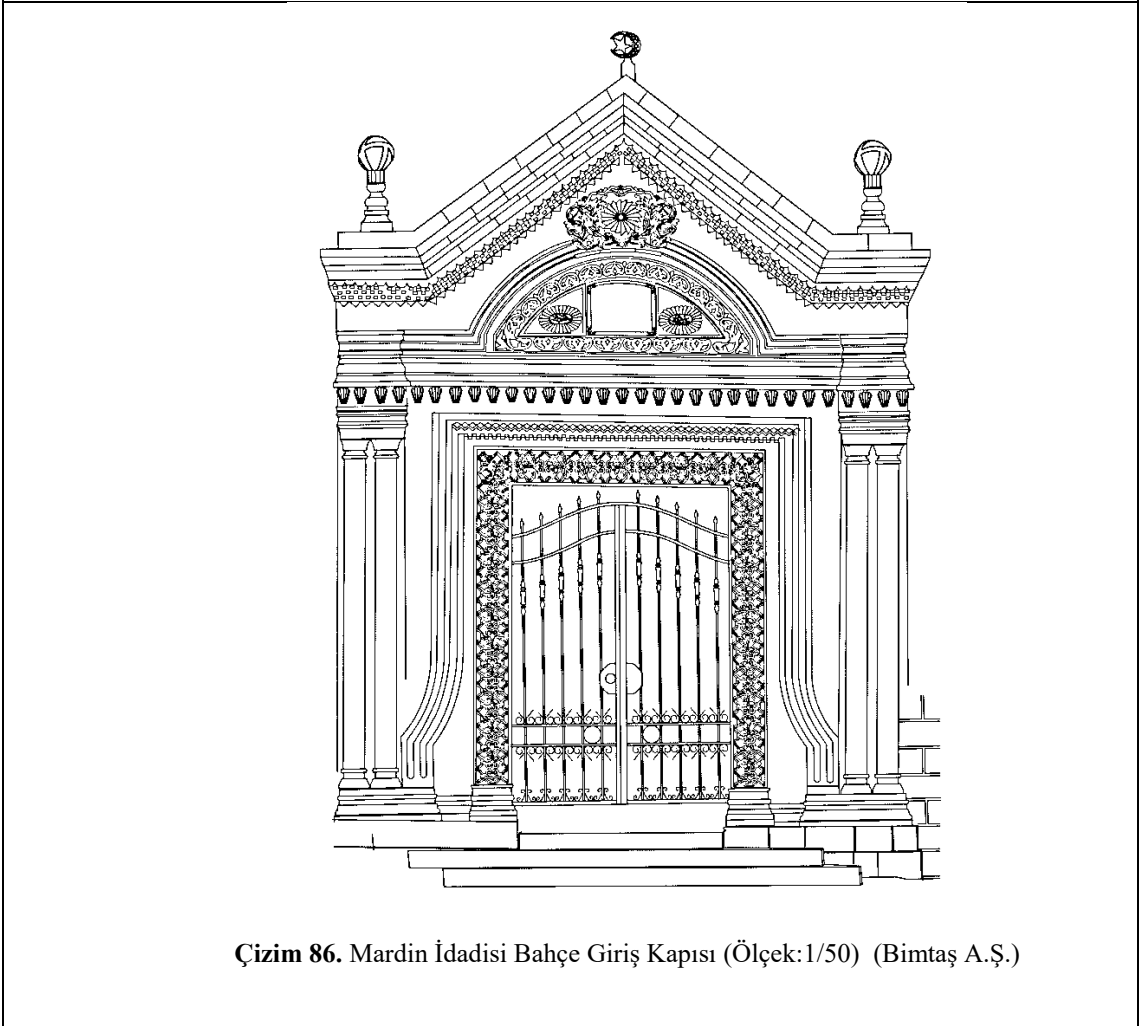

MARDİN İDADİSİ BATI CEPHE

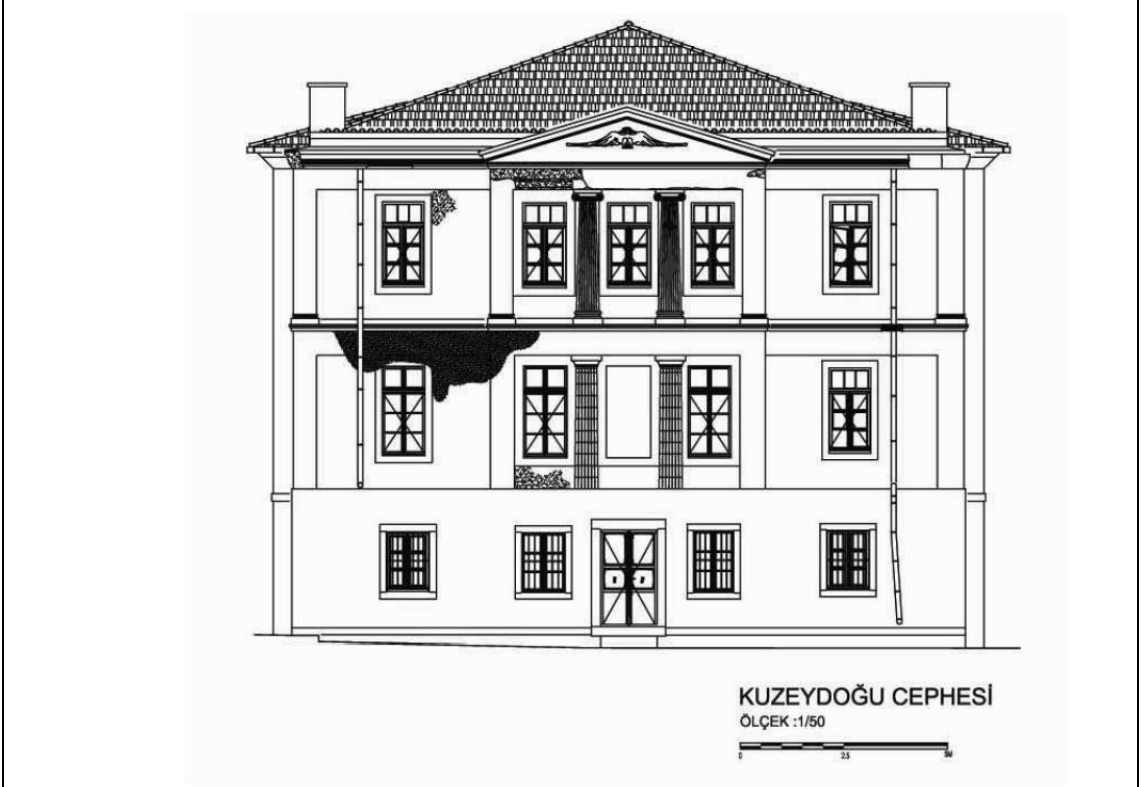
Çizim 84. Mardin İdadisi Batı Cephesi (Ölçek:1/50) (Bimtaş A.Ş.)

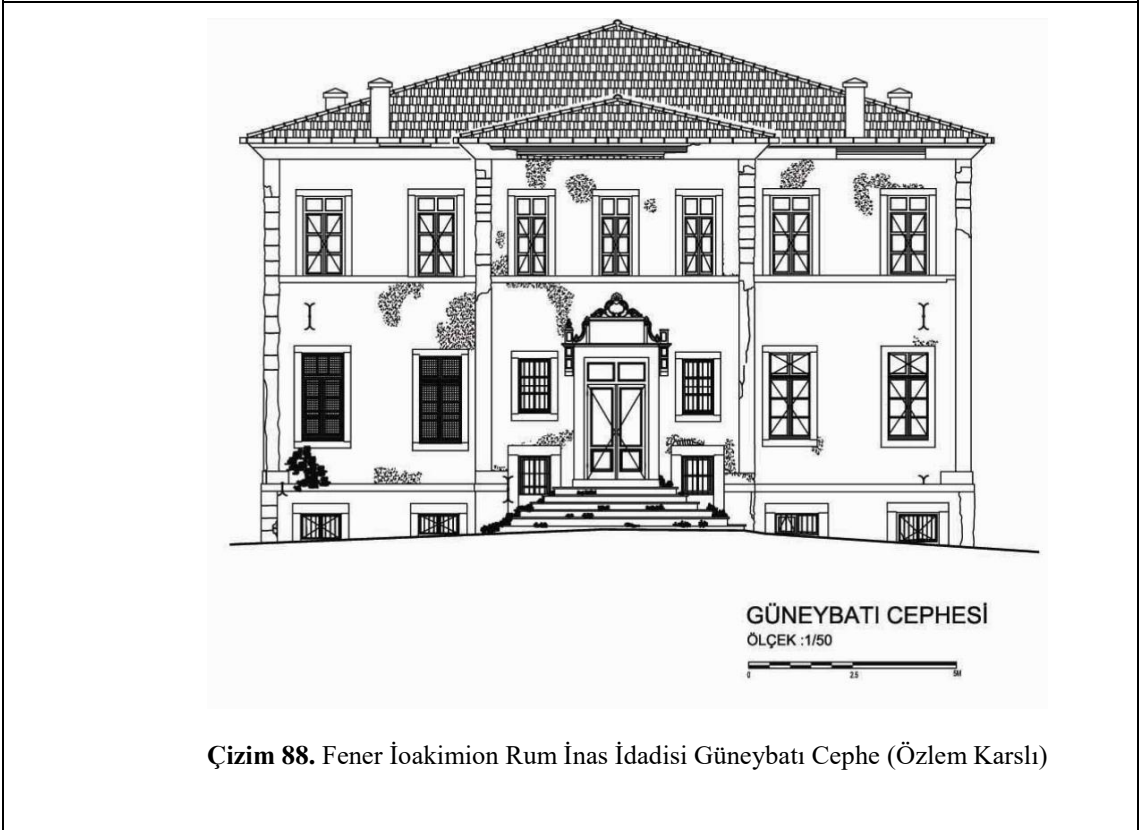
Çizim 85. Mardin İdadisi Bahçe Duvarı Babası (Ölçek:1/50) (Bimtaş A.Ş.)

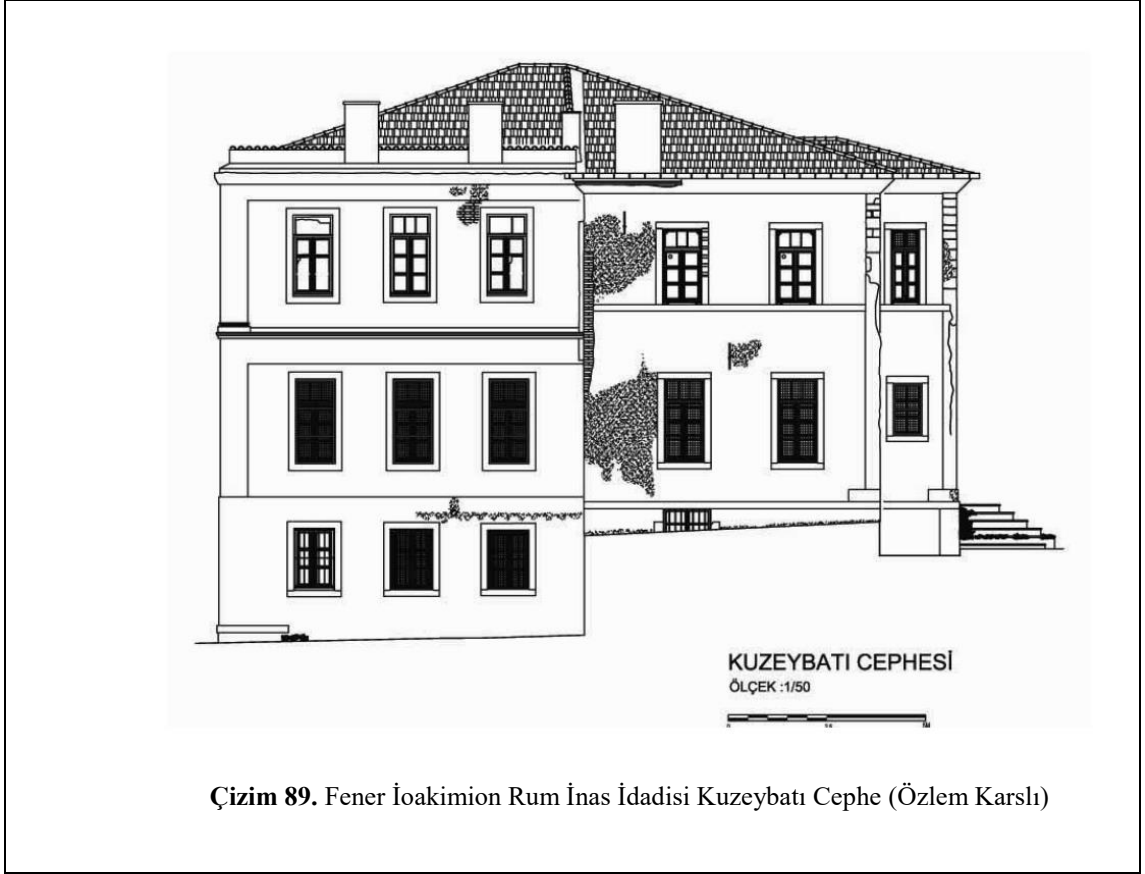
Çizim 86. Mardin İdadisi Bahçe Giriş Kapısı (Ölçek:1/50) (Bimtaş A.Ş.)

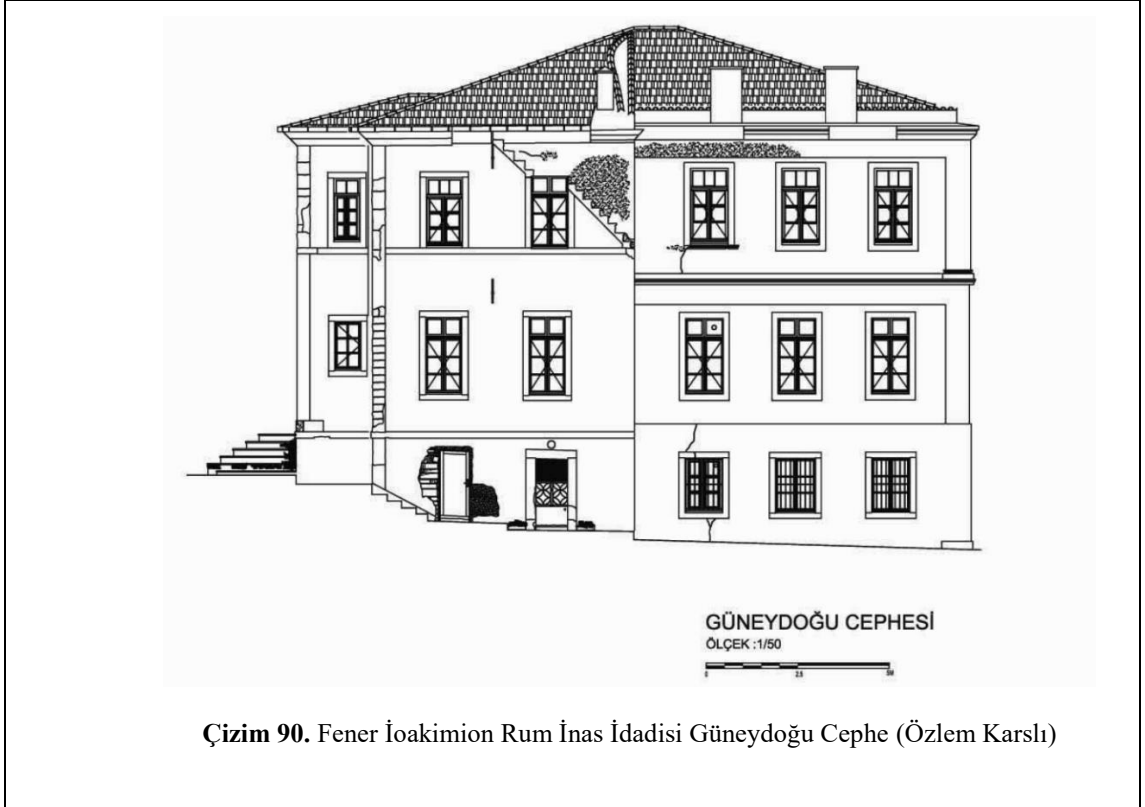
Çizim 87. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Kuzeydoğu Cephe (Özlem Karşlı)

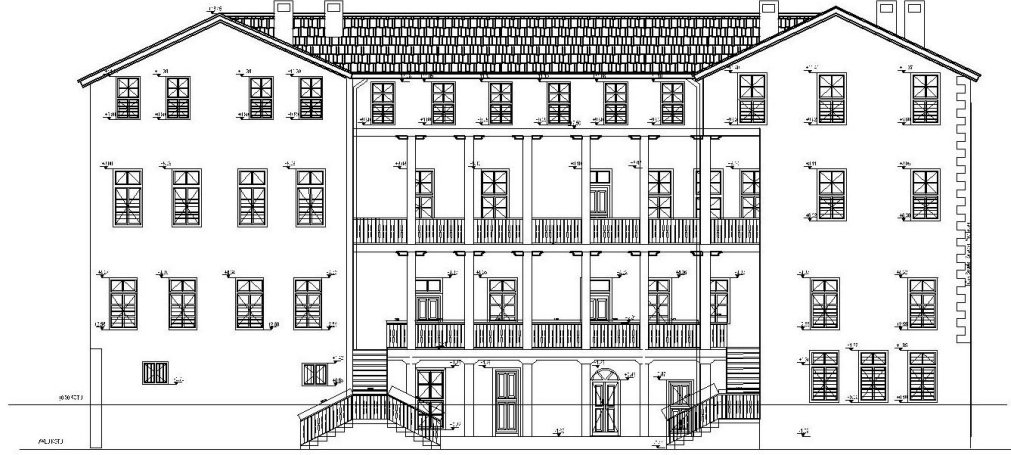
Çizim 88. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Güneybatı Cephe (Özlem Karşlı)

Çizim 89. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Kuzeıbatı Cephe (Özlem Karılı)

Çizim 90. Fener İoakimion Rum İnas İdadisi Güneydoğu Cephe (Özlem Karılı)

Çizim 91. Adana Amerikan İnas İdadisi Batı Cephe (Ölçek:1/50) (Adana KTVKK.)

Çizim 92. Adana Amerikan İnas İdadisi Doğu Cephe (Ölçek:1/50) (Adana KTVKK.)

Çizim 95. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Güney Cephe (Ölçek:1/100)
(Tayfun Öztürk)

Çizim 96. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Kuzey Cephe (Ölçek:1/500)
(Tayfun Öztürk)

Çizim 97. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Doğu Cephe (Ölçek:1/50) (Tayfun Öztürk)

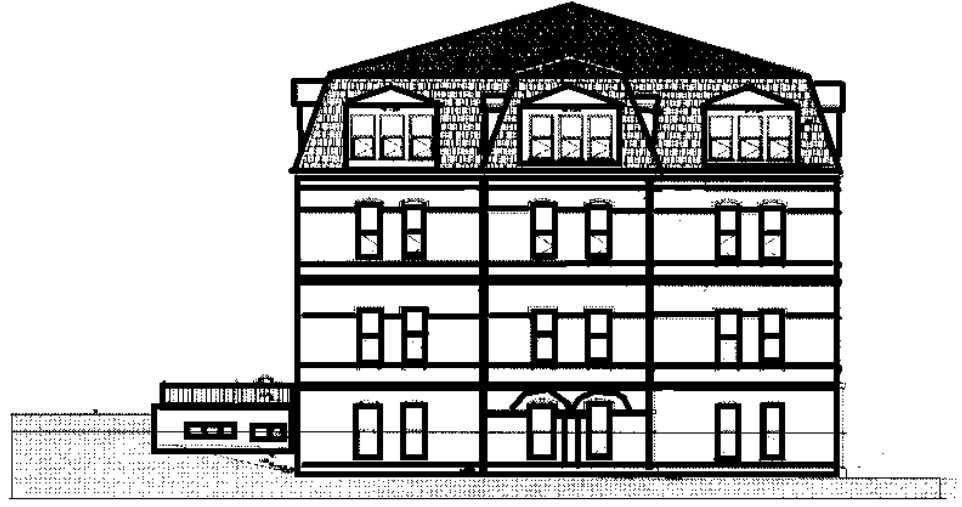
Çizim 98. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Bowker Hall Batı Cephe (Ölçek:1/50) (Tayfun Öztürk)

Çizim 99. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Güney Cephe (Ölçek:1/50) (Tayfun Öztürk)

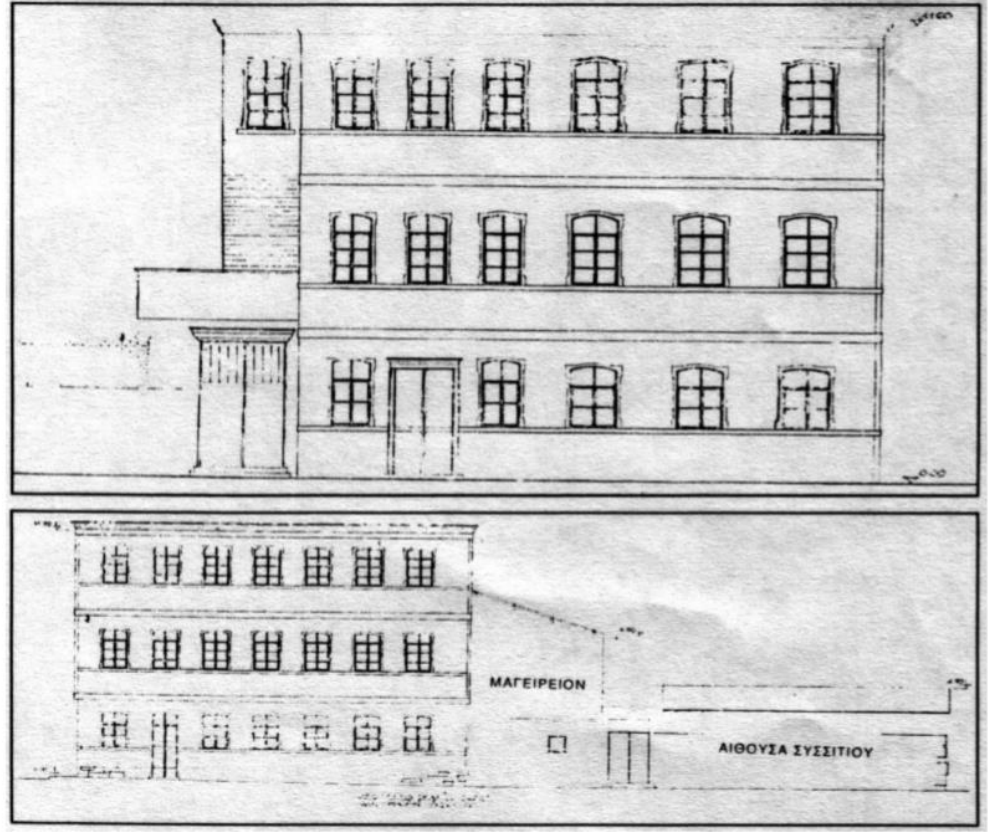
Çizim 100. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Kuzey Cephe (Ölçek:1/50) (Tayfun Öztürk)

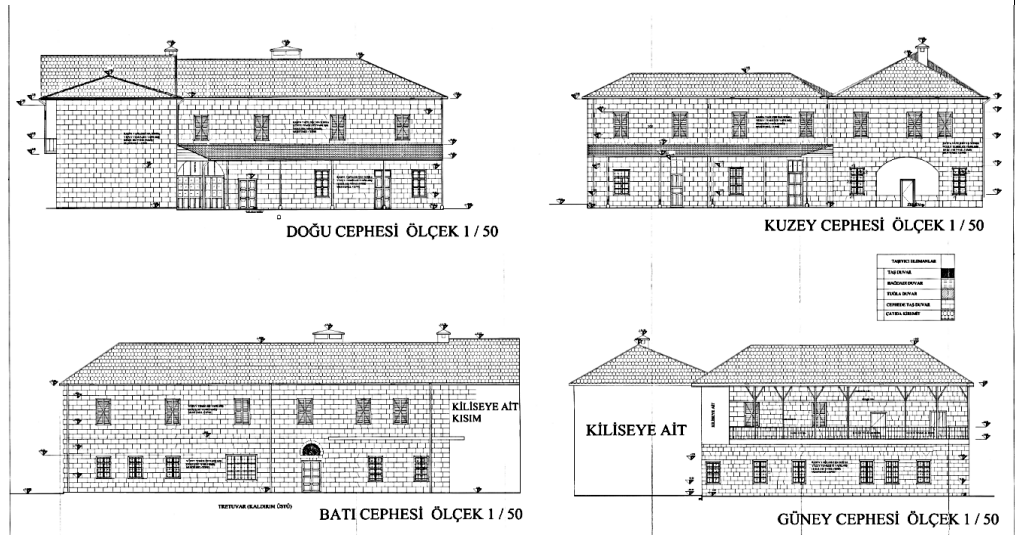
Çizim 101. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Doğu Cephe (Ölçek:1/50) (Tayfun Öztürk)

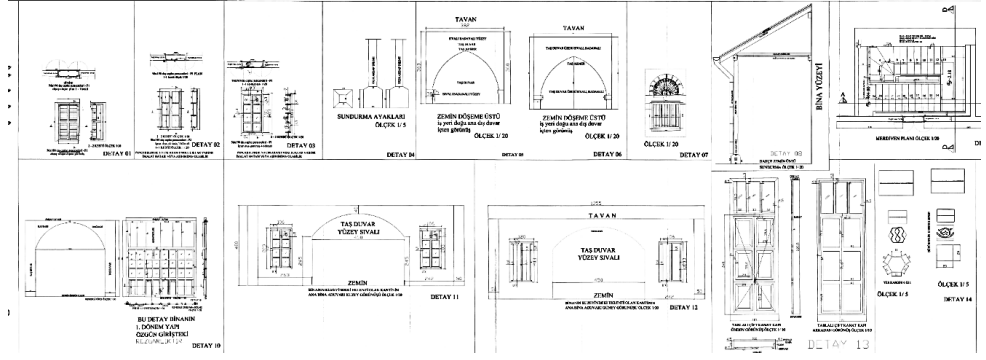
Çizim 102. Üsküdar Amerikan İnas İdadisi Barton Hall Batı Cephe (Ölçek:1/50) (Tayfun Öztürk)

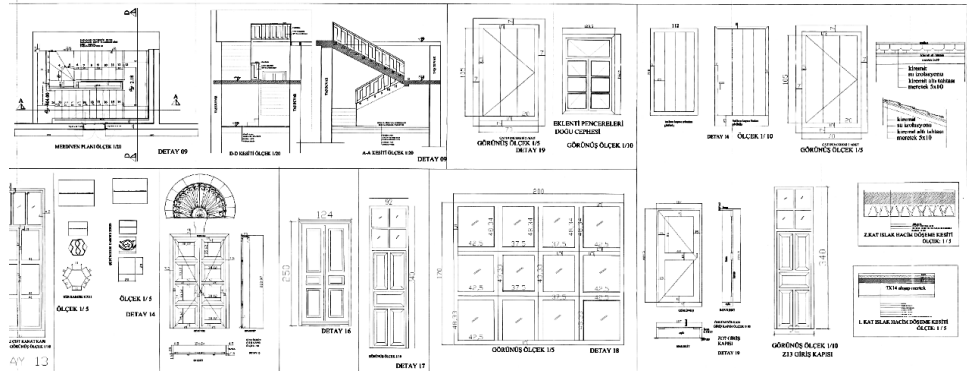
Çizim 103. Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükür İdadisi Doğu ve Kuzey Cepheler (Ölçek:1/100)
(Mimar Pınar Erkan)

Çizim 104. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi Cepheleri (Adana KTVKK.)

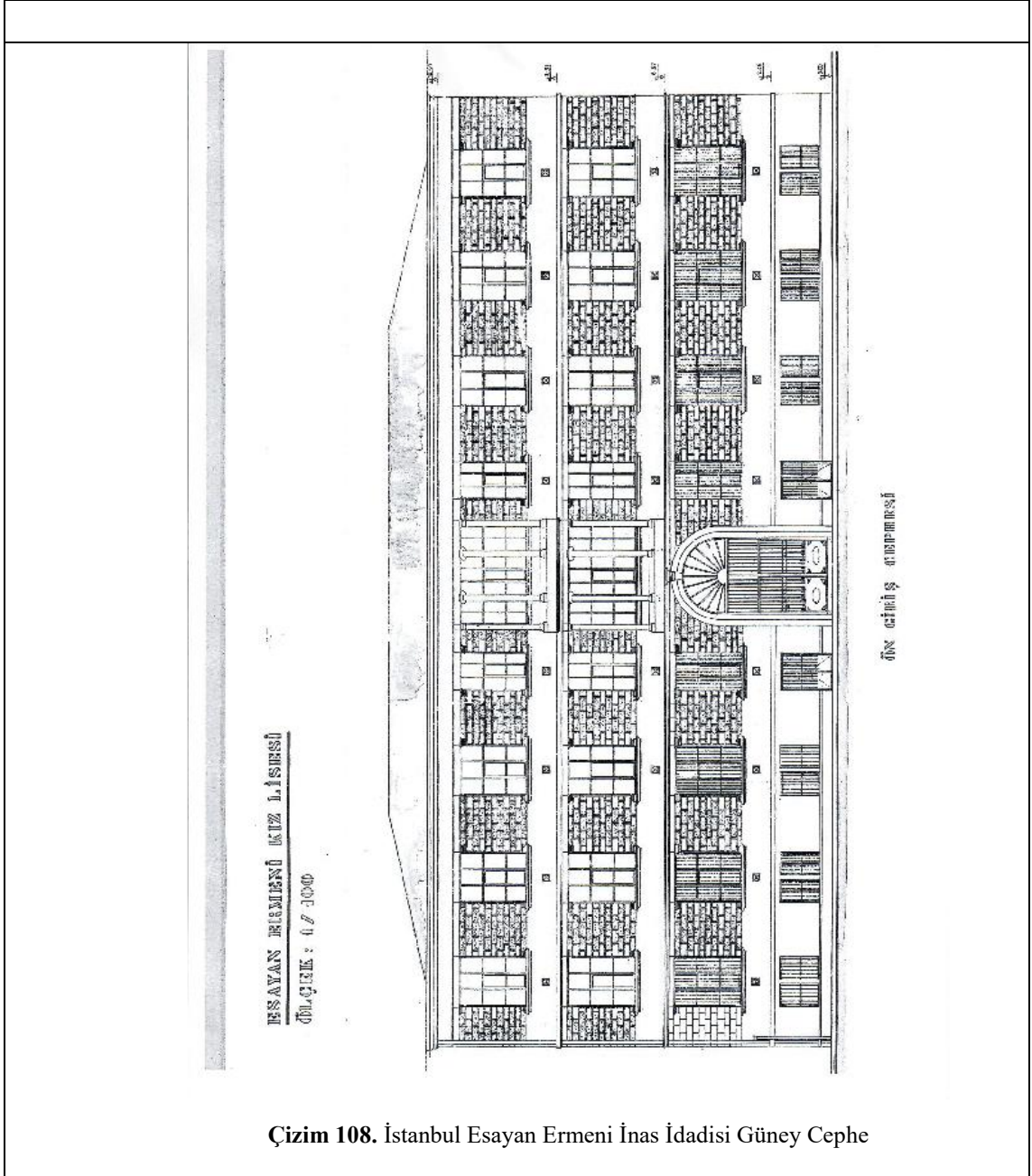
Çizim 105. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi Pencere ve Kapı Detay Çizimleri (1) (Adana KTVKK.)

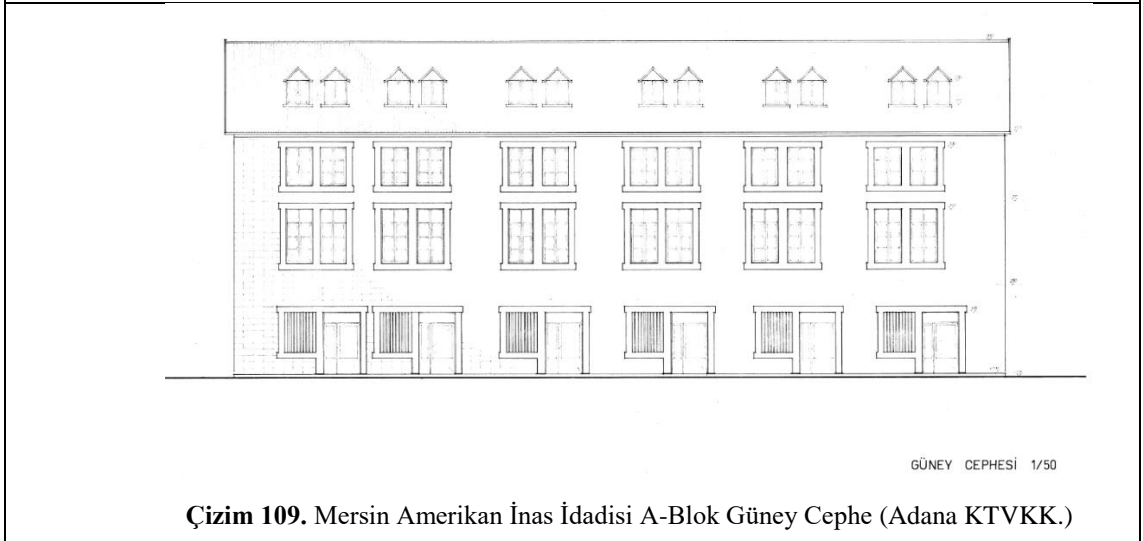
Çizim 106. Mersin St. Antonie Fransız İdadisi Pencere ve Kapı Detay Çizimleri (2) (Adana KTVKK.)

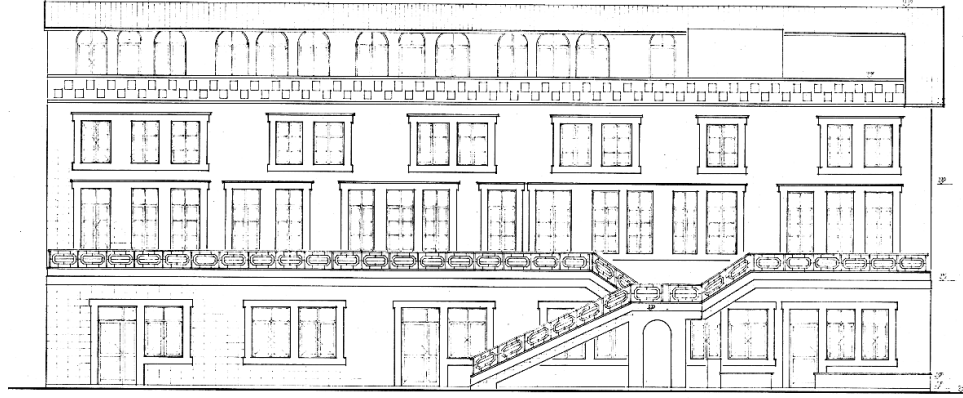
Çizim 107. Zağrafiyon Rum Zükur İdadisi Doğu Cephe (Ölçek: 1/100) (Zağrafiyon Lisesi Arşivinden)

Çizim 108. İstanbul Esayan Ermeni İnas İdadisi Güney Cephe

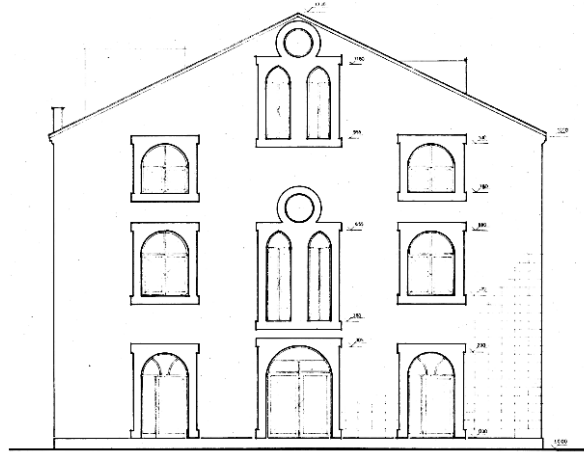

Çizim 109. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Güney Cephe (Adana KTVKK.)

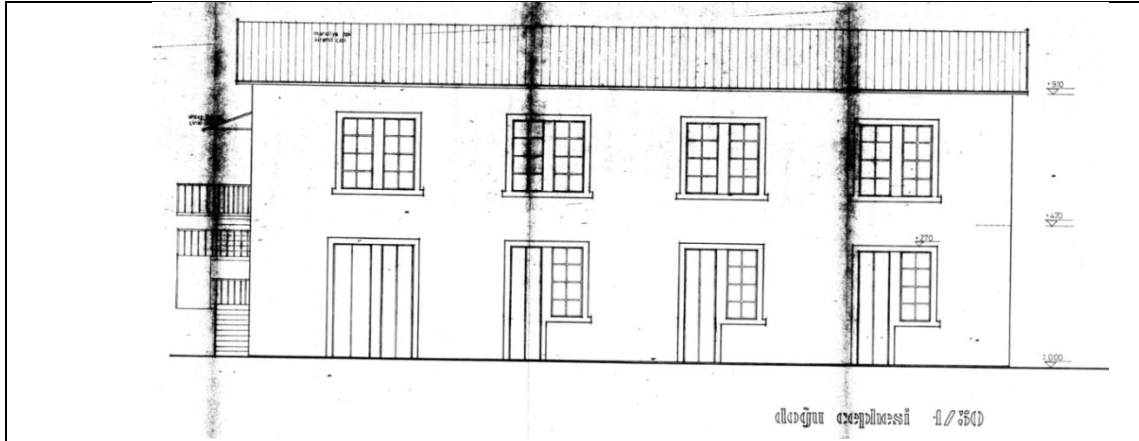
KUZEY CEPHESİ 1/50

Çizim 110. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Kuzey Cephe (Adana KTVKK.)

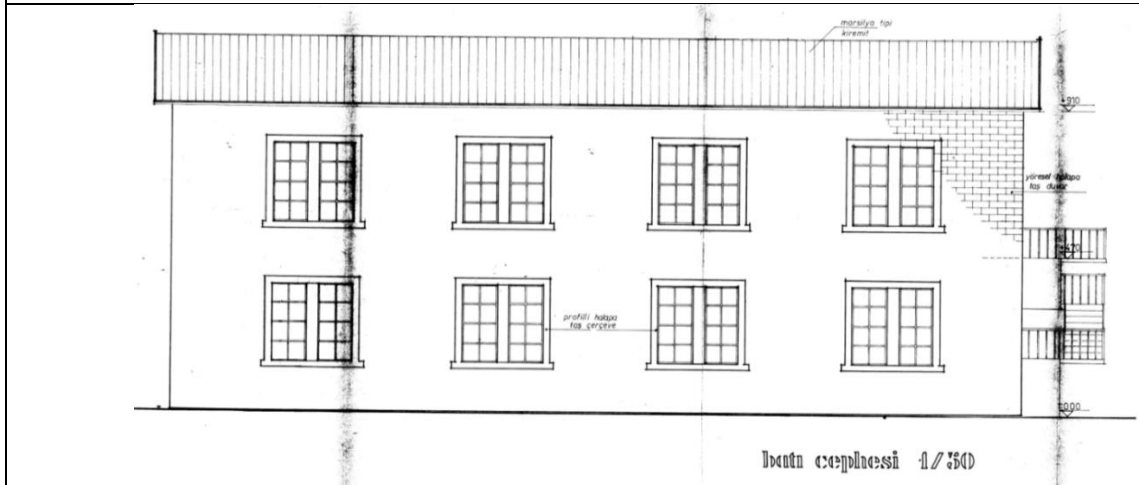

BATI CEPHESİ 1/50

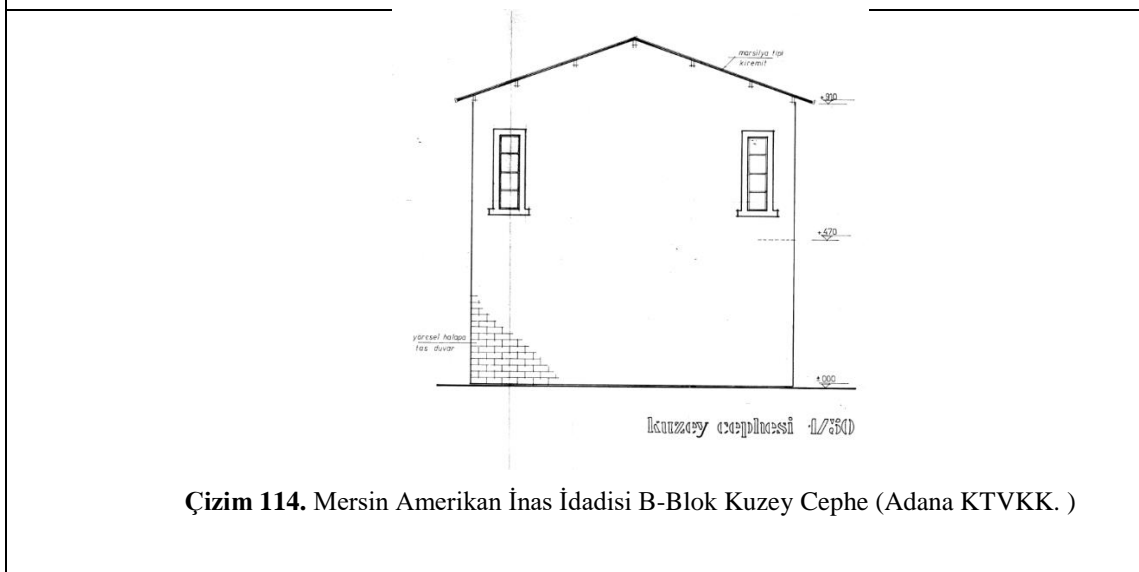
Çizim 111. Mersin Amerikan İnas İdadisi A-Blok Batı Cephe (Adana KTVKK.)

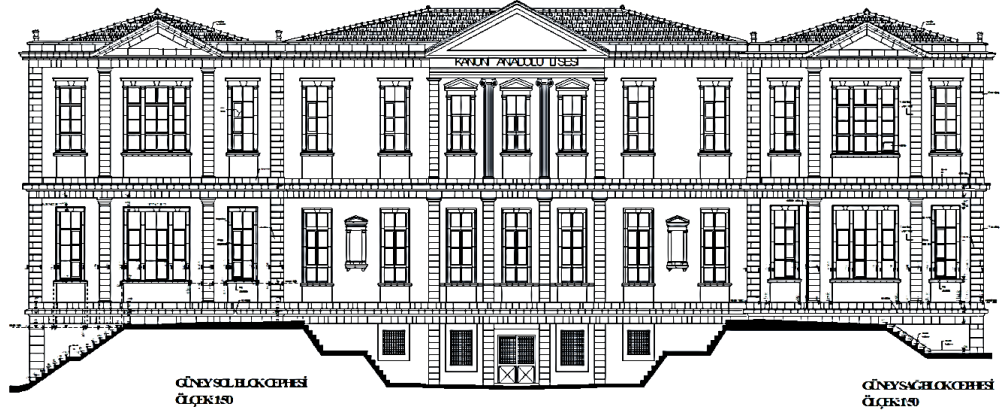
Çizim 112. Mersin Amerikan İnas İdadisi B-Blok Doğu Cephe (Adana KTVKK.)

Çizim 113. Mersin Amerikan İnas İdadisi B-Blok Batı Cephe (Adana KTVKK.)

Çizim 114. Mersin Amerikan İnas İdadisi B-Blok Kuzey Cephe (Adana KTVKK.)

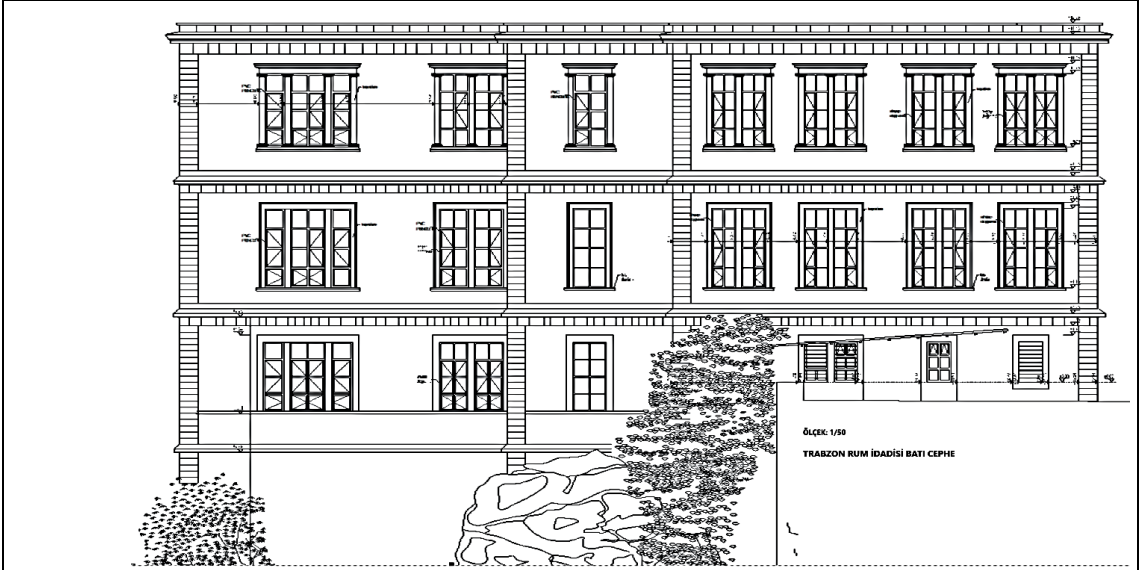
Çizim 115. Trabzon Rum İdadisi Güney Cephe

Çizim 116. Trabzon Rum İdadisi Kuzey Cephe

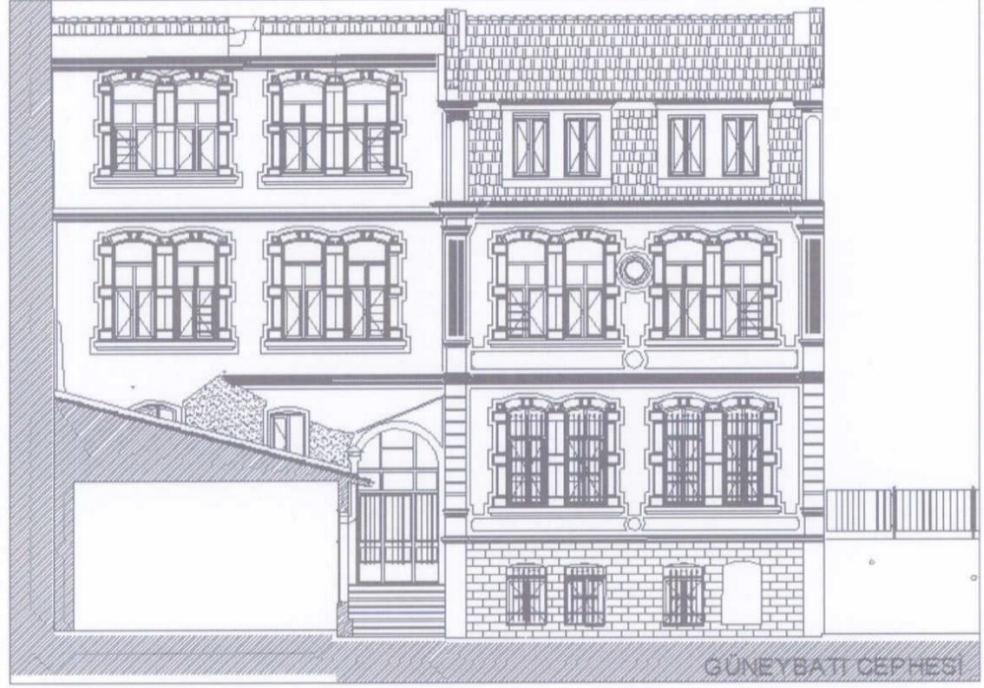
Çizim 117. Trabzon Rum İdadisi Doğu Cephe

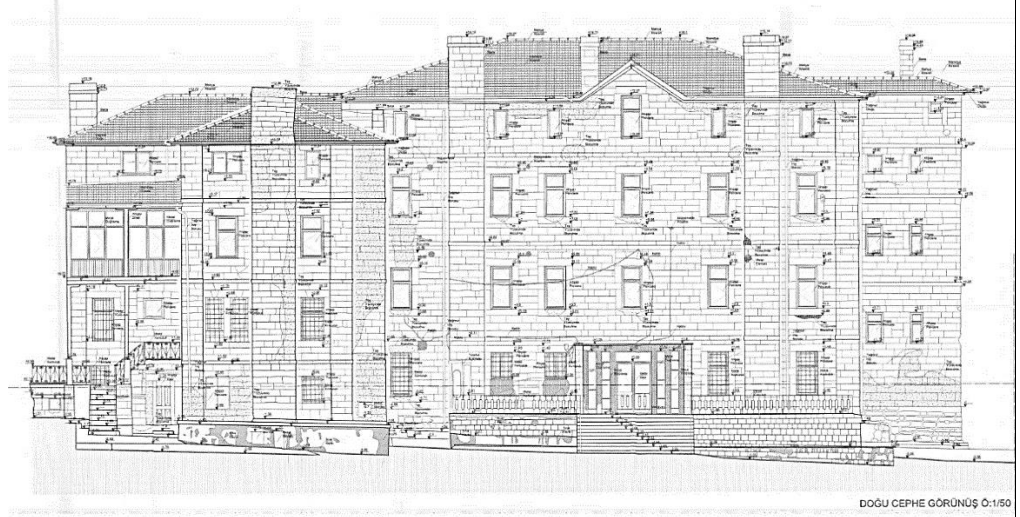
Çizim 118. Trabzon Rum İdadisi Batı Cephe

Çizim 119. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Kuzeydoğu Cephe (Ölçek: 1/100)

Çizim 120. Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St. Marie) Fransız İdadisi Güneybatı Cephe (Ölçek: 1/100)

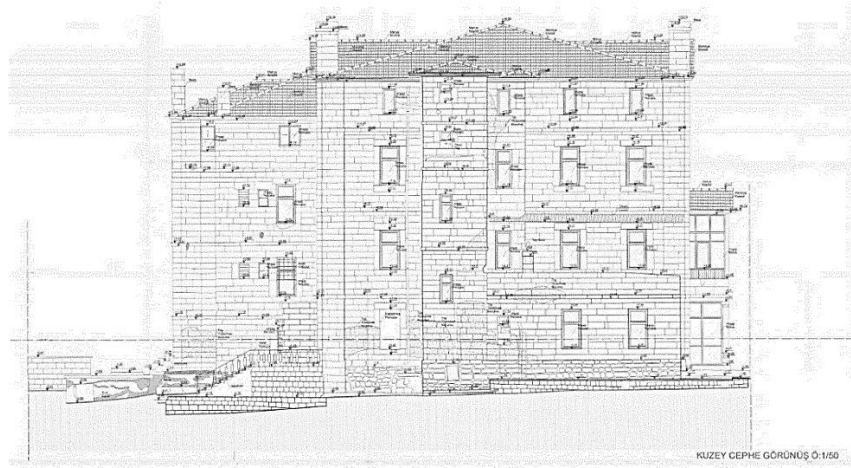
Çizim 121. Talas Amerikan Zükur İdadisi Doğu Cephe (Talas Belediyesi) (Ölçek: 1/100)

Çizim 122. Talas Amerikan Zukur İdadisi Batı Cephe (Talas Belediyesi) (Ölçek: 1/100)

Çizim 123. Talas Amerikan Zukur İdadisi Güney Cephe (Talas Belediyesi) (Ölçek: 1/100)

Çizim 124. Talas Amerikan Zukur İdadisi Kuzey Cephe (Talas Belediyesi) (Ölçek: 1/100)

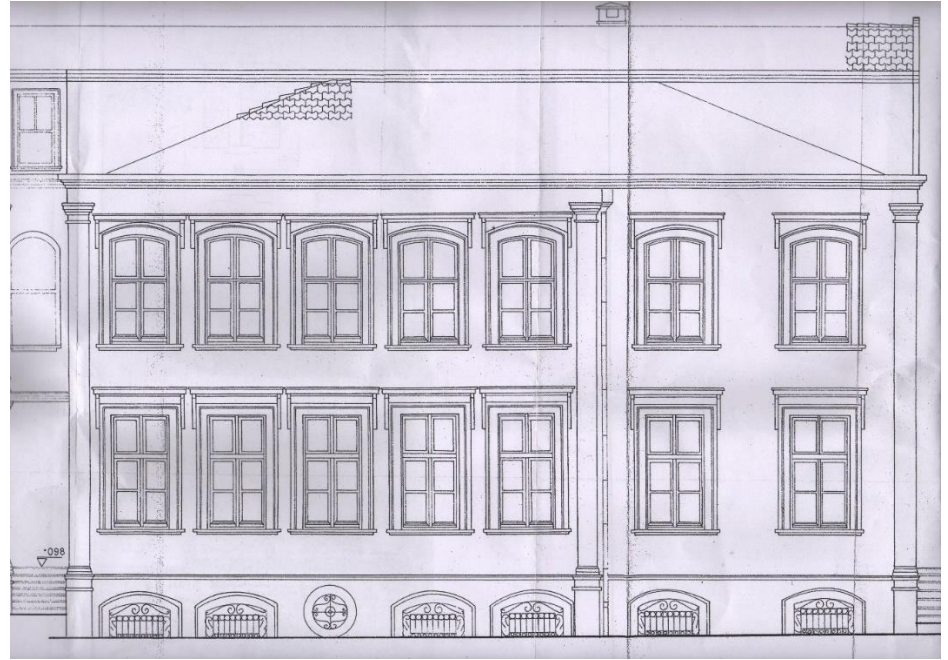
Çizim 125. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Güney Cephe (Mimar Ali Kara)
(Ölçek: 1/200)

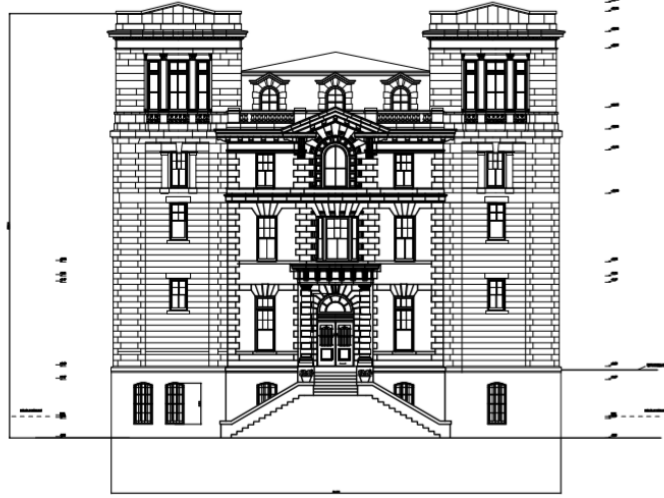
Çizim 126. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Kuzey Cephe (Mimar Ali Kara)
(Ölçek: 1/200)

Çizim 127. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Doğu Cephe (Mimar Ali Kara)
(Ölçek: 1/200)

Çizim 128. Bakırköy Notre Dame De Rosaire İdadisi Batı Cephe (Mimar Ali Kara) (Ölçek:
1/200)

T. C. BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı

İNŞAAT İZANI BİLİMLER FAKÜLTESİ

YAVUZ MİMARLIK
MİMARLIK VE İNŞAAT MÜHÜRÜ
M. YAVUZ
M. YAVUZ
M. YAVUZ

ARKA CEBHE

1/50
1/50
1/50

1

Çizim 129. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Doğu Cephe

T. C. BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı

İNŞAAT İZANI BİLİMLER FAKÜLTESİ

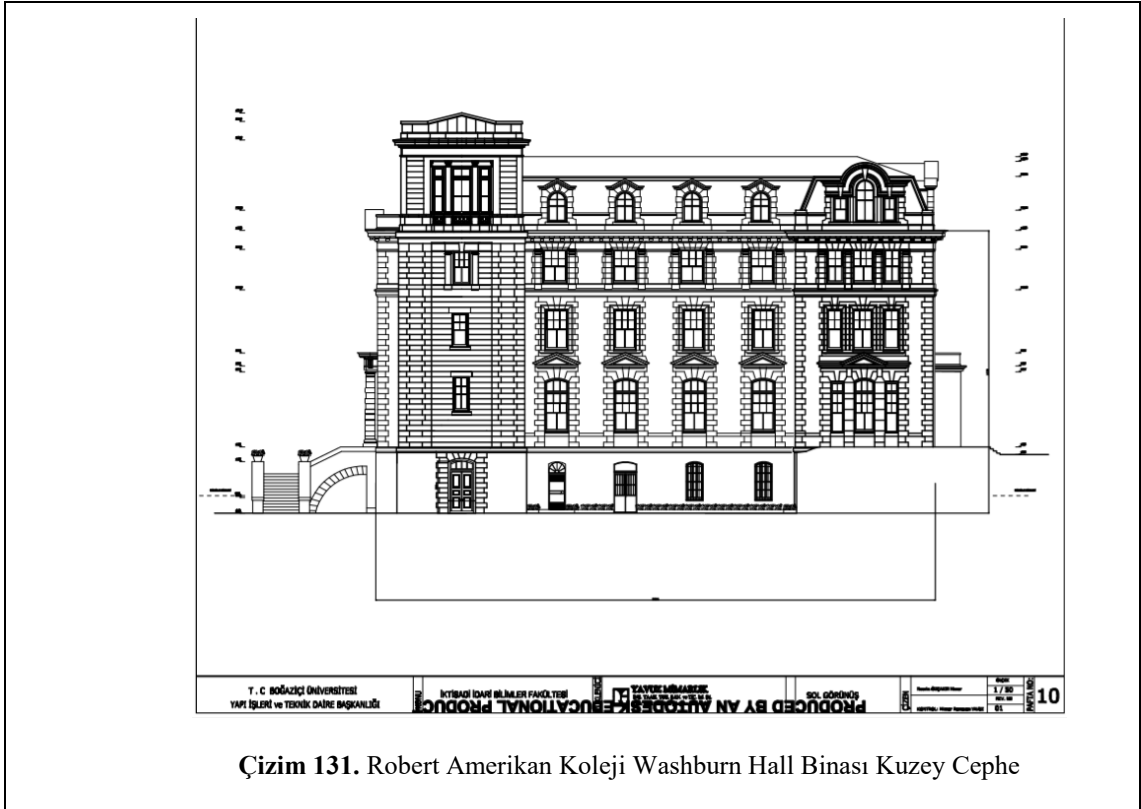
YAVUZ MİMARLIK
MİMARLIK VE İNŞAAT MÜHÜRÜ
M. YAVUZ
M. YAVUZ
M. YAVUZ

ÖN CEBHE

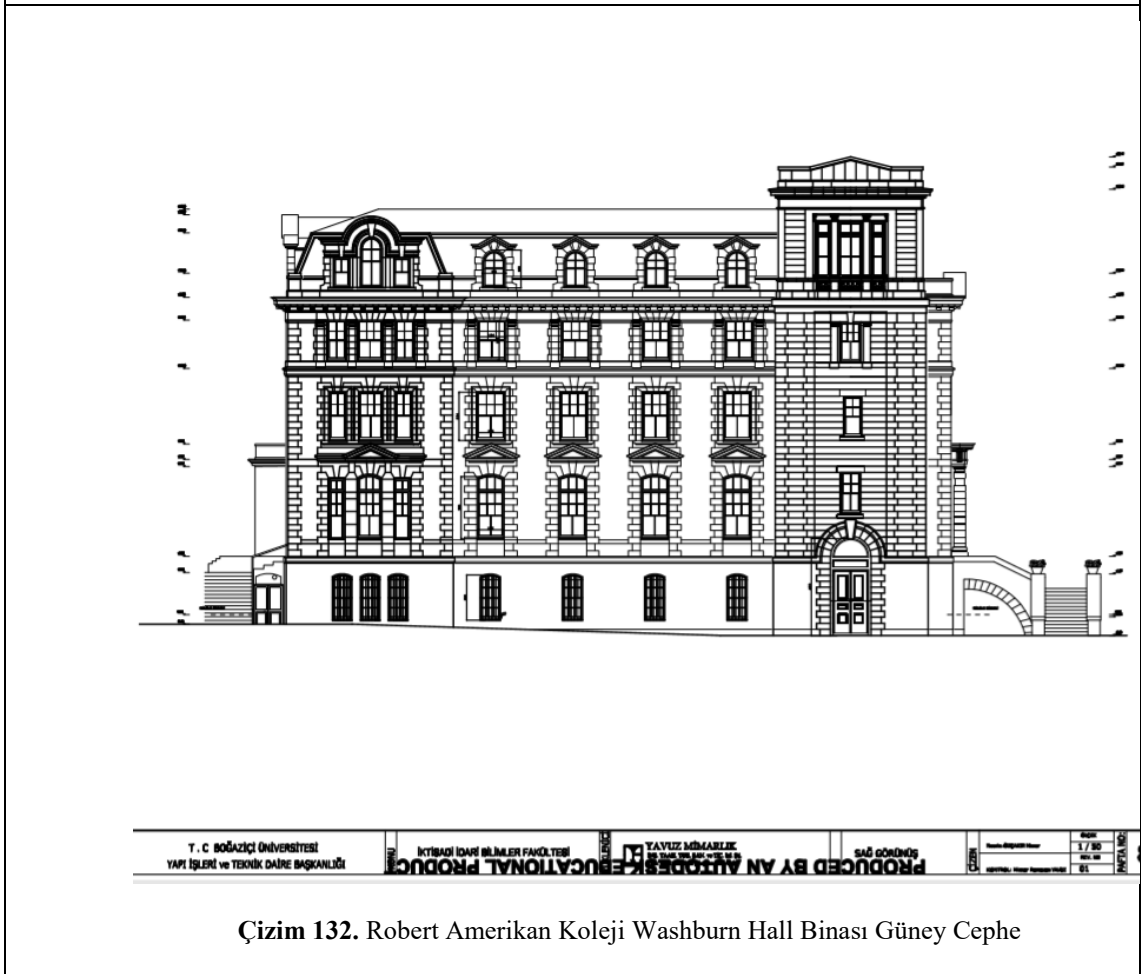
1/50
1/50
1/50

9

Çizim 130. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Batı Cephe

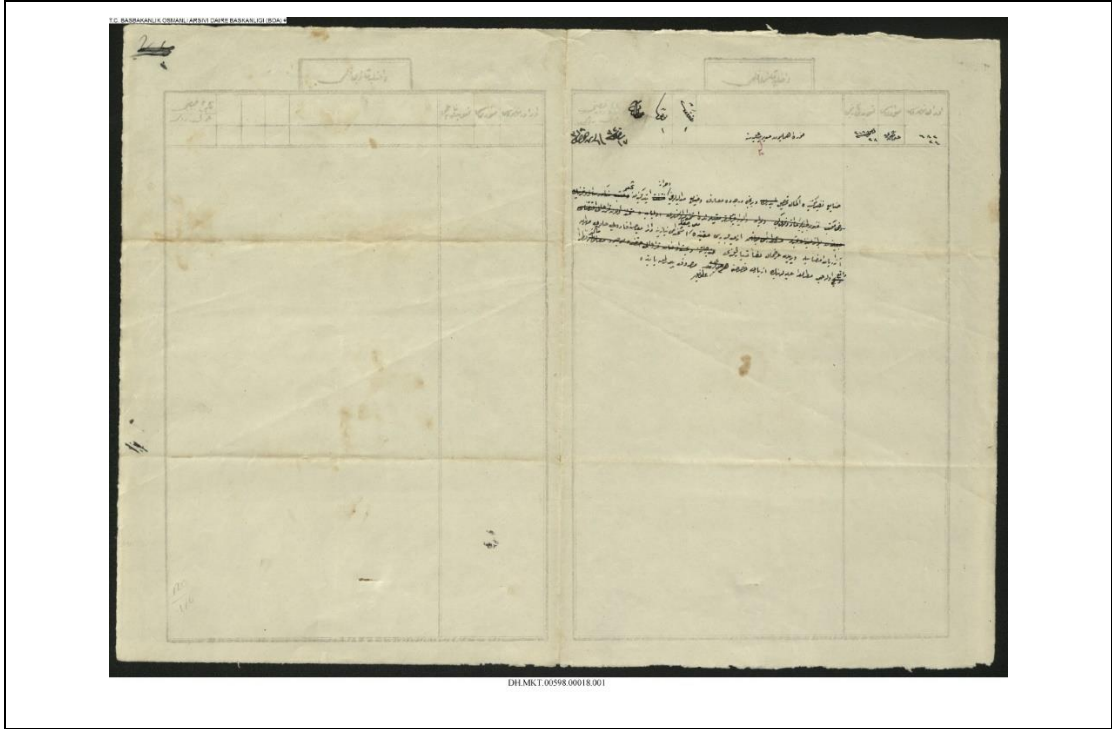
Çizim 131. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Kuzey Cephe

Çizim 132. Robert Amerikan Koleji Washburn Hall Binası Güney Cephe

EKLER

Ek 1. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemi, 598/18, H. 17 Recep 1320-M. 20 Ekim 1902 Künyeli
Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

DH_MKT__00598_00018_002_001

Divân-ı Hümâyûn

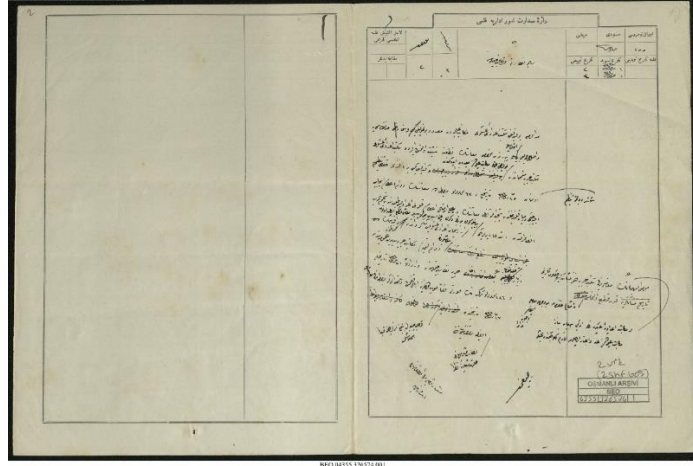
Numro: 142

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Sanâyi'-i nefise mektebinde ikmâl-i tahsîl ve birinci derecede ma'ârif ve sanâyi' madalyalarını ihrâz itdiğinden bahisle İzmid belediyesi ma'iyetinde mi'mâr sıfatıyla istihdâmı niyâzına dâ'ir Mihran Azaryan imzâsıyla hâk-i pâ-yı 'âlî-i nezâret-penâhîlerine takdîm kılınan 'arz-ı hâlin leffiyle me'âline nazaran vâki' olacak mütâla'a-i 'âcizânemin 'arz ve iş'ârı hâme-ârâ-yı tekrîm olan 6 Teşrîn-i evvel sene (1)318 târihli ve yedi yüz otuz bir numrolu tezkire-i cenâb-ı âsafânelerinde emr u iş'âr buyrulmuşdur. Fi'l-hakîka mûmâ-ileyh mekteb-i mezkûr me'zûnlarından olup birinci derecede ma'ârif madalyasıyla sanâyi' madalyasına da nâ'il olmuş ve bu gibi mütebeyyin-i fennin belediye dâ'irelerinde istihdâmı muvâfık-ı şîme-i kadir-şinâsî olacağı derkâr bulunmuş olmağla es'âf-ı istid'âsî menû-tı re'y ve irâde-i 'aliyye-i nezâret-penâhîleri bulunduğundan 'arzına mübâşeret kılındı ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehül-emrindir. Fî 25 Receb sene (1)320 ve Fî 14 Teşrîn-i Evvel sene (1)318. Müze-i Hümâyûn Müdürü bende Hamdi.

Ek 2. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 4355/326574, H. 2 Recep 1333-M. 16 Mayıs 1915 Künyeli
Erzincan Askeri İdâdîsi İle İlgili Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

BOA. BEO. 4355/ 326574- 1

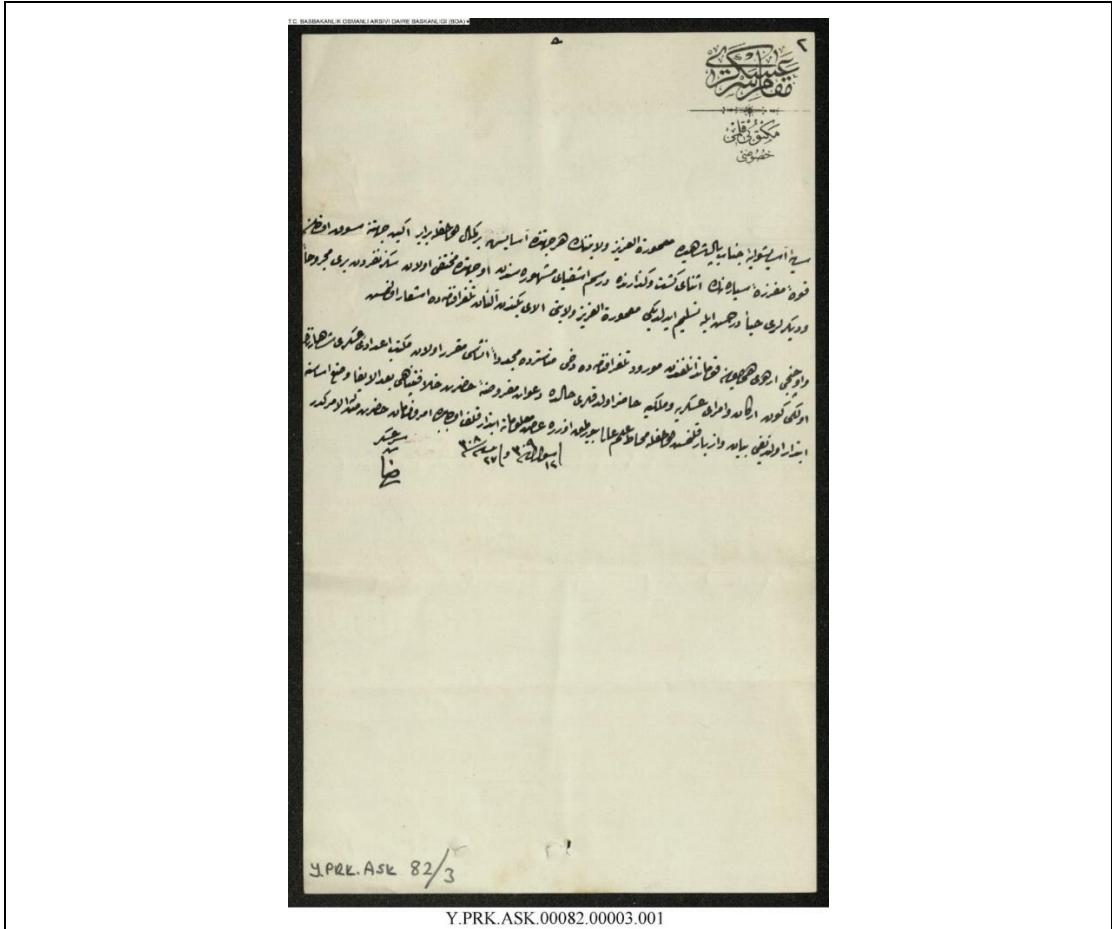
Tarih: 2 recep 1333 – 2 Mayıs 1331

Maliye Nezareti Vekaleti Celilesine

Müdaris bulunduğu mektebi îdâdi-i askeri mekatibi galebenden madud (sayılı) bulunduğu ve sünni (seniyesi) hadd-i nizamiye ve asl olduğu ifadesiyle pederinden hususi maaşın kat'ine müteşebbis olunmuş ise de mektebi îdâdi-i askeri mektebi harbiye mütemmimatından bulunduğu cihetle mekatibi aliyemiz madud idüğünden ve kendisi gibi bir efendi hakkında tanzim olunan 15 mart sene 1331 tarihli ve 62 numaralı mazbatada maaşının devam-ı itası icab eyleyeceği dermeyan kılındığından sahibi ile güna-ı maaşının da alel-ikmal itası kuleli îdâdi-i mektebisinden necmettin efendi tarafından istida edildiği beyanıyla gerek bunun ve gerek aynı esbab dolayısıyla maaşı kat'i icab olan Erzincan îdâdi-i askerisi şükür ve ondan Mehmet cevât(?) efendinin maaşının devam-ı tesviyesi mekatibi harbiye müdürünün umumiyesinden izbar kılındığı mümaileyhin maaşlarının mektebi harbiye henüz nişan edecekleri tarihe kadar kati olmaması ve emsali hakkında bu vecihle muamele ifası ve cevabına dair ve mekatibi îdâdiye-i askeriyenin ne gibi esbaba binaen mekatibi alilerine ad ve itibar edenlere lazım geleceğinden bahisle ita-ı harbiye nezareti celilesinden varid olan 20 mart sene 1331 tarihli ve 116 numaralı tezkerenin sureti leffen savbı alilerine isale kılınmış ve salifüz-zikr mazbatanın 17 mart sene 1331 tarihinde vekaleti celilelerine tebliğ olunduğu kayden anlaşılmış olmağla ifa-ı tahsisi binayeti nezaret müşarüileyhin sureti şayialarına nazaran.

Müsteşar

Ek 3. B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 82/3, H. 12 Ramazan 1309- M. 10 Nisan 1892 Künyeli Manastır
Askeri İdâdîsi İle İlgili Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

BOA.Y.PRK.ASK 82/3

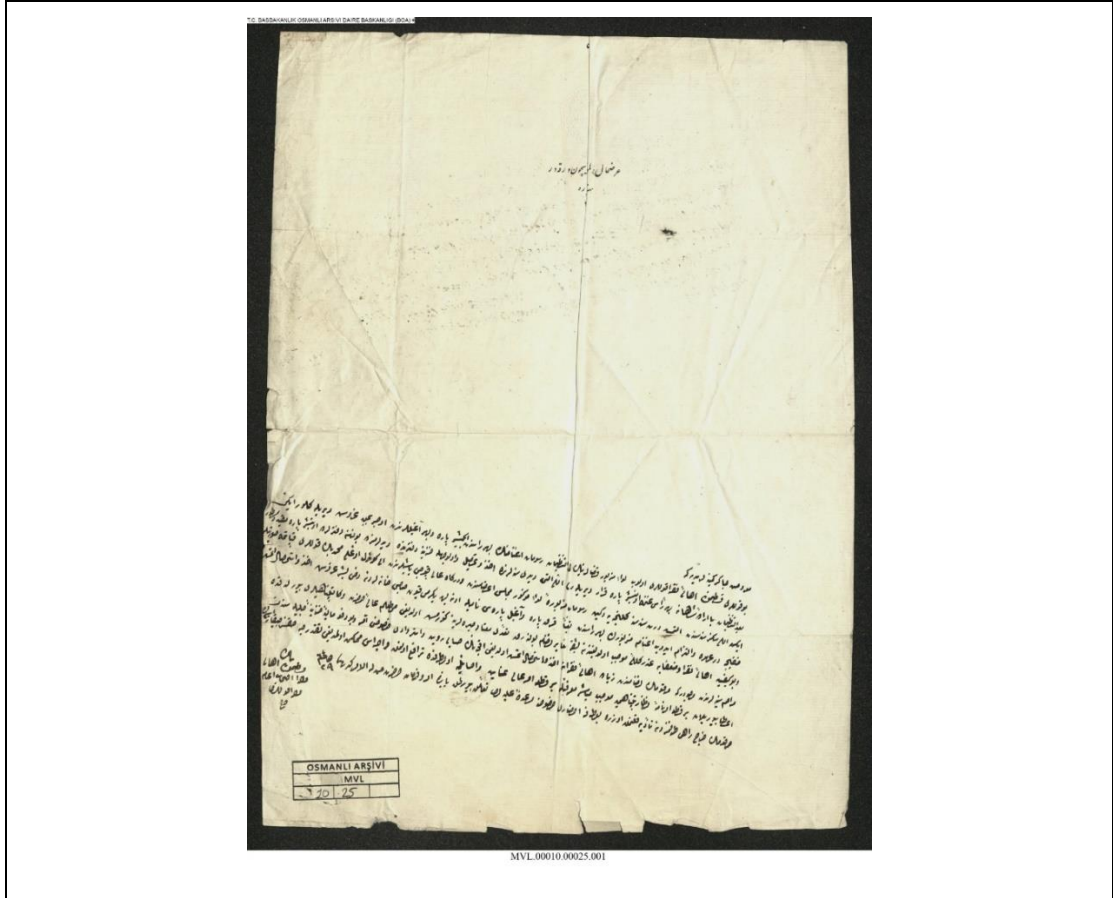
Mukamere-İ Askeriye Mektubi Kalemî Hususi

Saye-i asayışvaye-i cenabı padişahide mamuret'ül-aziz vilayetinin her cihetinde asayış berkemal olmağla beraber ekin cihetine sevk olunan Kuvve-i müfreze-i seyyarenin esnayı kest ve güzârında dersim eşkıya-ı meşhuresinden o cihette müntefi olan sekiz neferden biri mecruhen Ve diğerleri haye-i der-hasene ile teslim edildiği mamuretül aziz vilayeti alay beyinden alınan telgrafnamede işar olunmuş. Ve üçüncü ordu-ı hümayun kumandanlığından mürur-u telgrafnamede dahi manastırda mecduden inşası mukarrar olan mektebi idâdi-ı askeri şahanenin evvelki gün erkan ve ümera-i askeriye ve mülkiye hazır oldukları halde dav'at-ı mefruze-i hazreti hilafet-penahi badel- ifa-ı vaz' esasına ibtidar olunduğu beyan ve izbar kılınmış olmağla muhat(kuşatılmış) -ı alem -i ali buyurulmak üzere arzı malumata ibtidar kılınmış olabada emri ferman hazreti menlehül emrindir.

Fi 12 şevval sene 1309 ve fi 27 Nisan 1308.

Serasker

Ek 4. B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 10/25, H. 12 Şevval 1309- M. 10 Mayıs 1892 Künyeli Şam Askeri İdâdîsi İle İlgili Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

BOA. MVL. 10/25

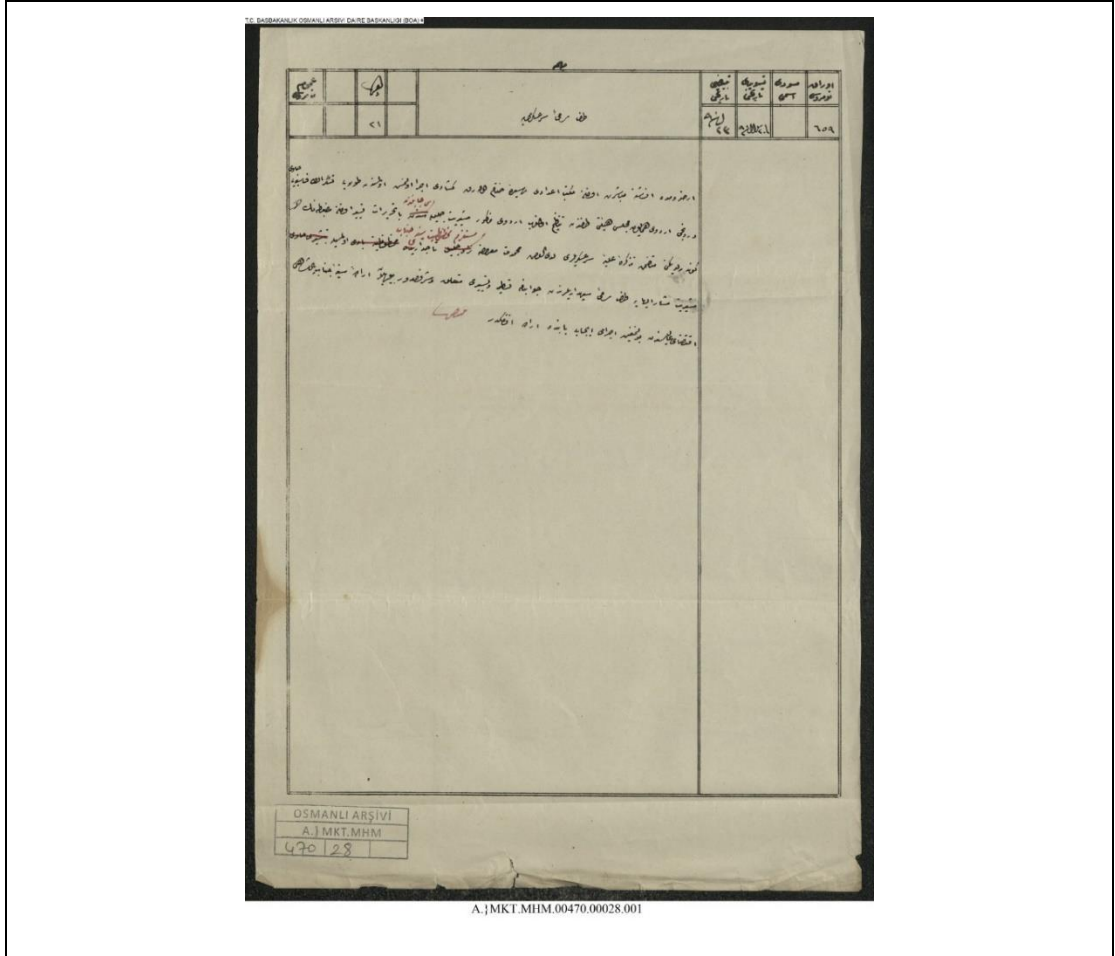
Arzuhal yazılmak için varakadır

Maruzu çakeri keminelidir ki Bu kullara kastının ahali-i nakden okulları olup livayı mezbur kılınmalarının badel- rüsumatı iğtinamının beher-i mirasından ikişer pare ve beher ağıllarından üçer buçuk kuruş verilgelir iken Badel – tazminat(?) ba-irade-i şahane beher res-i gunna on beşer para kadar verilerek elli altı ve yedi senelerinde ahz ve temayül türlü cihetle hazine defterinde ve yerlerimizde bulunan defterlerde on beşer para mukayyid ve sudur iken elli sekiz senesinden altmış dört senesine gelinceye değin rüsumatı livayı mezkur-u meclis azasından ve dergah-ı ali kayıtçı başlarından ali güzel oğlu Mehmet bey kulları kapatma suretiyle Deruhde ve iltizam edip ağnam-ı mezburun beher-i mirasından tebe'an kırk para ve ağıl parası namıyla on beş yirmi koyun hanelerine dahi beş guruş arz ve istihsal etmeleri Ve bu keyfiyete ahaliyi nakden Azr-ı külli-i mucib olduğuna ne başka haber olunan bulunarak nakdi meta ve sıraların görünüş olduğu ali-i hazreti vekalet-penahileri buyuruldukta Merasim-i seniyelerinden mevcuttur ki merkumun arz namesinden ziyade ahali-i nakdane ahz ve istihsal etmiş olduğu akçenin hesabı rüyet ve istirdadı hususunu emr ve bu defa maliye-i hazine-i celilesinden İta buyurulan bit kati emirname-i nezaret-penahi mucib-i mübaşir maarifetiyle bir kati emr-i ali inayet ve isabetle ol tarafta terafu olunmak ve icrası mümkün olmadığı

takdirce haksız çıkar isek Merhumun harcırahı tarafımızdan tediye kılınmak üzere bir defa olunarak penahi aliyelerine taalluk buyurulmak babında emri fermanı hazreti menlehül emrindir.

29 fi 64

Ek 5. B.O.A., İrade-i Dahiliye, 470/28, H. 17 Şevval 1290- M. 8 Aralık 1873 Künyeli Erzurum Askeri İdâdisi Açılış ve Küşad'ını Gösterir Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

A_ J. MKT_ MHM_ 00470_ 00028_ 001_ 001

Mühimme

Evrâk numrosı: 659

Müsveddî ismi: -

Tesvîdi târihi: fi 20 Şevvâl sene (12)90

Tebyîzi târihi: 23 L (Şevvâl) sene (12)90

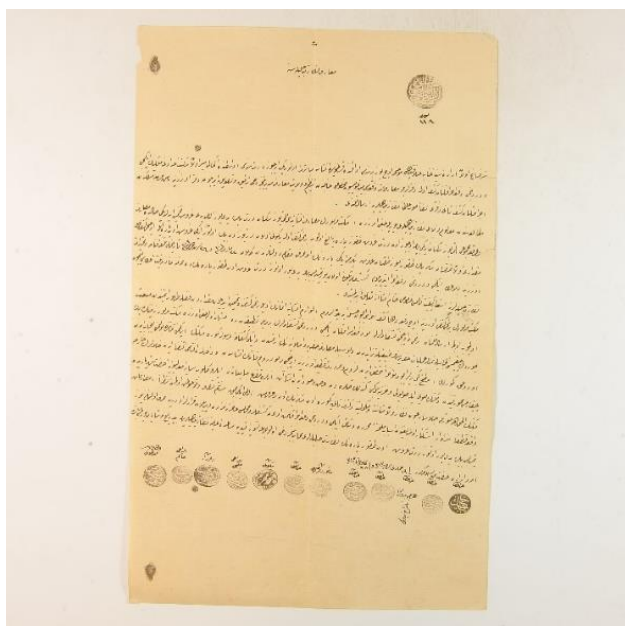
Taraf-ı Sâmi-i Ser- 'askerîye

Erzurum'da inşâsına mübâşeret olunan mekteb-i i'dâdî resîde-i hitâm olarak küşâdî icrâ olunmuş olmasından dolayı teşekkür-i eltâf-ı seniyyeyi hâvî Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn meclis hey'eti tarafından tanzîm olunan ordu-yı mezkûr müşîriyet-i celîlesi cânibinden bâ-tahrîrât tesyîr olunan mazbatanın gönderildiğini mutazammın tezkire-i 'aliyye-i ser-'askerîleri lede'l-'arz mahmîdet ma'râza müstelzim mahzûziyet-i seniyye-i cenâb-ı tâcîdârî olmasıyla müşîriyet-i müşârûn-ileyhâya taraf-ı sâmi-i sipehdârîlerinden cevâb-nâme tastîr ve tesyîri müte'allik ve şeref-sudûr buyrulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî iktizâ-yı 'âlisinden bulunmağın icrâ-yı icâbı bâbında irâde efendimindir.

Ek 6. Ermeni Mekteplerini Gösterir Liste

YERİ	ADI	İPTİDÂİ ÖĞRENCİ SAYISI	RÜŞTİYE ÖĞRENCİ SAYISI	İDÂDİ ÖĞRENCİ SAYISI
KOZAN	KATEGİKOS	60	8	-
KAYSERİ	ÇALIKYAN	-	20	-
KAYSERİ	AGOPYAN	40	40	-
KAYSERİ	SARKISYAN	40	11	-
KAYSERİ	ARAMYAN	55	40	-
KAYSERİ	VERAS		12	-
KAYSERİ	BARTOYAN	7	5	-
KAYSERİ	RAFETFA VARHİ	7		-
YOZGAT	ERMENİ	16	52	-
İZMİR	MİSROPYAN	6	3	
İZMİR	VİTALİS	20	76	51
MARAŞ	ERMENİ	40	35	-
URFA	ERMENİ	43	39	-
BURSA	KATOLİK	-	95	-
SİVAS	GÜRÜN	60	5	-
MERZİFON	SEHAKYAN	-	-	-
MUSUL	ŞİMON	-	20	-
İZMİD	LASAV VERCİYAN	8	6	-
İZMİD	KAYİ ANAYAN	4	6	
İZMİD	HANÇETARYAN	70	69	-
İZMİD	BAĞCECİK	-	-	-
İZMİD	ARMEŞE	20	60	-
İZMİD	ŞOSELYAN	42	36	-
ADAPAZARI	SAVROB HARİSEDKAN	15	22	-
ADAPAZARI	SAVROB KARABET	1	4	-
ADAPAZARI	MEHTERYAN	70	80	-
KUDÜS	SEMİZ RUHBAN	-	40	-

Ek 7. B.O.A., Şuaryı Devlet, 210/45, H. 26 Şaban 1307-M. 17 Nisan 1890 Künyeli Kastamonu İdâdisinin İnşasına Dair Belge ve Transkripsiyonu

Şûrâ-Yı Devlet

Dâhiliye Dâ'iresi

'Aded 1044

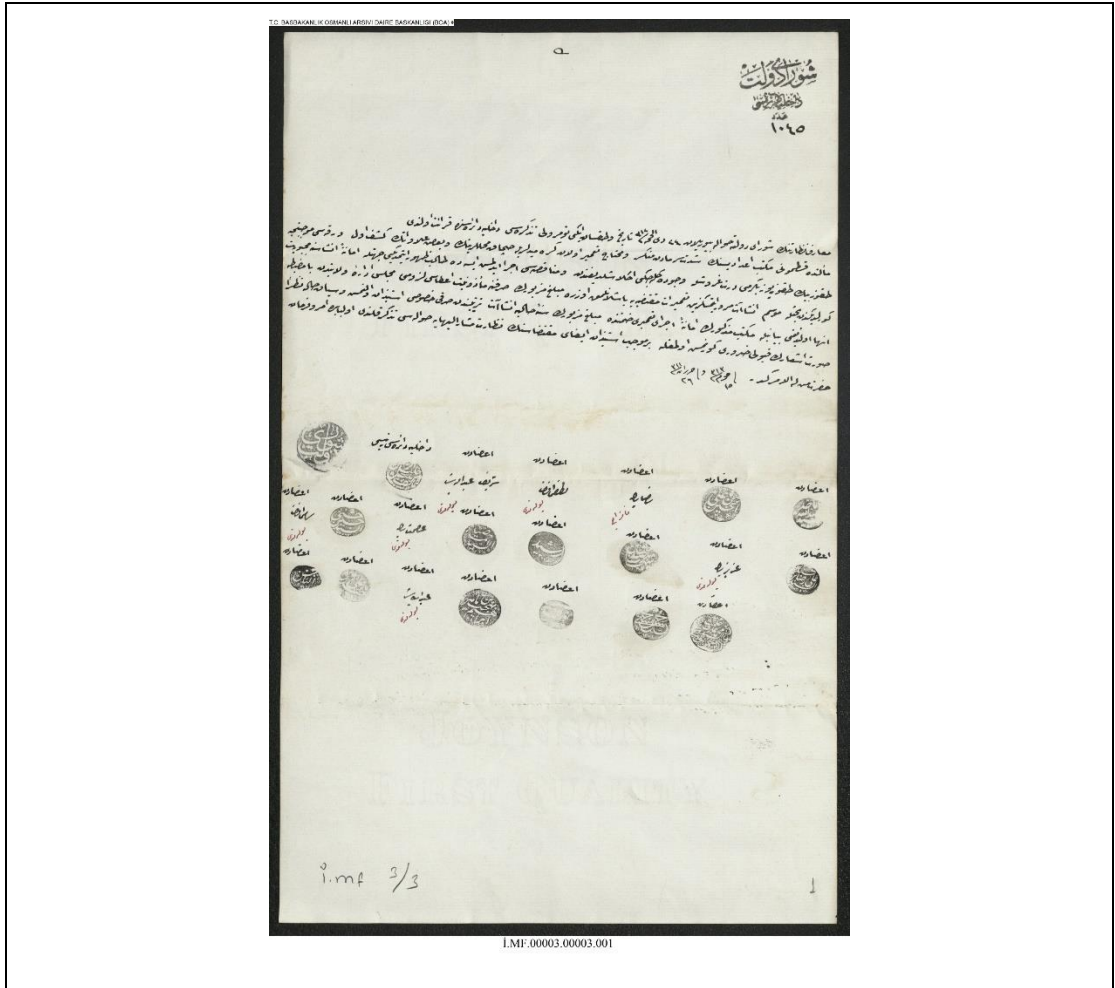
Ma'ârif nezâretinin şûrâ-yı devlete havâle buyrulan 24 Zi'l-hicce sene (1)312 târîh ve doksan iki numrolu tezkiresi dâhiliye dâ'iresinde kırâ'at olundu

Me'âlinde Kastamonu mekteb-i idâdisinin şiddet-i sermâdan münkesir ve muhtâc-ı ta'mir olan kiremidleriyle saçak mahallerinin ve ba'zı 'ilvâtın keşf-i evvel varakası mücebine dokuz bin dokuz yüz yigirmi dört guruşla vücûda geleceği anlaşıldığından ve münâkasası icrâ edilmiş ise de tâlib zuhûr itmediği cihetle emâneten inşâsına mecbûriyet görüldüğünden bahisle mevsim-i inşâ'at mürûr itmeksizin ta'mirât-ı mukteziyeye başlanmak üzere meblağ-ı mezbûrun sarfına me'zûniyet i'tâsı lüzûmı meclis-i idâre-i vilâyetden bâ-mazbata inhâ olunduğu beyânıyla mekteb-i mezkûrun emâneten icrâ-yı ta'miri zımında meblağ-ı mezbûrun sene-i hâliye inşâ'at tertibinden sarfi husûsı istizân olunmuş ve siyâk-ı hâle nazaran sûret-i iş'ârın kabûlü zarûrî görünmüş olmağla ber-müceb-i istizân ifâ-yı muktezâsının nezâret-i müşârun-ileyhâya havâlesi tezekkür kılındı ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 15 Muharrem sene (1)313 ve fi 26 Haziran sene (1)311.

A'zâdan Seyyid Abdullah, A'zâdan Ali bin Hüseyin, A'zâdan Rızâ Bey (Nâ-mizâc), A'zâdan Lütfi Efendi (bulunamadı), A'zâdan Şerîf Abdullah Paşa (bulunamadı), Dâhiliye Dâ'iresi Re'isi Halilü'r-Rahmân bin 'Âkif, A'zâdan Es-Seyyid Ali Rızâ bin Seydâ, A'zâdan Aziz Bey (bulunamadı), A'zâdan ..., A'zâdan Reşîd, Es-Seyyid Ahmed Ziyâ, A'zâdan İsmet Bey (bulunamadı), A'zâdan Es-Seyyid Hüseyin Hüsni, A'zâdan Sâmî Efendi (bulunamadı), A'zâdan Es-Seyyid Mehmed

‘Ârif Hikmet bin Abdurrahman Nûreddin, A‘zâdan Hüseyin Hüsni, A‘zâdan Nûreddin, A‘zâdan Mâhir bin İbrahim Behcet, A‘zâdan Abdullah Paşa (bulunamadı), A‘zâdan Ali Haydar, A‘zâdan İlyas.

Ek 8. B.O.A., İrade-i Maarif, 3/3, H. 4 Safer 1313-M. 27 Temmuz 1895 Künyeli Kastamonu İdâdisinin
Tamirine Dair Belge ve Transkripsiyonu

Ma'Ârif Nezâret-İ Celilesine

(MÜHÜR: Meclis-i İdâre-i Vilâyet-i Kastamonu)

Numro: 148

Şeref-sânih olan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî mücebince üç yüz bir senesi evâ'ilinde Kastamonu'da inşâsına mübâderet olunub geçen üç yüz dört senesi evâsıtında ikmâlî müyesser olan mekteb-i i'dâdî-i mülkînin ikinci ve dördüncü def'a icrâ kılınan keşf-i evvel defterleriyle mesârifât-ı vâkı'asını mübeyyin komisyon-ı mahsûs cânibinden tanzim ve vilâyet-i ma'ârif müdiriyyetince dahî tedkik ve tasdik idilen defter üzerine baş mühendislikden icrâ kılınan keşf-i sâni defteri leffen savb-ı 'âlî-i nezâret-penâhîlerine irsâl kılındı.

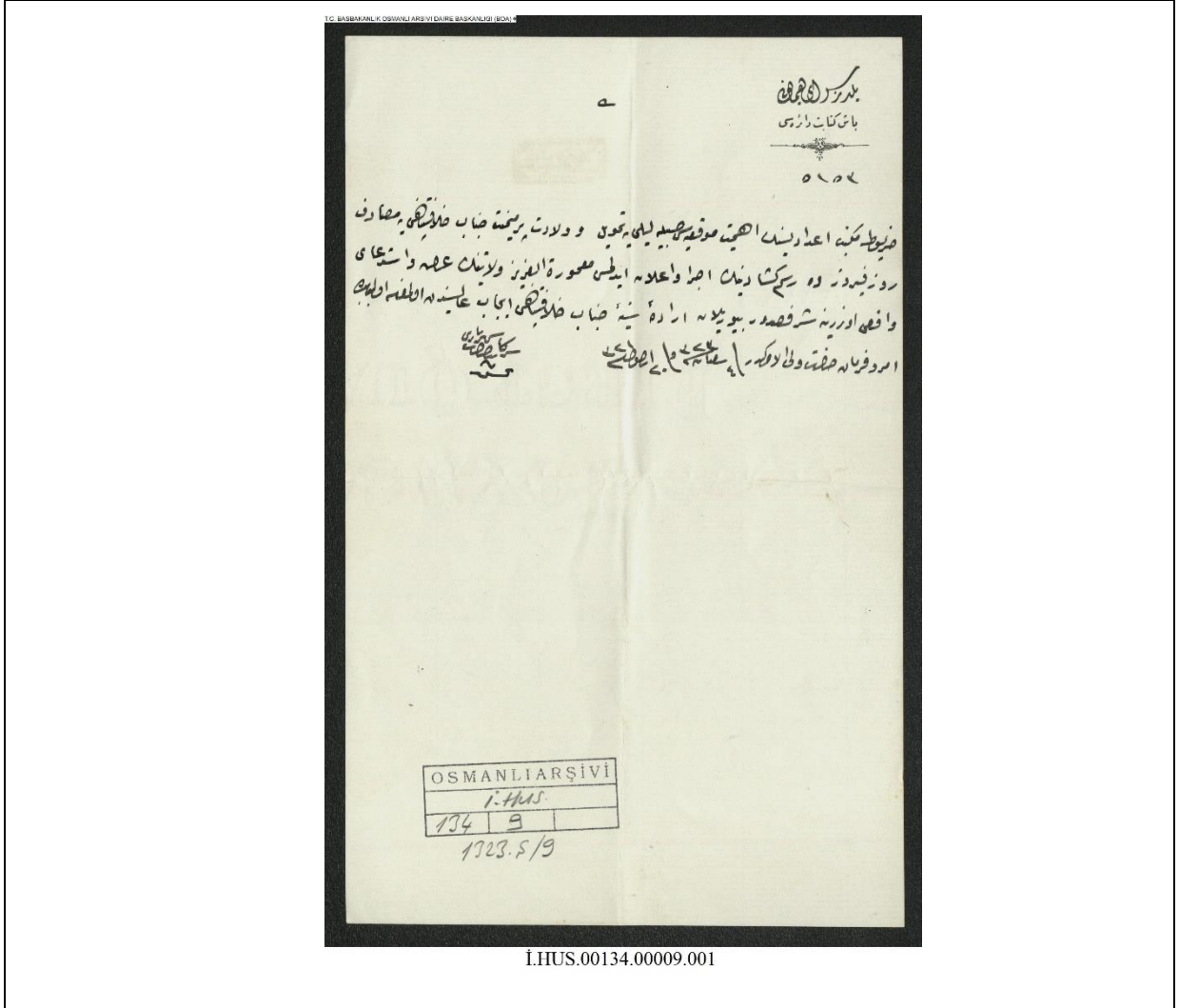
Mütâla'asından ma'lûm-ı vâlâ-yı nezâret-penâhîleri buyrulacağı üzere, mekteb-i mezbûrun mesârif-i inşâiyesi altı yüz seksen dört bin yedi yüz elli yedi guruş tahmîn idildiği hâlde mesârif-i vâkı'a mecmû'ı altı yüz seksen iki bin üç yüz dört guruş dokuz paraya bâliğ olub birinci keşf-i evvel yekûmî olan dört yüz bin otuz iki guruş on para ile üçüncü keşf-i evvel mikdârı olan doksan sekiz bin dokuz yüz doksan guruş yigirmi iki paranın emr-i sarfî makâm-ı devletlerinden gelen 22 Mart sene

(1)301 ve 26 Teşrîn-i evvel sene (1)302 târîhli telgrâf-nâme ve tahrîrât üzerine bi'l-i'tâ ikinci ve dördüncü def'a icrâ itdirilen keşifler yekûnı olan yüz yetmiş beş bin yedi yüz otuz dört guruş on dokuz paranın da sarfına me'zûniyet i'tâsı için nezâret-i celîlelerine iş'âr-ı keyfiyet kılınması husûsî hitâm-ı inşâ'ata ta'lik idilmişdi.

Mekteb-i mezbûrun birinci keşfi üzerine üç def'a daha keşf icrâsı için hissedilen lüzûm, levâzım-ı inşâ'ıye esmânının öyle birinci keşfinde tahmîn idilen mikdârdan fazla zuhûr itmesinden münba'is olmayub evvelce irsâl kılınan birinci ve üçüncü keşf-nâmelerle bu def'a isrâ kılınan ikinci ve dördüncü keşf-nâmelerin birbiriyle tatbikinden de müstebân olacağı üzere mekteb-i mezbûr zemîninin pek çürük çıkması ilcâsıyla temeller 'ameliyât-ı hafriyesinin tabi'atıyla tezâyüdünden bu sebeble mesârif-i hafriye ve imlâ'iyenin artmasından ve iki keşf-nâme-i mersûle göre mektebin ikinci katında bulunması icâb iden odunluk kömürlük, matbah gibi yerler için mu'ahharan tahakkuk iden lüzûm ve zarûret-i kat'ıye üzerine üçüncü bir bodrum katının inşâsından ve dâhilde inşâsı iktizâ iden helâların hârice çıkarılması mecbûriyetinden ve mektebin suyu ile su yolu ve hazînesi gibi kezâlik sonradan 'arz-ı vücûd iden inşâ'at teferru'-ı mübâyâ'âtdan ilerü gelüb sâye-i me'âli-vâye-i hazret-i şehriyârîde mektebin el-hak her sûretle cilâ-sâz-ı 'uyûn-ı nazâr olan metânet ve mükemmeliyetine ve keşf-i sâniye göre on sekiz bin on bir guruş elli iki buçuk santim tasarruf vukû' bulmuş olmasına nazaran, mesârifât-ı vâkı'a kat'an sezâvâr-ı istiksâr olmadığından esbâb-ı melce-i muharrereden nâşî ikinci ve dördüncü def'a icrâ kılınmış olan keşifler ve meclis-i 'âcizânemizden virilen karârlar üzerine sarf olunan yüz yetmiş bin yedi yüz otuz dört guruş on dokuz paranın nezâret-i celîleleri muhâsebesince dahî ol vechle tesviye-i kaydına müsâ'ade-i 'aliye-i nezâret-penâhîlerinin bî-dirîğ ve şâyân buyrulması bâbında emr u irâde hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 19 Cemâziye'l-âhir sene (1)307 ve fî 28 Kânûn-ı sâni sene (1)305.

Bende 'An A'zâ Hâcık, Bende 'An A'zâ Yorgi ..., Bende 'An A'zâ Hacı Bedos Ağa (nâ-mizâc idüğü), Bende 'An A'zâ Es-Seyyid Mehmed, Bende 'An A'zâ Es-Seyyid Mehmed İzzet, Bende Me'mûr-ı Defter ... Es-Seyyid Ahmed, Bende 'An A'zâ Es-Seyyid Mehmed Sâlim, Bende Mektûbî Mehmed Muharrem, Ed-Dâ'î Müftî Hâfız Abdullah Ali, Bende Defterdâr Ahmed Necîb bin Mustafa, Ed-Dâ'î Hâkim Mehmed Es'ad, Vâlî-i Vilâyet-i Kastamonu Es-Seyyid Abdurrahman Nüreddin.

Ek 9. B.O.A., İrade-i Hususi, 134/9, H. 4 Şaban 1323- M. 4 Ekim 1905 Künyeli Elazığ İdâdisi'nin Leyliye Çevrildiğini Gösterir Belge ve Transkripsiyonu

İ.HUS.00134.00009.001

Yıldız Saray-I Hümayûnu

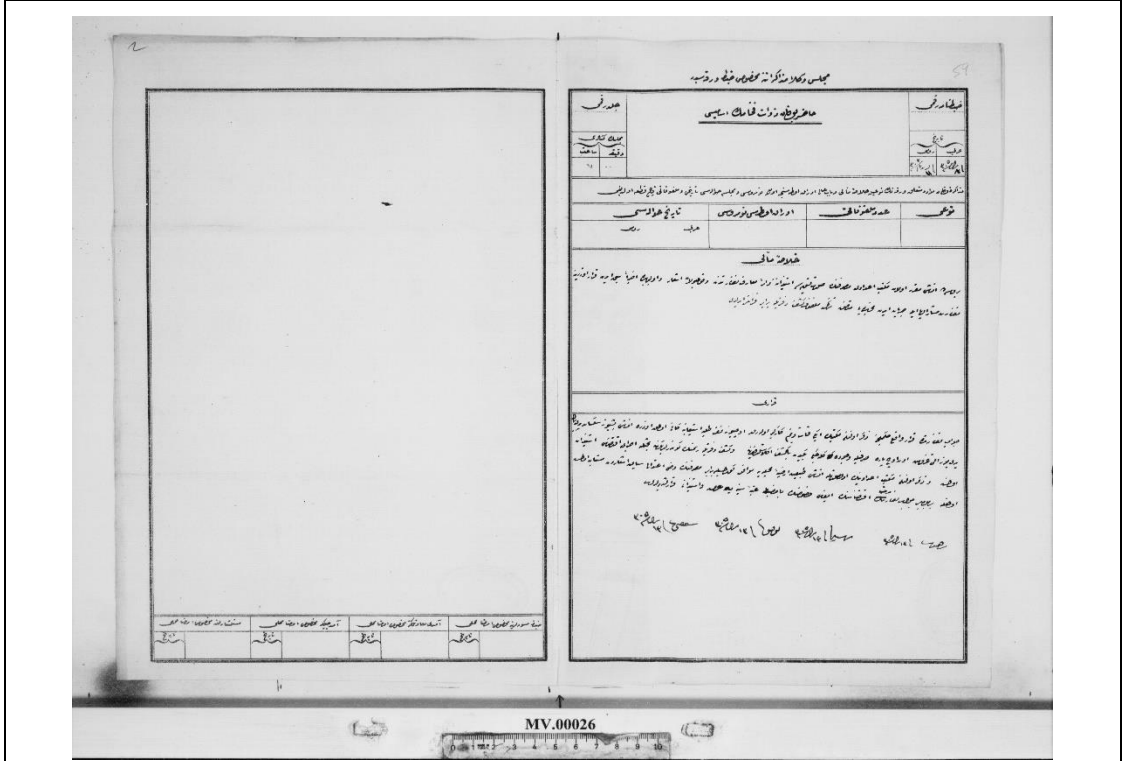
Baş Kitâbet Dâ'iresi

5153

Harput mekteb-i i'dâdisinin ehemmiyet-i mevki'iyesi hasebiyle leyliye tahvîl ve velâdet-i pür-meymenet-i cenâb-ı hilâfetpenâhîye müsâdîf rûzk-ı firûzda resm-i küşâdının icrâ ve i'lân edilmesi Ma'mûretü'l-'Azîz vilâyetinin 'arz ve istid'â-yı vâki'i üzerine şeref-sudûr buyrulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî îcâb-ı 'âlisinden olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 4 Şa'bân sene (1)323/ fi 20 Eylül sene (1)321. Ser-kâtib-i hazret-i şehriyârî bende Tahsin

Ek 10. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 153/120, H. 20 Rebiyülahir 1310-M. 11 Kasım 1892

Künyeli Bursa İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Meclis-İ Vükelâ Müzâkerâtına Mahsûs Zabıt Varakasıdır

Zabıt-Nâme Rakamı: -

Târîh: 'Arabî: Fî 6 N. Sene (1)304 Rûmî: Fî 14 Mayıs Sene (1)303

Cild Rakamı: -

Meclisin Küşâdı: Sâ'At: 7 Dakika: 00

Hâzır Bulunan Zevât-I Fihâmın Esâmîsi

Müzâkere olunan mevâdda müte'allik varakanın nev'iyle hülâsa-i me'âli ve Bâb-ı 'Âlî evrâk odasınca olan numrosı meclise havâlesi târîhi ve melfûlâtı kaç kıt'a olduğu:

Nev'i: -

'Aded-i Melfûfâtı: -

Evrâk Odası Numrosı: -

Târîh-i Havâlesi: 'Arabî: - Rûmî: -

HÛLÂSA-İ ME'ÂLİ:

Bursa'da yedi yüz üç bin altı yüz kûsûr guruşla bir mekteb-i i'dâdî inşâsı Hüdâvendigâr vilâyetine iş'âr kılındığından ve mekteb-i mezbûrun keşf defteriyle resminin gönderildiğinden bahisle icrâ-yı îcâbı istizânına dâ'ir Ma'ârif Nezâretinin fi 4 Şa'bân sene (1)304 târîhlü ve 34 rakamli tezkiresi okundu

Karârı

Evvel emrde mekteb-i mezbûrun inşâsı için sarfına me'zûniyet istenilen akçe istiksâr olunmağla işbu mekteb-i i'dâdînin daha az masrafla vücûda getirülmesi esbâbının istihsâli ve iş'ârı husûsunun nezâret-i müşârun-ileyhâya bildirilmesi tensîb kılındı.

Zabt Müsevvedelerine Mahsûs İmzâ Mahalli: Receb

Târîh: Fî 7 N. Sene (1)304.

Amedî Mu'âvinliğine Mahsûs İmzâ Mahalli: ...

Târîh: 8 N. Sene (1)304

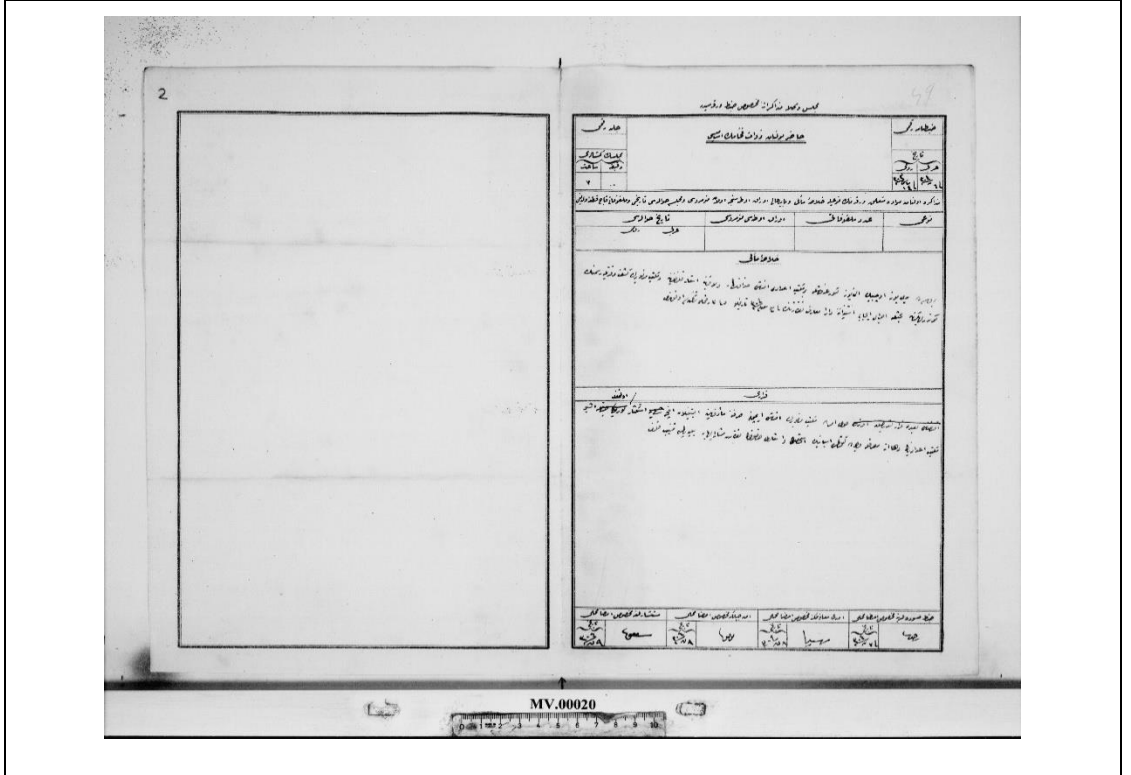
Amedciliğe Mahsûs İmzâ Mahalli: Tevfik

Târîh: 9 N. Sene (1)304

Müsteşârlığa Mahsûs İmzâ Mahalli: Şefkati

Târîh: 9 N. Sene (1)304

Ek. 11. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-İ Kalemi, 20/49, H. 6 Ramazan 1304-M. 28 Mayıs 1887 Künyeli
Bursa İdâdîsi Arşiv Belgesi Ve Transkripsiyonu

Meclis-İ Vükelâ Müzâkerâtına Mahsûs Zabıt Varakasıdır

Zabıt-Nâme Rakamı: -

Târîh: 'Arabî: Fî 8 Ra. Sene (1)305 Rûmî: Fî 12 Teşrîn-İ Sâni Sene (1)303

Cild Rakamı: -

Meclisin Kûşâdı: Sâ'At: 7 Dakika: 00

Hâzır Bulunan Zevât-I Fihâmın Esâmîsi

Müzâkere olunan mevâdda müte'allik varakanın nev'iyle hülâsa-i me'âli ve Bâb-ı 'Âlî evrâk odasınınca olan numrosu meclise havâlesi târîhi ve melfûlâtı kaç kıt'a olduğı:

Nev'i: -

'Aded-i Melfûfâtı: -

Evrâk Odası Numrosı: -

Târîh-i Havâlesi: 'Arabî: - Rûmî: -

HÛLÂSA-İ ME'ÂLİ:

Bursa'da inşası mukarrer olan mekteb-i i'dâdî masrafının sûret-i tesviyesi istîzânına dâ'ir Ma'ârif Nezâretinden vukû'bulan iş'âr ve ol bâbda ahîren sebk iden karâr üzerine nezâret-i müşârun-ileyhâ ile cereyân iden muhâbireyi mutazammın tezkire melfûf keşf defteriyle berâber kırâ'at olundu

KARÂRI

Cevâb-ı nezâretde karâr-ı vâki' hükmünce zikrolunan mektebin iki kat ve nîm kârgîr olarak üç yüz nefer talebe istî'âbına kâfi olmak üzere inşası beş yüz seksen yedi binyedi yüz altı gurus on üç para sarfiyla vücûda geleceği yeniden bi'l-keşf anlaşıldığından ve keşf defteriyle resminin gönderildiğinden bahsle icrâ-yı iktizâsı istîzân olunmuş ve zikrolunan mekteb-i i'dâdînin ol sûretle inşası tabî'at-ı arziye-i mahalliyeye muvâfık görülmesiyle berâber masrafının dahî i'tidâli siyâk-ı iş'ârdan müstebân olmuş olmağla ber-mûceb-i cevâb-ı nezâret iktizâsının îfâsı husûsunun bâ-mazbata 'atebe-i seniyyeye 'arz ve istîzânı karârlaşdırıldı.

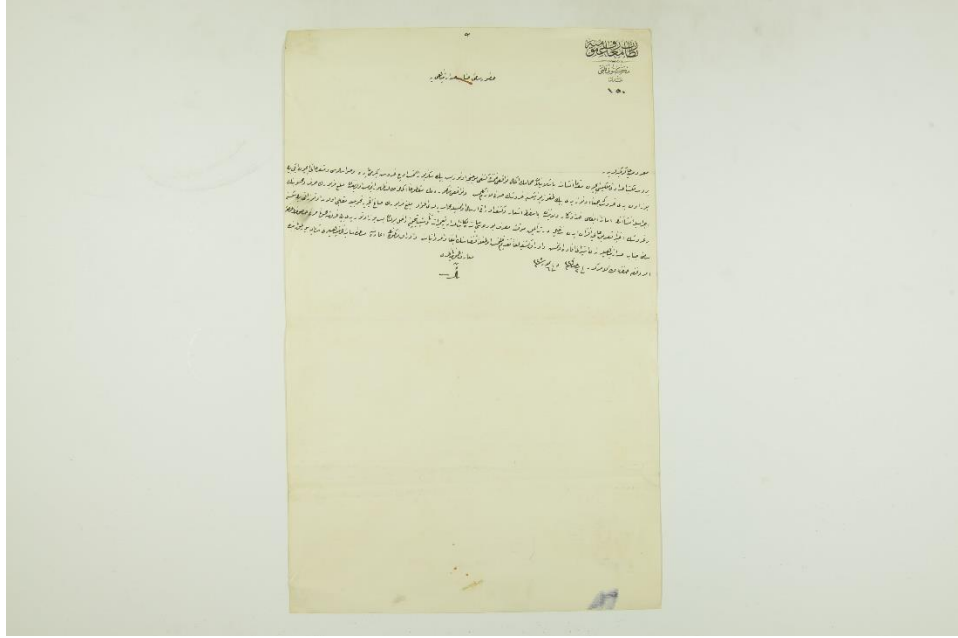
İmza: Receb Fî 13 Ra sene (1)305

İmza: ... Fî 13 Ra sene (1)305

İmza: Tefîk Fî 13 Ra sene (1)305

İmza: Şefkati Fî 13 Ra sene (1)305

EK. 12. B.O.A., Şura-I Devlet, 225/23, H. 14 Receb 1327-M. 1 Ağustos 1909 Künyeli Bursa İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Nezâret-i Ma'ârif-i 'Umûmiye

Mektûbî Kalemî

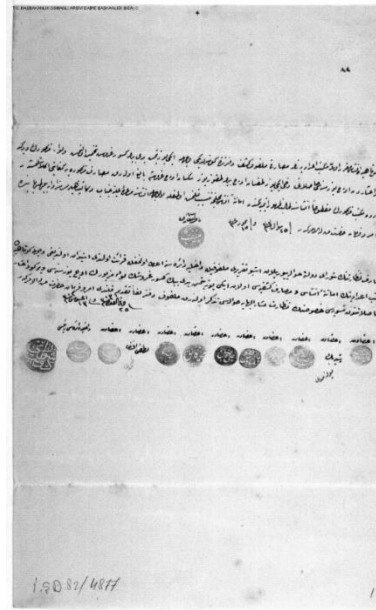
'Aded: 150

Huzûr-I Sâmi-İ Cenâb-I Sadâret-Penâhîye

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir

Bursa mekteb-i i'dâdî-i mülkîsi için mukaddema inşasına başlanılan hamamın ikmâl-i nevâkısı zımında keşfi mücebince otuz beş bin sekiz yüz altmış üç guruş yigirmi para ve su isâlesi ve müteferri'âtı için iki bin yüz on yedi guruş ki cem'an otuz yedi bin dokuz yüz seksen guruşun sarfi lâzım gelmiş ve nevâkıs-ı mezkûrenin maktû'an ikmâlîne tâlib zuhûr itmemiş olduğundan meblağ-ı mezbûrun sarf ve mahsûbunun icrâsıyla inşâ'atın emâneten ifâsı Hüdâvendigâr vilâyetinden bâ-mazbata iş'âr ve keşf evrâkı irsâl olunmasıyla muhâsebeye lede'l-havâle meblağ-ı mezbûrun sağ akçeye tahvîliyle mukâbili olan otuz altı bin seksen bir guruşun ahîren tasdik-i âliye iktirân iden sene-i hâliye dört aylık muvakkat masraf bûdjesi meyânında mekâtib-i i'dâdiye ta'mîrât ve te'sîsâtı için dâhil bulunan beş yüz otuz yedi bin guruşa mahsûben sarfi husûsunun huzûr-ı sâmi-i cenâb-ı sadâret-penâhîlerinden istizânı ifâde olunmuş ve evrâk-ı keşfiye leffen takdîm kılınmış olmağla iktizâsının ifâ ve emr ve inbâsına ve evrâk-ı mezkûrenin i'âdesine müsâ'ade-i sâmiye-i fahâmet-penâhîleri şâyân buyrulmak bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 2 Receb sene (1)327 ve fi 6 Temmuz sene (1)325. Ma'ârif-i 'Umûmiye Nâzırı bende Nail.

EK. 13. B.O.A., Şurayı Devlet, 82/4877, H. 25 Zilkade 1303-M. 25 Ağustos 1886 Künyeli Kütahya İdâdîsi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

I.SD.00082

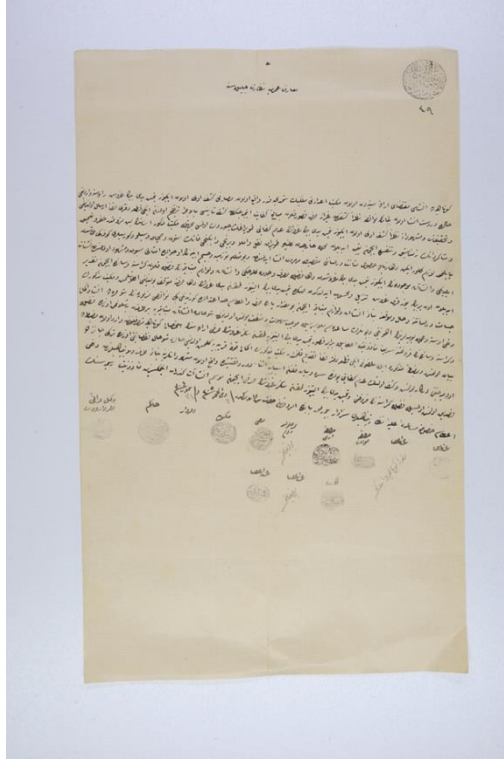
Kütahya'da inşâsı mukarrer olan mekteb-i i 'dâdiyenin masârifi melfûf keş defterinde gösterildiği vechle iki yüz yetmiş yedi bin kûsûr guruş tahmîn olunmuş ve livâ-i mezkûrun virgü ve a'shârdan üç yüz senesi hâsılâtı dahî iki yüz doksan üç bin dokuz yüz seksen üç guruşa bâliğ olarak masârif-i mezkûreye kifâyeti anlaşılmıştır. Bir de mekteb-i mezkûrun maktû'an inşâsına tâlib zuhûr itmediğinden emâneten inşâsı mahallince tensib kılınmış olmağla ol vechle inşâsına müsâ'ade-i 'aliyye-i cenâb-ı vekâlet-penâhileri sezâvâr buyrulması bâbında emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fî 25 Şevvâl sene (1)303 ve fi 15 Temmuz (1)302. Ma'ârif Nâzırı Münif.

Ma'ârif nezâretinin şûrâ-yı devlete havâle buyrulan işbu takriri melfûfuyla Dâhiliye dâ'iresine i'tâ olunmağla kırâ'at olundu istîzân olunduğu vechle Kütahya'da mekteb-i i 'dâdînin emâneten inşâsı ve masârif-i keşfiyesi olan iki yüz yetmiş yedi bin kûsûr guruşun livâ-i mezbûrun üç yüz senesi virgü ve a'shâr hâsılâtından tesviyesi husûsunun nezâret-i müşârun-ileyhâya havâlesi tezekkür olunarak melfûf defter leffen takdîm kılındı emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fî 25 Zi'l-ka'de sene (1)303 ve fi 13 Ağustos sene (1)302

Mühürler, sağdan sola:

A'zâdan Abdullah, A'zâdan Reşid Bey (bulunamadı), A'zâdan Es-Seyyid Sa'âdedin, A'zâdan Abdullah Mehmed Memduh, A'zâdan Yanko İlyadis, A'zâdan Ali Fazıl, A'zâdan Muhammed Faik, A'zâdan Rıza, A'zâdan Lütü Efendi (gelmedi), A'zâdan Abdullah, Dâhiliye Dâ'iresi Re'îsi ..., Şûrâ-yı Devlet.

Ek 14. B.O.A. Şurayı Devlet, 210/29, H. 4 Zilhicce 1305-M.12 Zilhicce 1888.Künyeli Kütahya İdâdisi
Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Ma'ârif-i 'Umûmiye Nezâret-i Celîlesine

(Meclis-i İdâre-i Vilâyet-i Hüdâvendigâr) 49

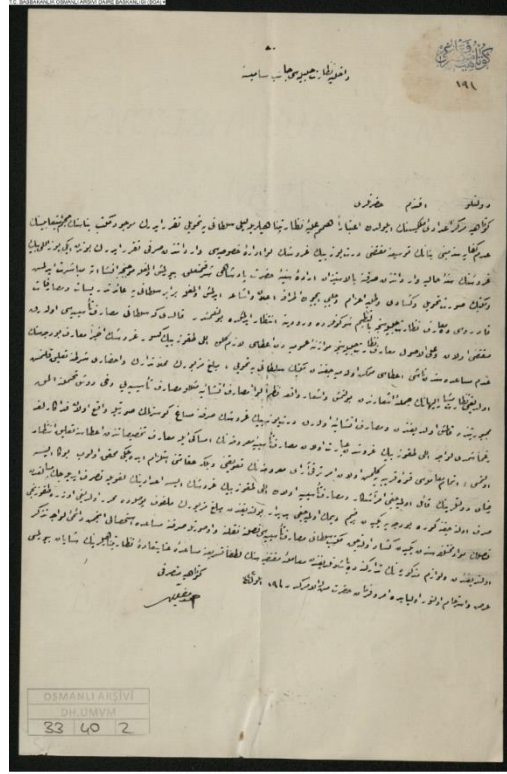
Kütahya'da inşâsı muktezâ-yı irâde-i seniyyeden olan mekteb-i i'dâdî-yi mülkînin şimdîye kadar vâki' olan masârifi keşf-i evveli olan iki yüz yetmiş yedi bin guruş râddesine vardığı hâlde der-dest-i inşâ olan binânın nevâkısına nazaran keşfinden gayr-i ez-sarf kûsûr kalan mebâliğ kifâyet itmeyeceğinden keşf-i sânisî bi'l-icrâ tanzîm olunan iki kıt'a defteri leffen irsâl olunduğı ve tahkîkât ve meşhûdâta nazaran keşf-i evveli olan iki yüz yetmiş yedi bin guruşun 'adem-i kifâyeti toprağın çürük olması cihetiyle mekteb-i mezkûr esâsının beş metro kadar hafır ve ta'mîk ve şâkirdânın jimnastik ve teneffüsü için ta'yîn idilen mahalle hâricden külliyyetlü toprak nakl ve imlâ ve birinci ve ikinci katın sütun ve saçak ve silme ve kürsileri küfeki taşdan yapılmak lâzım gelür iken daha ziyâde husûl-i metânet ve rasâneti maksadıyla mermerden inşâ idilmesinden ve bu misillü nevzemîn ve cesîm ebniyenin o havâlîde emsâli mesbûk ve meşhûd olmamasından neş'et eylediğı ve inşâ'at-ı mevcûdenin iki yüz yetmiş yedi bin guruşdan daha fazla masraf vücûda geleceğı ve inşâ'at ve levâzım-ı mütebâkiyenin fazla kalan kereste ve sâ'ire için takdîr idilen on bir bin yüz kırk guruş tenzîl ve mahsûb idildikten sonra yetmiş yedi bin altı yüz doksan yedi guruşun daha sarfına mütevakıf bulunduğı anlaşılımış ve mekteb-i mezkûrun cesâmet ve rasânetine ve hâl ve mevki'ine binâ'en inşâ'at ve levâzım-ı mütebâkiye için bu mikdâr para sarf ve i'tâsı hadd-i i'tidâlde görüldüğü gibi nevâkıs-ı mezbûrenin şu

sırada inşâ ve ikmâli dahî usta ve ‘amele yevmiyelerinin ehveniyeti ve bunların müsâ’adesi mülâbesesiyle müceb-i suhûlet ve menfa’at bulunmuş olduğundan şu hâlde inşâ’at-ı mütebâkiyeye bir taraftan başlanmak üzere fazla ve kereste ve sâ’irenin fûruhtuna serî’an me’zûniyet i’tâsıyla berâber yetmiş yedi bin altı yüz doksan sekiz guruşun sarfi irâdesinin istihsâli Kütahya mutasarrıflığından vârid olan mazbatada beyân olunmuş ve mazbata-i mezkûre ile melfûfi iki kıt’a defter leffen takdîm kılınmıştır. Mekteb-i mezkûrun ikmâli kuvve-i karîbeye gelmiş olduğu hâlde şu hâl-i noksâniyeti üzere terki câ’iz olamayacağı derkâr bulunmuş ve keşf-i evvelinin ‘adem-i kifâyeti yolunda serd ve beyân kılınan esbâb-ı inşâ’ devr ü teftîşde vâki’ olan meşhûdâtlarına binâ’en taraf-ı vilâyet-penâhîlerinden dahî tasdîk olunmuş olmasıyla fazla kerestenin fûruhtı yetmiş yedi bin altı yüz doksan sekiz guruşun sarfi için mevsim-i inşâ’at güzerân itmeksizin me’zûniyet-i resmîyesinin i’tâsı husûsuna müsâ’ade-i ‘aliyye-i nezâret-penâhîleri sezâvâr buyurmak bâbında emr u fermân hazret-i men-lehü’l-emrindir. Fî 4 Zi’l-Hicce sene (1)305 ve fi 31 Temmuz sene (1)304

(Mühürler, sağdan sola)

‘An-a’zâ ..., ‘An-a’zâ (me’mûren Kütahya’da idüğü), Murahhasa-i Katolik Artin, Murahhasa-i Ermeni ..., Metropolit-i Rum (bulunamadığı), Müfti İbrahim ..., Mektûbî Ahmed Fethi, Defterdâr, Hâkim Es-Seyyid İbrahim bin Hasan, Vekîl-i Vâli Defterdâr-ı Vilâyet, Kâtib Ahmed, ‘An-a’zâ (bulunamadığı), ‘An-a’zâ ...

Ek 16. B.O.A., Dahiliye Nezareti, 33/40, R. 19 Eylül 1332-M. 2 Ekim 1916. Künyeli Kütahya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Kütahya Mutasarrıflığı

191

Dâhiliye Nezâret-İ Celîlesi Cânib-İ Sâmişine

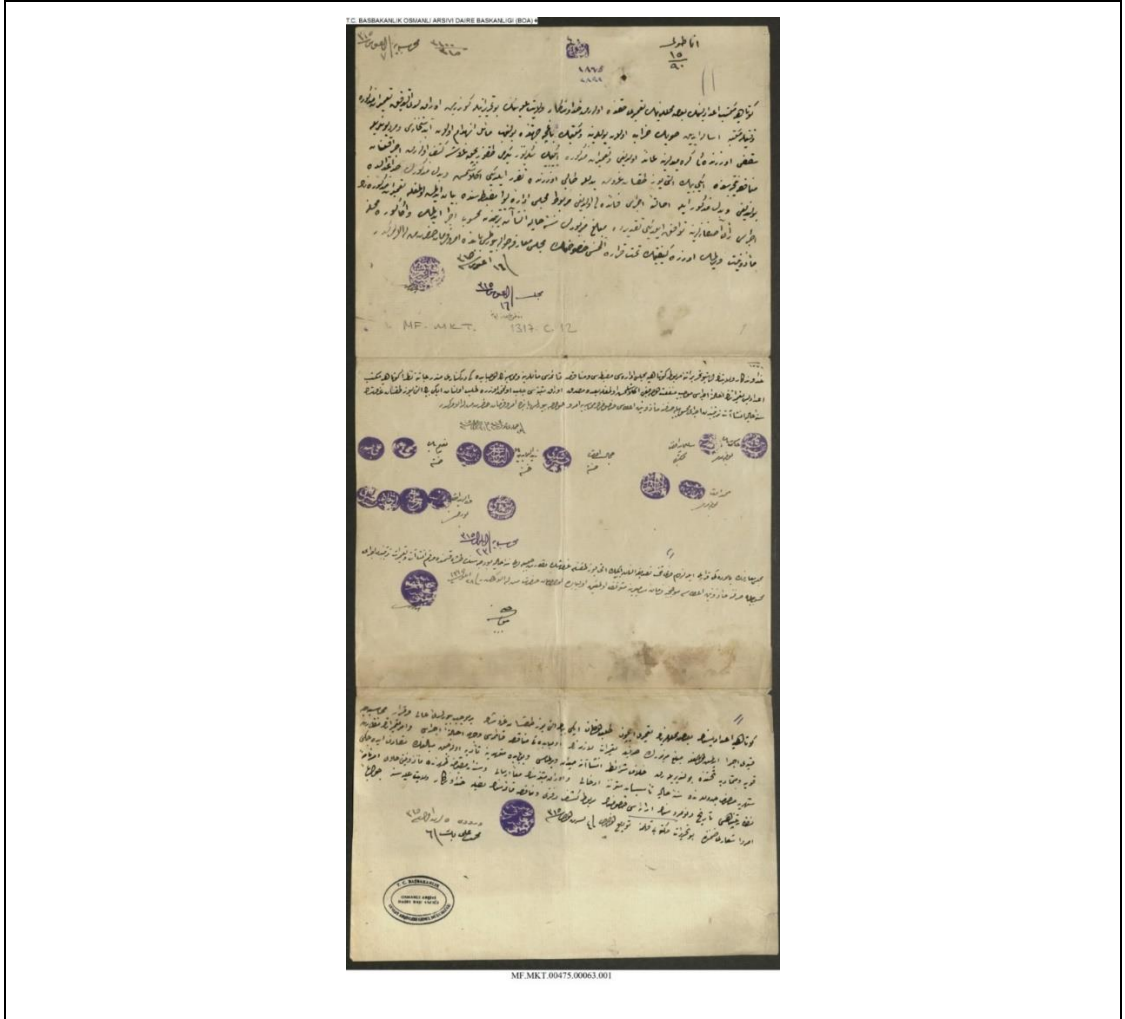
Devletlü Efendim Hazretleri

Kütahya merkez i‘dâdi-i mülkîsinin Eylül‘den i‘tibâren himem-i ‘aliyye-i nezâret-penâhîleriyle leylî Sultânîye tahvîli takarrur iderek mevcûd mekteb binâsının hacm-i istî‘âbîsinin ‘adem-i kifâyesine mebnî binânın tevsî‘ine muktezî dört yüz bin guruşun livâ idâre-i husûsiyesi vâridâtından sarfı takarrur iderek bundan iki yüz elli bin guruşunun sene-i hâliye vâridâtından sarfına bi‘l-istîzân irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-müte‘allik buyrulmuş olmağla mücebince inşâ‘ata mübâşeret idilmiş ve mektebin sûret-i tahvîl ve küşâdı ve talebe i‘zâm ve celbi için etrâfa i‘lân ve işâ‘a idilmiş olmağla berâber Sultânîye ‘âid tedrîsât ve masârifât kadrosu da Ma‘ârif Nezâret-i Celîlesince bi‘t-tanzîm şu günlerde vürûduna intizâr idilmekde bulunulmuşdur. Kaldı ki Sultânî masârif-i te‘sîsiyesi olarak muktezî olan ve ‘ale‘l-usûl Ma‘ârif Nezâret-i Celîlesince muvâzene-i ‘umûmiyeden i‘tâsî lâzım gelen elli dokuz bin kûsûr guruşun ahîren ma‘ârif bûdjesinin ‘adem-i müsâ‘adesinden nâşî i‘tâsî mümkin olamayacağından mektebin sultânîye tahvîli, meblağ-ı mezbûrun mahallen tedârik ve ihzârî şartına ta‘lik kılınmış olduğu nezâret-i müşârun-ileyhânın cümle-i iş‘ârından bulunmuş ve iş‘âr-ı vâkî‘a nazaran livâ masârif-i inşâ‘iye misillü masârif-i te‘sîsiyeyi dahî dûş-i tahammülüne almak mecbûriyetinde kalmış olduğundan ve masârif-i inşâ‘iye olarak dört yüz bin guruşun sarfına mesâğ gösterilmek sûretiyle

vâki' olan fedâkârlığa rağmen şimdi livâca elli dokuz bin guruşdan 'ibâret olan masârif-i te'sîsiye-i ma'rûzanın îmsâki ile ma'ârif tahsîsâtından i'tâsına ta'lik intizâr olunması, itmâm-ı mu'âmelesi kuvve-i karîbeye gelmiş olan emr-i terakkî-ârâ-yı ma'rûzanın ta'vikini ve belki 'akâmetini istilzâm ideceği muhakkak olub buna ise rızâ-yı devletlerinin kâ'il olmayacağı emr-i âşikâr ve masârif-i te'sîsiye olan elli dokuz bin guruşun ise i'dâdînin lağvıyla tasarruf idilecek mebâliğden sarf olunacağına göre bûdceye yeniden bir zam demek olmayacağı bedîdâr bulunduğundan meblağ-ı mezbûrun melfûf pusulada muharrer olduğu üzere dokuzuncu faslın mevâdd-ı muhtelifesinden yeniden yeniden küşâd olunacak mekteb-i sultânî masârif-i te'sîsiyesi faslına nakline ve o sûretle sarfına müsâ'ade istihsâli encümen-i dâ'imî-i livâca tezekkür olunduğundan ve levâzım-ı mezkûrenin tedârikine de başlanıldığından mu'âmele-i mukteziyesinin lütfen tesrî'ine müsâ'ade-i 'inâyet-'âde-i nezâret-penâhîlerinin şâyân buyrulması 'arz ve istirhâm olunur ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fî 19 Eylül sene (1)332.

Kütahya Mutasarrıfı bende Ahmed Müfid

Ek 17. B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 475/63, R. 5 Teşrinievvel 1315-M. 17 Ekim 1899 Künyeli
Kütahya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Anadolu 15/90

Muhâsebeye fi 7 Ağustos sene (1)315

Kütahya mekteb-i i'dâdisinin ba'zı mahallerinin ta'mîri hakkında olarak Hüdâvendigâr vilâyet-i 'aliyyesinin bu tahrîrâtıyla gönderilen evrâl lede't-tedkîk ta'mîrât-ı mezkûre vaktiyle mektebe isâle idilen suyun harâb olan yollarına ve mektebin bağçe cihetinde bulunub mâ'il-i inhidâm olan abdest-hânesi ve merdivenleriyle sakfi üzerindeki kiremidlerine 'âid olduğu ve ta'mîrât-ı mezkûre iki bin sekiz yüz yigirmi dokuz buçuk guruşa keşf olunarak icrâ kılınan münâkasa neticesinde iki bin altı yüz doksan guruş bedelle tâlibi üzerinde takarrur eylediği anlaşılmış ve bedel-i mezkûrun hadd-i i'tidâlde bulunduğu ve bedel-i mezkûr ile ihâleten icrâsı fâ'ideli olduğu merbût meclis-i idâre-i livâ mazbatasında beyân edilmiş olmağla ta'mîrât-ı mezkûrenin icrâsı re'y-i âsafânelerine tevâfuk eylediği taktîrde meblağ-ı mezbûrun sene-i hâliye inşâ'tat tertîbinden mahsûbı icrâ edilmek ve ona göre mahalline me'zûniyet virilmek üzere keyfiyetin taht-ı karâra alınması husûsunun meclis-i ma'ârif-i havâle buyrulması bâbında emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

(Muhâsebe-i Ma'ârif-i 'Umûmiye)

Fî 16 Ağustos sene (1)315

Meclise fî 16 Ağustos sene (1)315

Anadolu Masasına fî 19 minhu.

Hüdâvendigâr vilâyetinin işbu tahrîrâtına merbût Kütahya meclis idâresi mazbatası ve münâkasa kâ'imesi me'âllerine ve muhâsebenin ol bâbdaki der-kenârı münderecâtına nazaran Kütahya mekteb-i i'dâdîsi ta'mîrâtının ihâleten icrâsı müceb-i menfa'at olduğı anlaşılmiş olmağla ba'dehû musaddak evrâk-ı müsbitesi celb olunmak üzere taleb olunan iki bin altı yüz doksan guruşun sene-i hâliye inşâ'at tertîbinden icrâ-yı mahsûbuyla sarfına me'zûniyet i'tâsı husûsunun muhâsebeye emr u havâle buyrulması bâbında emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fî 28 Cemâziye'l-evvelî sene (1)317 ve fî 21 Eylül sene (1)315.

(Mühürler, sağdan sola)

Es-seyyid Ahmed, Hikmet Bey (bulunamadı), Es-Seyyid Mehmed Rifat, Süleyman Bey (mektebde), Cemal Efendi (hasta), Hüseyin Şükri, Zeynel Abidin Bey (hasta), İlyas ..., Hâfiz Abdullatif, Naim Bey (hasta), Mehmed, Ali Haydar, Mehmed Efendi (bulunamadı), ... Said, İbrahim Edhem, Es-Seyyid Ahmed Vasfi, Veliyüddin Efendi (bulunamadı), ..., ..., ...

Muhâsebeye fî 23 Eylül sene (1)315

Meclis-i ma'ârifin bâlâdaki kararı ile lüzûm-ı sarfı taht-ı tasdîke alınan iki bin altı yüz doksan guruşun nezâret-i celîleleri sene-i hâliye bûdcesinin taşra kısmında murakkam inşâ'at ve ta'mîrât tertîbinden icrâ-yı mahsûbuyla sarfına me'zûniyet i'tâsı mücebince fermân-ı sâmililerine mütevakkıf olmağın ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fî 28 Eylül sene 1315.

(Muhâsebe-i Ma'ârif-i 'Umûmiye)

Mücebince.

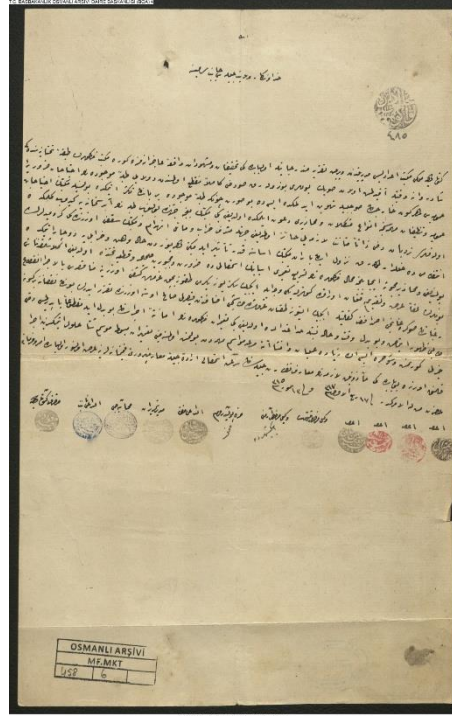
Kütahya i'dâdîsinin ba'zı mahallerinin ta'mîri için taleb olunan iki bin altı yüz doksan guruşun ber-müceb-i buyruldu-yı 'âlî ve karar-ı muhâsebece kaydı icrâ edilmiş olmağla meblağ-ı mezbûrun sarfıyla ta'mîrât-ı lâzîmenin ol bâbdaki münâkasa kâ'imesi vechile ihâleten icrâsı ve emr-i ta'mîrâtın nezâret-i kaviyye ve mütemâdiye tahtında bulundurulacak hilâf-ı şerâ'it-i inşâ'ata meydân virilmemesi ve ol bâbda müte'ahhidîne te'diye olunacak meblağın tesâdüf ideceğı şehriye masraf cedvellerinde sene-i hâliye te'sîsât sütununa idhâli ve evrâk-ı müsbitesinin ma'an irsâli ve senedât-ı makbûza zahrında me'zûniyeti hâvî emr-nâme-i nezâret-penâhî târîh ve numrosunun irâ'esi husûsunun merbût keşf defteri ve münâkasa kâ'imesinin leffîyle Hüdâvendigâr Vilâyet-i 'aliyyesine cevâben emr u iş'ârı zımında bu tahrîrât mektûbî kalemine tevdi' olundu. Fî 4 Teşrîn-i Evvel sene (1)315

(Muhâsebe-i Ma'ârif-i 'Umûmiye)

Vürüdü 5 Teşrîn-i Evvel sene (1)315

Mehmed Ali Bey fî 6.

Ek 18. B.A.O., Maarif Mektub-i Kalemi, 458/6, R. 13 Temmuz 1315-M. 25 Temmuz 1899 Künyeli
Kütahya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Hüdâvendigâr Vilâyet-i Celilesi Cânib-i Sâmisine

Kütahya mülkî mekteb-i i'dâdisi müdiriyyetinden virilen takrîr münderecâtıyla ol bâbdaki tahkîkât ve meşhûdât-ı vâkî'a-ı 'âcizânemize göre mekteb-i mezkûrun tabaka-i tahtâniyesindeki şadırvana vaktiyle akıdılmış olan suyun yolları bozularak su dahî kâmilen munkatı' olmasından dolayı talebe-i mevcûdenin ihtiyâcât-ı zarûriye-i 'umûmiyesi her gün hâricden su celbiyle tehvîn idilmekte ise de bu sûret çünkü talebe-i mevcûde bir yandan tekessür itmekde bulunmasıyla mektebin ihtiyâcât-ı 'umûmiye ve tenzîfât-ı mühimmesince envâ'-ı müşkilât ve mehâziri da'vet eylemekte olduğu gibi mektebin bağçe cihetinde bulunub talebenin abdes-hâneye gifüb gelmekte oldukları nerdübân dahî zâten metânet-i lâzımeyi hâ'iz olmadığı cihetle müşrif-i harâb ve mâ'il-i inhidâm ve mektebin sakfı üzerindeki kiremidlerin intizâmı da havâdâr olarak nüzûl iden barân mektebin esâsına kadar te'sîr ile mektebi her yüzden hâl-i vehn ve harâbîye dūçâr itmekde bulunduğu ve mehâzir-i mahbûse îcâbınca mahal-i mezkûrenin tesrî'-i ta'mîri esbâbının istihsâli de zarûret ve mecbûriyet-i sahiha ve kat'îye tahtında olduğu anlaşılmaktan nâşî bunların leffen 'arz ve takdîm kılınan evrâkda gösterildiği vech ile iki bin sekiz yüz yigirmi dokuz buçuk guruş keşfi üzerine münâkasası bi'l-icrâ inkitâ'-ı rağabâtdan sonra Hancı Ahmed Efendi kefaletiyle iki bin altı yüz doksan guruş da taşçı esnâfından Kayseri'li Sâlih Usta üzerinde takarrur iderek bundan noksanına bir güne tâlibi zuhûr itmemiş ve bu bedel vakit ve hâle nisbetle hadd-i i'tidâlde olduğu gibi ta'mîrât-ı mezkûrenin emâneten icrâsından bu bedel ile maktû'an yapıldırılması dahî hayırlı görülmüş ve şu sıra ise en ziyâde 'ameliyât ve inşâ'ata müsâ'id mevâsim-i

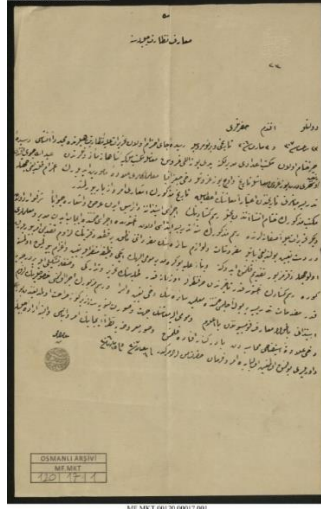
mühimmeden bulunmuş olmasına mebnî ta'mîrât-ı mebsûta mevsim-i şitâ hulûl itmeksizin icrâ kılınmak üzere bu bâbdaki me'zûniyet-i lâzımenin ma'ârif nezâret-i celîlesinden sür'at-i istihsâli irâde-i celîle-i ma'ârif-perverî-i fahîmânelerine 'arz olunur ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fî 17 Rebî'ü'l-Evvel sene (1)317 ve fi 13 Temmuz sene (1)315

(Mühürler, sağdan sola)

A'zâ Dimirtaki, A'zâ ..., A'zâ Ahmed Nazîf, A'zâ Es-Seyyid Abdurrahman, Vekil ..., Vekîl Rızâ .. (Eskişehir'de), Metropolit-i Rum ..., Ed-dâ'î-i müfti Es-Seyyid Halil Sâfi, Müdür-i Tahrîrât Mehmed Talib, Muhâsebeci ..., Ed-dâ'î nâ'ib Es-Seyyid Mehmed ..., Mutasarrıf-ı Kütahya Ahmed Fuad.

Ek 19. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 120/17, H. 5 Muharrem 1308-M. 21 Ağustos 1890

Künyeli Çanak kale İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

MA'ÂRİF NEZÂRET-İ CELÎLESİNE

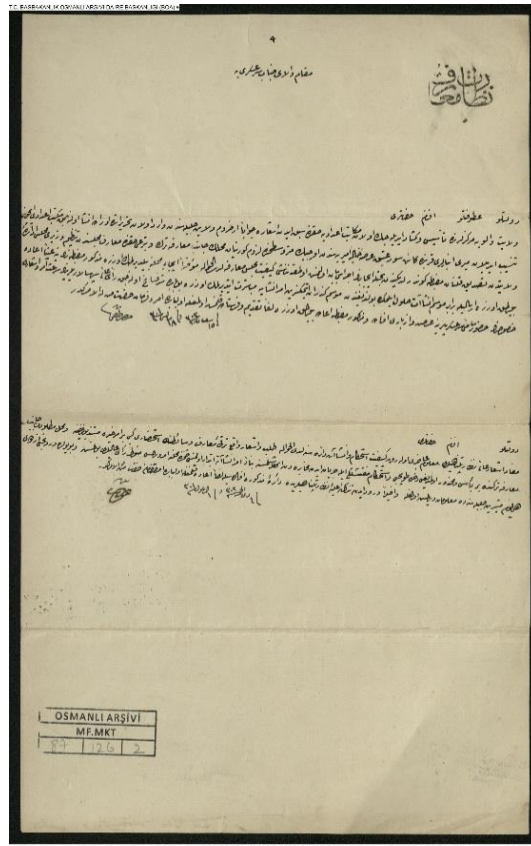
Devletlû Efendim Hazretleri

23 Receb sene (1)307 ve 3 Mart sene (1)306 târihi ve bir numrosuyla resîde-i câ-yı ihtirâm olan tahrîrât-ı 'aliyye-i nezâret-penâhilerinde müceddeden inşâsı resîde-i hayr-hitâm olan mekteb-i i'dâdî müdürlüğine yedi yüz elli guruş ma'âşla mekteb-i mülkiye-i şâhâne me'zûnlarından 'Abdullah ... Efendi ta'yîn ve şehri dört yüz guruş ma'âşla târih ve üç guruşla dahî coğrafya mu'allimlikleri 'ilâve-i me'mûriyet idilerek i'zâm kılındığı cihetle tadrîse mübâşereti târihinden i'tibâren ma'âşının i'tâsıyla târih-i mezkûrî emr u izbâr buyrulmuşdur.

Mekteb-i mezkûrun hitâm-ı inşâ'atından bahisle resm-i küşâdının icrâsı istîzânına dâ'ir seb iden 'arz u iş'âra cevâben şeref-vârid olan diğer tahrîrât-ı 'aliyye-i âsafânelerinde resm-i mezkûrun sene-i tadrîsiye ibtidâsı olan Ağustos'da icrâsı zımında icâb iden müdür ve mu'allimleri der-dest-i ta'yîn bulunduğu beyânıyla mefrûşât ve levâzım-ı sâ'iresinin müfredâtını nâtik bir kıt'a defterinin lüzûm-ı takdîmi emir buyrularak ol vechle defter-i mezbûr takdîm kılınmış idüğüne ve binâ'en-'aleyh bu kere müdür-i mûmâ-ileyhin iki vazîfe-i munzama ile ta'yîn ve i'zâm buyrulmuş olmasına göre resm-i küşâdın Ağustos'a kadar târihinden sarf-ı nazarla o zamâna kadar talebesinin tahrîr ve tedârîki ve sınıflar teşkîli ile bir dereceye kadar mukaddemât-ı tadrîsiyeye yol açılması zımında mu'allimîn-i sâ'iresinin dahî ta'yîn ve isrâ ve resm-i mezbûrun icrâ olunması husûslarının lüzûm-ı istîzânı bi'l-havâle Ma'ârif komisyonundan bâ-i'lâm ve mûmâ-ileyh ma'âşının cihet ve sûret-i tesviyesine dâ'ir bir gûne sarâhat olmadığından burasının dahî 'ilâveten istîzâhı muhâsebeden bâ-derkenâr ifâde kılınmış ve suver-i ma'rûzaya nazaran icâbının emr u inbâsı vâbeste-i irâde-i celîle-i dâverileri bulunmuş olmağın ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehül-emrindir. Fî 6 Şa'bân sene (1)307 ve Fî 15 Mart sene (1)306

Biga Mutasarrıfı Es-Seyyid Ahmed Ziver bin Es-Seyyid Ali Yâver

Ek 20. B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 87/126, H. 5 Zilhicce 1302-M. 15 Eylül 1885,
Künyeli Erzurum İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi

MF.MKT.00087.00126.002

Nezâret-i Ma'Ârif

Makâm-I Vâlâ-yı Cenâb-ı Ser-'Askerîye

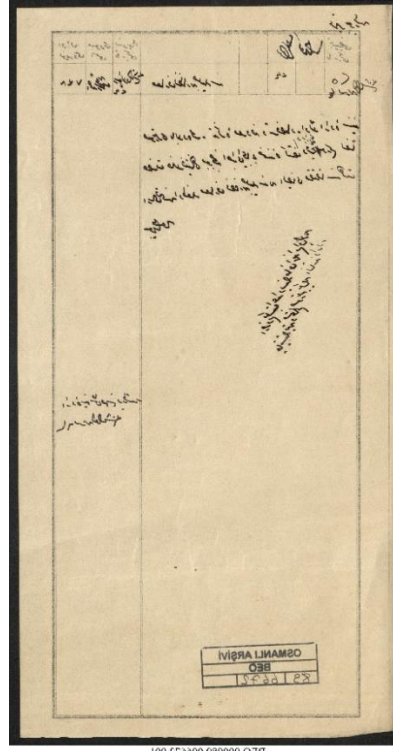
Devletlü 'Atûfetlü Efendim Hazretleri

Vilâyet ve evliye merkezlerinde te'sîs ve küşâd idilecek olan mekâtib-i i'dâdiye hakkında sebiden iş'âra cevâben Erzurum vilâyet-i celîlesinden vârid olan tahrîrâtta orada inşâ olunacak mekteb-i i'dâdî için tensîb idilen mîrî anbarları kurbunda kâ'in sur-ı 'atîk arsa-i hâliye-i mîriyesinden üç bin metro sathında lüzûm görünen mahallin cânib-i ma'ârifete terk ve teberru'ı hakkında ma'ârif meclisinden tanzîm ve zîri meclis-i idâre-i vilâyetden tasdik kılınan mazbata gönderildiğinden bahisle icâbının icrâsı beyân olunmuş olmakdan nâşî keyfiyet meclis-i ma'ârifete lede'l-havâle mu'ahharan icâbı mahalline bildirilmek üzere mezkûr mazbatanın 'aynen i'âde buyrulmak üzere irsâliyle berâber mevsim-i inşâ'ât hulûl eylemekte bulunduğundan mevsim güzerân itmeksizin emr-i inşâyâ mübâşeret itdirilmek üzere bu bâbda şeref-sânih olunacak re'y-i 'âlî-i sipeh-salârînin sür'at-i emr-i iş'ârî husûsunun huzûr-ı sâmi-i ser-'askerîlerine 'arz ve izbârî ifâde ve mezkûr mazbata i'âde buyrulmak üzere leffen takdîm ve firistâde kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Bende Mustafa. Fi 15 Şa'bân sene (1)302 ve fi 18 Mayıs sene (1)301.

Devletlü Efendim Hazretleri

Müfâd-ı iş'âr-ı 'âlî-i nezâret-penâhîleri ma'lûm-ı 'âcizî olarak keyfiyet istihkâm ve inşâ'ât dâ'iresine lede'l-havâle taleb ve iş'âr vâkî' terakkî-i ma'ârif vesâitinin istihzârı gibi bir emr-i hayra müstenid bulunduğuna ve mahall-i matlûbun cânib-i ma'ârifte terkinde bir be'is ve mahzûr olmadığı dahî topçu ve istihkâm müfettişliği ile cereyân iden muhâbereden anlaşılmasına binâ'en emr-i inşâ'ata ibtidâr olunması zımında mahalline emir virilmesi menû-tı re'y-i 'âfîleri bulunmuş ve bu yolda Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn müşîriyet-i celîlesine de ma'lûmât virilmiş olmağla ve ahîren vürûd iden tezkire-i 'aliyye-i nezâret-penâhîleri de dâ'ire-i mezkûre ifâdesiyle leffen i'âde kılınmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Bende İzzet? Fî 4 Zi'l-Hicce sene (1)302 ve fî 1 Eylül sene (1)301

Ek 22. B.O.A. Maarif Nezareti Mektup-i Kalemî, 89/6672, 25 Rebiülevvel 1310-17 Ekim 1892, , Künyeli Erzurum İdadisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Traskripsiyonu

Evrâk Numrosı: 738

Müsevvidi İsmi: Bende Ahmed Rüşdi

Tevsîdi Târîhi: 24 Rebî'ü'l-Evvel sene (1)310

Tebyîzi Târîhi: 5 Teşrîn-İ Evvel Sene (1)308

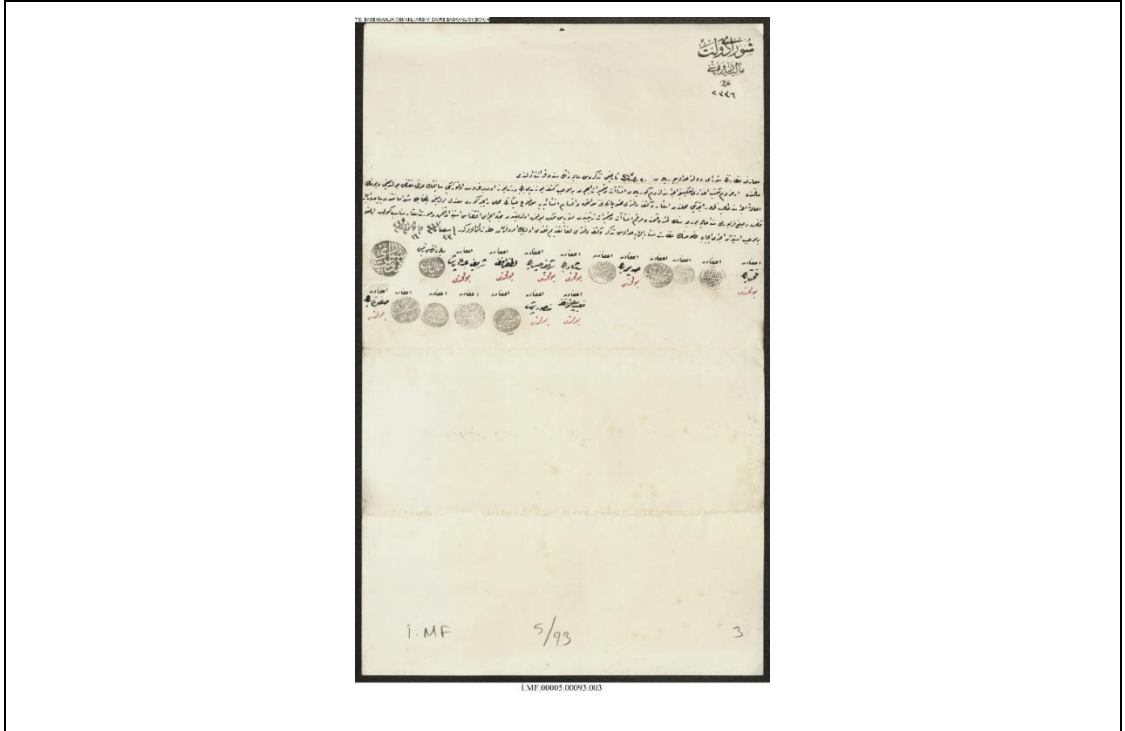
MA'ÂRİF NEZÂRET-İ CELÎLESİNE

Sûretleri bâlâda muharrer tezkire-i ma'rûza ve şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfe t-penâhî mücebince icrâ-yı îcâbı zımnında keşf ve râyic defteriyle işbu resm leffen irsâl kılınmış olmağla Ma'ârif Nezâret-i Celîlesinden îfâ-yı muktezâsına himmet buyrulmak

Erzurum mekteb-i i'dâdisinin mâ'il-i inhidâm olan çatısının metîn ve müstahkem sûretle yeniden inşâsına dâ'irdir.

İrâde-i seniyyesi masasına virilmiştir fi 6 Teşrîn-i Evvel sene (1)308

Ek 23. B.O.A. İrade-i Maarif, 5/93, H. 23 Ramazan 1317-M. 25 Ocak 1900, Künyeli Erzurum İdâdîsi'ne
Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Şûrâ-Yı Devlet Mâliye Dâ'iresi

'ADED: 2336

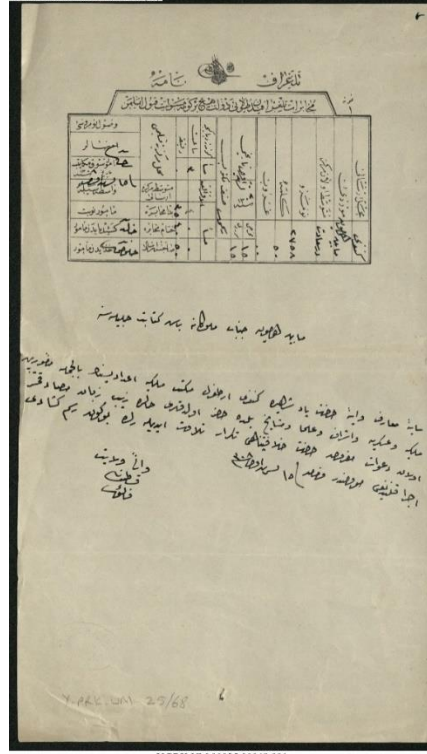
Ma'ârif Nezâretinin Şûrâ-yı Devlete havâle buyrulan 30 Receb sene (1)317 târihli tezkiresi Mâliye Dâ'iresinde kırâ'at olundu

Me'âlinde Erzurum Mekteb-i i'dâdî-i mülkîsine icrâsına lüzûm görülen inşâ'ât ve ta'mîrât için ber-müceb-i keşf yüz yedi bin dört yüz on bir guruş otuz iki santimin sarfı muktezî bulunduğî ve bunun ihâleten icrâsına tâlib zuhûr itmediğî mahallinden iş'âr ve keşf defteri muhteviyâtı fenne muvâfık aksâm-ı inşâ'iyeye mevzû'-ı fi'âtın mahallî râyicine göre mu'tedil oldığî bi'l-muhâbere şehremânetinden beyân ve izbâr kılınmış ve meblağ-ı mezbûrun sene-i hâliye bûdcesinin taşra kısmında murakkam inşâ'ât ve ta'mîrât tertîbinden tesviyesi mümkün bulunmuş olduğundan bahisle icrâ-yı iktizâsı istîzân kılınmış ve sûret-i iş'âr münâsib görülmüş olmağla ber-müceb-i istîzân icrâ-yı icâbı husûsunun nezâret-i müşârun-ileyhâya havâlesi tezekkür ve keşf defteri leffen takdîm kılındı ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fî 23 Şa'bân sene (1)317 ve fî 14 Kânûn-ı Evvel sene (1)315.

Şûrâ-yı Devlet, A'zâdan ... Bey (Bulunmadı); A'zâdan Mehmed Murad; A'zâdan İlyas; A'zâdan Mehmed Aziz bin Vecihi; A'zâdan Sıddık Bey (Bulunmadı); A'zâdan Es-Seyyid Ali Rızâ bin Halil; A'zâdan Reşâd Bey (Bulunmadı); A'zâdan Şerif Hüseyin Bey (Bulunmadı); A'zâdan Lutfî Efendi (Bulunmadı); A'zâdan Şerif Abdullah Paşa (Bulunmadı); Mâliye Dâ'iresi Re'isi Cemâleddin; A'zâdan ... Efendi (Bulunmadı); A'zâdan Mansur Paşa (Bulunmadı); A'zâdan Hüseyin Nâzım; A'zâdan Es-

Seyyid Mehmed Arif Hikmet; A'zâdan Seyyid Mustafa Râif; A'zâdan Muhammed Ali bin İbrahim Niyâzi; A'zâdan Safveti Bey (Bulunmadı)

Ek 24. B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 25/68, H. 5 Rebiülahir 1310-M. 27 Ekim 1892. Çankırı İdâdîsi Açılış ve Küşad'ını Gösterir Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

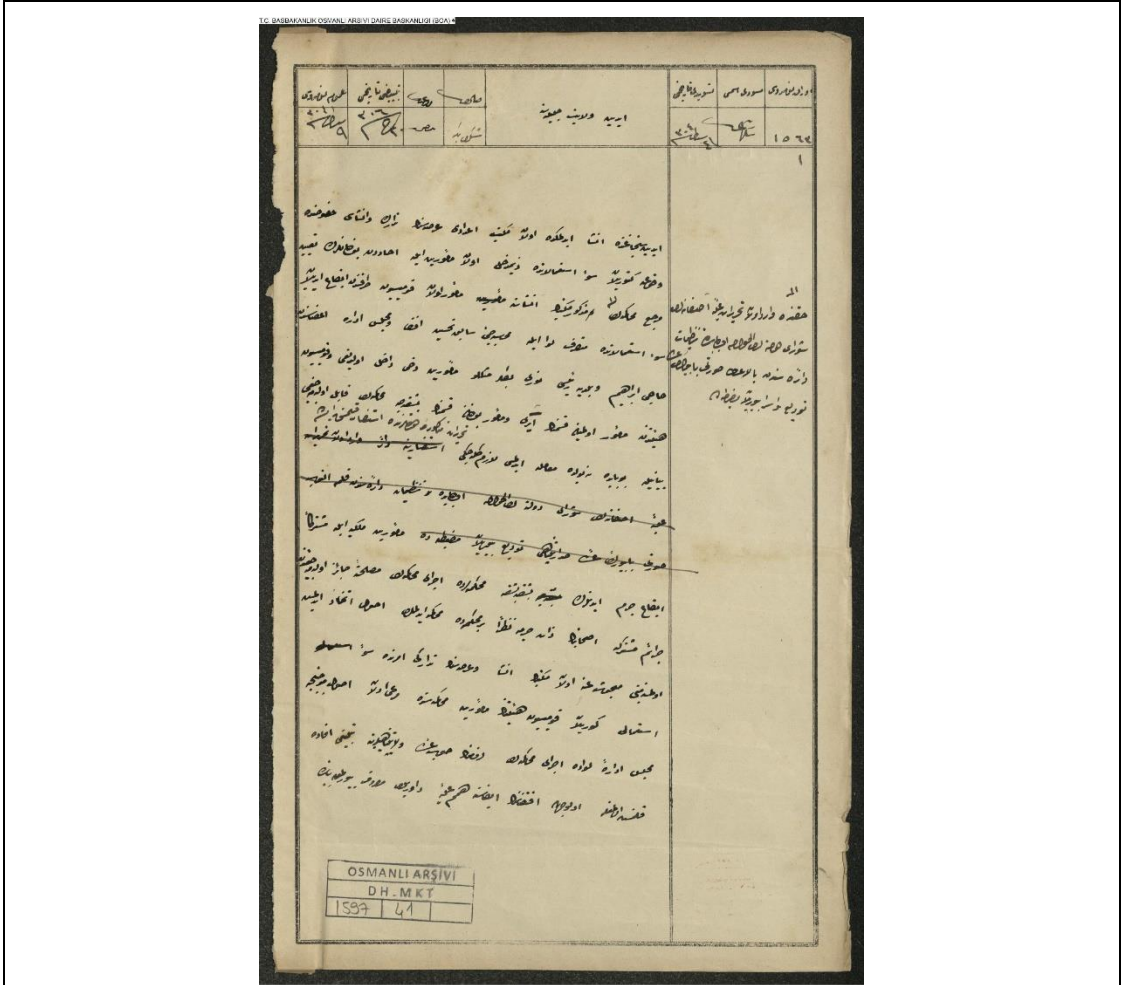
Y.PRK.UM.00025.00068.001

Telgrafnâme

Muhâberât-ı Telgrafîden Dolayı Devlet Hiç Bir Güne Mes'ûliyet Kabûl Eylemez

Vusûl Numrosı	Mahal-i Merkezine Teslimi	Dakika	Sâ'at	Gündüz Veya	Sınıf-ı Mektûb	Târîhi: Teşrîn-i Evvel	Kelime	Numro	Muttavasıtt Olan Merkez	Mevridi	Mahall-i İrsâli
İmzâlar		.	3	Mesâ'							
Me'mûr- 1 Sevki Mekâtib:											

Ek 25. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 1597/41, 30 Rabiulevvel 1306-4 Aralık 1888 Künyeli
Aydın İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Dâhiliye Mektûbî Kalemî Müsevvedâtına Mahsûs Varakadır

Evrâk Numrosu: 97 / 17

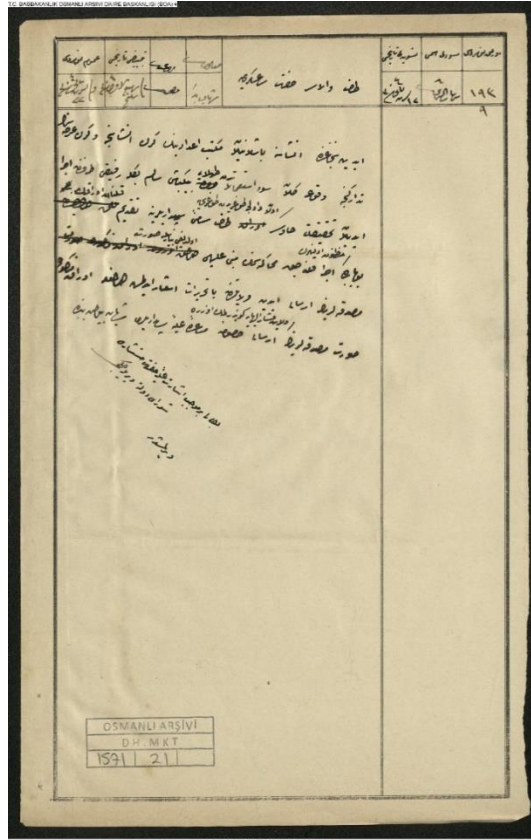
Tesvîdi Târîhi: Fi 31 Ağustos Sene (1)307

Târîh-İ Tebyîz: 10 S. Sene (1)309 Ve Fi 2 Eylül Sene (1)307

Karahisâr-I Sâhib Mutasarrıfı Sâbık Sa'âdetlü Cemîl Bey Efendi Hazretlerine Tezkire

Aydın mekteb-i i'âdîsi inşâ'atında vukû'ı mervî olan sû-i isti'mâlâtından dolayı zât-ı vâlâlarına istizâhına lüzûm görünen mevâd hakkında müstantıklıktan virilen müzekkere sûretinin zât-ı irsâliyle icrâ-yı icâbına dâ'ir Aydın vilâyeti makâmından meb'ûs tahrîrâta mezkûr müzekkere ile berâber savb-ı sa'âdetlerine tisvâr kılınmağla bi'l-mütâla'a iktizâsının beyân ve ifâde ve evrâk-ı mezkûrenin i'âdesine himmet buyrulması bâbında

Ek 26. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 1571/21, 20 Cemazeyilahir 1306-21 Şubat 1889
Künyeli Aydın İdadisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

EVRAK NUMROSU: 193 / 9

MÜSEVVİDİ: Bende Şahâbeddin

TESVİDİ TÂRİHİ: 12 Teşrîn-i Sâni sene (1)304

TEBYİZİ TÂRİHİ: Fi Selh-İ Rebî'ü'l-Evvel Sene (1)306 Ve Fi 22 Teşrîn-İ Sâni Sene (1)304

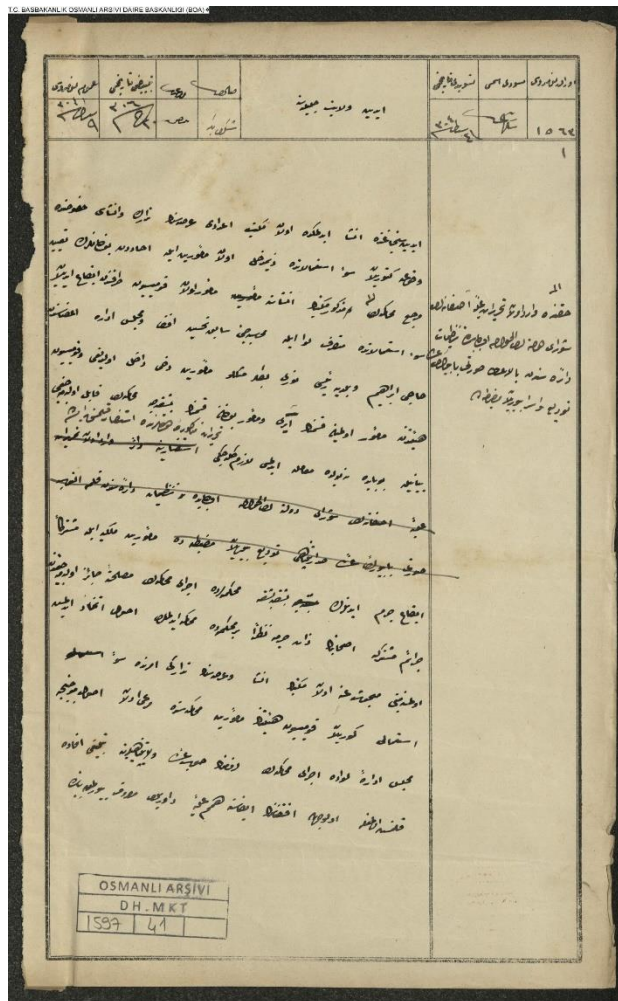
TARAF-I VÂLÂ-YI HAZRET-İ SER-'ASKERÎYE

Aydın Sancağında inşâsına başlanılan mekteb-i i'dâdînin gerek inşâsınca 'arsasının tedârikince vukû'a gelen sû-i isti'mâlâtдан dolayı Binbaşı Sâlim Bey'le refiki tarafından icrâ idilen tahkîkâtı hâvî olan ve evvelce doğrudan doğruya taraf-ı sâmi-i sipehdârîlerine takdîm kılınan evrâkın bu bâbda maznûn olanların icrâ kılınacak muhâkemesinin mebnî-'aleyhi olduğu beyânıyla sûret-i musaddakalarının irsâli Aydın vilâyetinden bâ-tahrîrât iş'âr idilmiş olmağla evrâk-ı mezkûre sûret-i musaddakalarının vilâyet-i müşârun-ileyhâya gönderilmek üzere irsâli husûsuna müsâ'ade-i 'aliyye-i sipehdârîleri şâyân buyrulmak bâbında

Battâlî ber-müceb-i işâret-i 'aliyye-i hazret-i müsteşârî

Şûrâ-yı Devlete virileceği Virilmiştir

Ek 27. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 1597/41, 30 Rabiulevvel 1306-4 Aralık 1888 Künyeli
Aydın İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

DH.MKT.01597.00041.001

Evrâk Numrosu: 1063

Müsevvidi İsmi: Şevki

Tesvîdi: Fî 4 Şubat Sene (1)304

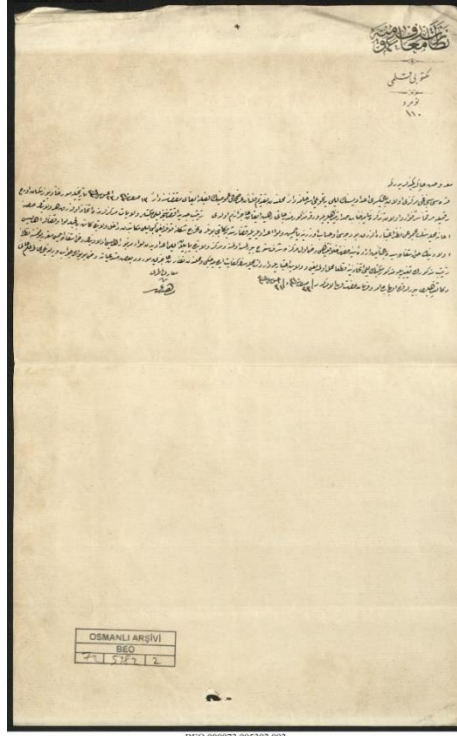
Tebyîzi Târîhi: 20 C. Sene (1)306 / 9 Şubat Sene (1)304

Aydın Vilâyet-i Celîlesine

Aydın Sancağında inşâ idilmekte olan mekteb-i i' dâdî 'arsasının tedârik ve inşâsı husûsunda vukû'a getirilen sû-i isti'mâlâtta zî-medhal olan me'mûrîn ile ahâddan bulunanların ta'yîn-i mercî' muhâkemeleri hakkında vârid olan tahrîrât-ı 'aliyye-i âsafâneleri Şûrâ-yı Devlete lede'l-havâle ol bâbda tanzîmât dâ'iresinden bi'l-i'tâ sûreti bâ-buyruldu-ı 'âlî tevdi' ve isrâ buyrulan mazbatada mezkûr mektebin inşâsına me'mûr olan komisyon tarafından îkâ' idilen sû-i isti'mâlâtta mutasarrîf-ı livâ ile muhâsebeci-i sâbık Tahsîn Efendi ve meclis-i idâre a'zâsından Hâcî İbrâhim ve Belediye Re'îsi Nûri Bey'ler misillü me'mûrîn dahî dâhil olduğı ve komisyon hey'etinden me'mûr olmayan kısmının ayrı

ve me'mûr bulunan kısmının başkaca muhâkemeleri kâbil olamayacağı beyânıyla bu bâbda ne yolda mu'âmele idilmesi lâzım geleceği tahrîrât-ı mezkûre devletlerinde istifsâr kılınmış ise de me'mûrîn-i mülkiye ile müştereken ikâ'-ı cürm idenlerin başka başka mahkemelerde icrâ-yı muhâkemeleri maslahaten câ'iz olamayacağından cerâ'im-i müştereke ashâbının zât-ı cürme nazaran bir mahkemede muhâkeme idilmeleri usûl ittihâz edilmiş olmasına mebnî mebhûs-ı 'anh olan mektebin inşâ ve 'arsanın tedârîki emrinde sû-i isti'mâli görülen komisyon hey'etinin me'mûrîn muhâkemesinde mer'î olan usûl mûcebince meclis-i idâre-i livâda icrâ-yı muhâkemeleri lüzûmunun savb-ı 'âlî-i vilâyet-penâhîlerine teblîği ifâde kılınmış olmağla ol vechle iktizâsının ifâsına himem-i 'aliyye-i dâverîleri masrûf buyrulmak bâbında

Ek 29. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 72/5382, H. 23 Safer 1310,-M. 16 Eylül 1892 Künyeli
Balıkesir İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Mektûb-î Kalemî

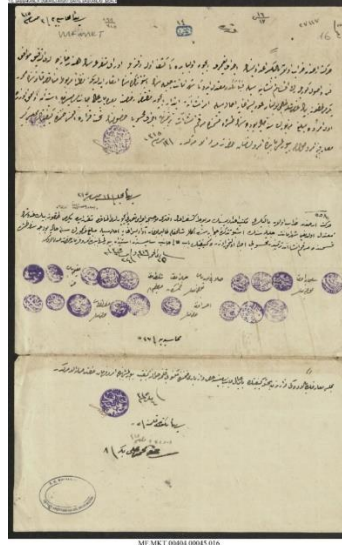
Numro: 110

Ma'Rûzk-ı Çâker-i Kemîneleridir ki

Karesi Sancağı merkezi olan Balıkesiri i'dâdisinin leylîye tahvîli istihâmına dâ'ir takdîm kılınan 'arzuhal-i 'umûmînin leffîyle îfâ-yı muktezâsına dâ'ir 13 Safer sene (1)310 ve 23 Ağustos sene (1)308 târihiyle müverrihan ve yüz seksen üç rakamıyla murakkam şeref-vârid olan tezkire-i sâmiye-i cenâb-ı sadâret-penâhîleriyle varaka-i mezkûr münderecâtı rehîn-i ikân-ı 'âcizânem oldu. Tertîb-i cedîd iktizâsınca leylî mektebler vilâyât merkezlerinde ittihâz olunarak her vilâyetin hisse-i i'âne-i mahalliyesinin mecmû'ı nazar-ı i'tibâra alınarak bûdcesi o hesâb üzerine yapılmış ve livâ i'dâdîleriyle kazâ rüşdiye mekâtibi bunlara mahrec şekline konulduğu gibi leylî mekâtibden dâhil-i vilâyetde kâ'in bi'l-cümle livâ ve kazâlar ahâlîsi evlâdının hakk-ı istifâdesi de bi't-te'mîn irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî dahî ol merkezde şeref-sunûh buyrulmuş olmasına ve merkez-i vilâyetde yapılan leylî i'dâdîden livâ-i mezbûr ahâlîsi evlâdının dahî istifâde eylemesi mukarrer bulunmasına nazaran tertîb-i mezkûrun tağyîriyle mezkûr mektebin leylî ittihâzına kat'an mahal olmadığını ve vilâyet i'tibârıyla vâridât-ı mahalliyesinin kifâyet idemeyeceği ve mahallinden nezâret-i 'âcizîye mevrûd ba'zı müsted'âyâta dahî bu yolda cevâb virildiği muhât-ı 'ilm-i 'âlî-i vekâlet-penâhîleri buyruldukda ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 23 Safer sene (1)310 ve 31 Ağustos sene (1)308.

Ma'ârif Nâzırı Bende Zühdi.

Ek. 30. B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 404/45, H. 25 Zilhicce 1316-M. 6 Mayıs 1899 Künyeli Balıkesir
İdâdîsi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Hüdâvendigâr Vilâyeti

Mektûbî Kalemi

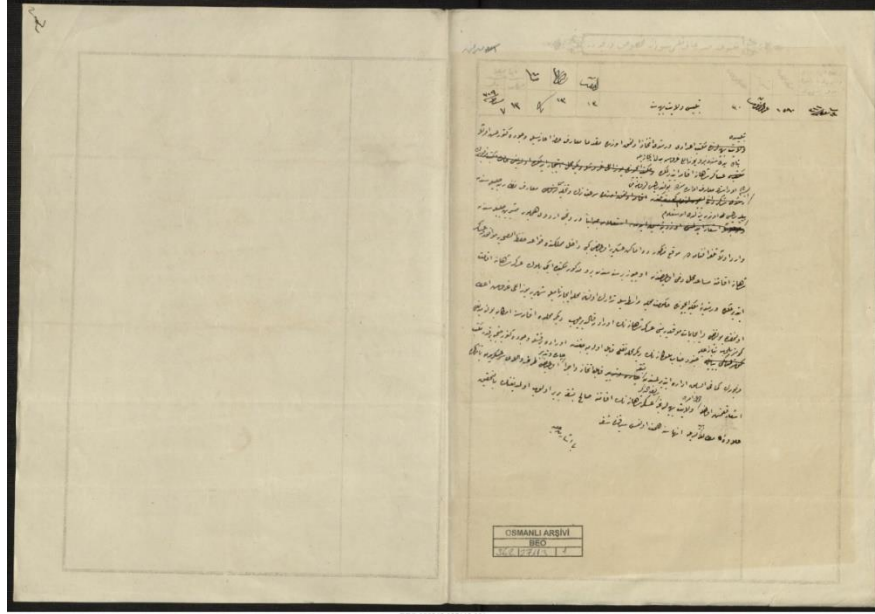
‘Aded 13

Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Cenâb-ı Mülûkâne Ser-Kitâbet-i Celîlesine

‘Atûfetlü Efendim Hazretleri

Cennetmekân Ertuğrul Gâzî Hazretlerinin Söğüd kasabasında te’sîs buyurmuş oldukları mescid-i şerîfin etrâfına birçok hâneler inşa olunması cihetiyle begâyet zik bir dâ’ire içinde kalmasına ve kasaba-i mezkûrede taraf-ı eşref-i hazret-i hilâfet-penâhiden inşâsı emr u fermân buyrulan birer mescid ve mektebden mescid kasabanın münâsib mahallinde vücûda getirülmek üzere mektebin mescid-i şerîf-i mezkûr kurbunda te’sîsi mukarrer bulunmuş olmasına binâ’en mescid-i şerîfi ihâta iden hânelerden lüzûmî mikdârının kânûn-nâme-i mahsûs ahkâmına tevfiқан istimlâkıyla orasının vâsi’ meydân hâline ifrâğı irâde-i mülhemiyet-‘âde-i hazret-i şehinşâhî iktizâ-yı ‘âlsinden bulunduğu 11 Şubat sene (1)317 târîhli telgraf-nâme-i ‘âlî-i ‘âsafâneleriyle tebliğ buyrulması üzerine ber-mantûk-ı emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i hilâfet-penâhî mescid-i şerîf-i mezkûr etrâfında ve yüz altı bin yüz guruş kıymetinde olan emlâkden otuz parçasının istimlâki lâzım gelüb bunlardan bir kısmının mu‘âmelâtı ikmâl olunmuş ve kısm-ı mütebâkiye ‘âid mu‘âmele dahî der-dest-i îfâ bulunmuş olduğına ve bu meyânda ba‘zı emlâk ashâbı fakr-ı hâllerinden dolayı ‘âtufet-i cihân-şumûl-i hazret-i zillullâhiden olmak üzere hâneleri enkâzının dahî kendülerine ihsân buyrulması istid‘âsında bulunduğu dâ’ir Ertuğrul mutasarrıflığından bâ-tahrîrât gönderilen Söğüd kazâsı meclis idâresi mazbatasıyla melfûfi matviyyen ‘arz u takdîm kılınmış olmağın ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü’l-emrindir. Fî 9 Muharrem sene (1)320 ve fi 4 Nisan sene (1)318. Hüdâvendigâr Vilâyeti Vâlîsi Bende İbrâhim Halil.

Ek 31. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, H. 13 Şaban 1311-M. 19 Şubat 1894, Bitlis İdâdîsi Künyeli Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Mektübî-İ Sadr-ı ‘Âli Kalemi Müsveddâta Mahsûs Varakadır

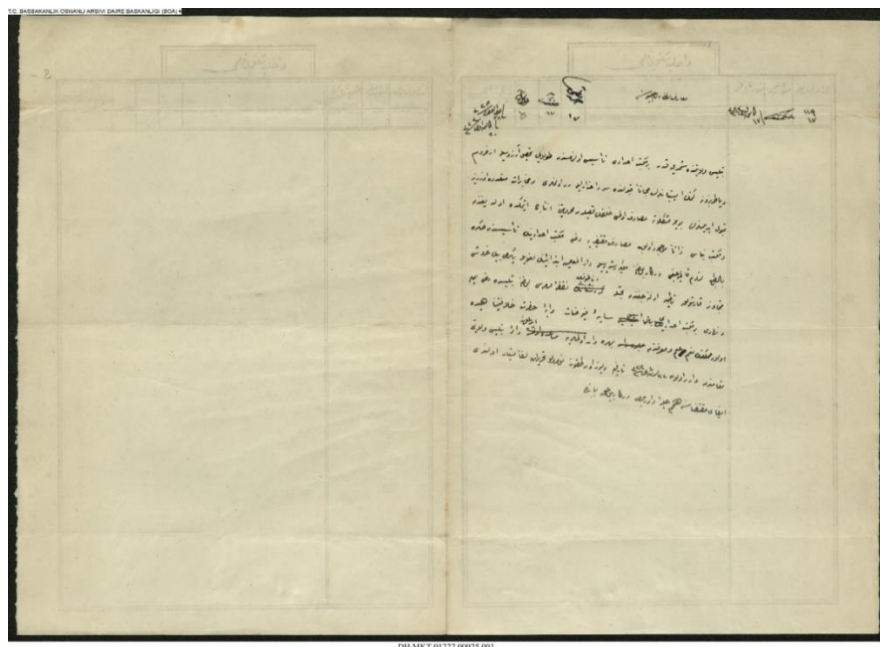
Fî 13 Şa‘Bân Sene (1)311

7 Şubat Sene (1)309

Bitlis Vilâyet-i Behiyyesine

Bitlis’te mekteb-i i‘dâdî ve rüşdî ittihâz olunmak üzere mukaddemâ ma‘ârif-i hâssa i‘ânesiyle vücûda getirilmiş olan binâda yedi seneden berü yüz elli guruş bedel-i icâr ile ‘asâkir-i şâhâne ikâme etdirilmekde ise de orasının ma‘ârif idâresinde bulundurulması lüzûmuna mebnî sūr‘at-i terk ve tahliyesi ma‘ârif nezâret-i celîlesinden bildirilmesi üzerine lede’l-isti‘lâm dördüncü ordu-yı hümâyûn müşîriyet-i celîlesinden vârid olan telgraf-nâmede mevki’-i mezkûrda emâkin-i ‘askeriye olmadığı gibi dâhil-i memleketde kavâ‘id-i hıfzu’s-sıhhaya muvâfık ve ‘asâkir-i şâhâne ikâmetine müsâ‘id mahal dahî olmadığından üç yüz bir senesinden berü mezkûr mektebde iki bölük ‘asâkir-i şâhâne ikâmet itdirilmekde ve rüşdiye-i mülkiye içinde hükûmet-i mahalliye vâsıtasıyla tedârik olunan mahalle icâr nâmıyla şehriye yüz elli guruş i‘tâ olunmakda bulunduğu ve icâbât-ı mevki‘iyeye mebnî ‘asâkir-i şâhânenin oradan kaldırılıb diğer mahalde ikâmesine imkân bulunamadığı gösterilüb binâ‘en-‘aleyh cünûd-ı cenâb-ı mülûkânenin diğer mahalle nakli kâbil olamayacağından orada bir kışla vücûda getirilinceye kadar mekteb-i mezbûrun kemâ-fi’s-sâbık idâre etdirilmesinden başka kâbil-i ittihâz ve icrâ çâre ve tedbîr olmadığı taraf-ı vâlâ-yı ser-‘askeriden bâ-tezkere iş‘âr kılınmış olmağla evvel emirde vilâyet-i behiyyelerince sâlifü’ZK-zıkr ‘asâkir-i şâhânenin ikâmetine sâlih başka bir yer olub olmadığına bi’t-tahkik ‘ilâve-i mütâla‘a-i behiyyeleriyle inhâsına himmet olunması siyâkında şukka. Bâ-işâret-i ‘aliyye.

Ek 32. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemî, 28 Zilkade 1325-M. 2 Ocak 1908 Künyeli Arşiv Belgesi ve
Transkripsiyonu

Dâhiliye Mektûbî Kalemî

Evrak Numrosu: 119/17

Müsveddî İsmi: -

Tesvîdî Târîhi: Fî 17 Kânûn-ı Evvel Sene (1)323

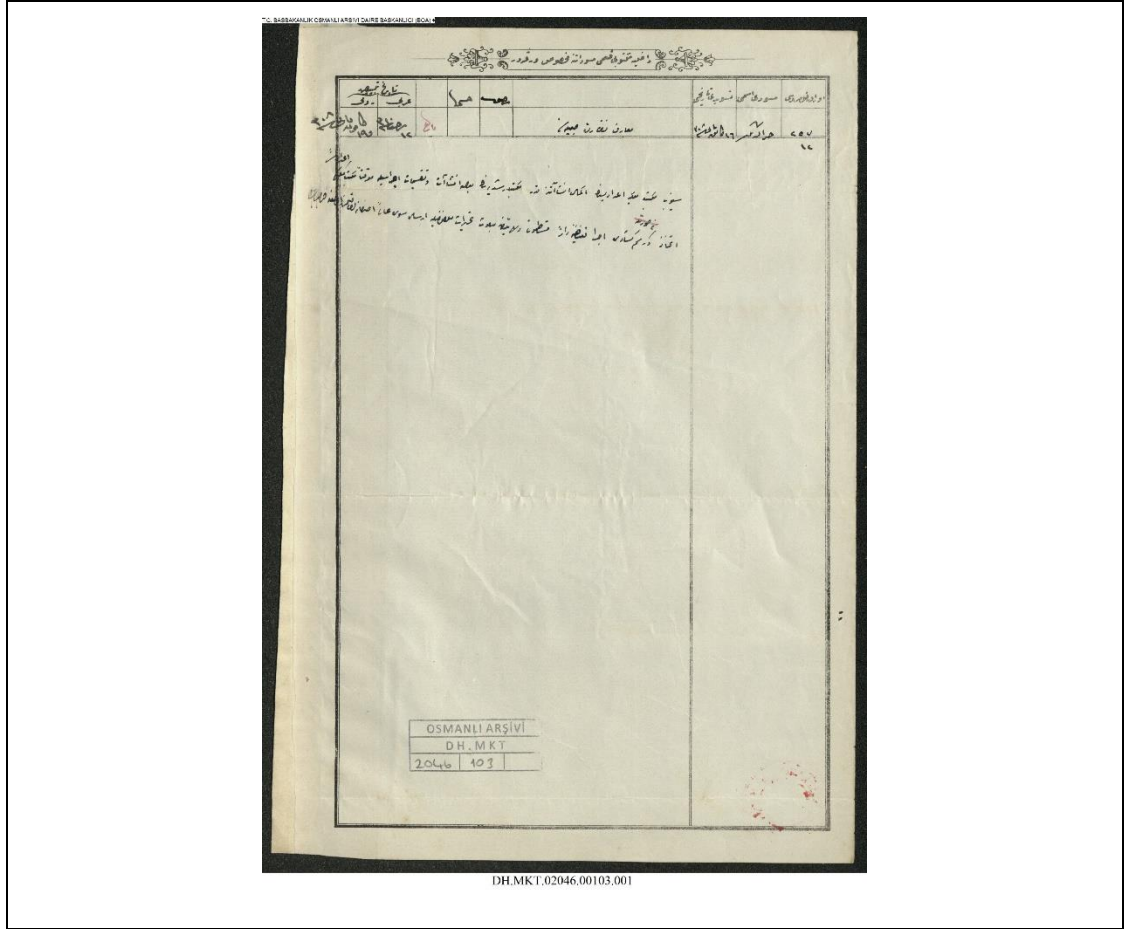
Târîh-İ Tebyîzi: Fî 28 Zi'l-ka'de Sene (1)325/ Fî 20 Kânûn- Evvel Sene (1)323

Ma'Ârif Nezâret-i Celîlesine

Bitlis vilâyetinde şimdiye kadar bir mekteb-i i'dâdî te'sîs olunmamasından dolayı tahsîl arzusuyla Erzurum veya Trabzon'a gitmek isteyenlerin meccânen kabûlünde serd a'zâr ile reddolunmaları ve muhâberât-ı müte'addide üzerine kabûl edilenlerin böyle müşkilâta müsâdif olması halkın tahsîlden mahrûmiyetini intâc etmekte olduğundan ve mekteb binâsı zâten mevcûd olub masârif-i mukteziyeye dahî mekteb-i i'dâdînin te'sîsinden sonra bi't-tabî' lüzûm kalmayacağı derkâr bulunan mülkiye rüşdiyesiyle dârü'l-mu'allimîn-i ibtidâ'înin lağvıyla yigirmi bin guruşu mütecâviz karşuluk te'mîn olunacağından bahisle Anadolu'nun nokta-i mühimmesi bulunan Bitlis'de dahî leylî ve nehârî bir mekteb-i i'dâdî bi't-te'sîs sâye-i füyûzât-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde evlâd-ı memleketin ni'am-ı 'ilm u ma'rifetden behredâr edilmelerine dâ'ir Bitlis vilâyeti makâmından vârid olan 22 Teşrîn-i Sâni sene (1)323 târihli ve yüz on dokuz numrolu tahrîrât leffen tisyâr olundu. İfâ-yı muktezâsına himem-i 'aliyye-i dâverîleri derkâr buyrulmak bâbında

Ek 33. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 2046/103, H. 12 Receb 1310-M. 30 Ocak 1893 Künyeli

Sinop İdâdîsi Arşiv Belgeleri Transkripsiyonu

Dâhiliye Mektûbî Kalemi Müsveddâtına Mahsûs Varakadır

Evrâk Numrosu: 257/12

Müsveddî İsmi: Bende Hayreddin

Tesvîdi Târîhi: 16 Kânun-I Sâni Sene (1)318

Târîh-i Tebyîzi

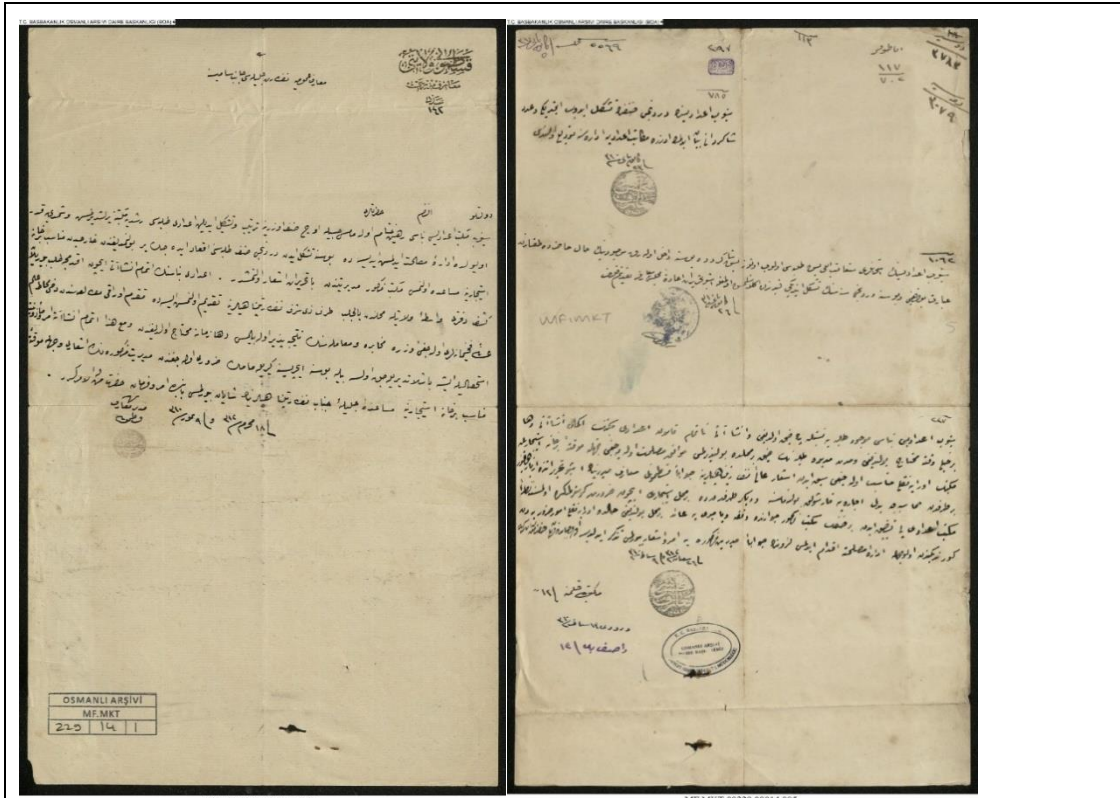
‘Arabî: 12 Receb Sene (1)310

Rûmî: 19 Kânûn-ı Sâni Sene (1)308

Ma‘Ârif Nezâret-i Celîlesine

Sinop mekteb-i idâdisinin ikmâl-i inşâ’atına kadar mekteb-i rüşdiyenin ba’zı inşâ’at ve ta’mirât icrâsıyla muvakkatan mekteb-i idâdî-i mülkî ittihâz ve resm-i küşâdî icrâ kılındığına dâ’ir Kastamonu vilâyetinden meb’ûs tahrîrât melfûfuyla irsâl-i sû-yı ‘âlî-i asifâneleri kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân e hazret-i men-lehü’l-emrindir.

Ek 34. B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemi, 229/14, H. 27 Rebiulevvel 1312-M. 28 Eylül 1894
Künyeli Sinop İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Mf_Mkt__00229_00014_001_001

Kastamonu Vilâyeti

Ma'Ârif Müdüriyeti

'Aded 142

Ma'Ârif-i 'Umûmiye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Sâmisine

Devletlû Efendim Hazretleri

Sinop mekteb-i idâdisi binâsı rehîn-i hitâm olamaması hasebiyle üç sınıf üzerine tertîb ve teşkil edilen idâdî talebesi rüşdiye mektebine yerleşdirilmiş ve şimdiye kadar o yolda idâre-i maslahat edilmiş idiyse de bu sene teşekkül eden dördüncü sınıf talebesini ik'âd edecek yer bulunmadığından hâriciden bir hâne isticârına müsâ'ade olunması mekteb-i mezkûr müdüriyetinden bâ-tahrîrât iş'âr olunmuştur. İ'dâdî binâsının itmâm-ı inşâ'atı için akdemce taleb buyrulan keşiş defteri vâsıta-i vilâyetle mahallinden bi'l-celb taraf-ı zî-şeref-i nezâret-penâhîlerine takdîm olunmuş ise de mütekaddim evrâkı mütâla'asından dahî muhât-ı ilm-i alî-i fehîmâneleri olacağı üzere muhâbere ve mu'âmelesinin netice-pezîr olabilmesi daha zamâna muhtâc olduğundan ve ma'ahazâ itmâm-ı inşâ'ata emr ve me'zûniyet istihsâliyle işe başlatılacak olsa bile bu sene içerisine girilememek zarûrî olduğundan müdüriyet-i mezkûrenin iş'ârı vechle muvakkaten münâsib bir hâne isticârına müsâ'ade-i celîle-i cenâb-ı nezâret-penâhîlerinin şâyân buyrulması bâbında emr u fermân e hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 18 Muharrem sene (1)312 ve fî 9 Temmuz sene (1)310.

Bende Müdür-i Ma'ârif-i Kastamonu.

MF_MKT__00229_00014_005_002

Meclise: Fî 5 Kânûn-ı Sâni sene (1)310

785

Sinop i'dâdisinin dördüncü sınıfının teşekkül edüb etmediği ve 'aded-i şâkirdânı beyân edilmek üzere mekâtib-i i'dâdiye idâresine tevdi' oldundu.

Fî 23 Kânûn-ı Sâni sene (1)310 Meclis-i Ma'ârif.

1062

Sinop i'dâdisinin imtihânları müte'âkib elli beş talebesi olub otuz beş şâkird de bu sene dâhil olarak mevcûdunun hâl-i hâzırda doksandan 'ibâret bulunduğu ve bu sene dördüncü senesinin teşekkül ettiği kaydından anlaşılmiş olmağla işbu tahrîrât i'âdeten meclis-i ma'ârifte takdîm kılındı.

Fî 26 Kânûn-ı Sâni sene (1)310

227

Sinop i'dâdisi binâsı mevcûd talebeye nisbetle pek zik olduğu ve inşâ'atı nâ-tamâm kalan i'dâdi mektebinin ikmâl-i inşâ'atı daha bir hayli vakte muhtâc bulunduğu ve müddet-i medîde talebenin zik bir mahalde bulundurulması muvâfik-ı maslahat olamayacağı cihetle muvakkaten bir hâne istîcârıyla mektebin oraya nakli münâsib olacağı seb eden iş'âr-ı 'âlî-i nezâret-penâhîlerine cevâben Kastamonu ma'ârif müdürünün işbu tahrîrâtında izbâr olunur bir taraftan muhâsebece bedel-i icâreye karşuluk bulunamamasına ve diğer

taraftan da bir mahal istîcârı için zarûret gösterilmekde olmasına nazaran mekteb-i i'dâdiyi tazyik eden bir sınıfın mekteb-i mezkûr civârında vakfa veya hayrîye 'âid bir mahal bulunduğu hâlde oraya nakli umûr-ı zarûriyeden görüldüğünden ol vecihle idâre-i maslahata ikdâm edilmesi lüzûmunun cevâben müdürîyet-i mezkûreye emr ve iş'âr buyrulması tezekkür edildiyse de ol bâbda fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

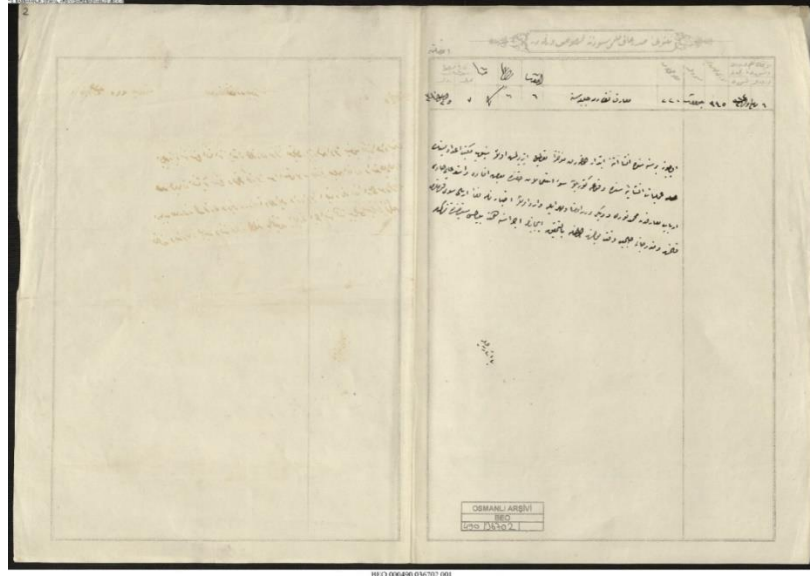
Fî 26 Şa'bân sene (1)312 ve Fî 9 Şubat sene (1)310

Mektûbî kalemine fî 12

Vürûdî 13 Şubat sene (1)310

Vâsıf Bey fî 13.

Ek 35. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 490/36702, H. 7 Rabiulahir 1312-M.8 Ekim 1894.Künyeli Sinop İdâdisi Arşiv Belgesi Ve Transkripsiyonu

Beo_000490_036702_001_002

Mektûbî-İ Sadr-I ‘Âlî Müsveddâtına Mahsûs Varakadır

Evrâkın Kaleme Vürûdu Ve Tesvîdi Târîhleri

Vürûdu: 6 Rebî‘ü’l-Âhire Sene (1)312

Tesvîdi: -

Evrâk Numrosu: 345

Müsveddî: Bende Ca‘Fer

Husûsî Numro: 220

Târîh-İ Tebyîzi:

Arabî: 7

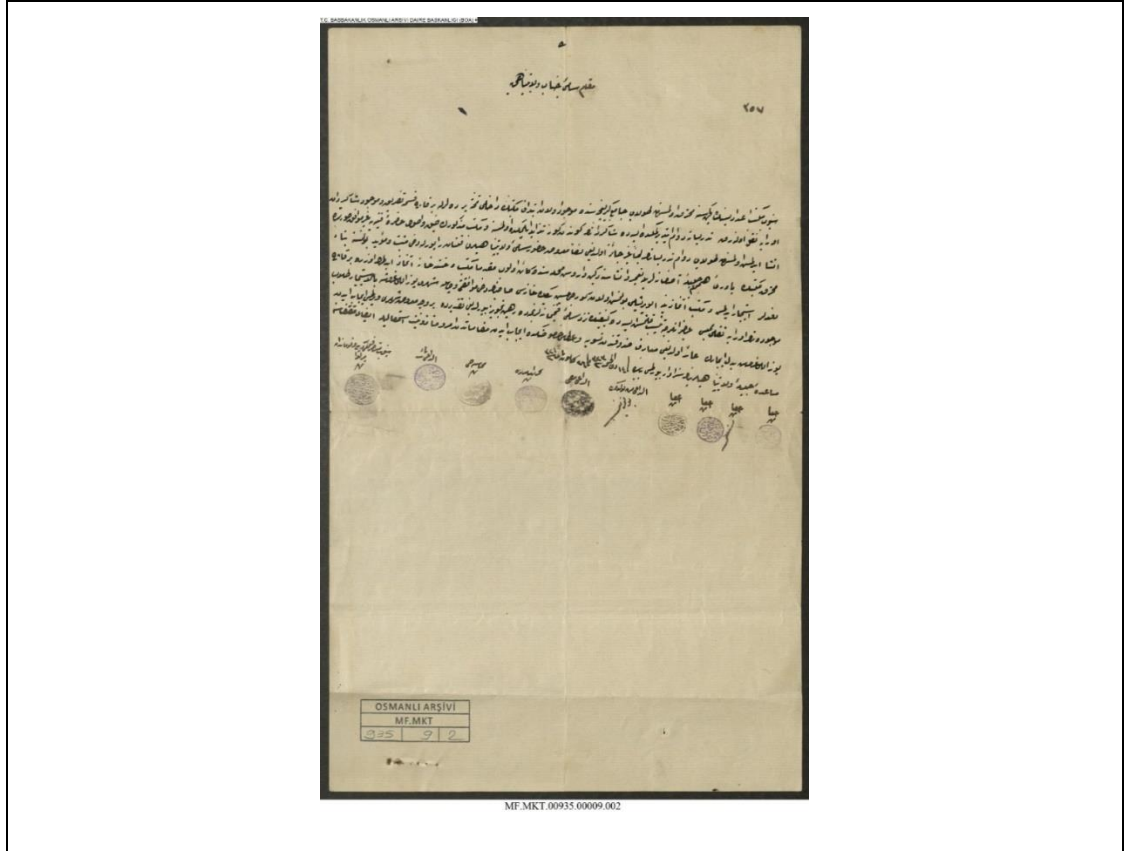
Rûmî: 25 Eylül Sene (1)310

Ma‘Ârif Nezâret-i Celîlesine

Üç yüz bir senesinde inşâ‘atına ibtidâr olunarak mu‘ahharan ta‘tîl etdirilmiş olan Sinop mekteb-i idâdisinin ‘ameliyât-ı inşâ‘iyesinde vukû‘a getirilen sû-i isti‘mâlât hakkında ba‘zı ifâde ve istid‘âyı hâvî erbâb-ı ma‘ârifden Mehmed Nuri ve diğer dört imzâ ve mühür ile vârid olan ihbâr-nâme leffen irsâl-i sû-yı devletleri kılınmış ve mündericâtı câlib-i dikkat bulunmuş olmağla bi’t-tahkîk icâbının icrâsına himmet buyrulması siyâkında tezkire.

Bâ-işâret-i ‘aliyye.

Ek 36. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 935/9, 19 Rabiulahir 1324, 12 Haziran 1906 Künyeli
Sinop İdâdisi Arşiv Belgesi Ve Transkripsiyonu

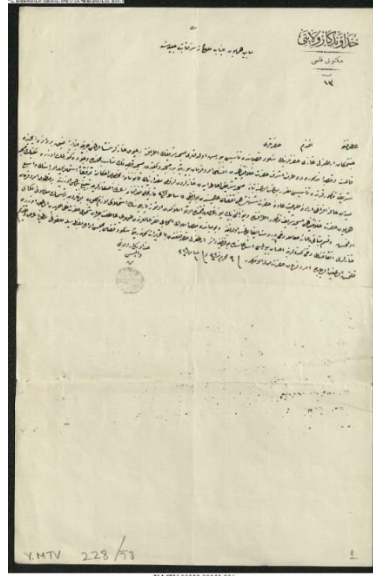
Mf_Mkt__00935_00009_002_001

357

Makâm-I Sâmî-İ Cenâb-I Vilâyet-Penâhîye

İşbu mekteb-i i'dâdisinin geçen sene muhterik olmasından dolayı câmi'-i kebîr bağçesinde mevcûd olan ibtidâî mektebinin dâhili tahta perdelerle birkaç kısma tefrîk ve mevcûd şâkirdân oraya nakl olunarak tedrîsâta devâm etdirilmekte ise de şâkirdânın günden güne tezâyüd eylemekte olmasına ve mekteb-i mezkûrun zik ve usûl-i hâzıra-i fenniyeye gayr-i muvâfık sûrette inşâ edilmiş olmasından dolayı devâm-ı tedrîsâtın ... gayr-i câ'iz olduğu leffen ma'rûz-ı huzûr-ı sâmî-i vilâyet-penâhîleri kılınan raporla dahî müsbet ve müsbet ve mü'eyyed bulunmasına binâ'en muhterik mektebin yâverî-i himem-i celîle-i asîfaneleriyle ta'mîr ve inşâsında değîn varoş mahallesinde kâ'in olub mukaddemâ mekteb ve hasta-hâne ittihâz edilmek üzere birkaç def'alar istîcâr edilmiş ve mekteb ittihâzına elverişli bulunmuş olan Gürcü Hüseyin bey'in hânesi sâhibinin dahî muvâfakatı vechile şehrî yüz elli guruşa bi'l-istîcâr tullâB-ı mevcûdenin oraya nakli meclis-i 'âcizânemizce tensîb kılınmış ise de keyfîyetin nezd-i sâmî-i fehîmânelerince de rehîn-i tecvîz buyrulduğu takdîrde ber-cevh-i ma'rûz şehrî verilmesi îcâb eden yüz elli guruş bedel-i îcârın 'âid olduğu ma'ârif sandığından tesviye ve i'tâsı husûsunun da îcâb eden makâmâtдан emr u me'zûniyet istihsâliyle îfâ-yı muktezâsına müsâde-i celîle-i vilâyet-penâhîlerinin sezâvâr buyrulması bâbında fi 14 Zi'l-hicce sene (1)323 ve fi 26 Kânûn-ı sâni sene (1)321

Ek 37. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 228/52, H. 9 Muharrem 1320-M. 18 Nisan 1902 Künyeli
Söğüt İdâdîsi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Hüdâvendigâr Vilâyeti

Mektûbî Kalemi

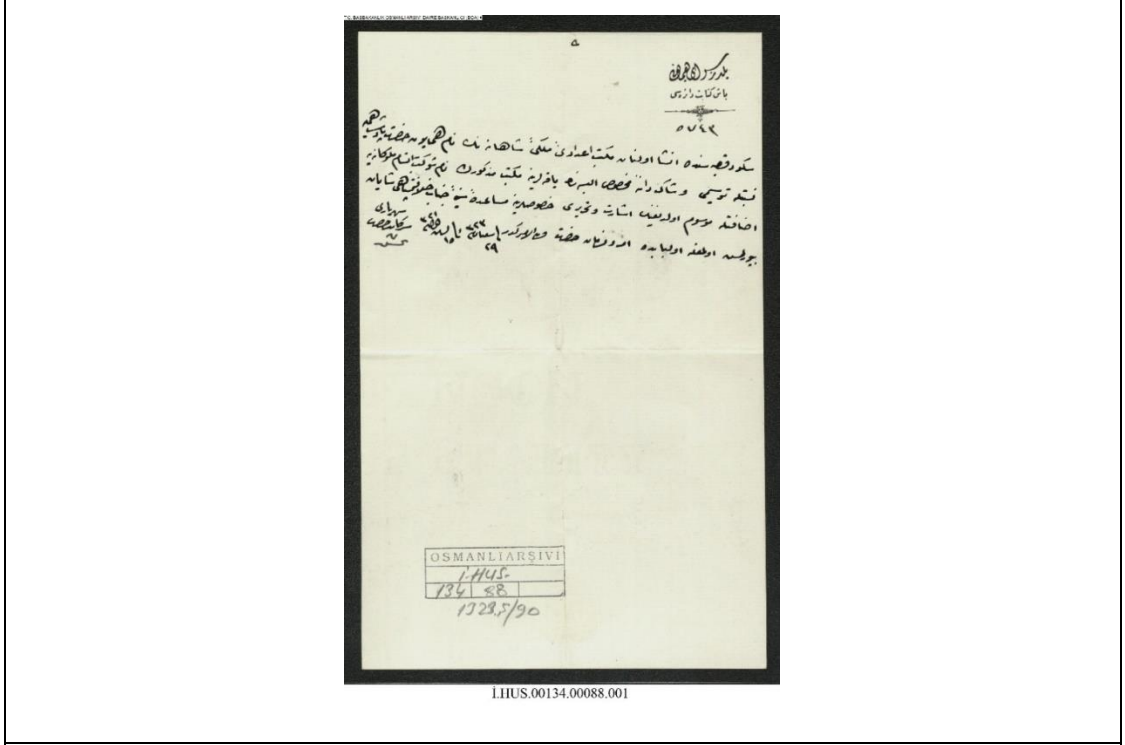
‘Aded 13

Mâbeyn-İ Hümâyûn-I Cenâb-I Mülûkâne Ser-Kitâbet-İ Celîlesine

‘Atûfetlü Efendim Hazretleri

Cennetmekân Ertuğrul Gâzî Hazretlerinin Söğüt kasabasında te’sîs buyurmuş oldukları mescid-i şerîfîn etrâfına birçok hâneler inşa olunması cihetiyle begâyet zik bir dâ’ire içinde kalmasına ve kasaba-i mezkûrede taraf-ı eşref-i hazret-i hilâfet-penâhîden inşâsı emr u fermân buyrulan birer mescid ve mektebden mescid kasabanın münâsib mahallinde vücûda getirülmek üzere mektebin mescid-i şerîf-i mezkûr kurbunda te’sîsi mukarrer bulunmuş olmasına binâ’en mescid-i şerîfi ihâta iden hânelerden lüzûmî mikdârının kânûn-nâme-i mahsûs ahkâmına tevfikân istimlâkıyla orasının vâsî‘ meydân hâline ifrâğî irâde-i mülhemiyyet-‘âde-i hazret-i şehinşâhî iktizâ-yı ‘âlîsinden bulunduğu 11 Şubat sene (1)317 târihli telgraf-nâme-i ‘âlî-i ‘âsafâneleriyle tebliğ buyrulması üzerine ber-mantûk-ı emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i hilâfet-penâhî mescid-i şerîf-i mezkûr etrâfında ve yüz altı bin yüz guruş kıymetinde olan emlâkden otuz parçasının istimlâki lâzım gelüb bunlardan bir kısmının mu‘âmelâtı ikmâl olunmuş ve kısm-ı mütebâkiye ‘âid mu‘âmele dahî der-dest-i îfâ bulunmuş olduğına ve bu meyânda ba‘zı emlâk ashâbı fakr-ı hâllerinden dolayı ‘âtufet-i cihân-şumûl-i hazret-i zillullâhîden olmak üzere hâneleri enkâzının dahî kendülerine ihsân buyrulması istid‘âsında bulunduğu dâ’ir Ertuğrul mutasarrıflığından bâ-tahrîrât gönderilen Söğüt kazâsı meclis idâresi mazbatasıyla melfûfi matviyyen ‘arz u takdîm kılınmış olmağın ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü’l-emrindir. Fî 9 Muharrem sene (1)320 ve fi 4 Nisan sene (1)318. Hüdâvendigâr Vilâyeti Vâlîsi Bende İbrâhim Halil.

Ek 38. B.O.A., Yıldız Sarayı Hümâyunu Başkitabet Dairesi, H. 9 Şaban 1323-M. 29 Ekim 1905 Künyeli
Sögüt İdâdîsi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

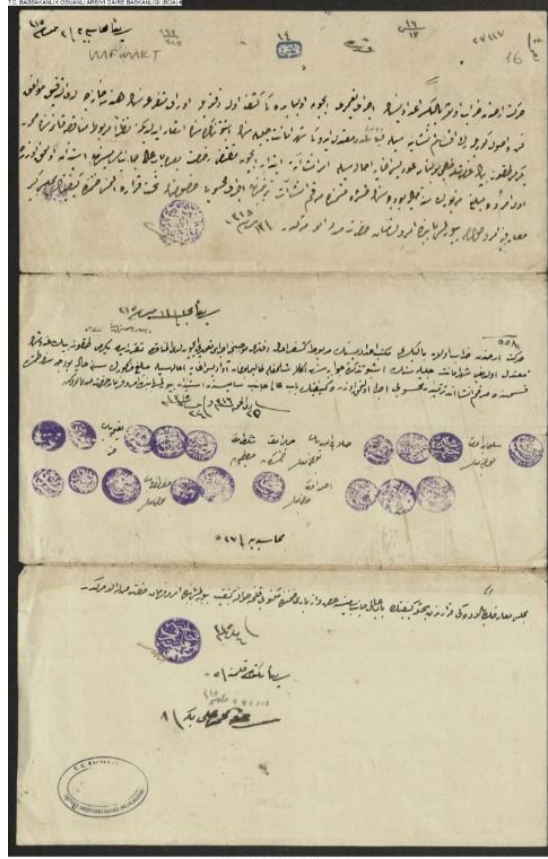
Yıldız Sarây-ı Hümâyûnı

Başkitâbet Dâ'iresi

5743

Sögüt kasabasında inşâ olunan mekteb-i i'dâdî-i mülkî-i şâhânenin nâm-ı hümâyûn-ı hazret-i pâdişâhiye nisbetle tevsîmi ve şâkirdânına mahsûs elbisenin yakalarına mekteb-i mezkûrun nâm-ı şevket-aksâm-ı mülûkâneye izâfetle mevsûm olduğının işâret ve tahrîri husûslarına müsâ'ade-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şâyân buyrulmuş olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 29 Şa'bân sene (1)323 ve fî 15 Teşrîn-i Evvel sene (1)321. Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî Bende Tahsin

Ek 39. B.O.A., Şurayı Devlet Maliye Dairesi, 404/45, H. 27 Zilkade 1325-M. 1 Ocak 1908, Künyeli
Balıkesir İdâdîsi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

MF.MKT.00404.00045.016

Şûrâ-yı Devlet

Mâliye Dâ'iresi

'Aded

3132

Ma'ârif Nezâretinin 15 Şevvâl sene (1)325 târîhinde Şûrâ-yı Devlete havâle buyrulan 8 Şevvâl sene (1)325 târîh ve iki yüz on numarlı tezkiresi melfûfuyla berâber mâliye dâ'iresinde kırâ't olundu

Me'âl-i tezkirede Ertuğrul Sancağı merkezi bulunan Bilecik kasabasında hamiyet-mendân ahâlî tarafından i'âneten virilen bin beş yüz liranın sarfiyla mekteb-i i'dâdî için sûret-i mükemmelede bir binâ yapılmakta ve yalnız işbu binânın bağçesinin etrâfına icâb iden dîvârın inşâsına mebâliğ-i mezbûrun kifâyet itmemekte olduğundan bahisle bunun için melfûf keşf defteri mücebince kırk altı bin sekiz yüz beş guruşun ma'ârif hissesinden lüzûm-ı tahsîsi Hüdâvendigâr vilâyetinden iş'âr kılınmış ve mezkûr muhâfaza dîvârı üzerine vaz' olunacak yüz on metro tûlünde timur parmaklık ile timur kapu için evrâk-ı keşfiyede yedi bin timure lüzûm gösterilmiş ise de bunlar için döt bin kıyye-i 'atık timur kifâyet ideceği bi'l-hesâb anlaşılmış olduğu beyânıyla fazla görülen üç bin kıyye timurun mezkûr evrâk-

ı keşfiyede mevzû' dört guruş fi'ât üzerinden esmân-ı bâliğası olan on iki bin guruşun sâlifü'l-beyân bedel-i keşifden bi't-tenzîl mütebâkî otuz dört bin sekiz yüz beş guruş beş santimin sene-i hâliye büdcesinde murakkam inşâ'ât tertîbinden tesviyesi istîzân kılınmıştır.

Sâye-i ma'ârif-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde i'âne-i ahâlî ile sûret-i mükemmelede inşâ olunmakta olduğu beyân kılınan mekteb-i mezkûrun muhâfazası zımında inşâsı taht-ı vücûbda bulunan dîvâr mesârifinin hisse-i ma'ârifden tesviyesi muktezî idüğü ve mu'âmelât-ı keşfiyesi usûli dâ'iresinde cereyân itdiği anlaşılması ve muvâfık-ı hâl ve maslahat bulunan iş'ârın kabûli umûr-ı tabî'iyeden görünmüş olmağla ber-mûceb-i istîzân ifâ-yı muktezâsının nezâret-i müşârun-ileyhâya havâlesi tezekkür ve dört kıt'adan 'ibâret olan keşf ve münâkasa defteriyle cedvel leffen takdîm kılındı ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fi 27 Zi'l-Ka'de sene (1)325 ve Fi 20 Kânûn-ı Evvel sene (1)323.

(Mühürler)

Şûrâ-yı Devlet; Mâliye Dâ'iresi Re'isi Mehmed Nûri; A'zâdan Şerîf Abdullah Paşa (Bulunmadı); A'zâdan Ali Gâlib; A'zâdan Mehmed Şerîf; A'zâdan Reşad Bey (Bulunmadı); A'zâdan Rıza Bey (Bulunmadı); A'zâdan ...; A'zâdan Es-Seyyid Mehmed Reşad; A'zâdan Cemil Bey (Bulunmadı); A'zâdan Nuh Bey (Bulunmadı); A'zâdan Hüseyin Nâzım; A'zâdan Feyzi Bey (Bulunmadı); A'zâdan Mavrakor Data Efendi (Me'mûr ...); A'zâdan Reşâd Rıdvan; A'zâdan Faik bin Mehmed Refik; A'zâdan Mehmed Aziz bin Vecihi; A'zâdan Mehmed Murad; A'zâdan Franko; A'zâdan Ahmed Cemal; A'zâdan Hüseyin Hüsni; A'zâdan Mehmed Emin; Mansûr Paşa (Bulunmadı); A'zâdan Es-Seyyid Neş'et Mehmed; A'zâdan Sarıca Ahmed Şakir.

Keşide Eden Me'mûr:

Ali	Hitâm-ı Muhâbere 30	4	Resmî	Mevridi Mahreci	110
	331 Der-Sa'âdet	Mâbeyn-i Hümâyûn		Çatalca	

Arz Eden Me'mûr:

Asım	Sâhibine İrsâli	40	4	19	19
------	-----------------	----	---	----	----

Mâbeyn-i Hümâyûn-I Cenâb-ı Mülûkâne Baş Kitâbet-İ Celîlesine

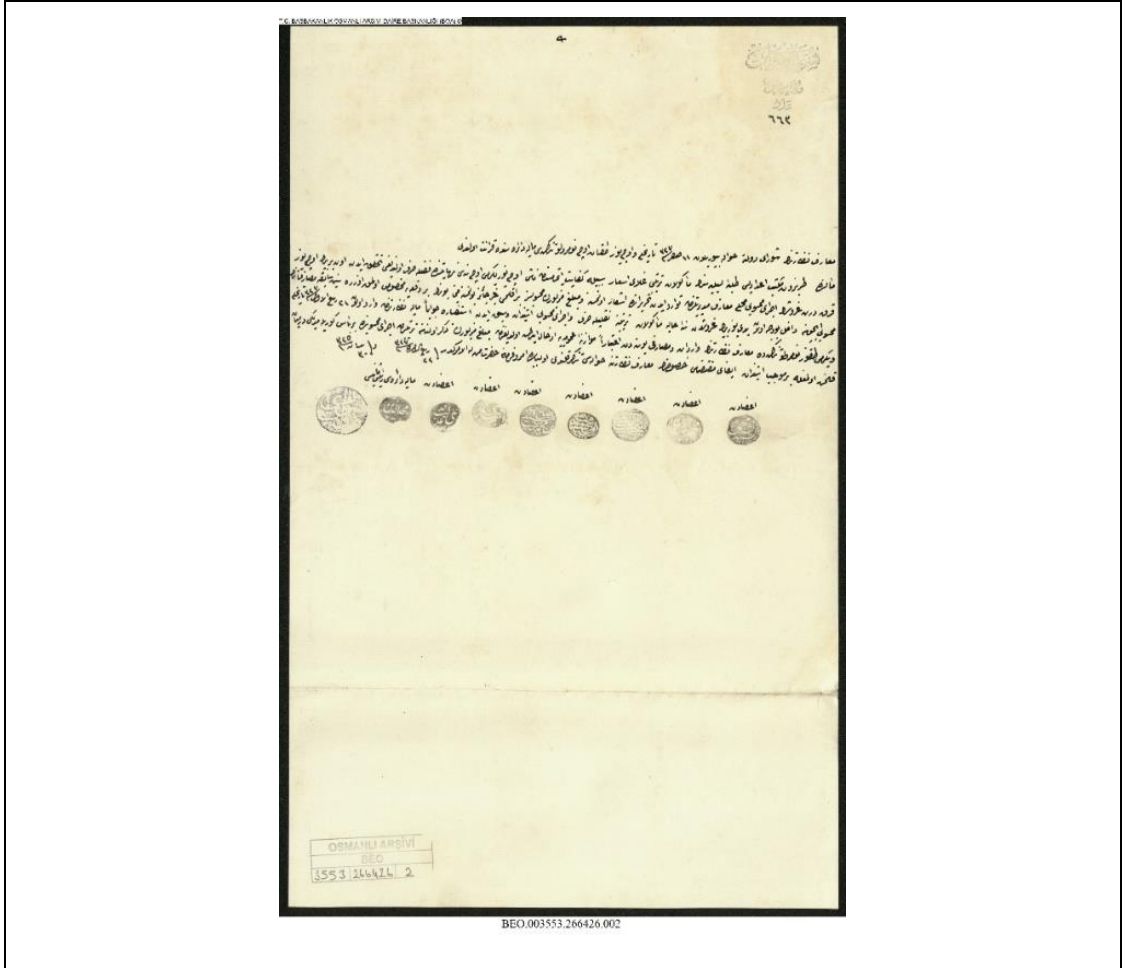
Cenâb-ı Rabb-i Müste'ân velî-ni'met-i bî-imtinân 'âlem u 'âlemiyân pâdişâhımız hazretleri kemâl-i ten-dürüstî ve 'âfiyetle ilâ âhirü'z-zamân taht-ı 'âlî-i baht-ı saltanat-ı seniyyelerinde ber-karâr ve mekîn buyursun âmin. Cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı hazret-i hilâfet-penâhîlerindenberü memâlik-i mahrûse-i şâhanelerinin her tarafı şu'â'-ı 'ilm ve ma'rifetiyle pür-nûr ve 'asr-ı ma'delet-hasr-ı cenâb-ı mülûkâneleri gıpta-fermâ-yı a'sâr u duhûr olduğu gibi sâye-i ma'ârif-pîrâye-i hazret-i şehriyârîlerinde fermân-ı merâhim-nişân-ı hümâyûnlarından olan mekteb-i mülkiye-i i'dâdînin bugün kâffe-i me'mûrîn ve sunûf-ı ahâlî mevcûd olduğu hâlde kemâl-i şükr u mesâr ile resm-i küşâdı icrâ ve bu vesîle ile dahî de'avât-ı hayriyyet-iştîmâl-i cenâb-ı zillullâhî bi-hulûsi'l-bâl tilâvet ve îfâ müte'âkiben cümle tarafından pâdişâhim çok yaşa du'â-yı bî-riyâsı edâ kılındığının ma'a't-teşekkür 'arz u ifâdesine mücâseret olundı fermân

Fî 19 Nisan sene (1)310

Çatalca Mustasarrafı Cevâd.

<p>Keşide Eden Me'mûr: -</p> <p>Ahz Eden Me'mûr: -</p> <p>Mahal-İ Merkezine Teslimi</p> <p>Gündüz Veya Gece: -</p> <p>Saat: 2</p> <p>Dakika: -</p> <p>Mutavassıt Merkeze İrsâli : Sabah</p>	
<p>Mâbeyn-İ Hümâyûn Baş Kitâbet-İ Celilesine</p> <p>Sâye-i ma'ârif-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde inşâ olunan mekteb-i i'dâdînin resm-i küşâdı cem'iyet-i 'azîme hazır olduğı hâlde bu gün bi'l-icrâ sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i zıllullâhînin ilâ âhirü'd-devrân ferak-ı kâ'inâtîde ber-karâr olması du'â-yı mefrûzu'l-edâsı bülend-avâz ile cümle tarafından tekrâr edildiğı ma'rûzdur. Fî 22 Teşrîn-i Evvel sene (1)303</p> <p>Vâlî-i Trabzon Sürûrî.</p>	

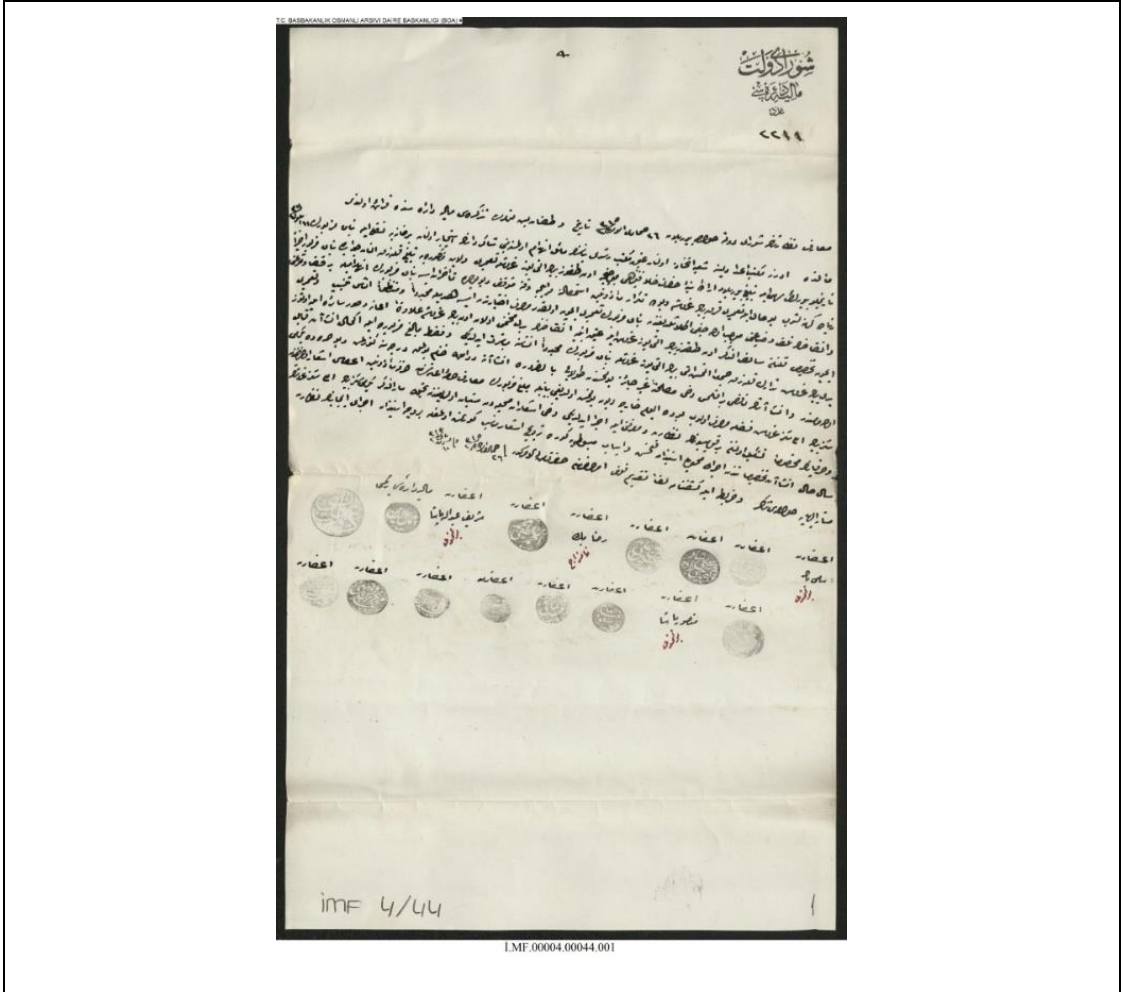
Ek 43. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 3553/2664, 23 Rebiülahir 1327-14 Mayıs 1909 Künyeli
Trabzon İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Ma'ârif nezâretinin şûrâ-yı devlete havâle buyrulan 11 Safer sene (1)327 târîhli ve üç yüz doksan üç numrolu tezkiresi mâliye dâ'iresinde kırâ'at olundu

Me'âlinde Trabzon mekteb-i i'dâdisi talebe-i leylîyesinin me'kulât tertîbi galâ-yı es'âr sebebiyle kifâyet etmemesinden nâşî üç yüz yigirmi üç senesi nihâyetinde fazla sarf oldundığı tahakkuk eden on bir bin üç yüz kırk dört guruşun icrâ-yı mahsûbı mahallî ma'ârif müdüriyetinden tevârüd eden tahrîrâtda iş'âr olunmuş ve meblağ-ı mezbûrun mahsûbsuz bırakılması gayr-i câ'iz bulunmasına mebnî bunun bir def'aya mahsûs olmak üzere sinîn-i sâbıkada masârifâtının mahsûbı için dâhil-i bûdce olan yedi yüz bin guruşdan sene-i hâliya me'kulât tertîbine nakliyle sarf ve icrâ-yı mahsûbî istîzân ve sebk iden istifsâra cevâben mâliye nezâretinden vârid olan 21 Rebî'ü'l-âhir sene (1)327 târîhli ve yigirmi dokuz numrolu tezkirede ma'ârif nezâretinden vâridât ve masârifî bu seneden i'tibâren muvâzene-i 'umûmiyeye idhâl edilmiş olduğundan meblağ-ı mezbûrun zikrolunan tertîbden icrâ-yı mahsûbunda bir be'is görilediği dermiyân kılınmış olmağla ber-mûceb-i istîzân ifâ-yı muktezâsı hususunun ma'ârif nezâretine havâlesi tezekkür kılınmış ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fî 22 Rebî'ü'l-âhir sene (1)327 ve fi 30 Nisan sene (1)325

Ek 44. B.O.A., Şura-yı Devlet Maliye Dairesi, 4/44, H. 26 Cemazeilahir 1315- M. 22 Kasım 1897 Künyeli
Edirne İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Şûrâ-yı Devlet Mâlîye Dâ'iresi

'Aded 2211

Ma'ârif Nezâretinin Şûrâ-yı Devlete havâle buyrulan 26 Cemâziye'l-Evvel sene (1)315 târih ve doksan beş numrolı tezkiresi mâliye dâ'iresinde kırâ'at olundu

Me'âlinde Edirne mekteb-i idâdisine şu'be ittihâz olunan 'atîk mekteb-i rüşdî binâsının mâ'il-i inhidâm olmasına mebnî şâkirdânının isticâr olunan bir hâneye nakli ile binâ-yı mezbûrun 11 Eylül sene (1)311 târihlü buyruldu-ı sâmi ile tebliğ buyrulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî mücebince on dokuz bin altı yüz guruşla ta'mîri vilâyet-i mezkûreye tebliğ kılınarak alınan cevâbda binâ-yı mezbûr ahîren ziyâde köhneleşüb bu hâl ile ta'mîri kırk bin guruş ve bu da tekrâr me'zûniyet istihsâlîne ve epeyce vakte mütevakkıf ve bu yolda tehhürât ise binâ-yı mezbûrun inhidâmıyla bir kazâ vukû'umı ve enkâzın telef ve ziyâ'ını mücib olacağı anlaşıldığından binâ-yı mezbûrun ta'mîri için ol kadar masraf ihtiyârından ise hedmiyle müceddeden ve muntazaman inşâsı tensib ve ta'mîri için tahsîs kılınan sâlifü'z-zikr on dokuz bin altı yüz guruş ile 'atîk ebniye enkâzının bedel-i muhammeni olan on bin guruş ilâveten i'âne ve suver-i sâ'ire ile otuz yedi bin guruş tedârik kılınarak cem'an altmış altı bin altı yüz guruşla binâ-yı mezbûrun müceddeden inşâsına mübâşeret edildiği ve fakat

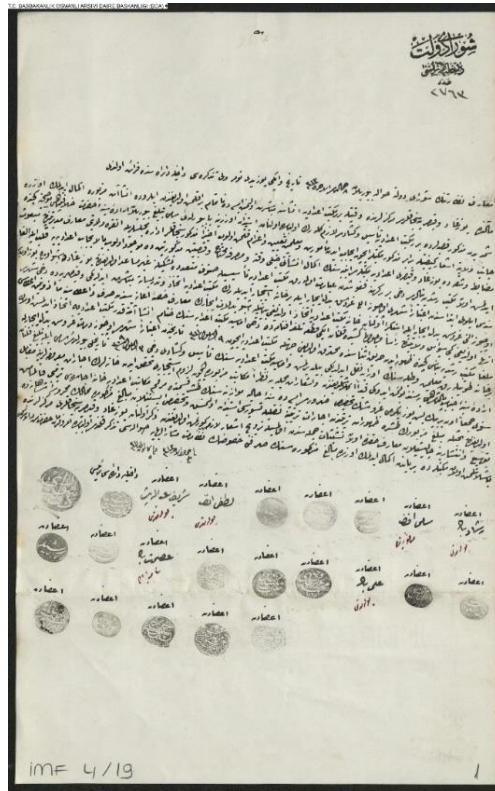
meblağ-ı mezbûre ile ikmâl-i inşâ'at kâbil olamamasından ve inşâ'atın nâkıs bırakılması dahî maslahaten gayr-i câ'iz bulunmasından dolayı bi'z-zarûre inşâ'ata devâmla hitâm bulmak derecesine getirülmüş ve bu sırada yiğirmi sekiz bin elli sekiz guruş fazla masraf olub bu da el-yevm hâric-i düyûn bulunmuş olduğu beyânıyla meblağ-ı mezbûrun Ma'ârif-i hâssa i'ânesinden sarfına me'zûniyet i'tâsı iş'âr olundığından ve sarfiyâtın mahsûsan teşkil olunan bir komisyonun nezâret ve ma'rifeti ile icrâ edildiği dahî iş'ârât-ı mahalliyeden müstebân olduğundan bahisle mâru'z-zikr yiğirmi sekiz bin elli sekiz guruşun sâl-i hâl inşâ'at tahsîsâtından icrâ-yı mahsûbı istîzân kılınmış ve esbâb-ı mebsûtaya göre tervîc-i iş'âr münâsib görünmüş olmağla ber-vech-i istîzân icrâ-yı îcâbının nezâret-i müşârun-ileyhâya havâlesi tezekkür ve harita ile keşf-nâme leffen takdîm kılındı emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Fî 26 Cemâziye'l-Âhire sene (1)315 ve 10 Teşrîn-i Sâni sene (1)313

(Mühürler, sağdan sola):

A'zâdan Sâmî Bey (bulunmadı), A'zâdan Es-Seyyid Ali Rıza bin Halil, A'zâdan Keçeci-zâde Yahya Reşad, A'zâdan Tahsin bin Ali, A'zâdan Rızâ Bey (nâ-mizâc), A'zâdan Ahmed Lütfi bin Mehmed, A'zâdan Şerîf Abdullah Paşa (bulunmadı), Mâliye Dâ'iresi Re'isi Cemâleddin, A'zâdan Es-Seyyid Mehmed Hikmet..., A'zâdan Mansûr Paşa (bulunmadı), A'zâdan Abdullah Mes'ûd, A'zâdan Abdalbaki, A'zâdan İlyas, Es-Seyyid Seyda Ali Rıza, A'zâdan Mehmed Aziz bin Vecihi, A'zâdan ...

Ek 45. B.O.A., İrade-i Maarif, 4/19, H. 13 Cemazeyilahir 1314-M.19 Kasım 1896 Künyeli Kayseri İdâdisi

Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Şûrâ-Yı Devlet Dâhiliye Dâ'iresi

2773

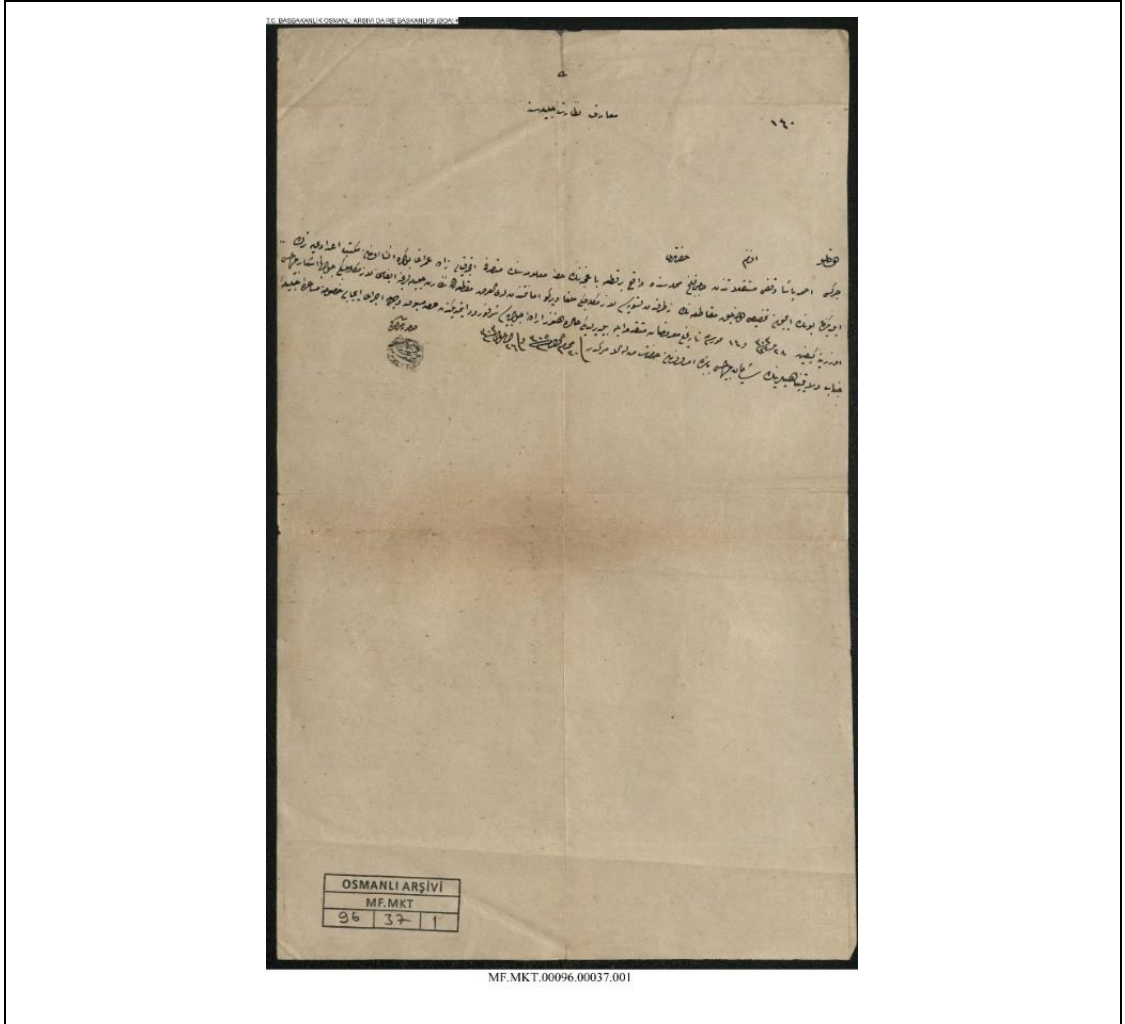
Ma'ârif Nezâretinin Şûrâ-yı Devlete havâle buyrulan 8 Cemâziye'l-Âhir sene (1)313 târih ve iki yüz yedi numrolu tezkiresi Dâhiliye Dâ'iresinde kırâ'at olundu

Me'âlinde Yozgad ve Kayseriye sancakları merkezlerinde vaktiyle bir mekteb-i i'dâdiye inşâsına mübâşeret olunmuş ise de nâ-tamâm bırakılmış olduğundan ilerüde inşâ'at-ı mezbûre ikmâl idilmek üzere şimdiden mezkûr kasabalarda bir mekteb-i i'dâdiye te'sis ve küşâdı lâzım gelerek ol bâbda olunan istîzân üzerine bâ-buyruldu-ı sâmi tebliğ buyrulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfât-penâhî mücebince geçende cânib-i vilâyete iş'âr-ı keyfiyetle berâber mezkûr mektebler için icâb iden me'mûrîn ve mu'alimîn ta'yîn ve i'zâm kılınmış olub ahîren mezkûr sancaklar idâre meclisleriyle Ankara vilâyeti ma'ârif müdriyetinden meb'ûs mazâbıt ve şukkada Yozgad ve Kayseri i'dâdiye mektepleri ebniyesinin ikmâl-i inşâ'atı hayli vakte ve masrafa muhtâc ve kasabateyn-i mezkûreteynde mevcûd olub bi'l-icâb i'dâdiyeye kalb ile ilgâ idilmiş olan mekteb-i rüşdiye binâları dahî köhne koğuşdan 'ibâret olarak mekteb-i i'dâdiye te'sisiyle sunûf-ı müte'addide teşkiline gayr-ı müsâ'id olduğundan Yozgad'da işbu üç yüz on bir senesi Eylül'ü ibtidâsından i'tibâren şehri üç yüz elli gurus beled-i icâr ile bir hâne isticâr idilerek mekteb-i i'dâdiye ittihâz ve tedrisâta mübâşeret idildiği ve Kayseriye'de dahî şehri üç yüz altı gurus bedel-i icâr ile istikrâ olunan hâne mekteb-i i'dâdiye ittihâz olduğuy beyânıyla işbu bedelât-ı icârın Ma'ârif-i Hâssa i'ânesinden sarf ve i'tâsına me'zûniyet i'tâsı

inhâ olunduğı gibi Sivas vilâyetinden re'sen ve cevâben keşide kılınan iki kıt'a telgraf-nâmede dahî Amasya mekteb-i i'dâdiyesinin hitâm-ı inşâ'atına kadar mekteb-i i'dâdiye ittihâz idilmiş olan mülgâ mekteb-i rüşdiye binâsı geçende zuhûr iden harîk esnâsında muhterik olduğı cihetle mekteb-i i'dâdiye için 9 Eylül sene (1)311 târîhinden i'tibâren şehri üç yüz dört guruş bedel-i icârla bir hâne tutularak mu'allimîn ve talebesinin oraya nakli dildiği bildirilmiş ve Amasya mekteb-i i'dâdiyesinin te'sis ve küşâdı dahî 3 Eylül sene (1)309 târîhli buyruldu-ı sâmi ile tebliğ kılınan irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhîye müstenid bulunmuş idüği kayden anlaşıldığından ve iş'ârât-ı mahalliyyeye nazaran mekâtib-i mezbûre için lüzûm-ı isticârı tahakkuk iden hânelerin icârât-ı masrûfalarına mukâbil senevî cem'an on bir bin beş yüz yigirmi guruşun tahsisi zarûrî ise de sene-i hâliye muvâzenesinin taşra kısmında murakkam mekâtib-i i'dâdiye hâne icâresi tertîbi kalmamış olduğından bahisle meblağ-ı mezbûrun taşra zuhûrât tertîbinden icârât tertîbine nakliyle tesviyesi istîzân olunmuş ve tahsisi istenilen mebâliğ-i mezkûre memâlik-i mahrûse-i şâhânedede tevsi' ve intişârına çalışılan ma'ârif hakkında olan teşebbüsât cümlesinden olmasıyla tervîc-i iş'âr lâzîmeden görünmüş olduğından zikrolunan Yozgad ve Kayseriye sancakları merkezlerinde başlatılmış olan mektebler de bir yandan ikmâl idilmek üzere mebâliğ-i mezkûresinin sarfi husûsunun nezâret-i müşârun-ileyhâya havâlesi tezekkür kılındı ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî Selh-i Cemâziye'l-Âhir sene (1)313 ve Fî 5 Kânûn-ı Evvel sene (1)311

Ek 46. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 96/37, H. 18 Rabiulahir 1305-M. 3 Ocak 1888 Künyeli
Kayseri İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Ma'ârif Nezâret-i Celilesine

Devletlû Efendim Hazretleri

Çeskes Ahmed Paşa Vakfı müstekilâtından Hâcî Kılınc mahallesinde vâki' bir kıt'a bağçenin hisse-i ma'lûmesinin mutasarrıfı Akçakayalı-zâde 'Ömer Ağa bu kere inşâ olunan mekteb-i i'dâdiye terk eylediğinden bunun için tahsîs olunacak mukâta'anın ne taraftan tesviyesi lâzımgeleceği mülgâ virgü emânetinden lede'l-'arz mukâta'anın Nezâret-i Celilelerince ifâsı lâzım geleceği cevâben iş'âr buyrulması üzerine keyfiyet 28 Nisan sene (1)313 ve 14 Temmuz sene minhu târihli ma'rûzât-ı mütেকaddime ile bildirildiği hâlde henüz irâde-i cevâbiyesi şeref-vürûd itmediğinden 'arsa-i mesbûk vechile icrâ-yı icâbı husûsuna müsâ'ade-i celile-i cenâb-ı vilâyet-penâhilerinin şâyân buyrulması bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 20 Muharremü'l-Harâm sene (1)305 ve Fî 26 Eylûl sene (1)303

Kayseriye Mutasarrıfı bende Es-Seyyid Mehmed Haydar

Ek 47. B.O.A., Dahiliye Nezareti Mektub-i Kalemî, 925/86, H.15 Zilkade 1322-M. 21 Ocak 1905 Künyeli
Kayseri İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

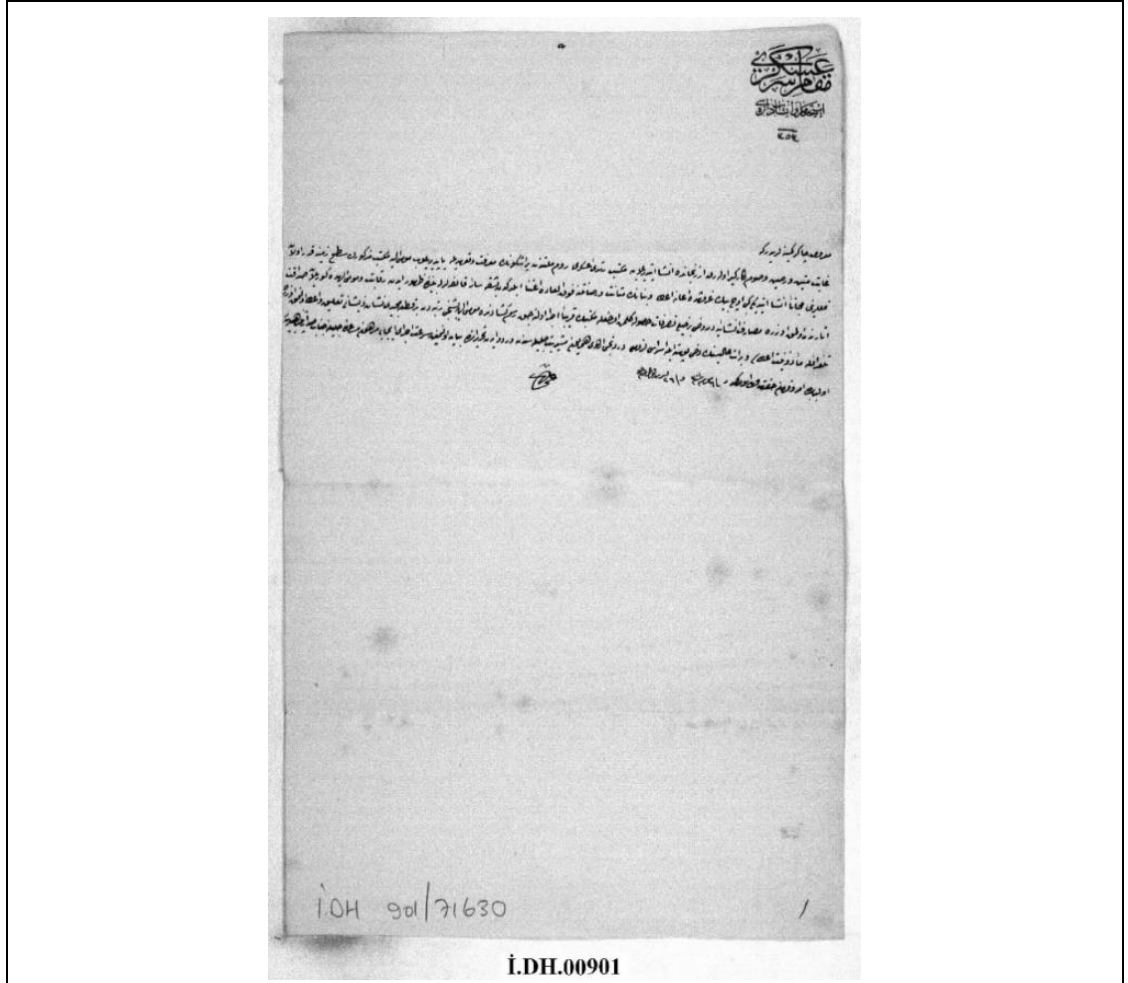

TELGRAFNÂME

MUHÂBERÂT-I TELGRAFİDEN DOLAYI DEVLET HİÇ BİR GÛNE MES'ÛLİYET
KABÛL EYLEMEZ

Vusûl Numr osi	Mahal-i Merkezine Teslîmi	Dakika	Sâ'at	Gündüz Veya	Sımf-ı Mektûb	Târîhi	Gurub	Kelime	Numro	Mutavassıt Olan Merkez	Mevridi	Mahall-i İrsâli
İmzâl ar												
Me' mûr-ı Sevk- i Mekâ tîb:		Alafranga										

Ek 49. B.O.A. Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 1144/31, H. 17 Zilkade 1327-M. 30 Kasım 1909 Künyeli
Erzincan İdadisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

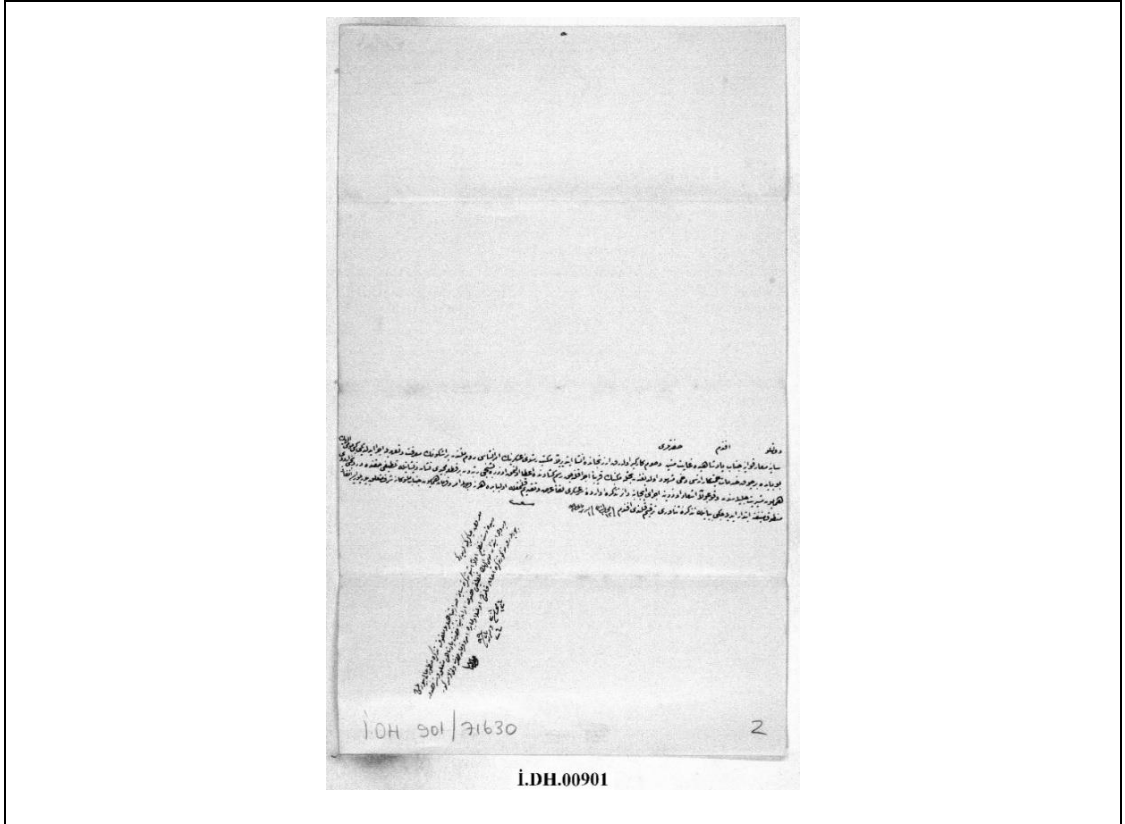
Makâm-ı Ser-‘askerî İstihkâm ve İnşâ‘at dâ‘iresi

353

ma‘rûzk-ı çâker-i kemîneleridir ki

Gâyet metîn ve rasîn ve som kargir olarak Erzincan‘da inşâ etdirilen mekteb-i rüşdî-i ‘askerî Rum milletinden Paraşko‘nun ma‘rifet ve ta‘ahhüdüyle yapıdırılıb mûmâ-ileyh mekteb-i mezkûrun sath-ı zemîne kadar olan temellerini meccânen inşâ etdiği gibi üç bin guruşda i‘âne i‘tâ ve binânın metânet ve rasânetine fevka‘l-‘âde i‘tinâ eyledikten başka sâ‘ir kalfalarla beyinde zuhûr eden rekâbet mû-mâ-ileyhde görülen sadâkat asârından olmak üzere masârif-i inşâ‘iyeden dahî bir hayli tasarrufât husûle gelmiş olmağla mektebin karîben icrâ olunacak resm-i küşâdında mûmâ-ileyh beşinci rütbeden bir kıt‘a mecîdî nişân-ı zîşânı ta‘lik ve i‘tâ olunmak üzere telgrafla me‘zûniyet i‘tâsı ve berât-ı ‘âlisinin dahî posta ile isrâsı lüzûmu dördüncü ordu-yı hümâyûn müşîriyet-i celîlesinden vürûd eden tahrîrâtda beyân olunmağın sür‘at-i icrâ-yı icâbı merhûn-ı müsâ‘ade-i celîle-i cenâb-ı sadâret-penâhileridir. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü‘l-emrindir. Fî 6 Muharrem sene (1)301 ve fî 26 Teşrîn-i evvel sene (12)99. Bende Osman.

Ek 50. B.O.A., İrade Dahiliye, 901/71630, H. 6 Muharrem 1301-M. 7 Kasım 1883 Künyeli Erzincan
İdâisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

İ_Dh__00901_071630_002_001

Devletlü Efendim Hazretleri

Sâye-i ma'ârif-vâye-i cenâb-ı pâdişâhîde gâyet metîn ve som kargir olarak Erzincan'da inşâ etdirilen mekteb-i rüşdî-i 'askerînin emr-i inşâsı Rum milletinden Paraşko'nun ma'rifet ve ta'ahhüdüyle icrâ edildiği gibi mûmâ-ileyhin bu bâbda bir çok hidemât-ı hamiyet-kârânesi dahî meşhûd olduğundan bahisle mektebin karîben icrâ kılınacak resm-i küşâdında i'tâ olunmak üzere beşinci rütbeden bir kıt'a mecîdî nişân-ı zîşâniyla taltîfi hakkında dördüncü ordu-yı hümâyûn müşîriyet-i celîlesinden vukû' bulan iş'âr üzerine icrâ-yı îcâbına dâ'ir tezkire-i vâride-i ser-'askerî leffen 'arz ve takdîm kılınmağla ol bâbda her ne vechle emr u fermân-ı hümâyûn-ı cenâb-ı mülûkâne şeref-müte'allik buyrulur ise infâz-ı mantûk-ı münîfine ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim. Fî 12 Muharrem sene (1)301 ve fî 1 Teşrîn-i sâni sene (12)99

Ma'Rûzk-ı Çâker-i Kemîneleridir Ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhileriyle melfûf tezkire manzûr-ı 'âlî buyrulmuş ve ber-vech-i istîzân mûmâ-ileyhin taltîfi husûsuna irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyrularak mezkûr tezkire i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 13 Muharrem sene (1)301 ve fî 2 Teşrîn-i sâni sene (12)99

Ek 51. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 106/4564, H. 25 Muharrem 1307-M. 21 Eylül 1889

Künyeli Amasya İdâdîsi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Bâb-ı 'Âlî

Dâ'ire-i Sadâret

Amedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

Devletlû Efendim Hazretleri

Sivas vilâyetinde kâ'in Amasya sancağı merkezinde bir mekteb-i i'dâdî inşâsı ve teferru'âtı hakkında ma'ârif nezâret-i celîlesinin şûrâ-yı devlet dâhiliye dâ'iresiyle meclis-i mahsûs-ı vükelâdan müzeyyel takrîri takımıyla 'arz ve takdîm kılınmağla ol bâbda her vecihle emr ve irâde-i seniyye-i Hazret-i pâdişâhî şeref-müte'allik buyrulur ise mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 22 Muharrem sene (1)307 / Fî 6 Eylül sene (1)305.

Sadrazam Kâmil.

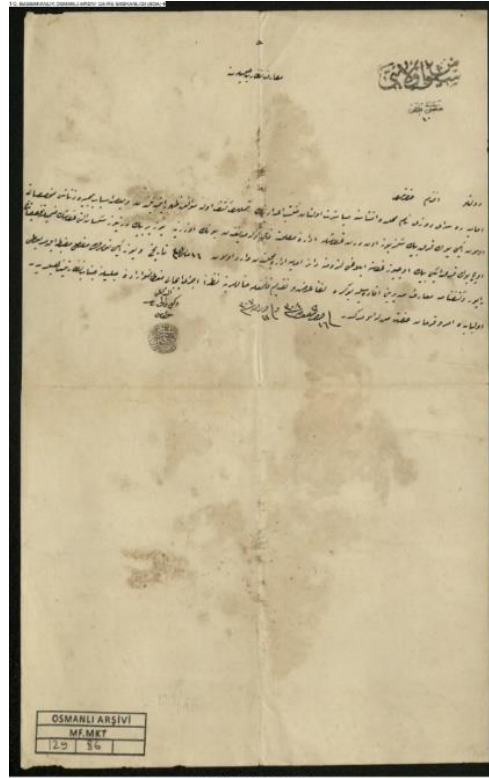
Ma'Rûzk-I Çâker-İ Kemîneleridir Ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olub melfûfâtıyla manzûr-ı 'âlî buyrulan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcibince irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyrulmuş olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Muharrem sene (1)307/ Fî 9 Eylül sene (1)305

Ser-kâtib-i hazret-i şehriyârî Süreyyâ.

Ek 52. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 129/86, R. 16 Mayıs 1307-M. 28 Mayıs 1891 Künyeli
Amasya İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Sivas Vilâyeti

Ma'Ârif Nezâret-İ Celîlesine

Devletlû Efendim Hazretleri

Amasya'da Saraydüzü nâm mahalde inşâsına mübâşeret olunan mekteb-i i'dâdînin temelleri keşf-i evvele muvâfık zuhûr etmediğinden ve ba'zı esbâb-ı mücbîreden nâşî muhassasâtı olan iki yüz kırk bin sekiz yüz on dört guruşla idâre-i maslahat kâbil olamadığından bunun üzerine yüz bir bin dört yüz seksen altı guruşun zammıyla tahsisâtının üç yüz kırk iki bin üç yüz guruşa iblâğı lüzûmuna dâ'ir Amasya idâre meclisinden vârid olan 16 Mayıs sene (1)307 târîh ve yüz iki numrolu mufassal mazbata ile merbûtu rapor ve keşf-nâme ma'ârif müdürîyeti ifâdesiyle bu kere leffen 'arz ve takdîm kılınmağla me'âllerine nazaran icrâ-yı îcâbı menût-ı re'y ve irâde-i celîle-i cenâb-ı nezâret-penâhîleridir. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 16 Zî'l-Ka'de sene (1)308 ve Fî 11 Hazîran sene (1)307

Ed-dâ'î vekîl-i vâlî-i Sivas.

Mutavassıt Merkeze İrsâli: -

Bidâ-İ Muhâbere: 4.10

Hitâm-I Muhâbere: 4.20

Sâhibine İrsâl: 4.20

Sınıf-I Mektûb: Resmî

Târîhi: Temmuz 1307

Mahreci: 17

Mevridi: 18

Mahall-İ İrsâli: Sivas

Mevridi: Der-Sa'Âdet

Numro: 5208

Kelime: 40

Gurub: -

Ma'Ârif Nezâret-İ Celîlesine

Amasya'da inşâsına başlanılan mülkiye i'dâdî mektebi masârif-i inşâ'iyesi muhassasâtının üç yüz kırk iki bin üç yüz guruş iblâğı hakkında mahallî evrâkının leffîyle takdîm olunan 11 Hazîrân sene (1)307 târîh ve on numrolu 'arîzanın emr-i cevâbîsi müsterhamdır fermân. Fî 17 Temmuz sene (1)307 Vekîl-i Vâlî Cafer

Mutavassıt Merkeze İrsâli: -

Bidâ-İ Muhâbere: 8.10

Hitâm-I Muhâbere: 15

Sâhibine İrsâli: 6.45

Sınıf-I Mektûb: Resmî

Tarih: 17 Teşrîn-İ Evvel Sene 1313

Geldiği Mahal: Sivas Vâli Konağı

Mürsel-İ İleyhâ Olan Mahal: Der-Sa' Âdet

Numro: 583

Kelime: 47

Gurub: -

Ma'Ârif Nezâret-İ Celîlesine

Sâye-i muvaffakiyet-vâye-i Hazret-i hilâfet-penâhîde Amasya'da inşâ edilmiş olan mekteb-i i'dâdî binâsının dünkü gün erkân-ı livâ ve 'ulemâ ve eşrâf-ı belde ve mu'teberân-ı ecânib hâzır oldukları hâlde resm-i küşâdının icrâ ve bu vesîle ile de'avât-ı hayriye-i cenâb-ı zıllullâhî tekrâren evride-i zebân-ı 'ubûdiyet kılındığı iş'âr-ı mahallî üzerine 'arz olunur.

Fî 17 Teşrîn-i evvel sene (1)313

Sivas vâlisi Hasan.

Muhâberât-I Telgrafiden Dolayı Devlet Hiç Bir Gûne Mes'ûliyet Kabûl Eylemez

Vusûl Numrosu: -

İmzâlar: -

Me'mûr-I Sevk-İ Mekâtib: -

Târîh: Fî 17 Teşrîn-İ Evvel Sene 1313

Vâsıtasıyla: -

Me'mûr-I Nöbet: Nâzım

Keşide Eden Me'mûr: -

Ahz İden Me'mûr: -

Mahall-İ Merkezine Teslimi: -

Mutavassıt Merkeze İrsâli: -

Bidâ-İ Muhâbere: 9.37

Hitâm-I Muhâbere: 38

Sâhibine İrsâl: 6.30

Sınıf-I Mektûb: Resmî

Tarih: 1313 Teşrîn-İ Evvelmahreci: 16

Mevridi: 17

Geldiği Mahal: Amasya

Mürsel-İ İleyhâ Olan Mahal: Der-Sa' Âdet

Mutavassıt Olan: Kastamonu

Numro: 10491

Kelime: 35

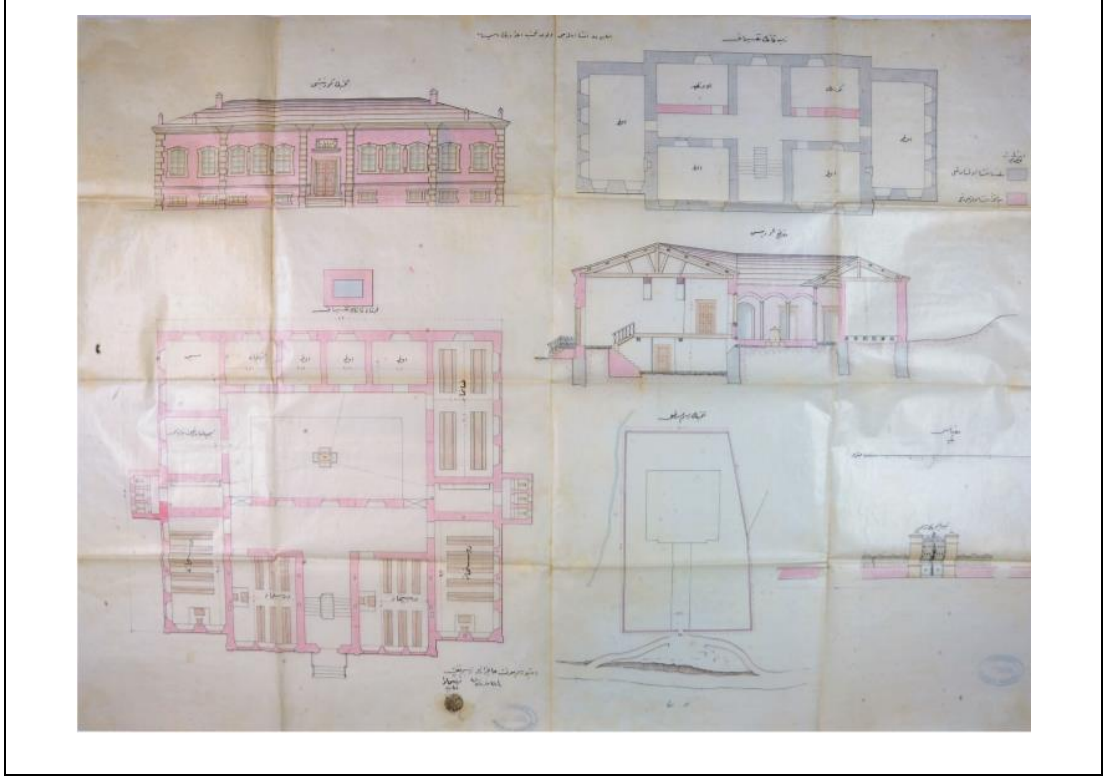
Gurub: .

Ma' Ârif Nezâret-İ Celîlesine

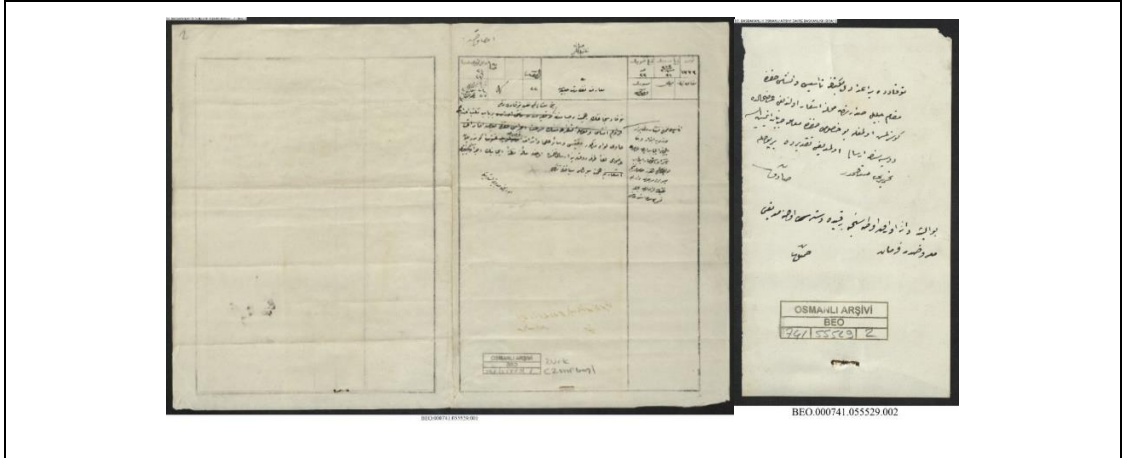
Sâye-i muvaffakiyet-vâye-i cenâb-ı pâdişâhîde Amasya'da inşâ olunmuş olan mekteb-i i'dâdî binâsının bugün erkân-ı livâ ve 'ulemâ ve eşrâf-ı belde ve mu'teberân-ı ecnebîye oldukları hâlde resmî-i küşâdının icrâ ve bu vesîle ile de de'avât-ı hayriye-i hazret-i şehriyârî tekrâr yâd ve edâ kılındığı ma'rûzdur fermân. Fî 16 Teşrîn-i evvel sene (1)313

Sivas Ma'ârif Müdîri Hulûsî

Ek 55. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 246/17, H. 22 Recep 1312-M. 19 Ocak 1895
Künyeli Amasya İdâdisi Kat Planları ve Cephe Çizimlerini Gösterir Arşiv Belgesi

Ek 56. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 741/55529, H. 21 Şaban 1313-M.6 Şubat 1896 Künyeli Tokat
İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

BEO_000741_055529_001_001

Sadâret Mektûbî Kalemi

Numro: 1773

Târîh-İ Vürûdu: 21 Ş. Sene (1)313

Târîh-İ Tesvîdi: Minhu 22

Mukâbele Eden: -

Mübeyyizi: -

Müsveddî: -

Li'ecli't-Tebyîzvürûdu: 24/27

Târîh-İ Tebyîzi: 24 Şa'Bân Sene (1)313/ 27 Kânûn-I Sâni Sene (1)311

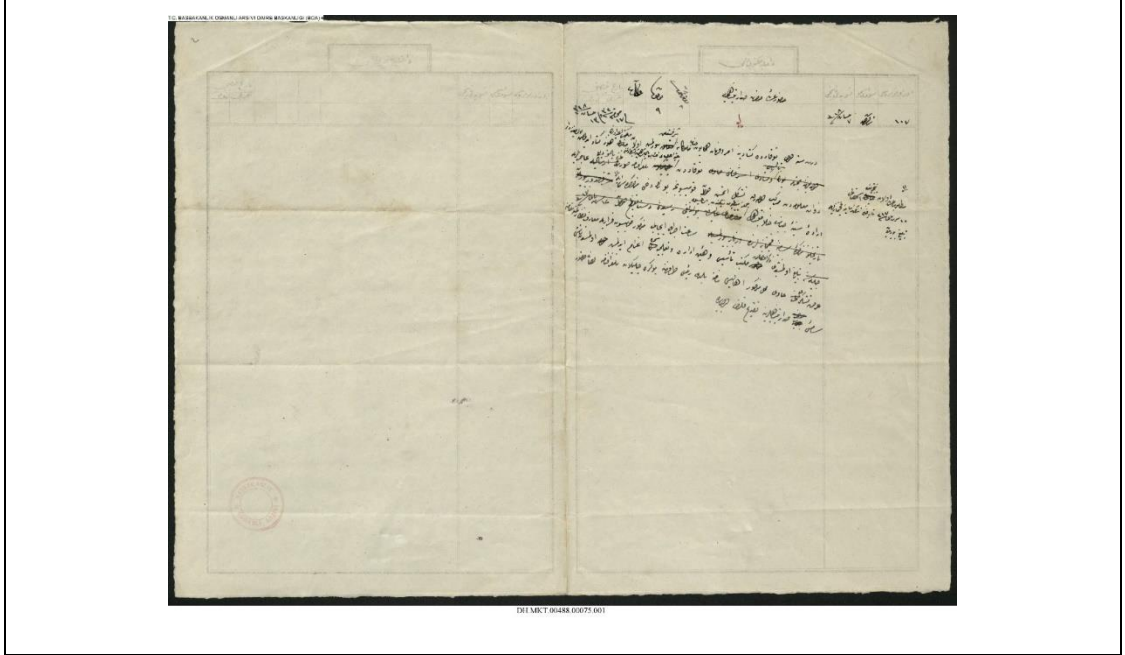
Ma'Ârif Nezâret-İ Celîlesine

Tokad sancağının ehemmiyet ve cesâmetine mebnî emsâli gibi nefis-i Tokad'da dahî bir bâb mekteb-i i'dâdî te'sisi zımında teşebbüsât ve muhâberât-ı lâzimeye ibtidâr ve binâ için icâb iden arsa iştirâ ve inhisâr edilmiş olduğu hâlde henüz husûl-i netice müyesser olamadığına ve oraca mektebin lüzûmundan bahisle tesrî-i mu'âmele istid'âsını hâvî liva-i mezkûr müfettişi ve sâ'ir 'ulemâ ve eşrâf taraflarından gönderilen 'arz-ı hâl leffen taraf-ı devletlerine irsâl kılınmış olmağla me'âline nazaran icâbının icrâsına himmet buyrulması siyâkında tezkere. Evrâk müdürîyeti işaretiyle.

BEO_000741_055529_002_001

Tokad'da bir i'dâdî mektebinin te'sisi ve inşası hakkında makâm-ı celîl-i sadâretten mahalline iş'âr olundığı 'arz-ı hâlde gösterilmiş olmağla bu husûs hakkında mu'âmele cereyân etmiş ise dosyasının irsâli olmadığı takdirde bir pusula tahrîri müstahsendir. Bende Sâdık. Bu işe dâ'ir evrâk odasınca bir kayda rast olunamadığı ma'rûzdur. Fermân. Bende Hamid

Ek 57. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 488/75, R. 7 Nisan 1318-20 Nisan 1902 Künyeli Tokat İdâdisi
Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Dh_Mkt__00488_00075_001_002

Dâhiliye Mektûbî Kalemi

Evrâk Numrosu: 107

Müsveddî İsmi: -

Tesvîdî Târîhi: 7 Nisan Sene (1)318

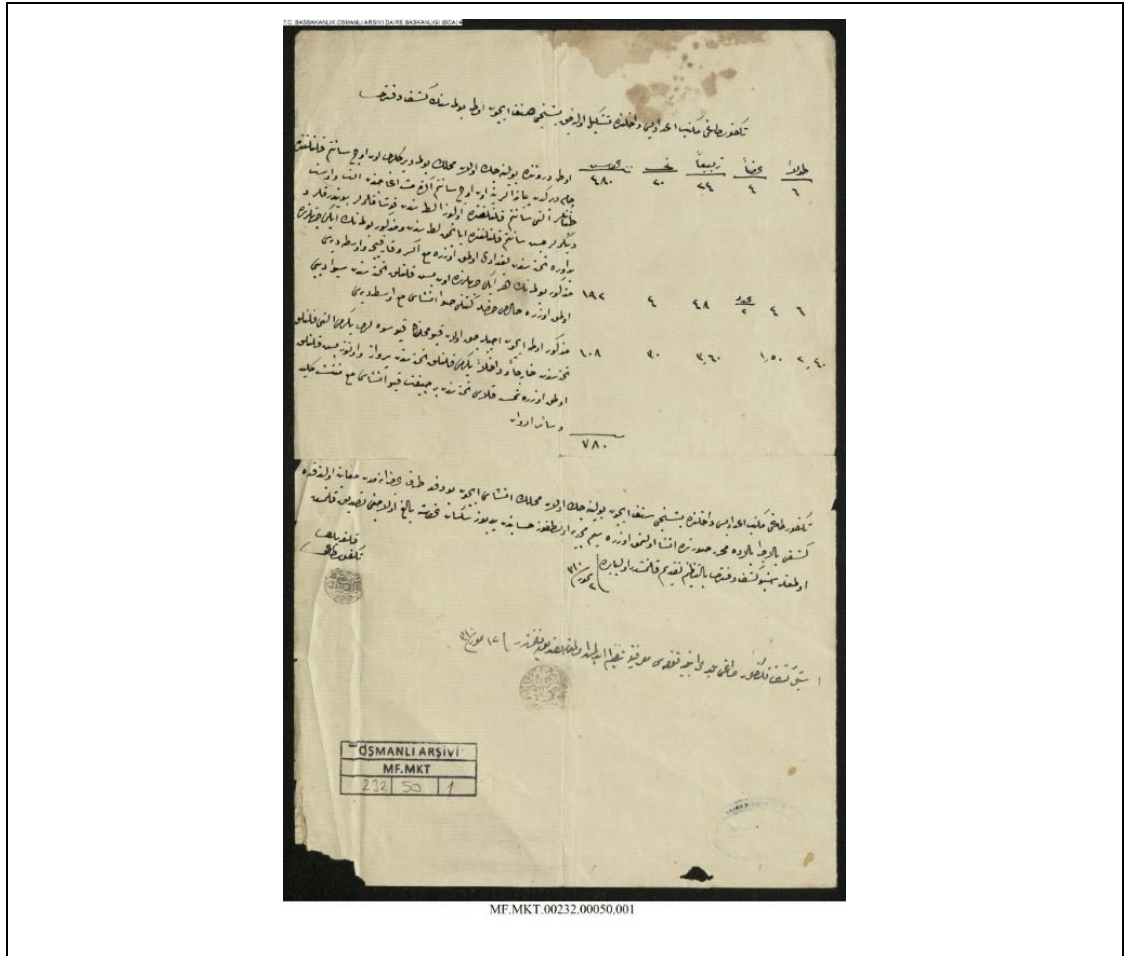
Târîh-İ Tebyîzi: 'Arabî: Fî 17 Muharrem Sene (1)320. Rûmî Fî 13 Nisan Sene (1)318

Huzûr-I 'Âlî-İ Hazret-İ Sadâret-Penâhiye

Dört sene evvel Tokad'da küşâdına emr u fermân-ı hümâyûn-ı cenâb-ı mülûkâne şeref-müte'allik buyrulmuş olan mekteb-i i 'dâdinin henüz küşâd edilmemiş olduğına dâ'ir Tokad'dan 'atebe-i 'ulyâ-yı cenâb-ı pâdişâhîye keşide olunan telgraf-nâme sûretini bi't-tevdî' 'âcizleriyle zevât-ı ma'lûmeden mürekkebe olarak teşekkül etmiş olan komisyonca bunun dahî müzâkeresi ile matlûb-ı 'âlî olan netîcenin inhisâli 12 Teşrîn-i sâni sene (1)317 târihli tezkire-i sâmiye-i fehimâneleriyle tebliğ buyrulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî cümle-i menût-ı münîfinden olmasıyla sür'at-i icrâ-yı icâbı mezkûr komisyon karârıyla ma'ârif nezâretince makâmına tebliğ olunmuş idi. Zikrolunan mekteb te'sisi hey'et-i idâre ve ta'lîmiyesine i'zâm edilmiş olmasından nâşî 'arz-ı teşekkürî hâvî mezkûr ahâlisi nâmna beledî re'îsi tarafından bu kere çekilen telgraf-nâme leffen huzûr-ı sâmi-i sadâret-penâhîlerine

Takdîm kılındı ol bâbda.

Ek 58. B.O.A., Maarif Mektub-i Kalemî, 2324/174261, H. 29 Şevval 1305-M. 9 Temmuz 1888 Künyeli
Tekirdağ İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Tekfurdağı mekteb-i idâdisi dâhilinde teşkil olunacak beşinci sınıf için oda bölmesinin keşif defteri

Oda derûnunda bulunacak mahallin bölme direkleri on üç santim kalınlığında çam direkden payandalarına on üç santim eninde meşe ağacından alt ve üst tabanlar altı santim kalınlığında Oluza latasından kuşaklamalar boyunduruklar ve dikmeler beş santim kalınlığında Ayancık latasından ve mezkûr bölmenin iki cihetlerinde pedavra tahtasından Bağdadî olmak üzere ma'a enser ve karfiçe ve üstâdiyesi

Tûlen: 6 'Arzen: 4 Terbi'an: 24 Fî: 2 Guruş: 480

Mezkûr bölmenin her iki cihetlerinde on beş kalınlık tahtasından sıva dibi olmak üzere hâlis harçla ketenli sıva inşâsı ma'a üstâdiyesi

Tûlen: 6 'Arzen: 4 'Aded: 2 Terbi'an: 48 Fî: 4 Guruş: 192

Mezkûr oda için açılacak olan kapu mahalinin kapu sıvaları yigirmi altı kalınlık tahtasından hâricen ve dâhilen yigirmi kalınlık tahtasından pervaz ve otuz beş kalınlık olmak üzere Nemse kalası tahtasından bir çift kapu inşâsı ma'a menteşe kilid ve sâ'ir edevât

Tûlen: 2.40 'Arzen: 1.50 Terbî'an: 3.20 Fî: 30 Guruş: 108

Yekûn: 780.

Tekfurdağı mekteb-i i'dâdîsi dâhilinde beşinci sınıf için bulunacak olan mahallin inşâsı için bu def'a taraf-ı 'âcizânemden mu'âyene olundukda keşfi bi'l-icrâ bâlâda muharrer sûretde inşâ olunmak üzere sim-i Mecîdiye on dokuz hesâbından yediyüz seksen guruşa bâliğ olacağı tasdik kılınmış olmağla işbu keşf defteri bi't-tanzîm takdîm kılınmıştır ol bâbda fî 2 Temmuz sene (1)310

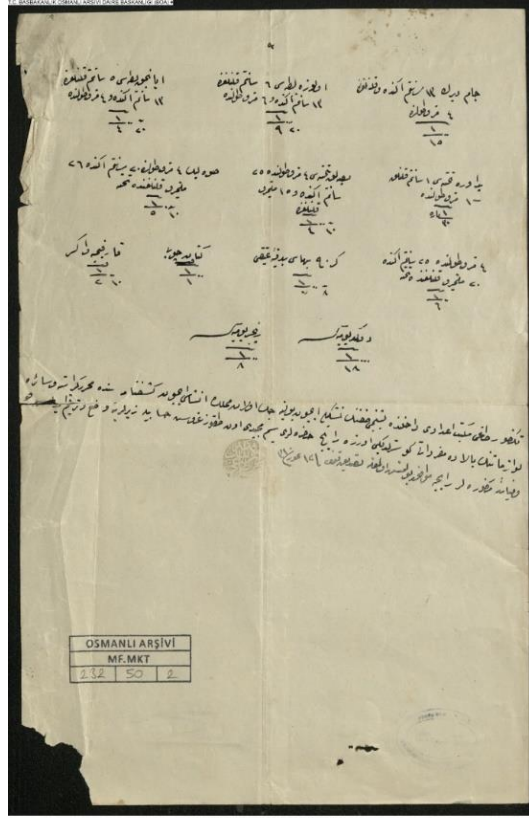
Kalfabey-i Tekfurdağı

(Mühür) Bağos Camcıyan

İşbu keşf Tekfurdağı beledi ebniyekalfası ma'rifetiyle tanzîm edilmiş olmağla tasdik kılınmıştır.
Fî 12 Temmuz sene (1)310

(Mühür) Dâ'ire-i Belediye-i Tekfurdağı

Ek 59. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemî, 344/33, H. 7 Recep 1314-M.12 Aralık 1896 Künyeli
Tekirdağ İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

MF.MKT.00232.00050.002

MF_MKT__00232_00050_002_001

Çam direk 13 santim eninde ve kalınlığında 4 metro tülünde

‘Aded: 1 Guruş: 15

Oluza latası 6 santim kalınlığında 13 santim eninde ve 6 metro tülünde

‘Aded: 1 Guruş: 9, 20 para

Ayancık latası 5 santim kalınlığında 13 santim eninde ve 4 metro tülünde

‘Aded: 1 Guruş : 4, 20 para

Pedavra tahtası 1 santim kalınlık 1.5 metro tülünde

‘Aded: 1. Para: 30

Pasalık tahtası 3 metro tülünde 25 santim eninde ve 15 milimetro kalınlığında

‘Aded: 1 Guruş: 4 20 Para.

Süvelik 4 metro tülünde 20 santim eninde 26 milimetro kalınlığında tahta

‘Aded: 1 Guru: 5 10 Para

4 metro tûlünde 25 santim eninde 20 milimetro kalınlığında tahta

‘Aded: 1 Guruş: 6

Kireç bahâsı bir kıyye-i ‘âtık

‘Aded: 1 Guruş: 7. 8 para

Ketân çöpü

‘Aded: 1 Guruş: 1

Karfiçe ve enser

‘Aded: 1 Guruş 2 10 para.

Dülger yevmiyesi

‘Aded: 1 Guruş: 18

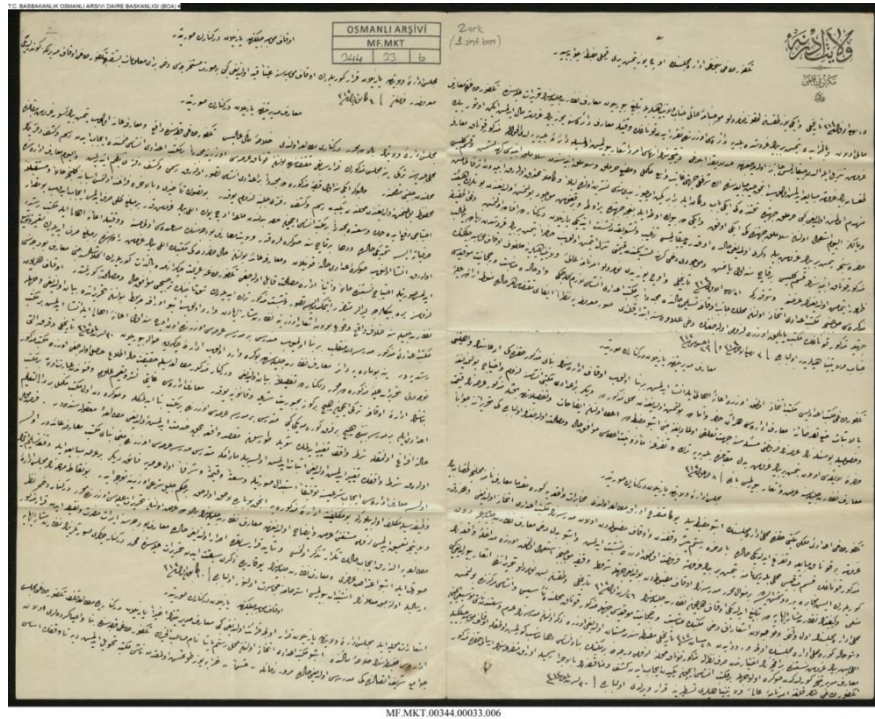
Rençber yevmiyesi

‘Aded: 1 Guruş: 8

Tekfurdağı mekteb-i i‘dâdî dâhilinde beşinci sınıfının teşkili için bulunacak olan mahallin inşâsı için keşf-nâmesinde muharrer kerâste ve sâ’ire levâzımâtının bâlâda müfredâtı gösterildiği üzere râyîc-ı hâzıra sîm-i Mecîdî on dokuz guruş hesâbıyla zîrlerine vaz‘ ve terkîm edilmiş ve fi’ât-ı mezkûreler râyice muvâfık bulunmuş olmağla tasdîk kılındı. Fî 12 Temmuz sene (1)310

(Mühür: Dâ’ire-i Belediye-i Tekfurdağı)

EK 60. B.O.A., Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi, 232/50, H. 13 Rebülahir 1312-M. 14 Ekim 1894 Künyeli Tekirdağ İdâisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

MF_MKT__00344_00033_006_001 Tekirdağ

(1)

VİLÂYET-İ EDİRNE MEKTÛBÎ KALEMİ

‘ADED: -

Tekfurdağı Sancağı idâre meclisinin üç yüz yetmiş yedi rakamlı mazbata-i cevâbiyesidir

15 Rebî'ü'l-evvel sene (1)314 târîhli ve iki yüz doksan dokuz numrolu mücebnâme-i ‘âlî-i cenâb-ı vilâyet-penâhîleriyle tebliğ buyrulan Ma‘ârif Nezâret-i celîlesinin tahrîrât-ı ‘aliyyesinde Tekfurdağında ma‘ârif malı olan ve bi'l-müzâyede yetmiş bir bin guruşda belediye dâ'iresi içerisinde takarrur iden konağın vaktiyle ma‘ârif dâ'iresinde yüz bin guruş mâl edilmiş iken otuz bin guruş tenzîl ile elden çıkarılması câ'iz olamayacağından hadd-i lâyıkına iblâğı ve neticesi emr u iş‘âr buyrulmuş olmasıyla dâ'ire-i belediyeye lede'l-havâle mezkûr konak ma‘ârifde doksan bin guruş mübâyâ‘a idilmiş olup ancak hîn-i mübâyâ‘asında en şerefli ciheti gâyet vâsi‘ mükemmel ve musanna‘ haremlik ve selâmlık ebniyesinden selâmlık ebniyesi köhneleşmiş ve kısm-ı küllisi münhedim olmuş olduğu gibi haremlik cihetinde tahtındaki iki bâb dergâh ile berâber geçen üç yüz yedi senesi Teşrîn-i evvelinde leylen ve kâmilen muhterik olarak ebniyeden eser kalmamış ve yalnız el-yevm isti‘mâl olunan selâmlık cihetindeki iki ufak ve iki de büyük oda ile bağçe cihetinde bir oda ve bir koğuş mevcûd bulunmuş olduğundan bunların hey‘et-i hâzırasınca yetmiş bir bin guruş bile değeri olmadığı hâlde o kadara çıkarılması terğib ve teşvikden neş‘et ettiği yazılan der-kenârda ifâde olunmuş ve fi‘l-hakîka mezkûr konak ebniyesinin kısm-ı küllisi birkaç sene evvel yanmış ve mevcûdi dahî köhneleştiğinden kıymeti

tenezzül etmiş olub hâzıran yetmiş bir bin guruşdan ziyâdeye tâlib zuhûr itmemiş olduğının ‘arzına ve şu kadar ki 21 Rebî‘ü’l-evvel sene (1)314 târîhli ve üç yüz yedi numrolu emir-nâme-i ‘âlî-i vilâyet-penâhîlerine melfûf Evkâf Muhâsebeciliğinin müzekkeresi mücebince mekteb-i i‘dâdî ittihâz olunan mahallin cânib-i evkâfa teslimi hâlinde müceddeden bir mekteb-i i‘dâdî inşâsı lâzım geleceği ve o hâlde münâsebet ve rüchâniyet-i mevki‘iyyesi cihetiyle mezkûr konağın mekteb yapılmak üzere lüzûmu olacağına dahî ‘ilâvesine ibtidâr kılındı suver-i ma‘rûzaya nazaran ifâ-yı muktezâsı her hâlde menût-ı irâde-i ‘aliyye-i cenâb-ı vilâyet-penâhîleridir ol bâbda. Fî 3 Rebî‘ü’l-âhir sene (1)314 ve fî 29 Ağustos sene (1)312

Ma‘ârif Müdiriyyetinden Yazılan Der-kenârın Süretidir

Tekfurdağı mekteb-i i‘dâdîsi mekteb ittihâz olunmak üzere i‘âne-i ahâlî ile inşâ edilmiş bir binâ olub evkâ idâresinin binâ-yı mezkûr hakkındaki iddî‘âsının ve ehliyyetini bi’l-isbât men‘-i ta‘arruzâtına ma‘ârif idâresi her an hâzır ve âmâde bulunmuş olduğundan mahal-i mezkûrda diğer bir i‘dâdî mektebi inşâsına lüzûm ve ihtiyâc bulunmadığına ve husûsuyla bu mes‘elenin ‘arsanın fûruhtı mes‘elesine cihet-i ta‘allukı olmadığına mebnî işbu mazbatada i‘tâ olunan îzâhât ve tafsilâtdan bahisle mezkûr ‘arsanın kıymet-i hâzıra-i lâyıkası olan yetmiş bir bin guruş bedel mukâbilinde belediyeye terk ve teferruğuna me‘zûniyet i‘tâsı muvâfık-ı hâl ve maslahat olacağına ol bâbdaki tahrîrâtına cevâben Ma‘ârif Nezâret-i Celîlesine ‘arz u iş‘âr buyrulması bâbında fî 8 Eylül sene (1)312

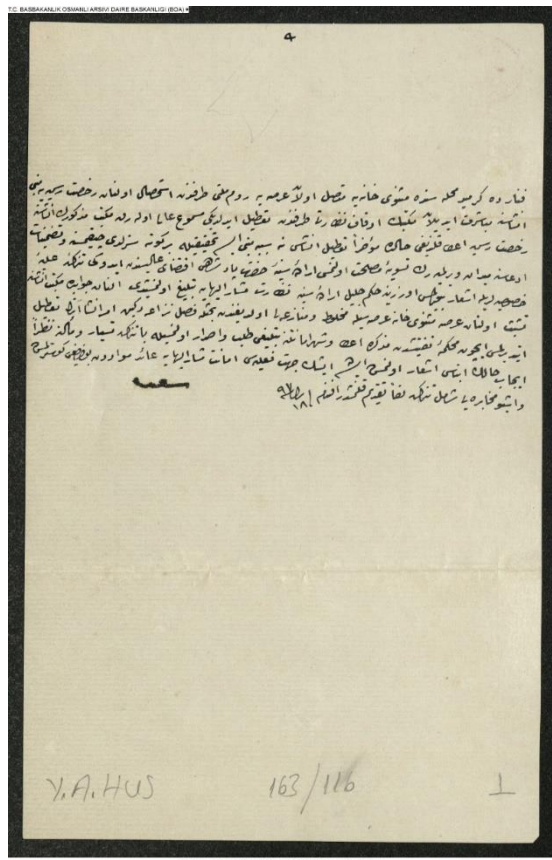
Meclis-i İdâre-i Vilâyetden Yazılan Der-kenârın Süretidir

Tekfurdağı i‘dâdî-i mülkî mektebi hakkında mahallî idâre meclisinin işbu mazbatasıyla buna müteferri‘ evrâk mütâla‘a olundu muhâberât-ı vâkı‘aya göre mukaddem âma‘ârif nâmına mahallince doksan bin guruşa bir konak mübâya‘a ve teferruğ idildiği hâlde bi’l-âhere Rüstem Paşa Vakfından ve evkâf-ı mazbûtadan olan medresenin mekteb-i i‘dâdî ittihâz olunduğu ve her ne kadar mezkûr konağın kısm-ı mütebâkîsi mahallî belediyesi nâmına yetmiş bir bin guruşa fûruht olunmak üzere teşebbüs edilmiş ve işbu bedel dahî Ma‘ârif Nezâret-i Celîlesince dîn görilerek iş muhâbereye düşmüş ise de ber-minvâl-i muharrer medresenin evkâf-ı mazbûtadan bulunduğu cihetle şurût-ı vakfiye mücebince isti‘mâl olunmak üzere müdâhale-i vâkı‘anın men‘i ve keyfiyyetin nezâret-i müşârun-ileyhâya da tebliğ idildiği Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesinin 26 Teşrîn-i Evvel sene (1)312 târîhli ve doksan beş numrolu tahrîrâtında iş‘âr buyrulduğu gibi mahallî idâre meclisinin evvel ve âhir vukû‘bulan iş‘ârâtı dahî mektebin münâsebet ve rüchâniyet-i mevki‘iyyesi cihetiyle mezkûr konak mahallinde te‘sis ve inşâsı merkezinde bulunmuş ve şu hâlde göre mahallî idâre meclisinin evvelce vürûd iden 28 Nisan sene (1)312 târîhli mazbatasından müstebân olduğu üzere zikrolunan medresenin ‘adem-i vüs‘atından nâşî tevsî‘i için elli beş bin guruş nisbetinde bir akçenin ihtiyârından sarf-ı nazarla mezkûr konak mahalline lüzûmı derecede bir mektebin binâ ve inşâsı daha münâsib görülmüş olmakla Evkâf muhâsebeciliğiyle Ma‘ârif Müdiriyyetince görüldükden sonra ol vechle bir mekteb inşâsı için yeniden icâb iden keşf ve münâkasanın bi’l-icrâ resmiyle evrâk-ı müteferri‘asının irsâli hakkında mezkûr Tekfurdağı Mutasarıflığına emir-nâme-i ‘âlî-i vilâyet-penâhîleri tastîrine karâr virildi ol bâbda fî 30 Teşrîn-i Sâni sene (1)312

(2)

Evkâf Muhâsebeciliğinden Yazılan Der-kenâr Süretidir

Ek 61. B.O.A., Yıldız Arşivi Hususi Evrakı, 163/116, H. 18 Rebiülevvel 1297-M. 9 Şubat 1880 Künyeli
Fener İoakimiyon Rum İnas İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

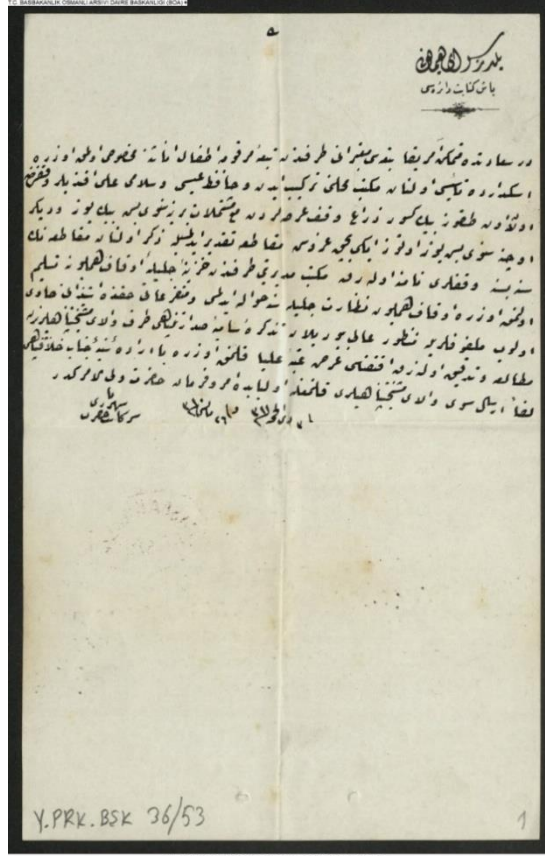
Y.A.HUS.00163.00116.001

Fener'de Kiremid mahallesinde Mesnevî-hâneye muttasıl olan 'arsaya Rum milleti tarafından istihsâl olunan ruhsat-ı resmiyeye mebnî inşâsına mübâşeret idilen mektebin Evkâf Nezâreti tarafından ta'til edildiği mesmû'-ı 'âlî olarak mekteb-i mezkûrun inşâsına ruhsat-ı resmiye i'tâ kılındığı hâlde mu'ahharan ta'til-i inşâsı ne sebebe mebnî ise tahkikiyle bir gûne sızıldı çıkmasına ve tazmînât iddi'âsına meydân virilmeyerek tesviye-i maslahat olunması irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî iktizâyı 'âlîsinden idüğü tezkire-i 'aliyye-i hususiyeleriyle iş'âr buyrulması üzerine hükm-i celîl-i irâde-i seniyye nezâret-i müşârun-ileyhâya tebliğ olunmuş idi. Alınan cevâbda mekteb inşâsına teşebbüs olunan 'arsa Mesnevî-hâne 'arsasıyla mahlût ve münâza'alı olduğundan bahisle fasl-ı nizâ'a değin emr-i inşâ'atın ta'til itdirilmesi için mahkeme-i teftîşden müzekkere i'tâ ve Şehremânetine tebliği taleb ve ısdâr olunmasıyla bâ-tezkire tisyâr ve me'âline nazaran icâb-ı hâlin inbâsı iş'âr olunmuş ise de işin cihet-i fi'iliyesi emânet-i müşârun-ileyhâya 'âid mevâddan bulunduğu gösterilmiş ve işbu muhâbereyi şâmil tezkire leffen takdîm kılınmıştır efendim. Fî 18 Râ sene 97

Ek 62. F. Kaffuer Tarafından Ölçülendirilerek Çizilen 1922 Tarihli Üsküdar Haritası

Ek 63. B.O.A., Yıldız Perakende Evrakı, 36/53, H. 3 Zilhicce 1311-M. 7 Haziran 1894 Künyeli Üsküdar
Amerikan İnâs İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu

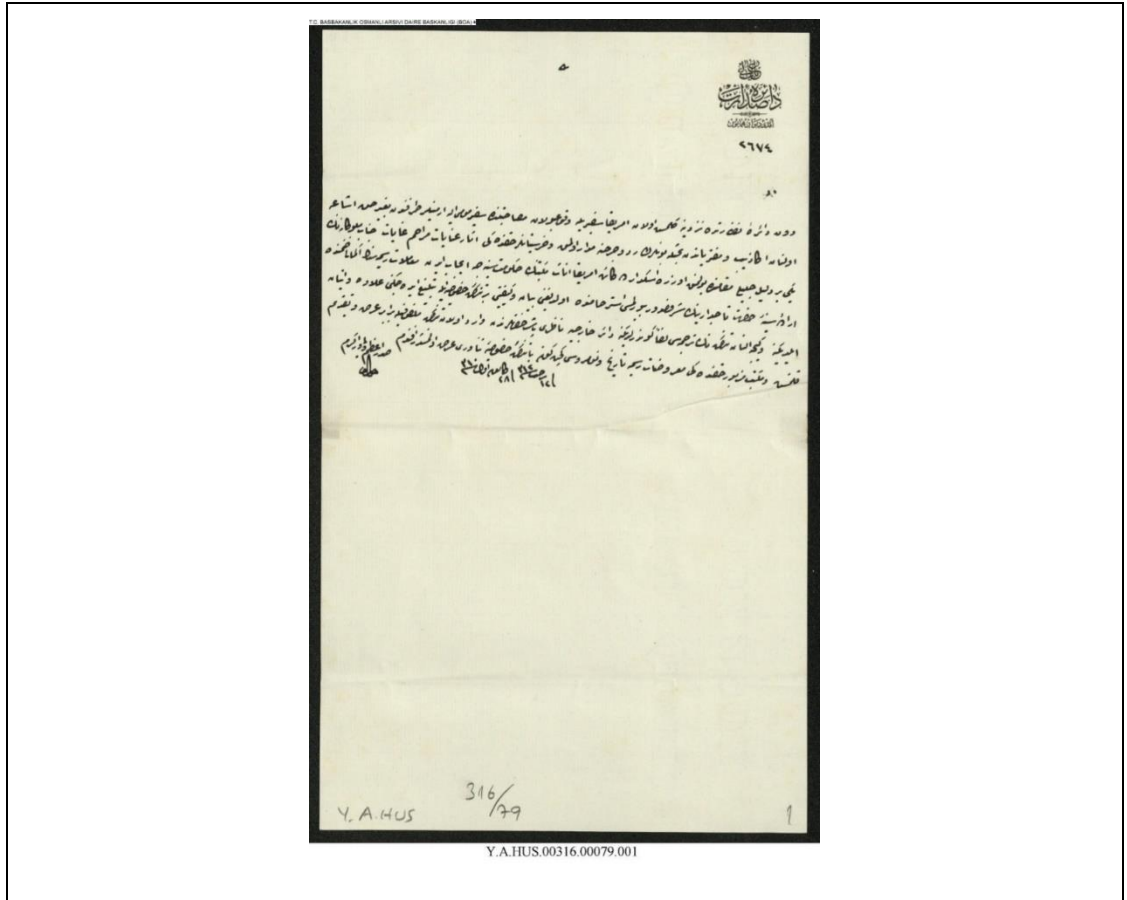
Baş Kitâbet Dâ'iresi

Der-Sa'âdetde mütemekkin Amerikan teb'ası mu'teberânı tarafından teb'a-i merkûme etfâl inâsına mahsûs olmak üzere Üsküdar'da te'sîs olunan mekteb mahallini terkîb iden ve Hâfız 'Îsâ ve Selâmî 'Alî Efendiler vakfından olan dokuz bin kûsür zirâ' ve vakıf 'arsalardan ma'a-müştemilât birine senevî beş bin yüz ve diğere üçüne senevî beş yüz otuz iki buçuk gurus mukâta'a takdîr idilmesiyle zikrolunan mukâta'anın sene be-sene vakıfları nâmına olarak mekteb müdürîyeti tarafından hazîne-i celîle-i Evkâf-ı Hümâyûn'a teslim olunmak üzere Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesine havâle idilmesi ve müteferri'âtı hakkında istîzânı hâvî olub melfûflarıyla manzûr-ı 'âlî buyrulan tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhî taraf-ı vâlâ-yı meşîhat-penâhîlerine mütâla'a ve tedkîk olunarak iktizâsı 'arZK-ı 'atabe-i 'ulyâ kılınmak üzere bâ-irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî leffen irsâl-i seviyy-i vâlâ-yı meşîhat-penâhîleri kılınmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 3 Zi'l-Hicce sene (1)311 ve Fî 26 Mayıs sene (1)310

Ser-Kâtib-i Hazret-i Şehriyârî

Ek 64. B.A.O., Yıldız Arşivi Hususi Evrakı, 316/79, H. 12 Recep 1312-M. 9 Ocak 1895 Künyeli Üsküdar
Amerikan İnâs İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Bâb-ı 'Âlî Dâ'ire-İ Sadâret

Amedî-İ Dîvân-I Hümâyûn

2674

Dün dâ'ire-i nezâretde nezdine gelmiş olan Amerikan sefiriyle vukû' bulan musâhabetinde sefir-i mûmâ-ileyh Ermeniler tarafından bi-gayr-i hak işâ'a olunan ekâzib ve müfteriyândan bahisle bunların redd ü cerhine medâr olmak ve Hıristiyânlar hakkındaki asâr-ı 'inâyât-ı merâhim-gayât-ı hazret-i mülûkânenin yeni bir delil celbiyle makâmında bulunmak üzere Üsküdar'da kâ'in Amerikan inâs mektebinin hükûmet-i seniyyece icâb iden mu'âmelât-ı resmiyesinin ikmâli zımnında irâde-i seniyye-i hazret-i tâcidârînin şeref-sudûr buyrulması istîrhamında oldığını beyân ve keyfiyeti bir tezkire-i husûsiye ile tebliğ ideceğini 'ilâve ve beyân eylediğine ve gece alınan tezkirenin tercemesi leffen gönderildiğine dâ'ir Hâriciye Nâzırı Paşa Hazretlerinden vârid olan tezkire melfûfuyla berâber 'arz ve takdîm kılınmış ve mekteb-i mezbûr hakkındaki ma'rûzât-ı resmiye târîh ve numrosu geçen gün bâ-tezkire-i husûsiye-i senâverî 'arz olunmuşdur efendim

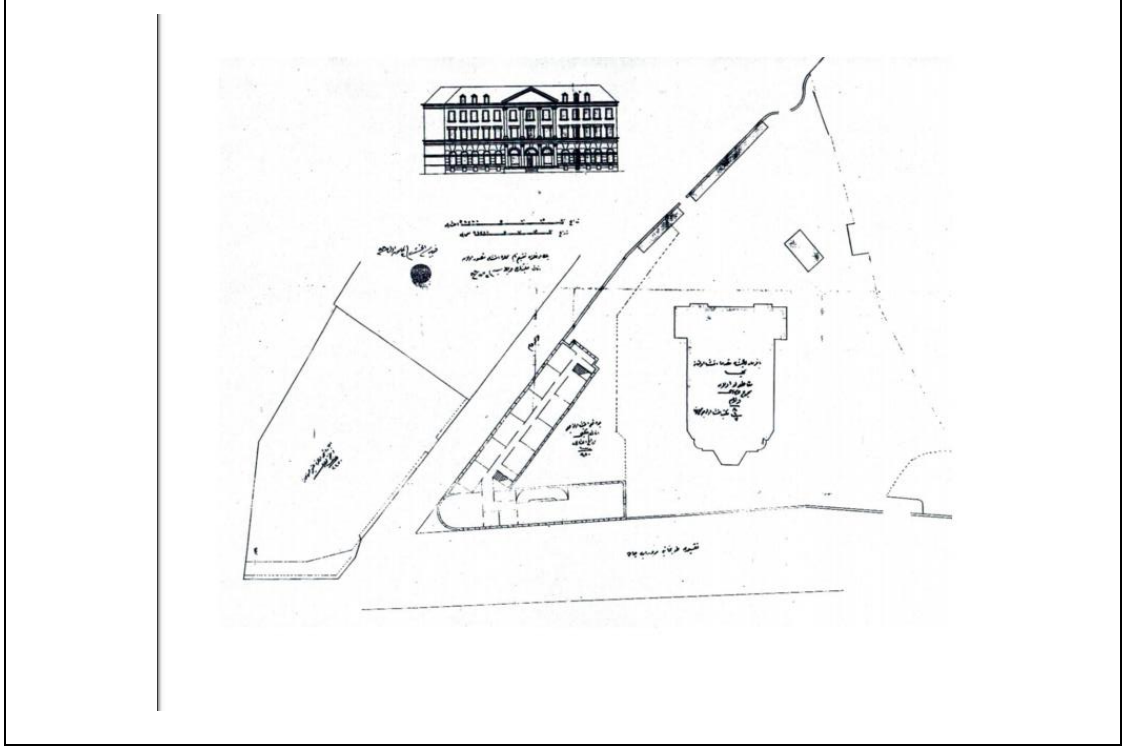
Fî 12 Receb sene (1)312 ve Fî 28 Kânûn-ı Evvel sene (1)310

Sadr-ı A'zam ve Yâver-i Ekrem Cevâd

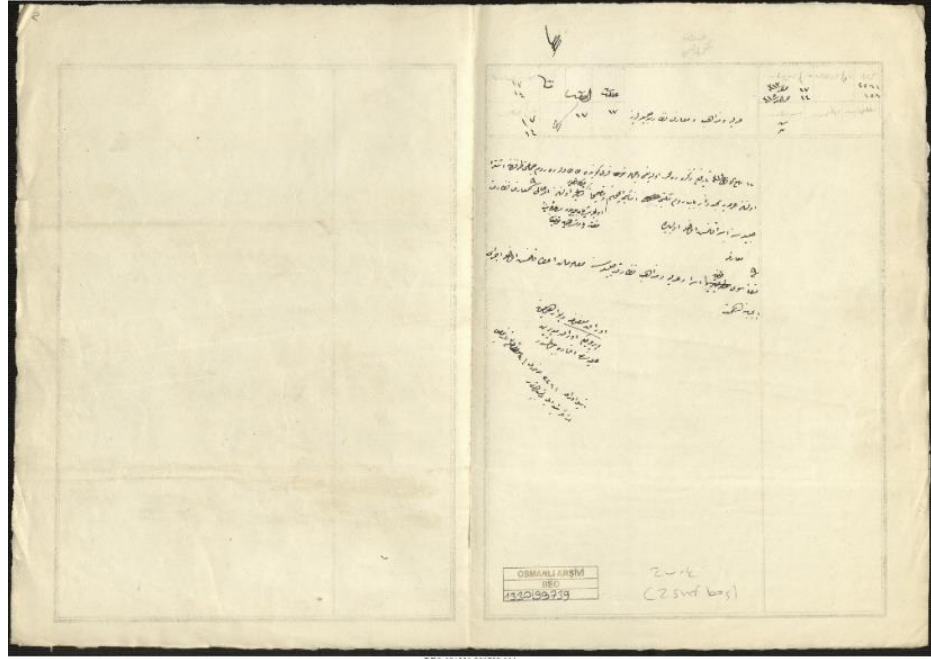
Müfâd-ı işâr-ı âlî-i nezâret-penâhîleri ve evrâk-ı meb,,ûse mü"eddâları rehîn-i ikân-ı âcizî olarak tetkîkât-ı kaydiye bade'l-icrâ mahkeme-i teftîge havâle ile mahall-i mezkûre taraf-ı Şer-i Şerîfden me"zûnen kâtib ve emânet-i müĠârün ileyhâdan dahi mühendis sa,,adetli Mehmed Efendi izâm ile Rum patrikhânesi kapı kethüdâsı Ġstavrakî Efendi hâzır olduĠu hâlde muayene ve keşf olunarak ol bâbda tanzim olunan bir kıta harîtada gösterildiĠi vecihle mekteb yapılacak mahall ber müceb-i temessük cennetmekân Sultân Bayezid Hân-ı Velî tâbe serâhu hazretlerinin vakf-ı Şerîflerine mea zamm senevî dört yüz seksen dört akçe mukâta,,alı on dönüm mehâfir mahallinden gayri ez terk-i tarîk mukaddemâ cevânib-i erba,,asına duvâr keşîdesiyle derûnuna Rum milletine mahsûs kilise inşâ olunmuş olan terbîan sekiz dönüm mahall derûnunda olarak iki taraftan mezkûr kilisenin bahçe mahalli ve iki taraftan tarîk-i âmm ile mahdûd terbîan bir dönümden ibâret ve mezkûr bahçeden müfrez olarak buna milel-i sâ"irenin alâka ve medhal ve iştirâki olmadığı ve mahall-i mezkûre mekteb-i mezbûrun inşâsında mahall ve mevkiye bir güne mahzûr ve kimesneye dahi mazarratı bulunmadığını ber nehc-i Şer-î tahakkuk ve tebeyün eylemiş ve ber vech-i muharrer sekiz dönüm kilise mahallinin kadîmden mukâta,,alı olması cihetiyle mekteb inşâ olunmak üzere tefrîk olunacak bir dönüm mahallinin tekrâr mukâta,,aya rabtına da mahall görülememiş olduğundan mahall-i mahdûd-ı mezkûre ol vecihle mekteb in Ġasına bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne müte-allik ve şeref sudûr buyurulduĠu hâlde sûret-i icrâ-yı icâbı menût-ı re"y-i âlfîdiĠi mahkeme-i mezkûreden bâ i,,lâm ifâde olunmuş ve zikr olunan harîta evrâk-ı mebhûsanın i,,adesiyle me,,an ve leffen tisyâr kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 20 Rebiülevvel 1301 / 7 Kanun-ı Sâni 1299

Ek. 66. B.O.A. Adliye ve Mezahip Nezareti Mezahip Müdürlüğü, 72102, H. 20 Rebiülevvel 1301-M. 19 Ocak 1884 Künyeli Zapyon İnas İdâdisi Ruhsat İtasında Bulunan Vaziyet Planı ve Cephe Çizimi

Ek 67. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 1330-99739, H. 17 Safer 1317-M. 27 Haziran 1899 Künyeli Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Sadâret Mektûbî Kalemî

Numro: 2261 / 158

Târîh-İ Vürûdî: -

Târîh-İ Tesvîdî: 17 Safer Sene (1)317 / 14 Haziran Sene (1)315

Li-Ecli't-Tebyîz Vürûdî: 17 / 14

Târîh-İ Tebyîzi: 17 / 14

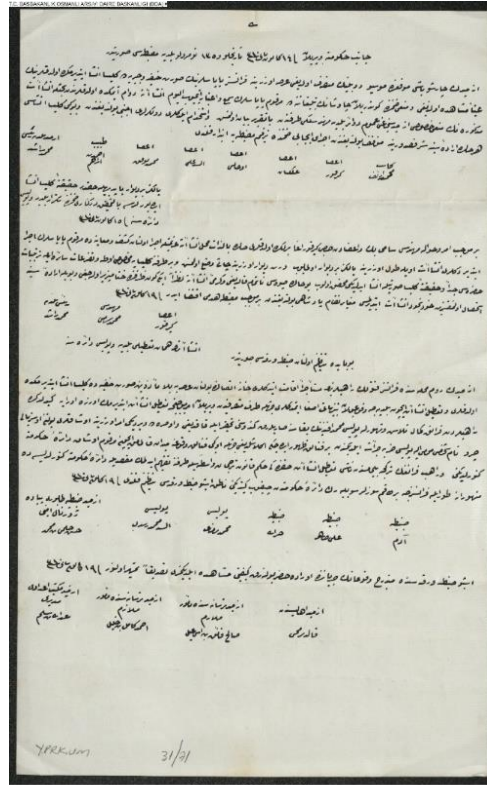
Adliye Ve Mezâhib Ve Ma'Ârif Nezâret-İ Celîlelerine

12 Rebî'ü'l-Evvel sene (1)314 târihli tezkirede muharrer olduğu vechle Ferköy'de Tatavla'da Rum cemâ'ati tarafından iştirâ olunan 'arsaya müceddeden bir bâb Rum mektebi inşâsı için evvelce şâyân buyrulan müsâ'ade-i seniyye-i hazret-i pâdişâhiye tevfikân ve tahsîhan bu kere tasdîr olunan emr-i 'âlî leffen seviyy-i devletlerine isrâ ve 'Adliye ve Mezâhib Nezâret-i Celîlesine ma'lûmât i'tâ kılınmış olmağla icrâ-yı icâbına himmet Ma'ârif Nezâret-i Celîlesine isrâ kılınmış olmağla ol bâbda

Evrâk-ı melfûfa Dîvân-ı Hümâyûna virileceği evrâk müdürîyet-i 'adliyesinden ifâde buyrulmuşdur

İşbu evrâk 2261 numarolu fi 9 Şevval sene (1)312 târihli irâde-i seniyye ile birleştirilmiştir.

Ek 68. B.O.A. Yıldız Perakende Umumi Evrakı, 31/71, H. 24 Şaban 1312-M. 20 Şubat 1895 Künyeli İzmit
St. Barbe Fransız İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Cânib-i Hükûmete virilen Fî 14 Kânûn-ı Sâni sene (1)310 Târihlü ve 135 Numrolu Belediye Mazbatası Sûretidir

İzmid'in Çarşıbaşı mevki'inde Mösyö Robin'in mutasarrıf olduğu 'arsa üzerine Fransız papaslarının sûret-i hafiy ve cebriyede kilise inşâ itdirmekte olduklarının 'aynen müşâhede olunduğu ve men'î zımınında gönderilen çavuşanın tebliğâtına da merkûm papasların sem' ve i'tibâr itmeyüb el-veyv inşâ'ata devâm itmekde olduklarından bahisle inşâ'at-ı mezkûrenin men'î husûsî İzmid Sancağı 'umûm devâ'ir-i belediye mühendisliği tarafından bâ-takrîr beyân olunmuş ve istihdâm eyledikleri dülgerleri ecnebî bulunduğundan ve bu gibi kilise inşâsı her hâlde irâde-i seniyye-i şeref-sudûrına mütevakkıf bulunduğundan icrâ-yı icâbî zımınında terkîm-i mazbataya ibtidâr kılındı

Kâtib Mehmed; A'zâ Kirkor; A'zâ 'Aleksan; A'zâ Ohannes; A'zâ Es-Seyyid Ali; A'zâ Mehmed Tevfik; Tabih Ahmed bin İbrahim; İzmid Belediye Re'isi Mehmed Râşid

Yalnız bir dîvâr yapıdırılacaktır. Hakikaten kilise inşâ idiyorlarsa bi't-tahkîk der-kenârı zımınında tekrâr belediye ve polis dâ'iresine fi 15 Kânûn-ı Sâni sene (1)310

Ber-mûceb-i emr u havâle mühendis Sâmi Bey ve a'zâdan Hacı Kirkor Ağa birlikde oldukları hâlde bi'z-zât mahal-i inşâ'ata 'azîmetle icrâ olunan keşf ve mu'âyenede merkûm papasların icrâ itdirdikleri inşâ'at öyle tûl üzerine yalnız bir dîvâr olmayub dört dîvâr üzerine çatı vaz' olunmuş ve bir tarafına kiliseye mahsûs oda ve teferru'ât-ı sâ'ire ile tertibât-ı hâzırası cidden ve hakikaten kilise

sûretiyle inşâ idildiği muhakkak olub bu hâlde sıvaya nâ-tamâm kaldığı ve germî-i inşâ'ata nazaran iki gün zarfında hitâm-pezîr olacağı ve böyle irâde-i seniyye istihsâl olunmaksızın hod be-hod inşâ'at itdirilmesi mugâyir-i nizâm-ı pâdişâhî bulunduğundan ber-mûceb-i mazbata hedimi iktizâ ider. Fî 19 Kânûn-ı Sâni sene (1)310

A'zâ Kirkor; Mühendis Mehmed Sâmi; Re'is-i Belediye Mehmed Râşid

İnşâ'atın hemân Ta'tili Belediye Ve Polis Dâ'iresine

Bu Bâbda Tanzim Olunan Zabıt Varakası Sûretidir

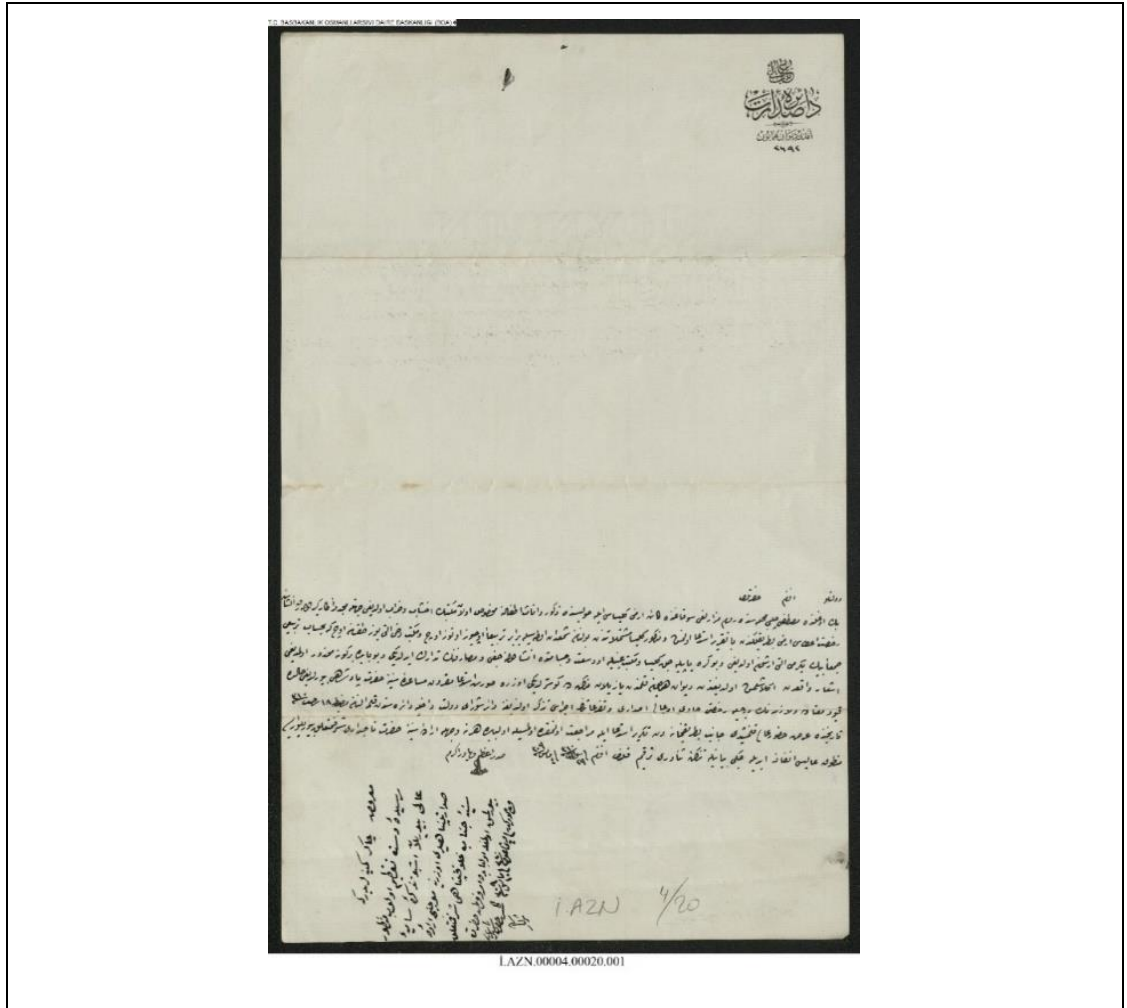
İzmid'in Rum mahallesinde Fransız Katolik râhiblerinin müste'ciren ikâmet itdikleri hâne ittisâlinde bulunan 'arsaya bilâ-me'zûniyet sûret-i hafiyede kilise inşâ itdirmekde oldukları ve ta'til-i inşâ'at için belediyece vukû'bulan tenbîhâtı ısgâ itmedikleri cihetle taraf-ı mutasarıfiden virilen emir mûcebince ta'til-i inşâ'at itdirmek üzere oraya gidildikde râhiblerden Frank kemâl-i telâş ve tehevürle polis Mehmed Efendi'nin yakasına sarılarak kendüsini tahkîr ile kaktığı ve o sırada virdiği emir üzerine uşakları bulunan Avusturyalı Çero nâm şahıs mûmâ-ileyh polisi darbe cür'et eylediğinden bir fenâlık zuhûr ideceği anlaşıldığı cihetle o gibi fenâlık vukû'una meydan kalmamak için merkûm uşak dâ'ire-i hükûmete getirildiği ve râhib Frank'ın Türkçe bilmemesinden nâşi ta'til-i inşâ'at hakkındaki hükûm-i kânûn tercümân vâsıtasıyla tarafına tefhîm idilmek maksadıyla dâ'ire-i hükûmete gönderildiyse de mütehevvirâne tavır ile Fransızca bir takım sözler söyleyerek dâ'ire-i hükûmetden çıkub gitdiğini nâtık işbu zabıt varakası tanzim kılındı. Fî 19 Kânûn-ı Sâni sene (1)310

Zabtiye Âdem; Zabtiye Ali Tâhir; Zabtiye Hayrullah; Polis Mehmed Remzi; Polis Es-Seyyid Mehmed Rüşdi; İzmid Zabtiye Taburı Piyâde Jurnal Emîni Hasan Hilmi bin Mehmed

İşbu zabtiye varakasında münderic vukû'atın cereyanında orada bulunarak keyfiyeti müşâhede eylediğimizi tasdikân temhîr olunur. Fî 19 Kânûn-ı Sâni sene (1)310

İzmid Ahâlisinden Kaldırımcı; İzmid Tersânesinde Me'mûr Mülâzım Sâlih Fâik bin İsmail; İzmid Tersânesinde Me'mûr Mülâzım Ahmed Kâmil bin Halil; İzmid Mekteb-i İ'dâdî Müdürü 'Abdullah bin Selim

Ek 69. B.O.A., İrade Adliye ve Mezaip, 4/20, 6 Zilkade 1310-M. 26 Mayıs 1893 Künyeli İstanbul Beyoğlu
Esayan Ermeni İnâs İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Bâb-ı ‘Âlî

Dâ’ire-i Sadâret

Amedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

2692

Devletlû Efendim Hazretleri

Beyoğlu’nda Mustafa Çelebi Mahallesinde Rum Mezarlığı sokağında kâ’in Ermeni kilisesi ile havlusunda zükûr ve inâs etfâline mahsûs olan mektebin ahşab ve harâb olduğu cihetle müceddeden kârgir olarak inşâsına ruhsat i’tâsı Ermeni Partikliğinden bi’t-takrîr istid’â olunmuş ve mezkûr kilise müştemilâtından bulunan şam’dan odasıyla berâber terbi’an üç yüz otuz üç ve emekteb dahî altı yüz doksan üç ki bi-hesâb-ı terbi’i cem’an bin yiğirmi altı arşun olduğu bu kere yapılacak kilise ve mekteb ‘aynıyla o vüs’at ve cesâmetde inşâ olunacağı ve mesârifinin tedârik idildiği ve bu bâbda bir gûne mahzûr olmadığı iş’âr-ı vâki’dan anlaşılmuş olduğundan Dîvân-ı Hümâyûn kaleminde yazılan müzekkerede gösterildiği üzere sûret-i istid’â makrûn-ı müsâ’ade-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî buyrulduğu hâlde kuyûd-ı mu’tâde ve lâzîminin derciyle ruhsatı hâvî emr-i ‘âlî ısdârı ve teferru’âtının

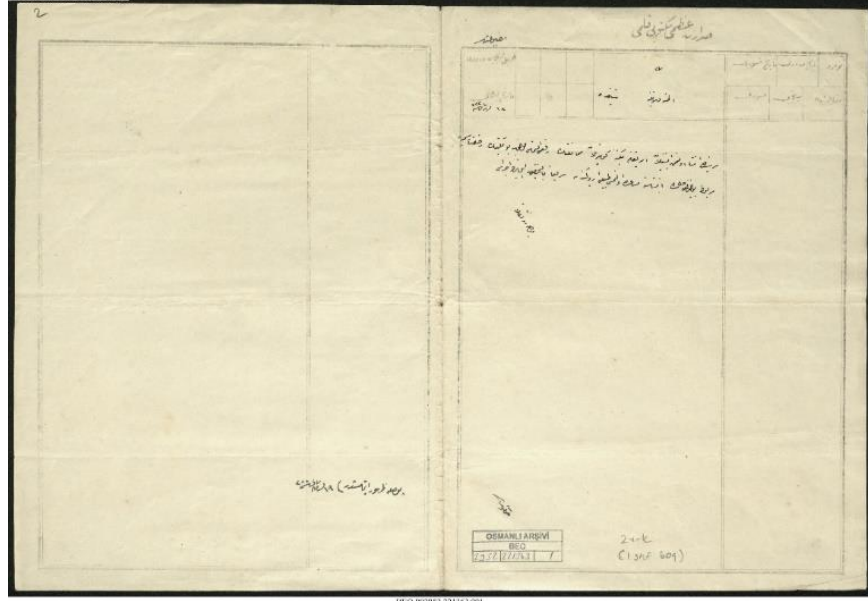
icrâsı tezekkür olundığına dâ'ir Şûrâ-yı Devlet Dâhiliye Dâ'iresinden kaleme alınan mazbata 18 Receb sene (1)310 târihinde 'arz-ı huzûr-ı 'âlî kılınmış idi. Cânib-i Patrik-hânedan tekrîr-i istid'â ile mürâca'at olunmakda olmasıyla ol bâbda her vechle irâde-i seniyye-i hazret-i tâcidârî şeref-müte'allik buyrulur ise menût-ı 'âlîsi infâz idileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim. Fî 29 Şevval sene (1)310 / Fî 4 Mayıs sene (1)309

Sadr-ı A'zam ve Yâver-i Ekrem Cevad

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olub manzûr-ı 'âlî buyrulan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyrulmuş olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 6 Zi'l-Ka'de sene (1)310 / Fî 10 Mayıs sene (1)309 Ser-Kâtib-i Hazret-i Şehriyârî Bende Süreyyâ

Ek 70. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 2952-221363, H. 14 Şevval 1324-M. 1 Aralık 1906 Künyeli Mersin
St. Antonie Fransız İdâdîsi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Sadâret-İ ‘Uzmâ Mektûbî Kalemi

Târîh-i Tebyîzi: 18 Teşrîn-i Sâni sene (1)322

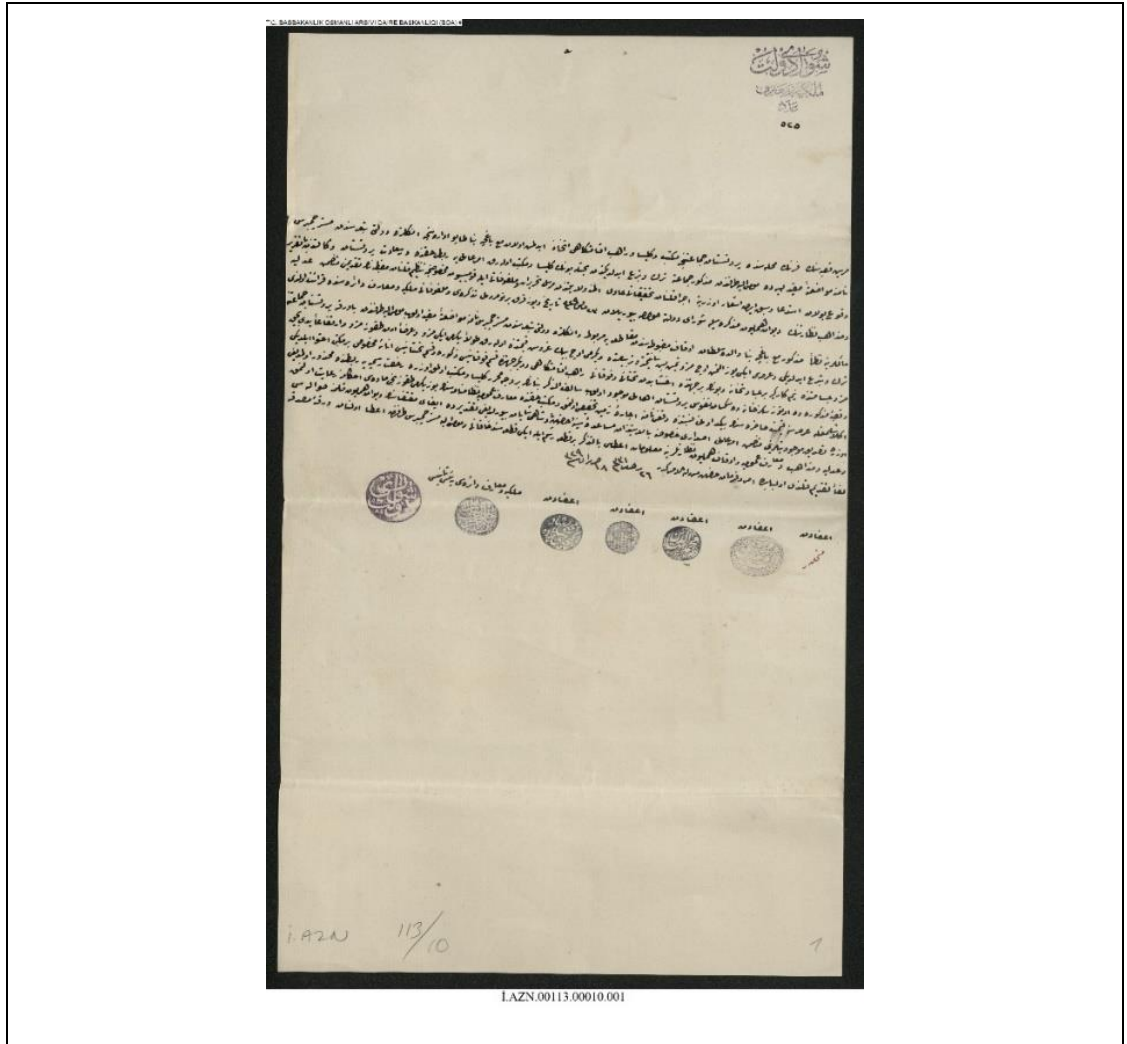
Adana Vilâyetine Şifre

Mersin’de inşâ olunmak istenilen Amerikan mektebine gösterilen mûmâna’atın ref’i iltimâs olunub bu mektebin ruhsat-ı resmîyeye merbût bulunduğı hâlde inşâsına müsâ’ade olunması tabî’î idüğünden serî’an bi’t-tahkîk icâbının icrâsı

Pusuladan naklen

(Pusula zuhûr itmemişdir) 19 Teşrîn-i Sâni sene (1)322

Ek 71. B.O.A., İrade Adliye ve Mezahip, 113/10, H. 5 Şaban 1331-M. 10 Temmuz 1913 Künyeli Mersin
St. Antonie Fransız İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Şûrâ-Yı Devlet

Mülkiye Ve Ma'ârif

'Aded 525

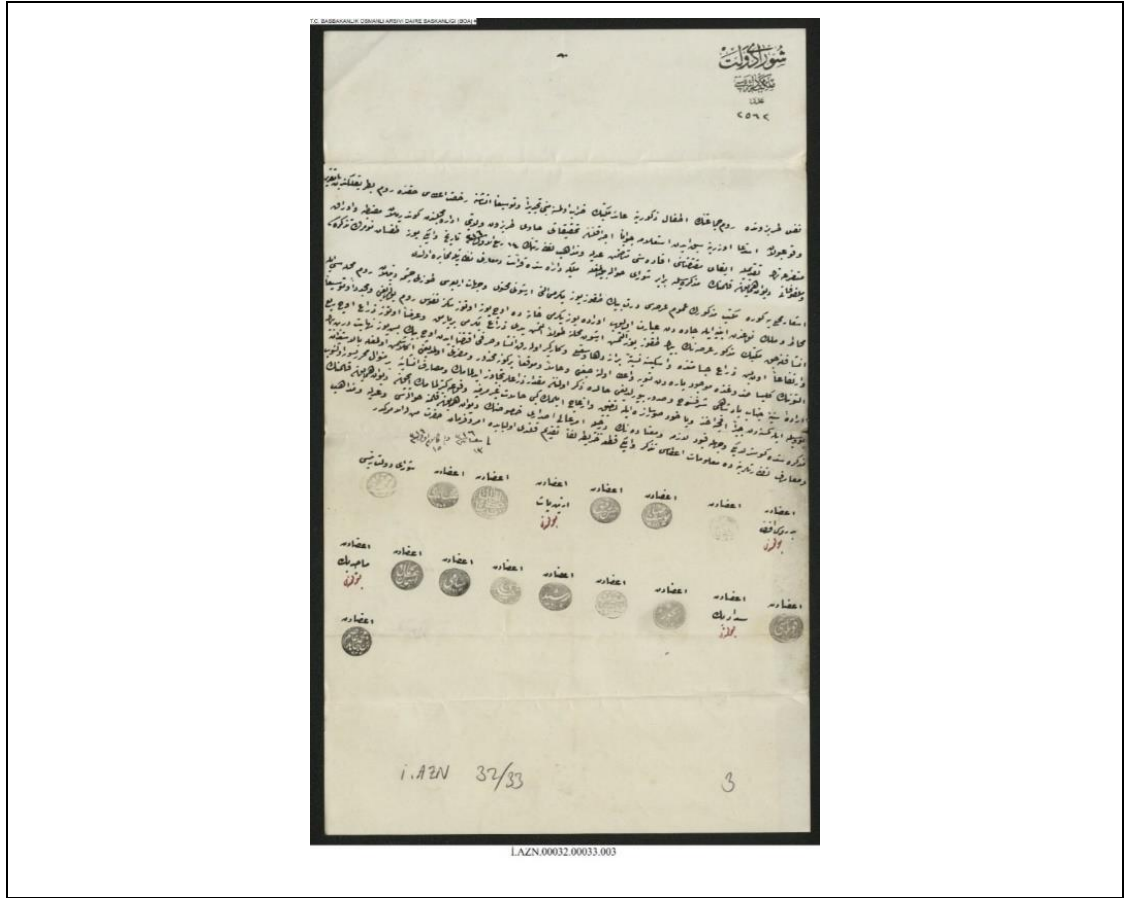
Mersin kasabasının Frenk mahallesinde Protestan cemâ'atince mekteb ve kilise ve râhib ikâmet-gâhı ittihâz idilmiş olan ma'a bağçe binâ tapu idâresince İngiltere Devleti teb'asından Mister Çembırs (Chambers) nâmına muvâza'aten mukayyed ise de mûmâ-ileyh tarafından mezkûr cemâ'ate terk ve teberru' eylediğinden bahisle bunun kilise ve mekteb olarak emr-i 'âlîye rabtı hakkında Der-Sa'âdet Protestan vekâletinden bâ-takrîr vukû' bulan istid'â ve sebki iden iş'âr üzerine icrâ kılınan tahkîkâtı havî Adana Vilâyetinden mürsel tahrîrât ve melfûfâtı ile komisyon-ı mahsûsunca tanzîm kılınan mazbatanın takdîmini mutazammın 'Adliye ve Mezâhib Nezâretinin Dîvân-ı Hümâyûn müzekkeresiyle Şûrâ-yı Devlete havâle buyrulan 23 Mayıs sene (1)329 târih ve yüz kırk bir numrolu tezkiresi ve melfûfâtı Mülkiye ve Ma'ârif dâ'iresinde kırâ'at olundu. Me'âllerine nazaran mezkûr ma'a bağçe binâ Vâlîde Sultân evkâf-ı mazbutasından mukâta'aya merbût ve İngiltere Devleti teb'asından Mister Çembırs (Chambers) nâmına muvâza'aten mukayyed olub mûmâ-ileyh tarafından bâ-varaka

Protestan cemâ'atine terk ve teberru' eylediği ve 'arsası iki yüz altmış üç metre ve yetmiş beş santimetre terbi'inde ve yigirmi üç bin gurus kıymetinde olarak tûlen yigirmi iki metre ve 'arzen on dokuz metre ve irtifâ'en yedi buçuk metre cesâmetinde yine kârgir bir 'ibâdet-hâne ve bunun bir cihetinde ahşabdan tahtânî ve fevkânî râhib ikâmetgâhı ve diğere cihetinde kısım-ı fevkânîsi zükûra ve kısım-ı tahtânîsi inâsa mahsûs bir mektebi ihtivâ eylediği ve kasaba-i mezkûrede otuz sekiz hânedeki seksen nüfus Protestan ahâlî mevcûd olup sâlifü'z-zikr binânın ber-vech-i muharrer kilise ve mekteb olmak üzere ruhsat-ı resmîyeye rabtında mahzûr olmadığı anlaşılmağla 'arsasına kıymet-i hâzırasının binde onu nisbetinde vakfî nâmına icâre-i zemîn tahsîs olunmak ve mekteb hakkında Ma'ârif-i 'Umûmiye nizâm-nâmesinin yüz yigirmi dokuzuncu maddesi ahkâmına ri'âyet olunmak üzere tasdik-i mevcûdiyelerini mutazammın emr-i 'âlî ısdârı husûsuna bi'l- istizân müsâ'ade-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şâyân buyrulduğu takdîrde îfâ-yı muktezâsının Dîvân-ı Hümâyûn kalemine havâlesi ve 'Adliye ve Mezâhib ve Ma'ârif-i 'Umûmiye ve Evkâf-ı Hümâyûn Nezâretlerine ma'lûmât i'tâsı bi't-tezekkür bir kıt'a resm ile iki kıt'a sened-i hâkânî ve mûmâ-ileyh Mister Çembîrs (Chambers) tarafından i'tâ olunan varaka-i musaddaka leffen takdîm kılındı ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir. 26 Receb sene (1)331 / 18 Haziran sene (1)329

Mühürler, Sağdan Sola:

A'zâdan (münhaldir); A'zâdan Es-Seyyid Mehmed Yahya; A'zâdan Mehmed Bahâeddin; A'zâdan ...; A'zâdan Keçeci-zâde Yahya Reşad; Mülkiye ve Ma'ârif Dâ'iresi Re'îs-i Sânisî Ahmed Sâlim bin Rif'at; Şûrâ-yı Devlet (mühür)

Ek 72. B.O.A. İrade Adliye ve Mezâhib, 32/33, H. 7 Şevval 1316-M. 18 Şubat 1899, Künyeli Trabzon
(Kemer kaya) Rum İdadîsi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Şûrâ-Yı Devlet

Mülkiye Dâ'iresi

'Aded 2562

Nefs-i Traabzon'da Rum cemâ'atinin etfâl zükûruna 'âid mektebin harâb olmasına mebnî tecdîden ve tevsî'an inşâsına ruhsat i'tâsı hakkında Rum Patrikliğinden bâ-takrîr vukû' bulan istid'â üzerine sebk iden isti'lâma cevâben icrâ kılınan tahkîkâtı hâvî Trabzon vilâyeti idâre meclisinden gönderilen mazbata ve evrâk-ı müteferri'anın takdîmiyle ifâ-yı muktezâsını ifâdesini mutazammın 'Adliye ve Mezâhib Nezâretinin 14 Rebî'ü'l-Evvel sene (1)316 târîh ve iki yüz doksan numrolu tezkiresi ve melfûfâtı Dîvân-ı Hümâyûn kaleminin müzekkeresiyle berâber Şûrâ-yı (Devlete) havâle buyrulmağla Mülkiye Dâ'iresinde kırâ'at ve Ma'ârif Nezâretiyle muhâbere olundu

İş'âr-ı mahallîye göre mekteb-i mezkûrun 'umûm 'arsası dört bin dokuz yüz yigirmi altı arşunı muhtevî ve cihât-ı erba'ası Tuzlu Çeşme dinilen Rum mahallesi ile muhât ve mülk nev'inden ebniye ile caddeden 'ibâret olub orada yüz yigirmi hânedeki üç yüz otuz sekiz nüfus Rum bulunduğu ve müceddeden ve tevsî'an inşâ kılınacak mektebin mezkûr 'arsanın bin dokuz yüz altmış arşun mahalline tûlen altmış yedi zirâ' yigirmi bir parmak ve 'arzen otuz zirâ' üç rub' ve irtifâ'en on beş zirâ'

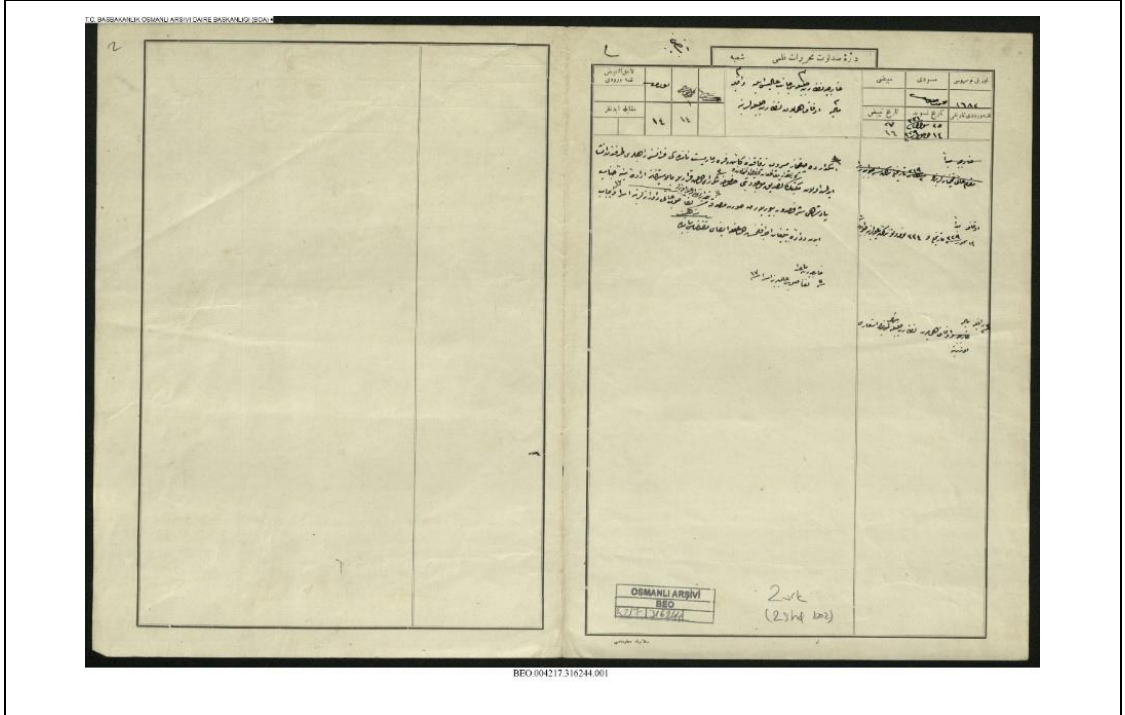
cesâmetinde ve eskisine nisbeten biraz daha vüs'atli ve kârgir olarak ve inşâ ve sarfî iktizâ iden üç bin beş yüz nihâyet dört bin altunun kilise sanduğunda mevcûd paradan tesviye ve i'tâ olunacağı ve hâlen ve mevki'en bir gûne mahzûr ve mazarratı olmadığı anlaşılması olmağla bi'l-istifzân irâde-i seniyye-i pâdişâhî şeref-sünûh ve sudûr buyrulduğu hâlde zikrolunan mikdâr zirâ'lar tecâvüz idilmemek ve mesârif-i inşâ'îye ber-minvâl-i muharrer tesviye olunub bu vesîle ile kimesneden cebren akçe ahz veyahud sur-ı sâ'ire ile tazyîk ve iz'âc eylemek gibi hâlât-ı gayr-i marziye vukû'a getirilmemek için Dîvân-ı Hümâyûn Kaleminin müzekkeresinde gösterildiği vechle kuyûd-ı lâzîme ve mu'tâdenin derciyle emr-i 'âlî ısdârı husûsunun Dîvân-ı Hümâyûn kalemine havâlesi ve 'Adliye ve Mezâhib ve Ma'ârif nezâretlerine de ma'lûmât i'tâsî tezekkür ve iki kıt'a harîta leffen takdîm kılındı ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 13 Şa'bân sene (1)316 ve Fî 15 Kânûn-ı Evvel sene (1)314

Mühürler Sağdan Sola:

A'zâdan Pedros Efendi (Bulunmadı); A'zâdan ... ; A'zâdan Yusuf Ziyâ; A'zâdan Hasan Refik; A'zâdan Artin Paşa (Bulunmadı); A'zâdan Turhan; A'zâdan Aleksandır; Şûrâ-yı Devlet Re'îsi; A'zâdan Kopasi; A'zâdan Sedad Bey (Bulunmadı); A'zâdan Bahor; A'zâdan ...; A'zâdan Reşid; A'zâdan Zühdi; A'zâdan Sami; A'zâdan İsmail Kemâl; A'zâdan Mâcid Bey (Bulunmadı); A'zâdan Mehmed Asım bin Câhid.

Ek 73. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, H. 7 Şevval 1331-M. 9 Eylül 1913 Künyeli Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St Marie) Fransız İldâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Dâ'ire-İ Sadâret Tahrîrât Kalemi

EVRÂK NUMROSU: 1682

TÂRÎH-İ TESVÎD: 25 Şevval sene (1)331 / 14 Eylül sene (1)329

TÂRÎH-İ TEBYÎZ: 27 / 16

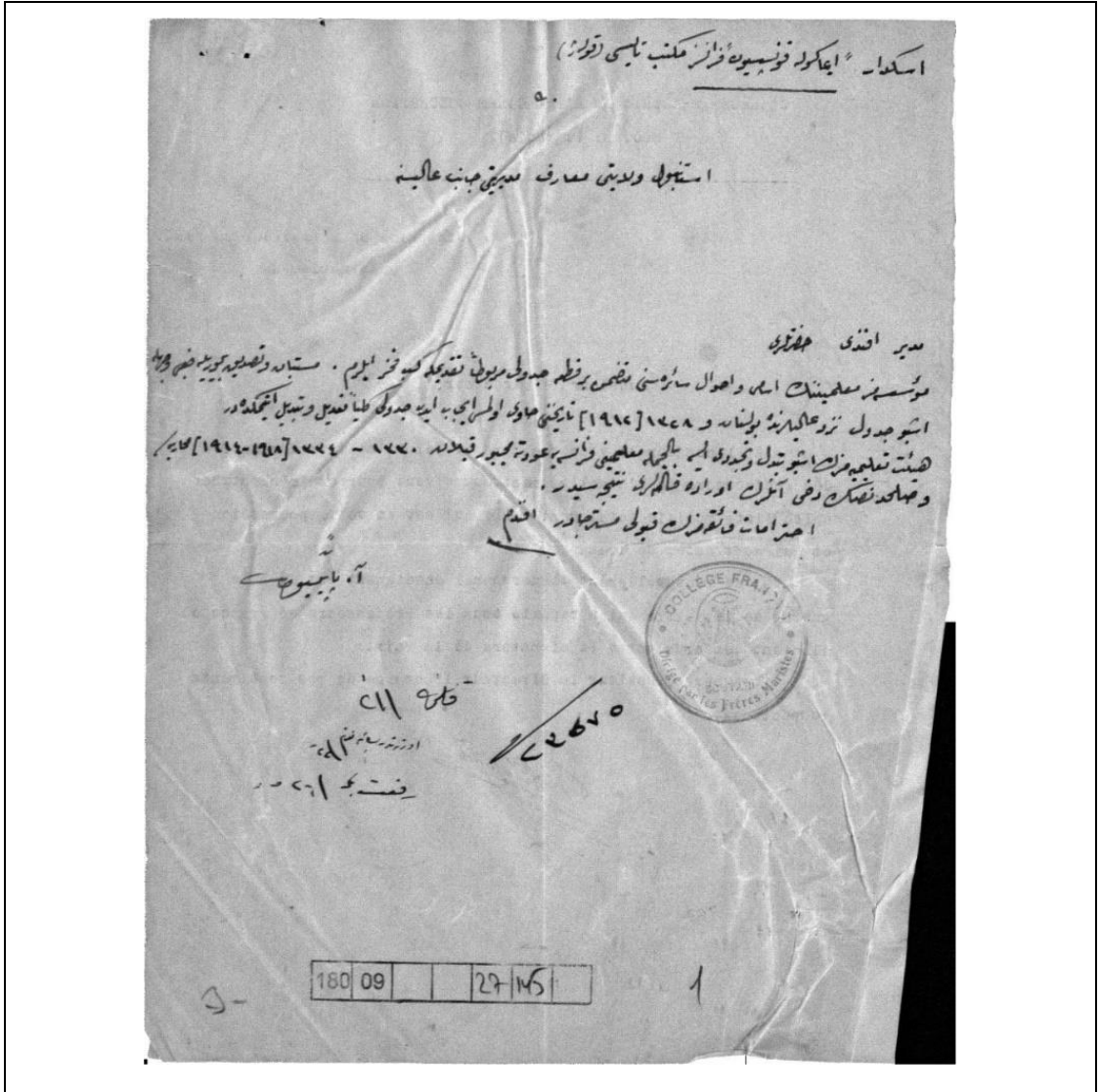
Hâriciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i 'Âlisi İle Dâhiliye

Mâliye Evkâf-I Hümâyûn Nezâret-İ Celîlelerine

Evkâfa bed'en 14 Temmuz sene (1)329 târîhli ve 334 numarolu tezkire-i 'aliyelerine cevâbdır

Üsküdar'da çıkmaz masrub sokağında kâ'in ve Frer Marist nâmındaki Fransız râhibleri tarafından inşâ edilmiş olan mektebin muharrerü'l-mikdâr mukâta'ât tahsîs olunmak üzere tasdîk-i mevcûdiyeti husûsuna Dâhiliye Mâliye ve Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesinin iş'ârı üzerine Şûrâyı Devlet karârıyla bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-sudûr buyrularak sûret-i musaddakası Hâriciye'den mâ'adâ tasdîr olunan emr-i 'âlî ile berâber leffen savb-ı 'âlîlerine isrâ ve îcâb iden ve dâ'ire-i teblîğât icrâ kılınmış olmağla îfâsına himmet

Ek 74. B.O.A., Genel, 27/145, 4 Eylül 1923 Künyeli Üsküdar Saint İmmaculle Conception (St Marie)
Fransız İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

İstanbul Vilâyeti Ma'ârif Müdüriyeti Cânib-i 'Âlîsine

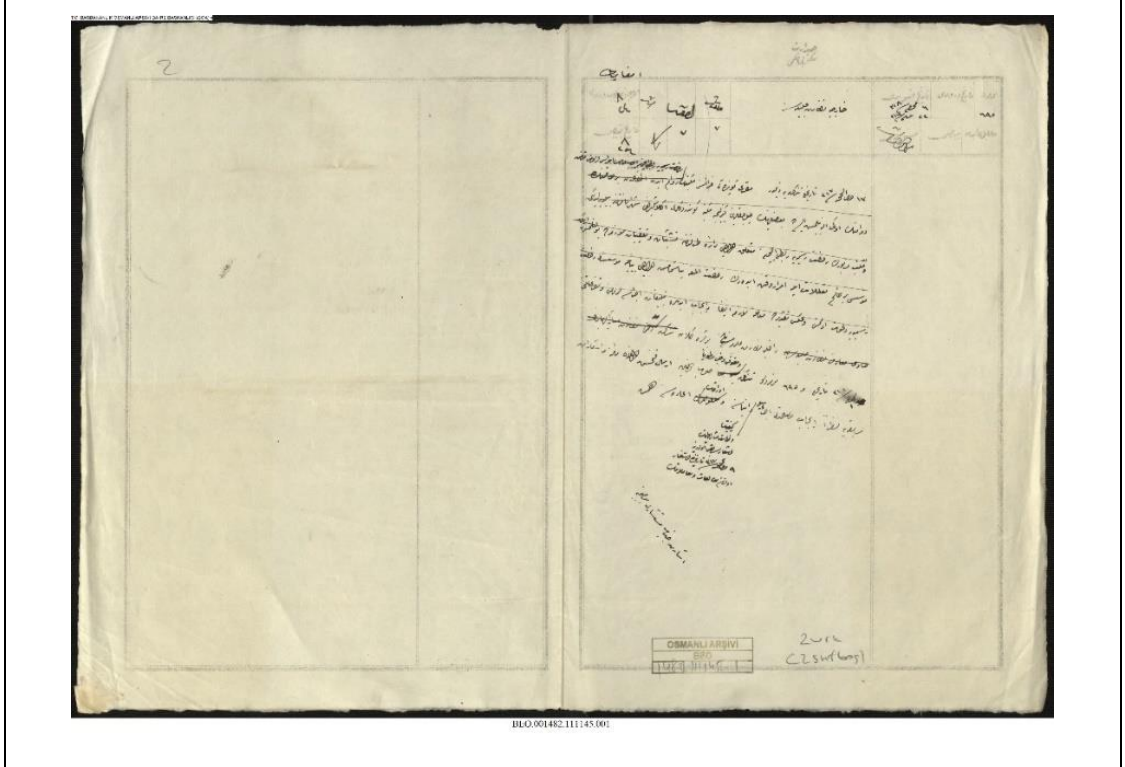
Müdür Efendi Hazretleri

Mü'essesemiz mu'allimîninin esâmî ve ahvâl-i sâ'iresini mutazammın bir kıt'acedveli merbûtan takdîmle kesb-i fahr eylerim. Müstebân ve tasdîk buyrulacağı vechle işbu cedvel nezd-i 'âlîlerinde bulunan ve 1328 [1912] târihini hâvî olması îcâb iden cedveli külliyyen ta'dîl ve tebdîl itmektedir.

Hey'et-i ta'lîmiyyemizin işbu tebeddül ve teceddüdi ise bi'l-cümle mu'allimîni Fransa'ya 'avdete mecbûr kılan 1330 - 1334 [1914 - 1918] muhârebesi ve sulhdan sonra dahî anların orada kalmaları netîcesidir.

İhtirâmât-ı fâ'ikamızın kabûli müstercâdır efendim

Ek 75. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 1482/111145, H. 8 Muharrem 1318-M. 8 Mayıs 1900, Künyeli Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız İdâdîsi'ne Ait Arşiv Belgesi Ve Transkripsiyonu

Sadâret Mektûbî Kalemi

NUMRO: 695

TÂRÎH-İ VÜRÛDİ: -

TÂRÎH-İ TESVÎDİ: 6 Muharrem sene (1)318 / 22 Nisan sene (1)316

Lİ-ECLİ'T-TEBYÛZ VÜRÛDİ: 8 / 24

TÂRÎH-İ TEBYÛZİ: 8 / 24

Hâriciye Nezâret-İ Celîlesine

17 Zi'l-Hicce sene (1)317 târîhli tezkireye zeyldir. Makriköy (Bakırköy) 'deki Fransız mektebinin ruhsat-ı resmîyeye rabtı için icâb-ı hâlin icrâsı lüzûmunu mutazammın Dâhiliye Nezâret-i Celîlesinden bu kere gelen 1 Muharrem sene (1)318 târîhli ve 695 numrolu tezkire ve melfûfî dahî müsteviyen savb-ı devlete irsâl kılınmış olmağla me'âline ve iş'ârât-ı sâbıkaya nazaran icâb-ı maslahatın icrâsıyla keyfiyetin ve nezâret-i müşârun-ileyhânın iş'âr-ı sâbıkı üzerine 9 Zi'l-Hicce sene (1)317 târîhinde istifâr olunan mütâla'ât ve mu'âmelâtın inbâsına ve evrâkın i'âdesine himmet.

İşâret-i cenâb-ı müsteşârî mücebince.

Ek 76. B.C.A., Cumhuriyet Halk Partisi, 1722/1001/2, 15 Aralık 1949, Künyeli Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız İdâdisi'ne Ait Arşiv Belgesi.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
İSTANBUL
VİLİYET İDARE HEYETİ REİSLİĞİ
584

Kayıtlı
C. H. P.
21.2.1946
43222
25 Şubat 1946

C. H. Partisi Genel Sekreterliğine

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

Ankara

2.Ocak,1946 tarih ve 12/84258 sayılı yazıya karşılık-
tır :

Bakırköy Halkevi binasındaki noksanların tamamlanmasına
ve temirine harcanmak üzere gönderildiği iş'ar buyurulan 1.000
liranın emriniz ve hile emanetten reddiyat suretile Bakırköy
Halkevine verilerek zvin 1946 Yılı bütçesinin gelir kısmında 2.ci
bölümün 1.ci Yardımlar ve masraf kısmında 2.ci-bölümün 4.cü Yapı
ve Onarma maddelerine eklendiğini arz eder, saygılarımı sunarım.

AKB

C. H. P. İstanbul İli
İdare Kurulu Başkanı
Kütahya Milletvekili
Alâeddin Tiritioğlu

XW
25 - 2 - 1946

numbas. Mevza I
26 - II - 1946

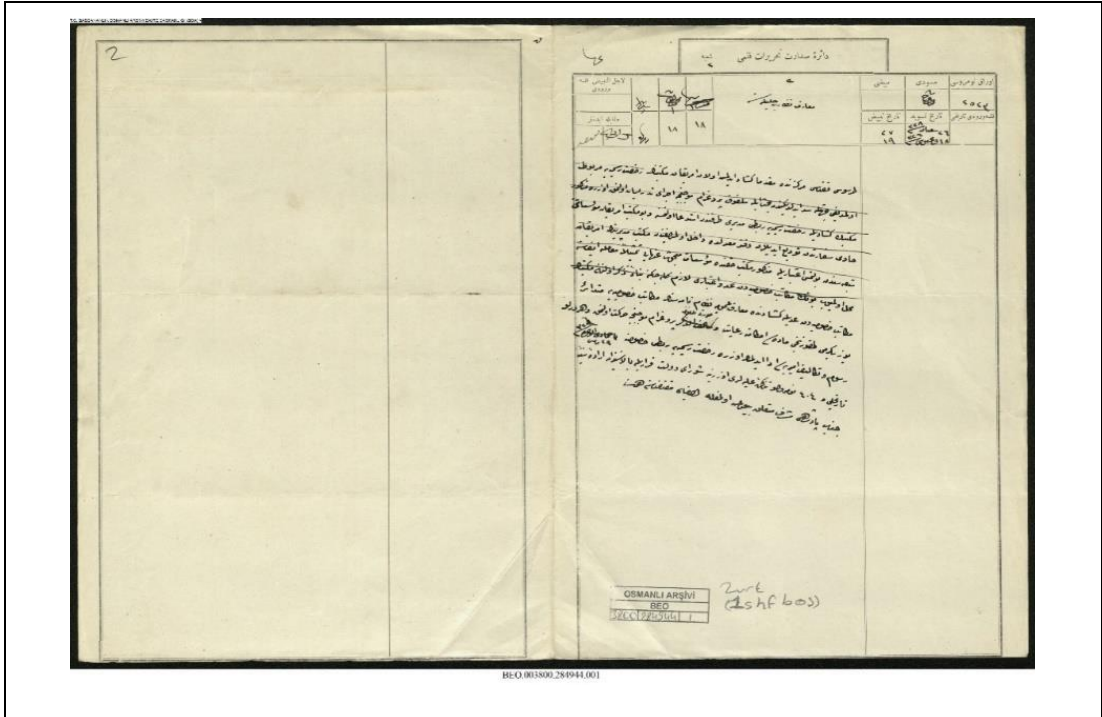
P/.

480 81 | | | 1722 | 1001 | 2 | 7

Ek 77. B.C.A., Kararlar Daire Başkanlığı, 128/15/17, M. 22 Şubat 1952, Künyeli Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız İdadisi'ne Ait Arşiv Belgesi.

T. C. BAŞBAKANLIK MEHMET AKİM ERGÖR Kararlar Dairesi Başkanlığı		KARAR	
Kısayazma 14526			
<p>5830 sayılı kanunla Devlete intikal eden Bakırköy Halkevi binasının, kirada ve gayrimümasit binalarda oturan daireler yerleştirilmek üzere, Hükümet Konağına tahsis edilmesi ve 8/II/1951 tarihli ve 3/13909 sayılı karardan Bakırköye ait hükmün kaldırılması; Maliye Bakanlığının 18/8/1952 tarihli ve 2181/2322 sayılı yazısı üzerine, 5830 sayılı kanunun 7 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 22/ 2 /1952 tarihinde kararlaştırılmıştır.</p>			
CUMHURBAŞKANI A. M. Y. İnanç			
Başbakan	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı	Devlet Bakanı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı
M. Akıncı	S. Özalp	A. M. Y. İnanç	A. M. Y. İnanç
M. Akıncı	İçişleri Bakanı VE Devlet Bakanı V.	Devlet Bakanı	Maliye Bakanı
M. Akıncı	S. Özalp	S. Özalp	N. F. Köksal
M. Akıncı	Barınak Bakanı	E. ve T. Bakan	S. ve S. Y. Bakan
M. Akıncı	E. ve T. Bakan	M. Akıncı	S. ve S. Y. Bakan
M. Akıncı	T. Bakan	U. Bakan	C. Bakan VE İçişleri Bakanı V.
M. Akıncı	M. Akıncı	M. Akıncı	M. Akıncı

Ek 78. B.O.A. Bab-ı Ali Evrak Odası, 3800/284944, H. 27 Şaban 1328-M. 3 Eylül 1910, Künyeli Tarsus
Amerikan Karma İdâdisi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Dâ'ire-İ Sadâret Tahfîrât Kalemî Şu'be 2

EVRÂK NUMROSU: 2523

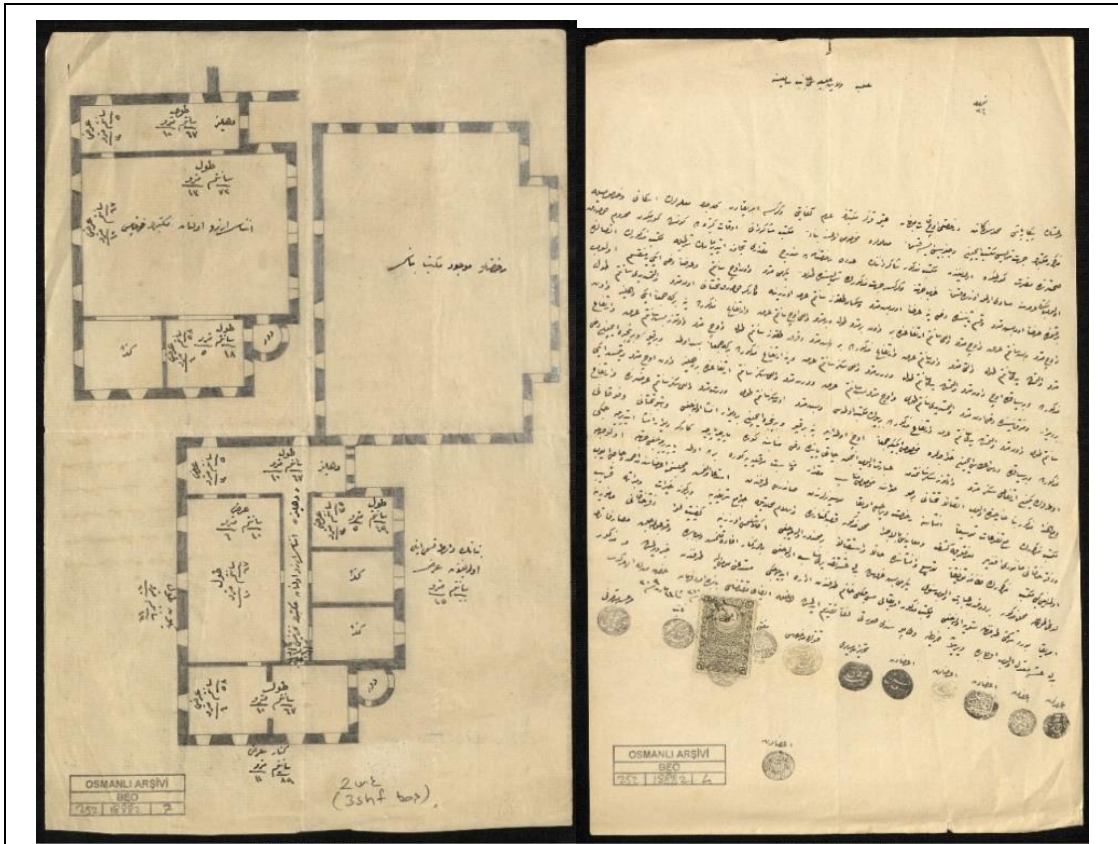
TÂRÎH-İ TESVÎD: 26 Şa'bân sene (1)328 / 18 Ağustos sene (1)326

TÂRÎH-İ TEBYÎZ: 27 / 19

Ma'Ârif Nezâret-i Celîlesine

Tarsus kazâsı merkezinde mukaddemâ küşâd edilmiş olan Amerikan mektebinin mekâtib-i husûsiyeden 'addiyle küşâdından Ma'ârif-i 'Umûmiye nizâm-nâmesinin mekâtib-i husûsiyeye mütedâ'ir yüz yigirmi dokuzuncu maddesi ahkâmına ri'âyet ve sûreti melfûf program mücebince hareket olunmak ve her dürlü rûsûm ve tekâlif-i emriyesi edâ idilmek üzere ruhsat-ı resmîyeye rabtı husûsuna 29 Mayıs sene (1)326 târîhli ve 404 numrolu tezkire-i 'aliyyeleri üzerine Şûrâ-yı Devlet karârıyla bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-müte'allik buyrulmuş olmağla ifâ-yı muktezâsına himmet

Ek 79. B.O.A., Bab-ı Ali Evrak Odası, 252/18882, H. 24 Muharrem 1311-M. 7 Ağustos 1893, Künyeli
Maraş Amerikan İnas İdâdîsi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Numro: 36

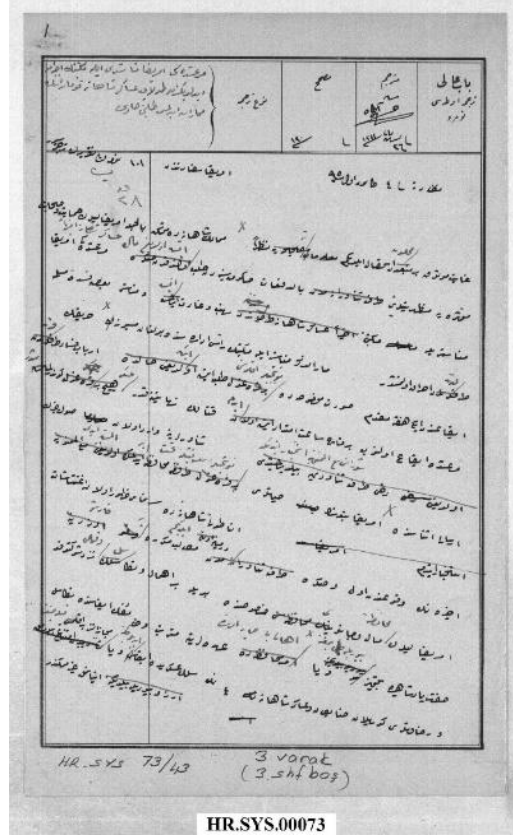
Haleb Vilâyet-i Celîlesi Cânib-i Sâmisine

Mar'aş'ın Pınarbaşı mahallesinde kâ'in ve ruhsatlı üç kat bulunan 'atık kızlar mektebinin 'adem-i kifâyeti ve gerekse Amerika'dan gelecek mu'allimelerin iskânı ve husûsıyla mezkûr mektebin cihet-i şimâlisî mekteb için ve cenûbîsî ise kısmen mu'allimelere mahsûs olmasına binâ'en mekteb şâkirdânı evkât-ı kesîrede güneş görmekten mahrûm olarak sıhhatlerinde mazarrat görülmekte olduğundan mekteb-i mezkûr şâkirdânının 'adedi ruhsat-nâmede münderic mikdârı tecâvüz itdirmemek şartıyla mekteb-i mezkûrun ittisâlinde olub mektebin 'arsasına müsâvî olmak üzere kısmen garb cihetine ve gerekse cihet-i mezkûrun şimâlisinde tûlen yigirmi metre ve on üç santim ve 'arzen dahî ikiye münkasım olub bir kısmında 'arzen on beş metre ve kısım-ı sânisinde dahî yine 'arzen on beş metre ve seksen dokuz santim 'arsa üzerine kârkir olarak tahtânî on metre ve altmış yedi santim tûl ve üç metre ve beş santim 'arz ve üç metre ve elli santim irtifâ'ında bir ve on bir metre tûl ve bir metre ve elli üç santim 'arz ve irtifâ'-ı mezkûrda yine bir ki cem'an iki dehliz ve on metro ve altmış yedi santim tûl ve altı metre ve on santim 'arz ve irtifâ'-ı mezkûrda bir ve beş metre ve kırk dokuz santim tûl ve üç metre ve otuz beş santim 'arz ve irtifâ'-ı mezkûrda ve bir siyâkda üç ve on metre ve altmış yedi santim tûl ve dört metre ve elli sekiz santim 'arz ve yine irtifâ'-ı mezkûrda bir ki cem'an beş oda ve bir kapu

ve bir pencere için dahî bir dîvâr ve fevkânîsinde dahî on metre ve altmış yedi santim tûli ve üç metre beş santim ‘arz ve dört metre ve elli sekiz santim itifâ’ında bir dehliz ve on üç metre ve yetmiş iki santim tûl ve ol metre ve altmış yedi santim ‘arz ve irtifâ’-ı mezkûrda bir büyük mekteb odası ve beş metre on sekiz santim tûl ve dört metre ve elli sekiz santim ‘arzlarında ve irtifâ’-ı mezkûrda ve bir siyâkda ders i’tâsı için hocalara mahsûs iki ki cem‘an üç oda ile yine bir kapu ve bir pencere için bir dîvâr inşâ olunacağı ve işbu tahtânî ve fevkânî odaların yekûn-ı irtifâ’ı sekiz metre ve otuz sekiz santimden ‘ibâret olub ancak çatı payında dahî münâsibine göre parça parça kârgir dîvâr inşâ itdirileceği ve ma‘ahazâ mezkûr binâ hâricinde olub ittisâlen tahtânî bir su sobasına mahsûs münâsib mikdâr ve münâsebet-i mevki‘iyeye göre bir de oda yapıldığı cihetle ol vechle mekteb-i mezkûrun ma‘a teferru‘ât tevsî‘an inşâsına ruhsat virilmesi Amerika misyonerlerinden Sandırs tarafından istid‘â olunmuş ve meclis a‘zâsından Ahmed ve Hacı Eyyüb ve defter-i hâkânî me‘mûrı efendiler ma‘rifetleriyle keşf ve mu‘âyenesi bi’l-icrâ mahal-i mezkûr kasaba kenârında ve İslâm mahallâtıyla cevâmi‘-i şerîfeye ve bir gûne hayrât ve müberrâta karîb olmadığı gibi mekteb-i mezkûrun nizâmına tefvîkan tevsî‘ ve inşâsında hâlen ve istikbâlen bir mahzûr olamayacağı anlaşılması üzerine keyfiyet livâ defter-i hâkânî me‘mûruna lede’l-havâle mahal-i mezkûr bir dönümden ‘ibâret olub senevî yiğirmi beş gurus bedel-i ‘öşr takdîri münâsib olacağı bâ-derkenâr ifâde kılınmış ve bu bâbda vukû‘ bulacak masârifâtın Amerika Bord şirketi tarafından tesviye olunacağı ve mekteb-i mezkûr Amerikalı Miss Blakely Hanım tarafından idâre idileceği müsted‘î-i mûmâ-ileyh tarafından haber virilmiş ve mezkûr bedel-i ‘öşür mu‘tedil olub ol bâbda virilen harita ve tapu senedi sûreti leffen takdîm idilmiş olmağla ifâ-yı muktezâsı bâbında emr u fermân hazret-i men lehü’l-emrindir. Fî 18 Ramazan sene (1)310 ve Fî 24 Mart sene (1)309

Mar‘aş Mutasarrıfı Mustafa Nûri; Nâib Ahmed Şâkir; Müftî Mustafa; Katolik Murahhasası Akrebyan Oseb; Tahrîrât Müdiri Mehmed Fânî; A‘zâdan Hasan Esad; A‘zâdan; A‘zâdan Seyyid Eyyüb Sabri; A‘zâdan ...; A‘zâdan Haç; A‘zâdan Agop.

Ek 80. B.O.A., Hariciye Nezareti Siyasi Evrakı, 73/43, M. 4 Aralık 1895, Künyeli Maraş Amerikan İnâs
İdâdîsi Arşiv Belgesi ve Transkripsiyonu

Bâb-ı ‘Âli Tercüme Odası Numro: -

Mütercim: Bende Âgâh

Fî 26 Teşrîn-i Sâni sene 1311

Nev’-İ Tercüme: Mar’aşdaki Amerikan manastırı ile mektebinin ihrâk idildiğinden dolayı
‘asâkir-i şâhânekumandanının muhârât idilmesi talebini hâvî

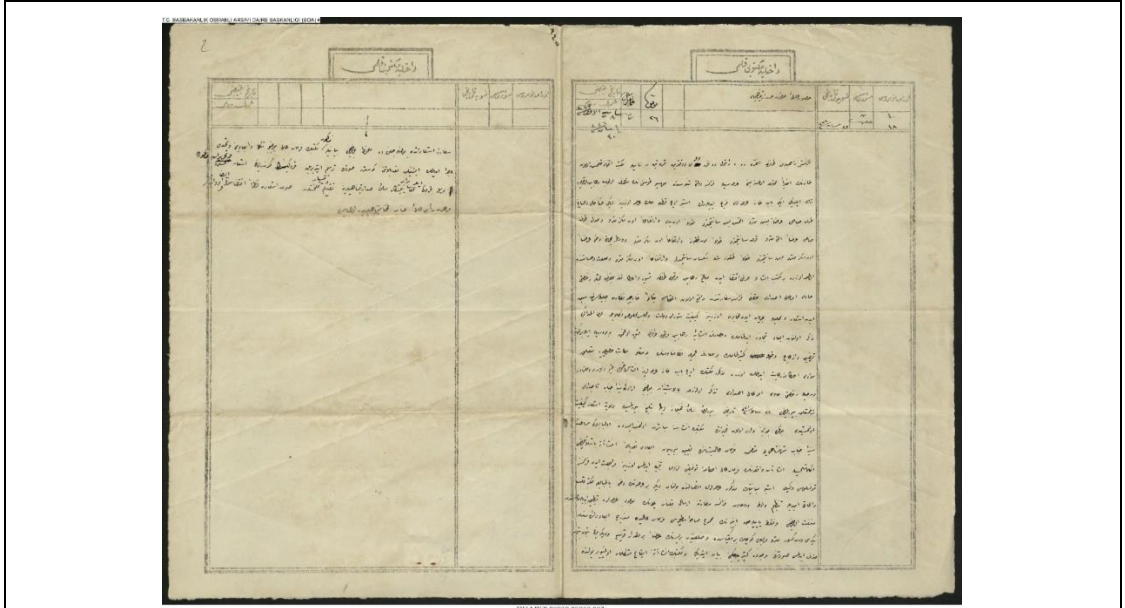
Nezârete fi 4 Kânûn-ı Evvel sene 95

Amerika Sefâretinden 101 numrolu takrîrin tercümesidir

Gâyet mevsûk bir mahalden istihsâl eylediğim ma’lûmâta nazaran memâlik-i şâhâne
mütemekkin bi’l-cümle Amerikalıların himâyet ve sahâbet-i mü’ssireye mazhariyetlerin bi’d-defa’ât
hükümet-i seniyyeden taleb itmiş olduğım hâlde ‘asâkir-i şâhâne ahiren Mar’aşdaki Amerikan
manastırıyla mektebi nehb ve gâret itmiş ve manastır ba’zı fesede-i Müslime tarafından ihrâ
olunmuşdur. Mâru’z-zikr manastır ile mektebin re’sen idâresinde bulunan Misyoner Harik’in ikâ’ından
iki hafta mukaddem sûret-i mevzûhada nöbetçiler ifâdesini taleb itmiş iken erbâb-ı fesâd tarafından
Mar’aş’da ikâ’ olunub birkaç sâ’at imtidâr iden kıtâlin nihâyetine kadar ‘asker gönderilmemiştir.
Şurasını ma’a’l-memnûniye istihbâr itdim ki senâverlerine vârid olan son haberin irsâli esnâsında

Amerika teb'asının hayâtları nöbetçiler ma'rifetiyle taht-ı muhâfazaya alınmış idi. Anadolu-i şâhânedeki ser-nümâ-yı zuhûr olan iğtişâât-ı ahîrenin vukû'undan evvel ve sonra dermiyân eylediğim metâlib-i mükerrereye karşı Amerikalıların muhâfaza-i mâl ve canları husûsunda böyle bir ihmâl ve tekâsül vukû'ı nezd-i şevket-vefd-i hazret-i pâdişâhîde tecvîz buyrulacağına veya ahâliyi himâye emrinde 'uhdelerine müterettib vezâ'ifin ifâsında tekâsül ve rehâvetleri görülen zâbitân ve 'asâkir-i şâhânenin silk-i 'askerîde ibkâ idileceğine veya mücâzâtsiz bırakılacağına inanmak gayr-i mümkündür.

Ek 81. B.O.A., Dahiliye Mektub-i Kalemi, 938/69, H. 9 Muharrem 1313- M. 2 Temmuz 1895, Künyeli
Ankara Saint Clement Fransız İdâdisi

Dâhiliye Mektûbî Kalemi

Evrâk Numrosu: 40 / 18

Müsevvidi İsmi: Hâmi

Tesvîdi Târîhi: 25 Nisan sene (1)321

Târîh-i Tebyizi: ‘Arabî: Fî 8 Rebî‘ü’l-Evvel sene (1)323 Rûmî: 30 Nisan sene (1)321

Huzûr-I ‘Âlî-İ Hazret-İ Sadâret-Penâhiye

Fransız râhibleri tarafından Ankara’da “Ecole De Freres de la Doctrine Chretienne” nâmıyla mekteb ittihâz kılınmış olan hânenin ahîren muhterik olmasına mebnî ‘arsasıyla Fransa Devleti teb‘asından Mösyö Tosni?’nin mutasarrıf olub rehâbîn-i merkûmeye terk eylediği iki bâb hâne ‘arsaları mezc idilerek işbu üç kıt’a mülk ‘arsa üzerine iki cenâhlı ve sağ taraf cenâhı ‘arzen beş metre altmış beş santimetre tûlen on yedi ve irtifâ‘en on sekiz metre ve sol taraf cenâhı ‘arzen altı metre kırk santimetre tûlen on dokuz ve irtifâ‘en on sekiz metre ve vasat ciheti dahî ‘arzen on sekiz metre beş santimetre tûlen dokuz metre seksen santimetre ve irtifâ‘en on sekiz metre vüs‘at ve cesâmetinde olmak üzere bir mekteb inşâ ve sarfı iktizâ iden meblağ rehâbîn-i merkûme tarafından tesviye ve i‘tâ kılınacağından bahisle ruhsatı hâvî emr-i ‘âlî ısdârı hakkında Fransa Sefâretinden vâki‘ olan iltimâsa binâ‘en Hâriciye Nezâret-i Celîlesinden sebk iden iş‘âr ve mahalliyle cereyân iden muhâbere üzerine keyfiyet Şûrâ-yı Devlet ve meclis-i mahsûs-ı vükelâca lede’l-müzâkere zikrolunan eb‘âd tecâvüz idilmemek ve mesârif-i inşâ’iye rehâbîn-i merkûme tarafından tesviye olunmak ve bu vesîle ile bir gûne tazyik ve iz‘âc vukû‘a getirilmemek ve Ma‘ârif-i ‘Umûmiye Nizâm-nâmesinin bu misillü mekâtib-i husûsiyeye müte‘allik mevâddı ahkâmına ri‘âyet idilmek üzere mezkûr mektebin üç bâb hâne ‘arsalarına inşâsı hakkında kuyûd-ı lâzıme ve mu‘tâde derciyle ruhsatı hâvî emr-i ‘âlî ısdârı

tezekkür olunarak bi'l-istîzân mücebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı tâcidârî şeref-müte'allik buyrulduğu 22 Şubat sene (1)320 târihli buyruldu-i sâmi-i fahîmâneleriyle teblîğ buyrulmasıyla vilâyete iş'âr-ı keyfiyet olunmuş idi. Bu kere cevâben vârid olan tahrîrâtta mektebin inşâsına mübâşeret olunmuş ise de ol bâbdaki müsâ'ade-i seniyye-i cenâb-ı şehin-şâhiyi mutazammın fermân-ı 'âlişânda ta'yîn buyrulan eb'âdî ta'dilen inşâ'ata başlanıldığı anlaşılmasıyla inşâ'at-ı vâkı'anın fermân-ı 'âli ahkâmına tevfiği lüzûmî tenbîh idilmesi üzerine mürâca'at iden Fransız konsolos vekili işbu mebânînin mezkûr 'arsaların ittisâlinde bulunan diğer bir 'arsanın dahî bi'l-mübâya'a mektebe kalb ve ilhâkı ümîdiyle tanzîm ve evvelce Der-Sa'âdet Fransa Sefâretine irsâl kılınan planın mevcûd 'arsalara tatbik idilememesinden münba'is olduğunu ve fakat yapılacak ebniyenin mecmû'-ı mesâha-i sathiyesi fermân-ı 'âlîde münderic eb'âd-ı dâ'iresinden yigirmi dört kûsûr metre murabba'ı küçük bir mikyâsda ve zâl'eynden birisinin 'arzen bir mikdâr tevsi' ve diğerinin bütün bütün hazef idilmesi sûretinde vücûda getirileceğini beyân itdiği ve mektebin inşâ'atına ikâ'-ı müşkilât olunuyor yolunda sefârete iş'ârâtda bulunulacağı da melhûz bulunduğu beyânıyla mezkûr mektebin fermân-ı 'âlî mücebince şekil ve eb'âdını ve şimdi icrâ idilmek istenilen ta'dilâtını gösterir sûrette tersîm itdirilen krokinin gönderildiği iş'âr ve tahrîrât-ı mezkûre mürsel kroki ile berâber pişgâh-ı sâmi-i sadâret-penâhîlerine takdîm ve tisyâr kılınmıştır. Sûret-i iş'âra nazaran iktizâsının îfâ ve emr ve inbâsı merhûn-ı re'y-i 'âli-i cenâb-ı fahâmet-penâhîleridir ol bâbda

Ek 83. II. Abdülhamid Dönemi İdâdi Binalarının Yüzölçümü, Kat ve Mekân Sayılarını Gösterir Tablo

BİNANIN ADI	TEK KAT YÜZÖLÇÜMÜ	KAT SAYISI	MEKÂN SAYISI	TOPLAM YÜZÖLÇÜMÜ
KASTAMONU İDÂDİSİ	1022,34 m ²	3	19	3067,02 m ²
ELAZIĞ İDÂDİSİ	532,581 m ²	2	8	1065,162 m ²
BURSA İDÂDİSİ	1458,7535 m ²	2	21	2917,507 m ²
KÜTAHYA İDÂDİSİ	940,2547 m ²	3	28	2820,7641 m ²
DİYARBAKIR İDÂDİSİ	731,7 m ²	3	17	2195,1 m ²
BURSA ASKERİ İDÂDİSİ	1680 m ²	3	28	5040 m ²
ÇANAKKALE İDÂDİSİ	774 m ²	2	16	1548 m ²
ERZURUM İDÂDİSİ	1149 m ²	3	26	3447 m ²
SİVAS İDÂDİSİ	1323,25 m ²	3	26	3969 m ²
ÇANKIRI İDÂDİSİ	913,275 m ²	2	13	1826 m ²
AYDIN İDÂDİSİ	291,375 m ²	3	31	874,125 m ²
BALIKESİR İDÂDİSİ	671,46 m ²	3	27	2014,38 m ²
BİTLİS İDÂDİSİ	949,845 m ²	2	22	1899,69 m ²
SİNOP İDÂDİSİ	548,068 m ²	2	17	1096,136 m ²
SÖĞÜT İDÂDİSİ	222,0778 m ²	3	15	666,2324 m ²
BİLECİK İDÂDİSİ	1069 m ²	3	29	3207,6 m ²
ÇATALCA İDÂDİSİ	199,23 m ²	2	8	597,69 m ²
ISPARTA İDÂDİSİ	799 m ²	2	20	1598 m ²
MUĞLA İDÂDİSİ	410 m ²	2	13	820 m ²
EDİRNE İDÂDİSİ	740,0113 m ²	3	18	2220,0399 m ²
ADANA İDÂDİSİ	548,2504 m ²	3	21	1644,7512 m ²
KAYSERİ İDÂDİSİ	1215,6225 m ²	3	27	2550 m ²
MARDİN İDÂDİSİ	462 m ²	2	13	924 m ²
İOAKİMİON RUM İNAS	297,5 m ²	3	14	892,5 m ²

İDÂDİSİ				
ADANA AMERİKÂN İNAS İDÂDİSİ	375,48 m ²	4	23	1501,92 m ²
ÜSKÜDAR AMERİKÂN İNAS İDÂDİSİ	944,5 m ²	3	28	2833,5 m ²
FENER RUM ZÜKUR İDÂDİSİ	1630 m ²	4	36	6520 m ²
ZAPYON RUM İNAS İDÂDİSİ	1000 m ²	5	75	5000 m ²
KURTULUŞ RUM ZÜKUR İDÂDİSİ	240 m ²	3	14	720 m ²
MERSİN ST. ANTONİE FRANSIZ İDÂDİSİ	280 m ²	2	12	560 m ²
İZMİT ST. BARBE FRANSIZ ZÜKUR İDÂDİSİ	300 m ²	4	31	1200 m ²
BEYOĞLU ZAĞREFİON RUM ZÜKUR İDÂDİSİ	BİLİNMIYOR	5	46	BİLİNMIYOR
BEYOĞLU ESAYAN ERMENİ İNAS İDADİSİ	506,1925 m ²	4	38	2024,77 m ²
MERSİN AMERİKÂN İNAS İDÂDİSİ	701,68 m ²	4+3	57	4911,76 m ²
TRABZON KEMERKAYA RUM ZÜKUR İDÂDİSİ	1568 m ²	4	32	6272 m ²
ÜSKÜDAR İMMECULEE CONCEPTION (ST. MARİE) FRANSIZ ZÜKUR İDÂDİSİ	330,582 m ²	4	32	1322,328 m ²
TALAS AMERİKÂN ZÜKUR İDÂDİSİ	BİLİNMIYOR	5	54	BİLİNMIYOR
BAKIRKÖY NOTRE DAME DE ROSAİRE FRANSIZ İNAS İDÂDİSİ	325,3355 m ²	3	17	976,0065 m ²
ROBERT KOLEJİ İDÂDİ BİNASI	611,4042 m ²	5	59	3057,021 m ²
TARSUS AMERİKÂN İNAS İDÂDİSİ	BİLİNMIYOR	2	BİLİNMIYOR	BİLİNMIYOR

Ek 84. II. Abdülhamid Dönemi İdâdi Binalarının İnşa İşlerinden Sorumlu Devlet Görevlilerini Gösterir Tablo

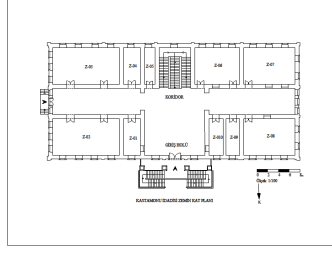
VİLAYET-SANCAK	GÖREVLİLER	VİLAYET-SANCAK	GÖREVLİLER
Kastamonu İdâdisi	Belediye Mühendisi Narsis Efendi Boğos Kalfa	Elazığ İdâdisi	Nafiâ Ser Mühendisi Boron Feskia Efendi Mühendis Ohan Efendi Kondüktör Artin Efendi
Bursa İdâdisi	Haçatar Efendi Kespar Efendi Bedros Efendi	Kütahya İdâdisi	Belediye Ser Mühendisi Pandalaki Efendi Peneyas Efendi Bedros Efendi
Diyarbakır İdâdisi	Sermühendis Yusuf Bey	Bursa Askeri İdâdisi	Mühendis Abdullah Efendi
Çanakkale İdâdisi	Mühendis Penalaki Efendi Kalfa Penoyes Efendi	Erzurum İdâdisi	Baş Mühendis Şartiye Efendi Merkez Mühendisi Şaturito Efendi Kondüktör Arif Efendi Kondüktör Fevzi Efendi
Sivas İdâdisi	Sermühendis Selim Efendi Mühendis Alim Efendi Kondüktör Sabiran Efendi Kondüktör Artin Efendi Kondüktör Abdi Efendi	Çankırı İdâdisi	Mühendis Yuvanni Ağa Mühendis Mehmet Ali Efendi Kalfa İsmail Ağa
Aydın İdâdisi	Nafia Mühendisi Kolost Efendi Kondüktör Ali Rıza Efendi Kondüktör Karin Efendi Kondüktör Mıdırgiç Efendi	Balıkesir İdâdisi	Mühendis Avadis Efendi Hırstutmus Efendi Kondüktör Antuan Efendi, Rişar Efendi Fallaust Efendi Kondüktör Burhaneddin Efendi

Bitlis İdâdisi	Başmimar Mösyö Farari	Sinop İdâdisi	Nafiâ Mühendisi Narsis Efendi Kondüktör Ketor Efendi Kondüktör Agop Efendi
Söğüt İdâdisi	Nafiâ Mühendisi Leon Efendi	Bilecik İdâdisi	Sermühendis Berecyanis Efendi Mühendis Şefik Efendi Mühendis Osman Nuri Efendi Mühendis Nuri Efendi
Isparta İdâdisi	Kodüktör Lişan Efendi	Muğla İdâdisi	Aydın Nafiâ Mühendisi Ali Rıza Efendi Kondüktör Karin Efendi
İzmir İdâdisi	Ogust Beria Efendi	Bolu İdâdisi	Boğos Kalfa
İzmit İdâdisi	Ogost Berio Efendi	Ankara İdâdisi	Nafiâ Sermühendisi Hamdi Efendi
Edirne İdâdisi	Mühendis Naif Efendi Mimar Vasil Ağa	Kayseri İdâdisi	Nafiâ Mühendisi Mehmet Ali Efendi Belediye Mühendisi Mustafa Efendi Hamdi Efendi
Mardin İdâdisi	Serkis Lole (Levon) Selim Lole Ertaş Cork Lole Ertaş	Erzincan İdâdisi	Kalfa Praşko
Amasya İdâdisi	Sermühendis Selim Efendi Dikran Kalfa	Tokat İdâdisi	Mühendis Nuri Efendi Kondüktör Ahmet Efendi
Tekirdağ İdâdisi	Sermühendis Antin Beriyo Efendi	Fener Rum Zükur İdâdisi	Konstantin Dimadis
Zapyon Rum	Vasilakis İoannidis	Zağrefion Rum	Periklis Fotiadis

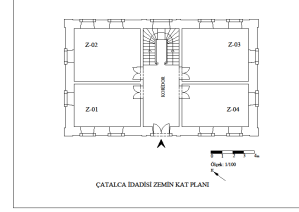
Îdâdîsi		Îdâdîsi	
Trabzon Kemerkey a Rum Zükur Îdâdîsi	Kakulidis	İstanbul Robert Koleji Îdâdi Binası	Alfred Hamlin

Ek 85. II. Abdülhamid Dönemi Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları

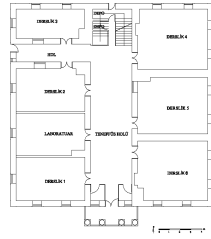
Kastamonu İdâdîsi (Plan 1-2-3)

Çatalca İdâdîsi (Plan 50-51)

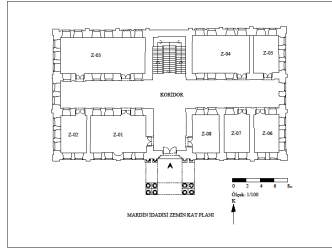
Muğla İdâdîsi (Plan 55-56)

Adana İdâdîsi (Plan 50-51)

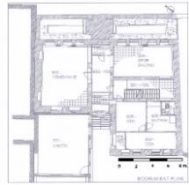
Mardin İdâdîsi (Plan 72-73)

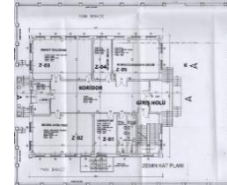
Kurtuluş (Tatavla) Rum Zükur İdâdîsi (Plan 103-104-105)

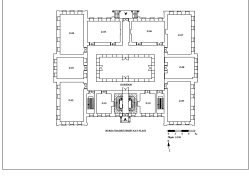
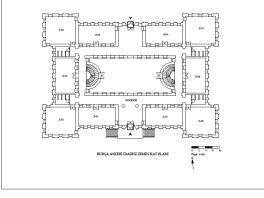

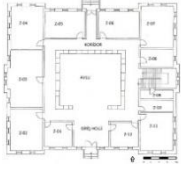
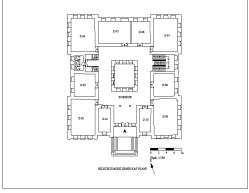

**Üsküdar St. İmmaculle Conception (Marie)
Fransız İnas İdâdîsi (Plan 137-138-139-140)**

**Bakırköy Notre Dame De Rosaire Fransız
İdâdîsi (Plan 147-148-149)**

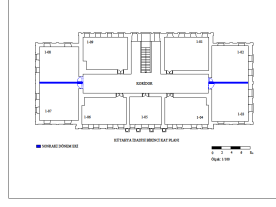

Ek 86. II. Abdülhamid Dönemi Avlulu Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları

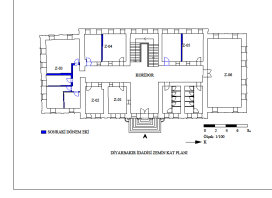
<p>Bursa İdâdîsi (Plan 8-9)</p> 	<p>Bursa Askerî İdâdîsi (Plan 17-18-19)</p>
<p>Sivas İdâdîsi (Plan 25-26-27)</p> 	<p>Aydın İdâdîsi (Plan 31-32-33)</p>
<p>Bilecik İdâdîsi (Plan 47-48-49)</p> 	<p>Tokat İdâdîsi (Ek 56) (Ayakta Değil)</p>

Ek 87. II. Abdülhamid Dönemi Avlusuz Dikdörtgen Kanatlı Planlı İdâdi Binaları

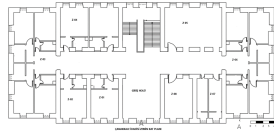
Kütahya İdâdisi (Plan 10-11-12-13)

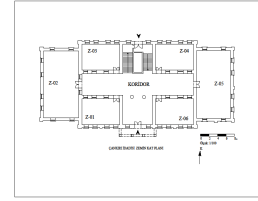
Diyarbakır İdâdisi (Plan 14-15-16)

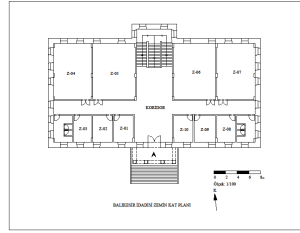
Çanakkale İdâdisi (Plan 20-21-22)

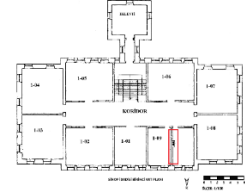
Çankırı İdâdisi (Plan 28-29)

Balıkesir İdâdisi (Plan 34-35-36)

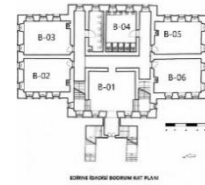
Sinop İdâdisi (Plan 39-40)

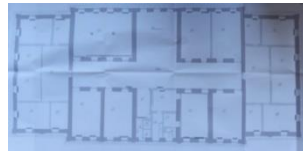
Isparta İdâdisi (Plan 52-53)

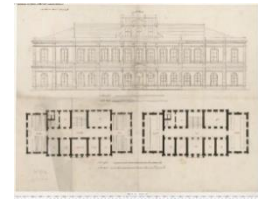
Edirne İdâdisi (Plan 61-62-63)

Elazığ İdâdisi (Plan 5-7)

Bolu İdâdisi (Ek 41) (Ayakta Değil)

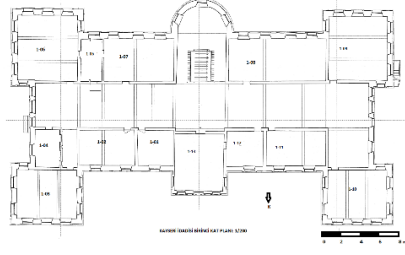

Erzincan İdâdîsi (Ek 49) (Ayakta Değil)

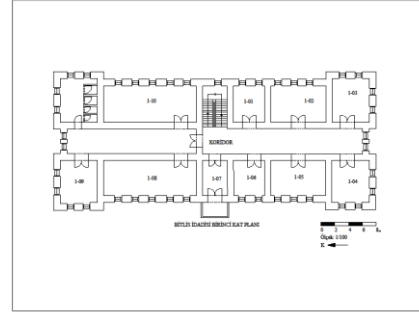

Ek 88. II. Abdülhamid Dönemi Avlusuz Dikdörtgen Köşelerden Taşkın Planlı İdâdi Binaları

Kayseri İdâdisi (Plan 68-69-70)

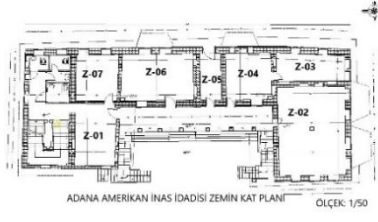

Bitlis İdâdisi (Plan 37-38)

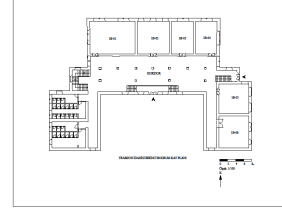

Ek 89. II. Abdülhamid Dönemi “U” Formlu Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları

Adana Amerikan İnas İdâdîsî (Plan 79-80-81)

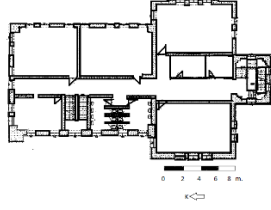

Trabzon Rum Zükur İdâdîsî (Plan 133-134-135-136)

Ek 90. II. Abdülhamid Dönemi “T” Formlu Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları

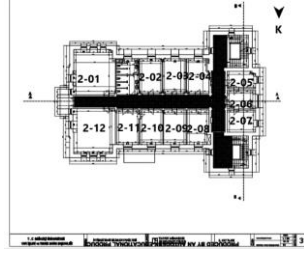
Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Barton Hall
Binası (Plan 89-90-91)

Üsküdar Amerikan İnas İdâdisi Bowker Hall
Binası (Plan 86-87-88)

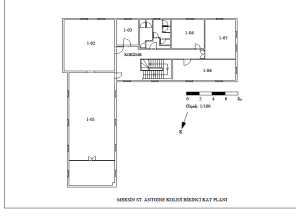

Robert Amerikan Koleji Washborn Hall Binası
(Plan 150-151-152-153-154)

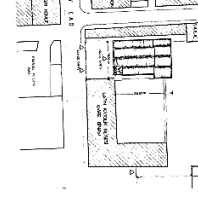

Ek. 91. II. Abdülhamid Dönemi “L” Formlu Dikdörtgen Planlı İdâdi Binaları

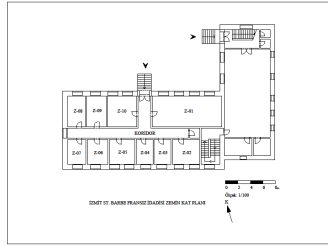
Mersin St. Antonie Fransız Zükur İdâdisi (Plan 106-107-108-109)

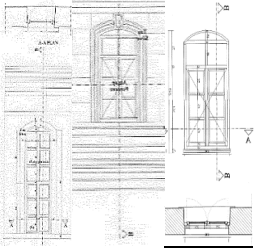
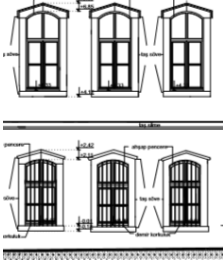
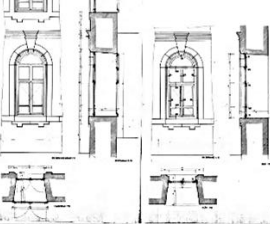
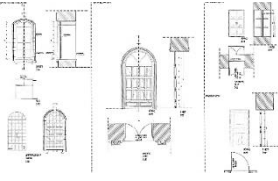
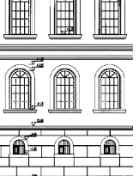
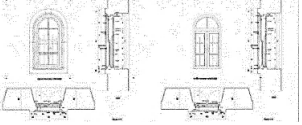

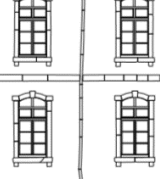
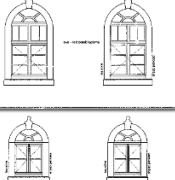
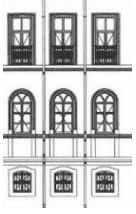
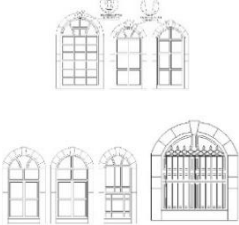
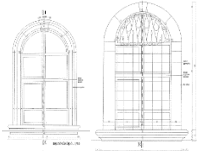
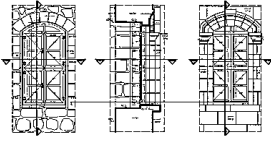

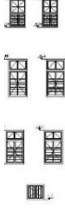
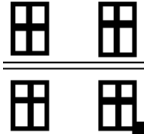
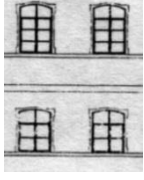
Mersin Amerikan İnas İdâdisi (125-126-127-128-129-130-131)

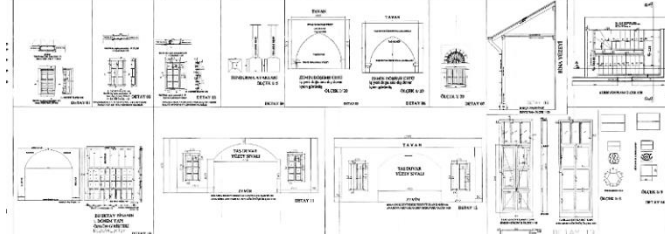

İzmit St. Barbe Fransız İdâdisi (Plan 110-111-112-113)

Ek. 92. II. Abdülhamid Dönemi İdâdi Binalarının Pencere Formlarını Gösterir Tablo

 <p>Kastamonu İdâdîsi</p>	 <p>Bursa İdâdîsi</p>	 <p>Kütahya İdâdîsi</p>
 <p>Diyarbakır İdâdîsi</p>	 <p>Bursa Askerî İdâdîsi</p>	 <p>Sivas İdâdîsi</p>
 <p>Çankırı İdâdîsi</p>	 <p>Söğüt İdâdîsi</p>	 <p>Muğla İdâdîsi</p>
 <p>Edirne İdâdîsi</p>	 <p>Adana İdâdîsi</p>	 <p>Kayseri İdâdîsi</p>
 <p>Mardin İdâdîsi</p>	 <p>İoakimion Rum İnas İdâdîsi</p>	 <p>Adana Amerikan İnas İdâdîsi</p>
 <p>Üsküdar Amerikan İnas İdâdîsi</p>	 <p>Kurtuluş Rum Zükur İdâdîsi</p>	

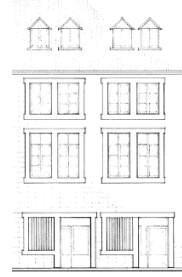
Mersin St Antonie Fransız Zükur İdadisi

Zağrafion Rum Zükur İdadisi

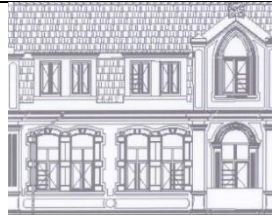
Esayan Ermeni İnas İdadisi

Mersin Amerikan İnas İdadisi

Trabzon Rum Zükur İdadisi

Üsküdar İmmaculle Conception
Fransız İdadisi

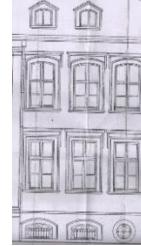
Talas Amerikan Zükur İdadisi

İzmit St. Barbe Fransız İdadisi

Robert Koleji Washburn Hall Binası

Bakırköy Notre Dame De Rosaire
Fransız İdadisi

ÖZ GEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı : Rahşan Toptaş
Doğum Yeri : Erzurum
Doğum Tarihi : 06.09.1978
E-posta : rtoptas@pau.edu.tr

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Erzurum Lisesi
Lisans : Atatürk Üniversitesi
Yüksek Lisans : Atatürk Üniversitesi
Doktora : Pamukkale Üniversitesi
Yabancı Dil ve Düzeyi: C

İŞ DENEYİMİ : Pamukkale Üniversitesi Araştırma Görevlisi

ARAŞTIRMA ALANLARI:

Batı Sanatı ve Çağdaş Sanatlar, Türk Mimarisi, 19. Yüzyıl Avrupa Mimarisi, Çağdaş Resim ve Sanat Akımları

TEZDEN ÜRETİLEN TEBLİĞ VE YAYINLAR:

Rahşan Toptaş, (2017). “Niğde İdâdisi”, *Turkish Studies*, 12/26, 185-222.